הלוקח

הלוקח עובר חמורו. ובכור הוא ועדיין הוא במעי אמו. והאי דנקט חמור ולא נקט פרה מפרש בפירקא תניא (נקמן יג.) דאיידי דזוטרא מילי דפטר חמור סליק ואדי ליה וכל אינך פירקין מיירי בבכור בהמה טהורה: **אע"פ שאינו רשאי.** כדתניא במסכת ע"ז (ד' יד:) ובכ"מ [2] אין מוכרין להם בהמה גסה מפני שעושה בה מלאכה בשבת: **והמשתתף לו.** שנותנין מעות בין שניהם וקונין בהמה: **והמקבל** (ג) **בהמה ממנו.** שהחמורה של עובד כוכבים וישראל מקבלה שיהו חולקין בולדות אבל גוף החמורה לעובד כוכבים: **פטור מן** [3] **הבכורה.** אם לאותו עובר שקנה מן העובד כוכבים או שמכר לעובד כוכבים בכור הוא אינו קדוש הואיל ויש חלק לעובד כוכבים בו או באמו: **שנאמר.** (במדבר ג) הקדשתי לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים: **גמ' מייתי לה לקדושה.** שתהא שובתת בשבת וכיון דמלוה עביד ליכא למיקנסיה: **אימא ליקנסיה.** לפדות העובר מן העובד כוכבים ולימנו לכהן: **מדרבי יהודה.** דאמר לקמן המקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן: **ועיקר בהמה.** גוף הבהמה וחצי ולדות: **דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי.** שאין לעובד כוכבים חלק בה ולא בולדותיה ואתי למיפטריה נמי מבכורה: **תנן הכא.** במסכת ע"ז (דף יד:): **רבי יהודה מתיר בשבורה.** למכור לעובד כוכבים בהמה שנשברו רגליה ובמקום שלא נחשדו על הרביעה ובן בתירא מתיר בסוס שאין עושין בו מלאכה שיהא בו חיוב חטאת דסתם סוס לרכיבה עומד והכוכב בשבת אינו [4] אלא משום שבות שהחי נושא את עצמו: **עובר מה לי א"ר יהודה.** למוכרו לעובד כוכבים שרי לו אסור: **משובר.** ואינה ראויה למלאכה: **ועובר נמי שבור הוא.** אצל מלאכה: **לו דלמא שבורה לאו היינו אוריחה.** דבהמה להיות שבורה אלכך דבר חידוש הוא ולא אתי לאיחלופי ולהתיר מכירת שלמה: **פ"ש.** דמיירי בעובר וקתני אינו רשאי משום מלאכת שבת: **וליטעמיך המשתתף לו.** דקתני במתני' לענין בכורה דפטור ולא קתני ר' יהודה מחייב ה"נ דלא פליג והא קא חזינן לקמן בשמעתין דפליג בהך ברייתא: **רבי יהודה אומר המקבל בהמה כו' וילדה.** בכור: **מעלין.** שמין: **ונותן חצי דמיו לכהן.** אבל קדושת הגוף לא קדוש ליקרב למזבח הואיל וחציו לעובד כוכבים: **והנותן** [5] **לו בקבלה.** נמי לא קדוש קדושת הגוף הואיל וחציו לעובד [6] כוכבים פטור מן הבכורה והא דיהיב כל דמיו לכהן קנסא הוא שקונסין אותו לפי [7] שמכרה לעובד כוכבים והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי כלומר אף על פי שאינו רשאי [8] (לתנו לו) לעובד כוכבים במתנה: **קונסים אותו.** הואיל ולא חס לדברי חכמים: מאי

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו. מבכורה משום אם שהיא של עובד כוכבים ומוכר מיפטר משום ולד של עובד כוכבים ומתרי קראי [9] (נפקי כו' ושותפות) של עובד כוכבים פוטר בבכורה אפי' אזנו וכדאמרי' (לקמן ג.) מאי שנא בו בעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן כל מקנך מזכר וליכא והא דעביד לריכותא בלוקח ומוכר ולא אמר משום דנפקי מתרי קראי משום דלא תנא תרוייהו בלוקח [10] או מוכר [11] ס"מ לוקח ומוכר לריכי כדמפרש ואזיל דמלוקח לא שמעינן מוכר דהוה מצי למיתני הלוקח עובר של עובד כוכבים או האם [12] המוכר עובר לעובד כוכבים או האם [13] (וה"ג) משמע ממתני' דמאד קרא נפקי דקתני פטור שנא' בישראל וע"ל דאמוכר קאי דלא מייני כולה פרשה בשם אלא בעובר: **והמשתתף.** בת"כ פ' אמור [14] בכור אתיה בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם ולאנכם וא"ת מיפוק לי מדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות של עובד כוכבים מכלל דשותפות ישראל חייב ועי"ק פרק ראשית הגז (מולין קלה:) דאמר בבכורות בקרך ולאנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים והכא ממעטינן ליה מבישראל ולמאי דפרישית דאיכא תרי קראי חד בעובר וחד בשם ניחא מבישראל נפיק שותפות עובר ומבקרך נפיק שותפות שם וה"ה דמפיק ליה מכל מקנך מזכר וניחא ליה לאתויי בקרך אידי דמייתי התם בקרכם ולאנכם כדאמר התם אע"ג דכתיב בקרך ולאנך ואיכא למימר דיקך אין שותפות לא כתב רחמנא בקרכם ולקמן מייתי מכל מקנך משום דרשא דכל וניחא דאיצטריך בקרכם משום שותפות שם דמדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות עובד כוכבים לא מרבינן שותפות שם [15] בישראל דהוה בולד כתיב ואין לפרש משום דגלי קרא גבי ולד בישראל שמעינן דבקרך למעוטי שותפות עובד כוכבים אתי וקאי שפיר בישראל אכולהו דהא בכולהו דממעט שותפות עובד כוכבים פרק ראשית הגז (ג"ז שם) תרומה מדכתיב ראשית דגנך פאה מדכתיב פאת שדך מעשר מדכתיב מעשר דגנך ממעטו להו אע"ג דלא כתב בישראל: [16] **מייתי** לה לקדושה. פ"ה שתהא שובתת בשבת ולשון קדושה לא מקדושה שהעובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבת ולשון קדושה לא משמע כן אלא קדושת בכורה כהניא [17] דרב מרי בר רחל דכלו חיותיה משום דמפקע להו מקדושה דהוה מקני אודנייהו לעובד כוכבים ואע"ג דנלוקח אם הולד זכר לא שייך מייתי ליה לקדושה פעמים שהעובר נקנה ומייתי לה לקדושה בכורה שולד עובר קדוש בבכורה ונלא טעם דמייתי לקדושה מצי למימר דלא שייך למיקנסיה כיון דליכא הפקעה ולא דמי למוכר דאיכא הפקעה אלא ניחא ליה למימר דאפילו הבאת קדושה איכא ועוד מצי למימר טעם אחר מי תנא לוקח משום דלא עבד איסורא אבל מוכר דעבד איסורא כדקתני אע"פ שאינו רשאי **לאפוקי מדר' יהודה.** בלא ר' יהודה נמי איצטריך לאשמועינן שותפות דלא שמעינן ליה מרישא אלא כ"ש [18] איצטריך טפי כיון דמסכתת בהא פלוגתא: **אבל** עובר כיון דהיינו אוריחה לאו שבור הוא. פירוש דאתי למיחלף בבהמה אחריתי ועוד מצי למימר משום דעביד להוליד [19] ולהיות ראוי למלאכה דמהאי טעמא מסקינן דאסור דקאמר והאי נמי כיכול להתרפאות דמי וחד מתרי טעמי נקט: **ונותן חצי דמיו לכהן.** [20] דלא לקדש קדושת הגוף להיות קרב למזבח מפני חלקו של עובד כוכבים כדפי' בקונטו' ובסוף פרקא [21] שרי ליה ר' יהודה בגזיזה ובעבודה דדליש ליה לא תעבוד בשורך אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים ולא מגוז בשורך אבל אתה גוזז בשלך ובשל אחרים וא"ת נהי דלא קדוש קדושת הגוף מ"מ כיון דמדאורייתא חייבת בבכורה אותו חלק שיש לו בו יהא של כהן למה נותן לכהן דמי חלקו י"ל משום טיבותא דכהן [22] לא ניחא ליה בשותפות עובד כוכבים לפי שאינו יכול לוהליא חלקו מיד עובד כוכבים במהרה כל כך וא"ת ובסיפא דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו [23] מי איירי בפטור חמור ניחא טפי בריש' ובסיפא שנותן דמיה לפי שאין הפטר חמור עצמו ניתן לכהן אלא נפדה בשה כל דהו או בשויו כדאמר לקמן (דף ט.): **קונסין** אותו עד עשרה בדמיו. דוקא בגסה קנסו אבל דקה כיון דאיסורא ליכא אלא מנהגא בעלמא במקום שאשודים על הרביעה [24] דעובד כוכבים חס על בהמתו אלא תעקר לא קנסו אפילו במקום שלא נהגו למכור ולקמן אמר ריש לקיש מוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו דוקא גסה אבל דקה לא: מאי

הלוכה

עובר [1] חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי (ג) [2] המשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה [3] שנאמר [4] בישראל אבל לא באחרים: **גמ'** כל הני למה לי צריכי דאי תנא לוקח ה"א משום דקא מייתי לה לקדושה אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה אימא ליקנסיה קמ"ל [5] והמשתתף לו למה לי [6] לאפוקי מדרבי יהודה דאמר [7] שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה קמשמע לן דפטורה מן הבכורה והמקבל ל"ל משום דקא בעי למיתני והנותן לו בקבלה והנותן לו בקבלה למה לי איצטריך סד"א הואיל ועיקר בהמה דישראל היא ליקנסיה דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי קמשמע לן [8] תנן התם ר' יהודה מתיר בשבורה בן בתירא [9] מתיר בסוס איבעיא להו עובר מה לי א"ר יהודה טעמא דר' יהודה התם דשרי משום דשבורה עובר נמי שבור הוא או דלמא שבורה לאו היינו אורחיה אבל עובר כיון דהיינו אורחיה לאו שבור הוא ת"ש והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי ולא פליג ר' יהודה וליטעמיך המשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה דלא קתני הכי נמי דלא פליג אלא פליג ולא קתני ה"נ פליג ולא קתני: ת"ש ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי [10] קונסים אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן מאי

אמאי [11] אלא מאי [12] דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי [13] אלא מאי [14] דלמא אתי לאיחלופי בולדות [15] אלא מאי [16] דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי [17] אלא מאי [18] דלמא אתי לאיחלופי בולדות [19] אלא מאי [20] דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי [21] אלא מאי [22] דלמא אתי לאיחלופי בולדות [23] אלא מאי [24] דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי

מסורת הש"ס

א) [לקמן ט:], ב) ע"ז יד: שבת לד. [פסחים נג.], ג) גיטין מד., ד) הכבורה אותו עובר כו' שמכר הוא לעובד כוכבים אינו כו' ע"ל וכ"כ בס"ר ל"ק, ה) של עובד ל"ק, ו) שמכרה לעובד כוכבים ומתן לו בקבלה הס"ד ל"ק, ז) נתנו ל"ק, ח) ל"ל נפקי כולה ושותפין רש"ל והל"ק גורס נפקי כולה כדאמר' גבי שותפות של עובד כוכבים דפוטר כו', ט) במוכר ל"ק, י) כלן שיך מן דהוה מצי למיתני עד לו הא, כ) לו המוכר ל"ק, ל) ל"ל והא דמשמע במתני', מ) הני בכור ל"ק, נ) דקאמר בקרך ל"ק, ס) מבישראל ל"ק, ע) [לקמן ג:], פ) דאיצטריך ל"ק, צ) בס"ד: לחולד, ק) אבל לא קדוש ל"ק, ר) [דף ט:], ש) דלא ל"ק, ת) [מס' ע"ז יד: טו.],

תורה אור השלם

1. כִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְיָ׃ במדבר ג יג

הגהות הב"ח

(א) במשנה והמשתתף: (ב) רש"י ד"ה והמקבל ממנו וכו' וישראל מקבלה ומטפל בה כדי שיהיו חולקין כל"ל ותיבת בהמה נמחק:

מוסף רש"י

ר' יהודה מתיר בשבורה. דלא משהי לה ושמנו לה, הלכך לא חזי ליה ישראל גבי נכרי ולא אתי למיסייס מכיסה אחריתי (פסחים נג.). **בן בתירא מתיר בסוס.** למוכרו לנכרי, משום שמלאכת הסוס אם היה אדם עושה אותה אין מייב עליה חטאת, דלרכיבה עומד והמי נוטל את עצמו, והא דאמרו למכור בהמה גסה לנכרי משום שלא תעשה שכיחות אסור, וסוס לא נמי דמטיל ומוגר לא איסורא דאורייתא איכא, שאין זו מלאכה אצל הסוס, וגבי אזהרת שביתת בהמה מלאכה כתיב (שבת צד. וכעי"ז ע"ז יד:) אין בה אלא משום שבות, לאין ריכוכין על גבי בהמה גבי שבות אני לה במסכת ביצה (פסחים נג.). **קונסים אותו.** לפדות מיד העכו"ם (גיטין מד.).

רבינו גרשום

יוצר וברא המאורות
צופה ומאזין עתידות
חכמני להבין אמרות
קניות קדם לדורות
וחזקני לפרש
דקדוקי בכורות:

הלוקח עובר חמורו. פטר חמורו של עובד כוכבים עד שהוא במעי אמו: והמוכר לו. או ישראל המוכר לעובד כוכבים עובר חמורו: ואע"פ שאינו רשאי. כדאמרי' במסכת ע"ז דאין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבי': והמשתתף לו. או מי שנותן לעובד כוכבים חצי חמורו בשותפות: או המקבל. מן העובד כוכבים לשמור חמורו שיהו מחצית עובריה שלו או ישראל הנותן חמורו לעובד כוכבים בקבלה שיהו הולדות למחצה או לשליש ולרביע שלו פטור מן הבכורה: שנאמר הקדשתי לי כל בכור בישראל. כלומר שיהא כולו מישראל שלא יהא לעובד כוכבים חלק בו. ומפרש באידך פירקא מאי אריא דתני עובר חמורו ברישא והדר תני עובר פרתו ליתני עובר פרה ברישא וכו': כל הני למה לי. הלוקח והמוכר והמשתתף והמקבל והנותן: משום דקא מייתי לה לקדושה. שאין עושה בו מלאכה בשבת הלכך הקילו על הלוקח עובר שיהא אותו עובר עצמו פטור מן הבכורה. אבל מוכר עובר חמורו דקא מפקע ליה מקדושת שבת ובכורה אימא ליקנסוה שיתן פדיונו לכהן קמ"ל דלא: והמשתתף לו למה לי. השתא הלוקח היכא דכוליה עובר דישראל פטור משתתף דלית ליה אלא חציו מיבעיא: להא אתא לאשמועינן לאפוקי מדרבי יהודה. לא אמר בהדיא אלא הכי קאמר לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים דהיינו שותפות דמקבלה לפטומה ולחלוק לוולדות: דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי. דאיניש אחרינא דחזי דהאי לא פריק עובר חמורו זה אמר כך לא צריכנא למפרק בכור חמורי דלא ידע דאיהו דלא פרק בכור חמורו משום דיהב ליה בקבלה לעובד כוכבים: מהו דתימא דלא ליתי לאיחלופי קמ"ל דלא: תנן התם. הכי רישא דמתניתין אין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבים עגלים וסייחין וקא חשיב כולהו וקתני ר' יהודה מתיר בשבורה למוכרה דלאו בה מלאכה היא ובן בתירא מתיר בסוס שאין עושה בו מלאכה שחייב עליה חטאת דסתם סוס לרכיבה אינה אלא משום שבות דחי נושא את עצמו: עובר כשהוא במעי אמו מאי אמר ר' יהודה דמתיר בשבורה מותר האי עובר למוכרו לעובד כוכבים אי לא: משום דשבורה היא דלא חזי למלאכה: עובר נמי שבור הוא. אצל מלאכה: או דלמא. משום הכי מתיר בשבורה דלאו היינו אורחיה שאין דרכה של בהמה שתהא שבורה והשתא לא הויא שבורה שרי לזבונה לעובד כוכבים: אבל עובר היינו אורחיה דהוי כשבור שהוא שבור במעי אמו ועד שהוא קטן לא חזי למלאכה אבל לאו כשבור דמי דהאי אתי לכלל מלאכה לכשיגדיל ולימא דאסר ביה ר' יהודה: ולא פליג ר' יהודה במתניתין. מכלל דסבירא ליה נמי דאינו רשאי למכור עובר לעובד כוכבים: דלא קתני דפליג ר' יהודה. כי ס"ד דלא פליג בהוא דאיכא דפליג. דדאמרינן לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין וכו'. שותפין עובדי כוכבים חייב בבכורה אלא פליג אשותפין והוא הדין אכולהו ואי לא קתני פלוגתא במתניתין פליג בבריית' ומדפליג ש"מ לר' יהודה מותר למכור עובר לעובד כוכבים: מעלין אותו בשויו. דשמין אותו וולד (בשווה) כמה הוא שווה ונותן חצי דמיו לכהן: החצי שהוא שלו: אע"פ שאינו רשאי ליתנו לעובד כוכבים בקבלה לפי שעושה בה מלאכה בשבת ועוד שמפקיעו מן הבכורה: קונסין אותו עד עשרה וכו'. שיפדה העובר מן העובד כוכבים אפי' שאינו יכול לפדותו מן העובד כוכבים אם לא יתן לו עשר ידות יותר מכדי דמיו: ונותן דמיו של עובר לכהן ואע"ג אשר יצא ממנה לא תהיה בהם קדושת בכורה אבל כשלוקח מן העובד כוכבים יכנסו ולדותיה לקדושת בכורה. תוספות חיצוניות: [1] עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן כיון שיבוא מיד העובד כוכבים הוא עצמו יהיה שלו ולמה דמיו ר"ל משום דפעמים שאין יכול כהן למכור ולקנותו מן העובד כוכבים ואי הוה איירי וכו':

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה ב [ופי"ב מהלכות בכורים הלכה טו] סמג עשין קמה קמון:
ב ב מיי' הל' בכורות שם הל"ג [והל' בכורים שם] סמג שם טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ג ומ' שכא סעי' כ:
ג ג מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ד:

שיטה מקובצת

[1] שנאמר בישראל ל) הקדשתי לי כל בכור בישראל וכו' פי' היינו הא דכתיב כי לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל ול"ע למ"ר ה"ר יעקב שיחיה דהא אמרינן לקמן (דף ג) דרבנן סברי בכור מקצת בכור ור"י סבר כל בכור במשמע ולא נקט לבני ישראל בפטר רחם ושמא י"ל רישא דקרא דריש ועוד אומר מורי שיחיה דהיינו הא דכתיב כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה וכו' ועוניינו איירי באדם ובהמה ונראה לר"י דהאי בישראל לא איצטריך לוקח עובר חמור של עובד כוכבים (פי') באם נפקא דפטור מדכתיב כל מקנך תזכר דהכי אמרינן בגמרא ותימה ל"ל בעלמא בכורות בקרכם לחייב שותפות דישראל הא מדאצטריך לפטור שותפות עובד כוכבים הא דישראל חייב ואין לומר דאיצטריך לחייב שותפות ישראל באם דמהכא לא שמעינן שותפות עובד כוכבים בעובר דהא מכל מקנך תזכר נפקא וי"ל ג) האי דחזינן דפ' ראשית הגז דבכורות בקרכם [אתא] לחייב שותפות דישראל דמשמע הא שותפות דעובד כוכבים פטור לא הוה ממעטינא מכל מקנך תזכר רק היכא שכל האם לעובד כוכבים והאי דכתיב כל מקנך תזכר י"ל אפי' בהמה טמאה. תוס' חיצוניות: ד) והשתתף לו למה לי השתא לוקח דעובר כולה דישראל הוא פטור משתתף דאין לו אלא חציו מיבעיא. גליון: ה) לאפוקי מדר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייב בבכורה לקמן גבי המקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלין אותו בשוויו ונותן חצי וכו' אבל ברישא גבי הלוקח עובר בהמתו מודה ר"י דפטור משום דכל האם לעובד כוכבים אבל קשה מעט דמסתמא כל [מקבל בהמה] האם לעובד כוכבים ומקבל הולדות למחצה וא"ה אמרינן לקמן דפריך עלה ר' יהודה ור"ל דההיא ברייתא דלקמן לא הוי כמו המקבל דמתניתין דאיירי דכל האם לעובד כוכבים אלא מיירי שמקבל ממנו ע"מ שיהיה לו חלק בבהמתו ובולדות והכי מוקמינן לה במסקנא כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה דמגו דקנסי' ליה אבהמה קנסי' ליה אולדות. תוס' חיצוניות: איבעיא להו עובר מה לי. נ"א בקצת ספרים מאי אמר: ז) ובכל מקום וכו' אמוכר לו עובר לעובד כוכבים עובר חמורו דעדיין אינו קדוש עד שיולד דפטר רחם כתיב דאינו קדוש עד לידת רחם וכו': ח) והרוכב בשבת אינו חייב אלא וכו': ט) והנותן בקבלה נמי לא קדוש שאע"פ שאינו רשאי נתנו לו לעובד כוכבים בקבלה: י) מיפטר מבכור משום שם וכו' וכדאמרינן בגמרא וכו' והא דעביד בגמ' צריכותא וכו' דנפקי מתרי קראי היינו משום דעד לא תנא וכו' הלוקח עובר עובד כוכבים או האם או המוכר עובר לעובד כוכבים או האם וקצת קשה דמשמע וכו' שנאמר בישראל ומשמע דנפקי מהקדשתי לי כל בכור בישראל: יא) דמייתי לה לקדושה פ"ה שתהא שובתת בשבת ולשון קדושה לא משמע כן ועוד קשה מאי קאמר אבל מוכר דקא מפקיע וכו' וכי חייבין על שביתת בהמת עובד כוכבים לכן נראה לי לקדושת בכורה וכשמוכרה לעובד כוכבים כל

ל) נראה ל"ל פירש"י הקדשתי לי כל בכור בישראל וכו' ומורי פי' דהיינו הא וכו'. מ) נראה ל"ל וי"ל דלא נאו המזון בפ' ראשית הגז דבכורות וכו'.

מאי לאו אעובר. פי׳ ואיירי בבהמה מעוברת. לא אבהמה פי׳ ולא איירי בעובר אלא בבהמה לעובדה וכן משמע לקמן גבי בעיא דבהמה לעובריה מהו וכעי׳ למיפשט מהכא דאסור דקאמר מאי לאו אבהמה ס״מ דאי אבהמה קאי איירי בבהמה לעובדה ולכאורה לא איירי בבהמה לעובדה דא״כ מאי פריך והא דמיו קתני לימא דקאי אעובר וכי תימא דמשמע ליה דקאי אבהמה א״כ לקמן נמי לידוק הכי אלא הכא איירי בבהמה לפטומה כדמסיק לקמן [1] לעובדה: **דלא** מקבלת זכר. לא מטעם טרפות מדאמר פרק אלו טריפות (חולין דף מ:) גבי ר״ש [בן חלפתא] שהיה עסקן בדברים ודילמא קסבר ר׳ יהודה טריפה יולדת ומשכחת ולית ספרים דלא גרסי יולדת אמין לורך אם בלידה אלא במה שמשכחת ומ״מ מסתבר הכא דאפילו מן האלכוסה ולמטה שרי רבי יהודה משום דלא מקבלה זכר [2]:

ולטעמיך המשתתף לו כו׳. מקבלה לא אייך להקשות דמיתסר משום שותפין דלא אתי בקבלה כל כך לידי שבועה ודוקא נקט שותפות אבל אחר משא ומתן לא אסור: **אסור** לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים. הא דתניא פ״ק דמסכת ע״ז (דף כב.) ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות וכן עובדא דעובד כוכבים נוטל שני עלה וישראל נוטל שני היתר ואמר פרק הזרוע (חולין דף קלג.) המשתתף עם עובד כוכבים לריך שיראשם כל הני עובדא פליגי אאבוה דשמואל: **שמא** יתחייב לו עובד כוכבים שבועה. מכאן אוסר רבינו שמואל קבלת השבועה מק״ו ור״ת מתיר מפני שהוא כמגיל מידם כדתניא פ״ק דמס׳ ע״ז (דף ו:) מלוה על פה גובין מהן מפני שהוא כמגיל מידם אע״ג דאזיל ומודה ויש לאלק בין ספק לודאי עוד מייתי ר״ת ראיה מהתיא דפרק [בתרא] דמגילה (דף כח.) דאמר אבוה בר איתי אתי לי דלא עבדי שותפות עם עובד כוכבים ואי אסור מאי רבותיה וכן פר״ת אלא היו מזהרים משלא שעובדות מדאמר פרק כל כתבי (שבת דף קיח:) אתי לי דקיימית ג׳ שעובדות משמע שכולן לא היו מזהרים בהן עוד פר״ת בזמן הזה כולן נשבעים בקדשים ואין תופסין בהם אלהות ואע״פ שמזכירין [עמהם] שם שמים [3] וכוותתם [לד״א מ״מ] אין זה [שם] עבודת כוכבים כי דעתם לשם עושה שמים וארץ ואע״ג שמשתתף ס״ש ודבר אחר אין כאן לפני עור לא אתן מכשול בני נח לא הוזהרו על כך ולדידן לא אסכמן איסור בגרס שיתוף [4]: **דעיקר** מבירה. פרש״י דעיקר איסור הוא המכירה משמע שרולה לומר שעיקר האיסור הוא המכירה וקשה הא שותפות לא מיתסר משום מכירה אלא כדאבוה דשמואל וא״ל עיקר איסור הפשוט הוא מכירה כדתנן פרק קמא דמס׳ ע״ז (דף יד:):

ורבי מאי לאו אעובר לא אבהמה והא דמיו קתני תני דמיה והא נותן כל דמיו לכהן קתני ואי בהמה כהן מאי עבידתיה הכא במאי עסקינן כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה דמיגו דקנסינן ליה אבהמה קנסינן ליה אעובר אמר רב אשי ת״ש [5] רבי יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות הא יכולה להתרפאות אסר והא עובר נמי כיכול להתרפאות דמי שמע מינה ואיכא דמתני לה אמתני׳ והמוכר לו אע״פ שאינו רשאי לימא מתני׳ דלא כרבי יהודה דתנן רבי יהודה מתיר בשבורה אפילו תימא רבי יהודה שבורה לאו היינו אורחיה עובר היינו אורחיה: ת״ש רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אע״פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן מאי לאו אעובר לא אבהמה והא דמיו קתני תני דמיה והא נותן כל דמיו לכהן קתני ואי בהמה כהן מאי עבידתיה הכא במאי עסקינן כגון דיהיב בהמה מעברתא לפטומה דמיגו דקנסינן ליה אבהמה קנסינן ליה אעובר אמר רב אשי ת״ש ר׳ יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות הא יכולה להתרפאות אסור והאי נמי כיכול להתרפאות דמי שמע מינה איבעיא להו מכר בהמה לעובריה מאי תיבעי לר׳ יהודה תיבעי לרבנן תיבעי לרבי יהודה עד כאן לא קא שרי ר׳ יהודה אלא בשבורה דלא אתיא לאיחלופי אבל שלמה דאתיא לאיחלופי אסר או דלמא ומה שבורה דפסקה מיניה וכל שכן שלמה דלא פסקה מיניה תיבעי לרבנן עד כאן לא קאסרי רבנן אלא בשבורה דפסקה מיניה אבל שלמה דלא פסקה מיניה שרו או דלמא ומה שבורה דלא אתיא לאיחלופי אסרי וכל שכן שלמה דאתיא לאיחלופי וטעמא דרבנן משום הכי הוא והתניא אמרו לו [6] לרבי יהודה והלא מרביעין עליה ויולדת אלמא משום עוריה הוא הכי קא״ל טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה אלא את מ״ט שרית משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי והלא מרביעין עליה ויולדת וכיון דמרביעין עליה ויולדת משהא לה ואמר להו לבשתלד דלא מקבלת זכר תא שמע והנותן לו בקבלה ולא קתני אע״פ שאינו רשאי וליטעמיך המשתתף לו דלא קתני הכי נמי דרשאי והא [7] אמר אבוה דשמואל אסור [8] לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה ונשבע לו בשם עבודת כוכבים שלו והתורה אמרה [1] לא ישמע על פיך אלא תנא מכירה והוא הדין לשותפות ה״נ תנא מכירה והוא הדין לקבלנות ומאי שנא מכירה דנקט דעיקר מכירה היא תא שמע [2] רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן בקבלה אע״פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן [3] וחכמים אומרים [4] כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה מאי מאי לאו אעובר. קאמר דאינו רשאי: **הכן מאי עבידתיה.** בבהמה אלא ודאי אעובר: לא לעולם מהכא לא תפשוט דהכא **במאי עסקינן כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה.** וליטול חצי השבח בין בפטום בין בולדות דמיגו דקנסינן וכו׳ אבל אי זבין ליה עובר לחודיה לא: **שאינה יכולה להתרפאות.** ולעשות מלאכה בשבת: **מפיר בשבורה.** ועובר דומיא דשבורה: **היינו אורחיה.** ולא שבור הוי: **בהמה לעובריה.** כגון שעדיין לא נתעברה ומכר לו כל הולדות שעתידין להתעבר ובהמה עצמה לא מכר לו: **מהו.** לקונסו לפדותה משום מוכר בהמה לעובד כוכבים: **דאתי לאיחלופי.** להתיר מכירת שלמה: **דפסקה מיניה.** שלא שייר בה לעצמו כלום משמכירה: **וכ״ש שלמה.** כי הא גוונא דלא פסקה מיניה שהרי שייר לעצמו גוף הבהמה ואי משום עוברין ליכא למיחש שהרי לא נתעברה עדיין ולא כלום מכר לו ולכשיבא ברשות עובד כוכבים הס בלים: **דפסקה מיניה.** ומכירה חלוטה היא ואתי לאחלופי ולהתיר מכירה חלוטה שלימה אבל הכא דלא פסקה מיניה שרי דלאו מכירה היא: **ולא שכן שלמה דאתיא לאחלופי.** במכירה חלוטה של שלימה אחרת: **משום הכי הוא.** בתמיה דאיצטריך לן למימרא: **עליה.** על השבורה: **אלמא.** טעמא דרבנן משום עוברין תיפשוט מינה דלרבנן אסור למכור לעובד כוכבים בהמה לעובריה ור׳ יהודה מותר: לעולם טעמא דרבנן משום איחלופי ואיצטריך למימרא כיון דלא פסקה מיניה איכא למימר לא אתי לאיחלופי במכירה גמורה והכי קאמרי ליה רבנן לר׳ יהודה: **למאן דזבנה לשחיטה דמי.** ואיכא למיחש לאיחלופי דמאן דחזי ידע דלא מזבין ליה אלא לשחיטה ולא אתי לזבוניה בהמה שלא לשחיטה: **משהא לה.** לגורך וולדות ומאן דחזי לה בבית העובד כוכבים לסוף שנה או שתים סבר מותר למכור בהמה לעובד כוכבים שלא לשחיטה: **פ״ש.** ממתני׳: **ולא קפני אע״פ שאינו רשאי.** אלמא מותר למכור בהמה לעובריה דהא קבלה מכירה לעוברין היא שאין חולק העובד כוכבים אלא בוולדות דקס״ל דלא פליג עובד כוכבים בשבח פטימת בהמה: **על פיך.** בהגרמת פיך: **תנא במכירה.** אינו רשאי והוא הדין לכולהו: **ומאי שנא מכירה דנקט.** בה אינו רשאי ולא נקטיה בחדא מהנך: **דעיקר מכירה היא.** עיקר איסורא הוא מכירת בהמה: מאי

[1] מאי לאו אעובר לא אבהמה והא דמיו קתני תני דמיה והא נותן כל דמיו לכהן קתני ואי בהמה כהן מאי עבידתיה הכא במאי עסקינן כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה דמיגו דקנסינן ליה אבהמה קנסינן ליה אעובר אמר רב אשי ת״ש ר׳ יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות הא יכולה להתרפאות אסור והאי נמי כיכול להתרפאות דמי שמע מינה איבעיא להו מכר בהמה לעובריה מאי תיבעי לר׳ יהודה תיבעי לרבנן תיבעי לרבי יהודה עד כאן לא קא שרי ר׳ יהודה אלא בשבורה דלא אתיא לאיחלופי אבל שלמה דאתיא לאיחלופי אסר או דלמא ומה שבורה דפסקה מיניה וכל שכן שלמה דלא פסקה מיניה תיבעי לרבנן עד כאן לא קאסרי רבנן אלא בשבורה דפסקה מיניה אבל שלמה דלא פסקה מיניה שרו או דלמא ומה שבורה דלא אתיא לאיחלופי אסרי וכל שכן שלמה דאתיא לאיחלופי וטעמא דרבנן משום הכי הוא והתניא אמרו לו [2] לרבי יהודה והלא מרביעין עליה ויולדת אלמא משום עוריה הוא הכי קא״ל טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה אלא את מ״ט שרית משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי והלא מרביעין עליה ויולדת דמרביעין עליה ויולדת משהא לה ואמר להו לבשתלד דלא מקבלת זכר תא שמע והנותן לו בקבלה ולא קתני אע״פ שאינו רשאי וליטעמיך המשתתף לו דלא קתני הכי נמי דרשאי והא [3] אמר אבוה דשמואל אסור [4] לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה ונשבע לו בשם עבודת כוכבים שלו והתורה אמרה [1] לא ישמע על פיך אלא תנא מכירה והוא הדין לשותפות ה״נ תנא מכירה והוא הדין לקבלנות ומאי שנא מכירה דנקט דעיקר מכירה היא תא שמע [5] רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן בקבלה אע״פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן [6] וחכמים אומרים [7] כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה

ואמאי קא שרית הא אינו נוחרה: ואמר להן ר׳ יהודה לכשתלד. כלומר כשתראו שום שבורה בעולם שיולדת תימרו לי מ״ט שרית בשבורה דודאי אינה יולדת: דלא מקבלה זכר. משום דשבורה היא ואינה יכולה לטובלה הלכך שרי ר׳ יהודה דלא חייש דלמא משהי לה לצורך וולדות. אבל שלמה לעובריה לר׳ יהודה עדיין תיבעי לך: ולא קתני אגונתן לו בקבלה אע״פ שאינו רשאי מדלא תני הכי ש״מ דסבירא להו לרבנן דמוכר בהמה לעובר דקבלה היינו למחצית שבח וולדות והיינו בבהמה לעובריה: וליטעמיך המשתתף. דלא קתני אע״פ שאינו רשאי הכי נמי דרשאי להשתתף: ולא ישמע על פיך. שלא תבקש בפיך שישבע לך בעבודה זרה שלו: אלא תנא במכירה אע״פ שאינו רשאי וה״ה לשותפות. דאינו רשאי להשתתף לו וה״ה בקבלנות דאינו רשאי ליתן לו בהמה בקבלנות דהמוכר בהמה לעובר לעובד כוכבים: ומאי שנא מכירה דנקט. דגבי מכירה קתני אע״פ שאינו רשאי דעיקר איסורא במכירה היא להכי תנא בה דאינו רשאי וה״ה לכולהו: שיד העובד כוכבים באמצע שיש לו שום חלק בה:

ד א מיי׳ פ״ה מהלכות שופטין הלכה י סמג עשין פב טוש״ע יו״ד סי׳ קמז סעיף ג טור ח״מ [סי׳ קפב] וסי׳ קי׳ קעו סעיף גא וטוש״ע ח״מ סי׳ קי׳:

ה ב מיי׳ פ״ד מהלכות בכורות הלכה ג טוש״ע י״ד סי׳ שכ סעי׳ ג:

שיטה מקובצת

[1] מאי לאו אעובר קאמר דקונסים אותו לפדותו דלא יפה עשה שמכר לעובד כוכבים ונותן דמי העובר לכהן וקאי אנותן לעובד כוכבים בהמה מעוברת בקבלה שיחלוקו הולדות ולא קאי אבהמה כי אם אעוברה ובהמה כולה דישראל היא [2] ובהמה דמפקינ׳ שאינה שובתת בשבת א״נ דס״ל דמוכר בהמה לעוברה דמבעיא לקמן אי אסור אי מותר בין לר״ש בין לרבנן ס״ל דאסור ומשום בהמה קאמר אינו רשאי ומיירי בנותן בהמה לעובד כוכבים בקבלה בין מעוברת בין אינה מעוברת: [3] וחכמים אומרים כ״ז שיד עובד כוכבים באמצע וכו׳. וא״ת אמאי הביא כאן דברי חכמי׳ יותר מדלעיל ופי׳ התוס׳ דבעי להביא לאחר מכאן. ולפי דבריהם הביאו לאחר שסיים כל בעיותיה. אבן נראה למהר״פ ז״ל דהקורא דקדק בדבר דדוקא לענין האבעיא הראשונה דאינ׳ אלא לר״י משום הכי לא מייתי דברי חכמים אבל זאת הבעיא היא לרבנן כמו לר״י משום הכי מייתי דברי חכמים לאשמועינן דדוקא להאי מלתא פליגי רבנן עליה דר״י דרבנן פטרי בבכורה ור״י מחייב אבל לגבי קונסין אותו וכו׳ לא פליג עליה. גליון:

---

[1] נראה דל״ל לא אבהמה ומיירי בנותן בהמה לפטומה דמפקינ׳ מקדושתה שאינה שובתת בשבת וכו׳.

רבינו גרשום

דכתיב תפדה בשה יכול לפדותו אפי׳ בדמים כדאמרינן באידך פירקא דלא באתה תורה להחמיר עליו אלא להקל עליו אבל שאר בכורות בהמה טהורה אין פודין אותן בדמים אלא נותן הבכור לכהן ואם רצה הכהן למוכרו לו רשאי ומ״ט נותן כל דמיו לכהן ולא סגי בחצי דמיו משום דעיקר בהמה דישראל: מאי לאו. הא דקתני קונסין לאו אעובר קאי ומשום דאינו רשאי אלמא דר׳ יהודה סבר דאסור למכור עובר לעובד כוכבים הואיל דהיינו אורחיה: אבהמה קאי. דקונסין אותו אבל עובר רשאי למכור: והא עד עשר בדמיו קתני. דמשמע דמי עובר: תני דמיה. דמשמע של בהמה: ואי בהמה קא בעית למימר כל דמיה: כהן מאי עבידתיה בבהמה עצמה אמאי יהיב ליה כל דמיה. אלא לאו אעובר קאי: לא לעולם סבירא ליה בעלמא דמוכרין עובר לעובד כוכבים דכשבור הוא והכא מאי שנא דקתני קונסין דמשמע נמי אעובר כגון דיהב ליה לעובד כוכבים בהמה מעוברת לפטומה דלכי מיפטמה לה ליזבונו וליחלקו דמיה דהשתא אבהמה גופה קנסי ליה ומיגו דקנסי ליה כו׳. והיינו ונותן כל דמיו לכהן אבל בעלמא שרי לזבוני לעובד כוכבים: והאי נמי כיכול להתרפאות דמי דלכשיגדיל חזי למלאכה ש״מ דעובר אסור למכור לעובד כוכבים לר׳ יהודה: איכא דמתני לה. הא דר׳ יהודה אמתניתין ולא בעי לה מיבעיא: לימא מתני׳ הכי׳ יהודה דמדשרי ר׳ יהודה בשבורה ה״ה דשרי נמי אעובר וכשבור דמי: אפילו תימא ר׳ יהודה. ובשבורה (שרי אסר) [הוא דשרי] דלאו היינו אורחיה כדאמר לעיל אבל בעובר אסר דהיינו אורחיה למיהוי כשבור עד שהוא במעי אמו אבל לבסוף חזי למלאכה ואסור: מכר בהמה. שאינה מעוברת לעובד כוכבים לעובריה שיהיו העוברין של שניהם: תיבעי לתרוייהו דהכא לא מזבין לא בהמה עצמה ולא עובר דאכתי לא מיעברא: בשבורה דלא אתיא לאיחלופי בשלמה: אבל [שלמה]. היכא דזבין בהמה לעובריה דבהמה גופה שלמה היא ואתי לאיחלופי בכמירה שלמה אחריתי שלא לעובריה לחלוטין ואסר: או דלמא ומה שבורה דפסקה מיניה. דלחלוטין מזבנה לעובד כוכבים דאע״ג דאיכא למיחש אטו מכירה

מסורת הש״ס

[1] [ע״ז טז.], [2] ע״ז טז., [3] סנהדרין סג:, [4] (סנהדרין סג.), [5] (מכות ל״ק, [6] ל״ל דאייתי לעוברה, [7] [וצ״ע היטב כתוס׳ חולין מז: ד״ה ולמא], [8] [תוס׳ סנהדרין סג: ד״ה אסור],

תורה אור השלם

1. ובכל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ:
שמות כג יג

מוסף רש״י

שאינה יכולה להתרפאות. ומקשמע לשחיטה זבנה ולא משסי ליה ולא מזי ליה יסרגל כי עובד כוכבים דמיקוף מורכם מיניה לזבוני שלימה (ע״ז טז:). **והלא מרביעין עליה.** ומשסו לה ומאן דחזי לה כי עכו״ם ילוף מיניה לזבוני שלימה (שם). **לא ישמע על פיך.** לא ישמע מן העכו״ם על פיך, שלא תעשה שותפות עמו ותשבע לך בע״ז שלו, ממצאת שאתה גורם שיזכר על ידך (שמות כג יג).

רבינו גרשום (המשך)

חלוטה אחר דשלמה אפי׳ הכי שרי: וכ״ש שלימה לעובריה דלא פסקה מיניה דלא מזבנה לגמרי דשרי או דלמא לרבנן ומה שבורה דלא אתי לחלופי בשלימה אפי׳ הכי אסרי רבנן דלמא אתי לחלופי מכירה חלוטה דשלמה אטו מכירה חלוטה דהא וכ״ש שלמה לעובריה דאתי לחלופי שלמה בשלמה ומיחש לחלוטין וקא ס״ד מאן דאסר [שלימה) [בהמה] לעובר׳ דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי לחלוטין ה״ה דאוסר נמי למוכרה לעובד כוכבים לגיזה ולחלבה דאיכא למימר נמי דלמא אתי לאיחלופי הא מכירה דשלימה אטו שלימה אחריתי דחלוטין: וטעם דרבנן משו״ה. ומי מצית אמרת דהאי דקא אסרי רבנן בשלימה משום דאתיא לאיחלופי ומי תלי טעמא באיחלופי: אמרו לו לר׳ יהודה אמאי קא שרית בשבורה והלא מרביעין עליה ויולדת. ונמצא דבהמה (גופה) [נסה] שלמה מכר לו אלמא דטעמייהו דרבנן דאסרי משום עובר הוא משום דאסור למכור עובר לעובד כוכבים ולא משום איחלופי וכיון דלא חיישינן לאיחלופי אלא משום עובר ש״מ לגיזה ולחלבה שרי בשבורה ולעולם טעמא דרבנן דחיישי לאיחלופי והם הכי אסרי לגיזה ולחלבה והכי קאמרי ליה וכו׳ מ״ט קא שרית בשבורה כמאן דזבנה ניהליה לשחיטה דמי דמיד נוחרה וליכא דידע דזבנה לעובד כוכבים ולא אתי לחלופי מכירה חלוטה למכירה חלוטה דהא מיד נוחרה וליתה בעין ודאי ליכא למימר הכי דמיד נוחרה. (אבל אם) [דהלא] משהי לה כדי להרביעה שתלד וכיון דמשהי לה אתי לחלופי אטו מכירה חלוטה

מאי לאו אבהמה לא אעובר דיקא נמי דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו שמע מינה מסייעא [6] (ליה) לריש לקיש [3] דאמר ריש לקיש [4] המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו [6] עד עשרה בדמיה דוקא או לאו דוקא תא שמע [3] דאמר רבי יהושע בן לוי [2] המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיו שאני עבד דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות ואיכא דאמרי אמר ריש לקיש [3] המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה תנן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה [6] בדמיה מכירה פסקה מיניה קבלנות לא פסקה מיניה דוקא או לאו דוקא תא שמע דאמר ר' יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו שאני עבד דלא הדר ליה בהמה מאי טעמא משום דקא הדרא ליה ניקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא היא וכל [7] מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן: וחכמים אומרים כל זמן שיד העובד כוכבים כו': אמר רבי (3) יהושע ושניהם מקרא אחד דרשו [1] כל בכור מבני בקר מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כוליה ורבי יהודה סבר בכור כוליה בכור משמע כתב רחמנא כל דאפילו כל דהוא איבעית אימא דכולי עלמא בכור רובא משמע מר סבר כל משמע למלוי אתא ומר סבר לגרועי אתא וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה [2] אמר רב הונא אפילו אזנו מתקיף לה רב נחמן ולימא ליה שקיל אזנך וזיל איתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה ורבא אמר דבר שעושה אותו טריפה במאי קמיפלגי בטריפה חיה למאן דאמר דבר שעושה אותו טריפה קסבר [6] טריפה אינה חיה ולמאן דאמר דבר שעושה אותו נבלה אבל טריפה חיה אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי הא בו הא באמו אמר להו רב פפא מאי שנא בו דבעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן [2] כל מקנך תזכר וליכא [7] אלא לא שנא מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא מנפלים דאף על גב דלאו בני חיותא נינהו קדשי [8] דאמר מר [3] פטר שגר בהמה שגר בבהמה התם כיון דלא עריבו בהו חולין קרינא בהו בבהמה כל בכור הכא כיון דעריבו בהו חולין לא קרינא בהו כל בכור ר' אלעזר לא על לבי מדרשא אשכחיה לרבי אסי א"ל מאי אמור רבנן בי מדרשא א"ל הכי

מאי נלו אבהמה. קאי הא דקתני קונסין אותו דקנסין ליה לפדות הבהמה אלמא מכר את הבהמה לעובריה דקבלה איגה אלא לעובדין קנסין ליה בין לרבי יהודה בין לרבנן דרבנן לא פליגי עליה דר' יהודה אלא לענין בכורה: **לא אעובר.** קנסין ליה שכבר היה בטעיה ומכרו לגמרי אבל עובדין שעתידה להתעבר לא איכפת לן: **דיקא נמי.** דאעובר קאי מדקתני נותן כל דמיו לכהן ומאי אבהמה כהן מאי עבידתיה: **מסייע ליה.** האי דקתני קונסין: **או נלו דוקא.** דלא קנסין ליה כולי האי. אי נמי טפי מהכי קנסין ליה אם אין העובד כוכבים מתרלה בכך: **ת"ש.** מדגבי עבד תני מאה והכא עשרה שמע מינה דוקא קאמר דאי נלו דוקא ליתני תרוייהו מאה או תרוייהו עשרה: לעולם בהמה נלו דוקא דלא קנסין ליה כולי האי אבל גבי עבד משום דכל יומא ויומא כו': **דוקא.** מאה או לא (1) דוקא. בגיטא בתרא גרסי' בעבד עד עשרה בדמיו אלמא מאה דבהמה נלו דוקא דהא עבד דמפקע ליה ממצותיו ולא קנסין אלא עשרה: **שאני עבד.** לכהי לא קנסין ליה טפי משום דכי פריק ליה לא הדר ליה למריה דקיי"ל במסכת גיטין (דף מג:) המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות: וקפריך **בהמה מ"ט.** קנסין ליה טפי משום דהדרא ליה: ת"ש **אי (1) הכי א"כ ליקנסיה טפי חד.** כדי שיעור דמיה ליקנסיה יותר מעשרה דהא במאי דהדרא ליה אינו נשכר אלא כדי דמיה וקנסא לא הוי אלא י' הלכך ליתני י"א בדמיה ותו לא: **כל בכור.** דיסראל. דתנן סברי אי הוה כתיב בכור דיסראל הוה משמע אפילו מקצת בכור דיסראל הוי חייב בבכורה: **למלויי אתא.** עד דליהוי כוליה דיסראל: **לגרועי.** דכל משמע כל דהו כמו לשפחתך אין בת בנית (מלכים ב ד): **אפי' אזנו.** אפי' אין שותפות לעובד כוכבים אלא באוזן הבכור אינו קדוש: **וליימא ליה.** כהן לעובד כוכבים: **שקיל אזנך וזיל.** דאי נמי הוי בכור בעל מום ניתן לכהן: **נבילה.** כגון שיש חלק לעובד כוכבים בוושטו או בגרגרת שלו הואיל וחיותא בידיה דעובד כוכבים חשיב כמאן דהוי כוליה דעובד כוכבים: **טריפה.** כגון מן האלכוסה ולמעלה (2): **במאי קמיפלגי.** רב חסדא ורבא: **רבא סבר טריפה איגה חיה.** הלכך כמאן דהוי כולה דעובד כוכבים דמי: **ורב חסדא סבר טריפה חיה.** הלכך לא חשיב (3) אלא דבר שעושה אותה נבילה: **לא פליגי.** רב חסדא ורבא עליה דרב הונא אבל רב חסדא ורבא [ד"ה ו] [הא נו.] אם יש חלק לעובד כוכבים בבכור עצמו אפי' באוזנו אינו קדוש: **באמו.** או נבלות או טריפות: **כל מקנך תזכר.** אם כל המקנה שלך תזכר אם יהא שלך זכר תקדישנו כדמתרגמינן דיכרין תקדיש: **מתקיף לה.** אכולהו: **שגר בהמה שגר בבהמה.** שגר בגמי בהמה שעדיין לא הגיע זמנו לגאת. ל"א שגר בהמה מה שבהמה משגרת ומשכלת. אלמא אע"ג דלאו בני חיותא נינהו קדשי הכא נמי אי נמי הוי כוליה לעובד כוכבים ניה דבר שעושה אותו נבילה ליקדוש חלק דישראל אע"ג דלאו בר חיותא הוא: (4) **אפי' מום קל.** ואפי' אין לעובד כוכבים שותפות אלא באוזנה שאם היה נוטל חלקו אינה לא נבלה ולא טריפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה: הכי

ורבי יהודה סבר כוליה בבור משמע. תימה פ' כסוי הדם (חולין דף פח. ושם) אמר איפכא רבי יהודה אומר דמו מקצת דמו ורבנן סברי כל דמו ופר"ת הא הא משום דדם כולו דם משמע כתב רחמנא דמו מקצת דמו דלאמר הכא כתב כל דאפי' כל דהו וקשה דהתם דריש ר"י דמו לחלק ועוד לפי מה שפסק ר"ת בר' יהודה בדפריסת פ"ק דגיטין (דף ז: ושם ד"ה אמר) קשה הלכתא אהלכתא דאין הלכה כר' יהודה דהכא כדאמר בסמוך לית דחש להא דר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת אלא מה שהש"ס מדמה ההיא דבהולה אפי' מקצת בתוליה דפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נט.) ובפרק אלמנה ניזונת (כתובות דף לז:) מדמה להו לפלוגתא דמקצת כסף בכל כסף דהנהו דמו מהדדי (5) זהו ענין אחר כשנתמעטו בתוליה ונשתיירו מקצתם כאילו נשתיירו כולן וכן כסף כתובה (6) נשאר מקצת יש לה מזונות כאילו נשאר כולו (7) ויש הרבה דרשות אחין להשוותן שם אפי' מקצת שה דפליגי ר' אלעזר ורבנן פ' אותו ואת בנו (חולין דף עט:) ופ' הזרוע (שם דף קנב.) ופלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן (8) אכל נפש ואפי' נשוה ההיא דדמו להך דהכא לא תקשה הא דפסיק הכא דלא כר' יהודה והתם קאמר לית דחש להא דר' שמעון דאמר לא אמרינן מקצת כסף בכל כסף דאדרבה סייעתא דהלכתא דרבנן דבכור מקצת בכור משמע אי נאו כל והתם נמי בתוליה מקצת בתוליה במשמע עוד י"ל דלא תקשה דר' יהודה אדרבי יהודה משום דסתמא דקרא אייתי בסתם בהמה שהן שלהן ואין לעובד כוכבים שותפות בהן הלכך אי נאו כל מוקמי ליה לקרא בכוליה בכור אי נמי משום דכתיב (במדבר ג) כל בכור בישראל ובישראל משמע כוליה כדאמר פרק מלות חליצה (יבמות דף קב.) ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל אבל בעלמא משמע שפיר מקצת (9): **רב חסדא אמר דבר שעושה אותה נבלה רבא אמר דבר שעושה אותה טריפה.** פ"ק דתמורה (דף יא:) גרים איפכא גבי אומר רגלה של זו עולה ומהגרסות הפוכות היא זו והיא דהתם עיקר דאמר רב חסדא מודה רבי יהודה בדבר שעושה אותה טריפה רבא אמר בדבר שעושה אותה נבילה רב ששת אמר בדבר שמתה (10) בו כו' מר מוסיף אדמחבריה ובענין זה יתכן דאמר הכא רב הונא אזנו רב חסדא מוסיף טריפה רבא מוסיף נבילה וכה"ג פ' המפלת (נדה כג.): גבי גוף אטום עד לאלכוסה ומד מוסיף עד טבורו והא דאמר רבא התם (11) ושטו נקוב אמו טומאה לידה אפי' (12) גרס רבא בשמעתא לפי שהוא בתר רב חסדא לא קשה דרבא אדרבא התם דאמר"ג דושטו נקוב טריפה (ומיה) לא מדמו לחסרון עד לאלכוסה (13): **הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי.** הא פשיטא דרב חסדא ורבא פליגי אלא ה"ק הא דרב הונא לא פליגא אדרב חסדא ורבא: **מ"ש מנפלים.** אע"ג דהתם (14) כתב קרא הוה לן למילף מהתם אי נפלים נילף משותפות דכתיב כל בכור ונשוה כל הדרשות בענין אחד אלא

מאי לאו אבהמה לא אעובר דיקא נמי דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו שמע מינה מסייעא (6) (ליה) לריש לקיש (3) דאמר ריש לקיש (4) המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו (6) עד עשרה בדמיה דוקא או לאו דוקא תא שמע (3) דאמר רבי יהושע בן לוי [2] המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיו שאני עבד דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות ואיכא דאמרי אמר ריש לקיש (3) המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה תנן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה (6) בדמיה מכירה פסקה מיניה קבלנות לא פסקה מיניה דוקא או לאו דוקא תא שמע דאמר ר' יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו שאני עבד דלא הדר ליה בהמה מאי טעמא משום דקא הדרא ליה ניקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא היא וכל (7) מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן: וחכמים אומרים כל זמן שיד העובד כוכבים כו': אמר רבי (3) יהושע ושניהם מקרא אחד דרשו [1] כל בכור מבני בקר מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כוליה ורבי יהודה סבר בכור כוליה בכור משמע כתב רחמנא כל דאפילו כל דהוא איבעית אימא דכולי עלמא בכור רובא משמע מר סבר כל משמע למלויי אתא ומר סבר לגרועי אתא וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה [2] אמר רב הונא אפילו אזנו מתקיף לה רב נחמן ולימא ליה שקיל אזנך וזיל איתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה ורבא אמר דבר שעושה אותו טריפה במאי קמיפלגי בטריפה חיה למאן דאמר דבר שעושה אותו טריפה קסבר (6) טריפה אינה חיה ולמאן דאמר דבר שעושה אותו נבלה אבל טריפה חיה אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי הא בו הא באמו אמר להו רב פפא מאי שנא בו דבעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן [2] כל מקנך תזכר וליכא [7] אלא לא שנא מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא מנפלים דאף על גב דלאו בני חיותא נינהו קדשי [8] דאמר מר [3] פטר שגר בהמה שגר בבהמה התם כיון דלא עריבו בהו חולין קרינא בהו בבהמה כל בכור הכא כיון דעריבו בהו חולין לא קרינא בהו כל בכור ר' אלעזר לא על לבי מדרשא אשכחיה לרבי אסי א"ל מאי אמור רבנן בי מדרשא א"ל הכי

דחי שאני עבד דלא הדר ליה ונימא דוקא בבהמה ובעבד ולזה הפי' יש לנו להשוותם דוקא או לאו דוקא. תוס' חיצוניות: (8) כל בכור (משום) קדש לי כל בכור: (9) דאמר מר פטר וכו'. תי' דאמר'ר בספרי מה בהמה נפלים פטורים אף אדם כן דכתיב באדם ובבהמה ונראה דגרים נפלים פוטרים הבא אחריו דהנמל קדוש משגר בהמה ואף אדם כן. גי': (10) ויש הרבה דרשות שאין להשוותן שה. נ"א ס"א אבל שאר דרשות שהם כענין זה אין להשוותם חד דהכא וחד דשה ואפי' קתני כו': (11) מאי שנא מנפלים אע"ג דהתם כתב שגר הוה ליה למילף ונשוה כל הדרשות בענין אחד נדרוש כל מקנך אי נילף נפלים משותפות כדי להשוות הדרשות בענין אחד ושגר נדרוש לדרשא אחריתי וכו' לשון תוספות הרא"ש:

דקא הדרא בבהמה לרבה דלא איכפת לה אם תחזיר ואי משום הכי הוא דבבהמה הדרא אי הכי מ"ט דאמרינן עד מאה ליקנסיה דליפרוק לה (אפי' טפי ממאה) [טפי חד] בדמיה אלא הא דאמרינן בעבד עשרה טפי לא לאו משום טעמא דאהדורי הוא אלא מילתא דלא שכיחא הוא דליזבון אינש עבדיה (גר) לעובד כוכבים ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ולהכי לא קנסו ביה אלא עד עשרה ובהמה שכיחא דזבנה וגזרו והשתא ליכא למימר ליקנסיה גבי בהמה טפי (ממאה) [חד] דהא לא תלינן טעמא לא בעבד ולא בבהמה משום דהדרא: קדש לי כל בכור. מקצת בכור משמע דאפי' אין לישראל חלק בכולו אלא במקצתו חייב לפדותה: עד דאיכא כוליה. בכור של ישראל לא מיחייב: דאפילו בכל דהו אית ליה חלק בגויה מיחייב: רובא משמע. דרוביה דישראל הוי רבנן סברי האי דכתיב כל דלמליייא דעד דלהוי כוליה דישראל לא מיחייב: לגרועיה. דאפי' כל דהו דישראל חייב: ולימא ליה לעובד כוכבים שקול אזנך וזיל. ויתיב לבכור לכהן ואי לא חזי למזבח חזי למיכליה לכהן וקשיא לרב הונא: רב חסדא אמר אם יש לו לעובד כוכבים חלק (בדבר) [בבכורה] באבר שעושה אותו נבלה שאילו היה נוטלו העובד כוכבים כשהוא חי כגון הירך עם החלל שלה עם העוקץ (עם) [עד] החלל נבילה ואע"פ שעדיין מפרכסת נבילה דחשובה היא כמתה: ורבא אמר אפי' יש לו חלק בדבר שעושה אותו טרפה אילו נטל חלקו כגון מן הארכובה ולמעלה פטור מן הבכורה דלא יכיל למימר ליה שקול חלקך וזיל דישראל לא חזי קא סבר טריפה לא חיה י"ב חדש וכמתה דמיא אילו נטל חלקו: אמרוה כו' דלא פליגי רב חסדא ורבא אהא דרב הונא דהאי דאמר רב הונא אפי' אזנו. בו בבכור עצמו קאמר והאי דקאמר רב חסדא ורבא באמו ורב הונא בטריא ליה באמו בטריא ליה בו כותיה: טריפה לא חיה. ודאי פליגי דרב הונא סבירא ליה באמו כבן ואינהו נמי סבירא להו בו כבאמו מאי שנא בו כו': מתקיף לה מר בר רב אשי. לכולהו מ"ש דשותפות דעובד כוכבים פטר בדבר שעושה טרפה או נבלה מנפלים בכור דאע"ג דלאו בני חיותא נינהו והווין נבלה גמורה קדשו בבכורה וצריכין קבורה: ומנלן דקדשי דכתב שגר מן הבהמה כל שיוצא מן הבהמה ראשון אפילו נפל קדוש התם בנפלים כיון דלא עריב בהו חולין דלית לעובד כוכבים שום שותפות בהו קרינא בהו כל בכור דישראל וקדשי אפי' נבילה:

מסורת הש"ס

(א) ל"ק מ"ז, ב) ניטין מד., ג) ג"ז סס. ד) [עיריובין סג: וס"ז], ה) [חולין מב. וס"ז], ו) לא ל"ק, ז) הכי ליקנסיה טפי חד מכדי איטור דמיה כו'. ל"ק, ח) [חולין עו.], ט) ל"ק, י) שיך לע"ב, כ) דהוו עין אחד ל"ק, ל) כשנאמר מקצת ל"ק, מ) [סנהדרין עח.], נ) [וע"ע תוס' מנחות יא: ד"ה כ"ר סבר ותוס' חולין פח. ד"ה וס"ר], ס) כה כל מד מוסיף. ל"ק, ע) [כג. וס"ס ד"ה לא תאמר], פ) גרסינן רבא. ל"ק, צ) [וע"ר תוס' סנהדרין עח. ד"ה ההוא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד עשרה בדמיו מכירה: (ב) שם אמר ר' יוחנן ונסיסס מקבלת אחד: (ג) רש"י ד"ה וכ' מסלת וכו' לא מטיב דעובד כוכבים אלא: (ד) ד"ה לא פליגי וכו' פליגי הס"ד ואח"כ מ"ס ד"ה אם אם יש:

רבינו גרשום

מאי לאו. האי דקתני אע"פ שאינו רשאי אבהמה קאי דאין נותנין לו בקבלה למחצית (שכר) [דוולד] וה"ה לר' יהודה דאין מוכרין בהמה לעובריה: לא אעובר קאמר. דאינו רשאי דכיון דמעוברת היא כשנותנה לו בקבלה אסור משום עובר. אבל אם אינה מעוברת ורוצה למכור לעובר אכתי לא ידעינן: דיקא נמי דקתני אותו ובדמיו ש"מ דאעובר קאי ומיהא ליכא למשמע לר' יהודה אם מוכר בהמה לעובריה אי לא: הא דקתני קונסין וכו' מסייע ליה לר' שמעון בן לקיש: הא דקתני עד עשר בדמיו דוקא הוא דאם הבעוד כוכבים (מורידו) [מעליהן] עד עשר' בדמיו קונסין אותו שיתן לו עד עשרה בדמיו ויפדנו או לאו דוקא עשר אלא גוזמא בעלמא קאמר לאשמועינן דמיחייבין אותו לפדותו אפי' יותר משויו אבל לא כל כך עד עשר: עד מאה בדמיו. מדנקיט גבי עבד מאה ידות יותר מדמיו ש"מ דהאי עשרה דאמר גבי בהמה דוקא קאמר דאי לאו דוקא ליתני נמי (כעבד) [בעבד] עשרה: לעולם בהמה נלו דוקא דוקא ושאני בעבד משום הכי נקיט מאה ולא אמר נמי עשר דכל יומא מפקע ליה ממצות כי הבניה לעובד כוכבים משום הכי קנסינן ליה הכי: איכא דאמרי דקאמר ר"ל גבי בהמה [עד מאה] וכולא מילתא תאני בעניינא אחרינא: תנן כו' עד עשרה בדמיו חיובתא דרבי שמעון בן לקיש דאמר עד ר': לא קשיא. דגבי מכירה משום הכי קנסינן ליה עד ר' דפסקה מיניה דלגמרי הבנה: קבלנות כו' הילכך עד עשר קנסינן ליה טפי לא: דוקא או לאו דוקא הא דקתני עד מאה בדמיו דוקא ממש עד מאה או לאו דוקא אלא גוזמא קתני משום דמכר לה דקונסין אותו יותר ויותר מכדי דמיה אבל לא כולי האי אבל בקבלנות יותר מכדי דמיה יהיב אבל לא כולי האי כמוכר: עד עשרה בדמיו. דלהך לישנא תאני איפכא למילתיה דר' יהושע. ומדקאמר גבי עבד עשרה בדמיו וגבי בהמה ק' ש"מ דהאי ק' דגבי בהמה לאו דוקא דהשתא ומה עבד דכל יומא מפקע ליה ממצות לא קאמר אלא עשרה בדמיו כ"ש בהמה וש"מ לאו דוקא: לעולם דוקא קאמר. בבהמה טמאה וגבי עבד משום הכי אמר עד עשרה ותו לא דשאני עבד דלא הדר ליה ברצונו אצל ישראל רבו דמאחר שמכרו רבו לעובד כוכבים שונא את רבו ולא בעי למהדר ליה הלכך לא קנסינן ליה לרבו טפי אלא עד עשרה בדמיו. ומותבינן בהמה מ"ט אמרינן דעד מאה בדמיו משום

ו א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד:
ז ב מיי' פ"ח מהלכות עבדים הל' ג טוש"ע י"ד סי' רמז סעיף ב:
ח ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' ג ופיי"ב מהלכות כלאים הל' טו סמג עשין קמה טוש"ע יד סי' שכ סעיף ב:
ט ד מיי' שם [וסס] טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1. קָדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: שמות יג ב
2. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל מִקְנְךָ תִּזְכָּר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה:
שמות לד יט
3. וְהֶעֱבַרְתָּ כָל פֶּטֶר רֶחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ:
שמות יג יב

מוסף רש"י

עד עשרה בדמיה דוקא או לאו דוקא. דלא נטו מיניה טפי קנסינן ליה עד דפריק (ומוקמת למלתא הוא דנקטו) [גיטין מד.]. **נקנסיה טפי חד.** מכדי דמיה היה לך לקנסו יותר מן העבד ומו לא, הואיל וטעמא משום דהדרא ליה הוא אין כאן אלא כדי דמיה ואתה קונסו מי' עד ק' אוי לו במזרח זו (שם). **מילתא דלא שכיחא היא.** שימכריהו לעובד כוכבים (שם). **טריפה אינה חיה.** אין קופה לחיות (חולין מב.). **טריפה חיה.** כמולין (מז:) ממנו לו ואלא הרבה מתקיימות שתים ושלש שנים (שם).

שיטה מקובצת

(1) עד עשרה בדמי' דוקא או לאו דוקא. פ"ה דלאו דוקא דלא קנסי' ליה הכי דלאו האי ושמא טפי נמי קנסי' ליה וכו' ול"נ דאיך נסתפק אי אמרינן לאו דוקא דלא קנסי' כולי האי דא"כ הא דקתני עד עשרה ליתא ועוד מאי האי דמשני שאני עבד וכו' הלא לאידך נמי דמייתי סייעתא ת"ש דהוי דוקא סבר שפיר טעמא דעבד מפקי' ליה ממצות דמשום הכי אמרינן בבהמה עשרה ובעבד מאה להכי נראה לר"י לפרש דאפי' טפי מעשרה קנסינן ומייתי ת"ש המוכר עבדו וכו' והוה ס"ד דבהמה ועבד שוין וא"כ עד עשרה לאו דווקא דהכא אמר' מאה דוקא והן שוין ודחי לעולם אימא לך הכא והכא דוקא ועבד קנסי' טפי משום דמפקי' ליה ממצות: (2) המוכר בהמה כו' קונסין אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשרה בדמיו וכיון דבעבד נמי דמפקי' ליה ממצות לא אמרינן רק עשרה כ"ש בבהמות ואם כן לאו דוקא. ונראה למורי שיחיה דמכאן פי' הקונטרס דלעיל והכא לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי דתלמודא סבר לאו דוקא משמע כן וקא דחי שאני עבד דלא הדר ליה פי' הקונט' לעולם אימא לך דוקא כפי' לעיל דאיך הוה מצית למימר לאו דוקא א"כ עד מאה דקתני ליתא ועוד איך קא פשט לאו דוקא מההיא דעבד דלמא הבהמה דוקא והא דנקט עד עשרה בעבד לאו דוקא דעד מאה דקנסי' ליה דלעיל נמי פי' הקונטרס דקא דחי דההוא דבהמה לאו דוקא ועבד דוקא ונראה לפ' נמי מאו לאו דוקא דאפי' טפי נמי וקא פשיט מדאמרינן בעבד עד עשרה ש"מ לאו דוקא דהא אף בבהמה אמרינן עד מאה וה"ה דבבהמה לאו דוקא מאה דה"ה טפי וקא

(3) עד עשרה בדמיו דוקא. פ"ה דלאו דוקא דלא קנסי' ליה הכי דלאו האי ושמא טפי נמי קנסי' ליה וכו' ול"נ דאיך נסתפק אי אמרינן לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי דא"כ הא דקתני עד עשרה ליתא ועוד מאי האי דמשני שאני עבד וכו' הלא לאידך נמי דמייתי סייעתא ת"ש דהוי דוקא סבר שפיר טעמא דעבד מפקי' ליה ממצות דמשום הכי אמרינן בבהמה עשרה ובעבד מאה להכי נראה לר"י לפרש דאפי' טפי מעשרה קנסינן ומייתי ת"ש המוכר עבדו וכו' והוה ס"ד דבהמה ועבד שוין וא"כ עד עשרה לאו דווקא דהכא אמר' מאה דוקא והן שוין ודחי לעולם אימא לך הכא והכא דוקא ועבד קנסי' טפי משום דמפקי' ליה ממצות: (4) המוכר בהמה כו' קונסין אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשרה בדמיו וכיון דבעבד נמי דמפקי' ליה ממצות לא אמרינן רק עשרה כ"ש בבהמות ואם כן לאו דוקא. ונראה למורי שיחיה דמכאן פי' הקונטרס דלעיל והכא לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי דתלמודא סבר לאו דוקא משמע כן וקא דחי שאני עבד דלא הדר ליה פי' הקונט' לעולם אימא לך דוקא כפי' לעיל דאיך הוה מצית למימר לאו דוקא א"כ עד מאה דקתני ליתא ועוד איך קא פשט לאו דוקא מההיא דעבד דלמא הבהמה דוקא והא דנקט עד עשרה בעבד לאו דוקא דעד מאה דקנסי' ליה דלעיל נמי פי' הקונטרס דקא דחי דההוא דבהמה לאו דוקא ועבד דוקא ונראה לפ' נמי מאו לאו דוקא דאפי' טפי נמי וקא פשיט מדאמרינן בעבד עד עשרה ש"מ לאו דוקא דהא אף בבהמה אמרינן עד מאה וה"ה דבבהמה לאו דוקא מאה דה"ה טפי וקא

(5) עד עשרה בדמיו דוקא. פ"ה דלאו דוקא דלא קנסי' ליה הכי דלאו האי ושמא טפי נמי קנסי' ליה וכו' ול"נ דאיך נסתפק אי אמרינן לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי דא"כ הא דקתני עד עשרה ליתא ועוד מאי האי דמשני שאני עבד וכו' הלא לאידך נמי דמייתי סייעתא ת"ש דהוי דוקא סבר שפיר טעמא דעבד מפקי' ליה ממצות דמשום הכי אמרינן בבהמה עשרה ובעבד מאה להכי נראה לר"י לפרש דאפי' טפי מעשרה קנסינן ומייתי ת"ש המוכר עבדו וכו' והוה ס"ד דבהמה ועבד שוין וא"כ עד עשרה לאו דווקא דהכא אמר' מאה דוקא והן שוין ודחי לעולם אימא לך הכא והכא דוקא ועבד קנסי' טפי משום דמפקי' ליה ממצות: (6) המוכר בהמה כו' קונסין אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשרה בדמיו וכיון דבעבד נמי דמפקי' ליה ממצות לא אמרינן רק עשרה כ"ש בבהמות ואם כן לאו דוקא. ונראה למורי שיחיה דמכאן פי' הקונטרס דלעיל והכא לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי דתלמודא סבר לאו דוקא משמע כן וקא דחי שאני עבד דלא הדר ליה פי' הקונט' לעולם אימא לך דוקא כפי' לעיל דאיך הוה מצית למימר לאו דוקא א"כ עד מאה דקתני ליתא ועוד איך קא פשט לאו דוקא מההיא דעבד דלמא הבהמה דוקא והא דנקט עד עשרה בעבד לאו דוקא דעד מאה דקנסי' ליה דלעיל נמי פי' הקונטרס דקא דחי דההוא דבהמה לאו דוקא ועבד דוקא ונראה לפ' נמי מאו לאו דוקא דאפי' טפי נמי וקא פשיט מדאמרינן בעבד עד עשרה ש"מ לאו דוקא דהא אף בבהמה אמרינן עד מאה וה"ה דבבהמה לאו דוקא מאה דה"ה טפי וקא

אלא לאו משום דהוה ליה שרוע. ושינוי לא הוי מומא ול״ת אם כן קשה טפי לר׳ יוחנן דאמר לעיל כיון דאישתני הוי מומא ה) דהכא דייקינן שתיהן גדולות הוי שינוי ולא משיב מומא ויש לומר ההיא דלעיל שינוי חמור טפי משתיהן גדולות או שתיהן קטנות:

דרא מפקע להו מקדושתייהו.

מה שאין נזהרין עכשיו ואע״פ שנעשה רב מרי פר״ת רב מרי נעשה לפי שהיה מקנה אזנו של עובר ואיכא הפקעה בגוף העובר אבל הקנאה באם שריא ואע״ג דאית ספרים דגרסי לאזנה לשון נקבה היינו משום דקאי אחיותא והכי נמי אסר לה בגזה ועבודה ול״ת לקמן פ״ט (דף נג.) דפריך גבי מעשר בהמה ו) ואינו נוהג בזמן הזה דלא ליתי לידי תקלה אי הכי בכור נמי לא לנהוג בזמן הזה משום תקלה ומשני אפשר כדרב יהודה אמאי לא משכחת תקנה באמהות כדפרישית י״ל התם ויש להם לתקן בלא הפקעה מהכן שיעשה כרב יהודה לא רצו לתקן שיעשה לעולם כך ע״י הפקעה ומיהו אי עבד עבד אי נמי בימי רב מרי היו בקיאין להטיל מום בבכור קודם שיצא לעולם אסור לעשות ע״י הפקעה אבל אנו דלא בקיאין בכך מוטב להקנות לעובד כוכבים קודם שיצא לידי תקלה כדמשמע פ׳ בתרא (לקמן דף נג.) דאי לאו משום דאפשר כרב יהודה היה לנו לתקן להקנות לעובדי כוכבים ואנן דלא בקיאין הוי כלא אפשר ו) (ואפי׳ בהא דרב יהודה בפרק אין מערבין) דאסור מן הדין גזירה דלמא מפיק את דאשו קודם שיטיל בו מום אי נמי משום דרב יהודה עדיפא להטיל בו מום קודם שיצא לעולם כי היה צריך להשהותו עד שיפול מום מעצמו וגרסה דבהקנאת אזן לחוד שרי דקי״ל כרב הונא מדקאי ר׳ יוחנן כוותיה ואמר אפי׳ מום קל ורב מרי נמי דמקנה אזנייהו לא נעשה אלא משום הפקעה ולקמן פ׳ בתרא (ג״ז סס) פריך לקנינהו להו לאודנייהו לעובד כוכבים ולכל היותר מותר ע״י הקנאה בדבר שעושה אותה טריפה או נבילה ולאידך לישנא מפרש שנעשה רב מרי משום דידע לאקנויי וכ״ע לא ידעי וסברי רב מרי מילתא בעלמא הוא דעבד ואתי ליתי תקלה יש לפרש נמי רב מרי שהיה בקי בדרב יהודה לית ליה למיעבד בקנין דאתי למיטעי אבל לדידן לא ז) אפשר בענין אחר עוד פר״ת רב מרי ח) שהיה מקנה אזן עובר לעובד כוכבים הוי דבר שלא בא לעולם אלא היה מקנה בהמה לאזני עובר כמו דקל לפירותיו וטעה אינם ואמר אזני עובר היה מקנה כמו פירות דקל ואתי ליתי תקלה אבל כי מקנה אזני הבהמות שרי דלא אתי למיטעי ולפי הקונטרס לא יתכן לפרש כן שפירש רב מרי היה יודע להקנות קנין גמור ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמר לקמן פ״ג (יג.) וסברי מילתא בעלמא הוא דעבד ואינו נוטל דמיס ומיהו לפי דבריו לא היה לו להזכיר ראיה [מלקמן] ז) דאדרבה לר׳ יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות דריש לה לקמן (דף יג.) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וכרבי יוחנן [קי״ל]: **כהנים** ולוים **פטרו עצמן מק״ו.** ול״ת בלא ק״ו תיפוק ליה מתוך קונטרוקוס הסר דמשני (לקמן ה.) אותם ג׳ מאות בכורים היו ואין בכור מפקיע בכור משום דליו שיפקיע של עצמו ס״מ דשל עצמו מיהא מפקיע י״ל אי לאו ק״ו מצינו לשנויי אותן ג׳ מאות בכורות היו והוצרכו פליון וכי תימא ק״כ למיניהו בהדי שלשה ושבעים ומאתים העודפים מני למימר לא ט) הוחזק הכתוב למעות אלא דישראל לאודייהו:

דין

עין משפט נר מצוה

י א מיי׳ פ״ב מהלכות בכורים הל׳ יד טוש״ע יד סי׳ שה סעיף יח וסי׳ שכא סעיף יט:

שיטה מקובצת

ה) הכי א״ר יוחנן אפי׳ מום קל דעוד דהא תנן וכו׳ ואם יש מקצת סימנין א״ר יוחנן וכו׳. נ״א ועוד א״ר יוחנן בבי מדרשא הא דתנן בפ״ב (פ׳) רחל שילדה מין עז ואביה עז פטור מן הבכורה דאינו קדוש אם בכורה היא דהו״ל נדמה ואמרי׳ לקמן אך בכור שור שיהיה דומה לאמו ואם יש בו מקצת סימנים שדומה לאמו חייב:

ו) וז״ל הגליון אבל בהמה שתיהן גדולות וכו׳ ופ״ה אחת גדולה ואחת באדם וכו׳ מ״ט הוי מומא גבי בכור בהמה כדמפרש פ׳ על אלו מומין ומשום שנוי וכו׳ אלא לאו משום דהו״ל שרוע אבל בשתים גדולות שנוי לא הוי מומא ודלא כרבי יוחנן דלעיל ודחי לעולם שנוי הוי מומא ומשום הכי פסלי׳ אחת קטנה ואחת גדולה אבל בשתים גדולות ליכא שנוי כדמסיק ואזיל אי מחמת בריותא וכו׳. כנז׳ נ״ל ומה שפירש רש״י והתוספות לא הבנתי עכ״מ: ז) אבל לדידן לא (אפי׳) [אפשר] בענין אחר עוד פר״ת וכו׳ וכן פי׳ בתוס׳ חיצוניות ז״ל פירש הקונטרס ואב״א רב מרי וכו׳ קנין גמור כסף ותימה איך יטעו העולם בין קנין כסף למלילתא בעלמא לכנ״ל דרב מרי היה מקנה אזני העובר ע״י משיכת האם ושפיר מקניא כדאמרי׳ משוך פרה לעוברה קנה דומיא דדקל לפירותיו וכ״ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור וסברי דמהני להקנות אזני העובר קודם עיבור האימהות והשתא ניחא שפיר שיש לטעות בזה ע״כ:

ח) דאדרבה לר׳ יוחנן וכו׳ כר׳ יוחנן פוסק ר״ת (ובתיובתא) [ובב״מ] דף מ״ז נמי מסיק משיכה בעובד כוכבים קונה:

רבינו גרשום

הכי קאמר רבי יוחנן אפי׳ מום קל. כרב הונא דאמר אפי׳ אזנו של עובד כוכבים פטור ואף האי נמי אמור בי מדרשא דתנן רחל שילדה כו׳ פטור מן הבכורה דכתיב אז בכור עז עד שיהיה הוא ובכורו עז: ואם יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייבת בבכורה וזהו החדוש דאמור בי מדרשא. דמום קבוע הוי האי נדמה אע״ג דיש בו מקצת סימן ונשחט על זה המום ופסיל למזבח: ואמר ליה רבי אלעזר בשלמא מום קל דאמר היינו חדוש דקמ״ל דאמרינן אפי׳ אזנו: וכי תימא. האי משום הכי הוי מום דנשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה חזיר: הכא. ברחל שילדה דנשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה ואפי׳ הכי הוי מום והיינו חדושיה: הא נמי תנינא. דהוי מום: לא. אי מהכא לא ילפי׳ דהכא לא משום טעם דאישתני הוי מומא אלא משום דכי הוי עינו גדולה כשל עגל היינו מום גמור דהיינו שרוע. ואמרינן כל יתר כנטול דמי ואי לאו דאמור בי מדרשא דשינוי הוי מום קבוע מהכא לא שמעינן מיניה דהא שרוע הוי: הכי נמי מסתברא. דהאי משום שרוע הוא ולא משום שינוי: דתנן מומים אלו. דקא חשיב התם: לא לעולם אימא לך. שינוי הוי מומא ומהכא שמעינן: ודקא קשיא לך. אי משום שינוי אפילו שתיהן גדולות נמי: התם. שתיהן גדולות או קטנות לא הוי מחמת שינוי אלא או מחמת בריותא יתירא הוו תרוייהו גדולות או מחמת כחישותא הוו קטנות אבל הכא באחת גדולה ואחת קטנה

ה) הכי אמר רבי יוחנן אפי׳ מום קל והדתנן ו) רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב מום קבוע הוי לשחוט עליו בשלמא מום קל קא משמע לן כדרב הונא ולאפוקי מדרב חסדא ורבא אלא מום קבוע מאי קא משמע לן דכיון דאישתני הוה ליה מומא תנינא ז) ופיו דומה כשל חזיר הרי זה מום וכי תימא התם נשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה הכא נשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה הא נמי תנינא ח) עינו אחת גדולה ואחת קטנה ותנא גדולה גדולה כשל עגל וקטנה קטנה כשל אווז בשלמא קטנה כשל אווז אין במינו קדוש בבכורה אלא גדולה כשל עגל יש במינו קדוש בבכורה אלא לאו משום דאמרינן כיון דאישתני הוה ליה מומא לא משום דהוה ליה שרוע הכי נמי מסתברא דתנן ט) מומין אלו בין קבועין בין עוברין פוסלין יתר עליהן אדם עיניו שתיהן גדולות שתיהן קטנות גבי אדם הוא דכתיב י) איש איש מזרע אהרן דבעינן איש שוה בזרעו של אהרן כ) אבל בהמה שתיהן גדולות שתיהן קטנות נמי לא הוי מומא אחת גדולה ואחת קטנה מאי טעמא אי משום שינוי אפילו שתיהן גדולות שתיהן קטנות נמי אלא לאו משום דהוה ליה שרוע לא לעולם אימא לך משום שינוי (ל) ס) שינוי הוי מומא ודקא קשיא לך אפילו שתיהן גדולות שתיהן קטנות התם אי מחמת בריותא יתירא תרוייהו בעי למיברא אי מחמת כחישותא יתירא תרוייהו בעי מיכחש ההיא גיורתא דהוו מסרין לה אחי חיותא לפטומה אתאי לקמיה דרבא אמר לה לית דחש ע) לה להא דרבי יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה רב מרי בר רחל הויא ליה ההיא חיותא הוה מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקנה להו לאודנייהו לעובד כוכבים דלמא אתי בהו לידי תקלה אי הכי מאי טעמא כלו חיותא דרב מרי משום דמפקע להו מקדושתייהו והאמר רב יהודה פ) מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה הכא אפי׳ מקדושת כהן קא מפקע ליה ואיבעית אימא רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וחזי ליה אינש אחרינא ואזיל ועביד וסבר רב מרי מילתא הוא דעבד ואתי בה לידי תקלה: **מתני׳** כהנים ולוים פטורין מק״ו אם פטרו את של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמן: **גמ׳** אינהו

מסורת הש״ס

ה) הכי אמר רבי יוחנן. בי מדרשא דהאי חייב ליתנו לכהן קאמר אבל למזבח לא קרב דהאי דאישתני הוי מום קבוע לשחוט עליו בחוץ כבכור בעל מום ששוחטו כהן ואוכלו: **דדרב הונא.** דאמר [ע״פ] אפי׳ אזנו: **תנינא.** לקמן בפ׳ על אלו מומין שוחטין את הבכור (מ.): **הכא נשתנה בו.** ולהכי איצטריך לר׳ יוחנן לאשמועינן דמום הוא: **או אחת גדולה.** כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז: **יש במינו קדוש בבכורה.** ואפי׳ הכי הוי מומא ואמאי איצטריך לרבי יוחנן למימר ב) **לא משום דהוה ליה שרוע.** דשרוע האמור במורה ג) זו היא שאבדו אחד גדול מחבירו אבל שינוי אחר כגון שבגמרו (ד) דומה לעז לא שמעינן דמום הוא הלכך איצטריך לרבי יוחנן לאשמועינן: **מומין אלו.** שפירשו חכמים בבכור: **בין עוברין בין קבועין פוסלין.** בחלש בכהן כל זמן שמום בו לא יעבוד: **שוה בזרעו.** שדומה לבני אדם: **לעולם אימא לך בו׳.** ומהכא לא תסתבר משום שרוע: **שרוייהו בעו.** והא ולאי משונה הוא. ואי קשיא אמאי איצטריך לר׳ יוחנן למימר הא אוקימנא דשינוי הוי מומא תריץ כיון דאיכא למימר נמי דלאו משום שינוי הוא אלא משום שרוע איצטריך לר׳ יוחנן למימר: **אחי.** עובדי כוכבים הוו: **אפאי לקמיה דרבא.** למיבעי אי מיחייבא בבכורה: **מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים.** לאפקועיהו מבכורה: **ואסר להו.** לבכורות בגיזה ועבודה בבכורים גמוריס ויהיב להו לכהנים: **ולאי חיוסא.** מתה מקנהו: **לידי תקלה.** שלא יגוז ויעבוד בהן: **אי הכי.** לבטוהה נתכוון אמאי אלאי חיותיה: **קודם שיצא.** ועדיין לא נתקדש דבכור ברחם תליא קדושתיה דכתיב ה) כל הבכור אשר יולד ולא הוי כמטיל מום בקדשים: **מקדושת כהן לא מפקע ליה.** דהוי בבכור בעל מום הניתן לכהן וחייב כהן לנהוג בו קדושה שלא יגוז ויעבוד בו וכשהוא שוחטו אינו שוחטו באיטליז ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל באיטרא כדלקמן (דף לא.): **הכא.** מכי מקני לה לעובד כוכבים דלא חיילא עליה אם קדושה ואע״ג שהוא נוהג בו קדושה הוי כנוהג קדושה בחולין גמורין: **קנין גמור.** ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמרי׳ לקמן בפרק שני (דף יג.): **מילתא בעלמא הוא דעבד.** [מילתא בעלמא בדיבור ואינו נוטל דמיו: **מתני׳ לכהנים ולוים פטורין.** קא סלקא דעתך אפטר חמור קאי: **אם פטרו.** לוים בכורי ישראל במדבר: **דין הוא בו׳.** ומשמע דגוף הלוים פטרי חמורי ישראל: **גמ׳** ועוד

ו) לקמן מ.; ז) לקמן מ.; ח) שם ה.; ט) שם מג.; י) שם ל״ק, ו) ל״ל ליה, ז) [לקמן לה. נג: תמורה כד:]; ח) והלמתן רמב״ן וכ״ר אמר ר״י ל״ק, ט) [אשמועינן הס״ד ל״ק, י) [ויקרא כב:], כ) [דברים טו:], ל) והכא ל״ק, מ) דאיני ל״ק, נ) ל״ל אפי׳ בהא דרב יהודה משמע בר״פ פיקד מערימין כו׳ רש״א וכל״ק הגיס ואמרי׳ בפ׳ פיקד מערימין, ס) לא היה מקנה אחן עובר לעובד כוכבים דהוי ל״ק, ע) ל״ל הוקק,

תורה אור השלם

1. איש איש מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טֻמְאַת נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ לעולם אימא לך משום שינוי הוי כל״ל ומיכח שינוי ממקח: (ב) רש״י ד״ה לא משום וכו׳ שבגמרו הוא דומה:

מוסף רש״י

מקצת סימנין. של אמו (לקמן ה:). מומין אלו. שתמורין בבכור, בין קבועין בין עוברין. כל זמן שהן בו, פוסלין. בכהן לעבודה (לקמן מג.). קודם שיצא לאויר העולם. דבכור אינו קדוש עד שיקדשנו כהן (לקמן לה.).

רבינו גרשום (המשך)

לא הוי לא מחמת בריותא ולא מחמת כחישותא אלא משום שינוי ואמרי מהכא שמעינן ליה והדרא קושיא לדוכתיה: דהוו מסרי לה אַהֲבָא עובדי כוכבים חיותא לפטומה משלה כדי שיהו חציים של זה: אתאי לקמיה דרבא. ופטרה מבכורה: הויא ליה ההיא חיותא. עדר של בהמות: מקני לה לאודנייהו. דבכורותיו במעי אימן לעובד כוכבים דבתר דנולדו לא מצי מקני [דזכה בהן] כהן דהוצאה מרחם מקדש. ולא לפטרן מבכור הוה מתכוין דהא אפי׳ הכי הוה אסר ליה בגיזה ובעבודה ויהיב להו לכהנים אלא דאי לא ידע ישראל דבכור הוי ושחיט ליה ואכיל ליה דלא אתי לידי תקלה דהוו ליה חולין: וכלאי חיותא. ומתו בחמותיו (כעין) [מפנין] שהיה מוציאן לחולין: אי הכי. כיון דכוונתו לטובה היתה מ״ט כלאי חיותא משום כו׳: מותר להטיל מום בבכור. כדי שלא יבא בו לידי תקלה: קודם שיצא לאויר העולם. דבתר שיצא כולו אסור. ב) הם הכי לישראל. דרב מרי: התם. דרב יהודה משום הכי שרי (מש״ה) דלא מפקע ליה אלא מקדושת מזבח: ואי בעי תימא רב מרי נמי ג) מפקע להו מקדושת כהן דשותפות עובד כוכבים פטורה ומשום הכי כלאי חיותא דרב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור לכל אדם אפי׳ שלא בפניו כגון על ידי בנו ובתו הגדולים דאית להו יד וזכו ליה לעובד כוכבים זכייה גמורה דאית ליה חלק בגויה וכו״ע לא ידעי דלא גמרי [דינא] ומאן דחזי ליה לרב מרי דמקני לעובד כוכבים

ב) נראה דל״ל וה״ה נמי דיכול להקנות אז לעובד כוכבים ומ״מ כלו מיותא דרב מרי: ג) אולי ל״ל רב מרי נמי אף לדפקע ליה מקדושת כהן נמי שהי דשותפות עובד כוכבים פטורה וכו׳:

ועוד אם איתא. דדרשינן קל וחומר גבי בהמה מבכור בהמה טהורה נפטרו לויס דהא בהמה טהורה לידהו הפקיעה בהמת ישראל: **אלמה תנן כו'.** בפרק שני (נקמן דף יג.): **אלא אמר רבא.** גבי בהמה לא דרוש רבנן קל וחומר מדלא יצטרך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה מגלן דאמר קרא [2]אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה אמר ליה רב ספרא לאביי לדידך דאמרת בהמתם בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע [3] דלא הוה ליה שה [7]דליפקע לא ליפקע בין לדידך בין לרבא בן חדש דאפקע ליפקע פחות מבן חדש דלא אפקע לא ליפקע לויה לא תיפקע אלמה [8]אמר רב אדא בר אהבה [9]לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים הא לא קשיא כדמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר פטר רחם בפטר רחם תלה רחמנא ואהרן שלא היה באותו מנין לא ליפקע דתניא למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים שלא היה באותו מנין אמר קרא הלוים הוקשו כל הלוים זה לזה כהנים מגלן כדרבי יהושע בן לוי [10]דאמר ר' יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהן [3]והכהנים הלוים בני צדוק ולדורות

ועוד אם איתא. דדרשינן קל וחומר גבי בהמה מבכור בהמה טהורה נפטרו לויס דהא בהמה טהורה לידהו הפקיעה בהמת ישראל: **אלמה תנן כו'.** בפרק שני (נקמן דף יג.): **אלא אמר רבא.** גבי בהמה לא דרוש רבנן קל וחומר מדלא יצטרך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן שמע מינה גבי בהמה[1] לא תאייסב למדרש הא' קל וחומר והכי קאמר מתניתין כהניס ולויס פטורין הן עצמן מפדיון הבן מק"ו: **אם הפקיעה.** קדושת פטוטי הלויס את קדושת בכורי ישראל במדבר דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהן כדאמר לקמן [ה.] בכורי הלויס לא הפקיעו אלא עצמן: **בהמה טמאה מנא ן.** דנפטרו כהניס מפטר חמור: **כל שאינו בבכור אדם.** כגון לויס וכהניס דנפטרו מק"ו: **לדידך דאמרת בהמתם.** דלבהמה נמי קא דריש ק"ו: **בן לוי דהוה ליה שה.** במדבר דלפקע פטרי חמוריס שהיו (לו) במדבר: **בין לדידך ובין לרבא.** דדרשיתו ק"ו גבי בכור אדם דכיון דדרשת לגבי בהמה כל שכן לגבי אדם דאי לא דרשת ביה קל וחומר אדם מנא לן וכיון דדרשת איכא למיפרך דיו בכור בן חדש דאשכחן גבי פטור בן לוי אדם[8] דלאפקע קדושת בכורות בני ישראל דכולן מבן חדש ומעלה נמנו דכתיב (במדבר ג) מבן חדש ומעלה ויפקע בכור עצמו ובכורי לויס בני חדש דין הוא שיפטרו עצמן מקל וחומר מפטוטי בני חדש דהפקיעו קדושת בכורי ישראל קל וחומר בני חדש עצמן: **בכור פחות מבן חדש דלא אפקע.** פטוטו דכוותיה קדושת בכור ישראל לא יפקע קדושת עצמו ולמה לא נפדו בכסף בכורי לויס שהיו במדבר פחותים מבן חדש: **לויה שילדה.** מישראל לא תפקע קדושת בכור בהמה דהא לא נמנו במדבר אלא זכרים אבל נקבות לא הפקיעו כלום: **בפטר רחם תלה רחמנא.** לבכור וכיון דדרשה דהך לויה הוא אזלינן אחר האם לענין ה' סלעים אי משכחינן דכולן לויס פטורין אפילו פחותין מבן חדש שהיו במדבר שלא הפקיעו בן לויה נמי פטור: **ואהרן שלא היה באותו מנין.** לא הוא ולא בהמותיו שלא הפקיעו את בכורי ישראל לא יפקע פטרי חמוריס דילה: **הוקשו כו'.** השתא ליפריקו כולהו תיובתא:

ולדורות

דבפטר חמור[9] עפקינן ופר"ת ה"ק מתניתין דכהנים ולויס פטורין מפדיון פטר חמור מה טעם דהם עצמן פטורין מק"ו לכן מעינן בהמה טמאה מדלאתקש לאדם ולשון הכי קאמר ק"ק לפי זה: **דלא** הוה ליה שה **דאפקע לא ליפקע.** ול"ת מ"מ ק"ו מיהא איתא אם פטר שה של בן לו פטרי חמוריס של ישראל כ"ש[6] (מ"מ) של שאר לויס שלא היה להם שה ול"ל מן זה ק"ו[5] לא קאמר בכור אדם דקאמר ש"מ גבי בהמה ש"מ לא אתי אלא לומר דאם לא אמר לויס שלא היה להם שה ולא נמנו עם ישראל במדבר לא שיך למימר דיש כח לעניות לו עבדינן ק"ו: **בן** חדש **דאפקע ליפקע.** לא קאמר בלוי בכור בן חדש דלאפקע בכור ישראל לפקע דאין בכור מפקיע בכור אלא ה"ק בן חדש דיש כח לעניות שבו להפקיע בכורות ישראל ליפקע בכורת עצמו כיון שכיולא בו בפשוטו מפקיע בכורות ישראל אבל אותו שהיה פחות מבן חדש באותה שעה לא תפקיע בכורת של עצמן ואע"פ שאחרי כן נעשה בן חדש וכן לבכורות משם ואילך דכיון דבאותה שעה לא מפקיע גם לדורות כולדדים כסמוך והיו בהויתן יכו: **בפטר** רחם תלה רחמנא. פ"ה כיון דרחם דהך לויה הוא [מ"] משכחת דלויס כולן פטורין אפי' פחות מבן חדש בן לויה [7] פטור משמע שר"ל הך פרכא דבן לוי בשעה דפטר רחם וכן לוי שהוא בן חדש עד שעה דהוקשו כל הלויס כולן זה לזה ואין משמע כן [8] אלא לגמרי מתלגא בשעה דפטר רחם [9] בבן לוי שהוא פחות מבן חדש אין בו שום גרעיונות אלא כמה שהוא פחות מבן חדש והרי הוא בן לוי וכיון דבפטר רחם תלה רחמנא [10] מה שהוא בן לוי משויהו לוי ואע"פ שאין אביו לוי: **ואהרן** שלא היה באותו מנין.[11] פ"ה לא הוא ולא בהמותיו שלא הפקיעו בכורי ישראל לא ליפקע בכורה דידיה משמע שרוצה כמו בן הקפוטה שלא ליפקע בכורת עצמו ואע"פ לומר כן דלא היה אהרן בכור דמרים בתר דאמר [ריש פ' שמות] כמו אהרן גדול ממשה ג' שנים וא"מ מאי קשה ליה מאהרן טפי מג' מאות בכורים של לויס שלא נמנו בהדי כ"ג אלף כדלקמן ויש לומר נהי דלענין כ"ג אלף לא נמנו משום דדיו לבכור שיפקע עצמו מכל מקום נמנו במנין לויס אבל אהרן לא נמנה כלל:

מה

אינהו פטרי אדם אדם פטר בהמה בהמה פטרה דכתיב [1]קח את הלוים [6]תחת בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת בהמתם אמר אביי הכי קאמר כהנים ולוים פטורין בהמתם מקל וחומר [6] אם הפקיעה בהמתם של לוים בהמה של ישראל במדבר דין הוא שתפקיע את של עצמן א"ל רבא והא[2] פטרו אינהו קתני ועוד אם איתא אפילו מבכור בהמה טהורה נפטרו אלמה תנן [3]לא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ופטר חמור אלא אמר רבא הכי קתני [4] אכהנים ולוים (6) פטרו הן עצמן מקל וחומר אם הפקיעה [3] קדושתן של לוים קדושת של ישראל במדבר לא יפקיע את של עצמן אשכחן אדם בהמה טמאה מנלן אמר קרא [2]אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה אמר ליה רב ספרא לאביי לדידך דאמרת בהמתם בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע [3] דלא הוה ליה שה [7]דליפקע לא ליפקע בין לדידך בין לרבא בן חדש דאפקע ליפקע פחות מבן חדש דלא אפקע לא ליפקע לויה לא תיפקע אלמה [8]אמר רב אדא בר אהבה [9]לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים הא לא קשיא כדמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר פטר רחם בפטר רחם תלה רחמנא ואהרן שלא היה באותו מנין לא ליפקע דתניא למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים שלא היה באותו מנין אמר קרא הלוים הוקשו כל הלוים זה לזה כהנים מגלן כדרבי יהושע בן לוי [10]דאמר ר' יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהן [3]והכהנים הלוים בני צדוק ולדורות

דין הוא שתפקיע את של עצמן גרם ומי גרם שתפקע לא גרם אח: **והא** פטרו אינהו קתני. מריש דקתני והכהנים הלוים פטורין לא קשה מידי דליכא לפרש פטורין מלקדש פטרי חמוריהן קאמר ולא פטורין הן עצמן אבל פטרו מעמא פטרו אינהו: **ועוד אם איתא.** דדרשינן ק"ו [5] גבי בהמה מבכור בהמה טהורה ליפטרו לויס דהא בהמה דילהו הפקיעה בהמת ישראל הטהורה וא"ת ח"כ לקמן דנקט שם ח' של בן לוי פטר כמה פטרי חמור של ישראל אמאי לא נקט בהמה טהורה דליכא למימר דבבהמה טהורה לא פטר שה אחד כמה בכורות דטהורות דישראל אלא דוקא בפטרי חמור אבל בטהורה מנו אחד כנגד אחד [6] דקאמר מה שפטרו בהמת לוים של ישראל בין טמאה בין טהורה מבהמת מתח בהמתם נפקא ליה לקמן בהמה אחת תחת בהמות הרבה שמעע בין טמאה בין טהורה [1] י"ל ר' מנינא דלקמן נקט מה שיכול לנהוג עכשיו ועוד יש לפרש [2] מתמימין דלקמן אתא מה טעם פודה וחוזר ופודה משום דשה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמור של ישראל במדבר אבל מה שפטר שה אחד של בן לוי במדבר כמה בכורות דטהורה של ישראל לא נהג אלא באותה שעה דעכשיו אין להם פדיון אלא יש בהן קדושת הגוף וא"ת ומאיי מאי קסבר אמאי לא עבדי ק"ו בטהורה י"ל קסבר לענין טהורה שיש בהן קדושת מזבח לא שיך למימר פוטרין את של עצמן מק"ו דפוטרין של ישראל דכהנים ולוים קדושים גם מזבח יותר משל ישראל: **אם** הפקיעה קדושה של לוים כו'. וא"ת מאי ק"ו הוא זה והלא פשוט הלויס הפקיעו בכורות ישראל אבל בכורי לויס לא הפקיעו אלא עצמן ומיהו אפילו לדידך דאמרת בהמתם בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע [3] דלא הוה ליה שה [7]דליפקע לא ליפקע בין לדידך בין לרבא בן חדש דאפקע ליפקע פחות מבן חדש דלא אפקע לא ליפקע לויה לא תיפקע אלמה [8]אמר רב אדא בר אהבה [9]לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים הא לא קשיא כדמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר פטר רחם בפטר רחם תלה רחמנא ואהרן שלא היה באותו מנין לא ליפקע דתניא למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים שלא היה באותו מנין אמר קרא הלוים הוקשו כל הלוים זה לזה כהנים מגלן כדרבי יהושע בן לוי [10]דאמר ר' יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהן [3]והכהנים הלוים בני צדוק ולדורות

בין באותה שעה בשה ולדורות נמי נפקא מינה בהמה דרשא דגמרי מינה פודה וחוזר ופודה כמו שפטר במדבר שה אחד של בן לוי כמה פטרי חמור של ישראל ועוד איכא דר' אליעזר דדרש בסוף פרקין (יב:) מה בכור אדם מייב באחריותו אף בכור בהמה מייב באחריותו ור"ל היינו טעמא דרבא דדווקא באדם שקדושת לויה גורמת הפקעת בכורה בהמה דאין בו אבל בבהמה שאין קדושת השה של לויה גורמת הפקעת בכורה בהמה דאין בו קדושה לא שיך לעשות ק"ו אבל בבהמה שאין קדושת השה של לויה גורמת הפקעת בכורה בהמה דאין בו קדושה לא שיך למיעבד ק"ו:

דין הוא שתפקיע של עצמו. פ"ה לרבא פוטרין דמתניתין אייר בפרין הכן וקשה דלקמן [ה.] אם הפקיעה בהמתם של לוים זה לזה כהנים מגלן כדרבי יהושע בן לוי [10]דאמר ר' יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהן [3]והכהנים הלוים בני צדוק ולדורות

---

[1] [ל"ל כל בכור], [2] פטרו קתני דמשמע אינהו כל"ל. [3] ק"ק, [4] לקמן יג., [5] ל"ל דלפקע, [6] [לקמן מז. מולין קלב.], [7] יומות פז: מולין כד: תמיד כז., [8] טהורה. ל"ק, [9] [נדל"ל גבי לוי פשוט בן חדש], [10] דבמ מה שפטרו בהמת לוים של ישראל לא הפקיעו בהמת לוים של ישראל במדבר דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהן כדאמר לקמן [ה.] בכורי הלוים לא הפקיעו אלא עצמן: **בהמה טמאה מנא ן.** דנפטרו כהניס מפטר חמור: **כל שאינו בבכור אדם.** כגון לויס וכהניס דנפטרו מק"ו: **לדידך דאמרת בהמתם.** דלבהמה נמי קא דריש ק"ו: **בן לוי דהוה ליה שה.** במדבר דלפקע פטרי חמוריס שהיו (לו) במדבר: **בין לדידך ובין לרבא.** דדרשיתו ק"ו גבי בכור אדם דכיון דדרשת לגבי בהמה כל שכן לגבי אדם דאי לא דרשת ביה קל וחומר אדם מנא לן וכיון דדרשת איכא למיפרך דיו בכור בן חדש דאשכחן גבי פטור בן לוי אדם[8] דלאפקע קדושת בכורות בני ישראל דכולן מבן חדש ומעלה נמנו דכתיב (במדבר ג) מבן חדש ומעלה ויפקע בכור עצמו ובכורי לויס בני חדש דין הוא שיפטרו עצמן מקל וחומר מפטוטי בני חדש דהפקיעו קדושת בכורי ישראל קל וחומר בני חדש עצמן: **בכור פחות מבן חדש דלא אפקע.** פשוטו דכוותיה קדושת בכור ישראל לא יפקע קדושת עצמו ולמה לא נפדו בכסף בכורי לויס שהיו במדבר פחותים מבן חדש: **לויה שילדה.** מישראל לא תפקע קדושת בכור בהמה דהא לא נמנו במדבר אלא זכרים אבל נקבות לא הפקיעו כלום: **בפטר רחם תלה רחמנא.** לבכור וכיון דרחם דהך לויה הוא אזלינן אחר האם לענין ה' סלעים אי משכחינן דכולן לויס פטורין אפילו פחותין מבן חדש שהיו במדבר שלא הפקיעו בן לויה נמי פטור: **ואהרן שלא היה באותו מנין.** לא הוא ולא בהמותיו שלא הפקיעו את בכורי ישראל לא יפקע פטרי חמוריס דילה: **הוקשו כו'.** השתא ליפריקו כולהו תיובתא:

[3] [מ"ל], [4] [ל"ל], [5] [ל"ל], [6] [ל"ל], [7] [ל"ל], [8] [ל"ל], [9] [ל"ל], [10] [ל"ל], [11] [ל"ל].

תורה אור השלם

1. קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת בהמתם והיו לי הלוים אני יי׳ במדבר ג מה
2. כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליי׳ באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: במדבר יח טו
3. והכהנים הלוים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאם אדני אלהים: יחזקאל מד טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' כהניס ולויס פטורין:

מוסף רש"י

וזה אחד מהן. זה מפורש מטון לכן נקוט ליה במילתיה (המפרש תמיד כז.). **והכהנים הלוים בני צדוק.** דע"כ לצוק כהן הוי וקרי לה לבניו לויס על שם שמשבט לוי הם, ולפי שמעתי ליס שמעיס, כמו (במדבר יח) ולוו עליך וגו' (חולין כד:).

רבינו גרשום

קס"ד השתא הלוים גופייהו קאמרינן אם פטרו פטרי חמורי ישראל דכתיב דכתיב ואקח את הלוים תחת כל בכור וגו' דין הוא שיפטרו פטרי חמוריס של עצמן. וקא מתמה גמרא וכי אינהו גופייהו לוים פטור מפטרי חמוריס במדבר: אדם אדם פטר. שכן לוי היה פוטר בכור אדם של ישראל ובהמתן כבשים שלהן פטרו פטרי חמורי ישראל דכתיב קח את הלוים תחת כל בכור וגו': אמר אביי הכי קאמר תריץ מתני' (ב) פטורין בהמתן מק"ו אם הפקיע בהמתן וכו'. וה"ה לאביי הן הן עצמן שהפקיעו בכורי בנ"י דין שיפקיעו בכורי בניהן של עצמן: א"ל רבא והיכי מצית לפרושי באם הפקיעה בהמה והא פטרו קתני ולא פטרה דמשמע דבאינהו גופייהו קא מיירי מתני': ועוד אם איתא. דפטרה בהמתן קתני כדקאמרת אפ' בכור בהמה טהורה נמי ניפטרו אלמה תנן לא נפטרו כו'. משום דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטהורה תפדה: אלא אמר רבא. הכי קאמר וכו' אשכחן אדם דפטור בכורי לוים מק"ו כדאמרן: בכור בהמה טמאה. דפטירי כהנים ולוים מנא לן; אמר קרא אך כו' כל שיש בבכור אדם. כגון ישראל דצריך לפדותו ישנו נמי בפטר חמור דצריך לפדותו: וכל שאינו בבכור אדם. [כגון לוים] כדאמרן דפטירי מק"ו פטירי נמי מפדיון בכור בהמה טמאה: א"ל רב ספרא לאביי לדידך דאמרת. אם הפקיעה בהמתן וכו' אם כן בן לוי דהוה ליה שה דאפקע פטר חמור דישראל פקע פטר חמור דידיה דליפטר הואיל ופטר את של ישראל דלא הוה ליה שה דאפקע לא ליפקע נמי דידיה: ובין לדידך ובין לרבא. אפי' אביי דאמר אם הפקיע בהמה סבירא ליה נמי דלוים עצמן נמי הפקיעו קדושת בכורי ישראל וקאמר ליה א"כ לטעמא דידכו בן חדש דכתיב מבן חדש ומעלה דאפקע ליפקע דליפטר בכורו: לויה נמי דלא אפקעה דכל זכר כתיב לא תפקע בכורה. אלמה אמר רב כו': דאמר בפטר רחם תלה רחמנא כלומר דלא שדינן בנה בתר ישראל אלא בתר דידה דבפטר רחם תלה רחמנא דלויה היא משבט שפטור מן הבכורה שאילו היתה הוא זכר והיה בכור היה פטור אף בנה בן נמי בא מאותו רחם שהיה פטור מן הבכורה אם היתה זכר: ואהרן שלא היה במנין הלוים של כ"ב אלף לא ליפקע בכור שלו במדבר הואיל ולא מפקע: למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים. דכתיב כל פדויי הלוים אשר פקד משה ואהרן ובניו שלא היה באותו מנין דכל נקודה בא למעונו: הוקשו הלוים כולן זה לזה. כשם שכן חדש דפטר פטור בכורו כך פחות מבן חדש דלא פטר פטור נמי בכורו: זה אחד מהן. מכ"ד והכהנים הלוים מה מצינו כאן בפירוש דכהנים איקרו לוים אף היכא דכתיב לוים לחודייהו משמע נמי הכהנים: ולדורות מנלן.

ג) נמלה דל"ל תריץ מתני' הכי דכהנים ולויס פטורין וכו':

חילול א"כ קדושת הגוף נמי וכן מצאתי בגליון אחד דז"ל ועוד אם איתא וכו' פ"ה דהא בהמה טהורה וכו' וקשה דבפ' בקונטרס ד"ה החומש פי' בקונטרס אלים קדושת הגוף דידהו לבמיפטר אף ש"ל בהמה טהורה ואביי לא ס"ל האי טעמא דבכור טהורה דשיך קדושת הגוף לא שיך לומר ק"ו עכ"מ. עוד מצאתי בגי' א"ת ואביי אמאי לא עבוד ק"ו בטהורה וי"ל דס"ל דלא ניתן לידרש גבי טהורה דדוקא בבא מטמה דאין בה צד מזבח כלל עבדינן ק"ו אבל טהורה דיש בה צד מזבח לא שייך למימר אף לוים מישראל דנזי דפטירי בהמתן של לוים בהמה טהורה דישראל לא יפטרו הלוים עצמן דכיון דלוים עצמן קרוביין לצד מזבח יותר מישראל כמו בן נמי בהמתן שייך בהו קדושת מזבח יותר מבהמתן של ישראל וזה התירוץ לפי שיטת הקונטרס אפ' דבמדבר הפקיע בהמה טהורה של לוים קדושת בכור בהמה טהורה לא שייך לומר דאינהו לא הפקיעו בכור בהמה טמאה דלא מיקרי בכור בהמה טהורה דישראל לא הפקיעו בכור בהמה טמאה דקדושת הגוף לא נתנה אלא לבכור בהמה טהורה דדוקא בבא מטמה דאין בה צד מזבח ק"ו דישראל אבל בכור בהמה טהורה של ישראל דלא הפקיעה לא הופקע נמי שלו לוים עכ"מ: ן) (א"נ) אלא לגמרי מיתרצא בהך שנויא והכי פי' בפטר רחם תלה רחמנא כלומר פטור בכורה תלוי בפטר רחם שלא היה אביו לוי. תוספות תיצוניות: ז) ואהרן שלא היה באותו מנין וא"ת דאה"נ וי"ל דהיה לו כן בקבלה דפקעי. תוס' חיצוניות:

ה) מוסי דל"ל דגרסינן דמלינו דלעניי דלא מנו אלא בכורי דישראל לחודייהו דל"מ"ו דרבא דלית ליה ק"ו דאמרי ליה וכו'. ג) [מוסי ל"ל וכ"מ].

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פי"ג מהל' בכורים הל"ט טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' יח:

יג ב מיי' שם [הל"י] והל"מ טוש"ע שם:

שיטה מקובצת

ה) אם הפקיעה בהמתן וכו' פי' שהלוים הפקיעו פטר חמור: ב) כהנים ולוים פטרו עצמן מק"ו. וא"ת בלא ק"ו תיפוק ליה מתשובת ריב"ן להגמון וכו' כן מצאתי וע"כ צריך לומר הכי והאמת כן דאל"כ קשו קראי אהדדי וי"ל דמילתי' דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא א"נ מפני שאמת הדבר דהפקיעו עצמן מכח ק"ו דהכא תירץ לקמן הכי דלא קשה קראי אהדדי ע"כ תוס' חיצוניות ה) באדם י"ל קו' מצינו לשנויי אלא דישראל לחודייהו עכ"ל לפי שמקצתן פטרו הלוים ומקצתן הוצרכו לפדות עצמן אבל בכורי הלוים שכולן פדו את עצמן לא הוזקק למנותן תוס' הרא"ש ז"ל כך מצאתי כתוב על הגליון ולא ידעתי את מקומו היכן חיצוניות: ג) הפקיעה קדושה וכו' ב) ועוד נראה דאי איתא דחמורי הלוים היו תחת פטרי חמורי ישראל ה"נ דהוה אמרי' ק"ו וכמו גבי הלוים שפטרו בכורי [ישראל] אבל כאן שה של לוים הפקיע פטרי חמוריהם ולא הפקיע חמור וטעמא דאביי דלא קודשת הגוף ועוד דמשמע בפי' החומש דבהמתן שהוצרכו לפדות בשה של לוים ישראל לא נפטרו ובהמת הלוים תחת בהמתם בשה של לוים תחת פטרי חמוריהם של ישראל קאמר ולא תחת בכור בהמה טהורה וניחא השתא הא דנקט לקמן [שה אחד] של בן לוי פטר כמה פטרי חמוריהם של ישראל ולא נקט פטרי טהורות של ישראל והא דקאמר הכא אם איתא מבכור בהמה טהורה נמי נפטרו יש לפרש בדוחק דהקשה לאביי כיון דעבדת ק"ו אע"פ שלא פטרו חמוריהם את חמורי ישראל אלא שה הוא דפטרן ע"כ נמי נימא ק"ו לבהמה טהורה דאם הפקיע שה את החמורים יפקיעו את עצמן. תוס' כתיבת יד: ז) דלא הוה ליה שה לא ליפקע. קשה לי מאי פריך דלא הוה ליה שה לא ליפקע נימא דאין הכי נמי ולא דבר הכתוב בבכורי בהמת הלוים אותם שלא היה להם שה כמו שלא דבר הכתוב בבכורי הלוים אלא שמתון המנין של לוים אנו למדרין שקודשת לוים הפקיעה את בכורתן הילכך נראה לפר' דעיקר הפריכא לדורות דבן לוי שלא היה לו שה באותה שעה לא הוא ולא זרעו לדורותיו ומתני' סתמא קתני הלוים פטורים והשתא מיתרצא נמי פירכא קמייתא דאפי' אם הפקיעה בהמת לוי אם בהמת לוי אחר אפי' הכי פריך שפיר לדורות. ע"כ תוס' הרא"ש ז"ל: ח) ועוד אי איתא דדרשינן ק"ו וכו' הפקיעה בהמת ישראל הטהורה כך פי' בקונטרס. משמע שר"ל דהא דקאמר לא נפטרו מבכור בהמה טהורה היינו עכשיו אבל במדבר נפטרו הכא וא"ת וכו'. תוס' חיצוניות וא"ת א"כ מאי קאמר ר' חנינא לקמן שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמוריהם וכו' הוה מצי למימר כמה פטרי שיים וי"ל משום דאתא לפרושי מתני' דפודה בו כמה פעמים דאייתי

גבי פטר חמור דהכי אמרי' עלה בסמוך וא"ת ואביי מה יתרץ אמאי לא פטרי' להו מבכור בהמת טהורה מהאי ק"ו ואין לומר דהדר ביה אביי מקו' דדבה דהא בסמוך אמרי' א"ל רב ספרא לאביי לדידך דאמרת וכו' משמע שעמד בדיבורו ל"ל דאביי הוי' הק"ו גמור לענין פטור בהמה טהורה של לוים דאפי' פטרו שיים של ישראל במדבר לא של לוים עצמן דכיון דחזי לקדוש הגוף להקריב והקב"ה חפץ בלוים כי בעבודת קרבן לא תפקע קדושת בכורתם לפי שהשם ירצה בקרבנם אבל בגי' פטר חמור דלא חזי להקרבה דליכא רק קדושת דמים הוי הק"ו גמור דדין הוא שתפקע של עצמן ורבא לא ס"ל כן והו"ן ז"ל הקשה עוד דא"א אמרינן בסמוך דאותו היום שהוקם המשכן קרבו בכורות (כתב ג) דר"ל הבכורות שנולדו מכאן ואילך אבל בכורות שהיו בשעת המנין בחומש הפקודים היו פטורים מכל בכור בהמה טהורה דבהמתן של (ישראל) [לוים] יפטר אותם הא ליכא למימר הכי דהא בתר הכי קאמר דמאותו היום ואילך קידש דמשמע בלא הפסק מאותו ואילך שהוקם המשכן אלמא משמע שלא היו פטורים גם אותם שהיו בתר המנין ועו"ק דהא רוצה למיגמר לקמן שעה מדורות לגבי דשיים דלוים פטרו פטרי חמוריהם דישראל וא"כ כיון דגמרי שעה מדורות לגבי שה א"כ נימא דוקא שעה דומיא דדורות לא נפטרו בהמה טהורה אף שעה נמי אע"ג דקא דחי ליה תלמודא מ"מ משום האי טעמא לא דחי ליה אלא מכח פירכא אחרת לכן נראה למורי הרב פרץ ז"ל דוודאי בהמתם של לוים לא פטרו רק בהמה טמאה וכ"מ מאי מק' רבא לאביי הכי קאמר רבא כיון דחזינן דשה של לוים מפקיע פטר חמור של ישראל ומשוי ליה שהוא מותר בהנאה דפטר חמור קודם שיפדה אסור בהנאה כר' יהודה דהכי קיי"ל ובשביל אותה הפקעה לא נכנסה בהמה טהורה דלוים בשום קדושה ובשום איסור א"כ כמו כן יש לנו לומר דבהמה טהורה של לוים הפקיע קדושת בכור בהמה של לוים אע"ג דהאי קדושת דמים והאי קדושת הגוף מ"מ לא אבר לא חולין אלא דקדושת דמים מתחללת על דבר של חולין דההיא חולין נכנס בקדושה תחתיו אבל הכא דלא נכנס השה בקדושה תחת הפטר חמור אין לחלק והכי פריך רבא ליפטרו הלוים אפי' מבהמה [טהורה] אע"ג דלא הפקיעה לגבי ישראל כי אם הטמאה מ"מ כיון דבהמה טהורה הלוים שייך בהו קדושת הגוף היא היא המפקיע שלא מטעם

ה) אם הפקיעה בהמתן וכו' פי' שהלוים הפקיעו פטר חמור: ב) כהנים ולוים פטורין עצמן מק"ו. וא"ת בלא ק"ו תיפוק ליה מתשובת ריב"ן להגמון וכו' כן מצאתי וע"כ צריך לומר הכי והאמת כן דאל"כ קשו קראי אהדדי וי"ל דמילתי' דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא א"נ מפני שאמת הדבר דהפקיעו עצמן מכח ק"ו דהכא תירץ לקמן הכי דלא קשה קראי אהדדי ע"כ תוס' חיצוניות ה) באדם י"ל קו' מצינו לשנויי אלא דישראל לחודייהו עכ"ל לפי שמקצתן פטרו הלוים ומקצתן הוצרכו לפדות עצמן אבל בכורי הלוים שכולן פדו את עצמן לא הוזקק למנותן תוס' הרא"ש ז"ל כך מצאתי כתוב על הגליון ולא ידעתי את מקומו היכן חיצוניות: ג) הפקיעה קדושה וכו' ב) ועוד נראה דאי איתא דחמורי הלוים היו תחת פטרי חמורי ישראל ה"נ דהוה אמרי' ק"ו וכמו גבי הלוים שפטרו בכורי [ישראל] אבל כאן שה של לוים הפקיע פטרי חמוריהם ולא הפקיע חמור וטעמא דאביי דלא קודשת הגוף ועוד דמשמע בפי' החומש דבהמתן שהוצרכו לפדות בשה של לוים ישראל לא נפטרו ובהמת הלוים תחת בהמתם בשה של לוים תחת פטרי חמוריהם של ישראל קאמר ולא תחת בכור בהמה טהורה וניחא השתא הא דנקט לקמן [שה אחד] של בן לוי פטר כמה פטרי חמוריהם של ישראל ולא נקט פטרי טהורות של ישראל והא דקאמר הכא אם איתא מבכור בהמה טהורה נמי נפטרו יש לפרש בדוחק דהקשה לאביי כיון דעבדת ק"ו אע"פ שלא פטרו חמוריהם את חמורי ישראל אלא שה הוא דפטרן ע"כ נמי נימא ק"ו לבהמה טהורה דאם הפקיע שה את החמורים יפקיעו את עצמן. תוס' כתיבת יד: ז) דלא הוה ליה שה לא ליפקע. קשה לי מאי פריך דלא הוה ליה שה לא ליפקע נימא דאין הכי נמי ולא דבר הכתוב בבכורי בהמת הלוים אותם שלא היה להם שה כמו שלא דבר הכתוב בבכורי הלוים אלא שמתון המנין של לוים אנו למדרין שקודשת לוים הפקיעה את בכורתן הילכך נראה לפר' דעיקר הפריכא לדורות דבן לוי שלא היה לו שה באותה שעה לא הוא ולא זרעו לדורותיו ומתני' סתמא קתני הלוים פטורים והשתא מיתרצא נמי פירכא קמייתא דאפי' אם הפקיעה בהמת לוי אם בהמת לוי אחר אפי' הכי פריך שפיר לדורות. ע"כ תוס' הרא"ש ז"ל: ח) ועוד אי איתא דדרשינן ק"ו וכו' הפקיעה בהמת ישראל הטהורה כך פי' בקונטרס. משמע שר"ל דהא דקאמר לא נפטרו מבכור בהמה טהורה היינו עכשיו אבל במדבר נפטרו הכא וא"ת וכו'. תוס' חיצוניות וא"ת א"כ מאי קאמר ר' חנינא לקמן שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמוריהם וכו' הוה מצי למימר כמה פטרי שיים וי"ל משום דאתא לפרושי מתני' דפודה בו כמה פעמים דאייתי

מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני. אע"ג דהקדש נפדה בשה ט) וכל דבר חוץ מעבד וקרקע ושטר כלמרינן בפ' יש בכור (לקמן דף נא.) איינו מטעם ששור כסף בכסף ולא מטעם שה אצל פטר חמור נפדה בשה כל דהו וכשאר בשור כלאמר לקמן: **ופודה** בו **פעמים** הרבה. פ"ה אם מזר וקנאו מיד כהן אחר שנתנו לו מחיר ופודה בו פטר חמור אחר וכ"ת מפרש לאספקת קלי י) לקמן בפרקין (ד' ט.). דקתני רישא אחת בכרה ואחת לא בכרה ילדה זכר ונקבה מפרים והוא לעצמו ובספק זה שלא יצא מידו הולך למתני שחחר ופודה בו ספק אחר פעמים הרבה וכן משמע דאספקת קלי דקתני בתר הכי נקטם לריך להתעשר ומוקי ליה בגמ' כ) בספק אצל בוודאי לא אפשר למימר פודה ומחזר ופודה כל זמן שהוא ביד ישראל ולא נתן דהא תנן לקמן בפירקין (ד' ט.) שתי חמורות שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן: **לא** קדשו בכורות (נמי) במדבר. לא בכור אדם ולא בכור בהמה והא דפריך לעיל אפי' מבכור בהמה טהורה ליפטרו דהא בהמה טהורה דיהבו הספקיעה בהמת ישראל הטיהורה אין זה אליבא דריש לקיש לפי שבתחו אל עכשיו ומיהו לפי מסקנת דלקמן הוקדשו במומת הפקודים ואחר כך פסקו ניחא: **אותו** היום. מכאן ואילך לא קרוב ופע"ג דנדרים ונדבות קרוב משם ואילך משום בכורות נקט אותו היום: **אלא** אי איתמר כו'. למסקנא זו לא נאמרו הני מיומתא דלעיל וכ"ג אימא בריש המולק (יומא דף לה: ופס) גבי אלמנה מעוברת ובפרק קמא דחגיגה (דף ז.) ופרק המפלת (נדה דף כד.). גבי פיגו מוסמסין ובכמה דוכתי איכא טוגא ל):

ולדורות מנלן אמר קרא [1] והיו לי הלוים והיו בהווייתן יהו וממאי דבשה אמר רב חסדא נאמר [2] כסף לדורות ונאמר [3] שה לדורות מה כסף האמור לדורות בו פדו לדורות בו פדו לאותה שעה אף שה האמור לדורות בו פדו לדורות בו פדו באותה שעה מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני אלא אמר קרא [4] אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה מה בכור אדם לא חלקת בין לדורות בין לאותה שעה בכסף אף בהמה טמאה [א] לא תחלוק בו בין לדורות בין לאותה שעה בשה אמר ר' חנינא שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים מישראל אמר אביי תדע [ב] שהרי מנה הכתוב עודפים באדם ולא מנה עודפין בבהמה ממאי דילמא לא הוי נפישי להו בהמות טובא לא ס"ד דכתיב [ג] [5] ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד דילמא אפילו הכי פשוטים דלוים הוו קיימי לבהדי בכורי ישראל אמר קרא [1] ואת בהמת הלוים תחת בהמתם בהמה אחת תחת בהמות הרבה ואימא [6] בהמה רבה א"כ ליכתוב קרא או בהמה תחת בהמה או בהמתם תחת בהמתם מאי בהמת תחת בהמתם ש"מ חד פטר טובא אמר רבא אף אנן נמי תנינא [ג] [2] ופודה בו פעמים הרבה ור' חנינא טעמא דמתני' מפרש והכי קאמר מאי טעמא פודה בו פעמים הרבה משום דשה אחד של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל איתמר ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר דרחמנא אמר ליקדשו כדכתיב [7] קדש לי כל בכור וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר מדכתיב [8] והיה כי יביאך וכתיב בתריה והעברת מכלל דמעיקרא לא קדוש איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש [ג] עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בבכורות אמר ליה באותן שיצאו ממצרים הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי בן שנה בר מיעבד עבודה הוא ודקארי לה מאי קארי לה הכי קא קשיא ליה אי אמרת בשלמא דלא פסיק קדושתייהו הנך דמעיקרא נמי לא פקעא קדושתייהו אלא אי אמרת דפסק קדושתייהו הנך דמעיקרא נמי פקעא ליה קדושתייהו ואידך דקדוש קדוש דלא קדוש לא קדוש איתיביה [ג] אותו היום שהוקם המשכן קרבו להם בישראל נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות הכי נמי באותן שיצאו ממצרים ומינה אותו היום הוא דקרוב מיכן ואילך לא קרוב איכא דאמרי איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן אותו היום שהוקם המשכן קרבו להם ישראל נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות אותו היום אין מיכן ואילך לא אימא מאותו היום ואילך ומאי קמשמע לן מאותו היום אין מעיקרא לא [ג] אלמא חובות בבמה לא קרוב תא שמע נמצאת אתה אומר בשלשה מקומות קדשו בכורות לישראל במצרים ובמדבר ובכניסתן ישראל [7] לארץ במצרים מהו אומר [9] קדש לי כל בכור במדבר הוא אומר [10] כי לי כל בכור בבני ישראל בכניסתם לארץ הוא אומר והיה כי יביאך והעברת אמר רב נחמן בר יצחק בשלשה מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש ולא קדשו ובמצרים נמי לא קדוש הא קאמרי' דקדוש ה"ק מהן קדשו ומהן לא קדשו מתקיף לה רב פפא ובמדבר לא קדשו והכתיב [11] פקוד כל בכור זכר לבני ישראל אלא אי איתמר הכי איתמר רבי יוחנן אמר קדשו ולא פסקו וריש לקיש אמר קדשו ופסקו

ופסקו

באותן שיצאו ממצרים: **והכתיב פקוד כל בכור זכר** (ו) . מכן חדש ומעלה וכן חדש דלמי במדבר ולד דהא המי מעשה בשנה שנית הוא:

ולדורות מנלן. שיפטרו בכורי כהנים לויס) דמהאי ק"ו לא שמעינן אלא במדבר: **וממאי דבשה.** ל) שלא בן לוי נפטרו פטרי חמורים של ישראל מ) דקאמרת לעיל [ע"א] בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע: **כסף לדורות.** בבכור אדם (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים: **שה לדורות.** (שמות יג) (נ) ופטר חמור תפדה בשה: בכסף פדו בכורים באותה שעה בכתיב (במדבר ג) ונקחת חמשת (ס) שקלים לגולגלת: **הקדשות.** (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל את ביתו (ע) וגו' ומעשר שני דכתיב (דברים יד) ונתתה בכסף הילכך פדו בו בכורות במדבר כלדורות תאמר בשה שאין פודין בו הקדשות: **תדע.** שלא נמנו (פ) בכורי בהמת ישראל מלדעת מנה הכתוב עודפים בבהמה כמו שמנה באדם שלשה ושבעים ומאתים: (ד) (צ) **דלא הוו.** להן לישראל בהמות טובא כלוים: **וילמא אפילו הכי.** דמקנה רב היה לבני ראובן אפ"ה לא הוו עדפי בבהמה שיהו בכורי ראובן בהמת ישראל מלדעת מנה הכתוב עודפים על פשוטי בהמות לוים: **ואימא.** הא דכתיב בהמת הלוים בהמות טובא משמע כלאשכחן בגיעוה (יונה ד) ובהמה רבה אלמא בהמה טובא משמע: **אם כן.** דבהמת הלוים (ובהמתן דישראל תרוייהו) טובא משמע ליכתביהו קרא כי הדדי מדשני קרא בדיבוריה ש"מ חד פטר טובא: **תניא.** במתניתין ופודה בו בשה פעמים הרבה שאם שנתנו לו מוזר ונקנו מיד הכהן לאחר שנתנו לו מוזר ופודה בו פטר חמור אחר: **ורבי חנינא.** לאמר שה אחד של בן לוי כו' טעמא דמתני' קמפרש והכי קאמר כו': **לא קדשו בכורות.** שנולדו במדבר: **דמעיקרא.** במדבר. והאי קדש לי כל בכור מוקי ליה ריש לקיש במלרים אבל במדבר לא קדשו מדכתיב יביאך לי והדר והעברת כל פטר רחם: **בבמות.** כל אחד בנה מזבח ומקריב עליו ומשהוקם המשכן נאסרו כדכתיב (ויקרא ז) ואל פתח אהל מועד לא תביאו וגו': **ועבודה בבכורות.** בכורי ישראל היו מקריבים ומכאן ואילך הכהנים אלמא בכורות קדשו: **דאי לא תימא הכי.** אלא באותן שנולדו במדבר: **בן שנה בר עבודה.** הא משיאלו ממלרים עד שהוקם המשכן שתא חדא הוא דהואי: **דלא פסיק.** קדושת בכורות הנך שנולדו במדבר קדשו איכא למימר דמעיקרא שנולדו ח) במדבר) בקדושתייהו קיימי כו': **ומינה.** איכא למשמע דלא קדשו בכורות במדבר דקתני אותו היום מכלל דמכאן ואילך לא קדוש אדם בכורות אלא בכורי בהמה שיצאו ממלרים: **מעיקרא לא.** אלא היה יכול כל אחד לעשות מזבח להקריב בכורות אלו דמוהם לא קדוש בבמת יחיד: **הוזהרו לקדש.** ולעולם לכשיכנסו לארץ: (ס) **במלרים לא קדוש.** בתמיה. והא מודו כולהו לעיל מה כסף האמור לדורות בו פדו באותה שעה בבמדבר אלמא דלא פסיק קדושת בכורות לעולם מאחר שנצטוו במצרים א"כ הנך דמעיקרא דנולדו במצרים בקדושתייהו קיימי ואינהו עבדו בבמות עד שלא הוקם המשכן אלא א' אמרת דפסיק קדושה. דלא קדשו בכורות כל מה שהיו במדבר: הנך דמעיקרא נמי. מצרים ממצרים פקעה ליה נמי קדושתייהו והיכי הוה עבודה בבכורה: ואידך. וריש לקיש אמר לך דקדוש קדוש כלומר הנך דקדוש במצרים קדוש ולא פקעא תו קדושתייהו ואינהו עבדי. והנך דנולדו במדבר דלא קדוש לא קדוש: קרבו. בכורות של בהמה דנולדו במדבר קרבו ריש"מ דקדוש: ומינה. דבריית"א קא מהדר ריש לקיש לר' יוחנן מדקתני אותו היום קרבו נדרים ובכורות אותו היום הוא דקרוב בכורות מיכן ואילך לא. אלא לאו ש"מ מדלא קרוב מיכן ואילך דלא קדשו בכורות במדבר והנך דקרוב הוו אינהו דיצאו ממצרים: איכא דאמרי. איפכא אותביה ר"ל לר' יוחנן אותו היום כו'. אותו היום אין מיכן ואילך לא משום דלא קדשו בכורות במדבר [ומאי קמ"ל] אותו היום קרבו אותו היום ואשמות מעיקרא לא אלמא חובות כגון חטאות ואשמות בבמה לא קרוב אפי' במשכן קרוב בכורות אותו היום מיכן ואילך (מאי): ת"ש נמצאת אתה אומר הא ברייתא קמותיב ר' יוחנן לר"ל: בג' מקומות. נצטוותה שיקדשו בכורות במצרים ובמדבר וכו': אמר רב נחמן בר יצחק מתריץ אליבא דר' שמעון [בן לקיש] בג' מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש ולא קדשו. אפילו הכי לא קדשו בכל ג' מקומות כלומר במדבר לא קדשו א"כ במצרים נמי (שמא) לא קדוש: הא קאמרינן דקדוש. דקרבו בכורות ומעשרו' (ש"מ) [ה"ק] דקדשו: מהן קדשו ומהן לא קדשו הנך דמצרים קדשו ובמדבר לא קדשו שלא הוזהרו: ובמדבר לא קדוש והכתיב פקוד וכו'. ר' יוחנן אמר קדשו

מ) נלמד דל"ל מפני שלא נתקדשו עדיין הכנדי כהוה לעבודה עד שנכנסו אהכון וכו'.

מ) נלמד דל"ל מעו"ה הוא משום דשה אחד פטר כמה פטרי חמורין ומקרא וכו'.

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פי"ב מהל' בכורים הל"א סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכא סעיף ג:
ב [שו"ע שם סעי' ה בהגה]:

מוסף רש"י

ופודה בו פעמים הרבה. שאם שהי' כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמורים יכול לפדותן בו (לקמן ס.). **ועבודה בבכורות.** כדכתיב (שמות כד) **וישלח את נערי בני ישראל וגו'** (בחוברת קיב:).

שיטה מקובצת

א) שהרי מנה הכתוב עודפין באדם. וגבי בהמה אע"ג שהיו עודפין בהמת ישראל יותר מבהמת הלוים מ"מ לא פירש שערך לפדותן לפי שפטורים היו משום דשה אחד פוטר כמה פטרים וכו'. גליון תוס' חיצוניות: **ב)** ומקנה רב. וז"ל תוס' חיצוניות לא קאי אנדרים ונדבות אלא אבכורות קאי אבל נדרים ונדבות ר"ל אותו היום התחיל להקריב ולא קודם לכן וכן דקדק רש"י ז"ל שהרי לא הזכיר בדבריו רק בכורה. ולי נראה דזה קאי על התוס' ד"ה אותו היום אבל על לשון הגמרא ומקנה רב מצאתי כתוב זה הלשון תוס' חיצוניות הוה מצי למימר דשמא אחר מכאן אותו מנין היה בסוף המשנה: **ג)** אלמא חובות בבמה לא קרוב. ותימה לה"ר אלחנן דהרי קודם שהוקם המשכן הקריבו חובות בבמה (קרוב) (שהקריבו) חטאת כל שבעת ימי המלואים ונראה לי דקודם לכן ר"ל בבמה שכל אחד מניח אותה בראש גגו ובהך מלתא מיתרצה קושיא אחרת שמקשה התוס' במס' יומא גבי הא דפריך בפ"ק דתענית במה שמש משה ר"ל בשבעת ימי המלואים ומקשים התוס' שם נימא דשמש בבגדי כהונה ותירצו כיון דכל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפקרו הוי בכבמה ואין בגדי כהונה בבמה וקשיא דהא חטאת המלואים קרבה כל ז' ואי בכבמה קחשיב הא אמרי' הכא דחובה בבמה לא קרבוה ולפי אשר תירצנו דלא מיירי הכא למעט רק הבמות שכל אחד עושה בראש גגו א"כ לא חשיב שבעת ימי המלואים במה וצ"ע דמשום הכי קא בעי במה שמש משה כל ימי המלואים דפשיטא ליה שלא שמש בבגדי כהונה מפני שלא נתלבשו לו הבגדים להכהונה לעבודה עד שלבשם אהרן ונמשחו בימי המלואים וי"מ דמשום הכי בעי במה שמש וכו' ולא קאמר בבגדי כהונה דאהרן ובניו כתיב בפ' בגדים ולא למשה [ולא נהירא דא"כ] אמאי לא קבעי במה שמש משה בארבעים שנה שהיו ישראל במדבר כדאמרי' בפ' טבול יום ששימש משה בכהונה גדולה לכן נראה כדפרי' ע"כ. תוס' חיצוניות: **ד)** דשה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים דישראל א"כ דין הוא שיפקיעו של עצמן וא"כ פטרי חמוריהם של לוים נפטרו במדבר וכן לדורות נמי כדנפקא לן לקמן מדכתיב והיו. ותימה מאי פריך רב ספרא דלא ה"ל כתוב בתורה לקמן וי"ל דלא דאין זה ק"ו גמור כיון דלא אמר הכתוב אלא שיפטרו של ישראל ולא של לוים חבריהם אבל מ"מ לגבי עצמן שפיר הוה סבר שיפטרו את של עצמן כיון שפטרו את של ישראל דדחק הוא ועוד קשה דחימה הוא מאי ס"ד דאביי כיון דכח ק"ו שלו דאם הפקיע את בהמתם אין לנו לומר רק מאי דהול"ל שה ר"ל דודאי סבר אביי דדין הוא שהפקיע של עצמן ושל הלוים חבריהם אפי' אין להם שה הואיל ופטרו את של ישראל שלא היה להם שה ואדפריך רב ספרא לקמן דלא הו"ל שה לא ליפקע י"ל דלא הוה ליה במדבר שה ולא פטר חמור שלא הפקיע דבר לא ליפקע לעולם אח"כ אף (כו) [כי] היה לו שה ופטר חמור אחרי כן ושה לאו דווקא והוי דומיא דפחות מבן חדש לא ליפקע תוס' חיצוניות וכן כתוב בגליון וק"ק לישנא דהק' הכא לפי' רב ספרא פטורים דמתני' ר"ל דהק' דהכא לא קאי בפטורים דודאי פטורים אפריון פטר חמור כדפירש"י אלא קאי ליישב פטר כמו שמפרש והולך ע"כ. וכן כתוב בתוס' חיצוניות וז"ל נראה דהכי קאמר ודאי הכהנים ולוים פטורים מפדיון הבן מק"ו וכו' ומכבור בהמה טמאה בהיקש ולהכי אמרינן בהמת כהנים ולוים פטורים מפדיון הבן אם הפקיעה קדושת וכו' ומפטר חמור בהיקש ומתני' לא חשש להזכיר ההיקש דפשוט הוא ע"כ. וז"ל תוס' חיצוניות בפ' הקונטרס רשה דמאי דבשה וכיון שחזר ונקנם ושמא קמ"ל דאינו נתפס בקדושת פטר חמור ויכול לחזור ולפדותו. ועוד פירש ר"ת דמיירי הכא בספק פטרי חמורים וקאי אהא דקתני לעיל מינה אם בכרה הא' לא בכרה ילדו זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו וקאמר דבההוא ספק פודה פטר ראשון וחזור ופודה בו פטר חמור ב' דאף כי כולה מספק א' חזור ופודה מספק ב' והוי דומיא דשה אחד של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל דמיירי שלא זזו מתחת ידו ע"כ: **ס)** דקאמרת לעיל בן לוי דהו"ל וכו' ול"ש דזה המקשה עצמו שהקשה לעיל מאאי דבשה לכן נראה דקאי אדבא דאמר אלא מעתה בכור בהמה טהורה וכו' והקשה לעיל דכיון דבהמה טהורה הפקיעה הטמאה כ"ש שתפקע עצמה אלמא משמע ליה דפשיטא דבהמה טהורה הפקיעה הטמאה ומשום הכי מקשה ממאי וכו':

מסורת הש"ס

(א) [לקמן נא.], (ב) [זבחים קיב:], (ג) [סדר עולם פ"מז], (ד) [ועב"ל מוחק ישראל], (ה) ל"ל ולוים, (ו) עודפים בכורי בהמת ישראל כמו שמנה באדם והשאר נמחק. ל"ק, (ז) דלימא הל דלא מנו דלא הוי כו'. ל"ק, (ח) ממלרים. ל"ק, (ט) וכ"ל דבר. ל"ק, (י) כלקמן. ל"ק, (כ) [לקמן יא.], (ל) [וש"ע תוס' ב"מ קנד: ד"ה בכסף],

תורה אור השלם

1. קַח אֶת הַלְּוִיִּם תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֵמַת הַלְּוִיִּם תַּחַת בְּהֶמְתָּם וְהָיִוּ לִי הַלְּוִיִּם אֲנִי יְיָ: במדבר ג מה
2. וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֻשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז
3. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: שמות יג יג
4. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו
5. וּמִקְנֵה רַב הָיָה לְבֵנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מָקוֹם מִקְנֶה: במדבר לב א
6. וְאֲנִי לֹא אֶחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה: יונה ד יא
7. קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: שמות יג ב
8. וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ יְיָ אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלַאֲבֹתֶיךָ וְנָתְנָהּ לָךְ: שמות יג יא
9. וְהֶעֱבַרְתָּ כָל פֶּטֶר רֶחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ: שמות יג יב
10. כִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי: במדבר ח יז
11. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל בְּכוֹר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם: במדבר ג מ

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שה לדורות וכל פטר: **(ב)** ד"ה בכסף וכו' ממשת חמשת שקלים: **(ג)** ד"ה הקדשות וכו' אם ניתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו וגו': **(ד)** ד"ה תדע וכו' ומתניתין דס"ל ואמ"כ מ"ש דילמא לא הוו: **(ה)** ד"ה ובמצרים נמי לא: **(ו)** ד"ה וכתיב כו' זכר לבני ישראל מבן חדש:

רבינו גרשום

דבכורי לוים פטורין בבמדבר היכא דפטרו. בהווייתן יהו: וממאי דבשה. דבמדבר דכתי' ואת בהמת הלוים תחת בהמת דבשה פדו פטרי חמורי ישראל. דילמא בפטר חמורי דלוים פדו. (לא) נאמר כסף לדורות. דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה וסתם פדיה בכסף: ונאמר שה לדורות. דכתיב תפדה בשה: מה כסף האמור לדורות בו פדו באותה שעה בבמדבר הבכורות העודפים על הלוים דכתיב ולקחת חמשת שקלים לגולגלות וגו' אף שה האמור לדורות בו פדו באותה שעה בבמדבר פטרי חמורן של ישראל. פירוש דמה לכסף דין הוא דפדו בו במדבר משום דכך חשוב שכן פודין בו הקדש וכו': מה בכור אדם לא חלקתה בו בין לדורות בין לאותה שעה. דאותה שעה פדו העודפים בכסף אף בכור בהמה טמאה וכו' ומקרא גמיר לה: ולא מנה עודפים בבהמה בבכורי בהמה ש"מ דשה אחד פוטר כמה: ודילמא לא הוו נפישי להו בהמות. פטרי חמורים יותר מבכשים דלוים לא ס"ד דכתיב ומקנה רב אלמא דהוו נפישי טובא: ומקנה. משמע נמי אחמורים דכתיב וינהג את כל מקנהו מקנה קנינו אשר רכש: ודילמא. אע"ג דנפישו להו מקנה טובא לישראל בבשים פשוטים דלוים הוו נפישי והוו קיימי לבהדי בכורי חמורי בני ישראל והאי דקאמר פשוטי' דווקא הוא דאין בכור עודה בכור אחר: ואימא. האי דכתיב בהמת הלוים דבעית מילף מינה אימא דהיינו דכתיבהו בנינוה ובבמה רבה דהכי אורחיי' דקרא למימר הכי ולאו בהמה אחת היא: א"כ. כדאמרת ליכתוב או בהמת תחת בהמת אי בהמתם כו': אף אנן נמי תנינא. במתניתין כדר' חנינא דתנן ופודה בו פעמים הרבה. ישראל שנתן לה לכהן בפדיון פטר חמור וחזר כהן ונתנו לו וחזר ישראל ונתן לכהן בפדיון פטר חמור אחר וחזר כהן ונתנו לו לישראל יכול לפדות בו באותו שה פעמים הרבה אלמא דשה אחד עודה כמה פיטרי חמורים: ור' חנינא. א"כ מאי ק"ל הא ק"ל דטעמיה דמתניתין קא מפרש מה טעם משום הכי **(ג)** (תולה המשנה באימרין) ומקרא יליף מבהמת הלוים כו': ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר. בין בכורי אדם שנולדו במדבר ובין בכורי בהמה שנולדו במדבר. וכ"ש אותן בכורות שיצאו ממצרים דקדשו: וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות. שנולדו במדבר אלא אותן שיצאו ממצרים והנך שנולדו לאחר כניסתן לארץ: ועבודה בבכורות מדאמר' דעבודה בבכורות אלמא דקדשו בכורות במדבר: א"ל. ריש לקיש ועבודה באותן בכורות שיצאו ממצרים: הכי נמי מסתברא. דאי ס"ד באותן שנולדו במדבר וכי בר שנה בר מיעבד עבודה בבמה הוא דקיימא לן דשנה שניה שיצאו ממצרים הוקם המשכן ונאסרו הבמות ועבודה בבהנים: ור' יוחנן דדקארי לה מאי קארי לה. וכי לא ידע דלא מ) נלמד דל"ל מעו"ה הוא משום דשה אחד פטר כמה פטרי חמורין ומקרא וכו'.

ופסקו. משעת החשבון של חומש הפקודים ואילך: [1] **טעמיה.** מוהיים כי יציף והדר והעברת: **מלוה** זו. של בכורות שבשבילה תיכנס לארץ ולהכי סמכינהו רחמנא להדדי: **ואפכיתו נמי לרבי אלעזר.** ואמריתו (ג) ריש לקיש חזיתי בחלוס [2] ומתרץ ליה למילתיה דריש לקיש והא ר' אלעזר תלמידו דר' יוחנן הוה: **א"ל.** האי דלא קדשו דקאמר ר' יוחנן היינו דלא הוצרכו לקדש אם רוצה להקריבן אינו צריך להקדישן כשאר בהמות חולין שהרי הן קדושין היו משעה שנולדו דהיינו נמי דלעיל(ה) דלר' יוחנן קדשו בכורות במדבר: **בלשון רבו.** אע"ג דתרוייהו כי הדדי הוו פירושייהו אפ"ה קאמר ליה בלשון שלמדתיה: **קונטרוקוס.** שם שר: **בפרטן של נוים.** בגרשון כתיב (במדבר ג) שבעת אלפים וחמש מאות ובקהת כתיב (שם) שמונת אלפים ושש מאות הרי ששה עשר אלפים ומאה ובמררי כתיב (שם) ששת אלפים ומאתים הרי שנים ועשרים אלף ושלש מאות ובכללן כתיב (שם) כל זכר מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף: (ד) **מחליש השקל בשקל הקדש.** לגלגלת לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים הרי מאתים ואחד ככר וי"א מנה. ככר הוי ששים מנה ומנה מאה דינר שהן חמשה ועשרים סלעים ושקל דאורייתא הוי סלע. חשוב ס' פעמים כ"ה תמצא בככר אלף וחמש מאות סלעים שהן שלש אלפים חצי שקלים תמצא לשלש אלפים ידראל ככר כסף לשלש מאות אלף מאתים ככר ולשלשה מאות אלף מאתים ככר ולשלשה אלפים אלף וחמש מאות סלעים ולחמש מאות אים ר"ן סלעים ולחמשים אים כ"ה סלעים הרי אלף ות"ש ע"ה סלעים לרף סלעים ועשה מהן מנים מכל מאה סלעים ארבע מנים הרי לאלף סלעים מ' מנים ולחמש מאות סלעים עשרים מנים הרי ככר פשו להו רע"ה סלעים שהן אחת עשרה מנה: **מחצה שלם לא החזיר.** שהיה לו (ה) לשלם מן החצי מאת ככר וחצי וחמש מנים וחצי והוא לא נתן אלא מאה ככר כדכתיב מאת ככר. ואע"ג דכתיב (שמות לח) ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים ולא מנאן אלא בפרוטרוט ואם איתא מאה ואחד ככר ואחת עשרה מנה מיבעי ליה אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט ש"מ מנה של קודש כפול היה ודילמא כללי קחשיב בכברי פרטי לא קא חשיב בכברי אלא מהכא [5] ונחושת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל שהרי כאן תשעים וששה מנה ולא מנאן הכתוב [6] אלא בפרוטרוט שמע מינה מנה של קודש כפול היה ודילמא פרטא רבה קא חשיב בכברי פרטא זוטא לא קחשיב בכברי (ו) אלא אמר רב חסדא מהכא [6] והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם והא

ופסקו בשלמא ריש לקיש כדאמר (ה) טעם אלא לר' יוחנן מאי טעמא אמר ר' אלעזר [6] ר' יוחנן חזאי בחילמא דמילתא מעליתא אמינא אמר קרא לי יהיו בהוייתן יהו ורבי יוחנן והיה כי יביאך והעברת מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה לכדתנא [3] דבי רבי ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ אמר ליה רב מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן איפכא מתנינן לה רבי יוחנן אמר לא קדשו בכורות במדבר וריש לקיש אמר קדשו בכורות במדבר אמר ליה ואפכית נמי תיובתא ואפכיתו לה להא דרבי אלעזר א"ל לא קדשו (להו) לא הוצרכו ליקדש אי הכי היינו דידן קמ"ל [3] חייב אדם לומר בלשון רבו שאל קונטרוקוס השר את [7] רבן יוחנן בן זכאי בפרטן של לוים אתה מוצא עשרים ושנים אלף ושלש מאות בכללן אתה מוצא עשרים ושנים אלף [8] ושלש מאות להיכן הלכו א"ל אותן שלש מאות בכורות היו ואין בכור מפקיע בכור מאי טעמא אמר אביי דיו לבכור שיפקיע קדושת עצמו ועוד שאלו בגיבוי כסף אתה מוצא מאתים ואחת בכר ואחת עשרה מנה דכתיב [1] בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש וגו' ובנתינת הכסף אתה מוצא מאת ככר דכתיב [2] ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או אינו בקי בחשבונות נתן מחצה ונטל מחצה ומחצה שלם לא החזיר אמר לו משה רבינו גיזבר נאמן היה ובקי בחשבונות היה ומנה של קודש כפול היה הוי בה רב אחאי מאי קא קשיא ליה ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' הנך לצקת ואינך בי גזא כתב קרא אחרינא [3] וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו' ודקא"ל מנה של קודש כפול היה מנא ליה אילימא מיניה (ב) שהרי כאן שבעים ואחד מנה [4] ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט ואם איתא מאה ואחד ככר ואחת עשרה מנה מיבעי ליה אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט ש"מ מנה של קודש כפול היה ודילמא כללי קחשיב בכברי פרטי לא קא חשיב בכברי אלא מהכא [5] ונחושת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל שהרי כאן תשעים וששה מנה ולא מנאן הכתוב [6] אלא בפרוטרוט שמע מינה מנה של קודש כפול היה ודילמא פרטא רבה קא חשיב בכברי פרטא זוטא לא קחשיב בכברי [7] אלא אמר רב חסדא מהכא [6] והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם

קוביוסטוס. במקוס אחר חולין (דף לא:) פרש"י גונב נפשות ואין עניינו כאן [8] גבי גביית כסף ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף נב:) גבי עבדים ומתם עבדים אינן גונבי נפשות וי"מ פירש משחק בקוביא והא דאמר [9] בברכותא רבה שלחני נא כי עלה השחר וכי גנב או קוביוסטוס אתה שאתה מתירא מן השחר דרך משחק בקוביא להטמין עצמו לפי שמפסיד ממון בשחוק ומתחייב בהקפה: **ומחצה שלם לא החזיר.** לא הזכיר לו פסוק ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים השר לקנטרו נתכוון: **מנא ליה.** (ו) פירוש יש לו לדקדק דבר זה מתוך מה אמרה מלגבי קושיא זו: **הרי כאן שבעים ואחד מנה.** ולא מנאן הכתוב [10] אלא בפרוטרוט: **ומנה של קדש כפול היה.** אבל שקלים של חול ושל קדש שוין היו ות"ש מכל מקום למיניהו במנין [11] ולימא ל"ה מנים וחצי וכן בסמוך דקאמר שהרי כאן כ"ו מנים היה לו למנות במנה ולימא אדבעים ושמנה מנים והוי המנים טפי אלא י"ל דמשקל של מנה לא היה עדיין בימי משה ולא משתמיט קרא באורייתא לכתוב מנה תדע דנפ"ק דכתובות (דף י:) גבי אלמנה אמרי' נקרלא אלמנה על שם מנה דעתידי רבנן דמיתקני לה כתובה מנה [12] ומי כתב קרא לעתיד ואמאי לא דייק' [13] כתובת אלמנה דאורייתא אלא ולאי לפי אלא היה מנה בימי משה: **והשקל עשרים גרה.** היינו מעין כדמתרגם כ' מעין אלא ותימה [14] האמר אלא ד' דינר ושם מעה כסף דינר אלמא איכא כ"ד מעין בסלע ופר"ת שמי פעמים הוסיפו על המשקל בימי יחזקאל היה שקל עשרים גרה הוסיפו שתות על מנה של קדש שנתמלה היה בו ג' אלעים עשאוהו של קדש ששים אבל על השקל לא הוסיפו [15] ובימי חכמים חזרו והוסיפו על השקל שתות אלגד תוספת שנתמלה שהיה של עשרים ועשאוהו של כ"ד והשתא לפר"ת כשנתוסף בימי יחזקאל נעשה מנה של קדש גדול יותר מכפלים משל חול דשל חול לעולם כ"ה אלעים והס עשו של קדש ס' אלעים ובימי חכמים כשהוסיפו על אלעים ממילא נתוסף מנה של קדש ושל חול [16] וה"פ קרא דיחזקאל והשקל עשרים גרה כלומר מאותם שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה יש במנה של עכשיו [17] ששים אבל משקלים של עכשיו שנעשו כ"ד לית ביה אלא חמשים בשל קדש וכ"ה של חול:

עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם. מה אלא מנה הכתוב בנת אחת ששים אלפים המנה וכן לחלקו בענין זה יש לפרש לפי [18] (דלאמרת) שענייני משקלות היו במקדש משקל אחד היה במקדש של עשרים אלפים בה שוקלים אלים מנה של קדש אחר שנתוסף [19] (של קדש) אחד משתות ומשקל

ואלפים וארבע מאות שקל. אלפים הוו פ' מנים לכל ק' ד' מנים וח' הוו ט"ז מנים הרי ל"ו מנים ולא מנאן אלא בפרוטרוטו והאי קרא חשיב פרטי בכברי דהכתיב שבעים ככר מדלא כתב ע"א ככר ושלשים ושש מנים ש"מ כפול היה ועד דליהוו ק"כ מנים בה הוי: **פרטא רבה.** שבעים ולהכי קרי ליה פרטן דלא הגיע למאה: **פרטא זוטרא.** כגון אחד ככר: **והשקל עשרים גרה.** פסוק הוא ביחזקאל עשרים אלים וגו' המנה יהיה לכם. אלמא המנה [20] כ"ה אלעים: והא

1. בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף וחמש מאות וחמשים: שמות לח כו
2. והי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן: שמות לח כז
3. וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות וחמשה וחמשים ושבעים שקל בשקל הקדש: שמות לח כה
4. ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם: שמות לח כח
5. ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל: שמות לח כט
6. והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה: יחזקאל מה יב

רבינו גרשום

בכורות במדבר ולא פסק קדושה. ור"ל אמר [קדשו ופסקו אף] דכתיב פקוד [מ"מ] קדשו ופסקו: בשלמא לר"ל. דאמר קדשו ופסקו כדקאמר טעמא דכניסתן לארץ ישראל קדשו בכורות אלמא דקדשו במדבר ופסקו: אלא לר' יוחנן. דאמר לא פסקו מאי טעמא: ר' יוחנן חזאי בחילמא הילכ' מיסתייענא מילתא דמפרישנא טעמא שפיר אמר קרא והיו בהוייתן יהו דקדשו ולא פסקו: שבשבילה תיכנס לארץ. בזכות שתקיימה: ואפכיתו נמי תיובתא. דקאמר איתיביה ר"ל לר' יוחנן ואפכיתו נמי הא דר' אלעזר דאמריתו ר"ל חזאי בחלמא: א"ל. לא מפכינן דהכי קא משמע לן ללישנא דידן. מאי לא קדשו דאמר ר' יוחנן לא הוצרכו ליקדש בכורות במדבר שהרי קדשו במצרים ולא פסק קדושה לעולם: אי הכי היינו לישנא דידן. אין הכי נמי. אלא הא דאפכינן משום דחייב אדם לומר בלשון רבו: בפרטן של לוים. היכא דקא חשיב בני גרשון ובני קהת ובני מררי וכשתצטרף חשבון את מוצא כ"ב אלפים וג' מאות: ובכללו. היכא דקא חשיב להו ביחד אינם אלא כ"ב אלפים: דיו לבכור לוי שיפקיע קדושת עצמו: בגיבוי הכסף. כשנבן מכל אחד מחצית השקל וכשתצרפם עולה חשבונם מאתים ואחד ככר ואחד עשרה מנה. כיצד המנה הוא כ"ה שקלים שהוא מאה דינרין. ומאה מחצית שקל הן ב' מנים. נמצא שלשת אלפים מחצית שקל הן ס' מנה שכך הוא ככר של הקדש ס' מנה דילפינן לה מקראי דלקמן דכך הוא הככר מן מאת ככר ומן שבעים ככר. ומזה תוכל להבין כששלשת אלפים עושים ככר אחת כך שלש מאות אלף עושין ק' ככרים ושש מאות אלף מאתים ככרים. והיינו דקאמר מאתים ואחד ככר. וחמש מאות וחמשים מחצית שקלים הן י"א מנה ובנתינת הכסף היכא דעשה חשבון לישראל אי אתה מוצא אלא מאת ככר: או קוביוסטוס. גונב נפש: לבזות עצמו נתכוון ומחצה שלם לא החזיר דעדיין חסר חצי מככר האחד וי"א מנה: ומנה של קדש כפול היה. של מאתים דינר. ומאתים ככר הוו ק' ככר ואחד ככר וי"א מנה כיון שלא היה בהן כדי ככר כפול של קודש לא מנאו הכתוב לא אמר אלא ויהי מאת ככר הכסף והככר וי"א מנה הן אלף שקלים שלמים [ושבע מאות וע"ה] דכתיב ואת האלף וכו': מאי קא קשיא. לרבן יוחנן בן זכאי ומאי דוחקיה דאהדר ליה מנה [של קודש] כפול היה לימא ליה הנך מאת ככר דאמר קרא הוו לצקת ואידך שארא בי גזא הוה מנה: לא הוה יכיל

1. בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף וחמש מאות וחמשים: שמות לח כו
2. והי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הכבר ככר לאדן: שמות לח כז
3. וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות וחמשה וחמשים ושבעים שקל בשקל הקדש: שמות לח כה
4. ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם: שמות לח כח
5. ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל: שמות לח כט
6. והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה: יחזקאל מה יב

למהדר ליה הכי משום דכתב קרא אחרינא וכסף פקודי העדה מאת ככר ולא כתיב הכא לצקת משום הכי א"ל כפול היה: ומנא ליה. דכפול היה: אילימא מיניה. דההוא קרא וכסף פקודי העדה מאת ככר אלף ושבע מאות (וחמשים) [וחמשה] ושבעים שקל. שהרי כאן שבעים ואחד מנה. כיצד דהכא כתיב ג) שקל דס"א שקלים הן מנה ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים הן שבעים ואחד מנה ולא מנאן הכתוב בככר שהרי יש כאן יותר מככר פשוט של ס' י"א מנה ולא מנאו בככר אלא בפרוטרוט פרוטרוט היינו פרטי כלומר בשקלים מנאן דהיינו פרטי. אלמא משום הכי מנאם בפרוטרוט דלית בהו שערי מנה כפול: דיולמא. אכתי מהכא לא שמענן דמנה כפול הוה דהאי דלא מני להו הני אלף וז' מאות וע"ה בכבר משום דכללי דכברי חשיב ופרטי דכבר לא חשיב. כלומר מאה ככר. דמאה היינו כלל חשיב כללי דכברי ככר חד דהיינו פרטא דכברי לא חשיב. ולעולם לאו כפול הוה ולא חשביה בכבר משום דלא חשיב פרטי בכברי: שהרי כאן ליכא כללא דכברי ולא הוה מאה ככר. אלא שבעים ככר דהיינו פרטי דכברי והרי יש כאן על שבעים ככר ע"ו מנה דאלף וז' שקל היינו ע"ו מנה ולא מנה אלא בפרוטרוט ואם איתא דכבר של הקדש פשוט הוה ע"א ככר ול"ו מנה מיבעי ליה אלא מדמנאן בפרוטרוט בשקל ש"מ דככר כפול הוו ולא הוה בהנהו שקלים שעור ככר כפול: דיולמא. לעולם לא הוה

ג) נראה דל"ל דהכא כתיב אלף ושבע מאות שקל וכ"ה שקלים וכו'

ג) נראה דל"ל וש לחשוב אלא לפי למנות כמחצית המנים כיון וכו'.

מסורת הש"ס

ה) [נקמן נו. וע"ש ברש"י מגמות סו. פד.: ב"ב קמג.], ג) [קדושין לז:], ד) [ברכות מז. שבת מו. עדיות פ"א מ"ג], ד) [ע' רש"י דחולין כז: ד"ה ועוד שאלו וכו' משמע דגרסתו הכא רבן גמליאל וכן בתוס' תמוהות שם: ד"ה קוביוסטוס וכו' שפתיהן ר"ש אלן בעניין אינא שאל קונטרוקוס הגמון אם ר"י בן זכאי], ה) [גיטין ע"ש אחון שלם מאות], ו) ב"ב ל. [מנחות עז.], ז) דלמאר טעם טעמיה כו'. ל"ק, ח) [לף ד:], ט) דמלקה. ל"ק, י) קבלת אלא. ל"ק, כ) ומנה מתים. ל"ק, ל) ל"ל ס' אלעים. ל"ק, מ) [אלא דלא מייתי מש"ס דחולין לא: דעפקו בה וש"ש בתוס' ש"ע], נ) יש לדקדק מתוך הס"ל. ל"ק, ס) ל"ל אלא בפרוטרוטו ש"מ דמנה של קדש כו' והד"ח. ל"ק, ע) ופריך ומי. ל"ק, פ) דכתובת אלמנה דאורייתא מנה. ל"ק, צ) הא אמרי' דקלע ד' דינרים. ל"ק, ק) וכ"ש פי' דתוספת אחת היתה ובימי יחזקאל הוסיפו על הסלע ועשאוהו של כ"ד מעין ומעילא נתוסף של חול ושל קודש וכ"ש. ל"ק, ר) ל"ל עשרים אלים המשקה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם ויהיו ששים שקלים בין הכל אבל משקלים של עכשיו שנעשו כ"ד לית בה אלא חמישים בשקל קודש וכ"ה אל חול ומה אלא מנה שכתוב בנת אחת ששים שקלים המנה וכן לחלק בענין זה יש לפרש לפי אלשאה שנייני משקלות טו'. כל"ל והד"ח. ל"ק, ש) ל"ק מ"ז,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ריש לקיש דאמר טעמיה אלא: (ב) שם מנה ליה אלימא מיניה דכתיב ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים שהרי כאן שבעים ואחד מנה ולא מנאן הכתוב: (ג) רש"י ד"ה ואפכיתו וכו' ואמריתו אר"א (אמר) ריש לקיש: (ד) ד"ה בפרטן וכו' אלף הס"ד ומת"כ מ"ס בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש ששם כ"ל ותיכת לגלגלת נמחק: (ה) ד"ה מחצה שלם וכו' שהיה לו להשלים החצי כל"ל ותיכת מן נמחק: (ו) ד"ה כפול וכו' מאתים ככר וככר האחד וי"א מנה היינו הלקח: (ז) ד"ה אלימא וכו' שהרי כאן מאלף ות' ז' מאות וע"ה שקלים יוצא: (ח) ד"ה לעולם אינם למימר לא אהדר וכו' לאלה קחשיב בבכרי ופרטי:

מוסף רש"י

ר' יוחנן חזאי בחלמא. וכיון דבגרא רבא אמתאי לי אמינא מילתא מעליתא אי אומר היום (מנחות עד: מכת"י) הלילה נראה לי ר' יוחנן בחלום ויודע ונראה לי יודע אי אומר היום דבר טעם (לקמן נו:). **ושלש מאות להיכן הלכו.** ולמה לא נלקן עם השאר ויפרו את הכבורות ולא יהיו זקוקים לשלשה ושבעים ומתים בכורות העודפים על המנין לפדיון (במדבר ג לט). **בכורות היו.** ויש שיפקיעו עצמם מן הפדיון (שם).

שיטה מקובצת

ה) אלא בפרוטרוט וכו'. דאם איתא שבעים ואחד כבר ושלשים וששה מבעי ליה אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט אלא אמר רב חסדא מהא והשקל עשרים גרה מתרגמינן מעין ותימה דבסלע יש כ"ד מעין ופרי' ב' פעמים הוסיפו בימי יחזקאל השקל כ' גרה ומנה חול כ"ה סלעים ושל קדש נ' סלעים והוסיפו שתות והיה ס' סלעים ובימי חכמים הוסיפו על השקל שתות מלבד דהיינו כ"ד מעין ולפי התוספות אלא היה מנה של קדש אלא נ' סלעים והכי פי' דתנא והשקל כ' גרה כלומר מאותן שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה ושבמנה של עכשיו ששים אבל משקל של עכשיו ששים כ"ד מעין ליכא רק נ' בקדש: כ' שקלים וכו' עד שלא מנה הכתוב בבת אחת וכו' י"ל דחלקן לפי ששלשה ענייני משקלות וכו' וכן מוכח התרגום וכו' כתוב בתוס' ולפ' ר"י דלעיל צ"ל דתלתות ורבעות ר"ל קודם שניתוסף השקל וכן כ"ה שקל מנה דחול (מנה כספא דחול) י"ל קודם שניתוסף ק"ק למה כתב עשרה וחמשה ולא כתב חמש עשרה י"ל עשרה תוספת בקדש חמשה תוספת לשל חול ע"כ גליון ע' מנחות דף סז ע"א: ב) חזאי בחלום. עיין ברש"י במנחות פ"ה ע"ב: ג) וד' מאות ולא קא חשיב לחל לכלהו ודקאמר מנה של הקדש כפול היה מנ"ל דאמרינן דלא קא חשיב אלא מאת ככר דהו"ל למחשב ק"ק ככר היינו בלוים דמשה או גנב היה או אינו בקי בחשבונות: ד) אילימא מהאי קרא דאפי' למאי דחשיב איכא דמוכח דכפול היה שהרי כאן מאלף וכו' ולא עשה מהן וכו' שמע מינה כפול לא היה הילכך לא היה בהו ק"כ מנין שהם שלשה אלפים סלעים ודילמא לא כפול היה דאכתי איכא למבעי: ה) גבי וכו' והה"ר ז"ל פפ' פירוש שתי הקושיות של הגמ' בבת אחת והאי אינ נגב חשבון הכסף דקוביוסטו' אמנין של הלוים ונרסינן דקוביוסטוס ולא נראה דא"כ הו"ל למימר גנב דקוביוסטוס ולא הו"ל או קוביוסטוס תוס' חיצוניו': ו) במנין שהוא חשבון גדול י"ל דמשקלה של מנה לא היה עדיין בימי משה. והא דקאמר הכא מאה ואחד ככר וי"א מנה מבעי ליה לאו דוקא דהו"ל למכתב מחשבון ככר אבל מהי"א מנה [לא] יזכיר והתלמוד קצר בלשונו ז) יש לדחות כחשבון בכנרים כיון שכבר התחיל לעשות חשבונות בכברים תוס' חיצוניות: ח) ובימי חכמים כשהוסיפו הסלעים נתוסף וכו' ועוד י"ל דתוספת אחר היה דבימי יחזקאל הוסיפו על השקל שהיה עשרים גרה ועשאהו מכ"ד וא"כ מנה של קדש ששים סלעים קטנים שהיו קודם יחזקאל:

ה: הלוקח עובר חמורו פרק ראשון בכורות

ומשקל אחד של כ"ה שיעור מנה של חול רביע מנה של קדש [כ] קודש שנתוסף קדש ומשקלו של ט"ו ושלשתן מחזיקות שיעור מנה של קדש וכן מוכח התרגום דמתרגם וסלעא עשרין מעין תלתות מנה עשרין סלעין מנה דכספא עשרין וחמש סלעים רבעות מנה ממש ועשרה סלעים כולהון שיתין מנה רבע מנה דקודשא יהא לכון ולפי פ"ב אין מתיישב כל כך [ל] תלתות מנה רבעות מנה במנה של קודש אחר שנתוסף ומנה דכספא כ"ה סלעים איירי במנה של חול ולא בשל חול אחר שנתוסף אלא במנה של חול מקמי דליתוסף איירי וא"ת ומנא לן שהוסיף יחזקאל כלום דילמא מתחלה היה מנה של קדש ס' י"ל דמאת ככר של משה מוכיח דתחלתו של קדש לא היה אלא [מ] כחול: **תשעים** חמורים לובים.[ג] ע"ש (נחום ג) פוט ולובים היו בעזרתך [נ] ולובים וכושי' במעצדיו ממרא לובאה ר"פ במה בהמה (שבת דף נא:) פירש בעזרך[ס] ממון מגרי ובירושלמי גריסן] גריס הבאים מפוט ולוב מהו להמתין ג' דורות: **תלמוד** לומר **אך** חלק. תימה תנא דידן ליה הך דרשא מנ"ל דלשא [פ] מקלא [ע] סימן חייב מנא ליה ומתני' היא פ"ב (לקמן דף טז:) ולא מיסתבר דפליג אהא דפירקין ומיהו אי לא פליגי קשה דמייתי עלה [צ] דתנא כרב יהודה וכי קאמר מה"מ הוא ליה לאיתויי קרא דתמני': [ג] **והא** תנא **פטר פטר** נסיב לה **לפרה**. ואין לומר מ"מ איצטריך קרא דתמני' לפטור מקדושת פטר חמור וקרא דהכא לפטור [ל] מדין שור לפטור מן הבכורה דקתני בתמני' משמע דלגמרי פטר לה לפרה מכלל דפטר פטר דילפי' מהדדי דלקמן וא"ת נהי דשמעינן מפטר פטר פרה שילדה מין סוס דילמא ה"מ היכא דאשתני לדבר שאינו קדוש קדושת הגוף אבל כגון רחל שילדה מין עז דקדוש קדושת הגוף הוה אמינא דקדשא וי"ל דמסתבר לגמרי (משמע) דילפינן מהדדי קדושת דמיס מקדושת הגוף כדאמר בשמוך וקשה דהא אמר אפילו קדושת הגוף מקדושת הגוף לא ילפי' דהא לשור וכשב ועז צריך קרא לכל חד וחד: **ורבי** יוסי הגלילי אם כן **ליכתוב קרא אך בכור** שור וכשב ועז. והא דדרשינן מינה עד שיהא [ק] שור ובכורו שור אע"ג דאיצטריך לבדר' יוסי בר חנינא משום [ר] דכעין בכור שני ושלישי יש לנו לדרוש מן הראשון: ומה קדושת דמים מקדושת הגוף ותנא דידן האי בכור בכור מאי עביד ליה מיבעי ליה לבדר' יוסי בר' חנינא דאמר ר' יוסי בר' חנינא [ש] למה נאמרו אימורין בבכור שור אימורין בבכור כשב אימורין בבכור עז צריכא דאי כתב רחמנא בבכור שור שכן נתרבה בנסכים כשב שכן נתרבה באליה בעז שכן נתרבה אצל עבודת כוכבים ביחיד חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי בהי לא ליכתוב לא ליכתוב רחמנא בשור ותיתי מהנך מה להנך שכן נתרבו אצל פסחים לא לכתוב בכשב ותיתי מהנך מה להנך שכן נתרבו אצל עבודת כוכבים בציבור לא ניכתוב רחמנא בעז ותיתי מהנך מה להנך שכן יש בהן צד רבוי אצל מזבח הילכך צריכי יוסי הגלילי אם כן ליכתוב קרא אך בכור שור כשב ועז בכור בכור למה לי אלא לאו ש"מ עד שיהא הוא שור ובכורו שור ורבי יוסי הגלילי האי פטר חמור פטר חמור מאי עביד ליה מיבעי ליה לבדתניא ר' יוסי הגלילי אומר מתוך שנא' [ו] אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה שומע אני אפי' פטרי סוסים וגמלים ת"ל פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ועדיין אני אומר בשה פטרי חמור בשה פטרי סוסים וגמלים בכל דבר

תלמוד

דלא קתני ואם יש בו מקצת סימנים דאם יש בו מקצת סימנים דומה לאמו חייב דהכי בעי ליה לקמן איבעיא להו פרה [שילדה] כו': והא תנא פטר פטר קא נסיב לה. מקשי לרב יהודה מאי שנא דלא ליף לה מפטר פטר מהיכא דליף תנא דמתניתין אילו הוה משכח בריתא דאליפא מאך בכור איכא למימר דרב יהודה סבר לה כוותיה אלא אי מימרא דנפשיה קאמר מאי שנא דלא ליף לה מפטר פטר. אין אשכח בריתא והוא דקאמר כו' יוסי הגלילי דתניא כו': במאי קא מפלגי. אמאי ליף תנא מפטר פטר ור' יוסי מאך בכור: תנא דידן סבר. גלי רחמנא בקדושת דמים דקילא דבר פדיון הוא פטר חמור דלא קדיש עד שיהא הוא חמור והולד חמור: וה"ה. כ"ש בקדושת הגוף בכור [בהמה טהורה] דלאו בר פדיה [הוא] דלא קדיש עד שיהא ממש בדמותו [כאמו]: ור' יוסי סבר גלי רחמנא בקדושת הגוף. וגמר קדושת דמים מקדושת הגוף במה מצינו דלר' יוסי ליכא למימר וה"ה כ"ש דקדושת דמים קילא אלא במה מצינו ובהכי הוו פלוגתייהו דהאי גמר בהו"ה והאי גמר במה מצינו: למה נאמרו אימורים בבכור שור ואימורים בבכור כבש אימורים בבכור עז. דתניא [בכולהו] ואת דמם (דכולהו) תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר. אמאי איצטריך למיכתב בכולהו ליכתוב אימורין בחד דילפי אידך מינה: צריכי. למיכתב בכולהו. הנך לא אתי משור שכן שור נתרבה בנסכים דאית ליה חצי הין לפר. ואי

טז א ב מיי' פ"ח מהל' גזילה הל"י"ז טוש"ע חו"מ סי' רלח סעי' טו:

טז ג מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' ו [ופי"ב מהל' בכורים הל"ט] סמג עשין ריפ טוש"ע יו"ד סי' שטו סעי' ו:

יז ד מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה ה טוש"ע יו"ד סי' עט סעי' ב:

יח ה מיי' פ"ג מהל' בכורות הל"ו ופי"ב מהלכות בכורים הלכה ג סמג עשין קח וקמה טוש"ע יו"ד סי' שכא סעי' ח:

מוסף רש"י

והא מאתן וארבעין הויין. דהא ס' סלעים חציי בקלא וחסלע דרבע זוזים נמצא מאתן וארבעים סוי, ואחי קדא נמי מנה של קודש קלי ביחזקאל (מנחות עז. מכות י"). **כפול היה.** דהוי ליה מאתן והקן דרבעים דעפי' על מאתים הוספת הוא דהוסיפו שתות, דארבעים הוי שתות של מאתים (שם). שתותא מלבר. שעל ה' פעמים ארבעים הביאו מבאתן ארבעים פעם שתות ולא אמריען שיאלוקו המאתים לשם חלקים דהוי לכל חלק ומחלק אלא אלפים וזזים ואלים ומאתן חלקים נוטלים את השתות על המנה דהוי ליה שתות מנלגלו, ומהיות קדא נפקא מדות ומטבע, דמנה הוי משקל ואלא הוי מטבע (שם). **לא הפנו אבות אל בנים.** לחיצוני לחס, מפני רפיון ידים של תורה ומלות, והכי נמי רפידים רפיון ידים הוא, כלומר מפני שרפו ידים מן המוהה בא עליהם שמלק מן עליהם (סנהדרין קו). **שכן נתרבה בנסכים.** שור נתרבה בנסכים, אלי הסין יהיה לפר (כריתות ד.). **תיתי חדא מתרתי.** אלא השור שנתן שהן מן בהמה וחלנו אסור ואימורי בכורים קריבים (שם).

שיטה מקובצת

א) ת"ל אך חלק. תימה תנא דידן דלית ליה הך דרשא מנ"ל דמקצת סימנים שחייב (כאן נמצא מטרשש) שילדה מין עז דמייתא לה תלמודא הכא וקאמר מה"מ אמר רב יהודה דאמר קרא אך בכור משמע דפליגי אהדדי מתני' דהכא דפטרא מקרא דפטר לא מחייב במקצת סימנים ומתני' דלקמן מחייב והא דקאמר במאי פליגי ה"פ אמאי לא יליף תרוייהו מחד קרא ומשני דתנא דידן אצטריך ליה קרא דאך בכור לכדרבי חנינא וגלי רחמנא בקדושת דמים דנדמה פטור מן הבכורה וה"ה בקדושת הגוף ואף דכ"ש הוא דבני קדושת מזבח ראוי לפוסלו יותר מקדושת דמים ור"י הגלילי דריש פטר חמור לכדלקמן הלכך גלי רחמנא בקדושת הגוף וגמר מניה קדושת דמים ואע"ג שהיה ראוי לחלק דבקדושת מזבח מסתבר טפי להפקיע בהמה מקדושת דמים אין נראה לחלק אלא גמר מניה והיינו טעמא דקאמר לעיל על תנא דידן ד"ה ועל ר"י הגלילי אמר וגמר. תוס' הרא"ש: **ב)** תשעי' חמורים לובים. וז"ל תוס' חיצוניות פי' הקו' לובים מעולים וז"ל פי' שהם מלוב כמו פוט ולובים היו בעזרתך וכן כתיב ולובים וכושים והיינו להבים דכתיב ומצרים ילד וגו' (מוכח בירושלמי גבי הא דקתני והלובדקים בפרומביא וכו') וכן חמרא לובאה בריש פרק במה בהמה פי' בערוך חמור מצרי וכן מוכח בירושלמי דגרסי' עלה פרק במה בהמה יוצאת גבי הא דקתני והלובדקים בפרומביא וכו' אך תימה תנא דידן דלית ליה הך דרשא וכו' מנא ליה וצ"ל דנפקא ליה מדרשא אחריתי א"נ דרשא דאך חלק דריש. תוס' חיצוניות: **ג)** והא תנא פטר פטר וכו'. וז"ל תוס' חיצוניות וז"ל דתלמא שפיר אצטריכו תרי קראי דמפטר פטר משמע דהיכא שילדה פרה מין חמור שלא יפדה פטר חמור ואך בכור משמע דלא קדיש קדושת בכור קדושת הגוף אלא כשהוא שור ובכורו שור וי"ל כיון דשמעינן מפטר חמור אף כי הוא חמור אין לו פדיון פטר חמור דבעינן גולד שוה כמו כן שמעינן דבעי' למיסר וולדה כמותה טרם שילד פרה דא"א מ"מ מאי פרוך והא תנא פטר פטר וכו' שפיר צריכי מקראי דמפטר פטר שמעינן פרה שילדה מין חמור דלא קדוש בבכורה דהאי קדושת הגוף דראוי למזבח אבל פרה שילדה מין עז דהאי קדושת מזבח והאי קדושת דמים והאי קדושת הגוף דראוי כ"ש זאת דכיון דהאי קדושת מזבח והאי קדושת דמים הוי שנוי כ"ש דהוי שנוי גדול כשהוא קדושת מזבח אחרת וכן נמי משמע לקמן דקאמר גלי רחמנא בקדושת דמים כגון פרה שילדה מין חמור וה"ה קדושת הגוף כגון פרה שילדה מן הבכורה וי"ל הגלילי סבר גלי רחמנא בקדושת הגוף וגמר קדושת דמים וכו' משמע דסברא הוא יותר לפטור בקדושת הגוף משום דנשתנ' מקדושת מזבח לקדושת מזבח מהיכא דנשתנה לקדושת דמים:

ד) מנחות עז. כ"ג ל:], **ה)** כ"ל בלעגזר, **ו)** [סהלדין קו.], **ז)** [ע' תוס' לקמן ו. ד"ה ומה כו' וע' תוי"ט], **ח)** לעיל נ: לקמן ו: טז:, **ט)** [לקמן ו: ז. יב. יז. כ"ק עח.], **י)** [בפמ"ה ה. וש"נ], **יא)** [בכיתות ד. ס"ש], **יב)** [דבריהם כג.], **יג)** [ל"ל לפני ד"ה והא], **יד)** גי' רש"ל אחר וכן גי' כ"ק, **טו)** דתלתות מנה ורבעות מנה מיירי במנה. ל"ק, **טז)** ל"שלפסול, **יז)** [דיתליא], **יח)** עכך לבדקם. ל"ק, **יט)** שימנים דחייב. ל"ק, **כ)** דקאמר מה"מ קדא דתמנא דיש יהודה הוה ליה. ל"ק, **כא)** שור ובכורו שור. ל"ק, **כב)** הוא שור. **כג)** דלא כעיגן בכור שני ושלישי דיש לנו. ל"ק.

תורה אור השלם

1. מִקּוֹל שַׁעֲטַת פַּרְסוֹת אַבִּירָיו מֵרַעַשׁ לַרְכֻּבוֹ הָמוֹן גַּלְגִּלָּיו לֹא הִפְנוּ אָבוֹת אֶל בָּנִים מֵרִפְיוֹן יָדָיִם: ירמיהו מז ג
2. וְתִקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וֹרֹאכֵל הָעָם וְיִשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן: במדבר כה ב
3. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בֶשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: שמות יג יג
4. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בֶשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
5. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: במדבר יח יז
6. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פְּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו

הגהות הב"ח

(א) במשנה כמין חמור: **(ב)** רש"י ד"ה והא מאתן וכו' מלגיו שיתלקו מאתן לששה: **(ג)** ד"ה נמס וכו' מזרוק על המזבח ואת חלבם:

גליון הש"ם

גמ' דא"ק אך בכור שור. לקמן יב ע"ש: **תוס'** ד"ה תלמוד וכו' בנקצת סימן חייב **מנא** ליה. ע' לקמן יב ע"ש תד"ה קמ"ל:

רבינו גרשום

כפול והאי דקא חשיב הני בפרוטרוט דאית בהו שלף מכבר פשוט משום דפרטא רבא כגון ע' ככר או ס' או נ' או כ' או י' חשיב בכבר אבל פרטא זו א' פחות מי' לא חשיב בכבר אלא בפרוטרוט ולעולם נימא דלאו כפול הוא: אלא. מהכא והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם חשבון דקרא הוו ס' שקלים וקאמר המנה יהיה לכם כלומר דכך ליהוי מנה: מנה. בתמיה מאתן וארבעים דנרין הוו ס' שקלים היינו ב' מנים ומאה דנרין: אלא ש"מ. מדאמר המנה יהיה לכם דמנה של קדש כפול היה. והני ארבעים דהוו שפי מאתים היינו דהוסיפו על המדה שתות מלבר: ערומות. היו מהלכות ופוגעות בהו בישראל דהיינו ותקראן הן עצמן כלומר בשרן נוגע בהן כדי לבער בהן יצרן: פטר חמור פטר חמור ב' פעמים. א' בסדר בא אל פרעה. וא' בס' כי תשא: תנן התם. באידך פירקין: מנא הני מילי. דפטור: אך חלק. דאם יש בו קצת סימן שדומה לאמו חייב בבכורה וה"ה נמי לתנא דמתני' דאע"ג

ו) [מנחות עז. כ"ג ל:], **ז)** ל"ל בלעגזר, **ח)** [סהלדין קו.], **ט)** [ע' תוס' לקמן ו. ד"ה ומה כו' וע' תוי"ט], **י)** לעיל נ: לקמן ו: טז:, **יא)** [לקמן ו: ז. יב. יז. כ"ק עח.], **יב)** [בפמ"ה ה. וש"נ], **יג)** [בכיתות ד. ס"ש], **יד)** [דבריהם כג.], **טו)** [ל"ל לפני ד"ה והא], **טז)** גי' רש"ל אחר וכן גי' כ"ק, **יז)** דתלתות מנה ורבעות מנה מיירי במנה. ל"ק, **יח)** ל"שלפסול, **יט)** [דיתליא], **כ)** עכך לבדקם. ל"ק, **כא)** שימנים דחייב. ל"ק, **כב)** דקאמר מה"מ קדא דתמנא דיש יהודה הוה ליה. ל"ק, **כג)** שור ובכורו שור. ל"ק, **כד)** הוא שור. **כה)** דלא כעיגן בכור שני ושלישי דיש לנו. ל"ק.

הלוקח עובר חמורו פרק ראשון בכורות ו.

ס"ל. מקרא אחר (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשה אם אינו ענין למעט אאר בהמה טמאה משה שהרי מעטן בפסוק ראשון תנהו ענין למעטן מכל קדושת בכור: **מפקיף לה רב אחא.** הא תרוייהו גריכי דאי כתב חד הוה אמינא הוי פטר חמור דבר שהיה בכלל בכור הבהמה הטמאה תפדה[6]: **וילא מן הכלל נלמד.** שפדיונו בשה לא נלמד על עצמו יצא אלא נלמד על הכלל כולו יצא כו' ולעולם[7] נפדין בשה ת"ל מקרא אחר ופטר חמור תפדה לומר לך זה בשה ולא אחר בשה: **מעטינהו משה ולעולם בכל דבר.** וקדושים בבכור: **א"כ נכתוב.** קרא תגיינא חמור בשה תפדה ואנא ידענא דבפטר קמישתעי מדהדר כתב פטר ש"מ מדין פטר רחם ממעטו להו לשאר בהמות טמאות דאין להם דין בכורה: **כל מקנך תזכר.** פטר שור ושה ופטר חמור תפדה בשה כלל ופרט בהדדי: **פטר חמור הפסיק הענין.** דלא תדייניה בכלל ופרט דאי אקרא קמא קא מהדר מכדי כתיב לעיל מייה פטר שור ושה לכתוב וחמור תפדה בשה ונהדר אפטר דלעיל אלא מדהדר כתב פטר ש"מ נאו אקרא קמא קמהדר: **וי"ו.** דכתב ופטר הדר ערביה ואהדריה אקרא קמא דוי"ו מוסף על ענין ראשון: **ור' יוסי.** אמר לך אי אקרא קמא קאי לא לכתוב פטר לאפסוקיה ולא נצטרך וי"ו לערביה: **והדר עריב להו.** למימר דלדייניה בכלל ופרט: **או דלמא ריון.** דתרוייהו שוו דמין בהמה טמאה ניהו נאו שיגוא יתירא הוא וכי אית מקצת סימנים דאם חייב: **סימנין מילתא.** חשובה היא דאע"ג דאישתני כולי האי מחייבי ליה מקצת סימנין בבכורה: **מאי נאו אפי' פרה שילדה מין סוס.** וש"מ סימנא מילתא היא וכ"ש כולהו איך: **לא אפרה שילדה מין חמור.** דהואיל ותרוייהו בני קדושת[3] בהמה ניהו כי אית מקצת סימנין חייב ולא תפשוט מיהא אלא חדא: **מאי נאו אתרוייהו.** קאי האי ואם יש מקצת סימנין ותפשוט מיהא תרתי: **לא אפרה שילדה מין חמור.** ומשום דתרוייהו קדשי בכורות: **אבל חמור שילדה מין סוס למאי הלכתא קתני לה הכא נפטורא.** לאשמעינן דנדמה הוי ופטור מן הבכורה כי אית ביה מקצת סימנין דמשום דישא קתני חמור שילדה מין סוס אבל סיפא נאו עלה מהדר: **חמור אדוס**[3]. ואיחייב בבכורה קמ"ל. סתם סוסים אדומים הן: **סימנא בעלמא הלא אחליף לך.** גירסתך במשנה ותימא טהורה שילדה מין טמאה אסור וטמאה שילדה מין טהורה מותר: דכר

ג) **ומה הן באכילה.** מה הוא מיושב יותר שלא דבר אחר שילדה מין חמור ולא חמור ד) (הילד פרה): **למה לי למיתני** שהיוצא. לקמן[5] דייק מינה מי רגלים של חמור אסורין והכא דייק מדקתני שהיוצא שנותן טעם לדבר הוה ליה למיתני והיוצא: ו) **ורבי שמעון נפקא מאת הגמל.** הכא דריש ר"ש את ובפ' קמא דמנחות (דף יא:) גבי לבונה אמר ר"ש את לא דריש ול"ל את לא דריש להיא דרשא תדע מדלא מייתי עלה ההיא דשמעון העמסוני כדמייתי הכא ול"ת דמשמע הכא מאן דדריש את אסר קלוט כר"ש ורבי יוסי הגלילי דריש בפ' אדעה וחמשה (ב"ק מא:) דדריש בעל השור נקי מדמי ולדות ואת להגאת עורו ובפ' בהמה המקשה (חולין דף ע:) שרי קלוט גבי בהמה שמת עוברה ואמר ר' יוסי הגלילי בטמאה טמא בטהורה טהור דכתיב וכל הולך על כפיו מהלכי כפיס ז) טמא לך ופריך קלוט במעי קלוטה ליטמא ש"מ פשיטא לי' לר' יוסי בטהורה טהור וי"ל ניחא לישב מילתיה דר' יוסי אפילו למ"ד קלוט שרי א"נ בראשו ורובו דמי לאמו איירי דמולה ר' שמעון ח) דשרי יש לדקדק מהכא דהכי הלכתא דלא דרשינן את דקיימא לן כרבנן דשרו קלוט כדמוכח פרק בהמה המקשה (שם עה:) דאמר הכל מודים בקלוט בן קלוטה בן פקועה שמותר תרתי תמיהי דכירי אינשי ש"מ קלוט שרי ט) ואיכא לאוקמא בראשו ורובו דמי לאמו אם כן נתיר קלוט י) מהא טעמא ואת יעמיד לאסור חלבו וגמל נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת כדאמר לקמן וה"נ נימא לר' יוסי הגלילי אבל יש לדקדק מדאמר פרק בנות כותים (נדה דף נ:) נקטינן אין קושי סותר בזיבה ואי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא והתם (דף לה.) מפרש טעמא דר' אליעזר משום דדריש את ובכתובות פ' הנושא (דף קג.) דאמר הזהרו בכבוד אמכם וקאמר אשת אב הואי ופריך אשת אב נמי דאורייתא היא את אביך לרבות אשת אביך י"ל ניחא לי' לישב דברי רבי כדאי עלמא י) עוד נראה לאין זה ראיה מנדה דמה הוא זקוק לומר יא) אי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא הא איכא כל הני תנאי דדרשי את כ): **פירש.** ול"ת לוקמא ב) בכבוד אב ואם דמשווה כבודן לכבוד המקום קידושין (דף ל:) ולעבור עליו בשני עשה מ) (כדאמר תפילה ושיחה עשה) י"ל דמשמע ליה דומיא מורא של מקום וזה אי אפשר ורבי עקיבא מרבה תלמידי חכמים דתנן (אבות פ"ד מי"ב) מורא רבך כמורא שמים: הטמאים

תלמוד לומר פטר חמור פטר חמור שני פעמים פטרי חמורים אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים פריך רב אחאי אי כתב רחמנא חד הוה אמינא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא ולעולם בשה כתב רחמנא פטר חמור אחרינא פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים ואימא מעטינהו משה ולעולם בכל דבר א"כ לכתוב רחמנא פטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר חמור תפדה בשה פטר חמור תפדה בשה למה לי פטרי חמורים אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ותנא דידן למעוטי סוסים וגמלים מנא ליה אמר רב פפא [1]כל מקנך תזכר כלל שור ושה וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט אשור ושה וחמור אין מידי אחרינא לא ורבי יוסי הגלילי פטר הפסיק הענין ורבנן וי"ו הדר ערבי' קרא ור' יוסי הגלילי לא לכתוב לא וי"ו ולא פטר ורבנן איידי דהא קדושת דמים והא קדושת הגוף פסיק להו והדר עריב להו איבעיא להו פרה שילדה מין חמור ויש בו מקצת סימנין מהו עז שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז דכי יש מקצת סימנין חייבת בבכורה דהא טהורה והא טהורה הא קדושת הגוף והא קדושת הגוף הכא דהא טמאה והא טהורה הא קדושת הגוף והא קדושת דמים לא או דלמא כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה קדוש ואת"ל כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה קדוש חמור שילדה מין סוס מהו הכא ודאי לא בת מיקדש בבכורה הוא או דלמא כיון דמין טמאה הוא קדוש אם תמצא לומר כיון דמין טמאה הוא קדוש [2]פרה שילדה מין סוס מהו הכא ודאי הא טהורה והא טמאה הא בת מיקדש בבכורה והא לא בת מיקדש בבכורה או דלמא סימנין מילתא היא תא שמע בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנין חייבת בבכורה מאי לאו אפי' פרה שילדה מין סוס לא פרה שילדה מין חמור ת"ש פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה מין סוס פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנין חייבת בבכורה מאי לאו אתרוייהו לא אפרה שילדה מין חמור אבל חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטורא פשיטא השתא ומה פרה שילדה מין חמור דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה נינהו אמרת אם יש בו מקצת סימנין אין ואי לא לא חמור שילדה מין סוס מיבעיא

ג) **ומה הן באכילה.** מה הוא מיושב יותר שלא דבר אחר שילדה מין חמור ולא חמור ד) (הילד פרה): **למה לי למיתני** שהיוצא. לקמן[5] דייק מינה מי רגלים של חמור אסורין והכא דייק מדקתני שהיוצא שנותן טעם לדבר הוה ליה למיתני והיוצא: ו) **ורבי שמעון נפקא מאת הגמל.** הכא דריש ר"ש את ובפ' קמא דמנחות (דף יא:) גבי לבונה אמר ר"ש את לא דריש ול"ל את לא דריש להיא דרשא תדע מדלא מייתי עלה ההיא דשמעון העמסוני כדמייתי הכא ול"ת דמשמע הכא מאן דדריש את אסר קלוט כר"ש ורבי יוסי הגלילי דריש בפ' אדעה וחמשה (ב"ק מא:) דדריש בעל השור נקי מדמי ולדות ואת להגאת עורו ובפ' בהמה המקשה (חולין דף ע:) שרי קלוט גבי בהמה שמת עוברה ואמר ר' יוסי הגלילי בטמאה טמא בטהורה טהור דכתיב וכל הולך על כפיו מהלכי כפיס ז) טמא לך ופריך קלוט במעי קלוטה ליטמא ש"מ פשיטא לי' לר' יוסי בטהורה טהור וי"ל ניחא לישב מילתיה דר' יוסי אפילו למ"ד קלוט שרי א"נ בראשו ורובו דמי לאמו איירי דמולה ר' שמעון ח) דשרי יש לדקדק מהכא דהכי הלכתא דלא דרשינן את דקיימא לן כרבנן דשרו קלוט כדמוכח פרק בהמה המקשה (שם עה:) דאמר הכל מודים בקלוט בן קלוטה בן פקועה שמותר תרתי תמיהי דכירי אינשי ש"מ קלוט שרי ט) ואיכא לאוקמא בראשו ורובו דמי לאמו אם כן נתיר קלוט י) מהא טעמא ואת יעמיד לאסור חלבו וגמל נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת כדאמר לקמן וה"נ נימא לר' יוסי הגלילי אבל יש לדקדק מדאמר פרק בנות כותים (נדה דף נ:) נקטינן אין קושי סותר בזיבה ואי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא והתם (דף לה.) מפרש טעמא דר' אליעזר משום דדריש את ובכתובות פ' הנושא (דף קג.) דאמר הזהרו בכבוד אמכם וקאמר אשת אב הואי ופריך אשת אב נמי דאורייתא היא את אביך לרבות אשת אביך י"ל ניחא לי' לישב דברי רבי כדאי עלמא יא) עוד נראה לאין זה ראיה מנדה דמה הוא זקוק לומר יא) אי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא הא איכא כל הני תנאי דדרשי את כ): **פירש.** ול"ת לוקמא ב) בכבוד אב ואם דמשווה כבודן לכבוד המקום קידושין (דף ל:) ולעבור עליו בשני עשה מ) (כדאמר תפילה ושיחה עשה) י"ל דמשמע ליה דומיא מורא של מקום וזה אי אפשר ורבי עקיבא מרבה תלמידי חכמים דתנן (אבות פ"ד מי"ב) מורא רבך כמורא שמים: הטמאים

איצטריך ס"ד התם הוא דיש לה קרנים והא אין לה קרנים הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות אבל הכא דאידי ואידי אין לה קרנים אידי ואידי פרסותיה קלוטות אימא חמור אדום בעלמא הוא קמשמע לן: ומה הן באכילה כו': למה לי למיתני שהיוצא סימנא בעלמא הוא דלא תיחלף לך דלא תימא זיל בתריה דידיה והאי טהור מעליא הוא והאי טמא מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה מנא הני מילי דתנו רבנן [2]אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה יש לך שהוא מעלה גרה ומפרים פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה זה טהור שנולד מן הטמא או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה הכי

סימן בעלמא הוא. לגירס' דלא תיחלף לך איזה מותר באכילה דיכיל אינישא למיטעא ביה: דלא תימא זיל בתריה דידיה. דנולד אי הוי מין טהור ליהוי טהור מעליא הלכך קאמר שהיוצא מן הטהור דזיל בתר אימיה אי אימיה טהורה היוצא ממנה אע"ג שהוא מין טמא טהור: או אינו. אפילו טמאה הנולדה מן הטהורה לא תאכלו ומאי ממעלה

ראידי בני מיקדש בכורה נינהו והבא קאמר ברייתא בהמה טהורה שילדה מין טמאה ולא שילדה מין סוס ואכתי לא ידעינן לא בחמור שילדה מין סוס ולא בפרה שילדה מין סוס: מאי לאו. אתרוייהו (קמ"ל) קאי האי אם יש בו מקצת סימנין וש"מ דפרה דילדה מין סוס דחייב בבכורה: לא. אפרה שילדה מין חמור קאי: למאי קתני לה לפטורא.

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ו סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ו:

ג ומיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל"ה טוש"ע י"ד סי' עט סעי' ב):

שיטה מקובצת

ו) אלא בפרה שילדה מין חמור ולא חמור שילדה פרה. וראיתי ספרים שכתוב בהם וחמור שילד כעין פרה וגירסא נכונה היא דספי הוי חדוש דפטור מן הבכורה מחמור שילדה כעין סוס דאין במינו קדוש בבכורה. ע"כ תוספת הרא"ש: ב) עוד נראה דאין זה ראיה וכו'. ונ"ל דאין זה דיחוי דניהא ליה למנקט כו"א לפי שדבר בקושי עצמו. תוס' הרא"ש: ג) אי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא הא איכא כל הני דדרשי את כיון וכו' וא"ת לוקמה על מורא אב ואם דהשוה כבודן לכבוד המקום וכו' ולעבור בתרי עשה וכו' (עי' תוס' קמא עא ע"ב) כדאמר גבי תפילין שיש ח' עשה וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דלא משמע ליה להשוות מורא בשר ודם למורא המקום עד שבא ר"ע וכו' ת"ח. לפי שמצינו בהם לשון זה ומורא רבך כמורא שמים אבל ואהבת את ה' אלהיך לא הוה ק"ל לרבות אב ואם לענין אהבה (דמי) [כיון] שהשוה הכתוב [כבודם] לכבודו ע"כ מצאתי ונ"ל דטעות נפל בהגה ונ"ל מאי דכתבו וא"ת קאי על דבור התוס' שקביעותו על מאי דאמרו בגמ' כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש וכו' והוא בע"ב:

רבינו גרשום (המשך)

דפטורה מן הבכורה כי אין בו מקצת סימנים ואפילו בסימנים פשיטא השתא ומה פרה וכו': חמור שילדה מין סוס דכי אין בו מקצת סימנין מבניא דפטור אלא לאו אתרוייהו קאי וש"מ דחמור דילדה מין סוס דחייב דכי יש בו מקצת סימנים. לעולם אפרה קאי ולא אחמור ואי אמרת א"כ חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטור פשיטא לאו פשיט' הא דאיצטר' למיתני לה לפטורה דלא לפינן לה מפרה שילדה חמור דסד"א התם הוא בפרה שילדה חמור דכי אין לה מקצת סימנים דפטורה דהא יש לה קרנים וכו': אבל הכא. בחמור שילדה מין סוס דאידי ואידי אין לה קרנים אידי ואידי פרסותי' קלוטות ממאי דהאי מין סוס דלמא לאו סוס הוא אלא חמור אדום בעלמא הוא. דסתם סוס אדום וחמור שחור. והאי דלמא אע"ג דאדום הוא אימא חמור אדום הוא וליחייב בבכור להכי אצטריך למתני לה לפטורה ואכתי לא ילפינן דליחייב בבכור כי יש בו מקצת סימן אלא בפרה שילדה מין חמור אבל חמור שילדה מין סוס ופרה שילדה מין סוס אכתי לא ידעינן: ומה הן באכילה. ולדות של בהמה טהורה שהוא כמין בהמה טמאה מותרין הן באכילה שהיוצא מן הטהור טהור והיוצא מן הטמא טמא:

ו: הלוקח עובר חמורו פרק ראשון בכורות

הטמאים לאסור צירן ורוטבן. אי מהטמאים דריש קשה דבהעור והרוטב (חולין קכב:) מוקמינן ליה לעורו כבשרו ובמ"כ לא דריש ליה גבי שרצים אלא גבי בהמה טמאה דכתי' טמאים הם לכם ומיהו ע"כ מהטמאים שרצים דריש כדמוכח פ' העור והרוטב (שם קכ. וסס) בשמעתין דהמתה חלב וגמעו דמייתי מ) על הך דרשא דהטמאים ופריך לכתוב רחמנא בשרצים וליתו הנך וליגמרו מיניה משמע דמינה דריש ז) וא"ל דמה"א יתירא ח) דהטמא דריש עורות שלהם כבשרם שלהן תדע דגבי בהמה דכתב טמא ולא כתב הטמא דריש מ"כ לאסור צירן ורוטבן ומיהו אכתי דריש מן הטמאים פרק העור והרוטב (שם קכו:) לאסור בית הסרן ונשם פ"ה ה' יתירא נדרשת לאסור צירו ורוטבו ולעורו כבשרו ובית הסרן:

לאסור צירן ורוטבן. משמע הכא לגיר לאוריינתא מדפריך מינה מאי שנא חלב מגיר א"מ דרשא גמורה היא ופרכת העור והרוטב (שם קכ.) נמי אמר לריש וקשה דבפרק אין מעמידין (ע"ז מ.) גבי דג טמא מפליג בין מבטל בצירו לגופו ופרק גיד הנשה (חולין צט:) א"ר יהודה גיר דגים רבינא בשאתים ופריך והא א"ר יהודה מין במינו לא בטיל מ) שאני גיר דזיעה בעלמא הוא משמע שהוא מדרבנן וא"ל גיר דגים דרבנן גיר שרצים לאוריינתא ואע"ג דבתורת כהנים נמי דרש' שקץ הוא לכם גבי דגים אשמטת בעלמא הוא ומ"מ בפרק כל הבשר (חולין קיב:) גבי רב מרי דאמלח בשר שחוטה בהדי טריפה ואסר ליה רבא מהטמאים ופריך ליה מדג טהור שמלחו עם דג טמא היכי פריך מדג לבשר מ) וא"ל דקיס ליה דאסור גיר מדרבנן ומשמ' תרומות (פ"י מ"ם) נמי תנן ובפ' גיד הנשה (חולין צט:) מייתי לה דג טמא צירו אסור ב"מ הא דשרינן לה משום דלא בלעו ומה שבמוג בספרים ש"מ גיר מותר לא גרס ליה וקלא תימה כיון דלגרך קרא בשרן ובנבחמה טמאה ודגים דליכא קרא לא אסר מדאוריינתא היכי מייתי רבא ראיה המם מהטמאים לאסור גיר טריפה: **רוטב** וקיפה שלהן. וא"מ מיפוק ליי' ממשרת ליתן טעם בעיקר ח) מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה בפסחים (ד' מד.) י"ל עיקר קרא לגירן ואורחא דהש"ס בהכי ט) והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ועיקר קרא לזקן ואינו לפי כבודו (ב"מ ד' ל. ברכות ד' יט:) ובפ"ק דחגיגה (דף ד.) נמי אמר רגלים פרט לנעלי קנין ואמר פרט לחגר וסומא ולא עיקר קרא לנעלי קנין דמפעמים דריש ליה המם ט) ומיהו כאן אין צריך לומר כך לאוריינתא ורוטב וקיפה לאשמועי' ק) דהוי כממש אם המתה בשרן דהוי כשאים ואינו בכולל אכילה ואכילה כתיב בהון קמ"ל בכולל אכילתו והתם (חולין קכ.) מייתי לה גבי המתה חלב ממן ונבלת עוף טהור וגמעו מיהו קשה דמשמע הכא דאוריינתא לגיר לאשמועינן דאשיב כגוף בשרן דפריך מינה אחלב דיתתר כמו גיר וא"ל דשקולים הן ומיהו מגיר לחודיה לא הוה שמעינן דליהוי שתיה כאכילה דהוה מצי לאוקמא כשהקפהו ואכלו:

קיפה שלהן. בפ' העור והרוטב (חולין קכ.) אמר מאי קיפה פרמא ופריך הוא עצמו לגמרא עומתא אוכלים אלא מאי קיפה תבלין אבל הכא יכול לקרות בין פרמא בין תבלין דלא אתא לאשמועינן אלא ר) שתיהן כאכילה וכן משמע בפ"ה שפירש רסוקי בשר וקפלוטו שבשלו קדירה: שמע

דבר הבא ממעלי גרב. כגון האי טמא שנולד מן הטהורה: **גמל טמא הוא.** וסתם גמלים נולדים מן הגמלה וכתב הוא דמשמע שהוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא וכגון שנולד מן הפרה: **גמל גמל.** אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה: **לאסור חלבו.** של גמלה: **אם הגמל.** משמע את הטפל לגמל והייגו חלבו: **פירש.** מכל דרשות שדרש דכל אתין באין לדרשות וזה אין מה לדרשות בו: **הטמאים.** אלה הטמאים לכם בכל הש"ס ל"ש יתירא: **לאסור לירן.** שונו הדג: **קיפה.** ריסוקי בשר וקפלוטות שבשולי קדירה: **דאמר מר.** במסכת נדה (דף ט.) דם נדות נעבר מחמת הלידה ונעשה חלב הלכך מידוש הוא דמעיקרא הוה דם והאוכלו בכרת והשתא משמתי: **אבריה מפקיקן.** מחמת הלידה: **ואין נפשה.** אין דמה חוזר עליה עד עשרים וארבעה חדש ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה ולאו משום דדם נעשה חלב. והשתא כיון דלאו מחמת דם קאתי לאו מידוש הוא: **ולר"ש נמי דשרי בהנאה.** לקמן בפירקין (דף י.) ר"ש אומר כו' משכחת לה דאיצטריך למיכתב בשר בחלב ואע"ג דחלב גרידא אסור נמי ט) איצטריך למיכתב ביה לגלות על ביאשו: **חזבה.** רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר. בספולי המוקדשין לאחר פדיון הכתוב מדבר: **חריני.** ג) גביים וקא"ל יש לדוד שיוליכם במלחמה לשר האלף: **יין וחלב.** וכתיב לעיל מייתי לכו שברו ואכלו: **אלא מעשה.** בין לרבנן בין לר' שמעון דדרשי לעיל גמל גמל שפן שפן מאי דריש ביה: **נמה נשנו בבהמה.** טמאים וטהורים: **מפני השסועה.** בריה שיש לה שני גבין ושני שדרות ולא נאמר בתורת הכהים: **נאכילה.** כגון פרה שילדה מין סוס דקאסר רבי שמעון כדקתני גמל גמל שני פעמים: **מי בעי רבי שמעון.** (ח) דלא מיתתרי באכילה במקלת סימנין עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו או לא: מיתתי

הכי קאמר דבר הבא ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה לא תיכול ת"ל [1]**גמל טמא הוא הוא טמא** [2]**יואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור רבי שמעון אומר גמל** [2]**גמל שני פעמים אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה ורבנן האי גמל גמל מאי עבדי ליה חד לאסור עצמו וחד לאסור חלבו ור' שמעון לאסור חלבו מנא ליה נפקא ליה מאת הגמל ורבנן** ט)**אתים לא דרשי כדתניא** [3] **שמעון העמסוני** [3]**היה דורש כל את ואת שבתורה כיון שהגיע** [3]**לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו ר' כל אתין שדרשת מה תהא עליהם אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור' שמעון מאת הגמל הא לאו הכי הוה אמינא חלב דבהמה טמאה שרי מאי שנא מהא דתניא**ר) [4]**הטמאים** [2]**לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב וכיון דחידוש הוא בבהמה טמאה נמי לישתרי קמ"ל הניחא למאן דאמר דם** ה)**נעכר ונעשה חלב אלא למאן דאמר איבריה מתפרקין הימנה ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבעה חדש מאי איכא למימר איצטריך** [4] **סד"א הואיל וליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא והאי חלב כי אבר מן החי הוא ושרי והילכך אפי' בבהמה טמאה לישתרי קמ"ל** [2] **וחלב דבהמה טהורה מגלן דשרי אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב הא לחודיה שרי ואימא חלב לחודיה אסור באכילה ומותר בהנאה** ו)**בשר בחלב בהנאה נמי אסור ולר"ש** ז)**דשרי בהנאה משכחת לה למילקי על בישוליה אלא מדגלי רחמנא דבספולי המוקדשין** [5]**תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב** ח) **הא דחולין שרי ואימא דחולין אסור באכילה ושרי בהנאה דקדשים בהנאה נמי אסור אלא מדכתיב** [6]**ודי חלב עזים לולחמך לולחם ויין לנערותך ודילמא לסחורה אלא מדכתיב** [7]**ואת עשרת חריצי החלב ודלמא לסחורה אטו דרכה של מלחמה לסחורה ואיבעית אימא מהכא** [8]**ארץ זבת חלב ודבש** ט)**ואי לא דשרי משתבח לן קרא במידי דלא חזי ואב"א מהכא** [9]**לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב אלא מעתה שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר להני**ט) **הוא דאתו אלא** ט)**לכדתניא למה נשנו בבהמה מפני** ה)**השסועה ובעופות מפני הראה גמל גמל נמי להכי הוא דאתא כל היכא דאיכא למידרש דרשינן** ט)**ת"ר רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייבת ר' שמעון אומר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו איבעיא להו לאכילה מי בעי ר"ש ראשו ורובו או לא לענין בכורה כתיב** [10]**אך בכור שור עד** כ)**שיהא הוא שור ובכורו שור אבל לאכילה גמל הוא דאמר רחמנא דאסיר הא אישתני**

מאת הגמל הו"א דשרי מ"ש מהא דתניא. אלה הטמאים לאסור צירן ומהכא נילף נמי לחלב: איצטרך. למילף מן הגמל דס"א הואיל ובבהמה טהורה הוי חדוש הוא דחלב שרי ומאי חדוש כדאמרינן ד' נשים דיין שעתן דאינן מטמאין למפרע לא מפקידה לפקידה ולא מעת לעת. ואלו הן בתולה ומעוברת מניקה וזקנה משום דאלו אין להן דמים הרבה דמיניה דמה נעכר ונעשה חלב ומשום הכי אינה מטמאה למפרע וכיון דחלב מדם אתי בדין הוא דליתסר בבהמה לאכילה אלא דחדוש הוא דשרייה רחמנא כדבעינן למימר לקמן וכיון דחדוש הוא בבהמה טמאה נמי לישתרייה להכי איצטריך הגמל לאסור: הניחא למאן דאמר. דמניקה משו"ה דיה שעתה דאינה מטמאה למפרע אלא מכאן ולהבא משום דדם נעכר ונעשה חלב לטעמא דידיה יכלת למימר דחדוש הוא ולהכי איצטריך איידך קרא: אלא למ"ד. משום הכי דיה שעתה דאיבריה מתפרקין מחמת הלידה מחמת המניקות ואין נפשה כולומר אין דם ווסתה חוזר עליה עד ס"ד חדש שאינה בריאה כמו שהיתה עד ס"ד חדש הלכך דיה שעתה דאין לה דמים הרבה עד ס"ד חדש א"כ לטעמא דהא תנא ליכא למימר דחידוש הוא ומאי איצטריך איידך הגמל: אצטריך סד"א. אכתי חדוש הוא הואיל וליכא מידי דאתי מחי דשרי והאי חלב כי אבר מן החי הוא ושרי היינו חידוש אפילו הלכך אפילו בבהמה טמאה נמי מישתרי להכי איצטריך קרא: ולר"ש. נמי דשרי לבשר בחלב בהנאה במס' חולין אפי' לטעמא דידיה לא מצית למימר דשרי דאע"ג דשרי לבשר בחלב בהנאה אי בשיל ליה בחלב לקי ואסור באכילה ואי בשיל לחלב לחודיה לא לקי אבל אסור באכילה ואכתי מנ"ל דשרי באכילה: אלא מדגלי רחמנא גבי פסולי המוקדשין היכא דנאכלין במונן דכתיב תזבח בספסרי מוקים לה בפסולי המוקדשין תזבח ואכלת ולא גיזה דכתיב לא תגנו. ואכלת בשר ולא חלב דכתיב ולא תעבד דחולב בקדשין היינו עבודה מכלל דחלב בבהמה דחולין שרי באכילה: ודלמא לסחורה. ומוכרו לחרוויח בו כדי שיתפרנס: חריצי החלב גבינה. ודלמא לסחורה כדי שימכרם שר האלף לעובדי כוכבים וכי דרכה של מלחמה לסחורה הם רוצים להרוג את העובדי כוכבים וימכרו להם דבר מחיה אלא ש"מ לאכילת הם אלא דחדוש הוא אלא מעתה. לרבנן דאמרי דגמל גמל לדרשא אתי לאסור חלב בהמה טמאה הכא נמי דשפן שפן וכו' דכתיב תרי זמני להכי נמי הוא דאתי כו' הני למה לי אלא לא אתי אלא לכדתניא למה נשנו וכו' מפני השסועה דכל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה: גמל נמי להכי הוא דאתא. ולא לאסור חלב אתי: לא אע"ג דאיכא למימר הכי דנשנו מפני השסועה מ"מ כל היכא דאיכא למידרש מידי דמשום הכי כתב דרשינן. ואמאי דרש לה מגמל גמל יותר דמשפן שפן וארנבת ארנבת משום דמההוא דנאמר תחלה דרשינן דהיינו גמל: איבעיא להו לאכילה. גבי שנולד מן הטהור דאסר ר' שמעון באכילה כי אין בו מקצת סימנים כדאמרינן ר' שמעון אומר גמל ב' פעמים כו' אבל כי יש בו מקצת סימנים דומה לאמו שרי באכילה. מי בעי ר' שמעון עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו או בציר מהכי: ובכורו שור. היינו כו' ראשו ורובו דומה לאמו. אבל לאכילה גמל מפני הוא דאמר רחמנא אסור הא

דבר הבא ממעלי גרב. כגון האי טמא שנולד מן הטהורה: **גמל טמא הוא.** וסתם גמלים נולדים מן הגמלה וכתב הוא דמשמע שהוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא וכגון שנולד מן הפרה: **גמל גמל.** אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה: **לאסור חלבו.** של גמלה: **אם הגמל.** משמע את הטפל לגמל והייגו חלבו: **פירש.** מכל דרשות שדרש דכל אתין באין לדרשות וזה אין מה לדרשות בו: **הטמאים.** אלה הטמאים לכם בכל הש"ס ל"ש יתירא: **לאסור לירן.** שונו הדג: **קיפה.** ריסוקי בשר וקפלוטות שבשולי קדירה: **דאמר מר.** במסכת נדה (דף ט.) דם נדות נעבר מחמת הלידה ונעשה חלב ומשום הכי אינה מטמאה למפרע וכיון דחלב מדם אתי בדין הוא דליתסר בבהמה לאכילה אלא דחדוש הוא והשתא משמתי: **אבריה מפקיקן.** מחמת הלידה: **ואין נפשה.** אין דמה חוזר עליה עד עשרים וארבעה חדש ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה ולאו משום דדם נעשה חלב. והשתא כיון דלאו מחמת דם קאתי לאו מידוש הוא: **ולר"ש נמי דשרי בהנאה.** לקמן בפירקין (דף י.) ר"ש אומר כו' משכחת לה דאיצטריך למיכתב בשר בחלב ואע"ג דחלב גרידא אסור נמי ט) איצטריך למיכתב ביה לגלות על ביאשו: **חזבה.** רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר. בספולי המוקדשין לאחר פדיון הכתוב מדבר: **חריני.** ג) גביים וקא"ל יש לדוד שיוליכם במלחמה לשר האלף: **יין וחלב.** וכתיב לעיל מייתי לכו שברו ואכלו: **אלא מעשה.** בין לרבנן בין לר' שמעון דדרשי לעיל גמל גמל שפן שפן מאי דריש ביה: **נמה נשנו בבהמה.** טמאים וטהורים: **מפני השסועה.** בריה שיש לה שני גבין ושני שדרות ולא נאמר בתורת הכהים: **נאכילה.** כגון פרה שילדה מין סוס דקאסר רבי שמעון כדקתני גמל גמל שני פעמים: **מי בעי רבי שמעון.** (ח) דלא מיתתרי באכילה במקלת סימנין עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו או לא: מיתתי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי בעי ר"ש וכו' כיון דלא קדוש בבכורה עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו ה"נ לא מיתתרי באכילה וכו':

גליון הש"ם

גמרא הא דחולין שרי. עיין לקמן דף כה ע"א תוספות ד"ה שפר:

מוסף רש"י

היה דורש כל את ואת שבתורה. לרבינא (קדושין נז:) אתין ומגמין דיתיבין (ב"ק מא.). **כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא.** לא ידע מה לדרוש (שם) אמר מה אלהים לירא עמו (פסחים כב:). **פירש.** מקולן וחזר כו' מכל דיתיבין שדרש, דמדהא לאו לדרוש אתא טולמו ממי לאו לדרוש אתו שיש לדרוש שום דבר להשוותו לגורה המקום (קדושין נז.). **לרבות תלמידי חכמים.** שיהא מורא רבן כמורא שמים (פסחים שם). **הטמאים.** ס"א יתיא דגבי הטמאים לכם בכל הטרן (חולין קיב:). **וקיפה.** פימא, בשר ומבלין הנקפה בשולי הקדירה (שם). **חזבה.** רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת, ואוקומנא בספולי המוקדשין לאחר פדיון (לקמן מז. וכעי"ז תמורה לא.). **מקצת סימנים.** של אמו (לעיל ה:). **אך בכור שור כו'.** מדמתי לגיכתב אך שור כשב ועז, דהא עניינא בכבור קמשמעי, דכתיב לעיל מייתי כל פטר רחם וגו', ונקט בכולהו בכור ש"מ עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאמר (לעיל ה:).

רבינו גרשום

הגרה כיון דטמא הוא אינו מעלה גרה: הכי קאמר דבר הבא וכו' ת"ל ואת הגמל גמל הוא טמא ולא טמא הנולד מן הטהורה: ר' שמעון אומר גמל גמל ב' פעמים. דתורת כהנים ובמשנה תורה אחד לאסור גמל הנולד מן הגמלה ואחד לאסור גמל הנולד מן הפרה. דלא סבירא ליה שהיוצא מן הטהור טהור: ורבנן. דסברי שהיוצא מן הטהור טהור גמל גמל מאי עבדי ליה חד לגמל עצמו ואידך גמל לאסור חלבו: ור"ש (אומר) מנ"ל לאסור חלבו מאת הגמל נפקא אם הטפל לבשרו: ורבנן. אתים לא דרשי כשמעון העמסוני דפירש שחזר בו מכל האתים שדרש שאינן באין לדרות הואיל ולא מצא מה לדרות לאת ה' אלהיך תירא: אלא מעתה. אי לאו טעמא דרבנן דאסירי ליה לחלב בהמה טמאה מגמל גמל ור' שמעון

מסורת הש"ס

ט) [ע"ז מ"ב, ב] ד"ה אלא מעתה. ל) [ע"ז ל.] ד"ה אלא מעתה. מ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. נ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ס) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ע) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. פ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. צ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ק) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ר) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ש) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ת) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. א) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ב) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ג) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ד) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ה) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ו) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ז) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ח) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ט) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. י) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. כ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ל) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. מ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. נ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ס) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ע) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. פ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. צ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ק) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ר) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ש) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ת) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. א) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ב) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ג) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ד) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ה) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ו) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ז) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ח) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. ט) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. י) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה. כ) [ע"ז מ.] ד"ה אלא מעתה.

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מַעֲלֵי הַגֵּרָה וּמַפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד
2. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מַעֲלֵי הַגֵּרָה וּמַפְרִיסֵי הַפַּרְסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת הַגָּמָל וְאֶת הָאַרְנֶבֶת וְאֶת הַשָּׁפָן כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הֵמָּה וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:
דברים יד ז
3. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ:
דברים ו יג
4. אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב: ויקרא יא לא
5. רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְכַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ כְּצְבִי וְכָאַיָּל:
דברים יב טו
6. וְדֵי חֶלֶב עִזִּים לְלַחְמֶךָ לֶחֶם בֵּיתֶךָ וְחַיֶּיךָ לְנַעֲרוֹתֶיךָ:
משלי כז כז
7. וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הַחֵלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשֹׁר הָאֶלֶף וְאֶת אֲחִיךְ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָתָם תִּקָּח: שמואל א יז יח
8. וָאֵרֶד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֶל מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: שמות ג ח
9. הוּי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמָּיִם וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וֶאֱכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב:
ישעיהו נה א
10. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:
במדבר יח יז

שיטה מקובצת

מ) סד"א הואיל וליכא דאתי מחי דשרייה רחמנא וכו'. מתוך הלכה זו תמצא פרכא אחרת דבפ' אלו טרפות אמרי' מנין לבינת טמאה שהיא אסורה שנאמר ואת בת היענה והשתא למה לי קרא תיפוק ליה דהיוצא מן הטמא טמא דמהאי טעמא נמי אסרי' לקמן מי רגלים של חמור ומשמע בקונטרס דאצטריך קרא לדקדק על בינת עוף טהור שהיא מוהרת שפירש בהלכות [גדולות בפ'] גיד הנשה ביצה טהורה גופה מנלן דשרי' מדגלי רחמנא ואת בת היענה דבינת עוף טמא אסור מכלל דטהור מותר ואין הלשון משמע כן אלא משמע דלאיסור ביצה טמאה אצטריך קרא וי"ל הטעם משום דחידוש הוא הא דבינת טהורה שרייה כדקאמר הכי גבי חלב דכי אבר מן החי הוא ושרי לכך אפילו בטמאה נמי ובינת עוף טהור דשרייה נפקא לן מדדשרינן בפרק שלוח הקן לך דלא לכליבך דממעטינן מינה עוף טהור רובץ על ביצת עוף טמא וניחא נמי השתא הא דאמרינן בסוף אלו טרפות גבי ביצת השרץ שאם רקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ השורץ דמשמע הא לא רקמה לא משום בשרץ לא כתיב קרא ואשתרי מטעם חידוש כמו טהורה ומיהו קשה כיון דבינת השרץ לא יליפא מבינת עוף טמא כ"ש בינת טריפה ובריש מס' ביצה משמע דאסורה מדאורי' (ר"ל ב) דליפנין בטומאה דדרשינן בפרק העור והרוטב דלטומאה בעינן דיקון מדכתיב השרץ [מה שרץ] ריקם אף בינת השרץ שריקמה דשפיר ליפנין איסור בטומאה כדאשכח במסכת מעילה בפרק קדשי מובח דמשוי להו לענין בעדשה ואע"ג דהשתא איכא תרתי דאתי מחי ושרי כגון חלב וביצים מ"מ חשיב להו חידוש שפיר ומשום דאין שניהם באים מחי בענין אחד וכן י"ל גבי דבש דבורים דלקמן דלא דמי לחלב א"נ כיון דכל שאר אבר מן החי אסור מיקרי הני חידוש ועוד הייגו יכולים לומר דכל ביצים מותרים בין דטהור בין דטמור דאתו משכבת זרע של חמור ונקרש מעצמו ונעשה עור ולא שייך ליצירת הולד מידי ולכך מותר דמתחלתו בא מחמת השכבת זרע דהוי כנבלה מסרחת ושרי ולכסוף נעשה עור מ"מ מותר ביצת טריפה שהוא מותר דכי קא גביל פרשא בעלמא הוא וכלהו ביני נמי מש"ז קאתו ושרו מההוא טעמא חדן מביצת טמאה שאסר הכתוב ולהכי אצטריך קרא וביצת טריפה ליפנין מינה דדפרשי' ומיהו אין מתישב טעם זה גבי ביצים דכולהו מתחלתן מעורות בגידין וחשובים כבשר כדמוכח בפרק קמא דביצה כך מצאתי בתוס' ס"ו ס) והוא חסר בדפוס ולקמן דף ו ע"ב בגי עור הבא כנגד פניו של חמור כתבו בתוס' כדפי' לעיל ולא נמצא בתוס' שפי' לעיל דבר מזה ובכאן היינו פירושו: ם) וחלב בהמה טהורה מנ"ל דשרי וא"ת אמאי לא ליפנין מדכתיב בגי אבהרם ויקח חמאה וחלב ובודאי לא האכילם איסור דקיים אברהם כל התורה כולה ואומר ר"י ז"ל דהוי סבור שהם בני בן נח ולא נצטוו על כן כי אין זה מז' מצות בני נח שקבלו עליהם הגר בירושל' ג) משמע דאכלו בשר בחלב דקאמר שא"ל הקב"ה שבקשו שתנתן להם התורה אין אתם הראים לקבלה שמיד שתינתן בא מבית הספר מביאין לו חלב ואוכל מביאין לו בשר ונוטל ידיו אבל אתם אכלתם בשר בחלב כדכתיב ויקח חמאה וחלב. תוס' חיצוניות: ם) חריצי בגינים וקאמר ליה ישי לדוד שיוליכם במלחמה לשר האלף ודלמא שימכרם שר האלף לעובדי כוכבים וכי דרכה של מלחמה לסחורה הם רוצים להרוג את העובדי כוכבים וימכרו להם דבר מחיה אלא ש"מ לאכילת הם אלא דחדוש הוא דשרי בהנאה: ז) וא"ל דמה"א יתירא דרש וכו' דרש בת"כ לאסור צירן ורוטבן ולא מרבה שעורותיהן כבשרן דרשא אחרינא וכו' ומיהו אכתי דריש וכו' ולשם פ"ה ה"א יתירא נדרשה לכמה דרשות וזה לשון הרא"ש ז"ל ולשם פירש"י ז"ל דה"א יתירא דריש וכולהו תרי דרשות שקולים הם ומרבה כל המחובר לו ופי' ממנו: ם) עיין בתוס' בשמטות בסוף המסכת: ם) מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה וי"ל עיקר קרא לצירן וגם דהוא עצמו לגמרא עומתא אוכלים אלא מאי קיפה תבלין אבל הכא יכול לקרות בין פרמא בין תבלין דלא אתא לאשמועינן אלא ר) שתיהן כאכילה וכן משמע בפ"ה שפירש רסוקי בשר וקפלוטו שבשלו קדירה: ש) ל"ל דמסתברא דעוף מעוף ליפנין אע"פ שזה מין היתר אבל כיון דמדרבנן מסתברא דליפנין מעומתא וכו' וכ"ה הלשון בחמת בתוספות חולין [דף סד ע"ב] ד"ה שאם שם ע"ש.

ת) ל"ל דמסתברא דעוף מעוף ליפנין אע"פ שזה מין היתר אבל כיון דמדרבנן מסתברא דליפנין מעומתא וכו' וכ"ה הלשון בחמת בתוספות חולין [דף סד ע"ב] ד"ה שאם שם. ג) כיון דבחמת בתוספות חולין [דף סד ע"ב] ד"ה שאם ע"ש.

ג) כיון דלא נמלא לא נמלא זה אבל כ"ה בתוס' ד"ה שאם שם.

אישתני מגמל. שדומה לאמו במקלת סימנין: **אסור באכילה.** ומאן שמעת ליה הך סברא ר"ש (ג) ואם לאשו ורובו כו' וקס"ל דמדקתני להו בהדי הדדי ס"מ דאפי' לאכילה בעי ר"ש לאשו ורובו: **מדשבקה לאכילה.** דאיירי בריש״א וקס ליה אבכורה ולא (ד) אמר אם לאשו ורובו דומה לאמו מותר באכילה ש"מ לאכילה (ג) סגי במקלת סימנין: **לבכורה אלטריך.** ולעולם בתרוייהו בעינן לאשו ורובו: **זה אי אתה אוכל.** גמל אפי' נולד מן הפרה: **אבל אתה אוכל אחר הבא בסימן אחד.** של אמו כלומר שדומה לאמו במקלת כגון טמא שנולד מן הטהור ודומה לאמו במקלת: **שה כשבים.** שה הבא משני כבשים: **להתיר את המותר.** דכיון דאביו ואמו טהורים לא איצטריך האי קרא דאף את זה תאכלו (ו) למעשרייה: **מ"מ.** מדכתיב שה שה תרי זימני שמע מיניה דאפי' מגד האם ולא מגד האב: **קרי ליה טמא.** לקלוט שנולד מן הטהור: **כר"ש.** דאסר ליה היכא דאין בו מקלת סימנין וקאמר דאם יש לו סימן אחד של טהרה שדומה לאמו במקלת מותר: **ופליג עליה בחדא.** דר' שמעון בעי לאשו ורובו: **ואילא דמקשי.** קושיא להך ברייתא ומתוך הקושיא משיב דבר לשואל אי בעי ר' שמעון לאשו ורובו לאכילה או לא: **מי מיעברא.** טהורה מטמא דקתני ועבורו מן הטמא: **חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו.** שחולקין בכוי בפ' אומו ואת בנו בשחיטת חולין (דף עט:) אם אומו ואת בנו נוהג בו וקתני כוי הבא מן המייש ומן הנבייה אלמא היה מתעברת מבהמה לדבריהם: **ואמר ר' ירמיה.** האי עבורו מן הטמא דקאמר היינו שנתעברה מן הקלוט שפרסותיו קלוטות כגמל וכן פרה הוא ואליבא דר' שמעון קרי ליה טמא ובנו מותר אם דומה לאמו בסימן אחד אלמא לאכילה לא בעי ר"ש לאשו ורובו: **זה וזה גורם.** ההיתר והאיסור גורמין לזה שיבא (ז) הוא טמא ואמו טהורה: **ולד טריפה.** ואביו תמיס הרי זה וזה גורם: **דא"כ.** דעבורו מן הטמא אסור לכתוב שה כשבים ועזים: **מיא עול מיא נפוק (ח) והאי דעבירי הבלא דבישרא הוא.** מחמת חמימות וסרחון הבשר: מטמא

שמע מינה לאכילה נמי בעי ר"ש ראשו ורובו. דמשמע שאין בו כי אם שני חלוקין מלבד קתני חלוק שלישי ולימא אם יש בו מקלת סימנין מותר באכילה והדר ליתני ואם לאשו ורובו דומה לאמו חייב בבכורה והשתא (ו) ריש״א (ח) וסיפא רבותא קמשמע לן דריש״א קתני שילדה מין טמאה דאסור אף באכילה וסיפא דקתני (ט) לאשו ורובו דומים לאמו חייב אף בבכורה: **זה אי אתה אוכל.** גמל ושפן (י) כתיבי (יא) בקרא אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד לאו בסימני טהרה (יב) אביי דממעלה גרה וממפריסי הפרסה אלא בדמי למקלת סימנין לאמו ביד ובגרגל ובגמרא (יג) (ולד) סימני טהרה בעי: **עד שיהא אביו ואמו בבשה.** מדכתיב כבשים ועזים ולא כתיב כבש ועז דרש ר' יהושע ור' אליעזר (יד) מדכתיב שה שה תרי זימני והשתא דרשות דר' יהושע לאסור לאו (טו) הוא דר"א להתיר ולשון לא בא הכתוב דאמר ר"א מגומגם קאת דמשמע (טז) הלשון דמקרא זה שדרש ר' יהושע טמא שנולד מן טהור ועיבורו מן הטהור אמר ר"א (יז) בבא להוסיף על המותר ולהתיר טמא הנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ויש לפרש (יח) לא הבא הכתוב כמו לא באתה התורה עוד י"ל דברי רבי אליעזר (כ) וה"פ משה שה נפקא לן עיבורו מן הטהור לכך אייתר זה להוסיף על המותר ועיבורו מן הטמא: **חוץ מדברי אליעזר ומחלוקתו.** הא דלא קאמר חוץ מן הדולפנין שפרים ורבים מבני אדם כדאמר לקמן (כא) לא קשה מידי דלא אייתי רבי יהושע בן לוי אלא בבהמה וחיה ולא בבני אדם והנהו בני יומא נינהו:

ופליג עליה בחדא. מה שיוכל לאחות דחי כן משוס דבמסקנא לאכילה (כב) פשטינן נמי דבעי ר"ש לאשו ורובו:

והא איפכא שמעינן להו ולד טריפה. למ"ד טריפה יולדת (כג) ניחא דפליגי בזה וזה גורם אלא למ"ד אינה יולדת מוקמי פלוגתא פרק אלו טריפות (חולין נח.) בעובר ירך אמו (כד) ונתעברה ולבסוף נטרפה ומיהו אשכחן בעלמא (כה) דר' אליעזר סבר זה וזה גורם אסור וחכמים מבני אדם (כו) מותר גבי שאור חולין ותרומה ושלהי כל הבלמים (ע"ז מט.) גבי נטל ממנה (כז) עניס אלא לרבי יהושע אייתיה ואע"ג דלאו דברי הכל הוא ומה שמזכיר כאן זה וזה גורם (כח) ופר' אותו ואת בנו (חולין עט:) נקט לישנא דחוסשין לזרע האב (כט) משום דהכא אייתי בדבר הבא מהיתר ואיסור (לא) [שייך שפיר] זה וזה גורם ומיהו קשה כיון דאין חוסשין לזרע האב מאיזה טעם תחשב ולד טריפה זה וזה גורם (ל) לא יחשב (מא) שאור גורם וליתסר:

תוס'

אישתני מגמל שפיר דמי או דלמא לא שנא (א) ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה אסור באכילה ואם דומה ראשו ורובו לאמו חייב בבכורה שמע מינה לאכילה נמי בעי ר' שמעון ראשו ורובו לא לבכורה דוקא דיקא נמי דקא שבקה לאכילה וקם ליה אבכור ש"מ לבכורה הוא דבעי ר' שמעון ראשו ורובו אבל לאכילה לא לעולם אימא לך לאכילה נמי בעי ובכורה איצטריך סד"א הואיל וכתיב [1] אך בכור שור עד (ב) שיהא הוא שור ובכורו שור ולא תיסגי ליה בראשו ורובו עד דאיכא כוליה קמשמע לן ת"ש [2] אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה (ג) זה אי אתה אוכל אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד ואי זה זה הבא בסימן אחד זה טמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטהור יכול אפילו עבורו מן הטמא ת"ל [3] שה כשבים ושה עזים (ד) עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה דברי ר' יהושע ר' אליעזר אומר לא בא הכתוב להתיר את המותר אלא להוסיף על המותר ואיזה זה טמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא או אינו אלא עבורו מן הטהור תלמוד לומר (ה) שור שה כשבים ושה עזים מכל מקום קרי ליה טמא כרבי שמעון וקאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד האי תנא סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ואיכא דמקשי ומותיב עבורו מן הטמא מי מעברא והאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אין מתעברת לא טמאה מן הטהור ולא טהורה מן הטמא ולא גסה מן הדקה ולא דקה מן הגסה ולא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו שהיו אומרים חיה מתעברת מבהמה וא"ר ירמיה דאיעבר מקלוט בן פרה ואליבא דרבי שמעון קאמר (ו) וקאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא למימרא דרבי אליעזר סבר זה וזה גורם מותר ור' יהושע סבר זה וזה גורם אסור והא איפכא שמעינן להו (ז) (ז) ולד טריפה רבי אליעזר אומר (ח) לא יקרב לגבי מזבח (ט) ורבי יהושע אומר (י) יקרב לגבי מזבח בעלמא סבר ר' אליעזר זה וזה גורם אסור ושאני הכא דאם כן נכתוב קרא (יא) שה כשבים ועזים שה ושה למה לי שמע מינה שה מכל מקום ורבי יהושע אמר לך בעלמא זה וזה גורם מותר והכא אם כן לכתוב קרא שור (יב) כשב ועז כשבים ועזים למה לי ש"מ עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה ת"ש רבי שמעון אומר גמל גמל שני פעמים אחד גמל הנולד מן הגמל ואחד גמל הנולד מן הפרה ואם ראשו ורובו דומה לאמו מותר באכילה שמע מינה לאכילה נמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו שמע מינה: שהיוצא מן הטמא וכו': בעוו מינה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ותיבעי (יג) (ליה) דסוסים וגמלים דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו דלא עבירי ולא דמו לחלב מיא עול מיא נפוק כי קמיבעיא להו דחמור דעבירי ודמו לחלב מאי (יד) מגופיה קא מימצצי ואסירי או דלמא מיא עול מיא נפוק והאי דעבירי הבלא דבישרא הוא אמר להו רב ששת תניתוה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור מטמא לא קאמר אלא מן הטמא

אומר לא יקרב. למזבח אלמא דסבר ר' אליעזר זה וזה גורם אסור ור' יהושע סבר דמותר. לעולם בעלמא כגון לגבי מזבח סבר ר' אליעזר דזה וזה גורם אסור שאני הכא לגבי אכילה א"כ הוא דזה וזה גורם אסור לכתוב קרא שור כבשים ועזים דהוי משמע עד שיהא אביו ואמו כבש שה שה למה לי ש"מ שה מ"מ דזה וזה גורם מותר: מי רגלים של חמור. מה הן בשתיה. מיא עול מיא נפק. כלומר מים צלולים שהה מים צלולין מוציאין לפיכך מותרין: מי מאי. האי דעכירו נימא משום הכי דמגופיה מאבריו קא מימצצי ואסירי דהוו כחלב שתמתצין מן הגוף ואסירי או דלמא אין מתמצצין אלא על מיא עול מיא נפוק והאי דעכירי משום הבליה מחמת חמימות הבשר הוא ומותרין שאינן מתמצצין מגופו: מטמא לא קאמר. דאי אמר הכי הוה משמע כל מה שיוצא מטמא בין עכירי בין לא עכירי: אלא מן

מיי' פ"ד מהל' תמורה הל' ט ופ"ג מהל' איסורי מזבח הל' יב: כה ב מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כ טור ש"ע י"ד סימן פא סעיף ה:

שיטה מקובצת

(א) לא שנא. סימן בהמ"ה א"ך גמ"ל: (ב) לומר שה (תיבת שור נמחק) ס"א שה שה מ"מ: (ג) קאמר וכרבי שמעון וקאמר: (ד) להו דתנן ולד: (ה) לא יקרב לגבי מזבח. וה"ה דאף להדיוט אסור כיון דזה וזה גורם אסור ונקט למזבח לרבותא דלר' יהושע שרי אף ליקרב. תוס' חיצוניות: (ו) קרא שור כשבים ועזים שה למה לי: (ז) שור שה כשב ושה ועז כשבים ועזים תיבת ועז נמחק: (ח) ולא תאני אם ראשו: (ט) שיבא שאביו טמא: (י) בפיק ושרי והאי: (יא) רישא רבותא קמ"ל וסיפא: (יב) דקתני כשראשו ורובו דומים לאמו דחייב אף בבכורה: (יג) ושפן דכתיבי בקרא: (יד) טהרה דמעלה גרה ומפריסי הפרסה איירי אלא בדמי במקצת סימנין לאמו ביד ובגרגל ואפילו בצמרו: (טו) תיבת ולד הוא ר"ת ולאו דוקא: (טז) אליעזר דריש מדכתיב שה שה תרי זימני בדאיתא לקמן בשמעתין והשתא כבש דר' יהושע ושה דר' אליעזר: (יז) תיבת הלשון נמחק: (יח) ר"א דההוא שה דבא: (יט) לפרש דהאי לא בא הכתוב הוי כמו: (כ) דה"ק ת"ל שה שה דנפקא לן מיניה עיבורו מן הטהור הלכך אייתר לן זה להוסיף על המותר להתיר אף עיבורו מן הטמא: (כא) לקמן משום דלא ותיבות לא קשה מידי נמחק: (כב) לאכילה נמי פשטיה דבעי: (כג) יולדת כו' ניחא דפליגי בזה וזה גורם אבל למ"ד: (כד) אמו ועיברה ולבסוף: (כה) סברי זה וזה גורם מותר גבי שאור של חולין ושל תרומה: (כו) ממנה כרכר (תיבת עצים ל"ש) אלא משום דר' יהושע הוזכר תיבת לרבי נמחק: (כז) גורם ובפ' אוא"ב: (כח) האב גבי פלוגתא דרבי יהודה משום: (כט) ושייך זה וזה גורם והיכא דהאיסור רבה ע"י תערובות נקט לישנא דחוששין לזרע האב דכל חד וחד לחודיה שרי ומיהו: (ל) גורם להוי יחשב כחד גורם וליתסר:

רבינו גרשום (המשך)

וקאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן א' ש"מ דלא בעי ר' שמעון ראשו ורובו דומה לאמו לעולם בעי והאי תנא סבר לה כוותיה בחדא וכו' כדאמרינן מעיקרא: למימרא. מאי דר' אליעזר דשרי עבורו מן הטמא משום דסבר כיון דאמו טהורה אע"ג דאביו טמא כיון דזה וזה גורם הולד יש בו הגרמה דטהור ומותר: ור' יהושע סבר זה וזה גורם אסור. עד שיהא אביו ואמו טהורים דהגורמים שניהם טהורים: והא איפכא שמעינן להו ולד טרפה. אע"ג דאביו לאו טרפה אלא טהור שלם: ר' אליעזר

קתני זה היוצא מן הטהור ש"מ דלר' שמעון קאמר דלר' שמעון הוי טמא גמור וקאמר אבל אתה אוכל בסימן אחד היינו מקצת סימן וש"מ דלא בעי ראשו ורובו: האי תנא סבר ליה כותיה בחדא. שטמא שנולד מן הטהור טמא: ופליג עליה בחדא. דאילו ר' שמעון סבר דאינו מותר באכילה עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו כדאמרינן גבי בכורה והאי תנא סבר אפילו מקצת סימן שרי באכילה: ואיכא דמקשי. לברייתא ומותיב ומן פירוקא דמפרק מיפשט בעיין: חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו. גבי כוי כדאמר איזהו כוי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים זה תיש הבא על הצביה אבל שאר רבנן לא אמרי דמיעברא ומפריק מאי עיבורו מן הטמא לא טמא ממש אלא א"ר ירמיה דאיעבר מקלוט שאין פרסות סדוקות בן פרה. ומדקרי להאי קלוט טמא דאמר היינו עיבורו מן הטמא ש"מ כר' שמעון קאמר דטמא היוצא מן הטהור טמא

תורה אור השלם

1. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: במדבר יח יז
2. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מַעֲלֵי הַגֵּרָה וּמַפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד
3. זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ שׁוֹר שֵׂה כְשָׂבִים וְשֵׂה עִזִּים: דברים יד ד

הגהות הב"ח

(א) **גמרא** וממפריסי הפרסה את הגמל זה אי אתה: (ב) רש"י ד"ה אסור וכו' ש"מ וקתני ואם דומה לאמו: (ג) ד"ה מדשבקה וכו' לאכילה לא בעי ראשו ורובו אלא סגי במקלת סימנין:

מוסף רש"י

ולד טריפה כו' לא יקרב. בפרק כל האסורים במסכת תמורה (לא.) מפרש טעמא (זבחים עד:). אבל להליגו ד"ה מותר דלאו מגופה קא רבי (תמורה ל:).

רבינו גרשום

אישתני מגמל אפי' מקצת שפיר דמי באכילה. או דלמא לא שנא דלגבי אכילה בעי נמי ראשו ורובו: ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה אסור באכילה. הא ברייתא ר' שמעון היא דאיהו אמר דאסור באכילה וקתני אם דומה ראשו ורובו לאמו חייב בבכורה ש"מ דה"ה נמי לאכילה בעי ר' שמעון ראשו ורובו לא לבכורה דוקא כלל: זה אי אתה אוכל את הגמל וגו' אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד דהיינו דאם יש בו מקצת סימן דומה: ת"ל שה כשבים ושה עזים. ריבה עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה: לא בא הכתוב להתיר את המותר. כשיהא אביו נמי כבש אלא להוסיף על המותר ואיזה זה זה תאכלו: או אינו. דבעי נמי קרא אלא עבורו על הטהור והיינו להוסיף על המותר להחמיר דולד הוי טמא ולעולם בעינן נמי קרא עיבורו מן הטהור ת"ל שה כשבים מכל מקום וכיון דאמו כבשה אע"ג דלאו אביו כבש: קרי ליה טמא כר' שמעון. כלומר מדקתני בהאי לישנא ואיזה זה זה טמא שנולד מן הטהור ולא

תניתוה היוצא מן הטמא טמא. הא [יט] דמשמע לסימן נקטיה לא קשה מידי כדפרישי׳ לעיל (דף ו. ד״ה למה): **הגזין** וצרעין. גרסינן ולא גרסינן הגבים [כ] שזה עוף כמו גזי דכלתא דנהר [כא] (דף ח.). לפי׳ ר״ת: **עור הבא** נגד פניו של חמור. פי׳ [כב] כדלעיל: **מאי** לאו בין הוא [כג] ואמו מתה.

פי׳ אלמא לא הוי העור לא מן הולד ולא מן האם אלא [כד] הזרע שנתקרש: **לא** בין הוא חי ואמו מתה בין הוא מת ואמו חיה. שהעור בא [כה] בין שניהם מן האם ומן הולד ולפיכך טהור עד שימותו שניהם ובקונטרס [כו] פירש כך בין הוא ואמו חיה בין הוא מת ואמו חיה [כז] [אבל] [כז] אמו חיה לעולם בעינן וכמו שפיר׳ גרשה דמדקנא רב חסדא בין הוא מת ואמו מתה משמע דאין לו סייעתא אלא מהא דמטהרינן בשניהם מתים [כח] אבל אם האחד חי אין כאן סייעתא: **דג** טהור שבלע דג טמא אסור באכילה. תימה [כט] במסכת אהלות (פי״א מ״ז) [ל] תנו כלב שאכל בשר המת כמה תשהה במעיו שלשה ימים מעת לעת ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אלמא חשיב עכול והכא נמי ליתסרי ולא מסתבר לחלק בין בשר המת לשאר בריים דשלשה ימי׳ כלב משמע בכל דבר דמדמיינ׳ עלה במסכת שבת פרק השואל (דף קנה:) יודע הקב״ה בכלב שמזונותיו מועטות לפיכך משהה אכילתו במעיו שלשה ימים ויש לחלק בין איסור לטומאה ויש רוצים להתיר מתוך [מ] משנה זו חטה שנמצאת בפסח במעי תרנגולת ולפי מה שחלקתי בין איסור לטומאה אין זה ראיה עוד [מא] פירש ר״ת דשמא יש להמיר כר׳ יהודה בן בתירה דבעי מעת לעת [מב] ואם באנו לומר דאין חילוק בין איסור לטומאה ל״ל [מג] דשמעתא אתיא בלא שהה כדי עיכול וא״ת אי לא שהה כדי עיכול היכי פריך בגמ׳ כי חזינא דבלע נימא האי איעבל והאי אשרוצי אשריץ ״ל [מג] פעם ממהר להתעכל קודם ולא הוי ככלב דלעולם [מד] ג׳ ימים:

רוב דגים במינם משריצים. [מה] הלכתא כרב אשי דהוא בתראה ויש להתיר אותן דגים שקורין [מו] מרלו״ש הנמצא תוך דג בלוע״ל ואע״ג דלא חזיק דבלע ואין להקשות מתמני׳ דשריא דג טמא שבלע דג טהור לרב ששת דאסר מי רגליים של חמור דאפי׳ לגישת בתרא דרב ששת דאסר אף של סוסים וגמל לא דמי חדא דמתני׳ לא איירי אלא נמצא [מז] תוכו דג טהור ואפילו יאלו הכא פשיטא דדגים עייל דגים נפיק [מח] אבל מיס שהבהמה שותה לחלוחית הגוף מתערב עמהם ובמ״כ [מט] תני גבי דגים תאכלו לרבות הטהור שבמעי טמא יכול אף הטמא שבמעי טהור ת״ל אותם מה דגים לומר בבהמה שבמעי טמא טמא ושבמעי טהור טהור [מנ] [מ] (מטמא שבמעי הטהור טהור) ודבגים אינו כן לפי שאין גדוליו [נ] ואין ראיה משם לאסור דג טמא שבלע דג טהור אחר שיצא משום דנקט שבמעי הטמא דלאו דוקא [נ] אלא משום טמא שבמעי [נא] טהור דלימא ההיא דשרינן בילא לחזן משום דחשיב עיכול:

דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים. בע״ז פרק אין מעמידין (דף מ.) מפרש תרוייהו מטילי ביצים שיניהו זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים:

הדולפנין

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה מטמא וכו׳ אל טמא והני נמי מינא דטמא הן דדמו לחלב: (ב) ד״ה שמכניסות וכו׳ הוא רב הס״ד ואח״כ מ״ה הוא רב ששת דאמר וכו׳ הטמא טמא לאמר:

רבינו גרשום

הטמא. קאמר כלומר הני דנפקי דהוו מין טמא דעכירי כמין חלב טמאין; ואיכא דאמרי דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו דלא שתו להו אינשי. לשון רפואה ולא כלום הוי ולא אסיר דלא השיבה למידי; כי קא מבעי׳ דחמור וכו׳ והני נמי מי רגלים של חמור מטמא קא אתו ואסירי. להאי לישנא בתרא בין עכירי בין לא עכירי אסורי: שמכניסות אותו לגופן. שיונקין אותו מעשבי ההרים: ואין ממצות אותן מגופן. כשמרציאין אותן אלא כי היכי דעל הכי נפיק וקשיא לתרוייהו לישני לליישנא בתרא קשיא דהאי דבש דטמטא נפיק ושרי. וללישנא קמא קשיא דאילו התם קאמר כי עכירי אע״ג דלאו מגופיה ממיצני אסירי והכא בדבש כיון דאין ממצות אותו מגופן שרי ורב ששת אמר לך בדבש שאני דאע״ג דמפיק ליה מגופיה שרי דהוא דאמר כר׳ יעקב דאמר דובשא כר׳: שרץ עוף בהדיא כתיב אלא מאידך קרא מפיק ליה דכתיב את זה לא תאכלו שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא מגופו שרצ׳ וכיון דאינו אפי׳ שלא במחשבה והאי לא מטמא אי לא חישב עליו. ו) הני חלי דיחמורתא שנמצאין בדעי שלה כעין ביצים סבור רבנן קמיה דרב ספרא למימר ביצי נינהו ואסירי באכילה דהוו כאבר מן החי דלא התירה [תורה] שום ביצים אלא דעוף [אבל אלו דומין] כביצים של בהמה שפורשין ממנה בחייה: אמר להו רב ספרא לאו ביצים נינהו אלא זרעא דאיילא הוא דאזיל בתר אילתא למיזקק לה ולא מקבלא ליה אילתא משום דרחמה צר וכיון דחזיא דלא מקבלא ליה ג) אזיל בתר שדומה לאיילא יחמורתא ועד שהוא הולך אחריה סובל בגופו שכבת זרעו ומתבשל בגופו הרבה וכשבא על היחמורה אגב דנתקרש הזרע הרבה אינו נבלע בגופה ומרציאתו לחרץ עם הריעי שלה ואותו זרע כיון שנתבשל נראה כעין ביצים ואינן ביצים ושרו דלאו כאבר מן החי נינהו: עור הבא כנגד פניו של חמור מותרין באכילה שכשנולד החמור יש לו עור דק על פניו כעין שליא ולאו שליא הוא ואינו דבוק נמי לפניו אלא כך הוא בריה בפני עצמו ופירשא בעלמא הוא: תניא דמסייעא לך. דפירשא בעלמא הוא: עור הבא כנגד פניו של אדם. דהכי נמי יש לאדם עור דק על פניו כשנולד ואותו עור אינו לא מן האם ולא מן הולד ושהור הוא משום טומאת מת: לא בין הוא חי ואמו מתה. דשדינן ליה בהר חי הא לאו הכי התירה [תורה] שום ביצים אלא דעוף [אבל אלו דומין] כביצים בהמה שפורשין ממנה בחייה: אמר להו רב ספרא לאו ביצים נינהו אלא זרעא דאיילא הוא דאזיל בתר אילתא למיזקק לה ולא מקבלא ליה אילתא משום דרחמה צר וכיון דחזיא דלא מקבלא ליה ג) אזיל בתר שדומה לאיילא יחמורתא ועד שהוא הולך אחריה סובל בגופו שכבת זרעו ומתבשל בגופו הרבה וכשבא על היחמורה אגב דנתקרש הזרע הרבה אינו נבלע בגופה ומרציאתו לחרץ עם הריעי שלה ואותו זרע כיון שנתבשל נראה כעין ביצים ואינן ביצים ושרו דלאו כאבר מן החי נינהו: עור הבא כנגד פניו של חמור מותרין באכילה שכשנולד החמור יש לו עור דק על פניו כעין שליא ולאו שליא הוא ואינו דבוק נמי לפניו אלא כך הוא בריה בפני עצמו ופירשא בעלמא הוא: תניא דמסייעא לך. דפירשא בעלמא הוא: עור הבא כנגד פניו של אדם. דהכי נמי יש לאדם עור דק על פניו כשנולד ואותו עור אינו לא מן האם ולא מן הולד ושהור הוא משום טומאת מת: לא בין הוא חי ואמו מתה. דשדינן ליה בהר חי הא לאו הכי

מסורת הש״ס

(א) מכשירין פ״ו מ״ד, [ומשנה דמכשירין איתא דבש פלירעין ולא מזכר הגזין], ג) ב״מ פ.; ד) מוספתא נדה פ״ד ה״ד, ה) [שבת קטו: וש״נ], ו) [מיתת מנגן משולל הבנה ובהכרח ש״ש ניתמן], ז) [ע״ז מ.], ח) שיין לע״ז, ט) שלא טומא הס״ד ואח״כ ד״ה והכי נמי מינא דטמא הן שמתוך הן הטמא הוי ודמו לחלב ואע״ג דלאו ג״ר, י) מימלא ומרי וכיב שמא אמר כל שהיה בתוך הטמא הס״ד והד״א ואח״כ ד״ה הוא דאמר כר״ י דטעמא כי׳ כ״ל ל״ק, כ) משמע הולד ל״ק, ל) שלי אתה אוכל לסכי דייקא ל״ק, מ) [הסולך על אלנגן], ל״ל דשמעתין איתא ל״ק, נ) ל״ל דשמעתין איתא ל״ק, ס) מיתיבא ל״ק, ע) ל״ל דלסימן נקטיה לא קשה מידי ופירשתי לעיל ל״ק, ע) ל״ל שליא, פ) ל״ק, צ) ל״ל תנן, ק) [ועי׳ תוס׳ מנחות סט. ד״ה דבנגן], ר) ל״ל דשמעתין איתא ל״ק, ש) מיתיבא ל״ק, ת) עיין ל״ק, א) ל״ק מ״ז, ב) [ולקן לאסור משום דג טמא כל״ל], ג) מיטור נקטיה הכא שרינן כו׳ משום דחשיב עיטול וחשיב כעבלא הס״ד,

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לִנְתֹּר בָּהֵן עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא כא

לעזי רש״י

קלב״א שורי״ץ. עטלף.

מוסף רש״י

דג טמא משריץ. דג עצמו כמעי אמו (עז״ז ח.).

שיטה מקובצת

א) ואינן ממצות: ב) דאמר דהני רחמנא ותיבת דובשא נמחק: ג) אלא. ס״א מהאי קרא דכתיב אם אשר לא תאכלו וגו׳ שרץ: ד) הגזין. מפורש בתוספתא בפ״ק מפני שהוא דבר: ה) לרבות דבש דבורים ולהרציא דבש הגזין: ו) באכילה כמאן דלא: ז) מחשבה מכלל דדבש דבורים לא בעי מחשבה תניא: ח) אוכלין. גליון וא״ת והלא במס׳ מכשירין חשיב ליה בהדי משקין וי״ל דהכא מיירי בעודו עם השעוה והתם כשהופרש ממנו: ט) במחשבה הני חלי. עיין בערוך ערך חלי: י) רבנן קמיה דרב ספרא למימר ביצי כו׳ אמר להו רב ספרא: יא) תיבת מגלן נמחק: יב) דרך בית הרעי: יג) נחמן בר יצחק אמר: יד) משריצין. ס״א במינן משריצין אי הכי מאי איריא כדחזינא דבלע אפילו לא חזינא נמי ה״נ קאמר כיון דרוב דגים במינן משריצין כמי שבלע בפנינו: טו) ואין ממצים אותו מגופו. ס״א מבשרו וקשיא: טז) הטמא טמא: יז) שרץ עוף טמא: יח) טמא נמי אתה אוכל: יט) אוכל ומאידך תנא וכו׳ ולי נראה דאם כן לשון הברייתא ליתא ולשון ראשון עיקר. תוספות חיצוניות: כ) לה וזה אשר לא תאכלו מהם הנשר וכו׳ וכל שרץ העוף: כא) דאכתי לא: כב) זכר שהחמורה מוציאה מרחמה הס״ד: כג) בנגד פנים של החמור: כד) מלטמא באהל ובמגע ובמשא: כה) אלמא דאינו לא מן הולד: כו) ליה לאישכוחי הס״ד: כז) עוברו הוא לא: כח) דדים אלא מלקט ור״ל פי׳ מלקט מאכל כדאמרינן במס׳ שבת מהלקטין לתרנגולים. תוס׳ חיצוניות: כט) הא דאמרינן לעיל לסימן: ל) חגבין שהו חגבין וגזין הוא שם עוף: לא) דנדה בפ׳ כל היד לפי׳ ר״ת והה״א הוא של שמוש וגזין: לב) פי׳ שליא הס״ד: לג) הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו: לד) אלא מן הזרע שנתקרש ודחי: לה) בא מן שניהם: לו) ובקונט׳ גרים כן הוא חי ואמו: לז) דאמו חיה: לח) מתים דנמצא דהוי כפרש בעלמא אבל: לט) תימה דבמסכת אהלות תנן גבי כלב שאכל: מ) מתוך האי משנה חטה: מא) עוד אמר ר״ת: מב) צ״ל דהכא מיירי בלא שהה: מג) ר״ל דפעמים ממהר: מד) דלעולם בג׳ ימים: מה) נראה דהלכתא כרב אשי: מו) שקורין הארנש הנמצאות תוך דג טמא גדול שקורין: מז) נמצא בתוכו של דג טמא ואפילו יצא נמי לא דמי דדג עייל דג נפיק אבל: מח) ובת״כ תניא גבי: מט) טהור הטמא שבמעי הטהור טהור ובדגים אינו כן לפי שאין גדוליו ואין לאסור משום דג טמא: נ) דוקא נקטיה אלא משום כו׳ טהור נקטיה דהא שרינן ביציאתו לחוץ משום:

הא לא חזינה דבלע אמרינן אשרוצי אשריץ כלומר דהא דג טמא איעבר להאי דג טהור במעיו: דתניא דג טמא משריץ. מתעבר ומוליד ולודתיו: דג טהור מטיל ביצים ומחממן עד שיש בהן צורה ובוקען ויוצאין: האיך דבלע אינבלא במעיו והאי דנמצא במעיו אשרוצי אשריץ ולתיסר: כגון שמצאו. להאי דג טהור דרך בית הרעי דטמא דאם איתא דאשרצי לא משתכח בבית הרעי אלא בשילייתו. או שמצא בבית הבליעה שאין דרכו של ולד להיות שם. או שמצאו שלם דאם איתא דהוי דולד לא הוה שלם גמור אלא ודאי בלעו: רב אשי אמר כיון דרוב דגים טמאין במינן משריצין מולידין ולא מין אחר והאי כיון דטהור הוא שנמצא בבטנו כמי שבלע בפנינו דוודאי דג טמא אינו משריץ אלא מינו: כל המוליד מניק ולודתיו וכל המטיל ביצים מלקט ביצים ויושב עליהן ומחממן ובכך פרה ורבה. ואיכא דאמר מלקט שאינו מניק אלא מלקט המאכל בפיו וזורקו לפני ולדותיו ובכך מפרנסן:

ז) עי׳ ערוך השלם ערך חלי ג׳. ב) בערוך הגי׳ חול בתר יחמורתא שדומה לאילתא.

ה"ג הדולפנין פריס ורביס מבני אדם. שאם בא אדם מבני אדם. הימנו: בני ימא. דגים יש בים שאינן צורת אדם וכגון מיה ובהמה מבחוץ מוליד עובר ממש: וכל. מין שביני זכר מבפנים מטילה בביצים: אווז. של ישוב ואווז של בר כלאים להרביע לפי שאין הזכרים דומים זה ביצו מבחוץ וזה ביצו מבפנים: וזכרוהו. הגיד ואווז בר זכרותו מבפנים: ומחבר הבשרים. קודם היום ומלא בה ביצה מותרת דלא נולדה בלילי י"ט אלא מאתמול דתרנגולת אינה יולדת בלילה כדתני לעיל. יז) ילתה רובה מותרת דבתר יציאת רובה אזלינן: כל שבשמישו ועיבורו שוה. כגון כשב ועז שבשיבה יח) פנים כנגד עורף וימי עיבורן שוה שהוין ממשה מדשים ויולדין יט) אם בא אחד על מין מחירו: ומגדלין. מניקין: שביצה עמהם. שנאמר (יונה ג) ויאמר ה' לדג: לעשרים ואחד יום. לאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה ביצתה ליגמר עד אחד ועשרים יום: לוז. קורדל"א שגדילים בו אגוזים קטנים ומשעת פרחיו עד שעת גמר פריו כ) אינם ועשרים יום: אלא לג' יום. כא) גמרה לורת הולד: וכנגדו באילון בבואה. כמאן דאמר (ברכות דף מ.) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה קרי לתבואה אילן: דקג. גדילין בו תמרים: בדלם. אפל: קוף. שייר"א בלע"ז: קיפוף. כעין קוף הוא ויש לה זנב ובלשון אשכנז מרקל"א: אפעה. מתעבר אחר שבעים שנה שנולד: וימי עיבורו. משעת הפרח עד שעת גמר כב) פירות: מוכסמים. מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש: מגא הני מילי. דנאמר עיבורו שבע שנים: אם מבהמה נתקלל מחיה לא כ"ש. כג) שפחותה יותר מן מיה שהרי עז ה' חדשים וחמור נ"ב [יוסן] והא ג"ל דהא מכל מיה היינו חרי לו אפעה דא"כ ליכתוב מכל המיה ולא ליבעי בהמה: אלא להני כשב פרוייהו לומר לך דו. והכי משמע דאלו הוא מכל הבהמה כמה שהיא חרורה יותר מן המיה כשם שבהמה נתקללה מן המיה על אחת ז' ומאי ניהו חמור מחתול שבשנה יש ז' פעמים נ"ב כך נתקלל הוא מן הבהמה כגון מבהמה גסה טמאה אחד לשבע דבהמה טמאה גסה י"ב חדש ואשוב ז' פעמים י"ב חדש היינו אחד לשבע הן שבע אינים: מי

הדולפנין פרין ורבין כא) כבני אדם מאי דולפנין אמר רב יהודה בני ימא כל שביציו מבחוץ מוליד כב) וכל שבפנים מטיל ביצים איני כג) והאמר שמואל אאווז ואווז בר כלאים זה בזה והוינן בה מ"ט אמר אביי זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים ותרוייהו מטילי ביצים אלא כל שזכרותו מבחוץ מוליד מבפנים מטיל ביצים כד) כל שתשמישו ביום גה) יולד ביום בלילה יולד בלילה כל שתשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה זה) תשמישו ביום יולד ביום תרנגול בלילה יולד בלילה עטלף תשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה אדם וכל דדמי ליה למאי נפקא מינה לכדרב מרי בריה דרב כהנא כו) דאמר רב מרי בריה דרב כהנא כז) בדק בקינה של תרנגולין מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת באכילה ביו"ט כח) אימר לא בדק יפה והלא בדק יפה אימר יצתה רובה וחזרה הוה וכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן כט) ביצה שיצתה רובה מערב יו"ט ל) וחוזרת מותרת לאוכלה ביו"ט לא) כל שתשמישו ועיבורו שוה יולדים ומגדלים זה מזה לב) הכל משמשין פנים כנגד עורף חוץ משלשה שמשמשין פנים כנגד פנים ואלו הן דג לג) ואדם ונחש ומ"ש הני תלתא כי אתא רב דימי לד) אמרי במערבא הואיל ודיברה עמהם שכינה תנא גמל אחור כנגד אחור: ת"ר תרנגולת לעשרים ואחד יום וכנגדה באילן לוז כלב לחמשים יום וכנגדו באילן תאינה חתול לחמשים ושנים לה) יום וכנגדו באילן תות חזיר לששים יום לו) כנגדו באילן תפוח שועל וכל מיני שרצים לז) ששה חדשים וכנגדם באילן תבואה בהמה דקה טהורה לחמשה חדשים לח) וכנגדן באילן גפן בהמה גסה טמאה לשנים עשר חודש וכנגדו באילן דקל לט) טהורה לתשעה חדשים וכנגדה באילן זית הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף והקיפוף לשלש שנים וכנגדן באילן בנות שוח אפעה לשבעים שנה מ) וכנגדו באילן חרוב חרוב זה משעת שנטיעתו עד שעת גמר פירותיו שבעים שנה וימי עיבורו שלש שנים נחש לשבע שנים ולאותו רשע לא מצינו חבר ויש אומרים מוכסמים מא) מנא הני מילי מילי דתנא דבי רבי ישמעאל מ) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה אם מבהמה לא כ"ש אלא לומר לך כשם שנתקללה הבהמה מחיה אחד לשבעה ומאי ניהו חמור מחתול כך נתקלל הוא מבהמה מב) אחת לשבע דהוה ליה שב שני אימא כשם שנתקללה חיה מבהמה אחת לשלש (ג) שנים ומאי ניהו ארי מחמור כך נתקלל הוא מחיה אחת לשלש (ג) שנים דהוה ליה תשע שנים מ

שוחה ותולין הקלקלה במקולקל מג): ומאי ניהו חמור מחתול. דתמול נ"ב יום ומימה נמ"ד כלב מין מיה כדאיתא במסכת ביצה (דף כה.): אלא עזין הן כלב [במיוחס] נגקוט חמור מכלב דמקולקל טפי שהכלב נ' יום י"ל מנין זה מכוון טפי דהוי מ) אנים:

מאה

הדולפנין פרין ורבין מבני אדם. כן גירסת הקונטרס וכן מוכח במוספתא [פ"מ] כז) יולדין ומגדלין מבני אדם: אימר יצתה רובה וחזרה. מכאן מתירין לקנות ביצים כח) בגיל שני של יו"ט של גליות חוץ משני ימים טובים של גלות שהם לפי שקדושה אחת הן: תרנגולת ב"א יום בנגדה באילן לוז. פי' הקונטרס קורדל"א שגדלים בו אגוזים קטנים וריב"ם מפרש כט) שקדים קטורין אמנדלי"ר דבטנים ושקדים (בראשית מג.) לז) מתרגם ירושלמי לוזים מקל שקד (ירמיה א) מתרגם חוטרא דלוזא לח) וי"מ מקל שקד אחד לכ"ג אף מי"ז בתמוז לתשעה באב כן וינאן השקד (קהלת יב) מתרגם שיגדא ויגמל שקדים (במדבר יז) [מתרגם] וכפיא שבגדין עוד אמרינן וינאן השקד זה לו של שדרה ממנה עתידים מתים לתחיות לעתיד לא) נבא לו מרגוס של שקד (ויקרא רבה):

באילן תות. אין רואים מכאן שמברכין עליהן בורא פרי העץ דהסי לא) אמרינן באילן דגן דאתיא כמ"ד (ברכות דף מ.) עץ שאכל ממנו אדם הראשון חטה היתה אלמא קרי לתבואה לב) אילן ולא מברכין בהם פרי העץ ומיהו מותים הגדלים באילן מברכין פרי העץ דאלו לא אתות שדה לא קיימא לן הדר גוחן ומפיק ואין מברכין פרי העץ אלא כי הדר גוחן ומפיק לג):

בדדלם. פ"ה אפא לד) ופ"ק דסנהדרין (דף טו:) פ"ה פוטו"ש וסוף פ"ק דב"ק (דף נז.) [אמרינן] בדלם [זר] אפא ואמרינן לבוש זר לאפא מ) וגיא הצבועים (ב"א יג) מתרגם מיסר אפעיא מיסו בדלם דסכא משמעו דהוא כעין פוטו"ש ויולד לשלש שנים מדשיבה אפעה לשבעים שנה וב' מיני בדלם הן לה): הקוף והקיפוף. לו) מין מיה הוא מלחשיב להו בהדי פיל ואמר פ' הרואה (ברכות דף מז:) כל מיני חיות יפין לאלוה חוץ מן הפיל מ) והקיפוף ופ' המפלת (נדה דף כג.) אמרינן מא) ל"א ר"מ אומר הואיל ועיניהם הולכים לפניהם כשל אדם והוא כוס ועשוף (ויקרא י"א) מתרגם קייא וקפופא ויש קפוף אחר מין עוף פרק אלו טריפות (חולין דף סג.) אמר תנשמא בחות שבעופות ואמר בחות שבעופות קפוף ויש גרם קיפוד בדל"ת ע"ד וירשוה קאת וקיפוד (ישעיה לד) ומי גרם קיפוף ותרי גווני קיפוף יש בעופות א"כ כי מפרש בחות שבעופות קפוף ומיכי דלענין בהו מי מיילי ביצוף לו בתנשמת: בנות שוח. על משנה מב) דשביעית שלהן בשביה (שביעית פ"ט מ"ח) פי' בירושלמי לג) כגל אמה מוקנין בה פירות ופירות אחרים שמוקנין בשנה אחת אין לגמרין עד שלש שנים ולא כפי' ר"מ שפירש גבי מ) ל' אילנות לא מפקין בכל שתא מ) אלא לד) עשרים מייהנו כגון בנות שוח לג' מ) אינם וכ"ה ופ"ק דע"ז (דף יד.) גרס מוכסמים בנות שוח מין אחד וכן שמו וקשה במסכת דמאי (פ"א מ"ח) תנן הקלין שבדמאי לא נחשדו עמי הארץ עליהן משמע דלאו פירי חשוב הוינהו ופ"ק דמסכת ע"ז (דף יד.) מפרש תאני חיוותא ופרק ג' לד) דנדרים (דף מז.) בנות שבע ותאנים לבנים שני מיינן דאמר אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוך בלבלה הייתי אומר תאנים שבע בתוך בלבלה הייתי אומר בנות שוח ושבע מיני תאנים הן אלא שבנות שוח רעות כדמשמע במתני' דהקלין שבדמאי ובהיא דשביעית בסבור שאין שביעית נוהג בהן ובנות שבע יפות לה) כדמשמע בשביעית (פ"ה) ובנדרים (דף מז.) ומסקמתא אלה לו) מן היפות אכל ונקרלו שבע מן שבעת ימי אבלות ושוח שגרמו לד א מיי' פ"ט מ"ב מהל' כלאים הלכה ה טוש"ע י"ד סימן רלז סעיף ז:

לה ב ג (מיי' פ"ט מהל' מע"ש) טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ו:

מוסף רש"י

זה ביציו מבחוץ. ביצי הזכרות ינקרון בשוח הכר מבחוץ (ב"ק נה.). יולד ביום. נקבותיו יולדות ביום (ביצה ז.). עטלף. קלנ"ש שור"ל בלע"ז (שם). מערב יו"ט. בין הסמשות, דשוב לא ילדה אלא בלילה (שם). ולמחר השכים. קודם עלות השחר, והאי דנקט בדק דנהוה קמ"ל דאע"ג דבדק ולא מצא, דליכא למגלי'ה בעולה בחול, אפילו הכי מותרת דסמכינן אבריינא דאתי כל שתשמישו ביום עולה ביום והא דלא לא יולמו בלילה (שם). אימר יצתה רובה וחזרה הוה. ואע"ג דמילא דלא שכיחא היא, מנו דפסיקא לן לתיה יולדת בלילה תלינן בה (שם). כל שתשמישו ועיבורו שוה. שמפמעתן שניהם פנים כנגד עורף, כגון אדם, או פנים כנגד עורף בגון בהמה, ועיבורן ימי עיבור, יולדים ומגדלים זה מזה. מתעברים זה ומזה ומניקים זה מן של זה (חולין קכז.).

שיטה מקובצת

א) ורבין מבני אדם: ב) מוליד במבפנים מטיל ביצים: ג) ביום מוליד ביום בלילה מוליד בלילה וכצ"ל לקמן: ד) בלילה תרנגולת תשמישו ביום מוליד ביום בלילה כו': ה) בי"ט והלא בדק אימר לא בדק יפה יפה אימר: ו) י"ט וחזרה מותרת: ז) מזה וכל שאין תשמישן ועיבורן שוה אין מולדין ומגדלין זה מזה הכל: ח) דג ונחש ואדם: ט) רב דימי אמר אמרי' ק' לחמשים ושנים. ס"א לחמשים יום וכלב לחמשים ושנים יום ובשמעתין משמע כגירסא הראשונה: י) יום וכנגדו באילן: יא) שרצים לששה חדשים וכנגדן באילן: יב) חדשים וכנגדה באילן גפן כו' חודש וכנגדה באילן זית טהורה לתשעה חדשים וכנגדה באילן דקל הזאב: יג) שנה וכנגדה באילן: יד) מוכסמין ובנות שוח מנה"מ: טו) מבהמה אחד לשבע: טז) לעיל סה"ד המ"ד יצתה רובה מע"י וחזרה ובלילה יצאת מותרת דבתר: יח) ששניהם משמשי פנים: יט) ויולדין סה"ד ומה"ד יולדין אם בא: כ) פריו אחד ועשרים: כא) יום נגמר צורת: כב) גמר פריי הס"ד: כג) שפחות שבבהמה הוא יותר מהחיה שהרי: כד) בתוספתא דקתני ויולדין ומגדלין מבני אדם: כה) ביצים מן העובד כוכבים בליל י"ט ב' בשני ימים טובים של גליות אבל לא בשני י"ט של ר"ה: כו) מפרש אילן שגדלים בו שקדים: כז) בתרגום ירושלמי לוז ומקל שקד (דבטנים ושקדים מתרגמינן לוזים ירושלמי וכן מקל שקד) מתרגמי' חוטרא דלוזא וכן איתא במדרש מקל שקד אני רואה מה שקד הוא כ"א יום משע' חנטה עד גמר פירותיו אף מי"ז בתמוז עד ט' באב ובתרגום קהלת וינאץ השקד ותציץ ח) ריש שקדותא בכחשותא מן שגריא ותרגום ויגמול שקדים וכפות שגדין עוד אמרו במדרש וינאץ השקד זה לוז של שדרה ובמדרש מפורש גבי וינאץ השקד שממנה עתידים מתים להחיות לעתיד לבא והוא

ט) ל"ש דיש שזרמן מן כמשמש כשיגדא ותרגום כו'.

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹּאת אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: בראשית ג יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם מבהמה נתקלל מחיה: (ב) שם אחת לשלש ומאי ניהו כל"ל ותיבת שנים נמחק וכן בסמוך:

לעזין רש"י

שרייר"א. סירנה (בתולת-ים). קורדל"א [קולדר"א]. (עץ) אלסר, אגוז.
שיני"א. קוף.
מירקצ"א. קוף בעל זנב (בגרמנית).

רבינו גרשום

אמר רב יהודה בני ימא. אדם של יס. כל שביציו מבחוץ חוץ ממעיו כגון בהמה שביציי' חוץ מגופה מוליד נקבתו מולדת: כל שביציו של זכר מבפנים כגון עופות נקבתו מטיל' ביצים: כלאים זה בזה לענין הנהגה: אלא שזכרותו מבחוץ גידו מוליד: זכרותו (מפנים) [מבפנים] מטיל ביצים ואווז בר נמי אע"ג דביציו מבחוץ זכרותו גידו מבפנים הוא (היה) [ומשו"ה] מטיל ביצים: מותר לאוכלה ב"ט. דלא נולד בי"ט ולא בלילה דהא אינה יולדת בלילה ודאי דאחמול היא: והלא בדק מערב יום טוב ולא היתה שם אימור יצתה רובה ממעי תרנגולת מערב י"ט וחזרה הילכך לא מצא כי בדק וכיון שיצאה רובה וחזרה אותה ביצה שחזרה מטילה אפילו בלילה ומותר לאוכלה בי"ט. אבל לכתחלה אינה מטילה ביצה בלילה כדאמרן הילכך מותר: כל שתשמישו ועיבורו שוה כגון כל בהמה דקה טהורה שילדת לה' חדשים היינו עיבורן שוה. ותשמישן שוה פנים כנגד עורף. יולדים ומגדלים זה מזה כגון רחל מתיש ועז מאיל יולדין זה מזה. ומגדלין שמתקיימין וולדותיהן. וכן נמי כל בהמה גסה שעיבורה ותשמישה שוה: כ"א יום ישבבת על ביצייה. למ"ה: כלב (נ"ב) [נ'] יום משעת עבורו ועד לידתו: וכנגדו באילן תאנה משעת הנצה ועד גמר פריי: וכנגדו באילן תבואה. דתבואה איקרו אילן כמאן דאמר אילן שאכל אדה"ר ממנו חטין הוו. ששה חדשים משעת זריעה עד שעונשין שיבולת. שוח. תאנים חיוותא. וימי עיבורו של שלשה שנים אחרונים של ע' שנים: מוכססין. תאנים רעות. אם. מבהמה נתקלל בבהמה דקה מאֶחֹרת יותר לילד מחיה דקה קטנה לא כל שכן דבהמה דקה לה' חדשים וחיה דקה לנ"ב יום כגון חתול וכלב: דקאמר שוידל לג' שנים וקחשיב נמי אפעה לע' שנה ומיהו לענין קשה דאמר דוב ונמר כמו בש"ק ועוד דאפעה ושרף מעופף מתרגמינן חויי הורמן מפרחין וגיא הצבועים מתרגמינן אפעייא אלמא אין הכל אחד. (והנדפס הוא בשבוש): (ג) הפיל הקוף והקיפוף קיפוף זה מין חיה הוא דחשיב בהדי פיל כי ההוא דברכות ס' הרואה דאמרינן כל מיני חיות יפין בחלום חוץ מן הפיל הקוף והקיפוף

ועוד יש קיפוף שם שהוא מין עוף כדאמרינן התם כל מיני עופות יפין הן לחלום חוץ מקריא וקפופא ובפרק המפלת לא אמר ר"מ אלא בקריא וקפופא דאחר דאמרינן בפ' אלו טריפות דתנשמת היא (נאות) [באות] שבעופות דאמרינן נמי התם (דנאות) [דבאות] שבעופות זה קיפוף ומיהו יש בעופות קיפוף אחר דאמרינן בפ' אלו טריפות גבי עופות דסחיב בישעיה וירשוה קאת וקיפוד ואצל התנשמת והקאת דכתיב בקרא מתרגמינן ובוהא וקאתא. ומי עבורו לג' שנים פ"ה משעת הפרח עד שעת גמר הפירי ולשון עיבורו לא משמע שוחה יותר מסתם תאנים לפי שתולין הקלקלה במקולקל: אחר דגרסינן הזאב והדוב והארי והנמר והברדלס והפיל והקוף והקיפוף לג' שנים וכנגדן באילן חרוב חרוב זה משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו ע' שנה ומי עבורו ג' שנים ואם לא תפרש כן במה דומה חרוב לארי דוב ונמר ולפי גרסא זו לא קשה לעיל מאפעה דלא גרסינן אפעה כלל אבל קשה אמאי לא קתני כנגדו באילן בנות שוח דהוי ממש כיוצא בו דתנן במס' שביעית דבנות שוח עושין פירות לג' שנים דכנגדו באילן חרוב ולגי' זו מצינן למימר דאימר דאפעה קאי דמתחיל להתבבד לאחר ע' ושהוה להוליד ג' שנים והשתא אינו דומה ממש לחרוב דגמר פירותיו לע' וכן משמע בעובדא דחוני המעגל בתענית (כג.) לפי' זה הולך ומפ' שבזה דומה לחרוב שעד גמר פירותיו לע' שנה ומי עבורו לא אפעה ג' שנים לאחר שבעים לילדתו (והנדפס הוא בשבוש): (ד) בירושלמי שבכל שנה חונטין בהן פירות אלא שפירות שחונטין בשנה זו אין נגמרין: (ה) אלא עשרה (בכל) מנייהו כגון כו' שנים ונראה לר"ת דגרסינן מוכססין בנות שוח והוא מין אחד וכן שמו ומיהו קשה ממס' דמאי הקלין שבדמאי ומייתי לה בפ' כיצד מברכין דחשיב בנות שוח גבי הקלין שבדמאי אלא נחשדו עמי הארץ עליהן משמע דלאו פירי חשוב ניהו ועוד דפ"ק דע"ז דעבודת כוכבים מפרש בנות שוח תאנים: (ו) ופ' ארבע נדרים (דף ס ע"ב) משמע בנות שבע כו' מינין הם דאמר אילו הייתי כו' שבע הם בתוך הבלבלה הייתי אומר כו' מתרות ונראה דבנות שוח ובנות שבע הכל מיני תאנים: (ז) אדם הראשון מן היפות אכל ולפיכך נקראו בנות שבע על שם שגרמו שבעת ימי אבלות ומה שנקראו הרעות בנות שוח על שם שגרמו שוחה יותר מסתם תאנים לפי שתולין הקלקלה במקולקל:

מאה אחד לשבע דהוה ליה שב שני: ואימא כשם שנתקללה חיה מבהמה אחד לשלש ומאי ניהו

קליבוסת דשבת פרק שואל (דף קנב) אלא שבמדרש קרי לוז על שם השקד: (כא) דהכי נמי אמרינן באילן תבואה ואע"פ שפי' הקונטרס כמ"ד: (כב) לתבואה מין אילן מ"מ לענין ברכה לא משתמיט בשום דוכתא שיברכו בכוסס חטה בורא פרי העץ ועוד דהא פשיטא שיש באילנות גדולים תותים גדולים מברכין עליהם בורא פרי העץ שהם אילן גמור אבל יש מהם שגדלים כמין עשבים ואמרינן בברכות כל היכא דאי שקל וכו' פי' שבאותו מקום שנלקט ממנו והפרי חזוד לשנה אחרת ומוציא פרי אחר מברך פרי (האדמה) [העץ]: (כג) אפא ובפ"ק דסנהדרין פי' הקונטרס בפסוף ויש בספ"ק דב"ק מפרש מאי בדדלם אפעה ואומר ר"מ דהההוא דפ"ק דפסחים מקום שחולדה ובדדלם מצוין שם יכולין להיות שהוא פריטוש דשמעון היה קטנה כעין חולדה אבל ההיא דבב"ק אין דומה שהיה אותו שקורין פריטוש בלע"ז שאינה עז כ"כ ובפ' אלו מציאות משמע שהוא עז ביותר דאמר המציל מן הבר מן הבדלם ומן הנחש הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשים ממנו דומה שהוא מין נחש דהא מפרש התם בב"ק דבדדלם זה אפא ואמרינן נמי התם צבוע זה אפא וגיא הצבועים מתרגמינן מישר אפעייא ואפעה דומה שהוא מין נחש כדתניא אפעה ושרף מעופף דבדלם דשמעתא אומר ר"ת דהוא פריטוש ההוא דפסחים דקאמר שוידל לג' שנים וקחשיב נמי אפעה לע' שנה ומיהו נמי אפעה לג' שנה כמו בב"ק ועוד דאפעה ושרף מעופף מתרגמינן חויי הורמן מפרחין וגיא הצבועים מתרגמינן אפעייא אלמא אין הכל אחד. (והנדפס הוא בשבוש): (כד) הפיל הקוף והקפוף קיפוף זה מין חיה הוא דחשיב בהדי פיל כי ההוא דברכות פ' הרואה דאמרינן כל מיני חיות יפין בחלום חוץ מן הפיל הקוף והקיפוף

הדולפנין פרין ורבין כא) כבני אדם מאי דולפנין אמר רב יהודה בני ימא כל שביציו מבחוץ מוליד כב) וכל שבפנים מטיל ביצים איני כג) והאמר שמואל אאווז ואווז בר כלאים זה בזה והוינן בה מ"ט אמר אביי זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים ותרוייהו מטילי ביצים אלא כל שזכרותו מבחוץ מוליד מבפנים מטיל ביצים כד) כל שתשמישו ביום גה) יולד ביום בלילה יולד בלילה כל שתשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה זה) תשמישו ביום יולד ביום תרנגול בלילה יולד בלילה עטלף תשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה אדם וכל דדמי ליה למאי נפקא מינה לכדרב מרי בריה דרב כהנא כו) דאמר רב מרי בריה דרב כהנא כז) בדק בקינה של תרנגולין מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת באכילה ביו"ט כח) אימר לא בדק יפה והלא בדק יפה אימר יצתה רובה וחזרה הוה וכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן כט) ביצה שיצתה רובה מערב יו"ט ל) וחוזרת מותרת לאוכלה ביו"ט לא) כל שתשמישו ועיבורו שוה יולדים ומגדלים זה מזה לב) הכל משמשין פנים כנגד עורף חוץ משלשה שמשמשין פנים כנגד פנים ואלו הן דג לג) ואדם ונחש ומ"ש הני תלתא כי אתא רב דימי לד) אמרי במערבא הואיל ודיברה עמהם שכינה תנא גמל אחור כנגד אחור: ת"ר תרנגולת לעשרים ואחד יום וכנגדה באילן לוז כלב לחמשים יום וכנגדו באילן תאינה חתול לחמשים ושנים לה) יום וכנגדו באילן תות חזיר לששים יום לו) כנגדו באילן תפוח שועל וכל מיני שרצים לז) ששה חדשים וכנגדם באילן תבואה בהמה דקה טהורה לחמשה חדשים לח) וכנגדן באילן גפן בהמה גסה טמאה לשנים עשר חודש וכנגדו באילן דקל לט) טהורה לתשעה חדשים וכנגדה באילן זית הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף והקיפוף לשלש שנים וכנגדן באילן בנות שוח אפעה לשבעים שנה מ) וכנגדו באילן חרוב חרוב זה משעת שנטיעתו עד שעת גמר פירותיו שבעים שנה וימי עיבורו שלש שנים נחש לשבע שנים ולאותו רשע לא מצינו חבר ויש אומרים מוכססים מא) מנא הני מילי מילי דתנא דבי רבי ישמעאל מ) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה אם מבהמה לא כ"ש אלא לומר לך כשם שנתקללה הבהמה מחיה אחד לשבעה ומאי ניהו חמור מחתול כך נתקלל הוא מבהמה מב) אחת לשבע דהוה ליה שב שני אימא כשם שנתקללה חיה מבהמה אחת לשלש (ג) שנים ומאי ניהו ארי מחמור כך נתקלל הוא מחיה אחת לשלש (ג) שנים דהוה ליה תשע שנים מ

שוחה ותולין הקלקלה במקולקל מג): ומאי ניהו חמור מחתול. דתמול נ"ב יום ומימה נמ"ד כלב מין מיה כדאיתא במסכת ביצה (דף כה.): אלא עזין הן כלב [במיוחס] נגקוט חמור מכלב דמקולקל טפי שהכלב נ' יום י"ל מנין זה מכוון טפי דהוי מ) אנים:

מאה

מ) ל"ש דיש שזרמן מן כמשמש כשיגדא ותרגום כו'.

ארי מחמור כו׳: ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשלש ומאי ניהו עז מחתול. דחתול (לג׳) [לב״ב] יום ועז לה׳ חדשים דהיינו ג׳ פעמים נ״ב: איבעית אימא מכל הבהמה כתיב. מבהמה שמקוללת יותר מחיה דהיינו אחד לשבע כדאמרן: איבעית אימא קללה הוא כיון דמתקלל רמינן ליה בתר בהמה דנתקללה טפי מחיה: שדי עליה. קללה טפי: ארבעינהו. נחש זכר על הנקבה ושמום במשמר ואוליד לתלת שני: הנהו. דאוליד לתלת שני ודאי מעברא הוו מעיקרא ארבע שני קודם שהרביעום: והא קא משמשי שמושי. כשהרביעום ואי הוה הנקבה מעוברת וודאי לא הוה מקבלה זכר שכן דרך כל הבהמות שלאחר שמתעברות אינן מקבלות זכר: אינהו נמי. הנחשים משמשי כאדם פנים נגד פנים וכיון דמשמשי כאדם משמשי נמי לבתר דמתעברי כאדם: והא חכימי. סבי דבי אתונא בשאר מילי וחכימי נמי בהאי דאמרי לתלת שני: אנן חכימינן מנייהו. ואנן ידעינן לכל מילתא שפיר מנייהו: זיל זכונהו. כלומר התערב עמהם בדברי חכמה ועשה תנאי עמהם אם תנצחם שילכו עמך ואיתיניהו לי: א״ל כמה הוו הנהו סבי א״ל שיתין: שיתין ביסתרקי. כסאות מקושטין הרבה: כי מטא להתם. לאתריהו על לבי טבחא כו׳: זקפה. כנגד פיתחיהן כמאן דקא מתפח ויראה לבני אדם כמו שתעשה כדי לנוח ממשואך ולא ירגישו בך ובכך אדע פיתחן: אשכח דרבוני מגואי. שהיו סובין מושלכין שם מבפנים הפתח ומבחוץ. ואית דאמרי דרבוני שומרים מבראי ומגואי: דאי חזו. רושם כרעא דעיילא קטלי לשומרים דאבראי דשבקי גברא למיעל. ואי חזו רושם כרעא דנפקא קטלי לשומרים דגואי: אזל ר׳ יהושע עיין בשעה שישנו השומרים ואפכיה לסנדל חדא העקב לפניו והאחד הניח כמו שהוא ונראה האחד כנכנס והאחד כיוצא. (ונכנס) וכיון שראו שהפסיעות כך קטלינהו לכולהו שומרים: אשכח ינוקי מלעיל וסכי מלתחת כדי להעליל על האדם אם יקדים שלום לאלו או לאלו: סיכתא. יתד: דצה. נעצה בכותל לתתאי במקום (שלא) כנגד אבן שלא היה נקב לא עאל. דצה לעילאי במקום בין אבן לאבן שהיה נקב ועאל הכי נמי פעמים כשישאל מיוחסת מן הראשונה שמא היא תהיה מזלו: גברא דיזיף זוזי לאיניש וטריף. וכשבא לגבותן טרף להו בצער ע״י ב״ד. מאי חזי דהדר זיף לאיניש אחרינא. אמר להו גברא אזיל לאגמא קטיל טונא קמא דקיי והוה כל כך נפיש דלא מצי ביה למיטעינה וקא מוסיף וקטל ומנח עליוה ההוא טונא אלא להכי מוסיף וקטיל ומנח עליה דסבר עד דמיתרמי לי איניש דמסייעי לי דאידלי על כתפאי. אף האי הדר וזיף דסבר הא בעל חוב בתרא הוא נוח מן הראשון: מילי דכדי. משלים של כזב: אמר שם ותלא נפשיה בין רקיעא לארעא. אמר להו אסיקו לי ליבני וטונא באוירא ולא יכלי: אמר כרוכו לי גרדי מינה. כלומר הוציאו לי פתילים ממנה ואתפרנה: משרא דסכיני. ערוגה של סכינין: ורצינצה. אפרוח שמת בתוך ביצתו: אחורי לן מאנא דלא שוי חביליה. כלומר הראה לנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא עושה: אייתי בודיא הביא מחצלת ופשטה ולא היתה יכולה לכנס בפתח כשהיא פשוטה: אמר להו אייתו מרי וחציני וסתרו לבבא כדי שתהא יכולה לצאת בו אמר היינו מנא כו׳:

מי כתיב מכל החיה ומכל הבהמה. דילדרוש מכל החיה שנתקללה יותר מבהמה: יח) **[מכל הבהמה כתיב.** משמע מבהמה המקוללת יותר כך נתקלל ואין לך מקוללת בבהמה גסה יותר מחמור]: **כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש.** כגון בהמה דקה טהורה דעיבורה לה׳ חדשים וכג׳ זימני (תלתא) הוי ט״ו: **אי בעית אימא מכל הבהמה.** דמשמע מכל הבהמה המקוללת יותר: **ואיבעית אימא.** לשם קללה נאמר הלכך קללה ממורה שתוכל לדרוש מן הפסוק שדי עיליה. והכי נמי איכא לאקשויי ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשנים ומאי ניהו חמור משועל כך נתקלל הוא מחמור אחד לשנים דהוו להו ב׳ שנים אלא איכא לתרוצי קללה שדי עיליה ועוד מכל הבהמה ומכל החיה כתיב דמשמע דמשוס בהמה שיתירה קללתה על שוס חיה ומצינו חמור מקולל מחתול אחד לשבע: **נחמה מיעבר ומוליד.** כמה שוהה עיבורו במעיו: **דני אחונא.** מקום: **והא משמשי שמושי.** ואי הוו מעברי לא הוו משמשי שדרך חיה ובהמה מאחר שנתעברה אינה מקבלת זכר: **והא חכימי.** הנהו סבי וילדו לסוף המעשה: **זיל זכינהו.** נלחם: **ביסתרקי.** כסאות: **כי מטא להתם.** לכרך שלהם: **עביד חיוטא.** יט) מתמדע) בהמה: **ואזא רישא דחיוטא אמרי לך.** בתמיה: **סגי.** לעוד ולך לפני: **דרי כריכא דקני.** טול חבילה של קנים וכי מטית התם נגד הפתח זקוף החבילה לארך: **כמאן דמיתפח.** כאדם העומד לפוח: **אזל.** ר׳ יהושע: **אשכח דרבנאי.** אורבים: **מבראי.** שלא יצא אחד מן הזקנים לחוץ: **מגואי.** שלא יניחו אדם ליכנס וכי חזו הנך סבי כרעא דעיילא קטלי להו [לבראי] כ) שהיתה אסקופת החדר עבה כז) ושופכין סובין או עפר עליה ומיכרות בה פסיעות האדם וכי חזו כרעא דעיילא קטלי לשומרי [בראי] כא) כי הניחו לבא וכי חזו כרעא דנפקא קטלי להו [לגוואי] שהניחוהו לצאת והשומרים לא היו הורגים שום אדם אא״כ נכנס כולו לפנים על כרחן או אחד יוצא כולו לחוץ: **אפיה.** רבי יהושע לסנדליה ועמד על האיסקופה וגרמית פסיעה אחת נכנסת ופסיעה אחת יוצאה ודחפוהו השומרים ויצא וכשבאו הזקנים ראו כן ודימו ששני בני אדם הן אחד נכנס ואחד יוצא וקטלינהו לכולהו שומרים ואח״כ נכנס רבי יהושע: **ינוקי מלעיל.** בעלייה. ולהרע נתכוונו שהנותן שלוש לעליונים תחלה הורגים אותו התחתונים ואומרים אנו הזקנים ולנו היה לך ליתן שלוש תחילה והנותן שלוש לזקנים הורגין אותו התחתונים ואומרים הלא אנו חשובים מהם שאנחנו למעלה והם למטה: **מאי עבידתיך.** מאי בעית הכא: **אי הכי.** דחכימת את נגיבי אנן מינך: **אי זכיתו בי.** אם תנצלתוני: **דמידלו מינה.** שמיוחסת מן הראשונה ושואל אותה הרי יש לו ללמד הואיל ולא נתנו לו את הראשונה כל שכן זו: **סיכתא.** קבלייי״ל: יט) **[דלה] נחתא.** דלה השפיל ידו ונעלה בכותל במקום שאין חור ולא על דלי דלה הגביה יג) [ידו] ודלה במקום שיש חור ועל: **גברא דאוזיף וטריף.** יח) שהלוה מעות לחבירו ולא נפרע ממנו אלא בקושי שטרף לקוחות: **מאי חזי דהדר אוזיף.** לאחריני ולא נתייסר מן הראשון: **לאגמא.** ליער: **קטיל קמא טונא.** תחל חבילה ראשונה ולא מצי ביה להרימו על שכמו: **הדר קטיל ומנחה עליה.** הואיל וצריך סיוע אחרים עד דמיתרמי׳ איניש ומדלו ליה. והאי נמי הואיל והפסיד באמנה ראשונה חוזר ומאמין לאחרים עד שמזדווג לו לאדם נאמן ומשתכר בו: **מילי דכדי.** יח) דברי רוח. ל״א מילי כ) דכזיב דברי כזב: **כודנתא.** פרילה: **והוה בלי פיפקא.** שטר בלוואה חוולד: **כי נינהו מילי דכדי.** אלו הן דברי רוח: **סילתא.** שילת: **מפארי.** עשו לי חבליס מסובין ואם אינכם עושין שאילתי אף אני לא אעשה שאילתכם: **חייטיה.** תפור אותה: **כרוכו לי** יח) **גרדי מינה.** הואיל לי ממנה כדרך נשים שמוציאין חוטין מן הבגד ותופרין אותו בהן: **גרדי.** בלע״ז פירנ״ש: **משרא דסכיני במאי קטלי ליה.** ערוגה דסכיני במה קוצרין אותה: **וגפא.** תרנגולת: **ורצונא דמיה.** אפרוח שמת בקליפתו: **אחוי לן מנא דלא שוי חבליה.** שהה ההפסד שהוא מפסיד: **בודיא.** מחצלת: **לא על בארעא.** שהיה ארוך ורחב יותר מן הפתח: **אייתו מרי.** פשוי״ר בלע״ז: **וסיחרו.** פתח הבנין והכותל עד שיכנס: **אייתינהו.** יח) כ) למיעל בספינתא הואיל וחזיכינהו. היה מציאם אחד אחד בפני עצמו ומכניסו לאחר: **וכי חזייה שיתין ביסתרקי.** סבר כל חבירי יבואו כא) כאן: **אמר ליה.** רבי יהושע: **נספונא.** רב החובל: **שרי ספינתך.** התר ספינתך ולך: לבי

מנחת בהבמה: כ) עבה צרה ושופכין: כא) שהניחוהו לבא תיבת כי נמחק: כב) מה״ד תתאי דצה: כג) הגביה ידו ונעצה במקום: כד) וטרף שמלוה מעות: כה) מילי דכדי בדברי: כו) לי מינה גרדי: כז) אייתינהו למיכל: כח) מחתול הוה ניחא תיבת הכא נמחק: כט) למ״ד כלב מין: ל) למיפרך אליבא דכולי עלמא:

אחד לשלש ומאי ניהו עז מחתול. יח) הכא ניחא טפי למנקט עז מכלב למ״ד (בלאיס פ״ח מ״ו) כט) מין חיה לפי שהמשבון שלהן מכוון טפי אחד לשנים אלא ניחא ליה למיפרך ל) ככולי עלמא: כי מי כתיב מכל החיה ומכל הבהמה מכל הבהמה ומכל החיה כתיב ארור הוא מ) מבהמה שנתקללה מחיה ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשלש ומאי ניהו עז מחתול כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש דהוה ליה חמיסר ירחי איבעית אימא מכל הבהמה כתיב אי בעית אימא קללה הוא קללה שדי עילויה מ) א״ל קיסר לרבי יהושע בן חנניה נחש לכמה מיעבר ומוליד א״ל לשב שני והא סבי דבי אתונא ארבעינהו ואוליד לתלת הנהו מיעברי הוו מעיקרא ד׳ נ) [שנין] והא קמשמשי שמושי אינהו נמי משמשי כאדם והא חכימי אינהו אנן חכימינן מינייהו אי נ) חכימת זיל זכינהו ואיתינהו לי אמר ליה כמה הוו שיתין גברי אמר ליה עביד לי ספינתא דאית בה שיתין בתי וכל ביתא נ) אית בה שיתין ביסתרקי עבד ליה כי מטא להתם נ) [על] לבי טבחא אשכחיה לההוא גברא דקא (מ) פשיט חיותא א״ל רישך לזבוני א״ל אין א״ל בכמה א״ל בפלגא דזוזא יהב ליה לסוף נ) א״ל נ) אנא רישא דחיותא אמרי לך אמר ליה אי בעית דאישבקך סגי אחוי לי פיתחא דבי אתונא א״ל מסתפינא דכל דמחוי (נ) נ) קטלי ליה א״ל דרי כריכא דקניא וכי מטית להתם זקפה כמאן דקא מתפח אזל אשכח דרבנאי מגואי ודרבנאי מבראי דאי חזו כרעא דעיילא קטלי להו לבראי ודנפקא קטלי להו לגואי אפכה לסנדליה קטלי להו לגואי אפכה לסנדליה נ) קטלי להו לכולהו [אזל] אשכח ינוקי מלעיל סבי מלתחת אמר אי יהיבנא שלמא להני קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן (ג) דאנן נ) קשינן טפי ואינהו דרדקי אמר שלמא לכו אמרו ליה מאי עבידתיך אמר להו (אנא) חכימא דיהודאי אנא בעינא למיגמר חכמתא מינייכו אי הכי ניבעי לך אמר להו לחיי אי זכיתו עבידו בי ואי זכינא בכו נ) איכלו (ד) גבאי בספינתא א״ל ההוא גברא דאזיל ובעי אתתא ולא יהבו ליה מאי חזי ליה דאזיל היכא דמדלו נ) מיניה שקל סיכתא דצה לתתאי לא עאל לעילאי עאל אמר האי נמי מיתרמי בת מזליה גברא דאוזיף וטריף מאי חזא דהדר אוזיף אמר להו גברא אזל לאגמא קטל קמא טונא ולא מצי ביה (ה) נ) קטיל ומנח עיליוה עד דאיתרמי איניש מדלי ליה אמרו ליה אימא לן מילי נ) דבדיאי אמר להו הוה ההוא כודניתא דילידא והוה תלי ליה פיתקא וכתב ביה דמסיק בבי אבא מאה אלפא זוזי אמרו ליה וכודניתא מי ילדה אמר להו הי ניהו מילי דבדיאי מילחא כי סריא במאי מלחי לה אמר להו בסילתא דכודניתא ומי איכא סילתא לכודנתא ומילחא מי סרי בני לן ביתא באוירא דעלמא אמר שם נ) תלא בין רקיעא לארעא אמר להו אסיקו לי ליבני וטינא (ו) מציעתיה דעלמא היכא זקפה לאצבעתיה אמר להו הכא א״ל ומי יימר נ) אייתו אשלי ומשחו אית לן ביה בדברא עיילא למתא א״ל אפשילו לי חבלי מפארי ואעייליה אית לן ריחיא דתביר חייטיה (ז) אמר כרוכו לי מיניה גרדי ואיחייטיה משרא דסכיני במאי קטלי נ) בקרנא דחמרא ומי איכא קרנא לחמרא ומי איכא משרא דסכיני אייתו ליה תרי ביעי א״ל הי דזגתא אוכמתי והי דזגתא חיוורתי אייתי להו איהו תרי גביני אמר להו הי דעיזא אוכמתי והי דעיזא חיוורתי ורצוצא דמית (מ) נ) מהיכא נפיק רוחיה מהיכא דעל נפק אחוי לן מנא דלא שוי חביליה נא) אייתו נ) (כל חד וחד) בודיא פשטוה לא הוה עייל בתרעא אמר להו אייתו (נב) מרי נא) סיתרוה היינו מנא דלא שוו חביליה איתינהו נג) כל חד וחד כי חזי שיתין ביסתרקי אמר כולהו חבראי להכא אתו אמר ליה לספונא שרי ספינתך בהדי דקאתו שקל עפרא מעפרייהו כי

מי כתיב מכל החיה ומכל הבהמה. דילדרוש מכל החיה שנתקללה יותר מבהמה: יח) **[מכל הבהמה כתיב.** משמע מבהמה המקוללת יותר כך נתקלל ואין לך מקוללת בבהמה גסה יותר מחמור]: **כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש.** כגון בהמה דקה טהורה דעיבורה לה׳ חדשים וכג׳ זימני (תלתא) הוי ט״ו: **אי בעית אימא מכל הבהמה.** דמשמע מכל הבהמה המקוללת יותר: **ואיבעית אימא.** לשם קללה נאמר הלכך קללה ממורה שתוכל לדרוש מן הפסוק שדי עיליה. והכי נמי איכא לאקשויי ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשנים ומאי ניהו חמור משועל כך נתקלל הוא מחמור אחד לשנים דהוו להו ב׳ שנים אלא איכא לתרוצי קללה שדי עיליה ועוד מכל הבהמה ומכל החיה כתיב דמשמע דמשוס בהמה שיתירה קללתה על שוס חיה ומצינו חמור מקולל מחתול אחד לשבע: **נחמה מיעבר ומוליד.** כמה שוהה עיבורו במעיו: **דני אחונא.** מקום: **והא משמשי שמושי.** ואי הוו מעברי לא הוו משמשי שדרך חיה ובהמה מאחר שנתעברה אינה מקבלת זכר: **והא חכימי.** הנהו סבי וילדו לסוף המעשה: **זיל זכינהו.** נלחם: **ביסתרקי.** כסאות: **כי מטא להתם.** לכרך שלהם: **עביד חיוטא.** יט) מתמדע) בהמה: **ואזא רישא דחיוטא אמרי לך.** בתמיה: **סגי.** לעוד ולך לפני: **דרי כריכא דקני.** טול חבילה של קנים וכי מטית התם נגד הפתח זקוף החבילה לארך: **כמאן דמיתפח.** כאדם העומד לפוח: **אזל.** ר׳ יהושע: **אשכח דרבנאי.** אורבים: **מבראי.** שלא יצא אחד מן הזקנים לחוץ: **מגואי.** שלא יניחו אדם ליכנס וכי חזו הנך סבי כרעא דעיילא קטלי להו [לבראי] כ) שהיתה אסקופת החדר עבה כז) ושופכין סובין או עפר עליה ומיכרות בה פסיעות האדם וכי חזו כרעא דעיילא קטלי לשומרי [בראי] כא) כי הניחו לבא וכי חזו כרעא דנפקא קטלי להו [לגוואי] שהניחוהו לצאת והשומרים לא היו הורגים שום אדם אא״כ נכנס כולו לפנים על כרחן או אחד יוצא כולו לחוץ: **אפיה.** רבי יהושע לסנדליה ועמד על האיסקופה וגרמית פסיעה אחת נכנסת ופסיעה אחת יוצאה ודחפוהו השומרים ויצא וכשבאו הזקנים ראו כן ודימו ששני בני אדם הן אחד נכנס ואחד יוצא וקטלינהו לכולהו שומרים ואח״כ נכנס רבי יהושע: **ינוקי מלעיל.** בעלייה. ולהרע נתכוונו שהנותן שלוש לעליונים תחלה הורגים אותו התחתונים ואומרים אנו הזקנים ולנו היה לך ליתן שלוש תחילה והנותן שלוש לזקנים הורגין אותו התחתונים ואומרים הלא אנו חשובים מהם שאנחנו למעלה והם למטה: **מאי עבידתיך.** מאי בעית הכא: **אי הכי.** דחכימת את נגיבי אנן מינך: **אי זכיתו בי.** אם תנצלתוני: **דמידלו מינה.** שמיוחסת מן הראשונה ושואל אותה הרי יש לו ללמד הואיל ולא נתנו לו את הראשונה כל שכן זו: **סיכתא.** קבלייי״ל: יט) **[דלה] נחתא.** דלה השפיל ידו ונעצה בכותל במקום שאין חור ולא על דלי דלה הגביה יג) [ידו] ודלה במקום שיש חור ועל: **גברא דאוזיף וטריף.** יח) שהלוה מעות לחבירו ולא נפרע ממנו אלא בקושי שטרף לקוחות: **מאי חזי דהדר אוזיף.** לאחריני ולא נתייסר מן הראשון: **לאגמא.** ליער: **קטיל קמא טונא.** תחל חבילה ראשונה ולא מצי ביה להרימו על שכמו: **הדר קטיל ומנחה עליה.** הואיל וצריך סיוע אחרים עד דמיתרמי׳ איניש ומדלו ליה. והאי נמי הואיל והפסיד באמנה ראשונה חוזר ומאמין לאחרים עד שמזדווג לו לאדם נאמן ומשתכר בו: **מילי דכדי.** יח) דברי רוח. ל״א מילי כ) דכזיב דברי כזב: **כודנתא.** פרילה: **והוה בלי פיפקא.** שטר בלוואה חוולד: **כי נינהו מילי דכדי.** אלו הן דברי רוח: **סילתא.** שילת: **מפארי.** עשו לי חבליס מסובין ואם אינכם עושין שאילתי אף אני לא אעשה שאילתכם: **חייטיה.** תפור אותה: **כרוכו לי** יח) **גרדי מינה.** הואיל לי ממנה כדרך נשים שמוציאין חוטין מן הבגד ותופרין אותו בהן: **גרדי.** בלע״ז פירנ״ש: **משרא דסכיני במאי קטלי ליה.** ערוגה דסכיני במה קוצרין אותה: **וגפא.** תרנגולת: **ורצונא דמיה.** אפרוח שמת בקליפתו: **אחוי לן מנא דלא שוי חביליה.** שהה ההפסד שהוא מפסיד: **בודיא.** מחצלת: **לא על בארעא.** שהיה ארוך ורחב יותר מן הפתח: **אייתו מרי.** פשוי״ר בלע״ז: **וסיחרו.** פתח הבנין והכותל עד שיכנס: **אייתינהו.** יח) כ) למיעל בספינתא הואיל וחזיכינהו. היה מציאם אחד אחד בפני עצמו ומכניסו לאחר: **וכי חזייה שיתין ביסתרקי.** סבר כל חבירי יבואו כא) כאן: **אמר ליה.** רבי יהושע: **נספונא.** רב החובל: **שרי ספינתך.** התר ספינתך ולך: לבי

כא) בע״י ממגא כמה וכמה הוספות בביאור היטב קחנו מעסס. ב) ל״ק, ג) ס״ל שדי בה ס׳ ביסתרקי, ד) [ל״ל ס״ל הכ לי דישך יהיב ליה חד דישא דחיוטא ס״ל אלא דישא דחיוטא אמרי לך אלא דישך אמרי לך ס״ל איכעית כו׳ ס״ל], ה) [איכעית נהמא גבאי גי׳ ע״ין], ו) [דכדיני כך הגי׳ בע״י ובערוך הגי׳ לכדין], ז) ל״ק מ״ז, ח) ל״ק ופי׳ רש״י בע״ל, ט) מעתתא ל״ק, י) [עי׳ רש״ש], כ) [ברש״י בע״י איתא דכדיני], ל) ל״ל למיכל, מ) ל״ל לחדר זה,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דקא עביד חיוטא ס״ל (דיקר לזכוני) מא״מ וע״ב ס״א רישא אית לך לזבוני: (ב) שם דמחוי להו קטלי: (ג) שם קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן דיתבינן לעיל ואינהו לתתא ואי יהיבנא להני קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן דאנן קשינן: (ד) שם זכינא כבו אילכו נהמא גבאי דידי בספינתא ס״ל האי גברא וכו׳ מאי חזי דאזיל להיכא כ״ל ותיגם ליה נמתק: (ה) שם ולא מלי ביה הדר קטל: (ו) שם אמיקו לי ליבני וטינא מהתם אמרי ומי איכא דמצי לאסוקי התם אמר ומי איכא דמצי למיבני ביתא בין שמיא לארעא אמרי ליה מציעתיה דעלמא וכו׳ ומי יימר אמר אייתו: (ז) שם ריחיא דתביר אייתו שקל פיסקא מינה שדא להו אמר כרוכו לי: (ח) שם ולולא דמית בבעיתיה מהיכא: (ט) שם אייתו מרא:

לעזי רש״י

קבלייי״א [קיבל״א]. יתד, וו, זיז.
פירנ״ש [פירני״ש]. ציציות.
פשוי״ר [פושוי״ר]. מעדר.

שיטה מקובצת

א) הוא מכל הבהמה אות מ׳ נמחק: ב) אי חכמיתו זיל: ג) להתם על לבי כו׳ גברא דהוה קא עביד חיותא: ד) א״ל הב לי רישך יהיב ליה רישא דחיותא א״ל אנא רישא דחיותא אמרי לך אנא רישך אמרי לך אי בעית: ה) דמחוי קטלו ליה: ו) לסנדליה קטלינהו לכולהו תיבת להו נמחק: ז) דאנן קשי טפי ואינהו דרדקי ואי יהיבנא שלמא להני קטלי לי הני אמרי אנן עדיפנא דאנן עילאי ואינון תתאי אמר להו שלמא לכולהו חכימאי: ח) דמידלו מינה שקל שיכתא תתא דצה לא עאל דלי דצה ועאל אמר: ט) ביה הדר קטיל: י) מילי דכדי אמר להו הוה לן ההוא כו׳ מילי דכדי מילחא: יא) שם ס״א שם המפורש איתליה גרמיה באוירא תלא: יב) יימר אמר להו אייתו: יג) קטלי ליה בקרנא: יד) דמית בגו ביעיתא מהיכא: טו) חביליה אייתו כל חד וחד בודיא לא גרסי׳ כל חד וחד דרבי יהושע הביאה: טז) מרי וחצינא: יז) אייתנהו בספינתא כל חד וחד כי חזא שיתין סימן בת. מדלי. מילי. דכדיבי. אויר: יח) מבהמה הכ״ד ומה״ד מכל הבהמה כתיב. משמע בהמה המקוללת יותר הס״ד והשאר ל״ש: יט) חיותא

מ) נמ׳ דקא עביד חיותא ס״ל (דיקר לזכוני) מא״מ וע״ב ס״א רישא אית לך לזבוני: (נ) שם דמחוי להו קטלי: (ס) שם קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן דיתבינן לעיל ואינהו לתתא ואי יהיבנא להני קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן דאנן קשינן: (ע) שם זכינא כבו אילכו נהמא גבאי דידי בספינתא ס״ל האי גברא וכו׳ מאי חזי דאזיל להיכא כ״ל ותיגם ליה נמתק: (פ) שם ולא מלי ביה הדר קטל: (צ) שם אמיקו לי ליבני וטינא מהתם אמרי ומי איכא דמצי לאסוקי התם אמר ומי איכא דמצי למיבני ביתא בין שמיא לארעא אמרי ליה מציעתיה דעלמא וכו׳ ומי יימר אמר אייתו: (ק) שם ריחיא דתביר אייתו שקל פיסקא מינה שדא להו אמר כרוכו לי: (ר) שם ולולא דמית בבעיתיה מהיכא: (ש) שם אייתו מרא:

לבי בליעי. פ"ה מי אוקיינוס [עז] שבועות כל מימות שבעולם ופולטות אותן דרך תהום דכתיב והיס אינגו מלא וקשה דבסמוך קאמר שדינהו בתיגרא [ב] סס כלי ושוב היאך יורדין לתהום ומי (ד) מפרש גומא או מרין ניחא ויתכן מי בליעי סס מקום מדאמר [ד] סס בי בליעי אית ביה תלתא עלמי חד מטי ידי' אריסיה חד אליביה בתרא דכולהו מחוי בידיה לאחוריה: **מאן תנא** א"ר ירמיה דלא בר' יוסי הגלילי. פ"ה מאן תנא [אב] דאמרינן שילדה שני זכריס אינו נותן אלא חד טלה לכהן וקשה לפי' [גב] דהכא אפי' ר"י הגלילי מודה מדלא קתני במתניתין וילדו שני ראשיהן כאחד בתיגדא אמר להו [ד] מליוה להו ואיזילו לבו מלו ושדו ביה קמאי קמאי ובלע להו מלו עד דשמיט כתפייהו ובלו להו ואזול: **מתני'** [א]חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שתי [ג] חמוריו [2]שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין [ג] [ד] לכהן כלום [א]אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה [ה] וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שנאמר [1]ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום [ו] [ה]פודה בו פעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ואם [ז] מת נהנין בו: **גמ'** מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כרבי יוסי הגלילי [ג]דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפילו תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב [ה] [2]הזכרים לה' וליגמר מיניה הא מיעט רחמנא הזכרים איכא דאמרי לימא דלא כרבי יוסי הגלילי דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפי' תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב הזכרים לה' בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי הגלילי היינו דלא קתני ויצאו שני ראשיהן כאחד אלא לאביי ליתני ויצאו שני ראשיהן כאחד [ט] ועוד תניא חמורו שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' והא כי כתיב האי בקדושת הגוף הוא דכתיב אלא משום שנאמר הזכרים לה' תיובתא דאביי תיובתא ורבנן

כי מטי לבי בליעי [ח] מלא כוזא דמיא מבי בליעי כד אתו אוקמינהו קמי קיסר חזנהו דהוו מעני א"ל הני לאו נינהו שקל מעפרייהו ושדא עילוייהו אקשו לאפי מלכא אמר ליה כל דבעית עביד בהו [ב] [ח] אייתינהו מיא דאייתי מבי בליעי שדינהו בתיגדא אמר להו [ד] מליוה להו ואיזילו לבו מלו ושדו ביה קמאי קמאי ובלע להו מלו עד דשמיט כתפייהו ובלו להו ואזול: **מתני'** [א]חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שתי [ג] חמוריו [2]שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין [ג] [ד] לכהן כלום [א]אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה [ה] וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שנאמר [1]ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום [ו] [ה]פודה בו פעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ואם [ז] מת נהנין בו: **גמ'** מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כרבי יוסי הגלילי [ג]דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפילו תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב [ה] [2]הזכרים לה' וליגמר מיניה הא מיעט רחמנא הזכרים איכא דאמרי לימא דלא כרבי יוסי הגלילי דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפי' תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב הזכרים לה' בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי הגלילי היינו דלא קתני ויצאו שני ראשיהן כאחד אלא לאביי ליתני ויצאו שני ראשיהן כאחד [ט] ועוד תניא חמורו שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' והא כי כתיב האי בקדושת הגוף הוא דכתיב אלא משום שנאמר הזכרים לה' תיובתא דאביי תיובתא

לגי בליעי. מיס שבאוקיינוס שבועלים כל מימות שבעולם שנופלין בו ומביאין אותם עד תהום ופולטות אותן והיינו דכתיב (קהלת א) והיס אינגו מלא: **מעני.** מעוניים ושפלים לפי שלא היו באריגס. **איקפו.** העיזו ודברו קשות [ז] את המלך כשבריחו ריס אריגס שבורים להיות קרובים לאריגס: **כפיגדא.** בכלי. ל"א בתיגדא תבנית: **דשמוו לפפייהו.** נשמטו [יא] שכמס: **ובלו ואזול.** בלו והלכו לאבדון: **מתני' נותן טלה אחד לכהן.** בפדיון דממה נפשך חד מיניהו בכור שפטור את הרחס: **זכר ונקבה.** ואין ידוע אם [ב] זכר תחלה והרי הוא בכור או נקבה ילאתה תחלה ואין כאן [ג] בכור: **מפריש טלה.** משום ספק ומפקיע עליו קדושת פטר חמור: **והוא לעצמו.** שהוא בעצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן דכהן הוי מוליא מחבירו ועליו הראייה להביא עדים שהזכר ילא תחלה ואיסורא ליכא דאפי' פטר חמור גמור שפדאו בשה אין קדושה לא בו ולא בפדיונו דקתני במתניתין ואם מת נהנה בו אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן את הטלה לכהן [ד] דממונא הוא והכא ליכא גזל דספק הוא: **שני חמוריס** [1]**כו' זכר ונקבה נותן טלה** [טו] **לכהן.** בשביל הזכר: **או שני זכריס ונקבה.** דחדא ילדה זכר וחדא ילדה זכר ונקבה: **נותן טלה אחד לכהן.** דהא איכא חד זכר ודאי בכור ואידך דהוי ספק דשמא הנקבה ילאתה תחלה מפריש טלה והוא לעצמו: **שני זכריס ושתי נקבות.** ספק הן דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה ושמא [טו] נקבות ילאו תחלה הילכך אין כאן לכהן כלום אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו: **אחת ביכרה** [2]**כו' זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו.** דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה: **שנאמר ופטר חמור תפדה בשה.** מריש קאי כלומר מנא לן דפדיון פטר חמור בשה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה: **זכר ונקבה.** בין שה זכר בין [יז] [ג] נקבה: **ופודה בו פעמים הרבה.** שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמוריס יכול לפדותן בו: **נכנס בו.** מפרש בגמ' [יח.]: **גמ' מאן תנא.** דחמורה שלא ביכרה וילדה שני זכריס לאינו נותן לכהן אלא חד טלה: **דלא כר' יוסי הגלילי.** דאמרינן לקמן בפ' הלוקח עובר פרתו (דף יז.) דאם שלא ביכרה וילדה שני זכריס ר' יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן דאפשר לצמצם שאינן יצאו כאחד ושניהן בכורות: **שאני הכא דכתיב.** גבי רחל: **הזכרים לה'.** דמשמע שניהם אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה הזכריס א"נ אפשר לצמצם לא קדשי: **וליגמר מיניה.** בכור בהמה טמאה מבהמה טהורה: **הא מיעט רחמנא הזכרים.** ה"א ח' יתירה משמע זו ולא אחרת: **בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי** [יא]. דקמפרש טעמא דמתניתין משום (טעמא) דאי אפשר לצמצם שלא יצא ראש האחד תחלה דהוי פטר רחם היינו דלא קתני במתני' יצאו שני ראשיהן כאחד כי היכי דתני לקמן בפירקין (דף י.). גבי מילתיה דרבי יוסי הגלילי דהא לא אפשר: **אלא לאביי.** דאפשר לצמצם וטעמא משום מיעוט דהזכריס ליתני ויצאו ראשיהן כאחת דשמעינן מינה רבותא: **ועוד תניא.** בהדיא דאפי' בבהמה טמאה אמר נמי רבי יוסי שניהן לכהן: **בבהמה טהורה.** **אלא משום שנאמר הזכריס.** בבכור בהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לצמצם אמר ה"ה לפטר חמור: לימא

יש בכור (דף מח:) קתני כה"ג גבי נשים ליכא למימר הכי שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה וי"ל אגב דתנייה הכא תנייה התם א"נ ניחא ליה לפרש כל גווני ואע"ג דלא צריכי דלקתני זכר ונקבה [ט] נותן אחד לכהן דלא צריכא כלל:

שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן. לכאורה [ב] מפריש טלה אחד מספק לעצמו וכן מוכח לקמן פרק שני (דף יח:) דגבי שני זכריס ונקבה [יח] אחד לו ואחד לכהן [ג] (דמוכח) משום דקדושת בכור חלה על שתיהם וכן פי' [יט] בקונטרס מפריש עוד טלה והוא לעצמו: לאפקועי

אחר ודאי ליכא לפרושו באחר שה עצמו ואותו טלה שהפרישו לעצמו הוי חולין גמורין ונכנס לדיר להתעשר עם שאר כבשיו: ואם מת נהנה בו ישראל שהפריש שה ליתנו לכהן בשביל פטר חמור ודאי ולא הספיק ליתנו לכהן עד שמת נהנה בו כהן בעורו ובנבילתו דמעידנא דאפרשיה זכה בו כהן וברשותיה קאי: דאי ריה"ג. הא אמר באידך פירקין דאפשר לצמצם כדאמרי' ריה"ג אומר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה': הכא נמי אי ר' יוסי הוא נותן ב' טלאים לכהן מיבעי ליה דהא אית ליה אפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת: שאני התם. גבי בכור בהמה טהורה הזכרים לה': משמע שניהם אבל הכא בפדיון פטר חמור לא כתיב הזכרים: הא מיעט רחמנא הזכרים. דכתיב הזכרים אחרינא דמייתר כל פטר רחם הזכרים למעט אחריני דהני דקדושת הגוף ניתנו הזכרים לה': ותרוייהו אבל בקדושת דמים לא: בשלמא לר' ירמיה. דפסיק ואמר דלא כר' יוסי היינו דלא קתני הכא בחמור שלא בכרה ויצאו ראשיהן כאחד כדתני במתניתין דאידך פירקא דאיירי בה ר' יוסי אלמא דהא מתני' לאו ר' יוסי היא: אלא לאביי. דבעי לאוקמה כר' יוסי ליתני הכא ויצאו ב' ראשים כאחד ואע"גדמצומצמין אינהו דאפשר לצמצם חד הוא דקדוש דהא מיעט רחמנא הזכרים. ועוד הא אשכחן בברייתא דתני ויצאו ב' ראשים כאחד ריה"ג אמר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה': והא כי כתיב האי הזכרים לה' בקדושת הגוף כתיב והיכי מצי למילף לפטר חמור מיניה אלא משום שנאמר הזכרים לה' גבי בכור בהמה טהורה ילפינן נמי מיניה לפטר חמור ואם איתא דמתני'

לו א מיי' פי"ב מהל' בכורים הל' יט סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף יג:

לז ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע שם סעיף יד:

לח ג מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם

1. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כָּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ

2. וְהִעְבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ: שמות יג יב

מוסף רש"י

פודה בו. כשה, **פעמים הרבה.** שאם חזר וקנאו מן הכהן לאחר שנתנו לו, מוחזר ופודה בו פטר חמור אחר (לעיל ח:).

שיטה מקובצת

[א] בהו אייתי הנהו מיא: [ב] מליהו להאי: [ג] שתי חמוריות שלא: [ד] אין כאן לכהן: [ה] ביכרה וילדו שני: [ו] ופודה בו: [ז] מת. עיין תוספות מנחות (דף מז ע"ב) ד"ה עובד כוכבים: [ח] הזכרים. עיין בתוספות לקמן (דף מב ע"ב) ד"ה הזכר: [ט] כאחד ואף על גב דמצמצמי חד הוא דקדוש ועוד: [י] קשות אל המלך: [יא] נשמטו פרקי שכמם: [יב] אם יצא זכר: [יג] כאן דין בכור: [יד] לכהן דממונו הוא: [טו] טלה אחד לכהן: [טז] ושמא הנקבות יצאו: [יז] בין שה נקבה: [יח] כר' יוסי הגלילי: [יט] אוקיינוס שבולעים כל מימות שנופלין בו ומביאין אותן עד התהום ופולטות אותן דכתיב והיס: [כ] בתיגדא דהיינו כלי אחד ואם בתוך כלי השילכום היאך יורדים מתוך הכלי לתהום ואי הוה מפרש בתיגדא גומא או חריץ הוה ניחא טפי ויתכן בי בליעי שם מקום כדמשמע במדרש בי בליעי אית ביה כו' ארישיה וחד מחוי אליביה דבתרא דכולהו מחוי: [כא] תנא דחמורו כו' שני זכרים: [כב] לפירושו דבהא אפילו ריה"ג מודה דלא קתני: [כג] וצריך. ס"א ונראה לפרש: [כד] טלה אחד לעצמו. לאפקועי איסורא ומדלא נקט ברישא מפריש והוא לעצמו משמע שאינו צריך ומיהו קשה לפ' זה דהא בסיפא דקתני שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן צריך להפריש טלה לעצמו אע"ג דלא קתני ואין לפרש נמי דדייק דמתניתין דלא ביצאו שניהם כאחד וחד מיניהו קדוש משום דאי לאו הכי מאי קמ"ל דכמה עניינים קתני במתניתין דלא קמ"ל מידי ונראה דדייק דלא כר' יוסי הגלילי מדלא תנא התנא שניהם כאחד נותן שני טלאים לכהן דאם איתא דחייב שני טלאים לכהן הוי ליה למיתני כדקתני שאר עניינים. ותיבת שני ל"ש: [כה] י"ל דהכא דמקצת הרחם פנוי איכא למימר טפי דמין במינו אינו חוצץ ומיהו קשה אמאי נקט התם כרכטו אחותו הא אפילו כרכו אחיו נמי וכ"ת דנקט אחותו משום דאז ליכא קדושה כלל אבל באחיו קדוש או האי או האי לא אפשר לומר כן דהא תנן בפ' יש בכור ((דף מז ע"ב) שניהם אינן בכור לא לנחלה ולא) לכהן והאי נמי לההוא דמי אלא דפליג התם ר"ש ועוד בילדה ב' זכרים אמאי נותן טלה אחד לכהן אימא האחד כרך את חבירו ויצא דרך מרגלותיו ואע"ג דטובא לאו הכי נפקי דהא קי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב והול"ל טלה והוא לעצמו וצריך לתרץ דאחותו הויא חציצה והא הוי אינו מינו כו': [כו] לאביי דמוקי: [כז] לא אמרי' כל: [כח] אינו ובבת אחת לא יקדש לא זה ולא זה: [כט] והא פרישות דלא כו' שאינו בזה אחר זה אפילו בבת: [ל] אפשר לצמצם למידרש: [לא] טלה והוא לעצמו: [לב] על תיבת דאמר ועל תיבת לצמצם דיצאו שניהם כאחת: כי לפ"ד ראוי למחקו: [לג] לעיל שהנקבה חוצצת: [לד] היא פוטרת את הרחם וא"כ: [לה] לעיל דבספק מועט: [לו] לאשמועינן דאין פודה:

[לז] י"ל דקמ"ל לא: [לח] ונקבה דקתני אחד: [לט] פי' שם בקונט' דמפריש עוד טלה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי מעי לגי בליעי אית ביה תלתא צלמי וכו' כדאיתא בתוספות: (ב) שם אייתי הנהו מיא: (ג) שם במשנה אין כאן לכהן כלום וכו' וילדו שני כו' ופודה: (ד) תוס' ד"ה בי בליעי וכו' ומי הוה מפרש וכו' ויתכן שמו בי בליעי הס"ל והשאר שייך לגמרא:

רבינו גרשום

הרי החזיר להם תשובה כל ששאלוהו ונצחם ואיתיהנהו לספינתא כל חד וחד בביתיה: כי מטא לבי בליעי. מקום שיש בים שבולעין מים אחרים ואיכא דאמרי היינו בארה שבים מרים: דהוו מעני. כמי שגלה ממקומו ולא היה להם מענה לשון: אקשו לאפי מלכא. כשהרגישו עפרם גבה לבן על עפרתן ואקשו לאפי מלכא והיו משיבין דברים לפני המלך בגאוה: א"ל. לר' יהושע כל דבעית עביד בהו: שרנהו בתיגרא. בכלי בכד גדול: עד דשמיט כתפייהו. מיניהו וכלו ואזול: חמורו שלא בכרה. שמעולם לא ילדה אלא עכשיו וילדה ב' זכרים: נותן טלה א' לכהן. בשביל פדיון אותו שיצא תחלה: ואם ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון אי הזכר שהוא קדוש בבכורה מפריש טלה אחד כדי להפקיע קדושת בכור ספק להפקיע איסורו: והוא. אותו טלה יהיה לעצמו של ישראל ויהיה חולין גמור ומותר לאוכלו מ"מ משום דאמרינן המוציא מחברו עליו הראיה וכיון שהכהן אינו יכול להביא ראיה שהזכר יצא ראשון הלכך הוא לעצמו של ישראל: זכר ונקבה. שאחת ילדה זכר ואחת ילדה נקבה נותן טלה אחד לכהן. בשביל אותו שילדה זכר: שני זכרים ושתי נקבות. שכל אחד ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון: אין כאן לכהן כלום. אבל יפריש ב' טלאים לעצמו: אחת שבכרה כבר ואחת שלא בכרה מעולם אלא עכשיו ילדו ב' זכרים כו': שנאמר ופטר חמור וגו'. האי שנאמר לא משמע עלה דטלתא דקאמר אלא בבא לחודה קאמר כלומר האי דכתיב ופטר חמור תפדה בשה לא שנא בשה לחוד אלא אפי' בעז או בזכר או בנקבה או בגדול או בקטן או בתם או בבעל מום כשר לפדות: ופודה בו פעמים הרבה כלומר אם בא לידו אותו שה שנתנו לכהן בפדיון פטר חמור אחד וחזר הכהן ומכרו לו או נתנו לו יכול לפדות בו באותו שה פטר חמור אחר בכל עת שיבא לידו יכול להזור ולפדות בו או שאם היה כן שהפרישו לעצמו כדאמרן ונולד לו פטר חמור

הגהות הגר"א

לגי בליעי. ר"ח מי אוקיינוס שבולעים כל מימות שבעולם ומביאין אותם עד תהום ופולטות אותן והיינו דכתיב (קהלת א) והיס אינגו מלא: **מעני.** מעוניים ושפלים לפי שלא היו באריגס. **איקפו.** העיזו ודברו קשות [ז] את המלך כשבריחו ריס אריגס שבורים להיות קרובים לאריגס: **כפיגדא.** בכלי. ל"א בתיגדא תבנית: **דשמוו לפפייהו.** נשמטו [יא] שכמס: **ובלו ואזול.** בלו והלכו לאבדון: **מתני' נותן טלה אחד לכהן.** בפדיון דממה נפשך חד מיניהו בכור שפטור את הרחס: **זכר ונקבה.** ואין ידוע אם [ב] זכר תחלה והרי הוא בכור או נקבה ילאתה תחלה ואין כאן [ג] בכור: **מפריש טלה.** משום ספק ומפקיע עליו קדושת פטר חמור: **והוא לעצמו.** שהוא בעצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן דכהן הוי מוליא מחבירו ועליו הראייה להביא עדים שהזכר ילא תחלה ואיסורא ליכא דאפי' פטר חמור גמור שפדאו בשה אין קדושה לא בו ולא בפדיונו דקתני במתניתין ואם מת נהנה בו אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן את הטלה לכהן [ד] דממונא הוא והכא ליכא גזל דספק הוא: **שני חמוריס** [1]**כו' זכר ונקבה נותן טלה** [טו] **לכהן.** בשביל הזכר: **או שני זכריס ונקבה.** דחדא ילדה זכר וחדא ילדה זכר ונקבה: **נותן טלה אחד לכהן.** דהא איכא חד זכר ודאי בכור ואידך דהוי ספק דשמא הנקבה ילאתה תחלה מפריש טלה והוא לעצמו: **שני זכריס ושתי נקבות.** ספק הן דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה ושמא [טו] נקבות ילאו תחלה הילכך אין כאן לכהן כלום אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו: **אחת ביכרה** [2]**כו' זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו.** דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה: **שנאמר ופטר חמור תפדה בשה.** מריש קאי כלומר מנא לן דפדיון פטר חמור בשה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה: **זכר ונקבה.** בין שה זכר בין [יז] [ג] נקבה: **ופודה בו פעמים הרבה.** שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמוריס יכול לפדותן בו: **נכנס בו.** מפרש בגמ' [יח.]: **גמ' מאן תנא.** דחמורה שלא ביכרה וילדה שני זכריס לאינו נותן לכהן אלא חד טלה: **דלא כר' יוסי הגלילי.** דאמרינן לקמן בפ' הלוקח עובר פרתו (דף יז.) דאם שלא ביכרה וילדה שני זכריס ר' יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן דאפשר לצמצם שאינן יצאו כאחד ושניהן בכורות: **שאני הכא דכתיב.** גבי רחל: **הזכרים לה'.** דמשמע שניהם אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה הזכריס א"נ אפשר לצמצם לא קדשי: **וליגמר מיניה.** בכור בהמה טמאה מבהמה טהורה: **הא מיעט רחמנא הזכרים.** ה"א ח' יתירה משמע זו ולא אחרת: **בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי** [יא]. דקמפרש טעמא דמתניתין משום (טעמא) דאי אפשר לצמצם שלא יצא ראש האחד תחלה דהוי פטר רחם היינו דלא קתני במתני' יצאו שני ראשיהן כאחד כי היכי דתני לקמן בפירקין (דף י.). גבי מילתיה דרבי יוסי הגלילי דהא לא אפשר: **אלא לאביי.** דאפשר לצמצם וטעמא משום מיעוט דהזכריס ליתני ויצאו ראשיהן כאחת דשמעינן מינה רבותא: **ועוד תניא.** בהדיא דאפי' בבהמה טמאה אמר נמי רבי יוסי שניהן לכהן: **בבהמה טהורה.** **אלא משום שנאמר הזכריס.** בבכור בהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לצמצם אמר ה"ה לפטר חמור: לימא

יש בכור (דף מח:) קתני כה"ג גבי נשים ליכא למימר הכי שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה וי"ל אגב דתנייה הכא תנייה התם א"נ ניחא ליה לפרש כל גווני ואע"ג דלא צריכי דלקתני זכר ונקבה [ט] נותן אחד לכהן דלא צריכא כלל:

שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן. לכאורה [ב] מפריש טלה אחד מספק לעצמו וכן מוכח לקמן פרק שני (דף יח:) דגבי שני זכריס ונקבה [יח] אחד לו ואחד לכהן [ג] (דמוכח) משום דקדושת בכור חלה על שתיהם וכן פי' [יט] בקונטרס מפריש עוד טלה והוא לעצמו: לאפקועי

אחר ודאי ליכא לפרושו באחר שה עצמו ואותו טלה שהפרישו לעצמו הוי חולין גמורין ונכנס לדיר להתעשר עם שאר כבשיו: ואם מת נהנה בו ישראל שהפריש שה ליתנו לכהן בשביל פטר חמור ודאי ולא הספיק ליתנו לכהן עד שמת נהנה בו כהן בעורו ובנבילתו דמעידנא דאפרשיה זכה בו כהן וברשותיה קאי: דאי ריה"ג. הא אמר באידך פירקין דאפשר לצמצם כדאמרי' ריה"ג אומר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה': הכא נמי אי ר' יוסי הוא נותן ב' טלאים לכהן מיבעי ליה דהא אית ליה אפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת: שאני התם. גבי בכור בהמה טהורה הזכרים לה': משמע שניהם אבל הכא בפדיון פטר חמור לא כתיב הזכרים: הא מיעט רחמנא הזכרים. דכתיב הזכרים אחרינא דמייתר כל פטר רחם הזכרים למעט אחריני דהני דקדושת הגוף ניתנו הזכרים לה': ותרוייהו אבל בקדושת דמים לא: בשלמא לר' ירמיה. דפסיק ואמר דלא כר' יוסי היינו דלא קתני הכא בחמור שלא בכרה ויצאו ראשיהן כאחד כדתני במתניתין דאידך פירקא דאיירי בה ר' יוסי אלמא דהא מתני' לאו ר' יוסי היא: אלא לאביי. דבעי לאוקמה כר' יוסי ליתני הכא ויצאו ב' ראשים כאחד ואע"גדמצומצמין אינהו דאפשר לצמצם חד הוא דקדוש דהא מיעט רחמנא הזכרים. ועוד הא אשכחן בברייתא דתני ויצאו ב' ראשים כאחד ריה"ג אמר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה': והא כי כתיב האי הזכרים לה' בקדושת הגוף כתיב והיכי מצי למילף לפטר חמור מיניה אלא משום שנאמר הזכרים לה' גבי בכור בהמה טהורה ילפינן נמי מיניה לפטר חמור ואם איתא דמתני'

לט א מיי' פי"ב מה"מ בכורים הל' ד סמג עשין ריש טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ח:
מ ב מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ה:
מא ג מיי' פי"ב מה"מ מאכלות אסורות הלכה ה וש"ג סמג מעשה שני הלכה יז וכמ"ק:
מב ד מיי' פ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה:
מג ה מיי' פי"ב מהלכות בכורים הלכה ד טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ח:
מד ו מיי' פ"ח מהלכות טומאת אוכלין הל' כה:

תורה אור השלם

1. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בְּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לְיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֵז בְּבֹכֹר צֹאנֶךָ:
דברים טו יט
2. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה:
שמות יג יג
3. וְהוֹרִדוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָעֶגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל:
דברים כא ד
4. מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטַּמָּא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטַּמָּא:
ויקרא יא לד

שיטה מקובצת

א) רב אשי מין: ב) אלמא כל כמה דלא. תיבת כיון נמחק: ג) פטר. עי' תוס' מנחות (דף ס: ע"א) ד"ה עובד כוכבים: ד) בהנאה דברי ר' יהודה: ה) בשה ומותר והרי: ו) קידש לענין לקדושי אשה בפטר: ז) אחרון נתפס בשביעית והפרי עצמו אסור: ח) גזז פטר חמור: ט) רחם דמשמע עד שיפטוח את כל: י) לחיה מן השדה וקס"ד: יא) ואחרון אחרון נתפס: יב) אמר רבה גרסינן: יג) ונרפו בקופיץ הס"ד: יד) לטומאת נבלות: טו) אחרים מטמא אע"פ: טז) ממש דנבלות הן איכא למימר: יז) מהניא בהו טומאה להכי. תיבת להו נמחק: יח) בישול. ס"א דאי תרי כולי יומיה לא מיתסר: יט) מיניה אבל לפטורו ממצות: כ) הכא דלר' יהודה הוי ממונא דמקודשת: כא) לירושלים מדיכול לקדש: כב) הכל עיסת מעשר שני פטורה מן החלה: כג) וכן לענין עיר: כד) התם ובהשוכר: כה) נמי דפטר ר"ש מחסימה במעשר חרץ: כו) אוכל שאתה יכול להאכילו: כז) וגו' ואמאי והא: כח) הוא ועוד קשה טפי לדבנן דאפילו אוכל שאין אתה יכול להאכיל לאחרים חשיבי אוכל וכ"ש שלא היה ממעט עוף טמא ד"ל: כט) לאחרים דאי לאו הכי לשתוק קרא מיניה אבל כו'. ובתו"ח תירצו דשאני בכסוי דאין לתלות טעמא בחשיבות אוכל דהא בהמה טהורה אינה צריכה כסוי ואע"פ שהוא חשוב אוכל וא"כ (ה"ל) (הא) אשר יאכל דוקא אותו דשרי לאכול ולמעט האסור לאכול:

רבינו גרשום

ר' יוסי היא ליתני נמי במתני' ויצאו אלא מדלא קתני ש"מ דלא ר' יוסי היא אלא רבנן ותיובתא לאביי: ורבנן. דמתני' דאמרי נותן טלה אחד לכהן דאוקימנא למתני' כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי לימא. (ורבנן בין לרבנן ובין ר' יוסי קאמר לימא) קסברי רבנן ואית דאמר ורבנן דפליגי עליה דר' יוסי באידך פירקין כי יצאו ב' ראשים כאחד דאמרי וחכ"א אחד לו ואחד לכהן לימא קסברי רבנן מקצת רגעית כותלי רחם מקדש דהני כי נפקי ביחד לא נגע בהן רחם אלא לכל אחד מצד אחד: דאי כוליה רחם מקדש. כלומר מכל צדדין בענין דליגע בבכור נהי דבאי אפשר לצמצם פליגי דרבנן סברי דחד מפיק רישיה לחוץ טפי מן חבריה: חציצה מיהא הא איכא. דכל חד וחד חוצץ אחבריה דלא נגע רחם בכל סביביו: אמר רב אשי מיהא ליכא למשמע דלא בענין דכוליה רחם מקדש דאע"ג דהכא לא נגע הרחם בכל סביביו דכל אחד כיון דשניהם העוברין מין אחד הן מין במינו אינו חוצץ. וחשיב כאילו נגע הרחם סביב כל אחד: כיון דלעצמו הוא דלישראל למה לי לאפרושיה: לאפקועיה לאיסוריה דפטר חמור מיניה שיהא מותר בגיזה ועבודה החמור: והרי בכור אדם דצריך פדייה ומותר בהנאה מעשה ידיו אפי' קודם שנפדה: בשילקי. ביריקות שלוקין נותן לו לכהן מן השלקות בשוויו כמה שוה הבכור ופראוהו: בשוויו לא קאמרינן. דאם רצה לפדותו בשוויו לא הקפידה התורה עליו דאין יכול לפדותו אלא בשה והכי קאמר יש לך דבר הקפידה התורה עליו לאפקועיה לאיסוריה בשה. כלומר כשאינו רוצה לפדותו בשוויו אין יכול להפקיע איסורו אלא בשה: והרי מעשר שהקפידה התורה עליו שאינו יכול לחללו על אסימון אלא על כסף צורה ותנן במס' קדושין ר' יהודה אומר במזיד קידש אם קידש בו במזיד את האשה מתקדשת ומפרש התם מ"ש אלמא דמותר בהנאה (הכא נמי) אמר לך ר' יהודה מקדושי אשה לא מצית מותבת לי דלענין קדושי אשה נמי מיקדשה כדר' אלעזר דאשה יודעת כו' הכא נמי הא אשה בתר דאיקדשה בפטר חמור פרקה ליה בשה ומיקדשה ליה בהך דביני ביני באותו עודף שהפטר חמור שוה יותר מן השה דהיינו חולין גמורין אבל בהוא עצמו קודם שנפדה אסור בהנאה כדאמינא: יש לך דבר שפדיונו מותר בהנאה. שאין תופסת קדושה בפדיונו שאם פדאו בשה או בדמים יכול כהן למוכרו או נותנו

מוסף רש"י

במזיד קידש. דמעשר ממון הליוט הוא (קדושין נב:). ושורר הנסקל. שנתטו לאחר שנגמר דינו, ולאי נסקל ממש מטמא טומאה המוכרת דנבילה היא (נדה קא:). ועגלה ערופה. שנתטה לאחר יריעתם לנחל איתן, לשוכמה (נדה קא:). וציפורי מצורע. שנתטן (שם). ופטר חמור. שנתטו לעובד כוכבים ולא בא עליו לטומאת נבלות כגון בעודו מפרכס, דאמרינן בהעור והרוטב (חולין קיז:) השותט בהמה טמאה לעבו"ם ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. פטר חמור לאכול בהנאה כל זמן שלא נפדה, דקדוש בבכורה הוא. ל"ש ולאפליו היו נבלות מטמא טומאת אוכלין וכגון לאוכלו פחות מזית דלא חזי לטומאת נבלות מלגרוף לפחות מכביצה אוכלין לאכילתו לבכילה (נדה קא:). ובשר בחלב. אינה מגא לאסר ליה בהנאה בפרק כל הבשר (שם). והיתה לו שעת הכושר. לאי מרו ליה מלי יומא בחלבא לא מיתסר עד שיבאלנו (שם). שאתה יכול להאכילו לאחרים. אי לגבי אי לישראל (ב"ק עו:). קרוי אוכל. לענין טומאת אוכלין (חולין קכט:). שאי אתה יכול להאכילו לאחרים. עובדי כוכבים, שאסורים בהנאה (נדה שם).

רבינו גרשום (המשך)

במתנה לכל מי שירצה ואין אסור בהנאה למי שנותנו והוא אסור בהנאה הנפדה: ולא והרי שבעית דפדיונה מותר בהנאה דאין בו קדושה והיא עצמה אסורה. שבעיית נמי פדיון אסור דאמר מר אחרון אחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור. כדאמר לקח בפירות שבעית בשר ובבשר יין וכו': אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים היכא דיש לעובד כוכבים שותפות בו. ואיצטריך קרא צאנך למעוטי להאי דשותפין דעובד כוכבים דשרי בגיזה ועבודה אפי' קודם פדיונן אבל בכורך ממש דאין לאחר שותפין בו אפילו פטר חמור אסור בהנאה ובגיזה ועבודה דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר לא תעבד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם דמעשה ידיו מותר ולא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז פטר חמור כדאית ליה להתיר עבודה בב"א ובכור צאנך להתיר גוזז בפטר חמור היינו דכתיבי תרי קראי: אלא לר' יהודה דלא ממעט _לַעבוֹד בכור אדם הכי נמי דאסור בהנאה: וכי איצטריך קרא לר' יהודה למישרא שותפין דעובד כוכבים בגיזה ועבודה לאחר שנתן חצי דמיו לכהן: ור' שמעון סבר שותפין דעובד כוכבים פטורה לגמרי ולמישרי גיזה ועבודה בשותפות לא איצטריך קרא כי איצטריך לגיזה פטר חמור וה"ה לעבודה דשרי בהנאה: בשלמא לר' יהודה דמוקים לה למעוטי דשותפין דעובד כוכבים דפטר בגיזה ועבודה היינו דכתיב צאנך כלומר שלך ולא שלך ושל אחרים ואגב דאיצטריך למכתב צאנך ולא צאן כתיב נמי שורך אטו דכתיב צאנך דבשור סגיא למעוטי בכור אדם אלא כתב שורך אטו צאנך: אלא לר' שמעון. דלא ממעט שותפות שורך וצאנך למה לי בבכור שור ובבכור צאן סגיא קשיא: לאחר עריפה. שערפו בקופיץ שאסור בהנאה: מעגלה ערופה מה עגלה ערופה אסור בהנאה דאתיא שם שם ומחמת שם דאסורה בהנאה כמת: ושור הנסקל. ששחטו לאחר שנגמר דינו דאי נסקל הוה מטמא טומאה חמורה נבלה בכזית: ועגלה ערופה. ששחטה לאחר יריידתה לנחל איתן: ופטר חמור כדאמרינן השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ועדיין היא מפרכסת מטמא טומאת אוכלין משום דמחשבה דשחיטה מכשיר לטמא טומאת אוכלין וכשמתה מטמא טומאה חמורה בכזית כדין נבלת בהמה טמאה שמתה: כולן מטמאין טומאת אוכלין. כדאמרן אע"ג דאיסורי הנאה ניהו: ר' שמעון אומר כולן [אין] מטמאין טומאת אוכלין הואיל דאסור בהנאה ולא היתה להן שעת הכושר (לעגלה) [ולערלה] ושור ועגלה וצפרין אמרינן הבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שידע לך במה נשחטה חוץ מבשר בחלב אע"ג דאסור בהנאה מטמא טומאת אוכלין הואיל ולא היתה לה שעת הכושר קודם שנתערב ונתבשל: ואמר רב אסי מ"ט דר' שמעון. דאמר כולן אין מטמאין טומאת אוכלין דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הן אפילו לעובדי כוכבים דאסור בהנאה

לא אפקועי לאיסורא מיניה. יא) דלפוטרו ממצות עריפה לא היה צריך להפריש מספק כמו שאין נותן לכהן מספק כמו כן אינו עורפו מספק: ותנן רבי יהודה אומר במזיד קידש. משמע הכא כז) דמקודשת כח) בגבולין קודם שיגיע לירושלים לט) והא דאמר בסוף פ' חלק (סנהדרין קיב:) בגבולין דברי הכל יב) פטורין מן החלה לאו משום דחשיב ממון גבוה לכולי עלמא בגבולין אלא משום דלא קרינן ביה עריסותיכם כיון דאסור באכילה וכן יג) מ) עיר הנדחת לאו שלגה הוא כדאמר התם יד) בהשוכר את הפועלים (ב"מ 5.) נמי יה) פטר ר"י מחסימה מעשר חוץ לחומה לאו משום דחשיב ממון גבוה חוץ לחומה אלא משום דבעינן דיסוי הראוי לו כדמתמעטין הקדש ממעילה מ):

מכל האוכל אשר יאכל אוכל יז) שיכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל. ומ"ת פרק כסוי הדם (חולין פה.) פטרינן עוף טמא מכסוי לרבי שמעון גבי שחיטה שאינה ראויה מדכתיב ליד חיה או עוף אשר יאכל וגו' יח) והא אוכל שאתה יכול להאכיל לאחריס הוא יט) יש לומר התם חיה או עוף כתיב משמע דאתא למעוטי מיינים טמאים שאין נאכלין לאחרים ישראל ואף על גב שיכול להאכילן לאחרים כ) אבל הכא מכל האוכל אשר יאכל כא) משמע שפיר למעוטי שאין נאכל לאחרים: מה

ורבנן לימא קסברי רבנן מקצת רחם מקדיש דאי כוליה רחם מקדיש נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא אמר רב כב) מין במינו אינו חוצץ: זכר ונקבה מפריש טלה כו': וכיון דלעצמו הוא למה לי לאפרושי לאפקועי לאיסוריה מיניה אלמא כג) כיון דלא מפקע איסור בהנאה מתני' מני ר' יהודה היא דתניא כד) פטר אחמור אסור בהנאה כה) ורבי שמעון מתיר מאי טעמא דר' יהודה אמר עולא יש לך דבר שצריך פדייה ומותר ולא והרי בכור אדם שצריך פדייה ומותר אלא יש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשה ומותר ומי הקפידה והא כו) רב נחמיה בריה דרב יוסף פריק ליה בשילקי כז) בשויו בשויו לא קאמר כי קאמרינן שלא בשויו והכי קאמר יש לך דבר שהקפיד' עליו תורה לאפקועי לאיסוריה בשה כח) והרי מעשר שהקפידה עליו תורה בכסף צורי ותנן כט) רבי יהודה אומר לא) במזיד קידש לב) בפטר חמור נמי מיקדשא כדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה ועולה ואוכלתו בירושלים הכא נמי אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה ופרקא ליה בשה ומקדשא בהך דביני וביני ורבי

שמעון מאי טעמא אמר עולא יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור ולא והרי שביעית דפדיונה מותר והיא אסורה שביעית נמי פדיונה אסור דאמר מר לב) האחרון אחרון לג) אסור ואיבעית אימא ר' יהודה ור' שמעון בהאי קרא קמיפלגי דתניא [1] לא תעבד בבכור שורך אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים ולא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר לא תעבד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם לא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז לד) בכור חמור בשלמא לרבי שמעון היינו דכתיב תרי קראי אלא לרבי יהודה תרי קראי למעוטי שלך ושל אחרים למה לי ותו לרבי יהודה בכור אדם נמי נימא דאסיר אלא דכולי עלמא שורך למעוטי בכור אדם הוא דאתא כי פליגי בצאנך דר' יהודה לטעמיה דאמר לה) שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה וכי איצטריך קרא למישרי בגזה ועבודה ור' שמעון סבר שותפות עובד כוכבים פטורה מן הבכורה ולענין גזה ועבודה לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא לפטר חמור בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב צאנך ושורך אטו צאנך אלא לרבי שמעון שורך וצאנך למה לי קשיא אמר רבה ומודה ר' שמעון לאחר עריפה שהוא אסור מאי טעמא גמר עריפה[2] עריפה[3] מעגלה ערופה אמר לו) רבא מנא אמינא ליה דתניא לז) הערלה יוכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וציפורי מצורע ופטר חמור ובשר בחלב כולן מטמאין טומאת אוכלין רבי שמעון אומר כולן אין מטמאין טומאת אוכלין ומודה ר' שמעון בבשר בחלב שמטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לו שעת הכושר ואמר רבי אסי א"ר יוחנן מ"ט דר"ש דכתיב [4] מכל האוכל אשר יאכל מ) אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל

אי

ולמה: אמר יב)(ג) רבא גרסינן: לאחר עריפה. אם לא פדאו וערפו יג) כדינו: אסור. להאכילו לכלבו: עגלה ערופה. אסורה בהנאה משום דכתיב שם (דברים כא) שם תהא קבורתה: ושור הנסקל. שנתטו לאחר שנגמר דינו דלא ירדה בו טומאת נבלות. ועגלה ערופה שנתטה לאחר יריידתה לנחל איתן דקי"ל [כריטות פה.] דהיא אוסרתה: ציפורי מצורע. אסורין בהנאה במסכת קדושין (מז.): ופטר חמור. שנתטו טו) ועדיין מפרכסים שלא ירד לטומאת יד) נבילה אבל אם נגע בו ערב מטמא טומאת אוכלים אשר חזר ונגע באוכלים אחרים יז) מטמאים אע"פ שמפרכסים לאמר בהעור והרוטב (חולין קיז:) השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלים דמהניא לה שחיטת ישראל למהוי מחשבה הואיל ושחיטה דכוותה חזיא לה בבהמה טהורה. אי נמי אפילו ערפו ממש יח) דנבילה היא (ג) ואיכא למימר בהם טומאת אוכלים כגון דאיכא פחות מכזית מינייהו דלא חזי לטומאת נבילות מילגרף בהדי פחות מכביצה אוכלין ומשלימו לכביצה: כולן מטמאין טומאת אוכלין. אם נגע בהו טומאה ואע"ג דאינהו גופייהו אסירי מהניא יט) להו להכי אם נגעו באוכלין אחרים מטמאין אותן: כולן אין מטמאין. הואיל ואסורין בהנאה: שעת הכושר. קודם יא) ביאול: לאחרים. לעובדי כוכבים דאינה אסור בהנאה:

מסורת הש"ס

א) [סוכה נז: זמנים יב:], ב) [קדושין מ:], ג) [דברי ר"י כל"ל וכן איתא בקדושין מ:] וכן המתיקו תוס' מנחות סז. ד"ה עובד כוכבים וכ"ל בהגה"ש"ס], ד) [נקמן יא. ע"ש], ה) קדושין נב:, ו) [בגיעת פ"ש מ"ז סוכה מ: קדושין נח. ע"ז נ:], ז) [לעיל ב.], ח) [תוספתא דשקלים פ"ג ה"ז נמצות קפ.], ט) חולין קכט. מנחות קפ:, י) [בסוכה שם איתא: וכנגם יין כיין שמן, וכל"ל], יא) שאמטו לעובד כוכבים ל"ק, יב) נ"ל דאיתה מקודשת וגר' נ"ל דמקודשת ופי' דקפי' על האשה, יג) בעיר ל"ק, יד) [נדל"ל דמעילה (יא.)], טו) כתיב מעמע ל"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מגא אמינא: (ב) רש"ל ד"ה אמר רבה גרסי': (ג) ד"ה ופטר חמור וכו' דעבלה היא איכא כל"ל ותוס ו נמקק:

מוסף רש"י

הליוט הוא (קדושין נב:). ושור הנסקל. שנתטו לאחר שנגמר דינו, ולאי נסקל ממש מטמא טומאה המוכרת דנבילה היא (נדה קא:). ועגלה ערופה. שנתטה לאחר יריעתם לנחל איתן, לשוכמה (נדה קא:). וציפורי מצורע. שנתטן (שם). ופטר חמור. שנתטו לעובד כוכבים ולא בא עליו לטומאת נבלות כגון בעודו מפרכס, דאמרינן בהעור והרוטב (חולין קיז:) השוחט בהמה טמאה לעבו"ם ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. פטר חמור לאכול בהנאה כל זמן שלא נפדה, דקדוש בבכורה הוא. ל"ש ולאפליו היו נבלות מטמא טומאת אוכלין וכגון לאוכלו פחות מזית דלא חזי לטומאת נבלות מלגרוף לפחות מכביצה אוכלין לאכילתו לבכילה (נדה קא:). ובשר בחלב. אינה מגא לאסר ליה בהגאה בפרק כל הבשר (שם). והיתה לו שעת הכושר. לאי מרו ליה מלי יומא בחלבא לא מיתסר עד שיבאלנו (שם). שאתה יכול להאכילו לאחרים. אי לגבי אי לישראל (ב"ק עו:). קרוי אוכל. לענין טומאת אוכלין (חולין קכט:). שאי אתה יכול להאכילו לאחרים. עובדי כוכבים, שאסורים בהגאה (נדה שם).

---

1) [לעיל ב.] ד"ה ופטר חמור וכו' דעבלה היא איכא כל"ל ותוס ו נמקק:
2) [סוכה נז: זמנים יב:], 3) [קדושין מ:], 4) [דברי ר"י כל"ל וכן איתא בקדושין מ:] וכן המתיקו תוס' מנחות סז. ד"ה עובד כוכבים וכ"ל בהגה"ש"ס], 5) [נקמן יא. ע"ש], 6) קדושין נב:, 7) [בגיעת פ"ש מ"ז סוכה מ: קדושין נח. ע"ז נ:], 8) [לעיל ב.], 9) [תוספתא דשקלים פ"ג ה"ז נמצות קפ.], 10) חולין קכט. מנחות קפ:, 11) [בסוכה שם איתא: וכנגם יין כיין שמן, וכל"ל], 12) שאמטו לעובד כוכבים ל"ק, 13) נ"ל דאיתה מקודשת וגר' נ"ל דמקודשת ופי' דקפי' על האשה, 14) בעיר ל"ק, 15) [נדל"ל דמעילה (יא.)], 16) כתיב מעמע ל"ק,

1) אולי ל"ל בהגה

אי הכי. דטעמא דר' שמעון משום הנאה הוא: מה להן מותר בהנאה. דכתיב לכלב תשליכון אותו (שמות כב): **לדידיה נמי.** לעולם ישראל עלמו היתה לו שעת הכושר אבל שור הנסקל ועגלה ערופה לא היתה לו שעת הכושר אפי' קודם לכן דהכמה בחייה בחזקת איסור עומדת.

ניחני ומודה ר' שמעון בפטר חמור. דהא יכול להאכילו לאחרים הוא: **דלא תשיב עליה.** לאכילה ומשום הכי לא תני ליה דסתמיה לאו לאכילה קאי: [3] **ואיסורו חישובו.** איסור דאסר ליה רחמנא לישראל משוא ליה אוכל דכיון דאסר ליה מכלל דראוי לאכילה לעובד כוכבים הוא: **לריכה מחשבה.** לטמא טומאת אוכלין אם נגע [4] בהן שרץ שאם תגע אחרי כן באוכלין כשרין מטומאה וכל כמה דלא תשיב עליה לית ביה שום טומאה מגע דנבלת עוף טהור אינה מטמאה אלא אם [5] אכלה ואז מטמאה אותן בגדים שהוא לבוש בשעת בליעה: **ואינה לריכה הכשר.** הואיל ויש עליה טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים אם היה אוכלה ואמר בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כח.) וכי יותן מים וכו' [1] מה זרעים מיוחדין שאין סופן לטמא טומאה חמורה לריכין הכשר אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה לריכין הכשר [2] ולא שייך הכשר אלא בטומאה קלה דאוכלין וכן מחשבה: **ר' שמעון היא.** דלית ליה איסורו חישובו: **נבלת בהמה טמאה בל"מ.** שהיא סתמא לאו לאכילה קיימא דמאיסה ועוד שיש לה שני דחויין אחת שלא שחטה ואחת [3] טומאה היא וכן נבלת עוף טהור: **וחלב.** שומן של [4] נבלה טהורה: **בבפרים.** דעגייס הם ואין רגילין לאכול עופות ושומן לריכין מחשבה להאכילן לעובד כוכבים ואם לאו אין מטמאין טומאת אוכלין. וא"ת נבלת בהמה טמאה טומאת אוכלין למה לה הא מטמאה אדם וכלים כ"ש [5] אוכלין תריץ כדאמר בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא.) דאי איכא פחות מכזית טמאה [6] דאין עליה טומאת נבלות שהרי אין בה שיעור ולירפו לפחות מכזית זה לאכילה מצטרף עם שאר אוכלין להשלימה לכזית אם יגע בהן שרץ יטמאו. [7] והחלב לא גרסינן דליכא למימר בית אוכלין אם אין לריך הכשר דאי בחלב נבלה הא אין מטמא טומאה חמורה דכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה ואמאי לא נבעי הכשר ואי בשחוטה ומשום שכבר הוכשר הא שינו בגמ' בהעור והרוטב (חולין קמח.) חזר ר"ע להיות שונה כר' יהודה דהכשר שחיטה לא מהניא לחלב משום דאכתי לאו אוכל הוא דהא דכפרים לאו בר אוכל הוא עד דחשיב עליה ובטהרות במשקה לא גרסינן ליה: **ואינה לריכה הכשר.** הואיל ומטמאה טומאה חמורה [8] בעוד שהיא בה זית אם סגם בעודה היא מחוברת נבלה [9]: **נבלת בהמה טהורה בל"מ.** סתמא לאכילת עובד כוכבים דלא מחשבה ועוד דלגבי ישראל אין בה אלא דיחוי אחד הלכך אינה לריכה מחשבה לקבל טומאת אוכלין להצטרף פחות מכזית הימנה לפחות מכזיה אוכלין וכן נבלת עוף טהור והחלב של שחוטה: **בשווקים.** בכרכים דיש בה רוב עם ועשירים הם ורגילין לאכול רוב עופות ושומן: **ולא הכשר.** נבלת בהמה ועוף משום דמטמאין טומאת אוכלין וחלב שחוטה בשווקים משום שכבר הוכשר בשחיטה דכיון דלא בעי מחשבה אהני ליה הכשר שחיטה: **הא טמאה בעיא מחשבה.** ולא אמרינן איסורו זהו חישובו: **אף הגמל.** דינו כבהמה טהורה הואיל ויש בו אחד מסימני טהרה. ומדאוסיף ר"ש בסיפא מכלל דריש רבנן היא וש"מ לית להו איסורו חישובו וגבי פטר חמור דמטמאין לעיל [10] בדחשיב עליה הוא ואפ"ה מטהר ר"ש דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא דמודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור כדרב': **אלא אמר רבא דר"ע לא אמרינן איסורו חישובו.** גרידא ואפ"ה פלוגתייהו בדלא חשיב ולית ליה לדרב' [11]. ודקשיא לך מאי טעמא דרבנן [12] אי דערפיה מיערף הכי נמי דטמא טומאת אוכלין ולא חשיב עליה:

אי הכי בשר בחלב מאי איריא דהיתה לה שעת הכושר תיפוק לי דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר [6] משום ר' שמעון בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר [1] כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ולהלן הוא אומר [2] ואנשי קודש תהיון לי מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה חדא ועוד קאמר חדא דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא ועוד לדידיה נמי הרי היתה לו שעת הכושר ואם איתא דלאחר עריפה שרי רבי שמעון ליתני ומודה רבי שמעון בפטר חמור ובשר בחלב שמטמאין טומאת אוכלין אי דחשיב עליה הכי נמי הכא במאי עסקינן דלא חשיב עליה וטעמא מאי מטמאי רבנן אמרוה רבנן קמיה דרב ששת הואיל ואיסורו [3] חישובו [4] ולרבנן מי אמר הואיל ואיסורו חישובו והא תנן [5] שלשה עשר דברים [6] אמרו בנבלת עוף טהור וזו אחת מהן צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר ואי איסורו חישובו למה לי מחשבה הא מני רבי שמעון היא תא שמע [7] נבלת [8] בהמה טמאה ואינה צריכה מחשבה בכל מקום ונבלת עוף טהור והחלב בכפרים צריכים מחשבה ואינם צריכים הכשר ואי אמרת איסורו חישובו למה לי מחשבה הא מני רבי שמעון היא תא שמע [9] נבלת [10] בהמה טהורה בכל מקום ונבלת עוף הטהור והחלב בשווקים אינן צריכין מחשבה ולא הכשר הא טמאה בעיא מחשבה וכי תימא הא מני רבי שמעון היא הא מדסיפא רבי שמעון הוי רישא לאו רבי שמעון דקתני סיפא רבי שמעון אומר אף הגמל והארנבת והשפן והחזיר אינן צריכין לא מחשבה ולא הכשר [11] ואמר רבי שמעון מה טעם הואיל ויש בהן סימני טהרה אלא אמר רבא דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו ואי דערפיה מיערף הכי נמי

הכא

מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה כו'. תימה דבפרק כל שעה (פסחים כד.): דרש מיסי בן יהודה איסור באכילה מהכא ואיסור הנאה יליף מק"ו דעדלה והשתא במאי פליגי וי"ל [1] קסבר תנא דתמה כיון דמאי לקיומי מרוייהו הגזרה שוה וק"ו מקיימי ומיהו קשה דבכמה מקומות אתיא ג"ש ומפקינן מק"ו כדאמר בכמה דוכתי שיכול ושוסה ק"ו והדר [2] תלמוד לומר אלמא אתיא גזרה שוה ומפקינן מקל וחומר ופירש"י ת"ת קבל איירי במידי דאסור בהנאה כגון קדשים שיצאו חוץ למחיצתן דדרש בפרק בהמה המקשה (חולין קמ.) מנסר בשדה [3] כיון שיצא חוץ למחיצה נאסר ואע"ג דפסטיה דקבל איירי בהנאה כדכתיב בכלב תשליכון אותו קסבר תנא דתמה כיון דהתם להכי אתיא ק"ו דילפינן מקדשים לחייבי בהו נמי קבל ומנא דהכא סבר מעטיפה דשריא בהנאה ילפינן כפסטה [4] ולית ליה קל וחומר דהכי נמי מאן דדרש איסור הנאה מנ' לא תבשל לית ליה קל וחומר [5] (וא"ת מאן דדרש ליה [6] מקודש אית ליה ק"ו) תיפוק ליה איסור הנאה מכל מקודש בגזה משרף כדילפינן מיניה פרק כל שעה (פסחים כד.) פסולי קדשים י"ל עם קדש ומאמי קדש [7] מענין אחד ולמו אהדדי [8] מ"ש דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים כדאמר פרק כיסוי הדם (חולין פה. [9]): **נבלת** בהמה טמאה בכל מקום ונבלת עוף טהור בכפרים צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר. וחמלב לא גרסינן דליכא [10] למימר דאין לריך הכשר דאי בחלב נבלה הא אינה טמטמה דאי אמרת דאין לריך הכשר אמאי לא נבעי הכשר ואי בשחוטה שינו בפרק העור והרוטב (חולין קמח.) חזר רבי עקיבא להיות שונה כרבי יהודה דהכשר שחיטה לא מהניא לחלב משום דאכתי לאו אוכל הוא דהא בכפרים לאו בר אכילה הוא עד דחשיב עליה ובטהרות לא גרסינן ליה [11] עכל"ש לפי שיש [12] מאחרים הוגה ואע"ג דרב פפא מוקי התם בהעור והרוטב (שם) פליגתא דתנאי [13] בהיתר מחשבה מ"מ מסתבר דהכי אתם משנה דמסכת טהרות סבירה כי חזרה ובסיפא גרסינן לה שפיר [14] החלב בשווקים אין לריך לא מחשבה ולא הכשר ובחלב שחוטה [15] אמרינן וכן פירש הקונטרס:

ונבלת עוף טהור בכפרים. פירש הקונטרס [16] עגייס הם ואין רגילין לאכול עופות [17] ונראה לפרש טעם אחר בשווקין יש אוכלין מרובים וקונין כל דבר בכפרים אוכלים מועטין ולא זבני אלא מידי מעליא:

נבלת בהמה טהורה בכל מקום. מה שיש אילוק בין טמאה לטהורה ואע"ג דתרוייהו לא מזבן אלא לעובד כוכבים וחפלים הם בחזיר יותר כדאמרינן התם חולין (ד' ח.) ובמים מלאים כל טוב [18] (כותלי) [קדלין] דחזירי ואמרי' בגמילה (דף יג.) ושאנה לטוב [19] כתלי דחזירי מכ"מ מה שהיא טהורה משוי אוכל בראויה מעט הואיל וכשאינה נבילה אוכל גמור הוא לישראל ומהאי טעמא מהני לרבי שמעון בגמל וארנבת שפן וחזיר [20] שימני שהרה לשווי אוכל כדאמר בקמוץ ובקונטר' נמי פירש כאן נבלת בהמה טמאה כ"מ שהיא סתמא לאו לאכילה קיימא דמאיסה ועוד יש עליה שני דחויין אחד אלא נשחטה ועוד דטמאה היא וגבי נבלת בהמה טהורה פירש סתמא לאכילה עובד כוכבים אלא מאיסה ועוד לגבי ישראל אין בהן אלא דחוי אחד הלכך אינה לריכה מחשבה: **והחלב** בשווקים. פ"ה רגילים לאכול עופות ושומן משמע שר"ל דכל שומן קרוי חלב ולא מייתי דוקא [1] מחלב האסור כגון מותב קרוס ונקלף (חולין דף מט.):

שהשוחט

[1] מקדש ואית ליה: [2] קדש דרשי שהם ענין אחד ודמו טפי אהדדי א"נ: [3] למימר ביה דאין: [4] למימר ביה דאין: [5] בשחוטה ומשום שכבר הוכשר הרי: [6] עכל"ה וכתבתי לפי: [7] ושמא אחרי כן הוגה אות מ' ס' נמחק: [8] דתנאי בהכשר קודם מחשבה מ"מ מסתברא דהך סתם משנה דמס' שהרות סברא דחזרה ובסיפרא גרסינן לה שפיר והחלב בשווקים א"צ וכו' ובחלב שחוטה איירי וכן פירש הקונטר' הס"ד: [9] דענים הם הס"ד: [10] עופות ובסיפא דבשווקים פרש"י דיש בה רוב עם ועשירים הם ורכולים לאכול עופות ונראה לפרש טעם אחר דבכרכים יש אוכלין מרובין וקונין כל דבר אבל בכפרים יש אוכלין כו' מעליא הס"ד ומה"ד צריכין מחשבה להאכילה לעובד כוכבים ואם לאו אין מטמאין טומאת אוכלין וא"מ נבלת בהמה טמאה אוכלין למה לה הא מטמאה אדם וכלים וכ"ש שאר אוכלין תריץ כדאמרינן בכריתות בפ' דם שחיטה דאי איכא פחות מכזית בנבלה והא דאינה צריכה הכשר ע"ה הואיל ומטמא טומאה חמורה כשהיה בה כזית שלם בעודה מחוברת עם אביה ולא יתכן לומר כן דמה שטמאה מתחלתה וטמא[ה] חמורה אין מועיל לה כמו שפי' הקונטרס בעצמו בפ' בהמה המקשה גבי חד לבשר הפורש מן הבהמה וחד לבשר הפורש מן האבר ומאי אולמיה דהאי מהאי סד"א הואיל ומטמא טומאה חמורה אגב אמו לא ליבעי הכשר קמ"ל ופי' שם הקונטרס דבשר הפורש מן האבר מה שהיה מתחלתו מטמא טומאה חמורה בעודו מחובר באבר אין מועיל לו לענין טומאה קלה לאחר שפי' כיון דאינו מטמא עוד טומאה חמורה וכן משמע בס"פ הערה והרוטב גבי חותך בשר מאבר מן החי דקאמר חישב עליו ואח"כ חתכו בשר המוקץ לה בשהוכשר ופריך ל"ל הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו ומשני דששמש מעשה עץ שמש פי' ולכך לא הועיל לו טומאה חמורה שהיתה לה להעשות אוכל לענין הכשר וי"ל הך דשמעתין דהאי פחות מכזית נבילה חשיב סופו לטמא טומאה חמורה כיון דחזי לאצטרופי לכזית והכי איתא בהדיא בפרק דם שחיטה הס"ד: [11] טוב אלו כולהי דחזירי כו' אמרינן במגילה דישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים אלו כולהי דחזירי מ"מ יש שהוא מבהמה טהורה

משוי: [12] וחזיר טעמא דיש בהם סימני טהרה לשוויי אוכל ובעורב נמי מהני ביה סימני טהרה כדאמר: [13] דוקא בחלב האסור:

[1] כי עם קדוש אתה לה' אלהיך. [2] ואנשי קודש תהיון לי. [3] אי הכי בשר בחלב מאי איריא דהיתה לה שעת הכושר תיפוק לי דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר. [4] משום ר' שמעון בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר. [5] שלשה עשר דברים. [6] אמרו בנבלת עוף טהור וזו אחת מהן צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר. [7] נבלת בהמה טמאה. [8] בהמה. [9] נבלת בהמה טהורה. [10] בכל מקום. [11] ואינה צריכה הכשר. [12] ר"ש. [13] בכפרים. [14] בשווקים. [15] בשחוטה. [16] עגייס הם. [17] ואינם צריכים הכשר. [18] כותלי. [19] לטוב. [20] ארנבת.

תורה אור השלם

1. לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליי אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: דברים יד כא
2. ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו: שמות כב ל

רבינו גרשום

ואינן קרויין אוכל: אי הכי. לר' שמעון מאי איריא דבשר בחלב משום הכי מטמא טומאת אוכלין משום דהיתה לו שעת הכושר תיפוק ליה דמשום הכי מטמאין דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים לעובדי כוכבים הוא דסבירא ליה דמותר בהנאה דתני רבי שמעון וכו': ועוד לדידיה נמי לישראל היתה לו שעת הכושר קודם שנתבשל בחלב. ואם איתא דלאחר עריפה שרי בהנאה לר' שמעון ליתני ומודה ר' שמעון בפטר חמור ובשר בחלב שמטמא טומאת אוכלין דהא תרוייהו שרו בהנאה ואוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים ניהמו אלא מדלא תני ומודה בפטר חמור ש"מ דלאחר עריפה אסור: לעולם ר' שמעון שרי בהנאה ואמאי לא מטמא טומאת אוכלין: הכא במאי עסקינן דלא חשיב עליה בשעת עריפה דליטמא טומאת אוכלין: אמרוה רבנן קמיה דרב ששת. משום הכי לדבנן מטמא טומאת אוכלין הואיל דחמור דאסור לישראל באכילה חומרא דאיסורו חישובו לטמא טומאת אוכלין: ור"ש לא אמר דאיסורו (איסור) חישובו אלא אי חשיב עליה מטמא טומאת אוכלין אי לא לא: ולרבנן מי אמרינן כו' והתנן במס' עוקצין י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור וזו אחד מהן צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר כלומר דלא מטמא טומאת אוכלין אלא אי חישב עליה שתהא לאכילה לעובד כוכבים ומשום הכי בעיא מחשבה דלית ליה טומאה אחריתי דהא נבלת עוף לא מטמאה בנגיעה בכזית כנבלת בהמה ולא מטמא אלא באכילה בבית הבליעה הלכך צריכה מחשבה לטמא טומאת אוכלין בכביצה ואינה צריכה הכשר מים דבלא הכשר מים אי נגע שרץ בכביצה אוכלין דנבלת עוף מטמא ומ"ט אין צריכין הכשר דקי"ל דכל שסופו לטמא טומאה חמורה בכזית אין צריך הכשר והאי נבלת עוף נמי כי אכיל מיניה כזית מטמא בגדים אבית הבליעה והיינו טומאה חמורה דמטמא בכזית כנבלת בהמה. אבל נבלת בהמה מטמאה בנגיעה בכזית בלא אכילה. והאי דנקט נבלת עוף הטהור דצריך מחשבה כ"ש נבלת עוף טמא אבל האי דנקט עוף טהור דבותא קמ"ל דאע"ג דעוף טהור דראוי הוא לאכילה בין לישראל בין לעובדי כוכבים אפילו הכי נבלתו לא מטמאה טומאת אוכלין אלא במחשבה ואי אמרת איסורו חישובו שהואיל ואסור באכילה לישראל חשוב וראוי הוא לאכילה לעובד כוכבים מטמא טומאת אוכלין למה לי מחשבה אחריתי: הא מני. דצריך מחשבה ר' שמעון היא דלית ליה איסורו חישובו: ת"ש נבלת בהמה טמאה בכל מקום. בין בכפרים בין בכרכים דאחד ענים ואחד עשירים דרכן לאכול אעפ"כ צריכה מחשבה לענין טומאת אוכלין ואמאי צריכה מחשבה משום דבהמה טמאה היא דלא היתה ראויה לישראל לאכילה והאי דצריכה מחשבה לאו לטמויי טומאת אוכלין דגופה בכביצה קאי דהיא עצמה טמאה היא טומאה חמורה בכזית בלא מחשבה אלא הכי צריכה מחשבה לאיצטרופי קאמר כגון דאיכא פחות מכביצה דשאר אוכלין דלאו דנבלה ואיכא פחות מכזית דהני וולד בהמה דמצטרפא להנך אוכלין ומשוי להו כביצה וההוא פחות מכזית כיון דלית ביה שיעור טומאה חמורה לית ביה טומאה בגופיה ויכול לאיצטרופי לטומאת אוכלין הלכך צריכה מחשבה ונבלת העוף הטהורה אע"ג דעוף טהור הוא דהוי ראוי בין לישראל בין לעובדי כוכבים כיון דבכפרים הוא דלא רגילי למיכל עופות צריכה מחשבה ולטומאת אוכלין דעוף לא צריך מידי לאיצטרופי אלא בכביצה דנבלת עוף דגופה קאמר ואינה צריכה הכשר דאפילו בלא הכשר מטמאה דהא אמרן בין לישראל בין לעובדי כוכבים ולא אמרינן איסורו חמורה אין צריך הכשר. אלא אי נגע בהו שרץ בלא הכשר מטמא טומאת אוכלין והא הכא דלא אמרינן איסורו חישובו: הא מני ר' שמעון היא: ת"ש נבלת בהמה טהורה בכל מקום. כיון דהיתה ראויה בין לישראל בין לעובדי כוכבים ובנבלת העוף הטהורה והחלב בשווקים היינו בכרכים דהוו מקום שווקים דהתם רגילי למיכל בין עופות בין חלב ושומן דעשירים הן. אבל בני כפרים אין רגילין ליכל לא עופות ולא חלב דהחלב אין צריכה לא הכשר ולא מחשבה דבלא מחשבה מטמאה אדם ובגדים ולא הכשר דנבלת עוף בגיא מחשבה דהא לא הויא ראויה בין לישראל בין לעובדי כוכבים ולא אמרינן דאיסורו חישובו: ואי תימא הא מני דבעיא מחשבה ר' שמעון דלית ליה איסורו חישובו הא מדסיפא ר' שמעון דן בהמה טהורה חשיבי כנבלת בהמה טהורה: מכלל דרישא לאו ר' שמעון אלא רבנן ורקא דייקינן הא טמאה בעיא מחשבה אלמא דלית להו לרבנן איסורו חישובו: אלא אמר רבא דכולי עלמא. [6] אם אם שחטו סתם בלא מחשבה שחיטתו חישובו לטמא טומאת אוכלין ולעולם ליתה לדרבה דאמר מדרה ר' שמעון לאחר עריפה שרי בהנאה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא ליתני נמי מודה ר"ש בפטר חמור ובשר בחלב וכו' ודאי היא דערפי מיערף להאי פטר חמור הכי נמי דלר' שמעון נמי מטמא טומאת אוכלין דערפה כשחיטה סתם (דמיא) מה שחיטה סתם לא בעי מחשבה דשחיטתו היא מחשבתו אף עריפתו חשבו

[6] נלאה דל"ל ואי דערפיה מיערף הכי נמי אם אם שחטו וכו'.

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פ"ג מהלכות טומאת אוכלין הלכה ג:

מוסף רש"י

מה להלן כו' ומותר בהנאה. כדכתיב לכלב תשליכון אותו והא הנאתו הוא מה שכלבו אוכל דמסתבר עליו (מנחות קא). צריכה מחשבה. בלאכילה ושוב מטמא מאליה ומחזור ומטמא אוכלין כמגע, דאם מאליה קודם מחשבה אין לה טומאה אלא בנגיעה (נדה נ:) אי: לאצטרף פחות מכזית מעמא דאינה לאכילה פחות מכביצה אוכלין לקבל טומאת אוכלין כמגע (זבחים קה:). ואינה צריכה הכשר. לטמא, לא נמיס ולא לטמא שרץ, שמאליה מטמאה אוחלא וטפיה לטמא טומאה חמורה (שם ובעי"ר נדה נ:). נבלת בהמה טמאה. אם מחשבה לאו לאכילה, אלכך בעיא מחשבה ומי דאי איכא כזית בלא מחשבה מטמא אוכלין אדם וכלים וכל שכן אוכלין ומשקין, אלא להכי מהניא מחשבה דאי איכא פחות מכביצה אאי אוכלין ופחות מכזית נבלה אבלים לכביצה, אי חשיב עליה אלעטרופא בהדייהו ומקבל טומאה כמגע שרץ ואי לא לא (נדה נ:). בכל מקום. ואפילו בשווקים שיש שם רוב עם לריכה מחשבה לאכילה לקבל טומאת אוכלין, הואיל דאין דרך לאוכלה (כריתות כא.). ונבלת עוף טהור והחלב בכפרים. שהם מועטין (שם). צריכים מחשבה. לטומאת אוכלין, ואינם צריכים הכשר. משום דמטמאין טומאה חמורה, דנבלת בהמה טמאה בטמאה ונבלת עוף טהור מטמא בגדים אבית הבליעה ולמיכל בכביצה דכל שסופו לטמא טומאה חמורה אינו לריך הכשר (שם, ועי"ש בתוס' ש"ג והחלב). נבלת בהמה טהורה בכל מקום. ואפילו בכפרים דליכא אוכלין מרובין שמטמא לאכילה (נדה נ:). ואפילו בכפרים שהם מועטו אין לריכין מחשבה דשמטמא למאכל עכו"ם עומדת (כריתות כא.). ונבלת עוף טהור והחלב בשווקים. שהם מרובין (שם) דאוכל עם רב ואוכלין הכל, וכן חלב בהמה דבכרכים אין לריכין מחשבה, אבל בכפרים בעי מחשבה (נדה נ:). אינן צריכין מחשבה ולא הכשר. דנבלת בהמה ועוף מטמאין טומאה חמורה, וחלב בהמה שחוטה קמייר, שהרי הוכשר בדם שחיטה (כריתות כא.).

שיטה מקובצת

[1] ואיסורו. ס"א חישובו ומי אמרינן איסורו חישובו והתנן כו': [2] חישובו ור"ש לא אמרינן איסורו חישובו ולרבנן מי אמר איסורו חישובו: [3] דברים נאמרו בנבלת עוף הטהור צריכה וחיבות זו אחת מהן נמחק: [4] קאי הס"ד ומה"ד ומעבעא מאי מטמאי רבנן. כיון דלא חשיב על פטר חמור הס"ד ומה"ד ואיסורו: [5] נגע בה שרץ שאם תגע היא אחרי כן: [6] אם כן אוכלה ואז מטמאה אותן בגדים: [7] הכשר והאי סופו לטמא טומאה חמורה ואין צריכין הכשר דלא שייך הכשר אלא בטומאה: [8] ואחת דטמאה היא: [9] של נבלת בהמה טהורה: [10] ס"ש שאר אוכלין: [11] מתיבת והחלב עד תיבת ליה בסה"ד כ"ז אינו נמצא בס"י: [12] חמורה כשהיה בה זית: [13] בנבלה. ס"א עם אביה: [14] דרבנן ואי דערפי: [15] וי"ל דקסבר תנא: [16] והדר קאמר תלמוד לומר גז"ש אלמא אתיא גז"ש ומפקא מקל וחומר ופירש ר"ת דבהאי קרא איירי נמי במידי: [17] בשדה דבשר כיון: [18] כפשטה דקרא ולית: [19] בשחוטה ומשום שכבר הוכשר הרי: [20] עכל"ה וכתבתי לפי: [21] ושמא אחרי כן הוגה אות מ' ס' נמחק: [22] דתנאי בהכשר קודם מחשבה מ"מ מסתברא דהך סתם משנה דמס' שהרות סברא דחזרה ובסיפרא גרסינן לה שפיר והחלב בשווקים א"צ וכו' ובחלב שחוטה איירי וכן פירש הקונטר' הס"ד: [23] דענים הם הס"ד: [24] עופות ובסיפא דבשווקים פרש"י דיש בה רוב עם ועשירים הם ורכולים לאכול עופות ונראה לפרש טעם אחר דבכרכים יש אוכלין מרובין וקונין כל דבר אבל בכפרים יש אוכלין כו' מעליא הס"ד ומה"ד צריכין מחשבה להאכילה לעובד כוכבים ואם לאו אין מטמאין טומאת אוכלין וא"מ נבלת בהמה טמאה מטמאת אוכלין למה לה הא מטמאה אדם וכלים וכ"ש שאר אוכלין תריץ כדאמרינן בכריתות בפ' דם שחיטה דאי איכא פחות מכזית בנבלה והא דאינה צריכה הכשר ע"ה הואיל ומטמא טומאה חמורה כשהיה בה כזית שלם בעודה מחוברת עם אביה ולא יתכן לומר כן דמה שטמאה מתחלתה וטמא[ה] חמורה אין מועיל לה כמו שפי' הקונטרס בעצמו בפ' בהמה המקשה גבי חד לבשר הפורש מן הבהמה וחד לבשר הפורש מן האבר ומאי אולמיה דהאי מהאי סד"א הואיל ומטמא טומאה חמורה אגב אמו לא ליבעי הכשר קמ"ל ופי' שם הקונטרס דבשר הפורש מן האבר מה שהיה מתחלתו מטמא טומאה חמורה בעודו מחובר באבר אין מועיל לו לענין טומאה קלה לאחר שפי' כיון דאינו מטמא עוד טומאה חמורה וכן משמע בס"פ הערה והרוטב גבי חותך בשר מאבר מן החי דקאמר חישב עליו ואח"כ חתכו בשר המוקץ לה בשהוכשר ופריך ל"ל הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו ומשני דששמש מעשה עץ שמש פי' ולכך לא הועיל לו טומאה חמורה שהיתה לה להעשות אוכל לענין הכשר וי"ל הך דשמעתין דהאי פחות מכזית נבילה חשיב סופו לטמא טומאה חמורה כיון דחזי לאצטרופי לכזית והכי איתא בהדיא בפרק דם שחיטה הס"ד: [25] טוב אלו כולהי דחזירי כו' אמרינן במגילה דישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים אלו כולהי דחזירי מ"מ יש שהוא מבהמה טהורה

מז א מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה ד:

מז ב מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה ז סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף י בהגה"ה: מח ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח:

מט ד מיי' פ"ה מהל' איסורי הלכה ח טור ש"ע אה"ע סימן כח סעיף כא:

שיטה מקובצת

א) ור' אליעזר וכצ"ל לקמן בסמוך: ב) תיבת רבי נמחק: ג) איתיביה אביי לא: ד) ספרא חברין תרגומה: ה) אמינא הואיל ועריפה במקום: ו) מדתני דבי לוי: ז) שמעון איבעית אימא ר' שמעון לפחת מיתה ואיבעית אימא ר' יהודה אפסידא דביני ביני: ח) שלשים ובחמש האי כו' שלשים ובחמש קמ"ל: ט) אלא כששחטו אות ב' נמחק: י) ור"א דאמאי לא נבעי הכשר: יא) דמו ולא לגופיה: יב) תיבת הוא נמחק: יג) פליגי לעיל רבנן: יד) דחשיב עליה משום: טו) מילתא היא לאחותי: טז) אביי לרבה דאמר: יז) השכירה ומכרו לאחרים: יח) כדמפרש בהאי פירקא: יט) שמעון וש"מ לאחר עריפה: כ) דמחיים אי נמי: כא) תפדה הס"ד ומה"ד ובחמש סלעים: כב) שהשחטו את העורב: כג) דשחיטתו הויא מחשבתו: כד) ותימה הוא שפירש דדם נחירה מכשיר לעלמא דמאיזה טעם מכשיר כיון כו' שחיטה דדם חללים: כה) באדם. עיין תוס' חולין (דף לה ע"ג): כו) הדין כל כ"ד עופות חוץ מנשר ויש בכולם סימני טהרה כדמוכח: כז) היא כלל וכנחרו: כח) אשמעינן ת"ק ולא:

רבינו גרשום

לטמא טומאת אוכלין לדברי הכל: אלא הכא במאי עסקינן. דאמאי לא מטמא טומאת אוכלין לרבי שמעון שחטטו להאי פטר חמור להתלמד בו הלכות שחיטה ולא לשם אכילה ההשתא האי שחיטה להתלמד גרועה היא מעריפה ומשחיטה סתם הלכך קסבר רבי שמעון דאינו מטמא טומאת אוכלין ורבנן סברי דחישבתו כיון לשום שחיטה בעלמא איכוון: ובפלוגתא. דסומכוס ורבי אלעזר קא מיפלגי ר' שמעון ורבנן דתניא אמר רבי יוסי וכו' הא ר' אלעזר היינו תנא קמא אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו. האי איסורו חישובו לא הוי כאיסורו חישובו דלעיל דא"כ דהיינו הוא קשיא לרבא דאמר דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו אלא האי איסורו חישובו שחיטה להתלמד דלאו שחיטה מעליא היא לשום אכילה קרי איסורו: תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא. לשאר כל אוכלין דאי נגעו בהו שרץ מוכשרין הן לטמא אפילו בלא מחשבה אבל לגופיה לבשר עורב אע"ג דודאי הוי מוכשר מדמו לא מטמא אלא במחשבה דלא אמרינן דשחיטה דאיסורו חישובו: ואתא ר' אליעזר למימר דם שחיטה בין דשחיטה גמורה בין דשחיטה להתלמד לעולם מכשיר דאפילו לגופו לא בעי מחשבה אחריתי אלא אסורו שחיטה להתלמד נמי חישבו ורבנן דסברי בפטר חמור (לא) מטמא סברי לה כר' אליעזר ור' שמעון דאמר דפטר חמור לא מטמא סבר לה כתנא קמא דשחיטה להתלמד לא חישבו לטומאה והיינו בפלוגתא: ממאי דלמא לעולם לא מצינן למימר דרבנן כר' אליעזר דטעמא דר' אליעזר אמאי קאמר לעולם דם שחיטה מכשיר דאפ' דלהתלמד דלמא שאני עורב דבעורב קסבר הכי משום דיש בו סימן טהור כדאמרינן בשחיטת חולין לרבות עורב עמקי דיש לו זפק אבל בפטר חמור דלית ליה סימן טהרה לעולם לא סבירא ליה דשחיטה להתלמד חישבו ואכתי רבנן כמאן סבירא להו לא כר' אליעזר ולא כנימוס: ומגלן דסימן טהורה מילתא היא. דקאמרינן דלמא טעמא דר' אליעזר דשאני עורב וכו' דקתני עלה דההיא ברייתא. א"ר שמעון כו'. וכו' תימא אי טעמא משום סימן טהורה מאי אריא לר' אליעזר דנקט שוחט להתלמד לימא אפילו שוחט להתעסק דלהתעסק גריע טפי מלהתלמד ולהתעסק היינו כגון שנתכוון לחתוך שום דבר אחר ושחט העור בלא מתכוון ואפילו הכי משמע לן דדם שחיטה מכל מקום לעולם מכשיר הואיל דיש בו סימן טהורה ואמאי נקט להתלמד: אין הכי נמי. כלומר לר' אליעזר הוא הדין דשחיטה להתעסק נמי לעולם מכשיר הואיל ויש בו סימן טהורה ואמאי נקט להתלמד משום נימוס דלנימוס אי שחט להתלמד דמיו מכשיר אבל להתעסק אין דמיו מכשיר דלא חשיב לה שחיטה ואכתי לא מצית לאקומי טעמא דר' שמעון ורבנן בפלוגתא דנימוס ור' אליעזר דאמרינן דלמא שאני עורב כו' אלא בעל כרחך איבעי לך לאוקומיה דבעריפה ממש פליגי ולעולם כדרבה דאמר מודה ר' שמעון דלאחר עריפה אסורה דרבנן דאמרי מטמא טומאת אוכלין משום דעריפתו חישבו ור' שמעון סבר אע"ג דעריפתו חישבו כיון דקסבר דלאחר עריפה אסורה

שהשוחט כב) עורב להתלמד דמו מכשיר. פירש הקונטרס אם נפל על הזרעים וכ"ש אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר אפילו לגופיה דשחיטתו כג) מחשבתו ואם נחרו ולא שחטו תו לא פליג ר' אליעזר דודאי לעלמא מכשיר דמו ולא לגופיה דאיסורו לא מקבל טומאה בלא מחשבה עכל"ה ותימה כד) מ) פירש דדם נחירה מכשיר לעלמא דמה טעם יכשיר כיון דלא הוי דם שחיטה ודם חללים לא שייך בהמה אלא באדם כה): **שאני** עורב הואיל ויש בו מכשני טהרה. הוא הדין כו) כ"ד עופות חוץ מנשר כדמוכח פרק אלו טרפות (חולין פא.): **מאי** אריא להתלמד אפי' להתעסק. פירוש ואפי' נחרו נמי דלהתעסק נמי דלא שחיטה היא כז) וכנחרו דמי ולע"ג דלא לא היה הוכשר בדם שחיטה מ"מ פריך כיון דלא אתי לאשמועינן דדם שחיטה מכשיר דהא כגר אשמועינן כח) ולא בא לאשמועינן אלא דאין נריך מחשבה הואיל ויש בו סימני טהרה זה היה יכול לאשמועינן בלא שחיטה:

הכא במאי עסקינן כגון ששחטו להתלמד בו ובפלוגתא דנימוס ור' א) אליעזר ב) דתניא אמר ר' יוסי סח לי נימוס אחיו של ג) ר' יהושע הגרסי שהשוחט את העורב להתלמד בו דמו מכשיר ר' אליעזר אומר דם שחיטה לעולם מכשיר רבי אליעזר היינו תנא קמא אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא אבל לגופיה בעי מחשבה ואתא רבי אליעזר למימר דם שחיטה לעולם מכשיר יאפ' לגופיה נמי לא בעי מחשבה ממאי דילמא טעמא דר' אליעזר התם דשאני עורב הואיל ויש בו סימני טהרה ומגלן דסימני טהרה מילתא היא דקתני עלה דההיא א"ר שמעון מה טעם הואיל ויש בו סימני טהרה וכי תימא אי משום סימני טהרה מאי אריא להתלמד אפי' להתעסק נמי אין הכי נמי ומשום נימוס איתיביה ג) ד לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו ואסור בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר אימא ומחיים אסור בהנאה ור"ש מתיר והא מדסיפא מחיים הוי רישא לאו מחיים דקתני סיפא לא ימיתנו לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגירה ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת לפניו בשביל שימות ואסור בגיזה ועבודה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר רישא וסיפא מחיים רישא ה בהנאת דמיו סיפא בהנאת גופו וצריכא דאי תנא הנאת דמיו בההוא קא שרי רבי שמעון אבל בהנאת גופו אימא מודה ליה לרבי יהודה ואי תנא בהנאת גופו בההיא קאסר רבי יהודה אבל בהנאת דמיו אימא מודה לרבי שמעון צריכא וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור ואמר רב נחמן מנא אמינא לה דתניא [1] וערפתו נאמר כאן עריפה ונאמר להלן [2] עריפה מה להלן אסור אף כאן אסור מני אילימא רבי יהודה מחיים מיסר אסור אלא לאו רבי שמעון היא א"ל רב ששת ספרא ו) חבריך תרגומה לעולם רבי יהודה ואיצטריך סלקא דעתך אמינא ז) עריפה במקום פדייה עומדת מה פדייה מתרת אף עריפה מתרת קמ"ל אמר רב נחמן מנא אמינא לה מדתני ח) לוי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו מני אילימא רבי יהודה הא מיפסד וקאי אלא לאו רבי שמעון היא איבעית אימא רבי יהודה ואיבעית אימא רבי שמעון ט) איבעית אימא רבי יהודה אפסידא דביני ביני ואיבעית אימא רבי שמעון לפחת מיתה וכן אמר ריש לקיש מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור ורבי יוחנן ואי תימא רבי אלעזר אמר עדיין היא מחלוקת איכא דמתני לה להא דרב נחמן אהא י) המקדש יבפטר חמור אינה מקודשת לימא מתני' דלא כרבי שמעון אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לאחר עריפה ודברי הכל איכא דאמרי הא מני לא רבי יהודה ולא רבי שמעון אי רבי שמעון תיקדש בכוליה אי רבי יהודה תיקדש בהך דביני ביני אמר רבה בר אבוה אמר רב לעולם רבי יהודה וכגון שאינו שוה אלא שקל וסבר לה כרבי יוסי בר יהודה דתניא [3] תפדה תפדה כ) [תפדה] מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי בר יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל אמר מר תפדה תפדה [תפדה] מיד תפדה [7] כל שהוא פשיטא איצטריך סד"א הואיל ואיתקש לבכור אדם מה בכור אדם אחר שלשים [8] וחמש האי נמי אחר שלשים וחמש קמ"ל תפדה מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי בר יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל ממה נפשך אי מקיש לבכור אדם חמש ליבעי ואי לא מקיש שקל מנא ליה לעולם לא מקיש אמר רבא אמר קרא [4] וכל ערכך יהיה בשקל הקדש [9] כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ורבנן ההוא

בהשג

פריק ליה בשה בר דנקא והשתא מפסיד הכל: **איבעיא לימא ר' שמעון.** ואפילו הכי בהנאה לא מיתסר ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פיחתתו דמחיים הוה שוה מנה ולאחר מיתה אינה שוה אלא דינר להאכילו לכלבו: **להא דרב נחמן.** דאמר לעיל מודה ר' שמעון לאחר עריפה: **תיקדש בכוליה.** דהא כוליה שרי בהנאה: **שאינו שוה אלא שקל.** ח) סלע דהשתא ליכא ביני ביני דהוה שה בר דנקא והשתא מפסיד כולה: **אפילו הכי בהנאה מלי.** דמיתסר ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פיחתתו דמחיים הוה שוה מנה ולאחר מיתה אינה שוה אלא שקל דיינר להאכילו לכלבו: **להא דרב נחמן.** דאמר לעיל מודה ר' שמעון לאחר עריפה: **תיקדש בכוליה.** דהא כוליה שרי בהנאה: **שאינו שוה אלא שקל.** ח) סלע דהשתא ליכא ביני ביני דהוה שה בר דנקא והשתא מפסיד: **אפ' לגופיה נמי לא בעי מחשבה.** דמיתסר ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פיחתתו דמחיים הוה שוה מנה ולאחר מיתה אינה שוה אלא שקל דיינר להאכילו לכלבו: **ממאי דלמא לעולם.** דמיתסר ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פיחתתו דמחיים הוה שוה מנה ולאחר מיתה אינה שוה אלא שקל דיינר להאכילו לכלבו: **איבעיא לימא ר' שמעון.** ואפילו הכי בהנאה לא מ

בהשג יד לפיב. המומר ערכי עלי ואין לו כלי ערך כתיב ביה (ויקרא כז) **על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן וכתיב בתריה וכל ערכך וגו'** (ג) דאי נמי לית ליה שוה שקל לא יעריכנו הכהן פחות משקל: **הלכה דדברי חכמים.** דפדיונו בשה כל דהו: **פטרוזא.** שה כחוש: **בר דנקא.** קטן שאינו שוה אלא מעה שהוא שמות דינר: [1] **נמי פגינא.** בגמתני' [ט.]: **פגיעה.** דאפילו פטרוזא דהא כל שהוא קאמרי רבנן לעיל [י:]: **כולי האי.** בר דנקא אי נמי נהי דקטן יכול ליתן [2] אבל פטרוזא שהוא כחוש לא: **רגיל הכא ורגיל הכא.** פחות מסלע ויותר משקל: **קשיא הלכתא אהלכתא.** הכא אמרת הלכתא ברגיא ולעיל אמרת הלכתא כדברי חכמים דאפי' בר דנקא: **בא לימלך.** מה יתן לכהן אמרינן ליה ברגיא: **בעושה מעצמו.** ונותן בר דנקא לא קייפינן ליה טופי: **אלמא.** בשמעתין לעיל (דף ט:) **הקפידה תורה עליו בשה** ואע"ג דתרלינן לעיל בשויו לא קאמרינן מיהו האי מקשה מאי דסלקא [3] דעתך מעיקרא נקט: **רגיגא קשיא ליה.** אמאי מוקמת למימרא דריש לקיש כרבי שמעון הא קיימא לן דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה בעירובין בפרק מי שהוציאוהו (דף מו:) ופסק לן תנא דמתניתין כרבי יהודה לאסר לפטר חמור בהנאה דקתני [ט.] מפריש טלה לאפקועיה לאיסוריה: **ואם אמרת.** למילתך כר' שמעון: **חמור מן ההקדש.** שפודהו בכסף בשויו: **להחמיר עליו.** שלא יפדהו אלא בשה: **אלא להקל עליו.** דאם פודהו בשה יכול לפדותו בפטרוזא: **בשלקי.** עשבים שלוקות: **ממונא דבעלים הוא.** ולא מצי [4] כהן לזבוני להאי פודה ופדיונו פדוי לבעלים וזה הניח מעותיו על קרן הלבני: **ונתן הכסף.** דכתיב ואם המקדיש יגאל וגו' משמע [5] כל מי שיתן הכסף יהא ההקדש שלו: **או דלמא כיון דקני.** האי פטר חמור לבעלים לאלי דביני ודביני דיכול לפדותו בשה [6] אע"ג דכוליה לא קני ליה כל זמן שלא פדאו אפ"ה ממונא דידיה הוא: **ואע"פ שאין לו עכשיו.** כלומר שאע"פ שאין לו עכשיו [1] רשות יש לו לאחר זמן שיפדהו הלכך הוי כאילו הוא השתא דידיה: **וגונב מביא האיש אמר רחמנא.** ישלם שיש לו מבית הקדש דאין תשלומי כפל להקדש: **אי אפה יכול לומר בבא ליד כהן.** אם נתנו ישראל לכהן שוב אינו נכנס להתעשר ביד כהן ולא ביד ישראל ואפילו חזר ישראל ולקחו הימנו או הכהן נתנו לו שהרי שנינו כו': **ספק פטרי חמורים.** כגון שהיה לו עשר חמורות וילדו כולן זכר ונקבה שמפריש עליהן עשרה שיין לאפקועי לאיסוריייהו ומעשרן לשיין כשאר בהמות חולין והן שלו והמעשר קרב שלמים והוא אוכלו כדין שאר מעשר בהמה: **ואוכו אבי אמו הן נפלו לו כו'.** [10] דאז חייבין בפדיון דבכורות ישראל נולדו: **מפרים עליהן עשרה שיין.** לאפקועי לאיסוריייהו: **והן שלו.** דמאי דמיחייב כהן המוריש לעשות מהן עושה זה מהן [11] [12] דלכהן המורים היה לריך להפרים עליהן שיין להפקיע קדושה שחלה עליהן בנתת ישראל ראשון ונוטל השיין לעצמו שהרי כהן הוא ואין לריך לאחר אחר כהן [1] הכי נמי עושה ישראל זה היוצאו דדמי כמי שהוציאו כהן השיין.

ממורחין

אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן. יש ספרים דגרסי תניא וקושיא היא זו: **והלכתא** ברגיא. בגא לימלך מוקמינן ליה שמורים לפדותו בשה שוה שלשה זוזים [2] רגיל הכא [3] אבל בעצמו אפילו בפטרוזא בת דנקא ואם אין לו שה לפדותו [4] פודה בשויו ואפי' בשלקי וכל פריק ליה מבדרך על פדיון פטר חמור ולא בשעת נתיבה לכהן דמעיקרא לאפרשיה ברשותיה לכהן קאי כדאמר לקמן בשמעתין (:) [5] ושה בין מכבשים בין מעזים בין זכר בין נקבה בין גדול בין קטן [6] כדתנן במתניתין: [7] **הפודה** פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי. לא דמי לתורם מעלו על חבירו דאיכא לן פרק אין בין המודר (נדרים דף לו:) אם לריך דעת דהתם כתיב גם אתם לרבות שלוחכם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא כתיב בעלים [8]: **וגונב** מבית האיש ולא מבית הקדש.

פרק מרובה (ב"ק דף סב:)

[9] איתא הך דרשא [10] דקתמר מרעהו ולא מהקדש נפקא ופירש אים לא מיותר דגזבר נמי מקרי אים ולא משמע [11] כלל מאים [12] למעוטי דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון אים ואשה [13] על נקבה כמו (שמות כו) אשה אל אחותה [14] והא דאמרינן הכא מבית האים ולא מבית הקדש כדנפקא מרעהו ומשום דהא קרא וגונב מייבי בתשלומין מייתי לה [15]: **שהיו לו** [16] עשרה ספק [פטרי] חמורים מפריש עשרה שיין ומעשרן והן שלו. לפר"ת דמפרש לעיל [17] [18] פודה וחוזר ואפילו פעמים הרבה אספיקות קאי קשה למה לי עשרה שיין בשה אחד סגי אבל לפירוש הקונטרס [19] דאיכא חוזר ופודה אלא אם כן נתנו לכהן וחוזר ולקחן ניחא ומיהו לפירושו נמי קשה [20] הא דלקמן ישראל שהיו לו י' פטרי חמורין ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו ישראל מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו אבל אם נתנו לכהן אי אמו כהן הוא יורש ונראה דבכל מאי אמו כהן נכנסין לדיר להתעשר: [21] הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו מסייע ליה לר"נ דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [1] ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל [2] שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו טבלים [3] ממורחין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מעשרן והן שלו וצריכא דאי אשמועינן קמייתא משום דקא [4] מפריש וקאי אבל הכא [5] מתנות [6] שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין אימא לא ואי אשמועינן הכא דאפשר לעשורי מיניה וביה דהא מנח אבל התם כיון דשה מעלמא בעי אתויי [7] ומפריש וקאי אימא לא צריכא אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא הלוקח טבלים

ממורחין

והא דנקיט עשרה רבותא קאמר לן כלומר שיש בהן כדי מעשר בפני עצמן מפריש עליהן עשרה שיין כיון דשל ישראל הוו מעיקרא ואשתא נמי באו ליד ישראל והן שלו הואיל ומחמת כהן באו לו: טבלים ממורחים. שעשורין כדי ונגמרה מלאכתן למעשר: מעשרן. משום דשל ישראל היו ועכשיו הן של ישראל והן שלו הואיל ומחמת (ישראל) [כהן] באו לו והן שלו הדמים שיכול למוכרן התרומות לכהן והמעשרות ללוי והדמים יהיו שלו: וצריכא למימרינהו לתרויהו. דאי אשמעינן הך קמיתא אמאי מעשרן והן שלו משום דקא מופרש וקאי כלומר כיון דשלא ממין עצמן הן פודין הפטרי חמור אלא במין אחר בשיין כמו הני שיין דהפרשיב עליהן כאילו היו מופרשין שהפריישן אבי אמו כהן והיו שלו וירשו ישראל זה ממנו משום הכי והן שלו: אבל הכא. גבי טבלים ממורחין כיון דמיניה וביה בני למפרש מעשר אימא מתנות ומעשרות שלא הורמו (שהורמו) כמי [שלא הורמו] דמיין כשהיו ברשות כהן אלא אימא השתא צריך לעשורינהו ולמיהבינהו לכהן קמ"ל מעשרן והן שלו: ואי אשמעינן הכא. בטבלים משום הכי מעשרן והן שלו משום דאפשר לעשורינהו מיניה וביה ודמי כאילו היו מופרשין משעה שנמרחו והא מרח מעשרותיו מצידן וריש הטבלים והמעשרות מאבי אמו כהן הלכך מעשר והן שלו שיכול למכור המעשרות והדמים שלו. אבל התם בפיטרי חמורים כיון דשה בעלמא בעי אתויי עתה ולפדות כל חד וחד ולאו מיניה וביה יכול לפדותן לא אמרינן דדמו השיין כמופרשין וקימי עד שהיו של כהן אלא השתא צריך לאפרושינהו ולמיהבינהו לכהן

מסורת הש"ס

א) [עיתוסין מו: גיליה כח.], ב) [לעיל ט: ויקרא כז], ג) בכל"ם מיתם נתמיה, ד) [סוכה לו: וש"ן], ה) לקמן נה: [ב"ק קי:], ו) ב"מ ז:, ז) פירש"י מכאן עד סוף המעמוד נדפס בתחלת ע"ב, ח) [קדושין נד: נח.]: נדרים פה. ב"ב קכג: מכות כ. מולין קכ:], [ע"ל דכתן], ט) וגיגל הכא אבל הוא עלמנו אפי' בפטרוזא בת דנקא הס"ד ופא"ב מה"כ ואין לו שה, י) עיין מל"מ הלכות תרומות פ"ד הל"ט, יא) פיגא נמי הך דרשא וקשה דמרעהו כו' ופירשתי דלא מיתורא דאים קדרים דגזבר נמי, יב) למעוטי הקדש, יג) על לשון נקבה, ל"ק, יד) ל"לבקרסים,ל"ק, טו) [עי' תוס' ב"ק קנ. ד"ה רעהו כו' מבואר היטב], טז) [דף ד: ד"ה ופודה], יז) דפודים וחוזר ופודה, ל"ק

תורה אור השלם

1. וְאִם בָּאוֹ גְאֹל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּשׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:
ויקרא כז יט
2. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם:
שמות כב ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי דילמא כיון דקני לסו דביני ודיני: (ב) שם דקא מופרש וקאי: (ג) רש"י ד"ה בהשג וכו' דאי לית ליה נמי שוה: (ד) ד"ה ממונא וכו' ולא מצי לזבוני ליה האי פודה כל"ל ומיכא נמי נמתק: (ה) ד"ה אי דלמא וכו' בשה כל שהוא אע"ג דכוליה: (ו) ד"ה ואע"פ וכו' ועכשיו בו רשות: (ז) ד"ה והן שלו וכו' אחר הכי נמי:

גליון הש"ם

גמ' לא יהא חמור מן ההקדש. ע' טורי אבן מגילה כט ע"ב ד"ה אדם מי קדים:

מוסף רש"י

פריק ליה בשילקי בשויו. שונתן עבדים שוים דמי הממור לכהן (לעיל ט:). ותו לא מידי. מו ליכא לאקשויי מידי (עירובין קג:) אין לדון אחר דבר זה (סוכה לו:) אין להביא על כך (יבמות לט. וקדושין כא:) אין להקשות על דבר זה (ע"ז כג. מד.) ליכא לשנויי מידי (סנהדרין סב.) אין להקניט בדבר זה (שם סו:). הלקוח. קנה עבדה מלאים שלא נתעשרו מן הסוף (ב"ק קי:). עשרה שיין. לאפקועי איסוריייהו למישרי לסו בעבודה (ב"מ ז:).

רבינו גרשום

בהשג יד הוא דכתיב כלומר עני שאמר ערך פלוני עלי אם יש לו השג יד ליתן שקל חייב ליתנו לכהן דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר ואם אין לו השג יד ליתן שקל פטור משום שנאמר וכל ערכך יהיה בשקל ולעולם גבי פטר חמור תפדה בכל שהוא; וכמה כל שהוא אפי' פטרוזא בר דנקא אפי' בשה כחוש שאינו שוה אלא שתות השקל; ה"א אמר רבא תנינא במשנה גדול וקטן תמים ובעל מום מהו דתימא מתניתין כולי האי בר דנקא לא קאמר אי נמי פטרוזא בכחוש לא קאמר קמ"ל רב יוסף. ר' טרפון כהן הוה: ברגיא. וכמה הוי ברגיא תלתא זוזי והיינו פי' לשון ברגיא דרגיל הכא ורגיל הכא כלומר קרוב לזה וקרוב לזה שג' זוזים לא נחסר מסלע אלא זוז ואינו יותר משקל אלא זוז: קשיא הלכתא אהלכתא. דלעיל

שיטה מקובצת

א) פטרוזא. עיין תוס' מנחות (דף ק"ו ע"ב): ב) רב נחמיה בריה: ג) פדיונו פדוי לפורה א"ד פדיונו פדוי לבעלי': ד) ונתן. (קדושין דף ס ע"א ודף יא ע"ב שבת דף קכא ע"ב ובכרכות דף מט עיינינו דף לא פסחים דף לה ב"מ דף מד ערכין דף לג): ה) דקני להך דביני ובינו: ו) וגונבב. (ב"ק דף עו): ז) מתיבת אחת עד תיבת ת"ר נמחק: ח) מתנות שהורמו לאו כמי שהורמו דמיין: ט) אתויי מופרש וקאי לא אמרינן צריכא: י) מה"ד אף אנן נמי תנינא: יא) ליתן אפילו בדנקא אבל: יב) דסלקא דעתא מעיקרא: יג) תיבת כל ל"ש: יד) דאם נתנו ישראל לכהן שוב: טו) ודאי חייביין תיבת דאז נמחק: טז) מהן והכהן המורשי: יז) זהוים דרגיל הכא ורגיל הכא בעושה מעצמו אפילו: יח) לפודתו פודהו בשויו ואפילו בשליקי וכדפריק ליה מברך אקב"ו על פדיון: יט) ושה דאמרינן בין: כ) קטן בין תם בין בעל מום כדתנן: כא) בעלים מכלל הס"ד: כב) דרשא והך דרשא דקאמר: כג) משתמש. עיין תוס' (ב"ק דף סב ע"ב): כד) לו עשרה ספק פטרי חמורים: כה) לעיל דפודה וחוזר: כו) הקונטרס דמפרש דאינו: כז) קשה מההיא: כח) שיין ומעשרן והן שלו תימה למה לי תיבת התם נמחק: כט) סגי דכיון שמן הדין: ל) וחזר ולקחו כיון דמכה: לא) דאע"ג שכולן פדיון פטר חמור:

רבינו גרשום (המשך)

מי שפודה פטר חמור נמי הוי שלו: אז דלמא. אע"ג דאסור בהנאה כהקדש כיון דקנו בעליו לדף דביני ביני שיכול לפדות חמור שוה טלא בשה דנקא לא דמי להקדש. דהקדש אין נפדה פחות משוויו והך דביני ביני הוי ממונא דבעלים הלכך הוי כוליה דבעלים: ואע"ג שאין לו עכשיו לבעליו רשות ליהנות מחמור משלם תשלומי כפל דכתיב על חמור על שה ועל שלמה וגו' ישלם שנים: ואמאי אין לו עכשיו. והא קא שרי ליה ר' שמעון בהנאה קודם פדייה: אלא פשיטא ר' יהודה היא ואי ס"ד להקדש מדמי ליה אמאי משלם תשלומי כפל לבעלים וגונב מבית האיש אמר רחמנא ישלם שנים ולא וגונב מבית הקדש והאי פטר חמור כהקדש דמי וקרנא לישלם ותו לא מידי אלא מדקתני משלם תשלומי כפל לבעלים ש"מ דממונא דבעלים הוא ופדיונו פדוי לבעלים: אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן. כגון שנתנו ישראל שה זה לכהן בפדיון פטור חמור וחזר הכהן ומכרו לישראל או נתנו לו כי האי גונא אין נכנס לדיר שהרי שנינו הלקוח וכו': אלא בישראל שהיו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו ומכניסן לדיר ומעשרן והן שלו. וה"ה דאפי' היה לו ספק פטר אחד או שנים והפרישו עליהן שיין להפקיע ספקן והן שלו שאותן שיין נכנסין עם שאר כבשים לדיר להתעשר.

נ א ב ג ד מיי' פי"ב מהלכות בכורים הלכה יא יב סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סי' שכא סעיף ה:
נא ה ו מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' ז:
נב ז מיי' פ"ב מהלכות גניבה הלכה ג:
נג ח מיי' שם הלכה ח:
נד ט מיי' פ"ו מהלכות בכורים הלכה י:
נה י מיי' פ"ב מהלכות בכורים הלכה טג:
נו כ מיי' שם הלכה כד:

יא: הלוקח עובר חמורו פרק ראשון בכורות

דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים. יא) למאן דדרים במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סו.) דגנך ולא דגן עובד כוכבים יב) פריך שפיר אמאי מעשרן דתבואה זו גדילה ונתמרחה ברשות עובד כוכבים וא"ת מאי קשה ליה הכא דלמא סבירא ליה כמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ודגנך למעט מירוח הקדש וכי תימא הא דפליגי במירוח עובד כוכבים היינו יג) בגדל ברשות ישראל אבל גדל ברשות עובד כוכבים ומרחינהו עובד כוכבי' יד) פטור מכל מקום מאי קשיא דלמא בגדל ברשות ישראל וי"ל דמשמע ליה דאיירי בגדל ברשות עובד כוכבים אבל סוגיא דמנחות (דף סו:) מוכח דפליגי אפי' בגדל ברשות עובד כוכבים וי"ל דניחא ליה לשנויי טו) דהכא כגולי עלמא ומיהו קשה דאפילו טז) הניא ליה מירוח דעובד כוכבים פוטר מ"מ חייב לעשר מדרבנן גזירה משום בעלי כיסין טז) י"ל דמשמע ליה מדקאמר והן שלו אלמא לית ליה גזירה דבעלי כיסין דא"כ היה חייב ליתנו לכהן יז) ואמאי מעשרן והן שלו וקשיא לרשב"ג נמי מתרלא בהכי דלייק דקסבר מירוח העובד כוכבים פוטר מדקאמר והן שלו דאי אינו פוטר אמאי מעשרן והן שלו לתנינהו לכהן ומיהו יח) קשה ליתני ואע"ג דאינו פוטר לא חייב ליתיב לכהן דל"ל קאתינא מכח גדרא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ולמאן דלית ליה נמי גזירה יט) בעלי כיסין דהיינו מאן דלית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר לא מיסתבר כ) למחייב ליתן לכהן טפי ממאן דלית ליה אינו פוטר כא) ודמשמע בסמוך בשמעתין דולאי חייב ליתיב לכהן דאמר אבל עובד כוכבים כב) הרי הוא כפירותיו ומשמע דאי ולאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן היינו ולאי כפי המסקנא דמסקינן כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר: **דמרחינהו ישראל** יג) ברשות עובד כוכבים. פירש הקונטרס יד) ישראל אריס של עובד כוכבים וקשה לפירושו כה) אי בחלק עובד כוכבים היינו מריחה עובד כוכבים אי בחלק ישראל אין זה לוקח טבלים ומלאה לפרש מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים אבל קנאן ישראל יו) והכי קא ט) אמר לוקח טבלים מן העובד כוכבים והן עכשיו ממורחין: **מעשרין** דאין קנין. יז) תימה אפי' יש קנין חייב לעשרן מדרבנן כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות דף לא.) בשמעתא דר"ש שזורי גבי לך קח מן העובד כוכבים ועשר עליו וכי תימא שרולה למצוא חיוב דאוריתא לרבותא דאפי' כ) הכי יח) דחייב לעשר דאורייתא והא ממה נפשך לקוח פטור מדאורייתא כדמוכח פרק הפועלים (ב"מ דף פח:) דמיהו לפירוש ר"ת יט) דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח ומרחו חייב ניחא ועוד י"ל אפילו מפטר כ) לוקח קודם מירוח מדאורייתא מ"מ הוי רבותא ממה שהן שלו אע"פ שאין קנין ואין טעם לפטור (כא) מטעם הפקעה דחמור איסוריה טפי כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות לא.). כב) ממה דפריך וליתא ליה לך קח מן העובד כוכבים [ומשני] דקא סבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור אע"ג דלקוח (כג) דרבנן: **הרי** הן בחזקתן **למעשר ולשביעית**. משמע מכאן דסתם עם הארץ חשודין על השביעית וכן (כד) פרק לוגב הגזול (סוכה לט.) אין מוסרין דמי (כה) שביעית לעם הארץ ופ"ק דחולין (דף ו.) ואם תמר כו) עשה לי משליכי חושש לגאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית וקשה מהיכא כז) דמשמעלת אמת חבר לאמת עם הארץ ומשמעלת אמה לחבירתה החשודה על שביעית משמע דסתמתא לא חשידי ובכתובות כח) (דף כד.) פירשתי מ): **הא** הלפינהו ודאי בעי למיתבינהו לכהן. ואע"ג דשמעינן לרבי שמעון (כט) מירוח העובד כוכבים פוטר מכל מקום חייב ל) משום גזירה בעלי כיסין כדפרישית לעיל: **טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים**. משמע הכא דלוקח חייב (לא) מדאורייתא מדאיטריך קרא לפטור מ) תרומת מעשר והקשה ר"ת מדקאמרינן פ' הפועלים (ב"מ פח: ושם) תבואה זרעך ולא לוקח ותירץ לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא והא דאמרי' פ' ר' ישמעאל (מנחות סו:) תורמין משל עובדי כוכבים על של מ) (אלמא) מירוח העובד כוכבים אינו פוטר לא בלוקח מן העובד כוכבים איירי דלוקח ממורח אפי' מישראל פטור מא) דאורייתא אלא בעובד כוכבים התורם משלו על של ישראל איירי דתנן (תרומות פ"ג מ"ט) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה מב) ופרק בכל מערבין (ערובין לז:) גבי לוקח יין מבני הכותים מג) אמר כי לית ליה בירה דדאורייתא יש לפרש תרומת דגן תירוש ויצהר דאורייתא ואפילו מפטר כל לוקח ניחא נמי סוגיא מד) דשמעתין לוקח טבלים מן העובד כוכבים איירי בעובד כוכבים המעשר פירותיו ותנן לוי לא מיחייב לוי למיתב תרומת מעשר לכהן ומעשר דאורייתא היא אי אין קנין ומירוח העובד כוכבים אינו פוטר מה) ואי למ"ד מירוח העובד כוכבים פוטר אפשר שהקדימו בשבלים מו) ומתקיים שפיר טעמא דלעיל (מכח) דל"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה כלומר כמו שהמעשר שהעובד כוכבים מפריש ונותן לוי דאין הלוי חייב ליתן ממנו מז) תרומה לכהן כך כשקונה לוי טבלים מן העובד כוכבים לפרישת מעשר אינו חייב לתת ממנו תרומת מעשר לכהן אלא מפרישו והוא שלו דל"ל אתינא כו' דאי לא נתן הכי אע"ג דלוקח פטור מדאורייתא מ"מ היה חייב ליתן לכהן מדרבנן וההיא דהקומץ רבה (מנחות לא.). משמע כפירוש רבינו תם דפריך ולימא ליה קח מן העובד כוכבים ועשר עליו ומשני קסבר אין קנין דמן החיוב על הפטור ומדקרי ליה חיוב משמע מדאורייתא ויש לומר (מג:) דבר המעורב ברוב חולין הוי כמו חיוב על הפטור מדע דה"ק קאמר התם ולימא ליה קח מן השוק ועשר עליו קסבר רוב עם הארץ אין מעשרין הן והוה ליה מן החיוב נ) על הפטור משמע אי אין מעשרין הוה ליה מן החיוב על הפטור ואמאי והא דאמאי מנ) דרבנן ואם טבל מעורב בחולין דרבנן אם אם החליפן אי לא הלכך בתרומה גדולה מפריש והן שלו ומוכרה לכהן: דקאמר לה להא שמעתא. דר"א: דלמא לא קשיא הא דאייק אביי דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן כאן בתרומה גדולה כלומר בתרומה גדולה לחוד קאמר. והאי דאמר שמואל בר נתן מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר ולא בתרומה גדולה. א"ל אביי לרב דימי ודאי הוי כדקא משנית לי ודלמא כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דכי ודאי חלפינהו דכולי עלמא דתרומה גדולה בעי למיתבה לכהן ולוקח טבלים מן העובד כוכבים דקאמר מעשרן הן שלו בתרומת מעשר קאמר דפטור הוא מתרומת מעשר למיתבא לכהן [בחנם] (באנס"ר) וכדרב"ל דדריש ליה להאי קרא הכי טבלים שאתה לוקח מישראל כו': ואם מת. השה שהפריש בשביל פטר חמור קודם שבא ליד כהן נתנה בו כהן דמעיקרא ברשותיה דכהן קאי:

ממורחין מן העובד כוכבים אמעשרין והן שלו דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו עובד כוכבים [1] דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל [2] מרשות עובד כוכבים מעשרן [3] בדאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר והן שלו דאמר ליה [4] קאתינא מכח גברא דלא מצית [5] אישתעויה דינא בהדיה תנן התם [6] המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ בחזקתן למעשר ולשביעית [7] ד אצל העובד כוכבים כפירותיו [8] ר"ש אומר דמאי אר"א להפריש כולי עלמא לא פליגי כי פליגי ליתנן לכהן תנא קמא סבר ודאי חלפינהו ובעי מיתננהו לכהן ור' שמעון סבר דמאי יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא א"ל אביי טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו הא ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן והאמר ר' שמואל אמר ר' חנינא הלוקח טבלים [9] מן העובד כוכבים ממורחין מעשרן והן שלו דלמא כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר (ב) [10] אזכרתן מילתא דא"ר יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר שנאמר [2] ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל [11] טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן: ואם מת נהנים בו: דמית היכא אילימא דמית בי כהן ונהנה בו כהן פשיטא ממונא דידיה הוא [12] אלא דמית בי בעלים ונהנה בו כהן הא נמי פשיטא סד"א כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי:

מתני'

[1] דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים מעשרן דתבואה דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שדהו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל בטורח עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים: דאמר ליה לכהן קא אתינא כו': בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו. וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור לאחר שכלה לחיה. אלא אותן שהפקיד בידו מחזיר לו שלא היה רוצה להכשילו: אצל העובד כוכבים. אבל אם הפקידן אצל העובד כוכבים כשמחזירן לו הרי הן כפירותיו. יש להן דין כפירותיו של עובד כוכב' דאמרינן ודאי החליפן ומחזיר לו אחרים ודינן כפירות דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים דקא בעי לאפרושי מניהו תרומה גדולה ולמיתבה לכהן והשאר מעשר ראשון ותרומת מעשר מעשרן והן שלו: ר' שמעון אומר יש לך אחר תורת דמאי דספק החליפן וספק לא החליפן הלכך מעשרן והן שלו דאפי' תרומה גדולה לא יהיב לכהן אלא מזבנה ולהפריש לתרומה גדולה

[1] ר"ש אומר דמאי. אור"י דהך דמאי אינו כשאר דמאי דעלמא דלא בעי להפרישי תרומה גדולה ולא קאמ' אלא דיש לו תורת דמאי דאין צריך ליתן לכהן כמו בתרומת דמאי דהמע"ה. תוס' חיצוניות: [2] טבלים ממורחים מן העובד כוכבים מעשרין: [3] מעשר אדכתן מילתא: [4] ישראל וגו' טבלין: [5] דמירוח הוא גמר: [6] כהן נמי חייבת: [7] משום דקא מופרש: [8] גבי תרומה דמחוסר: [9] הן אין חוששין שמא החליפו שיתחייב כדי להפריש מעשר אחר ואם גדלו בששית ועכבן עד שביעית אין: [10] מעשר ס"א וכגון דמרחינהו לפירות דעובד כוכבים ישראל מרשות עובד כוכבים ולענין שביעית מתבררין בשביעית הס"ד ומה"ד דמאי כו': [11] עובד כוכבים בין למאן: [12] עובד כוכבים בין למאן דדריש דגנך ולא דיגון עובד כוכבים פרק: [13] היינו היכא דגדל ברשות: [14] עובד כוכבים לכו"ע פטור מ"מ מאי קושיא דלמא הכא בגדל ברשות ישראל ומיהו מצינו למימר דמשמע ותי' ור"ל ומחק: [15] לשנויי ברייתא דהכא כמו"ע ומיהו אכתי קשה דאפילו ס"ל מירוח דעובד כוכבים: [16] כיסין כדאמרינן במנחות י"ל: [17] לכהן וא"כ אמאי מעשרין: [18] ומיהו הא קשה דלישני דאע"ג: [19] גזירה דבעלי כיסין: [20] מיסתבר דמחייב טפי: [21] פוטר ומשמעתין דבסמוך משמע דודאי חלפינהו חייב דקאמר: [22] תיבות הרי הוא ל"ש ונמחק: [23] ישראל מרשות עובד כוכבים: [24] פירש הקונטרס שהישראל אריס. וז"ל תוס' חיצוניות ול"נ לר"י דכיון שהיה אריסו של עובד כוכבים ויש לעובד כוכבים חלק שם פשיטא דהוי כמו מרחינהו עובד כוכבים ועוד וכי מירוח הקדש ר"ל מירחו החקדש עצמו אלא הוי פירוש מירחו ברשות הקדש וא"כ מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים הוי כמו מרחינהו העובד כוכבים עצמו (הם שלו אעפ"י דהעובד כוכבים עצמו) וא"כ קשה כדפי' עכ"נ לר"י דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים מיירי שלקחם ישראל מן העובד כוכבים בשבלים ואח"כ מירחם עכ"ל וז"ל הרא"ש ז"ל דמרחינהו ישראל וכו' פירש"י ז"ל שישראל אריס של עובד כוכבים ולא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא שמירח הישראל תבואת העובד כוכבים משום דאכתי מקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח עובד כוכבים תבואת ישראל וקשיא לפי' אי מחלק עובד כוכבים כו' כ'כתוב בתוס': [25] לפי' דאי בחלק העובד כוכבים היינו מרחינהו עובד כוכבים ואי בחלק הישראל: [26] ישראל מהעובד כוכבים מרחם וה"ק כו' עובד כוכבים שהם עכשיו: [27] קנין הא"ת אפילו: [28] הכי הם שלו אע"ג דחייב: [29] ר"ת ניחא דמפרש: [30] מפטר כל לוקח קודם מירוח מדאורייתא כו' מ"מ הוי רבותא טפי מה שהן שלו ס"א כשאין קנין: [31] לפטור מחמת הפקעה קדושת הארץ דחמיר: [32] תיבת ממה נמחק: [33] דלקוח הוי דרבנן: [34] וכן בפ' לולב: [35] פירות שביעית: [36] מההיא דתנן בפ' הנזקין גבי משאלת אשת חבר לאשת עם הארץ קתני משאלת אשה: [37] ובכתובות פ"ב פירשתי:

[a] גמ' דלא מצית אישתעויי דינא: [b] שם שם כלן בתרומת מעשר א"ל אדכתהן מילתא:

גליון הש"ם

גמ' קאתינא מכח גברא. ע"ל מז ע"ב:

מוסף רש"י

דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל. אם קנה עכו"ם קרקע בארץ, אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר (גיטין מז.). אצל העובד כוכבים כפירותיו. הרי הן כפירותיו למעשר ולשביעית, דתפקידי למלוף (ע"ז לא.).

רבינו גרשום

קמ"ל דאמרינן נמי בשיין כמופרש וקאי הלכך מפרישן ומעשרן והן שלו: אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שדהו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל בטורח עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים: דאמר ליה לכהן קא אתינא כו': בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו. וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור לאחר שכלה לחיה. אלא אותן שהפקיד בידו מחזיר לו שלא היה רוצה להכשילו: אצל העובד כוכבים. אבל אם הפקידן אצל העובד כוכבים כשמחזירן לו הרי הן כפירותיו. יש להן דין כפירותיו של עובד כוכב' דאמרינן ודאי החליפן ומחזיר לו אחרים ודינן כפירות דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים דקא בעי לאפרושי מניהו תרומה גדולה ולמיתבה לכהן והשאר מעשר ראשון ותרומת מעשר מעשרן והן שלו: ר' שמעון אומר יש לך אחר תורת דמאי דספק החליפן וספק לא החליפן הלכך מעשרן והן שלו דאפי' תרומה גדולה לא יהיב לכהן אלא מזבנה ולהפריש לתרומה גדולה

[c] גרשום ל"ק, [d] ל"ק, [e] נ"ל מעמ' מז. ס"מ קפ. מנחות לא.), [f] דמאי פ"ג מ"ד, [g] דמאי פ"ג מ"ד, [h] דמאי פ"ג מ"ד ע"ז לא.), [i] (מכאן שייך עוד לע"ז לא.), [j] ע"כ שייך לע"ז לא.), [k] בכורות. ל"ק, [l] לתנא דסמ"ק מירוח. ל"ק, [m] משום בעלי. ל"ק, [n] קאמר. ל"ק, [o] היכא דמייב לעבד מלאכה אין שלו. ל"ק, [p] עשה משליכי. ל"ק, [q] (ועי"ש תוס' לקמן ל.ד"ה מתני'), [r] ל"ל גזירה משום, [s] מתרומה. ל"ק, [t] עובדי כוכבים. ל"ק, [u] משמע דמירוח. ל"ק, [v] כל המעורב. ל"ק, [w] הפטור ומחמ' והא דמאי דרבנן ומבלן נמי דרבנן אם הוא מעורב כו' כ"ל והשאר יש למחוק ל"ק,

תורה אור השלם

1. ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו: דברים יח ד
2. ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יי מעשר מן המעשר: במדבר יח כו

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא מצית אישתעויי דינא: (ב) שם שם כלן בתרומת מעשר א"ל אדכתהן מילתא:

גליון הש"ם

גמ' קאתינא מכח גברא. ע"ל מז ע"ב:

מוסף רש"י

דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל. אם קנה עכו"ם קרקע בארץ, אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר (גיטין מז.). אצל העובד כוכבים כפירותיו. הרי הן כפירותיו למעשר ולשביעית, דתפקידי למלוף (ע"ז לא.).

רבינו גרשום

קמ"ל דאמרינן נמי בשיין כמופרש וקאי הלכך מפרישן ומעשרן והן שלו: אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שדהו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל בטורח עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים: דאמר ליה לכהן קא אתינא כו': בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו. וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור לאחר שכלה לחיה. אלא אותן שהפקיד בידו מחזיר לו שלא היה רוצה להכשילו: אצל העובד כוכבים. אבל אם הפקידן אצל העובד כוכבים כשמחזירן לו הרי הן כפירותיו. יש להן דין כפירותיו של עובד כוכב' דאמרינן ודאי החליפן ומחזיר לו אחרים ודינן כפירות דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים דקא בעי לאפרושי מניהו תרומה גדולה ולמיתבה לכהן והשאר מעשר ראשון ותרומת מעשר מעשרן והן שלו: ר' שמעון אומר יש לך אחר תורת דמאי דספק החליפן וספק לא החליפן הלכך מעשרן והן שלו דאפי' תרומה גדולה לא יהיב לכהן אלא מזבנה ולהפריש לתרומה גדולה

[1] גרשום ל"ק, [2] נ"ל מעמ' מז. ס"מ קפ. מנחות לא.), [3] דמאי פ"ג מ"ד, [4] דמאי פ"ג מ"ד, [5] דמאי פ"ג מ"ד ע"ז לא.), [6] (מכאן שייך עוד לע"ז לא.), [7] ע"כ שייך לע"ז לא.), [8] בכורות. ל"ק, [9] לתנא דסמ"ק מירוח. ל"ק, [10] משום בעלי. ל"ק, [11] קאמר. ל"ק, [12] היכא דמייב לעבד מלאכה אין שלו. ל"ק, [13] עשה משליכי. ל"ק, [14] (ועי"ש תוס' לקמן ל.ד"ה מתני'), [15] ל"ל גזירה משום, [16] מתרומת. ל"ק, [17] עובדי כוכבים. ל"ק, [18] משמע דמירוח. ל"ק, [19] כל המעורב. ל"ק, [20] הפטור ומחמ' והא דמאי דרבנן ומבלן נמי דרבנן אם הוא מעורב כו' כ"ל והשאר יש למחוק ל"ק,

[a] ר"ש אומר דמאי. אור"י דהך דמאי אינו כשאר דמאי דעלמא דלא בעי להפרישי תרומה גדולה ולא קאמ' אלא דיש לו תורת דמאי דאין צריך ליתן לכהן כמו בתרומת דמאי דהמע"ה. תוס' חיצוניות: [b] טבלים ממורחים מן העובד כוכבים מעשרין: [c] מעשר אדכתהן מילתא: [d] ישראל וגו' טבלין: [e] דמירוח הוא גמר: [f] כהן נמי חייבת: [g] משום דקא מופרש: [h] גבי תרומה דמחוסר: [i] הן אין חוששין שמא החליפו שיתחייב כדי להפריש מעשר אחר ואם גדלו בששית ועכבן עד שביעית אין: [j] מעשר ס"א וכגון דמרחינהו לפירות דעובד כוכבים ישראל מרשות עובד כוכבים ולענין שביעית מתבררין בשביעית הס"ד ומה"ד דמאי כו': [k] עובד כוכבים בין למאן: [l] עובד כוכבים בין למאן דדריש דגנך ולא דיגון עובד כוכבים פרק: [m] היינו היכא דגדל ברשות: [n] עובד כוכבים לכו"ע פטור מ"מ מאי קושיא דלמא הכא בגדל ברשות ישראל ומיהו מצינו למימר דמשמע ותי' ור"ל ומחק: [o] לשנויי ברייתא דהכא כמו"ע ומיהו אכתי קשה דאפילו ס"ל מירוח דעובד כוכבים: [p] כיסין כדאמרינן במנחות י"ל: [q] לכהן וא"כ אמאי מעשרין: [r] ומיהו הא קשה דלישני דאע"ג: [s] גזירה דבעלי כיסין: [t] מיסתבר דמחייב טפי: [u] פוטר ומשמעתין דבסמוך משמע דודאי חלפינהו חייב דקאמר: [v] תיבות הרי הוא ל"ש ונמחק: [w] ישראל מרשות עובד כוכבים: [x] פירש הקונטרס שהישראל אריס. וז"ל תוס' חיצוניות ול"נ לר"י דכיון שהיה אריסו של עובד כוכבים ויש לעובד כוכבים חלק שם פשיטא דהוי כמו מרחינהו עובד כוכבים ועוד וכי מירוח הקדש ר"ל מירחו החקדש עצמו אלא הוי פירוש מירחו ברשות הקדש וא"כ מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים הוי כמו מרחינהו העובד כוכבים עצמו (הם שלו אעפ"י דהעובד כוכבים עצמו) וא"כ קשה כדפי' עכ"נ לר"י דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים מיירי שלקחם ישראל מן העובד כוכבים בשבלים ואח"כ מירחם עכ"ל וז"ל הרא"ש ז"ל דמרחינהו ישראל וכו' פירש"י ז"ל שישראל אריס של עובד כוכבים ולא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא שמירח הישראל תבואת העובד כוכבים משום דאכתי מקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח עובד כוכבים תבואת ישראל וקשיא לפי' אי מחלק עובד כוכבים כו' כ'כתוב בתוס': [y] לפי' דאי בחלק העובד כוכבים היינו מרחינהו עובד כוכבים ואי בחלק הישראל: [z] ישראל מהעובד כוכבים מרחם וה"ק כו' עובד כוכבים שהם עכשיו: [aa] קנין הא"ת אפילו: [bb] הכי הם שלו אע"ג דחייב: [cc] ר"ת ניחא דמפרש: [dd] מפטר כל לוקח קודם מירוח מדאורייתא כו' מ"מ הוי רבותא טפי מה שהן שלו ס"א כשאין קנין: [ee] לפטור מחמת הפקעה קדושת הארץ דחמיר: [ff] תיבת ממה נמחק: [gg] דלקוח הוי דרבנן: [hh] וכן בפ' לולב: [ii] פירות שביעית: [jj] מההיא דתנן בפ' הנזקין גבי משאלת אשת חבר לאשת עם הארץ קתני משאלת אשה: [kk] ובכתובות פ"ב פירשתי:

[1] דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים מעשרן דתבואה דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שדהו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל בטורח עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים: דאמר ליה לכהן קא אתינא כו': בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו. וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור לאחר שכלה לחיה. אלא אותן שהפקיד בידו מחזיר לו שלא היה רוצה להכשילו: אצל העובד כוכבים. אבל אם הפקידן אצל העובד כוכבים כשמחזירן לו הרי הן כפירותיו. יש להן דין כפירותיו של עובד כוכב' דאמרינן ודאי החליפן ומחזיר לו אחרים ודינן כפירות דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים דקא בעי לאפרושי מניהו תרומה גדולה ולמיתבה לכהן והשאר מעשר ראשון ותרומת מעשר מעשרן והן שלו: ר' שמעון אומר יש לך אחר תורת דמאי דספק החליפן וספק לא החליפן הלכך מעשרן והן שלו דאפי' תרומה גדולה לא יהיב לכהן אלא מזבנה ולהפריש לתרומה גדולה

[a] חייב לעשר מדאורייתא מדאצטריך קרא לפטורי מליתן תרומת מעשר לכהן והקשה ר"ת כו' דלוקח קודם מירוח: [b] על של עובדי כוכבים ומשל עובד כוכבים בתוך תיבת אלמא ל"ש: [c] פטור מדאורייתא אלא: [d] תרומה א"נ בשלקח עובד כוכבים מישראל קודם מירוח ומירחם עובד כוכבים וחזר ומכרה לישראל דאי משום תבואת זרעך לא מיפטר דתבואת זרעך קרינא ביה דישראל זרעו דבכל: [e] הכותים דאמר כי כו' לפרש דתרומת דגן כו' קרי בדאורייתא אע"ג דלקוח הוי דרבנן דאפילו מפטר כל לקוח מדאורייתא: [f] דשמעתין דטבלים לוקח מן העובד כוכבים כו' ונתן המעשר ללוי לא: [g] פוטר ואפילו למ"ד תיבת ואי ל"ש: [h] בשבלים ואפשר דבעשירי קיים שפיר טעמא דלעיל דא"ל אתינא תיבת מכח ל"ש: [i] ממנו תרומת מעשר לכהן כמו כן כשקונה לוי כו' והפריש מעשר: [j] לומר דלגבי דבר: [k] דאמר מדרבנן לכ"ע וכן טבל המעורב בחולין דרבנן ואם הוא:

[1] ממורחין. שנגמרה מלאכתן למעשר דמירוח [2] גמר מלאכה של תבואה כשמשוה את הכרי ומחליקו ברחת: **ואוהו אבי אמו כהן הו'**. רבותא קמ"ל דאע"ג דאמכח ישראל קאתי דאיכא למימר ניתביהנו אשתא לתרומה (ומעשר) לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפי' הכי כיון דיד כהן באמצע הוי כאילו הפרישו הכהן אתמצע מהן התרומה והוריש לישראל זה כל אחד בפני עצמו ומעשרן והכל שלו ומוכר התרומה לכהנים והוא הדין נמי אם לא נפלו לאותו כהן מישראל דתבואת כהן [3] חייבת בתרומה אלא שאינה נותנת לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה: **משום** [4] **דהוה מופרש וקאי**. כלומר שהשה מין אחד ומחמר מין אחר ואינו מחוסר מעשר הלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן המחמירים לעצמן והטלאים לעצמן: **אבל** גבי [5] תבואה דמחוסר הפרשה אימא כמי אלא הורמו בבית כהן דמיין וחזרו לאיסורם הראשון ויתנם לכהן [6]: **והן שלו**. התרומה עצמה ומוכרה לכהנים: **דגנך**. דיגונך. מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח עובד כוכבים: **דאמרחינהו ישראל** [7] **מרשות עובד כוכבים**. שהיה ישראל אריס וקרקע של עובד כוכבים הוי: **למעשרו**. אם מעושרין הן [8] אין חוששין שמא החליפן או בשביעית שמא החליפן בפירות שביעית שיהיו צריכין להתבער בשביעית: **כפירותיו**. של עובד כוכבים דולאי חלפינהו ולריך להפריש מהן מעשר. [9] הא מנא סבר דאין מירוח העובד כוכבים פוטר ופלוגתא היא במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סו:): **דמאי**. ספק חילפן ספק לא חילפן: **להפרישי דולי עלמא לא פליגי**. דאפי' לר' שמעון דאמר ספק מספק לא אכיל טבלים שבמיתה הן ובעי אפרושי הכל דדמו לדמאי דעם הארץ דמפרשי: **ובעי מיתבינהו לכהן**. לקמן פריך הא דאמרן לעיל מעשרן והן שלו: **דמאי**. והמוליא מחבירו עליו הראיה וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו. והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שאותן לכהן אחד ממאה דהתם איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה (דף מח.) משום דסבר עם הארץ דלוי הוא דפקיד רחמנא למיתב תרומת מעשר ולא לדידי אבל הכא הניא ספיקא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה: **להא שמעתא**. דרבי אלעזר: **מעשרן והן שלו**. ואוקימנא דאמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים: **בתרומה גדולה**. פליגי תנא קמא ורבי שמעון: **בתרומת מעשר**. והן שלו: מתני'

[1] דמיהו לפירוש ר"ת [2] דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר מירוח ומרחו חייב ניחא ועוד י"ל אפילו מפטר [3] לוקח קודם מירוח מדאורייתא מ"מ הוי רבותא ממה שהן שלו אע"פ שאין קנין ואין טעם לפטור [4] מטעם הפקעה דחמור איסוריה טפי כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות לא.). [5] ממה דפריך וליתא ליה לך קח מן העובד כוכבים [ומשני] דקא סבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור אע"ג דלקוח [6] דרבנן: **הרי** הן בחזקתן **למעשר ולשביעית**. משמע מכאן דסתם עם הארץ חשודין על השביעית וכן [7] פרק לוגב הגזול (סוכה לט.) אין מוסרין דמי [8] שביעית לעם הארץ ופ"ק דחולין (דף ו.) ואם תמר [9] עשה לי משליכי חושש לגאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית וקשה מהיכא [10] דמשמעלת אמת חבר לאמת עם הארץ ומשמעלת אמה לחבירתה החשודה על שביעית משמע דסתמתא לא חשידי ובכתובות [11] (דף כד.) פירשתי [12]: **הא** הלפינהו ודאי בעי למיתבינהו לכהן. ואע"ג דשמעינן לרבי שמעון [13] מירוח העובד כוכבים פוטר מכל מקום חייב [14] משום גזירה בעלי כיסין כדפרישית לעיל: **טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים**. משמע הכא דלוקח חייב [15] מדאורייתא מדאיטריך קרא לפטור [16] תרומת מעשר והקשה ר"ת מדקאמרינן פ' הפועלים (ב"מ פח: ושם) תבואה זרעך ולא לוקח ותירץ לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא והא דאמרי' פ' ר' ישמעאל (מנחות סו:) תורמין משל עובדי כוכבים על של [17] (אלמא) מירוח העובד כוכבים אינו פוטר לא בלוקח מן העובד כוכבים איירי דלוקח ממורח אפי' מישראל פטור [18] דאורייתא אלא בעובד כוכבים התורם משלו על של ישראל איירי דתנן (תרומות פ"ג מ"ט) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה [19] ופרק בכל מערבין (ערובין לז:) גבי לוקח יין מבני הכותים [20] אמר כי לית ליה בירה דדאורייתא יש לפרש תרומת דגן תירוש ויצהר דאורייתא ואפילו מפטר כל לוקח ניחא נמי סוגיא [21] דשמעתין לוקח טבלים מן העובד כוכבים איירי בעובד כוכבים המעשר פירותיו ותנן לוי לא מיחייב לוי למיתב תרומת מעשר לכהן ומעשר דאורייתא היא אי אין קנין ומירוח העובד כוכבים אינו פוטר [22] ואי למ"ד מירו

מתני' לא בחיה. לבי ואילו: ולא בשחוטה. ואפי' (ב) שם שחוטה: **עריפה.** (ג) שנתחבו רגליה מן האלכוסה ולמעלה: **לגאים.** תייש הבא על הרחל: **רוי.** ספק היה ספק בהמה: **מפני שהוא שם.** דבין רחל ובין ז) עז קרויין שם: **נתנו לכהן.** הפטר חמור (ד):

גמ' מתני' מני בן בג בג היא דתניא בן בג בג אומר נאמר כאן [1] שה ונאמר להלן [2] שה מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו אי מה להלן [3] זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה ת"ל תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפי' כל הני נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה [4] איבעי' להו מהו לפדות בבן פקועה אליבא דר' מאיר לא תיבעי לך דכיון דאר"מ בן פקועה טעון שחיטה שה מעליא הוא אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן [5] דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבישרא בדיקולא דמי או דלמא כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל שה קרינא ביה מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר פודין א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתיך דילפת מפסח אי מה להלן [7] זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו בן פקועה נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה איבעיא להו מהו לפדות בנדמה אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך השתא בכלאים פרקינן בנדמה מיבעיא כי תיבעי לך אליבא דרבנן בכלאים הוא דלא פרקינן בנדמה פרקינן או דלמא ל"ש ת"ש [9]פרה שילדה מין עז אין פודין הא רחל שילדה מין עז פודין מני אילימא ר' אליעזר הא בכלאים נמי פרקינן אלא לאו רבנן היא לא לעולם ר' אליעזר היא גופה קמ"ל דפרה שילדה מין עז אין פודין לא תימא זיל אבתריה דידיה והאי עז מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה והאי עגל הוא ת"ש דתני רבה בר שמואל איזהו כלאים רחל שילדה מין עז ואביו שה אביו שה כלאים הוא נדמה הוא אלא איזהו דמי לכלאים דשוויה רבנן כי כלאים רחל שילדה מין עז ואביו שה למאי אי לקדשים מהיכא דממעט כלאים מהתם ממעט נדמה דתניא [3] שור או כשב [10] פרט לכלאים [11] או עז פרט לנדמה [12] אי לבכור [4] אך בכור שור אמר רחמנא [13] עד שיהא הוא שור ובכורו שור [14] אלא למעשר [5] תחת תחת מקדשים גמר אלא לפטר חמור לא לעולם למעשר וכגון שיש בו מקצת סימנין מהו דתימא [6] העברה העברה מבכור גמר קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר איבעיא להו מהו לפדות בפסולי המוקדשין אליבא דר"ש לא תיבעי לך כיון דאמר מותר בהנאה חולין הוא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה מאי כיון דאסור בהנאה אין איסור חל על איסור או דלמא כיון דלא תפיס פדיונו אפקועי איסורא בעלמא הוא אמר רב מרי בריה דרב כהנא מי זוטר מאי דכתיב בהו [7] כצבי וכאיל מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין השתא דאתית להכי לר'

מתני' אין [א]פודין לא בעגל ולא בחיה לא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי ורבי אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה ואוסר בכוי מפני שהוא ספק נתנו לכהן [ב] אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו: **גמ'** מתני' מני בן בג בג היא דתניא בן בג בג אומר נאמר כאן [1] שה ונאמר להלן [2] שה מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו אי מה להלן [3] זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה ת"ל תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפי' כל הני נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה [4] איבעי' להו מהו לפדות בבן פקועה אליבא דר' מאיר לא תיבעי לך דכיון דאר"מ בן פקועה טעון שחיטה שה מעליא הוא אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן [5] דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבישרא בדיקולא דמי או דלמא כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל שה קרינא ביה מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר פודין א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתיך דילפת מפסח אי מה להלן [7] זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו בן פקועה נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה איבעיא להו מהו לפדות בנדמה אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך השתא בכלאים פרקינן בנדמה מיבעיא כי תיבעי לך אליבא דרבנן בכלאים הוא דלא פרקינן בנדמה פרקינן או דלמא ל"ש ת"ש [9]פרה שילדה מין עז אין פודין הא רחל שילדה מין עז פודין מני אילימא ר' אליעזר הא בכלאים נמי פרקינן אלא לאו רבנן היא לא לעולם ר' אליעזר היא גופה קמ"ל דפרה שילדה מין עז אין פודין לא תימא זיל אבתריה דידיה והאי עז מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה והאי עגל הוא ת"ש דתני רבה בר שמואל איזהו כלאים רחל שילדה מין עז ואביו שה אביו שה כלאים הוא נדמה הוא אלא איזהו דמי לכלאים דשוויה רבנן כי כלאים רחל שילדה מין עז ואביו שה למאי אי לקדשים מהיכא דממעט כלאים מהתם ממעט נדמה דתניא [3] שור או כשב [10] פרט לכלאים [11] או עז פרט לנדמה [12] אי לבכור [4] אך בכור שור אמר רחמנא [13] עד שיהא הוא שור ובכורו שור [14] אלא למעשר [5] תחת תחת מקדשים גמר אלא לפטר חמור לא לעולם למעשר וכגון שיש בו מקצת סימנין מהו דתימא [6] העברה העברה מבכור גמר קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר איבעיא להו מהו לפדות בפסולי המוקדשין אליבא דר"ש לא תיבעי לך כיון דאמר מותר בהנאה חולין הוא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה מאי כיון דאסור בהנאה אין איסור חל על איסור או דלמא כיון דלא תפיס פדיונו אפקועי איסורא בעלמא הוא אמר רב מרי בריה דרב כהנא מי זוטר מאי דכתיב בהו [7] כצבי וכאיל מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין השתא דאתית להכי לר'

לא תימא. דעז מעליא הוא ופודין בו אלא זיל בתר אימיה ועגל הוא ולא איירי בנדמה אלא בהאי גופא: אי זה כלאים רחל וכו' הכי תריץ ליה איזהו דומה לכלאים דאע"ג דלאו כלאים הוא דשוויה רבנן לאיסוריה ככלאים היינו רחל שילדה כמין עז דהאי לאו כלאים הוא אלא נדמה ואפילו הכי אסור בכלאים: ולמאי. קאמר דאסור בכלאים אי לקדשים לובחים מאי קמ"ל דתני רבה בר שמואל (אי לקדשים דמס') הא לא איצטריך לאשמועינן דמהיכא דהתהוה קרא דממעט לכלאים מקדשים מהתם נמי אימעוט נדמה מקדשים דתניא אם שור או כשב וכו': ואי משום למעוטי נדמה מבכור הא נמי מקרא נפקא דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור פרט לנדמה: ואי למעוטי ממעשר בהמה תחת תחת מקדשים גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בקדשים תחת אמו מה התם פרט לנדמה אף במעשר נמי אלא לאו לפטר חמור איצטריך לאשמועינן דהא דתני רבה בר שמואל דאין פודין בנדמה ותפשוט מהכא: לא לעולם. לא תפשוט ולמעשר איצטריך למעוטי וכגון דיש בו מקצת סימן דומים לאמו: מהו דתימא. העברה מבכור גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב והעברת כל פטר רחם מה גבי בכור אמרינן כי יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייב בבכורה אף במעשר נמי נימא דכי יש בו מקצת סימנין דליחייב במעשר: קמ"ל. דתני רבה בר שמואל דלא משום דתחת תחת מקדשים גמר: ואכתי לא ידענן אי פודין אי לא פודין: פסולי המוקדשין. כגון בעל מום שנפדו: כיון דאמר פטר חמור מותר בהנאה קודם פדייה חולין הוא שמותר בהנאה כחולין. ופקרינן בבהמה פסולי המוקדשין דכיון דמותר בהנאה אין כאן איסור חל על איסור דפסולי המוקדשין יש כאן איסור גיזה ועבודה כדאמר בפרק דלקמן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב דהיינו עבודה חולב: אלא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה וכו'. אין איסור פטר חמור דאסור בהנאה [חל] על איסור פסולי המוקדשים דאסור בגיזה ובעבודה דהילכך אין פודין: אם דילמא. כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס לפדיונו שיהא אסור בהנאה. והאי דחייבא רחמנא למיפקיה אפקועי איסורין בעלמא הוא כדי שיהא ניתר פטר חמור בהנאה ולא שתהא חלה קדושתו על פדיונו. הכי נמי אין איסורו חלה כלל על איסורי פסולי המוקדשים ואין [כאן] איסור חל על איסור ופודין בבהמה פסולי המוקדשין: ומי זוטר מאי דכתיב בהו. בפסולי המוקדשין בשערין תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וכאיל והאי הטמא היינו בעל מום. מה צבי ואיל אין פודין בו כדתנן אין פודין לא בחיה: השתא דאתית להכי

מסורת הש"ס

א) יומא מט: ע"ש ב"ק בא"מ, ב) [שמות יב כתיב תמים זכר בן שנה], ג) [מולין עד:], ד) [בקרא כתיב תמים זכר בן שנה], ה) [לקמן יז. נז.], מולין לח: נדה מח. ב"ק עז:, ו) [נעיל ה: וש"נ], ז) תיש. ל"ק, ח) [ויקרא מכז], ט) דיוקא. ל"ק, י) בכלאים. ל"ק, כ) [נעיל נ:], ל) לאומו סוגיא. ל"ק, מ) נ"ל ליה. נ) נ"ל דר"מ מדר"מ, ס) [שמות סו:], ע) בירושלמי מי' ואין קנין פליגי לטעמיה דלא. ל"ק, פ) הגהמ"ל. ל"ק, צ) מפרשין. ל"ק, ק) בכלאים שה לאיזו אלא לאוליא. ל"ק, ר) נ"ל מקדשים. ל"ק, ש) הכא עבדי' כי' וכפ' כל מי', ל"ק, ת) [ועי' תיעוד תוס' לקמן טו. ד"ה מה וכו'],

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכזכרו שור אי למעשר: (ב) רש"י ד"ה ולא וכו' בשה: (ג) ד"ה טרפה כגון שנתמנו: (ד) ד"ה נתנו וכו' תמור עצמו הס"ד: (ה) ד"ה בכלאים נמי פרקינן:

מוסף רש"י

אין פודין. פטר חמור, לא בעגל ולא בחיה. דשה כתיב שמוטה מט:). לא בשחוטה. כשה שמוטה ולמי שה קריא כה (ב"ק עח.). ולא בכלאים. מצמי מיני בהמות (שם) לו: דעז וחחל ואע"ג דמצמי לדדיו הוא שה (יומא שם). בכוי. מבהמה ומיה (ב"ק שם) דמיים וכיה (יומא שם). מהו לפדות. פטר חמור, בבן פקועה. כשה בן מ' (ל"ל בן ה') מי הגמלא בבהמה שנשחטה, ונפחות משויו קמיבעיא ליה, דלי בשויו ק"ל דאפילו בשלקי מפרקינן (חולין עד:). כבישרא בדיקולא דמי. ומנן אין פודין בשמוטה (שם). דילפת מפסח. ופסח בכן פקועה פטול, דקי"ל בקדשים כי יולד פרט ליולא דופן (שם). מאי אהני ליה. ומתמבכא דהאי ממעט לכבישרא בדיקולא הוא וכי מרבי בעל מום ונקבה קא מרבי (שם). פרט לכלאים. בן המז ומן הכבש (נדה מא). בן רחל ותיש אפטול לקרבן, ומריבויא דלו דרש ליה (חולין לח:). פרט לנדמה. עז שילדה מתיש כמותה ובנה דומה לרחל (שם) דלימו דומה לא לגמיו ולא לאמו, אבא מאיל ורחל דומה לגמו (ב"ק עז). לו: מבני ואמו מן המז והוא כבש (נדה מא.). אך בכור שור כו'. מדמלי למיכתב אך שור כשב ועז, דבא עניינא בבכור קמיבעיא, דכתיב בעל מומים כל פטר רחם וגו' ונקבו בכולהו בכור, ש"מ עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר (לעיל ה:).

שיטה מקובצת

א) אין הכהן רשאי לקיימו אלא רשאי לערופו עד שיפריש שה תחתיו דנשחדו כהנים וכו' אין לכהן בגוף פטר של ישראל שום היתר לר' יהודה דאסור בהנאה ולר"ש שעובר כל שעה שאינו פודהו כמו ישראל. תוס' חיצוניות: ב) או עז פרט לנדמה. וא"ת תיפוק ליה דהוי מומא כדמשמע לעיל ו"ל דאצטריך למתורה ואע"ג דהיילה על בעלת מום קבוע וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה דנילף בקדשים מבכור מג"ש דתחת תחת ויש לומר דאצטריך היכא דמקצת סימנים דומה לאמו דאז מחייב בבכורה וא"ת ולשתוק מאו למעט כלאים ושמעינן ליה מתחת תחת מבכור ובכור דדינן מכ"ש מנדמה או מבנין אב דרבא וי"ל דאי לא הוה כתיב אלא חד אז הו"א דאתא לרבות נדמה כמו א דכתיב גבי טביחה ומכירה (דהוה משמע) [כדמשמע] בפ' מרובה (דף עז) וא"ת ולשתוק מתרי אי דכתיבי ומשור וכשב ועז ממעטינן כלאים ונדמה מתחת תחת דבכור וי"ל דאצטריך חד או מעטיר דאצטריך חד או למעט נדמה אף מקצת סימנים דומה לאמו דמרבינן גבי בכור ומדאצטריך למכתב מיהא חד אי מעטיר דאצטריך למכתב אידך דלא נדרוש אי לרבות כדמשמע בפרק מרובה וא"ת ולשתוק מבכור שור ובשב ושמעינן דנדמה לא קדיש מג"ש דתחת תחת מקדשים וי"ל כיון דאצטריך למכתב אך לרבות מקצת סימנין דומה לאמו כתב נמי בכור שור ובשב דאך לחודיה לא מצי למכתב. תוס' חיצוניות: ג) אי לבכור אך בכור וכו' ובכורו שור ותו לא איכפת לן אי הוי כלאים או לא ותימה להר"מ מאיווהא דבפרק מרובה משמע דפשוט הוא למעט נדמה מבכור דקאמר אי לבכור תחת תחת ליקח מקדשים אי נמי נדמה ממעט ליה כלאים מיבעיא לב"נ לפרש דאך בכור אמר רחמנא וא"כ פשוט לו למעט נדמה בכור מכלאים והיאך תלי נדמה בכלאים דקאמר שהוא בכלאים. תוס' חיצוניות: ד) דאסירי בגיזה ועבודה. הלכך אין פודין אז דלמא כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס פדיונו שיהיה פדיונו אסור בהנאה והא דחייבת רחמנא למפקיה אפקועי לאיסורא בעלמא הוא כדי להתיר הפטר חמור בהנאה ולא שתהיה קדושתו חלה על פדיונו הכי נמי (אין איסור חל על איסור פסולי המוקדשין) אין כאן איסור חל על איסור ופודין בבהמת פסולי המוקדשין דלא תפיס פדיונו וכו': ה) אלא כשהאחד נוטה לצד חיוב או לצד פטור יותר מחבירו דפטור מטעם לקוח אפי' לפי' ר"ת ועוד מאי דקאמר שהיה לוקח מן העובד כוכבים מה קרי לה איסור או הפטור על החיוב הכי וכו': ו) לא שייך אלא אחר מירוח וההיא דפרק השוכר את הפועלים דדרש כנפשך שבעך מה נפשך אתה אוכל ופטור אוכל ופטור מוקי לה בתאנה העומדת בגינה ונופח נוטה לחצר או לבית דבעל הבית עיניו בתאנה ולוקח עיניו במקחו ופריך ולוקח מדאורייתא מי מיחייב והתניא וכו' ומאי קשיא הא קודם מירוח מיירי דקא קני לה בעודה מחוברת בתאנה ועוד דע"כ קודם מירוח איירי דהא אין פועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר כדתנן התם והרי"ם בפרש איפכא מ"ר"ת ולוקח קודם מירוח פטור אבל אם נתמרח ביד מוכר דחל עליו חיוב מעשר תו לא מיפטר בלקיחה והך דשמעתין יש ליישב כדפ' ויש לתמוה וכו': ז) ר"א מתיר בכלאים וכו': ח) אלמא דר"א פליג על ר' אליעזר בר פלוגתיה דר"ר ומיהו נראה דדוקא קאמר דלא כר' אליעזר בר פלוגתיה דר"ר ומיהו נראה דדוקא קאמר דלא כר' יהושע אבל לר"א ניחא דלרבי יהושע דאסר ליה באכילה משה כשבים לא אצטריך בנין אב דרבא לומר שאין פודין בו אבל לר"א דשרי באכילה איצטריך שה דרבא לומר שאין פודין דילפינן משה דפסח אע"ג דלר"א שרי לפדות בשאר כלאים מפני שהוא שה ולא ילפינן ליה משה דפסח אלא מרבינן ליה מתפדה תפדה ה"מ בכלאים דכולו טהור אבל בכלאים כי הכא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא אע"ג דשרי באכילה ילפינן משה דפסח ולא מרבינן ליה מתפדה דלענין פסח אפי' היה כולו דומה אמו לגמרי לא הוה מתכשר דכלאים גמור הוה זה שנולד מן הטהור [ועיבורו מן הטמא] כלאים דכבש ועז. כ"מ בתוס' כ"י:

א א מ"י פ"י מהל' בכורים הל"ט סמג. עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סי' שכא סעי' ב: **ב** ב מ"י פ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' יד טוש"ע י"ד סי' יג סעי' ב: **ג** ג מיי' פ"י מהל' בכורים הלכה ט טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ד: **ד** ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג: **ה** [מיי' פ"ב מהל' בכורות הל"ו טוש"ע י"ד סי' שנו סעי' ה]:

תורה אור השלם

1. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה:
שמות יג יג
2. שֶׂה תְּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים תִּקָּחוּ:
שמות יב ה
3. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיְיָ:
ויקרא כב כז
4. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:
במדבר יח יז
5. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ:
ויקרא כז לב
6. וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ:
שמות יג יב
7. רַק בְּכֹל אַוַּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ כַּצְּבִי וְכָאַיָּל:
דברים יב טו

רבינו גרשום

ולא בטריפה. כגון שנתחכו רגליו מן הארוכבה ולמעלה: ולא בכלאים. בשה הבא מעז ומרחל: ולא בכוי. הבא מן התיש ומן הצביה: ור' אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה. שאביו ואמו מין בהמה: נתנו לכהן. הפטר חמור: אין הכהן רשאי לקיימו. שלא יערפנו עד שיפריש הכהן שה תחתיו והוא שלו מפני גזרת הכתוב ואם לא תפדה וערפתו: נאמר כאן שה. תפדה בשה ונאמר להלן בפסח שה תמים זכר בן שנה: מה להלן פרט לכל השמות הללו. משום דפסח קדשים הוא ומתיר בכלאים מפני שהוא שה. ראשי לקיימו. שלא יערפנו עד שיפריש הכהן שה תחתיו והוא שלו מפני גזרת הכתוב ואם לא תפדה וערפתו: נאמר כאן שה. תפדה בשה ונאמר להלן בפסח שה תמים זכר בן שנה: מה להלן פרט לכל השמות הללו. משום דפסח קדשים הוא ומאמרינן גבי קדשים שור או כשב (לרבות) פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כי יולד פרט ליוצא דופן: אף כאן. בהאי תפדה בשה פרט לכל השמות הללו: בן פקועה. שה חי שנמצא בבטן בהמה שחוטה: כבישרא בדיקולא דמי. וכשחוטו הוא ואין פודין בו: דילפת שה מפסח ובפסח אמרינן פרט ליוצא דופן והיינו בן פקועה ומשום הכי אין פודין. אי מה להלן זכר כו': בנדמה. היינו שאביו איל ואמו רחל אלא שדומה למין אחר: בנדמה מיבעיא. שהרי אביו ואמו מין אחד: האי פרה שילדה מין עז אין פודין דאמרינן עגל הוא. הא רחל שילדה מאיל מין עז פודין בו. וש"מ דאית ליה דפודין בנדמה ל) מיבעיא: אמר לך רבי אליעזר מי קתני בבריית' רחל שילדה מין עז הא לא קתני לה בהדיא אלא למידק מינה הכי לרבי אליעזר אע"ג דאיכא למידק הכי הא לא איצטריך לאשמועינן דכיון דבכלאים פודין כ"ש בנדמה אלא האי גופה בריית' גופה אצטריך לאשמועי' דפרה שילדה מין עז אין פודין אותו:

ל) תוס' ל"ל לא לעולם ר"ש הוא מי קתני וכו':

ודאי לא תבעי ליה. ע) נלמלה ולא נמחורה משמע דאסור לקנות בהמה טמאה כגון פטר חמור בפירות שביעית ותימה דלפי׳ רבנו נח אסרי בהנאת קמא (ב״ק קב.) משרה וכיסה אלא משום דבעינן דומיא דלאלבה שהנאתו וציעורו שוה ובהמה למלאכה הוי הנאתו וציעורו שוה: **ביון** דאילו מיטמא כו׳. ולפ״ג דיהול לפסרים מעיקה אחרת שאינה של שביעית על זאת ומקיף שתיהן מ״מ הן נאו בת חלה היא ולא מצי לאפרושי מגופה הוי כמו מן המיוב על הפטור: **הכא** עיקר לשריפה. הקשה ר״ת נילף מעומר דעיקרו לשריפה. ואמר פ׳ כל קרבנות (מנחות ד׳ פב.) שומרי ספיחין בשביעית היו נוטלין שכבן מתרומת הלשכה ופריך היכי מייתי עומר מפירות שביעית נאלבה אמר רחמנא ולא לשריפה ומיבא קומץ שקרב לגבי מזבח ע) אלא התם דאמר קרא לדורותיכם פירכי נוצא מה לעומר שכן קרבן נבור ודוחה שבת וטומאה ועוד א״א לקיים עומר בשביעית אלא בפירות שביעית דבעינן כרמל אבל בכור ומלה מתקיים בשנה שביעית בבהמות אחרות ובפירות אחרים: **לאו** איתמר עלה אמר רבא דב״ע מעבשיו ע) אינו פדוי. לשון זה אינו לקמן פ׳ יש בכור (דף מט. ע״ש):

לר׳ שמעון נמי צבי ואיל כתיב בהו איבעיא להו מהו לפדות בבהמת שביעית ודאי לא תיבעי לך ע) לאכילה אמר רחמנא ע) ולא לסחורה כי תיבעי לך ספק ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך דלית ליה ספק כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה מאי כיון דמפריש טלה והוא לעצמו לאכלה קרינא ביה או דילמא כיון דכמה דלא מפקע איסוריה לא מישתרי בסחורה דמי ת״ש דא״ר חסדא בהמת שביעית א״אין פודין בה את הודאי אבל פודין בה את הספק ואמר רב חסדא ב״בהמת שביעית פטורה מן הבכורה ג״וחייבת במתנות פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ד) ולא לשריפה וחייבת במתנות דלאכלה קרינא בה מיתיבי ה) ד״האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה ואמאי כיון דאילו מטמיא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה שאני הכא דכתיב [1] לדורותיכם תנ״ה מנין לאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה שחייב מיתה שנאמר לדורותיכם ולגמר מינה התם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה: נתנו לכהן כו׳: תנינא להא דת״ר ה״ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו ואמר לו לכהן תנהו לי ואני אפדהו הרי זה לא יתנו לו אא״כ פדאו בפניו א״ר נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים פשיטא מהו דתימא ה״מ היכא דמחזק לן דמיקרי אבל בסתמא לא ו) קמ״ל דמורה בה היתירא: **מתני׳** המפריש פדיון פטר חמור ומת רבי אליעזר אומר ז) חייבין באחריותו כחמש סלעים של בן וחכ״א ח) אין חייבין באחריותו כפדיון מעשר שני ט) העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום מת פטר חמור ג) ר״א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה וחכ״א א״צ להקבר וטלה לכהן: **גמ׳** אמר רב יוסף מ״ט דר׳ אליעזר דכתיב [2] אך פדה תפדה וגו׳ מה בכור אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה טמאה חייב באחריותו א״ל אביי י) אי מה בכור אדם מותר בהנאה אף בכור בהמה טמאה מותר וכי תימא ה״נ והתנן מת פטר חמור רבי אליעזר אומר יקבר מאי יקבר לאו ד׳דאסור בהנאה לא יקבר כבכור אדם אלא אדם בכור הוא דבעי קבורה פשוט לא בעי קבורה ועוד תניא מודה ר׳ אליעזר ה׳בישראל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו שמפריש טלה עליו והוא שלו ו) אלא אמר רבא אמר קרא אך פדה תפדה לפדייה הקשיתיו ולא לדבר אחר ז) תנן התם הערכין בשעתן ופדיון הבן אחר שלשים יום פדיון פטר חמור לאלתר ופדיון פטר חמור לאלתר ורמינהי ח״אין בערכין ו׳ובפדיון הבן כ״ובנזירות ל׳ובפטר חמור פחות משלשים ומוסיפין עד עולם מ אר״נ לומר שאם פדאו פדוי מכלל דבנו אם פדאו אינו פדוי והאיתמר מ) הפודה את בנו בתוך ל׳ יום רב אמר ח״בנו פדוי לאו איתמר עלה אמר רבא דב״ע מעבשיו ט״אין בנו פדוי רב

לר׳ שמעון נמי. אע״ג דשרי פטר חמור בהנאה [ט:] אין פודין אותו בספקולי המוקדשין דלגבי ואיל כתיב בהו [דברים יב׳] : **בבהמת שביעית.** בהמה שניקחה בפירות שביעית: **ודאי לא תיבעי לך.** פטר חמור ודאי לא תיבעי לך דכיון דבעי למיתב פדיונו לכהן לא פריק ליה לאכילה אמר רחמנא ולא לסחורה ונמצא זה קונה חמור בפירות שביעית שאינו ראוי לאכילה: **ספק.** כגון שילדה אמו זכר ונקבה דאמר במתני׳ [ט.] מפרש טלה והוא לעצמו: **ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך.** דלדידיה לא מיתבעי לאפרושי טלה לאפקועי איסוריה אי לא יהיב ליה לכהן דהא ר״ש מתיר פטר חמור בהנאה: **אף הודאי.** פטר חמור ודאי משום דבעי ליתנו לכהן והוא סחורה: **במתנות.** זרוע ולחיים והקיבה: **לשריפה.** ואי מיתייב בבכור סלקי אימורים לגבוה ט): חלה טמאה אין לה תקנה אלא שריפה דהאוכל תרומה טמאה ע) חייב מיתה: **ואמאי.** מיתייב עיסת שביעית בשביעית בחלה: **לדורותיכם.** כתיב בחלה [במדבר טו] משמע אפי׳ בשביעית וכתיב (שם) מראשית עריסותיכם וגו׳: **הניח נמי הכי.** דטעמא משום דלדורותיכם כתיב בהו: **וליגמר מינה.** דלא אמר לאכלה ולא לשריפה ומתחייב בתמת שביעית בבכורה: **הכא.** גבי חלה עיקר לאכילה דאינה בשריפה לאכילה דאינה: **הכא.** גבי חלה עיקר בהפרשה לאכילה דאינה בשריפה אא״כ נטמאת: **נקיימו.** אפי׳ שעה אחת: **נחשדו.** שעובדין בהן בלא פדיון: **פשיטא.** דודאי מהכא שמעינן לה: **מהו דתימא הני מילי.** דלא יתנו מהו היכא דמוחזק לן ביה דמיקרי חשוד שראינוהו שנחשד בדבר. ל״א דמיקרי דמזינן ליה דאיתרמי ועבד עבודה בפטר חמור קודם פדיון: **דמורה בה היתירא.** דקסבר כיון דשה שיפרים תחתיו יהא שלי למה לי לפדותו: **מתני׳ החמש סלעים של פדיון הבן.** דאמר בפ׳ יש בכור לנחלה (לקמן דף נא.) דחייב באחריותו: **כפדיון מעשר שני.** דאם אבדו אינו חייב באחריותו (א) כרבנן: **מת פטר חמור.** לאחר שהפרישם הפדיון ועדיין לא נתנו לכהן: **רבי אליעזר אומר יקבר.** (ב) דואל והוא חייב באחריו הטלה כמאן דלא אפרשיה דמי ומותר לישראל בהנאתו של טלה כמי שלא הפרישו: **א״צ להקבר.** דמעיקרא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות כהן ופטר חמור פדוי: **גמ׳ חייב באחריותו.** אם הפרישם פדיונו

ואבד: מוסר בהנאה. קודם פדיונו: **יקבר בבכור אדם.** לא משום דאסור בהנאה אלא משום דאיתקש לבכור אדם ופטר בכור אדם ניתן לקבורה: **מודה ר״א.** אע״ג דבודאי פטר חמור ס״ל דכל כמה דלא מטי פטר ג) חמור ליד כהן לא מיפריק מודה הוא בספק שא״ל לתת פדיון לכהן אלא מפרש כו׳. ומדמצרינן לאפרושי טלה לאפקועי איסוריה מכלל דס״ל פטר חמור אסור בהנאה: **לפדייה הקשיתו.** בכור בהמה טמאה לבכור אדם שיתחייב באחריות פדיונו ולא לדבר אחר בהנאה: **הערכין בשעתן.** שאם היה מבן חדש עד חמש שנים בשעת שאמר ערכי עלי ד) והתמין אלא נתנו עד שיהא בן שש שנים לו ערך אחר כדכתיב בפרשת ערכין (ויקרא כז) אפי׳ הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך: **אחר שלשים.** כדכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש וגו׳: **ופדיון פטר חמור נאלתר.** בתמיה: **אין בערכין פחות מבן שלשים.** אינו נערך כדכתיב בפרשה: **ובנזירות.** כדכתיב (במדבר ו) קודש ה) יהיה יהיה בגימטריא שלשים הוי [זיר ה.] : **ומוסיפין.** שיש ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נזיר נודר בנזיר ארבעה וחמשה שנים ואם המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמורו כמה שנים עדיין יכול לפדותו ואינו נותן יותר: **נומר שאם פדאו פדוי.** הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור נאלתר שאם פדאו נאלתר ו) [פדוי] אבל עיקר מצות פדייה לא מקיים: **מכלל דבנו.** מדאוקמת ליה בדיעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדאו באמן שלשים אינו פדוי: **והאיתמר.** בפ׳ יש בכור לנחלה (לקמן דף מט.): **דב״ע מעבשיו.** היכא דאמר ליה מעכשיו יחול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דאמר עכשיו אני נותן מעות והפדיון לא יחול עד לאחר שלשים יום: רב

ר׳ שמעון נמי צבי ואיל כתיב בהו איבעיא להו מהו לפדות בבהמת שביעית ודאי לא תיבעי לך ספק ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך דלית ליה ספק כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה מאי כיון דמפריש טלה והוא לעצמו לאכלה קרינא ביה או דילמא כיון דכמה דלא מפקע איסוריה לא מישתרי בסחורה דמי ת״ש דא״ר חסדא בהמת שביעית א״אין פודין בה את הודאי אבל פודין בה את הספק ואמר רב חסדא ב״בהמת שביעית פטורה מן הבכורה ג״וחייבת במתנות פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ד) ולא לשריפה וחייבת במתנות דלאכלה קרינא בה מיתיבי ה) ד״האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה ואמאי כיון דאילו מטמיא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה שאני הכא דכתיב [1] לדורותיכם תנ״ה מנין לאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה שחייב מיתה שנאמר לדורותיכם ולגמר מינה התם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה: נתנו לכהן כו׳: תנינא להא דת״ר ה״ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו ואמר לו לכהן תנהו לי ואני אפדהו הרי זה לא יתנו לו אא״כ פדאו בפניו א״ר נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים פשיטא מהו דתימא ה״מ היכא דמחזק לן דמיקרי אבל בסתמא לא ו) קמ״ל דמורה בה היתירא: **מתני׳** המפריש פדיון פטר חמור ומת רבי אליעזר אומר ז) חייבין באחריותו כחמש סלעים של בן וחכ״א ח) אין חייבין באחריותו כפדיון מעשר שני ט) העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום מת פטר חמור ג) ר״א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה וחכ״א א״צ להקבר וטלה לכהן: **גמ׳** אמר רב יוסף מ״ט דר׳ אליעזר דכתיב [2] אך פדה תפדה וגו׳ מה בכור אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה טמאה חייב באחריותו א״ל אביי י) אי מה בכור אדם מותר בהנאה אף בכור בהמה טמאה מותר וכי תימא ה״נ והתנן מת פטר חמור רבי אליעזר אומר יקבר מאי יקבר לאו ד׳דאסור בהנאה לא יקבר כבכור אדם אלא אדם בכור הוא דבעי קבורה פשוט לא בעי קבורה ועוד תניא מודה ר׳ אליעזר ה׳בישראל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו שמפריש טלה עליו והוא שלו ו) אלא אמר רבא אמר קרא אך פדה תפדה לפדייה הקשיתיו ולא לדבר אחר ז) תנן התם הערכין בשעתן ופדיון הבן אחר שלשים יום פדיון פטר חמור לאלתר ופדיון פטר חמור לאלתר ורמינהי ח״אין בערכין ו׳ובפדיון הבן כ״ובנזירות ל׳ובפטר חמור פחות משלשים ומוסיפין עד עולם מ אר״נ לומר שאם פדאו פדוי מכלל דבנו אם פדאו אינו פדוי והאיתמר מ) הפודה את בנו בתוך ל׳ יום רב אמר ח״בנו פדוי לאו איתמר עלה אמר רבא דב״ע מעבשיו ט״אין בנו פדוי רב

עין משפט נר מצוה

סה א מיי׳ פי״ב מהל׳ בכורים הלכה יא:
סו ב מיי׳ פ״ה מהלכות בכורות הלכה ט:
סז ג מיי׳ פ״ט מהלכות בכורים הלכה ח:
סח ד מיי׳ פ״ו שם הלכה ד:
ה [מיי׳ פי״ב שם הל״ד טוש״ע י״ד סי׳ שכא סעיף ח]:
סט ו מיי׳ שם הלכה ה סמג עשין קמה קמו טוש״ע שם סעיף ו:
ע ז מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ח:
עא ח מיי׳ שם הל׳ יט כא כב טוש״ע שם סעי׳ י:
עב ט מיי׳ פ״ח מהל׳ ערכין הלכה ג:
עג י מיי׳ פי״ב מהל׳ בכורים הלכה יז טוש״ע י״ד סימן שה סעיף יא:
עד כ מיי׳ פ״ג מהל׳ מזיקות הלכה א:
עה ל מיי׳ פי״ב מהל׳ בכורים הלכה ו:
עו מ נ מיי׳ פי״א שם הל׳ יח טוש״ע שם סעיף יג:

מוסף רש״י

מעכשיו אין בנו פדוי. אי אמר ליה מעכשיו יהא בנו פדוי לאו פדיון הוא, אלא מתנה בעלמא, דהא מתון שלשים לא שייכא פדיה (לקמן מט.).

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

שיטה מקובצת

א) קמ״ל דמורה בה היתירא. קשיא לי ישראל נמי כי מפריש טלה והוא לעצמו מורה בה היתירא ונראה לי דכיון דעפ״י ב״ד עושה והוא מעכבו על פיהם (חסר כאן). תוס׳ חיצוניות:
ב) ר״א אומר חייב באחריותן וצריך להפריש טלה אחר כמו פדיון ה׳ סלעים של בן. דנפקא לן בגמ׳ תפדה תפדה ריבה אבל ודאי אם מת הפטר חמור של ישראל אינו חייב לפדותו בשום דבר ואע״ג דגבי פדיון ודאי אם מת אחר שלשים יום חייב ליתן ה׳ סלעים לענין זה לא מקשינן לבן משום דהתם חוב הוא שהטיל הכתוב על האב אבל הכא אי בעי ישראל ערוף ליה לחמור ואינו חייב לכהן כלום אם ירצה: וחכ״א אין חייב באחריותו דמסתבר דפטור בפדיון כמעשר שני ולא מקשי פדיון לבן: ג) מת פטר חמור לאחר שהפרישו טלה ולא הספיק ליתנו לכהן ר״א אומר יקבר. דאזיל לטעמיה דאמר אין הפדיון פדיון עד דמטי ליד כהן ויקבר דסבר כרבי יהודה דאמר אסור בהנאה: ד) אי מה בכור אדם מותר בהנאה וכו׳. והקשה הרב אלחנן דאמאי לא פרכינן לעיל הכי בריש פרקין גבי הא דקאמר דפטורי כהנים ולוים פטורין מפדיון פטר חמור ואמאי לא קאמר מהיקשא דמקיש להו הכא לבכור אדם ונראה לן דשאני הכא דדמי טפי להדדי דמקשינן גוף הבכור בהמה טמאה עצמו לבכור אדם אבל התם לא מקיש להו אלא מפדיון וכן נמי משמע בסמוך גבי הא דקאמר ר׳ אלעזר דמקיש וכו׳ ומקשינן דיש לתמוה דלר״א דמקיש פדיון פטר לבכור אדם תקשי ליה נמי אי מה בכור אדם וכו׳ ע״כ נראה לן דיש חילוק בין הקיש של גוף הבכורות להקיש פדיון ולכן לא פריך אי בכור אדם וכו׳ והאי חילוקא לא נהירא דהא משמע דוקא בפדיון חייב באחריותו אבל אם מת הפטר חמור פטור וטעמא כדמפרש ונראה לן דלעיל לא שייך למפרך כן דלא מקיש דיני הבכורות להדדי רק לחייב הבכור בהמה טמאה (חסר כאן) מקצת מבכור אדם: ה) אמר ר״נ לומר שאם פדאו וכו׳ ושינויא כרבנן נמי אתי ולענין הא גמירי שפיר למצוה פטר חמור מפדיון הבן. תוס׳ חיצוניות:

מסורת הש״ס

ט) [נלמלה ויקרא רבה], ב) [ע״ז סב.], ג) [נמנות פד.], ד) שבועות פ״ט מ״ט, ה) עדיות פ״ז מ״ח, ו) [מיגת אלא נריך מוכן ומיגלוקט ליתמן], ז) [נמשנה נלא מנאתי ולא דבר״מ פי״ב מהל׳ בכורים דין ו׳ הנעתיק מגיא וכו׳], ח) [נקמן מט.], ט) אמ״כ מה״ד ואמאי מחייב כו׳ בחלה הס״ל דאמ״כ מה״ד בת שריפה היא דחלה טמאה אין (לם) [לה] תקנה. ל״ק, י) שייך למתניתין, כ) פלאו בפניו דאינו רשאי לקיימו [אפי׳ כו׳. ל״ק, ל) [בדיון פטר רש״ש], מ) [בשנה שאמר אחר עכלו עלי רש״ש], נ) בפסוק כתוב קדוש, ס) גי׳ יעב״ץ, ע) [נלמלה אמר רחמנא ולא. ל״ק, פ) ומשני אמר קרא לדורותיכם וי״ל. ל״ק, צ) אין בנו פדוי. ל״ק,

תורה אור השלם

1. מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לְיְיָ תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם:
במדבר טו כא
2. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:
במדבר יח טו

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה כפדיון מעשר וכו׳ נאחריותו ס״ל וא״כ מ״ה שאין כאן לכהן כלום שאין חייב באחריותו כרבנן: (ב) ד״ה רבי אליעזר וכו׳ דהואיל:

גליון הש״ם

רש״י ד״ה חלה טמאה וכו׳ חייב מיתה. תמיהני הא חלה טמאה הוא רק בעשה. וכזה תמוה על תוס׳ ע״ז סו ע״ב ד״ה אמיי ועי׳ לש״י יומא ל ע״א ד״ה תרומה טמאה:

רבינו גרשום

אפילו לר׳ שמעון נמי דשרי בהנאה אפי׳ הכי אין פודין דצבי ואיל כתי׳ בהו: בבהמת שביעית בשה שקנוי מפירות שביעית: ודאי פטר חמור לא תבעי לך דאין פודין בבהמת שביעית דלאכלה אמר רחמנא והבהמה יש לה מן הפירות ולא לסחורה. דהיינו סחורה שפודה הפטר חמור בהאי שה: כי תבעי לך ספק. אם יכול לפדות בה ספק פטר חמור: ואליבא דר׳ שמעון דלית ליה ספק ברישא דשמעתין וכיון דלעצמו הוא למה לי לאפרושי וכו׳. ואמרינן [לעיל] מתניתין ר׳ יהודה היא דתני כו׳. ור״ש מתיר קס״ד דר׳ שמעון מתיר דלא צריך לאפרושי כלל הואיל וספק הוא: לא תבעי לך. דמותר לפדות דהא לאו סחורה היא דבלא פדיון נמי הוה מותר: כי תבעי לך אליבא דר׳ יהודה. דמצריך לאפרושי לאפקועיה איסוריה: מאי כיון דמפריש טלה והוא לעצמו לאכלה קרינן ביה הואיל ולעצמו הוא: או דלמא כיון דכמה דלא מפקע לאיסור בהאי שה מי שרי ליה האי פטר חמור בהנאה וכסחורה דמי שקונה הנאתו בהאי שה ואסור: אין פודין בה את הודאי. פטר חמור דהיינו סחורה: אבל פודין בו את הספק. דלא כסחורה גמורה הוא דלא הוי בהכי [אלא] ספק: ואמר רב חסדא. פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה ואלו אמורין דבכור לשרפה קיימי וחייבת במתנות בזרוע ולחיים דלאכילה קיימי קמ״ל מיהא בריתא דרב חסדא דפודין בו את הספק: עד שלא הורמה החלה חייב מיתה. דכתיב ולא תשא עליו חטא וגו׳: ואמאי. חייב מיתה כיון דאילו מיטמיא החלה בשרפה קיימא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה והא חלה לא ליחייב עלה כיון דיש בה דין שרפה כי היכי דפטרת לה מן הבכורה הואיל ואימורין לשרפה קיימי: הא לא קשיא דאמאי חייב מיתה בשביעית דכתיב גבי חלה לדורותיכם דכתיב תתנו לה׳ תרומה לדורותיכם.

דלעולם נהגתן אפילו בשביעית: ולגמר מינה מחלה לבכורה שתהא נמי חייבת בבכורה: לא דמי התם נמי משום הכי חייב עלה מיתה משום דעיקר חלה לאכילה קאי לכהן ולא לטמאה לשרפה: הכא. גבי בכור עיקר אימורין לשרפה קיימי ולא לאכילה הלכך פטור מן הבכורה דלאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה: תנינא לה. במתניתי׳ נמי להא ברייתא דת״ר משום דעיקר היא: אלא אם כן פדאו. הכהן בפניו: זאת אומרת. מדקאמר אא״כ פדאו בפניו ש״מ דנחשדו הכהנים על פיטרי חמורים שלא יהו פודין אותן: פשיטא. דבברייתא חזינן בפירוש דנחשדו ומאי קמ״ל רב נחמן: מהו דתימא. אי לאו דרב נחמן הוה אמינא הני מילי דלא יתנו לו אא״כ פדאו בפניו היכא דמחזק לן בההוא דלא הוי בכור כ״כ ומיקרי ועבוד ביה עבודה קודם שיפדנו: אבל בסתמא. היכא דלא מוחזק לן אימא אין צריך לפדותו בפניו דלא נחשדו קמ״ל רב נחמן: מהו דתימא הני מילי דלא יתנו לו אא״כ פדאו בפניו דאי לאו הא״כ פדאו בפניו: המפריש פדיון פטר חמור ומת. קודם שבא ליד כהן חייב ישראל באחריותו ליתן לו פדיון אחר כחמש סלעים של בן. כדתנן בפרק יש בכור לנחלה המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריות שנאמר אך פדה תפדה: וחכ״א אין חייב באחריותו כפדיון מעשר שני אם אבד פדיונו אין חייב באחריותו דשלו הוא אלא שצריך להעלותו ולאוכלו בירושלים בשיש לו מעלה ואם לאו פטור אף פדיון בכור אין חייב באחריותו העיד ר׳ יהושע וכולה כחכמים: מת פטר חמור. קודם שבא טלה ליד כהן: רבי אליעזר אומר יקבר. דאסור בהנאה כמתחילה: ומותר. ישראל בהנאה של טלה: וחכ״א אינו צריך ליקבר. ומותר בהנאת עורו ובגילתו: דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי: א״ל אביי. הואיל ומקיש לבכור אדם לקיש מלילתא. ולימא אי מה בכור אדם מותר בהנאת מלאכתו אף בכור בהמה טמאה נמי: וכי תימא הכי נמי דאתנן מת וכו׳. לא לעולם מותר נמי בהנאה מאי יקבר דקאמר לאו משום דאסור בהנאה אלא דבעי קבורה כלומר אי משום הכי אמר יקבר דלא אסור בהנאה הוא אלא דבעי קבורה לימא יקבר כאדם אלא מדאמר יקבר ש״מ דאסור בהנאה: ועוד תניא מודה רבי אליעזר. שמפריש עליו טלה והוא שלו אלמא דאי לא מפריש אסור בהנאה וכ״ש פטר חמור דאי. ומדלא אקשי להנאה לא תקיש נמי לאחריות: אמר רבא. לעולם לפדיה לאחריות אקשינן ליה ולא להנאה וגופיה קא דשמעינן לה דכתיב אך פדה תפדה לפדייה הקשתיו לבכור אדם ולא לדבר אחר להנאה: הערכין בשעתן. ופדיון הבן אינו חייב ליתנו אלא אחר שלשים דעד שלשים חיישינן שלא יהא בפל: ופטר חמור לאלתר פודין אותו אפי׳ בתוך שלשים. ורמינהי אין בערכין דפחות מחודש אין לו ערך. ואין נזירות פחות מל׳ דכתיב קדוש יהיה בגימטריא ל׳ ופדיון הבן ופדיון פטר חמור עד עולם. דלאחר ל׳ ולמעלה יכול להערישו עד עולם ויש בו תוספת ערך כשהוא גדול: ובנזירות. דאם רצה להוסיף על ל׳ כמה שירצה עד עולם שרי. ופדיון הבן ופטר חמור משלשים ולמעלה יכול לפדותן עד עולם. והיינו ומוסיפין עלהן. אבל בפדיונו אין תוספת דמים דכמה שיתן כשהן מן שלשים יום כך יתן בכל זמן שרוצה לפדותן. אלמא דאין פודין פחות משלשים יום: אמר רב נחמן אמר רב מאי לאלתר דקאמר לומר שאם פדאו לאלתר פטור דאיבעד: מכלל. דדבנן דברייתא דאין בערכין דאין פדאו קודם אינו פדוי דיעבד. והא איתמר כו׳ א״כ מאי ביניייהו וליכא לתרוצי דקאמרת לומר שאם פדאו פדוי לעולם כדתרצינן ודקא קשיא והא איתמר הפודה כו׳ הא איתמר עלה דההוא דכולי עלמא מעכשיו כלומר אמר בתוך שלשים הרי זה פדיונו שיהא פדוי מעכשיו קודם שלשים אין בנו פדוי אפי׳ דיעבד משום דכי אמר מעכשיו דמי כמאן דהשתא נמי ליהוי מצותיה ולא הוה עד שלשים אלמא דרבנן נמי אתי ולענין הא גמירי שפיר דאינו פדוי.

רב ששת אמר. לעולם מצות פדיון (ד) לאלתר והאי דקתני אין בערכין ופטר חמור פחות משלשים שאינו עובר עליו עד שלשים יום מכאן ואילך עובר: **מאי נאו מצוה לאפוקינו.** כרב נחמן וקשיא לרב ששת: **מצוה לפדותו.** דמלאלתר עד שלשים הוי זמן פדייה ומכאן ואילך עובר: **אלא אמר רבא.** לעולם מצוה לשהותו ואפי' הכי כרב נחמן לא מתרצינא ולא קשיא הא דקתני שלשים יום מצוה לשהותו: **רבי אליעזר הוא דמקיש.** בכור בהמה טמאה לבכור אדם: **והא.** דקתני לאלתר רבנן (ה) היא דמתניתין דלא מקשו: **מתני' מצוה יעידה.** באמה העבריה שיעבדנה אדון לאשה: **קודמת למצות פדייה.** שהיא פודה עצמה: **אשר לא יעדה והפדה.** אם יעדה זה מוטב: **עכשיו מצוה חליצה קודמת.** שהמייבם את יבמתו שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת אח: **באחון.** (ו) במתפיס בהמה טמאה לבדק הבית מצות פדייתה באדון קודם לכל אדם:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח עובר פרפו. שאינו רשאי. למכור לעובד כוכבים (ז) בהמה: **גמ' דרבי חנינא.** בפ' קמא (לעיל ה:) מה נשתנו פעורי חמורים מפעורי סוסים וגמליס כו': **דזוטרן מיליה.** דלא מיירי בפטר חמור אלא פרקא קמא וכולה מסכתא מיירי בבכור בהמה טהורה: **בבהמה.** בעדרו: **בדיניהן.** דיינין ליה בדייניהן ולקמן מפרש מאי היא: **אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה.** מכי דייש אמילרי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו.): **וממונו במשיכה.** מטלטלין אין נקנין אלא במשיכה במסכת קדושין (דף כו.): **מיד עמיתך.** משמע מיד ליד דהיינו משיכה: **אלא אלא נא.** עד שתבא לרשותו של ישראל לא קני: **ואימא או בהא או בהא.** והכי משמע דקא מיד עמיתך הוא דבמשיכה ולא בכסף הא מיד עובד כוכבים בלאיזה שתרצה ונשמע מיניה דהיכא דמשך ולא נתן מעו' נמי קני: מה

[ה] רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו מתיב רמי בר חמא [ו]מצותו כל שלשים יום מכאן ואילך או פודהו או עורפו מאי לאו מצוה לשהותו כל שלשים יום לא מצוה [ז]לפדותו כל שלשים יום אי הכי מכאן ואילך או פודהו או עובר עליו מיבעי ליה [ח] אלא אמר רבא לא קשיא הא רבי אליעזר דמקשי הא רבנן דלא מקשי: **מתני'** [ט]לא רצה לפדותו [י]עורפו מאחוריו וקוברו [יא]מצות הפדייה קודמת למצות עריפה שנאמר [יב]אם לא תפדה וערפתו [יג]מצות יעידה קודמת למצות הפדייה שנאמר [יד]אשר לא יעדה והפדה [טו]מצות[ז] הייבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות[ט] יבום מצות[כ] [יז]הגאולה באדון הוא קודם לכל אדם שנאמר [יח]ואם לא יגאל ונמכר בערכך:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח [יט]עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי [כא]והמשתתף לו [כב]והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא באחרים [כג]הכהנים והלוים חייבים [כד](ל) שלא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ומפטר חמור: **גמ'** מאי אריא דתני עובר חמורו ברישא והדר תני עובר פרתו ליתני ברישא עובר פרתו דקדושת הגוף הוא והדר ליתני עובר חמורו דקדושת דמים הוא אמרי במערבא איבעית אימא [כה] איידי דחביבא ליה כדרבי חנינא ואי בעית אימא איידי דזוטרן מיליה דבהמה טמאה [כו] פסיק ושדי לה אמר ר' יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום ר' אושעיא [כז]ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה ופטור מן הבכורה אמר מר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בדיניהם אף על פי שלא משך קנה וחייבת בבכורה מאי בדיניהם אי נימא בדיניהם דגופיה דאתי בקל וחומר אם גופיה קני ליה ישראל בכסף דכתיב [כח]לרשת אחוזה [כט] הקישו הכתוב לאחוזה מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה [ל]אף עבד כנעני נקנה בכסף ממונו לא כל שכן הוא אם כן אפי' בשטר ובחזקה נמי ועוד ישראל מישראל יוכיחו דגופיה קני ליה בכסף ממונו במשיכה אלא אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה [לא]או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך הוא דבמשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף ואימא מיד עובד כוכבים כלל כלל לא אמרי לא ס"ד ק"ו הוא אם גופו קונה ממונו לא כ"ש ואימא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי אמרי ולאו ק"ו הוא גופו באחת ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך [לב] מה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים נמי בחדא אמר מר ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהן אע"פ שלא משך קנה ופטור מן הבכורה מאי בדיניהן אילימא בדיניהן דגופיה משום דאתי בק"ו אם גופו [לג] ישראל קני ליה בכסף דכתיב [לד]מכסף מקנתו ממונו לא כ"ש ישראל מישראל יוכיחו דגופו קני בכסף ממונו במשיכה אלא אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה [לה]וכי תמכרו ממכר לעמיתך לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף ואימא לעובד כוכבים כלל כלל לא [לו] אמרי לאו ק"ו הוא אם גופו קנה ממונו לא כ"ש אימא לעובד כוכבים עד דאיכא תרתי לאו ק"ו הוא גופו באחד ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך מה

מצות חליצה קודמת. מה שפי' רבינו חננאל פי' פרק החולץ (יבמות דף לט:): **מצות** גאולה קודמת באדון שנאמר **ואם לא יגאל.** בערכין פרק המקדיש שדהו (דף מז.) מפ' טעם אחר דבעלים קודמין לפי שמוסיפין חומש והתם פריך לה ומשני:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח. קנה וחייבת בבכורה.

ומע"ג דשמעינן קנה מיקמטרין לאשמועינן דחייבת בבכורה דלא תימא קנה [מ]מספק או מדרבנן קמ"ל דקנה קנין גמור: **מה אחוזה** נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. פירוש כשקונה מישראל אף עבד כנעני כן כשקונין מישראל אבל בעובד כוכבים לא מסתבר שיועיל שטר לפי שקנין שטר לא שייך בעובד כוכבים כדאמרי' פ' חזקת הבתים (ב"ב דף נד:) עובד כוכבים מכי מטא זוזי לידיה מיסתליק ליה וישראל לא קני [מא] עד דמטא שטרא לידיה: **מיד עמיתך במשיכה הא** מיד עובד כוכבים בכסף. וא"ת דלמא הא מיד [מב] עובד כוכבים בשטר ובחזקה דחזקה כמי שייכא במטלטלין אם עשה בהן שום תיקון כעין עגל וגדר ופרק בקרקע [מג] י"ל דשני קנייני הללו הויין מלוין ושייכי זה במוכר וזה בלוקח שזה נותן מעות וזה מושך אלא בחפץ וכן לרבי יוחנן בסמוך [מד]דדרשין מיפסה מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וא"ת מנלן שהן משוין קנין כלל דמוקמינן מסברא קניין דקרא בהני י"ל דאשכחן כסף שקונה במקום אחר בקרקע והכהקש ומשיכה במילתא והפקר:

אימא לעובד כוכבים בכל כלל לא קל וחומר **אם גופו** קני ממונו **לא** כל שכן. וא"ת דלמא בחליפין דהוא מקני ממונו כדדרשי בקדושין (דף ח.) מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים פירוש חליפין ונראה לר"י משום דעובד כוכבים קונה שפיר שאר קניינין בחליפין מדמיעט התם עבד עברי דאינו נקנה לעובד כוכבים בחליפין ואם אין עובד כוכבים קונה בשום מקום בחליפין אמאי אצטרך קרא למעוטי גבי עבד עברי אלא ש"מ דעובד כוכבים קונה בחליפין והשתא קשה לר"י מאי האי דקאמר הכא ישראל בחדא אף עובד כוכבים בחדא והא עובד כוכבים נמי נקנה בחליפין ואור"י דה"נ קאמר ישראל בחדא אעפ"י שקנה גם בחליפין וטעמא דלא חשיב חליפין משום דלא חשיב אלא הני קניני דכתיב בקרא משיכה ומעות כדפיר' לעיל שבאותן קניינין בני אדם רגילין לישא וליתן ומתוך כך ניתא קושיא אחרת שמקשה התם ר"י גבי הא דהכא דהיכי ס"ד דגילוי משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין דלא שדה עפרון לא מיקניא בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים כדמשמע הכא לעובד כוכבים בחדא ולישראל בחדא ולמאי דפי' ניתא דלעולם הוא קונה שפיר בחליפין והא דלא חשיב ליה משום דלא חשיב אלא הני דכתיבי בקרא וכן ראיתי בשם ר' יהודה כתוב שראה את ר"י רבו שהורה הלכה למעשה באדם ששלח עובד כוכבים להביא מעותיו המופקדים לו ביד חבירו וכתב בה וקנינא מן פלוני בר פלוני במנא דכשר למקני ביה והיינו חליפין ומיהו יש לגמגם דהיאך עשאה ע"י עובד כוכבים הא קי"ל שליח שויה ואין שליחות לעובד כוכבים ומיהו מאחר שקנה העובד כוכבים בחליפין מיד הישראל המורשה אין לנפקד לחוש שמא יתבענו המפקיד לדין ובפ"ק דקדושין הארכתי. תוס' חיצוניות: [מז] אמרת ק"ו גופו קונה ממונו לא כ"ש וא"ת אמאי לא קאמר כסף דישראל יוכיח דגופו של ישראל קני בו ואין ממונו דישראל קני בו וה"נ קאמר לעיל וי"ל דאין זה סברא שלא יהיה שום קנין בממון דעובד כוכבים דלגבי זה אין לומר יוכיח דדוקא לעיל דבעי למילף קנין שיועיל במטלטלין שייך לומר ישראל יוכיח. תוס' חיצוניות: [מח] דלא תימא קנה ואור"י דהוה ס"ד דקנה מספק והכתן לא יוכל להוציא מידו הבכור מטעם ספק קמ"ל דחייב בבכורה ודאי שהקנין קנין גמור ולהכי תנא נמי בתר הכי אעפ"י שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה ע"ש: [מט] י"ל דב' קנינים וכו' וז"ל תוס' חיצוניות וי"ל דפשיטא ליה דלית לן לרבויי אלא משיכה וכסף שאלו הקנינים רגילים בני אדם לעשות לישא וליתן בהם ולכך פשיטא ליה דאתא לרבויי כסף או משיכה ושמא י"ל דדוקא כסף משוי לשיכה דמשום דשכיחי חד בלוקח וחד במוכר שהמוכר מקבל המעות והלוקח מושך אצלו הלכך דמו אהדדי טפי משאר קנינים:

[נ] רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו. כלומר דאי גם למצוה מצוה לאלתר כדקתני ברייתא והאי דקתני אין בפטר חמור פחות מל' לענין דאינו עובר אם מאחר לפדותו עד ל' אבל מכאן ואילך עובר עליו אם אין פודהו או עורפו וצ"ע כיון דמצוה לפדותו לאלתר אלמא לא יליף כלל מפדיון הבן א"כ מנ"ל הא דמל' [יום ואילך] עובר ומה שיעור דל' יום וצ"ל דמדרבנן בעלמא: [נא] אלא אמר רבא ל"ק הא ר"א דמקיש וכו'. צ"ל דרבא לא ס"ל כר"נ דאמר מצוה להשהותו דא"כ לא הוצרך לומר הא ר"א הא רבנן [נב] דלר"נ ניחא הך ברייתא דמצוה להשהותו ודאי מצינן לפרושי דשנוי' באפי נפשה קמשני ולא נימא דהא דקתני אין בפטר חמור פחות מל' מיירי לומר שאינו עובר עליו כר"ש אלא כר"א ובדיעבד נמי אינו פדוי אם פדהו תוך ל' יום או למצוה מיהת המצוה להשהותו דהך פדיון דפטר חמור לאלתר כרבנן ובקונט' כתב לא כר"נ מתרצא אלא כרב ששת וצ"ע למה לא פירש רש"י דהוי שנויא באפי נפשה. תוס' חיצוניות: [נג] מה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים בחדא. מכאן היה קשה לר"י על שהיה מפרש בפ"ק דקדושין גבי הא דקאמר התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה פירוש העבד עברי לעובד כוכבים ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים פירוש חליפין ונראה לר"י משום דעובד כוכבים קונה שפיר שאר קניינין בחליפין מדמיעט התם עבד עברי דאינו נקנה לעובד כוכבים בחליפין ואם אין עובד כוכבים קונה בשום מקום בחליפין אמאי אצטרך קרא למעוטי גבי עבד עברי אלא ש"מ דעובד כוכבים קונה בחליפין והשתא קשה לר"י מאי האי דקאמר הכא ישראל בחדא אף עובד כוכבים בחדא והא עובד כוכבים נמי נקנה בחליפין ואור"י דה"נ קאמר ישראל בחדא אעפ"י שקנה גם בחליפין וטעמא דלא חשיב חליפין משום דלא חשיב אלא הני קניני דכתיב בקרא משיכה ומעות כדפיר' לעיל שבאותן קניינין בני אדם רגילין לישא וליתן ומתוך כך ניתא קושיא אחרת שמקשה התם ר"י גבי הא דהכא דהיכי ס"ד דגילוי משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין דלא שדה עפרון לא מיקניא בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים כדמשמע הכא לעובד כוכבים בחדא ולישראל בחדא ולמאי דפי' ניתא דלעולם הוא קונה שפיר בחליפין והא דלא חשיב ליה משום דלא חשיב אלא הני דכתיבי בקרא וכן ראיתי בשם ר' יהודה כתוב שראה את ר"י רבו שהורה הלכה למעשה באדם ששלח עובד כוכבים להביא מעותיו המופקדים לו ביד חבירו וכתב בה וקנינא מן פלוני בר פלוני במנא דכשר למקני ביה והיינו חליפין ומיהו יש לגמגם דהיאך עשאה ע"י עובד כוכבים הא קי"ל שליח שויה ואין שליחות לעובד כוכבים ומיהו מאחר שקנה העובד כוכבים בחליפין מיד הישראל המורשה אין לנפקד לחוש שמא יתבענו המפקיד לדין ובפ"ק דקדושין הארכתי. תוס' חיצוניות: [מז] אמרת ק"ו גופו קונה ממונו לא כ"ש וא"ת אמאי לא קאמר כסף דישראל יוכיח דגופו של ישראל קני בו ואין ממונו דישראל קני בו וה"נ קאמר לעיל וי"ל דאין זה סברא שלא יהיה שום קנין בממון דעובד כוכבים דלגבי זה אין לומר יוכיח דדוקא לעיל דבעי למילף קנין שיועיל במטלטלין שייך לומר ישראל יוכיח. תוס' חיצוניות: [מח] דלא תימא קנה ואור"י דהוה ס"ד דקנה מספק והכתן לא יוכל להוציא מידו הבכור מטעם ספק קמ"ל דחייב בבכורה ודאי שהקנין קנין גמור ולהכי תנא נמי בתר הכי אעפ"י שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה ע"ש: [מט] י"ל דב' קנינים וכו' וז"ל תוס' חיצוניות וי"ל דפשיטא ליה דלית לן לרבויי אלא משיכה וכסף שאלו הקנינים רגילים בני אדם לעשות לישא וליתן בהם ולכך פשיטא ליה דאתא לרבויי כסף או משיכה ושמא י"ל דדוקא כסף משוי לשיכה דמשום דשכיחי חד בלוקח וחד במוכר שהמוכר מקבל המעות והלוקח מושך אצלו הלכך דמו אהדדי טפי משאר קנינים:

[נ] רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו. כלומר דאי גם למצוה מצוה לאלתר כדקתני ברייתא והאי דקתני אין בפטר חמור פחות מל' לענין דאינו עובר אם מאחר לפדותו עד ל' אבל מכאן ואילך עובר עליו אם אין פודהו או עורפו וצ"ע כיון דמצוה לפדותו לאלתר אלמא לא יליף כלל מפדיון הבן א"כ מנ"ל הא דמל' [יום ואילך] עובר ומה שיעור דל' יום וצ"ל דמדרבנן בעלמא: [נא] אלא אמר רבא ל"ק הא ר"א דמקיש וכו'. צ"ל דרבא לא ס"ל כר"נ דאמר מצוה להשהותו דא"כ לא הוצרך לומר הא ר"א הא רבנן [נב] דלר"נ ניחא הך ברייתא דמצוה להשהותו ודאי מצינן לפרושי דשנוי' באפי נפשה קמשני ולא נימא דהא דקתני אין בפטר חמור פחות מל' מיירי לומר שאינו עובר עליו כר"ש אלא כר"א ובדיעבד נמי אינו פדוי אם פדהו תוך ל' יום או למצוה מיהת המצוה להשהותו דהך פדיון דפטר חמור לאלתר כרבנן ובקונט' כתב לא כר"נ מתרצא אלא כרב ששת וצ"ע למה לא פירש רש"י דהוי שנויא באפי נפשה. תוס' חיצוניות: [נג] מה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים בחדא. מכאן היה קשה לר"י על שהיה מפרש בפ"ק דקדושין גבי הא דקאמר התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה פירוש העבד עברי לעובד כוכבים ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים פירוש חליפין ונראה לר"י משום דעובד כוכבים קונה שפיר שאר קניינין בחליפין מדמיעט התם עבד עברי דאינו נקנה לעובד כוכבים בחליפין ואם אין עובד כוכבים קונה בשום מקום בחליפין אמאי אצטרך קרא למעוטי גבי עבד עברי אלא ש"מ דעובד כוכבים קונה בחליפין והשתא קשה לר"י מאי האי דקאמר הכא ישראל בחדא אף עובד כוכבים בחדא והא עובד כוכבים נמי נקנה בחליפין ואור"י דה"נ קאמר ישראל בחדא אעפ"י שקנה גם בחליפין וטעמא דלא חשיב חליפין משום דלא חשיב אלא הני קניני דכתיב בקרא משיכה ומעות כדפיר' לעיל שבאותן קניינין בני אדם רגילין לישא וליתן ומתוך כך ניתא קושיא אחרת שמקשה התם ר"י גבי הא דהכא דהיכי ס"ד דגילוי משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין דלא שדה עפרון לא מיקניא בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים כדמשמע הכא לעובד כוכבים בחדא ולישראל בחדא ולמאי דפי' ניתא דלעולם הוא קונה שפיר בחליפין והא דלא חשיב ליה משום דלא חשיב אלא הני דכתיבי בקרא וכן ראיתי בשם ר' יהודה כתוב שראה את ר"י רבו שהורה הלכה למעשה באדם ששלח עובד כוכבים להביא מעותיו המופקדים לו ביד חבירו וכתב בה וקנינא מן פלוני בר פלוני במנא דכשר למקני ביה והיינו חליפין ומיהו יש לגמגם דהיאך עשאה ע"י עובד כוכבים הא קי"ל שליח שויה ואין שליחות לעובד כוכבים ומיהו מאחר שקנה העובד כוכבים בחליפין מיד הישראל המורשה אין לנפקד לחוש שמא יתבענו המפקיד לדין ובפ"ק דקדושין הארכתי. תוס' חיצוניות: [מז] אמרת ק"ו גופו קונה ממונו לא כ"ש וא"ת אמאי לא קאמר כסף דישראל יוכיח דגופו של ישראל קני בו ואין ממונו דישראל קני בו וה"נ קאמר לעיל וי"ל דאין זה סברא שלא יהיה שום קנין בממון דעובד כוכבים דלגבי זה אין לומר יוכיח דדוקא לעיל דבעי למילף קנין שיועיל במטלטלין שייך לומר ישראל יוכיח. תוס' חיצוניות: [מח] דלא תימא קנה ואור"י דהוה ס"ד דקנה מספק והכתן לא יוכל להוציא מידו הבכור מטעם ספק קמ"ל דחייב בבכורה ודאי שהקנין קנין גמור ולהכי תנא נמי בתר הכי אעפ"י שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה ע"ש: [מט] י"ל דב' קנינים וכו' וז"ל תוס' חיצוניות וי"ל דפשיטא ליה דלית לן לרבויי אלא משיכה וכסף שאלו הקנינים רגילים בני אדם לעשות לישא וליתן בהם ולכך פשיטא ליה דאתא לרבויי כסף או משיכה ושמא י"ל דדוקא כסף משוי לשיכה דמשום דשכיחי חד בלוקח וחד במוכר שהמוכר מקבל המעות והלוקח מושך אצלו הלכך דמו אהדדי טפי משאר קנינים:

[נ] רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו. כלומר דאי גם למצוה מצוה לאלתר כדקתני ברייתא והאי דקתני אין בפטר חמור פחות משלשים שאינו עובר עליו עד שלשים יום מכאן ואילך עובר: **מאי נאו מצוה לאפוקינו.** כרב נחמן וקשיא לרב ששת: **מצוה לפדותו.** דמלאלתר עד שלשים הוי זמן פדייה ומכאן ואילך עובר: **אלא אמר רבא.** לעולם מצוה לשהותו ואפי' הכי כרב נחמן לא מתרצינא ולא קשיא הא דקתני שלשים יום מצוה לשהותו: **רבי אליעזר הוא דמקיש.** בכור בהמה טמאה לבכור אדם: **והא.** דקתני לאלתר רבנן (ה) היא דמתניתין דלא מקשו: **מתני' מצוה יעידה.** באמה העבריה שיעבדנה אדון לאשה: **קודמת למצות פדייה.** שהיא פודה עצמה: **אשר לא יעדה והפדה.** אם יעדה זה מוטב: **עכשיו מצוה חליצה קודמת.** שהמייבם את יבמתו שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת אח: **באחון.** (ו) במתפיס בהמה טמאה לבדק הבית מצות פדייתה באדון קודם לכל אדם:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח עובר פרפו. שאינו רשאי. למכור לעובד כוכבים (ז) בהמה: **גמ' דרבי חנינא.** בפ' קמא (לעיל ה:) מה נשתנו פעורי חמורים מפעורי סוסים וגמליס כו': **דזוטרן מיליה.** דלא מיירי בפטר חמור אלא פרקא קמא וכולה מסכתא מיירי בבכור בהמה טהורה: **בבהמה.** בעדרו: **בדיניהן.** דיינין ליה בדייניהן ולקמן מפרש מאי היא: **אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה.** מכי דייש אמילרי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו.): **וממונו במשיכה.** מטלטלין אין נקנין אלא במשיכה במסכת קדושין (דף כו.): **מיד עמיתך.** משמע מיד ליד דהיינו משיכה: **אלא אלא נא.** עד שתבא לרשותו של ישראל לא קני: **ואימא או בהא או בהא.** והכי משמע דקא מיד עמיתך הוא דבמשיכה ולא בכסף הא מיד עובד כוכבים בלאיזה שתרצה ונשמע מיניה דהיכא דמשך ולא נתן מעו' נמי קני: מה

[ה] רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו מתיב רמי בר חמא [ו]מצותו כל שלשים יום מכאן ואילך או פודהו או עורפו מאי לאו מצוה לשהותו כל שלשים יום לא מצוה [ז]לפדותו כל שלשים יום אי הכי מכאן ואילך או פודהו או עובר עליו מיבעי ליה [ח] אלא אמר רבא לא קשיא הא רבי אליעזר דמקשי הא רבנן דלא מקשי: **מתני'** [ט]לא רצה לפדותו [י]עורפו מאחוריו וקוברו [יא]מצות הפדייה קודמת למצות עריפה שנאמר [יב]אם לא תפדה וערפתו [יג]מצות יעידה קודמת למצות הפדייה שנאמר [יד]אשר לא יעדה והפדה [טו]מצות[ז] הייבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות[ט] יבום מצות[כ] [יז]הגאולה באדון הוא קודם לכל אדם שנאמר [יח]ואם לא יגאל ונמכר בערכך:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח [יט]עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי [כא]והמשתתף לו [כב]והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא באחרים [כג]הכהנים והלוים חייבים [כד](ל) שלא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ומפטר חמור: **גמ'** מאי אריא דתני עובר חמורו ברישא והדר תני עובר פרתו ליתני ברישא עובר פרתו דקדושת הגוף הוא והדר ליתני עובר חמורו דקדושת דמים הוא אמרי במערבא איבעית אימא [כה] איידי דחביבא ליה כדרבי חנינא ואי בעית אימא איידי דזוטרן מיליה דבהמה טמאה [כו] פסיק ושדי לה אמר ר' יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום ר' אושעיא [כז]ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה ופטור מן הבכורה אמר מר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בדיניהם אף על פי שלא משך קנה וחייבת בבכורה מאי בדיניהם אי נימא בדיניהם דגופיה דאתי בקל וחומר אם גופיה קני ליה ישראל בכסף דכתיב [כח]לרשת אחוזה [כט] הקישו הכתוב לאחוזה מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה [ל]אף עבד כנעני נקנה בכסף ממונו לא כל שכן הוא אם כן אפי' בשטר ובחזקה נמי ועוד ישראל מישראל יוכיחו דגופיה קני ליה בכסף ממונו במשיכה אלא אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה [לא]או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך הוא דבמשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף ואימא מיד עובד כוכבים כלל כלל לא אמרי לא ס"ד ק"ו הוא אם גופו קונה ממונו לא כ"ש ואימא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי אמרי ולאו ק"ו הוא גופו באחת ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך [לב] מה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים נמי בחדא אמר מר ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהן אע"פ שלא משך קנה ופטור מן הבכורה מאי בדיניהן אילימא בדיניהן דגופיה משום דאתי בק"ו אם גופו [לג] ישראל קני ליה בכסף דכתיב [לד]מכסף מקנתו ממונו לא כ"ש ישראל מישראל יוכיחו דגופו קני בכסף ממונו במשיכה אלא אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה [לה]וכי תמכרו ממכר לעמיתך לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף ואימא לעובד כוכבים כלל כלל לא [לו] אמרי לאו ק"ו הוא אם גופו קנה ממונו לא כ"ש אימא לעובד כוכבים עד דאיכא תרתי לאו ק"ו הוא גופו באחד ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך

מצות חליצה קודמת. מה שפי' רבינו חננאל פי' פרק החולץ (יבמות דף לט:): **מצות** גאולה קודמת באדון שנאמר **ואם לא יגאל.** בערכין פרק המקדיש שדהו (דף מז.) מפ' טעם אחר דבעלים קודמין לפי שמוסיפין חומש והתם פריך לה ומשני:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח. קנה וחייבת בבכורה.

ומע"ג דשמעינן קנה מיקמטרין לאשמועינן דחייבת בבכורה דלא תימא קנה [מ]מספק או מדרבנן קמ"ל דקנה קנין גמור: **מה אחוזה** נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. פירוש כשקונה מישראל אף עבד כנעני כן כשקונין מישראל אבל בעובד כוכבים לא מסתבר שיועיל שטר לפי שקנין שטר לא שייך בעובד כוכבים כדאמרי' פ' חזקת הבתים (ב"ב דף נד:) עובד כוכבים מכי מטא זוזי לידיה מיסתליק ליה וישראל לא קני [מא] עד דמטא שטרא לידיה: **מיד עמיתך במשיכה הא** מיד עובד כוכבים בכסף. וא"ת דלמא הא מיד [מב] עובד כוכבים בשטר ובחזקה דחזקה כמי שייכא במטלטלין אם עשה בהן שום תיקון כעין עגל וגדר ופרק בקרקע [מג] י"ל דשני קנייני הללו הויין מלוין ושייכי זה במוכר וזה בלוקח שזה נותן מעות וזה מושך אלא בחפץ וכן לרבי יוחנן בסמוך [מד]דדרשין מיפסה מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וא"ת מנלן שהן משוין קנין כלל דמוקמינן מסברא קניין דקרא בהני י"ל דאשכחן כסף שקונה במקום אחר בקרקע והכהקש ומשיכה במילתא והפקר:

אימא לעובד כוכבים בכל כלל לא קל וחומר **אם גופו** קני ממונו **לא** כל שכן. וא"ת דלמא בחליפין דהוא מקני ממונו כדדרשי בקדושין (דף ח.) מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים פירוש חליפין ונראה לר"י משום דעובד כוכבים קונה שפיר שאר קניינין בחליפין מדמיעט התם עבד עברי דאינו נקנה לעובד כוכבים בחליפין ואם אין עובד כוכבים קונה בשום מקום בחליפין אמאי אצטרך קרא למעוטי גבי עבד עברי אלא ש"מ דעובד כוכבים קונה בחליפין והשתא קשה לר"י מאי האי דקאמר הכא ישראל בחדא אף עובד כוכבים בחדא והא עובד כוכבים נמי נקנה בחליפין ואור"י דה"נ קאמר ישראל בחדא אעפ"י שקנה גם בחליפין וטעמא דלא חשיב חליפין משום דלא חשיב אלא הני קניני דכתיב בקרא משיכה ומעות כדפיר' לעיל שבאותן קניינין בני אדם רגילין לישא וליתן ומתוך כך ניתא קושיא אחרת שמקשה התם ר"י גבי הא דהכא דהיכי ס"ד דגילוי משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין דלא שדה עפרון לא מיקניא בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים כדמשמע הכא לעובד כוכבים בחדא ולישראל בחדא ולמאי דפי' ניתא דלעולם הוא קונה שפיר בחליפין והא דלא חשיב ליה משום דלא חשיב אלא הני דכתיבי בקרא וכן ראיתי בשם ר' יהודה כתוב שראה את ר"י רבו שהורה הלכה למעשה באדם ששלח עובד כוכבים להביא מעותיו המופקדים לו ביד חבירו וכתב בה וקנינא מן פלוני בר פלוני במנא דכשר למקני ביה והיינו חליפין ומיהו יש לגמגם דהיאך עשאה ע"י עובד כוכבים הא קי"ל שליח שויה ואין שליחות לעובד כוכבים ומיהו מאחר שקנה העובד כוכבים בחליפין מיד הישראל המורשה אין לנפקד לחוש שמא יתבענו המפקיד לדין ובפ"ק דקדושין הארכתי. תוס' חיצוניות: [מז] אמרת ק"ו גופו קונה ממונו לא כ"ש וא"ת אמאי לא קאמר כסף דישראל יוכיח דגופו של ישראל קני בו ואין ממונו דישראל קני בו וה"נ קאמר לעיל וי"ל דאין זה סברא שלא יהיה שום קנין בממון דעובד כוכבים דלגבי זה אין לומר יוכיח דדוקא לעיל דבעי למילף קנין שיועיל במטלטלין שייך לומר ישראל יוכיח. תוס' חיצוניות: [מח] דלא תימא קנה ואור"י דהוה ס"ד דקנה מספק והכתן לא יוכל להוציא מידו הבכור מטעם ספק קמ"ל דחייב בבכורה ודאי שהקנין קנין גמור ולהכי תנא נמי בתר הכי אעפ"י שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה ע"ש: [מט] י"ל דב' קנינים וכו' וז"ל תוס' חיצוניות וי"ל דפשיטא ליה דלית לן לרבויי אלא משיכה וכסף שאלו הקנינים רגילים בני אדם לעשות לישא וליתן בהם ולכך פשיטא ליה דאתא לרבויי כסף או משיכה ושמא י"ל דדוקא כסף משוי לשיכה דמשום דשכיחי חד בלוקח וחד במוכר שהמוכר מקבל המעות והלוקח מושך אצלו הלכך דמו אהדדי טפי משאר קנינים:

תורה אור השלם

1. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה:
שמות יג יג

2. אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנָיִךְ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לִמְכָרָהּ בִּבְגֹדוֹ בָּהּ:
שמות כא ח

3. וְאִם בְּבַהֲמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְּעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשִּׁתוֹ עָלָיו וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ:
ויקרא כז כז

4. וְהִתְנַחֲלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:
ויקרא כה מו

5. וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אֹ תִּקְנוּ מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו:
ויקרא כה יד

6. אם עוד רבות בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:
ויקרא כה נא

הגהות הב"ח

(א) במשנה הכהנים ולוים מיירים לא נפטרו: (ב) גמ' פסוק ושדי לה. נ"ב ובסוגות ובגדלים אימא כה"ג פסוק שדי להו ע"ש בר"י: (ג) שם אם גופו של ישראל קני ליה בכסף דמפ

דבר תורה מעות קונות. פירש בקונטרס דכתיב בהקדש ונתן הכסף וקס לו וגמר הדיוט מהקדש [ז] וא"ת לרש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה ליגמר שיקנה כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תקני בהקדש כמו בהדיוט ותירץ הרב רבי יהודה בר נתן דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ולהכי שייך כסף (ב) מבהדיוט שבהדיוט דאפשר במשיכה לא יהא [ח] (אלא) קנין אחר [ט] ונראה לר"י דמקרא נפיק ליה שפיר דרשינן מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף ומדעובד כוכבים בחדא ישראל נמי בחדא דשייכה למדין זה על זה דליכא למימר דלא משתעי קרא אלא דעובד כוכבים בהא או בהא וכן ישראל דא"כ היו שוין ואפילו אם תימצי לומר שיקנה חליפין בישראל ולא [י] בעובד כוכבים ולא כדפרישית לעיל מצי למימר דלא משתעי קרא אלא בקניין הרגילין ומצויין כגון כסף ומשיכה והכא למדין ישראל ועובד כוכבים זה מזה ועוד מפרש ר' טעמא דר' יוחנן דמעות קונות מגופיה דקרא דאו קנה מיד עמיתך דסתם קנין דקרא במעות דכתיב (ירמיה לב) שדות בכסף יקנו וכתיב מכסף מקנתו (ויקרא כה) [יא] : **במ"ד** גזל הכנעני מותר. פ"ה פלוגתא בהגוזל בתרא (ב"ק קיג:) וכולה שמעתא דהתם מוכח דאסור והבפקעת הלוחתו פליגי אבל בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נז.) תניא גזל וגנב וכן יפת תואר ישראל בכנעני מותר וכפ' המקבל (ב"מ דף קיא:) נמי אמר חד למישרי גזילו של כנעני וחד למישרי עושקו גבי רעך ואחיך וא"ת וגזל הכנעני היכי שרי הכתיב (ויקרא כז) וחשב עם קונהו ובכנעני שהוא תחת ידך משתעי דאי אין תחת ידו מי ליית לפי שנים שעבר [יב] היובל י"ל היכא דאיכא חלול השם ודאי אסור וכי שרית היכא דאית ליה לאיסתמוטי וגזל ממנו בעלילה או בכמה עניינים: **ואי** אמרת מעות קונות משיכה למה לי. תימה דבפ' בתרא דע"ז (דף עא:) מייתי הך ברייתא למידק איפכא מרישא דקאמר ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים קונה אמאי יחזיר ואומר ר"י דהמקשה סובר הכא והתם דתרוייהו בעינן בכנעני משיכה ומעות והשתא ניחא ליה הכא והתם רישא וסיפא:

הכי קאמר אע"פ שנתן מעות אי משך אין אי לא משך לא. וא"ת והא איכא מי שפרע יש לומר כשקבל עליו לדון בדיני ישראל ומי שפרע אין זה דין א"כ כמו שמפרש ר"ת בפרק הזהב (ב"מ מז:) [יב] לענין יוקרא וזולא [יג] נריך מי שפרע אבל לא במקום שמפסיד לגמרי ואע"ג דבסמוך מפורש משום דבריס בעלמא אי הוה בהו משום מחוסרי אמנה היה נאסר משום דמחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ואפי' לא חיישי למיחזי עבודת כוכבים ביד ישראל ועוד דכאן לא מיחזי כלל כיון דמי שפרע ליכא כדפרישית ולכא נמי משום מחוסרי אמנה בעובד כוכבים טפי [יד] מבישראל: **דכיון** דיהיב זוזי איבעי ליה לעיוני והדר ממשיך. ואף על גב דבשאר מקח טעות לא אמרינן הכי שאני לוקח גרוטאות מיד עובד כוכבים דאיבעי ליה לאסוקי אדעתא טפי שמא יש בהן עבודת כוכבים. **רב** אשי אמר מדרישא משיכה אינה קונה. לפי מה שרגיל ר"ת לפסוק כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות משום דפסיק רבא בהחולץ (יבמות דף לז.) בכל דוכתא כוותיה היכא דפליג עליה ריש לקיש בר מתלת קשה מכאן דרב אשי דהוא בתרא יותר מרבא סבר כריש לקיש דמשיכה מפורשת מן התורה מדקאמר משיכה בעובד כוכבים לא קני אלמא דדרשינן לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף דאי כרבי יוחנן הא אמר לעמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וי"ל דרב דיה לדר בה אשי דהכא אשי דמסכת ע"ז (דף עא.) גבי הא דאמר אמימר משיכה בעובד כוכבים קונה תדע דהני פרסאי משדרו פרדשני אהדדי ולא הדרי בהו ושקלו וטרו התם רבינא ורב אשי בהיא מילתא ובסוף שמעתא מסקינן ש"מ משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ וגם רבינא מקשה התם לרב אשי מדרבי יוחנן [טו] לבן נח ולא קא"ל רב אשי רבי יוחנן לטעמיה דאמר דבר תורה מעות קונות ואמר לעמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה דאמר דבר תורה מעות קונות ולא במשיכה. וכדאמרן לעובד כוכבים כלל כלל לא דאינו קונה מישראל לא במשיכה ולא בכסף: אמרי לאו קי"ל הוא. לגופו דישראל קנה בכסף כ"ש ממונו בהמתו [ע"כ שייך לע"א]: ולאמימר דאמר. בבבא מציעא משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ישראל מישראל ולא משיכה. מתרץ לה

מה עמיתך באחת אף עובד כוכבים נמי באחת אמרי ולאמימר [טז] דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר [יז] דבר תורה מעות קונות משיכה לא [יח] אהני לעמיתך לעמיתך בכסף לעובד כוכבים במשיכה אלא אי סבר לה כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים במשיכה לעמיתך למה לי אמרי לעמיתך אתה מחזיר אונאה [יט] ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני לכנעני [כ] מאל תונו איש את אחיו נפקא חד [כא] בכנעני וחד [כב] בהקדש וצריכי דאי כתב רחמנא חד הוה אמינא לכנעני הוא דאין לו אונאה [כג] אבל הקדש יש לו אונאה קמ"ל הניחא [כד] למ"ד גזילו [כה] אסור היינו דאצטריך קרא למישרי אונאה אלא אי סבר לה כמ"ד גזילו של כנעני מותר אונאה מיבעיא אמרי אי סבר לה כמ"ד גזילו מותר על כורחיך כר' יוחנן ס"ל מיתיבי [כו] הלוקח [כז] גרוטאות מן העובד כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה [כח] לים המלח ואי אמרת מעות קונות משיכה ל"ל הכא במאי עסקינן שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי הכי מעות למה לי הכי קאמר אע"פ שנתן מעות אי משך אין ואי לא לא אי הכי קשיא רישא אמר אביי רישא משום דאיכא מקח טעות אמר ליה רבא רישא משום דאיכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות רישא דלא יהיב זוזי לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ואביי אמר לך רישא מקח טעות דלא ידע דהא לא יהיב ליה זוזי סיפא לאו מקח טעות הוא דכיון דיהיב זוזי כי קא משיך איבעי לעיוני והדר מימשך רב אשי אמר מדרישא משיכה אינה קונה סיפא נמי משיכה אינה קונה ואיידי דתנא רישא משך תנא סיפא נמי משך רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה רישא נמי משיכה קונה ורישא [כט] הכי קאמר אם לא נתן ולא משך יחזור מאי יחזור יחזור בדברים קסבר [ל] דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה והני מילי ישראל מישראל דקיימו בדברייהו אבל ישראל מעובד כוכבים דאינהו לא קיימי בדברייהו לא:

מתני'

דקסבר דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה. אם חוזר בדיבורו:

מתני'

מה עמיתך בחדא. משיכה: אף עובד כוכבים בחדא. בכסף ולא במשיכה דהכי משמע עמיתך במשיכה ולא עובד כוכבים: **מכסף מקנתו.** בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הכתוב מדבר [לא]: **נאמימר דאמר כו'.** בפרק בתרא דע"ז (דף עא:): **הניחא לי סבר לה לרבי יוחנן דאמר.** בפרק הזהב (ב"מ מו:) דבר תורה מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקס לו דגמר הדיוט מהקדש ומשיכה לא קניא איכא למימר דעמיתך אתי למימר מיד עמיתך בכסף ומיד עובד כוכבים במשיכה: **מפורשת מן התורה.** מיד עמיתך משמע מיד ליד: **אמרי לעמיתך.** דממעט כנעני מדין אונאה דכתיב בסיפיה דקרא קממעטי ליה: **אונאה מאל תונו איש את אחיו נפקא.** דמשמע אחיו ולא כנעני: **חד למעוטי כנעני וחד למעוטי הקדש.** מאונאה: **במ"ד גזילו.** של כנעני אסור בב"ק בפ' הגוזל בתרא (דף קיג:): **אמרי.** ודאי אי סבר גזילו של כנעני מותר תו לא אתא קרא למישרי אונאה אלא למעטיה מדין קנייה וכיון דאמר עובד כוכבים קנה במשיכה על כרחיך כר' יוחנן סבירא ליה דמכסף קא ממעטי ליה: **גרוטאות.** חתיכות כסף: **יחזיר.** דמשיכה אינה קונה: **ליס המלח.** דעבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטילה עולמית: משיכה למה לי: **מקח טעות.** דלא ידע דהא בה עבודת כוכבים הלכך מצי למיהדר ביה: **רישא איכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות.** בתמיה: **רישא וסיפא מקח טעות.** ומדינא מצי מהדר ביה נמי בסיפא ומיהו רבנן גזרו כיון דיהיב זוזי והדר שקיל להו מיחזי כמוכר עבודת כוכבים וריש לא יהיב זוזי וכי מהדר לה לא מידי שקיל לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ומשום הכי נקט מתן מעות אע"ג דקיבל עליו לדון בדיני ישראל: **דלא הוה ידע.** דאית בהו עבודת כוכבים דהא לא יהיב זוזי דליימא איבעי לעיוני דסתם תגר לא מעיין עד שעת מתן מעות: **איבעי לעיוני.** ומדלא עיין אחולי אחיל והוי משיכתו משיכה גמורה: **רב אשי אמר.** לעולם בשלא קיבל עליו לדון בדיני ישראל ולא קשיא סיפא לר' אושעיא דקאמרת אי מעות קונות משיכה ל"ל משיכה לאו דוקא דמדרישא משיכה אינה קונה דקתני יחזיר [לא] סיפא נמי משיכה אינה קונה: **רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה כו'.** וכגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל. וקסבר אי תנא דאיצטריך לימר דאין נריך לעמוד בדיבורו עם העובד כוכבים:

מתני'

[א] מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה ח טוש"ע מ"מ סי' קלח סעיף ח:
[ח] ב מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ז טוש"ע מ"מ סימן רכז סעיף כו:
[ט] ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' טו:
[י] ד מיי' פ"ח מהלכות גזילה הלכה ג טוש"ע מ"מ סימן שטו סעיף ח:
[יא] ה מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הלכה ה טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ג:
[יב] ו מיי' מהלכות מכירה הלכה ו טוש"ע מ"מ סימן רד סעיף ו:

שיטה מקובצת

[ז] חד בכנעני וחד בהקדש וצריכי. תימה דבפ"ק דסמחים גבי בל יראה דמעטינן מחד דעבוד אחרים ושל גבוה ואע"ג דהתם כתיבי טובא לך כולהו צריכי כדמפרש בפ' כל שעה וי"ל דהתם שייך למעט שפיר אחרים וגבוה מחד לך אבל הכא גבי גבוה שייך טפי עמיתות ואחוה מבעובד כוכבים ומיהו תימה גבי נזקין בפ' ד' וה' ממעטינן מחד רעהו הקדש ועובד כוכבים ואור"י דשאני הונאה מנזקין דהונאה הוי כעין גזל ואין סברא לפטור בהקדש מקרא דעובד כוכבים גופיה וא"ת (ההיא דסמחים) והא במנחות בפ' רבי ישמעאל (דף ס"ז) גרסינן אבל הכא תרי עריסותיכם כתיב חד כדי שיעור עיסת מדבר וחד עריסותיכם ולא של עובד כוכבים עריסותיכם ולא של הקדש והיינו כמו בפסחים ובהדיא דרשינן בחולין פרק ראשית הגז מחד עריסותיכם כדי עריסותיכם ובפרק השוכר את הפועלים גבי אכילת פועל משמע מחד דיעך ממעטינן הקדש ועובד כוכבים וצריך לתרץ כמו שתירצנו מרעהו ובההוא דמנחות למאן דפטר מירוח הקדש ומירוח העובד כוכבים משמע דנפיק מחד דגגך ולמאי דפטר במירוח הקדש ומחייב במירוח עובד כוכבים צריך טעם מ"ש דמסברא ממעטי מחד דגגך כמו בכל דוכתא: [ח] אבל הקדש יש לו אונאה אע"ג דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל היינו במתכוין אבל בטעות הו"א דיש אונאה. כ"מ בתוס' כ"י: [ט] ה"ק אם עד שלא נתן וכו' כן מצאתי בס"י וז"ל תוס' חיצוניות אם לא נתן מעות ולא משך יחזור דהכי משמע אם הוא עד שלא נתן וגם עד שלא משך שלא עשה לא משיכה ולא כסף יחזיר וכו' וכן כתוב בתוספות לקמן דף י"ד: [י] לעולם וכו' סיפא נמי משיכה אינה קונה אלא מתן מעות ואיידי דתנא רישא משך דאשמועינן דמשיכה אינה קונה תנא נמי סיפא משך ע"כ: [יא] וא"ת לר"ל וכו' נ"א בס"י וא"ת לר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לא גמרי' שיקנה גם כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תיקנו וכו':

רבינו גרשום

לחזור בו. הא ליכא למימר דהשתא גופו קנה בכסף כ"ש ממונו: ואימא. מיד עמיתך במשיכה גרידא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי כסף ומשיכה: דומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא במשיכה ולא במעות אף

[יב] ז מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה ח טוש"ע מ"מ סי' קלח סעיף ח:
[יג] ח מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ז טוש"ע מ"מ סימן רכז סעיף כו:
[יד] ט ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' טו:
[טו] י ד מיי' פ"ח מהלכות גזילה הלכה ג טוש"ע מ"מ סימן שטו סעיף ח:
[יא] ה מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הלכה ה טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ג:
[יב] ו מיי' מהלכות מכירה הלכה ו טוש"ע מ"מ סימן רד סעיף ו:

תורה אור השלם

1. וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' משיכה לא קניא אלא: (ב) תוס' ד"ה דבר וכו' טפי כסף בהקדש מהבהדיוט ובהדיוט וכו' לא יהא לו קנין אחר:

מוסף רש"י

משיכה בעובד כוכבים קונה. אע"ג דלא יהיב עכו"ם דמי לישראל, מכי משך מייניה קנייה, וכן ישראל מעכו"ם (ע"ז עא.). דבר תורה מעות קונות. מכיון שנתן מעות למוכר אין אחר מחסם יכול לחזור, דגמירין מהקדש דכתיב ונתן הכסף וקס לו (חולין פג.) קל וחומר בלוקח מן ההדיוט (ערובין פא.). גרוטאות. שברי כספים (ע"ז נג. עא.). אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר. לעכו"ם ויבטלנה ואחר כך אם ילוה יקחנה ממנו, ואע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא ואינה בטלה, דהא משיכה בטעות הוא דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים (שם נג.) דלא קנייה ולא מיחייב לנעבד (שם עא.). יוליך הנאה לים המלח. ואין רשאי להחזירה לעכו"ם ולינול מעותיו ואע"ג דמשיכה בטעות הוא כיון דיהב דמי כי הדר שקלינהו מיחזי כמאן דמזבן (שם נג.).

רבינו גרשום (המשך)

הכי לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה. משום הכי איצטריך למיכתב לעמיתך דעמיתך בכסף ולא לעובד כוכבים ומהפך לו שמעתא דר' יצחק אלא אי סבר לה כריש לקיש כו' א"כ לעמיתך מאי אתא למעוטי כיון דתרוייהו במשיכה: וחד למעוטי הקדש. שלא תאמר לא תהא כח הדיוט חמור מהקדש קמ"ל לעמיתך ולא להקדש: גזולו אסור. דעובד כוכבים: אי סבר לה כמאן דאמר גזלו מותר ולא איצטריך לעמיתך לאונאה על כרחיך אמימר כרבי יוחנן ס"ל דאמר דבר תורה מעות קונות והלכך איצטריך לעמיתך דלעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה: גרוטאות. חתיכות כסף קטנות: יוליך הנאה לים המלח. דהשתא הוויין שלו ואסור לקיימה ברשותו ואסור לו למוכרה: אי הכי קשיא רישא. דאמאי יחזיר והא משך והיה [צריך] להוליך לים המלח: דאיכא מקח טעות. דלא ידע דהוה בהו עבודת כוכבים: רישא

מסורת הש"ס

[א] [ע"ז עא.]. [ב] ב"מ מו: מז: [עירובין פא: קדושין כו. כח: חולין פג.]. [ג] [ב"ק קיג: ב"מ מז: פז:]. [ד] ע"ז נג. עא.; [ה] [רש"ש מוחק הגמא]. [ו] [ב"מ מט.]. [ז] [מכלן שייך עוד לע"ח]. [ח] ע"כ שייך לע"ח, [ט] ונמצר ל"ק. [י] ל"ק מ"ז, [כ] ועוד נראה כו' שפיר דדרשינן ל"ק, [ל] בעובד כוכבים כדפירשתי לעיל ל"ק, [מ] [וע"ע תוס' עירובין פא: ד"ה שמא], [נ] מצמא דייבל ויי"ל ל"ק, [ס] [ד"ה אי אמרת], [ע] שייך ל"ק, [פ] [ב"ש כמו ביגראלן], [צ] מהסיא דבן נח ל"ק,

שיטה מקובצת

[ז] חד בכנעני וחד בהקדש וצריכי. תימה דבפ"ק דסמחים גבי בל יראה דמעטינן מחד דעבוד אחרים ושל גבוה ואע"ג דהתם כתיבי טובא לך כולהו צריכי כדמפרש בפ' כל שעה וי"ל דהתם שייך למעט שפיר אחרים וגבוה מחד לך אבל הכא גבי גבוה שייך טפי עמיתות ואחוה מבעובד כוכבים ומיהו תימה גבי נזקין בפ' ד' וה' ממעטינן מחד רעהו הקדש ועובד כוכבים ואור"י דשאני הונאה מנזקין דהונאה הוי כעין גזל ואין סברא לפטור בהקדש מקרא דעובד כוכבים גופיה וא"ת (ההיא דסמחים) והא במנחות בפ' רבי ישמעאל (דף ס"ז) גרסינן אבל הכא תרי עריסותיכם כתיב חד כדי שיעור עיסת מדבר וחד עריסותיכם ולא של עובד כוכבים עריסותיכם ולא של הקדש והיינו כמו בפסחים ובהדיא דרשינן בחולין פרק ראשית הגז מחד עריסותיכם כדי עריסותיכם ובפרק השוכר את הפועלים גבי אכילת פועל משמע מחד דיעך ממעטינן הקדש ועובד כוכבים וצריך לתרץ כמו שתירצנו מרעהו ובההוא דמנחות למאן דפטר מירוח הקדש ומירוח העובד כוכבים משמע דנפיק מחד דגגך ולמאי דפטר במירוח הקדש ומחייב במירוח עובד כוכבים צריך טעם מ"ש דמסברא ממעטי מחד דגגך כמו בכל דוכתא: [ח] אבל הקדש יש לו אונאה אע"ג דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל היינו במתכוין אבל בטעות הו"א דיש אונאה. כ"מ בתוס' כ"י: [ט] ה"ק אם עד שלא נתן וכו' כן מצאתי בס"י וז"ל תוס' חיצוניות אם לא נתן מעות ולא משך יחזור דהכי משמע אם הוא עד שלא נתן וגם עד שלא משך שלא עשה לא משיכה ולא כסף יחזיר וכו' וכן כתוב בתוספות לקמן דף י"ד: [י] לעולם וכו' סיפא נמי משיכה אינה קונה אלא מתן מעות ואיידי דתנא רישא משך דאשמועינן דמשיכה אינה קונה תנא נמי סיפא משך ע"כ: [יא] וא"ת לר"ל וכו' נ"א בס"י וא"ת לר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לא גמרי' שיקנה גם כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תיקנו וכו':

רבינו גרשום

לחזור בו. הא ליכא למימר דהשתא גופו קנה בכסף כ"ש ממונו: ואימא. מיד עמיתך במשיכה גרידא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי כסף ומשיכה: דומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא במשיכה ולא במעות אף

עובד כוכבים בחדא במעות ולא במשיכה. וכדאמרן לעובד כוכבים כלל כלל לא דאינו קונה מישראל לא במשיכה ולא בכסף: אמרי לאו קי"ל הוא. לגופו דישראל קנה בכסף כ"ש ממונו בהמתו [ע"כ שייך לע"א]: ולאמימר דאמר. בבבא מציעא משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ישראל מישראל ולא משיכה. מתרץ לה

וסיפא מקח טעות. ומשיכה קונה שקבל לדון בדיני ישראל: ואביי אמר לך. לעולם כדאמינא רישא דאיכא מקח טעות דאע"ג דמשך כיון דאכתי לא יהיב זוזי לא דק אי הוי בהו עבודת כוכבים אי לא הלכך יחזיר: וסיפא לאו מקח טעות. דכיון דיהב זוזי והדר משך עיוני עיין [ומדלא עיין] אחולי אחיל ולא הוי מקח טעות: מאי יחזיר. הא לא משך כלום: יחזיר בדבריו מתנאי הקנאה.

מתני' כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן. שהיה להם מום קבוע והקדישן להמכר ולהביא מדמיהם קרבן למזבח: **חייבין בבכורה.** לאחר פדיונן אם ילדו: **ובמתנות.** זרוע לחיים וקיבה כחולין גמורין: **ויוצאין לחולין.** בפדיונן לגמרי ליגזז וליעבד כחולין גרידי משום דמעיקרא לא חיילא עלייהו קדושה חמורה: **והשוחטן בחוץ פטור.** אפי' קודם פדיון דאפי' הוי מומן קל כגון דוקין שבעין דלגבי קדשים מיחייב השוחטן בחוץ הכא פטור משום דלא חלה עליהן מתחילה קדושה כל כך: **ואין עושין תמורה.** מפרש בגמ' [ע"ב]: **ואם מתו.** קודם פדיונן יפדו להאכילן לכלבים דאין קדושתן חמורה ותו קמ"ל דגרעי משאר קדשים שאין נפדין אלא חיין שיוכלו לעמוד בפני הכהן בשעת הערכתן דכתיב (ויקרא מ) והעמיד (הכהן) את הבהמה וגו' והדר והעריך (אותה) הכהן וגו': **חוץ מן הבכור והמעשר.** שאפילו במומן חלה עליהן קדושה חמורה דבכור רחם מקדשו ובמעשר כתיב (שם) לא יבקר בין טוב לרע דמשמע בין תם בין בעל מום קדוש טוב תם רע בעל מום: **מום עובר.** כמאן דליתיה דמי וחלה עליהן קדושה: **פטור מן הבכורה.** מפרש בגמרא [טו.]: **ואין יוצאין כו'.** שאפי' לאחר פדיונן אסורין (בהנאה) בגיזה ועבודה כדמפרש בגמרא [שם]: **ולדן וחלבן אסור כו'.** מפרש בגמרא [טו.] כשנתעברו קודם פדיונן וילדו לאחר פדיונן: **והשוחטן בחוץ.** קודם פדיונן: **חייב.** כרת. ובגמרא [טז.] מפרש דבוקין שבעין דראוין הן לפנים וחלבא דרבי עקיבא דאמר אם עלו לא ילדו אבל בשאר מומין לא דאמרינן (א) במסכת יומא (דף סג:) הראוי לאהל מועד חייבין עליו אי לא לא: **יקברו.** ואין נפדין דבעי הערמה והערכה: **גמ' טעמא דנפדין.** אריש קאי: **קדושת דמיס.** פטורה מן הבכורה כקדושת הגוף דמפרש לקמן [טו.] מקראי דפטורה מבכורה וממתנות: **קדשי בדק הבית כו'.** והני כקדשי בדק הבית דמו דהם עצמן לא הוקדשו מתחילה אלא לדמיהן: **לא.** תסייעיה ממתניתין דקדושת דמיס למזבח הוא דהוקדשו בשם כן שיהיו הדמים קריבין למזבח והתם הוא דאסור בגיזה ועבודה משום דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח: **הא.** ולדות שנולדו לפני פדיונן אסורין בהנאה בלא פדייה ומיקרב לא קרבי דמכח קדושה דמויה אתו דאמסר לא הוקדשה למזבח: נפדין

מתני' (ב) כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו (ג) חייבין בבכורה (ד) ובמתנות (ה) ויוצאין לחולין ליגזז וליעבד (ו) ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ פטור (ז) ואין עושין תמורה (ח) ואם מתו יפדו (ט) חוץ מן הבכור ומן המעשר (י) וכל שקדם (יא) הקדשן את מומן או מום עובר להקדשן ולאחר מכאן נולד להן מום קבוע (יב) (להקדשן) ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות ואינן יוצאין לחולין ליגזז וליעבד (יג) (יד) ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן (טו) והשוחטן בחוץ חייב (טז) ועושין תמורה ואם מתו יקברו: **גמ'** טעמא דנפדו הא לא נפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות קסבר (יז) קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות: ויוצאין לחולין וכו': טעמא דנפדו הא לא נפדו אסירי בגיזה ועבודה (יח) מסייע ליה לרבי (יט) אליעזר דאמר (כ) קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה אמרי לא קדושת דמים למזבח הוא דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח גזרו בהו רבנן אבל קדשי בדק הבית לא: ולדן וחלבן מותר כו': היכי דמי אילימא דאיעבר ואתיליד לאחר פדיונן פשיטא חולין נינהו אלא דאיעבר לפני פדיונן ואתיליד לאחר פדיונן הא לפני פדיונן אסירי נפדין

ואלא כרים לקים סבירא לי שמע מינה דרב אשי גופיה כשהיה אומר ממתלה משיכה אינו קונה אלא משום דסבר לה כרים לקים לעולם כרבי יוחנן סבירא ליה לפיכך כי הקשה לו מהיתה דבן נח לא רצה להקשות מהיתה דדבר תורה מעות קונות (ד) דלעולם לעמיתך ולעובד כוכבים בכסף ולענין אונאה אתא לעמיתך כמאן דאמר גזל הכנעני אסור דלמאן דאמר גזל הכנעני מותר לא אינטריך כדאמרינן לעיל ואף על גב דאמרינן בהזהב (ב"מ דף מח.) קרא ומתני' מסייע לרים לקים היינו לבאורה אבל אפשר לשנויי לקרא שפיר אליבא דרבי יוחנן ומתני' דנתנה לבנן מעל הוה מוקמינן ליה ר' יוחנן בבנן עובד כוכבים והתם דנתנה לספר בישראל ולכך מעל אע"ג דלא משך דמעות קונות וא"ת ומאי סייעתא לרים לקים הא אינו מוקי הך דנתנה לספר בספר עובד כוכבים הכי נמי מצי לאוקומי התם דבנן בעובד כוכבים ואור"ת משום דבנן משמע טפי דאיירי בישראל דומיא דנתנה לחבירו דקתני הוא מעל וחבירו לא מעל משמע חבירו ישראל דבר מעילה הוא ודוקא בנן דלא מחסרא משיכה כדמסיים בהתם משנה לפי שאומר לו הרי מרחק לפניך הכנס ורחוץ אבל ספר דומיא דבנן דהיינו ספר ישראל לא מעל עד דמשיך ולא אמר רבא קרא ומתני' מסייע ליה לרים לקים לפי שיסבור כמותו תדע דרבא גופיה הוא דפסק כר' יוחנן לגבי רים לקים בכל דוכתא בר מתלת וכי תימא שאני הכא דתניא כוותיה והא התם תשיב חדא מילתא דרים לקים דתניא כוותיה ואי אפשר לומר דהנהו תלתא גרסינהו בהדי הדדי ואכתי איכא טובא דבפרק בהמה המקשה (חולין עז.) גבי גידין שסופן להקשות משמע דדוקא קאמר רבא (ה) תני תלת ותו לא והא דפליגי ר' יוחנן ורים לקים פ"ק דסנהדרין (דף טו.) גבי כל הקודם להורגו זכה ותניא כדרים לקים דהתם אליבא דרבי אליעזר פליגי והלכה כרבנן ופ"ק דמסכת ע"ז (דף ו:) גבי נשא ונתן דתניא בברייתא כרים לקים ור' יוחנן סבר כתנא דמתני' גבי הא דתנן לפני חגיהם של עובדי כוכבים אסור לאחריהן מותר ומפרש נשא ונתן איכא ביניייהו ומיהו יש לדחות דאיה דרבא כיון דרים לקים אלו משמיה דנפשיה אמר אלא משום ר' אושעיא כדאמר לעיל אמר רים לקים משום רבי אושעיא ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמה בדייניהן ומפרש בדייניהן שפסקה להן תורה מיד עמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף בכי האי גוונא לא חייבי רבא לפסוק כר' יוחנן לגבי רים לקים בדבר שהיה רים לקים אומר בשם רבותיו כדמפרש פ"ב דחולין (דף כט:) בההיא דאין שחיטה אלא לנסוף דאמר ר"ל משום לוי סבא ופליג עליה ר' יוחנן ורבא גופיה סבר כרים לקים בפרק תמיד נשחט (פסחים סג.) ובפרק שני דזבחים (דף ג.) ומיהו אשכחן אמר רבא אמר רב הונא מכור לי באלו קנה כו' ומפרש הש"ס דסבר כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ונראה דרבה גרס ולא רבא דרבא לא ראה רב הונא מעולם אלא רב יהודה לא ראהו (ו) כדאמרינן בקדושין (דף עב:) יום שמת רב יהודה נולד רבא וכשמת רב יהודה כבר נפטר רב הונא מדאמר במ"ק (דף יז.) גברא רבא כרב יהודה (ז) ליכא דלשרי לך ורב הונא גדול הי' אפילו משמואל רבו של רב יהודה מדאמר ברים גיטין (דף ה.) בעא מייניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו גט ועוד יש לדקדק דהלכתא כר' יוחנן דמעות קונות דבר תורה מדאמר וכן אמר רב נחמן דבר תורה מעות קונות (ח) ופסק לוי כמתני' וקי"ל כוותיה בדיני והא דאמר פ"ק דקידושין (דף יד:) גבי עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים (ט) עובד כוכבים דכל קניינו בכסף בע"ע קאמר ולא בכל דבר ולר' יוחנן הוי במשיכה והא דמתרץ הש"ס בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סג.) בזונה עובדת כוכבים דלא מחסרא משיכה הכיא שיעוייא כר"ל ולא כר' יוחנן ואידך שיעוייא דמשני התם בזונה ישראלית וכגון דקאי בחצירה ניחא אף כר' יוחנן אבל מעיקרא ניחא ליה לאוקומי אפילו לא קאי בחצירה א"נ רב נחמן בר יצחק דקאמר להכיא שיעוייא דסבירא ליה כר"ל ולא כמו שכתוב בספרים רב חסדא דרב חסדא הוא דאמר פרק האזהב (ב"מ דף מז:) כדרך שתיקנו משיכה בשומרין (י) כך תקנו משיכה בלקוחות אלמא כר' יוחנן סבירא ליה דמשיכה תקנה דרבנן היא ומיהו יש לדחות דאפ"ה כר' יוחנן ס"ל (יא) דאפשר להתם לעובד כוכבים בכסף ולעמיתך ידרוש לענין אונאה כמאן דאמר גזל הכנעני אסור כדפרישית לעיל: (יב) **ורישא** הכי **קאמר אם לא נתן מעות בו'.** פירוש וגם אם לא משך יחזור: **והני** מילי ישראל מישראל בו'. תימה (יג) דדומיא דרישא ישראל מעובד כוכבים שמפסיד הכל כגון כאן שמפסיד דמי עבודת כוכבים מי איכא ישראל מישראל משום מחוסרי אמנה וי"ל דהכי קאמר דישראל מעובד כוכבים אי הוה בהו משום מחוסרי אמנה הוה דומיא (יד) דמי עבודת כוכבים ביד ישראל אע"פ שהוא מקח טעות היה צריך לקיים המקח אלא יהא בו משום מחוסרי אמנה (טו) : **כל** הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן. לאו בקדשי בדק הבית אייר אלא בהקדישן למזבח דלמיהן דאין מילוק בין רישא לסיפא אלא שזה קדם הקדשו לגמומו וזה קדם מומו להקדשו ואע"פ שעובר כשהקדיש בעל מום למזבח כדאמרינן פ"ק דתמורה (דף ו:) מכל מקום אשמעינן דינו והתם מפרש מאי שנא מדקלא בעלמא ומשני (טז) בריא מילתא טפי שביק תמיס ומקדשין בעלי מומין: **קדושת** דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות. פי' הקונטרס קדושת דמיס פוטרת מן הבכורה כקדושת הגוף כדמפרש לקמן מקראי דפוטרת מן הבכורה ומן המתנות וקשה לפי' דהתם פטורין בפסולי המוקדשין אע"פ דנפדו מדאיתקש לגבי ואיל והכא דוקא בלא נפדו אלא היינו טעמא בקדושת דמיס משום דכתיב (במדבר ג) גבי בכור בישראל ובמתנות כתיב (דברים יח) מאת העם: הקדיש

(א) חולין קנ. תמורה י: לג.; (ב) חולין סט, ג) [נעתק וקן במשנה שבמשניות ליתא גם בחולין קנ. ליתא], ד) [תמורה לא.:], ה) [לקמן כה. חולין קלה.], ו) ל"ל אלמזר, ז) ל"ק מ"ז, ח) ל"ל להני, ט) [וע"ע תוס' מנחות לו. ד"ה אמר רבה], י) ליכא הכא ל"ק, כ) [ל"ל ודקה לוי כמתני'], ל) אשמען, מ) [בב"מ שם איתא כמוכרין], נ) ואפשר דדרים לעמיתך ולעובד כוכבים בכסף ולעמיתך ל"ק, ס) שיך לדף יג.; ע) דומיא דישראל ל"ק, פ) לדמי ל"ק, צ) ע"כ שייך לעיל, ק) [ל"ל בזיא מילתא טפי שביק תמיס ומקדש בעלי מומין הגה"ס],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והשוחטן בחוץ כו' במסכת זבחים דף קיב:

רבינו גרשום

ונפדו חייבים בבכורה ומתנות. הזרוע והלחיים והקבה דכיון דמום קדם להקדש ונפדו כחולין דמו: ויוצאין לחולין להיגזז וליעבד. אע"ג דשאר פסולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה כיון דמום קדם להקדש מותרין: וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. לחכי [מותר] הנאתו לאחר פדיונן דאע"ג דאיעבר לפני פדיונן כיון דיליד לאחר פדיונן מותר בלא פדייה: והשוחטן בחוץ. חוץ לעזרה: ואין עושין תמורה. אפי' קודם פדיונן: חוץ מן הבכור והמעשר. דאע"ג [דקבע דם] [נ"ל דקדם] מום קבוע להקדישן: ונפדו. מ"מ דינן כקדשים ופטורין מן הבכורה והמתנות משום דקדושתן באה מאליה והוי קדושת הגוף. ואי אמרת בכור הייאך יוכל לקדם מום להקדישו והלא קדושתו מרחם כגון שהומם במעי אמו קודם שיקדשו יצאת הרחם: קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות. דכיון דקדם מום קבוע להקדשן ההוא הקדש לא הוי אלא קדושת דמים שימכרו ויביא בדמיהן קדשים. ואפי' הכי אי לא מפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות: קדשי בדק הבית. קדושת דמים נינהו שימכרו לצורך תיקון בדק הבית: אסירי בגיזה ועבודה. קודם פדיונן: אמרי לא. מיהא לא מסייעא ליה לר' אליעזר דהיינו טעמא דתנא דמתני' דאסר להו בגיזה ועבודה כי לא ניפדו משום דהני שהוקדשו במומן קדושת דמים הוא שימכרו ויביאו מדמיהן קדשים תמימין למזבח ואי שרית להו בגיזה ועבודה אתי לאחלופי למישרי בקדושת המזבח. קדשי בדק הבית דלא הוו קדושת דמים למזבח דליכא לאיחלופי בהו לא גזרו בהו רבנן דליהוו אסירי בגיזה ועבודה ומיהא לא מסייעא ליה: הא לפני. דאיעבר ואתיליד קודם פדיונן אסירי אותן וולדות בלא פדיון:

מוסף רש"י

כל הקדשים שקדם מום כבוע כו'. ולא פירוש כל משנה זו במומין קל ע"ל בתרוכה. קדושת דמים מדחה מן הבכורה. ולין קדושה חלה על קדושה (חולין קל.).

שיטה מקובצת

(א) ואם מתו יפדו. דכיון דאין בהם אלא קדושת דמים שפתו פודין אותם להאכילן לכלבים וקשה לר"י מהא דאמרינן בפ' כל שעה האוכל חמץ של הקדש בשוגג מעל וי"א לא מעל ומפרש התם דפליגי באם פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אלמא אפי' בקדושת דמים איכא מ"ד התם אין פודין הקדש להאכילן לכלבים ואומרים דס"ל לכ"ע דמדאורייתא פודין הקדשים להאכילן לכלבים כדקתני הכא אם מתו יפדו אבל מדרבנן איכא פלוגתא דאיכא מ"ד אין פודין אעפ"י שיש בהם קדושת דמים: (ב) והשוחטן בחוץ חייב כרת. וא"ת אמאי חייב משום שוחט קדשים בחוץ והא קרינן ביה ראוי לפתח אהל מועד וליכא ואור"י דמיירי בדוקין שבעין ואליבא דר"ש. תוס' חיצוניות: (ג) קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה. וא"ת פשיטא כיון דקדושין הן וי"ל שאפי' קנה הגיזה והעבודה מן הקדש ועוד שמעתי ממה"ש דמיירי דלית בה שוה פרוטה ואין איסור הנאה בהקדש פחות משוה פרוטה. תוס' חיצוניות: (ד) דדבר תורה מעות קונות דלעולם וכו' דרב אשי אית ליה שפיר דר"י מעות קונות וסבר דלעמיתך ולעובד כוכבים בכסף ולעמיתך דריש לענין אונאה כדקאמר לעיל. הרא"ש ז"ל:

יג א מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה מ:
יד ב מיי' פ"ע מהלכות בכורים הלכה ב:
טו ג מיי' פ"ל מהלכות מעילה הלכה ט:
ד [מיי' פ"ל מהלכות אסורי מזבח הלכה יא]:
טז ה מיי' פ"ל מהלכות תמורה הלכה יג:
יז ו מיי' פ"ל מהלכות איסורי מזבח הלכה יא:
יח ז מיי' פ"ל מהלכות מעילה הלכה ט:
יט ח מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה מ:
ט [מיי' פ"ל מהל' איסורי מזבח הלכה יא]:
י [מיי' פ"ג מהל' תמורה הל' ד]:
כ כ מיי' פ"ל מהלכות בכורות הלכה ה:

כא א מיי׳ פ״פ מהלכות מיקוה מזמה סלכ״ד יח:

כב ב מיי׳ פ״ה מהלכות ערכין הלכה יד:

כג ג מיי׳ שם הלכה יב:

מוסף רש״י

הקדיש זכר לדמיו. הקדיש אול לדמיו (שבועות יא.). **חזר לעולה ולקדשים לדמי עולה** (ערכין ה.) **להניח כדמיו עולה** (תמורה יא:) **לו אמר** (שם יט:). **ולהכי נקט רבא זכר,** דבעולה אחיילי רבא ונקבה לא חזיא לעולה וליכא למימר קדשה קדושת הגוף (שם יא:). **קדוש קדושת הגוף.** והוא עצמו יקרב עולה דמיגו דמתמא ליה קדושת דמיס נמתא ליה קדושת הגוף. **והוא** חזי לגופיה (ערכין ה. וכעי״ז תמורה יט:) **ואינו יכול לעמוכו** אולא והוא גופיה חזיא לעולה (תמורה יא:) **מאחר שהקדישו והוא** עצמו לאו לגבקדשה אינו יוצא מידי מזבח (שבועות יא.). **רק קדשיך אשר יהיו לך וגו׳.** מי הן אותן קדשים שהן עכשיו חזיא ועתידים להעמיד אחרים תחתיהם, שריבה הכתוב אחר יהיו לך, הוי אומר ולדי קדשים ותמורתן (נזיר כה.).

שיטה מקובצת

א) דאמר רבא הקדיש זכר וכו׳. והקשה אמאי דוקא זכר הא אפילו הקדיש נקבה נמי לדמים תקדיש קדושת הגוף ומאי שנא ואורי״ דניחא ליה למנקט זכר דאי הוה נקיט בהמה סתם הו״א דקדושה קדושת שלמים אבל קדושה חמורה כולי האי לא קדשה קמ״ל רבא דאפי׳ כי הקדיש זכר הוי עולה דסתם זכר הוי עולה וה״ר תירץ דלא ה״מ למתני בהמה דאי הוה תני בהמה הוי משמע דנקבה עצמה קדשה קדושת הגוף והא ליתא אלא תימכר ויקחו בדמיה (שלמים) [עולה] כדתני בשקלים ובתמורה מייתי לה המקדיש נכסיו והיה בהם בהמה דאורי׳ לגבי המזבח זכרים ונקבות ר״א אומר זכרים עולות נקבות לזבחי שלמים ר״י אומר זכרים עולות נקבות ימכרו ויקחו בדמיהם עולות וקי״ל כר״י לגבי ר״א ורש״י פי׳ דזכר היינו איל דאיל מתרגמי׳ דיכרא הקדיש זכר כלומ׳ הקדיש איל ול״נ דמאי אריא נקט איל יותר משור וכבש. תוספות חיצוניות: עוד יש לתרץ דלהכי נקט זכר שרבא רצה לומר מתחלה התם בתמורה בפ׳ אלו קדשים זכר לדמיו אינו קדוש קדושת הגוף והדר ביה רבא ואמר המקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ומשום דנקט זכר קודם דהדר ביה נקט נמי לבתר דהדר ביה והכא מייתי מאי דהדר ביה: **ב)** דאמר ר״א מנין לזובח בהמה בעלת מום וכו׳. וא״ת מאי קא מייתי אימא דה״מ היכא שקדם הקדישן למומן אבל היכא שקדם מומן להקדישן דדקלא בעלמא הוא מנ״ל דמחייב ר״ל דמצינו המקדיש בעלי מומין עובר משום בל תקדישו ומשום בל תזותרו אלמא לא אמרינן דהוה חולין בעלמא דלחולין לא לקי על (הקדשים) [ההקדש וע״כ] דכך גזירת הכתוב דהקדש חל עליהם דלישנן מקרא בפ׳ קמא דתמורה ולנדר לא ידעה ארצויי לא מרצו הא מקדש קדשי ואם הוא מקריב בעלי מומין לוקה משום ה׳ שמות ואשמועינן רבי אלעזר דה״ה מקריב בעלי מומין בבמת יחיד ולוקה ולכך מוקי לה ר״א למתני׳ בבמת יחיד ולא אוקמה בשוחטו בפנים שלוקה דקתני במתני׳ השוחט בחוץ. תוס׳ חיצוניות: **ג)** השתא ומה רע בטוב וכו׳ פי׳ רש״י טוב ברע כשהוא מכניס טוב של הקדש ברע של חולין ורע בטוב ר״ל רע של הקדש בטוב של חולין ול״נ דא״כ במתני׳ דתהם דפ״ק דתמורה קאמר איהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן והוה ליה למימר ואיהו רע בטוב בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן לכן נראה כדגרס ר״ח דגרס הכי השתא ומה טוב ברע כשהוא מכניס טוב של חולין תחת רע של הקדש וה״נ רע בטוב פי׳ רע של חולין תחת טוב של הקדש כללא דמילתא היא של הקדש שהוא העיקר ולהאי פירושא אתיא שפיר מתני׳ דתהם דתני ואיזו היא טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן משמע דטוב הוי שלי (חולין) [הקדש] ומ״ה קאמר דאי לאו הקדים הקדישן את מומן לא מתפיס. תוס׳ חיצוניות: **ד)** טוב ברע מיבעיא משמע הכא דכוליה קרא דטוב ברע מיותר למידרש הכי ותימה דתהם משמע דלאביי לא מייתרינן אלא בטוב ברע בטוב ולרבא לא מייתרינן דרוייהו אין ותשתא לא הוי המסקנא דהכא לא כאביי ולא כרבא דהתם צע״ק: **ה)** מאי טעמא וכו׳ וא״ת מאי בעי מ״ט דאין עושין תמורה הא הוי טעמא דאי משום לפ״ד קרבן ששמו קרבן הא מני לאו שמו קרבן ואי לפ״ד דילפינן ממעשר בהמה שקדוש קדושת מזבח זה שקדם מומן להקדישן לא קדוש קדושת מזבח וא״כ מאי בעי דהא הוי טעמא משום הכי הוא וי״ל דכיון דהקדישן דמיו למזבח עדיף הוי קדושת הגוף לעשות תמורה ומשום הכי הוא בעי מאי טעמא. תוס׳ חיצוניות: **ו)** אותה למעוטי בעלי מומין מעיקרו ודוקא שהקדישו למזבח אבל לבדק הבית אדרבה סתמיה דקדשי בדק הבית הם בעלי מומין מעיקרו דאסור להתפיס המימין לב״ה ואפ״ה אית ליה דהוי כבלל העמדה והערכה: ואפי׳ עוף אומר ר״י דהאי חיה דעוף ר״ל אם הקדישן לב״ה דאין לומר בקדשי מזבח דהא דאי אין לעופות פדיון אפ׳ מחוסר אבר כדתנן בפ׳ המנחות והנסכים העופות והצעים והלבונה וכלי שרת אין להם פדיון דלא נאמר פדיון אלא בבהמה. תוס׳ חיצוניות: וז״ל הרא״ש ז״ל הקדיש זכר לדמיו וכו׳ פירש רש״י שימכרנו ויביא בדמיו עולה הוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה ולהכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמתנדבי ומייתי קרבן עולה מייתי משמע מפי׳ דה״ה נמי אם הקדיש נקבה הקרב שלמים ופי׳ תמוה מה עלה בדעתו של זה המתנדב שהקדיש זכר שראוי לעולה שימכר ויביא בדמיו עולה ולמה לא הקריבו לעולה ונראה לפ׳ דהקדישו לימכר ויהיו דמיו קדושים בסתם ולא פי׳ למה וסתם הקדוש הוא לבדק הבית וקמ״ל כיון שהוא ראוי למזבח קדושת הגוף כי ההיא דתנן במס׳ שקלים ומייתי לה בתמורה דמקדיש נכסיו זכרים יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות ונקבות יקרבו זכר ראפ״י דאסור לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודיהתן יפלו עם שאר נכסים שהם לבדק הבית: **ז)** וי״ל וכו׳. וז״ל תוס׳ חיצוניות ושמא י״ל דזה לא קשה כלל לאביי דכיון דידיעון מק״ו דאסור להתפיס ממילא ידענא דנתפסת בקדושה דהוא סבר כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ועוד ״ל דע״כ לא אצטריך לומר דנתפסת בקדושה דאי אצטריך להכי מ״מ לא לכתוב כאן גבי לא יחליפנו ולא ימיר טוב ברע ולא רע בטוב אלא בסיפא דקרא לכתוב גבי אם המר ימיר טוב ברע ורע בטוב: **ח)** ולכך ברישא דקרא מומן יפדו וכו׳ וז״ל הרא״ש ז״ל והלכך ברישא דקרא מומן יפדו הלכך נקט רב בסיומא דמילתיה ומודה ר״ש לאשמועינן טעמא דמתני׳ משום דהעמדה והערכה לפמ״ש דקרא מומן מודה ר״ש דלא בעי העמדה והערכה ועיקר דברי רב לאשמועינן דבר זה ולהכי סיים דבריו ומודה ר״ש והאי דנקט ר״ש ושייר רבנן משום דלר״ש פשיטא ליה טפי:

ט) נראלה ל״ל דלא מייתינן רק בטוב בתרא ולרבא מייתינן תרוויהו טוב כו׳.

יד: הלוקח עובר פרתו פרק שני בכורות

הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף. להכי נקט זכר דקרב הוא עצמו עולה ואי הוה נקט בהמה סתם הוי אמינא דנקבה קדוש קדושת הגוף ויקרב שלמים ושמעינן ליה לר׳ יהושע במסכת שקלים (דף ו.) ומייתי לה בתמורה פרק אלו קדשים (דף כ.) במקדש נכסיו זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהם עולות ומיהו נראה לר׳ אליעזר ממי דתמר התם זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהם יפלו לשאר נכסים לבדק הבית [א] לפי מה שהיה רבא ר״ל מתחלה התם בהסוגיא פירקין המקדיש זכר אין קדוש קדושת הגוף לא קשה ליה מידי ממתני׳ דשקלים דיש לחלק בין מקדש נכסיו סתם לפירש בהדיא לדמיו: **גמר** העברה. מגי [ב] לגימר תחת תחת מקדשים ולפי שהמעשר וכבור שוין בכמה ענייניס נקטיה: **הקישן** הכתוב לנדרים. אינו מן (כן) הבריתא במתמורה פרק אלו קדשים (דף יח:) וכבא מפרש כן בפני עצמו ולקמן (דף יט:) בשמעתין יש בריתא אחרת דמפקא תמורת וולדות מזכר ונקבה ופליגא אתנא דבי רבי ישמעאל דהכא דכתמרה בתמורה (דף יח:) וכן פי׳ לקמן בקונטרס והסוגיא תנא נמי נפקא שפיר [ג] שהקישה תמורות וולדות לגוף הקרבן דבגוף הקרבן איירי אם זכר ואם נקבה אלא דמיתורא דרשינן נמי תמורות וולדות ומהשתא לא ליכא דהקישא דלעיל דמקיש תמורתו לו: **טוב** ברע מיבעיא. [ד] הך סוגיא דפ״ק דתמורה (דף ט.) ורבא סבר אין מזהירין (עונשין) מן הדין ודרים התם בע״א ואפ׳ לא קשה ליה דיש דמי נגעי ונקט הכא דרשא דאביי לפי שפשוט לו יותר וכהאי גוונא איכא בסנהדרין (דף ל:) גבי אין רואין את הנגעים אלא ביום ומייתי עלה דרשא דאביי דביום ולא בלילה ובשיב דרשא דרבא דמפיק ליה מלי ולא לאורי [ה] ואין לתמוה מהא דאלו נטרפין (סנהדרין עו.) איכא איפכא גבי בתו מאנוסתו דאמר ק״ו [ו] בת בתו עגום על בתו לא כל שכן ותשיב ליה (לו) אביי גוזי מילתא טפי מרבא [ז] (ולא) גמרינן מהדדי [ח] דגבי אחותו איצטריך קרא לגולי עלמא לבת אביו ובת אמו משום דאין מזהירין מן הדין ולא תשיבא ליה גוזי מילתא בעלמא דיינו משום דפשטיה דקרא משמע שבא למעט דכמיב בת אביו או בת אמו: **טוב** ברע מיבעיא. ותם אתמר דלמא איצטריך משום סיפא דקרא והיה הוא ותמורתו יהיה קודש [ז] וי״ל דהוה מצי למיכתב בסיפיה ותם המר ימיר טוב ברע או רע בטוב: **ומודה** ר״ש בבעל מום מעיקרו. למאי דאמרינן בסמוך דרב סבר כר״ל [דאמר התם] [ט] לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ויתא דמודה לרבנן אבל למאי דמסקינן דסבר כר׳ יוחנן דלרבנן אחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה אם כן מודה למאן דיש לפרש דנקט הכי אלא דיתק אדעתא טעמא דמתניתין משום דאין פודין [ט] נאמלה לגבנים ולא משום העמדה והערכה דלא בעינן בקדשי מזבח העמדה והערכה [ח] ולכך בריש קדקס מומן יפדו והשתא קמ״ל דטעמא דמתני׳ משום העמדה והערכה וכדלייקינן בסמוך מדלא קתני ותם עשו טריפה ובריש דקדקס מומן מודה רבי שמעון דלא בעי העמדה והערכה והשתא דנקט מודה רבי שמעון משום דאיכא לאיקשויי דפליג אמתני׳ כדפריש אלעזר לעיל דאמר דשפיר מודה בה דנקט רבי שמעון משום דאיכא פסיעה ליה טפי דקדשי מזבח הוי כבלל העמדה והערכה דמקדש מזבח כתיב אבל לרבנן לא פסיעה ליה כולי האי דמלי לאמר לא הוי כמו שאומר ריש לקיש: **אותה** למעוטי בעל מום מעיקרו. כל קדשי בדק הבית נרבי שמעון ממעטינן מקרא אחרינא בסמוך מתורה (דף לג.): שיין לקמן **רב** סבר לה כריש לקיש. בסוף תמורה (שם) משמע כן מדקאמר רב מאי טעמא דר׳ שמעון בן לקיש: מה

נפדין תמימים. אותן וולדות שנולדו לפני פדיונן או אין נפדין תמימים: **טפל.** ולד: **עיקר.** אם. אלמא נפדין תמימים: וקא דייק הש״ס **טעמא.** דלא בעי מום משום דלא יהא טפל חמור מן העיקר דמקח בעל מום אתו הא לא אתו מכח בעל מום אלא לדידהו מקדיש להו לדמייהן לא נפקי לחולין בלא מום דקדוש קדושת הגוף: **זכר.** אול: **הקדיש זכר לדמיו.** שימכרנו ויביא בדמיו עולה הוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה. להכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמייתו קרבן עולה מייתו: **רבי אלעזר מפני.** השותט בחוץ חייב ומוקי לה בבמת יחיד בוזה במה לעצמו כגון במת מנוח וגדעון ושמואל: **במה גדולה.** וגבעון שהן של גבור: **סוליו וקדוש בעל מום.** להיות אסור בגיזה ועבודה: **ואימא אם אינו עניו לבמה גדולה דכתיב** [2] עורת או שבור וגו׳ תנהו עניו לבמת יחיד אימא אם אינו עניו לקדשים תנהו עניו לבכור סד״א הואיל וקדוש כשהוא בעל מום ליקרב נמי כשהוא בעל מום קמ״ל דלא אמרי בכור בהדיא כתיב ביה [3] פסח או עור לא תזבחנו ואימא אם אינו עניו לקדשים תנהו עניו למעשר דסד״א הואיל וקדוש במומו דכתיב [4] לא יבקר בין טוב לרע [ובין רע] נקרב נמי במומיה קמ״ל דלא אמרי מעשר נמי גמר [5] העברה [6] העברה מבכור אימא תנהו עניו לתמורת קדשים דס״ד אמינא הואיל וקדושה כשהיא בעלת מום דכתיב [7] לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו׳ קריבה נמי כשהיא בעלת מום קמ״ל דלא אמר קרא [7] והיה הוא ותמורתו מקיש תמורתו לו מה הוא בעל מום לא אף תמורתו בעל מום לא מתקיף לה ר׳ זירא אימא תנהו עניו לולדות קדשים דסד״א הואיל וקדושין כשהן בעלי מומין אגב אמן כשהן בעלי מומין נמי קרבי קמ״ל דלא אמר רבא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל דתנא [8] דבי רבי ישמעאל [8] רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרך רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הוולדות ונדרך הקישן הכתוב לנדר מה נדר בעל מום לא אף הני נמי בעל מום לא: ואין עושין תמורה: מאי טעמא דאמר קרא לא יחליפנו ולא ימיר וגו׳ [9] השתא רע בטוב אמרת לא [10] טוב ברע מיבעיא אלא טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה: אם מתו יפדו: אמר רב יהודה אמר רב זו דברי רבי שמעון [11] דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה דתנן רבי שמעון אומר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו ומודה ר׳ שמעון בבעל מום מעיקרו שנפדה [12] מאי טעמא דאמר קרא אותה אותה למעוטי [13] בעל מום מעיקרא אבל הכ״א אם [14] מתו יקברו [15] מאן חכמים תנא דבי לוי הוא דתנא דבי לוי [16] הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו וכן תנא דבי לוי במתניתיה אפילו חיה אפי׳ עוף והכתיב אותה אותה לתנא דבי לוי קשיא אבל רבנן דפליגי עליה דר״ש מאי הכי נמי דאם מתו יפדו אי הכי זו

נפדין תמימים או אין נפדין תמימין תא שמע [1] המתפים בעלי מומין קבועין לגבי מזבח וילדו ימכרו ואין צריכין מום שאין קדושה חלה עליהן שלא יהא טפל חמור מן העיקר טעמא שלא יהא טפל [6] חמור מן העיקר אבל הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף מסייע ליה לרבא [6] דאמר [3] רבא [2] הקדיש זכר לדמים קדוש קדושת הגוף: והשוחטן בחוץ פטור: רבי אלעזר מתני׳ חייב ומוקי לה בבמת יחיד [3] דאמר רבי אלעזר מנין לוזבח בהמה בעלת מום בבמת יחיד בשעת היתר הבמות שהוא בלא תעשה שנאמר [1] לא תזבח לה׳ אלהיך שור ושה אם אינו ענין לבמה גדולה דכתיב [2] עורת או שבור וגו׳ תנהו ענין לבמת יחיד אימא אם אינו ענין לקדשים תנהו ענין לבכור סד״א הואיל וקדוש כשהוא בעל מום ליקרב נמי כשהוא בעל מום קמ״ל דלא אמרי בכור בהדיא כתיב ביה [3] פסח או עור לא תזבחנו ואימא אם אינו ענין לקדשים תנהו ענין למעשר דסד״א הואיל וקדוש במומו דכתיב [4] לא יבקר בין טוב לרע [ובין רע] נקרב נמי במומיה קמ״ל דלא אמרי מעשר נמי גמר [5] העברה [6] העברה מבכור אימא תנהו ענין לתמורת קדשים דס״ד אמינא הואיל וקדושה כשהיא בעלת מום דכתיב [7] לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו׳ קריבה נמי כשהיא בעלת מום קמ״ל דלא אמר קרא [7] והיה הוא ותמורתו מקיש תמורתו לו מה הוא בעל מום לא אף תמורתו בעל מום לא מתקיף לה ר׳ זירא אימא תנהו ענין לולדות קדשים דסד״א הואיל וקדושין כשהן בעלי מומין אגב אמן כשהן בעלי מומין נמי קרבי קמ״ל דלא אמר רבא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל דתנא [8] דבי רבי ישמעאל [8] רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרך רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הוולדות ונדרך הקישן הכתוב לנדר מה נדר בעל מום לא אף הני נמי בעל מום לא: ואין עושין תמורה: מאי טעמא דאמר קרא לא יחליפנו ולא ימיר וגו׳ [9] השתא רע בטוב אמרת לא [10] טוב ברע מיבעיא אלא טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה: אם מתו יפדו: אמר רב יהודה אמר רב זו דברי רבי שמעון [11] דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה דתנן רבי שמעון אומר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו ומודה ר׳ שמעון בבעל מום מעיקרו שנפדה [12] מאי טעמא דאמר קרא אותה אותה למעוטי [13] בעל מום מעיקרא אבל הכ״א אם [14] מתו יקברו [15] מאן חכמים תנא דבי לוי הוא דתנא דבי לוי [16] הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו וכן תנא דבי לוי במתניתיה אפילו חיה אפי׳ עוף והכתיב אותה אותה לתנא דבי לוי קשיא אבל רבנן דפליגי עליה דר״ש מאי הכי נמי דאם מתו יפדו אי הכי

ומשום הכי קרי ליה חרץ שאין שם עזרה וחייב משום דמקריב בעל מום בבמה בשעת היתר הבמות. והיכן הותרו דתאמרי׳ באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות כו׳: אימא. דריש הכי האי לא תזבח דאם אינו ענין לקדשים דהא כתיב עורת או שבור וכו׳: תנהו ענין לבכור דסד״א הואיל וקדיש בבמומיה. ממילא כשנולד בעל מום [ה״א] שקרב נמי במומיה קמ״ל דלא תזבח דלא ולא אתא לבמת יחיד: אמרי וכו׳ ואיתר לא תזבח לבמת יחיד: הואיל וקדיש בבמומיה. מאליו בשעבר תחת השבט דכתיב לא יבקר בין טוב לרע ורע היינו בעל מום כדאמר לקמן: הואיל וקדשה כשהיא בעל מום דכתי׳ לא ימיר אותו טוב ברע אם המר וגו׳: הואיל וקדשו [אגב] אימן כשהן בעלי מומין. כשנולדו בעלי מומין א״ר כשאירע להן אחר מיכן: אמר רבא הא כבר פסקה כו׳ ואיתר ליה לא תזבח לבמת יחיד כדרבי אלעזר: השתא רע בטוב להחליף בעל מום בתמים: אמרת לא. לכתחלה אבל דיעבד והיה הוא ותמורתו וגו׳: טוב ברע. תמים בבעל מום מביעא דלכתחלה לא: אלא. האי טוב ברע לא אתי אלא לאשמועינן דאותו טוב ברע דדיעבד עושה תמורה בעינן שיהא טוב מעיקרו שקדם הקדישו למומו. אבל רע מעיקרו שקדם מומו להקדישו לעולם אין עושה תמורה: ואם מתו. קודם פדיונן יפדו ומותרין בהנאה עורן ובגלתן: [זו דברי ר״ש] תנא דמתניתין דאמר אם מתו יפדו זו דברי ר״ש דאמר במס׳ תמורה בפרק אחרון קדשי מזבח היו בכלל העמדה וכו׳ אבל לא קדשי בדק הבית דקדושת דמים ניתנו לא בעו העמדה: ומודה ר״ש בבעל מום מעיקרא. קודם הקדש דאע״ג דקדשי מזבח בעו העמדה והערכה האי בעל מום מעיקרא לא חל עליהם הקדש גמור למזבח הלכך אפי׳ מתו דלא מצי למעבד בהו דעמדה ודקדושת דמים הוא ודינו כקדשי בדק הבית דלא היו בכלל העמדה והערכה: וחכ״א אם מתו יקברו. אפי׳ בעל מום מעיקרא דסברי דהכל היו בכלל העמדה והערכה והלכך כיון דמתו דלא מצי למעבד להו העמדה משום דלאו בר פדיה ניתנו אלא יקברו. והני חכמים לאו בר פלוגתיה דר׳ שמעון דפליגי עליה בתמורה ניתנו אלא שאר חכמים תנא דבי לוי ניתנו דמחמיר בבעל מום מעיקרו: והא כתי׳ אותה. כלומר דאותה בעי העמדה והערכה למעוטי בעל מום מעיקרו שמתו דאע״ג דאינו בר העמדה נפדה קשיא: אבל רבנן דפליגי עליה דר׳ שמעון במסכת תמורה דאמרי׳ אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה ומודין היו בבעלי מומין מעיקרו שמפדין הכי נמי דיפדו נמי לאחר מיתה: אי הכי. נימא

מסורת הש״ס

א) [זבחים מח: סג. מנחות נא:], **ב)** תמורה יא.: יט: [שבועות יא. ע״ש ערכין ה.], **ג)** [מזר כה. תמורה יח:], **ד)** תמורה ט., **ה)** שם לב: לג: [לקמן לח:], **ו)** [ביצה יז. פב. וש״נ], **ז)** [תמורה לב.], **ח)** ולפי ל״ק, **ט)** למילף תתם ל״ק, **י)** שמקש תמורות וולדות ל״ק, **כ)** [ל״ש עיקרא דהך סוגיא בפ׳ קמא דתמורה], **ל)** [ע״ע תוס׳ שבת קמח. סד״ה ומאן ומה שליימתי שם], **מ)** עי׳ בת ל״ק, **נ)** דלרבנן לא גמרינן כו׳, **ס)** וגבי ל״ק, **ע)** דלרבנן ל״ק, **פ)** קדשים לאמילת בלבים ל״ק.

תורה אור השלם

1. לֹא תִזְבַּח לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וָשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם כֹּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא:
דברים יז א
2. עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ:
ויקרא כב כב
3. וְכִי יַקְרִיב בְּנוֹ בְּמוֹם פֶּסַח אוֹ עִוֵּר כָּל מוּם רָע לֹא תַזְבְּחֻנוּ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים טו כא
4. לֹא יַבְקִר בֵּין טוֹב לָרָע וְלֹא יָמִירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יָמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
ויקרא כז לג
5. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ:
ויקרא כז לב
6. וְהַעֲבֹרֶת כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ:
שמות יג יב
7. לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב וְאִם הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בְּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ:
ויקרא כז י
8. רַק קָדָשֶׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ:
דברים יב כו

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דסתם וכו׳ זו הס״ד אמ״כ מ״ט טוב ברע מיבעיא אלא לאמי:

רבינו גרשום

נפדין תמימין. אותן וולדות: או אין נפדין תמימין. דצריך להמתין להן עד שיומנו ואח״כ פודין: אמר רב עמרם תני. (לא) המתפים בעלי מומין קבועין לגבי מזבח היינו דקדם מומן להקדישן וילדו קודם פדיונן. ימכרו ואין צריכין מום אותן נפדין תמימין שלא יהא מוכרן עד שיפול בהן מום: (שלא) משום דקא אתו הני מכח קדושה דחדיה: שלא יהא טפל. הוולדות שאינן קדושין אלא אגב אימן: חמור מן העיקר. מן אימן אלא כשם שאימן יכול לפדות בכל עת כך וולדן נפדין איתמי שירדה אפילו תמימין אלמא דנפדין תמימין. והשתא דייק לברייתא טעמא דמשום הכי נפדין תמימין שלא יהא טפל חמור. הא הקדישו זכר הם לדמיו דאע״ג דאמר איני מקדישו אלא לדמיו קדיש קדושת הגוף הואיל (ואביו) [והוה] ראוי להקרבה ואין נפדה תמים. והאי דקאמר הא הקדישו זכר הם הוא הדין לנקבה אלא משום דבעי לסיועי מינה לרבא ורבא לא איירי אלא בזכר כדאמר בתמורה בפרק אלו קדשים אמר רבא זאת אומרת הקדישו זכר כו׳ נקט הכא זכר כו׳: דומקים לה בבמת יחיד וכ״ש דחייב בבמת צבור

מ) [זבחים מח: סג. מנחות נא:], **נ)** תמורה יא.: יט: [שבועות יא. ע״ש ערכין ה.], **ס)** [מזר כה. תמורה יח:], **ע)** [ל״ש עיקרא דהך סוגיא בפ׳ קמא דתמורה], **פ)** [ע״ע תוס׳ שבת קמח. סד״ה ומאן ומה שליימתי שם], **צ)** עי׳ בת ל״ק, **ק)** דלרבנן לא גמרינן כו׳, **ר)** וגבי ל״ק, **ש)** דלרבנן ל״ק, **ת)** קדשים לאמילת בלבים ל״ק.

1) **זו דברי רבי שמעון.** דלמר בפרק בתרא דתמורה (דף לב.) קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה (א): **דתנן ר' שמעון אומר כו'.** ומדאמר רבי שמעון קדשי בדק הבית לא היו מכלל דקרא בקדשי מזבח כתיב והכא מודה בנבעל מוס מעיקרא דנפדה אע"ג דקדשי מזבח 1) וממאי דתנא דמתני' סבירא ליה קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה שלריכין שיהו חיין בשעת פדייה דלכתיב (ב) והעמיד את הבהמה לפני הכהן ואח"כ והעריך אותה מדקתני סיפא גבי קדש הקדשן את (ג) מותן דלגבי שקדשן למזבח מקדשין תמימים (ד): **אבל חכמים.** לאו הכי רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במס' תמורה [לג.] דתהם אמרינן לדברי הכל בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה אלא תנא דבי לוי הוא: **אפי' חיה.** דאינה רלויה למזבח: **הבי נמי דאם מום יפדו.** דבבעל מום מעיקרא מודו (ה): **רב.** דלא מוקי מתניתין כרבנן סבירא ליה כרש"י לקיש דאמר תהם [לג.]: לרבנן קדשי בדק הבית כו' הילכך לא מיתוקמא מתני' כולה כרבנן: **דקאני בסיפא.** דמתניתין אם מתו יקברו (ו) דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה: **א"ר.** דטעמא דמתני' משום אמילה דקדשים לכלבים הוא: **ניתני אם נעשו טריפה יקברו.** דמשמע אע"ג דמלי למיעבד בהו העמדה והערכה יקברו הואיל ולא חזו אלא לכלבים ומדנקט מתו ש"מ טעמא משום העמדה (ז) והערכה (ולא) כר' יוחנן דאמר תהם לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומיתוקמא סיפא דמתני' כרבנן וריש"ל נמי מיתוקמא כדילהו דנבעל מוס מעיקרו כולהו מודו ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: **צבי.** כלבי ואיל ומוקמינא בסיפרי (ח) דבפסולי המוקדשין שנפדו הכתוב מדבר: **מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה.** דבקרן ולאלך כתיב (ט): **ולא אוליף אם המעות.** ולקמן פריך מאי אולמיה דמתנות מבכורה: **צבי ואיל פטורין מן המעות.** דכתיב במתנות (י) אם שור אם שה: **ומ"ש.** מתנות דלא נפקי מקרא קמא: ומתרץ **אוליף אם הבכורה שאינה שור בלא.** שאינה נוהגת בנקבות בזכרים: **צבי ואיל.** אין אותו ואת בנו נוהג בנבעי ואיל דכתיב (יא) שור או שה: **א"ל למאי מדמית ליה.** לפסולי המוקדשין דתיפטרינהו מאותו ואת בנו: אותו ואת בנו נוהג בחולין ובמוקדשין כדמפרש בשחיטת חולין (דף עח.): **א"ה גבי חלבו נמי.** למאי אילטריך אף למיסר תיפוק לי דאסור דלמאי מדמית להו כיון דאמרת אע"ג דאיתקוש לצבי ואיל לא נפקי מתורת קדשים: **אף ולא אותו ואת בנו.** ומסתברא דהיקשא למיפטר מבכורה ומתנות אמיא ואף למיסר חלבו ואותו ואת בנו דהשתא מדמינן להו לקדשים גמורין דאי אמרינן איפכא לא מדמינן להו לא לקדשים ולא לחולין: **רק אם דמו.** בבכור בעל מום כתיב: **אחני היקישא.** דאיתקוש לצבי ואיל: **ואחני קרא.** דכתיב את חלבו לא תאכל. אהני היקישא מכרת (כ) והוה מיסתבר טעמא שפיר דכי כתיב כרת בחלב בבהמה הראויה לקרבן כתיב דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב וגו' ואחני קרא למיקם עליה בלאו דלא תיסרייה לגמרי להכי אפקיה כו': **והא תנא.** דברייתא דלעיל מפיק חלבו מאך ורבא היכי מצי למימר דאך לאותו ואת בנו אתא: **אינו לא נאמר כו'.** והאי דקתני תלמוד לומר אך חלק ה"ק אפילו לא כתב קרא מלינא לאפוקי מהכא: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת (דברים יב) ואוקימנא [בפרי ראם יב טו] בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן איכא

מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות כו'. בשמעתין משמע דאי לא כתב אך הוה דרשינן נמי מה לצבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר ולעיל בסוף פ"ק (דף יב.) דרשינן נמי מה לצבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין ותימה מנלן כל הני דרשות דתלתא לצבי ואיל כתובין וכולהו לריכי כדמפרש לקמן פרק פסולי המוקדשין (דף לג.) וי"ל דהתם נמי מפרש חד לבכורה ומתנות והייגו כדמפרש הכא חד מצבי וחד מאיל עוד מפרש התם (כ) (חד לבכורה) חד לבדרבי ילמק ורבי אושעיא כמו שמפרש ר"ת המרביע והמנהיג שור של פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הן ועשאן הכתוב שני גופים והייגו מצבי ואיל דחד שור דפסולי המוקדשין עשאן הכתוב כשני גופים וכשמנהיגו לבדו כאילו מנהיג לבי ואיל ביחד וחייב משום כלאים ואידך חד לבדר' עקיבא דמתיר אפי' לעובד כוכבים או לבדרבי אלעזר הקפר פ' שני דחולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין טעונים שחיטה אף לבי ואיל כן ומצבי לחודיה הוה ידעינן איל דמצבי ילפינן כל חיה (ל) ואידך לבדרב מרי דמה לבי ואיל דאין פודין וחלבו מותר ואותו ואת בנו דבעי למידרש בסמוך אי לאו אף הייגו מצבי ואיל דדרשינן מייגיה בכורה ומתנות דמשמע שרוצה ליתן להם דין חיה (מ) ואי כתיב אך לחייב על חלבה ואותו ואת בנו כדמפרש דין לחולין מדמית ליה דין לקדשים מדמית להו ובסמוך דקאמר וולדן וחלבן היכי דמי אי דאיעבר ואתיילד אחר פדיונן ולד לבי ואיל הוא לאו יתורא איכא אלא ממילא פשיטא ליה דהוי כוליה לבי ואיל: **אי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו.** לא מצי למיפרך מה לבי ואיל טעון כסוי אף פסולי המוקדשין כן דבהדיא דרשינן פ' כיסוי הדם (חולין דף פד.) גבי פסולי המוקדשין על הארץ תשפכנו כמים מה כו': **רק את דמו לא תאכל.** האי קרא גבי בכור כתיב והדבה תימה דלא מייתי רק (מ) את הדם לא תאכל דכתיב גבי שאר פסולי המוקדשים ואין להקשות דדילמא אילטריך לחמשה לאוין האמורין בדם דמפרשי פ"ק דכריתות (דף ד.): דהא טובא לאוין כתיבי יותר מה' חד בויקרא וחד בנו את אהרן ותרי באחרי מות וד' בראה הרי ה' בר מהאי דבכור ושמא דרים להו (נ) למילתא אחרייתי: **ואהני קרא למיקם עליה בלאו.** וא"ת אדרבה כיון (ס) דמהדריה הקרא הדר לגמרי אף מכרת כדתניא לקמן גבי פסולי המוקדשין הגוזז והעובד בהם קופג אדבעים ולא אמר איתקוש לבי ואיל ומפקיע לגמרי מלאו וכי כתיב מזבח ולא גיזה איסורא בעלמא אלא (ע) אמר אהדריה

לאיסוריה (פ) ולריך לאלך ומהדיה דהגוזז והעובד בהם נמי קשה (ד) על מה שפי' טעמא (ל) ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו כגון גיעולי עובדי כוכבים דהשתא כי איתתי טעם לפגם כמו נבלה מסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא איכא לא מלקות ואינו נראה לדיק לך למימר אהדריה לאיסורא כדפרישית: מה

זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו מיבעיא ליה אמרי רב כרבי שמעון בן לקיש דאמר לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ולא מיתוקמא מתני' כרבנן דקתני סיפא ואם מתו יקברו (אמר) ממאי דהא מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה הוא דלמא משום (מ) דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא אמרי אם כן ניתני אם נעשו טריפה יקברו ואיבעית אימא לעולם רב כרבי יוחנן סבירא ליה ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: אבל קדם הקדשן וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן [1] צבי מה צבי פטור מן הבכורה אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה אוציא אני את הבכורה ולא אוציא את המתנות תלמוד לומר איל מה איל פטור מן הבכורה ומן המתנות אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות (מ) אי מה [2] צבי ואיל חלבן מותר אף פסולי המוקדשין חלבן מותר ת"ל (נ) אך חלק אמר מר אוציא את הבכור ולא אוציא את המתנות מאי שנא אוציא את הבכור שאין שוה בכל ולא אוציא את המתנות ששוות בכל ת"ל איל אמר ליה רב פפא לאביי אי מה צבי ואיל [3] אין אותו ואת בנו נוהג בהן אף פסולי המוקדשין אין אותו ואת בנו נוהג (ס) בו א"ל למאי מדמית להו אי לחולין אותו ואת בנו נוהג בו ואי לקדשים [4] אותו ואת בנו נוהג בו אמר ליה אי הכי גבי חלבו נמי נימא הכי למאי מדמית להו אי לחולין חלבן אסור ואי לקדשים חלבן אסור אלא לאו מי אמרת אך ולא חלבן אימא נמי אך ולא אותו ואת בנו רבא אמר אך לאותו ואת בנו הוא דאתא וחלבו מדמו נפקא דכתיב [2] רק את דמו לא תאכל מאי דמו דמו אלימא דמו ממש לא יהא אלא דמן דצבי ואיל אטו דמן דצבי ואיל מי שרי אלא דמו חלבו וליכתוב רחמנא חלבו אי כתב רחמנא חלב הוה אמינא אהני היקישא ואהני קרא אהני היקישא למעוטי מכרת דכי כתב כרת אאוכל חלב בהמה הוא דכתיב שנא' [3] כי כל אוכל חלב מן הבהמה ואהני קרא למיקם עליה בלאו בעלמא להכי אפקיה רחמנא בלשון דמו לומר לך מה דמו בכרת אף חלבו בכרת והא תנא אך ולא חלבו קאמר ה"ק אילו לא נאמר דמו הייתי אומר אך ולא חלבו עכשיו שנאמר דמו לאותו ואת בנו הוא דאתא: ואינן יוצאין לחולין: מנא הני מילי (פ) דת"ר [1] תזבח ולא גיזה (ג) בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך מכאן (ס) שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים

איכא

מסורת הש"ס

(א) [פסחים כט. שבועות יא: תמורה יח. לא.], (ב) [פסחים ס. וש"נ], (ג) ל"ל בהן, (ד) [לעיל ו: תמורה לא. ע"ש], (ה) [פסחים כט. וש"נ], (ו) [מנחות שיך עוד לדף יד:], (ז) הס לתנא שהקדישן למזבח מקדישין תמימים וממאי דתנא כו'. ל"ק, (ח) [ויקרא כז], (ט) מומן ומום מתו יקברו הס"ד והשתא שיך לעיל. ל"ק, (י) ל"ש במומן, (כ) ש"כ שיך לענוד הקודם, (ל) ש"מ דקדשי. ל"ק, (מ) והערכה הס"ד ואח"כ ד"ש כר' יוחנן ותיפוק ולא יש למומן. ל"ק, (נ) [ולה יב טון], (ס) [דברים יבן], (ע) [דברים יבן], (פ) [ויקרא כבן], (צ) למעוטי מכרת, (ק) ל"ק מ"ז, (ר) ואיתך לכדרב מרי דמה לבי ואיל אין פודין ודבעי למידרש בסמוך דחלבו ואותו ואת בנו מותר אי לאו כו'. ל"ק, (ש) ולהכי כתיב. ל"ק, (ת) ל"ל הס לא תאכלו וכו', (א) במכילתא למילתא. ל"ק, (ב) דהדריה קרא הדריה לגמרי אף לבכרת. ל"ק, (ג) אמרי', ל"ק, (ד) על מה דאמרי' טעמו ולא ממשו אסור דילמי' מגיעולי עובדי כוכבים ואין נוקין עליו דכיון דאשתרי טעם לפגם כמו נבילה מסרחת כי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים וכו' ולא מלקות ואינו נראה לאיכא למימר. ל"ק, (ה) [ע' תוס' חולין לט. ד"ה רבא כו' מה שכתבו בשם הר"י מאוליגיא וכ"ת הש"ב לו וכ"כ תוס' במס' ע"ז סז. ד"ה אמר ר"י וע"ע תוס' ביצה יב. ד"ה דשותן],

תורה אור השלם

1. רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר בְּבִרְכַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ כִּצְבִי וְכָאַיָּל: דברים יב טו
2. רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם: דברים טו כג
3. כִּי כָּל אֹכֵל חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיְיָ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ: ויקרא ז כה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זו דברי ר"ש וכו' והערכה דתנן ר"ש וכו' לא היו בכלל מכלל דקרא וכו' אע"ג דקדשי מזבח גינבו הס"ד ואח"כ מ"ה אבל חכמים וד"ה אפילו מיה וד"ה כבי נמי וד"ה כב דלא מוקי וכו' כרבן דקאני בסיפא וכו' מתו יקברו אלמא דקדשי וכו' העמדה והערכה הס"ד ואח"כ מ"ה מדקתני סיפא גבי קדש וכו' קדישין במומן הס"ד ואח"כ מ"ה ממאי דתנא דמתני' וכו' והעריך אותה הס"ד ואח"כ מ"ה מ"ל דטעמא דמתני':

מוסף רש"י

דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. אלא למיתה ושעון קבורה לאחר מיתה (תמורה יז.). **אך חלק.** אכין ולקין מישעטין (ערובין קח. פסחים ה. שם שא. שבועות יג.). **תזבח.** רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר, בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן הכתוב מדבר (לעיל ז:).

רבינו גרשום

זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: אמרי רב. סבר לה כריש לקיש דאמר בסוף מסכת תמורה לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל [והעמדה והערכה] קדשי מזבח לא היו: ולא מיתוקמא. הא מתניתין דבכורות כרבנן משום סיפא דקתני אבל קדם הקדישן לומון אם מתו יקברו ואי רבנן כיון דאמרי דקדשי מזבח לא היו אם מתו יפדו איבעי למתני וכו' שמעון מיתוקמא רישא וסיפא דהא אמר קדשי מזבח היו בכלל הילכך כי קדם הקדש לומון יקברו אבל בבעל מום

מעיקרו היינו דקדם מומו דתנאי דקדשי מזבח דנפדה אבל לרבנן זה וזה נפדין מיבעי ליה: אמרי אכתי יכול נמי לאוקומא כרבנן דאמרי קדשי מזבח לא היו דמנאי דהאי דקתני אם מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה להיכא דקדם הקדש לומון ולא אפשר דמתו: דילמא. לרבנן נמי אע"ג דאמרי קדשי מזבח לא היו משום הכי אמרינן יקברו דאין פודין את הקדשים וכו'. אבל היכא דקדם מומן להקדשן נפדין דלא חשיב כ"כ הקדש: אמרי א"כ. הוא דשמום הכי יקברו דאין פודין לכלבים ליתני מי שנעשו טרפה יקברו דשמעמ דאע"ג דאכתי הוו חיים ואיפשר להעמידן ולהעריכן אפי' הכי יקברו דאין פודין לכלבים אבל מדמיירי לאחר מיתה אם מתו יקברו ש"מ משום (הכי) דהוו בכלל העמדה והערכה אלא מיתוקמא כר' שמעון ולא רבנן: ואיבעי' אימא לעולם מיתוקמא נמי כרבנן ורב כר' יוחנן סבירא ליה דאמר בפ' אחרון דתמורה לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומודין בבעלי מומין מעיקרא. אי הכי זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו איבעי למיתני אין (תני) הכי [נמי]: מנהני מילי. דפסולי המוקדשין שקדם הקדשן למומן פטורין מן הבכורה ומתנות:

ז) מדברי רבינו גרשום נראה דלא גרס אלא לאו מי אמרת וכו' וכן גרס אמר ליה אביי וכו' ואולי דגס גי' דילן אלא הוא ע"ש והוא ר"ת אמר ליה אביי וכנ' רבינו והוא הגהון:

א מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל"י:
בה ב מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הל"א טוש"ע יו"ד סי' סד סעיף ח:
בו ג מיי' פי"ב מהל' שחיטה הלכה מ טוש"ע יו"ד סי' נט סעי' ז:
בז ד מיי' שם הלכה ב:

שיטה מקובצת

(מ) אי מה צבי ואיל חלבן וכו'. ק"ל אמאי לא פריך אי מה צבי ואיל (נ) חלבן מותר וכו' וכ"ת ה"נ והא תנן במתני' וולדן וחלבן אסור ונ"מ דלא הוה מצי לשנויי כדשנין לקמן ואולי דגרסי חלבן ג) ומחלבו קא פריך מיהו קשיא לן דהא קאמר בתר הכי דכי כתיב כרת אאוכל וכו' ומשמע דחלבן גרסי'. גליון תוס' חיצוניות: ס) דת"ר תזבח ולא גיזה וכו'. וה"ה לעבודה נמי דממעטינן מהאי קרא דשניהם שוים. תוספות חיצוניות: ג) בשר ולא חלב. הקשה ר"ן דהא בת"כ בפ' שמיני דריש דחלב פסולי המוקדשין אסור ממפרישי הפרסה טמא ואין לומר דהא דקאמר הכא ולא חלב היינו לחלוב דוקא אסור כמו לגזוז דאסור ואפ"ה גיזה שרייא וכן לחלוב אסור והחלב שרי אי לאו דת"כ דהא בחולין שרי ש"מ דמקרא דהכא דדריש אסור בחלב גופיה וי"ל דבת"כ איצטריך עיקר קרא לתמוה' פסולי המוקדשין ובת"כ פ' שמיני פ"י. גליון תוס' חיצוניות: ז) וי"ל דהתם נמי וכו' וז"ל הרא"ש לקמן בפרק כל פסולי המוקדשין וי"ל דג' צבי ואיל כתיבי מחד מייהו דדשינן שפטורין מן הבכורה ומן המתנות חד מצבי וחד מאיל ואידך צבי ואיל חד לבדר' עקיבא ואחד לבדר' אלעזר הקפר וד"ש מפיק פטורה דבכור' ומתנות מחד דצבי פטור משיהם ואייתר ליה איל לבדר' אלעזר והא דבעי למדרש מניה אי לאו אף דאין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר היינו מההוא צבי ואיל דדרשינן מניה בכורה ומתנות דמשמע ליה ליתן לו כל דין חיה: ס) וצריך לחלק וכו'. ד"ל תוס' חיצוניות וא"ר הר"ר מנוח דלא דמי דהתם לא אסרה תורה בפי' גיזה אבל הכא דקרא כתיב למיסר חלבו בפי' לא שייך לומר אהדרי' לאסוריה קמא לכדת כיון דאיכא היקישא ובזה ניחא פי' הרב יוסף מאורלינש בטעם כעיקר בפ' גיד הנשה ושם פי': וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דלא דמי דהתם דדשינן תזבח זביחה התרתי לך ונשארה באיסור' הא' אבל הכא מהיקשא אפקיה לגמרי ואח"כ הזהיר על חלבו וה"ג אמרינן גבי גיעולי עובדי כוכבים דאשתרו כשהתיר הכתוב טעם לפגם כגון נבילה מוסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא אית ביה בלא מלקות (עי' בתוס' זבחים ע"א):

ל) ר"ל מֻבָּא שלא נקנה. ג) נראה דר"ל דגרסי' מֻבָּאן כשני קמלין.

רבינו גרשום (המשך)

דת"ר. אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל מה צבי פטור מן הבכורה דכתיב בבקר ובצאן הזכר תקדיש וגו' ולא מצבי: אף פסולי המוקדשין פטורין. דפרשה זו מיירי בפסולי המוקדשין דכתיב הטמא והטהור דאע"ג דפסולי המוקדשין ניגנו כיון דקדם הקדישן לומון עדיין יש להן קדושה ופטורין מן הבכורה הואיל וקדשו קדושת הגוף קודם שהומום: אוציא אני את הבכורה. שיפטרו מן הבכורה ולא אוציא את המתנות אלא יתחייבו במתנות: ומאי שנא. דלפטרו מבכורה וליחייבו

במתנות אילימא משום דבכורה קילא דאינה שוה בכל שאין בכור אלא זכר אבל מתנות נוהגת בין בנקבות דא"ל דלא להכי כתיב איל דפטור דכתיב אם שור ואם שה ונתן לכהן וכו': ת"ל אך. מיעט פסולי המוקדשין שחלבן אסור: א"ל למאי קא מדמית להו אי פטרת להו מבכורה ומתנות קא מדמית להו לקדשין גמורין וכי קא מחייבת להו בבכורה ומתנות היכא דקדם מום קבוע להקדישן קא מדמית להו לחולין גמורין. אבל אי פטרת להו מאותו ואת בנו לא מדמית להו לא לקדשים ולא לחולין: אי הכי. חלבו נמי לא ליצטריך אך למעוטי נמי דלימא נמי למאי מדמית להו: א"ל ל) אביי ודאי לאו מילתא היא דאמרי למאי מדמית להו כו'. אלא הכי יכול למימר כי היכי דאמרת אך ולא חלבן הכי נמי אימא אך ולא אותו ואת בנו: אלא. מאי דמו דאסר הכא ודאי לא אסר אלא חלבו: אהני היקישא. דאיתקוש פסולי המוקדשין לצבי ואיל למעוטי חלבן מן כרת כי היכי דאחלב צבי ואיל ליכא כרת: ואהני קרא. רק את דמו לא תאכל למיקם עליה בלאו בעלמא ולא בכרת: להכי. כתיב חלבו בלשון דמו לומר לך מה דמו דצבי בכרת אף חלב פסולי המוקדשין בכרת: והא תנא

טו: הלוקח עובר פרתו פרק שני בכורות

מה בכור אין מתפיסו לכל זבח שירצה. פי' משנולד אבל במעי אמו יכול לשנותו לזבח אחר כדתנן פרק כיצד מערימין (תמורה דף כד:) ומכ"מ ילפינן מיניה שפיר ולדות פסולי המוקדשין דאין משנן לזבח אחר אפי' במעי אמן מ) למ"ד במעי אמן הן קדושין כמו שאין יכול לשנות בכור משחלה עליו קדושת בכור הכי נמי פסולי המוקדשין שהרי קדושין כבר אין יכול לשנות בזבח אחר אפילו למ"ד בהויתן קדושין לא דמו לבכור קודם שנולד דהני עומדין ליקדש מכח אמן שקדושה כבר:

איכא דאמרי [1] תזבח ואכלת נ) אין לך בהן (פ) היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ע) (ה"נ דאמר): וולדן ע) וחלבן אסור לאחר פדיונן: היכי דמי אילימא דאיעבר ואיתיליד לאחר פדיונן אמאי ולד צבי ואיל נינהו אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן הא לפני פדיונן מיקדש נמי קדשי מנא הני מילי ד) דתנו רבנן [2] זכר לרבות את הולד פ) ונקבה לרבות את התמורה ואין לי אלא ולד תמימין ותמורת תמימים ולדי בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין כשהוא אומר צ) אם זכר לרבות ולד בעלי מומין אם נקבה לרבות תמורת בעלי מומין אותן ולדות שלאחר פדיונן מה תהא עליהן לפני פדיונן מיפלג פליגי בהו איכא למאן דאמר קדשי ליקרב ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה דלאחר פדיונן מה תהא עליהן אמר רב הונא כונסן לכיפה והן מתין דהיכי ליעביד ליקרבינהו ק) מכח קדושה דחויה לא אלימי למיתפס פדיונן אמרי במערבא משמיה דרבי חנינא א) סמוך לפדיונן מתפיסן לשם אותו זבח סמוך לפדיונן למימרא דבני פדייה נינהו אלא אימא סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח טעמא מאי אמר רבי לוי ר) גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים בעא מיניה רבינא מרב ששת מהו שמתפיסן לכל זבח שירצה א"ל אין מתפיסן מאי טעמא אמר ליה גמר בשעריך [3] בשעריך מבכור מה בכור אין מתפיסן לכל זבח שירצה דכתיב [4] אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה וגו' לא יקדיש איש אותו אף הני אין מתפיסן לכל זבח שירצה תניא כוותיה דרב ששת קדשים [5] שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן אינו סופג את הארבעים בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן אין עושין תמורה ולפני פדיונן מועלין בהן ולאחר פדיונן אין מועלין בהן וולדותיהן חול ונפדין תמימים ומתפיסין לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כחולין לכל דבריהם אין לך בהם אלא מצות ש) עלוי בלבד אבל קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן ולאחר מכאן נולד מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן סופג את הארבעים ובין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה לפני פדיונן מועלין בהן ולאחר פדיונן אין מועלין בהן וולדותיהן קודש ואין ניפדין תמימין ואין מתפיסין לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כהקדש לכל דבריהם ואין לך בהן אלא היתר אכילה בלבד כללו של דבר דרישא לאתויי שוחטן בחוץ דפטור כללו של דבר דסיפא לאתויי

איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו'. מהכא מפיק גיזה וחלב דאסור ובשר אורמיה דקרא ולא דרש ואכלת לאפוקי כלבים: **אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן.** הילכך אסירי וקדושה ליה להו לא ליקרב ולא לדמיהן כדמפרש לקמן מה תהא עליהן: **הא לפני פדיונן.** נולדו מיקדש נמי קדשי: **מנא ה"מ.** דלפני פדיונן אם נולדו קדשי: **זכר לרבות את הולד.** גבי שלמים כתיב (ויקרא ג) אם זכר אם נקבה תמים וקרא יתירא הוא נ) דנשתוק קרא מיניה ומדלא קבע בה זכר כדקבע בעולה ממילא דנקבה נמי חזיא זכר ונקבה תו למה לי זכר לרבות ולד שלמים. ומי קשיא תיפוק ליה מאשר יהיו לדיי) תריץ תנאי היא איכא דאמרי איכא דאמרי אכילה ואיכא דאמרי אכילה דמייתי לה מהכא ואיכא דמייתי לה מהכא והכי מפרש במסכת תמורה בפרק אלו קדשים (דף יח:): **ולד תמימים.** ולד בהמה תמימה: **ולד בעלי מומין.** (וכולן) שקדם הקדשן את מומן: **אותן ולדות שלאחר פדיונן.** נולדו ונתעברו קודם פדיונן מה תהא עליהם דהא לא חזו לא לגופן ולא לדמי כדמפרש רב הונא: **הגך דנולדו לפני פדיונן מיפליג פליגי בהו.** בהא דאמרן לעיל אם זכר לרבות ולד בעלי מומין: **איכא למאן דאמר.** במס' תמורה בפרק אלו קדשים (שם) קדשי ליקרב: **ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה.** עד שיוממו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה: **כונסן לכיפה.** לחדר והם מתים בדעב: **קדושה דחויה.** דאית בהו תרתי לריעותא חדא דאמומן בעלי מומין שנולדו ונדחו ועוד דלאחר פדיונן נולדו והן עצמן אין יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב הואיל ואידחו תו לא מיחזו: **לא אלימי למיתפס פדיונן.** בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין שכבר יצאו קדושתן ע) אגב פדיון דאמן דהאי דולדן מתפיסן בתמיה והא לא אלימי: **סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח.** דהשתא חיילא עלייהו קדושה לעצמן דחשביהו ולא פקעה קדושתייהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו: **וטעמא מאי.** אמר רב הונא מומתין

ולא מתקיין להו כרבי חנינא: **אמר ר' לוי גזרו בו'.** אי אמרת אית להו תקנתא לולדות אתי לגדל עדרים מפסולי המוקדשין דכי נפיל ביה מומא בבהמת קדשים לא פריק ליה (האי) ואתי למיכלינהו בלא פדיון אבל כי מפסדינן לולדות ממהר לפדות את האם מיד כשיפול בה מום מפי רבי אליעזר ובתשובתו. ל"א בין למ"ד מומתין בין למ"ד מתפיסן מאי טעמא אטרחוהו רבנן לשבקינהו באיסוריהו גזרה שמא יגדל עדרים עדרים שילדו גם אותן ולדות ולדות אחרים ואתי בהו לידי תקלה אבל לאחר שיפדה לא איכפת אם יולדין דוולד בני יולדין דוולד בני ניהו. ל"א ועיקר מפי המורה וטעמא מאי אמתני' קא מהדר דמאי טעמא אסור אחר פדיון אמן הא פקע קדושתייהו בפדיון אמן כי היכי דפקעא גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיון כדאמר לעיל גזירה שמא יגדל מפסולי המוקדשין שיפדו עדרים לעורך (ג) דולדות הנולדים לאחר פדיון ואתי בהו לידי גיזה ועבודה אבל לעיל גבי קדש מומן להקדישן לא גזרינן משום מילתא דלא שכיחא היא דהא אמרינן במסכת תמורה (דף ו:) המתפיס בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין ובקדש הקדשן למומן גופייהו דשרינן דאיעבר ואתייליד לאחר פדיון ולא גזרינן ר) (דמילתא דלא שכיחא) כיון דאסרת להנך דאיעבר לפני פדיון לא אתי לדחינהו ס): **מהו שיפפיסן.** לאותן ולדות שנמצאו פסולי המוקדשין לאיזו זבח שירצה: **אין מפפיסן.** אלא לאותו זבח: **בשעריך.** כתיב בבכור וכי יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו (דברים טו) ובפסולי המוקדשין כתיב אשר נתן לך בכל שעריך (שם יב): **אשר יבוכר לא יקדיש איש אותו.** אלמא לא חל עליה שום קדושה אחריתי: **ואין סופג את הארבעים.** ואע"ג דאסירי בגיזה קודם פדייה לא נקי עליה דכי כתיב לא תגוז אקדשים גמורין כתיב ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש: **אין לפני פדיונן אין לאחר פדיונן אין עושין תמורה.** דטוב מעיקרו בעינן כדפרישית לעיל ת): **לפני פדיונן מועלין בהן.** דהא נהנה מן ההקדש דלא גרעי מקדשי בדק הבית: **וולדותיהן חולין.** אפילו נתעברו קודם פדיונן וגולדו אחר פדיונן: **ונפדין תמימים.** אם נתעברו וילדו קודם פדיונן: **אין לך בהם אלא מצות עילוי בלבד.** שמעלין אותן בדמיהם: **ואין לפני פדיונן ואין לאחר פדיונן עושין תמורה.** ולקמן [טז.] קאמר דתמורה שלאחר פדיונן מתה: **לאחר פדיונן אין מועלין בהן.** לתיתקום לגבי גיזה ולא לכתיב מזבח [דברים יב] ולא גיזה [ע"ש]: **וולדותיהן קודש.** אם נתעברו קודם פדיונן: **ואין מתפיסין לכל זבח שאתה שירצה.** לאתויי

אמן ואח"כ מתתין עד שיומם ופודין והקשה ה"ר אלחנן דאטו יש לו להתפיסן בקדושה כדי להקל מעליה ולהפקיעה מקדושתה דהא כיון דמתחלה לא היה יכול לפדותן [היאך יכול לפדותן] ע"י תוספת קדוש' זאת וע"ק לו דהא אז הם קדושים ואין קדושה חלה על קדוש' לכן נראה שהעובר חולין גמורין מן התורה וצריך להתפיסן לאחר שתפדה אמו מיד והחמירו עליו חכמים להתפיסו קודם לפדיונן לאחר שהפקיעה קדוש' א' דאם היה ממתין לאחר שתפדה אמן כיון שיצאו לחולין לא היה ראוי להקדישן עוד ועוד שגם הוא לא היה כ"כ רוצה להתפיסן כיון שנפקעו כבר מקדושה והם חולין גמורים. תוס' חיצוניות: ג) ר"א בכל הספרים כ"י וקרא יתירה הוא דהא כתיב התם בויקרא גופיה קרא אחרינא זכר ונקבה תמים יקריבנו תו למה וכו': ד) לא אלימי למתפס וכו'. בכל הספרים כ"י שבידי לא נמצא זה הלשון וכן הלשון בס"י שבידי לא אלימי למיתפס פדיונן בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין סמוך לפדיונן קודם פדיונן מעט מתפיסן לשם אותו זבח שהיתה אמו דחיילא קדושה דעדיין לא נדחית אמם ע"י פדייה והדר ממתין עד שיוממו ופריק להו וא"ת למ"ד ולדות קדשים בהוויתן הם קדושים הא במעי אמן חולין גמורין למה יש באלו הולדות קדושה גמורה כיון שלא נולדו אלא לאחר פדיון הו"ל לאקשויי לצבי ואיל והו"ל למפרקינהו וי"ל כיון דלאחר פדיונן יש קדושה ליאסר בגיזה וגם נתעברו לפני פדיונן לא הוי חולין גמורין והא דמקשי' לצבי ואיל היינו נתעבר ונולד לאחר פדיון אע"ג שיש בהם איסור גיזה אבל הכא דנתעברו לפני פדיונן אהני קדושה שאסור בגיזה לאחר פדיון להקדיש הולדות כשנולדו. תוס' חיצוניות:

תורה אור השלם

1. רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָּשָׂר כְּבִרְכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ כַּצְּבִי וְכָאַיָּל:
דברים יב טו
2. וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם זָכָר אִם נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא ג א
3. בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכַלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל:
דברים טו כב
4. אַךְ בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבָּכֵר לַיְיָ בַּבְּהֵמָה לֹא יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה לַיְיָ הוּא:
ויקרא כז כו

שיטה מקובצת

פ) ונקבה לרבות התמורה. והקשה ר' ברוך אימא אם זכר אם נקבה למעט טומטום ואנדרוגינוס וגם לקמן בפ' אלו מומין דרש ליה הכי והתם בפ' אלו קדשים דדרש תמורת ולדות מקרא דרק קדשיך אשר וכו' ופריך אם זכר אם נקבה ל"ל לידרוש לטומטום וי"ל דתרתי כתיבי חדא בצאן וחדא בבקר ומיהו קשה לי היאך הוא דרוש מנקבות לרבות התמורה והלא אינו מיותר דאי שתיק מנקבה לא דריש מלזכר ולד אלא אמינא זכר ממש כמו אשם ועולה ואע"ג שכתב זכר ונקבה גבי צאן דילמא אם בקר בגזירת הכתוב זכר דוקא וי"ל דאין זה סברא שיהיה חלוק בקר מצאן בשלמים. מיהו אכתי הקשה ר' ברוך דלמה ליה קרא דלנקבה לרבות התמורה ת"ל מהוא ותמורתו יהיה קדש דמשמע הקרבה ותי' לו ר"י דהוה ילפינן מבכור ומעשר דתמורתן לא קרבה והוה אמינא תמורת שאר קדשים נמי לא קריבי וא"ת דהיכי מצינן למימר דשאר קדשים לא קרבי והא קרא כתיב אתוקם וי"ל לענין דיהיה קדוש דידעו ויפלו דמיהן לנדבה קמ"ל קרא דנקבה לרבות התמורה דקריב'. תוס' חיצוניות: פ) אם זכר לרבות ולד בעלי מומין וכו'. וא"ת למ"ד דוולדות קדשים במעי אמן הם קדושים אמאי לא קדש ליקרב וי"ל דלא אמרינן במעי אמן הם קדושים אלא כשהאם תמימה וכן הולדות אבל כאן שהאם בעלת מום ועומד לפדות לא מהניא לולדות להקדישם במעי אמן וי"ל דקרוב לזה פי' רש"י ז"ל דאפי' איכא תרתי לריעותא דאמותן הוו בעלי מומין וכו'. תוס' חיצוניות: אסורין עד שיפדו קס"ד דמקדיש להו למזבח ואח"כ פודהו ומשום הכי פריך למימר' דבני פדיה נינהו (קס"ד דמקדיש להו ומשני סמוך פירוש קודם פדיונן ופריך והא תמימים אינן נפדין) אלא סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח דהשתא חל עלייהו קדושה דאכתי לא נדחית קדושת כיון דמתחלה לא היה יכול לפדותן (והקשה ה"ר אלחנן דאטו יש לו להתפיסן בקדושה כדי להקל מעליה ולהפקיעה מקדושתה דהא דאפי' אינה יכולה לפדותן) ע"י תוספת קדוש' זאת וע"ק לו דהא אז הם קדושים ואין קדושה חלה על קדוש' לכן נראה שהעובר חולין גמורין מן התורה וצריך להתפיסן לאחר שתפדה אמו מיד והחמירו עליו חכמים להתפיסו קודם לפדיונן לאחר שהפקיעה קדוש' א' דאם היה ממתין לאחר שתפדה אמן כיון שיצאו לחולין לא היה ראוי להקדישן עוד ועוד שגם הוא לא היה כ"כ רוצה להתפיסן כיון שנפקעו כבר מקדושה והם חולין גמורים. תוס' חיצוניות: ג) ר"א בכל הספרים כ"י וקרא יתירה הוא דהא כתיב התם בויקרא גופיה קרא אחרינא זכר ונקבה תמים יקריבנו תו למה וכו': ד) לא אלימי למתפס וכו'. בכל הספרים כ"י שבידי לא נמצא זה הלשון וכן הלשון בס"י שבידי לא אלימי למיתפס פדיונן בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין סמוך לפדיונן קודם פדיונן מעט מתפיסן לשם אותו זבח שהיתה אמו דחיילא קדושה דעדיין לא נדחית אמם ע"י פדייה והדר ממתין עד שיוממו ופריק להו וא"ת למ"ד ולדות קדשים בהוויתן הם קדושים הא במעי אמן חולין גמורין למה יש באלו הולדות קדושה גמורה כיון שלא נולדו אלא לאחר פדיון הו"ל לאקשויי לצבי ואיל והו"ל למפרקינהו וי"ל כיון דלאחר פדיונן יש קדושה ליאסר בגיזה וגם נתעברו לפני פדיונן אהני קדושה שאסור בגיזה לאחר פדיון להקדיש הולדות כשנולדו. תוס' חיצוניות:

הגהות הב"ח

(פ) גמ' לך בהן אלא היתר אכילה משעת זביחה: (ב) רש"י ד"ה לא אלימי וכו' בפדיון אמן: (ג) ד"ה מ"ר לו וכו' ל"ל ויעקר וכו' לגזוך ולדות וכו' משום דמילתא וכו' גופייהו דשרינן היכא דאיעבר דלאיעבר ואיתיליד וכו' דלא שכיחא היא כיון:

מוסף רש"י

אין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה. לאפוקי מלב וגיחה דהנאה דמתיסים היא, אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולא מייתר ליה ואכלת למדכם ולא לכלבך, ומהן דרשת משמע דלכלבך שפיר דמי, דהכי משמע אתה לא תאכל קודם זביחה, כלומר לא תתהני מתיסים, אבל כלבך דלאחר מיתה הוא אפילו זביחה שפיר דמי (תמורה לא.).

רבינו גרשום

אך ולא חלבו קאמר. ולא נפיק מדמו: איכא דאמרי תזבח ואכלת בשר אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך שראוי לאכילה אבל מעיקרא לא אין לך היתר בהן אלמא דאסירי בגיזה ובעבודה: אבל פודין את הקדשין. דלא אייתר ליה ואכלת למיסריה ובכל דוכתא דאמרינן הניחא למאן דאמר אין פודין אלא למאן דאמר פודין מהכא נפקא: אמאי וולד צבי ואיל הוא. כלומר חולין נינהו: אבל איתיליד לפני פדיונן דהיינו לפני דלפני מקדש נמי קדשי כדאמר לקמן דאיכא למאן דאמר קדשי ליקרב ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה: מנהני מילי. דאיתיליד לאחר פדיונן דאסורין: דת"ר זכר. אם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב וגו' מה צורך למימר אם זכר אם נקבה לאו ממילא ידענא דזכר ונקבה דאורן לזבח שלמים אלא זכר לרבות הוולד דוולד משמע זכר ונקבה לרבות את התמורה דתמורה משמע נקבה: ה) הכי כתב בתמורה וכו' אותן ולדות שלאחר פדיונן דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן. דלפני פדיונן איעבר ואיתיליד מיפלג פליגי בהו בתמורה בפרק אלו קדשים. דמאי דאמרינן דקדשי הנך ולדות וחמורות של בעלי מומים. שמואל אמר קדשי ליקרב הואיל והן תמימין ובאין מכח קדושת הגוף דאיתיליד קודם פדיונן ובר פדא [אמר] קדשו לרעייה דאין נפדין תמימין אלא בעלי מומין אבל לא קדשו ליקרב שלא יהא טפל חמור מן העיקר. אלא אותן

ו) תמורה לא., ז) ל"ק מ"ז, ח) שם:, ט) [תמורה יח:], י) [לקמן טז.], יא) [תמורה יח. כד.], יב) [פי' תומרת דנעו פדייה עדון בעדן על פ"ז], יג) [דנרישיב], יד) בפדיון אמם ל"ק, טו) ל"ק מ"ז, טז) [שהיינו רש"ש], יז) [יד: ד"ה טוכ], יח) [תמורה יח:], יט) [לקמן טז.], כ) [תמורה יח:], כא) [לקמן טז.], כב) [תמורה יח. כד.], כג) [פי' תומרת דנעו פדייה עדון בעדן על פ"ז], כד) [דנרישיב], כה) בפדיון אמם ל"ק, כו) ל"ק מ"ז, כז) [שהיינו רש"ש], כח) [יד: ד"ה טוכ], כט) דלמ"ד ל"ק,

נשולדו לאחר פדיונן מה תהא עליהן כו' מכח קדושה דחויה קא אתו דכבר נפדו אימן כשנולדו: לא אלימא. קדושתן שיתפסו פדיונן וכיון דאין להן כח למיתפס אף הן אין יוצאין לחולין הילכך מתין (והא לא אלימא למיתפס פדיונן): אמרי הכי יש להן כח לפדות דסמוך לפדיונן של ולדות קודם שיפדם מתפיסן לשום אותו הזבח. כלומר דמקדישן לשם זבח אימן וההוא הקדש מהני להו להביאן לידי פדיון: למימרא דבני פדייה נינהו. שיש לו כח להיתפס לשום אותו זבח. והא אמרן דלא אלימי למיתפס: אלא סמוך לפדיון אימן. כלומר כשהן מתפיסן לשם זבח אימן ובהכי הוי להן קדושה למיתפס פדיונן: טעמא מאי. צריך לטרוח באילו עניינין שיבואו לידי פדייה: גזרה שמא יגדל מהם עדרים. ויבא לידי תקלה אם אוכל מהם אדם או מקריבן: מה בכור אין מתפיסו לכל זבח שירצה דכתיב אך בכור וגו' לא יקדיש איש אותו. כלומר לשם זבח אחר: אף. ולד פסולי המוקדשין וכו': בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן אין סופג את הארבעים. ואי אמרת הא תנן במתניתין דלאחר פדיון מותרין אלמא דקודם לא. הא לא קשיא הכא נמי אינו סופג אבל איסורא מיהא איכא: וולדותיהן חולין לאחר פדיונן: ונפדין. אפילו תמימין: אלא מצות עילוי. כלומר חומרא דבעי פדייה: אבל קדם כו'. ובין לפני ובין לפני דקאמר הכא לא צריך אלא משום דאמר ברישא אמר בסיפא: ולדותיהן קדוש. דאיעבר לפני פדיון ואיתיליד לאחר פדיונן: כללו של דבר דסיפא

ע) נראה דל"ל והכי איתא בתמורה (דף יז ע"ב) אותן וולדות וכו'.

לאתויי חלבו. דאסור. ולאתויי שוחטו בחוץ דחייב לא אמרינן משום דל"כ מיבעי לן למימר בדוקין שבעין ועוד סיפא[ז] קתני לקמן השוחטן בחוץ פטור. וכללא דרישא לא אצטריך לאתויי חלבו דשרי דהשתא ולדן דכגופן דמי דעובר ירך אמו הוא שרי כל שכן חלבו דמיד בעלמא

לאתויי חלבו אמר מר אין נפדין תמימין ואין מתפיסין לכל זבח שירצה תמימים הוא דלא מיפרקי הא בעלי מומין מיפרקי לכל (לא) [לא] שירצה הוא דאין מתפיסין הא לאותו זבח מתפיסין היכי משכחת לה דמתפיסין לאותו זבח ונפדין במומן נימא תיהוי תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא ה"ה דאפילו בעלי מומין אין נפדין ואיידי דתנא רישא נפדין תמימים תנא נמי סיפא אין נפדין תמימים ואיידי דתנא רישא לכל זבח שירצה תנא נמי סיפא לכל זבח שירצה: והשוחטן בחוץ פטור: [אלא] רב הונא מתני חייב ומוקים לה [ב]בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו: בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו עושה תמורה: אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה ותמורתו לאחר פדיונו מתה מאי טעמא [ג]היכי ליעביד ליקרביה מכח קדושה דחויה קאתיא ליפרקה לא אלימא למיתפס פדיונה הלכך מתה מתקיף לה רב עמרם [ד] ותיתכיל במומה לבעלים וכי [ה] מה בין זו לתמורת בכור ומעשר [ו]דתנן [ז]תמורת בכור ומעשר הן וולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם הרי הן כבכור ומעשר ויאכלו במומן לבעלים אמר ליה אביי זה שם אמו עליו וזה שם אמו עליו זה [ג] כולו תמורת בכור ומעשר מיקריא מה בכור ומעשר במומן מיתאכלן לבעלים אף תמורתן מיתאכלא וזה שם אמו עליו תמורת קדשים מיקריא מה קדשים לא מיתכלי אלא בפדיון אף תמורתן נמי לא מיתכלי אלא בפדיון והא לא אלימא למיתפס פדיונה תניא כוותיה דרב נחמן מנין [ח]לתמורת פסולי המוקדשין שמתה תלמוד לומר [ט]ממעלי הגרה טמא [י] האי מיבעי ליה לחמש חטאות מתות ההוא ממפריסי הפרסה טמא נפקא תניא נמי הכי מנין [יא]לחמש חטאות מתות תלמוד לומר ממפריסי הפרסה טמא חמש חטאות מתות הילכתא גמירי לה אלא כי אתא קרא לתמורת אשם תמורת אשם נמי הילכתא היא [יב] כל שבחטאת מתה באשם רועה אלא לעולם חמש חטאות מתות ואצטריך קרא ואצטריך הילכתא דאי מקרא הוה אמינא לרעייה קמ"ל הילכתא למיתה ואי מהילכתא הוה אמינא היכא דעבד איקרי ואכל מהני חמש חטאות איסורא איכא לאו ליכא קמשמע לן דאיכא לאו ואיבעית אימא לאקושי דבר הבא ממעלי גרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה מה להלן במיתה אף כאן במיתה: **מתני'** [יג] **המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן**

ותמורה שלאחר פדיונו מתה. ואם תאמר מאי שנא מולדות דלאחר פדיונו דמתפיסין לעיל ולד לבני ואיל [ד] ויש לומר דולדות אין בהן קדושה אלא מכח אמן וכיון שנפדית פקעה קדושתו לגמרי כלבי וכאיל ואע"ג דאיכא איסור גיזה ועבודה אין כח לאיסור מועט [ה] כזה שיחול על ידו קדושה על הולדות אבל תמורת קדושה [ו] (בהמה) וכיון דגלי קרא שחלה על בעלת מום קבוע חלה ה"ה לאחר פדיונו אלא דלא קריבה אבל תמורה דלפני פדיונו קריבה ועדיפא מולדות דלפני פדיונו דאיכא מ"ד לעיל לרעייה וכן מוכח לשון הקונטרס דבמקום גבי מנין לתמורת פסולי המוקדשין שמתה ופי' רש"י כגון לאחר פדיונו דלא מצי למיקרב והא דאצטריך קרא דממעלי הגרה בסמוך נלמוד אתא דמסברא ידענו דלא קריבה כדאמר רב נחמן הכא וכה"ג אמר בסמוך גבי חמש חטאות ועוד יש לפרש דקרא וסברא לריכי דאי לאו קרא הוה אמינא לא קדשה כלל כלבי ואיל דולדות דלאיעבר ואולד לאחר פדיונו ואי לאו סברא הוה אמינא [ז] יראה וטמא הוא דקרא [ח] הוי ימתין עד שיחל טמא ויפול בו מום כדפי' הקונטרס בסמוך והא דפריך רב עמרם ותיתכיל במומה לבעלים אסברא דרב נחמן פריך:

תלמוד לומר ממעלי הגרה.

והא דדרשינן בפ"ק (לעיל דף ו.) יש לך דבר שהוא מעלה גרה ואי אתה אוכלו כגון טהור שנולד מן הטמא אתה דרש מריעיה דקרא ואת אלה לא תאכלו והכא דרש מסיפיה דקרא טמא הוא לכם [ט] אי נמי תרי קראי כתיבי: **אלא** כי אתא קרא לתמורת אשם. והכי פירושא דברייתא מנין לאחם חטאות מתות וכנגדן באשם רועה וטמא הוא היינו שירעה עד שיסתאב כדפירש הקונטרס:

כל שבחטאת מתה באשם רועה.

אומר רבינו תם דרעייה מדרבנן היא ולפי שתקנו חכמים רעייה נקט בכל דוכתא באשם רועה אבל הילכתא הכי איתא מדאורייתא דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה כדאמר בפסחים שילהי (סוף) פרק אלו דברים (דף עב.) אשם שניתק לרעייה ושחטו כשר לעולה ושם פירשתי לה:

[י] **העמיד** ולדות תחת אמותיהן.

פירש הקונטרס שפתח לו [יא] הפתח להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תטול הולדות המגיעות לחלקי ויהא תחת ידי [יב] באותן דמים ובפירוש משמע בגמרא כמו שפירשתי לשם אבל בתוספתא קתני מתו הממהות והעמיד הולדות: אין

לאתויי חלבו אמר מר אין נפדין תמימין ואין מתפיסין לכל זבח שירצה תמימים הוא דלא מיפרקי הא בעלי מומין מיפרקי לכל (לא) שירצה הוא דאין מתפיסין הא לאותו זבח מתפיסין היכי משכחת לה דמתפיסין לאותו זבח ונפדין במומן נימא תיהוי תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא ה"ה דאפילו בעלי מומין אין נפדין ואיידי דתנא רישא נפדין תמימים תנא נמי סיפא אין נפדין תמימים ואיידי דתנא רישא לכל זבח שירצה תנא נמי סיפא לכל זבח שירצה: והשוחטן בחוץ פטור: [אלא] רב הונא מתני חייב ומוקים לה [ב]בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו: בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו עושה תמורה: אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה ותמורתו לאחר פדיונו מתה מאי טעמא [ג]היכי ליעביד ליקרביה מכח קדושה דחויה קאתיא ליפרקה לא אלימא למיתפס פדיונה הלכך מתה מתקיף לה רב עמרם [ד] ותיתכיל במומה לבעלים וכי [ה] מה בין זו לתמורת בכור ומעשר [ו]דתנן [ז]תמורת בכור ומעשר הן וולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם הרי הן כבכור ומעשר ויאכלו במומן לבעלים אמר ליה אביי זה שם אמו עליו וזה שם אמו עליו זה [ג] כולו תמורת בכור ומעשר מיקריא מה בכור ומעשר במומן מיתאכלן לבעלים אף תמורתן מיתאכלא וזה שם אמו עליו תמורת קדשים מיקריא מה קדשים לא מיתכלי אלא בפדיון אף תמורתן נמי לא מיתכלי אלא בפדיון והא לא אלימא למיתפס פדיונה תניא כוותיה דרב נחמן מנין [ח]לתמורת פסולי המוקדשין שמתה תלמוד לומר [ט]ממעלי הגרה טמא [י] האי מיבעי ליה לחמש חטאות מתות ההוא ממפריסי הפרסה טמא נפקא תניא נמי הכי מנין [יא]לחמש חטאות מתות תלמוד לומר ממפריסי הפרסה טמא חמש חטאות מתות הילכתא גמירי לה אלא כי אתא קרא לתמורת אשם תמורת אשם נמי הילכתא היא [יב] כל שבחטאת מתה באשם רועה אלא לעולם חמש חטאות מתות ואצטריך קרא ואצטריך הילכתא דאי מקרא הוה אמינא לרעייה קמ"ל הילכתא למיתה ואי מהילכתא הוה אמינא היכא דעבד איקרי ואכל מהני חמש חטאות איסורא איכא לאו ליכא קמשמע לן דאיכא לאו ואיבעית אימא לאקושי דבר הבא ממעלי גרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה מה להלן במיתה אף כאן במיתה: **מתני'** [יג] **המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן**

פסולי המוקדשים שמפה. כגון דלאחר שנפדו הקדשים התפיסן בתמורה דלא מצו למיקרב: **ממעלה הגרה טמא הוא.** דסיפיה דקרא כתיב טמא הוא לכם [ג] ודרשינן הכי יש לך דבר שיש בו סימני טהרה ואסור באכילה ואינו זו תמורת פסולי המוקדשין: **אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה** (דף כא.): **נתמורת אשם.** שתהא רועה דאשם לא קרב נדבה הלכך תמורתו לא קרבה והא טמא דקרא ס"ק סימוהו עד שיהא טמא כלומר שיפול בו מום: **כל שבחטאת מתה.** ותמורת חטאת היינו אחת ממשם חטאות מתות: **נאו גילא.** דאין עובר בלאו: **דאיכא נאו.** לא תאכלו ממעלי הגרה[ט]: **ואצטרי"ל.** להכי אתא ממפריסי הפרסה דמשמעי בחטאות המתות לחקיש דבר הבא ממעלי הגרה לתמורת פסולי המוקדשין לאחר פדיונן דנפקא ממעלי הגרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה חטאות המתות: **מתני' המקבל נאן ברזל.** אשם לו עובד כוכבים בהמותיו בדמים קונבין ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הוזלו ואותן ולדות שיהיו להן עד לאותו זמן יהיו ביניהם: [ו] ולדותיהן פטורין. מן הבכורה: **ולדותיהן**

שהתמורה חלה עליה קדושה בקל מהרה יותר מולד דהא ולדות שלאחר פדיון גבי ולד בעלי מומין איכא למ"ד לעיל דלא קדשיה אלא לרעייה ואילו תמורת בעל מום היה נראה לר"י שקריבה לכ"ע: [ז] אי נמי תרי קראי כתיבי אלא וכו' וז"ל תוס' חיצוניות אלא כי אצטריך קרא לתמורת אשם וא"ת והלא תמורת אשם אינה מתה אלא מדרבנן ומן התורה קריבה עולה כפי' ר"ת בהרבה מקומות ואומר ר"ת דטמא משמע שאינה קריבה כמשפטה אלא לרעייה אזלא או למיתה ונ"ל דקרוב לזה פי' הקונטרס דפירש כך וז"ל כי אצטריך קרא לתמורת אשם שתהא רועה דאשם לא קריב הילכך תמורה לא קריבה והאי טמא דקרא דקאמר הניחוהו עד שיהיה טמא כלומר שיפול בו מום עכ"ל פי' הקונטרס א"נ י"ל דהכי פירושו אלא אצטריך קרא לתמורת אשם דאולא למיתה והדר פריך והא הלכתא גמירי לה שאולה לרעיה מיהו ל"נ דלא משמע שהיה טועה בכך מתחלה דתיזיל תמורת אשם למיתה דלא הוה טעי אלא בהא דמפיק לה מקרא ופריך הלכתא גמירי לה לכן נראה כפירושא קמא:

מסורת הש"ס

ז) זבחים שילה ל"ק, ב) [ע' תוס' זבחים פס: ד"ה והוא], ג) [נעיל טו:], ד) תמורה כט., ה) [מיר כס: ב"ק קי: תמורה יח.], ו) [ב"מ מ:], ז) בכורים פ"ק, ח) [תוספתא פ"ק], ט) [ויקרא יז], י) דעפעפים עב. ל"ק, כ) הגליון כנגד. ל"ק, ל) [במדבר יח], מ) [ויקרא יח], נ) [שיך לע"ב], ס) פ"ל כתב שיחול על ידו קדושה בהיא כו', ע) בה היא ל"ק, פ) לרעייה ל"ק, צ) היינו ימתין. ל"ק, ק) שיך לע"ב, ר) פתח. ל"ק, ש) נתותן דמיס וכפירושו משמע. ל"ק,

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מַעֲלֵי הַגֵּרָה וּמַפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיפרקי לכל זבח שילה: (ב) שם ותיתאכיל במומה: (ג) שם זה שם אמו עליו וזה שם אמו עליו זה שם אמו עליו תמורת בכור: (ד) שם ממעלי הגרה טמא הוא לכם הלי: (ה) רש"י ד"ה והשוחטן וכו' לעיל היא ואקדשים: (ו) ד"ה ולדותיה וכו' ל"א בדוקין וכו' דוק שהן על העין:

רבינו גרשום

לאיתויי חלבו. דאסור באכילה כדאמרינן תוזבח ואכלת וכו' ולא יכול למימר לאיתויי שוחטן בחוץ דחייב משום דנימא דשוחטן בחוץ נמי פטור דהא אין מתקבל דמן בפנים משום דקא אתי מכח קדושה דחויה דכבר נפדו האמיהות: הא בעלי מומין מיפרק. אלמא דבני פדייה נינהו ולשם אותו הזבח מתפיסן משמע נמי דבני פדייה נינהו ואפילו תמימין ותיובתא דרב הונא בתרתי דאמר מַתָּן שלא היו יכולין לבוא בשום ענין לידי פדייה: איידי דתנא רישא תנא סיפא ולאו דוקא סיפא (לגרודי): והאי השוחטן בחוץ פטור אית ביה תמיהא ולא אברייתא קא מהדר ולא אמתניתין דבהא ברייתא לא איירי בה משוחטן בחוץ ואי אמתניתין אהא דאכל אם קדם הקדשן את מומן קאי והשוחטן בחוץ חייב איבעי למימר הילכך (איכא) [ליכא] למיקם אמאי (לא) קא מהדר אבל אמר (לך) [לן] ר' מסתברא דאברייתא קאי אמאי דקאמר כללו דרישא לאתויי שוחטן בחוץ דפטור: ורב הונא מתני חייב דמוקים להאי בקדם (מום קבוע להקדישן) [והקדשן את מומן] במום בדוקין שבעין דאינו נראה בגלוי כשאר מומין: ואליבא דרבי עקיבא דאמר במסכת זבחים אם עלו לא ירדו וכיון דלגבי מזבח אם עלו לא ירדו כי שחיט להו בחוץ מיחייב: מכח קדושה דחויה קא אתי כיון דלאחר פדיון נעשו תמורה: שם אמו עליו. אמו קרי אותו שבא מכחו: מה בכור ומעשר במומן מתאכלין לבעלים. דבכור כי לית ביה מום מקריב אימורין דדידה על גבי מזבח ואינו אוכלן כהן וכי איתיליד ביה מומא נאכל כולו לכהן. בהמת מעשר דלית ביה מומא מסיק ליה לירושלים ואכיל ליה ישראל גופיה ומקריב אימורין למזבח: וכי איתליד ביה מומא נאכל כולו לישראל והאי לבעלים דקתני הכא לאו לחד בעלים קאמר אלא כל חד וחד כדאיתיה האי לבעלים דידיה והאי לבעלים דידיה: ממעלי הגרה טמא. כלומר יש בהמה שיש לה סימני טהרה והיא אסורה היינו תמורת בעלי מומין לאחר פדיונן: לתמורת אשם דאיצטריך דאינה מתה אלא רועה שיהא אסורה: ואי מהלכתא גרידתא הוה אמינא היכא דעבד ואיקרי ואכל כו' קמ"ל קרא דאיכא לאו דכתיב את זה לא תאכלו. לישנא אחרינא. ומאחר דהלכתא איכא קרא למה ליה למיקם עליה בעשה דכתיב אותה תאכלו ויש לך אחרת שהיא מפרסת פרסה דאית בה לאו אי אקרבה והיינו חמש חטאות ולאו הבא מכלל עשה עשה. והכי מסתברא כלישנא בתרא דהכי נמי גרסינן בתמורה בפרק אלו קדשים וכי איצטריך קרא דאי מקריב ליה קאי עליה בעשה. דהיינו תמורת בעלי מומין לדבר הבא ממפריסי פרסה דהיינו חמש חטאות דנפקי מהתם מה להלן בחמש חטאות מתות אף תמורת בעלי מומין שנפדו נמי דהיינו כרב נחמן: המקבל מניה בהמה לשעבד עליו שיעבוד קשה כברזל. כגון שקיבל ישראל עליו אם יפחתו דמיה או תמות שישלם לעובד כוכבים כמה ששמין אותה עכשיו

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ל מהלכות תמורה הלכה ו:

לא ב מיי' פ"ג שם הלכה ד:

לב ג מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה ח:

לג ד מיי' שם הל' יד:

לד ה מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה ד סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שכ סעיף ז:

לעזי רש"י

טיל"א [טייל"א]. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

מוסף רש"י

דאמר אם עלו לא ירדו. הלכך הוא"ל ובפנים לא ירדו, מיישבין לעיל בתוך (חולין קכ:). הרי הן בבכור ומעשר. לכל קדושם בכור ומעשר, שלא יתכרו בתיעלין לתתר שבפל כהן מוס ונפדו (תמורה כא.). כל שבחטאת מתה באשם רועה. עד שיומס ויתמר ויפול דמיו לקרן המזבח, עולה בשר לשם ועורה לכהנים, זה מדלג דלא יהודע הכהן בשקלים ובתמורה, וכל זמן שהוא תם אינו יוצא לחולין לימכר, לפיכך ירעה והוא מעצמו אין יכול להשתמש מאשם לעולה (ב"ק קי:).

שיטה מקובצת

[ג] רב הונא מתני חייב. פירש"י ז"ל דהיינו סיפא דברייתא דלעיל דקדם הקדישן למומן ולהכי לא קאמר כללו של דבר לאתויי שחטן בחוץ דחייב ועוד דמ"ה לא קאמר ליה דלא בעי לאוקמא כר"ע בדוקין שבעין וכן נראה לר"י דהיינו סיפא דתתני דקדם הקדישן למומן כי אין לומר דהיינו רישא ההיא דהשוחטן בחוץ פטור דהא כבר פרישה התלמוד המשנה דסיפא דקדם הקדישן את מומן ועוד דבסמוך נמי מפ' הברייתא בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה אמר ר"נ וכו' ע"כ תוס' חיצוניות: [ד] מה בין זו לתמורת בכור ומעשר דתנן וכו'. קשה לה"ר אלחנן דאמאי לא פריך הכי לעיל גבי הא דקאמר רב הונא דולד לאחר פדיונן מתה מהאי טעמא דלא אלימא למתפס פדיונן ולפריך מולד מעשר וולד ולדן עד סוף העולם כיוצא בו ונאכל במומן לבעלים והר"י מפרש דלאו קושיא היא דהא לעיל איירי בולד בעלי מומין לאחר פדיונן דכיון דחלוק מן האם שהוא תמים והיא בעלת מום אין לו להיות קדוש לקדושת האם אלא קדושה דחויה אבל ולד מעשר דמי לאמן ואינו חלוק מאמן כלל ולהכי משתריא במומן לבעלים כדין מעשר והכא פריך מתמורה של פסולי המוקדשין לתמורת [בכור ומעשר] (והאי קרא מסתבר דמיירי לאחר פדיונן דלפני פדיונן מיהא קרבה. תוספות חיצוניות): [ג] ודרשינן הכי וכו' ואורי"ל דהאי קרא מסתברא דמיירי לאחר פדיון דלפני פדיון מיהא קרבה והקשה ה"ר אלחנן כיון דסברא הוא דמתה מטעמא דלעיל דלא אלימא למתפס פדיונה וא"כ קרא ל"ל ותירץ דשפיר אצטריך קרא וטעמא דר"נ דאי לא הוה אלא טעמא דר"נ הו"א דמתה כיון שאין אנו יכולין לתקן בענין אחר וקמ"ל קרא שיש עשה וצריך להכניסה לכיפה וטעמא דהכא הוי כדקאמר רב נחמן. תוס' חיצוניות: [ד] וי"ל וכו' וז"ל תוס' חיצוניות ואור"י שיש לחלק בין תמורה לולד דכיון דחלה עליו תמורה לאחר פדיון חלה עליו קדושה דחויה ומתה אבל ולד שנולד לאחר הפדיון הוי חולין גמורין שלא מצינו שום קדושה שחלה עליו ועוד נראה לר"י שהתמורה חלה עליה קדושה בקל מהרה יותר מולד דהא ולדות שלאחר פדיון גבי ולד בעלי מומין איכא למ"ד לעיל דלא קדשיה אלא לרעייה ואילו תמורת בעל מום היה נראה לר"י שקריבה לכ"ע: [ז] אי נמי תרי קראי כתיבי אלא וכו' וז"ל תוס' חיצוניות אלא כי אצטריך קרא לתמורת אשם וא"ת והלא תמורת אשם אינה מתה אלא מדרבנן ומן התורה קריבה עולה כפי' ר"ת בהרבה מקומות ואומר ר"ת דטמא משמע שאינה קריבה כמשפטה אלא לרעייה אזלא או למיתה ונ"ל דקרוב לזה פי' הקונטרס דפירש כך וז"ל כי אצטריך קרא לתמורת אשם שתהא רועה דאשם לא קריב הילכך תמורה לא קריבה והאי טמא דקרא דקאמר הניחוהו עד שיהיה טמא כלומר שיפול בו מום עכ"ל פי' הקונטרס א"נ י"ל דהכי פירושו אלא אצטריך קרא לתמורת אשם דאולא למיתה והדר פריך והא הלכתא גמירי לה שאולה לרעיה מיהו ל"נ דלא משמע שהיה טועה בכך מתחלה דתיזיל תמורת אשם למיתה דלא הוה טעי אלא בהא דמפיק לה מקרא ופריך הלכתא גמירי לה לכן נראה כפירושא קמא:

לה א מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' ו סמג עשין רל טוש"ע י"ד סי' שנו סעיף ה:
לו ב מיי' פ"א מהלכות מלוה הלכה יב סמג לאוין לג טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ג:
לז ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה ד טוש"ע י"ד סימן שכ סעיף ז:

שיטה מקובצת

מ) תחת אמותיהן ולדי ולדות בקצת ס"י גרסינן ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין ועיין בתוספות חיצוניות לקמן באות ר': נ) ואם יש בו קצת סימנים חייבים. עיין תוס' לעיל דף ב': ס) אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית. נ"א בספרי כת"י ואי ס"ד כיון דלא נקיט זוזי ברשותיה דמרה קיימא אמאי הוי רבית ברשותיה דמרה קא שבחא: ע) ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין וכו'. ומתני' דקתני ולדות פטור ולדי ולדות חייב לא קשה לר"י דמתני' לא נחתי לדרי עד סיפא דהעמיד ולדות אבל ולדות ולד ולדות דרישא לא דקדק אלא דתני ולדות פטורין לא ידעי כמה אי חדא דרי אי תרי דרי ולא אתיא לאשמועינן אלא שיש מין תולדות פטורין ולד ולדות חייבין ור"י ס"ל דולדי צאן ברזל כהן עצמן. הרא"ש ז"ל: פ) מן העובד כוכבים עכ"ל. וז"ל תוס' חיצוניות והק' ר"י לפירש"י ז"ל דהא גם זה אינו חידוש דהא אפילו רבית קצוצה מקבלין מן העובדי כוכבים כדתני לקמן סתם ומלוין להם ברבית וכ"ש אבק רבית לפרש"י לכך נראה לר"י כפי' ר"ת דפי' דאין שנתן לו צאן במאה דינרי זהב והן מלוה גביה וכל אחריות הצאן על המקבל כאלו הן מכורין אצלו והתנה לו זה שכל זמן שמעכב המעות יעלה המקבל מן הגיזות ומן הולדות שזה סלע שכר בכל שנה ושנה ורבית קצוצה הוי דאי לאו הכי מאי אתא לאשמועינן הא מפרש לעיל אפילו למחצית שכר אסור והכי משמע בברייתא דאיזהו נשך (דף ק"ט ע"ב) דהוי טעמא דקבלת צאן ברזל משום רבית קצוצה כדפרי' ס) דהיכא דמקבלין צאן ברזל מן העובדי כוכבים היינו דאשון פרה להבירו ואמר הרי פרתך עשויה בלי דינרים ואני אעלה לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה ולהכי צאן ברזל אסור והשתא פריך שפיר למימרא דברשות המקבל קיימא וא"ת מנ"ל לתלמודא דמתניתין מיירי בהאורייתא דמש"ה פריך ואין לומר משום דתני התם מפני חשש רבית דהא לעיל נמי תני ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית אע"ג דהוי דרבנן י"ל דע"כ מדאורייתא דאי מדרבנן לא אשמועינן מידי דהא אמרינן התם לעיל בסמוך גבי הא דחנוני אפילו למחצית שכר אסור אמר אביי ל"ק הא דקבל וכו' הקשה הר"ם כיון דלא קבל עליו הישראל אונסא וזולא אלא העובד כוכבים א"כ ולדות שהגיעו לחלקו אמאי פטורים הא אין יד העובד כוכבים באמצע כלל (ה"נ) [דאי] לא משכח לבהמה דלא תפיס כלל לולדות שלא קבל עליו אחריות ותירץ דמ"מ אם יפשע בצאן של עובד כוכבים אתי עובד כוכבים תפיס לולדות ולכך הוי יד עובד כוכבים באמצע אבל קבל עליו אונסא וזולא שפיר דמי וא"ת פשיטא כיון דקבל עליה אונסא וזולא דליכא רבית אמאי צריך למתני ושמא י"ל דמ"מ הוה חיישינן דלמא אתי למטעי כיון דאלו אתי עובד כוכבים ותבע ולא יהיב ליה מעות תפיס לבהמה צריך ליתן טעם למה תובע העובד כוכבים מתחלה מעות לפי' הקונטרס ר"ל תבע זוזי של חצי הריוח ולפי' ר"ת ר"ל דתבע מעות השכר סלע בחדש לו ועוד אומר הר"ש מאיורא משום שדרך בהמות למות ולא ידע הנותן אם מתו ותובע מתחלה המעות כי הוא סובר שאינם בעין ואי לא יהיב ליה המעות תופס הבהמות. תוס' חיצוניות: ן) טעמא דהעמיד הא לא העמיד חייבין וקשה לרב יהודה אע"ג דאיכא ד' דורות וא"ת אמאי לא משני דולדות פטורים דקאמר הכא היינו דן ולדות שהעמידן ולדותיהן של מעומדין והוו פטורים עד ששה דורות וטעמיה דהעמיד הא לא העמיד חייבין כיון דאיכא ה' דורות דכה"ג משני רב יהודה לקמן ואיכא למימר דלא הוי"ל למימר הן פטורים הולדות שהעמידן תחת אמותיהן דהא פשיטא שהן פטורין דהוו ממש כאמהות מה"ט ניחא ליה דולדות היינו ולדות של אותן ולדות שהעמידן תחת אמותיהן שהמעומדים פשיטא דפטורים כיון שכל כך הועבד כוכבים עליו ול"ג ולדי ולדות המעומדים ולא המעומדים עצמן וכן בפי' רש"י ליתיה ובחמנם הוגה בספרי. תוס' חיצוניות: ן) אלא הסמיכו עליהם בדיבור בעלמא וכו' ויש לתמוה אי מתמני' פריך לקמן מ"ש דפריך מרישא לבסוף לכך נראה דמרישא דמתני' לא שייך למפרך כלל לא לרב יהודה ולא לרב הונא דולדות פטורים לא ידענא כמה אז חד דרי אז תרי דרי ובין ולדי ולדות חייבים לא ידענא אם דור ג' או דור ד' ולא דקדק התנא בלשונו דנקיט דוקא ולדי ולדות ממש דאכתי לא נחית בדרי ברישא עד דקתני דהעמיד ולא אתא אלא לאשמועינן שיש דור בולדות דחייב בבכורה ולקמן פריך מברייתא דקתני הן אבל מתני' לא קתני הן וגרסינן באתקפתא הן ולדות פטורין בחד וכו' ופריך לר"י משום דמשמע הן הולדות לעצמן ובשנויא גרסינן אימא הן וולדות בתרי ווי"ן פי' הן הולדות כלומר דור א' ודור ב' פטורים דהן נמי הולדות של צאן ברזל קאי ואיכא דאמרי דפריך לרב הונא גרסינן איפכא דאתקפתא הן וולדות בתרי ווי"ן ובשנויא הן ולדות בחד וא"ו ולכלהו לישני הן הולד דצאן (ברזל) קאי דכן משמע פי' הקונטרס. כ"מ בתוס' כ"י:

אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית. בפרק איזהו נשך (ב"מ דף ע:) פירש"י רבית ס) שאם אותם עליו במעות וכל זמן שאין נותן מעותיו חולקין השכר ואע"ג דמשנה יתירא היא דהא תנא ליה אין מושיבין חנווני למחצית שכר וכל שכן הכא שקבל כל האחריות עליו נקט ליה משום סיפא מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים עכ"ל ע) וסיפא אתא לאשמועינן היתר רבית מן העובד כוכבים כדתני לוין מהם ומלוין להן ברבית וקשה לפ"ה מאי פריך הכא ואי ס"ד ברשותא דמרה קיימא אמאי הוי רבית ברשותא דמרי קמשבח מאי קשיא מ"מ רבית דרבנן היא דכיון שכל אחריות על המקבל מלוה היא ונוטל חצי השבח בשכר המלוה אלא דלא הוי רבית דאוריתא כיון דאם לא יבא השבח לא יטול כלום כמו בלא נכייתא שהיא רבית דרבנן וגרלה כמו שפי' ר"ת שהיא רבית דאוריתא שפסק דמיס על הלאן ופסק דמי השבח וקבל עליו לתת בכל שנה ושנה פ) כיון דאם שם שבח כיון לא יהיה ורבית גמורה היא דהיינו רבית ק) קצולה ויש לומר דהכא תניא ואע"ג דתנא ריש"א היינו דתנווני שהוא רבית דרבנן והכא קמ"ל דהיא רבית דאוריתא היא כדקתני מפני שהוא רבית כלומר רבית דאוריתא ומיהו אשכחן מפני שהוא רבית דרבנן דתנן בב"מ (דף סד:) המלוה את חברו לא ידור בחלרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית דפר"ת דלא חייבי במשכנתא מדלא קתני המלוה על חברו ועוד דשרי להשכיר בפחות כמו שדה וכרם דשרו בנכייתא משום דזימנין ליכא שבחא כלל ובית נמי זימנין דליכא תיובא שנופל או נשרף ופר"ת שהלוהו הלוהה גמורה ולא על חברו ואין זה רבית דאוריתא פ) ולא בתורת רבית משאיל ומשכיר לו בפחות ומוחל ולפ"ה נמי נהי דלא ידור בחלרו חנם הוי רבית דאוריתא כמו בתי ע) חומה דהוי רבית דאוריתא מה שמשכיר בפחות מיהא מסתבר דלא הוי דאוריתא ומיהו אתי מפני שהוא רבית דהכא דאוריתא קאמר אתי לאו הכי מאי קמ"ל וכפי' ר"ת משמע בירושלמי דקאמר איזהו לאן ברזל היו ו' ק' לאן אומר לו הרי הן עשויות עליך בק' דינרין של זהב ולדות חלב וגיזות שלך ואם מתו חייב אתה באחריותן ואתה מעלה פ) לי שלש בכל אחת ואחת משלך באחרונה אסור משמע בהדיא שאם עליו השבח והקרן ואי לא מתני' דרבית לא הוה קשה ליה מתני' דהכא אמאי פטורין מן הבכורה דשפיר משיבי בכשות עובד כוכבים כיון דאי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה ואם לא משכח בהמה תפיס ולד שהכל משועבד לו מחמת קרן אבל למאי דחשבינן רבית דאוריתא קשה דא"כ יצא מרשות בעלים לגמרי כשאר מלוה ורבא מסיק דהא דפטורה מן הבכורה לא משום דקיימא לה בכשות מרה אלא משום דחשיב יד עובד כוכבים באמצע מכח שעבוד שיש לו כדמפרש וחזיל וא"ת מאי שנא מבהמת ארונגא דחייבת בבכורה לגישנא קמא דרבא פ"ק דפסחים (דף ו.) היכא דמלי ישראל לאלוקיה בזוזי והכא נמי אי יהיב ליה זוזי לא תפיס עיקר בהמה של ישראל מתחלה אלא שמשועבדת היא לארונגא וכיון דאפשר לאלוקיה בזוזי לא יצאה מרשות ישראל ולא חשיב יד עובד כוכבים באמצע אבל הכא דמתחלה של עובד כוכבים כ"ז שיש לעובד כוכבים כח זה אלי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה לא יצאה מרשות עובד כוכבים ומקרי יד עובד כוכבים באמצע שלא נסתלקה ידו לגמרי: ן) **טעמא** דהעמיד הא לא העמיד לא תיובתא דרב יהודה. תימה דלקמן פריך לרב יהודה ממתני' דקתני בהדיא המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין מלמן בגם לכהן שהוא רביעי דלאן ברזל ואף על גב דלא קתני הן בתמתיתין צריך לומר דפשיטא ליה דולדות של לאן ברזל הן כלאן ברזל עצמן ולא אלטריך ליה בתמתיתין ואם כן גם כאן אמאי לא מפרש כן דכשמתו האמהות והעמיד הולדות תחת אמותיהן נעשו הולדות עצמן לאן ברזל וכי קתני ולדי ולדות פטורין היינו ולד ולדי ולדות שנפרש הן היינו ולדי ולדות ק) ר) וולדותיהן (פטורין) [היינו ולד ולדי ולדותיהן פטורין] הא לא העמיד חייבין וי"ל דלכך פי' בקונטרס ר) בתמני' העמיד לאו ממש שמתו האמהות והעמיד הולדות תחתיהן אלא שפתח לעובד כוכבים שאם ימותו האמהות יהיו ולדות תחתיהן ועוד יש לומר דאפילו חיי בתמתו כדמשמע בתוספתא אין זה בהעמדה גמורה שלא עשה לו שום קנין בולדות ן) אלא הסמיכו עליהן בדיבור בעלמא: ולית

ולדותיהן פטורין ולדי ולדותיהן חייבין העמיד ולדותיהן ר) תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין וולדי וולדי וולדות חייבים רשב"ג אומר אפילו עד עשרה (ר) פטורים שאחריותן לעובד כוכבים ר) א רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה פ) ואם יש בו מקצת סימנין חייב: **גמ'** למימרא דכיון דלא נקט מרא זוזי ברשותא דמרא קיימא ורמינהו ג) ב) אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אלמא ברשותא דמקבל קיימא אמר אביי לא קשיא הא דקביל עליה אונסא וזולא והא דלא קביל עליה אונסא וזולא אמר ליה רבא דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ועוד מאי פסקא ועוד אדתני סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים ליפלוג וליתני בדידה בד"א דלא קביל עליה אונסא וזולא אבל קביל עליה אונסא וזולא שפיר דמי אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא והכא גבי בכורה היינו טעמא ג דאילו אתי עובד כוכבים בעי זוזי ולא יהיב ליה תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס ולדות דידה והרי יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה ר): העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורים: א"ר הונא ולדות פטורין וולדי ולדותיהן חייבין ר) ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין וולדי ולדי ולדות חייבין תנן העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין טעמא דהעמיד הא לא העמיד לא תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה הוא הדין אע"ג דלא העמיד והא קמ"ל אפילו העמיד נמי דאורחיה דעובד כוכבים למיתפס בנה ד) והוי כמי דלא העמיד ולדי ולדות פטורין וולדי ולדי ולדות חייבין תנן רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' עד עשרה דורות פטורין שאחריותן לעובד כוכבים בשלמא לרב יהודה דאמר נחת תנא קמא לדרי היינו

ולדופיקן. של אותן לאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה. וטעמא מפרש בגמ' דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות אישתכח דשייכא יד עובד כוכבים פ) בתמן: **וולדי ולדות חייבין.** ולדי ולדות של לאן ברזל המגיעות לחלקו של ישראל כשיהיו להן ולדות בכורות ו) (יתנתן לכהן) דהיינו רביעית לאן ברזל ז) יתן לכהן: **העמיד ולדות פתח אמותיהם.** שפתח לו פתח לעובד כוכבים להיות לו כח בולדות ואמר לו אם יתומו הבהמות תטול הולדות המגיעות לחלקי ויהיו תחת ידי באותן דמים עד אותו זמן ח) עצמו (ט) : **וולדופיקן.** השתא אלימא יד עובד כוכבים ושייכא בדור אחר טפי הלכך ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לאן הברזל פטורין דשייכא בהו יד עובד כוכבים וכשיהא להם בכור לא יתן לכהן: **שאחריותן לעובד כוכבים.** דלעולם כל מה דמשכח עובד כוכבים תפיס: **גמ' כיון דלא נקט.** העובד כוכבים זוזי ברשותיה דעובד כוכבים קיימי: **דמקבל קיימא.** דמקבל זוזי הוא דאיתייב להו ואמאי דשקיל נותן מאי ולדות בשכר המתנת מעות קא שקיל להו דאי ט) ברשותא מרה קיימי אמאי רבית הוא ברשותא דמרייה אשתא ולדות: **מאני דקביל עליה.** העובד כוכבים אונסא וזולא: **אי דקביל עליה אונסא וזולא לאן ברזל קרייה ליה.** בתמיה. הא לאן ברזל לא הוי אלא במקבל עליה המקבל אונסא דלהכי קרית ליה ברזל קשה ואינו נפתח כך זה הנותן לא יפחות מדמיו: **ועוד מאי פסקא.** בתמיה. כלומר פסקה למילתא דיש חילוק בין לאן ברזל לאן ברזל: **אדסני סיפא.** דתתם אבל מקבלין כו': **אלא.** הא והא דלא קביל עליה מרא אונסא וזולא אלא על המקבל יהא הכל: **והכא גבי בכורה.** לאו משום דהוי ברשותו של עובד כוכבים אלא משום דמשכון הוי גבייה: **אמר רב הונא וולדן של לאן ברזל פטורים כו'.** י) כדפרישי גבי מתני' ואריש קאי: **רב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין.** דור ד' ללאן ברזל אינו נותן לכהן אלא דור ה'. ולקמן פריך ליה ממתני': **טעמא דהעמיד.** שהחזיק כחו של עובד כוכבים הא לא העמיד לא מיפטרי ולדי ולדות של לאן ברזל: **והא קמ"ל.** דאע"ג דהעמיד דאורחיה דעובד כוכבים למיתפס ולמיתפס בנה כלומר סד"א כיון כ) שחוזר כח עובד כוכבים בולדות אימא יהיו פטורין לעולם קמ"ל אפילו הכי ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לאן ברזל פטורין וולדי ולדות של ולדות חייבין כאילו לא העמיד: **תנן רבן** (ג) **גמליאל אומר כו'.** וקס"ד דר"ג אישא קאי: **בשלמא לרב יהודה דאמר נחית תנא ק"ק.** למיפטר דרי דשתי דורות ללאן ברזל פוטר ת"ק: היינו

מקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים: וולדי ולדות נמי פטורין דקא דייק בלישנא דמתניתין באותו ענין שם שנקדתי בדף כעין מחק בפירוש המשנה: העמיד אין. כשהעמיד מוסיף דור אחר לפטור אבל לא העמיד אין מוסיף דור אחר: א"ל הוא הדין דאף על גב דלא העמיד. ולדי ולדות פטור כדאמינא. והאי דקתני העמיד רבותא קמ"ל דאע"ג דהעמיד דיהב ליה אפותיקי אפילו הכי אי לא משכח ההיא דהעמיד תפיס ליה בנה דהיינו ולדי ולדות הילכך פטירי שאחריותן לעובד כוכבים כלומר דתפיס אפילו דור עשירי דתחתיה: בשלמא לרב יהודה דאמר דנחית תנא קמא לדרי. ששני

מסורת הש"ס

ה) [נעיל ג: ה: ו:], ג) ב"מ ע:, ג) פטורים מן הבכורה אמר רב הונא וכו' ובשאר יום למחוק דקאי אריש וכפרש"י, ד) הוי כמו ל"ק, ה) בחמנא, ו) ל"ק מ"ז, ז) אמת, ח) עצמו ובשאת אלמא כו' הד"מ כל"ל, ט) ברשותיה דמרה, י) כדפרישית בתמני', כ) שהוקוק כמ, ל) כל האחריות נכפים על המקבל ושם אותם, מ) דבר קלוב בין כו', נ) קלולה ותני ריש"ה הכיון לתמוני שהוא כל"ל והשאר יש לגמוקן, ס) דלאו בתוס, ע) ערי מומס, פ) לי שכר סלע מכל אחת, צ) וולדותיהן היינו כו', ק) כ"ל וולד ולדות פטורין היינו כו', ר) בתמני' לאו העמיד ממש כו',

הגהות הב"ח

(א) במשנה עמה דורות פטורין: (ב) רש"י ד"ה העמיד ולדות וכו' זמן עצמו השתא אלימא יד עובד כוכבים טפי ושייכי בדור אחד טפי משל ראשון שלקח ולדות וכו' ולדי ולדות של צאן ברזל וכו' לא יתן לכהן ולדי ולדות של ולדים כשיבכרו דהיינו חמישי לצאן ברזל יתן לכהן הס"ד: (ג) ד"ה תנן רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' וקס"ד דרשב"ג אישא:

מוסף רש"י

מקצת סימנין. של אמו (לעיל ה:). אין מקבלין צאן ברזל. כל אחריות הנכסים על המקבל ושם אותם עליו במעות וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקין השכר (ב"מ ע:).

רבינו גרשום

ואם תעשה ולדות שיהו בין שניהן הולדות: וולדות. של אותו צאן ברזל מה שהן יולדות פטורה מן הבכורה לפי שחצין של עובדי כוכבים. ועוד משום דאמרינן בגמ' דאי לא משכח לה לבהמה תפיס לולדות דילה: ולדי ולדות. ולדי של ולדות חייב בבכורה חלק של ישראל דכולי האי ולדי ולדות לא תפיס עובד כוכבים בשבילה: דעמידו ולדות תחת אימותיהן שאם תמות הבהמה שיקח העובד כוכבים הולדות תחתיה אותן ולדות הרי הן כצאן [נעצמן] שולדותיהן מה שהן יולדות פטורה מן הבכורה. ולדי ולדותיהן חייבין ר' שמעון כו': למימרא. דברשותא דמרה דעובד כוכבים קיימא שמפני כך פטורה מן הבכורה: אין מקבל צאן ברזל מישראל. באותו תנאי שפירשתי למעלה: מפני שהוא רבית. דכיון דמקבל עליו כל האחריות של בהמה מה שנותן לה חצי הולדות זהו רבית. ט"א דכיון דשם האמהות בדמים ונותן לו חצי הולדות הרי זה רבית דמשמע דמשום הכי נותנן לו שממתין לו מן הדמים: אלמא דברשותא דמקבל קיימא. הבהמה דאי ברשותא דנותן קיימא הא ילדה ברשותו ולא הוי רבית: לא קשיא. מתני' להכי קיימא ברשותיה דעובד כוכבים ופטורה מן הבכורה דקביל עליה עובד כוכבים [אונסא] וזולא דבהמה: והכא גבי ישראל דקביל עליה המקבל אונסא וזולא הילכך הוי רבית: ליפלוג בדידה. במקבל מישראל דפעמים מקבלין ופעמים אין מקבלין בד"א וכו'. ואמאי אצטריך למיתנא אבל מקבלין מן העובד כוכבים אפילו מישראל נמי: אידי ואידי. בין מתניתין דבכורות בין מתני' דבבות דלא קביל עליה הנותן: והכא. מ"ט פטורה מן הבכורה דאילו אתי עובד כוכבים כו': רב הונא ורב יהודה אריש דמתניתין פליגי

מ) נראה לי"ל דעל הא דתני שם אין מקבלין וכו' מפיים אבל אמרו השם פרה נאכיהו וכו' אלא נאחר מיתה אלמא דלאן בחל הייט כעין השם פרה ולהכי לאן ברזל אסור וכו'.

היינו דקאמר רשב"ג. את אמרת שתי דורות למטה מצאן ברזל ותו לא ואנא אמינא אפילו עד עשרה דורות נמי פטורין. והוא הדין טפי מעשרה אלא כי האי מנינא נקט בכמה דוכתי וקרא נמי נקיט להו דכתיב (דברים כג) **גם דור עשירי והן אסורין לעולם.** אלטריך[יא] למיתני הכי דאם הוי תני אפילו (ג) [יא] ולדי ולדות פטורין הוה אמינא הני הוא דפטור רבן גמליאל טפי מהני לא כי היכי דשמעינן ליה לתנא קמא דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש נולדו ומחייב בולדי [ולדי] ולדות לתא ולדן לכהן הכי נמי לרשב"ג אע"ג דפטר [יב] בולד ולדי בחד דרא טפי מחייב: **אלא לרב הונא דאמר לא נחת קמא.** למיפטר דרי דלא פטר אלא ולדות של אלן ברזל הואיל ויצאו מבהמותיו ממש של עובד כוכבים ליה לרשב"ג למימר עד עשרה דורות אימא אפילו ולדי ולדות פטורין ושמעינן מינה כי היכי דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש יצאו הוא הדין נמי עד עשרה דורות: **אלא מהעמיד קאי.** שהעמיד ולדות תחת אמותיהן קאי דנחת תנא קמא למיפטר דרי: **אימא הן** (ד) **וולדות.** דמשמע מרי דרי הן הולדות וולדות אחרים: **אימא הן וולדות.** כלומר הן הולדות עצמן ולא תימא (ה) וולדות: **מגו כבשי יתחמם.** אלמא בת חימום קרי גז דלא בת חימום לא קרי גז והך עז בת רחל למרה קשה דלמר עזים קשה הוא: **חוששין לזרע האב.** אם שוחט האב והכן ביום אחד (ו) והילכך רבי מאיר מחייב אם שחטו (ז) ובתו חייב הואיל וזה דומה לו: **אין חוששין.** (ח) בעז בת עז (ט) ושחט אותה ואת אביה ביום אחד: **כי היכי דפליגי חנניה ורבנן.** בשחיטת חולין בפרק אותו ואת בנו (דף עח:) דחנניה מחייב וחכמים פוטרין: **ברחל בת רחל(יא).** וגבי עז בת רחל עז בת עז בת רחל מיירי: **ואב"א ברחל בת עז בת רחל.** וחדא קתני ברחל בת עז ואותה עז היתה בת רחל: **ר"מ מחייב.** ליתנן לכהן דחזרה שיות למקומן ולא נדמה הוא והך רחל בת עז לאו רחל ממש דהא נקבה לא קדשה בבכורה אלא מין רחל קאמר: **מודה ר"מ.** אע"ג דלענין בכורה סבר חזרה שיות למקומה הכא בענין שיהא ממשפחת עזים משפת ימי בראשית: (ז) **ה"מ דלא נחית נדרי.** כלומר דאינו נדמה (ח) לעז אם אמו אלא לאמו (ט) גופיה הוי נדמה דאינו דומה לאמו לאבל היכא דנחת נדרי דלגבי אמו לא הוי נדמה דדמי לאמו אלא לגבי אם אמו הוי נדמה אימא לא קמ"ל אחד דבעינן מיוחד משפת ימי בראשית: **ואי מהאם.** דאי כתב אחד ולא כתב(ו) עז הוה אמינא הני מילי דנדמה פסול לקרבן חובה כגון שעיר מוסף דראם חדש דחובה הוא אבל לקרבן נדבה ליתכשר. אי דנקט שעיר דראם חדש הוא הדין לשעירי רגלים דכתיב בהן אחד [במדבר כח, כט] אלא קמ"ל דכולהו נקט: **על למרו.** של שה שאינו מיוחד שה לדורותיו: **מה זבח שלא נשתנה.** דהא נדמה פסול לקרבן: אלא מעתה (ז) משום דהדלה על גבי תמיה חשבת ליה שיעור: **זה נשתנה ריחו.** יין של אותו גפן: **מתני' חוזרים.** משמע שניים: **א"א לגמלא.** שילאו שני ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעינן הי ניהו: **ור"ט.** מפרש וקאמר בורר את היפה. מפרש בגמרא [שם] דכהן נוטל כחוש: **והשני.** שנשאר לישראל ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכל דספק בכור הוא הילכך אינו נשחט תמיס. ובאותו של כהן לא אצטריך למימר דודאי אינו נשחט עד שיהא בו מום דבזמן הזה מיירי ב"ג בזמן הבית מיירי ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך (ח) נמי יאכל במומו. והאי דנקט של ישראל ירעה עד שיסתאב משום דבעי למימר ומייב במתנות גבי ישראל דאילו כהן פטור מן המתנות לגמרי כדמפרש בשחיטת חולין בפרק הזרוע והלחיים (דף קלב.) הילכך תנא כולה מתניתין בישראל מיהו דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ואוכלנו במומו: **וחייב**

ולית ליה דתנא ר' ישמעאל כבשים שצמרן קשה כו'. לא הוה מצי למיפרך דגימעטו עז בת רחל מקרא דממעטין (חולין דף קלז.) שער עזים מלעמוד ולשרת דבעינן דבר הראוי לשירות ולאפוקי טוהה של עזים דדילמא כיון דהוי ממין הראוי לשירות שהיא בת רחל סגי בהכי: **ברחל** שילדה מין עז **ואביו תייש.** והא דנקט מין עז לרבותא דאע"ג דהועיל זרע האב לשנות הולד למין עז כמותו אפילו הכי לא חייסי רבנן לזרע האב ומיהו[ט] דפריך ליפלגו במוששין לזרע האב בעלמא לא חייש לרבותא זו:

בשעיר של ראש חדש. קמא נקט וה"ה שעירי רגלים דהכי נמי כתב בהו אחד: זכר

היינו דאמר ליה רבן שמעון בן גמליאל אפילו עד עשרה דורות פטורין אלא [ז] לרב הונא דאמר לא נחית תנא קמא לדרי מאי אפילו עד עשרה דורות אמר לך רב הונא רבן שמעון בן גמליאל אהעמיד קאי דנחית לדרי [ז] תא שמע המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים (ח) ולדות פטורין וולדי ולדות לא תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה אימא הן וולדותיהן איכא דאמרי הן וולדותיהן פטורין תיובתא דרב הונא אימא הן וולדות פטור וולדי ולדות חייב: רחל שילדה מין עז ואביו תייש ובחוששין מתניתא בידיה רחל בת עז ועז בת רחל ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין אמר ליה רב הושעיא לרבה כי עיילת לקמיה דרב הונא בעי מיניה ר' מאיר מיחייב למאי אילימא לבכורה ולית ליה לרבי מאיר [1] אך בכור שור [ט] אעד שיהא הוא שור ובכורו שור אלא לראשית הגז ולית ליה הא [2] דתנא דבי רבי ישמעאל [3] כבשים שצמרן קשה פטורין מראשית הגז שנאמר [2] ומגז כבשי יתחמם אמר ליה ניחזי אנן הכא במאי עסקינן ברחל שילדה מין עז ואביו תייש ובחוששין לזרע האב לענין אותו ואת בנו קמיפלגי דר' מאיר סבר [3] חוששין לזרע האב ורבנן סברי אין חוששין לזרע האב אי הכי ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא בפלוגתא דחנניה ורבנן אלא לעולם לבכורה והכא במאי עסקינן ברחל בת רחל בת עז מר סבר זיל בתר אימיה והאי לאו נדמה הוא ומר סבר זיל בתר אימיה דאימיה והאי נדמה הוא ואיבעית אימא ברחל בת עז בת רחל מר סבר חזרה שיות למקומן ומר סבר לא חזרה שיות למקומן רב אשי אמר כגון שיש בו מקצת סימנין [7] ומאן חכמים ר"ש דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו: אמר רבי יוחנן מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה מאי טעמא אמר קרא [3] אחד המיוחד ובא מששת ימי בראשית [ז] והא מהכא נפקא מהתם נפקא [4] שור או כשב [ח] פרט לכלאים או עז פרט לנדמה צריכא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ היכא דלא נחת לדרי אבל היכא דנחת [ט] אימא לא ואי מהכא הוה אמינא ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא צריכא אמר רבי אחא בר יעקב הכל מודים [יא] דאין לוקין על צמרו משום כלאים שנאמר [5] לא תלבש שעטנז [יב] מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אמר רב פפא הכל מודים [יג] שצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה [יד] אמר רב נחמן בר יצחק הכל מודים [יט] שאין צמרו מטמא בנגעים שנאמר [6] בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתים שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אמר רב אשי אף אנו נאמר [יז] הדלה הגפן על גבי תאינה יינו פסול לנסכים מ"ט [7] זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו מתקיף לה רבינא הדלה פשתן על גבי היגא ה"נ דלישתני א"כ לא מצית אמרת מה פשתן שלא נשתנה דהא פשתן נמי משתני א"ל זה נשתנה ריחו וזה לא נשתנה ריחו: **מתני'** רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחת [יט] רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר [8] הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם [יא] אלא אחד לו ואחד לכהן ר"ט אומר הכהן בורר לו את היפה ר"ע אומר משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב

לח א מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' ו סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ה:

לט ב מיי' פ"י מהלכות בכורים הלכה ד טוש"ע י"ד סימן שג סעיף ב:

מ ג מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הל' ה:

מא ד מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה ב:

מב ה מיי' פ"ב מהל' גזילה הלכה ח:

מג ו [מיי' פי"ג מהלכות טומאת צרעת הל' ג]:

מד ז מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל"י:

מה ח מיי' פ"ס מהלכות בכורות הל' ג סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שיח סעיף ג:

תורה אור השלם

1. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: במדבר יח יז
2. אִם לֹא בְּרִבּוּעַי חָלָצָיו וּמֹגַז בְּכָשְׂיוֹ יִתְחַמָּם: איוב לא כ
3. וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ: במדבר כח טו
4. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה: ויקרא כב כז
5. לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ: דברים כב יא יב
6. וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים: ויקרא יג מז
7. אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: ויקרא כג לז
8. וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֶם לַיהוָה וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיהוָה: שמות יג יב

שיטה מקובצת

(א) אלא (אמר) רב הונא דאמר וכו' נ"א בס"י אלא לרב הונא לימא אפי' ולדי ולדות פטור למה ליה למימר עד עשרה דרי אמר לך: (ב) ת"ש המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן פטורין ולדי ולדות חייבים תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה אימא [הן וולדותיהן] (הולדות) פטורין ומתני' קא פריך לרב יהודה ורב יהודה מתרצה לטעמיה וא"ד דה"נ במתני' בהדיא כו' ופרכינן מניה לרב הונא והוא מתרץ לה לנפשיה. גליון וז"ל הרא"ש ז"ל ת"ש המקבל צאן ברזל הן ולדותיהן פטורין בריתא היא דבמתניתין לא קתני הן קשיא לרב יהודה דמשמע הן הולדות עצמן ומשני הן וולדות פטורין בתרי ווי"ן דמשמע הן הולדות וולדותיהן פטורין דולדי' חשיבי כהן עצמן ולא"ד דפריך לרב הונא גרס הן וולדות בתרי ווי"ן ומשני הן ולדותיהן ע"כ: (ג) והא מהכא נפקא וכו' נ"א בקצת ס"י אי הכי נדמה דמעיט דכתיב שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה למה לי צריכא דאי כתב את עז פרט לנדמה ה"א ה"מ היכא דנדמה הוא דפסול אבל מיוחד מששת ימי בראשית לא קמ"ל אחד ואי כתב רחמנא אחד הו"א ה"מ אחובות אבל בנדר ונדבה לא פסל נדמה כתב את עז פרט לנדמה: (ד) אר"נ בר יצחק הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים וכו' מהאי דרשה ממעט בש"כ דבגד צבוע אינו מטמא בנגעים דמה פשתן שאין צבוע דסתם פשתן לבן אף צמר וכו' וא"ת אמאי לא דרשו הכי גבי כלאים כדאמרינן אין בצמרו משום כלאים וי"ל דאך דאין צמר ופשתים דנגעים יתירה הוא ולכך דרשינן מניה שלא נשתנה אלא הך דכלאים לאו יתירה הילכך לא נאמר הך דרשא מה פשתן שלא נשתנה וכו' דמסתבר טפי למעט כלאים וכו'. תוס' חיצוניות: (ה) אין חוששין לזרע האב והיכא חייב קרא היינו היכא דשחט האם בעלמא כי היכי וכו': (ו) היכא דנדמה דהוא גופיה אינו דומה לאמו ואית ספרים דגרס בהו ה"מ: (ז) אלא מעתה וכו' חשבת ליה שני בפשתן נמי מצי למהוי שני ע"י הדלאה ומפרכן כל הני שמעתתא דרב אחא ודרב פפא דהא אשכחן נמי בפשתן דנשתנה אלא מדקאמר מה פשתן שלא נשתנה ש"מ דדלוי לא הוי שני:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ש המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים הן ולדות וכו' אימא הן ולדותיהן פטורין אימא דאמרי: (ב) שם דנחת לדרי אימא לא: (ג) רש"י ד"ה היינו דקאמר וכו' דאם הוה תני אפילו ולדי ולדי ולדות פטורין ה"א הני הוא דפטר רשב"ג טפי: (ד) ד"ה אימא הן ולדותיהן דמשמע: (ה) ד"ה אימא הן וכו' ולא אימא הן וולדותיהן: (ו) ד"ה חוששין וכו' כיון אחד ר' מאיר מחייב והילכך אם שחטה ואת אביה מחייב: (ז) ד"ה ולי מהתם וכו' ולא כתיב או עז: (ח) ד"ה והני שנאלר וכו' ואיכא למימר משום חולין בעזרה לפיכך דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו והאי דנקט:

מוסף רש"י

אך בכור שור עד שיהא כו'. דמדמתי למיכתב אך שור כשב ועז, דהא עניינא בבכור קמיהתעי, דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וגו' ונקט בכולהו בכור, שמע מינה עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר (לעיל ה:). **כבשים שצמרן קשה.** כגון שהיו משוים משאר כבשים (חולין קלז.). **ומגז כבשי יתחמם.** לא מיקרי גז אלא בר חימום (שם). **פרט לכלאים.** מן העז ומן הכבש (נדה מא.) **בן** רחל ותיש שפסול לקרבן, ומתרגמינן לאו דרים ליה (חולין לח:). **שניהם לכהן.** דלפשר לצמצם שאינן יצאו כאחד ומיהן בכורות (לעיל ט.). **וחכ"א אי אפשר לצמצם.** ולא אמר שיוסם כאחד, אלא אחד יצא לאמצע ופוטר את הרחם והשני מולין, ומשום דלא ידיע מי מיניהו הוי תרוויהו ספק בכורות ונותן אחד לכהן והשני ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעל הבית (יבמות יט.).

רבינו גרשום

דורות פוטר ושלישי מחייב אמטו הכי נקט רשב"ג בשון לשון רוב דורות: אלא לרב הונא דאמר. דלא פטר תנא קמא אלא חד דור ושני לאלתר חייב למה ליה למימר עד עשרה לימא שני נמי חשיב: אהעמיד ולדות קאי. דנחית לדרי ושני דורות פוטר הילכך אמר הוא עד עשרה דורות נמי פטור: תיובתא דרב הונא. דהכא משמע כדרב יהודה: אימא הן ולדות פטורות. כלומר הן ולדות ראשונות ולא יותר: רחל שילדה מין עז פטורה דנדמה הוא: עד שיהא שור ובכורו שור פרט לנדמה: כבשים שצימרן קשה כגון רחל (כתנא) שצימרה דומה לצמר עז שהוא קשה וכל שכן עז בת רחל שפטור דלאו בר חימום הוא: ניחזי אנן במאי הילכתא מחייב ר' מאיר; ואביו תייש. ושחטו עם אביו ביום אחד: ר' מאיר מחייב דחייש לזרע האב וחשיב נמי אותו ואת בנו אע"ג דאין בנו כרוך אחריו הואיל ודומה לאביו: ורבנן. פטרי דבתר אמו אזיל ליה ולא דמי לאמו: אי הכי. דבהכי פליגי בחוששין לזרע האב ליפלגו נמי בעלמא (נפיק) בפרק אותו ואת בנו היכא דפליגי חנניא ורבנן בהא מילתא: ואיבעית אימא. לעולם לבכורה וברחל בת עז ואותה עז בת רחל. ר' מאיר מחייב סבר אע"ג דרחל בת עז נדמה היא כיון דזקיקתה רחל הויא חזרו שיות למקומן ובטל האמצעי וחשיב כמו הוא כבש ובכורו כבש וחייב בבכורה. ורבנן סברי כיון דהוי נדמה לא אמרינן חזרו שיות למקומן: כגון שיש בו מקצת סימנין. דומה לאמו ר' מאיר דמחייב כסתם מתניתין וחכמים דפטורו ר' שמעון היא דבעי ראשו ורובו: שעיר בן שעירה לעולם דכתיב אחד כלומר המיוחד ובא מששת ימי בראשית שלא היה לו מעולם אם ממין אחר: צריכי. תרוייהו דאי מהתם מאו אין פרט לנדמה הני מילי דפסול היכא דלא נחית לדרי למשפחתו שלא חזר מינו למקומו שהוא כשב בן עז בן עז לעולם משום הכי הוי נדמה: אבל היכא דנחית לדרי. שהוא כשב בן עז בן כשב אימא לא ליהוי נדמה וליתכשר לשעיר ר"ח קמ"ל אחד המיוחד: ואי. אשמעינן אחד הני מילי דפסול נדמה כגון בקרבן חובה דומיא דשעיר ר"ח דהוי חובה אבל בנדר ונדבה לא קמ"ל שור או כשב דמיירי בנדר או נדבה: הכל מודים. אפילו לר' מאיר דמחייב דאין לוקה על צמרו אמאי לא ליהוי נדמה ולא י

עין משפט נר מצוה

מה א מיי׳ פ״ט מהל׳ בכורים הלכה ג:
מו ב ג מיי׳ פ״ט מהל׳ בכורות הלכה ח טוש״ע י״ד סימן שיח סעיף ח:
מז ד מיי׳ פ״ג מהלכות בית הבחירה הל׳ ט:
מח ה מיי׳ פט״ז מהל׳ כלים הלכה ג:

תורה אור השלם

1. הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד יְיָ עָלַי הַשְׂכִּיל כֹּל מְלֶאכֹת הַתָּבְנִית:
דברי הימים א כח יט

שיטה מקובצת

(א) שאני התם דרחמנא אמר עביד ד״א בס״י שאני התם דרחמנא אמר דכתיב הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל והבין: (ב) וחייב במתנות וכו׳ וסתם משנה היא זו ע״כ ואתיא מסתמא כר״ע תוס׳ חיצוניות להכי קאמר בגמ׳ לקמן מ״ט דר״ע אע״פ שלא הוזכר במתניתין: (ג) כשדומה לנו שהפרוץ כעומד ומאן דשרי משום דאימור עומד מרובה ואם ת״ל שהן שוין רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר אמר גדור רובא וכו׳: (ד) דאי עומד נפיש מותר. עיין בתוס׳ חולין כ״ח ב׳ וז״ל הרא״ש ז״ל מיהו אכתי קשה למה לי ספק דבריה׳ אפי׳ בדאורייתא לישתרי דה״נ ההיתר מצוי יותר דלא משכחת לה לאיסורא אלא בצימצום אבל אי עומד נפיש ואי פרוץ נפיש שרי וי״ל דאכתי איכא צד לאיסורא כיון דאי אפשר לצמצם שמא לא צמצם ח׳ אמות של המבוי ראיכא טפי מח׳ אמות ואפשר דפרוץ מרובה וגם העומד הוי ד׳ אמות. מיהו קשה לפי׳ היכי דייק לעיל מנמצא מכוון בין ב׳ עיירות דאפשר לצמצם דלמא לעולם א״א לצמצם ואפ״ה מביאין ב׳ עגלות משום חשש דאורייתא שמא וכו׳ ע״כ: (ה) דאמר ליה רחמנא לאו דגדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאסור מלהתיר אבל אי הוה למתלי טפי להתיר מלאסור היה מותר כדאשכחן למאן דשרי משום דא״ל רחמנא למשה השתרי כיון דבין פרוץ נפיש וכו׳:

רבינו גרשום

נאכל לישראל תם אלא במומו וחייב במתנות כדמפרש בגמרא משום דכהן בא עליו משני צדדין: ר׳ יוסי פוטר. מן המתנות כדמפרש בגמ׳ שהרי חליפין ביד כהן ושויוה רבנן כמאן דזבניה ליה כהן במומיה: מת אחד מהם. כלומר שלא הספיק ליתן לכהן עד שמת אחד יחלוקו החי: ר׳ עקיבא אומר. לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראיה שהיה בכור: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון וירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים: שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר והאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן ממה נפשך ואחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה: בורר לו את היפה. כדא״ר בגמ׳ דהך דילד חד שביח טפי: ר׳ עקיבא אומר משמנין ביניהן. כדמפרש בגמ׳ דשומן יהא ביניהן דישראל שקיל המוטב: רבי יוסי אומר כל שחלופיו ביד כהן. והאי נמי הוי כחליפין ביד כהן שאם נתערבו הוו תרוייהו ספק בכור דמכל אחד יש לומר שמא זה נולד אחר הנקבה הילכך כשנטל הכהן אחד הוי אידך חליפין דהאי ופטור מן המתנות ור׳ מאיר מחייב דבא עליו משני צדדין. שתי נקבות וזכר שאחת ילדה נקבה ושניה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: וכ״ש בידי אדם. שכשמתכוין אדם לצמצם לחלוק דבר שווה שיכול לצמצם: זימנין דקא יהיב. דמים עליונים למטה ותחתונים למעלה משום דאותו חוט דק היה ואי אפשר לצמצם דלא ע״יל או בחמש אמות עליונות או בחמש אמות תחתונות כיון דאי אפשר לצמצם: לא לעולם לא

מסורת הש״ס

(א) יבמות יט. כח. שבועות לב. [לעיל ט. לקמן יח.], ב) נדה נג. מנחות לז: מדות פ״ג מ״ג, ג) חולין כח.; ד) תוספתא דנגעים פ״ח ה״ט תוס׳ מכ׳, ה) נזיר הס״ד ותוס״כ מה״ד ה) קידוש ל״ק, ו) וכוונו שמתיהן קרובות. ל״ק, ז) ל״ק: מז ונ״ל: לון], ח) מיכלו שני רמשים. ל״ק, ט) דאפשר לצמצם ממכון. ל״ק, י) ל״א לר״י, כ) שמים פעמים שמצא בו. ל״ק, ל) ומפילו בידי אדם. ל״ק, מ) ת׳ אבל במבוי ז׳. ל״ק, נ) ד׳ אמות. ל״ק, ס) ומזה. ל״ק, ע) משום דלימר עומד מרובה ותמ״ל שהם שוים רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר משום דאימר עומד מרובה ואם ת״ל שהן שוין רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר אמר גדור רובא ומאן דשרי אמר לא שיהא הדבר מצומצם בין שתי עיירות הכיון בדידי אדם שמים הוא שמצמצו נפל שם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון ונראה ו) לרבי דאפילו למ״ד א״א לצמצם בידי ז) שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה״ק אי אפשר לברר למנוס שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן ופשיט ליה מנמצא מכוון בין שתי עיירות דאי אמרת אי אפשר לברר אם הוא מצומצם אע״ג דפרשית דזימנין דמיקרי שהוא מצומצם כיון דאי אפשר להבחין לא יציאו שתי העגלות מספק דמילתא דלא שכיחא היא ואין לנו לתלות מספק שאירע כן ובמסקנא פשטינן דלרבנן אי אפשר לצמצם ח) ואפילו (ג) אדם ומתוך הא דפליגי אמוראי בפ״ק דעירובין (דף טז:) בפרוץ כעומד ופ״ב דחולין (דף כח:) במחלה על מחלה כרוב היה נראה דהלכה כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם ואין לומר דקרי פרוץ כעומד כשדומה לנו שהם שוים דאף אינם שוים וכן מחלה על מחלה דשחיטה דהא מפרש טעמא דלא הוי כרוב וכעומד משום דאמר רחמנא למשה שחוט רובא וגדור רובא דתיפוק לי דבלאו הכי היה אסור מספק משום דשמא שייר רובא והא דפריך בגיטין בפרק הזורק (דף עח.) והא א״א לצמצם גבי מחלה על מחלה מגורשת ואינה מגורשת דמפרש כגון דאתו תרוייהו בהדי הדדי בארבע אמות ואפי׳ יהא הלכה כר׳ יוסי הגלילי מ״מ דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות הדבר מצומצם וסתמא לא כוונו בצמ אחת לבא ובפ׳ שבועת העדות (שבועות דף לב.) גבי כפרו שניהם כאחת פריך והא לא אפשר לצמצם ומשני הא מני רבי יוסי הגלילי ור׳ יוחנן משני אפילו תימא רבנן כו׳ משמע דאין הלכה כר׳ יוסי הגלילי וכן בפ׳ ארבעה אחין (יבמות דף כח.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמרינן אלינא דרבי יוחנן לא סתים לן תנא כר׳ יוסי הגלילי לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו והך דשבועות ור׳ אחין הוו בידי שמים אבל בידי אדם הלכה כמותו כדמוכחא ההיא דחולין ועירובין וא״ת הא דאמרינן בפ״ק דעירובין (דף ה:) לחי המושך מדופנו של מבוי פחות מד׳ אמות אין צריך לחי אחר להתירו ואלבע אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא (ד) בר׳ יהושע לא אמרן אלא במבוי ט) ז׳ ויתר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אמר מבוי ח׳ לא צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש ויתר בעומד מרובה על הפרוץ ואי פרוץ נפיש נדון משום לחי פירוש דאשם כן אין בלחי י) עשרה אמות מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי הוה ליה ספק דבריהם ולהקל משמע דאי אפשר לברר הדבר ויש לומר דלעולם אפשר למדוד אלא לא הטריחו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש בין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אא״כ הם שוים ומילתא דלא שכיחא היא ומכל מקום אם היה איסורא דאורייתא היה אסור כיון שאפשר למדוד כ) וזה אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי נמי נשתרי דקיימא לן פרוץ כעומד מותר דהתם קאי על רב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה פרוץ כעומד אסור והרב רבי שמעון מיינבלא היה מפרש (ה) דפרוץ כעומד ומחלה על מחלה כרוב סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ומאן דשרי ג) כשדומה לנו שהפרוץ כעומד ט) משום דאימר פרוץ מרובה ואם שהם שוים רחמנא אמר גדור רובא ובענין זה יש לפרש דהוא דמחלה על מחלה כרוב והשתא ניחא טפי דהיא דספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד אבל קשיא לרבי דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור מטעם חשש בעלמא דשמא הם שוים דמשום דאמר רחמנא למשה שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאיסור מלהיתר יותר מלאיסור היה מותר כדאשכחן מאן דשרי משום דאמר רחמנא למשה לא תשייר רובא ולא אסר מטעם דשמא הפרוץ מרובה ואם כן ההיא דאמר אפילו הוי ספק דאורייתא תישתרי כיון דבין פרוץ כ) (מעומד) נפיש בין עומד נפיש מותר ומהא דפריך בההיא שמעתא דפרוץ כעומד והא דאפשר לצמצם גבי אם יש ריוח ביניהם (סוכה דף טו:) אין לדקדק שום דבר דרבינו חננאל גרים והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו (ח) שמעון ורבינו תם נמי אין לראיה שיהא הלכה כן דלא הוי כמו אי אפשר לצמצם ל) בעלמא אלא כלומר אי אפשר לצמצם בשום ענין אלא יהא אויר משהו בין הסכך לשפוד כמו ק) שפירש שם ובההיא דסוף מכילתין (דף ס:) יצאו שניים בעשירי וקראו עשירי משמע דסבר ליה הגלילי אפילו בידי שמים דאי כרבנן דא״א לצמצם

זכר ונקבה אין לכהן כלום. [ה] אפילו יולא שני רחשים כאחד קאי

ומודה ר׳ יוסי הגלילי הכא דאע״ג דאפילו אי כוליה רחם מיקדשי מ״מ מין במינו אינו חוזק כדאמר בפ״ק (לעיל דף ט:) הכא שהיא נקבה והויא פטר רחם כמוה בטלה בכורתו לגמרי ולא דמי לההיא דפ׳ בהמה המקשה (חולין דף ע.) כרכתו אחותו והוליאתו דהתם איירי כדנפק הוא דרך ראשו והיא דרך מרגלותיה דלא הויא איהי פטר רחם: **אפשר** לצמצם בידי שמים. פי׳ בקונטרס כגון הך דלידה דאע״ג דאין מקפידין בכך וכ״ש בידי אדם במתכוונים לצמצם שוס מדה או שוס דבר דוחלאי אפשר לצמצם ונקשה לר״י כי קא מבעיא ליה לרבנן בדידי שמים א״א לצמצם בידי אדם מאי היכי פשיט [ו] מצמצם מכוון בין שתי עיירות הא על כרחך נהי דיכולין לצמצם הדבר כשמתכוונין למדוד מ״מ לרבנן א״א שיהא הדבר מצומצם בין שתי עיירות דכיון בדידי שמים הוא שמעצמו נפל שם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון ונראה [ו] לרבי דאפילו למ״ד א״א לצמצם בידי [ז] שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה״ק אי אפשר לברר למנוס שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן ופשיט ליה מנמצא מכוון בין שתי עיירות דאי אמרת אי אפשר לברר אם הוא מצומצם אלא ה״ק אי אפשר לברר למנוס שבידי אדם אבל אי אפשר לצמצם שמא לא צמצם ח׳ אמות של המבוי ראיכא טפי מח׳ אמות ואפשר דפרוץ מרובה וגם העומד הוי ד׳ אמות. מיהו קשה לפי׳ היכי דייק לעיל מנמצא מכוון בין ב׳ עיירות דאפשר לצמצם דלמא לעולם א״א לצמצם ואפ״ה מביאין ב׳ עגלות משום חשש דאורייתא שמא וכו׳ ע״כ: [ח] דאמר ליה רחמנא לאו דגדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאסור מלהתיר אבל אי הוה למתלי טפי להתיר מלאסור היה מותר כדאשכחן למאן דשרי משום דא״ל רחמנא למשה השתרי כיון דבין פרוץ נפיש וכו׳:

רבינו גרשום

נאכל לישראל תם אלא במומו וחייב במתנות כדמפרש בגמרא משום דכהן בא עליו משני צדדין: ר׳ יוסי פוטר. מן המתנות כדמפרש בגמ׳ שהרי חליפין ביד כהן ושויוה רבנן כמאן דזבניה ליה כהן במומיה: מת אחד מהם. כלומר שלא הספיק ליתן לכהן עד שמת אחד יחלוקו החי: ר׳ עקיבא אומר. לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראיה שהיה בכור: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון וירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים: שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר והאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן ממה נפשך ואחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה: בורר לו את היפה. כדא״ר בגמ׳ דהך דילד חד שביח טפי: ר׳ עקיבא אומר משמנין ביניהן. כדמפרש בגמ׳ דשומן יהא ביניהן דישראל שקיל המוטב: רבי יוסי

תוספות הרא״ש

[1] הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל. פי׳ בקונטרס כגון הך דלידה דאע״ג דאין מקפידין בכך וכ״ש בידי אדם במתכוונים לצמצם שוס מדה או שוס דבר דוחלאי אפשר לצמצם ונקשה לר״י כי קא מבעיא ליה לרבנן בדידי שמים א״א לצמצם בידי אדם מאי היכי פשיט [ו] מצמצם מכוון בין שתי עיירות הא על כרחך נהי דיכולין לצמצם הדבר כשמתכוונין למדוד מ״מ לרבנן א״א שיהא הדבר מצומצם בין שתי עיירות דכיון בדידי שמים הוא שמעצמו נפל שם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון ונראה [ו] לרבי דאפילו למ״ד א״א לצמצם בידי [ז] שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה״ק אי אפשר לברר למנוס שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן ופשיט ליה מנמצא מכוון בין שתי עיירות דאי אמרת אי אפשר לברר אם הוא מצומצם אלא ה״ק אי אפשר לברר למנוס שבידי אדם אבל אי אפשר לצמצם שמא לא צמצם ח׳ אמות של המבוי ראיכא טפי מח׳ אמות ואפשר דפרוץ מרובה וגם העומד הוי ד׳ אמות. מיהו קשה לפי׳ היכי דייק לעיל מנמצא מכוון בין ב׳ עיירות דאפשר לצמצם דלמא לעולם א״א לצמצם ואפ״ה מביאין ב׳ עגלות משום חשש דאורייתא שמא וכו׳ ע״כ: [ח] דאמר ליה רחמנא לאו דגדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאסור מלהתיר אבל אי הוה למתלי טפי להתיר מלאסור היה מותר כדאשכחן למאן דשרי משום דא״ל רחמנא למשה השתרי כיון דבין פרוץ נפיש וכו׳:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה יתלוקו וכו׳ אם הסיפה בדמים וחולקים את הדמים דלשניהם יש חלק בשניהם הילכך: (ב) ד״ה זכר וכו׳ כאן לכהן כלום דשמא: (ג) תוס׳ ד״ה אפשר וכו׳ ואפילו בידי אדם ומתוך וכו׳ ואע״ג דשמא: (ד) בא״ד וקאמר כב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא במבוי ז׳ ויתר בעומד מרובה וכו׳ דאל״כ אין בלחי ארבע אמות: (ה) בא״ד והרב ר׳ שמעון מיינבל״ל היה מפרש דהני אמוראי דפרוץ כעומד וכו׳ ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימור העומד מרובה ואת״ל שהם שוים רחמנא אמר לא תשייר רובא ומאן דאסר משום דאימור פרוץ מרובה ואת״ל שם שוים וכו׳: (ו) בא״ד ואם כן היכי דייק מההיא דנמצא מכוון בין שתי עיירות בדידי אדם אפשר לצמצם התם נמי אע״ג: (ז) בא״ד כיון דבין פרוץ נפיש כל״ל ותיבת מעומד נמחק: (ח) בא״ד דרבינו חננאל גרים והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו תם ולגירסתם נמי אין לראיה וכו׳ כמו שפירשתי שם ובההיא:

מוסף רש״י

בין דמים העליונים. מצומצם בהתם למעלה מן החוט ומצומצם העוף למטה ומצומצם העוף למעלה ועולם בהתם למטה ומעמת מפרק בתורת כהנים ומנחת זמחים (מנחות צז:). חלקו לשנים. תנור שנטמא אין לו טהרה אלא נתיקה, כדכתיב יותך, ואם נתמייר רובו אלם נאו נתיקה הוא (חולין כח:). שאי אפשר לצמצם. שיהו מכוונים, אלא ולאי כחד מתייהו איכא לאיסור ולא יתענין בהי מייהו, הלכך לא אלקא טומאה מייהו (שם). נמצא מכוון. מצומצם, שאין זו קרובה לו מזו אפילו כמלא חוט (סוטה מה:).

רבינו גרשום (המשך)

אפשר לצמצם מי סברת שהחוט היה דק מרוחה היה והיה נכנס בקצת מחמש עליונות ובקצת מן התחתונות הילכך ליכא לאקשויי מידי: ממדת כלים ממדת מזבח וכו׳. דאית (בהו) [נ״] אמות וחצי אלמא דבעינן לצמצם כי ההוא שיעורא ש״מ דאפשר לצמצם בידי אדם: מהכא ליכא למישמע דרחמנא אמר עביד כי היכי דיכלת כמו שאתה יכול לכוין ואף על גב דלא הוי צמצום דאמר דלא יהב מידה אלא בציווי בעלמא כדכתיב הכל בכתב וגו׳: חלקו לשנים. התנור של חרס והן שוין: שניהן טמאים. החלקים דכל חד וחד אמרינן האי נפיש מאידך פלגא לפי שאי אפשר לצמצם בידי אדם לחלוק בצמצום גמור: לא שאני תנור דהוי כלי חרס דהואיל ויש בו גומות במקום שבירה דנקיט מחלק זה לחלק זה ומזה לזה הילכך אי אפשר לצמצם בו ושניהם טמאים: משום דקסבר אפשר לצמצם בידי אדם. דמדידה הויא בידי אדם דקרוב לשניהם בשוה. והאי דכתיב הקרובה אימא אפילו קרובות דשניהם מביאות:

סבר לה כר' יוסי הגלילי. וקא מיבעיא לן לרבנן: אי אפשר לצמצם. היכא לא היו עורפין דכל אחת אומרת אני איני קרובה: **אפשר לצמצם.** וקרובה אפילו קרובות: **ויפנו.** כדפרשינן לעיל (ד) **דכולי עלמא אפשר לצמצם.** דכרבי יוסי הגלילי סבירא להו: **מאי הוי עלה.** אליבא דרבנן: **שפי עגלות.** דאפשר לצמצם וקרובה אפי' קרובות: **לייפי פרפי.** דהא לא מצי לאתנויי דהא שתיהן שוות: **א"א לצמצם.** היכא מצו לאתנויי: **הכא דבריא נפק בריאה.** דמרוב בריאותו קדם את אחיו: **הכהן נוטל כחוט.** לרבי עקיבא: **והא משמנים הן.** דמשמע מה שיפה (ג) [ד] השור מחבירו ואותן דמיס יחלוקו: **אדאכלא לפנייתא בבבל.** בעוד שהייתה (ה) אוכל תמרים בבבל ומעדן [ו] עצמן: **תרגימנא.** להאי מילתא דר' עקיבא ודייקינא לה מסיפא: **דכי הדדי פליגי.** דלתרוייהו יהא חלק בשניהם ה"ל יחלוקו את החי: **שומן יהא ביניהן.** מה שאחד שמן יפה מחבירו יהא מוטל ביניהם ועליו יבאו לדין ויטעון ישראל לכהן אייתי ראיה כו' כי היכי דסבר ר' עקיבא בסיפא המוליא מחבירו עליו הראיה: **מאי טעמא דר"מ.** דקתני סתמא דמתני' חייב במתנות: **אי בכור הוא חוליה דידי.** והאי דשקיל אנא הוי חולין ומהדרנא (ז) לך ניהלך ושקילנא מתנות מיניה: **עשו שאינו זוכה כזוכה.** אע"פ שלא זכה כהן בהאיך דהא לא מטא לידיה מעולם עשאוהו כאילו זכה בו הואיל ומעיקרא הוה שייכא ביה יד כהן דשמא לידיה (ח) מינהו שויוה רבנן כמאן דמטא לידיה לשום בכורה: **וזכין ליה לישראל במומיה.** והדר שקליה לאידך חילופיה ובכור שמכרו כהן לישראל פטור מן המתנות דאיתקש לגבי ואיל (ט) בפרקא קמא (לעיל דף יב.): **בספק בכור** (י) **שאין** (יא) **חליפין ביד כהן.** שלא נטל כלום תחתיו כגון דקתני מתני' [יב:] זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום והאי זכר ספק בכור הוא שמא יצאה נקבה תחלה וילדה ואכל במומו לבעלים: **שחייב במתנות.** דהכא ליכא למימר עשאוהו כמי שמכרו כהן לישראל דהא לא (יד) בא (יד) בחליפין ליד כהן כלום: **אי מחייבא ליה.** לספק בכור במתנות אתי למימר חולין גמור הוא ואתי למישרי בגיזה ועבודה: **ומי מצית אמרת.** לטעמא דרבי יוסי משום גיזה ועבודה הוא: (יב) **בספק מעשר.** כגון שקפץ אחד מן המעושרין לתוכם דאמרינן בפ"ב (לקמן דף נח:) כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים (טו). ספק מעשר אין כהן בא עליו משני לדין דאם מעשר הוא אין לכהן חלק בו דמעשר קרב שלמים ואכל לבעלים: **ומי מצית אמרת הכי.** לטעמא דרבי מאיר משום שלא תשתכח תורת מתנות: כל

סבר לה כרבי יוסי הגלילי (ט) דאמר אפשר לצמצם בידי שמים וכל שכן בידי אדם נימא כתנאי נמצא מכוון בין שתי עיירות לא היו עורפין ר' אליעזר אומר שתיהן מביאות שתי עגלות מאי לאו בהא קמיפלגי דתנא קמא סבר אי אפשר לצמצם ורבי אליעזר סבר אפשר לצמצם ותיסברא אי קסבר תנא קמא אי אפשר לצמצם אמאי לא היו עורפים יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו אלא (יא) להני תנאי דכולי עלמא אפשר לצמצם והכא בקרובה ולא קרובות קמיפלגי דתנא קמא סבר קרובה ולא קרובות ורבי אליעזר סבר קרובה ואפי' קרובות מאי הוי עלה אמר רב חייא בר אבין אמר רב עמרם תנא נמצא מכוון בין שתי עיירות ר' אליעזר אומר שתיהן מביאות שתי עגלות וחכמים אומרים (יב) יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו מאי קסברי רבנן אי קסברי רבנן דאפשר לצמצם וקרובה ואפי' קרובות לייתי תרתי ואי קרובה ולא קרובות אפי' חדא לא לייתי אלא לאו שמע מינה קסברי רבנן אי אפשר לצמצם ואפילו בידי אדם שמע מינה: ר' טרפון אומר (יג) [הכהן] בורר לו את היפה: מאי טעמא דרבי טרפון קא סבר ההוא דבריא נפק ברישא: ר' עקיבא אומר משמנין כו': אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכהן (יד)נוטל (טו) כחושה אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן אמר ליה (טז) (יז)עד דאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו ר' עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה ואי סלקא דעתך משמנין ביניהן דכי הדדי פליגי (יח) הכי נמי ליפלגי גבי הדדי אלא מאי משמנין שומן יהא ביניהן דאמר ליה לכהן אייתי ראיה דבכור הוא ושקיל: והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר: מאי טעמא דרבי מאיר אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו משני צדדין דאמר ליה אי בכור הוא כוליה דידי הוא אי לא בכור הוא הב לי מתנות מיניה ור' יוסי מאי טעמא אמר רבא (יט) עשו שאינו זוכה כזוכה ואע"ג דלא מטא לידיה (כ) כמאן דמטא לידיה וזבניה לישראל במומיה א"ר אלעזר הכל מודים בספק בכור שאין (יא) חליפין ביד כהן שחייב במתנות הכל מודים מאן ר' יוסי פשיטא עד כאן לא קא פטר ר' יוסי התם אלא דחליפין ביד כהן דעשו שאינו זוכה כזוכה אבל אין חליפין ביד כהן לא מהו דתימא טעמא דרבי יוסי דקסבר דאי מחייבת ליה במתנות אתי ליה לידי גיזה ועבודה אע"ג דאין חליפין ביד כהן (יא) קא משמע לן ומי מצית אמרת הכי (כא) והתני סיפא שהיה רבי יוסי אומר כל

לצמצם אותו שקדם הוי עשירי אפי' ישתוק בו והוה ליה כאילו קרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי דאין אחד עשר קדוש אלא נעקר אם עשירי ממנו וכן בהאיא דסוף פ"ב דחולין (דף נח:) דתחת אמו פרט ליתוס דאוקימנא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכן בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע.) גבי הא דבעי רבא הלכו באיברים אחר הרוב וים לדחות ההיא דלקמן בפרק בתרא (דף פ:) דאפילו סבר אי אפשר לצמצם כיון דאין יכול להכיר אי זה קדם משהו לחבירו ונתכוין לקרות שניהם עשירי ובנת אחת קראם דמי לקרא לעשירי עשירי ואח"כ לאחד עשר עשירי ובסמוך דקאמר התם דכל בנת אחת תרוייהו קדשי לאו ממש בנת אחת בצמצום אלא כדפרשינן ומיהו קשה דבעירובין פרק מי שהוציאוהו (דף נ.) ובפ"ב דקדושין (דף נא.) פריך מהא דילאו שניה בעשירי לרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בנת אחת אינו ומשמע דקשה ליה דהוה לן למימר דכיון דבזה אחר זה אין (טז) האחרון קדוש בנת אחת לא יהא קדוש לא זה ולא זה כמו מקדש אשה ואחותה והיאך יכול להיות זה (יז)(יח) דל קריאת שם דידיה מהכא כיון דאי אפשר לצמצם וממה נפשך עשירי מאליו קדוש וי"ל דמבתרא פריך היאך הוא (ה) הקדוש כיון (ט) דאינו קדוש אלא מחמת דיבורו:

אדאכלת כפנייתא בבבל

תרגימנא. פירש בקונטרס בעוד (י) שהייתה אוכל תמרים בבבל ומעדן את עצמן טרחנו לישבה וכן פירש רבינו שמואל בפ' בית כור (ב"ב דף קז:) וקשה דהוה ליה למנקט תמרים דכפנייתא הוא לשון גרעינותא כדאמר בריש בכל מערבין (עירובין דף כח:) דכפניות אין ניקחות בכסף מעשר אלא אומר דה"פ מוטב שיהיה לך להיות אצלי ולטרוח בהלכה ולפרשה משהייתה אוכל כפניות בבבל (כ): **עשו את שאינו זוכה כזוכה.** הא דאמר בסוף כל הגט (גיטין דף נ.) גבי מלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפרים עליהם מחלוקת הא מני ר"י דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה אבל רבי יוסי דהכא קאי דכולה חד טעמא הוא דהתם נמי חליפין ביד כהן שהרי נתן לו המעות ולא קאי (יז) אדרבי יוסי בפ' שניים אוחזין (ב"מ דף יב.) גבי השוכר את הפועל יצקט בנו אחריו דמפרש התם טעמא דר' יוסי משום דעשו שאינו זוכה כזוכה דהתם טעמא אחרינא (יח) משום תקנת עניים כדמפר' התם עניים גופייהו ניחא להו וכו' והשתא למאי (יט) דפריך לא קשה מידי בהא דפסיק שמואל כר' יוסי בהיא דשניים אוחזין ובגיטין לא בעי לאוקמי מתני' דהתם (כ) כר' יוסי אלא אמרי' לא מוקמינן לה כיחידאה שמא דלא סבר לה כר' יוסי בגיטין: הכל

מסורת הש"ס

(א) [נעיל ט. יבמות יט. כתו. שבועות לב.], (ב) [ב"מ קז:], (ג) ב"מ יב: גיטין ל., (ד) [יז: ד"ה אפשר לצמצם ומגדיל], (ה) ל"ל שהיית, (ו) אלא כה מליפיו ליד ל"ק, (ז) מכאן שייך לע"ב, (ח) לנעליס הס"ד ותא"כ מה"ד ספק מעשר אין כהן ל"ק, (ט) ל"ל דדל קריאת השם דדייה כו' לצמצם ממה נפשך כו', (י) דאי אפשר לצמצם אינו קדוש כו', (יא) ל"ל שהיית, (יב) [ונעורוך ערך כפנת פירש פירי של תמר שאינו מתבשל לעולם],

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא נמי ליפלגו: (ב) רש"י ד"ה והא משמנין וכו' שיפה השומן מחבירו ואותן: (ג) ד"ה חכין וכו' לגבי ואיל בפירקין דף טו הס"ד: (ד) ד"ה שחייב וכו' דהא לא באו חליפיו: (ה) תוס' (בדף הקודש) ד"ה אפשר וכו' הוא קדוש כיון דאי אפשר לצמצם אינו קדוש כו':

מוסף רש"י

עד דאכלת כפנייתא. תמרים בבבל שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה ומקנתרו היה (רשב"ם ב"ב קז:). עשו שאינו זוכה כזוכה. במקומות הרבה מפני תקנה עשו כן, לר' יוסי בהגיזקין (גיטין נט:) עני המנקף בלאם הזיתים ומלוזות חיות ועופות ומליאת חרס, ובנכורות (כלן) כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות, ובגמרא דשניים אוחזין (ב"מ יב.) השוכר את הפועל יצקט בנו אחריו, דאע"פ שאין זכיה לקטן עשאוהו כזוכה, ובכולן יש לומר מפני תקנה עשו (גיטין ל.).

שיטה מקובצת

(א) אלא דכר"ע להני תנאי אפשר: (ב) אומר הכהן בורר: (ג) כחוש אות ה' נמחק: (ד) א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא אנן הכא מסיפא: (ה) לדידיה דכהן שוויהו רבנן כמאן כר' וזבניה ניהליה לישראל: (ו) חליפיו ביד וכצ"ל לקמן בסמוך: (ז) כהן נמי: (ח) הכי והא תני: (ט) השור האחד מחבירו: (י) ומעדן את עצמך: (יא) ומהדרנא ליה ניהלך: (יב) דדייה הוא שיוויה תיבת ניגהו נמחק: (יג) שאין חליפיו ביד כהן שלא נטל כהן כלום תחתיו כגון מתני' דקתני זכר: (יד) בחליפיו לידי: (טו) אין ס"א האחד עשר קדוש: (טו) זה דדל קריאת: (יז) קאי אר' יוסי דבפ': (יח) אחרינא הוא משום: (יט) למאי דפרישית: (כ) דהתם כיחידאה כר' יוסי אמרי' לא מוקמינן:

עין משפט נר מצוה

מתא א מיי' פ"ט מהל' רוצח הל"ח:
נ ב מיי' פ"ה מהל' בכורות הל' ו טוש"ע יו"ד סי' שיח סעי' ח:

רבינו גרשום

סבר לה כר' יוסי. ואכתי לרבא לא ידעינן דתנא קמא סבר אי אפשר לצמצם והיינן שתיהן רחוקות כדאמרן בתנור: ותיסברא. לתנא קמא אי אי אפשר לצמצם אם כן לא סגיא דלא הוייא חדא קרובה: יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו. אם אני הקרובה תבא הנעגלה עלי ואם חברתי הקרובה תבא עליה: מאי הוי עלה. לרבנן אפשר או אי אפשר: אלא ש"מ אי אפשר לצמצם קסבר ומשום הכי יביאו אחת ויתנו כדאמרן: אמר ר' חייא משמיה דר' יוחנן משמנין דאמר ר' עקיבא היינו שישמו איזה הוא הכחוש מן האחד ויטול הכהן הכחוש בלבד: א"ל ר' חייא לר' יוחנן. בשעה שלמד זה הלכה ממנו: והא אנן משמנין תנן. דמשמע שיחלקו העלוי בשוה: כפנייתא. תמרים רעים: מסיפא. מדוקיא דסיפא המוציא מחבירו ע"ה דאי ס"ד משמנין ביניהן לחלוק הכל בשוה בסיפא נמי ליפלגו בשוה: אלא מאי משמנין. שמן יהא ביניהן. כלומר דסבירא ליה לר' עקיבא דיד כהן על התחתונה דשמין כחוש והשומן שחברו מוטב מזה הוא ביניהן ואמר לו ישראל אייתי ראיה דהאי בכור ושקול ואי לא לית לך תו מידי: מ"ט דר' מאיר. דמחייב במתנות. (ח) לר' עקיבא לא צריך למיבעי מ"ט מחייב משום דכיון דמצריך ליה רעייה ומסתאב ודאי דינו שיהא חייב במתנות הואיל ואסתאב ליה אלא לר' מאיר דלא מצריך ליה ליסתאב אמאי מחייב במתנות הא אכתי יש לו דין בכור עליו: אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו מב' צדדין כו'. ומשום הכי אפי' לא נסתאב חייב במתנות: ואית ספרים דכתיב בהו מ"ט דר' עקיבא ומתרצי נמי לטעמיה הואיל ובא עליו כהן כו': עשו את שאינו זוכה בו כהן לעצמו נמצא שחליפיו דאותו של ישראל הוא ביד כהן ומכר לו הכל הגוף והמתנות הילכך פוטר ר' יוסי: הכל מודים בספק בכור שאין חליפיו ביד כהן. כגון ספק זכר ונקבה דאין כאן לכהן כלום אותו ודאי חייב במתנות: מהו דתימא טעמא דר' יוסי. לאו משום חליפין אלא משום דאי מחייבת ליה במתנות סבר חולין

(ט) דכרי רבינו אינו מובן דהגא לכאורה קתם מתני' דהוא ר"מ ור"י שניהם אליבא דר"ע ור"ט נחלקו ולד"ה השני יבעה עד שיסתאב וכ"ע.

יח: הלוקח עובר פרתו פרק שני בכורות

הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה בו'. בפרק המפקיד (ב"מ דף לח:) פריך דרבא אדרבא אהא דאמר רבא דבשתי כריכות הוה ליה למידק בו': **שמניח** רועה ביניהם ומסתלק. אין זה כי ההוא דגזל אחד מחמשה בני אדם דאמרי' מניח גזילה ביניהם ומסתלק ופריך בפ' המפקיד (שם.) ושקלי ליה כולהו ואזלי והאמר ר' אבא בר זבדא ספק הנוח לנתמלא לא יטול ואם נטל לא יחזיר ומפרש דמניח דקאמר גבי גזל היינו שניח בידו או ביד בית דין עד שיתברר של מי הוא אבל הכא לא חיישינן אי שקלי לה כולהו ואזלי דמיירי כשהפקידו [מ] לו שלא מדעתו ואינו מוטל עליו לשמור ולא הוי [לא] [נ] בספק הינוח ואי מסתלק דהכא בעי למימר שיחלוקו ביניהם הוי ממש כמו [נא] דרבי טרפון ואם רולה לומר מסתלק וכל דאלים גבר [נב] לריך לומר דהא דמדמי להא דר' טרפון לשנים שהפקידו אצל רועה הכי קאמר דכיון דהתם כל דאלים גבר ולא אמרינן ביה המוציא מחבירו עליו הראיה אבל הכא הוא נתקן [יד] כמו כן גבי כהן [ט] (שיחלוקו):

אקנויי קא מקני ליה מקום בחצרו. ואפי' בלא קנין קא קני דגמר ומשעבד [טו] נפשיה אי נמי כמה פעמים הרועה פותח ונועל כדאמר [ז] תיזיל איהי ותחוד ותפתח ובלשות בעל הבית קא מחזיק: דהך

כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב חליפין ביד כהן אין אין חליפין ביד כהן לא מהו דתימא ר' יוסי [מ] לדבריו דר' מאיר קאמר ליה לדידי אפי' אין [נ] חליפין ביד כהן דאי מחייבת ליה במתנות אתי ליה לידי גיזה ועבודה לדידך אודי לי מיהא היכא [ג] דחליפין ביד כהן דעשו שאינו זוכה כזוכה ואמר ליה ר' מאיר לא [ד] ואמר רב פפא הכל מודים בספק מעשר [א] שפטור מן המתנות הכל מודים מאן ר' מאיר פשיטא עד כאן לא קמחייב ר' מאיר התם אלא [ב] בספק בכור הואיל ובא עליו כהן משני צדדין אבל ספק מעשר לא מהו דתימא טעמא דר' מאיר דלא תשתכח תורת מתנות [ו] אפילו ספק מעשר נמי קא משמע לן ומי מצית אמרת הכי והקתני סיפא שהיה ר' יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב מהו דתימא ר' מאיר אפי' ספק מעשר מחייב והא דמיפלגי בחליפין להודיעך כחו דרבי יוסי דפטר אפי' היכא דכהן בא עליו משני צדדין קא משמע לן: מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו: אמאי יחלוקו ניחזי אי שמן מית דכהן הוא והאי דאיכא דבעל הבית ואי כחוש מית דבעל הבית מית והאי דאיכא [ז] דכהן הוא אמר [רבי] אמי חזר בו ר' טרפון: ר"ע אומר המוציא מחבירו עליו הראיה: אמר רבי חייא [ח] משל דר' טרפון למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ומשל דרבי עקיבא למה הדבר דומה לאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה אלא במאי פליגי ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ומסתלק ור' טרפון פליג באחד שהפקיד אצל בעל הבית [ט] אמר רבא ואיתימא רב פפא הכל מודים [י] בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ובאחד שהפקיד אצל בעל הבית [יא] שהמוציא מחבירו עליו הראיה לא נחלקו אלא בחצר בעה"ב ורועה כהן [יב] רבי טרפון סבר אקנויי קא מקני ליה בחצירו (לא) [יג] [יד] וניחא ליה דליתעביד מצוה [בממוניה] והוה ליה כשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהן ומסתלק ור"ע סבר כיון דאית ליה פסידא לא מקני ליה מידעם והוה ליה כאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה: **מתני'** [יז] רחיליו שלא ביכרו וילדו שני זכרים (ב) שניהם לכהן זכר ונקבה הזכר לכהן שני זכרים ונקבה אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה רבי עקיבא אומר [יח] משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות רבי יוסי פוטר מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו ר' עקיבא אומר [יט] המוציא מחבירו עליו הראיה [כ] שתי נקבות עליו הראיה [כא] שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום [כב] אחת ביכרה ואחת לא ביכרה (ג) וילדה שני זכרים אחד לו ואחד לכהן ר' טרפון אומר הכהן בורר את היפה ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות רבי יוסי פוטר שרבי (ד) יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב מת אחד מהן ר' טרפון אומר יחלוקו ר' עקיבא אומר [כג] המוציא מחבירו עליו הראיה [כד] זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **גמ'** צריכא דאי אשמועינן קמייתא בההיא קאמר ר' עקיבא [כה] דתרי מחדא אבל (ד) רחיליו שלא ביכרו דתרי מחדא וחד מחדא אימא מודי ליה לר' טרפון דהך דילידא חד שביח טפי ואי אשמועינן הא בהא קאמר רבי עקיבא דתרוייהו לא ביכרו אבל אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים אימא מודי ליה לר' טרפון דהך שילדה שני זכרים [כו.] התם קאמר ר"ע כהן נוטל כחוש: **משום דתרי מחדא.** רחל נפוק ומספקא מילתא והמוציא מחבירו עליו הראיה: **אבל שני רחליס.** שילדו שני זכרים ונקבה דתרי [כז] נפקו מחדא וחד מחדא: **אימא מודי ליה** [כח] [ו] **רבי טרפון.** דכהן בורר לו את היפה לפיכך הוא יפה שילא יחיד ולא היתה הנקבה עמו וזהו ולאי בכור גמור: (ו) [כט] **והך דילידא חד שביח טפי.** שביח מעולה:

מתני'

נא א מיי' פ"ט מהל' בכורים הל"ג:
נב ב מיי' פ"ה מהל' בכורות הלכה ה סמג עשין ריד טוש"ע יו"ד סי' שז סעי' ח:
נג ג מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' כ:
נד ד ה ו מיי' פ"ה מהל' בכורות הלכה כ סמג עשין דש טוש"ע יו"ד סי' שיח סעי' כ:
נה ז מיי' שם סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סי' שיח סעי' ג:
נו ח ט י מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

שיטה מקובצת

א) יוסי אע"ג דאין חליפיו נמי פטור והא דקתני חליפיו לדבריו: ב) אין חליפיו ביד כהן נמי פטירנא דאי: ג) היכא דחליפיו ביד אות ן' נמחק: ד) לא קמ"ל אמר רב פפא אות ר' נמחק: ה) אלא הואיל וכהן בא עליו משני תיבות בספק בכור ואות ר' נמחק: ו) מתנות ואפילו בספק: ז) דאיכא בריא דכהן הוא אמר רבי אמי: ח) חייא בר אבא א"ר יוחנן משל: ט) כהן. עיין בתוס' לקמן דף לה ע"ב: י) דניחא ליה אות ר' נמחק: יא) שתי רחילות. עיין בתוס' דף ט: יב) עקיבא דכהן נוטל כחוש משום דתרי מחדא היא דאיתילד ואיכא למימר קמא ברי ואיכא למימר בתרא ברי ואמר ליה לכהן זיל ואייתי ראיה ואפיק אבל: יג) עליו הכהן משני כו' יוסי תלמודא דהואיל: יד) תיבות ודאי טעמא לאו נמחק: טו) הוא חייב הס"ד: טז) מחבירו עליו הראיה: יז) פסידא כגון היכא דאיכא ספיקא דמפסיד בעל: יח) דתרי זכרים מחדא נפקו: יט) ליה לר' טרפון: כ) דהך דילידא אות ר' נמחק: כא) הוי כספק: כב) כמו יחלוקו דר"ט: כג) גבר כיון דאין אחד מהם מוחזק צריך לומר: כד) לתקן כאן גבי תיבת כמו נמחק ותיבת כן ל"ש: כה) ומשעבד ליה חצירו אי נמי וכו' תיבת נפשיה נמחק:

רבינו גרשום

הוא ואתי לידי גיזה. הילכך דאע"ג דאין חליפין ליפטר: קמ"ל. ר' אלעזר דמשום חליפין הוא והיכא דאין חליפין חייב: ומי מצית אמרת הכי. דנסיק אדעתין דר' יוסי משום דאי מחייבת ליה אמר: והתני סיפא. בפירוש ר' יוסי אמר כל שחליפיו כו'. אלמא דטעמיה משום חליפין: מהו דתימא ר' יוסי. לא בעי חליפין אלא לדבריו דר' מאיר קאמר וכו' להכי איצטריך ר' אלעזר למימר דחייב: בספק מעשר. כגון קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין העשירי מעשר והתשיעי קרב במומו ואחד עשר קרב שלמים והיינו ספק מעשר שפטור מן המתנות דאין יכול לבוא עליו משני צדדין וכ"ש מעשר ודאי דפטורה דהוי קדשים קלים וישראל אכיל ליה כוליה חוץ מאימורין: ור' מאיר מחייב. אלמא דאין מחייב ר' מאיר אלא מבכור דבא משני צדדין אבל במעשר לא מחייב ולא איצטריך דרב פפא: אבתי איצטריך מהו דתימא ר' מאיר כו' קמ"ל רב פפא דפטר לדברי הכל: ואמאי יחלוקו. הא אמר איהו דהכהן בורר לו את היפה דההוא דבריא נפק ברישא: וניחזי. השתא אי שמן מית והיינו דבריא דכהן הוא כו': חזר בו ר' טרפון. ממאי דאמר מעיקרא בורר אלא סבר דיחלוקו אפי' שניהם חיים: ר' עקיבא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה כו'. כלומר דברשותא דבעה"ב קאי וכהן בעי איתויי ראיה: לשנים שהפקידו אצל רועה שתי בהמות ומתה אחת מהן ואין יודע הרועה של מי המתה וזהו הדין שמניח החייה ביניהן ומסתלק והוי ממון מוטל בספק

שהפקידו אצל בעה"ב והמוציא מחברו ע"ה. להכי נקט שנים שהפקידו אצל רועה ואחד שהפקידו אצל בעה"ב שכן דרך בני אדם ב' מפקידין בהמתן אצל רועה ואחד דרכו להפקיד אצל בעה"ב: דהך דילידה חד שביח טפי שהיה בריוח שלא דחקו אחד והוא הבכור ודאי ולימא אפי' לר' עקיבא יטול השמן הכהן: בהא ב' רחילות שלא ביכרו קאמר ר"ע דהכהן נוטל כחוש משום דתרוייהו לא ביכרו ומספקא לן איזו ילדה הכחוש אם זו שילדה זכר ונקבה אם זו שילדה זכר לבדו שצריך ראיה ג) דהא לא בכיר שביח טפי ויטול הכהן הבריא צריכא דבכולהו פליג ר"ע:

ג) ב"מ לז:, ב) [לקמן נח. ספסיס ד: ב"מ כט:], ג) [לקמן לה:], ד) ל"ל תלמודא וגי' ל"ק לגמריה, ה) אפשר דפוטר עי' ל"ק, ו) אותה אחת הנשארת בין ל"ק, ז) לר' טרפון ל"ק, ח) אלנו ל"ק, ט) ספסיס ל"ק, י) ל"ק מ"ו, כ) גיטין עז:.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בחלרו דניחא ליה: (ב) שם במשנה שני זכריס נותן שניסס: (ג) שם לא ביכרה וילדו כו' ר' מאיר כל"ל ופוס ו' נמחק: (ד) גמ' אבל שתי רחלים שלא ביכרו: (ה) רש"י ד"ה שמניח וכו' מחבירו עליו הראיה ומתני': (ו) ד"ה דהך דילידא חד:

מוסף רש"י

בשנים שהפקידו אצל רועה. זה טלה אחד וזה שניס, זה אומר שניס שלי וזה אומר שניס שלי (ב"מ לז:). **כל שחליפיו ביד כהן.** כגון הלי ספק בכור שהכהן נטל את אמו, פטור ישראל מן המתנות דזרוע ולחיים וקיבה, דעשו שלינו זוכה כזוכה (לקמן לה:).

רבינו גרשום (המשך)

וחולקין. כך האחד שהוא חי מנח ביניהם בין כהן לישראל הילכך חולקין: לאחד שהפקיד אצל בעל הבית בהמה אחת. וערבה בעדרו ומת אחד מהעדר ואין יודע אם משל בעל הבית הוא או של מפקיד וזהו הדין המוציא מחברו עליו הראיה: אלא במאי פליגי. הואיל ור' חייא אמר דנראין דברי זה ודברי זה ומביא ראיה לזה ולזה אלא במאי פליגי אמאי לא מודו אהדדי והלא שניהן שוים שהפקידו אצל רועה דהכי דינן ושוין נמי באחד שהפקיד אצל בעל הבית. (לאו) ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה. אע"ג דאיכא למימר שרועה מניח ביניהם ומסתלק אפי' הכי קאמר ר' עקיבא שהמוציא מחבורו עליו הראיה: ור' טרפון פליג באחד שהפקיד. כלומר דלא פליגי אלא הכל מודים בשנים ובאחד כו': הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה. היינו אם מסר בעה"ב בהמתו שלא ביכרה לרועה דיש עליה נמי רשות כהן וילדה ב' זכרים ברשות הרועה ודאי יש דין שיחלוקו. ובאחד שהפקיד אצל בעה"ב כגון שברשות בעה"ב והבהמה מסרה בעה"ב לרועה כהן: ר' טרפון סבר אקנויי אקני ליה. בעה"ב לרועה כהן מקום בחצרו שיהיה בכורו שם דניחא ליה לבעה"ב דתיתעביד מצוה בחצרו שיגדל בכורו של כהן שם והוה ליה כשנים שהפקידו אצל רועה ב' הן הכהן ובעה"ב והחצר היא הרועה שיש לשניהם רשות בה: שמניח גזילה ביניהן. הילכך יחלוקו: ור' עקיבא סבר כיון דאית ליה פסידא. לבעל הבית דזימנין דמית הבכור ואתי כהן ואמר לא בכור מית אלא חדא בהמה דידך מית ומשום הא חששא לא מקני ליה מקום והוה ליה כהן אצל חצר כאחד

ל) גרלאה ל"ל אבל אחת ביכרה ואחת לא ביכרה דהא דלא בכיר שביח טפי והו"ל דיטול הכהן הבריא לריכא וכו'.

מתני' יוצא דופן. ג) בכור שיצא דרך דופן (ג) ד) הבא אחריו בכור (לזכרים ולא) לרחמים ולא לזכרים ולא לרחמים אחריו בכור לרחמים ולא לזכרים כו' ג"ק, ג) [ויקרא פ], ד) [ויקרא יז], ה) כאן הס"ד ואח"כ מה"ד יכול אפי' יצא אחר כו' דרך רחם הס"ד אח"כ ד"ה ת"ל בכור דמשמע כו' ל"ק, ו) דרך. ל"ק, ז) [ל"לאפי ד"ה בכור], ח) ל"ק מ"ז. ל"ק, ט) בכור דקנא. ל"ק, י) ל"ק מ"ז. ל"ק, כ) אייתי לקמיה ל"ק, ל) הבא דאמרינן ל"ק, מ) [וע"ע תוס' בגיטין נו. ד"ה ענגלא מ"ו], נ) כמו בענגלא. ל"ק, ס) לאו לפרס כלל הלריך לפרט קא אתא אלא לפרושי פרט הלריך לכלל כדקתני כו'. ל"ק, ע) בכור לוולדות. ל"ק,

דהך שלא ביכרה שביה טפי. והכי נמי יש בפ"ק דתמורה (דף ח:) מר זוטרא איקלע בי רב אשי יב) אתמי לקמיה בשרא אמרו ליה לטעום מר דמברי לא משום דבוכרא הוא ועגלא תילתא יג) ולא היינו שלשי לבטן כדפירש"י יד) כדאמרינן סנהדרין (דף סה:) עבדי יג) ליה עגלא תילתא אלא דתילתא לשון חשיבות כמו ושלישים על כולו (שמות יד מ):

ביצד קדש לי כל בכור. פי' בקונט' שזהו כלל ופרט דבכור כלל זכר פרט ואין בכולל אלא מה שבפרט והך ריש"א לאו פירוש"א דכלל הלריך לפרט הוא אלא מלעיתא וסיפא דקתני אי זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם וזה לא פטר יד) תחלת רחם והיינו כלל הלריך לפרט שאין אתה יכול להבין מה הכלל אומר עד שיבוא הפרט ופירשו לפי שיש לפרש בכור לגמרי בכור לכל הוולדות או בכור לרחמים אע"פ שאינו בכור לוולדות כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן או בכור לזכרים אע"פ שיצתה נקבה לפניו דרך רחם בא הפרט ופירש שאינו קרוי בכור אא"כ הוא בכור לרחמים שפטר ופתח את הרחם וכיוצא בזו שנינו בפ' כסוי הדם (חולין פח:) אלא וכסהו בעפר יכול יכסהו בחתן או יכפה עליו הכלי ת"ל בעפר אין לי אלא עפר מנין לרבות חרסית ונעורת של פשתן כו' ת"ל וכסהו ומקשינן ואימא וכסהו כלל בעפר פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ומשיגין משום דהוה ליה כלל הלריך לפרט ואין דנין אותו בכלל ופרט לפי שיש לפרש כסוי בשני דרכים אחד בדבר הגס כגון אבן או כלי ואחד בדבר הדק לכך כתב בעפר ופירש וכסהו בדבר דק הנבלע בו ומכסהו הכתוב מדבר ע"כ לשון הקונטרס והשתא פירושו יתכן לפי דברי רבינא דבסמוך דאמר בכור לדבר אחד הוי בכור אבל במסקנא דשמעתין אמרי' דמחוורתא כאביי דאמר בכור לדבר אחד לא הוי בכור ולאביי לא הוי יפ) כלל הלריך לפרט לכל דבר דאי אפשר לפרש בכור אלא יז) לגר אחד ומיהו יש לפרש לאביי דאי לאו פרט הוה אמינא דאפי' יוצא דופן הוא בכור כיון דהוי בכור לוולדות ואע"ג דלא הוי בכור לרחמים וי"א מפרש יח) לאביי בכור ופטר רחם תרוייהו כלל ותרוייהו פרט ותרוייהו הלריכי להדדי ובכל אחד אתה מוצא כלל הלריך לפרט ופרט הלריך לכלל שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד דבכור משמע אפי' יוצא דופן ופטר רחם ממעיט ליה ופטר רחם משמע אפי' יצא אחר יוצא דופן ובכור ממעיט ליה ור"ת מפרש דבין הכא ובין בחולין (שם) הוי בכלל ופרט גמור יט) דבעלמא דבכור משמע בין הכי ובין הכי ואתיא פרטא למעוטי וכן וכסהו משמע בין כסוי כלי בין כסוי עפר מה שילקה ופרטא משמע עפר דוקא ומה שתלמודא חשבו שם כלל הלריך לפרט לאו אכפיית הכלי דהכיא ברייתא קאי אלא אדרשא אחריתי דדרים התם ברים פירקין (דף פג:) מצי"ת דבעפר דלריך שיתן עפר מלמטה ועפר מלמעלה דמוכסהו לא שמעי' למטה אלא למעלה ולא משום הפרט כ) חושב שם כלל הלריך לפרט אלא משום ייתורא דבי"ת דכתיבא בפרט והכך שמעתין כט) פ) לפרושי פרט הלריך לכלל קא אתא כדקתני בסיפא אי פטר רחם יכול אפי' יצא אחר יוצא דופן ת"ל בכור כדפי' בקונטרס ואע"ג דקתני מכלל הלריך לפרט ומפרט הלריך לכלל כיצד דמשמע דאתא נמי לפרושי כלל הלריך לפרט עיקר מילתא לא נקטיה אלא משום פרט הלריך לכלל: **רישא** לא קנסיב ליה תלמודא בבור אלמא בבור לדבר אחד הוי בבור. משמע דכיון דבכור לדבר אחד הוי בכור הוה מחייבינן אפי' יצתה נקבה לפניו אי לאו פטר רחם ותימה דרבי טרפון דמספקא ליה היה לו לחייב ל) מספק כמו יוצא דופן ויוצא אחריו דלא ממעט יוצא דופן מפטר רחם וי"ל דנהי דלא מסתבר ליה למעוטי יוצא דופן מפטר רחם משום דהוי לא) ע) [בכלל וולדות] אין לזכרים אין לנקבות לכל הפחות אתא למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו דאי לאו הכי פטר רחם דכתב רחמנא למה לי:

מתני' יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים רבי עקיבא אומר א שניהן אינן בכור הראשון (ב) מפני שאינו פטר רחם והשני מפני שקדמו אחר: **גמ'** במאי קמיפלגי רבי טרפון מספקא ליה בבור ג) לדבר אחד אי הוי בבור אי לא הוי בבור ורבי עקיבא פשיטא ליה ד) בבור לדבר אחד לא הוי בבור: תנו רבנן מכלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל כיצד [1] קדש לי כל בבור יכול אפילו נקבה במשמע תלמוד לומר [2] זכר אי זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו תלמוד לומר [3] פטר רחם אי פטר רחם יכול אפילו יצא אחר יוצא דופן ת"ל בבור א"ל רב שרביא לאביי רישא לא קנסיב לה תלמודא בבור אלמא בבור לדבר אחד הוי בבור סיפא קנסיב לה תלמודא בבור אלמא ה בבור לדבר אחד לא הוי בבור אמר ליה לעולם בבור לדבר אחד לא הוי בבור ורישא ה"ק אי זכר יכול אפי' יוצא ו דופן ת"ל פטר רחם רבינא אמר לעולם בבור לדבר אחד הוי בבור וסיפא ה"ק אי סלקא דעתך יצא אחר יוצא דופן קדוש בבור דכתב רחמנא למה לי דאי

דהך דלא ביכרה שביה טפי צריכא: **מתני'** יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים רבי עקיבא אומר א שניהן אינן בכור הראשון (ב) מפני שאינו פטר רחם והשני מפני שקדמו אחר: **גמ'** במאי קמיפלגי רבי טרפון מספקא ליה בבור ג) לדבר אחד אי הוי בבור אי לא הוי בבור ורבי עקיבא פשיטא ליה ד) בבור לדבר אחד לא הוי בבור: תנו רבנן מכלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל כיצד [1] קדש לי כל בבור יכול אפילו נקבה במשמע תלמוד לומר [2] זכר אי זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו תלמוד לומר [3] פטר רחם אי פטר רחם יכול אפילו יצא אחר יוצא דופן ת"ל בבור א"ל רב שרביא לאביי רישא לא קנסיב לה תלמודא בבור אלמא בבור לדבר אחד הוי בבור סיפא קנסיב לה תלמודא בבור אלמא ה בבור לדבר אחד לא הוי בבור אמר ליה לעולם בבור לדבר אחד לא הוי בבור ורישא ה"ק אי זכר יכול אפי' יוצא ו דופן ת"ל פטר רחם רבינא אמר לעולם בבור לדבר אחד הוי בבור וסיפא ה"ק אי סלקא דעתך יצא אחר יוצא דופן קדוש בבור דכתב רחמנא למה לי

דאי

מתני' יוצא דופן. ג) בכור שיצא דרך דופן (ג) ד) הבא אחריו בכור (לזכרים ולא) לרחמים ולא לזכרים ולא לרחמים אחריו בכור לרחמים ולא לזכרים כו' ג"ק, ג) [ויקרא פ], ד) [ויקרא יז], ה) כאן הס"ד ואח"כ מה"ד יכול אפי' יצא אחר כו' דרך רחם הס"ד אח"כ ד"ה ת"ל בכור דמשמע כו' ל"ק, ו) דרך. ל"ק, ז) [ל"לאפי ד"ה בכור], ח) ל"ק מ"ז. ל"ק, ט) בכור דקנא. ל"ק, י) ל"ק מ"ז. ל"ק, כ) אייתי לקמיה ל"ק, ל) הבא דאמרינן ל"ק, מ) [וע"ע תוס' בגיטין נו. ד"ה ענגלא מ"ו], נ) כמו בענגלא. ל"ק, ס) לאו לפרס כלל הלריך לפרט קא אתא אלא לפרושי פרט הלריך לכלל כדקתני כו'. ל"ק, ע) בכור לוולדות. ל"ק,

דהך שלא ביכרה שביה טפי. והכי נמי יש בפ"ק דתמורה (דף ח:) מר זוטרא איקלע בי רב אשי יב) אתמי לקמיה בשרא אמרו ליה לטעום מר דמברי לא משום דבוכרא הוא ועגלא תילתא יג) ולא היינו שלשי לבטן כדפירש"י יד) כדאמרינן סנהדרין (דף סה:) עבדי יג) ליה עגלא תילתא אלא דתילתא לשון חשיבות כמו ושלישים על כולו (שמות יד מ):

ביצד קדש לי כל בבור. פי' בקונט' שזהו כלל ופרט דבכור כלל זכר פרט ואין בכולל אלא מה שבפרט והך ריש"א לאו פירוש"א דכלל הלריך לפרט הוא אלא מלעיתא וסיפא דקתני אי זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם וזה לא פטר יד) תחלת רחם והיינו כלל הלריך לפרט שאין אתה יכול להבין מה הכלל אומר עד שיבוא הפרט ופירשו לפי שיש לפרש בכור לגמרי בכור לכל הוולדות או בכור לרחמים אע"פ שאינו בכור לוולדות כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן או בכור לזכרים אע"פ שיצתה נקבה לפניו דרך רחם בא הפרט ופירש שאינו קרוי בכור אא"כ הוא בכור לרחמים שפטר ופתח את הרחם וכיוצא בזו שנינו בפ' כסוי הדם (חולין פח:) אלא וכסהו בעפר יכול יכסהו בחתן או יכפה עליו הכלי ת"ל בעפר אין לי אלא עפר מנין לרבות חרסית ונעורת של פשתן כו' ת"ל וכסהו ומקשינן ואימא וכסהו כלל בעפר פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ומשיגין משום דהוה ליה כלל הלריך לפרט ואין דנין אותו בכלל ופרט לפי שיש לפרש כסוי בשני דרכים אחד בדבר הגס כגון אבן או כלי ואחד בדבר הדק לכך כתב בעפר ופירש וכסהו בדבר דק הנבלע בו ומכסהו הכתוב מדבר ע"כ לשון הקונטרס והשתא פירושו יתכן לפי דברי רבינא דבסמוך דאמר בכור לדבר אחד הוי בכור אבל במסקנא דשמעתין אמרי' דמחוורתא כאביי דאמר בכור לדבר אחד לא הוי בכור ולאביי לא הוי יפ) כלל הלריך לפרט לכל דבר דאי אפשר לפרש בכור אלא יז) לגר אחד ומיהו יש לפרש לאביי דאי לאו פרט הוה אמינא דאפי' יוצא דופן הוא בכור כיון דהוי בכור לוולדות ואע"ג דלא הוי בכור לרחמים וי"א מפרש יח) לאביי בכור ופטר רחם תרוייהו כלל ותרוייהו פרט ותרוייהו הלריכי להדדי ובכל אחד אתה מוצא כלל הלריך לפרט ופרט הלריך לכלל שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד דבכור משמע אפי' יוצא דופן ופטר רחם ממעיט ליה ופטר רחם משמע אפי' יצא אחר יוצא דופן ובכור ממעיט ליה ור"ת מפרש דבין הכא ובין בחולין (שם) הוי בכלל ופרט גמור יט) דבעלמא דבכור משמע בין הכי ובין הכי ואתיא פרטא למעוטי וכן וכסהו משמע בין כסוי כלי בין כסוי עפר מה שילקה ופרטא משמע עפר דוקא ומה שתלמודא חשבו שם כלל הלריך לפרט לאו אכפיית הכלי דהכיא ברייתא קאי אלא אדרשא אחריתי דדרים התם ברים פירקין (דף פג:) מצי"ת דבעפר דלריך שיתן עפר מלמטה ועפר מלמעלה דמוכסהו לא שמעי' למטה אלא למעלה ולא משום הפרט כ) חושב שם כלל הלריך לפרט אלא משום ייתורא דבי"ת דכתיבא בפרט והכך שמעתין כט) פ) לפרושי פרט הלריך לכלל קא אתא כדקתני בסיפא אי פטר רחם יכול אפי' יצא אחר יוצא דופן ת"ל בכור כדפי' בקונטרס ואע"ג דקתני מכלל הלריך לפרט ומפרט הלריך לכלל כיצד דמשמע דאתא נמי לפרושי כלל הלריך לפרט עיקר מילתא לא נקטיה אלא משום פרט הלריך לכלל: **רישא** לא קנסיב ליה תלמודא בבור אלמא בבור לדבר אחד הוי בבור. משמע דכיון דבכור לדבר אחד הוי בכור הוה מחייבינן אפי' יצתה נקבה לפניו אי לאו פטר רחם ותימה דרבי טרפון דמספקא ליה היה לו לחייב ל) מספק כמו יוצא דופן ויוצא אחריו דלא ממעט יוצא דופן מפטר רחם וי"ל דנהי דלא מסתבר ליה למעוטי יוצא דופן מפטר רחם משום דהוי לא) ע) [בכלל וולדות] אין לזכרים אין לנקבות לכל הפחות אתא למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו דאי לאו הכי פטר רחם דכתב רחמנא למה לי:

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

תורה אור השלם

1. קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:
שמות יג ב
2. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בַּבָּקָרְךָ וּבַצֹּאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בִּכּוֹר צֹאנֶךָ:
דברים טו יט
3. וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ:
שמות יג יב

הגהות הב"ח

(א) בשנשן הראשון משום שאינו פטר רחם והשני משום שקדמו: (ב) רש"י ד"ה יוצא דופן כגון שיצא דרך דופן הוי בכור לוולדות ולא לרחמים והבא אחריו הנולד אחריו דרך הרחם הוי בכור לרחמים ולא לוולדות שכבר יצא ולד אחר קודם לו: (ג) ד"ה אי בכור וכו' דאינו בכור לוולדות ולרחמים: (ד) ד"ה בכור וכו' כי יקן וכו' תמוך או שור או שה וכו' אי לרחמים אע"ג דלא לוולדות כגון זכר שיצא:

מוסף רש"י

מכלל הצריך לפרט. לגמוד כלל מן הפרט (חולין פח:).

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

רבינו גרשום

יוצא דופן שלא יצא דרך הרחם ממש אלא כגון שקרעוהו ויצא מן הצד או כדאמרינן בבהמה המקשה שנגממו כתלי בית הרחם והדר יצא: והבא אחריו. דרך הרחם כגון שחזר והבריא הרחם והיה בקודם גמום ואחר יצא זה מרחם (גמום) שלם: שניהם ירעו כו'. משום דיוצא דופן הוי בכור לולידה. והבא אחריו הוי בכור לרחמים. רבי עקיבא אמר שניהם כו': בכור לדבר אחד. או לולידה או לרחמים הוי בכור ואע"ג דלא הוי לכל מילי בכור. דלתלת מילי צריך למיהוי בכור לולידה ולרחמים ולזכרים רבי עקיבא פשיטא ליה דבכור לדבר אחד. כלומר דאי חסר אחד מהני תלת לא הוי בכור: כל בכור. היינו כלל דמשמע כל בכור או זכר או נקבה ת"ל זכר דהיינו פרט למעוטי נקבה:

רבינו גרשום (המשך)

בעינן בכור והאי לא הוי בכור לולידה: רישא לא קא נסיב לה בכור. לכל מילי דהיינו רישא אי זכר וכו' ת"ל פטר רחם כלומר מדלא קאמר ת"ל בכור משמע דסבירא ליה דאע"ג דיצא אחר יוצא דופן נקבה הוי בכור הואיל והוי בכור לרחמים ולזכר אלמא דבכור לדבר אחד הוי בכור: ואע"ג דלתרתי מילי הוי בכור כיון דמחזור אחד קרי ליה בכור לדבר אחד: סיפא נסיב בכור. היינו סיפא אי פטר רחם אלמא דלכל מילי בעי בכור. וקשיא רישא לסיפא: לעולם כו'. ורישא תריץ הכי אי זכר יכול אפילו יצא דרך דופן הוא עצמו הבכור ת"ל פטר רחם וזה אינו פטר רחם. ועכשיו כיון דלא תני יכול אפילו יצאה נקבה לפניו דרך רחם ת"ל פטר רחם דדייקינן מינה הא יצאה נקבה לפניו דרך דופן דאפילו הכי הוי בכור אלא תני יכול אפילו יצא דרך דופן דליכא למידק מינה הא יצאה נקבה לפניו דרך דופן דלא קא מיירי בנקבה כלל

(ה) [לקמן מז:], ו) בכור לזכרים ולא לרחמים והבא אחריו בכור לרחמים ולא לזכרים כו' ג"ק, ז) [ויקרא פ], ח) [ויקרא יז], ט) כאן הס"ד ואח"כ מה"ד יכול אפי' יצא אחר כו' דרך רחם הס"ד אח"כ ד"ה ת"ל בכור דמשמע כו' ל"ק, י) דרך. ל"ק, יא) [ל"לאפי ד"ה בכור], יב) ל"ק מ"ז. ל"ק, יג) בכור דקנא. ל"ק, יד) ל"ק מ"ז. ל"ק, טו) אייתי לקמיה ל"ק, טז) הבא דאמרינן ל"ק, יז) [וע"ע תוס' בגיטין נו. ד"ה ענגלא מ"ו], יח) כמו בענגלא. ל"ק, יט) לאו לפרס כלל הלריך לפרט קא אתא אלא לפרושי פרט הלריך לכלל כדקתני כו'. ל"ק, כ) בכור לוולדות. ל"ק,

שיטה מקובצת

(א) לדבר עי' בתוס' (דף מז ע"ב): (ב) אלמא דבכור לדבר: (ג) יוצא דרך דופן: (ד) דופן דהוי בכור לזכרים ולזלידה ולא בכור לרחם והבא אחריו ולד שילדה אחריו כדרכה דרך רחם דהוי בכור לרחם ולא לזכרים ולזלידה ותיבות לזכרים ולא נמחק: (ה) ת"ל הזכר אשר: (ו) רחם נ"א בספרים כ"א ת"ל פטר רחם וזה לא פטר את הרחם בתחלה בכ"מ ככתוב בתוס' עד הנבלל בו ומכסהו הכתוב מדבר אי פטר רחם זכר ולא נאמר בכור דמשמע בכור לכל מילי כו' ככתוב בדפוס עד להיות מוסיף על הפרט יכול אפי' יצא וכו'. [תי' מדכתיב אפשר ל"ש ונמחק]: (ז) ידענן האי משמעותא: (ח) הבהמה וכן כי יתן: (ט) להבין מה הכלל אומר עד שבא הפרט: (י) דלא מימעיט האי: (יא) קרינא ליה דהא בכור: (יב) תיבת הוי נמחק: (יג) תיבת ולזכרים נמחק: (יד) כלומר בכור: (טו) מצי נסיב תלמודא: (טז) תיבת נמי נמחק: (יז) כלומר בכור דקרא: (יח) דקרא נמי משמע: (יט) נמי אמרי' בפ"ק: (כ) אשי אייתו לקמיה: (כא) תיבת משום ל"ש: (כב) תילתא ס"א ליכול מר דמברי משום דבוכרא עגלא (יתיתותא) [תילתא] לאו: (כג) עבדי להו דמברי תיבת לי' ל"ש: (כד) וזה לא פטר תחלה את הרחם: (כה) הוי האי כלל הצריך לפרט לכל דבר ס"א דלדבריו אי אפשר: (כו) אלא בצד אחד: (כז) מפרש דלאביי בכור: (כח) חושבו שם: (כט) ובהך שמעתין ס"א ובריתא דשמעתי' לפרושי: (ל) לחייב נמי יצאת נקבה לפניו מספק: (לא) דהוי בכור לוולדות בין:

שיטה מקובצת (המשך)

נז א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הל' ד [ופי"ל מהלכות בכורים הל' טז] טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף כ:

(ב) מאי ל"ל ושפיר י"ל דבכור לכל מילי בעי כמו סיפא:

פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן. אין לפרש דיולדת תוך שתי שניס אלא דאם איתא שילדה בשנה שניה לא היתה מוזרת ויולדת בשלשים אע"ג דגדולה יולדת בכל שנה כענין שפי' רש"י בגמ' גבי גדייה דאמר יולדת אינה מוזרת ויולדת תוך שנתה ופירש בקונטרס אע"ג שהגדולות מוזרות ויולדות בתוך שנתן הקטנות היולדות אין מוזרות ויולדות בתוך שנתן אין לפרש כן דבהדיא אמרי' בריש אין מעמידין (ע"ז דף כד:) גבי ואת בניסס כלו בבית אי בפחותה מבת שלש מי קילא והתנן פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן ס"מ [1] תוך שתים לא ילדה כלל: **ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא.** כפ' בהמה המקשה (חולין דף עז.) תנן שליא שילתה מקלתה אסורה באכילה כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה משמע שפשוט באשה יותר מבהמה ותימה [מ] דהכי תנן הכא בהמה כמו אשה ואית ספרים דלא גרסי התם כן אלא גרסי סימן וולד באשה סימן וולד בבהמה ורבי אומר שיש לישב הגירסא דמשום דשפיר אינו סימן ולד בבהמה כמו באשה נקט כי האי לישנא דמ"מ שליא היא סימן ולד בבהמה כמו באשה: **ברובא** דאיתיה קמן כמו **תשע חנויות.** הוי מני למימר וליטעמיך מי פליג ר' מאיר התם [נא] אחרי רבים להטות כתיב (שמות כג) ומהתם יליפינן תשע חנויות בפ"ק דחולין (דף יא.): **איש כתב** [נב] **רחמנא ומקשינן אשה לאיש.** משמע הכא דחלילת קטנה פסולה דאורייתא כמו קטן ותימה דבמתני' [נג] בפרק מצות חליצה (יבמות קד:) בירושלמי גרסינן החולצת [נד] מן הקטן חליצתה פסולה קטנה שחלצה מחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה וכן יש במקצת ספרים שלנו וקאמר בגמ' [נה] זו דברי ר' מאיר דקאמר אים כתב בפרשה ומקשינן אשה לאיש משמע דמודה ר' מאיר דחלילתה כשרה דיעבד אלא [נו] לכתחלה אינה חולצת ולרבנן חולצת אפי' לכתחלה ובירושלמי נמי מוקים לה כר' מאיר וברוב ספרים שלנו גרסינן חליצתה פסולה אבל קשה דא"כ [נז] [נח] ילמדנה בהדי אינך דקתני בגבא דלעיל [נט] חרש וחרשת וקטן וליתני הכי החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת מן הקטן וקטנה שחלצה חליצתן פסולה ועוד דמאי שנא דגבי קטנה קתני תחלוץ [סא] משתגדל וגבי קטן לא תני הכי ועוד דפשיטא כיון דחליצתה פסולה דתחלוץ משתגדיל נכון נראה דגרסי' כשרה כמו בירושלמי

דאי למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו מפטר רחם נפקא אלא שמע מינה בכור למעוטי היכא דיוצא אחר יוצא דופן אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא אי סלקא דעתך בכור לדבר אחד הוי בכור תינה היכא דיצא זכר (ג) [2] יוצא דופן וזכר דרך רחם דלא קדוש [3] דאימעוט לידה מבכור דבכור לרחמים איכא בכור לזכרים (ד) ליכא אלא היכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם ליקדש דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחם אלא מחוורתא כדאביי:

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

הלוקח [1] בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם ביכרה אם לא ביכרה רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק רחל בת שתים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק [2] פרה וחמור [3] בנות שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק אמר לו רבי עקיבא אילו בוולד בלבד הבהמה נפטרת [4] (ג) כדבריך אלא אמרו [5] סימן [6] הוולד בבהמה דקה טינוף [7] ובגסה שיליא [8] ובאשה [9] שפיר ושיליא זה הכלל כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום וכל שלא ביכרה הרי זה לכהן [10] ואם ספק יאכל במומו לבעלים: **גמ'** מיכן ואילך [11] אמאי ספק הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן נינהו והא ודאי מילד אוליד לימא רבי ישמעאל כר' מאיר ס"ל [12] דחייש למיעוטא אפי' תימא רבנן כי אזלי [13] בתר רובא ברובא דאיתיה קמן כגון [14] תשע חנויות וסנהדרין אבל רובא דליתיה קמן לא אזלי רבנן בתר רובא והא קטן וקטנה דרובא דליתיה קמן וקאזלי רבנן בתר רובא [15] דתנן [16] קטן וקטנה לא [17] חולצין ולא מייבמין דברי רבי מאיר אמרו לו יפה אמרת שאין חולצין איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש [18] מה טעם אין מייבמין אמר להם קטן שמא ימצא סרים קטנה שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעין בערוה ורבנן זיל בתר [19] (רובא) קטנים ורוב קטנים לאו סרים נינהו זיל בתר [20] קטנות ורוב קטנות לאו איילונית נינהו אלא אמר רבא

דאי למעוטי יצאה נקבה לפניו. דרך רחם מפטר רחם נפקא אלא למעוטי יוצא אחר יוצא [3] דרך דופן. בין אביי (לרבא) [לרבינא] ליכא מידי אלא במשמעותיה דקרא פליגי: **אי ס"ד בכור לדבר אחד.** משמע [4] בכור ויוצא אחר יוצא דופן לא ממשמעותא אימעיט אלא מריבויא תינה היכא דילא זכר תחלה דרך דופן והדר נפק זכר אחרינא דרך רחם דהוה אימעיט מריבויא דקרא דמסתברא דקרא אתא למעוטי [5] דהא (ד) [6] דבכור לרחמים הוא דאיכא לזכרים ולזכרים ולידה: **אלא היכא דילפה נקבה דרך דופן.** והדר נפק זכר דרך רחם ליקדוש דהא הוי בכור לתרי מילי לרחמים ולזכרים (ה) ומריבויא דקרא לא מצית למעוטי אלא חד [7] מסתברא דיוצא אחר יוצא דופן זכר קממעט ולא יוצא אחר יוצא דופן נקבה ואמאי קתני בברייתא סתם [8] אפילו יוצא אחר יוצא דופן ולא (ו) פליגי בין זכר לנקבה: **אלא מחוורתא דאביי.** דמשמעותיה [9] הוי בכור לכל מילי משום הכי מימעיט כולהו [10]: **הדרן עלך הלוקח עובר פרתו**

הלוקח בהמה. עז בת שנתה. שילדה בתוך שנתה: **ודאי.** אותו הולד לכהן דקודם לכן לא ילדה: **ספק.** יולדה ויאכל במומו לבעלים. (ז) ספק של פטר חמור מפרים טלה והוא לעצמו: **טינוף.** מפרש בגמ' [כ.] שמא טנפה בתוך שנתה (ח) והוי [11] סימן ולד ונפטרה מן הבכורה הלכך אפי' עז בת שנתה ספק היא: **שפיר.** עור (ט) צורת הולד: **גמ' ר' מאיר חייש למיעוטא.** כדקתני לקמן קטן וקטנה: **פשע חנויות.** כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ונמלאת אחיכת בשר לשם בקרקע כשרה דכל דפרים מרובא פרים והיינו רובא דאיתיה קמן שהרי החנויות לפנינו: **וסנהדרין.** כגון שנים עשר מזכין וחמד עשר מחייבין זכאי: **רובא דליתיה קמן.** כגון הכא דאמרת הלך אחר רוב בהמות שבכל העולם: **פוגעין בערוה.** דכיון דאינה רואיה להוליד לא קריין בהו והיה הבכור אשר תלד (י) ופקעה מהן תורת ייבום וקיימי באיסור (יא) (בייבום) אשת אח:

רובא

[1] [ע"ז כד:], [2] נדה כה., [3] [יבמות סח:] קיט. גיטין ב: ע"ז לד: מ. חולין ו. יח: פו. נדה לא: מח. לקמן מב:], [4] [צ"לדתניא], [5] יבמות סב: קיח: קיט. נדה לב., [6] רוב. צ"ק, [7] רוב. צ"ק, [8] הוי צ"ק, [9] בכור לרחמים הוא דאיכא בכור לזכרים ליכא צ"ק, [10] ומסתברא. צ"ק, [11] [דבריס כהן], [12] צ"קמ"ז.צ"ק, [13] דהא תנן צ"ק, [14] [יבמות קה:וסס], [15] לענייניהו ולתנאנהו בהדי. צ"ק, [16] מתני בה בסס ר' יוחנ דר"מ. צ"ק, [17] ודיבורא לאין מזכיר כי אם טעם יבום ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית אבל. צ"ק, [18] ומפליגא. צ"ק, [19] [ע"ז דף כ:], [20] [ע"ז כד:], [21] [יבמות סח:] קיט. גיטין ב: ע"ז לד: מ. חולין ו. יח: פו. נדה לא: מח. לקמן מב:], [22] [צ"לדתניא], [23] יבמות סב: קיח: קיט. נדה לב., [1] רוב. צ"ק, [2] רוב. צ"ק, [3] הוי צ"ק, [4] בכור לרחמים הוא דאיכא בכור לזכרים ליכא צ"ק, [5] ומסתברא. צ"ק, [6] [דבריס כהן], [7] צ"קמ"ז.צ"ק, [8] דהא תנן צ"ק, [9] [יבמות קה:וסס], [10] לענייניהו ולתנאנהו בהדי. צ"ק, [11] מתני בה בסס ר' יוחנ דר"מ. צ"ק, [12] ודיבורא לאין מזכיר כי אם טעם יבום ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית אבל. צ"ק, [13] ומפליגא. צ"ק, [14] [ע"ז דף כ:], [15] [צ"לדתניא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' זכר דרך דופן וכו' דרך רחם לא קדוש דלמעוטי מבכור כל"ל ותינח לידה נמתק: (ב) שם לזכריס ולולדות ליכא: (ג) בשמנה נפטרת היה כדבריך: (ד) רש"י ד"ה לא אי ס"ד וכו' דהא בכור לרחמים הוא דאיכא בכור לזכריס ולולדות ליכא: (ה) ד"ה אלא היכא וכו' לרחמים ולזכריס וכיון דמריבויא דקרא לא וכו': (ו) שם ולא פליג בין זכר: (ז) רש"י ד"ה ספק וכו' לבעלים ואם ספק של פטר חמור הוא מפרים: (ח) ד"ה טינוף וכו' דהוי: (ט) ד"ה שפיר עור שיש בו צורת הולד: (י) ד"ה פוגעין וכו' בלילוסו אשת אח כל"ל ותינח ביייבום נמתק:

גליון הש"ם

מתני' בנות שלש ודאי לכהן. עי' תוס' חולין מז ע"א ד"ה כל:

מוסף רש"י

פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן. ולד לאשון שנלד בית ישראל, אם זכר הוא ודאי לכהן, אם אינם יתירים בעת לידתה על בת שנה, דודאי לא ילדה בנית נכרי (ע"ז כד:). מכאן ואילך ספק. אם יתירים על בת שנה שהיתה כשנולדה בנית ישראל הוי ולדה זה ספק בכור, ולאיכא למימר כבר בכרה בנית עובד כוכבים ואינה בכורה בנית עובד כוכבים וזה בכור שלה, וירשה בכור זה עד שיתמלא, שהרי אינו ראוי לקרבן שמא אין זה בכור, ולאחר שיש בו מום יאכלנו בעליו ולא יתננו לכהן, שבכור בעל מום מותר לגרים ואין בו אלא משום גזלת מתנות כהונה אפילו הוא ודאי, וזה ספק הוא הכהן מוציא מחבירו ועליו הראיה שלא ילדים בנית העכו"ם, וגבי ספק פטר חמור מפרים עניו טלה לתיתרו בהנאה, דכתיב תפדה בשה, והטלה יעבוד לעצמו, דאפילו ודאי פטר אין קדושה תלה על טלה הניתן אלא משום גזלת הכהן יש וכיון שהוא ספק אפילו גזל ליכא דראיה על הכהן (ע"ז כד:). **סימן הוולד בבהמה דקה.** לענין לפטור את שבא אחריו תמותת בכור, טינוף. לאחר שקבלה מן הזכר ונולד הולד נימוח חב סימנו ויוצא ויהולך, ואותו טינוף

דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחמים אמאי ליקדוש (הא כתב רחמנא כל הבכור אשר יולד אלמא דבעי נמי בכור לידה): אלא מחוורתא כדאביי. כדתריץ לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור ורישא הכי [קאמר כו'] וכלל הכי בגרינן: (א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא תינח היכא דיצא זכר דרך דופן וזכר דרך רחם דלא קדוש דאימעוט ליה מבכור דבכור לרחמים איכא בכור לזכר ליכא אלא איכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם בתמיהא ליקדוש דהא איכא בכור לזכר ובכור לרחמים אלא מחוורתא כדאביי): **סליק פ"ק**

(**אם**) עז בת שנתה לקח וילדה בסוף שנתה: ודאי לכהן. דבכור הוא דבתוך שנתה לא ילדה קודם השתא: מיכן ואילך. אם קנאה יתירה מבת שנה וילדה: ספק. הוא אם ילדה קודם אי לא וספק הוי בכור וירעה ויאכל במומו: וכן רחל בת שתים ודאי לכהן. דקודם אינה יולדת: ופרה וחמור בני שלשה ודאי לכהן מיכן ואילך ספק. וספק דחמור במקום רעייה דבהמה טהורה יפרוש טלה תחת זה ספק פטר חמור והוא לעצמו: אילו בולד. ממש דבהמה נפטרה מן הבכורה היה כדבריך דעז בת שנתה ודאי לכהן דכו' אלא אמרו סימן ולד בבהמה דקה טינוף: אם הפילה דם מרחמה אותו דם הוה ולד אלא שהפילה ולההיא דם קרי טינוף ובמקום הולד הוא ונפטר מן הבכורה: וכן בהמה דקה. אם בהמה הפילה שליא בלבד היינו סימן ולד דאין שליא (מן) בלא ולד ונפטרה מן הבכורה: וסימן הולד באשה שפיר ושליא. ושפיר היינו זה שבתוך השליא ואיכא למיחש שמא טינפה בתוך שנתה ואח"כ ילדה לסוף ה' חדשים משום הכי הכל ספק אפי' בת שנתה: כל שידוע שביכרה. או בטינוף או בילדה אין כאן לכהן: ושידוע שלא ביכרה ודאי לא בטינוף ולא בילדה: ואם ספק. היינו הלוקח ואפילו בתוך שנתה: ששפעה חררת דם קשה דחדרה היינו נמי סימן וולד ותיקבר כדין בכור ונפטר שוב מן הבכורה: ואמאי ספק. כלומר דאינו נאכל אלא במומו: לימא הלך אחר וכו' והא דאי מילד אוליד. בתוך שנתה והאי דקא ילדה השתא אחר שנתה ליהוי חולין בגמורין ויאכילנו בלא מום: כרבי מאיר. דחייש למיעוט כדאמר לקמן אינא נמי מיעוט בהמה דלא ילדה בתוך שנתה הילכך הוי ספק: אפי' תימא. ר' ישמעאל כרבנן ס"ל דאזלי בתר רובא: וכי אזלי בתר רובא. דכיון דאיכא ט' חנויות לקמן אמר' כל דפריש מרובא פריש וסנהדרין דאזלי בתר רוב: אבל רובא דליתיה לקמן. (לא ילוד לקמן) [כמו רובא דבהמה] אזלי נמי בתר מיעוט דלא ילדי הילכך ספק: קטן וקטנה דרובא דליתיה לקמן. דלא חזינא רובא דעלמא אי הוי סריסים אי איילונית אי לא. ואפי' הכי אזלי בתר רובא: דתנן כו' איש כתיב גבי חליצה ולא גבי יבום דכתיב אם לא יחפוץ האיש: ונמצא פוגע בערוה ולא מקיימא מצות יבום: ורבנן. סברי מייבמין דזיל בתר רוב קטנים (כלל) ואף על גב דליתא קמן:

מסורת הש"ס

(א) [ע"ז כד:], (ב) נדה כה., (ג) [יבמות סח:] קיט. גיטין ב: ע"ז לד: מ. חולין ו. יח: פו. נדה לא: מח. לקמן מב:], (ד) [צ"לדתניא], (ה) יבמות סב: קיח: קיט. נדה לב., (ו) רוב. צ"ק, (ז) רוב. צ"ק, (ח) הוי צ"ק, (ט) בכור לרחמים הוא דאיכא בכור לזכרים ליכא צ"ק, (י) ומסתברא. צ"ק, (כ) [דבריס כהן], (ל) צ"קמ"ז.צ"ק, (מ) דהא תנן צ"ק, (נ) [יבמות קה:וסס], (ס) לענייניהו ולתנאנהו בהדי. צ"ק, (ע) מתני בה בסס ר' יוחנ דר"מ. צ"ק, (פ) ודיבורא לאין מזכיר כי אם טעם יבום ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית אבל. צ"ק, (צ) ומפליגא. צ"ק, (ק) ועוסה. צ"ק, (ר) [צ"ל האשה רבה דף לז.],

שיטה מקובצת

(א) זכר דרך דופן: (ב) תיבות דאימעוט לידה מבכור נמתק: (ג) נפטרת היה כדבריך: (ד) טינוף (עי' בתוס' דף מ ע"א ותוס' נדה דף כה ע"א): (ה) ובאשה עי' תוס' ב"ק דף יא ע"א: (ו) ואילך ספק אמאי זיל בתר רוב: (ז) אזלי רבנן בתר: (ח) רובא דתניא: (ט) לאיש אלא מה: (י) רוב קטנים: (יא) בתר רוב קטנות: (יב) יוצא דופן בין אביי לרבינא ליכא: (יג) האי דבכור לרחמים הוא דאיכא ובכור לזכרים ולידה: (יד) חד ומסתברא דיוצא: (טו) סתם יכול אפילו: (טז) דממשמעותיה דקרא הוי: (יז) כולהו ריש לשון אחר אבל זה עיקר: (יח) ספק ולד תיבת סימן נמתק: (יט) באיסור אשת אח תיבת ביבום נמתק: (כ) דתוך שתים: (כא) התם הא אחרי: (כב) כתב בפרשה ומקשינן: (כג) דבמתני' בפ' מצות חליצה בירושלמי עי' בתוס' (דף כב ע"ב): (כד) החולצת לקטן חליצתה: (כה) אלא דלכתחילה אינה: (כו) דא"כ ליערבה בהדי: (כז) דלעיל מינה חרש: (כח) קתני תחלוץ משתגדיל וגבי: (כט) אמר לה סתם רבי יצחק בריה דר' חייא ומטי בה בשם ר' יונה דר"מ: (ל) חולצין ואכתי לא קים להו טעמא דשמא תמצא איילונית: (לא) איילונית דירושלמי אינו מזכיר כי אם על טעם: (לב) האחים ושוב אינה: (לג) הביא סימני סריס עד: (לד) לא נולדו בו סימני:

רבינו גרשום

אי למעוטי יצתה נקבה לפניו דרך רחם מפטר רחם נפקא: אלא ש"מ בכור למעוטי יצא אחר יוצא דופן. זכר דלא קדיש דבעינן בכור לרחמים ולזכרים. אבל אי יצתה נקבה לפניו דרך דופן אפי' הכי הוי בכור אע"ג דלא הוי בכור לילדה. אלמא דבכור לדבר אחד דמחוסר דבר אחד בלבד הוי בכור: א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא תינח. כלומר בשלמא מאי דאמרת דהיכא דיצא זכר דרך דופן וזכר הבכור דרך רחם דלא קדיש דקא ממעטת לי' מבכור האי ניחא לי דאנן בעינן בכור לכל דבר: אלא מאי דאמרת דהיכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר בכור דרך רחם [1] דליקדוש משום

מחוורתא

[1] נראה ס"ל דלא קדוש אמאי ליקדוש דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחמים אלא דבעינן נמי בכור לידה:

רובא דתלי במעשה. כגון עיבור הבהמה דתלי בהרבעה ואיכא למיחש שמא לא עלה עליה זכר הילכך ספק: **ואני איי אומר כן.** איי חולק עליך בלשון שמועתי אלא בלשון אחר. ולקמן מפרש מאי איכא בין סבריה לגמריה: **במאי קמיפלגי ר' ישמעאל.** וגמריה דר' יהושע דקתני אבל אמרו: [פ] **בטינוף פוטר פליגי.** דרבי ישמעאל דמשוי ליה ולאי בכור סבר דאי נמי טיף בתוך שנתה לא מיפטרא: **לחומרא.** כגון גבי רישא דשמעתא דאי הוה אזלינן בתר רובא הוה משוינן ליה פשוט ולאי [ד] (דהא) מכאן [ז] ואילך [ח] (הוה) הילכך חיישי למיעוט לחומרא ומשוי ליה ספק אבל הכא אי חיים למיעוט קולא הוא דאפילו בת שנתה משוי ליה ספק: **גמריה.** אבל אמרו [ז] (אית ליה דזעירי): **סבריה.** ואני איי אומר כן כו': **דטינוף** [ו] **בסוף ששה.** דאלינוה שהתחילה לטיף בתחלת חדש שביעי: **אין טינוף פחות מל' יום.** דאינה מקבלת זכר עד ל' יום: **לגמריה.** דלא[ו] [ז] ידעינן שטיפה בת ששה אדר' ישמעאל פליג דאמר בת שנתה ולאי לכהן וקא"ל איהו אפילו ילדה בתוך שנתה ספק דלמא טיף בתוך ג' חדשים או ד' משמולדה וחזרה וילדה בתוך שנתה והיכא דחזינן דלא טיף [ח] **עד סוף ששה** וטיפה בסוף ששה כדאמר רבי יהושע בסבריה ההוא בכור מעלית הוא דהוה טינוף לאו טינוף גמור הוא דאם טינוף היה לא הוה ילדה בתוך שנתה עד יום אחד בשנה שניה דטינוף הוי כל חדש שביעי דזעירי וה' חדשים [ט] ימי העיבור הרי כלתה שנתה ולא תלד עד למחר דכל חדשי עיבור בעינן שלמים ואחר כך יולדת למחר כדאמרינן במסכת נדה (לח:) ויתן ה' לה הריון [י] בגימט' רע"א וט' חדשים של ל' יום הוו ר"ע ימים ויבוא רע"א כתב קרא דיולדת: **לסבריה.** ואף על גב דחזינא דלא טיף עד סוף ששה נמי ספיקא הוא דלית ליה דזעירי:

לגמריה

מחוורתא רבי ישמעאל כר"מ ס"ל דחייש למיעוטא. ומטעם סמוך מיעוטא דאין מתעברות לחזקה דבחזקת שלא ילדה ואיתרע ליה רובא אין לחושבו ולאי בכור דלא הוי אלא פלגא ופלגא כדאמר בר"פ בתרא דיבמות (דף קיט.) ושם האריכתי והא דמטהרינן בספק טומאה בפרק כסוי הדם (חולין דף פו.) היינו משום דילפינן מסוטה [א] ליטהר בדבר שאין בו דעת לישאל ולהכי קאמר התם אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להיתר: **רבינא אמר אפילו תימא רבנן.** תימה דלא משני הכי בר"פ בתרא דיבמות (דף קיט. ושם) אמתני' דלא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא [מעוברת] היא לתרא וי"ל דתשמיש דאדם לא חשיב תלי במעשה כמו תשמיש דבהמה [ב] דפעמים דבהמה צריך להרגיע כדאמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף לא.) מותר להכניס כמכחול בשפופרת: **ורבי** יהושע סבר חוששין לטינוף. וא"ת הא [ג] קא מסקינן לקמן דרבי יהושע לא חיים למיעוטא כדדייק ממתני' דיתה מלאה ר' יהושע אומר אינה חוששת וא"כ היכי חיים הכא למיעוטא דמטנפות ועוד דבכי האי גוונא דהכא אפילו ר"מ לא חיים כדאמר בריש פרק בתרא דיבמות (דף קיט:) דהיכא דאיכא רובא וחזקה הוי המיעוט מיעוט דמיעוטא והכא איכא רובא דאין מטנפות וחזקה שהיא בחזקת שלא ילדה וי"ל דמ"מ לא הוי ולאי בכור [ד] שניתן לכהן דאיכא חזקת ממונא דעדיפא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו לרב דאזיל בממונא אחר הרוב בהיא דהמוכר שור לחבירו ומגא נגחן (ב"ק דף מו.) היינו משום דאמר קיס לי בנפשאי שאני מן הרוב א"נ יש לחלק בין ממון שאין לו תובעין לממון שיש לו תובעין ומיהו היא קלת תימה דלענין לקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב למזבח חשיב ולאי בכור דאזלינן בתר רובא וחזקה ולענין נתינתו לכהן יחשב ספק ונראה לתרץ דלהכי חיישינן למיעוטא דמטנפות משום דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר [ט] בו (מתעברות):

לקולא לא חיישי. ואפילו לכהן ינתן כיון דקרב למזבח [ט]

ומיהו גבי חמורה קשה דהוה לן להעמיד ממון ביד בעלים ולא ניזל בתר רובא דאפילו רב מודה הכא דאין הולכין בממון אחר הרוב כדפי' לעיל וי"ל דגזר חמורה אטו בהמה טהורה: **ואיבעית** אימא בין לקולא בין לחומרא חייש. מעיקרא נמי דהוה בעי למימר [יא] לקולא לא חיים משמע דהיינו לר' ישמעאל אבל לר"מ בכ"מ חיים ומכ"מ אין לדקדק מכאן דהא דר"מ חיים למיעוטא היינו מדאורייתא מדחיים הכא אפילו להקל דהיינו [ו] שלא [יב] נותנו לכהן דלא אזלינן בממון אחר הרוב א"נ משום דאיכא רוב [יג] מתעברות כשמגיעות לזמן הראויות להתעבר שמסייע למיעוטא ובפ' אין מעמידין (ע"ז דף לד:) גבי גבינת בית אוייקי אמר דר"מ חיים למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא ולא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום משמע דבאותו מקום נמי [יד] לאו מדאורייתא אלא מדרבנן מטעם גזירה אטו מיעוטא ובפ"ק דחולין (דף יב.) נמי דפריך לר"מ פסח וקדשים מאי איכא למימר דשרא רחמנא ולא קאמר בשר תאוה מאי איכא למימר דשרא רחמנא משמע דמדרבנן חיים למיעוטא ואפילו גזר בשר תאוה בפסח וקדשים לא גזר דלא אפשר ואף על פי שלא יכלו להעמיד שם גזירתם העמידוה היכא דאפשר ה"נ בדאורייתא היכא דאפשר [יא] אפשר היכא דלא אפשר לבדוק לא אפשר דאם איתא דבדאורייתא אין חילוק בין אפשר לא אפשר לא היה לחכמים לחוש ולגזור היכא דאפשר כיון שראו [יב] שום מקום שלא חשו כגון היכא דלא אפשר ומיהו היכא דחזקה מסייעת למיעוטא נראה דחיים ר"מ למיעוטא מדאורייתא [יג] מדטהר גבי תינוק [ט] ועוד רואה להתיר בפרק כיסוי הדם (חולין דף פו:) לשחוט אותו ואת בנו אחר שחיטת חרש שוטה וקטן [ט] דאף על גב דאין רוב מעשיהן מקולקלין [יד] וא"ת דבפרק האשה (ב"מ דף נה:) גבי חמשה חומשין הן משמע דדמאי הוי מדרבנן אפילו לר"מ דקאמר עשו חיזוק לדבריהם ולמה אינו טבל דאורייתא דסמוך מיעוטו דאין מעשרים לחזקת טבל וי"ל דאין זה חזקה דדלמא כרבי אושעיא [יא] עבדה שהכניסה בסוך (ברכות דף לא.) ועוד דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוטו שאין מעשרין:

מחוורתא ר' ישמעאל כרבי מאיר סבירא ליה דחייש למיעוטא רבינא אמר אפילו תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה אבל רובא דתלי במעשה לא ת"ר עז בת שנתה ודאי לכהן מיכן ולהלן ספק רחל בת שתים ודאי לכהן מיכן ולהלן ספק פרה בת שלש ודאי לכהן מיכן ולהלן ספק חמורה כפרה ר' יוסי ברבי יהודה אומר חמורה בת ארבע שנים עד כאן דברי רבי ישמעאל כשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר להן צאו אמרו לו [א] לר' ישמעאל טעית אילו בוולד בלבד הבהמה נפטרת היה כדבריך [ב] [ג] (אלא) אסימן הוולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא ואני [ד] [ה] אין אני אומר כן אלא עז שטינפה בת ששה יולדת בתוך שנתה רחל שטינפה בת שנתה יולדת בתוך שתים אמר ר' עקיבא אני לא באתי לידי מדה זו אלא כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום וכל שלא ביכרה הרי זו לכהן ספק יאכל במומו לבעלים במאי קמיפלגי ר' ישמעאל ור' יהושע לימא בטינוף פוטר קמיפלגי רבי ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר ורבי יהושע סבר טינוף פוטר אי דחזינן [ו] דטינוף דכולי עלמא לא פליגי דטינוף פוטר והכא בחוששין לטינוף קא מיפלגי רבי ישמעאל סבר אין חוששין לטינוף ור' יהושע סבר חוששין לטינוף ולא חייש והאמר רבא מחוורתא רבי ישמעאל כר"מ ס"ל דחייש למיעוט כי חייש לחומרא לקולא לא חייש ואיבעית אימא בין לקולא בין לחומרא חייש והכא במטנפת וחוזרת ויולדת בתוך שנתה קמיפלגי דרבי ישמעאל סבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והא מדאוליד ודאי לא טניף ור' יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה ואני איני אומר כן אלא עז שטינפה בת ששה יולדת תוך שנתה רחל שטינפה בת שנתה יולדת בתוך שתים מאי איכא בין גמריה לסבריה [ז] שטינפה בסוף ששה ואיכא בינייהו דזעירי דאמר זעירי [ג] אין טינוף פחות משלשים יום לגמריה אית ליה דזעירי לסבריה לית ליה דזעירי ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דזעירי והכא ביולדת למקוטעין קמיפלגי

לגמריה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואני איני אומר כן:

רבינו גרשום

אלא מחוורתא כו'. ברובא דלא תלי במעשה. כגון סריס ואיילונית דמעצמן הוו הכי: אבל רובא דתלי במעשה. באחר לא אזלי בתר רובא אלא חיישי למיעוט מאי מעשה בשמא אם עלה עליה זכר אי לא: כפרה. דבת שלש ודאי לכהן: עד כאן דברי ר' ישמעאל. היינו כמו דברי ר' ישמעאל: עז שטינפה בת ששה. חדשים יולדת בתוך שנתה דטינוף הוי בחדש שביעי ומתעברת לסוף שביעי וטוענת [ה"] חדשים ויולדת לסוף שנתה וטינוף פוטר מבכורה: אני לא באתי לידי מדה זו. דאיני יודע אם מטנפת בסוף ששה אם לא: אלא כל שידוע כו' ואם ספק ר' עקיבא מחמיר שהוא נוהג ספק בכל אפילו בת שנתה: ר' ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר. ומשום ה"ק ודאי לכהן דלא ילדה עדיין ואפילו אם טינפה קודם לא נפטרה בכך: ר' ישמעאל סבר [אין חוששין לטינוף]. כיון דלא חזינא אין חוששין לטינוף הואיל דבתוך שנתה ילדה דתרתי לא עבדה: והאמר רבא מחוורתא [ר' ישמעאל] כר"מ סבירא ליה דחייש למיעוט. אפילו היכא דליתיה קמן דלא חזינא הכא נמי ניחוש לטינוף אע"ג דלא חזינא: כי חייש לחומרא. לחייבה בבכורה דמיעוט בהמה אין יולדת בתוך שנתה והך נמי אימר לא ילדה ומיחייבה בבכורה. אבל הכא אם חייש למיעוט דטנפו היינו קולא ופטור מן הבכורה: ואני אין אני אומר כן. מפרש הברייתא כגון אמר מר: מאי איכא בין גמריה לסבריה. אלא אמרו היינו גמריה מה שלמד מרבו. סבריה היינו ואני איני אומר כן. ולדברי שניהם משמע דטנוף פוטר: כגון שטינפה בסוף ששה. חדשים שנולדה כשמתחיל חדש השביעי: ואיכא בינייהו דזעירי דאמר. דטינוף ל' יום הוי: לגמריה. שלא נאמר בה יולדת בתוך שנתה משמע שיום ראשון בתחלת שנה שניה יולדת: אית ליה דזעירי. דל' יום שלמים מטנפת ומתעברת ה' חדשים שלמים (שבו) שהוא עבור בהמה דקה נמצא יולדת יום אחד בשנה שניה: לסבריה דאמר. יולדת בתוך שנתה

עין משפט נר מצוה

ז) א מיי' פ"ל מהלכות בכורות הלכה י טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ז:

שיטה מקובצת

א) לו לישמעאל טעית ותיבת לר' נמחק: ב) אלא אמרו סימן: ג) ואני איני אומר כן: ד) לסבריה כגון שטינפה: ה) מה"ד לימא בטינוף: ו) מכאן ולהלן הלכך: ז) תיבות אית ליה דזעירא נמחק: ח) דלא נקט שטינפה בת ששה אית ליה דזעירא ואדרבי ישמעאל: ט) חדשים שלמים ימי: י) הריון והריון בגימטריא: יא) לטהר בדבר: יב) לפעמים דבבהמה צריך: יג) תיבת קא נמחק: יד) בכור שיתנן לכהן דאיכא חזקה דממונא דעדיפא: טו) להתעבר הס"ד ותיבות בו מתעברות נמחק: טז) למזבח מטעם רוב ומיהו: יז) למימר דלקולא לא: יח) שלא ליתנו לכהן: יט) דאיכא רוב דמתעברות כשמגיעות: כ) לא אסר מדאורייתא: כא) דאפשר לבדוק אפשר: כב) שיש מקום תיבת שום נמחק: כג) מדאורייתא מדמטהר גבי תינוק ועוד דרצה להתיר: כד) מקולקלין אלמא חייש למעוטא מדאורייתא היכא דאיכא חזקה בהדה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואם תאמר: כה) אושעיא עבד שהכניסה במרץ שלה ועוד:

חלב פוטר איכא בינייהו. פסק ר"ת דחלב אינו פוטר דלקמן בפירקין (דף כד.) מסקינן כרשב"ג דאמר בלוקח בהמה מניקה מעובד כוכבים דפטורה מן הבכורה דלא מרחמא אע"כ ילדה אבל מטעם חלב לחוד לא מיפטרא אי לאו דאיכא ולד בהדה לחזינא דמרחמא ליה ומניקתו ומתוך כך מדקדק ר"ת דהכי הלכתא דחייסינן למיעוטא היכא דאיכא חזקה בהדה כי הכא שהיא בחזקת שלא ילדה ואפילו לא קיימא לן כרבי מאיר דמטהר בההיא דרוב תינוקות מטפחים (נדה דף יח:) מטעם סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר מיהא חייסינן ואע"ג דבפ"ק דחולין (דף יא:) משמע דאין הלכה כר"מ אפילו להחמיר דקאמר לר"מ דחייס למיעוטא היכי אכיל בשרא משמע דאין הלכה כן דלא קאמר היכי אכלינן בישרא מכל מקום היכא דחזקה מסייעתו חייסינן והכא איכא חזקה דהעמד בהמה בחזקת שלא ילדה וסמוך מיעוטא דחולבות ואע"פ שאינן יולדות לחזקה והא דאמרינן פ"ק דחולין (דף ג:) דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאין מומחין לחזקה דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שלא נשחטה ההוא רובא מצוי הוא ושכיח טובא כענין שמצינו בריש גיטין (דף ב:) ואפילו לר"מ דחייס למיעוט' סתם ספרי דדייני מגמר גמירי והמיעוט לא שכיח ולא חייס ליה ר"מ כדאמרינן בריש בנות כותים (נדה דף נב.) וכן י"ל בההיא דיבמות (דף קכא:) דמיס שאין לסס סוף דליעבד אשתו מותרת ולא אמרינן סמוך מיעוטא דנמלטים לחזקת אשת איש [1] ומה שהמירו אם לכתחלה משום חומרא דאשת איש וגוסס נמי לא אזלינן ביה בתר רובא להעיד עליו להשיא את אשתו [2] וגם באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי והדר מסבלי דאיכא רובא וחזקה להתירא חייסינן למיעוטא להחמיר לפי גירסת רבינו חננאל בקדושין בפרק שני (דף נ:) ויש לתמוה אהא דפריך הכא לר' יהושע דאמר חלב אינו פוטר מהא דא"ר יהושע ביבמות (דף קיט.) יאתה מצוה אינה חוששת כדמפרש דלא חייס למיעוטא דזכרים ודוחק מתוך כך לומר דאיפוך ומאי [3] קשה בההיא דיבמות ליכא חזקה בהדי מיעוטא אבל בהדי מיעוטא דחולבות איכא חזקה ולפיכך חייס ועל כרחין מתניתין דהתם נמי מוכחא דיש חילוק דרישא דלא תנשא ולא תתייבם כו' מפרש התם מטעם סמוך מיעוט לחזקה ולא פליג עליה ר' יהושע דאין לומר דפליג בסיפא והא"ה בריש דאלרבה הוה ליה לאשמועינן דפליג בריש ואע"ג דאיכא חזקה וא"ל [4] כיון דמשכח בריתא איפכא לא חש מלתרץ מיהו תימה דלמאי דמפיך ר"ש דתקשי לן דכאן א"ר יהושע חלב פוטר אלמא לא חייס למעוטא ואע"ג דאיכא חזקה בהדה ובההיא דיבמות משמע דלא פליג ר' יהושע אלא בסיפא אבל בריש אלא בחזקת מודה ומי הוה אמרינן דלא אשיב מיעוטא דאיכא חזקה בהדה מה שהיא בחזקת שלא ילדה שאדרבה העמד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה [5] שהוא חולין בימי אמו אז הוה אתי שפיר וגם הא דצריך לומר איפוך אבל קשה דא"כ ר"ש בן גמליאל דסבר חלב אינו פוטר אלמא חייס למיעוטא ואע"ג דליכא חזקה בהדה ובריש כל הלמים (ע"ז דף מ:) משמע דלא חייס למיעוטא ולא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום כדגזר ר"מ מטעם דחייס למיעוט ועוד קשיא דבסוף אין מעמידין (שם דף לט:) משמע דר' יוחנן [6] סבר כר"מ [7] בגבינות בית אוסייקי דסתמא כר' מאיר וטעמא דר"מ משום דחייס למיעוט כדמפרש בההוא פרקא ובפ"ק דחולין (דף ה:) [8] דר' יוחנן אכל משחיטת כותי ולא חייס למיעוטא החשודים כדקאמר ר"מ התם גבי יינם אע"ג דליכא חזקה בהדה דלא נשחטה וא"ל דליכא סתמי טובא דלא [9] חייסינן למיעוטא ועוד דהתם סתם ואח"כ מחלוקת ברישא דר"מ ורבנן אבל עוד ק' דלקמן (דף כד.) משמע דר' יוחנן אית ליה הלכה כר"ש בן גמליאל גבי ההוא דרשא אחר כרוך אחר רחל ויש לתרץ דאין להחזיק כל הכותים כרשעים אלא [10] להרשע לבדו ועוד קשה דבפ' עשרה יוחסין (קדושין דף פ.) גבי רוב תינוקות מטפחים משמע דר' יוחנן דקתני שני דברים אין בהם דעת לישאל ועשאום חכמים כמו שיש בהן דעת לישאל ומיהו מצינו למימר דלעולם [11] מ) כדאמר דמילתיה דר"ש בן גמליאל [12] סבר ר' יוחנן כוותיה בההיא דמשמע [13] דמדפטר מטעם דלא מרחמא להניק אע"כ ילדה [14] ונפקא מינה היכא דחזינן דהוה לה חלב קודם לידה [אם אח"כ דאיכא מיקה] דההיא לא מיפטרא מטעם חלב אי לאו טעמא דלא מרחמא ולפי זה אפשר [15] דהוי רבן שמעון בן גמליאל סבר חלב פוטר ואין ראיה הסתא לר"ת למיעוט היכא דאיכא חזקה בהדה מהא דפסקינן [16] הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ומיהו קשה דר"ש בן גמליאל [17] דאמר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה שפיקא הוי [18] ומפרש [19] אם לאו כלומר אפילו נפל מן הגג או אכלו ארי אלמא חייס למיעוטו נפלים ובריס כל הלמים לא חייס למיעוטו ובלאו קשיא דרשב"ג קשיא נמי הלכתא אהלכתא [20] דלא חייסינן למיעוטו כדמשמע בחולין דלא פריך היכי אכלינן בישרא ובההיא דשבת (דף קלו.) קיימא לן כרשב"ג כדמוכח התם וי"ל דמן הדין היה לנו לפסוק כרבנן והדרבנן סמכינן בשעת הדחק כדמוכח בהחולץ (יבמות דף לז.) אלא [21] מדרבנן החמירו ביבמה הואיל ומת תוך שלשים ואע"פ שנפל מן הגג או אכלו ארי שמא ישתקע הדבר ויאמרו העולם שפיהק ומת ויבא לידי לעז וקלקול ולכך עשאוהו כספק גם לענין אבילות שלא יבא להקל [22] בעדות ועוד שבכל מקום הלכה כדברי המיקל באבל ובלא שהה ח' ימים בבהמה העמידו כרבן שמעון בן גמליאל דאי לא הא לא קיימא

לגמריה לא אמרינן יולדת למקוטעין לסבריה אמרינן יולדת למקוטעין ואיבעית אימא לא אמרינן יולדת (ז) [ח] והכא במקצת היום ככולו קמיפלגי [ט] לסבריה אמרינן [י] מקצת היום ככולו לגמריה לא אמרינן מקצת היום ככולו: אמר ר' עקיבא אני לא באתי לידי מדה זו אלא כל שידוע כו': מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע אמר ר' חנינא מסורא חלב פוטר איכא בינייהו ר' עקיבא [א]סבר חלב פוטר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אין חולבות אלא אם כן יולדות [ב] ור' יהושע סבר הא איכא מיעוטא דחולבות אע"פ שאין יולדות ומי חייש ר' יהושע למיעוט והתנן [ג]-[ד]היתה לה [ה]חמותה אינה חוששת יצאה מליאה חוששת ר' יהושע אומר אינה חוששת ואמרינן מאי טעמא דר' יהושע קסבר רוב מעוברות יולדות ומיעוט מפילות [ו]וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן אלא איפוך [ז] והתניא חלב פוטר דברי ר' יהושע רבי עקיבא אומר חלב אינו פוטר ת"ר [ח] [ט]גדייה שילדה שלש בנות וכל בנותיה ילדו שלש שלש כולן נכנסות לדיר להתעשר א"ר שמעון אני ראיתי [י] שעישרה בתוך שנתה למה לי למיתני שלש שלש תוליד חד מינייהו תלת ואינך תרתי תרתי איידי דאיכא חדא דלא סגיא בלא שלש תנא כולהו דילדו שלש שלש ולמה לי למיתני שלש כלל לילדו כולהו תרתי ותיהדר איהי ותוליד בהדיהן לימא

גמריה לא אמרינן יולדת למקוטעין. הלכך לא נקט סוף שסה: **לסבריה אמרינן.** דלא גמר בהמה מאשה [1]. מקצת יום אחרון של חדש חמישי לעבורה ככולה ויולדת בו ביום הלכך אפילו אית לן דזעירי ונתעברה במרחשון יולדת ביום אחרון של אדר דהוי שנתו: **מקצת היום.** שגמר חדש חמישי או של טינוף: ה"ג **לגמריה לא אמרינן מקצת היום ככולו: מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע.** דבגליר מהכי מי ילדה: **חלב פוטר.** אם חולבת אפילו בתוך שנתה או שנולדה בבית ישראל (ב) לא דאיכוה יולדת עד לאחר שנתה והרי היא חולבת: **ר' יהושע סבר.** טינוף פוטר ולא חלב: **היתה לה חמותה.** אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ומת בעלה בלא בנים ואח אין לו ויש לה חמותה במקומה שילאת משם: **אינה חוששת.** שמא נולד בן לחמיה והויא זקוקה ליבם: **יצאת מליאה.** שהיתה חמותה מעוברת כשילאתה זו משם חוששת: **ומתלה נקיבות.** שאינה זוקקת לייבום: **אלא איפוך.** תרגלא דר' יהושע סבר טינוף פוטר והוא הדין לחלב ואתא ר' עקיבא למימר כל שידוע שביכרה ואפילו על ידי טינוף אין כאן לכהן כו' ספק ואפילו חולבת: **והתניא.** בניחותא: [ג] **גדייה.** נקט משום דדרכה לילד וולדות הרבה בעיבור אחד: **אני ראיתי גדייה שעישרה בתוך שנתה.** כלומר בתוך אותה שנה שילדה השלש בנות חזרו הבנות וילדו עד שנכנסו כולן לדיר להתעשר באותה שנה הן ובנותיהם. ולקמן [כלא.] בעי מאי נפקא מיניה (ג) [ד] לת"ק: לימא

[1] ומה שהמירו אם לכתחלה משום חומרא דאשת איש וגוסס נמי לא אזלינן ביה בתר רובא להעיד עליו להשיא את אשתו וגם באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי

[2] דאמר לר' יוחנן למעוטי דרבי יוחנן: [3] דלא חיישי למיעוטא: [4] אלא הרשע לבדו: [5] דלעולם בדקאי דמילתיה: [6] גמליאל לא סבר: [7] ילדה מכלל דחלב אינו פוטר אלא בעיקר מלתיה הוא דפסיק כוותיה דלא מרחמא אא"כ ילדה ונפקא: [8] דפסקינן לקמן הלכה: [9] דרשב"ג אדרשב"ג דאמר: [10] ומפרש בפ' ר' אליעזר דמילה ותיבות אם לאו כלומר נמחק: [11] להקל בערוה ועוד כו' המיקל באבל וגם בלא שהה ח' ימים בבהמה החמירו כר"ש:

רבינו גרשום

ודאי ליה ליה דזעירי. אבל סבר פחות מל' מטנפת ומתעברת קודם השלמת ל' וילדת בתוך שנתה: לסבריה. דאמר יולדת בתוך שנתה: אמרינן יולדת למקוטעין קודם השלמת ה' חדשים מיום ליום: לגמריה. דלא אמר בתוך שנתה: לא אמרינן מקצת היום. של יום ל' דסוף טינוף ככולו כלומר דכבר שלמו ימי טינוף ובו ביום יכולה להתעבר וחלד ביום אחרון של שנתה אלא בענין ל' של טינוף שלמים מעת לעת ואינה יולדת אלא בתחילת שנה שניה. ולסבריה אמרינן מקצת היום ככולו: מאי איכא בין ר' עקיבא לרבי יהושע. לגמריה דלתרוייהו הוי ספק היכא דלא ידיע: בנות. כגון שהיא ילדה בתחילת שנה ובנותיה בסוף שנתן: ותיהדר איהי. הגדייה ותוליד בהדיהו והויין י' בין

שיטה מקובצת

[א] יולדת למקוטעין והכא: [ב] קמפלגי לגמריה לא אמרינן מקצת היום ככולו לסבריה אמרינן מקצת היום ככולו: [ג] יולדות והא מדקא חלבה מילד ילדה ורבי יהושע סבר חיישינן למיעוטא: [ד] ראיתי גדיה שעישרה בתוך שנתה ולמה לי: [ה] מד"ה גדיה עד ד"ה והתניא בדף כ"א ע"א אינו מפי' רש"י והוא מקצת מפי' הרגמ"ה ומקצת מפי' רש"י ואין אדם יכול לעמוד עליו: [ו] מיניה בין ר"ש לת"ק: [ז] דאפילו לרבי מאיר אות ר' נמחק: [ח] איש משום דמיעוט דנמלטים לא שכיח: [ט] אשתו משום דסמכינן מיעוט דחיים לחזקת אשת איש וגם: [י] ומאי קושיא בההיא: [יא] דכיון דאשכח בריית'א: [יב] בבכורה שהיה חולין במעי אמו והך חזקה עדיפא טפי דאיכא בהדה חזקת ממון דלא מפקא ליה מיד הבעלים אז: [יג] כר"מ דאמרינן לר' יוחנן למעוטי דרבי יוחנן: [יד] דחולין אמרינן דרבי יוחנן: [טו] דלא חיישי למיעוטא: [טז] אלא הרשע לבדו: [יז] דלעולם בדקאי דמילתיה: [יח] גמליאל לא סבר: [יט] ילדה מכלל דחלב אינו פוטר אלא בעיקר מלתיה הוא דפסיק כוותיה דלא מרחמא אא"כ ילדה ונפקא: [כא] דפסקינן לקמן הלכה: [כב] דרשב"ג אדרשב"ג דאמר: [כג] ומפרש בפ' ר' אליעזר דמילה ותיבות אם לאו כלומר נמחק: [כד] להקל בערוה ועוד כו' המיקל באבל וגם בלא שהה ח' ימים בבהמה החמירו כר"ש:

מסורת הש"ס

[1] מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' ח טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף [ג] ד:

[2] ב מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה יז יח טוש"ע אה"ע סימן קנז סעיף ט:

[3] ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' י טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ז:

[4] יא ד מיי' שם פ"ז הלכה ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' יולדת למקוטעין והכא במקצת: (ב) רש"י ד"ה חלב וכו' ולא: (ג) ד"ה אני ראיתי וכו' מאי נפקא מיניה בין ר"ש לת"ק:

מוסף רש"י

היתה לה חמותה. במדינת הים וכשילאתה לא היה לה בן ואין יכס לזו, אינה חוששת. שמא יתן לה יבם, אע"פ דמיישינן לעיל שמא ילדה לה, התם הוא דכל מה דילדה לה בין זכר בין נקבה מפיק לה להא מיכס, אבל תמות דאי נמי ילדה לא זקוק לה לחך אלא אם כן ילדה זכר, ומולי אמי לא מיישינן שמא ילדה וחכר היה (יבמות קיט.). **יצאה מליאה.** יצתה חמותה מעובדת, **חוששת.** שמא זכר היה (שם). **אינה חוששת.** דאיכא למימר שמא הפילה ואם תמלי לומר לא הפילה שמא נקבה היתה (שם).

רבינו גרשום (המשך)

חלב פוטר איכא בינייהו. אם חולבת היא בתוך שנתה. ר' עקיבא אמר. כל שידוע שביכרה לדבריו כיון דחולבת פטורה דהיינו ידוע דאינה חולבת אלא א"כ ילדה: ור' יהושע. דחייש לטינוף דהיינו מיעוט דמיעוט מטנפת חייש נמי למיעוט דחולבות אע"ג דלא יולדת וחייבת בבכורה: היתה לה חמות. במדינת הים. לאשה שהלך בעלה וצורתה למדינת הים אינה חוששת שמא ילדה בן וזוקיקה לו: אבל יצאה מלאה. כלומר מעוברת חוששת ור' יהושע אומר אינו חוששת ותינשא: אלא איפוך. ר' יהושע אמר חלב פוטר כי היכי דפטר טינוף: רבי עקיבא אומר לא פטר. אלא כל שידוע שודאי ביכרה ולא קשיא הא דרבי יהושע אדרבי יהושע: והתניא. סיועא: גדייה שילדה ג' בנות. בבת אחת בסוף שנתה: וכל בנות ילדה ג' ג'. בהשלמת שנתן: כולן נכנסות לדיר. ביחד להתעשר חוץ מן הגדייה. להכי קתני כולן נכנסות לדיר משום דאמרינן לקמן דאין מעשרין משל אשתקד על של שנה זו: אני ראיתי. גדייה שעישרה בנותיה: בתוך שנתה. שבאחת משנותיה נולדו ולא משתכח דהויין הבנות וולדיהן בשנה אחת אלא בשנה מעוברת להעשר

[5] למקוטעין ל"ק, [6] [פסחים ד. וש"נ], [7] [שם אינה חמותן], [8] [מוספתא רפ"ז], [9] מאשה הם"ד ומה"ד מקצת יום אחרון של גמר חדש חמישי לעיבורה או של טינוף ויולדת ביום הם"ד ומה"ד ה"ג לגמריה לא וכו' ככולו הלכך אפילו אית וכו' שנתו הם"ד ומה"ד מאי איכא ל"ק, [10] דאית ליה הלכה כתמס. ל"ק, [11] בעיקר מילתיה. ל"ק, [12] דפטר. ל"ק, [13] דרשב"ג סוכר חלב. ל"ק, [14] בפ' ר"ש אם לא הביא אפילו. ל"ק, [15] דקי"ל כרבנן דלא חייסי למיעוט. ל"ק, [16] דרבנן. ל"ק,

לימא קסבר מטנפת כו' בתוך שנתה. כלומר בתוך שנתה לטיופה. אבל האי בתוך שנתה דלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי יהושע לא הוי אלא בתוך שנתה לולדה שהיא עומדת עדיין בריש [ז] הלכתא: **איכא בינייהו הא דזעירי.** וקמיירי כגון שטיפו הבנות ביום אחרון של ששה חדשים לולדתן ולא ביום תחלת חדש שביעי דהשתא כי יהבת [ח](א) ל' ג) דטיפון וה' חדשים דעיבור נמצא דילדו ביום אחרון של שנתן ונכנסות הן ובנותן לדיר להתעבר דבשנה אחת נולדו: **ורבי שמעון ליה ליה דזעירי.** ולהכי קאמר שעשרה בתוך שנתה כלומר (ב) יום או יומים או עשרה ימים בתוך שנה שנולדו אלא עיכבו לילד עד יום אחרון של שנתן אע"פ שטיפו לסוף ששה: פי' אחר אני ראיתי גדייה שעשרה בתוך שנתה. כלומר בתוך אותה שנה שהיא עומדת נולדה. כילד לאחר שהיה לה חדש נתעברה וילדה לסוף ה' חדשים אלשה הבנות וחזרו הבנות ונתעברו לסוף חדשן וילדו לסוף ה' חדשים הרי שנה. לימא קסבר מטנפת וכו' בתוך שנתה כלומר בתוך שנה שהיא עומדת נולדה דמה שילדה לסוף ששה הוי כטיפון ולהכי אינה יולדת עוד עד חדש או עד חדשיים בשנה שניה. ות"ק מיירי כגון שעשרה בתוך שנתה שנולדה כר' שמעון ולקמן מפרש במאי פליגי והאי בתוך שנתה מפרשים ההוא דלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי יהושע דאמרינן בריש הלכתא [כ.] במטנפת וכו' קמיפלגי: **ת"ק איש ליה דזעירי.** אין לך טיפוף גדול מלידה ולהכי לא מצינו היא למיהדר וליילודי בתוך שנתה עד לאחר יום או יומים ורבי שמעון דלא נחית להכי סבר דמשכחת לה דהדרא וילדה בתוך שנתה דלית ליה הא דזעירי והשתא מצינן למימר דת"ק סבר דאפילו יולדת חוזרת ויולדת בתוך שנתה דהאי בתוך מפרשים לעיל בריש פירקין דלאו תוך ממש (ג) דוקא אלא בסוף יום או יומים. לשון זה אינו עיקר דאיכא פירכא למאן דדייק ביה דבנות היכי משכחת להו דילדו בתוך שנתן כגון שעיברו ביום אלשים לולדתן וילדו לאחר ה' חדשים ביום אחרון אי הכי נמי משכחת לה דתיהדר (ד) ותלד בתוך שנתה: [ט] **והתניא.** בברייתא: [ז] (ה) **גדייה אלש בנות.** בכרס אחד וכל בנותיה ילדו אלש אלש. להכי נקט אלש לשון נקבה דאי הוו זכרים לא הוו מתעברי דאיכא ג' בכורות ותו לא פייסי עשר: **כולן** (ו) **נכנסים לדיר להתעבר.** יחד דכולן יכולין להיות נולדין מאלול לאלול השלש בנות ותשע בנותיהן דאי לא הוו נולדים בשנה אחת לא הוו מיעברי אהדדי בבאחד באלול ראש השנה למעבר[1] (ז) ואין מצטרפין אותן שנולדו לאחר אלול כדמפרש בפרק מעבר בהמה (לקמן דף מז:) והכי (ד) יכולין להיות [1] בנות[1] אלה בשנה אחת כגון שנולדו הבנות באחד באלול ונתעברו לסוף ששה חדשים וילדו אלול (ח) ולמה לי למיתנא אלש בנות **דילדו** (ח) כולהו הג' בנות כו': **לימא קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה.** משעת טיופף עד סוף שנה והאי נמי אינה יכולה לילד הואיל וילדה אלש בנות בתחלת השנה. ולהכי נקט מטנפת (ט) דסד"א דמטנפת נמי שהא לילד כיולדת ובעי למיפשט נמי מינה סתמא אי כתנא קמא אי כר' יהושע דפליג לעיל במטנפת: ומשני **אפילו אם תימלי לומר מטנפת חוזרת ויולדת.** (ו) שילדה והאי אינה חוזרת דברי הכל היא: **איכא בינייהו דזעירי.** (י) וכגון שטיפו הבנות לסוף ששה לולדתן בתחלת חדש שביעי תנא קמא דלא נקט לישנא דתוך אית ליה דזעירי דתו לא מקבלה זכר עד ראש חדש שמיני וימי עיבורן ה' חדשים שלימין אשתכח דלא ילדו עד יום אחד בשנה שניה ומשכחת לה אפילו הכי נכנסות יחד לדיר אימהות ובנות חוץ מן הזקינה כגון שהיתה שנה מעוברת דיום אחד בשנה שנייה שלהן עדיין ראש חדש אב ורבי שמעון דנקט שנתן ביום אחרון של שנה נולדו (ו) ומחוסרי זמן הן עד שבעת ימים ור' שמעון סבר מחוסר זמן הן עד דמתעברי: והתניא

לימא קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה אם תימצי לומר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה יולדת ודאי אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה: אמר רבי שמעון אני ראיתי גדייה כו': מאי איכא בין תנא קמא לרבי שמעון (ט) איכא בינייהו דזעירי (י) תנא קמא אית ליה דזעירי ור' שמעון לית ליה דזעירי ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דזעירי והכא ביולדת למקוטעין קא מיפלגי (ז) לתנא קמא אינה יולדת למקוטעין לרבי שמעון יולדת ואיבעית אימא דכולי עלמא אינה יולדת למקוטעין והכא במקצת היום ככולו קמיפלגי לתנא קמא לא אמרינן מקצת היום ככולו לרבי שמעון אמרי' (ז) מקצת היום ככולו ואב"א דב"ע אמרינן מקצת היום ככולו והכא במחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר קמיפלגי (ז) והתניא

תנא קמא אית ליה דזעירי. גם כאן פי' בקונטרס דימי עיבורה ה' חדשים שלמים משמע שרולה לומר של שלשים יום כמו [ז] שפירשנו לעיל ואי אפשר לומר כן כלל ולמאי דמוקי פלוגתייהו במקצת היום ככולו לדריך [ז] למנות הכל מאחד באלול של שנה זו לאחד באלול של שנה הבאה לשנת הלבנה לאחד באלול ראש השנה למעבר בהמה ולא משכחת לה בשום ענין אלא אם כן היו חדשי העיבור כפי חדשי הלבנה והשתא לתנא קמא לא אמרינן מקצת היום ככולו וכשנולדה באחד באלול לא [ז] קבלה זכר עד מלאת שלשים יום שנולדה דכיון דאמר זעירי אין טיוף פחות מל' יום כל שכן [מ] בתה והשתא שלמי אינהו ל' יום ביום ד' של תשרי דבעינן ל' יום מעת לעת כיון דאין מקצת היום ככולו ואלול חסר הוא ובו ביום אפשר [יב] להתעבר וה' חדשים של עיבור שלמי יום שני של אדר ובו ביום ילדה חשוב אלשים יום מעת לעת לבנותיה קודם שיקבלו זכר וילכו ביום אלישי של ניסן ובו ביום נתעברו ונמצא שכלו ה' חדשי עיבורן ביום אלישי של אלול ובו ביום ילדו ורבי שמעון סבר דאמרי' מקצת היום ככולו וכלים אלשים יום ביום אחד של תשרי ובו ביום נתעברה ונמצא שכלו ה' חדשי העיבור ביום אחרון של שבט דמקצת היום ככולו ובו ביום ילדה חשוב אלשים יום לבנות וילכו ביום אחרון של אדר שהוא חסר ובו ביום נתעברו ונמצא שכלים בכ"ט באב ה' חדשי העיבור ואין לתמוה על שפירש דחדשי העיבור של בהמה דקה לפי חדשי הלבנה דה"נ אשכחן בירושלמי בפרק קמא דנדה דחמורה אע"פ שאינה יולדת למקוטעין פעמים ש"ב [יג] חדשי עיבורן לפי שנת החמה פעמים לפי שנת הלבנה דקאמר התם ר' חייא בר אשי הוה יתיב קמיה דרב חמתיה מבעית א"ל מה כן א"ל חמרתי [יד](ז) בעיא מילא דאתא בעי (מרבענא) שלא תצטנן א"ל לאימתי עלה עליה זכר א"ל ביום פלן וחשיב א"ל בעיא היא עד כדון ותני כן [טו](ח) שפיחת אינה פוחתת מימות הלבנה המוספת אינה מוספת על ימות החמה ואמ"כ אמר אם [טו] וכל מילתיה דרבי יהושע פליג לאמר רבי יהושע בן לוי בקרות (ט) של בית [יז] רבי ממנה שוורים ויש**

[1] בנות מלכות היתה עובדת והרביעי של בית רבי:

א) [לעיל כ.], ב) [פסחים ד. וש"ק], ג) לה' ל' ל"ק, ד) מיהי ומלד בתוך שנתה הס"ד ואמ"כ מה"ד לשנה אחרינא גדייה שילדה אלש כו' והשתא נמתק ל"ק, ה) שיך לעיל דף כ.; ו) [נ"ר כז.], ז) טולדים עם בנות ל"ק, ח) כולהו בנות ל"ק, ט) יבוא ל"ק, י) נהרג אדם מעולם ל"ק, כ) בס"ח רש"א, א) למנות ל"ק, מ) יולדת והשתא ל"ק, נ) מעברתא והיא בעית מילד ואמא בעי ל"ק, ס) הפוחתת אינה פוחתת וכו' והמוספת ל"ק, ע) של אנטוניוס היתה עובדת והרביעי של בית ל"ק,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה איכא וכו' כי יהבת להו אלשים דטיוף: (ב) ד"ה וכ' שמעון וכו' כלומר עדיין היה יום או יומים: (ג) ד"ה ת"ק אית ליה וכו' ממש הוא דוקא וכו' ולשון וכו' אי הכי גדייה נמי משכחת וכו' בתוך שנתה הס"ד ואמ"כ מ"ש גדייה שילדה אלש וד"ה והתניא בגיסתא נמתק: (ד) ד"ה טולן נכנסים וכו' והקד בנות שלה יכולין להיות נולדין בשנה אחת כגון וכו': (ה) ד"ה לימא כו' דס"ד דמטנפת: (ו) ד"ה ומשני וכו' כשילדה ולאי אינה חוזרת ויולדת דבריו: (ז) ד"ה איכא וכו' נולדו הס"ד ואמ"כ מ"ש מחוסרי:

רבינו גרשום

הבנות והאימהות: לימא מדלא תנא הכי ותיהדר איהי אלא וכל בנותיה ילדו שלש ש"מ קסבר מטנפת אינה וכו' האם ודאי טיופף לסוף ר' חדשים שילדה ל' יום ולא יכלה לילד בתוך שנתה אלא בשנה שניה ובריתא משמע דמיירי בתוך שנתן: אם תמצא לומר מטנפת חוזרת. כלומר דלא מיטנפה כל ל' שלימים יולדת ודאי בתחלת שנה אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה הילכך צריך שיאמר וכל בנות ילדו ג': מאי איכא בין תנא קמא לר' שמעון. שניהן שוין שאין הזקנה מתעשרת עמהן: תנא קמא אית ליה דזעירי והני ג' בנות טיפון בתחילת חדש שביעי ללידתן וטיפון ל' יום שלימין ולא מצי ילדי בתוך שנתן אלא בתחלת שנה שניה הילכך לא אמר תנא קמא בתוך שנה: ור' שמעון. דאמר בתוך שנתן ודאי לית ליה דזעירי אלא טיפון פחות מל' ולדו בתוך שנתן ולתנא קמא אינה יולדת למקוטעי' להכי לא אמר בתוך שנה: ואית דמפרש ר' שמעון דאמר אני ראיתי גדייה (בשעושה) [שעישרה] בתוך שנתה קסבר דהגדייה והבנות בנות שנה אחת הן ונכנסות עמהן להתעשר כגון שנולדה גדייה בר"ח אלול ולסוף ל' יום נתעברה ולסוף שבט ילדה ג' בנות ולסוף ל' יום בר"ח ניסן נתעברו אותן ג' בנות ולסוף אב ילדו כל אחת ב' בנות הוו לה שיתא וג' אמהות והזקנה הרי י' כולן בנות שנה אחת ומתעשרין בנות שנתן: ולא מיסחבר הכי חדא דקשיא מאן דאמר מאי איכא בין תנא קמא לר' שמעון דהא קא חזינן דר' שמעון בעי זקנה בהדייהו ותנא קמא לא בעי. ועוד קשיא לי שמעתא דלעיל סברי דר' יהושע: כולי עלמא אמרינן מקצת היום ככולו. ודאי יולדות בתוך שנתן: ובמחוסר זמן פחות מח' היום ככולו ומשכחת שפיר שהבנות ובנות הבנות יתעשרו תוך השנה ממש ואפילו תהיה פשוטה אבל אין רצה לומר שעשרה עמהן הגדייה אלא ה"פ שעשרה שיצא ממנה מתעשרין תוך שנתה אפילו בשנה פשוטה ולהכי לא משכחת לה לפי שיטת הקונטרס ופי' התוס' עיקר: (יג) בריא יבא לשותפו: (יד) דחשיב כלא: (טו) נקב הוה אלא דלא רצה והשאר נמחק: (טו) חשיב ליה לא אפשר כו' אלא אומר ר"ת דכשהיו: (יז) עמו דלר' שמעאל תיבת דהא ל"ש: (יח) ספק ואפילו ביום ראשון של שנה שניה: (יט) בכ"ח באדר: (כ) שפי' נמי לעיל: (כא) לא מקבלה זכר כו' משנולדה דכיון: (כב) אפשר לה להתעבר וה' חדשי העיבור שלמי ביום שני לאדר: (כג) חדש עיבורה לפי: (כד) חמרתי מעברא והיא בעיא מילד בעיא מעברתא שלא: (כה) כן הפוחת אינה: (כו) תיבת וכל נמחק:

(מ) דזעירי דאמר זעירי אין טיופף פחות משלשי' יום תנא: (נ) מיפלגי תנא קמא סבר אינה יולדת למקוטעין ור' שמעון סבר אמרינן: (ס) קמיפלגי ת"ק סבר אינו נכנס לדיר להתעש' ור"ש סבר נכנס לדיר להתעשר והתניא: (ע) בריש שמעתא הס"ד: (פ) יהבת להו ל': (צ) תיבות והתניא בניחותא נמחק: (ק) גדייה וכו' דוקא נקט גדייה לאשמעינן דאפי' מהרה להתעבר בכל יכולת אי אפשר לה לייכנס עם בנות בנותיה להתעשר דאין היא ובנותיה יולדות תוך שנתה עד יום א' בשנה שנייה כדלקמן והאי דנקט ג' בכל בנות' כיון דאיכא חדא דלא סגי בלא שלש נקט שלש בכולהו כדלקמן מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה וכ"ש זו שילדה ולדות גמורים. בתוך שנתה לאו דוקא דהא לאו בתוך שנתה ממש היא שאלמלא כן אף היא תצטרף אלא בתוך שנתה יום שאחר שנתה וכו' ישמעאל ועדיפא מדרבי ישמעאל ואי קשיא כיון דאינה נכנסת עמהם לוקמא כגון שנולדה היא בניסן וילדה באלול דאפשר לה לחזור ולילד עם בנותיה קודם אלול הבא ולישתי וכל בנותיה ילדו תרתי תרתי לאו פרכא היא מדנקט ת"ק גדייה ולא נקיט עז לאפוקי מדר"ש אתא לאשמעינן אע"ג דמקרבין להו לגבי הדדי אי אפשר לכולן להוליד בשנה אחת שתהא הזקנה נכנסת עמהן לדיר הילכך בכל כמה דמצי לקרובי בהו מקרבינן: מאי בינייהו כלומר פלוגתייהו הוו במאי: דזעירי כיון דלא קבלה זכר כל ל' שאחר הטיופף או אחר לידה כ"ש דבתה אינה מקבלת זכר עד מלאת לה ל' יום ואי עיבורה ל' יום שלימים הרי ששה וכן לבנותיה הרי י"ב חדש שלימים ויולדת למחר: ליה דזעירי וכן הבת מתעברת תוך חדשה מקצת היום של גמר חדש הטיופף. ה"ג ואי בעית אימא דכ"ע מקצת היום ככולו והכא במחוסר זמן וכו' ת"ק דלא תנא תוך סבר אע"ג דאפשר להן להולדה תוך שנתן דביום אחרון של שנה נולדה מ"מ מחוסרים זמן הן עד ד' ימים ור"ש סבר מחוסר זמן מתעשרי והתניא בניחותא וכו' כן נמצא בכל הספרים כ"י שבידי וזה הנוסח של התוס' בפירוש רש"י ז"ל: (ק) כולן נכנסות לדיר להתעשר בנותיה ובנותיהן יחד: (ר) למעשר בהמה ואין כו' שנולדו קודם אלול עם אותן שנולדו לאחר אלול: (ש) להיות בני שנה אחת: (ת) אלול שעשרה תוך שנתה והיא נכנסת עמהן דתוך שנתה ילדו היא ובנותיה הס"ד ומה"ד ולמה לי למתני ג' כלל בלידת הבנות הס"ד מתיבת ולמה עד סוף העמוד מוקף בחצי לבנה כי אינו מפי' רש"י: (א) דזעירי. ובקונטרס פי' כגון שטבפו הבנים לסוף ששה ללידתן בתחלת חדש שביעי ולת"ק דלא נקט לישנא דתוך אית ליה דזעירי דתו לא מקבלה זכר עד ראש חדש שמיני וימי עיבורן ה' חדשים מלאים אשתכח דלא ילדו עד יום אחד בשנה שניה ומשכחת לה דאפ"ה נכנסות יחד לדיר האמהות והבנות חוץ מן הזקינה כגון שהיתה שנה מעוברת דיום אחד בשנה שניה שלהן עדיין ר"ח אב הוא ור"ש דנקט שנתן ביום אחרון של שנה נולדו (ו) ומחוסר זמן הן עד דמתעברי: כולי עלמא אמרינן מקצת היום ככולו. ודאי יולדות בתוך שנתן: ובמחוסר זמן פחות מח' אינה יכולה להתעשר עמהן אפילו בשנה מעוברת שהרי צריכה שתהא בת שלשים קודם שתתעבר אבל לר"ש דלית ליה דזעירי ומקצת

כא: הלוקח בהמה פרק שלישי בכורות

ר) ויש לא) ממנו שילדו עכשיו פירוש שילדו למקוטעין ויש מהן שילדו לאחר זמן ואח"כ יב) אומרים כאן בבהמה טמאה כאן בבהמה טהורה כלומר לא פליגי ופריך הא כתיב ג) הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור תספור ירחים תמלאנה וידעת עת לדתנה ופירוש תספור ירחים תמלאנה גג) דאינה יולדת למקוטעין ומשני היא טהורה כבהמה טמאה כלומר דאינה יולדת למקוטעין אבל בהמה טהורה יולדת למקוטעין ובשמעתין יד) פלוגתא בבהמה טהורה: **אף** מחוסר זמן קדוש **לפני זמנו.** והא דאמר בתמורה פרק אלו קדשים (דף יט:) הרי מחוסר זמן דלא חזי ואמר רבי שמעון קדוש היינו במעשר בהמה כדמוכח הכא דפליגי ר' שמעון ורבנן אבל בשאר קדשים מודה אפילו ר' שמעון טו): **שכן גואל מום בו'.** הא דלא קאמר נמי ואין באים מחולה לארץ כשאר קדשים יח) משום דפלוגתא היא התם בגמרא תמורה (דף כא.): **אכילה.** פירש בקונטר שנאכלין במומן בלא פדיון וקלת קשה הא יט) מכלל גואל הוא ונראה לפרש דמשונה אכילתה משאר פסולי המוקדשין דאין נשחטין באיטליז כ) וממכרים באיטליז ונשקלים בליטרא ומדאורייתא הוא כדמשמע בפרק קמא דתמורה (ד' ח.) ובסוף חלק (סנהדרין ד' קיב:) גבי עיר הנדחת דממעטו בכור ומעשר מדכתיב בהמה מי שנאכל בתורת בהמתך יצאו בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חוץ מן הבכור ומעשר: **העברה** העברה כא) גמירי. ואף ע"ג דאיכא למילף נמי תחת מקדשים כ) כדאמר בפ"ק (לעיל ד' יב.) כא) בהמה שיש בה מקצת סימנין הכא לענין קידוש שייך למילף טפי מהעברה דמשמע כל אשר יעבור תחת השבט לשון קידוש ג): **אשתבוחי** משתבח ליה. פירש בקונטרס שבכר ביכרה ולא תסתכן בלידה עוד אבל עובד כוכבים אי נמי א"ל הכי אין בדבריו אמת ויש ללמוד מפירושו דעובד כוכבים אפילו מסיח לפי תומו אינו נאמן להשביח מקחו אומר כן ועוד יש לפרש דאשתבוחי דהכא היינו שכבר נפטרה מן הבכורה לא): **רבי** יוחנן אמר חולין ודאי. בהלכות גדולות פסק כר' יוחנן ובגילה (דף ד:) אמרי' רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ובפ' מי שהוציאוהו (עירובין ד' מז:) אמרינן שמואל ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן: **התם** במוכר **תליא מילתא.** שיודע המוכר בלוקח שקונה לשחוט ועובר לא) בלאו דולפני עור אם אינו מודיעו לוקח לא אינבעי ליה לאסוקיה לדעתיה שמכר אמה או בתה: **הכא** בלוקח **תליא מילתא.** שעליו לחקור בהמתו אם היא חייבת בבכורה: **בהמה** גמה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר. אע"פ דתנא בפרק בהמה המקשה (חולין דף עז.) המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים כדמפרש התם משום לג) דנמוך מיעוטא דנדמה למחלה דנקבות הכא שאני כדמפרש בגמרא כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה ומה שאינו דוחק בגמרא לומר כן אלא משום דרבי חייא דקאמר וכי מאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמאי תקבר ומשני כדי לפרסמה כו' בלאו הכי לד) צריך היה טעם דפרסום אלא לה) אדאמר ר' חייא לא ניחא ליה כל כך שתקבר מטעם פרסום כיון דאפי' לו) יודע שילדה דבר הקדוש לא בעיא קבורה משום דבטלי ביציאתו יח): **גמ' אינה מטמאה** לט) **במגע ובמשא.** כגבילה. השתא ס"ד משום דלא חיישינן שמא ולד מ) נימוק (ג) אמאי תקבר: ומשני

והתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון מ) מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר מ) והרי הן כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו ואדיליף מבכור נילף מקדשים מסתברא מבכור הוה ליה למילף שכן גואל מום תמורת אכילה אדרבה מקדשים הוה ליה למילף שכן מ) זכר קדוש במתנות פשוט אלא רבי שמעון העברה העברה גמיר היכי דמי טינוף אמר ג) נ) רבא כדאמרי רעותא דצלתא אצר חיותא ושמואל אמר בעבועי דדמא א וצריך להראותו לחכם חכם מנא ידע אמר רב פפא רועה חכם אמר רב חסדא הרי אמרו ג) ב יצירת הוולד באשה ארבעים יום בעי רב חסדא ג בבהמה בכמה אמר ליה רב פפא לאביי לאו היינו דזעירי דאמר ד) זעירי אין טינוף פחות משלשים יום ד ההוא לקבל איתמר מצינו לוקח מעובד כוכבים לוקח מישראל מאי אמר רב בכור ודאי דאם איתא דבכרה אישתבוחי הוה מישתבח ליה ושמואל אמר בכור ספק סבר לשחיטה קא בעי ליה ורבי יוחנן אמר חולין ודאין מאי טעמא אם איתא דלא בכרה כיון דאיכא ה איסורא אודועי הוה מודע ליה תניא כוותיה דרבי יוחנן דאמר חולין ו) אם לא הודיעו ו הולך ושוחט ואינו נמנע לימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל התם במוכר תליא מילתא הכא בלוקח תליא מילתא: **מתני'** ז) רבי אליעזר בן יעקב אומר ז בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר ח) ופטורה מן הבכורה: **גמ'** ט) תני רבי חייא ה אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ומאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמאי תקבר כדי

טומאה ע) וטהור בגיר מהכא מיא בעלמא הוא: **בהמה בכמה.** י) שהתם משקבלה זכר עד הטינוף דנימא ולד הוא ומיפטרא מן הבכורה: **לאו היינו דזעירי.** יא) דסד"א דהכי אמר דשלשים יום יב) שהוא) הולך להבראות ובגיר ל"א נימוק ויולא (והכי קאמר בגירי אין טינוף מעכב בלידה יג) שאינה מתעברת ולד אחר פחות משלשים יום): **לקבל איתמר.** יד) משהפילה את עוברה) ראשון אינה מקבלת זכר עד שלשים יום אבל בימי ילדת הולד לא איירי: **מצינו לוקח מן העובד כוכבים.** מה דינו כדתני מתניתין [יט:]: **אישתבוחי משתבח ליה.** המוכר אומר קמנה שכבר ביכרה עז) ואין צריך עוד ליתן ולדה לכהן: **ספק.** והאי דלא אשתבח מוכר בהכי דסבר לשחיטה בעי לה: **אם לא הודיעו.** בארבעה פרקים בשנה מוכר שמכר פרה לשחוט ובו ביום מכר בנה לאחר לשחוט צריך להודיעו אמה מכרתיה (ב) לשחוט ואם לא הודיעו הולך לוקח ושוחט לבן ואינו צריך לחזור ולשאל אם היום נשחטה האם: **הסם במוכר תלא** עז) **רחמנא.** שצריך להודיעו כדאמרינן בשחיטת חולין (פג.): יום אחד [ויקרא כב] יום המיוחד טעון כרוז להיותו יום המיוחד לארבעה פרקים בשנה מיוחדין לכך יז) שיטעון מוכר להכריז אמה מכרתי לשחוט: **הכא בלוקח תליא מילתא.** דכתיב (דברים טו) בבקרך ובצאנך דמי שהבהמה שלו עליו להפרישם בכורותיו: **מתני' הרי זו תקבר.** המחרה דאסורה בהנאה דשמא ולד זכר היה שנימוק וקדוש בבכורה בהנאה דשמא ולד זכר היה שנימוק שמא ולד ב) נימוק (ג) ק) אמאי תקבר: ומשני

כוכבים. כבר פסק דין לוקח בהמה מעובד כוכבים: אשבחוה הוה מישתבח ליה. שהיה אומר לו הוי יודע שבת ולדות היא ועוד כבר נפטרת מן הבכורה: בכור ספק. דסבר המוכר האי לוקח לשחיטה בעי ליה להכי לא משבח ליה בולדות ואיכא למיחש דילדה והוי בכור ספק: כיון דאיכא איסורא. אי אכיל ישראל לבכור: הוה מודע ליה. הוי יודע שנדיין לא ביכרה: אם לא הודיעו. כדתנן בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט כו'. אם לא הודיעו שוחט ואינו נמנע דאם איתא דמכר אמה אודועי הוה מודע ליה משום אסור אותו ואת בנו: לימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל. דמהכא שמעינן דודאי חולין: אמרי לך רב ושמואל לא דמי. התם. אמאי שוחט ואינו נמנע משום דבמוכר תליא מלתא להודיעו: הכא. בלוקח תליא מלתא למישייליה אי בכור אי לא וכיון דלא שייליה להכי ספק הוא: אמאי תקבר. מדאינה מטמאה אלמא דלא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שכן גואל וכו' אבל קדשים נפדין במומן בכור ומעשר קדושין במומן: (ב) ד"ה אם לא וכו' אמה מכרתי היום לשחוט: (ג) ד"ה אינה מטמאה וכו' ימוק ולהכי פריך אמאי תקבר:

רבינו גרשום

יום אם נכנס לדיר להתעשר מיפלגי. לתנא קמא אין נכנסין לר' שמעון נכנסות: והתניא. סיועא: מה בכור קדוש לפני זמנו. בשעת יציאתו מרחם: וקרב לאחר זמנו. לאחר ח' ימים: אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו. במעשר וקרב לאחר זמנו: לילף מקדשים. שאינן קדושין עד יום ח': שכן גואל מום תמורת אכילה. בכור ומעשר אין נגאלין דכתיב אך בכור שור לא תפדה. ובמעשר כתיב לא יגאל אבל קדשים נפדין. בכור ומעשר קדשי אפילו בעלי מומין דכתיב במעשר טוב ברע. ובכור שנולד בעל מום קדוש. קדשים אין דינן להתקדש אלא תמימים ה) בכור ומעשר (ליכא) תמורה דבכור יליף העברה ממעשר ובמעשר כתיב לא ימיר ואין תמורתו קרבה. קדשים תמורתן קרבה: בכור ומעשר נאכלין לבעלים במומן בלא פדיון וקדשים אין נאכלין אלא בפדיון: שכן פשוט זכר קדוש במתנות. מעשר וקדשים אין נוהגין אלא בפשוט ונוהגין בזכרים ובנקבות. ומעשר וקדשים צריך להקדישן מה שאין כן בבכור. ומעשר וקדשים קלים אינה מתנה לכהן כו'. [בכור] מתנה לכהן כדתניא בפ' [הזורע (דף ק"ל) כ"ד] מתנות כהונה והני כי הני: אלא ר' שמעון העברה העברה גמר. מה בכור קדוש מחוסר זמן אף מעשר נמי: עצר חיותא כשחיה עוצרת רחמה ומוציאה טינוף: בבעבועי דמא. שפולטת דם: להראותו לחכם. אי הוי טינוף גמור אי לא: בבהמה כמה. כלומר כשהפילה לידע אם נפטרה מבכורה: אין טינוף פחות מל' יום. ומשמע דהיינו יצירת הוולד: ההיא דזעירי לקבל איתמר. דמאחר שמתחלת לטנף אין מקבלת זכר עד ל' יום. ומיהא לא ידענן בכמה נוצרה ואית דאמר ההוא לקבל איתמר דקודם שמקבלת העיבור מטנפת ל' יום אבל יצירה לא ידענא. לא"ה: מצינו לוקח מעובד

מסורת הש"ס

ה) לקמן נו. מז: תמורה יט:, ו) [כדלא"ש שיתת רבן], ג) נדה ל.ע"ש], ד) [בעליל.], ה) מולין פב., ו) נדה פב., ז) [שם], ח) [תמור פרשה מן], ט) [ויקרא כב], י) מוס דקדושין בתמומן ל"ק, כ) [במדבר יח], ל) [דברים יז], מ) דמעשר ל"ק, נ) [שמות יג], ס) [ויקרא כז], ע) וטהרה ובגיר ל"ק, פ) [שוחטן], צ) בס"ר: אימתי מסהמתילה לאתעבר, ק) וקא פריך אמאי ל"ק, ר) יש מהן ל"ק, ש) [ויק' לט], ת) [ויק' לט]

בעבועי דדמא. שמגלגלת ומוציאה דם דרך רחם וחזו הולד שימות ויוצא, הלכך הבא לחברו אינו בכור (נדה נז.). אין טינוף פחות משלשים יום. לאיזה מקבלת זכר עד ל' יום (לעיל כ.). בהמה גסה. שלא היה לה ולד מעולם (נדה כז:). הרי זו תקבר. המרחם שהוא מיקוי של בכור (שם). ופטורה מן הבכורה. שאם תלד עוד אין ולדה לכהן (שם). אינה מטמאה. לאותה מרחם (שם). ומאחר דאינה מטמאה. אלמא לא חיישינן לולד, אמאי תקבר (שם).

שיטה מקובצת

א) להתעשר והרי הוא כבכור. עי' בתוס' זבחים דף קיד ע"ב: ב) שכן פשוט זכר קדוש במתנות אלא ר"ש: ג) אמר רב כדאמרי רעותא דצלתא עצר חיותא: ד) תקבר. עיין בתוס' לקמן דף לב ע"ב: ה) כהונה דמעשר ושלמים: ו) דמעשר בהמה הוי: ז) עצר חיותא: ח) בעבועי דדמא פולטת: ט) דהמפלת לאור ארבעים כו' טומאה וטהרה בציר מהכי: י) בכמה כמה שהתה: יא) דזעירי דס"ד דהכי אות א' נמחק: יב) יום שוהה הולד: יג) בלידה אחרינא שאינה: יד) אחמר משהתחילה לטנף אינה כו' והשאר נמחק: טו) ביכרה ולא תסתכן בלידה עוד אבל עובד כוכבים א"נ אמר ליה הכי אין בדבריו כלום הס"ד ומה"ד בכור ספק ויאכלנו במומו דשמא בכרה והאי: תיבות ואין צריך עוד ליתן ולדה לכהן ל"ש: טז) תלא מילתא שצריך: יז) לכך שטעון המוכר להכריז: יח) ביציאתו. ואי קשיא הא תנן סתמא המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ומשנת ראב"י קב ונקי תרוץ הכי היינו טעמא כדי לפרסמה לכל אבל התם אין לפרסם דכ"ע ידעי דפטורה הואיל ושליא הפילה דשליא כולד לפטור דאין שליא בלא ולד וטעמא דמותרת בהנאה ולא בעי קבורה מפרש התם: יט) מטמאה החררה במגע: כ) ולד היה שנימוק ופרכינן אמאי: כא) ויש מהן שילדו: כב) ואח"כ אומר שם כאן: כג) המלאנה משמע דאינה: כד) ובשמעתין היא פלוגתא: כה) קדשים כדתניא בתמורה בפ' אלו קדשים משום: כו) הא בכלל גואל: כז) באיטליז ואין נמכרין באיטליז ואין נשקלין בליטרא: כח) העברה גמור: כט) בפ"ק גבי נדמה שיש: ל) קידוש דכל אשר יעבור והעברתו איירי בתפיסת קדושה. לשון הרא"ש ז"ל: לא) הבכורה אבל עובד כוכבים לא דאינו יודע מזה הדבר כלום. לשון הרא"ש ז"ל: לב) ועובר על לפני עור: לג) משום קושיא דנסמוך: לד) הכי נמי צריך היה לטעם: לה) אלא דאדאמר רבי חייא: לו) דאפילו ידע שלידה:

ל) דבכי רבינו לריכים ביאור דהא בתמת גם בבכור ומעשר ניהו תמורה ודק דאינה קרובה ונאכל במומו לבעלים ופולי דטמ"ה ול"ל בכור ומעשר אין תמורתן קריבה ופקא ליה מדכתיב גבי בכור קודם הס קריבין ואין תמורתן קריבה ומעשר נמי לגאינן העברה מבכור.

ומשני כדי לפרסמה. לאם שפטורה מן הבכורה דמדקבירין לחדרה מחזקינן ליה כולד: וקפריך כיון דפטרת ליה מבכורה **למימרא דולד מעליא הוא ואמאי.** אינה מטמאה: **ביטול ברוב.** להכי אינה מטמאה שבטל הבשר ברוב דם וגבוים (א) שיולאין עמו: **נגעו בה.** הא דאמרן דלא מטמא במגע (ב) משום ביטול ברוב: **השליא בבית.** שהפילה האשה שליא ואין ולד ניכר (ג) בה: **הבית טמא.** כדקתני טעמא דאין שליא בלא ולד אלא שנימוק ואעפ"כ (ד) מטמא: **רבי שמעון אומר (ה) הולד נימוק.** ומוקמינן התם דטעמא דר' שמעון דאמר הבית טהור משום ביטול ברוב נגעו בה במסכת נדה בפרק המפלת (ו)[ז] (דף כז.): **פתיחת הקבר.** אשה שמת עוברה במעיה ושבה על המשבר ונפתח קבר הרחם בבית זה ולא יצא הולד והוציאוה לבית אחר טמא הבית הראשון כאילו נולד שם (ח) דטומאה בוקעה (ט) והוא הדין פתיחת הקבר אינו לנפלים אלא לנפל שהעגיל ראשו כבר שעב ראשו: (י) **פיקה של למר.** למוש"ל: **רבי פרש.** דלריך פיקה של שתי שקטנה או פיקה של ערב שגדולה: **אמר ליה תניא.** דפליגי בה: **משיראו טפיפיות.** ר"א בר לדוק פליג אתנא קמא ואמר אע"ג שלא העגילו ראש כפיקה יש פתיחת הקבר משיפתח רחמה כל כך שיראו בתוך רחמה טפיפיות: **כפרידה זו שכורעת להטיל מים.** וכורעת יותר מבהמה וחיה ומתוך כריעה נפתח רחמה מאד ונראין קמטים ברחם: **פיקה מתוך פיקה.** והיינו טפיפיות תרי זימני פיפי היינו פיקה (יא): **ואין לי לפרש.** איני יודע לפרש: **של אשה.** (ג) דין להיות לה פתיחת הקבר (יב): **של בהמה.** שלא תהא כטומאה בלועה לטומאת מגע (יג) משום גדילה של נפל אם הושיט הרועה יד ונגע בו להוציאו מן הרחם: **כשל ערב.** משהעגיל ראש כפיקה של ערב ואי לאו (ד) טמא בלועה היא ולא מטמיא כדתנן בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע.): **גוש.** עפר שיעורו לטמא באהל ולשרוף עליו תרומה וקדשים: **כפיקה גדולה של סקאין.** מרלופין (טו) סקאין גדולים של גמי וכשנועלין אותן חותמין אותן: **ושנו בלד העליון של מגופה הבית הלחמית.** כלומר שישנו לאותו חותם בלד העליון של כיסוי שעושין לחביות של חרס רחב מלמטה לכסות החבית והולך ומתקצר למעלה כדי שיאחז בידים ואותו לד שהולך וכלה קרי לד העליון. הלחמית שעושין בבית לחם: **משיקו במים.** שמא נטמא מחמת מגע עם הארץ: **וטהור ממה נפשך.** דולאי מים מעורבים בו ואי מיא רוצא ובטיל הליר ברוב ומקבל טומאה מחמת המים ומיא סלקא להו בהשקה שנותן הכלי במקוה עד שעוברים מי המקוה על פיו ונושקין עם המים שבתוך הכלי ואע"ג דאוכל ומשקה לית להו טהרה במקוה מיא סלקא להו השקה דהוי כמי שזרעו וחוזר ונוטלן דזריעה מטהרה מטומאה דתנן (תרומות פ"ט מ"ז) שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין בתשובת רבינו גרשון מלאתי כך: **ליר לאו בר קבולי טומאה.** דזיעה בעלמא הוא שיולאה מן הדגים כשמולחין אותן: **משום דך מיעוטא דמיא.** דמקבלי טומאה והשקה לא מהניא להו הואיל ורובא ליר ובאוכל לא סלקא השקה בטלי להו ברובא ולא הוי הליר טמא: **לא שנו.** דבטלו ברוב ומותר הליר אלא לטבל פיתו: **אבל.** לתקן את הקדירה אסור שהמים שבתוך הליר מולאין מים שבקדירה ומלטרפין יחד ורבין על הליר ומטמאין אותו: **מצא מין את מינו וניעור.** מתורת ביטול וחוזר (טז) לטומאה: **להאי שמעתא.** דרבי ירמיה: למאה

רבי אליעזר ורבי שמעון אמרו דבר אחד. אע"ג דרבנן (יז) מודו לר' שמעון דבטל כשהוליאוהו בספל לבית החיצון כדאמר בגדה פ' המפלת (דף מ.) מ"מ לא אשכח אמרו דבר אחד אלא מר' אליעזר בן יעקב ור' שמעון דלשניהם בטל בתחלת לידה (יח) ואע"ג (יט) דמילתא דר' אליעזר בן יעקב לא דייקא כלל דבטל אלא דרבי חייא הוא דקאמר הכי י"ל דתני ר' חייא דקאמר היינו שהיה שוגה בו במילתיה דרבי אליעזר בן יעקב דאינה מטומאה במגע ולא במשא והכי איתא בהדיא בתוספתא: **עד שיעגילו ראש כפיקה.** הא דתנן בפ' המקשה (חולין ד' ע.): בהמה שמת עוברה במעיה והושיט הרועה ידו (יא) טהור כשלא העגיל כפיקה וכן אידך דקתני התם (יב) אשה שמת ולדה במעיה ופשטה החיה כו' האשה טהורה עד שיגלו הולד ומשמע בגמ' דטהורה משום דהויא טומאה בלועה והחיה טמאה שמא יוליא ולד ראשו חוץ לפרוזדור ולאו אדעתה כשלא העגיל ראש כפיקה נמי איירי דאין לומר דלעולם הוי (יג) כפיקה וקודם פתיחת הקבר דהא לא מטמא אלא גזירה שמא יוליא ראשו חוץ לפרוזדור משמע דקודם לכן טהורה אע"ג דפתיחת הקבר הוא קודם לכן דהא ביליאת ראש חוץ לפרוזדור הוי כילוד לגמרי: **בצד** העליון של מגופת החבית. יש באותה מגופה כעין בית יד שעושין (יא) לאוחזה והוא עגול כעין אותה שקורין פיל מייר"ל בלע"ז: **הנך מיעוטא דמיא בטילן** להו ברובא. ולא דמי לאבר איסורין (יב) שהוא בנותן טעם אלא אתמר טעם כעיקר לענין טומאה וכן נבילה בטילה בשמוטה לענין טומאה אפי' חזר ומתבשל הכל ביחד: **בטילי** להו ברובא. ואפי' היו מחלה על מחלה מ"מ מטעם אלא בטל סלקא להו השקה: **אבל** לקדירה לא מצא מין את מינו וניעור. לא דמי (יג) להא דאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין דף ק: ופס) ובפרק הקומץ רבה (מנחות דף כב.) ובפ' בתרא דע"ז (דף עב.) סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו דהתם אין מינו נאסר אלא מכח האיסור שנתערב (יד) ואי אפשר להבדילו ובכ"מ שישנו היתר הוא לפיכך שייך לומר סלק אבל היכא דמינו עצמו מטמא מחמת מגע מים הטמאים אין שייך לומר בו סלק:

וניעור. פירש הקונטר' שהמים (טו) חוזרים ורבים על הליר ומטמאין אותו ולא דק דליר לאו בר קבולי טומאה הוא אלא זהו ניעור דמקמי הכי בטל הליר מן המים טומאת משקין מחמת רוב ליר ועכשיו שהמים ניעורו לכמו שהן תחלה קודם שנתערבו בליר: **יתיב** רב דימי וקאמר להא שמעתא בו'. הקשה הרב רבי אפרים דהכא אית ליה לרב דימי דאפילו טהרה עוברת טומאה ובפ' בתרא דע"ז (דף עב.) אית ליה דאפי' איסור אין עורר איסור דקאמר המערה יין

(א) נדה יח. כו., ג) אהלות פ"ז מ"ד, ג) [תוספתא דאהלות פפ"ח ע"ש], ד) תוספתא דכלים ב"מ כפ"ז אהלות פי"ז מ"ה, ה) [עירובין ע. ע"ז עג.], ו) [בע"ז עג. אליבא דר"י בציאור מלה זו], ז) תרומות פ"ה מ"ב ע"ש, ח) [רש"ש מש"ז], ט) דטומאה בוקעת הוא והדין ל"ק, י) דממילתא ל"ק, כ) [דף עח.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ביטול ברוב וכו' דם וגבוים. נ"ב ל' משנה פ' יש בכור דף מז: (ב) ד"ה ר' שמעון וכו' המפלת הס"ד ואח"כ מ"ה אין לנפלים פתיחת וכו' וה"ה פתיחת הקבר וקאמר דפתיחת אינו לנפלים וכו' כבר כלומר שעב לאשו: (ג) ד"ה של אשה להיות לה דין פתיחת: (ד) ד"ה כשל ערב וכו' טומאה בלועה:

לעזי רש"י

למושי"ל [לימושי"ל]. פקעת (של חוט).

מוסף רש"י

כדי לפרסמה. שנפטרה מן הבכורה, שיהא הכל שוה פטר רחם (נדה כז:). ביטול ברוב. מיהו הגפל בטל בדם (שם). השליא בבית. אף אם אין ולד נראה, הבית טמא. משום אהל המת (נדה יח.) דולד הוה בה ומת (שם כו.). נמוק הולד. ונעשה דם ומעכר בדם הלידה ונבטל ברוב (שם ושם). מצא מין את מינו וניעור. נתחזק על ידי מינו וניעור משנתו שהיה נתחלה בטל אלא שאינו מינו (עירובין ט.) ולשון ניעור כאים אשר יעור משנתו, הניעור בגילה, וכל היכי דתני מצא מין את מינו וניעור היינו הירושה, ויש שמפרשין וניעור נוער ממוכנו הראשונה ונדבק בחביריו ונתחזק, ואי"כ נוער מינבי ליה (ע"ז עג.).

רבינו גרשום

חיישינן דאית בה לגמרי ולד. משום הכי תקבר כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה: וכיון דפטורה מן הבכורה א"כ מחזקינן בולד אמאי אינה מטמאה: משום בטול ברוב נגעו בה. ודאי יש בה צורת ולד ומה טעם אינה מטמאה לפי שמתבטלת ברוב בדם: השליא בבית. שהפילה שליא בלבד בבית: ולד נימוק עד שלא יצא. דבטל הוא ברוב דם וגבוים ומים שבשליא וטהור הבית: אין לנפלים פתיחת קבר. כיון שנפתח (ו) דולד שכלו לו חדשיו ומת במעי אמו כגון שיושבת האשה על המשבר היינו פתיחת קבר כיון שנפתח הקבר אימת דמאהיל על הבית בפותח טפח מאותה שעה הבית טמא ואע"פ שלא נולד כולו עד למחר אבל נפלים שלא כלו חדשיו אין להן פתיחת קבר לטמא את הבית עד שיהא ראשו עגול כפיקה כלומר שתהא גמורה צורתו ופרצוף פניו ושיהא ראשו גדול כפקעיות של צמר. ואית דמפרשי כפיקה כאבן שהנשים מתחילות לכרוך עליה את הסיסין: של שתי קטן ושל ערב גדול: פיקה מתוך פיקה. עגול מתוך עגול כנראה בנקבה: פיקה גדולה. פקעת גדולה: של סקאין. שחוטי השק

(ו) נלאה דל"ל כיון שנפתח הקבר והולד כבר כלו לו חדשיו וכו'.

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ד מהל' בכורות הל"י"ב טוש"ע יו"ד סימן שטו סעיף ז:

יט ב מיי' פכ"ה מהל' טומאת מת הל"י:

כ ג מיי' [שם] ופ"י מהל' איסורי ביאה הל"י"ד:

כא ד מיי' פכ"ה מהל' טומאת מת הל' [ח] ט:

כב ה מיי' פי"ל מהל' טומאת מת הל"ג:

כג ו מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הל"ה:

שיטה מקובצת

(א) אומר נימוק הולד עד: (ב) כפרדה זו שכורעת: (ג) תיבת ד' בפ"ק: (ד) דטהור מאי טעמא ממה נפשך אי רובא מיא נינהו: (ה) נינהו ולא קא נגע השקה במיא ציר: (ו) ניכר בו הס"ד: (ז) ואעפ"כ הבית טמא דשמא לא נימק עד שיצא וקודם שבטל טמא את הבית הס"ד: (ח) אומר נימק הולד עד שלא יצא. ומוקמינן: (ט) המפלת. ואע"ג דלרבנן נמי אית להו בטל ברוב כדקתני התם אי אתם מודים שאם הוציאו את המת לבית החיצון שבית החיצון טהור מיהו האב"י ור"ש אמרו דבר אחד דאע"ג דלא הזיזוהו ממקומו אמרו בטל ועד שלא יצא כמו כן כדתני ר' חייא בראב"י אינה מטמא לא במגע ולא במשא: (י) בוקעת ויוצאה וההיא פתיחת תיבות והוא הדין נמחק: (יא) מה"ד כפיקה של: (יב) היינו פיקה פיקה: (יג) הקבר כשל שתי הס"ד ומה"ד של בהמה פתיחת הקבר של: (יד) מגע של נבלה: (טו) שקין של גמי: (טז) וחוזר ומטמא הס"ד: (יז) דרבנן נמי מודו: (יח) לידה בלא שום מעשה דאע"ג דלא הויא (הן) [בהן] מ"מ סבר בטל ברוב אבל רבנן לא סברי ליה ביטל ברוב אלא ע"י מעשה שהוציאו לבית החיצון ומש"ה לא מייתי להו ואע"ג: (יט) ידו כו' טהור כשלא העגיל ראש: (כ) הוי כשהעגיל כפיקה: (כא) שעושין כדי לאוחזה כו' נמחק: (כב) איסורין שהן בנותן טעם דלא אתרבי טעם כעיקר: (כג) לא דמי. עיין בתו' דף כב ע"ב: (כד) שנתערב בו ואי: (כה) שהמים רבו חזרים:

רבינו גרשום (המשך)

הן עבין: גוש הבא. מקרקע של בית הפרס: ומארץ העמים. כבית הפרס דמי (כיון) שיעורו כפיקה גדולה [חיישינן] שמא יש (בו) [באותו] עפר עצם כשעורה. וישנו. אותו שיעור: בצד העליון של מגופת חבית. הקצר של מעלה הוא כפיקה גדולה: הלחמית שעושין בבית לחם. מקום הוא: כיון דעבדו להו השקה טהור ממה שנטמא בידי עם הארץ: ציר לאו בר קבולי טומאה. דזיעה בעלמא הוא: מאי איכא. למיחש: אי משום הנך מיעוטא דמיא דאית ביה דבעי השקה ולא מועיל להו דמיעוטא הוא ועביד להו מיא לציר ואייתו ליה טומאה ליכא למימר דהנך מיא בטיל להו ברובא. ולא יכלי לאיתויי להו טומאה: לא שנו. לבטלי להו ברובא אלא אם רובה

כד א מיי' פי"ד מהל' תרומות הלי"ג:

שיטה מקובצת

א) ותרקב נ"א ותשרף שאני: ב) ניקודים וקליות פי' דוקא בלא הכשר [דלא] מטמאו וא"ת אמאי מטמא הא אפשר דתילוש פחות ממאה ואחת ביצה אין המים מטמאין ובניקודים וקליות דמסתמא לא משכחת כל כך ביחד וצ"ל אפילו כשהן מוכשרין אי אפשר לטמא עד שיהו מאה ואחד ביצה מחובר ביחד וכן במי פירות יכול ללוש הכל יחד אבל בלישתו עם מים אין ללוש הכל ביחד אלא בחילוק עיסות שלא יהא כביצה במקום אחד ולפרש"י נמי יש לתרץ דמחמת שומן הפירות שהיו בימים הראשונים כראמר' (בב"ב דף צ"א) דנגרי חוטי דמשחא אם יעשה הכל נקודים וקליות ביחד יתחבר יחד במאה ואחד ביצה מחמת השומן שלהם. מתוס' חיצוניות: ג) עם חוליה מתיבת ומשום עד סוף הדבור נרשם עליהם קו להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ד) מכשירין תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה מדקתני בדר' אליעזר תירוס ובדרבנן תעלה והא דתנן בפ"ב ממסכת ערלה התרומה ותרומת מעשר עולים בא' ומאה וצריך להרים התם משום הפסד כהן ואי יהיב ליה דמי שפיר דמי ותדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפ"ה תנן בהו לשון עליה דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם וקתני התם יעלו בא' ומאתים: ה) לקיש אליבא דר' ירמיה והתם: ו) יתר מרובו לא: ז) נוטל נמי אמר' סאה של: ח) זמני משום דאם: ט) דאפילו בהפסק אמרינן: י) דנדה בדרבנן הקילו וההיא דדם לתוך מים שאני: יא) קאי הלשון ראשון ראשון בטל: יב) רבה האיסור אסור: יג) בחתיכת היתר שבולעת: יד) נבילה אלא לענין שלא תועיל פליטתה משום דאיפשר לסוחטו אסור אבל כו' של היתר ולכך בטל: טו) דכ"ש טבל עד ותיבת דדוקא נמחק: טז) ששים צ"ע אם יש בשאר איסורים בהיתרא לגו איסורא [חילוק] בין נפסק לשאינו נפסק ומה שהעמיד בעבודה זרה דיין במים ומים ביין בנ"ט בהיתרא לגו איסורא לא בשביל שבאיסורא לגו היתרא יהיה בטל שהרי טעם כעיקר מן התורה בכל איסורין במין בשאינו מינו כדמוכח בפ' התערובת ובאלו עוברין ובפ' ג' מינין ועוד למאי דפרישית א' א' בטל עד ס' אפי' מין במינו דהיינו יין ביין לא התרנו איסורא לגו היתרא אלא עד ס' ומאי קא פריך מנותן טעם דאסור הא יין ביין נמי אסרינהו אלא להכי מוקי כולה מתניתין בהיתרא לגו איסורא שאם נעמיד הסיפא שתדבר בכל ענין יש לנו להעמיד גם הרישא בין להיתרא בגו איסורא בין איסורא לגו היתרא ולהכי מהדר המקשה לאוקמא הדא (מר') [בבא] דסיפא באיסורא לגו היתרא דאיכא לאוכוחי מינה רישא דכי היכא דסיפא מיירי אף באיסורא לגו היתרא ה"ה דרישא נמי: יז) פירות במקוה שמעלין: יח) דפרישית דאפילו מאן: יט) ששים לא נפקא: כ) פשוט היה חושבו ונראה תיבת הוא נמחק: כא) קלין ורש"י פסק לשם דקי"ל

שיטה מקובצת (המשך)

כדרבין: כב) מחבית דיבר רבין: כג) ריעמיד המשנה כרב: כד) תיבת מילתיה נמחק: כה) דבעי תחלה מים ס"ל: כו) מיהו אין נראה לפרש כך אלא כדמשמע פשטא דשמעתין: כז) גרסי' בפשיטותא מזגו ואח"כ ערבו דלהרי: כח) זה כולן צריך להעמיד: כט) ובההיא דציר וכו' גי' צ"ע דהא כבר הקשו התוס' לעיל גבי ציר זאת הקושיא ותירצו בה תירוץ מרווח וכו' דת"ת: ל) תיבת קאמר נמחק: לא) ואין דומה שבא להשמיע: לב) שלנו דמחלוקת בני בבל ובני א"י שהתלמוד שלנו סובר דאע"ג דאסורה באכילה כדין תרומה טמאה מ"מ לא שרפינן לה מאחר שמן הדין היא טהורה מטעם דיש עליה גם דין תרומה טהורה ואע"ג דמן התורה כולה דבטילה בחוליין מ"מ מספקינן להו בתרומה וגם טהורה היא הילכך לא תשרף שלא יבא לשרוף תרומה טהורה והויא כתרומה תלויה דאסור לשורפה דאמרינן אין שורפין תרומות תלויות. תוס' חיצוניות: לג) איכא דתני הכי ואיכא דתני הכי: לד) שחלצה דבספרים שלנו: לה) מרים לא מתסרא: לו) כדתקנו ברבי אליעזר תירוס ובדרבנן תעלה: לז) בפרק שני של: לח) הפסד כהן כדמפרש: לט) ומיהו גי' תוס' חיצוניות נראה לר"י דעיקר תקנה מפני גזל השבט מ"מ צריך ליתנו לכהן ולא ליפטור בדמים והא דקתני תעלה ר"ל מתבטלה היא ויאכל השאר לאחר שהרימה מפני גזל השבט אבל בדר"א לא שייך להזכיר לשון ביטול דלדידי' סאה שנפלה היא שעלתה: מ) במדומע אחר שהורם דלר"א: מא) התרומה טמאה שהתרומה היא חלק אחד ממאה ומאה ואחד צריך שלא יהא בעיסה מאה ואחד בצים שא"כ כו' תיבות יהיו שני נמחק: מב) ועוד ממין זה כדמפרש עולא ומה: מג) דהתם בשנתבטל מיעוט:

רבינו גרשום

ויקאמר להא שמעתא לא שנו אלא לטבל וכו': וכי טומאה שבטלה קודם לכן ברוב חזרה וניעורה. כלומר שמצטרפין לטמא: תירוס לטמא: ותירוקב. יטול סאה ממנה ותירקב כדין תרומה טמאה שאין לה תקנה: משום הכי ותירקב שאני אומר וכו':

יין נסך מחבית לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל וי"ל דהכא משמיה דריש לקיש [כא] והתם משמיה דר' יוחנן ומיהו קשה לרבי יוחנן דאפי' בטומאה דחולין דקלא [כב] דדייקינן בסמוך ממתניתין ובריית' דטומאה עוררת טומאה דקאמר שמא יביא קב חולין טמאין וכו' כ"ש דאיסור יש לו לעורר איסור ומילתא דפשיטא היא בכולה הש"ס דאיסור מעורר איסור ובפרק הערל (יבמות דף פב:) נמי אמרינן דנתן סאה וטבל סאה כשר עד רובו אבל יתר [כג] ממנו לא ולא אמרינן ראשון ראשון בטל ובפרק נוטל (שבת דף קמב.) [כד] סאה של תרומה שנפלה לתוך ק' של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת אסור ומיהו אין משם ראיה כל כך דהתם משום דסאה ראשון נהי דלא אסר מ"מ לא נתבטל דצריך להריס ועוד אשכחן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף מז:) דר' יוחנן אית ליה אפילו גידולי היתר מעלין את האיסור ומיהו אין משם קושיא לפי מה שרגיל ר"ת לחלק בין היתר דגדל בלא הפסק להיכא דאיכא הפסק ומעמיד ההיא דע"ז במיפסק פסוקי דלאשכחן בפ' בתרא דנדה (דף עח:) גבי דם תבוסה דמחלק בין פסק ללא פסק ובפ' התערובות (זבחים דף עח.) דאמרינן דם לתוך המים ראשון ראשון בטל התם איירי בפסק [כה] ראשון ראשון בטל כ"ש בשאר איסורין אי שמא בדבר זה הקילו ביין נסך יותר מבשאר איסורין דבשאר איסורין חוזר ונעור כשרבה האיסור כל כך שאין בהיתר ששים ועוד נראה שגם יין נסך אינו בטל ראשון ראשון עד רובו אלא עד ששים וכן שאר איסורין ואינן מלוקין אלא היכא דנפיש עמודיה טפי מחבית כמו שאפרש או בהיתרא לגו איסורא פי' שבתחלת התערובת איסור והיתר אין ששים להיתר לגבי איסור ובזיין נסך אם יוסיף היתר לתוכו עד עולם אסור ובשאר איסורין מותר כשרבה כל כך שיהא ששים של היתר ושמא אפי' בנפסק לא אמרינן ראשון ראשון בטל כמו בחתיכת [כו] בשר שבולעת טעם נבילה אפי' למאן דמפרש התיכה עצמה נעשית נבילה בשאר איסורין כמו בבשר בחלב [כז] דלא אמרינן התיכה עצמה נעשית נבילה [כח] אלא לענין שלא תועיל לו פליטה משום [כט] דאיפשר לסחטו אבל [לא] רבה תועיל וא"ת כיון דלבסוף נמי איכא ששים של היתר לכך בטל היין נסך מאי אייליא [לב] משום ראשון בטל כיון שגם לבסוף יש ששים י"ל דדוקא נקט מחבית לבור דלא נפיש עמודיה כולי האי ואע"ג דנפיש טפי מגלילור אבל היכא דנפיש עמודיה טובא לא בטל אפי' יש ששים בהיתר ולהכי קאמר ראשון ראשון בטל אשם נפל בבת אחת אינו בטל אע"פ שיש ששים יין מן היתר ושמא דוקא יין נסך אבל טבל אינו בטל בשום עניין במינו או שמא יין נסך בטל ומינה שמעינן דכ"ש עו"ן [לג] ולרבותא נקטיה וכן נ"ל עיקר ראשון ראשון בטל דדוקא עד ששים כדפריש"י באיסורא לגו היתרא ובהיתרא לגו איסורא אבל בשאר איסורין אפי' היתרא לגו איסורא חוזר ונעור ההיתר כשהוא רבה עד שיהא בו [לד] ששים ומי פירות [לה] במקום שמעלין בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אין לומר למה בטלין מי פירות ומשבין כמים דהכי גמירי לה דתנן מי פירות פעמים מעלין פעמים אין מעלין וכה"ג דמעלין הרי הם כמים להעלות וכי איכא רוב חוזרין ונעורין ולמאי דפרישית [לו] מאן דשרי ע"י ראשון ראשון בטל לא שרי אלא עד ששים [לז] ולא נפקא לן מידי אי הלכה כן אי לאו לאותן שנוהגין עכשיו היתר הגאה בשכשוך עובד כוכבים ובסתם יינם שהרי פסק ר"ת שהיין [לח] המותר בהגאה אין לנו לומר שאוסר בכל שהוא ודבר פשוט [לט] הוא וגראה לי דבריו שלא להחמיר בו חומרא דיין נסך לאסור במשהו כיון דמותר בהגאה כאיסורין קלין [מ] וא"ת [מא] פסק קיימא לן כרבין דלית ליה ראשון ראשון בטל ולא שרי אלא בנפל שם קיתון של מים וגראין דבריו במה שאומר הלכה כרבין אם בא לחלוק על רב דימי ורב יצחק דלמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף מד:) בסופו אבין בר סמכא יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין [מב] יש לו בחזרה אבל זה אין בידי להוכיח אם רבין בא לחלוק אם לא כי י"ל שלא בא לחלוק ומה שהגריך ביטול ע"י מים דוקא היכא דעירה מחבית לבור לרב יצחק ולרב דימי בדנפיש עמודיה טפי מחבית ואפי' לר"ש דלא מפרש לרב דימי חבית דוקא נוכל לומר שאין רבין חולק על רב יצחק ובמערה מחבית [מג] דבר [מד] רבא ולמאן דמתני' ההיא דרב שמואל בר' יהודה דנפל שם קיתון של מים אמתית מלי סבר כרב דימי ויעמיד [מה] משנה כרב דימי בהיתרא לגו איסורא ולהכי לא בטל כל זמן שאין שם מים וזה שפירשתי שיסבור רב שמואל כרב דימי יכול להיות אם [מו] נפרש דרב שמואל בר' יהודה למאן דמתני' ליה אמתית' לא בעי תחלה דאיכא [מז] מילתיה דרב שמואל דבעי תחלה אבל מכ"מ אמת הוא דאיהו נמי בעי תחלה כדי שלא נצטרך לומר שחולק על אותה דר' יוחנן דלקמיה דמזגן וערבם זה בזה דמשמע דבעי מזגן תחלה ואח"כ ערבן [מח] אם נפרש כך שוב לא נוכל לומר שסובר רב שמואל דראשון ראשון בטל דכיון דבעי [מט] מים תחלה ס"ל במשהו [נ] באיסורא לגו היתרא א"כ לית ליה לא דרב דימי ולא דרב יצחק מיהו [נא] דאין צריך לפרש כך אלא כדמשתעי פשוטה דשמעתין דלא בעו תחלה ופליג אההיא דר' יוחנן דמזגן וערבן א"נ לא פליג וס"ל דהוא הדין ערבן תחלה ולא נקט מזיגה בריש"ה דוקא דהא לא גרסינן [נב] [נג] בספרים מזגו ואח"כ ערבו דלהרי משמע [נד] נגמרי דוקא אלא מזגו וערבו וכל הני ביטולי דהיה שמעתין דמזגן וערבן המערה מחבית לבור והיא דשמעתין דשמא יביא קב ממין אחר וקב ועוד ממין זה [נה] יכולין להעמיד בשלא נתכוון לבטל ולהתיר את האיסור או לטהר את הטמא שאל"כ לא הוי בטל ובנפל קיתון של מים תחלה אין לחלק בין נתן במתכוין לנפל אבל לבסוף למאן דלא בעי תחלה דוקא בלא מתכוין קאמר ובהיא דליר [נו] דקיימינן דלא [נז] קאמר אמרינן סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו י"ל דהוא אמורא לית ליה:

תירוס ותירקב. בירושלמי תני תשרף וקשה אטו בשופטני עסקינן שמותרין ליהנות בשריפתן ואינם חפצים ומניחים אותה לרקב ואין [נח] לנו להסמיע במה שאין בני אדם רגילים לעשות ור"ת מפרש דתרקב ותשרף הכל אחד והגמרא שלנו מפרש ותשרף דתנן הייגו בלא הגאה כעין רקבון אי שרית בהגאה אתי למיליה הואיל וסברא היא להתירה ע"י בטול כדאמרי רבנן תעלה ותיאכל כו' וה"ק או תרקב או תשרף בלא הגאה ועוד יש לפרש דמחלוקת של בני בבל ושל בני א"י מהש"ס שלנו [נט] והש"ס ירושלמי וכמו כן בבבא אחרת שבנה באותו פרק דקתני [נ] אחר שהודו ר' אליעזר אומר תירוס ותשרף קתני בתוספתא תירוס ותרקב ואפשר [נא] דאיכא תני הכי ואיכא תני הכי וכן נמי אשכחנן בפרק מלות מליאה (יבמות דף קד:) [נב] (שפירש לעיל) [נג] גבי קטנה שחלצה [נד] [נה] ובספרים שלנו גרסינן חליצתה פסולה ובירושלמי גרסינן כשירה וכדרש מקום שנהגו (פסחים דף נ:) [נו] בהגיה דכל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב אין הגרסא כן בירושלמי ובמשניות וא"ת וכיון דתרקב ואסירא בהגאה אמאי תירוס הא מפרש בירושלמי האי עולה וכלאי הכרם בטלים באחד ומאתים וא"ל לרים ותרומה באחד ומאה ולריך להרים משום גזל השבט והכא דכי [נח] מרים מתפרא ליכא גזל השבט י"ל דלא פליג רבנן: **תעלה** ותיאבל. פי' בקונטר' תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה [נט] כדקתני [נ] לר"א תירוס ולרבנן תעלה והא דתנן בפרק [נא] [נב] בתרא של מסכת ערלה התרומה ותרומת מעשר עולין באחד ומאה ולריך להרים התם משום הפסד לכהן ואי יהיב ליה דמי ומדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין לריך להרים ואפ"ה תנין בהו לשון עלייה דתני מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם התם יעלו בא' ומאתים: [נג] בהפסק אמרינן דאפילו בהפסק אמרינן דנדה בדרבנן הקילו וההיא דדם לתוך מים שאני דאי לא הוי בטל דאיכא לאוכוחי מינה רישא דכי היכא דסיפא מיירי אף באיסורא לגו היתרא ה"ה דרישא נמי: [נד] ומי פירות במקוה שמעלין: [נה] דפרישית דאפילו מאן: [נו] ששים לא נפקא: [נז] פשוט היה חושבו ונראה תיבת הוא נמחק: [נח] קלין ורש"י פסק לשם דקי"ל

למאה חולין טהורין. שלא הוכשרו ולא טימאתן בנפילתה: **תירוס.** ירוס משם סאה ותירקב כדין תרומה טמאה שאני אומר כו' ותרומה טמאה אסורה באכילה: **תעלה.** תיבטל ותיאכל עם חוליה [ג] ומשום גזירה [ד] יתן דמיס להכניס לו יריס ממנה סאה ותאכל להכניס: **ניקודים.** ביובש כמו יבש היה נקודים (יהושע ט). דעבשיו אע"ג שיש בה טמאה וטהורה אין מטמאה את הטהורה בלא הכשר וטמאה בטילה בטהורה ותיאכל ניקודים: **וקליות.** נמי דלא מיתכשרי ולא מקבלי טומאה: **או תילוש במי פירות.** כמו מי תפוחים ותותים דמי פירות אין מכשירין [ה]: **אומן חולין לר' אליעזר מה תהא עליהם.** לדרבנן הא אמרינן בכולהו בין חולין בין תרומה יאכל נקודים או קליות או תילוש [ו] ותרקב שאני אומר היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה וחכמים אומרים יתעלה ותיאכל ניקודים [ז] או קליות או תילוש במי פירות או תתחלק לעיסות ובלבד שלא יהא במקום אחד כביצה ותני עלה אותן חולין לר'

בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף מז:) דר' יוחנן אית ליה אפילו גידולי היתר מעלין את האיסור ומיהו אין משם קושיא לפי מה שרגיל ר"ת לחלק בין היתר דגדל בלא הפסק להיכא דאיכא הפסק ומעמיד ההיא דע"ז במיפסק פסוקי דלאשכחן בפ' בתרא דנדה (דף עח:) גבי דם תבוסה דמחלק בין פסק ללא פסק ובפ' התערובות (זבחים דף עח.) דאמרינן דם לתוך המים ראשון ראשון בטל התם איירי בפסק ראשון ראשון בטל כ"ש בשאר איסורין אי שמא בדבר זה הקילו ביין נסך יותר מבשאר איסורין דבשאר איסורין חוזר ונעור כשרבה האיסור כל כך שאין בהיתר ששים ועוד נראה שגם יין נסך אינו בטל ראשון ראשון עד רובו אלא עד ששים וכן שאר איסורין ואינן מלוקין אלא היכא דנפיש עמודיה טפי מחבית כמו שאפרש או בהיתרא לגו איסורא פי' שבתחלת התערובת איסור והיתר אין ששים להיתר לגבי איסור וביין נסך אם יוסיף היתר לתוכו עד עולם אסור ובשאר איסורין מותר כשרבה כל כך שיהא ששים של היתר ושמא אפי' בנפסק לא אמרינן ראשון ראשון בטל כמו בחתיכת [יג] בשר שבולעת טעם נבילה אפי' למאן דמפרש התיכה עצמה נעשית נבילה בשאר איסורין כמו בבשר בחלב [יד] דלא אמרינן התיכה עצמה נעשית נבילה [טו] אלא לענין שלא תועיל לו פליטה משום [טז] דאיפשר לסחטו אבל [לא] רבה תועיל וא"ת כיון דלבסוף נמי איכא ששים של היתר לכך בטל היין נסך מאי אייליא [יז] משום ראשון בטל כיון שגם לבסוף יש ששים י"ל דדוקא נקט מחבית לבור דלא נפיש עמודיה כולי האי ואע"ג דנפיש טפי מגלילור אבל היכא דנפיש עמודיה טובא לא בטל אפי' יש ששים בהיתר ולהכי קאמר ראשון ראשון בטל אשם נפל בבת אחת אינו בטל אע"פ שיש ששים יין מן היתר ושמא דוקא יין נסך אבל טבל אינו בטל בשום עניין במינו או שמא יין נסך בטל ומינה שמעינן דכ"ש עו"ן [יח] ולרבותא נקטיה וכן נ"ל עיקר ראשון ראשון בטל דדוקא עד ששים כדפרישית באיסורא לגו היתרא ובהיתרא לגו איסורא אבל בשאר איסורין אפי' היתרא לגו איסורא חוזר ונעור ההיתר כשהוא רבה עד שיהא בו [יט] ששים ומי פירות [כ] במקום שמעלין בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אין לומר למה בטלין מי פירות ומשבין כמים דהכי גמירי לה דתנן מי פירות פעמים מעלין פעמים אין מעלין וכה"ג דמעלין הרי הם כמים להעלות וכי איכא רוב חוזרין ונעורין ולמאי דפרישית [כא] מאן דשרי ע"י ראשון ראשון בטל לא שרי אלא עד ששים [כב] ולא נפקא לן מידי אי הלכה כן אי לאו לאותן שנוהגין עכשיו היתר הגאה בשכשוך עובד כוכבים ובסתם יינם שהרי פסק ר"ת שהיין [כג] המותר בהגאה אין לנו לומר שאוסר בכל שהוא ודבר פשוט [כד] הוא וגראה לי דבריו שלא להחמיר בו חומרא דיין נסך לאסור במשהו כיון דמותר בהגאה כאיסורין קלין [כה] וא"ת [כו] פסק קיימא לן כרבין דלית ליה ראשון ראשון בטל ולא שרי אלא בנפל שם קיתון של מים וגראין דבריו במה שאומר הלכה כרבין אם בא לחלוק על רב דימי ורב יצחק דלמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף מד:) בסופו אבין בר סמכא יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין [כז] יש לו בחזרה אבל זה אין בידי להוכיח אם רבין בא לחלוק אם לא כי י"ל שלא בא לחלוק ומה שהגריך ביטול ע"י מים דוקא היכא דעירה מחבית לבור לרב יצחק ולרב דימי בדנפיש עמודיה טפי מחבית ואפי' לר"ש דלא מפרש לרב דימי חבית דוקא נוכל לומר שאין רבין חולק על רב יצחק ובמערה מחבית [כח] דבר [כט] רבא ולמאן דמתני' ההיא דרב שמואל בר' יהודה דנפל שם קיתון של מים אמתית מלי סבר כרב דימי ויעמיד [ל] משנה כרב דימי בהיתרא לגו איסורא ולהכי לא בטל כל זמן שאין שם מים וזה שפירשתי שיסבור רב שמואל כרב דימי יכול להיות אם [לא] נפרש דרב שמואל בר' יהודה למאן דמתני' ליה אמתית' לא בעי תחלה דאיכא [לב] מילתיה דרב שמואל דבעי תחלה אבל מכ"מ אמת הוא דאיהו נמי בעי תחלה כדי שלא נצטרך לומר שחולק על אותה דר' יוחנן דלקמיה דמזגן וערבם זה בזה דמשמע דבעי מזגן תחלה ואח"כ ערבן [לג] אם נפרש כך שוב לא נוכל לומר שסובר רב שמואל דראשון ראשון בטל דכיון דבעי [לד] מים תחלה ס"ל במשהו [לה] באיסורא לגו היתרא א"כ לית ליה לא דרב דימי ולא דרב יצחק מיהו [לו] דאין צריך לפרש כך אלא כדמשתעי פשוטה דשמעתין דלא בעו תחלה ופליג אההיא דר' יוחנן דמזגן וערבן א"נ לא פליג וס"ל דהוא הדין ערבן תחלה ולא נקט מזיגה בריש"ה דוקא דהא לא גרסינן [לז] [לח] בספרים מזגו ואח"כ ערבו דלהרי משמע [לט] נגמרי דוקא אלא מזגו וערבו וכל הני ביטולי דהיה שמעתין דמזגן וערבן המערה מחבית לבור והיא דשמעתין דשמא יביא קב ממין אחר וקב ועוד ממין זה [מ] יכולין להעמיד בשלא נתכוון לבטל ולהתיר את האיסור או לטהר את הטמא שאל"כ לא הוי בטל ובנפל קיתון של מים תחלה אין לחלק בין נתן במתכוין לנפל אבל לבסוף למאן דלא בעי תחלה דוקא בלא מתכוין קאמר ובהיא דליר [מא] דקיימינן דלא [מב] קאמר אמרינן סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו י"ל דהוא אמורא לית ליה:

תירוס ותירקב. בירושלמי תני תשרף וקשה אטו בשופטני עסקינן שמותרין ליהנות בשריפתן ואינם חפצים ומניחים אותה לרקב ואין [מג] לנו להסמיע במה שאין בני אדם רגילים לעשות ור"ת מפרש דתרקב ותשרף הכל אחד והגמרא שלנו מפרש ותשרף דתנן הייגו בלא הגאה כעין רקבון אי שרית בהגאה אתי למיליה הואיל וסברא היא להתירה ע"י בטול כדאמרי רבנן תעלה ותיאכל כו' וה"ק או תרקב או תשרף בלא הגאה ועוד יש לפרש דמחלוקת של בני בבל ושל בני א"י מהש"ס שלנו [מד] והש"ס ירושלמי וכמו כן בבבא אחרת שבנה באותו פרק דקתני [מה] אחר שהודו ר' אליעזר אומר תירוס ותשרף קתני בתוספתא תירוס ותרקב ואפשר [מו] דאיכא תני הכי ואיכא תני הכי וכן נמי אשכחנן בפרק מלות מליאה (יבמות דף קד:) [מז] (שפירש לעיל) [מח] גבי קטנה שחלצה [מט] [נ] ובספרים שלנו גרסינן חליצתה פסולה ובירושלמי גרסינן כשירה וכדרש מקום שנהגו (פסחים דף נ:) [נא] בהגיה דכל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב אין הגרסא כן בירושלמי ובמשניות וא"ת וכיון דתרקב ואסירא בהגאה אמאי תירוס הא מפרש בירושלמי האי עולה וכלאי הכרם בטלים באחד ומאתים וא"ל לרבים ותרומה באחד ומאה ולריך להרים משום גזל השבט והכא דכי [נב] מרים מתפרא ליכא גזל השבט י"ל דלא פליג רבנן: **תעלה** ותיאבל. פי' בקונטר' תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה [נג] כדקתני [נד] לר"א תירוס ולרבנן תעלה והא דתנן בפרק [נה] [נו] בתרא של מסכת ערלה התרומה ותרומת מעשר עולין באחד ומאה ולריך להרים התם משום הפסד לכהן ואי יהיב ליה דמי ומדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין לריך להרים ואפ"ה תנין בהו לשון עלייה דתני מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם כו' וקתני יעלו באחד ומאתים עד כאן לשון הקונטרס והדין עמו שפירש הטעם משום [נז] דהפסד [נח] כדמפרש נמי טעמא בירושלמי משום גזל השבט [נט] ומיהו אע"ג דעיקר תקנה משום זה היה מסתבר לתין יכול להפטר בדמים דעד כאן לא פליגי ר"א ורבנן בפ' טוטל (שבת דף קמב.) ובפ"ק דתמורה (דף יב.) במלמוע [נ] לר"א מדמע בתרומה ודאי ורבנן לפי חשבון אבל פשיטא דקדושת תרומה יש בה: **ובלבד** שלא יהא במקום אחד כביצה. פי' כגילה מן התרומה [נא] שהתרומה היא חלק אחד ממאה ואחד [נב] לריך שלא יהיו [נג] (שני) שא"כ היה בה כגילה מהתרומה טמאה ואין הטמאה יכול ליבטל במאה של טהורה שהוכשר שהרי מטמאה הכל ודומה כמטמא תרומה בידים שהתרומה טמאה טהרה ע"י בטולה ומיהו מהאי טעמא לאוסיף לא הוי מיתסר דכיון שכבר נתבטלה התרומה והכל חולין מותרת לזרים מה קפידא יש אם מטמא חולין שלא בעינן שלא יטעה לנטול קב חולין טמאים בקב ועוד [נג] כדמפרש עלה ומה טעם דעולא קאי אר"ש בין אדרבנן ולא"ת בין אדרבנן ולא"ת [נד] בתמצטל מיעוט חולין שמאין ברוב שהוסיף שמא יביא קב חולין טמאין וקב ועוד ממין [נה] זה כי ילוע דשם טומאה לא פקע מן חולין טמאין המעורבין בטהורין אבל הכא סבור הוא דשם טומאה פקע לגמרי מאחר דשרינן לאכילה לזרים הכל לרבנן אי הק' לר"א אע"פ שהתרומה מעורבת בהם:

ומאה אחרת אסור ומיהו אין משם ראיה כל כך דהתם משום דסאה ראשון נהי דלא אסר מ"מ לא נתבטל דצריך להריס ועוד אשכחן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף מז:) דר' יוחנן אית ליה אפילו גידולי היתר מעלין את האיסור ומיהו אין משם קושיא לפי מה שרגיל ר"ת לחלק בין היתר דגדל בלא הפסק להיכא דאיכא הפסק ומעמיד ההיא דע"ז במיפסק פסוקי דלאשכחן בפ' בתרא דנדה (דף עח:) גבי דם תבוסה דמחלק בין פסק ללא פסק ובפ' התערובות (זבחים דף עח.) דאמרינן דם לתוך המים ראשון ראשון בטל התם איירי בפסק ראשון ראשון בטל כ"ש בשאר איסורין אי שמא בדבר זה הקילו ביין נסך יותר מבשאר איסורין דבשאר איסורין חוזר ונעור כשרבה האיסור כל כך שאין בהיתר ששים ועוד נראה שגם יין נסך אינו בטל ראשון ראשון עד רובו אלא עד ששים וכן שאר איסורין ואינן מלוקין אלא היכא דנפיש עמודיה טפי מחבית כמו שאפרש או בהיתרא לגו איסורא פי' שבתחלת התערובת איסור והיתר אין ששים להיתר לגבי איסור וביין נסך אם יוסיף היתר לתוכו עד עולם אסור ובשאר איסורין מותר כשרבה כל כך שיהא ששים של היתר ושמא אפי' בנפסק לא אמרינן ראשון ראשון בטל כמו בחתיכת [יא] בשר שבולעת טעם נבילה אפי' למאן דמפרש התיכה עצמה נעשית נבילה בשאר איסורין כמו בבשר בחלב [יב] דלא אמרינן התיכה עצמה נעשית נבילה [יג] אלא לענין שלא תועיל לו פליטה משום [יד] דאיפשר לסחטו אבל [לא] רבה תועיל וא"ת כיון דלבסוף נמי איכא ששים של היתר לכך בטל היין נסך מאי אייליא [טו] משום ראשון ראשון בטל כיון שגם לבסוף יש ששים י"ל דדוקא נקט מחבית לבור דלא נפיש עמודיה כולי האי ואע"ג דנפיש טפי מגלילור אבל היכא דנפיש עמודיה טובא לא בטל אפי' יש ששים בהיתר ולהכי קאמר ראשון ראשון בטל אשם נפל בבת אחת אינו בטל אע"פ שיש ששים יין מן היתר ושמא דוקא יין נסך אבל טבל אינו בטל בשום עניין במינו או שמא יין נסך בטל ומינה שמעינן דכ"ש עו"ן [טז] ולרבותא נקטיה וכן נ"ל עיקר ראשון ראשון בטל דדוקא עד ששים כדפרישית באיסורא לגו היתרא ובהיתרא לגו איסורא אבל בשאר איסורין אפי' היתרא לגו איסורא חוזר ונעור ההיתר כשהוא רבה עד שיהא בו [יז] ששים ומי פירות [יח] במקום שמעלין בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אין לומר למה בטלין מי פירות ומשבין כמים דהכי גמירי לה דתנן מי פירות פעמים מעלין פעמים אין מעלין וכה"ג דמעלין הרי הם כמים להעלות וכי איכא רוב חוזרין ונעורין ולמאי דפרישית [יט] מאן דשרי ע"י ראשון ראשון בטל לא שרי אלא עד ששים [כ] ולא נפקא לן מידי אי הלכה כן אי לאו לאותן שנוהגין עכשיו היתר הגאה בשכשוך עובד כוכבים ובסתם יינם שהרי פסק ר"ת שהיין [כא] המותר בהגאה אין לנו לומר שאוסר בכל שהוא ודבר פשוט [כב] הוא וגראה לי דבריו שלא להחמיר בו חומרא דיין נסך לאסור במשהו כיון דמותר בהגאה כאיסורין קלין [כג] וא"ת [כד] פסק קיימא לן כרבין דלית ליה ראשון ראשון בטל ולא שרי אלא בנפל שם קיתון של מים וגראין דבריו במה שאומר הלכה כרבין אם בא לחלוק על רב דימי ורב יצחק דלמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף מד:) בסופו אבין בר סמכא יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין [כה] יש לו בחזרה אבל זה אין בידי להוכיח אם רבין בא לחלוק אם לא כי י"ל שלא בא לחלוק ומה שהגריך ביטול ע"י מים דוקא היכא דעירה מחבית לבור לרב יצחק ולרב דימי בדנפיש עמודיה טפי מחבית ואפי' לר"ש דלא מפרש לרב דימי חבית דוקא נוכל לומר שאין רבין חולק על רב יצחק ובמערה מחבית [כו] דבר [כז] רבא ולמאן דמתני' ההיא דרב שמואל בר' יהודה דנפל שם קיתון של מים אמתית מלי סבר כרב דימי ויעמיד [כח] משנה כרב דימי בהיתרא לגו איסורא ולהכי לא בטל כל זמן שאין שם מים וזה שפירשתי שיסבור רב שמואל כרב דימי יכול להיות אם [כט] נפרש דרב שמואל בר' יהודה למאן דמתני' ליה אמתית' לא בעי תחלה דאיכא [ל] מילתיה דרב שמואל דבעי תחלה אבל מכ"מ אמת הוא דאיהו נמי בעי תחלה כדי שלא נצטרך לומר שחולק על אותה דר' יוחנן דלקמיה דמזגן וערבם זה בזה דמשמע דבעי מזגן תחלה ואח"כ ערבן [לא] אם נפרש כך שוב לא נוכל לומר שסובר רב שמואל דראשון ראשון בטל דכיון דבעי [לב] מים תחלה ס"ל במשהו [לג] באיסורא לגו היתרא א"כ לית ליה לא דרב דימי ולא דרב יצחק מיהו [לד] דאין צריך לפרש כך אלא כדמשתעי פשוטה דשמעתין דלא בעו תחלה ופליג אההיא דר' יוחנן דמזגן וערבן א"נ לא פליג וס"ל דהוא הדין ערבן תחלה ולא נקט מזיגה בריש"ה דוקא דהא לא גרסינן [לה] [לו] בספרים מזגו ואח"כ ערבו דלהרי משמע [לז] נגמרי דוקא אלא מזגו וערבו וכל הני ביטולי דהיה שמעתין דמזגן וערבן המערה מחבית לבור והיא דשמעתין דשמא יביא קב ממין אחר וקב ועוד ממין זה [לח] יכולין להעמיד בשלא נתכוון לבטל ולהתיר את האיסור או לטהר את הטמא שאל"כ לא הוי בטל ובנפל קיתון של מים תחלה אין לחלק בין נתן במתכוין לנפל אבל לבסוף למאן דלא בעי תחלה דוקא בלא מתכוין קאמר ובהיא דליר [לט] דקיימינן דלא [מ] קאמר אמרינן סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו י"ל דהוא אמורא לית ליה:

תירוס ותירקב. בירושלמי תני תשרף וקשה אטו בשופטני עסקינן שמותרין ליהנות בשריפתן ואינם חפצים ומניחים אותה לרקב ואין [מא] לנו להסמיע במה שאין בני אדם רגילים לעשות ור"ת מפרש דתרקב ותשרף הכל אחד והגמרא שלנו מפרש ותשרף דתנן הייגו בלא הגאה כעין רקבון אי שרית בהגאה אתי למיליה הואיל וסברא היא להתירה ע"י בטול כדאמרי רבנן תעלה ותיאכל כו' וה"ק או תרקב או תשרף בלא הגאה ועוד יש לפרש דמחלוקת של בני בבל ושל בני א"י מהש"ס שלנו [מב] והש"ס ירושלמי וכמו כן בבבא אחרת שבנה באותו פרק דקתני [מג] אחר שהודו ר' אליעזר אומר תירוס ותשרף קתני בתוספתא תירוס ותרקב ואפשר [מד] דאיכא תני הכי ואיכא תני הכי וכן נמי אשכחנן בפרק מל

אלא לר"ל דאמר שאני אומר מי חשבינן להו כטהורין לגמרי וקאמר יאכלנו נקודים או ילושו: **מה טעם.** לא חשבינן להו חולין גמורין [ז] לרבנן כיון דבטלה [ח] לר"ל הואיל ואית ליה שאני אומר: **גזירה שמא יביא כו'.** דאי חשבינן להו טהורין לגמרי איכא למיחש כי הוה ליה קב שאר חולין טמאין מייתי [ט] לה ומערב לה בקב ועוד ממין זה וקסבר (ג) [י] איבטלה לקב קמא ברובא דהאי קב ועוד וכיון דאיכא בהאי קב ועוד משהו אחד ממאה טמא מן התרומה טמאה שנפלו שם ובטלינן עכשיו מולא טמא ראשון את טמא שני וניעור מתורת [יא] טהורה ומצטרף עם זה והוו להו פלגא ופלגא ולא מיבטל. אלמא טומאה שבטלה חזרה וניעורה מתורת טהרה: **א"ל אם טומאה עוררת את הטומאה יעורר את הטומאה.** בתמיה. כלומר מיס שבקדרה שטהורים היאך יעורו מיס שבליר לטמא: **איתיביה.** לרבי ירמיה: **אפר כשר.** של פרה אדומה: **אפר מקלה.** אפר דעלמא: **לטמא.** את הנוגע בה כדכתיב והנוגע במי הנדה יטמא (במדבר יט): **ואי אמרת טומאה.** המתבטלת ברוב לא בטלה לגמרי אלא כמאן דאיתיה דמי דאי משכחת טומאה אחריתי מצטרפת בהדה נהי דהאי אפר [יב] במגע לא מטמא מכיון דרובו טהור אמרינן באפר מקלה נגע שהוא ברוב אבל במשא מיהא ליטמא דהא מ"מ הטומאה נשא והסיט וקי"ל דמי חטאת ואפר חטאת מטמאין במשא בפ"ק דיומא (דף יד.): [יג] **בטילה בשחוטה.** חתיכת נבילה שנתערבה בשתי חתיכות שחוטות בטלה נבלה ברוב מלטמא דמין בשאינו מינו בטל והאי מין בשאינו מינו הוא: **דאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה.** [יד] ומאן דגרים שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה שבשתא היא דהא אפשר לנבילה שתהא לה תורת שחוטה שלא תטמא כלום כגון כי מקרחא לה [טו] פרחה טומאה מינה דלאמרינן לקמן [ע"ב] הרחוויה לגר קרויה נבילה והכי מפרש במנחות בפרק הקומץ רבה [כג.]: ואי אמרת טומאה שבטלה כמאן דאיתא דמי דאי משכחת טומאה אחריתי חזרה וניעורה ה"נ נהי דבמגע לא מטמא דלא אזלינן אחר [טו] חתיכת נבילה [יז] **דאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה.** [יח] ומאן דגרים שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה שבשתא היא דהא אפשר לנבילה שתהא לה תורת שחוטה שלא תטמא כלום כגון כי מקרחא לה [יט] פרחה טומאה מינה דלאמרינן לקמן [ע"ב] הרחוויה לגר קרויה נבילה והכי מפרש במנחות בפרק הקומץ רבה [כג.]: ואי אמרת טומאה שבטלה כמאן דאיתא דמי דאי משכחת טומאה אחריתי חזרה וניעורה ה"נ נהי דבמגע לא מטמא דלא אזלינן אחר [יט] חתיכת נבילה [כ] בשתים דשחוטה: **אינה מטמאה לא במגע ולא במשא.** ואוקימנא לעיל משום ביטול ברוב נגעו בה ואי טומאה המתבטלת ברוב כמאן דאיתא דמי מטמא במשא: **טומאה חמורה.** דהיינו משא: **עד לגר.** עד שהיא ראויה לאכילת גר תושב אבל אם פרחה ואינה ראויה לגר הו לא מטמא אבל מגע ביטול ברוב משום דסוף סוף הרי נושא כזית נבילה ולענין איסור מיבטלין מבטלין זה את זה כדאמר ר"ל בפרק התערובות (זבחים דף עח.) דפיגול ונותר וטמא שבטלן זה בזה ואכלן פטור לכ"ע [כא] א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ודייק מינה ש"מ איסורין מבטלין זה את זה משמע דבהיתר פשיטא לכ"ע דמבטל את האיסור וה"נ [כב] אם נימוחה הנבילה והשחוטה אע"ג דבמשא טמא יהיה פטור אפי' היה אוכל[1] בכדי אכילת פרס אע"ג דמה נפשך הרי אכל כזית נבילה בכדי אכילת פרס ונבי גיד הנשה פריך בחולין (דף צט:) וליבטל ברובא ומשני בריה שאני משמע דאיסור מתבטל ברוב בכ"מ כי לא הוי בריה או את שדרכו וכל שדרכו ובסוף בילה [כג] (דף לח.) גבי ליבטל מיס ומלח לגבי עיסה מייתי עלה נתערב קב חיטין של חבירו בקבים שלו דנהי דלר' יהודה לא בטל לרבנן מיבטל בטיל וי"ל דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס בבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר ודמי לגמגע כשנגע וחזר ונגע דטהור ואע"ג דמסתבר דטומאת משא גופיה ליתא אלא מדרבנן דהא נתבטל ברוב מ"מ נהי דגזור רבנן לענין משא לא גזור לענין איסור דלא דמי מטעמא דפרישית: **הניחא לבר פדא כו'.** תימה אמאי לא פריך מהכיא דר"ש דלעיל דיומוק הולד עד שלא יצא [כא] ומטעם ביטול ברוב הוא כדמפרש ר' יוחנן בהכיא בפרק המפלת (נדה מ.) ולעיל נמי קאמר דאמרו דבר אחד משמע דטעמא דר"ש כטעמא דר"א בן יעקב ומהכיא הוה מצי לאקשויי אפי' לבר פדא דגבי טומאת מת לא שייך טעמא דרחוויה לגר ומדאינה מטמאה בהאהל אלמא טומאה כמאן דליתא דמי וי"ל דהוה מצי לאקשויי [כב] כר"ל דפליג אדר' יוחנן בפרק המפלת (גס זה שם:) דמפרש טעמא משום בלבול צורה דהאי נפל שבשליא אין עליו לא תורת בשר ולא תורת עצמות ולא [כג] [כד] תולין כמו שפי' בנדה א"נ מטעמא דמת שלם יש כאן הוא [כה] דמטמינן שפיר לפיכך לרבי יוחנן כשנטל כל שהו ממנו בדם הלידה טהור דמו ליכא הכא מת שלם ור"ל מטהר ליה [כו] מטעם בלבול צורה ועוד י"ל דהוה מצי לשנויי הכיא דנדה כמאן דאמר אין מאהיל ומוזר ומאהיל: **טומאה חמורה עד לגר.** הא דאילטריך לעיל רבי יוחנן טעמא משום ביטול ברוב לפי שברתו לאית ליה אחת זו ואחת זו עד לכלב אבל לבר פדא [כז] אלא טעמא דביטול [כ] ברוב: **טומאה** קלה עד לבלב. בטומאה קלה פשיטא ליה לבולהו דעד לכלב כדתנן טהרות (פ"א משנה ו) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב ובקונטרס פי' דטומאה חמורה [כז] משא וטומאה קלה היינו מגע והא דאין מרחת דס מטמא במגע דאמרי' בדס הלידה נגע שהוא [כז] [כח] אבל והשתא לפירושו אית נמי לבר פדא הא דא"ר יוחנן לעיל משום ביטול ברוב נגעו בה [כח] ואין נראה דכל טומאת נבילה בין מגע בין משא קורא טומאה חמורה והוא עד לגר דהא דריש טעמא בסמוך

סבר אבטלינהו ברובא. תימה מה יועיל הא אין מבטלין [איסור] לכתחלה ואפי' שוגג אם בטלו אינו מבוטל למ"ד בגיטין (דף נד:) נפלו ונתפלגו בין בשוגג בין במזיד לא יעלו מיהו איכא למ"ד התם בשוגג יעלו ושמא הא חשיב שוגג כשסבור שמותר לבטל: **ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה כו'.** מתוך פי' הקונטרס משמע שבא לדקדק דאין טומאה עוררת טומאה מדחשבינן טומאה כמאן דליתא וזה אינה סוגית הש"ס שיבא אביי להקשות על עצמו [כ] דפי' דטומאה עוררת טומאה ועוד דתיקשי ליה ממתני' אלא אפילו לא חשיבא טומאה כמאן דליתא מ"מ בדין הוא על טומאה שעוררת טומאה [כח][1] דאי נמי לא הויא טומאה כמאן דליתא: **נבילה** בטלה בשחוטה. ומסיק לענין מגע אבל לענין משא טמא ועל כרחין כשיש בנבילה כזית במקום אחד דאי לאו הכי במשא [כט] לא מטמא כדמוכח בהעור והרוטב (חולין קכד:). דשני חלאי זיתים בנבילה שתחבש בקיסם אפילו הוליך והביא כל היום כולו טהור אלא איכא דמרודד ודבוק זה בזה קצת ותימה אי דנגע בכל הזיתים אמאי טהור דאפי' נגע בכולו משמע דטהור דומיא דמשא ומיהו איכא דלא נגע כולו בבת אחת אלא נגע בזה וחזר ונגע בזה אפשר דטהור כיון דבכל פעם שנוגע אין יודע [לא] שיבא נוגע בטומאה ולא הוי נמי ספק טומאה ברשות היחיד כיון דבטלה ברוב [לב] ועוד יש לפרש כשנימוח הכל יחד נבילה ושחוטה והוי כמו מרודד ואתיא שפיר אפי' לר"ע דהעור והרוטב (ג"ז שם) דאע"ג דפליג התם דכיון דמרודד אלא בעור אבל במרודד בקיסם אפילו ר"ע מודה כדקאמר התם ומודה ר"ע בשני חלאי זיתים שתחבש בקיסם והסיטן שהוא טמא ומוקי ליה במרודד ואפילו לא יהא הסיטן דהתם דוקא אלא אפי' במגע טמא אפילו לא מטמא לא הוה מטמא במשא מ"מ בהאי הכא לא מטמא במגע דבטל ברוב וקלת תימה דכיון [לג] דחשיב הכא חיבור במרודד בקיסם מההוא טעמא דמטמא במשא משום דטומאה כמאן דליתא דמיא מההוא טעמא גופיה תטמא במגע ויש לחלק וא"ת [לד] וכיון דלא אתי הכא לכלב מגע היכי מטמא במשא לר"ע וי"ל דה"מ כגון קולית חתומה שאין יכול ליגע או כגון שני חלאי זיתים על העור דפליגי ר' שמעאל ור"ע אבל הכא דאיכא [לה] שם שיעור טומאה במקום אחד ובר מגע הוא אלא דאין ידוע איזהו בא לכלב מגע קרינא ביה וא"ת מאי שנא דלענין טומאת משא לא מהני

אחת

לר' אליעזר מה תהא עליהן יאכלו נקודין או קליות או ילושו במי פירות או [מ] תתחלק לעיסות ובלבד שלא יהא [מא] כביצה במקום אחד ואמר עולא מה טעם גזירה שמא יביא קב חולין טמאים ממקום אחר וקב ועוד ממין זה סבר איבטלינהו ברובא וכיון דאיכא האי משהו מצא מין את מינו וניעור א"ל אם טומאה עוררת טומאה טהרה עוררת טומאה: איתיביה [מב] אפר כשר שנתערב באפר מקלה הולכין אחר הרוב לטמא ואי רובא אפר מקלה [מג] הוא לא מטמא ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה דמי נהי דבמגע לא מטמא לטמא במשא הא איתמר עלה אמר ר' יוסי ברבי חנינא טהור מלטמא במגע [מד] אבל מטמא במשא [מה] והאמר רב חסדא [מו] נבילה [מז] בטילה בשחוטה שאי אפשר [מח] לנבילה שתיעשה שחוטה נהי דבמגע לא מטמא לטמא במשא א"ל אתון בדרב חסדא מתניתו לה אנן בדר' חייא מתנינן לה תני [מט] ר' חייא נבילה ושחוטה בטילות זו בזו ואיתמר עלה אמר ר' יוסי ברבי חנינא טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא והא [נ] דתנן רבי אליעזר בן יעקב אומר [נא] בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר ונפטרה מן הבכורה ותני רבי חייא [נב] אינה מטמאה לא במגע ולא במשא [נג] אמאי דנהי [נד] במגע לא מטמא תטמא במשא אישתיק דלמא [נה] (ודאי) שאני הכא דהויא לה [נו] טומאה סרוחה [נז] הניחא לבר פדא [נח] דאמר טומאה חמורה עד יגור וטומאה קלה עד לכלב הא [נט] לא חזיא לגר אלא לר' יוחנן דאמר

סבר אבטלינהו ברובא. תימה מה יועיל הא אין מבטלין [איסור] לכתחלה ואפי' שוגג אם בטלו אינו מבוטל למ"ד בגיטין (דף נד:) נפלו ונתפלגו בין בשוגג בין במזיד לא יעלו מיהו איכא למ"ד התם בשוגג יעלו ושמא הא חשיב שוגג כשסבור שמותר לבטל: **ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה כו'.** מתוך פי' הקונטרס משמע שבא לדקדק דאין טומאה עוררת טומאה מדחשבינן טומאה כמאן דליתא וזה אינה סוגית הש"ס שיבא אביי להקשות על עצמו [כ] דפי' דטומאה עוררת טומאה ועוד דתיקשי ליה ממתני' אלא אפילו לא חשיבא טומאה כמאן דליתא מ"מ בדין הוא על טומאה שעוררת טומאה [כח][1] דאי נמי לא הויא טומאה כמאן דליתא: **נבילה** בטלה בשחוטה. ומסיק לענין מגע אבל לענין משא טמא ועל כרחין כשיש בנבילה כזית במקום אחד דאי לאו הכי במשא [כט] לא מטמא כדמוכח בהעור והרוטב (חולין קכד:). דשני חלאי זיתים בנבילה שתחבש בקיסם אפילו הוליך והביא כל היום כולו טהור כולו אלא איכא דמרודד ודבוק זה בזה קצת ותימה אי דנגע בכל הזיתים אמאי טהור דאפי' נגע בכולו משמע דטהור דומיא דמשא ומיהו איכא דלא נגע כולו בבת אחת אלא נגע בזה וחזר ונגע בזה אפשר דטהור כיון דבכל פעם שנוגע אין יודע [לא] שיבא נוגע בטומאה ולא הוי נמי ספק טומאה ברשות היחיד כיון דבטלה ברוב [לב] ועוד יש לפרש כשנימוח הכל יחד נבילה ושחוטה והוי כמו מרודד ואתיא שפיר אפי' לר"ע דהעור והרוטב (ג"ז שם) דאע"ג דפליג התם דכיון דמרודד אלא בעור אבל במרודד בקיסם אפילו ר"ע מודה כדקאמר התם ומודה ר"ע בשני חלאי זיתים שתחבש בקיסם והסיטן שהוא טמא ומוקי ליה במרודד ואפילו לא יהא הסיטן דהתם דוקא אלא אפי' במגע טמא אפילו לא מטמא לא הוה מטמא במשא מ"מ בהאי הכא לא מטמא במגע דבטל ברוב וקלת תימה דכיון [לג] דחשיב הכא חיבור במרודד בקיסם מההוא טעמא דמטמא במשא משום דטומאה כמאן דליתא דמיא מההוא טעמא גופיה תטמא במגע ויש לחלק וא"ת [לד] וכיון דלא אתי הכא לכלב מגע היכי מטמא במשא לר"ע וי"ל דה"מ כגון קולית חתומה שאין יכול ליגע או כגון שני חלאי זיתים על העור דפליגי ר' שמעאל ור"ע אבל הכא דאיכא [לה] שם שיעור טומאה במקום אחד ובר מגע הוא אלא דאין ידוע איזהו בא לכלב מגע קרינא ביה וא"ת מאי שנא דלענין טומאת משא לא מהני

ביטול ברוב משום דסוף סוף הרי נושא כזית נבילה ולענין איסור מיהו דאפילו איסורין מבטלין זה את זה כדאמר ר"ל בפרק התערובות (זבחים דף עח.) דפיגול ונותר וטמא שבטלן זה בזה ואכלן פטור לכ"ע [כא] א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ודייק מינה ש"מ איסורין מבטלין זה את זה משמע דבהיתר פשיטא לכ"ע דמבטל את האיסור וה"נ [כב] אם נימוחה הנבילה והשחוטה אע"ג דבמשא טמא יהיה פטור אפי' היה אוכל[1] בכדי אכילת פרס אע"ג דמה נפשך הרי אכל כזית נבילה בכדי אכילת פרס ונבי גיד הנשה פריך בחולין (דף צט:) וליבטל ברובא ומשני בריה שאני משמע דאיסור מתבטל ברוב בכ"מ כי לא הוי בריה או את שדרכו וכל שדרכו ובסוף בילה [כג] (דף לח.) גבי ליבטל מיס ומלח לגבי עיסה מייתי עלה נתערב קב חיטין של חבירו בקבים שלו דנהי דלר' יהודה לא בטל לרבנן מיבטל בטיל וי"ל דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס בבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר ודמי לגמגע כשנגע וחזר ונגע דטהור ואע"ג דמסתבר דטומאת משא גופיה ליתא אלא מדרבנן הא נתבטל ברוב מ"מ נהי דגזור רבנן לענין משא לא גזור לענין איסור דלא דמי מטעמא דפרישית: **הניחא לבר פדא כו'.** תימה אמאי לא פריך מהכיא דר"ש דלעיל דיומוק הולד עד שלא יצא [כא] ומטעם ביטול ברוב הוא כדמפרש ר' יוחנן בהכיא בפרק המפלת (נדה מ.) ולעיל נמי קאמר דאמרו דבר אחד משמע דטעמא דר"ש כטעמא דר"א בן יעקב ומהכיא הוה מצי לאקשויי אפי' לבר פדא דגבי טומאת מת לא שייך טעמא דרחוויה לגר ומדאינה מטמאה באהל אלמא טומאה כמאן דליתא דמי וי"ל דהוה מצי לאקשויי [כב] כר"ל דפליג אדר' יוחנן בפרק המפלת (גס זה שם:) דמפרש טעמא משום בלבול צורה דהאי נפל שבשליא אין עליו לא תורת בשר ולא תורת עצמות ולא [כג] [כד] תולין כמו שפי' בנדה א"נ מטעמא דמת שלם יש כאן הוא [כה] דמטמינן שפיר לפיכך לרבי יוחנן כשנטל כל שהו ממנו בדם הלידה טהור דמו ליכא הכא מת שלם ור"ל מטהר ליה [כו] מטעם בלבול צורה ועוד י"ל דהוה מצי לשנויי הכיא דנדה כמאן דאמר אין מאהיל ומוזר ומאהיל: **טומאה חמורה עד לגר.** הא דאילטריך לעיל רבי יוחנן טעמא משום ביטול ברוב לפי שברתו לאית ליה אחת זו ואחת זו עד לכלב אבל לבר פדא [כז] אלא טעמא דביטול [כ] ברוב: **טומאה** קלה עד לבלב. בטומאה קלה פשיטא ליה לבולהו דעד לכלב כדתנן טהרות (פ"א משנה ו) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב ובקונטרס פי' דטומאה חמורה [כז] משא וטומאה קלה היינו מגע והא דאין מרחת דס מטמא במגע דאמרי' בדס הלידה נגע שהוא [כז] [כח] אבל והשתא לפירושו אית נמי לבר פדא הא דא"ר יוחנן לעיל משום ביטול ברוב נגעו בה [כח] ואין נראה דכל טומאת נבילה בין מגע בין משא קורא טומאה חמורה והוא עד לגר דהא דריש טעמא בסמוך

עין משפט
נר מצוה

כה א ב מיי' פט"ו מהל' פרה אלכה ד:
כו ג מיי' פ"ש מהל' שאר אבות הטומאות הל' יז:
ד [מיי' פ"ד מהל' בכורות הל' יא] טוש"ע י"ד סי' שנו סעי' ז]:
ה [מיי' פ"ש מהל' שאר אבות הטומאות הל' טז]:
כז ו ז מיי' שם הלכה יד [עש' בשם הל' יג וש"ש פ"ג הל' יא] וש"ש פ"ד הל' יב ועוד בפ"ב מהל' טומאת אוכלין הל' יח פסק כרבי יוחנן]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמאי דנהי דבמגע לא מטמא וכו' אישתיק א"ל דלמא שאני: (ב) שם לבלב הא ודאי לא חזיא: (ג) רש"י ד"ה גזירה וכו' וקסבר איבטלינהו לקב קמא:

שיטה מקובצת

א) או יתחלקו לעיסות: ב) יהא במקום אחד בכיצה: ג) תיבת הוא נמחק: ד) נבילה. עי' תשובת הרשב"א סי' רפ"ד. (כלה לח): ה) שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה ואי אמרת איתה נהי: ו) והא תנן רבי: ז) במשא ואי אמרת איתה נהי דבמגע לא מטמא תטמא במשא אישתיק א"ל דלמא והרגמ"ה לא גריס א"ל: ח) תיבת ודאי נמחק: ט) סרוחה א"ל הניחא: י) גמורין. ס"א לר"א הואיל כו': יא) דבטלה ולר"א הואיל: יב) מייתי ליה ומערב ליה בקב: יג) וקסבר איבטליה לקב טמא ברובא דהאי קב ועוד ממין זה וכיון: יד) מתורת טהרה ומצטרף זה עם זה: טו) אפר לא מטמא במגע דכיון: טז) מה"ד נבילה בטילה: יז) נבילה שלא תטמא לעולם במשא ולא אדם וכלים כנבילה וה"ג לפי שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה ומאן: יח) לה דפרחה טומאה: יט) ח) אחר הרוב ואמרי' באחד שהטהרות נגע אבל במשא תטמא דהא מ"מ הטומאה נשא הס"ד ומה"ד בטלות זו בזו כדפרישית חתיכת: כ) עצמו שהוא עצמו פי' דטומאה: כא) טומאה דא"כ לא: כב) במשא נמי לא: כג) אם נוגע תיבת שיהא נמחק: כד) ברוב. גליון ודוחק הוא זה דנוד דגם במשא היה טהור בכה"ג אם הגביה בזה אחר זה הלכך נראה לפרש דמיירי כשנימוחת: כה) דכיון דבעיא הכא במרודד תיבות דחשיב חיבור נמחק: כו) וא"ת והכא כיון דלא: כז) תיבת שם נמחק: כח) לכ"ע דאי אפשר שלא כו' ש"מ שאיסורין מבטלין: כט) אם נימוחו הנבילה והשחוטה יחד אע"ג דבמשא יהיה טמא פטור האוכל אפילו היה אוכל הכל בכדי אות ה' נמחק: ל) ביצה נמי גבי: לא) יצא דמטעם ביטול: לב) לדחויי דסבר כריש לקיש כו' המפלת ומפרש טעמא: לג) תולין תורת נצל כמו שפירש בנדה. ומטעמא דכל המת שלם יש כו' שפיר לכך לר': לד) ליה בלא שום חסרון מטעם: לה) פדא בלאו טעמא: לו) חמורה קורא משא: לז) שהוא רוב והשתא כו' אית ליה נמי: לח) בה וקשה דכיון דאינו קרויה נבילה כדמפרש דנבילה הראויה לגר קרויה נבילה א"כ לא תטמא לא במגע ולא במשא:

מוסף רש"י

נבילה בטילה בשחוטה. אם יש שתי חתיכות שחוטה ואחת נבילה ואין ידוע אחוזי בטלה ברוב, אם נגע באחת מחתיכות אינו טמא דאמרינן שחוטה היא שלי אפשר לשחוטה שתעשה נבלה, והוה מין בשאינו מינו ובטל לדברי הכל (מנחות כג.) אלמא דר' יהודה אמרה, דאמר מין במינו לא בטל, מין בשאינו מינו בטל, ותני ר' חייא נבלה ושחוטה בטלות זו בזו לר' יהודה, ואמרינן ר' חייא דכי אמר ר' יהודה היכא דאפשר לו לחיות כמותו, אבל מי אפשר לו לחיות כמותו מין בשאינו מינו הוה ובטל, ופריש רב חסדא דהאי אפשר ולא אפשר דר' חייא בתר המבטל הוה ריפא אזלינן, דאם אפשר לו לחיות כמותו בהלכתיו הוי מין במינו ולא הוי מין בשאינו מינו, הלכך כזית נבלה שנתערבה בחרבה זיתים של שחוטה בטלה כמי שאינו הוה והנוגע בהן אין טמא, דמין בשאינו מינו הוה, דאי אפשר לשחוטה שהוא המבטל דלחיות מטמא במגע ומשא כנבלה, אבל שחוטה שנתערבה בנבלה, דרוחם נבלה, אין השחוטה בטלה לחיות הנוגע בה טמא כנבלה, ולאי לשרוף תרומה על מנגנו, לפי שאפשר לנבלה שהוא המבטל שתעשה טהורה בשחוטה, דכי מקרחה ואינה רואיה לגר שוב אין קרויה נבלה (ביצה לח:). **טומאה חמורה עד לגר.** לטמא אדם היא קרויה נבלה כל זמן שראויה לגר למאכל אדם, אבל מכאן ואילך אין שם נבלה עליה להיות אב הטומאה, אלא אוכלין ומשקין הוא דמטמא, **עד לבלב.** דלא גרעא ממגע נבלה שהוא לאחון לטומאה ומטמא אוכלין (חולין עא.).

רבינו גרשום

ואותה סאה עצמה תיאכל ניקודין. משום דהוא ספק תרומה טמאה ספק חולין. ואית דאמר ניקודין פירורין פירורין פחות מכביצה ואכיל לכולהו סאה שעלתה ולשאר ניקודין. למ"ה: ואמר עולא מה טעם. דאותן חולין יאכלו ניקודין הואיל ופשוי ליה דהיא [סאה] שנפלה היא שעלתה: גזרה שמא יביא מקומם אחר קב חולין טמאין וקב ועוד ממין זה מהני חולין וסבר איבטיל הכי קב חולין טמאין ודאין ברובא בהני קב ועוד [וכיון] דאיכא בהו בהני קב ועוד האי משהו דאי אפשר דלא ליהוי בהו משהו מן סאה דתרומה טמאה שנפלה בהו אע"ג דאמרן היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה ומצא מין ההוא את מינו ההוא קב חולין טמא וניעור מתורת ביטול ברוב אלא מצטרפין יחד וטמאין: א"ל. אביי לא דמי ציר להא (דאיכא) (דהתם) דין הוא דטומאה עוררת טומאה דהאי משהו אלמא והאי קב חולין טמאין הלכך מצטרפין: אבל טהרה מים טהורה שבקדרה מי עוררת טומאה. כלומר שיצטרפו טהורין המים שבקדרה עם מיעוט מים טמאין שבציר ודאי לא מצטרפי: אפר

כשר. היינו אפר פרה: הולכין אחר הרוב לטמא. אם רוב הוא אפר פרה מטמא כדכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב: ואי אמרת טומאה כמאן דאיתא ולא מתבטלת דלאחר שבטלה ברוב חזרה וניעורה נהי דבמגע לא מטמא כיון דנתערב לא ידענן הי ניהו דפרה שמא שלא נגע בההוא דפרה: במשא מיהא ליטמי. אם נשאו כולו הרי יש בו דפרה: אין הכי נמי הא איתמר עלה וכו': והאמר רב חסדא נבלה בטיל כו'. כדפרשינן בהקומץ במנחות: אגן כר' חייא מתנינן לה דתני ר' חייא כו'. ואיתמר עלה כו' ר' יוחנן דאמרת טומאה כמאן דאיתיה דמיא: אישתיק. רבדימי: ומפרק תלמודא מיהא לא קשיא דשני הכא משום דהויא טומאה סרוחה חררת דם ומשום הכי אינה מטמא במשא: הניחא לבר פדא דאמר טומאה חמורה. דנבלה מטמא במשא לעולם עד שנפסלה מלאכול לגר: וטומאה קלה. טומאת אוכלין בכביצה לעולם מטמא עד שאינן ראוין לכלב. והאי חררת דם נמי משום הכי לא מטמא במשא דאינה ראויה לגר דסרוחה היא: אלא לר' יוחנן וכו':

כשאינה רואיה לגר אינה קרויה נבילה והאי טעמא שייך בין למגע בין למשא וטומאה קלה היא טומאת אוכלין למנות בו ראשון ושני ומלינו לשון טומאה חמורה וקלה [יט] (בדבר) על זה בכריתות (דף כא.) ובנדה בפרק בא סימן (דף נ:) גבי גוחל שנפל לגת:

אחת זו ואחת זו עד לכלב. אין לפרש דטעמא דרבי יוחנן [יז] ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו דהיינו אכילה [יח] לכלב קיימא אלא יש לפרש מדכתיב (מלכים ב ט) ואת איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל אלמא אכילת כלבים שמה אכילה ומינה מוכח בפ"ב דזבחים (דף לא.) דחשב ע"מ שיאכלוהו הכלבים למחר הוי פיגול: **ואידך** למעוטי סרוחה [יט] **מעיקרא** [יט] דרבי יוחנן. ותימה דמתוך סוגיא דפ' בתרא דמס' ע"ז (דף סז:) משמע לר' יוחנן דסרוחה מעיקרא לא לריכא קרא למעוטי [כ] דבהיא דקאמר רבי יוחנן טעמו וממשו [כא] ואמר רב כהנא מדברי כולן נלמד נותן טעם לפגם מותר דמוקי לה התם כר' שמעון ומפרש טעמא דר' שמעון מהאי קרא דראויה לגר וקאמר ואידך כלומר מאן דאסר טעם לפגם ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא ואידך כלומר ר' שמעון סרוחה מעיקרא לא לריך קרא וי"ל דלענין איסור אכילה ודאי לא לריך קרא [כב] מעיקרא עפרא הוא אבל לענין טומאה הוה אמינא דמיטמא דאע"ג דלא חזיא לאכילה מידי דהוה אשרץ ושכבת זרע וחיבה:

תנן התם. במסכת מכשירין (פ"ו מ"ג) רבי [כג] אליעזר אומר ליר טהור פירש בקונטרס כגון שהשיקו במים והדין עמו דבליר של עמי הארץ מיירי הכא כדמוכח שמעתא וריש"א דהך משנה ואי אפשר לומר שיהא טהור בלא השקה [כד] דסתמי הוי רובא ליר ולאו בר קבולי טומאה הוא דהא אמרן לעיל דבעו השקה [כה] (ועוד מדתנא ליר טהור ולא תנא ליר [כה]) טמא שנטהר בהשקה):

שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא. כדמפרש נחשדו עמי הארץ לערב מחלה מים בגירן וכי נפל ביה כל שהוא מלא מין את מינו ורבו מים על הליר וטמא ולמאן דלית ליה טומאה שבטלה חזרה ונעורה מוקי [כו] ליה שנפלו ביה לאחר השקה מי עם הארץ כל שהוא כך פי' בקונטר' [כז] והך דפי' מים של עם הארץ ולא פירש מים טמאים משום דמתני' קתני מים סתם ות"ת ולמאן דמוקי לה שנפלו בו מים של עם הארץ פשיטא דטמא כמו מתחלתן דבעי השקה דמאיזה טעם בעי השקה מתחלתן אי רובא ליר הא [כח] אמרו לעיל דמיעוטא מים בטלי להו ברובא ובלא השקה נמי טהור אלא חיישינן דלמא רובא מיא ומהאי טעמא גופיה [כט] נפלי ביה לאחר השקה מים טמאים כל שהוא הרי מים טמאים הללו חוזרים ומטמאין אותן מים הטהורים ואי לאשמועינן היא גופה דליר של עם הארץ בעי השקה בפירוש הוה ליה למיתני הלוקח ליר מעם הארץ משיקו במים וטהור [ל] וי"ל דלא דמי קופו לתחלתו דס"ד מתחלתו נעשה הליר כמים טמאים לא יצא מחזקת טומאה על ידי שנתלה לומר שהמים הם מעט אבל הכא [לא] השקה דמה נפשך טהור הוה אמינא [לב] דשנפלו לו טמאים כל שהוא משום חששא דשמא מים רובא לא נולילנו [לג] מחזקה והשתא לאמתא דמוקי האי כל שהוא מים טמאים [לד] הוא [לה] ודייק מינה רב נחמן זאת אומרת נחשדו עמי הארץ לערב מחלה מים [לו] ביניהן כלומר פעמים שמערבין בו מחלה מים ולאו למימרא שאם היה בו רובא [לז] לא היה טמא כשנפלו בו מים כל שהוא דכמו כן היה טמא כדפרישית אלא למימרא שאם מתחלתן לא היו רגילין לערב כי אם מועטין אם כן [לח] (אם) לא הוה מטמא מים כל שהוא דהא אכתי רובא ליר הוא: **אלא** אדרבי אליעזר בן יעקב בו'. ואם תאמר הא מיפלג פליגי רבנן דרבי שמעון דשילא [לט] דלעיל ואין לומר דלמא רב סבר כריש לקיש דמפרש טעמא בפרק המפלת (נדה מ:) משום דנתבלבלה צורתו דכל שכן דקשה טפי [מ] דאי טעמא דבלבול צורה אלמא לרבי שמעון לא בטל ברוב ויש לומר דלמא ר"ש [מא] סבר [מב] כמאן דאמר טומאה חמורה עד לגר דלדידיה לא צריכין לטעמא דביטול ברוב וכמו שפירש' לעיל דכל טומאת נגילה קרי טומאה חמורה אפי' טומאת מגע אי נמי לא חשיב פלוגתא כיון דלא נחלקו עליו בהדיא באותו דבר עצמו [מג]: **משנה** רבי אליעזר בן יעקב אומר [מד] הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים (עירובין דף סב:) ורב גופיה בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף ס.) יש [מה] דלא מסתבר כותיה לפיכך הוצרך לפסוק הלכה: ופלוגתא

[יז] דזו אינה רואיה לגר להכי לא מטמאה במשא ובמגע נמי לא דאמרי' בדם הלידה נגע שהוא הרוג: **הא חזיא לכלב.** ותמטמא במשא קשיא לרבי ירמיה: **הסריחה מעיקרא.** כגון שנשתברו אברים מחיים והתליעה ההיא אע"ג דחזיא לכלב לא מטמאה במשא דהא מעולם לא ירדה לטומאת משא אבל אי מעיקרא חזיא לגר ונחתא לה טומאת משא תו לא סליק מינה [יח] עד שתיפסל מכלב. ואי קשיא לעיל נמי אמאי מוקמינן לה בקשיא הא הוה ליה לתרוצי להכי לא מטמא הך חרבת דם במשא דמעיקרא סרוחה היא ואפי' רבי יוחנן מודה בה תריץ לאו סרוחה מעיקרא היא דהא חזיא לגר אגב אימיה כל זמן שהיתה בבטן והכי מוקי לקמן: **ליר טהור.** כגון שהשיקו במים שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא כדמפרש נחשדו עמי הארץ לערב מחלה מים בגירן וכי נפיל ביה כל שהוא מלא מין את מינו ורבו מים על הליר וטמאים. ולמאן דלית ליה טומאה שבטלה חזרה ונעורה מוקי ליה שנפלו בו לאחר השקה מי עם הארץ כל שהוא: **עד למחלה.** קרוב למחלה: **טומאת משקין דרבנן.** בפ"ק דפסחים (דף טז.): **מתני' אין חוששין שמא בנה של אחרת היה.** שיהא הבא אחריו [יא] בכור ספק דעימא הך בהמה לא ילדה מעולם אלא [יב] שהבה זו את בן חבירתה ואי משום דיש לה חלב הא איכא מיעוטא דחולבות אע"ג שאין יולדות הא ולאי לא אמרי אלא ודאי בנה הוא ופטורה מן הבכורה: **מבכירות.** בחורות שלא ילדו [יג] אלא עכשיו: **אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו.** דליחוש לכולהו בספק בכורות אלא ודאי אותם הכרוכים אצל המבכירות הוו בכורות וודאין ואותן הכרוכים אחר שאינן מבכירות [יד] בוודאי הוו פשוטין וודאין: **גמ' קב ונקי.** [טו] לא איצטריך לרב לאשמועינן. קב ונקי מעטו אלא הוזכר אלא במקומות מועטין ומה שאמר נקי הוא שהלכה כמותו: [טז] דר' יוסי בן המשולש ושער בכור בעל מום הלכתא ניהו במתני' [כד: כה] ומפרש לקמן: **לאו פלוגתא היא.** לא חשיבא פלוגתא וכיון דבמתני' לא פליגי עליה הלכתא כוותיה: הלכה

[יט] אחת זו ואחת זו עד לכלב הא חזיא לכלב קשיא גופא בר פדא אמר טומאה חמורה עד לגר וטומאה קלה עד לכלב ורבי יוחנן אמר אחת זו ואחת זו עד לכלב מ"ט דבר פדא [כ] דכתיב [1] לא תאכלו כל נבלה לגר וגו' הראויה לגר קרויה נבילה ושאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה ואידך למעוטי היכא דהסריחה מעיקרא ואידך הסריחה מעיקרא לא צריכא קרא למעוטי עפרא בעלמא הוא תנן רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר ונפטרת מן הבכורה ותני ר' חייא אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ואמר ר' יוחנן משום ביטול ברוב נגעו בה מאי איריא משום ביטול ברוב תיפוק לי דלא איתחזי [כא] כלל הא נמי איתחזי מעיקרא [כב] אגב אימיה תנן התם [כג] ר' אליעזר בן יעקב אומר [1] ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו עמי הארץ לערב מחצה [2] בציר ולמה לי מחצה אפילו בציר ממחצה נמי [כג] והני משהו הוה ליה פלגא ופלגא לא בטיל אימא עד מחצה איבעית אימא טומאת עם הארץ דרבנן טומאת משקין דרבנן ברובא גזרו רבנן בפלגא ופלגא לא גזרו בה רבנן: **מתני'** [2] רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים [כא] אין חוששין שמא בנה של אחרת [3] היה [3] נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ושאינן מבכירות מניקות אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו [4] או שמא בנה של זו בא לו אצל זו: **גמ'** אמר רב [1] נחמן משמיה דרב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא אמר רב ששת [2] אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא אהייא אילימא אריש [1] (2) מפליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אלא אדרבי אליעזר בן יעקב משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי אלא אדרבן שמעון בן גמליאל [3] מפלג פליג בברייתא אלא אדרבי יוסי בן המשולם הא אמר רב חדא זימנא דאמר רב הלכתא כרבי יוסי בן המשולם אלא אשער בעל מום מיפלג פליגי עקביא בן מהללאל ורבנן לעולם אדרבן שמעון בן גמליאל והא קמ"ל [4] דברייתא לא פלוגתא היא וכיון דאמר רב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא הלכה

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הל' ד:
כט ב מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה ח טוש"ע י"ד סי' שנז סעיף ב:
ל ג מיי' שם ס"ה הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה:

תורה אור השלם

1. לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליי אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: דברים יד כא

מוסף רש"י

אחת זו ואחת זו עד לכלב. אין לומר אחת אוכלים היא מטמאה עד דמיפסל מאכילת כלבים (חולין עא.).

שיטה מקובצת

[כא] איתחזי לגר כללי: [כב] מעיקרא לגר אגב: [כג] נמי וההוא פורתא הוי ליה [פלגא] ופלגא בפלגא לא בטיל אימא עד למחצה איבעית אימא לעולם מחצה טומאת: [1] אחרת. עיין (לעיל דף כ ע"ב) בתוס' ובמסכת (עבודה זרה דף מז): [2] אצל זו ושמא בנה: [1] תיבות נחמן משמיה דרב נמחק: [2] ארישא מיפלג פליגי: [3] מיפלג פליגי: [4] קמ"ל דפלוגתיה דבריתא לא: [1] תיבת דזו נמחק: [2] מינה טומאה עד שתיפסל לכלב: [3] ספק בכור דנימא: [4] ילדו עד עכשיו: [1] תיבת בוודאי נמחק: [2] כמותו הס"ד ומה"ד פליגי בברייתא ומפרש לקמן: [3] וקלה נזכר בכריתות: [4] יחזן כל אכלב ובשר: [1] אכילה לאו אכלב קיימא: [2] מעיקרא פי' ר' יוחנן: [3] למעוטי ובהיא דקאמר: [4] וממשו כר' ואמר רבא מדברי: [5] קרא לסרוחה מעיקרא דעפרא בעלמא הוא: [6] אליעזר בן יעקב אומר: [7] השקה מטעם דסתמיה: [8] ציר סתם משמע שנטהר בהשקה: [9] מוקי לה: [10] בקונטרס והא דפי': [11] הא אמרן לעיל דמיעוטא מים בטיל להו ברובא: [12] גופיה אי נפלי: [13] וטהור וממילא (לא) שמענן דאם נפל לתוכו מים טמאים לאחר השקה דטמא מאותו טעם דבעי השקה גי' מהרא"ש ז"ל: [14] אמינא דכשנפלו בו דגים טמאים: [15] נוציאנו מחזקת טהרה והשתא: [16] הוא דייק מינה: [17] מים בצירן כלומר: [18] רוב מים לא: [19] כן גם עכשיו לא הוה מטמא בשביל מים: [20] דשילא בבית ואין לומר: [21] טפי דמדמצריך טעמ' דבלבול צורה אלמא דאפי' לר' שמעון: [22] סבר כבר פדא דאמר: [23] עצמו ועי"ל דההיא דנדה שייכא למילתא דראב"י דלא איירי כלל בטומאת מגע ומשא במתני' אלא בברייתא דר' חייא: [24] יש מקומות דלא:

מסורת הש"ס

[1] חולין עא., [2] [בע"ז סז: איתא דתניא], [3] מכשירין פ"ו מ"ג, [4] מיס בגיר. ל"ק, [5] [יבמות כד: וש"נ], [1] מאבר' יוסי בן המשולם נגי שיער. ל"ק, [2] ולאו אלכלב. ל"ק, [3] מעיקרא. אליבא דר"י קאמר ותימה. ל"ק, [4] נ"ל הא' ועוד ל"ל קודם דהא אמרן לעיל, [1] אמתא משמע שנטהר בהשקה. ל"ק, [2] אחר השקה דממה נפשך. ל"ק, [3] הא דתייק מינה ר"ל. ל"ק, [4] בס"ג: רב,

הגהות הב"ח

(א) במשנה מן העובד כוכבים אינו חרושש שמא וכו' מניקות אינו חרושש שמא: (ב) גמ' אילימא אריש מפליג פליגי ר' שמעון: (ג) רש"י ד"ה אין חוששין וכו' אלא שאורבה את זה בן חבירתה: (ד) ד"ה מבכירות וכו' ילדו עד עכשיו: (ה) ד"ה קב ונקי ולא וכו' קב מעטו כל"ל ותיבת ונקי נמחק:

רבינו גרשום

ואידך. ר' יוחנן ההוא לא תאכלו כל נבלה לגר למעוטי היכא דהסריח מעיקרא קודם שתהא נבלה דלא איתחזי לגר ההיא לא מיטמא אבל איתחזי לגר לעולם מטמא עד שתיפסל לכלב: האי נמי איתחזי לגר מעיקרא אגב אימיה. דאי לא שפעה ונשחטה ונמצאת חררת דם היתה ראויה לגר אגב הבשר וכיון דאיתחזי אגב אימא איתחזי נמי כששפעה ודין הוא שתטמא אי לאו משום דאמרינן דבטל ברוב: ציר טהור שאין רובו מים שאין צריך השקה כיון שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא וצריך השקה: לערב מחצה מים בציר וכיון דנפל בתוכו משהו מים הוי רוב מים ומקבל טומאה: ופלגא לא בטיל. דמיעוטא מים אמרן לעיל דבטלי ברוב אבל מחצה לא בטלי: אימא עד למחצה. כלומר עד קרוב למחצה מערב בציר וההיא משהו שנפל משלימן למחצה ולא בטיל: וטומאת משקין דרבנן. דדרשינן הכי לקרא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מאי יטמא הכשר. ולא מטמו אלא מדרבנן ולא גזרו רבנן אלא ברובא: אין חרוששין שמא בנה של אחרת היה. זה שמניקה זוז לא ביכרה עדיין אלא ודאי בנה הוא ופטורה מן הבכורה. וראה את המבכירות מיניקות. ואת שאינן מבכירות נמי מיניקות. אין חרוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו. והויין כולו ספק בכורות. אלא את שיונקות מן המבכירות הן הבכורות ודאין והשאר חולין וודאין: הלכתא בכוליה פירקין במתניתין בין סתמא בין בחד תנא היכא דלית פלוגתא: אהייא. אמר הלכתא: אדר' אליעזר הא לא צריך למימר דקי"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי הלכתא כוותיה: מיפלג פליגי בברייתא. כדאמר לקמן: הא אמרה רב חדא זמנא. לקמן:

הלכה כר' יוסי בן המשולם למה לי. הא מהך שמעת מינה דהלכתא כוותיה דהא לא פליגי רבנן עליה: **אי אמר הלכה בכוליה פירקין ולא אמר.** לקמן הלכה כר' יוסי הוא אמינא הלכה בכוליה פירקין אדרבי יוסי קאי: **ומאי בכוליה פירקין.** דמשמע טובא משום דר' יוסי תרתי מילי אמר במתני' עושה מקום לקופיץ וכן תולש את השער לראות את מקום המום אבל אדרבן שמעון לא אמר רב (ה) דהוא אמר בר מפלוגתא ואדרבן שמעון איכא פלוגתא בברייתא ופלוגתא היא להכי אשמעינן הלכה כר' יוסי בהדיא לגלויי ולמימרא דאדרבן שמעון בן גמליאל קאי האי הלכתא בכוליה פירקין ופלוגתא בברייתא לאו פלוגתא: **מרחמת.** אוהבת בן חבירתה: **ומלא זכרים.** שנולדים עכשיו תלויין וכרוכין ויונקין הזקנות שנפטרו כבר מן הבכורה ונקבות הנולדות עכשיו מלא תלויות במבכירות דהשתא אין כאן להן כלום דבזכרים אין שום בכור שהרי בני הזקנות הן ונקבות התלויות במבכירות אין דין בכורות נוהגת בהן: **אין חוששין.** להמיר ולספקן בספק בכורות ולומר שמא בנה של זו בא לו אצל זו וזכרים בני המבכירות: **שאינה מרחמת.** וולד בהמה אחרת: **אא"כ יולדת.** (ו) אם היה לה וולד מתחלה להאי ודאי א"כ לא הוי האי וולד דידה פטורה מן הבכורה דהא הוה לה אחרינא ומיהו היכא דילדה חיישינן לרחומי שמרחמת וולד בהמה אחריתי: **ומאי נפקא מינה.** הא לענין בכורה ממה נפשך פטורה דאי האי לאו דידה הא הוה לה אחרינא: **למילקי עליה.** דהאי שכרוך אחריה משום אותו ואת בנו: **לא לקי.** דדלמא לאו דידה הוא: **אין חוששין כו'.** אלמא בודאי דילה (ו) מחזיק ליה דלא מרחמת אלא דידה: **מי קאני.** אין חוששין שמא בנה של אחרת הוא: **היה קאני והכי קאמר.** ממה נפשך פטורה מן הבכורה דאין חוששין שמא מרחמת בן חבירתה אלא א"כ היה לה וולד אחר מעיקרא הלכך לענין בכורה ודאי פטורה אבל לענין אותו ואת בנו ספיקא הוא: **דלמא רחומי רחים.** הואיל ולכולן הוי ולדות אלא ודאי אפי' ילדה אינה מרחמת אלא שלה ומשני במקום דידה כו': **הדבר בחזקתו וכו'.** כלומר דקתני סיפא וכך (ג) היה רשב"ג אומר הנכנס כו' מאי לאו מדסיפא דקתני וכן כו': **ודאי דידה.** דכל חדא וחדא התלוי בה דידה הוא דהא אמרת במקום דידה לא שבקא דידה ומרחמת דלאו דידה ריש"א נמי דקתני הדבר בחזקתו בודאי דידה ואת בנו נמי לקי: **הא דלאיפא.** וסיפא ודאי ריש"א ספק: **ומאי וכן.** הואיל ולא דמו: **ומשני לפטורה.** להא דמו דכי היכי דסיפא פטורות ודאי דהא ולדי נקבות תלויות במבכירות דלא שבקא דידה דקאי קמה ומרחמת דלאו דידה ריש"א נמי פטורות מן הבכורות ודאי דא"כ לא דידה הוא (ד) יהא יולדת אחריתא ואינה מרחמת אלא אם כן יולדת ולעולם לענין אותו ואת בנו ספק: **שכרוך אחר רחל.** שדבוק אחריה ומניקתו: **פטורה מן הבכורה.** והבא אחריו לא הוי בכור: **כר' שמעון.** (ט) לא מרחמת דלא דידה והאי חזיר גופיה לא קדוש דנדמה הוא: **ואסור באכילה כרבנן.** דחיישינן לרחומי דאי כרשב"ג הוה טמא היולא מן הטהור ומותר באכילה כדאמרן בפירקין קמא (דף ה:): **עד יבא ויורה לדק לכם.** עד שיבא אליהו ויורה אם מותר אם אסור: **מאי יבא ויורה.** כיון דכרבנן ס"ל דחיישי לרחומי מאי יבא ויורה גלוי מילתא הוא שיגיד לנו אם בנה הוא אם לאו והורמה לא שייך למימר אלא בדבר הלכה: **עד שיודע הדבר.** אם בנה הוא אם לא: **וכי תימא מספקא ליה כו'.** וה"ק עד שיבא ויורה אי הלכה כר"ש ומותר באכילה אי כרבנן ואסור באכילה מספיקא שמא ריחמתו: **לעולם פשיטא ליה הלכה כר' שמעון.** דפטורה מן הבכורה (י) דודאי א"כ לאו דידה הוא אי לאו דהוה לה אי לאו הוא מרחמת ליה: **ומיהו מספקא ליה אי סבר ר"ש כו'.** והיינו עד יבא ויורה לדק ויעמידנו על טעמו של רשב"ג: **יולדת מרחמת.** והאי אסור באכילה לענין בכורה מיפטר משום דאי הוה דידה ספיר ואם לאו דידה הוה לה אחרינא ובאכילה אסור דאיכא למימר ולד אחריתא הוה לה ומית ורחמתיה להאי: **או אינה מרחמת.** ומותר באכילה דודאי דידה הוא: (ו) **דאי) נאשמעינן עלה ונלקו עליה משום אותו ואת בנו.** ולימא ראה טלה כרוך בראל פטורה מן הבכורה) ממה נפשך אי האי לאו דידה אחריתא הוה לה ומית ורחמתיה האי (י) משום אותו ואת בנו לא לקי עד יבא ויורה לנו טעמו של רבן שמעון: **הוה אמינא אפי' אם תימא** כדאמרי' דפטורה מבכורה ממה נפשך: אם כן ילדה כבר. משום הכי אסור (ו) באכילה דמספקא ליה להכי אמר עד יבא ויורה צדק: ולמילקי עליה משום אותו ואת בנו. לבכורה לא מצי אמר כדאמרי' דפטורה מבכורה ממה נפשך:

(ו) נראה דל"ל אבל לענין איסור אכילה מספקא ליה להכי אמר וכו'.

(ה) [בכ"ל: תלויים], (ב) שהדרן לא: כ"ק סט. ב"ב קעד. כתובות עז. גיטין לח. עה. ב"מ לח:, ג) וכן ל"ק, (ד) הא יולדת אחריתא דאינה כו' ל"ק, (ה) דלא מרחמת אלא דידה ל"ק, ו) ל"ק מ"ז, ז) ל"ל הנא אחרי, (ח) ומשום ל"ק, (ט) מכל מקום בברייתא מדאיכא לל"ק, י) [לעיל ו:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' הלכתא בכוליה: (ב) שם ואליבן מבכירות מניקות לאחר הפסיק: (ג) שם אינעיא לכו הדבר: (ד) שם מ"ש הדבר בחזקתו וכן מאי לאו: (ה) רש"י ד"ה ומאי וכו' רב דהא אמר בר: (ו) ד"ה שאינה מרחמת וכו' אחרת אלא א"כ יולדת אם לא היה כו' האי ודאי דידה אי נמי: (ז) ד"ה אין חוששין וכו' מחזקינן ליה: (ח) ד"ה לעולם וכו' בודאי דא"נ לא דילה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ופלוגתא וכו' וא"ת דה"ר בן המשולם. ק"ל הא ממש"נ לפי מירון ג' בתוס' דמעכ"ל זה ד"ה ויהיו מין דלא קמיפלגי על הדיא עצמה לא מיקרי פלוגתא הא לתירוץ זה באמת אינה פלוגתא הן מטעם דבר אא"מ הן מטעם מ"ד בתולין דתולש דהיינו גוזז אלא דאיכא בכלל לד מפלוגתא כיון דליכא פלוגתא בהך דינא עצמו. א"כ ממילא אין התחלה לקושייתם דספיר הוי מכלל דפליג. ומ"מ הוי ס"ד דפלוגתא דבריתא בהסיא דרשב"ג דפליג עלה בדין זה לא הוי בכלל. ולתירוצם א' אם הא הוקדם למיספק הלכה כיון דטעמא דריב"מ משום דבר אא"מ איכא פלוגתא ולכן לאשמעינן הלכה מטעם דתולש אלא דהיינו גוזז ובהסיא ליכא פלוגתא וממילא לא ידענן דפלוגתא דבריתא לא הוי פלוגתא:

רבינו גרשום

מהו דתימא כי אמר רב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא אדרבי יוסי קאמר ומאי בכוליה פירקין דקאמר משום דתרתי הלכות א"ר יוסי עושה מקום וכן התולש להכי נקט לישנא דכוליה פירקין. אבל לעולם אין הלכה כרשב"ג משום דפליגי בברייתא להכי קאמר הלכה כר' יוסי בן המשולם בפירוש למימרא דמאי דקאמר הלכה בכוליה פירקין אדרבן שמעון בן גמליאל קאמר משום דלא חשיב פלוגתא דברייתא: מפני שמרחמת. מניקה וולד של בהמה אחרת אע"פ שאינו בנה ושמא עדיין לא ביכרה וכדאמרן ומיעוט חולבות אע"פ שאינן יולדות הלכך הבא אחריו בכור מספק; הדבר בחזקתו. ודאי בנה הוא והבא אחריו פטור: זכרים תלוים. יונקים בזקינות באותן שאינן מבכירות ונקבות יונקות תלויות במבכירות אינו חרושש כו'. ופטורין כולם מן הבכורה דכל אחד יונק מאמו: דאינה מרחמת אלא א"כ יולדת. הכי אמר רשב"ג אותה שמעולם לא ילדה ודאי אינה מרחמת: הא ילדה. ודאי מרחמת ולד שאינו שלה: או דלמא. אפי' ילדה אינה מרחמת את שאינו שלה: והא בעיא לא צריכא אלא לענין אמרינן יולדת מרחמת ממה נפשך פטורה מן הבכורה דכבר ילדה אלא (לגבי) [לענין] אותו ואת בנו צריך לידע אי הוי בנה אי לא למילקי עליה אי שחיט ליה בהדה: אין חרושין כו' אלמא דלא דידה לא

ופלוגתא דברייתא פלוגתא היא. (ה) וא"ת דר' יוסי בן המשולם נמי פליגי עליה (ו) ממה נפשך דברייתא מדאיכא לפסוק הלכה כמותו וי"ל דשמא אין מחלוקת שנויה לא במשנה ולא בברייתא אלא דקים ליה דפליגי רבנן עליה: **הנכנס** לתוך עדרו בלילה כו' ולמחר השכים כו'. תימה למה ליה למינקט בענין זה לימא הנכנס לתוך עדרו ולאה זכריס תלויס כו' ונקבות כו' וי"ל דלרבותא נקט הכי דאע"ג דולדי היתה תחלת לידתן בלילה שעדיין אין האמהות מכירין בוולדותיהן ודלכן לטעות בלילה ואא"ל בנה של זו אלא זו אפי' הכי לא חיישינן: **ראה** חזיר שהוא כרוך אחר רחל. קלת קשה דנקט חזיר ולא גמל משום דסבר כר' שמעון (ו) דאסר קלוט היולא מן הטהור ואפי' היה יודע שהוא בנה של רחל היה נאסר באכילה ומיהו מצינן למימר דאגב דנקט רחל שהיא בהמה דקה נקט חזיר א"נ ניחא למינקט למילתיה ככולי עלמא: **השוחט** זכרים תלויות(ו) בשאין מבכירות ונקבות תלויות במבכירות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו: איבעיא להו (ג) דבר בחזקתו דקאמר רשב"ג דאינה מרחמת אלא אם כן יולדת הא היכא דאוליד חיישינן לרחומי או דלמא דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא ליה למאי נפקא מינה למלקא עלה (ד) משום אותו ואת בנו אי אמרת דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא לקי ואי אמרת דלא דידה נמי מרחמא לא לקי מאי ת"ש רשב"ג אומר הלוקח בהמה מן העובד כוכבים אינו חושש שמא בנה של אחרת היה מי קתני הוא היה קתני ה"ק אינו חושש שמא בנה של אחרת אלא א"כ היה לה ולד מעיקרא ת"ש נכנס בתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ואת שאינן מבכירות מניקות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו או שמא בנה של זו בא לו אצל זו אמאי ליחוש דלמא רחומי רחים במקום דידה לא שבקא דידה ומרחמא דלא דידה ת"ש (ז) דבר בחזקתו [וכן] כו' מאי לאו דומיא דסיפא מה סיפא ודאי דידה אף ריש"א ודאי דידה מידי איריא האי כדאיתא והאי כדאיתא ומאי וכן אפטורה דבכורה ארבב"ח אר"י ראה (ח)חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה (ו)ואסור באכילה (ו)עד יבא ויורה צדק לכם פטור מן הבכורה כמאן כרשב"ג ואסור באכילה כרבנן ותו אי כרבנן מאי עד יבא ויורה צדק לכם עד שיודע לך דבר מיבעי ליה וכי תימא מספקא ליה אי הלכה כרשב"ג אי כרבנן אי מספקא ליה אמאי פטורה מן הבכורה ותו מי מספקא ליה (ט) והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה לעולם פשיטא ליה הלכה כרבן שמעון בן גמליאל מיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בן גמליאל יולדת מרחמת או אינה מרחמת אי הכי עד דאשמעינן חזיר לישמעינן טלה ולמילקי עליה משום אותו ואת בנו חזיר איצטריכא ליה דאי אשמעינן טלה הוה אמינא אם תמצא לומר דסבר יולדת מרחמא דמינה דלא מינה לא אשמעינן חזיר (דמרחמת) ואפילו דלאו מינה נמי דאיכא למימר דלמא מרחמא והיינו דאמר רבי יוחנן בעי אהאי

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה ד טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ה: לב ב מיי' פי"ב מהל' טומ"ע י"ד סי' טז סעיף ה: לג ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' ח טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ב: לד ד מיי' פ"ל מהלכות מאכלות אסורות הל' ד טוש"ע י"ד סי' עט סעיף ב:

תורה אור השלם

1. זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעֵת לִדְרוֹשׁ אֶת יְיָ עַד יָבוֹא וְיֹרֶה צֶדֶק לָכֶם:

הושע י יב

מוסף רש"י

חזיר שכרוך אחר רחל. כלומר נמצאך ושוכן אצלה תמיד (חולין קכז.). **חרץ מערב.** בגבע פשוט (ב"ב קנג:) **וצידן.** במסכת גיטין (עד.) **וראיה אחרונה.** בלילי ממונות הפשי (סנהדרין לח.) שנתלקו בשני מחלוקות במביא שור לפיס לנסות את הדין, בראשונה הלכה כמותו ובאחרונה אין הלכה כמותו (ב"מ לח:).

רבינו גרשום (המשך)

מרחמא ולקי עליה משום אותו ואת בנו: מי קתני הוא. שמא בנה של אחרת הוא אי הוה תני הוא הוה משמע דקאמרת אלא כיון דתני היה ה' קאמר אין וכו': במקום דידה. לא מרחמא דאחרינו אבל שלא במקום דידה תיבעי: דבר בחזקתו וכן היה וכו' מה סיפא ודאי דידה. משום דכולהו ילדו: אף רישא. הדבר בחזקתו מיירי דודאי דידה ולא אמרינן דאי ילדה מרחמא דלאו דידה: הא כדאיתא והא כדאיתא. סיפא ודאי דידה ורישא לאו ודאי דידה אלא מרחמא ולא לקי משום אותו ואת בנו: מאי וכן. דקא מדמי רישא לסיפא: אפטורה מן הבכורה. משום דכבר ילדה ולעולם רישא מרחמא לאו דידה ולא לקי: שכרוך אחר רחל. ויורה צדק משיח: פטור מן הבכורה כמאן כרבן שמעון. דאמר לא מרחמא אלא הדבר בחזקת שילדתו: ואסור באכילה כרבנן. דאמרי מרחמא אף שלא ילדה דאי רבן שמעון מותר באכילה (דתימא מרחמת לא ילדתו דאי רבן שמעון מותר באכילה) דקי"ל היוצא מטהור טהור: אי כרבנן מאי עד יבא ויורה. כיון דמרחמא ודאי מיפשט פשיטא ליה דאסור באכילה ולספק אכילה לא צריך הוראת משיח אלא הכי איבעי למימר אסור באכילה עד שיודע לך דבר אם הוא בנה: או הלכתא כר' שמעון דאמר דלא דידה לא מרחמא: אי כרבנן. דאמרי מרחמת להכי מסתפק עד יבא ויורה צדק: לעולם פשיטא ליה דהלכה כרבן שמעון. אבל מספקא ליה אי סבר ר' שמעון דיולדת מרחמת אפי' דלאו דידה אי לא. פטור מן הבכורה הוא ממה נפשך דלמא בנה הוא ואי אינו בנה ודאי לא הוה מרחמת אלא

השוחט את הבכור עושה מקום בקופין. בגמ' אמרי' תני לקופין
ג) כלומר לגורן קופין משמע דדרך לשחוט בקופין
מדלא קתני בסכין ותימה בספסים פרק אלו דבריס (דף ע.) לא משמע
כן גבי סכין שנמצא באמרבעה עשר שוחט בה מיד והקופין שונה ומטביל
משום דסכין חזי לספסם לשחוט
והטבילוהו מי"ג אבל קופין לא חזי
לספסם דיש בו משום שבירת עצם
וגרלה לפרש דנקט הכא קופין משום
דבעי עשיית מקום טפי מסכין וגריכה
עשיית מקום גדול ולא כמו שפירש
הקונטר' דעשיית מקום זה משום חלדה
דאם כן סכין הוה ליה למינקט הכא
דאיכא למיחש טפי לחלדה ועוד
דבעיא היא בפ"ב דחולין (דף ג:) תמת
אמר מסובך מהו ולא איפשיטא אלא
דרך לעשות מקום לקופין כדי שיהא
נוח יותר לחתוך ולשחוט לפי שאין
קופין נוח לחתוך בלא עשיית מקום
ומטעם זה נמי נקט בכור ולא [סתם]
קדשים לפי שהקדשים נשחטין בעזרה
יש שם סכינין מזומנים ואין גריכים
עשיית מקום ועוד י"ל דנקט בכור לפי
שנוהג בזמן הזה וגם דרך להיות אמרו
גדול מתוך שמשהא אותו עד שיפול
בו מום כי היא דתנן בפ' כל פסולי
המוקדשין (לקמן לה.) מעשה בזכר של
רחלים זקן ושערו מדולדל וגריך עשיית
מקום טפי מטלאים ועוד משום דלאו
דולא תגוז בבכור כתיב:

והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין. ותולש דמתני'
ד) לאו בתולש ומתכוין קאמר אלא
עושה מקום אם נתלש נתלש אבל
אי טעמא משום דתולש לאו היינו גוזז
יכול להיות דתולש במתכוין כך נראה
לפרש הסוגיא ויש לתמוה מה שייך
לשאול זה על יו"ט אי במתכוין פשיטא
להו דאסור ואי בשאין מתכוין פשיטא להו דשרי ומיהו הא גופה קמיבעיא להו שאין מתכוין מהו ביו"ט אם מותר או אסור וקשיא דבלאו יום טוב
היו יכולין לשאול הא דקתני מתני' ותולש את השער במתכוין קאמר משום דתולש לאו היינו גוזז או שמא בשאין מתכוין קאמר וגם אלא יהא
כספסק רישיה משום דתולש היינו גוזז ונראה לפרש דאפילו ה) (תימצי לומר) תולש לאו היינו גוזז מ"מ מדרבנן אסור במתכוין או בספסק
רישיה גזירה תולש אטו גוזז ולעולם ותולש דקתני מתניתין כשאין מתכוין ואינו פסיק רישיה קאמר ולענין בכור לא מצי למיבעי מידי
כפשטה דמתני' אם לא לענין מלקות וקמיבעיא להו כנגדו ביום טוב מהו דלמא דוקא בכור דתולש לאו היינו גוזז וליכא איסורא דאוריתא
הוא דשרי דבר שאין מתכוין משום דאבל ביו"ט דליכא איסורא דאוריתא דעוקר דבר מגידולו לא שרינן בשאין מתכוין או דלמא בבכור נמי
איכא איסורא דאוריתא דתולש היינו גוזז וכי היכי דשרי בבכור משום דאין מתכוין שרי נמי ביום טוב וכן מוכח בסמוך דקאמר רב
כנגדו ביום טוב מותר ופריך מהא דאמר רב הלכה כר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור ומשני דתולש לאו היינו גוזז וביום טוב היינו
טעמא דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ולאידך ו) ליטנא דאמרינן רב סבר כר' יוסי בן המשולש ור' יוסי בן המשולש לא סבר כרב
היינו דרב שרי בבכור באין מתכוין משום דתולש לאו היינו גוזז אבל ר' יוסי בן המשולש מתיר אפילו היינו אומרים דתולש היינו גוזז
דשרי אין מתכוין בכל מקום כדאשכחן גבי פרה והא ז) (דלא) דקאמר רב הלכה כר' יוסי בן המשולש ח) לעיל משמע דלא הוי פלוגתא וכמה
תנאי אשכחן דסברי דבר שאין מתכוין אסור לקמן במכילתין גבי בכור שאחזו דם (דף לג:) ובמתניתין דכלאים (פ"ט משנה ו"ז) ובגילה (דף כג:)
בבריתא דגרירה ט) ויש לומר דדלמא מטעם דפסיק רב כוותיה משום דתולש לאו היינו גוזז לא אשכחן דפליגי ועוד כדפרישית לעיל דלא קרי
פלוגתא אלא א"כ נחלקו על אותו דבר עצמו וכן צריך לומר דהא ט) בשותף נחלקו ר' יוסי ורבנן בחולין לענין ראשית הגז (דף קלז.) דליכא
למאן דמחייב אלמא מקרי גז לאחר והוא הדין תולש דהיינו גוזז אם לא נחלק בין תולש י) לשותף ות"ת לקמן דמייתי ראיה מפרה
דסבר ר' יוסי בן המשולש דבר שאינו מתכוין מותר כ) ומשני שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ופריך והא אמר ר' אלעזר קדשי בדק הבית
אסורין בגיזה ועבודה ומשני מדרבנן ופריך והא ליכא איסורא דרבנן ש"מ שרולה לדקדק דכי היכי דשרי דאין מתכוין בדרבנן שרי נמי
בדאוריתא וי"ל דהכא דמדרבנן לא דמו כלל להני דתולש לאו היינו גוזז ולעוקר דבר מגידולו כלאחר יד דאין איסורין הללו דאוריתא בשום
מקום אבל בפרה איירי בגיזה גמורה דאע"ג דמדאוריתא אין איסור קדשי ב"ה בגיזה ועבודה לדבריו בכל דתקון רבנן כעין דאוריתא
תקון ולגמרי עשו קדשי בדק הבית כקדשי מזבח ורמיה לדברי מפ"ק דכתובות (דף ה:) דליבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת לדם הוא
לריך ושרי פי' דמיפקד פקיד לו לפתח הוא לריך ואסור אם תמצי לומר לדם הוא לריך ופתחא ממילא קא הוי הלכה כר' יהודה דמקלקל הוא
אבל פתח אלמא שרי ר' יהודה דבר שאין מתכוין במקלקל דאע"ג דליכא איסורא דרבנן במקלקל לחודיה והא דאסר ר' יהודה באין מתכוין
בגרירה ואע"ג דמקלקל הוא כדמוכח בסוף פ"ק דחגיגה (דף י.) גבי חופר גומא ואין לריך אלא לעפרה ובפרק י"ט (ביצה כב.) אסר ר' יהודה
קידור כ) משום דדבר שאין מתכוין הוי כמקלקל בהוצאת דם יש לחלק בין במקום מצוה למקום שאין מצוה א"נ גבי גרירה ליכא לפרש שמא
מתקן שמשוה גומות מצד אחר וגבי קידור נהנית הבהמה בהוצאת הדם מידי דהוה אדם הקזה מ) וה"ה גבי וכן תולש את השער לראות את מקום
המום [דבעי] לכתחלה לו דיעבד ומסיק דלכתחלה קאמר ומשמע מדתני וכן דרישא נמי לכתחלה קאמר כמו בסיפא לאו לכתחלה שיתלוש במתכוין
קאמר אלא באותן שהתרנו משום שחיטה נתיר נמי לכתחלה לראות מקום המום ז) או דיעבד כלומר דא"ל עשה לא יזיזנו ממקומו כן נראה
כמו שפירשתי ומתיישבת כל הסוגיא ואם נפרש דאם תולש לאו היינו גוזז שרי אפילו בתלוש במתכוין ל"ל דלקמן דשרי כנגדו בי"ט
משום דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד אפי' במתכוין לתלוש (שם) נמי שרי שהתירו חכמים שלא תתקלקל שחיטתו ביום טוב:

אי אמר הלכה בר' יוסי בן המשולם איפשוט לבו. ות"ת מה היה מקפיד בכך הא בכל ענין כנגדו בי"ט מותר או משום דבר שאין מתכוין
או משום עוקר דבר מגידולו כלאחר יד כדלקמן וי"ל דאם לא היה הלכה כמותו אלא הוה אסרינן בבכור ואע"ג דתולש לאו היינו גוזז
שהחמירו חכמים ולא התירו משום לורך תיקון שחיטת בכור כמו כן לא יתירו בעוקר דבר מגידולו כלאחר יד משום לורך תיקון שחיטת יום טוב:

מסוכריא

אחאי בריבי ראה חזיר שכרוך אחר רחל מהו מאי קמיבעיא ליה אילימא לבכורה וקמיבעיא ליה אי הלכתא כרשב"ג אי הלכתא כרבנן תיבעי ליה טלה ט) כי קמיבעיא ליה לבכורה ואליבא דרבנן לאכילה ואליבא דרשב"ג לבכורה ואפי' לרבנן דאמרי מרחמא כי מרחמא דמינה דלא מינה לא או דלמא דלא מינה נמי מרחמא לאכילה ואפי' לרשב"ג אם תמצא לומר סבר יולדת מרחמא דמינה דלאו מינה לא או דלמא דלאו מינה נמי מרחמא תיקו: **מתני'** רבי יוסי בן המשולם אומר אהשוחט את הבכור עושה מקום בקופין מיכן ומיכן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו בוכן (ע) יא) תולש את השער לראות מקום מום: **גמ'** אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם בעו מיניה מרב הונא כנגדו ביו"ט מהו טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וביום טוב אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין וביו"ט דבר שאין מתכוין מותר אמר להו זילו שיילוה לרב חננאל אי אמר הלכה כרבי יוסי בן המשולם איפשוט לכו אתו שיילוה אמר להו הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם אתו לקמיה דרב הונא אמר להו יבכנגדו ביום טוב מותר איתמר נמי אמר רב חנניה בר שלמיא משמיה דרב כנגדו ביום טוב מותר

אילימא לבכורה. אי הלכה כרבן שמעון דאמר הדבר בחזקתו ופטורה. ואי כרבנן תנא קמא וחייבת: אמרי כי קא מיבעיא ליה. לר' אחי יולדת קא מיבעיא ליה כלומר אם מחזקינן לה להא דחזיר כרוך אחריה ביולדת כבר אי לא ולבכורה וה"ה לאכילה בעי אליבא דרבנן כלומר מה דאמור רבנן דמרחמת אע"ג דלא ילדה מעולם הני מילי אם היה מינה זה שיונק אבל האי כיון דחזיר הוא הוה אמינא אפי' רבנן מודו דודאי לא מרחמא אלא א"כ ילדתו ולאכילה גרידא קא בעי לרבן שמעון דהוא אמר דאין מרחמא אלא א"כ ילדה כבר: עושה מקום לקופין. ששוחט בו תולש וחותך מן הצמר מיכן ומיכן כדי לעשות מקום לשחיטה: ובלבד שלא יזיזנו. לצמר ממקומו מן האחד ובהכי לא חשיב גוזז: דבר שאין מתכוין. לגזיזה:

מסורת הש"ס

ה) [במשנה שבמניות התולש וע' תי"טן], ו) [אפי' אם ס"ק וע"ש אם, ז) ס"ק, ד) תני ס"ק, ח) רש"ש ס"ק, ג) ס"ק, ו) שיטת דאמר רב ס"ק, ז) ס"ק מ"ז, ח) משמע דלא הוי פלוגתא כדלעיל וכמה ס"ק, ט) בשותף את הרחלים ס"ק, י) לשותף ס"ק, כ) ומי ס"ק, ל) אע"ג דדבר שאין מתכוין הוא ומקלקל בהוצאת ס"ק, מ) והא דאמרי' גבי ס"ק,

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכן התולש וכו' המום: (ב) רש"י ד"ה לראות מקום המום:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה והיינו וכו' וי"ל דדלמא ממעם דאסק רב בווחיה. תמיהני מאד דמ"מ מאי פרכי' וכיון דאמר כר בטולי פיקין וכו' הלכה כריבה"מ למ"ל הא אי לאו אמר הכי ה"א דלא בכלל בטולים פיקין בכלל הלכה בטולים פיקין לבר מפלוגתא הייתי אומר דתולש היינו גוזז ותשב"ג דמתיר היינו מעטם דהוי דבר שא"מ דהא בתמת מה"ט לחודיה ג"כ מותר. ובזה הא אינא פלוגתא דתנאי במתני' שבת נד ע"א ובלבד שלא יכוין ובביצה כג ע"ב עגלה של קטן דסבר דשא"מ אסור ולזה אשמועינן רב הלכה כריבה"מ משום דתולש לאו היינו גוזז ולאידך מיהו אינא מיהא כיון דספלוגתא אינו על דין זה ממש הוא בכלל הלכה בטולים פיקין ולף דרב פסק בעלמא דדשא"מ אסור היינו יודעים דמ"מ ההלכה כן משום דתולש לאו היינו גוזז אבל לתירוצים קמת לע"ג.

רבינו גרשום

אילימא לבכורה. אי הלכה כרבן שמעון דאמר הדבר בחזקתו ופטורה. ואי כרבנן תנא קמא וחייבת: אמרי כי קא מיבעיא ליה. לר' אחי יולדת קא מיבעיא ליה כלומר אם מחזקינן לה להא דחזיר כרוך אחריה ביולדת כבר אי לא ולבכורה וה"ה לאכילה בעי אליבא דרבנן כלומר מה דאמור רבנן דמרחמת אע"ג דלא ילדה מעולם הני מילי אם היה מינה זה שיונק אבל האי כיון דחזיר הוא הוה אמינא אפי' רבנן מודו דודאי לא מרחמא אלא א"כ ילדתו ולאכילה גרידא קא בעי לרבן שמעון דהוא אמר דאין מרחמא אלא א"כ ילדה כבר: עושה מקום לקופין. ששוחט בו תולש וחותך מן הצמר מיכן ומיכן כדי לעשות מקום לשחיטה: ובלבד שלא יזיזנו. לצמר ממקומו מן האחד ובהכי לא חשיב גוזז: דבר שאין מתכוין. לגזיזה:

שיטה מקובצת

א) אמרי כי קמבעיא ליה לרב ב) אחי יולדת קמבעיא ליה כלומר אי מחזקינן לה דחזיר שכרוך אחריה כיולדת דבר או לאו ולבכורה וה"ה לאכילה נמי אליבא דרבנן כלומר הא דאמור רבנן דמרחמת אע"ג דלאו דולדת מעולם ה"מ אי הוה מינה זה שיונק אבל האי כיון דחזיר הוא הא אפילו רבנן מודו דודאי לא מרחמא אלא א"כ ילדתה ולאכילה גרידתא קא בעי לרשב"ג דאת"ל שהוא אמר יולדת מרחמא וולד שאינו שלה היינו מינה (נתלא) [דטלה] אבל חזיר ודאי לא מרחמא עליה אלא א"כ ילדתו או דלמא דלאו מינא נמי מרחמא אע"ג דלא ילדתו הואיל וכבר ילדה ולבכורה לא צריך למבעי לרשב"ג דס"ל דאין מרחמא אלא א"כ ילדה כבר: ג) לקופין וכו'. לשון הרא"ש ז"ל ממשמע דדרך לשחוט בקופין וה"ה בספסחים וכו': ג) ותולש המתני' וכו' וז"ל תוס' חיצוניות משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז פי' ולכך תולש לכתחלה במתכוין אבל בי"ט אסור משום דהוי עוקר דבר מגידולו אפי' אין מתכוין יכול להיות שיהא אסור או דלמא בעלמא קסבר תולש היינו גוזז והכא שרי משום דהוי דבר שאין מתכוין ותולש דקתני ר"ל מושכו אילך ואילך ואם נתלש נתלש וכגון דלא פסיק רישיה הוא וכיון דשרית בבכור דבר שאין מתכוין גם בי"ט מותר משום (דהוי) דבר שאין מתכוין והקשה הרב משאנץ דלקמן קאמר דלעולא' דבר שאין מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז ובי"ט היינו טעמא דשרי משום דה"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד והיכי שרינן לכתחלה במתכוין בי"ט משום דכלאחר יד הוא לכתחלה קאמר דומיא דבכור דמותר במתכוין כדפי' רש"י ז"ל ותירץ דשמא בי"ט התירו חכמים שלא יתקלקל שחיטתו משום שמחת י"ט. אבל קשה לו דהא מצי למבעי ב' בעיות בבכור לחודי' ומי"ט לחודי' אי תולש דמתני' ר"ל מתכוין משום דלאו גוזז הוא או דר"ל כשאין מתכוין דלא הוי פסיק רישיה משום דגוזז הוא ובן בי"ט מהו לתולש בשאין מתכוין מי אמרי' דבר שאין מתכוין אסור או מותר ואמאי עביד להו חדא בעי' והא לא תליא בהא לכן נר' להרב משאנ"ץ דה"פ תולש לאו היינו גוזז ומ"מ איסורא דרבנן איכא בבכור במתכוין או בפסיק רישיה גזירה אטו גוזז ולעולם אם נתלש קאמר ונ"מ לענין יו"ט דלא שרית ליה באין מתכוין כיון דאיכא איסורא דאורייתא שעוקר דבר מגידולו ולא שמעי' ממתני' דקסבר דבר שאין מתכוין מותר [באיסור דאוריתא] או דלמא תולש היינו גוזז וכיון דשרית בבכור משום אין מתכוין אע"ג דאיכא איסורא דאורייתא ה"נ שרינן ליה בי"ט ולפי זה ניחא הכל וראיה מפ"ק דכתובות דאבעיא להו מהו לבעול לכתחלה בשבת ובכתוב בתוס' משמע דשרי ר"י אין מתכוין במקלקל אעפ"י שאסור מדרבנן במתכוין וא"ת והיכי בעי לקמן גבי וכן תולש את השער וכו' אי לכתחלה או דיעבד והא וכן קתני דמשמע דומיא דרישא וברישא ר"ל דוקא דיעבד כדפרי' ור"ל דה"ק קא בעי לכתחלה באינו מתכוין אם נתלש נתלש דכי שרינן משום שחיטה שרינן נמי לראות מום או דלמא דיעבד אם תלש לא יזיזנו ממקומו ויש שרוצים לישב מה שהקשה הרב משאנ"ץ דקבעי אי דבר שאין מתכוין מותר או אסור ול"נ דהא שקיל וטרי במס' שבת ע"ז ואין לומר דקבעי לר"י בן משולם דא"כ הול"ל מאי קסבר ר"י וכו' לכ"נ דקבעי אם פסיק רישיה או לאו דאי תולש לאו היינו גוזז פסיק רישיה הוא ובכור שרי לכתחלה ואי היינו גוזז לאו פסיק רישיה הוא ותולש אם נתלש קאמר ע"כ: ז) לשון הרא"ש ומעיקרא מבעי ליה או בדיעבד דאפי' להטות השער לכאן ולכאן כדי לראות המום לא שרי אלא אם עשה כן שהשיער לא יזיזנו ממקומו ע"כ:

ט) כ"ה גי' רבינו בגמ' יולדת קמבעי ליה וכ"ה גי' רגמ"ה כאן בד"ה לרב אחי.

מוסר. יז משום דטעמא שאין מתכוין הוא: **מסוכריא דנזייתא.** כרוא של חבית שכורכין סביבותיה נעורת יח) ומטלניות כדי שתסתום הנקב יפה: **אסור להדוקיה.** בתוך החבית בכח משום סחיטה ואע"ג דאינו מתכוין לשום סחיטה אסור אפי' לר"ש דאמר במסכת שבת (דף מא.):

דבר שאין מתכוין מותר: ולא יומת. וכיון דמהדק לה לא אפשר לה בלא סחיטה אבל לפנות את השער אפשר בלא תגיסה: **הלכה כר' יהודה.** אלמא ס"ל לרב דבר שאין מתכוין אסור: **ולא גברי.** בלא רב חייא בר גוזן: **ותולש לאו היינו גוזז.** להכי אמר רב הלכה כר' יוסי בבכור: **בלאחר יד.** דאין דרך לתלוש אמר אלא לגזוז: **התולש את הכנף.** שתולש עוקה גדולה מן כנף העוף: **והקוטמו.** לאחר שתלשו קטם ראשו: **והמורטו.** שמחליקה מן הנדנין ומורט מן הקנה יט השער: גוזז ומתמך וממתק מארבעים אבות מלאכות יא במסכת שבת (דף עג.). ממתק מחליק: **דהיינו אורחיה.** שדרך עולת עוף יב לתלוש ולא לגזזה: **מדרב ס"ל דרבי יוסי.** לגבי בכור דתולש ולאו היינו גוזז: **ר' יוסי אמר סבר לה כרב.** דדבר שאין מתכוין אסור: ה"ג **עיקרן מאדים וראשן משחיר.** וכן בתוס' דמסק' פרק (פ"ג ה"ד): **גוזז.** את הראש שמשחיר במספרים ומשייר מן המאדים ואילך ואינו חושש משום גיזה בקדשים אלמא משום דאין מתכוין לשום גיזה אלא לתקן שרי. שתי שערות שכולן שחורות פוסלות בפרה לגמרי אבל עיקרן מאדים וראשן משחיר אפשר בתקנה: **דלאו בם גיזה.** שאין לפרות אמר אלכך לא אסירא בגיזה: **לא תעבוד ולא תגוז.** וי"ו מוסף על ענין ראשון ולמדו שניהם זה מזה: **דקדשי בדק הבית היא.** טוז(ג) כ) (ויש לה) דהא אינה קריבה למזבח הלכך מותרת בגיזה: **דלא שביחא.** ומילתא דלא שביחא לא גזרו יז רבנן: **דמיה יקרים.** ואין דמיה כל כך מזומנים לחלוה עליהן: **לקופין.** לצורך הקופין: **לבחלה.** קאמר והאי וכן אתולש קאי דכי היכי דמותר לתלוש לצורך השחיטה דהא פשיטא לך כ) דרישא לבתחלה קאמר הכי נמי יז לראות מקום הסוס או דיעבד קאמר והאי וכן אלא יזיזנו קאי והכי קאמר וכן מי שתלש את השער לראות את מקום הסוס נמי לא יזיזנו ממקומו: **המסובך באוזן.** ובאוזן היה מוס: **דשחיטתו מוכחת עליו.** דלאו לגיזה איכוון: **אלא לאו אתולש.** ולבתחלה קאמר: **מתני' מפיר.** את הנמר בהגאה לכהן: וחכמים

מסוכריא דנזייתא. פירשנו בפ"ק דכתובות (ד' ו. ד"ה המלי) וכסוף יח) מ) (כל כתבי) (שבת קיא. ד"ה המלי): **דהוה ליה עוקר דבר מגידולו באחר יד.** אין ללמוד מכאן שיהא מותר לתלוש יט) עולה מצואר של עוף כדי לשמוט בי"ט דהא לעיל כ) פריש דהא דשרי כ) הכא משום שאין מתכוין ולבשון כ) נמי שפירש דאפי' במתכוין לא בעולה לא הוי כלאחר יד דקתני בסמוך בתולש את כא) העוף ואע"ג דאין צריך כאן כ) עולה והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה * אין ללמוד מלאכה שאינה צריכה לגופה מכלאחר יד: **ואמר** ר"ל כג) חייב משום גוזז. תימה מה הוא מקשה אע"ג דלענין בכור לא מחייב ביה משום לא תגוז לענין שבת יש לחייב משום תולדה דגוזז כלל עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים כמו כ) חולין (דף עג.) הוסיט ידו למעי בהמה ודילדל עובר שבמעיה כה) לענין שבת כו) [חייב] ובמוקדשין לא מחייב משום גוזז כז) וכן קיטוף חייב בשבת משום תולדה דקולר וכן תולש מן הממחבר אע"ג דקיטוף לענין קצירה קודם לעומר לא מחייב (פסחים יא.). ולענין לקט בפ' ראשית הגז (חולין קמ.). ואי הוה מפרשינן הכא דפריך אהא כח) דאמרינן דתולש משום כלאחר יד הוה ניחא דמייתי ראיה מהכא דלא כלאחר יד כט) ואין הלשון משמע כן מדקאמר ותולש לאו היינו גוזז והא תניא התולש את כל כז) העוף כו' משמע דפריך אהא דאמרן דתולש לאו היינו גוזז: **מדרב** סבר לה כר' יוסי בן המשולם ר' יוסי סבר לה כרב. דאמר דבר שאין מתכוין אסור שאם היה סובר דדבר שאין מתכוין מותר מנא ליה לרב שיהא הלכה כמותו משום דתולש לאו היינו כגוזז דילמא כי שרי ר' יוסי משום דבר שאין מתכוין מותר ותולש היינו גוזז אלא קיס ליה לרב כח) (משום) דאית ליה לר' יוסי דבר שאין מתכוין אסור:

עיקרן משחיר וראשן מאדים. כך היה כתוב בספרים ויש לפרש דנקט ראשן מאדים לרבותא כ) אע"ג שכולה אדומה מבחוץ טעונה גזיזה ובקונט' לא) גרים איפכא מתוך תוספתא דפרה: **גוזז** במספרים ואינו חושש. כלומר אפי' יגזוז משאר השערות לא) אלא מתכוין אף אלו עצמו כ) יגזוז יותר מן הצורך לגירסת הקונט' כ) ראשן משחיר לג) והיה מדקדק דקסבר דבר שאין מתכוין מותר * ובקונט' פי' דדייק מהא דשרי משום דאין מתכוין לשום גזיזה אלא לתקן לד) דאין זה כשאר לשון אין מתכוין בעלמא דכין דבכוונה גוזז במספרים ויש לישב לפי' הקונטרס דהכי פריך וסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור ושרי מטעם דתולש לאו היינו גוזז הא אשכחן גבי פרה דאפי' במספרים דהוי גוזז לה) משום דעושה כדי להכשיר הפרה שרי גבי בכור נמי הוה ליה למישרי בכל ענין כיון דעושה

תנינא וכן התולש את השער לראות מקום מום מאי וכן אילימא שלא יז יזיזו את מקומו השתא ומה שוחט דשחיטתו מוכחת עליו יח לא יזיזנו לראות מקום מום מיבעיא אלא לאו אתולש שמע מינה לבתחלה ש"מ: **מתני'** שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך שחטו עקביא בן מהלל מתיר

וחכמים

לצורך תיקון שחיטה דאין זה משוב גוזז ומיהו אין פי' זה נראה כלל דבכל ענין יכול להקשות בין הוי טעמיה משום דבר שאין מתכוין מותר בין הוי טעמיה משום דתולש לאו היינו גוזז: **שער** בכור בעל מום שנשר כו'. כולה הך שמעתא מוכחת דגיזת פסולי המוקדשין שרי מדאוריתא ואפי' רבנן דאסרי מפרש בגמ' גזירה דלמא אתי לאשהויה והא דדרשינן לעיל (דף ו.): מזבח ולא גיזה היינו מזבח ולא תגוז לא) ותימה לרבי דאמרי' בפרק שני דחולין (דף ו.): גבי על הארץ תשפכנו כמים ההוא למשרי דמן של פסולי המוקדשים לא) הוא דאמר דס"ד הואיל ואסירי בגיזה ועבודה דמן נמי ליבעי קבורה קא משמע לן והיכי תיסק אדעתין לאסור דמן לא) [בהגאה] משום דאסירי בגיזה ועבודה הא אפי' הגיזה עצמה מותרת וכ"ת הא דשרי מדאוריתא היינו בגשר אבל גוזז דמתכוין אסור לא) אדא דמתכוין דדם כגשר גיזה ועוד אפילו בתולש

היינו כגוזז: רבי יוסי סבר לה כרב. דאמר דבר שאין מתכוין אסור: שתי שערות. שיש בפרה אדומה: שעיקרן מאדים וראשן משחיר: גוזז. השחור במספרים היינו כדי להכשירו: ואינו חושש. משום גוזז בקדשים דדבר שאין מתכוין מותר: שאני פרה דאלו בת גיזה. משום הכי אינו חושש אבל לעולם דבר שאין מתכוין אסור סבירא ליה: ת"ל לא תעבוד ולא תגוז. ולא תגוז נדרש לפניו ולאחריו וליף לא תעבוד מלא תגוז: והא איכא איסורא דרבנן. ואמאי קאמר ואינו חרושש: דלא שכיחא דכולן לא הוו אלא ז' ל) ולא גזרו בה רבנן ולעולם דבר שאין מתכוין אסור. ומשיב התלמוד ואמאי גוזזן כשהיא מקודשת הפרה וליחלה לא גבי דמים ולפקה לחולין ולגיזה כשהיא חולין, דמיה יקרין. ואין לו כ"כ דמים כדי לפדותה בשוויה: כ) בגיזות זנבו ולא בשאר גופו: בקופיץ. כלומר שבקופיץ תולשו דהיינו כלי: תני לקופיץ. כלומר שביד תולשו כדי לעשות מקום לקופיץ: לבתחלה או דיעבד. דהתולש משמע (דיעבד) [לבתחלה] דהאי וכן אתולש קתני ומשמע לבתחלה כלומר כמי שאמר דעושה מקום דהיינו לבתחלה קאמר וכן התולש. כלומר דלבתחלה תולש או דלמא האי וכן אלא יזיזנו קאי כלומר וכן התולש לא יזיזנו ממקומו נמי אבל אכתי לא דעינן אי תולש לבתחלה או דיעבד: תולשו וראה היינו לבתחלה: השתא התם דשחיטה מוכח עליו שאינו עושה בשביל צמר אמרת לא יזיזנו התולש לראות מקום מום דהכא לא מידי מוכיח עליו דאין ניכר המום לעלמא מיבעיא דלא יזיזנו אלא ש"מ האי וכן אתולש קאי דתולש לבתחלה כמו עושה מקום ש"מ: שער בכור בעל מום. צמר שלו שנשר מקצתו: והניחו בחלון. לפי שצמרו אסור לגמרי מחיים דפסולי המוקדשים אסורים בגיזה ועבודה:

ואח"כ שחטו במומו עקביא בן מהללאל מתיר. דכי היכי דשחיטה מתרת הכל בשר ועור וצמר שעליו הכי נמי מתרת זה שנשר:

ל) כדתנן בריש פרה. מ) גי' רבינו בגמ' ותמ"ל כי אתרבי שור לגזיזת אזנו ועי' בשיטה אות ס'.

מסורת הש"ס

ה) שבת קיא. ע"ש מנחות ו. ע"ש, ב) שבת עה. קנ. קיא: קיז. קכ: קלג. קמג. סוכה לג: כתובות ו. ביצה לו., ג) [לקמן לד. שבת קיא:], ד) שבת עד: [מופסחת דשבת פ"י הי"ג], ה) [מופסחת דפרה פפ"ב ע"ש], ו) [חולין קלז.], ז) [נעיל יד. חולין קלה.], ח) ערכין כט. תמורה כז: וש"ע, ט) [ערכין כט. מעילה יד:], י) ל"ל אסי, כ) ל"ק מ"ז, ל) בס"ל: לן, מ) שמוס ברלים, נ) פירשתי ל"ק, ס) שני נמי שפירשתי ל"ק, ע) ס.כנף ל"ק, פ) לעולה ל"ק, צ) [שבת קז:], ק) ל"ק, ר) ל"ל.הכנף, ש) אס יגוזז ל"ק, ת) וראשן משחיר ומהא מדקדק ל"ק, א) ופיז ל"ק, ב) ל"ק.

תורה אור השלם

1. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בְּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לֵיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ:

דברים טו יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' והאיכא איסורא דרבנן שאני כל"ל ותיבת אלא נמחק: (ב) רש"י ד"ה לקדשי בדק הבית היא סוף דיק קדשי בדק יש לה דהא:

גליון הש"ם

גמ' והתניא שתי שערות. עיין פ"ב מ"ה דפרה: תוס' ד"ה דהוה וכו' אין ללמוד מלאכה שאין צריכה לגופה. עיין שבת דף מו ע"ב תוספות ד"ה דכל: ד"ה גוזז וכו' ובקונטרס פירש וכו'. עיין לקמן דף לד ע"א תוספות ד"ה אילימא:

מוסף רש"י

מסוכריא דנזייתא. סתימת נקב גיגית שמוליאין השכר דרך הנקב וסותמין אותו בטלאי בגדים (כתובות ו.) מפני שאין הנקב שוה (שבת קיא.). אסור להדוקיה. בנקב משוס סחיטה ואע"ג דלא קא מכוין לסחוט (שם). בפסיק רישיה ולא יומות. כאומר אתמוך לאם בהמה זו בשבת ואיני רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות כמתכוין תשיב ליה, וכי אתמיך דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כפא ופספל וכלבד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא למימר דילמא עביד חריץ, כיון דלא מתכוין לחכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מיתייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:). מתני בלא גברי. מתני לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמוראים משמם, אלא הם עצמם נתלוו בה (שבת קיא:). התולש את הכנף. עולה גדולה מן כנף העוף (שבת עה.). והקוטמו. לאחר שתלשו תוקן ראשו שהוא דק ואחוי לאמתו בכר וכפא (שם). והמורטו. לגד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליח הקנה ונוחן השער בכר וכפא (שם). שחיללו על שוה פרוטה מחולל. לתן אוצה להקדש דכתיב (ויקרא כה) איש את אחיו, ואשמועינן שמותר לכי היכי דאימעיט מאוצה אימעיט נמי מביטול מקח (קדושין יא:) וטעות נמי ליכא למימר הכו דמתלו טעה (ב"מ נז.).

שיטה מקובצת

א) רב שימי בר חייא משמיה ותיבת אשי נמחק: ב) היא ולא והתניא: ג) שכיחא ונפרקיה ולפקה: ד) שמואל. ע"ז בתוס' לקמן (דף ל ע"ב): ה) אמר איבעית אימא כי איתיבה שור לגיזת זנבו הוא דאיתרבי אי בעית: ו) וכן התולש את השער לראות מקום מום: ז) לכתחלה. ס"א ואתולש קאי או דיעבד ואלא יזיזנו קאי: ח) שלא יזיזנו השתא: ט) עליו אמרת לא: י) מותר דטעמא משום שאין: יא) נערות של פשתן ומטלניות כדי שיסתום פי הנקב: יב) הקנה את השיער: יג) מלאכות חסר אחת: יד) עוף לתולשה ולא: טו) היא קדושת בדק הבית יש לה: טז) לא גזרו ביה רבנן: יז) נמי תולש לראות: יח) ובסוף שמונה שרצים: יט) לתלוש הנוצה מצואר: כ) הכי רב משום אות א' נמחק: כא) במתכוין שרי היינו בצמר אבל בנוצה: כב) את הכנף דהיינו אורחיה ואע"ג: כג) ר"ל תולש חייב: כד) שבמעיה חייב לענין: כה) וכן. ס"א וכל קיטוף: כו) אהא דאמר דתולש: כז) יד הוא ואין: כח) את הכנף כו': כט) משום מקום דאית: ל) לרבותא דאע"ג: לא) ובקונטרס הגיה איפכא: לב) השערות עמהן בלא מתכוין או אלו עצמו: לג) משחיר ומזה מדקדק: לד) לתקן ואין זה דומה לשאר לשון אין מתכוין דעלמא דכיון: לה) גוזז גמור לא חשיב גוזז משום כו' הוה לו למשרי: לו) תגוז אבל עבר וגזז שריא הגיהה: לז) המוקדשין בהנאה הוא: לח) דמן בהנאה: לט) אסור ליתא הדא דבהא לא מתרצה פירכין דאינו שוחט בשביל הדם אלא להתיר הבשר לכתחלה דמתכוין:

רבינו גרשום

ומי אמר רב הכי. דדבר שאין מתכוין מותר: מסוכריא דנזיתא. פקק של צמיד חבית. אסור להדוקיה. לסותמו משום סחיטה: אפילו לרבי שמעון. דאמר דבר שאין מתכוין מותר מודה דאסור: אמר רב הלכה כרבי יהודה. דאמר דבר שאין מתכוין אסור: כלאחר יד. כלומר שלא לשום עקירה אלא לצורך שחיטה דאין דרכו בעקירה אלא בגזיזה: את הכנף. של עוף הנוצה: וקוטמו. כמו קוטמו לשנים: והמורטו. הנוצה מקנה שלה: חייב משום גוזז דתולדתה דגוזז הוא: דהיינו אורחיה דכנף בתלישה אבל תלישה דצמר לאו היינו אורחיה ולאו

עין משפט נר מצוה

א [טוס"ע פ"ח סי' שכ סעי' יח]:

לז ב מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ז:

לח ג מיי' פי"ח מה הלכה ז:

לט ד מיי' שם הלכה ו:

מ ה מיי' פ"ח מהלכות פרה הלכה ג:

מא ו מיי' פ"ח מהל' מעילה הל' ז סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סימן שח סעיף ה:

מב ז מיי' שם הלכה יב:

מג ח מיי' פ"ז מהלכות עכו"ם הלכה מ:

מד ט טוש"ע י"ד סימן שח סעיף ג:

מה י מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה י טוש"ע שם:

בתולש פליגי כדמוכח בסוף פירקין (דף כו.). [כב] דשרי [1] (ר"ע) מכלל כי אסרי רבנן מדרבנן [כג] ואפי' בעולה תמימה לא מיתסרא הגיזה אלא מדרבנן כדמוכח לקמן גבי תולש גבי מעולה תמימה [כד] והא דפריך תולש מי איכא למאן דשרי היינו מדרבנן כדפי' שם בקונטרס משום דרשא הוא ועוד קשה [כה] בהוא דחולין למה לי קרא דם פסולי המוקדשין דשרי בהנאה והלא אף בקדשים דם מותר בהנאה משנעשית מלותו והתם דליכא מלוה למה יהא אסור ועוד מאי קאמר הואיל ואסירי בגיזה ועבודה והא לאחר שחיטה מותר לגזוז ולעבוד דמזביחה ואילך הכל מותר והתם בדם שחיטה איירי וחלב נמי [כו] לא אסרינן מדכתיב בשר (אלא) מחיים ולא לאחר שחיטה כמו למאן דדרים לעיל בפ' שני (דף טו:) אין לך בהם היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך ועוד דשרי לכולי עלמא מדבעי למילף היתר חלב בפרק קמא (לעיל ו:) מדאסר רחמנא חלב של פסולי המוקדשין ולא קאמר דליעטריך משום הוה ולאחר שחיטה ומיהו מצינו למימר דליעטריך קרא [כז] תשפכנו כמים משום דם אילא קודם שחיטת רוב אבל מ"מ קשה מהא דשמעתין ואומר רבי דס"ד למיסר [כח] כמו [כט] (חלב והוו בשר) וה"ה בשר ולא דם ולא דמי לגיזה [לא] דשמא דגיזה מתזבח נפקא דמשמע תזבח ולא תגזו אבל כאן ואכלת בשר כתיב (דברים יב) משמע בשר תאכל ולא חלב ודם ולאסור [לב] אפי' בהנאה אע"פ שהדרשה אינה מיושבת על הדם [לג] כמו חלב דשרי באכילה [לד] הוא והא דלא מייתי התם בשר ולא חלב אלא תזבח ולא גיזה ריש מילתא נקט ועוד ניחא ליה לאתויי איסור גיזה [לה] אפי' לענין מלקו' כמו מתחלה קודם [לו] שנפלו [לז] (דתנן) [לח] הגזוז והעובד סופג מרבעים וכיון שהחמירה בו תורה [לט] כל כך [מ] ה"א לדרוש קראי לחומרא בשר ולא חלב ודם אי לאו כמיס וכן מוכח בפרק קמא (לעיל ו:) דהא דדרשינן בשר ולא חלב לא שיהא אסור לחלוב דבעו למידק מינה היתר חלב מדגלי רחמנא גבי פסולי המוקדשין בשר ולא חלב הא דחולין שרי שמע מינה דלאסור החלב שנחלב אתא קרא.

התולש צמר מבכור תם. בשמקנא דשמעתין מפרש דלאו דוקא תולש דה"ה נתלש ולא נקט תולש אלא משום סיפא דקתני הה תולש משום רבותא דעקביא: בכור בעל מום להיכא אזיל ואידך אימר מום עובר הוה ואיתסי ורבי חייא בר אבא מאי טעמא לא אמר כר' אסי אמר לך בשלמא שדה דרכה למיקבר בה [מא] כי היכי דקבר בה האי קבר אינש אחרינא אלא קדשים כיון דבדקו לן וקיימי דרכייהו למיפל בהו מומא ואידך אגב דמנגחי אהדדי שכיח בהו מומא מיתיבי התולש צמר מבכור תם [מב] אע"פ שנולד בו מום ושחטו אסור טעמא דתם הא

[א] וחכמים אוסרין דברי ר' יהודה אמר לו ר' יוסי לא בזה התיר [ב] עקביא בן מהללאל אלא [ג] שער [ד] בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך מת בזה עקביא בן מהללאל מתיר [ה] וחכמים אוסרין [ו] צמר [ז] המדולדל בבכור את שנראה [ח] עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור: **גמ'** [ט] מכלל דאסר השתא במת שרי שחטו מיבעיא אלא [י] לא בזה התיר עקביא וחכמים אוסרין [יא] שחטו דברי הכל שרי כי פליגי במת אמר רבי אסי אמר ריש לקיש מחלוקת בשהתירו מומחה דמר סבר גזרינן דלמא אתי לשהוייה ומר סבר לא גזרינן אבל לא התירו מומחה דברי הכל אסור מתיב רב ששת [יב]בעלי מומין אוסרין בכ"ש ורבי יוסי אומר [יג] יבקר והוינן בה מאי יבקר אלימא דבעל מום הוא ולישקליה מכלל דתנא קמא אמר [יד]לאו [טו] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא [טז]בגיזת בכור בעל מום עסקינן שנתערבו בגיזי חולין ומאן תנא קמא רבי יהודה היא דאמר [יז] נשחטו אסרי רבנן ורבי יוסי לטעמיה דאמר [יח] נשחטו שרו רבנן וקתני יבוקר מאי יבוקר לאו [יט] אי מום קבוע אי מום עובר הוא אף על גב שלא התירו מומחה אמר רבא לא יבוקר אי התירו מומחה אין ואי לא לא כי סליק רבין אמרה לשמעתא קמיה דרבי ירמיה אמר [כ] בבלאי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתא דמחשכן לא שמיע להו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מחלוקת בשבדק ולא מצא וקמיפלגי בפלוגתא דר"מ ורבנן [כא]דתנן שהיה ר"מ אומר כל דבר [כב] שהיה בחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד [כג] שיתוודע הטומאה [כד]וחכמים אומרים חופר עד שמגיע לסלע או לבתולה [כה] ר' אסי אמר רבי יוחנן מחלוקת כשבדק ומצא וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ור"ש בן גמליאל דתניא [כו] שדה שאבד בה קבר [כז] [כח]נכנס בתוכה טמא נמצא בתוכה קבר נכנס לתוכה טהור שאני אומר הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר תיבדק כל השדה כולה ור' אסי מאי טעמא לא אמר כרבי חייא בר אבא אמר לך בשלמא גבי טומאה אימר בא עורב ונטלה בא עכבר ונטלה אלא הכא נמצא הבעל מום כולן אסורין ותנא קמא כר"מ ור' יוסי סבר יבוקר ודי לו אפי' לא נמצא כחכמים [כט]: **חופר.** בודק עד שמגיע לסלע דולאי מאותו סלע ולמטה לא נעשה קבר שקשה הוא: **או לבתולה.** עד שימצא קרקע קשה שלא [ל] עבדה: **בשבדק ומצא.** הבעל מום ותנא קמא דאסר לכולהו חיים שמא זה שנמצא בעל מום אחר הוא וכל האחרים לריכין בדיקה ור' יוסי סבר יבוקר בבקור סגי [לא] מרישא וכיון דמצא הך [לב] ליכא ספק תנא קמא כר"ש ורבי יוסי כרבי: **בשלמא גבי טומאה.** אמרי רבנן בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה ודיו משום דאי נמי לא משכח לה איכא למימר עורב או עכבר נטלה אבל הכא אפי' רבנן דבעל מום להיכא אזל ובכי האי גוונא לא הוה שרי ר' יוסי: **ואידך.** רבי חייא בר אבא: **בשלמא שדה.** אמר רבן שמעון תבדק דלריכא למיקבר בה כו': **דרלייהו למיפל בהו מומא.** בתמיה. ובכי האי גוונא לא הוה אסר תנא קמא: **ואידך.** רב אסי: הא

מתיר אע"ג דהצמר שעל גביו טעון קבורה האי דנשר מחיים מותר וחכמים אוסרים: השתא במת אע"ג דטעון קבורה אם צמרו שרי ההוא דנשר מחיים שחטו דמותר צמרו בהנאה כ"ש דשרי ההוא דנשר מחיים: אלא לא בזה התיר. כלומר דבנשר קודם שחיטה תרייהו שרו ולא פליגי אלא במת שנשר קודם מיתה: מחלוקת. לר' יהודה כדאית ליה בשחיטה דנחלקו ולר' יוסי כדאית ליה דבשחיטה לא נחלקו כשהתירו מומחה את הבכור בעל מום קודם שנשר שערו דר' יהודה סבר דרבנן סברי דאי דינו להיות מותר לאחר שחיטה הואיל ונשר לאחר שהתירו מומחה. אבל אי שרית ליה שער הנושר אתי לשהוייה לבעל מום בחיים ספי משיעור שנתנו חכמים בפירקין דלקמן דסבר דכל יום נושר משערו ואקבצנו ויהיה לי צמר הרבה ואינו רוצה לשוחטן ושמא יבוא בו לידי תקלה לגזזו או לעבוד בו בשוגג הלכך אסרי רבנן צמר שנשר קודם שחיטה ורבי יוסי סבר לא גזרי תקלה לגזרו ואיתסי: כיון דבדיקי וקיימי. ואיערב בעל מום בהדייהו ואישכח מי מחזקינן הנך בדיקי דדרכיהו למיפל בהו מומא הלכך לא דמי לתיבדק כל השדה: שכיח בהו מומא. אף על גב דבדיקי מעיקרא:

[מ] בכורות הל' יא [נוסף] מהל' מעילה הל' יז סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שם סעיף ח:

[מז] ג מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' יב טוש"ע שם סעי' ב:

[מח] ד מיי' פ"ג מהל' איסורי המזבח הלכה יב:

[מט] ה מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' יג סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סימן שם סעיף ד:

[נ] ו מיי' פ"ט מהלכות טומאת מת הלכה י:

[נא] ז מיי' שם פ"ח הלכה ח:

[נב] ח מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' יא סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שם סעיף ח:

שיטה מקובצת

[א] שער בכור בעל מום: [ב] גמ' לא בזה התיר עקביא מכלל: [ג] אלא ה"ק לא: [ד] אומר יבוקר והוינן בה מאי יבוקר אילימא יבוקר אותו בעל מום אם איתיה לישקליה והנך לישתרי מכלל: [ה] דאמר בשחטו אסרי: [ו] דאמר בשחטו שרו: [ז] לאו יבוקר במומו לחכם אי מום קבוע שרי אע"ג תיבות אי מום עובר נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: [ח] דבר שהוא בחזקת: [ט] שיתודע לך הטומאה היכן היא וחכמים אומרים בודק עד שמגיע: [י] לבתולה ורב אסי: [יא] קבר הנכנס לתוכה טמא נמצא בה קבר הנכנס לתוכה: [יב] בה אמרינן כי היכי כו' קבר בה אינשי: [יג] מת שלא נשחט: [יד] נראה כפורש הימנה. נ"א כמי שנשר הימנה: [טו] הגיזה אסור כמי: [טז] עקביא ומשום חכמים נקטיה הס"ד ומה"ד שחטו דברי הכל שרי דמיגו דמהניא שחיטה לאותו צמר המחובר בה מהניא נמי לחלוש ומונח בחלון הס"ד ומה"ד מחלוקת דעקביא וחכמים בשהתירו: [יז] בכל שהן קס"ד אם: [יח] כחכמים דאמרינן בודק עד והד"א: [יט] שלא היתה עבודה הס"ד: [כ] על תיבת מרישא נרשם קו למעלה להורות כי ראוי למחקו: [כא] הך תו ליכא: [כב] פירקין ושרי עקביא: [כג] מדרבנן דוקא ועוד דאפילו: [כד] חמימה מהו והא דפריך עלה: [כה] קשה בההיא דחולין ל"ל קרא למשרי דם: [כו] נמי דאסרינן מדכתיב בשר היינו מחיים ותיבת אלא ל"ש: [כז] קרא דתשפכנו כמים: [כח] למיסרי דם כמו חלב משום דדרשינן בשר ולא חלב בשר ולא דם והוא הדין: [כט] לגיזה דשרי דגיזה: [ל] ולאסור הדם אפילו בהנאה אתא ולאכילה לא איצטריך אף על פי: [לא] באכילה ומ"מ דם נמי בר אכילה היא: [לב] גיזה דחמיר אפילו לענין כו' קודם שנפסלו כדתנן הגוזז והעובד סופג את הארבעים וכיון: [לג] תורה בפסולי המוקדשים כל:

רבינו גרשום

וחכמים אוסרים. הואיל ונשר מחיים בפסולי המוקדשין אסורין בגיזה ובעבודה: אמר לך ר' יוסי כו'. בזה עקביא בן מהללאל אמר שער בכור בעל מום: [ב] שם אמר (המדולדל) מז"מ וכ"ב ס"א המדובלל: [ג] שם שנלאה מן הגיזה וכו' שאינו נראה מן הגיזה: [ד] גמ' וחכמים אוסרין אלא בשחטו דברי הכל: [ה] שם ואמר רב נחמן: [1] רש"י ושאינו וכו' הגיזה אסור כמו שנשר:

מוסף רש"י

באריעא דחשוכא. בגבל שהיא מלולה (יומא נז.) דבגבל עמוקה היא דכתיב (ישעיה מד) האומר לצולה חרבי (מגילות נב.). אמרי שמעתא דמחשכן. כבאין יודעין טעמו של דבר בודין מלבן טעם שאינו [פסחים לד:]. כל דבר שהיה בחזקת טומאה. במסכת נדה (קפ.) גל מתא (שהיה שם כזית מן המת) שנתערב עם שני גלין טהורין, נדקו אחד מהן ונמלא טהור הוא טהור ושניהם טמאים, שניהם ונמלאן טהורין הן טהורין והבליטי טמא, שנאמן ונמלאן טהורים הן טמאים, שהיה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם היא בטומאתה עד שיודע לך טומאה היכן היא, וחכמים אומרים בודק בקרקע ומופר עד שיגיע לסלע או לקרקע המולה שלא זזה ממקומה לעולם, ואם לא תמצא תולין ואומרים בא עורב ונטלה, בא עכבר ונטלה (פסחים י.). שדה שאבד בה קבר. אין ידוע היכן מקומו (שם). נמצא בה קבר. לאחר זמן ואין ידוע מי זהו קבר האבוד בה (שם).

הדרן עלך הלוקח בהמה

הגהות הב"ח

(א) במשנה אלא בשיער בכור בעל מום: (ב) שם אמר (המדולדל) מז"מ וכ"ב ס"א המדובלל: (ג) שם שנלאה מן הגיזה וכו' שאינו נראה מן הגיזה: (ד) גמ' וחכמים אוסרין אלא בשחטו דברי הכל: (ה) שם ואמר רב נחמן: (1) רש"י ושאינו וכו' הגיזה אסור כמו שנשר:

רבינו גרשום (המשך)

שנשר מעליו ראסור: בעלי מומין אוסרין בכל שהן משמע שאם יתערב בעל מום במאה קדשים תמימים כולן אסורין: ור' (אסי) [יוסי] אמר יבוקר. איזה הוא בעל מום והשאר מותרין: הכא האי בעל מום אוסר בכל שהוא דקאמר לא בעל מום ממש אלא בגיזת בכור בעל מום עסקינן שנתערבה בגיזי חולין ושחטו לבעל מום: ומאן תנא קמא. דאמר אסור בכל שהן ר' יהודה ור' יוסי דאמר יבוקר היינו ר' יוסי דמתני' דסבר דנשחטו שרו רבנן: לא יבוקר. אם מום עובר הוא אסור גיזתו ואע"ג דלא התירו מומחה קודם השרת שער מותר אי מום קבוע וקשיא לריש לקיש דאמר אבל לא התירו מומחה קודם שנשר דברי הכל אסור: לא יבוקר.

מחלוקת. תתנא קמא ור' יוסי בשבדק ולא מצא בעל מום ולא בגזה פליגי אלא בבעל מום גופיה וליכא לאקשויי: ובפלוגתא דר"מ ורבנן. עד שמגיע לסלע. ושוב טהור הכא נמי א"ר יוסי כיון שביקר ולא מצא כולן מותרין ות"ק סבר כר"מ: מחלוקת בשבדק. לאותו בעל מום ומצאו וחייש ת"ק שמא זה שמצא לאו היינו הוא שנתערב ביניהן אלא אחר הוא ואותו שנתערב עדיין לא נמצא הלכך כולן אסורין היינו כר' שמעון בן גמליאל דאמר שתבדק כל השדה כולה דשמא זה קבר אחר וזה שאבד עדיין לא נמצא: ור' יוסי דאמר יבוקר סבר לה כרבי דכיון שמצאו היינו הוא שנתערב: אמר לך. ר' אסי גבי טומאה אפילו ת"ק מודי דכיון שהגיע לסלע טהור דאימא עורב או עכבר נטלה אלא בבעל מום שבדק ולא מצא אפילו רבי יוסי מודי דאסירי דבעל מום להיכא אזל: ואידך רבי חייא אמר לך שמא מום עובר הוה ואיתסי: כיון דבדיקי וקיימי. ואיערב בעל מום בהדייהו ואישכח מי מחזקינן הנך בדיקי דדרכיהו למיפל בהו מומא הלכך לא דמי לתיבדק כל השדה: שכיח בהו מומא. אף על גב דבדיקי מעיקרא:

[מא] עדיות פ"ה מ"ו, [מב] ומאמר ל"ק, [מג] [פסחים לד: ומאמר נז. זבחים ס: ממחות נב. כתובות עה.], [מד] פסחים י. נדה ספ., [מה] פסחים י., [מו] עקביא. ל"ק, [מז] אסריגא מחיים ולא לאחר שחיטה למאן דדרים כו' משעת זביחה ואילך ולא מדכתיב בשר ועוד דשרי כו' ל"ק, [מח] חלב וה"ל ה"ה בשר ולא ל"ק וע"א כמו בשר ולא חלב, [מט] כמו על חלב דשרי בפלוגתא מ"מ דם נמי בר אכילה הוא ותא"ל ל"ק, [נ] ל"א שנפסלו, [נא] ל"ל דתניא, [נב] לעיל נו:, [נג] לאו לדרוש נמי קרא ל"ק,

הא בעל מום שרי. ור' יוסי הוא דאמר בשחטו שרו רבנן אי נמי עקביא היא אע"ג דלא התירו וקשיא לרש לקיש: **פס קרי ליה.** ומאי אע"פ שנולד בו מום אע"פ שנראה אחר כן לחכם ואמר מום קבוע [ז]: **לימא.** הא דר"ל תנאי היא: **אסור.** דבתס[ד] אפילו עקביא מודה לחתו לשהוייה ולאפקועי מקדושת מזבח ועוד שהרי עדיין אין בו שום היתר. אע"ג דנקט תולש הוא הדין לנתלש כדמפרש בסיפא דשמעתא[ה]: **לא בזה.** שמת התיר עקביא אלא בשחטו: **אמר רבי יוסי מודה אבא.** ששמו חלפתא שהוא מן החכמים המולקין על עקביא [ח] ומודה הוא בזה ששחטו שהוא מותר: **אבל בייחוד אמרו חכמים.** שבאמת ובברור אמרו יניחנו בחלון לשער בכור בעל מום שנשר: **שמא יש תקוה.** שמא יהא מותר ליהנות. ומפרש ומה תקוה יש שאם שחטו דברי הכל מותר: **אבל.** באמת וחכירו בעירובין בפרק בכל מערבין (דף לח.) בסופו: **בייחוד.** בברור וחכירו במסכת יומא (דף נד.) וידעו בייחוד ששם ארון נגנז: **רבי יוסי היינו תנא קמא.** דקאמר התולש אמר מבכור תם ושחטו אסור הא בעל מום ושחטו מותר לדברי הכל ובמת פליגי [ט] במודה דר' יוסי ותנ"ק נמי במת פליגי: **תנא קמא סבר אי התירו מומחה אין אי לא לא.** דבעל כרחיך הכי תרלת וכדתרלת[י] ריש לקיש לעיל כי אותביניה מרישא דמילתיה דתנא קמא דקתני התולש אמר מבכור תם הא בעל מום שרי ותרלה ריש לקיש ואמר כל היכא דלא התיר מומחה תם קרי ליה אלמא הכי משמע מילתיה התולש אמר מבכור תם דהיינו בעל מום שלא התירו מומחה אסור לדברי הכל הא בכור בעל מום דהיינו התירו מומחה שתלש ממנו כו' ור' יוסי סבר אע"ג דלא התירו מומחה נמי דאמר כשנשר שרו רבנן ממאי מדקאמר יש תקוה דמשמע יש תקוה ויתירנו מומחה וישחטנו מכלל דאכתי לא התירו מומחה כשנשר: **פליגי במת והוא הדין לשחטו.** מדלא אשכחן במילתיה דתנא קמא דנימא שחטו דברי הכל מותר: **הלכה כר' יהודה.** דבשחטו פליגי ולא במת: **אידי ואידי.** בין נראה בין לא נראה מישרי שרי דהא אפי' מונח בחלון קא"ר יוסי דאפי' רבנן שרו בשחטו: **אי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי.** דאותו שמחובר בו טעון קבורה לדברי הכל והתולש ממנו רבנן אסרי ליה אפי' מונח בחלון: **אלא פשיטא ר' יהודה היא.** דאמר בשחטו פליגי: **אידי ואידי.** בין נראה בין לא נראה: **ושמע מינה בשחטו פליגי.** מדלא מצית מוקמת ליה בגוונא אחריתי ומדסתם לן כר' יהודה ש"מ הלכתא כוותיה: **התולש צמר מעולה תמימה.** מחייס [ט] לרבנן מהו לאחר שחיטה בעלת מום לא תיבעי לך דוודאי לרבנן אסור דאי שרית ליה אתי לשהוייה ואתי לידי גיזה ועבודה: [י] **מי איכא מאן דשרי.** אליבא דרבנן הא וודאי רשע הוא: דעיקר

בכור בעל מום שתלש ממנו. הכא לא קתני והניחו בחלון משום דרשע הוא שתולש ודעתו ליהנות לאלתר אבל [יא] בנשר קתני והניחו בחלון: **דתנא** קמא סבר אי התירו אין אי לא לא. פירש בקונטרס דכיון דתרילנא לעיל דכל היכא דלא התירו מומחה תם קרי ליה אם כן סיפא דקרי ליה בעל מום מיירי יב[יב] בלא התרת מומחה וקשיא לפירושו דהא [יג] דתירץ הכי לעיל היינו כי היכי [יד] דאיתוקם לרש לקיש כדולי עלמא אבל השתא לדרכינן לומר ממה נפשך כתנאי מסתברא לומר איפכא דתהוי מילתיה [טו] כתנא קמא כפשטיה ונראה לפרש דסובר הש"ס עכשיו משום דקאמר ר' יוסי שמא יש תקוה שעל סמך השחיטה לא היה אומר כך בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין אמר רבי יוסי מודה אבא חלפתא בזה שהוא מותר אבל בייחוד אמרו חכמים יניחנו בחלון שמא יש תקוה שחטו דברי הכל מותר מת עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרים ר' יוסי היינו תנא קמא אלא לאו התירו מומחה איכא בינייהו דתנא קמא סבר התירו מומחה אין ואי לא לא ואתא ר' יוסי למימר אע"ג דלא התירו מומחה אמר רבא לא דכולי עלמא אי התירו מומחה אין אי לא התירו [טז] לא [יז] ושלש מחלוקת בדבר דת"ק סבר פליגי במת והוא הדין לשחטו והאי דקמיפלגי במת להודיעך כחו דעקביא ור' יהודה סבר במת דברי הכל אסור כי פליגי בשחטו ואתא ר' יוסי למימר בשחטו דברי הכל מותר כי פליגי במת אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה דתנן [יח] שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך שחטו [יט] עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים [א]אוסרין אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דתנן צמר המדולדל בבכור את שנראה [כ] עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה אסור מני אילימא ר' יוסי ובמאי אילימא בשחטו בין עקביא בין רבנן אידי ואידי משרא שרי ואלא במת ואי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי ואי עקביא איפכא מיבעיא ליה נראה עם הגיזה אסור דמיתה קאסרה לי' אינו נראה עם הגיזה מותר דמעיקרא תליש אלא פשיטא ר' יהודה ובמאי אילימא במת בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי מיסר אסרי אלא לאו [כא] בשחטה ואי עקביא אידי ואידי משרא שרי אלא לאו רבנן היא וש"מ בשחטו פליגי ש"מ בעי ר' ינאי התולש צמר מעולה תמימה מהו תולש מי איכא מאן דשרי אלא צמר שנתלש מעולה תמימה מהו [כב]דחטאת ואשם לא תיבעי לך דכיון דלכפרה אתו לא [כג] משהו להו דבכור ומעשר נמי דכיון דלאו לכפרה אתו משהו להו כי תיבעי לך דעולה מאי כיון דעיקר

בגמר שנתלש מי משתרי נמי בהכי אבל פלוגתא דאמוראי היא בפרק המזבח מקדש (זבחים פו.) בעלמות שפרשו לפני זריקה דרבי זירא סבר דזריקה מתירתן אפילו לקתא דנרגי וחייני וקאמר התם [כד] כרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר פרשו לפני זריקה מועלין בהם ופירש שם בקונטרס דמועלין לעולם אף לאחר זריקה וכל שכן דאינה מתרת מה שפירש מחייס ומיהו יש ספרים דגרסי התם [כה] כרבי אלעזר דאמר ר' אלעזר פרשו לפני זריקה מועלין בהן עד זריקה כו' [כו]: **תולש** מי איכא מאן דשרי. פירש בקונטרס אליבא דרבנן הא וודאי רשע הוא משמע דלעקביא אפשר דמותר אף על פי שהאמת הוא דלעקביא נמי אסור בתם כדמוכח בריישתא דתתולש צמר מבכור תם מכל מקום פירש כך בקונטרס שאפילו לא שמיעא ליה בריישתא דבר פשוט הוא [כז] דמיהא דרבנן דתולש אסור: הדרן עלך הלוקח בהמה

[ז] [עירובין עה. וש"נ], [ח] עדיות פ"ה מ"ו, [ט] [ל"ל בשחטו], [י] ל"ל דהתם, [יא] [ע"ב], [יב] נמ"ק ומגדה דר"י נמי בתמ פליגי ל"ק, [יג] כדמתרץ ל"ק, [יד] בהתירו מומחה ל"ק, [טו] בו ל"ק, [טז] ושייך ביה פליון ומיהו קשה בהך וכו' אי מיסתבר נמי בהכי והא דאמרינן בשופר של עולה לא יתקע יש לפרש שופר של עולה שהוקדשה הבהמה לדמי וכו' דפסחים הכא בעלי שלמים שקיבץ אבל פלוגתא דאמוראי כו' ל"ק, [יח] ופליגא אדר' אלעזר ל"ק, [יט] [ע"ד הטוב תוס' זמנים פו. ד"ה אתיא וכו' ובקונגיא דשם],

הגהות הב"ח

[א] נמ' מן הגיזה וכו' שאינו נראה מן הגיזה:

שיטה מקובצת

[א] מום שחטו אסור: [ב] התירו מומחה לא: [ג] דתנן הוא היה מתיר שער: [ד] תיבות עקביא בן מהללאל מתיר נמחק: [ה] לאו בשחטו ואי: [ו] לא משהי אות ר' נמחק: [ז] קבוע הוא הס"ד: [ח] עקביא מודה הוא: [ט] מחיים והוממה ונפדת לרבנן: [י] מה"ד תולש מי: [יא] אבל לגבי נשר: [יב] מיירי בהתירו מומחה וקשיא: [יג] דהא דדחיקנא לתרוצי לעיל הכי לאפוקי בריישתא ממשמעות היינו כר'. הרא"ש: [יד] דתיתוקם דריש לקיש: [טו] מילתיה דתנא קמא: [טז] קאמר דשמא יש תקוה דקאמר מיירי בשחיטה: [יז] מעיקרא דאין צריך העמדה והערכה כקדושת מזבח וכן: [יח] לפדותו בשויו ומה היה: [יט] בעולה תמימה שנשחטה למזבח: [כ] התם ופליגי דר' אלעזר: [כא] הוא מיהא לרבנן:

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה יא ופ"ז מהל' מעילה הלי י סמג לאוין שמא טוש"ע י"ד סימן שם סעיף ה:

נד ב מיי' פ"ז מהלכות מעילה הלכה י:

רבינו גרשום

הא בעל מום שרי. תולש לכ"ש נושר: ואע"פ שלא התירו מומחה. קודם אלא לאחר שנשר: א"ל ריש לקיש האי תנא דהתולש צמר כל היכא דלא התירו מומחה קודם שתלש תם קרי ליה שכתולש מתם דמי וליכא למימר הא בעל מום שרי (על שנטמא היינו שהומם): מודה אבא חלפתא בזה ששחטו שהוא מותר אפילו לחכמים: אבל ביחוד אמרו. האי אבל כמו באמת כדכתיב אבל אשמים אנחנו. בייחוד בבירור: ונותנו בחלון שיש לו תקונה שאם שחטו יהא מותר: על מה נחלקו כו'. ר' יוסי דאמר במת נחלקו היינו ת"ק דאמר דבמת חולקין: ת"ק סבר. מה שעקביא מתיר במת כשהתירו מומחה קודם תלישת שער ואתא ר' יוסי למימר דכל תנא בתרא מטפי אע"ג דלא התירו מומחה קודם אלא שוב [אחר תלישה] מתיר עקביא והיינו כתנאי: לא דכולי עלמא אי התירו מומחה. קודם תלישה אין אי לא לא ולאו בהכי פליגי אלא ג' מחלוקת בדבר: דת"ק סבר פליגי במת וה"ה לשחטו. ומשום דלא איירי מידי בשחטו אית לן למימר דסבר דבתרוייהו פליגי: הל' כר' יהודה. דלא שרי עקביא אלא בשחטו: בבחירתא. מסכת עדיות: צמר המדובלל. המדולדל: שנראה עם הגיזה. שנראה במחובר לגיזה מותר: אידי ואידי. בין נראה ובין שאינו נראה דאמרינן דבשחטו דברי הכל מותר: אי רבנן אידי ואידי מיסר אסירי. אפילו אותן שנתלש קודם וכ"ש ששוב נתלש שמיתה אוסרת: ואי עקביא איפכא מיבעי ליה. שמה שהוא מותר במת אין מתיר אלא מה שנושר קודם אבל [מה שנושר] שוב [אחר] שמת [לדברי] הכל אסור והכי איבעי ליה למימנא את שאינו נראה מותר ואת שנראה אסור: אלא לאו רבנן. דבשחטו אוסרין מה שקודם נשר אבל שוב שנשחט מותר העור והמחובר לו והיינו דקאמר הנראה עם הגיזה הצמר המחובר לעור קרי גיזה מותר ואת שאינו נראה אסור: מעולה תמימה. מבעל מום דשאר קדשים לא קא מיבעי ליה כיון דבר פדייה הוא לא משהי ליה אלא פריק ליה ושחיט ליה מיד הלכך שרי. וא"ד (ה"מ) [כיון דבעי] מומחה ודאי איכא למיחש דמשהי להו ולא קא מיבעי ליה. אלא תמימה קא מיבעי ליה: צמר שנתלש. מעצמו דחטאת ואשם וכו' דבכור ומעשר נמי לא תיבעי לך לד"ה אסור דלאו לכפרה אתי ומשהי ליה משום חימוד צמר הנושר ואתי לידי תקלה: כי תיבעי לך

בדקה שלשים יום. כי הן פלוגתא איכא לענין טיפול אבהמה (ב"מ דף כמ)[1]:

מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך. דהיינו ג' ימים מיום הבאת העומר בפסח [יח] שגמר זמן ביטול התבואה עד העלות שמביאין שתי הלחם להתיר חדש במקדש וא"ת האי ביום חמשים הוא ולא הוי כענין בכור בניך ולאלף תתן לי דלאחר שלשים [יט] [יט]: **וכי** תימא מיתה לא תלמוד לומר וכו'. ולו דוקא [כ] דלא חשיב לה בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין פג.) בהדי אלו שבמיתה אלא קרוב הוא [לא] [לענין] מיתה:

דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב בו'. בכמה מקומות אמרינן תרומה ויחזור ויתרום ולא גזרינן [כא] התם כיון שהתרומה ראשונה לכהן מידע ידע דשניה דרבנן ואפילו נתן הראשונה כבר לכהן קודש שיאמר לו חכם לחזור ולתרום מ"מ מדאין הכהן מחזיר לו את הראשונה מידע ידע דשניה דרבנן היא אבל כאן סבור הוא [כב] שנתן לכהן בתורת שכר סיועו [לד] ומעכבה כהן ובכמה מקומות

דעיקר לאו לכפרה אתי משהי לה [א]או דלמא כיון דעולה נמי מכפרא אעשה לא משהי לה ת"ש התולש צמר מבכור תם אע"פ שנולד בו מום שחטו אסור טעמא דתולש הא נתלש שרי וכל שכן עולה דלא משהי לה הוא הדין אפילו נתלש נמי אסור והאי דקתני תולש להודיעך כחו דעקביא דבבעל מום אפילו בתולש נמי שרי והאנן נשר תנן תנא נשר להודיעך כחן דרבנן תנא תולש להודיעך כחו דעקביא: צמר המדולדל כו': היכי דמי אינו נראה עם הגיזה אמר רבי אלעזר אמר ריש לקיש [ב]כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו רב נתן בר אושעיא אמר כל שאינו מתמעך עם הגיזה [ג] וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרב נתן בר אושעיא אמר רבי אילעא קסבר ריש לקיש לפי שאי אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות:

הדרן עלך הלוקח בהמה

עד [ג] [ג] כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור [ד] בדקה [ה] שלשים יום ובגסה חמשים יום ר' יוסי אומר בדקה שלשה חדשים אמר לו הכהן בתוך [ב] הזמן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואם [ג] בעל מום הוא ואמר לו תנהו לי שאוכלנו מותר ובשעת המקדש אם היה תמים [ד] אמר לו תן ואקרבנו מותר [ד]הבכור נאכל שנה בשנה בין תם בין בעל מום שנאמר [1]לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה [ה]נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש [ג] [ה] (לאחר י"ב חדש) אינו רשאי לקיימו אלא [ו] ל' יום: **גמ'** מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא [2]בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך איפוך אנא מסתברא [ז] דמקדם למקדם דמאחר לדמאחר אדרבה דסמיך ליה לדסמיך ליה אלא אמר רבא אמר קרא [ז] תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך ואימא שיתין [ח] [ג]לא מסרך הכתוב אלא לחכמים: תניא [ט] נמי הכי בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך יכול אף לשורך תלמוד לומר תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך [ז] לא מסרך הכתוב אלא לחכמים מכאן אמרו עד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור בבהמה דקה שלשים יום בגסה חמשים יום רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים מפני [ג] שטפולה מרובה [יא] תנא מפני ששיניה דקות [יב]: אם אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן לו: מאי טעמא אמר רב ששת [יג]מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות תנו רבנן [7] הכהנים והלוים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחים [יא]אין נותנין להם [יב] תרומה ומעשר בשכרן ואם עושין כן חיללו ועליהן הכתוב אומר [3] שחתם ברית הלוי ואומר [4] ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו מאי ואומר וכי תימא מיתה לא ת"ש ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ובקשו חכמים לקונסן ולהיות מפרישין עליהן תרומה [יג] [יד] משלם ומפני מה לא קנסום דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ובכולן יש בהן

טובת

ואף על פי שלא אהנה דומה כמי ששוכרו [יד] ומגילו מן הטורח ובלבד שיתננו לו ולא לכהן אחר ודומה לכהן שמסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות. אבל אם היה בעל מום ואמר תן לי שאוכלנו הואיל וחזי ליה לא הוי ככהן המסייע: **בבית הרועים.** אכהנים קאי כדי ליתן להם הבכורות: **בבית הגרנות.** אכוהנא קאי כהנים מפני תרומות ולוים משום מעשר ראשון ועניים משום מעשר עני: **בבית המטבחים.** אכהנים קאי משום זרוע ולחיים וקיבה: **לקונסן.** את הבעלי בתים: **מן הפטור על החיוב.** דשמא יהו להם שני סאין אחד של טבל גמור ואחד [יד] הופרש ממנה לכהן המסייע ואי אמרת ליה להדרא ולפרוש מינה משום קנסא סבר בעל הבית [יז] טבל גמור הוא ומפרש ממנה עלה דאידך ואיהי פטורה מדאורייתא אלא [יח] קנסא הוא:

טובת

מלאתך אלו הבכורים שנוטלין מן המלא. ודמעך זו תרומה [ט] ומטמת גדוליה. למ"ה. ובכורים ואנן דמביא וקורא היינו מפסח ועד עצרת דאיכא ג' יום וכן תעשה לשורך היטפל בו ג' יום: איפוך אנא. דאימא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך: מסתברא דמקדים לדמקדים. מלאתך דמוקדם לפסוק הקיש לשורך שמוקדם לצאנך. ובכור בניך דמאחר אחר מלאתך תן לצאנך דמאוחר (אחר) לשורך: דסמיך לדסמיך. בכור בניך סמיך לשורך: אמר קרא תעשה לשורך. דההוא תעשה לא צריך כלל אלא להוסיף עשייה בשורך יותר מצאנך: ואימא שיתין. הואיל דהוסיף לימא פי שנים מצאנך דהיינו שיתין: לא מסרך הכתוב אלא לחכמים. כלומר דלא אמר שיתין כפלים שבצאן אלא חכמים הוא דמפרשי ג' יום וסמכו אמלאתך ודמעך לא תאחר: מפני ששיניה דקות. ולא יכולה (ליכל) [למיכל] יפה עד ג' חדשים: ההכנים המסייעים בבית הרועים. לשמור או להאכיל כדי שיתנו להם הבכורות ולווים ועניים [המסייעים] בבית הגרנות מפני מעשר ראשון ומעשר עני והכהנים המסייעים בבית המטבחים בשביל המתנות:

ואם עשו כן. שנתנו להן בשכרן: חיללו. הוציאו התרומה והמעשר לחולין שאין בהן דין קדושה ולא יפה עשו ולא יצאו חובתן ויש בדבר עון מיתה: תרומה ומעשרות פעם שניה משלם: אלא משום דדלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב דאי מחייביגן ליה לאפרושי תרומה אחריתי סבר הך גברא כולי הך תבואה טבל ודאי כאילו לא נתרמה כלל ואי אית ליה טבל אחריתי דודאי טבל אתו לאפרושי עליה מהך תבואה שכבר נתן ממנה והיא כבר נפטרה (דסבר דלאו משום קנסא הוא דקנסון ליה לאפרושי תרומה אחריתי אלא משום חיוב גמור) ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ולהכי לא קנסינן ליה:

---

[1] נלמד דל"ל זו תרומה שנמדמעת התבואה. לשון מורי הגאון. ובכיכורים קיי"ל דמביא וקולא וכו'.

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ט מהל' מעילה הל' י והכיכר ספק:
נו ב מיי' פ"ג מהלכות בכורות הל' יב סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שז סעיף ב:
א ג מיי' פ"ח מהלכות בכורות הלכה יד סמג עשין קמה טוש"ע י"ד סימן שז סעיף ב:
ב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
ג ה מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ח:
ד ו מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעי' נ:
ה ז מיי' שם הל' יד ופי"ב מהל' תרומות הלכה יח [טור י"ד סי' שלח]:

תורה אור השלם

1. לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:
דברים טו כ
2. מְלֹאתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי:
שמות כב כח
3. וְאַתֶּם סַרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ הִכְשַׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שִׁחַתֶּם בְּרִית הַלֵּוִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת:
מלאכי ב ח
4. וְלֹא תַשִּׂאוּ עָלָיו חֵטְא בְּהָרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ:
במדבר יח לב

מוסף רש"י

ליטפל בבכור. לטרוח בו לגדלו קודם שיתננו לכהן (תמורה ח:).

שיטה מקובצת

[א] הגיזה. ס"א בשלמא רב נתן בר אושעיא לא אמר כרשב"ל אמר לך האי נמי נראה עם הגיזה הוא אלא ר"ל מאי טעמא כו'. ורש"י לא גריס כן: [ב] בבכור בהמה דקה שלשים: [ג] ואם היה בעל מום ואמר: [ד] תמים ואמר לו: [ה] לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא עד שלשים: [ו] מסתברא דמוקדם למוקדם מאוחר לדמאוחר אדרבה כו'. על תיבת אלא נרשם קו למעלה להורות כי ראוי לפ"ד למחקו: [ז] קרא. עיין תוס' לקמן (דף נו ע"א): [ח] שיתין יומין לא כרי לחכמים ובתר חמשין יומין תו לא צריך לאימיה אימא וכן תעשה הוסיף לך הכתוב לתרוייהו א"כ לכתוב רחמנא וכן תעשה להמתוך: [ט] תניא כוותיה דרבא בכור ותיבות נמי הכי נמחק: [י] בשורך ולא מסרך: [יא] מרובה מאי מפני שטיפולו מרובה תנא: [יב] דקות מאי טעמא דר' יוסי אמר לך וכן תעשה אתרוייהו כתיב ולא מסרך הכתוב אלא לחכמים בהמה גסה בחמשין תו לא צריך לאימיה בהמה דקה עד תלתא ירחי צריך לאימיה: [יג] משלהם נ"ל: [יד] ולא בתולש הס"ד: [טו] ליה כן תעשה: [טז] לי כן תעשה לצאנך: [יז] מצותו ליתן לאחר: [יח] חמשים יום שהרי: [יט] דהאמרינן במנחות פרק ר"י: [כ] מה"ד דמוקדם לדמוקדם: [כא] מה"ד ודמאוחר בכור בניך דמאוחר בפסוק: [כב] שתין יומין דעשיה: [כג] דהך דבכור: [כד] ששוכרו שהוא מגילו מן: [כה] ואחד שהופרש ממנה: [כו] הבית דטבל גמור: [כז] אלא דקנסא הוא: [כח] בפסח שאז זמן ביטול: [כט] שלשים ור"ל דביכורי יחיד לא מייתי עד לאחר עצרת: [ל] דוקא מיתה דלא: [לא] הוא לענין מיתה: [לב] גזרינן. גליון ותירץ ר"י דהני לא שכיחי כולי האי כי הך דהכא דמילתיה דשכיח היא לסייע בבית הגרנות א"נ יש לומר דהכא איכא למיחש לאפרושי מן הפטור על החיוב מפני שיש שמסייעים לו בבית הגרנות ויש שאינם מסייעים ומאותה תבואה עצמה ליכא להפרוש מיניה וביה ולא מטעם שהוא מן (החיוב על הפטור) [הפטור על החיוב] רק שקורב הדבר לבא לידי תקלה. ת"ח. ולא גזרינן ויש ליתן טעם דבעלמא כיון ותיבת התם נמחק: [לג] הוא דתרומה שנתן: [לד] סיועו מעכבה הכהן:

הגהות הב"ח

(א) במשנה בדקה עד שלשים: (ב) שם בתוך זמן זה תנהו לי וכו' ואם היה בעל מום ואמר: (ג) שם (לאחר י"ב חדש) תא"ל כו' ומ"ב ס"א לאחר שנתו: (ד) שם אלא עד שלשים:

רבינו גרשום

דעולה. כיון דלאו לכפרה אתיא דדורון בעלמא היא משהי לה: או דלמא. כיון דמכפרא אעשה דאמרינן דבאה על עשה ועל לא תעשה שניתק (על) לעשה: בבבעל מום אפילו תולש שרי. ולא בתם: והאנן נשר תנן. בבעל מום ולא תולש: תנא נשר להודיעך כחן דרבנן. דאפילו נשר דממילא אסרי אבל לעולם ה"ה לעקביא דתולש נמי מתיר: תנא תולש להודיעך כחן דעקביא. דמתיר בשחיטה: כל שעיקרו של שער. תולש והפוך העיקר כלפי ראשו וראשו אצל העור נראה שמחיים נתלש: שאינו מתמעך עם הגיזה כלומר שאינו מחובר שוכב בשוה עם שאר הגיזה אלא נתלש וירצא כמעט חרץ משאר הגיזה: קסבר. האי נמי שעיקרו הפוך כלפי ראשו ואינו יוצא חרץ משאר הגיזה היינו נראה עם הגיזה. קסבר ריש לקיש שעיקרו הפוך הוי ודאי אינו נראה עם הגיזה יותר ממה שאינו מתמעך דהכי אורחא דגיזה לפי שאי אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות:

הדרן עלך הלוקח

ישראל חייבין ליטפל בבכור. כלומר עד כמה ישראל חייב לגדל את הבכור קודם שיתננו לכהן: בדקה ל' יום ובגסה נ' יום. כדמפרש בגמ': אמר לו הכהן בתוך זה הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן. דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות דאין נותנין לו תרומה דנראה כאלו נתנה לו בשכירותו אף כאן נמי נראה כאילו נותנו לו בשביל אותה הנאה שנכנסנ במקומו בטיפולו: ואם אמר לו בתוך הזמן כשנפל בו מום תן לי שאוכלנו מיד מותר הואיל ואין (רוצה) [צריך] הכהן לקיימו לא נראה כמסייע אבל בסתם הוא לא יתננו לו שאינו יכול לאוכלו מיד עד שיפול בו מום שלא בזמן בהמ"ק: מנא הני מילי. דל' יום חייב ליטפל בו: דאמר קרא בכור בניך תתן לי וכתיב בבניך מבן חדש תפדה וכן תעשה לצאנך נמי. מלאתך ודמעך לא תאחר וגרסי' במכילתא דעיקר לאו לכפרה הוא דאתי. דאינו מביאה על חטאת: **כיון דמכפרא אעשה.** דעולה מכפרת על עשה כדאמרינן בפמ' יומא (דף לו.) על עולה מתוודה עון שכחה ופלה: **והאנן נשר תנן.** אלמא בנשר שרי עקביא ולא יד בתלושין: **עיקרו הפוך כלפי ראשו.** שכפול באמצעיתו ושני ראשין נראין בחוץ: **שאינו מתמעך.** שאינו שוה עם הגיזה אלא נראה עולה למעלה: **מאי טעמא לא אמר כרב נתן.** הא ודאי כיון דאינו מתמעך אינו נראה עם הגיזה קריינ ביה: **לפי שאי אפשר לשום גיזה בלא נימין המדולדלות.** שעולות למעלה ואי כי האי גוונא מיתסר אין לך גיזה מותרת. רבי נתן טפי מחמיר להכי לא בעי מאי טעמא לא אמר כריש לקיש:

הדרן עלך הלוקח בהמה

עד כמה. ליטפל בבכור. בזמן הזה קודש שיתננו לכהן שמוזהר לעבדו אלא בעל כרחו ולפרנסו: **לא יתן לו.** בגמ' מפרש: **אם היה בעל מום ואומר לו.** הכהן בתוך הזמן תנהו לי שאוכלנו מותר: **בין תם.** בזמן שבית המקדש קיים: **בין בעל מום.** בזמן הזה: **גמ' מלאתך ודמעך וגו'.** וסמיך ליה [יט] וכן תעשה לשורך לצאנך וגו' ודרשינן הכי בכור בניך תתן לי [יט] וכן לצאנך דכי היכי דבכור בניך מצותו [יז] לאחר שלשים כדכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אף בכור צאן לאחר שלשים. מלאתך ודמעך דהיינו בכורים כן לשורך דכי היכי דבכורים לאחר חמשים [יח] שהרי בפסח התבואה מתבשלת ואין מביאין בכורים עד שיביאו שתי הלחם בעצרת כדאמרינן [יט] בפרק רבי ישמעאל (מנחות סח:): [כ] **דמקדם לדמקדם.** מלאתך ודמעך קודמין בפסוק ראשון הלכך דרשינן להו לשורך הקודם בפסוק שני: [כא] **ודמאחר.** בכור בניך דמאחר בפסוק ראשון דרשינן ליה אצאנך המאוחר בפסוק שני: **דסמיך ליה לדסמיך.** ובכור בניך סמיך אל שורך: **ואימא שיתין.** [כב] דעשייה אחרת דומיא דהך [כג] בכור בניך בעינן: **לא מסרך הכתוב אלא לחכמים.** הואיל ולא גילה לך שיעור עשייה שתוסיף ולאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם ואחריהם תלך: **טיפולה.** טרחתה: **ששיניה דקות.** ואינה יכולה לאכול עשב ואם לא תהא עם האם תמות: **שנראה לכהן המסייע בבית הגרנות.** לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלוס עד שיפול בו מום וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום ואמר ליה הכהן בתוך הזמן תנהו לי ואזגונו דקות. ואינה יכולה לאכול עשב ואם לא תהא עם האם תמות: **שנראה לכהן המסייע בבית הגרנות.** לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלוס עד שיפול בו מום וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום ואמר ליה הכהן בתוך הזמן תנהו לי ואזגונו

[ט] תמורה ח:, [י] [מגיגה יח.], [יא] [ב"מ סט.], [יב] מוספתא דדמאי פ"ה הכ"ג ע"ש, [יג] ל"ל מתנות, [יד] [משלהן ס"א מתוספתא ע"ש], [טו] [סס ליכא פלוגתא ומפשר שכונו תוס' לתך פלוגתא לענין טיפול דאיתא בב"מ סט. וע"ש פי' רש"י ד"ה בדקה שלשים יום כו' דליף לה בבכורות מקרא עכ"ל], [יז] [עי' תוספות ב"מ סט. מל"ש אלא כו' ומ"ש שם על לדון],

---

[יח] במשנה בדקה עד שלשים: [יט] שם בתוך זמן זה תנהו לי וכו' ואם היה בעל מום ואמר: [כ] (לאחר י"ב חדש) תא"ל כו' ומ"ב ס"א לאחר שנתו: [כא] שם אלא עד שלשים:

---

[1] לפני יי אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר יי אתה וביתך:
דברים טו כ
[2] מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי:
שמות כב כח
[3] ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם ברית הלוי אמר יי צבאות:
מלאכי ב ח
[4] ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו:
במדבר יח לב
[5] [6] [7]

1) טובת הנאה. דבר מועט ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתננו לכהן אחר קרובו אסור כיון דלדידיה חזיא הוי נראה ככהן המסייע: ה"ג ותנא מ"ט לא אמר מתנות כהונה ולא גרס ותנא קמא. [2](ב) בכולן יש בהן טובת הנאה ומפרש כגון ישראל שהפרים תרומה מכריו מאי טעמא לא אמר נמי או טבא שהפרים מתנותיו ורועה שהיו לו בכורות: **אמר לך תרומה.** היינו טעמא דשריא טובת הנאה דידה דקדושת הגוף היא דכולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין ולא אתי האי כהן לידהב אבי אמו הסלע בגייניה למיטעי ולמנהג בה עניין חול ולמימר איתחלא לה בהאי סלע דידהב ליה אבי אמו: **אבל הני.** מתנות בכור: **דקדושת דמיס ניינהו.** דאם רצה כהן למכור בשר בכור וזרוע ולחייס וקיבה מוכרן לישראל ותו לא בעי ליה לישראל למיכליהו בגלי ובחברדל כי היכי דעביד כהן הילכך אתי האי כהן למיטעי [3] בהון וסבר כיון דבני קיין ניינהו: **איתחל קדושתייהו אארבעה זוזי.** **דיהיב** [4] אבי אמו (ג) דהיינו ד' זוזי ואתי למינהג בהו מנהג דחולין אלא יאכלם בגלי ובחברדל כדינס המפורש בפרק הזרוע והלחייס והקיבה (חולין דף קלב:) ומשום הכי לא תניהו. והאי דנקט וכהון הכי קאמר ובכולן התרומות והמעשרות יש בהן טובת הנאה: **תרומה חולה לארץ.** [5] דרבנן היא ויכול ליתנם לכהן המסייע: **לשמעיה.** כהן: **בטילה ברוב.** לאוכלה לזר ולא בעינן אחד ומאה ולאחר שעירבה ברוב חולין יכול לאכול [6] זר או כהן בימי טומאה לאחר שביטלה: **רבה.** כהן היה דמדבית עלי קאתי [7]: **חמרא דתרומה.** דחולה לארץ: [8] **אוכל והולך.** הטבל ויעייל כדי תרומה ויפרישנה באחרונה: **טומאה** [9] **יוצאה מגופו.** כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי אבל לטומאת מת שריא: **בגגיעה ליה בה.** ואע"ג שמטמאה לא איכפת לן דאינו מוזהר עליה לשומרה שלא יטמאנה: **הילך.** דבגגיעה אינו מוזהר נדה קולה לה חלה ואכיל לה [10]: **כהן קטן.** ולא גדול [11] מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו ואם טבל נקריו הרי הוא כקטן. ל"א [12] להכי נקט כהן קטן שלא יראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו ובשאלתות דרב אחאי [13] מפרש הכי יח: **בריש מסא.** פורגו"ן דכמה דאפשר לאיזדהורי מזדהרא מליגע בה מאחר שקראה לה שם: **כהן גדול.** כהן שהגיע לכלל מצות [14] עון מ) [**לאפנויי.** לנקביס]: **מהו שיטבול ויאכל תרומה חולה לארץ.** בלא הערב שמש: וכי

1) [**טובת הנאה**] אישראל שהפריש תרומה מכריו ומצאו ישראל אחר ואמר לו הא לך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן מותר אם היה כהן לכהן אסור [2] ותנא מאי טעמא לא קאמר מתנות כהונה אמר לך תרומה דקדושת הגוף היא דכיון דלא מתחלא לא אתי למיטעי בה הני כיון דקדושת דמים נינהו אתי למיטעי בהון (ג) [3] דבר מיתחל קדושתייהו אארבעה זוזי ואתא למינהג בהן מנהג דחולין אמר רבא תרומת חוצה לארץ [4] אין בה משום כהן המסייע בבית הגרנות רב חמא יהיב ליה לשמעיה אמר שמואל [5] תרומת חוצה לארץ בטילה ברוב רבה מבטלה ברוב ואוכל לה בימי טומאתו רב הונא בריה דרב יהושע כי [6] מתרמי ליה חמרא דתרומה הוה רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלא דתרומה [7] ושקיל חד מיכן ואילך רמי חדא ושקיל חדא ואמר [8] שמואל תרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש [9] ואמר שמואל [10] אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר רבינא [11] הילכך [12] נדה קוצה [13] חלה ואוכל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן [14] שקלה לה בריש מסא ושדיא בתנורא והדר מפרשא חלה אחריתי כי היכי דלא תשתכח תורת חלה ואוכל לה כהן גדול רב נחמן ורב עמרם ורמי בר חמא הוו קאזלי בארבא סליק רב עמרם לאפנויי אתאי ההיא איתתא עלת קמייהו אמרה להו טמא מת מהו שיטבול ואוכל תרומת חוצה לארץ אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא

ומקומות לריך לחלק בדבריס כי ההיא דפסחים בריש מקוס שנהגו (דף נא.) גבי הנהו דמפרשו [15] חלתא מאורזא דאמרינן דאי רובא לאו אורז אכלי ניכלה זר באפייהו דלמא אתו לאפרושי מן הפטור על החיוב ובפ"ק דיומא (דף י.) גבי סוכת החג בחג חייבת [16] [בעיבור] ובמזוזה ובמעשר דקאמר התם דמדאורייתא קאמר דאי מדרבנן דלמא אתא לאפרושי מן הפטור על החיוב ובדמאי [17] הלוקח מן עובד כוכבים למ"ד יש קנין חייבו חכמים ולא חשו לכך: **ואתי** למינהג בהו מנהג דחולין. ובעינן (זבחים דף כח.) למשחה ולגדולה כדרך שהמלכים אוכלין [18] בגלי ובחברדל ובכל מתנות כתיב למשחה אפילו בזרוע ובלחייס ובקיבה כדמשמע הכא וגבי תרומה לא מצינו שילריך בשום אכילה בגדולה דשמע לא שייך גדולה אלא בנשר: **תרומת** חוצה לארץ בטלה ברוב. להתירה לכהן טמא קאמר דקאמר רבה מבטל לה ברוב [19] (ואפילו) בימי טומאתו ולא כמו שפירש הקונטרס לאוכלה זר ולא בעינן אחד ומאה דבהדיא מוכח במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף מז.) [20] דאסורות לזר גבי חלת עובד כוכבים בארץ ותרומתו בחולה לארץ מודיענן אותו שהוא פטור חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת [21] דלייק התם הא דישראל מדמעת משמע דאינה עולה לאכול לזרים אלא באחד ומאה: **רבה** מבטל לה ברוב בו'. רבה גרס שהיה כהן [22] דאמרינן רבה מדבית עלי קאתי אבל רבא לא היה כהן כדמוכח בפרק הזרוע (חולין דף קלג.) דל"ל רבא לשמעיה זכי לי מתנות בו': **אוכל** והולך ואח"כ מפריש. משמע דלא בעי מוקף מיהו הייתי יכול לפרש שבאחרונה לאחר שיפרישם התרומה [23] ישאר מכריו שיתקיים בו מוקף אבל בקונטרס פי' לאוכל והולך [24] ויעייל כדי תרומה ויפרישנה באחרונה: **הילך** נדה קוצה לה חלה ואכיל לה בהן קטן. ים קלת תימה אמאי נקט כהן קטן והלא אפילו גדול יכול לאוכלה אחר [25] שטובל וטהר מקריו ואי משום טורח טבילה והלא גם בפ"ק טובלין [26] לתרומה וגם בבבל היו טובלים לתרומת חולה לארץ דכמשמע לעיל דלא [27] אכיל לה רבה ברוב אלא בימי טומאתו ובריש בנות כותים (נדה דף לב.) שהטבילוה קודם לאמה לסוכה שמן של תרומה ונראה לר"י מתוך כך דאין לאלה זו שיעור ולפי שדבר מועט הוא נותנה לכהן קטן והכי משמע ליישנא [28] דשקליה בריש מסא שהדבר מועט הוא ואע"ג דלא מזכיר לה אלא גבי שריפה מ"מ משמע דהיינו נמי דנותנה לקטן דבר מועט [29] וגם אותה שנשרפת הולרך להזכיר בריש מסא לפי שבה משליכה בתנור אבל תרומה שלהם שהיתה מן התבואה לא היתה ראויה כל כך ליתן לכהן קטן אפילו לא היה לה שיעור שקטן היה מאכדה וכן יין ושמן ועוד י"ל שהתרומה יש לה שיעור כגון תרומת מעשר: **בריש מסא** ושדי להתנורא. פי' בקונטרס כדמה דאפשר [30] לאזדהורי מליגע בה מאחר שקראה עליה שם מיזדהר וקשיא לפירושו דהא בנגיעה אמרו דליית לן בה ולגמרי שרי ליגע אלא נקט ריש מסא לפי שדרך הכפר בו גחלים ועצים כמו שפי' בקונטרס מסא פורג"ל בלע"ז ויכול להכניס יפה החלה בתנור בתוך האור ונראה דמסא היינו מרדא שרודין בו את הפת כדמשמע בתענית (דף כה.) דקאמר לה שיבבתה אייתי מסא דקא חרכא ריפתא וקאמרינן התם [31] אף היא להניח מרדא ונכנסה [32] אבל מתאדא יכול להיות פורגו"ן כמו שפי' הקונטרס בפ"ק דחגיגה (דף ד:) גבי [33](ק) [מריס] מגדלא דרדקי שקלתיה למתאדא וקא מהדרא תנורא שהיתה אוחזת האור של תנור שקורין [34] מכבדת את התנור ולפי שיש דברים שאין מתחייבין בחלה עד לאחר אפייה כגון סופגניין ודובשניין [35] בפ' כל שעה (פסחים דף לז.) וכדאמר [36] טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה נקט שקיל לה בריש מסא דכשבא לרדותה שורפה ומשליכה בתוך בראש המדרא עצמה: **פסק** [37] והדר מפרשא חלה אחריתי. משמע שלא אחמירו להפרים חלה שניה אלא ביכא דליכא כהן קטן ולא [38] כהנהו מקומות דקתני במסכת חלה (פ"ד מ"ח) שלעולם מפרישין שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן דאותן מקומות קרובין לע"י ומתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה וטעונה שריפה דגזרו עליה שלא לאוכלה אפילו כהן טהור גמור ממחת שהיא טמאה ולכך מפרישין לעולם של אור וחלה שניה שלא תשתכח תורת חלה כדמפרש נמי הכא אבל כאן [39] בבבל שזה רחוק מארץ ישראל ולא מתחזיא חלה דידהו כחלת [40] הארץ טמאה ולא גזרו עליו שום איסור אחמת טומאה עצמה ולכך התירוה גם לכהן [41] טמא כיון דלא יוצאה עליו מגופו וגם התירו לבטל ברוב והשניה אוכל כהן גדול אפילו זב דלא מפליג הכא כלל דאע"ג דבחלה שניה דהתם תנן (נגס זה שם) ואסורה לזבין ולזבות ולנדות וליולדות [42] ואין ללמוד [43] דהא דהכא לאוסרה לזבים ולזבות שהיא בבבל רחוק מא"י וגם [44] אינה טעונה להפרים אלא ביכא דליכא כהן ממקומות הקרובים הקבועים להפרים שתי חלות לעולם ויש פירושים שמוצה בהם דהך חלה אחריתי דהכא אין לה תורת חלה ומתפרה דאינה מדמעת

תרומות) יהבינן בזמן הזה אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור ואותה שהיא תרומה מן התורה ובהכי שדינן לה לאור דלא מצינא למיתבא לכהן לפי שחוצה לארץ בחזקת טמא וכבית הפרס דמיא ולהכי יהבינן לה לאור וההיא דיהבינן לכהן כי היכי דלא תשתכח תורת חלה מישראל והכי מסתבר דהך תרומה בתרומה של אורעסקינן דאי שבאטרך ליה לא למיתבה לכהן קטן אפילו כהן טמא מצי אכיל לה דהכי גרסינן במסכת חלה בפרק האחרון בשתי נשים שנר קבין. רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה כו' וטבול יום אוכלה. רבי יוסי אומר אינו צריך טבילה. לא"ה: בריש מסא. ראשית העיסה:

מדמעת

2) [**בכולן יש בהן טובת הנאה**] ומפרש כגון ישראל שהפרים תרומה מכריו מאי טעמא לא אמר נמי או טבא שהפרים מתנותיו ורועה שהיו לו בכורות: **אמר לך תרומה.** היינו טעמא דשריא טובת הנאה דידה דקדושת הגוף היא דכולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין ולא אתי האי כהן לידהב אבי אמו הסלע בגייניה למיטעי ולמנהג בה עניין חול ולמימר איתחלא לה בהאי סלע דידהב ליה אבי אמו: **אבל הני.** מתנות בכור: **דקדושת דמיס ניינהו.** דאם רצה כהן למכור בשר בכור וזרוע ולחייס וקיבה מוכרן לישראל ותו לא בעי ליה לישראל למיכליהו בגלי ובחברדל כי היכי דעביד כהן הילכך אתי האי כהן למיטעי בהון וסבר כיון דבני קיין ניינהו: **איתחל קדושתייהו אארבעה זוזי.** **דיהיב** אבי אמו (ג) דהיינו ד' זוזי ואתי למינהג בהו מנהג דחולין דאינו יאכלם בגלי ובחברדל כדינס המפורש בפרק הזרוע והלחייס והקיבה (חולין דף קלב:) ומשום הכי לא תניהו. והאי דנקט וכהון הכי קאמר ובכולן התרומות והמעשרות יש בהן טובת הנאה: **תרומה חולה לארץ.** דרבנן היא ויכול ליתנם לכהן המסייע: **לשמעיה.** כהן: **בטילה ברוב.** לאוכלה לזר ולא בעינן אחד ומאה ולאחר שעירבה ברוב חולין יכול לאכול זר או כהן בימי טומאה לאחר שביטלה: **רבה.** כהן היה דמדבית עלי קאתי: **חמרא דתרומה.** דחולה לארץ: **אוכל והולך.** הטבל ויעייל כדי תרומה ויפרישנה באחרונה: **טומאה יוצאה מגופו.** כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי אבל לטומאת מת שריא: **בגגיעה ליה בה.** ואע"ג שמטמאה לא איכפת לן דאינו מוזהר עליה לשומרה שלא יטמאנה: **הילך.** דבגגיעה אינו מוזהר נדה קולה לה חלה ואכיל לה: **כהן קטן.** ולא גדול מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו ואם טבל נקריו הרי הוא כקטן. ל"א להכי נקט כהן קטן שלא יראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו ובשאלתות דרב אחאי מפרש הכי יח: **בריש מסא.** פורגו"ן דכמה דאפשר לאיזדהורי מזדהרא מליגע בה מאחר שקראה לה שם: **כהן גדול.** כהן שהגיע לכלל מצות עון מ) [**לאפנויי.** לנקביס]: **מהו שיטבול ויאכל תרומה חולה לארץ.** בלא הערב שמש:

3) [**בהון**] למיטעי בהון שהרי הקדושתייהו: **4)** [**דיהיב**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **5)** [**תרומה חולה לארץ**] דרבנן היא ויכול ליתנם לכהן המסייע: **6)** [**לאוכלה**] לזר ולא בעינן אחד ומאה ולאחר שעירבה ברוב חולין יכול לאכול זר או כהן בימי טומאה לאחר שביטלה: **7)** [**דמדבית עלי קאתי**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **8)** [**אוכל והולך**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **9)** [**טומאה יוצאה מגופו**] כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי אבל לטומאת מת שריא: **10)** [**בגגיעה ליה בה**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **11)** [**כהן קטן**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **12)** [**ל"א להכי נקט כהן קטן**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **13)** [**דמדבית עלי קאתי**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **14)** [**לכלל מצות**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **15)** [**לאפנויי**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **16)** [**בעיבור**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **17)** [**בדמאי**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **18)** [**אוכלין**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **19)** [**בטלה ברוב**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **20)** [**אסורות לזר**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **21)** [**אינה מדמעת**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **22)** [**כהן**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **23)** [**לתרומה**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **24)** [**לאוכל והולך**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **25)** [**אחר**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **26)** [**לתרומה**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **27)** [**דלא**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **28)** [**ליישנא**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **29)** [**דבר מועט**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **30)** [**לאזדהורי**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **31)** [**דקא חרכא ריפתא**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **32)** [**ונכנסה**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **33)** [**מריס**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **34)** [**מכבדת**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **35)** [**ודובשניין**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **36)** [**וכדאמר**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **37)** [**פסק**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **38)** [**ולא**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **39)** [**אבל כאן**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **40)** [**כחלת הארץ**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **41)** [**לכהן**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **42)** [**ליולדות**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **43)** [**ללמוד**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **44)** [**וגם**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **45)** [**ולא**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **46)** [**אינה קבועה**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **47)** [**טעונה טעונה**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **48)** [**להפרים**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **49)** [**הך דהכא**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **50)** [**דלא מבטל לה תיבת**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **51)** [**ולא גזרו**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **52)** [**אחר שטבל וטהר**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **53)** [**ל"ל**] ד"ה ה"ג וכו' ופ"ק דקידושין: **54)** [**ל"ל כדי לזכות בה לכהן אחר אסור דנראה כמו דמוכיח לאותו הכהן באותו הסלע וכו'. ב) נראה דל"ל וכ"ג הוא בתוספתא דדמאי פ"ה ע"ש.**]

הגהות הב"ח

(א) גמ' למיטעי בהון **סבר תיתחל קדושייהו:** (ב) רש"י ד"ה ה"ג וכו' וס"ק **האי** בכולן: (ג) ד"ה תיתחל וכו' אבי אמו **סלע** דהיינו:

לעזי רש"י

פורגו"ן. שפוד חתייה.

שיטה מקובצת

א) ישראל. עיין בתוס' לקמן (דף נג ע"ב): **ב)** אסור יש בקצת ספרים כתו' כאן **ג)** רשב"א אומר אף במתנות כהונה כן כיצד ישראל שהפריש ר' זוז למתנות כהונה ומצאו ישראל אחר ואמר לו הילך סלע ותנם לבן בתי כהן מותר ואם כהן לכהן אסור ותנא וכו' ורש"י ל"ג לה: **ג)** סבר תיתחל קדושתייהו: **ד)** דתרומה ומכאן ואילך רמי חדא: **ה)** קוצה לה חלה: **ו)** קמא ותנא דאמר בכולן: **ז)** למיטעי בהו וסבר: **ח)** דיהיב לה אבי אמו סלע דהיינו: **ט)** לארץ מדרבנן היא: **י)** לאכול הכל זר: **יא)** לארץ הס"ד ומה"ד הוה רמי תרי דחולין וחד תרומה לבטלה ברוב והוה שקל חד נטל דתלתא ושביק תרתי ומכאן ואילך רמי חדא לגו תרתי לבטלה והוה שקיל חדא והוי להו תרי מדמעיקרא לבטלה אחרינא: **יב)** טומאה יוצאה מגופו: **יג)** גדול הואיל והיא עצמה טמאה בנדה שהטומאה יצאה מגופה ל"א כו' והשאר נמחק: **יד)** הכי והדר מפריש חלה אחריתי וג"ל דאין קורא לה שם דלית לה תורת חלה: **טו)** מצות הס"ד ומה"ד לאפנויי לנקביו הס"ד: **טז)** ובדמאי ובלוקח מן: **יז)** אוכלין צלי ובחברדל ובכל מתנות כהונה כתיב: **יח)** ישמעאל דאסורה לזר: **יט)** מדמעת ודייק התם: **כ)** כהן כדאמרינן רבה ואביי מדבית: **כא)** התרומה שייר מכריו מעט כדי שיתקיים:

כב) והולך הטבל ושייר כדי תרומה באחרונה ויפרישנה: **כג)** אחר שטבל וטהר: **כד)** טובלין כהנים לתרומה: **כה)** דלא מבטל לה תיבת אכיל לא נמחק: **כו)** לישנא דשקלה לה בריש מיסא דלא מדכר מיסא אלא גבי ההיא דשדי ליה בתנורא מ"מ תיבות מזכיר לה שריפה נמחק: **כז)** מועט הוא וגם: **כח)** דאישבר לאיזדהורי מליגע: **כט)** חגיגה דקא טרפא שיבבתא וכו' ולקמרה: **ל)** התם תנא אף: **לא)** נכנסה וכן פי' בערוך אבל: **לב)** בגי מרים מגדלא כו' וקא מחזיא תנורא שהיתה כו' שקורין פורגין ומכבדת: **לג)** ודובשניין דפרק כל: **לד)** תיבות והדר מפרשא נמחק: **לה)** ולא דמי להנהו מקומות: **לו)** כאן היה רחוק מא"י: **לז)** לכהן קטן כיון דאין טומאה יוצא מגופו: **לח)** ללמוד הך דהכא: **לט)** אינה קבועה טעונה להפריש כו' כהן קטן ממקומות:

מ) וכ"ה בתוספתא דדמאי פ"ה ע"ש.

נ) נראה דל"ל כדי לזכות בה לכהן אחר אסור דנראה כמו דמוכיח לאותו הכהן באותו הסלע וכו'. **ס)** נראה דל"ל וכ"ג הוא בתוספתא דמעשרות פ"ה ע"ש.

ע) נראה דל"ל כדי לזכות בה לכהן אחר אסור דנראה כמו דמוכיח לאותו הכהן באותו הסלע וכו'. **פ)** נראה דל"ל וכ"ג הוא בתוספתא דמעשרות פ"ה ע"ש.

מוסף רש"י

תרומת חוצה לארץ. סופיל ואינה מן התורה, כדקי"ל בקדושין (לו:) כל מלוה שתלויה בפירות הגדלין בארץ אינו נוהג אלא בארץ (ביצה ט.). **והני מילי באכילה.** טולה שמואל אמריה, ואפילו זב ונדה לא פקלי לה בנגיעה (נדה לב.).

רבינו גרשום

טובת הנאה. שיכול ליתנה לכהן שירצה ולקבל בה דבר מועט כדקאמר כיצד ישראל וכו': אם כהן לכהן. כלומר אם היה כהן אותו שנותן לו הסלע כדי לזכות בה **ע)** הכהן אסור דנראה כמו לאותו כהן מוכרה באותו הסלע והוי ככהן המסייע בבית הגרנות: ותנא קמא דקאמר אין נותן להן תרומה ומעשר בשכרן ואם עשו כן חיללו מאי טעמא לא אמר במתנות נמי. להכי קאמר ות"ק משום דהאי דקאמר ובקשו חכמים לקונסו כו' הוי תנא אחריתי: אמר לך. דכיון דלא מיתחלא שלעולם אין פדיון לתרומה להוציאה לחולין לא אתי למטעא בה דאע"ג דאמרינן הכא חיללו לא אתי כהן לזלזולי בהו למיכל בטומאה. אבל הני מתנות כיון דקדושת דמים נינהו דנפדין אי אמינא חיללו אתי למטעא בהו ואתי למינהג בהו מנהג זלזול דחולין ושמא יאכילו לכלבים והוי בזיון. אין בה משום כהן כו'. דלא חמירא כ"כ: יהיב ליה לשמעיה. כהן בשכרו ולא חייש לנראה כמסייע: מבטלה ברוב. אחד בשנים ולא צריך אחד במאה כמו תרומת הארץ: ואכיל ליה. אפילו ישראל בימי טומאה כמו חולין. ורבה כהן הוה: ורב הונא נמי **ב)**. וחדא דתרומה ושקיל חדא ואכיל [ושתי] לה ומיכן ואילך ראמי חדא דתרומה באותן תרי נטלי ושקיל חדא וכן היה עושה עד שכלה כל התרומה ומבטלה כן: ואח"כ מפריש. אפילו לבסוף: כהן שטומאה יוצא מגופו. כגון זב ובעל קרי: אבל בנגיעה לית לן בה. אפילו אותו שטומאה יוצא מגופו יכול ליגע בה: הילכך נדה קוצה לה חלה. בחוצה לארץ דנדה נמי טומאה יוצאה מגופה: ואכיל לה כהן קטן. שאין טומאה יוצאה מגופו. והך (תרומה) [חלה] דתנינן הכא דאכיל כהן קטן כלומר שאסורה למי שהטומאה יוצאה עליו מגופו כולה בשל אור קחני דשתי חלות (דהיינו

עין משפט נר מצוה

ו **א** מיי' פי"ב מהלכות תרומות הלכה כ [וע"ש בטור י"ד סימן שלא שמתה על המתב"ש וב"י מיישבין]: **ב** מיי' פ"ה מהלכות בכורים הלכה יב:

ז **ג** מיי' פי"ג מהלכות תרומות הלכה יא:

ד [מיי' פ"א מהל' מעשר הל' ה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף ט]:

ח **ה** מיי' פי"ז מהלכות תרומות הלכה ח:

ט **ו** מיי' שם פי"ב הל' **ז** טוש"ע י"ד סימן שכב סעיף ה ופו"ח סימן מז סעיף ב בהגה:

י **ז** מיי' פ"ה מהלכות בכורים הל' י טוש"ע שם:

מדמעת [ז] דאע"ג דתרומת חולה לאכל מדמעת כדתניא במנחות בפ' רבי ישמעאל (דף ס) ושמא אפילו השניים במקומות השנויים במשנה אינה מדמעת ונראה לרבי דבין הכא ובין התם אף במקום שהחמירו להפרישם חלה שניה לא החמירו להפרישם שתי תרומות דהא לא מצריך במשנה להפרישם שתים אלא בחלות ויש ליתן טעם שבחלה יש יותר לחוש שלא תשתכח משום דשייכא בכל אדם המגלגל עסתו אבל תרומה אין רגילין בה אלא בעלי קרקעות וממרחי תבואות: **וכי** הזאה יש לנו. ולא היה נראה [ח] לומר שכשנטמאין במת היו הולכין ומזין באכל ומחזיר ואוכלים בתרומה דמשום טומאת חולה לאכל לא חשו בחלת חולה לאכל בכל [ט] הטומאות דאורייתא אסור כל זמן שלא טבל כיון [י] דמן התורה [יא] אפילו לחולין כי אין סברא שתקנו חלת כהן בחולה לאכל שאין יכול לאוכלה אלא אם כן ילך ויזה באכל ישראל ומטומאת המת אי אפשר להזהר לאע"ג דלריכין ליזהר מחמת כהונתם מכ"מ מטומאת חרב שהיא כחלל אפילו על ידי אהל כדמוכח בנזיר בפ' כהן גדול (דף נג.) שמאהיל על חרב כמאהיל על המת ובריש אהלות מוכח שהשפוד נעשה כחלל ע"י אהל המת מאותם לא היו יכולים ליזהר וגם אין לריכין [יב] לפרוש כממת כדתניא בריש תוספתא דאהלות כל טומאת המת שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ולהכי מסתברא שבלא הזאה וטבילה היו אוכלין אותה ולריך לפרש מתוך הלכה זו דהא דתנן במסכת חלה (פ"ד מ"ח) מן הנהר [יג] עד אמנון ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן כו' וטבול יום אוכלה ר' יוסי אומר א"ל טבילה ואסורה [יגח] לזרים כו' בטבול יום דבעל קרי מיירי ושרי בלא הערב שמש אע"פ שטומאה יולאה עליו מגופו דאי בטמא מת וכי הזאה יש לנו [יד] ור' יוסי אומר אפילו בעל קרי א"ל טבילה תלא תלה הערב שמש אע"פ שכתוב בה לר' יהודה דומה טעות סופר ולר' יוסי גרסינן ואגב גררא אפרש תחלה המשנה (שם) דתנן שלא אכלות לחלה מא"י עד כזיב חלה אחת מכזיב עד הנהר ועד [טו] אמנון שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן שלא תשתכח תורת חלה ושל כהן אין לה שיעור [יז] שמקום טומאה הוא ואין יכולין לשמור עצמן ופירותיהם בטהרה מחמת שסמוך הוא לארץ העמים וחלותיהן טעונות שריפה ולכך כדמפרש בירושלמי מפני שהוא מדברי תורה ושל כהן אין לה שיעור ואחת לכהן שלא תשתכח תורת חלה ושל אור יש לה שיעור כדמפרש בירושלמי מפני שהוא מדברי תורה ושל כהן אין לה שיעור ומפרש בירושלמי [יח] ושל אור אין לה שיעור מפני שהיא נשרפת ושתיהן מדברי סופרים והדר קתני וטבול יום אוכלה ר' יוסי אומר א"ל טבילה ואסורה לזרים לזרות ולזרות לנדות וליולדות ולא חשיב בעל קרי וההיא דסיפא לא לריכא אלא לר' יוסי דדקאמר בירושלמי לרבי יוסי נגרכא אע"פ שכתוב בה לר' יהודה דומה טעות סופר ולר' יוסי גרסינן ואגב גררא אפרש תחלה המשנה (שם) דתנן שלא אכלות לחלה מא"י עד כזיב חלה אחת מכזיב עד הנהר ועד [טו] אמנון שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן שלא תשתכח תורת חלה ושל כהן אין לה שיעור [יז] שמקום טומאה הוא ואין יכולין לשמור עצמן ופירותיהם בטהרה מחמת שסמוך הוא לארץ העמים וחלותיהן טעונות שריפה ולכך כדמפרש בירושלמי מפני שהוא מדברי תורה ושל כהן אין לה שיעור ומפרש בירושלמי [יח] ושל אור אין לה שיעור מפני שהיא נשרפת ושתיהן מדברי סופרים והדר קתני וטבול יום אוכלה ר' יוסי אומר א"ל טבילה ואסורה לזרים לזרות ולזרות לנדות וליולדות ונאכלת עם הזר על השלחן ויתנה לכל כהן והיא המשנה דמייתי ברישא כל הבשר כולו בקולר וכן דרך הש"ס להאריך ולקצר כשמביא משניות מטהרות ומזרעים ומשנה הלשון כפי הלורך כי ההיא דספק ביאה [כ] שמביא הש"ס (פסחים דף י.) על משנת נכנס לבקעה והיא שנויה על משנה אחרת שלמעלה הימנה בסמוך לה בסמ' טהרות וכן משנה במסכת ערלה שמביא בהשוכר את הפועל במסכת ע"ז (דף סח.) בערלה [כא] ובכלאי הכרם מלטרפין ר"ש אומר אין מלטרפין והיא שנויה באורך בסמ' ערלה (פ"ב מ"ח) והש"ס מקלר שם בסמ' ע"ז כי אין [כב] לומר שאותה משנה שמביא שם זו היא אותה [כג] שלמעלה ששנויה בקולר פרק קדשי מזבח (מעילה דף יח.) כי אין פירושם שוה כמו שפירש רבינו תם שאותה [כד] של מעלה בלרוף לכזית ומלקות דומיא דכל הנהו של אותו הפרק ואותה שמביא במסכת ע"ז מיירי [כה] לנתינת טעם ולאסור במאתים בתערובתה כדמוכח גופה דמתני' דערלה ודוק ותשכח ולהכי מייתי במסכת ע"ז ראיה ממנה לאיסור ואיסור לא שמעון לנתינת טעם ולחמץ דפירש מילתיה דר' שמעון דקתני עלה ר' שמעון אומר אין מלטרפין היינו ליתן טעם דבהכי אייתי תנא קמא ומילתיה דרבי שמעון דמעילה מפורשת בגמ' דמעילה (דף יח.) אין מלטרפין א"ל לירוף דכל שהוא למכות והאי ויתנה לכל כהן אפילו לכהן עם הארץ אע"פ שתרומה [כו] (עם) הארץ אינה ניתנת אלא לכהן חבר שישמרנה בטהרה ובתרומת חו"ל לא גזרו שמא יאכלה בימי טומאתו וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו ואלו ניתנין לכל כהן [כז] וחשיב בהדייהו הזרוע והלחיים והקיבה ורלשית הגז וכיולא בהן מידי דלא שייך בהו איסור טומאה ומכ"מ אם יש חבר ועם הארץ לא יתן לעם הארץ כדאמר בפרק הזרוע (חולין דף קלו:) מנין שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ שנאמר לתת מנת למחזיקים תורת ה' מחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאין מחזיק אין לו מנת ולא כמו שפירש הקונטרס בכל הבשר (שם דף קד:) דלכל כהן אתא לאשמועינן שאפילו אין מחזיק יתנו לו חלת מ"ל דהא משנה שאחר זו אי אפשר לומר כן דקתשיב בה מתנות דאמרי עלייהו שאין ניתנות אלא למחזיקים אלא ודאי היכא דליכא חבר מיירי הכא א"נ אפילו איכא [כח] חבר אלא שאינו לריך לנתנות יתנו לעם הארץ עני שמצווים להחיותו שאם לא יתנו לו יצטרכו ליתן לו חולין והשתא דפרישית הא דקתני טבול יום אוכלה היינו טבול יום [כט] (קא בעי לה) ולא בעי הערב שמש ואע"פ שטומאה יולאה עליו מגופו נראה [ל] לומר דה"ה חלת האור בנבל ודיקן אע"פ שאסורה למי שטומאה יולאה מגופו לא בעיא הערב שמש ואין להחמיר יותר מחלת כהן דההיא משנה [לא] ומאן דמחמיר בה לאוסרה בטומאת ערב שרי לטמא ערב לאחר טבילה ומיהו אין ראיה כל כך כי שמא אע"פ שהחמירו בה בטמא ערב קודם טבילה אבל אם יש יותר והבלכות גדולות כתוב בהבלכות חלה אמר רבינא הילכך נדה קולה לה חלה ואכיל לה כהן קטן או מאן דטביל לקריו ועוד כתוב בהבלכות גדולות דחלה בא"י אין מפרישין אלא חלה אחת ושורפין אותה ונראה דעבשיו כיון שנשרפין אותה לפי שאין לחם הזאה בכל א"י לריך להפרישם [לב] שניה כמו מכזיב עד הנהר ועד [לג] אמנוס שמפרישים חלה שניה שלא תשתכח תורת חלה [לד]: **ולית הלכתא** כוותיה. בהא דמצריך טבילה אלא אפילו טבילה לא בעי ולשון הקונ' לא משמע כן: **שנה** בשנה איזהו שנה שנכנסת בחברתה. גבי כשכיר שנה בשנה [לה] (ויקרא כה) שכירות של שנה זו אין משתלם אלא בשנה אחרת (ב"מ סה.) דרשינן בכל חד מעניינא דקרא [לו] דגבי מעשר דכתיב שנה בשנה [לז] דדרשינן לקמן (דף נג.) שאין מתעשר מן החדש על היין ומן היין על החדש ולריך לאוקמא הך שמעתא [לח] דשנה בלא רגלים שברגלים לחולייהו [לטע] בכל שנה איכא בל תאחר כדאמר בפ"ק דר"ה (דף ו:) ול"ת והא מיבעי לכדדרשינן בתמורה פ' ואלו קדשים בסופו (דף כפ:) [מ] [לא] ואין נפסל משנה לחברתה וכן עזאי דריש בפ' שני דזבחים (דף כטו.) ובפ"ק דר"ה (דף ו.) המקריב אותו לא ירלה אותו בלא ירלה ואין מאחר נדרו בלא ירלה ומלריך חד לבכור וחד לשאר קדשים וי"ל דהך דשמעתין דהכא נפקא ליה [מא] מדלאחריה דהתם בזבחים (דף כטו.) ובר"ה (דף ה:) ובתמורה (דף כפ:) מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה כו' ובתמורה (שם:) נמי קאמר דאחריה מוקמי קרא דתאכלנו שנה בשנה [מב] להכא והנהו דהכא נמי סברי כאחריה: [מג] **הוא אמינא** בחזה ושוק של תודה. לר' עקיבא ליה כי הך סברא בסוף איזהו מקומן (זבחים דף מז.) ומפרש [מגק] דהתם פליגי בהימנו ודבר אחר אי הוי היקש או לא: שלא

וכי הזאה יש לנו. בזמן הזה דכיון דאין עכשיו הזאה [ז] בזמן הזה הערב שמש נמי לא בעי: לא ליחוש ליה לספק. בתמיה. וכי לא נחוש לכבוד רב עמרם שאינו בכאן ואין טוב להורות שום הוראה עד שיבא: **טובל ואוכל.** ואין לריך הערב שמש: **ולית הלכתא כוותיה.** הש"ס קמהדר ליה: **דלשנה דידיה מנינן.** דאם עולה הבכור בניסן רשאי לקיימו עד ניסן אחר ולא אמרינן מתשרי ששלמה שנת מנין עולם שלמה נמי שנת הבכור: **זו שנה של בכור.** כלומר דכי אזלת אחר שנת הבכור היא נכנסת בחברתה דכי הוי לבכור שנה אחת נכנסה שניה למנין עולם מתשרי: **יום אחד בשנה זו.** דכי שחטו ביום אחרון לשנתו יכול לאוכלו אותו היום ויום המחרת שהוא משנה שניה דהיינו שני ימים: **ולדבי [ח] רב מנא לה.** לשנה דידיה מנינן: **מקדשים.** משאר קדשים הבאים בני שנה דכתיב בהו בשנה בן שנתו: [ט] **ובשרם יהיה לך כחזה התנופה.** בבכור מישתעי בסדר ויקח קרח: [י] תודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה והמותר ממנה להיינו חזה ושוק כיולא בה הוא: ואידך

(א) גמ' ולדבי רב מנא לה:

גליון הש"ס

גמ' **דבי רב חנא.** ע' שבת מג ע"ב תוס' ד"ה דכ"ע:

רבינו גרשום

וכי הזאה יש לנו. בזמן הזה שיהא צריך להמתין שלישי ושביעי. ולית הלכתא כוותיה. דלעולם טמא מת אינו אוכל בתרומה דאורייתא וכל הני באותה של אור קתני וכן בטמא שרץ בתרומת האור קתני: נאכל שנה בשנה להכן כל שנתו של בכור כדמפרש בגמרא בין תם בין בעל מום בזמן בהמ"ק שנאמר לפני ה' וגו': נולד בו מום בתוך שנתו. ואין שם כהן שיתנו לו: רשאי לקיימו כל י"ב חדש. עד שישלים שנתו שמא יבא כהן ויטלנו: האי רשאי דקאמר חייב הוא: לאחר שנתו. אם נולד בו מום אינו רשאי. אינו חייב לקיימו אלא ל' יום שהם חשובין שנה כדאמרינן בגמ': אלמא דנאכל נמי בשנה אחרת דכתיב שנה בשנה. ואם לא בא כהן עד ל' יום שוחטו ישראל ומולחו ותוליהו עד שיבא כהן ויקחנו [ב] ואם יסריח יקברנו: אי זו היא שנה שנכנסת בחברתה הויא זו של בכור. שאם נולד בניסן או באייר אין אומרין לכשיבא תשרי שהוא ראש השנה כבר עיברה שנתו אלא נותנין לו י"ב חדש מיום שנולד והיינו נכנסת בחברתה אע"ג דשנתו נכנסת בשנה שניה למנין עולם אזלינן בתר שנתו דכל י"ב חדש הוי כאן שנה: להכי כתיב שנה בשנה דנקיט יום משנה

[ב] דכרי רבינו אלו לריך ביאור דלמה לא יאכלו הבעלים בעצמם קודם שיקרם דהא בכור בע"מ מותר לזריס ול"ע.

מסורת הש"ס

[א] תמורה כפ: ע"ש, [ב] [ערכין יח: נדה מז:], [ג] זבחים נז., [ד] [שייך לדף כח.], [ה] [שו. ושם ד"ה ותרומתו], [ו] לריכה טעילה אפילו ל"ק, [ז] ועד אמנה ל"ק, [ח] לזבים ל"ק, [ט] אמנה ל"ק, [י] מן הנהר ועד אמנה ל"ק, [כ] דבעל קרי ולא בעי ל"ק, [ל] אמנה, [מ] [וש"ע תוס' חולין קד. ד"ה חלת], [נ] דלהכין. ל"ק, [ס] דהכא בשנה. ל"ק, [ע] בנגע. ל"ק, [פ] לתין. ל"ק, [צ] שייך לדף כח ע"ב, [ק] ל"ל התם דפליגי בהימנו כו',

תורה אור השלם

1. לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:
דברים טו כ

2. וּבְמֻלֹּאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן:
ויקרא יב ו

3. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לָךְ יִהְיֶה:
במדבר יח יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולדבי רב מנא לה:

מוסף רש"י

יום אחד בשנה זו. שנחטו כמלוהו בסוף שנתו וקמ"ל קרא לתאכל אותו יום ויום המחרת שהוא משנה אחרת (תמורה כא:).

שיטה מקובצת

[א] כוותיה אמר מר: [ב] כוותיה הבכור נאכל: [ג] שנכנס בחבירתה: [ד] דבי רבי חנא: [ה] אחד ולדבי רבי מנא לה: [ו] כבש אחד בן: [ז] תיבות בזמן הזה נמחק: [ח] ולדבי רבי: [ט] מה"ד חלבם תקטיר ובשרם: [י] מתיבת דאע"ג עד תיבת ונראה לרבי מוקף בשני חצאי לבנה כי לפ"ד ראוי למחקו: [יא] נראה לו לומר: [יב] בכל טומאות דאורייתא: [יג] כיון שהוא טמא מן התורה: [יד] לפרושי ממנה כמו ממת כדתניא: [טו] ואסורה לזבים כו': [טז] לנו ולר' יוסי אפילו ב"ק: [יז] שיעור פירוש שמקום: [יח] ומן הנהר עד אמנום: [יט] בירושלמי דשל אור אין כו' נשרפת ושל כהן יש לה שיעור מפני שהיא נאכלת ושתיהן: [כ] ביאה בפרק השוכר את הפועלים שמביא: [כא] בערלה וכלאי הכרם: [כב] אין לנו לומר: [כג] אותה של מעילה ששנויה שם כך בקוצר בפרק קדשי: [כד] של מעילה בצירוף: [כה] מיירי בצירוף לנתינת: [כו] תיבת עם נמחק: [כז] כהן כו' וחשיב: [כח] איכא כהן חבר שהוא עשיר ואינו רוצה לקבל ואפילו רוצה לקבל כיון שאינו צריך: [כט] יום דבעל קרי ולא בעי הערב: [ל] נראה לר"י דה"ה: [לא] משנה דהא מאן דמחמיר בה לאוסרה בטמא מת וטמא שרץ קודם טבילה שרי כו'. ס"א לאסרה בטומאת שרץ קודם טבילה שרי לטמא אחר טבילה: [לב] להפריש חלה שניה: [לג] בשנה בפרק איזהו נשך דרשינן שכירות: [לד] דקרא וגבי מעשר דכתיב כו' לקמן בפ' בתרא שאין: [לה] לחודייהו בלא שנה: [לו] בסופו דאין בכור נפסל: [לז] ליה כדאחרים דהתם: [לח] בשנה ס"א להאי דרבי הילכך מסתבר דהני הא דהכא נמי: [לט] ומפרש התם דפליגי בהימנו:

ואידך. דמפיק מובכרים יהיה לך וגו' ההוא ולאי בחזה ושוק דמודה מישתעי אלא שני ימים נפקא ליה מיהיה לך דמשמע הויה אחרת לבר מזו: **שלא מצינו בכל התורה כולה.** שיתנו לכהן אלא מרבויא דהאי יג יהיה לך נפקא: **ואידך.** דמפיק מיהיה לך שני ימים ולילה אחת בכור בעל מום שניתן לכהן מובכרים יהיה לך נפקא לשון רבים משמע אחד תם ואחד בעל מום: **ואידך ובשרם.** לא משמע אלא תמימים והא דנקט לשון רבים דאבכורות דכולהו ישראל קאי: **ולאחר שנתו נמי שלשים יום.** אף על גב (כ) דמום בתוך שנתו נולד טובדא: **כל י"ב חדש.** עד שיהו לו שניים עשר חדש משנולד (יח): **היכא דנולד בו מום לאחר שנתו.** דאלאי לקיימו שלשים יום משנולד המום ולאחר שנתו דמתני' ה"ק ואם לאחר שנתו נולד המום יקיימנו שלשים יום: **בזמן הזה.** שאין תם ראוי לכלום: **עד שלא נראה להראותו לחכם.** שלא נפל בו מום (ג) אחר שנתו: **אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד.** וקס"ד אנולד בו מום בתוך שנתו קאי וקתני אבל מפני השבת אבידה לבעלים דהיינו כהן דשמא אם ביד ישראל הוי האי בכור לא משכח כהן למיתבי ליה ואי שחיט ליה יקריב הבשר אמרו רשאי לקיימו ל' יום ואי לא משכח כהן שוחטו ומולחו עד שימצא כהן. אלמא ל' יום דקאמר אנולד מום בתוך שנתו קאי: (ד) **עדיין תיבעי.** דברייתא גופה איכא לספוקא דאיכא למימר הא דקתני לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו' הכי קאמר עד שלא נולד בו לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו' ועלה קאי אבל מפני השבת אבידה כו': **או דלמא קודם שנתו.** כלומר אם נולד מום קודם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו שלשים יום: **משלימין לו ט"ו לאחר שנתו.** אלמא ל' יום דקתני מתני' אנולד בו מום לאחר שנתו קאי דאי נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד איכא למימר דניתב ליה אחר שנתו שלשים יום דלית ליה אלא השלמה דקתני בברייתא ושמעינן מינה דאי בתוך שנתו נולד המום חדש או טו חדשים רשאי לקיימו עד שנתו דהא כתיב שנה ואי לאחר שנה נולד מום או קרוב לסיום שנתו יהבינן ליה שלשים יום משנולד המום: **נוסנין לו שלשים יום.** אם נולד מום אחר שנתו: **שנה בשנה.** שתי שניים משמע. שלשים יום בשנה חשובין שנה לדברי הכל בפירקא קמא דרמש השנה (דף י:): **השלמה אין מיהבא לא.** מיהבא שלשים יום שלימים לא יהבינן: **מתני' והראה** (ו) **מומו.** לאחר שחיטה ונמצא קבוע: **גמ' דוקן.** טייל"א כמו הטוטה כדוק שמיס (ישעיה מ): **משתנין.** מפני צער מיתה משתנה העין ואף על גב דהשתא מיתחזי קבוע אי הוה חזי ליה מחייס הוה מיתחזי עובר: **שבגוף.** כגון נסדקה אזנו: **מפני המשתנין.** כלומר מפני דוקן שבעין שמשתנין עין גזירה למומין שבגוף אף על פי שאין משתנין:

ואידך אי מהתם איכא למימר חזה ושוק של תודה (א) ואידך אמר קרא לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור ואידך (ב) הא מהתם איכא למימר האי יהיה לך אלימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן (ג) שלא מצינו לו בכל התורה כולה ואידך (ד) אמר ובשרם אחד תם (ה) ואחד בעל מום ואידך ובשרם דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר: נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש (ו): איבעיא להו היכי קאמר נולד לו (ז) בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ולאחר שנתו נמי שלשים (ח) או דלמא היכא דנולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש ותו לא והיכא דנולד (ט) לו אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים (י) ת"ש דתניא (יא) בבכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו שתים ושלש שנים ומשנראה להראותו לחכם נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו שלשים יום ועדיין תיבעי לי שלשים יום אחר שנתו או דלמא קודם שנתו ת"ש (יב) נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו ש"מ מסייע לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר נותנין לו שלשים יום משעה שנולד בו מום איכא דאמרי א"ר אלעזר מנין לבכור שנולד בו מום בתוך שנתו שנותנין לו שלשים יום אחר שנתו שנאמר [1]לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה (יג) איזו הן ימים החשובין שנה הוי אומר אלו שלשים יום מיתיבי נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו השלמה אין מיהבא לא תיובתא דרבי אלעזר תיובתא: **מתני'** (יד) השוחט (טו) את הבכור ומראה את מומו (טז) ר' יהודה מתיר רבי מאיר אומר [2]הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור [3]מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר (יז) וישלם מביתו: **גמ'** (יח) אמר רבה בר בר חנה בדוקין שבעין דכולי עלמא לא פליגי דאסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף דרבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין תניא נמי הכי השוחט את הבכור ומראה את (יט) מומיו ר' יהודה אומר בדוקין שבעין אסור מפני שהן משתנין במומין שבגוף מותר מפני שאין משתנין רבי מאיר אומר אחד זה ואחד זה אסור מפני שהן משתנין מפני שהן משתנין סלקא דעתך מומין שבגוף מי משתנין אלא מפני המשתנין אמר רב נחמן בר יצחק

מתני'

שלא מצינו לו בכל התורה כולה. פי' בקונטרס שיתנו לכהן אלא מריבויא (יז) לפירושו (יח) כן יכול לומר בכל דרשות ומפרש ר"י דהכי קאמר שלא מצינו לו בכל התורה כולה (יט) שיתנו (כ) כולה כיולא בזה דמטאת ואשם שהם שלכהן כשקרייבין למזבח אם הוממו שהמזבח מפסיד חלקו מפסיד גם (יא) לכהן אבל בכור לאפילו בעל מום דכהן הוא וכן (כא) ההיא דפרק שתי מדות (מנחות דף לא:) גבי נסכים לכבש האחד זה אחד עשר של מעשר שלא מצינו לו בכל התורה כולה שיהא טפל חמור מן העיקר (כב) דהוה מצי למימר אחד עשר של מעשר יוכיח כדמשני אמותר מפסח וכן בשבת בפ' אמר ר' עקיבא (דף פג:) זה היסטו של זב שלא מצינו בכל התורה כולה

דטומאה המסטת תטמא:

ואידך ובשרם דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר.

בסוף איזהו מקומן (זבחים דף נז.) משני רבי ישמעאל מבשרם דהנך (כג) [בכורות] קאמר משמע (כד) רולה לומר דקאי אבכור שור וכשב ועז דכתיב לעיל מיניה ושיניות אחריות הוא וא"ת (כה) והא תנא לא דריש מידי מובשרם לשון רבים ובסוגיא דהתם לעיל (שם דף נו:) דריש ר' יוסי הגלילי דמו לא נאמר אלא דמם חלבם לא נאמר אלא חלבם לימד על בכור ומעשר שטעונין מתן דמים ואמורין למזבח וי"ל דפלוגתא היא בר"פ בית שמאי בזבחים (דף נז.) ורבי ישמעאל נפקא ליה מדם זבחיך יישפך: **עד שלא נראה להראותו לחכם.** פי' בקונטרס שלא נפל בו מום וקשה מאי רשאי לקיימו שתים ושלש שנים על כרחך יקיימנו ולוחק לפרש רשאי לשון חייב כי ההיא דערכין (דף כח:) (כו) דמקדישין אותו הקדש עילוי כמה אדם רולה ליתן בקרבן זה לעשותו עולה אע"פ שאינו רשאי לפירושו כמו אע"פ שאינו חייב והוה מצינן לפרש דנקט רשאי לקיימו כלומר ואין זקוק לכונסו לכיפה אע"ג דשאר קדשים שהקדיש והחריס בזמן הזה אמרינן בפ"ק דע"ז (דף יג.) בהמה תעקר דנועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אבל היה משמע דאם היה רולה לכונסו לכיפה כונסו ומעשים בכל יום שאומרים אותם עד שיפול בהם מום ונראה לפרש עד שלא נראה להראותו לחכם שלא נזדמן לו חכם אחר שנפל בו מום שאין זקוק להוליכו (כז) במקום רחוק למקום שהחכם שם: **מפני** השבת אבידה לבעלים.

פי' בקונטרס דהיינו כהן דזימנין דלא משכח כהן למיתבא ליה ואם ישחטנו מיד יקרב לפיכך רשאי לקיימו שלשים יום אחר שנתו ואומר רבי דמיירי ביד כהן וא"ל עכשיו לנשר ונתנו לו חכמים זמן ל' יום אבל ישראל לעולם ממתין עד שימצא כהן: **רבי מאיר** סבר גזרינן מומין שבגוף בו'. ואומר רבי דאע"ג דאמרינן בריש אף על פי (כתובות דף נ:) דהלכה כרבי מאיר בגזירותיו הך דהכא קרי ליה בסמוך קנסא דקא קנים ר' מאיר ובשאלתות דרב אחאי פירש דהלכה כמותו דוקא בגזירותיו ולא (כח) בקנסא ופסקו דאין הלכה כמותו בהיא דמעוברת חברו ומינקת חברו דקאמר רבי מאיר יוציא ולא יחזיר עולמית (כט) וסוגיא דשמעתין בריש החולין (יבמות דף נ:) דלא כר' מאיר וכן סוגיא דשמעתין כרבי יהודה (ל) דלרבי מאיר קנסינן בכולהו מפני המשתנין ובסמוך דקאמר לימא תנן סתמא כרבי מאיר הא משני דילמא בדוקין שבעין ודברי הכל וכן הוא אמת ומתוך כך פוסק רבי דלא כרבי מאיר דקנים בשטר שיש בו רבית דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית (ג"מ דף עב.) (מ):

רביע

(א) ל"ל אי, (ב) [שבת פג: וש"נ], ג) ביאה כז., ד) לקמן נז., ה) [ביאה כז. ע"ש], ו) ומראה ל"ק, ז) נ"א לא כן עיין ל"ק, ח) נ"א לכהן וגירסת ל"ק בכל התורה כולה בכיולא בזה שיתנו כולה לכהן דמטאת כו', (ט) [וע' תוס' זבחים נז: ד"ה שלא], י) עי' רש"ש, כ) ל"ק, ג) ל"ל דתומדין אותו הקדש כמה אדם כו' ל"ק וע"ש, מ) ל"ל דסוגיא, נ) [ל"ל כר"י דאמר ר"מ לגאמתוש סהדי דלא משמע דאי איכא סהדי דלא איתמר אמכינן עליהו ולר"מ קנסינן כו' ל"ק וע' בתש"ן], ס) [וע"ע תוס' יבמות נז:. ד"ה מי וכ"ק נ: ד"ה וחכמים וכ"מ ע"ג. ד"ה קונסין וכ"ב לד: ד"ה וחכ"א וחכמים קד. ד"ה אמר ר"ע],

הגהות הב"ח

(א) בתשנה הסומנו הכבור כל"ל ותיבת את נמחק: (ב) רש"ש ד"ה ולאחר שנתו וכו' אע"ג דנולד המום בתוך שנתו טובדא: (ג) ד"ה עד שלא נראה וכו' בו מום הס"ד ותמ"ל מ"ה אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד אבל מפני השבת אבדה וכו' וקס"ד אנולד: (ד) ד"ה ועדיין וכו' דהכי קאמר עולד לו מום לאחר:

לעזי רש"י

טייל"א. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

מוסף רש"י

השוחט את הבכור. קולס שהתירו חכם ואחר כך הראה את מומו לחכם (ביצה כז.).

שיטה מקובצת

(א) תודה מה תודה ליום ולילה אף בכור ליום ולילה: (ב) על תיבות הא מהתם איכא למימר נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: (ג) תיבת אמר נמחק: (ד) ואחד בעל מום ע' בתוס' לקמן (דף לג ע"ב): (ה) חדש כו': (ו) לו מום בתוך: (ז) שלשים יום או: (ח) דנולד בו מום אחר שנתו: (ט) שלשים יום (אז): (י) בשנה איזהו אלו הן: (יא) יקבר עיין בתוס' (דף לב ע"ב): (יב) את מומו ר' יהודה: (יג) דהאי לך יהיה נפקא: (יד) משנולד המום הס"ד: (טו) או שלשה חדשים: (טז) שמשתנין גזרינן למומין: (יז) מריבויא ולפירושו יכול לומר כן בכל: (יח) תיבות שיתנו כולה נמחק: (יט) גם הכהן אבל: (כ) העיקר פי' דמעשר עצמו אין טעון נסכים ואחד עשר טעון נסכים והא דלא פריך מינה בריש איהו מקומן גבי הא דקאמר לא מצינו טפל חמור מן העיקר דהוה מצי לשנויי אחד עשר של מעשר שלמים הוא דכמשני אמותר הפסח וכן: (כא) משמע שרוצה לומר: (כב) וא"ת דהאי תנא תיבת והא נמחק: (כג) למקום רחוק מקום שהחכם שם: (כד) ולא בקנסותיו: (כה) עולמית דסוגיא דשמעתין:

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ז מהל' בכורות הלכה ג:
יד ב מיי' פ"ז מהלכות בכורות הל' יא סמג עשין קמה טוש"ע יו"ד סימן שו סעיף ט:
טו ג מיי' שם הלכה ט
טוש"ע שם סעי' מ:
טז ד מיי' פ"ג מהלכות בכורות הל' ד סמג עשין ריח טוש"ע יו"ד סי' שי סעיף ח:
יז ה מיי' שם הלכה ו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1. לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:
דברים טו כ

רבינו גרשום

זו ויום משנה זו היינו ב' ימים מיכן שנאכל לשני ימים: איכא למימר בחזה ושוק של תודה. והיינו נמי שלמים ואינו נאכל אלא ליום ולילה: ורב. הדר כתיב בסיפיה דקרא לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור. כלומר יום אחד יותר מתודה: שלא מצינו בכל התורה דבכור בעל מום לכהן אלא מהכא: ובשרם. דהני בכורות קאמר (ז) אך בכור כשב או בכור עז וגו' מתמימים ולא מבעלי מומין: עד שלא נראה להראותו לחכם. כלומר קודם שיפול בו מום רשאי לקיימו ב' או ג' שנים אם אין שם כהן: ומשנראה להראותו. כלומר כשנפל בו מום אבל מפני השב אבדה לבעלים אמרו רשאי לקיימו ל' יום דבין כך ובין כך שמא יבא כהן שאם ישחטנו קודם שמא יסריח קודם שיבא כהן: ועדיין תבעי לך ל' יום. הנולד לו מום בתוך שנתו או לאחר שנתו דודאי היכא דנולד לו לאחר שנתו יכול לקיימו עוד ל' אבל אם נולד לו מום קודם אם יוכל לקיימו כל שנתו ושוב ל' משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו אלמא דנותנין לו ל' אחר מומו ולא ל' אחר שנתו כשנפל בו מום בתוך שנתו: אבל אם נולד בו מום לאחר שנתו נותנין לו ל' אחר שנתו. ואם נולד בו מום בתחלת שנתו נותנין לו כל שנתו ולא יותר: משעה שנולד בו מום. אם נולד בו מום בסוף שנתו: השלמה אין מיתבא לא. כלומר דלא יהבינן ליה לאחר שנתו כלום: השוחט את הבכור ומראה את מומו. (למימרא) [כלומר] לאחר ששחטו: ר' יהודה מתיר. הואיל ומראו לחכם: ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה. כלומר הואיל ולא הראהו קודם שחיטה אע"פ שמראה לו לאחר שחיטה והוי מום קבוע אפילו הכי קניס רבי מאיר דאסור: בדוקין שבעין. אם מראה אותם לאחר שחיטה דברי הכל אסור. מפני שהן משתנין לאחר מיתה: אלא אימא מפני המשתנין. דוקין שבעין דקנים מומין שבגוף דלא מישתני אטו

ג) גי' רבינו כאן כמו בזבחים דף נז. ובשרם דהני בכורות קאמר ועי' תוס' כאן ד"ה ואידך.

רביע לדקה ומחצה לגסה. ואע"פ שפי' בקונטרס משום דהוי ממון המוטל בספק שמא יתירנו חכם על [כ] מוס ושמא לא יתירנו לאו משום דתיתי כסומכוס [כא] אלא תקנת חכמים בעלמא הוא ואע"ג דאיירי בכל מוס אפילו ידוע שיתירנו מומחה על ידו מ"מ חשיב ליה ספק קנא דשמא לא מזקיק ליה מומחה וגם לא פליג בין מוס [כב] ואי הוה מיירי הך בריימתא בדוקין שבעין דוקא הוה ניחא טפי דה"ג קיימא לן כרבי יהודה כדפרישית ולדידיה אינו נקבר אלא בדוקין שבעין ועוד יש לפרש דהיינו טעמא דמשום מחלה שעירבו חכמים דאינו שוה יותר כ"ז שעומד בספק שעדיין לא הותר ובמרומה נמי אשכחן שאינו שוה אלא כמחצה של חולין דלמרינן בפרק אף על פי (כתובות דף נח.) כל מקום שהחזר תרומה נותן לה כפליים בחולין ומיהו לא דמי ממש לתרומה דאסורה לזרים ואסורה בטומאה אבל בכור [כג] מומין שרי לגמרי כלבי וכאיל:

משום גזירת מגדלי בהמה דקה.

פירוש שהחמירו עליהם חכמים שלא לגדלם כי אם בחורשין חוץ לישוב ויש בה טורח גדול ואינו שוה אלא רביע דהיינו מחצה פחות מן הגסה וגם בקונטרס פירש כן מפני טורח [כד] גזרו לה אבל לא דקדק לישב לשון גזירה: **דן את הדין כו'.** בפ"ק דסנהדרין (דף ו.) פריך מינה לר' אבהו שאמר שנים שדנו אין דייניהן דין ותימה מנא ליה דמיירי ביחיד אי משום דקתני דן את הדין לשון יחיד הא בריש אלו טריפות (חולין דף מד:) קתני דן את הדין ולא מיירי ביחיד דקתני וכולן רשאין ליקח ויש לומר דהתם קתני דומיא דעדים אבל מתני' דהכא מיירי כולה ביחיד דקתני סיפא ואם היה מומחה לבית דין כו' ומעשה בר' טרפון כו' וריש גמי מי שאינו מומחה ולקח את הבכור [כה]:

לימא תנא סתמא ברבי מאיר כו'. תימה דלא דייק [כו] הכא מדיש דמי שאינו מומחה ולוקח את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו דהיינו [כז] מעשה בפרה [כח] שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים ביבנה [כט] והתירוה [ל] (ואמר) תודוס הרופא [לא] אין פרה וחזירה [לב] יוצאה מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה בשביל שלא תלד אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון אמר לו ר' עקיבא [לג] ר' [לד] טרפון [לה] אתה מומחה לב"ד [לו] וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: **גמ'** ותיפוק ליה [לז] דטעה בדבר משנה [לח] וטעה בדבר משנה חוזר חדא ועוד קאמר [לט] חדא דטעה בדבר משנה חוזר ועוד א"נ בשיקול הדעת טעיתה מומחה לב"ד אתה וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: **מתני'** הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות אין שוחטין על פיו אא"כ היה מומחה כאילא

מתני' נמי דיקא. דבמומין שבגוף פליגי אבל בדוקין לא פליגי: **הואיל ונשחט שלא על פי מומחה.** דלא משכח בה ר' מאיר שום ריעותא אלא קנסו דשחטו שלא על פי מומחה ואי בדוקין שבעין הוה ליה למתני ר' מאיר אוסר הואיל ומשתנין אלא ודאי ליכא ריעותא דבמומי הגוף פליגי וקנסא קנים גזירה משום דוקין: **דהולהו מישמנו.** כל דוקין שבעין משתנין או דלמא בדוקין גופייהו איכא דמשתני ואיכא דלא משתני ומיהו (מ) למומין שבגוף גזרינן אטו הך דוקין משתנין: **למאי נפקא מינה.** הא אפילו איכא דלא משתני הואיל ולא קיים לן הי מישתני והי לא מישתני כולהו אסירי אם נשחטו בלא מומחה: **לאכחושי סהדי.** אם שחטו בלא מומחה והשתא חזינא ליה קבוע וקיימי סהדי [מא] דלא נשתנה ומרלאה זה היה לו מחיים: **שקרי נינהו.** ואסור לדברי הכל: **סמכינן עלייהו.** ושרי לר' יהודה דלא קנים: **סתמא כר' מאיר.** דאמר לעיל [ע"א] אחד זה ואחד זה אסור דקתני יקבר ואע"ג דהשתא מיתחזי קבוע: **דלמא בדוקין שבעין.** אמר יקבר דלדברי הכל משתנין: **כשהוא משלם.** לכהן נותן רביע דמיו משום בכור בהמה דקה ולבכור בהמה גסה חצי דמיו. משום הכי משלם מחצה דממון המוטל בספק הוא דאיכא למימר אפסדיה כוליה דאי לא הוה שרי ליה [מב] הכי כי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכיל ליה והשתא בעי קבורה ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה דדלמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא הוה שרי ליה ושמא לא הוה נפיל ביה לעולם מוס קבוע עד שיומות: **מ"ט.** רביע לדקה וממלא לגסה: **גסה הפסידה מרובה.** לפיכך תשלומין מרובין: **לפוס פסידא לישלם.** לזה חצי דמיו המרובין ולזה חצי דמיו המעוטין: **משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה.** משום טורח מגדלי בהמה דקה שיש בה טורח גדול לגדלה וזה שהמיר הבכור הלילו לכהן מטורח גדול דשמא אם הרלאהו לאחר לא היה מתירו לו והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מוס להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע. ל"א מפני גזירת מגדלי בהמה דקה שעוברין על דברי חכמים כדתנן (ב"ק דף עט:) אין מגדלין בהמה דקה בא"י קנסוהו חכמים דלא ליקנו אלא ריבעא. ולא [מג] מפי המורה: **מתני' ואם היה מומחה לב"ד פטור.** דלא מצי מימר ליה אמאי דיימת ליה הואיל ולא בקי בדיני: **גמ' ר"מ דאין דינא דגרמי.** בב"ק בפרק הגוזל עצים (דף ק.) מחיצת [מד] הכרם שנפרצה אומר לו גדור נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו. [מה] גרמי דגרם לאסור תבואתו של חבירו: בשלמא חייב את הזכאי משכחת נשא ונתן ביד. שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין: **אלא ויכה אם החייב היכי דמי.** בעל כרחך לא משכחת לה דעביד מידי אלא פטור אתה קאמר ליה: **שיה לו משלון.** למלוה וזה פטר את הלוה ונטל את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה: **דאגע בהו שרץ.** הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד [מו] ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן [מז] ויעמיד דבריו: **שעירבן עם פירותיו.** שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טהורות ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל לסוף אמר חכם מומחה טמאות הן וטימאו את האחר שנתערבו בהן: **מתני' האם שלה.** רחם שלה: **והאכילה ר"ט לכלבים.** שאלו לו עליה [מח] אם טריפה היא והאכילה לכלבים: **אלא אלו.** מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד ומוכרין אותן ביוקר ורופין שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהו נריכין להם וחותכין האם שלה ואינה מתה הילכך לאו טריפה היא: **הלכה חמורך טרפון.** הפסדת חמור [מז] שתשלמנו לבעל הפרה: **גמ' ופיפוק ליה.** דאי נמי לאו מומחה הוא פטור דטועה בדבר משנה הוא דתנן בלאו טריפות (חולין דף נד.) ניטלה האם כשירה וטעה בדבר משנה חוזר בדיבורו בסנהדרין (דף נג.) וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למיהדר ביה ולמשרייה אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא [מח] זה וזה שהאכילה לכלבים אינו הוא דאפסיד אנפשיה: **אי נמי בשיקול הדעת טעיתי.** דאפילו הוה קיימא לא מצי למיהדר ביה ולמישרייה ואישתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה. שיקול הדעת מפרש בפרק קמא דסנהדרין (דף ו.) כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר וסוגייא דעלמא כחד מינייהו ואזיל האי ועבד כאידך מה שעשה עשוי ומשלם מביתו: **מתני' אין שוחטין.** דלמא משום אגרא קשרי ליה: **אלא אם כן היה מומחה**

יח א מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה ו סמג עשין ריח טור"ע י"ד סימן שי סעיף ג:

יט ב ג מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הל' ג טור"ע ח"מ סי' כה סעיף ג:

ד [מיי' פ"מ מהל' שחיטה הל' כה טור"ע י"ד סי' מה סעי' ח]:

כ ה מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הלכה ב טור"ע ח"מ סי' כה סעיף ב:

כא ו מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה ז סמג עשין רי טור"ע י"ד סימן שיב סעיף ח:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה רביע וכו' אלא תקנת חכמים בעלמא הוא. עי' ב"ב קג ע"ב תד"ה אתמר:

שיטה מקובצת

א) חנה אמר ר' יוחנן שח: **ב)** על תיבות וישלם מביתו רשום קו למעלה להורות כי ראוי למחקו: **ג)** הכל: וישלם מביתו. תנא: **ד)** את. עיין ב"ק (דף ק') בתוס': **ה)** דמי דאמר תיבת אין נמחק: **ו)** אמר תודוס ס"ה תודרוס: **ז)** יוצאים מאלכסנדריא של מצרים עד שחותכין האם שלה: **ח)** פטור אתה שאתה מומחה ועל תיבת ח) טרפון נרשם קו למעלה להורות כי ראוי למחקו: **ט)** משנה הוא והטועה: **י)** קאמר ליה חדא טעה בדבר משנה את ועוד ותיבת חוזר נמחק: **יא)** סהדי ואמרי דלא: **יב)** ליה האי הוה מייתי: **יג)** ולא עיקר מפי: **יד)** באחריותו והיינו גרמא: **טו)** אחד והגיע בהן: **טז)** בהן ויעמדו דבריו: **יז)** עליה ואמר טריפה: **יח)** חמור שלך שתשלמנו: **יט)** כלום הוא וזה תיבת זה נמחק: **כ)** על פי מום זה ושמא: **כא)** כסומכוס וז"ל תוס' חיצוניות פירש רש"י ז"ל דהו"ל ממון המוטל בספק וחולקים וכו' והקשה ה"ר אלחנן כיון דהוי טעמא משום דהוי ממון המוטל בספק חולקים א"כ אין זה אלא כסומכוס אבל חכמים חולקים עליו וסבורים הם דהמע"ה וא"כ ה"נ הל"ל הכי ואמר רב יהודה אמר שמואל זה דברי סומכוס אבל חכמים חולקים עליו ואומרים שזה הכלל בדין המע"ה כדאמרינן בפ' הפרה והכי נמי הוה ליה למימר הכי ואומר ה"ר אלחנן דתקנתא בעלמא היא ולא רצו לחלק בין מום למום: **כב)** מום למום ואי: **כג)** בכור במומין שרי: **כד)** טורח גידולה אבל וכו' תיבות גזרו לה נמחק: **כה)** הכי רישא דמי אות א' מ' נמחק:

כו) וכן בסנהדרין לג ניחא לתיבות ר"מ ואולי דל"ל דמיבות ר' טרפון נמחק ועי' כתובות דף פד ע"ב.

רבינו גרשום

שבעין: מתניתין נמי דיקא דקנים ר' מאיר. דקאמר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור אע"ג דהשתא הוי מום קבוע: לאכחושי סהדי. כגון דהשתא לאחר מיתה מיתחזי מום קבוע. ואתו סהדי ואמרי דודאי כי האי גוונא חזיניה קודם שנשחט: דאי אמרת דכולהו משתני הוו סהדי שקרי ואסור הבכור: בא וראוך. אלמדך: לימא תנן סתמא כר' מאיר. כלומר דאע"ג דמתחזי השתא אחר שחיטה מום גמור אפילו הכי יקבר היינו כר' מאיר דקנים: לא בדוקין שבעין ודברי הכל. משום הכי יקבר דמשתנין: משלם רביע לדקה. ואית דאמרי משום הכי משלם מחצה ולא יותר דהוי ממון מוטל בספק הואיל ואיכא דוקין דלא משתני. למ"ה **ו)** ומחצה לגבוה משום

ו) נראה דל"ל ואית דאמרי דמשו"ה משלם מחלה לגסה משום דאמרינן וכו' ועי' בב"ג בד"ה קמו ע"ב ובדברי רבינו שם ובדברי הרשב"ם בד"ה ומאין וכ"ע.

ח) [ר"ה כ:], **ט)** ב"ק ק. קיח: סנהדרין ו. לג.; לה.; **ו)** [גיליון הש"ס לרבינו], **ז)** סנהדרין לג.; **ח)** סנהדרין לג. לה.; **ט)** [שם], **י)** [שם לג.], **יא)** [ע"ב תוס' ד"ה אלא], **יב)** [שם], **יג)** [שם], **יד)** [שם], **טו)** [ע"ע תוס' חולין מד: ד"ה וכן], **טז)** נ"מ ע"ב וכ"ג ל"ק.

הגהות הב"ח

(א) במשנה רבי טרפון פטור אתה שאתה מומחה: **(ב)** רש"י ד"ה דכולהו וכו' ומיהו במומין וכו' דמשתניין:

מוסף רש"י

שנשא ונתן ביד. נטל ביד ממון מן המתנה ושילם לתופש (ב"ק ק.). **שהיה לו משכון.** לתופש מן המתנה וחיכה הדיין את הלוה ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה (סנהדרין לג: וכנ"ל ב"ק שם). **דאגע בהו שרץ.** כשבא לישאל לפניו על דבר הספק דטלד לו בטהרותיו ואמר לו הדיין טמאות הן ונטל שרץ והסליק עליהם שלא יהא עוד ספק בדבר הן לא היו אלא טהורות (סנהדרין שם) להחזיק דבריו (ב"ק שם). **שעירבן עם פירותיו.** נטל הדיין לפירות טמאים ועירבן עם שאר פירות הלוים השאלו והוה ליה עושה מעשה בידים ומזיק (שם) ומצלא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין שם). **האם שלה.** בית הדיין ונקבא טרפתא ונבלותא ונבל"ז מטרי"ה (סנהדרין לג.). **ואמר תודוס הרופא.** מפני שאמר תודוס הרופא, אין פרה כו'. לפי שטובות הן ואין רופין שיהיו מצויות במקומות אחרים, וקא חזינן דממקיימות (שם). **הלכה חמורך טרפון.** כלומר לריך אני למכור את חמורי ולהחזיר פרה לבעלים (שם).

רבינו גרשום (המשך)

דאמרינן דמשלם דמי בשר בזול: מ"ט. להאי מחצה: דזה בהמה גסה מפסידו הרבה הילכך משלם הרבה מחצה: וזה. בהמה דקה דהפסדה מועט דאינה גדולה כ"כ משלם רביע: אי הפסדה מועט לשלם לפום פסידה. כלומר מחצה מההוא מועט ומאי שנא רביע: לא משום קנס מגדלי בהמה דקה. דאסור לגדל בהמה דקה בא"י: ומסקינן דהאי בכור של בהמת כהן הוא והוא גידל הבהמה דקה: ואם היה מומחה. לרבים דלא טעה אלא בשקול הדעת פטור מלשלם: דדאין דינא דגרמי. בב"ק בפרק הגוזל עצים. והאי גורם בדבורו לאבד ממון: שנשא ונתן ביד. שנטל בידים מזה ונתן לזה. ולא גורם הוא אלא גורל: כגון שהיה לנתבע משכון בידו של תובע ונטלו הימנו ונתנו לזה: דאגע בהו שרץ. בידים: טיהר את הטמא. כגון שנטל פירות טמאין ואמר טהורין הן ועירבן בפירות חברו דקא עבד בידים דהפסד פירותיו: האם. בית ולד שלה: והאכילה לכלבים. דאמר דטרפה היא: הלכה חמורך טרפון. כלומר הפסדת חמורך. כלומר שתפרע לו חמורך תחת פרתו שהפסדתו: ותיפוק ליה. דפטור מלשלם משום דטועה בדבר משנה חוזר דתנן ניטלה האם שלה כשרה: אין שוחטין על פיו. דאיכא למימר בשביל שכר שנטול מתירו:

לאילנא. הדר ביבנה דחסיד הוא ולא נחשד בכך: בין. אמר להם [יא] מוס קבוע והיה הוא רגיל ליטול כל שכרו: גמ' מאי טעמא. לדקה ד' איסורות ולגסה שסה [ב]: גסה נפש טירחיה. להשליכו לארץ לכפותו ולרחות מומו: אלא פס. כי אמר להו מוס עובר הוא אמאי שקיל לגרגר הא לא מהני ליה מידי דמיסר קאסר ליה: דא"כ. דלא שקיל לגרגר אתי למיחשדיה כי אמר בעל מוס הוא: פרי זימני לא תקינו ליה רבנן. דכי הוה אמר תס הוא הוה שקיל לגרגר וכי [יב] מייתי ליה לקמיה כמה זימנין לא שקיל מידי הלכך ליכא חשדא: מתני' לזוזם. מי חטאת: נקדש. לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי: אפר מקלה. [יג] כשאר אפר בעלמא. כל אפר קרוי אפר מקלה: אבל אם אותו רוחב בכותלו או הליין או העד או המזה והמקדש כהן וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה אחין דרך אחר [יד]: [ג] מטמאהו מתרומתו. ומפסידו שאריך לקנות חולין ולאכול ודמי חולין יקריס מדמי תרומה שהחולין ראוין לכל ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים: מאיליו. זה המוליכו [טו] ומשקו וסכו: ונותן לו שכרו כפועל. ובגמרא [ע"ב] מפרש מאי היא שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו: גמ' מנא ה"מ. דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה [טז] שילמד: אמת. תורה: הרי זו מקודשת. אלמא יכול ליתן [יז] שכר דאי לא נמאי מקדש להו: אע"פ שהוא ישראל. ואפ"י זה [יח] ישראל דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש: שכר. הבאת האפר שילך ממקום רחוק לירושלים להביא האפר: ושכר מילוי. המים מני למישקל דאגר טירחיה שקיל [יט] ולא הכשר [כ] המלוה: כאן שכר הזאה וקידוש. שהיא [כא] יש הכשר מלוה לא שקיל: במי חטאת. דמשמע מילוי המים ובאפר איכא לאוקמא בהבאת אפר: היכי אזיל. הא קעבר אלנפש לא יטמא (ויקרא כא): בבית הפרס. דאינו מוזהר מלילך בו: דדרך יהודה [כב] מנפח אדם בית הפרס והולך. דעבר כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל וכי מנפח ליה מדמיא [יא] מקמיה ולא נגע ביה ומיהו בתרומה לא מצי אכיל דאמרינן בחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה:) בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וההוא בודקין מפרש התם דבהך בדיקה בבית הפרס קאמר: [כג] בית הפרס שנידש. שהשוהו בני אדם ברגליהם טהור שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה בבית הפרס היינו שהה שנחרש בו קבר: אי נמי בשאר טומאה. טימאו להאי כהן כגון נגילות ושרצים שאינו מוחזר עליהן מליגע: כפועל

כאילא ביבנה שהתירו לו [א] (ביבנה) חכמים להיות נוטל ארבע איסרות לבהמה דקה וששה לגסה בין תם ובין בעל מום: גמ' מ"ט האי נפיש טירחיה והאי לא נפיש טירחיה: בין תם ובין בעל מום: בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה אלא תם אמאי דא"כ אתי למיחשדיה ואמרי האי בעל מום תם הוא והאי דקא שרי ליה משום אגרא אי הכי תם נמי אמרי בעל מום הוא והאי דלא קשרי ליה סבר כי היכי דלשקול אגריה זימנא אחריתי [ב] אחד זימנא תקינו ליה רבנן תרי זימני לא תקינו ליה רבנן: מתני' [ג] הנוטל שכרו לדון [2] דיניו בטילים להעיד [3] עדותיו [ד] בטילין להזות [4] ולקדש מימיו מי מערה [ה] אפרו אפר מקלה אם היה כהן [ו] מטמאהו מתרומתו מאכילו ומשקו וסכו ואם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל [ז]: גמ' מנהני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא [1] ראה למדתי אתכם [ח] [ב] וגו' מה אני [ט] בחנם אף אתם בחנם תניא נמי הכי כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם ומנין שאם לא מצא [י] בחנם שילמד בשכר תלמוד לומר [2] אמת קנה ומנין שלא יאמר כשם שלמדתיה בשכר כך אלמדנה בשכר תלמוד לומר אמת קנה ואל תמכור: להזות ולקדש מימיו מי מערה [יא] אפרו אפר מקלה: ורמינהו [7] המקדש [יב] במי חטאת באפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל אמר אביי לא קשיא כאן בשכר הבאה ומלוי כאן בשכר הזאה וקידוש דיקא נמי דקתני הכא להזות ולקדש והתם קתני המקדש במי חטאת ובאפר חטאת שמע מינה: אם היה כהן [יג] מטמאהו מתרומתו כו': איהו גופיה היכי אזיל [יד] לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה אמר רב [טו] מנפח [יא] אדם בית הפרס והולך ורב

תרי זימני לא תקינו ליה רבנן. ומ"ת אכתי אמרי האי תס הוא והאי דשרי ליה לפי שאינו רוצה לטרוח פעם אחרת וי"ל שלא חייבוהו חכמים [ב] לראות פעם אחרת אלא דאם ראוהו דאין יכול ליטול עליו שכר ועוד דזה לא יחשדוהו לעולם שיתיר את האיסור כדי להנאל מטורח [יא] של פעם שניה: הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים. והא [יב] דתנן מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדיניו דין מפרש בפרק בתרא דכתובות [יג] (קה.) בגמר [ג] בטלה [1] דמוכח שרי: מה אני בחנם כו'. ומ"ת ושאל לא תקח כתב דחמנא (שמות כג) למה לי ולאו פירכא היא דתרי מילי נינהו כדמוכח בריש פ' בתרא דכתובות (דף קה.) דבתורת אגרא היינו שכר טרחו ובתורת שוחד היינו [יד] להשתדל לדונו יפה ולהפוך בזכותיה כדאמר התם אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב ואין לתמוה על דייני גזירות שבירושלים שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה דבלאו טעמא דאגר בטלה דמוכח שרי התם כיון דכל עסקם היה על זה ולא היו עוסקין בשום מלאכה שעל כרחם צריכין להתפרנס ומה שנוהגין עכשיו ללמוד תורה בשכר אם אין לו במה להתפרנס שרי ואפי' יש לו אם הוא שכר בטילה דמוכח שמניח כל עסקיו ומשא ומתן שלו מסתברא דחשיב [יד] מוכח יותר מקרנא דתרי חמרא ושקיל זוזא ועוד בקבעים שרי מטעם [טו] שימוד ושכר פיסוק טעמים כדמוכח פרק אין בין המודר (נדרים לז.): המקדש במי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל. פי' הקונטרס דחוק שפירש דנקט אע"פ שהוא ישראל [יז] דכהנים רגילים בהזאה ובקידוש ואומר ר"י דעיקריה נקט משום ריפא דקתני [יח] בריפא פ"ב דקידושין (דף נח.). המקדש בתרומה ומעשרות ובמתנות במי חטאת ואפר חטאת כו': היכי אזיל לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו'. משמע [יט] על ידי ניפוח שרי לילך להעיד

באהל וכי מנפח ליה מדמיא [יא] מקמיה ולא נגע ביה ומיהו בתרומה לא מצי אכיל דאמרינן בחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה:) בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וההוא בודקין מפרש התם דבהך בדיקה בבית הפרס קאמר: [כ] בית הפרס שנידש. שהשוהו בני אדם ברגליהם טהור שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה בבית הפרס היינו שהה שנחרש בו קבר: אי נמי בשאר טומאה. טימאו להאי כהן כגון נגילות ושרצים שאינו מוחזר עליהן מליגע: כפועל

לעושי פסח מהני ניפוח והא אפי' לשאר מילי נמי מהני כדאמר בפ' בכל מערבין (עירובין נ:) [אלא] כהן בבית הקברות דאמר רב יהודה כו' ואומר ר"מ דלא גרים מאי בודקין אלא גרם אמר רב יהודה כו' ומילתא באפי נפשה היא ומועיל ניפוח לכל דבר אבל בדיקה [ג] של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח ויש לפרש הא דשמעתין לפירוש ר"מ דמטמאהו מתרומתו היינו שהולך בלא ניפוח והכי קאמר היכי אזיל ומשני בבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' מדרב יהודה קא מייתי [ג] דמורי דאיסור בית הפרס לאו דאורייתא אלא מדרבנן [ב] משרו לכל דבר בניפוח [ד] כן פירש"י ס"ב (וכן) בסוף פ"ב דכתובות (דף כח:) גבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מצות כמו להעיד וקשיא דלא משמע הכי בפ' מי שהוציאוהו (עירובין מז.) מדנקט ללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער בין העובדי כוכבים מפני שהוא כמליץ מידם משמע דוקא הני שהן מצות [ה] כדמשמע במגילה (דף מ.) דאמרינן ללמוד תורה ולישא אשה שאני דאמר [ו] גדול תלמוד תורה כו' לישא אשה לא לתהו בראה כו' או משום כבוד הבריות כדאמר בפ' מי שמתו (ברכות יט:) וי"ל דלעולם ה"ה לכל המצות והא דנקט ללמוד תורה משום דפליגי התם היכא דמולא ממי ללמוד ולישא אשה בא"י ובשאלתות דרב אחאי מתיר ליטמא בבית הפרס לכל המצות כמו גלאת לקראת מלכים ומפרשים מה חילוק [ז] בין מזיר ועושה פסח לשאר מצות לענין פסח אולך וטהור ע"י ניפוח ולשאר מצות אולך וטמא משמע דרוצה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח ומ"מ [ח] שמא לכל דבר חוץ מפסח ודבר תימה הוא בהיא דברכות שמותר לילך עם האבל דרך בית הפרס לכבוד האבל מה כבוד [ט] שהולך ומנפח אחריו ולריך האבל להמתינו לכל פסיעה ושמא רוצה לומר השאלתות [ח] כל שאר המצות בלא ניפוח נמי שרי והיא דבכל מערבין אי מערבין לדבר הרשות מיירי ע"י ניפוח ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה מיירי אפילו בלא ניפוח ולפר"ת קשיא לרבי מהסיא דחגיגה פרק בתרא (דף כה:) דאמרינן התם מודים בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח (ב) מאי בודקין אמר רב יהודה כו' מנפח אדם כו' לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם מיתה בעבירה להו בדק לפסחו מאי שיאכל בתרומתו כו' ואי אבדיקה דמתני' קאי ולא נרסינן מאי בודקין לא היה לו להפסיק בפ"ל ותיובתא משמע בהדיא דלא כתמסיק לו להפסיק במילתיה דר' יהודה נמקק: (ט) בא"ד לאחר שעבר ומודעיל לכל דבר:

מבל מ"מ טמא הוא כדקתני מטמאהו מתרומתו וקשיא מכאן לפירושו ר"ת דמפרש דניפוח מועיל לכל דבר משום דקשיא ליה אהא דאמרינן בפסחים בפ' האשה בסופו (דף לא.) [ט] בית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת כדמתן (ז) במס' אהלות (פי"ח מ"ד) ושוין שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה מנפח כו' והשתא מאי קאמר מאי בודקין והלא הבדיקה מפורשת שם במשנה דקתני סיפא ולגזיר ב"ש אומרים בודקין וב"ה אומרים אין בודקין כילד הוא בודק מבדיא את העפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך [ז] (ח) [מ] נפה שנקביה דקין אם נמצא שם עצם כשעורה טמא ועוד דמשמע דוקא בלאו וכי מנפח ליה מדמיא [יא] מקמיה ולא נגע ביה ומיהו בתרומה לא מצי אכיל דאמרינן בחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה:) בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וההוא בודקין מפרש התם דבהך בדיקה בבית הפרס קאמר: [כ] בית הפרס שנידש. שהשוהו בני אדם ברגליהם טהור שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה בבית הפרס היינו שהה שנחרש בו קבר: אי נמי בשאר טומאה. טימאו להאי כהן כגון נגילות ושרצים שאינו מוחזר עליהן מליגע: כפועל

ר"ת דלא גרים מאי בודקין אלא גרם אמר רב יהודה כו' ומילתא באפי נפשה היא ומועיל ניפוח לכל דבר אבל בדיקה [ג] של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח ויש לפרש הא דשמעתין לפירוש ר"מ דמטמאהו מתרומתו היינו שהולך בלא ניפוח והכי קאמר היכי אזיל ומשני בבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' מדרב יהודה קא מייתי [ג] דמורי דאיסור בית הפרס לאו דאורייתא אלא מדרבנן [ב] משרו לכל דבר בניפוח [ד] כן פירש"י ס"ב (וכן) בסוף פ"ב דכתובות (דף כח:) גבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מצות כמו להעיד וקשיא דלא משמע הכי בפ' מי שהוציאוהו (עירובין מז.) מדנקט ללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער בין העובדי כוכבים מפני שהוא כמליץ מידם משמע דוקא הני שהן מצות [ה] כדמשמע במגילה (דף מ.) דאמרינן ללמוד תורה ולישא אשה שאני דאמר [ו] גדול תלמוד תורה כו' לישא אשה לא לתהו בראה כו' או משום כבוד הבריות כדאמר בפ' מי שמתו (ברכות יט:) וי"ל דלעולם ה"ה לכל המצות והא דנקט ללמוד תורה משום דפליגי התם היכא דמולא ממי ללמוד ולישא אשה בא"י ובשאלתות דרב אחאי מתיר ליטמא בבית הפרס לכל המצות כמו גלאת לקראת מלכים ומפרשים מה חילוק [ז] בין מזיר ועושה פסח לשאר מצות לענין פסח אולך וטהור ע"י ניפוח ולשאר מצות אולך וטמא משמע דרוצה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח ומ"מ [ח] שמא לכל דבר חוץ מפסח ודבר תימה הוא בהיא דברכות שמותר לילך עם האבל דרך בית הפרס לכבוד האבל מה כבוד [ט] שהולך ומנפח אחריו ולריך האבל להמתינו לכל פסיעה ושמא רוצה לומר השאלתות בלא ניפוח נמי שרי והיא דבכל מערבין אי מערבין לדבר הרשות מיירי ע"י ניפוח ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה מיירי אפילו בלא ניפוח ולפר"ת קשיא לרבי מהסיא דחגיגה פרק בתרא (דף כה:) דאמרינן התם מודים בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח (ב) מאי בודקין אמר רב יהודה כו' מנפח אדם כו' לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם מיתה בעבירה להו בדק לפסחו מאי שיאכל בתרומתו כו' ואי אבדיקה דמתני' קאי ולא נרסינן מאי בודקין לא היה לו להפסיק בפ"ל ותיובתא משמע בהדיא דלא כתמסיק לו להפסיק במילתיה דר' יהודה נמקק: (ט) בא"ד לאחר שעבר ומודעיל לכל דבר:

מבל

מסורת הש"ס

א) [ליתא במשנה שבמשניות], ב) כתובות קה. קידושין נח:, ג) [בדרש נז.], ד) [קדושין נח.], ה) עירובין ל: כתובות כח: פסחים לב: ברכות יט. נדה מז. מ"ק ה: מגילה כה.; ו) ל"ל ליטול מר' מקדש לה. ז) נ"א יחה ל"ק, ח) [שכר יעב"ן], ט) מנלן שיך לע"ב, י) ל"ל דתניא, כ) בטולה דלא מוכח אבל דמוכח שרי מהרש"א והל"ק מוחק מיכא דמוכח ומוכח בגגר בטולה שרי, ל) [וע"ש בתוס' ד"ה בודקין], מ) ס"א כבדה, נ) ל"ל מערבין לכהן בבית הפרס דאמר רי' ל"ק, ס) ל"ק מ"ז, ע) ל"ל טמא ל"ק, פ) נ"א מדפסיק במילתיה דר"י דגרסינן מאי בודקין דאי אמתני' קאי ול"ג מאי בודקין לא היה לו רי' ל"ק,

תורה אור השלם

1. ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יי אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה: דברים ד ה

2. אמת קנה ואל תמכר חכמה ומוסר ובינה: משלי כג כג

הגהות הב"ח

(א) במשנה וטמאהו מתרומתו: (ב) רש"י ד"ה מ"ע וכו' שסה הס"ד ואח"כ מ"ה האי גסה: (ג) ד"ה אבל וכו' דרך אמר וטמאהו: (ד) ד"ה ושכר מילוי וכו' ולאו היא הכשר המלוה: (ה) ד"ה כאן וכו' שהיא הכשר המצוה כל"ל ותיבת היא נמחק: (ו) תוס' ד"ה הטולל וכו' בגגר בטלה דלאו מוכח דלא שרי אלא באגר בטלה דמוכח הס"ד: (ז) ד"ה היכי אזיל וכו' במס' אהלות. ס"ב בפ' בתרא וע"ש מ"ש הר"ש פרישמו: (ח) בא"ד למון בברה שנקביה דקין ומומחה אם נמצא וכו' בפרק בכל מערבין ולכהן בבית הפרס דאמר ר' יהודה וכו' ואומר ר"מ דלא גרסי' מאי: (ט) בא"ד מדרבנן ושרי לכל דבר וכו' שהן מצות גדולות כדמשמע במגילה: (י) בא"ד מה מילוק יש בין וכו' ומ"מ טמא וכו' מה כבוד יש שהולך: (כ) בא"ד מודים ב"ש וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה מנפח אדם כו' והדר קאמר לעושי פסח לא העמידו וכו' במקום מיתה והדר מיבעיא להו בדק לפסחו מאי שיאכל בתרומתו כו' ואי אבדיקה דמתני' קאי ולא נרסינן מאי בודקין לא היה לו להפסיק בפ"ל ותיובתא משמע בהדיא דלא כתמסיק לו להפסיק במילתיה דר' יהודה נמקק: (ל) בא"ד לאחר שעבר ומודעיל לכל דבר:

שיטה מקובצת

א) על תיבת ביבנה נרשם עליו קו להורות כי ראוי למחקו: ב) אחריתי אמרי חד: ג) עדותיו בטלה: ד) מערה ואפרו אפר מקלה ואם היה כהן וטמאהו מתרומתו מאכילו ומשקהו וסכו: ה) כפועל ס"א בטל: ו) אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהים מה אני: ז) מצא ללמוד בחנם: ח) מערה ואפר אפר: ט) וטמאהו מתרומתו כו'. ס"א וכהן גופיה היכי אזיל וטמא הא קאי בלאו: י) אזיל בבית הפרס דרבנן כדרב יהודה דאמר רב יהודה אמר שמואל מנפח: יא) להם הם בין אמר להם בעל מום קבוע היה הוא: יב) וכי הוי אייתי ליה תו לקמיה כו' לא הוה שקיל מידי: יג) מקלה כלומר אפר בעלמא: יד) אחר לילך וטמאהו ולהד"א: טו) המוליכו ומשקהו: טז) תורה שנלמד הס"ד: יז) שהיא הכשר מצוה לא: יח) יהודה דאמר מנפח: יט) מדחיא ליה מקמיה: כ) חכמים לראותו פעם אחרת אלא דאם ראוהו אין יכול ליטול: כא) מטורח ראיה פעם

תיבת של נמחק: כב) והא דתניא: כג) דכתובות דההוא באגר בטלה דלא מוכח אבל באגר בטלה דמוכח שרי הס"ד: כד) היינו כדי להשתדל כו' ולהפך בזכותיה: כה) דחשיב בטלה דמוכח: כו) מטעם שכר שימור: כז) ישראל אע"ג דכהנים: כח) דקתני בסוף פ"ב דקדושין: כט) משמע הכא על: ל) לתוך כברה שנקביה דקין ומומחה אם: לא) בכל מערבין מערבין לכהן בבית הפרס דאמר: לב) שבמשנה לא: לג) מייתי ראיה דאיסור: לד) בניפוח או בנידש תיבות כן פירש"י נמחק: לה) דאמר מר גדול: לו) ומ"מ טמא לכל: לז) כבוד הוא שהולך ומנפח הולך ומנפח אחריו: לח) השאלתות דלשאר המצות: לט) בההיא מדמסיק הכי בתר מילתיה דרב יהודה דאבדיקה דרב יהודה קאי ולא אמתני' דאי לא גרים מאי בודקין: מא) המפורשת במשנה לאחר:

כב א מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ז סמג עשין רי טוש"ע י"ד סימן שיב סעיף ג:

כג ב מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ה טוש"ע מ"מ סימן ט סעיף ה:

כד ג טוש"ע מ"מ סי' לד סעיף יח בהג"ה:

כה ד מיי' פ"ז מהל' פרה הלכה ב:

כו ה מיי' פ"ח מהל' מ"מ הלכה ז טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף ו וסי' רמו סעיף ה:

כז ו מיי' פ"ה מהלכות אישות הלכה ג:

כח ז מיי' פ"ו מהלכות קרבן פסח הל' ח:

מוסף רש"י

להזות. על הטמא, ולקדש. מי חטאת כשנתן האפר במים קרי מקודש (קדושין נח:). מי מערה. כמיתים סם (שם). אפר מקלה. כלומר סתם אפר שבא מן הקלוי בגאש (שם). בשכר הבאה. האפר ממקום למקום, ושכר מילוי המים, דמילתא דעיכרא היא ורחמנא לא רמיא עליה ושרי למשקל אגרא ומקודשת (שם). בשכר הזאה וקידודש. לזיכא טיהרא ושכר לימוד מצוה הוא טוטל ותמורה אמרה ראה למדתי אתכם וגו' כאשר צוני וגו', מה אני בחנם אף אתם בחנם (שם). דיקא נמי. דמתניתין (דקדושין) לאו אהזאה וקידוש קאי, דקתני מי חטאת ואפר חטאת, שעדיין אינן מעורבין (שם). לבית הפרס דרבנן. דלא מטמא אלא מדרבנן, והוא שהה שנחרש בו קבר ותנא דבמים לדלאו כלי המתרישה את העצמות והדומה עליון מסיון, ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל (ברכות יח:) כדתנן (אהלות פי"ז מ"ח) המוציא את הקבר הרי זה עושה בית הפרס אלא מעצה מאה אמה, וגזור רבנן שמא כתתה מתרישה את העצמות ופיחתן בתוכך המעצה ויש כאן עצם כשעורה ויעבור ויסיטנו, ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא דהייינו סיטא (פסחים צב:) ואוקמו רבנן כל סביבות הקבר מאה אמה בספק טומאה (נדה נז.) שכך שיעור שהמתרישה מוצאת את עצמות המת (כתובות כח:). בית הפרס, אי מעצה אלא אחד של מאה אמה (מו"ק ה:) אי: לשון דבר שבור ופרוס על שם שנפרסו העצמות (נדה נז.). מנפח אדם בית הפרס והולך. בגפיחה ואם יש עצם כשעורה רואהו ובשמעו ממנו (חגיגה כה:) דבשר ליכא ועצם כשעורה לא מטמא אלא במגע ובמשא, הלכך מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו ויהולך (נדה נז.). דטולא פציקא משום עצמות היא ועצמות בלא בשר אינו מטמא באהל וכשמגעה לפני רגליו אם יש שם עצם גדול נראה מאליו ועצם קטן נראה בגפיחה ואינו מטינו ברגליו (עירובין ל:) ומומך על כך שאם יש עצם רואהו, ואע"ג דמאהל לא מיטינן, דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב גוון או רוב מנין (כתובות כח: ובני"ז פסחים צב:) דאי דאוריתא הוא לא הוינן מזלזלינן ביה מדאי אלי לימסמן תגפיחה, וכך בדיקה לעושה פסח מאשמרי ולא לאוכלי תרומה, כדאמרינן בחגיגה (ברכות יח:).

רבינו גרשום

כאילא. שהתירו לו מפני טרחו: מ"ט. ד' לדקה ושששה לגסה: האי. גסה נפיש טרחא למיבדה: דאם כן. דאילא שקיל נמי אתם: אתי למיחשדיה. כי היכי דלשקול ביה אגרא זימנא אחרינא כשחוזר ויפול בו מום אחר: תרי זימני. למשקל אגרא בחדא בהמה לא תקינו ליה ולא אתו למיחשדיה: ולקדש. ליתן מים באפר חטאת: אם היה כהן. הדיין או העד: ומטמאהו מתרומתו. שמוליכו לעיורו ובדרך יש טומאה ומעבירו שם ומטמאהו ומפסידו מלאכול בתרומה ויש לו הפסד בדבר שאם היה טהור היה אוכל תרומה שדמיה קלין ונכשיו צריך לקנות חולין שהן ביוקר בשביל שמפסידו בכך יש להאכילו ולהשקותו ולסוכו ושכר זה מותר: המקדש. את האשה במי חטאת ואפר חטאת אלמא דמצי למתהני מיניהו: בשכר הבאת מים ומילוי. מצי לקדושי: בשכר הזאה וקידוש. לא: איהו גופיה. הכהן היכי מצי אזיל במקום טומאה הא קאי בלאו: מנפח אדם בית הפרס והולך. הני מילי לעושי פסח דלא העמידו דבריהם במקום כרת אבל לענין תרומה העמידו דבריהם

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ח:
ל ב מיי' פט"ו מהל' טומאת אוכלין הל"ט:
לא ג מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל"ה טוש"ע ח"מ סימן ו סעיף ה:
לב ד מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ח סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שיח:
לג ה מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' יד:
לד ו ז מיי' פי"ב מהל' מעשר הלכה טז:

הגהות הב"ח

(א) במשנה טווי וגדיס. נ"ב ס"א וא"ר: (ב) שם במשנה טווי וא"ג. נ"ב ס"א ובגדים: (ג) שם במשנה תרומה לשם כל"ל ותות ו' נמקק: (ד) רש"י קודם ד"ה כשר לגמים שיך הלין גמרא: (ה) תד"ה (בעמוד הקודם) היכי אזיל כו' וכן בעיניו צריך לומר דאין מערבין וכו' ושדי ליטמא ע"י ניפוח משום דאין מערבין אף כו' אי נמי מערבין אף לדבר הרשות:

לעזי רש"י

פילטרי"ש. לבדים (מצעים של לֶבֶד).
טרצייריר"ש
[טרייצידיר"ש]. מקלנת.

רבינו גרשום

ומטמאו: שנידש טהור. לגבי [עושין] פסח: אי נמי בשאר טומאות. כגון נבילות ושרצים דאין מוזהרין אלא על טומאת מת בלבד: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. דיש בדבר להקל ולהחמיר כיצד פועל חייט או סופר שאין במלאכתו טורח כ"כ ומרויח ביום ג' פשיטא אם שוכרו אדם על מנת שיהא בטל ממלאכתו וישמור ביתו ומבקש שיניח לו קצת משכרו הואיל והוא בטל שאינו טורח ודאי כיון שאומנותו היא בלא טורח אינו רוצה להניח משכרו אלא דבר מועט כגון פשיטי' אחת אבל פועל שמלאכתו קשה כגון כתף ודאי ברצון יניח חצי שכירותו או יותר ע"מ שיהא בטל אף כאן לפי האומנות שמבטלו לדיין או העד יתן לו שכרו: ולא עורות שאינן עבודין. דשמא של בכור הן: אבל לוקחין ממנו עורות של נקבה. דנקבה לא קדשא בבכורה. דמיחלף בדעגל. שאדום בשרו: סבר. אם אעבדנו ואח"כ נודע שהוא של בכור ואסורוהו עלי ונמצאתי מאבד טורח (אבל) [ולכן] כשהוא עבוד בידוע שאינו של בכור ואם אינו עבוד חיישינן: מידע ידיע. דכיון דלית בהו מקום זכרות ודאי הוו דנקבה: וצואי. שאינו מלובן: השתא מלובן לא זבנינן דאע"ג דאיכא למימר דלא היה טורח ללבנו אלא אם כן חולין אפילו הכי אין לוקחין: צמר מלובן מצואתו. אבל לא מלובן כל צרכו: אבל לוקחין טוי ובגדים. דודאי לא היה עושה מלאכה יתירה כ"כ אם היה של בכור: מאי בגדים לא ממש ארוגים אלא נמטי. פלטרס דקל הוא לעשות: אפילו סרוק. דהכא ליכא למימר לא טרח למיסרקיה דדבר קל הוא: תיכי בנקולי. בנדל י"ש בלעז לעשותו כטווה: דמערבי בהו שמן זית.

אבל לשון בודקין משמע לכתחלה כדי לעבור ולעשות פסח ולהכי בעי מאי בודקין דמה היא אותה בדיקה והשתא יש שלשה עניינים בבית הפרס לעושי פסח לכולי עלמא ולגזיר לבית שמאי מנפח וטהור וללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער ולכבוד הבריות שרי ליטמא בלא ניפוח ולשאר מצות כגון עדות דהכא שרי על ידי ניפוח וטמא וכן בעירוב (ה) [יג] אומר אין מערבין אלא לדבר מצוה שרי ליטמא ע"י ניפוח [יג] (וטמא) ואי מערבין אף לדבר הרשות יש ללמוד משם דעל ידי ניפוח שרי אפילו בלא מצוה אלא [יד] מדבריהם [ט] וטמא אי נמי מערבין לדבר הרשות איכא לאוקומי המשנה כשעירב לדבר מצוה שרגילות הוא לערב לדבר מצוה כדקתני ברים כילד משתתפין (עירובין פב.) וכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה וקאמר התם דאורחא דמילתא קתני והא דבעי בחגיגה (דף כה:) הבודק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו אבדיקה דרב יהודה קאי ולא [טו] אמתני' ולפי' ר"ת איכא ועוד היינו יכולין לפרש דכל הבדיקות לעושי פסח אלא בבדיקת המשנה לאחר [טו] שעברו לדרב יהודה בא להשמיענו מאי בודקין כדי לעבור ופירוש כמו אמר רב יהודה מאי בודקין כההוא דברים אלו מליאות (ב"מ כא.) וכמה אמר רב ילחק קב בארבע אמות ובפרק לא יחפור (ב"ב כב:) וכמה אמר רב ייבא חמוה דאשילן כמלא [יז] חלון [מ]: **ורב** יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה **אמר בית הפרס שנידש טהור.** בפרק בתרא דחגיגה (דף כה.) גרס רב חייא [ט] ברבי אמי משמיה דעולא: **כפועל בטל של אותה מלאכה.** פירש בקונטרס מאותה מלאכה דבטל מינה דאם היה נוקב מרגליות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה ואם אומרים לו בוטל כך וכך ותבטל במלאכה קלה ניחא לו להבטל ליטול זוז עד כאן לשון הקונטרס ולא היה לו לפרש שיטול שכר בטלה מאותה מלאכה לעסוק [יח] במלאכה קלה כזו דא"כ היה נוטל [מ] [שכר] לדון ולהעיד להזות ולקדש אלא היה לו לפרש בסוף אלו מליאות (ב"מ נא:) גבי השבת אבידה דתנן היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל [ז] בטל מאותה מלאכה וגם שם פירש בקונטרס כענין שפירש כאן וא"א לומר כן דא"כ היה נוטל שכר על השבת אבידה ואפי' לרבנן דאמרי טעינה בשכר לא אמרי אלא משום דא"כ לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה וברים [יט] הכונס (ב"ק נו:) אמרינן שומר אבידה כשומר חנם דמאי הנאה אית ליה אלא צריך נמי שם לפרש ליושב ובטל לגמרי ורבינו חננאל פירש שם [כ] כמו שבשאר ימות השנה אין נותנין בתפירת בגד אלא חצי סלע והוא בשעת הרגל ותופר בגד בסלע [כא] [אין] אומרים לו קבל שכר כמה שתנוח למלאכה זו שאתה מקבל עליה סלע [יז] [אלא] כאותו שכר שאתה היית נוטל כמותה בשאר ימות השנה אלא חצי [יח] מפני השבת אבידה ופירושו תמוה דאין הלשון משמע כן וגם אין כאן שום [ט] הכירא ליטול בשעת הרגל [יט] כשאר ימות השנה והוי כהלכתא בלא טעמא ועוד תניא ברים השוכר את האומנין (ב"מ עו:) השוכר את הפועלים וטעו את בעל הבית כו' אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה הלכו פועלים ומצאו שדה שהיא לחה נותן להם שכרם משלם אבל אינו דומה הבא טעון ליקח ריקם עושה מלאכה ליושב ובטל וקאמר התם תני תנא קמיה דרב נותן שכרו משלם א"ל חביבי אמר מי הואי התם [ט] הוה יהיבנא ליה כפועל בטל אלמא קרי ליה פועל בטל ומשמע לגמרי כמו [כ] שפירש ולא כמו שפירש [כא] [רש"י] ור"ח כלל ומיהו קשיא מהא דתנן בפרק איזהו נשך (שם סח.) אין מושיבין חנווני למחצית שכר [יח] אלא א"כ נותן לו שכרו כפועל בטל ומפרש בגמרא כפועל בטל ומפרש דגמרא דמשום דלית ליה טרחא אבל סיפא דאית ליה טרחא [יח] אימר לא סגי ליה כפועל בטל [כ] ואמאי ס"ד דלא תסגי ליה כפועל בטל ולא [לא] כל זה כדינו שנותנין לו יותר לפי מה שהוא טורח ועוד דבברייתא פליגי התם כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אפילו לא נטל עמו אלא בציר כו' ר' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם והשתא מתני' [לב] ר' שמעון שזהו שכרו משלם ובתוספתא משמע דמתני' כר' מאיר דקתני המושיב חבירו בחנות למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר' מאיר ועוד קתני סיפא [לג] ר' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל ויושב בחמה ליושב בגל ולפירוש הקונטרס דשמעתין ודבבא מציעא קשיא אבל לפי מה שפירשתי דכפועל בטל היינו ביושב ובטל לגמרי ניחא ולא קשה מידי הא דקאמר לריכא [לד] ובין מרובה בין מועט דקאמר ר' מאיר היינו בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה (לה) מועטת (לה) ור' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם שאומדים כמה היה רוצה ליטול ולבטול ממלאכה כבילה שהיה עוסק בה ויעסוק במלאכה [ז] כזו דהיינו טפי מדברי מאיר [לו] ויושב ובטל דתוספתא לאו מאותה מלאכה החמורה ורבינו חננאל פירש שם כפועל בטל כגון אדם בטל שאינו מועל מי ישכירנו והולך ובטל והיה משתכר בקל ולא יתן לו כמו שפועלים הולכים עכשיו אבל ביוקר [לז] הרבה משכירין כגון שהיה נשכר עכשיו בשתי סלעים ובאותה שעה היה בטל לא [לח] יהיה נוטל אלא סלע:

תרבא

כפועל בטל של אותה מלאכה. דבטל הימנה דאם היה נוקב מרגליות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה אם אומר לו בוטל כך וכך ותבטל היום ממלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ואי מלאכה קשה היא כמו נגר אם אומר לו אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו נוח לו להבטל וליטול זוז והכא נמי כי ההוא אגרא יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו וכוליה אגרא לא יהיב ליה שהרי אינו עסוק במלאכה קשה אלו: **מתני' החשוד על הבכור.** [מ] כגון החשוד להטיל מום בבכור: (ד) **בשר צבאים.** שאדום הוא מיתלף בבשר עגל זימנין דמזדין עגל בכור תם ואומר שבשר צבי הוא: **גמ' שמעי רבנן.** דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן: [מא] **אל נקבה.** דאין לחוש בבכורה: **מידע ידיע.** בין עור זכר לעור נקבה: **חייק.** חותך לזכרותיה ועושה כעין נקבות וכי משייליה מה חתוך זה שבמקום נקבות ואומר עבבריס אכלוה: [מב] **לוחי.** למר שאינו מלובן מצואתו: **השתא מלובן.** דאיכא למימר לא מפסיד טירחיה ולא מלבין לה דסבר שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי אפי' הכי [מג] כיון דטירחא זוטא היא לא קפיד עליה ולא זבנינן לואי מיבעיא: [מד] **אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים.** דאי מבכור לא הוה טרח להו דמקפיד אטירחיה [מה]: **בגדים מיבעיא.** [מו] הא משעה שנטוו אישתרלי להו: **נמטי.** פילטר"ש ולא נטוו מעולם ולהכי אינטריך לאשמועינן: **מתני' החשוד על השביעית.** לזרוע או לעשות סחורה בספיחים: **סרק.** כתוש ומתוקן במסרק: **גמ' אריג מיבעיא.** הא בא לכלל טווי קודם לכן ומההיא שעתא אישתרלי: **היכי.** שרשרות שקורין טרלוייר"ש ועושין אותן מפשתן עד שלא נטוה: **מתני' אפי' מים ומלח.** משום קנס: **זיקה תרומה.** כל דבר שנותנין ממנו תרומה: **גמ' שמעריבן בהן שמן זית.** וכיון דאית בהו זיקת תרומה לא זבנינן מיניה:

תרבא

מסורת הש"ס

א) [בכרכות יט: וע"ש על הגליון], ב) [ב"מ לא:] סמ. וש"ס ה"ג מאי כפועל בטל והא לא בטל מינה אמר אפי' כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה ש"ל], ג) ל"ל בדעבד], ד) [פי' מלת כל דקאמר ר' שמעון לאתויי מאי וכ"פ הר"ש מברטנורה], ה) [שייך למתני'], ו) [שייך למתני'], ז) שייך למתני'], ח) ע"כ, ט) אי אין מערבין אלא כו' ל"ש], י) ל"ק מ"ז], כ) ל"ל טמא וגו' ל"ק ושמא], ל) ל"ל שעבר ורב יהודה בא כו' ל"ק], מ) [וע"ש תוס' ומיתא עו. ל"ה הני תוס' פסחים לב. ד"ה מתנו ומה שלייתי שם], נ) [וכ"ש שלפניו איתא בר אבא], ס) ל"ק], ע) ל"ק], פ) סבכא ל"ק], צ) לא הוה יהיבנא ליה אלא כפועל ל"ק], ק) שפיר אמי כו' רש"י וד"ח ל"ק], ר) לעולם נותן לו כפועל בטל וד"ש ל"ק], ש) אלא כזו ל"ק],

מוסף רש"י

בית הפרס שנידש. כרגלי בני אדם (ערובין לא.) דיוסה רבה כרגלים הרבה (כתובות כח:) טהור. דתלינן לקולא ואמרינן כל העצמות נכתמו לפחות מכשיעור (שם) שהרגלים נושאים את העצמות ומתקנם (נדה נז.) אי: שדליקה הרגלים העצירתן (פסחים צב:). כפועל בטל של אותה מלאכה. דבטל מינה, כמה אדם רוצה ליטול ולפחות אדם משכרו ליבטל ממלאכה זו כגון שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה מזו, הכל לפי כוחך למלאכה וריבוי שכר, יש מלאכה שטורחה קל ושכרה רב, אי מילוף (ב"מ לא:).

שיטה מקובצת

[א] ואם היה: [ב] החמור וכו' תנא נוטל שכרו כפועל: [ג] מלאכה דבטל מינה: [ד] ממנו אפילו בשר: [ה] זבנינן מ"ט: [ו] שמעו בי רבנן ומפסדו לה מינאי: [ז] תרומה לשם חולין: [ח] הבכור כהן החשוד: [ט] הכי. ס"א הואיל דטירחא זוטי: [י] מיבעיא דהא משעה כו' בהו הס"ד: [יא] כל לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים שמערבין: [יב] בעירוב אי אין: [יג] וטמא משום מצוה ואי: [יד] אלא שהעמידו דבריהם וטמא: [טו] ולא אדמתני' ולפי': [טו] לאחר שעבר ורב יהודה: [יז] כמלא רוחב חלון: [יח] מלאכה קשה לעסוק: [יט] מלאכה כיושב ובטל: [כ] כפועל ומפרש בגמ' כפועל בטל: [כא] וברישב פ' הכונס: [כב] שם כגון שבשאר: [כג] בסלע ואומרים לו: [כד] סלע באותו שכר שהיית נוטל בהנאתה בשאר: [כה] חצי סלע מפני: [כו] הרגל כבשאר ימות: [כז] שפי' ר"ח כלל וגם לא ממש כפי' הקונטרס ועוד קשיא: [כח] שכר ולא יתן מעות לחברו ליקח בהם פירות למחצית שכר אלא א"כ כו' כפועל ומפרש בגמרא: [כט] טרחא אימא לא: [ל] בטל כו' ואמאי: [לא] והלא דהו דינו שנותנין: [לב] מתני' כר' שמעון: [לג] סיפא דתוספתא ר"ש: [לד] צריכא בגמרא ובין: [לה] מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל ור"ש: [לו] מאיר והא דקתני בתוספתא עושה מלאכה ליושב ובטל לאו: [לז] ביוקר ומוצא הרבה: [לח] לא היה נוטל:

תרכא דאטמא. חלב הכליות שעל היכך: **גמר** יח) **דלגפא.** בחזקת חלב טהור הנקרא כגתא ובלע"ז אנטרייי"ל כמו הדרא דלגתא דאמרינן בשחיטת חולין (דף מח:): **לעולם לרבי שמעון.** דלא קנים אלא במידי דדמי לאיסורא ובאיסורא גופיה במידי דעביד יג) איסורא דהיינו אמגוזי: **גרו באמגוזי.** גרוסים ומשוכים אחר אגוזים: **ומשבח לבני טבחים.** מטעה אותם באגוזים ושוכרן יד) לבני הטבחים ומביאין לו החלב שגונבין אותו מאביהן והוא מוכרו במר דכנתא: **מתני' אינו חשוד על המעשרות.** ולוקחין ממנו תבואה בשאר שני שבוע ואין לריכים לעשר ודאי אלא דמאי. וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ': **גמ' בעי חומה.** דאינו יכול לאכול מעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים דכתיב (דברים יד) ואכלת לפני ה' אלהיך וגו': **הטהרות.** דרבנן נינהו שיהא אדם אוכל חולין בטהרה: **הא חשוד.** על הטהרות חשוד על השביעית: **מתניתין.** דקתני אין חשוד כגון שראינוהו שנוהג דין מעשרות ושביעית בלינעא בתוך ביתו דליכא למימר לפנים הוא עושה כיון דבלינעא קא עביד: **רבי יוחי אמר.** בריית דדייקינן מינה הא חשוד (ב) יז) כגון דהוה חשוד אתרוייהו אשביעית ואטהרות וקביל אתרוייהו שיזהר יח) על שניהם: **זו דברי רבי עקיבא.** דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר: **שביעית חמירא להו.** וכיון דחשוד אשביעית כ"ש אמעשרות: **דהוה דהוה קרי לחבריה.** באתריה דרבי יהודה: **דיירא בר דיירתא.** גר בן גיורת: **קיפי לי.** שכר טוב יט) שלא אכלתי פירות שביעית כוותך. יש מפרשים יז) רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין בגלוח הן הנחנקין (דף פו.) סתם משנה רבי מאיר סתם ברייתא רבי נתן יא) וכולהו אליבא דרבי עקיבא ואלו מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרינן רבי מנחם סתימתאה יב) רבי שמעון סתימתאה יג) אלא רוב משניות איבא בהם"ש סתומות אליבא דר' עקיבא: חשוד

תרבא דאטמא במר דכנתא. כך גרים רבינו תם פירוש מר בחילוף של כגתא כמו במר דשחוטה בבפרק גיד הנשה (חולין לד.) וכמו במר יח) דפרזלא דבבא קמא (דף קיג.): **מעשרות** יט) דבעו חומה חמיר ליה. מכאן מדקדק רבינו תם בכ"מ כ) שהזכיר מעשר אלא שביעית דמיירי בנותן מעשר שני לשם חולין כגון הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית בפרק הנזקין (גיטין סא.): וכן אינו חושש כא) לא) לתבלין שבה לא משוש שביעית ולא משוש מעשר בפ"ק דחולין (דף ו.) ולשון מעשר נמי מוכיח כן דהיכא דאייירי בחשש דאינו מתוקן נקיט טבל או דמאי: **הא** חשוד חשוד. דמשמע ליה דלגופה לא איצטריך דפשיטא דכי נאמן על הטהרות דנאמן על השביעית כיון דנוהג מנהג פרושים שאוכל חולין בטהרה:

מתני' כשראינוהו נוהג בצנעא בתוך ביתו. שנזהר מן השביעית משמע דעם האדם יב) סתמא חשוד אשביעית כמו אטהרות ותימה דנסוף הנזקין (גיטין סא.) קאמר מאי שנא ריש ומאי שנא סיפא דמיקל בחשש עם האדם ומחמיר על החשודה על השביעית וקאמר דבא הכא במאי עסקינן בעם האדם דרבי מאיר טומאה וטהרה דרבנן ומדקתני גבי טומאה וטהרה עם האדם סתם וגבי שביעית קתני החשודה משמע דסתם עמי האדם חשידי אטהרות ולא חשידי אשביעית ומיהו מהא דשרי לבור ולטמון גבי עם האדם דחשיד אטומאה וטהרה ולא אסרינן מטעם שביעית אין לדקדק כלום דדלמא בשאר שני שבוע איירי היא ולא בשביעית או בפירות הידועים שאינם של שביעית דה"נ איירי בפירות הידועים שהם ממוקנים ברבא דלית ליה שיוויא דאביי דרוב עמי האדם מעשרין ועוד קשיא מכאן לפירוש ר"ת דמפרש בפ"ב דכתובות (דף כד.) גבי שלי חדש ושל חברי ישן דסתם עם האדם אע"ג דחשידי אדמאי לא חשידי אשביעית וסותר פירוש רבינו שמואל דמפרש דחדש וישן דנקט משוש שביעית וכי משני סתם רוב עמי האדם מעשרין רולה לומר דהוא הדין בשביעית וכמה קושיות יג) דמקשה רבינו תם על פי רבינו שמואל כמו שפירש בכתובות ומפרש יד) חדש וישן להשביח המקח בעלמא קאמר ולא לענין איסור והיתר

תרבא דאטמא יא) במר דכנתא יב) דקנסיה רבא לזבוני אפי' אמגוזי אמר ליה רב פפא לרבא יג) כמאן כרבי יהודה אי כרבי יהודה אפי' מים ומלח נמי לעולם ר' שמעון ובאיסורא יד) דגופיה קנסינן ליה סתם דרדקי גרו באמגוזי ואזיל ומשבש לבני טבחי וגרי להו באמגוזי ומייתו ליה תרבא דאטמא ומזבין ליה במר טו) דכנתא: **מתני'** טז) החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית יז) החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ויש יח) שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה יט) זה הכלל (כ) כא) החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו: **גמ'** מאי טעמא שביעית לא בעיא חומה כמעשר כיון דבעי חומה כב) חמיר ליה: החשוד על המעשר כג): מאי טעמא מעשר אית ליה פדיון שביעית כיון דקא מיתסרא ליה ולית ליה פדיון כד) חמירא ליה: החשוד על זה ועל זה כה): כיון דחשיד דאאורייתא כ"ש אדרבנן: ויש חשוד על הטהרות: מאי טעמא נהי כו) אדרבנן חשיד אדאורייתא לא חשיד ורמינהי נאמן על הטהרות נאמן על כז) שביעית הא חשיד חשיד א"ר אילעי מתני' כשראינוהו שנוהג בצינעא בתוך ביתו ר' יגאי ברבי ישמעאל אמר כגון דהוה חשיד כח) לתרוייהו ואתא קמי רבנן וקביל אתרוייהו והדר איחשד אחד מינייהו דאמרינן כמיגו דחשיד אהא חשיד נמי אאידך אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים כט) חשוד על השביעית חשוד על המעשר לא) מאן חכמים רבי יהודה דבאתריה דר' יהודה שביעית חמירא להו דההוא דהוה קרי ליה לחבריה לא) דיירא בר דיירתא א"ל תיתי לי דלא אכלי פירות שביעית כוותך איבא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים חשוד על המעשר חשוד על השביעית ומאן חכמים רבי מאיר היא דאמר חשוד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה רבי יונה ור' ירמיה תלמידי ר' זעירא ואמרי לה ר' יונה ור' זעירא תלמידי ר' יוחנן חד אמר אבל חכ"א חשוד על השביעית חשוד

והשתא לר' אילעא דחשוד אטהרות דרבנן חשוד אשביעית כל שכן סתם עמי האדם דכי היכי דחשידי אדמאי דאורייתא חשידי נמי אשביעית ודוחק להעמיד סתם עם האדם בכ"מ דלא חשיד אשביעית כשראינוהו נוהג בצינעא בתוך ביתו ועוד קשיא מהא דתנן במס' דמאי (פ"ג מ"ד) ומייתינן לה נמי בהנזקין (גיטין סא.): המוליך חטין לטוחן כותי או לטוחן ע"ה אינו חושש לא משוש מעשר ולא משוש שביעית משמע דסתם עמי האדם חשידי אשביעית וי"ל לא) משוש כותי נקט שביעית אי נמי בודאי חשוד אייריי וכן ההיא דהלוקח לוגב מחבירו בשביעית דקאמר עלה בפ' לוגב הגזול (סוכה לט.) דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם האדם וכן הא דמייתי פרק קמא דחולין (דף ו.) הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ולתבלין שבה לא משוש שביעית ולא משוש מעשר ואם אמר עשה לי משליחי חושש כו' כל הני מייריי בודאי חשוד וא"ת היכי מוכח מינה בחולין דגזרו על תערובות דמאי דלמא חשוד גרע מסתם עם האדם לגבי מעשר דאשון כדמוכח בשילהי הנזקין (גיטין סא.) לאביי וי"ל דלרבא פריך שפיר דלא חמיר ליה לב): **באתריה** דרבי יהודה חמירא להו שביעית. ולכך חשוד אמעשר ותימה דהא בפ"ק דשבת (דף יח:) אמרינן דבתרומה כיון דאפשר למיעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת את הכרי לא חשידי והכי נמי גבי מעשר שני לא הוה לן למיחשדיה כיון דאפשר למעבד כדשמואל דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולו דהוא הדין לב) מעשר שני ובשאלתות דרב אחאי הוא בהדיא על כרס רבעי שמחללין אותו על דבר מועט ומעשר שני ונטע רבעי דין אחד להם בכ"מ דקדש קדש גמרינן להו מהדדי כדאיתא בפרק שני דקדושין (דף נד:) ואפי' לכתחלה מסתבר דשרי כמו גבי הקדש במסכת ערכין (דף כט.) דשרי בזמן הזה גבי ההוא גברא דאחרימינהו לנכסיה והא דמוקי בפרק התקבל לג) (גיטין דף סה.) ההיא דכילד מעריכין על מעשר שני במעשר בזמן הזה דרבנן הוא יכול להקשות בזמן הזה מאי הערמה צריך לפטור מחומש והלא יכול לחלל לשוה מנה על שוה פרוטה אלא מסלק ליה בפירקא אחריתי ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא וכן מעשים בכל יום שאנו מחללין כרס רבעי שוה מנה על שוה פרוטה וי"ל דלא דמי מעשר לתרומה דפעמים שאין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה וגם אין לו כי אם מעט מעשר כנגד שוה פרוטה ואינו רולה ליתן פרוטה כנגדו:

וחכמים

מסורת הש"ס

יח) [עי' ערוך ערך מרכנתא לאיש דגרס מדכנתא], כ) [לקמן לה. יומא עח.], ג) [עירובין פג. וש"נ], ד) גיטין נד. ע"ש, ה) ומוכרן ל"ק, ו) [ליתא כן בסנהדרין עי' רש"י מגילה כ. ל"ה סתימתאה ואולי ל"ל ר' נחמיה], ז) [כתובות קא:], ח) [לקמן נא: חולין כט:], ט) לשאור ותבלין ל"ק], י) [עי' תוס' לעיל יא: ד"ה הרי ותוס' כתובות כד. ד"ה שני ותוס' סוכה לט: ד"ה במה], כ) [המקבל ל"ק],

הגהות הב"ח

(א) במשנה זה הכלל כל החשוד: (ב) רש"י ד"ה ר' ינאי וכו' הא חשוד חשוד כגון:

לעזי רש"י

אינטריי"ל. שומן המעיים.

מוסף רש"י

במר דכנתא. בחילוף כגתא, ולי נראה לשון תמורה הוא (חולין צד.).

שיטה מקובצת

א) במר כגתא קנסיה: ב) לרבא ואמרי לה רב אדא בר אהבה לרבא: ג) ובאיסורא גופיה: ד) במר כגתא: ה) חומה חמירא עליה: ו) המעשר כו' מאי: ז) פדיון. ס"א דתנן האחרון אחרון נתפס והפרי עצמו אסור חמירא עליה: ח) זה וכו' כיון: ט) נהי דאדרבנן חשוד: י) השביעית ועל המעשרות הא: יא) חשיד אתרוייהו: יב) במר כגתא: יג) דעביד בה איסורא: יד) חשוד חשוד: טו) שיזהר בשניהם הס"ד: טז) תיתי לי שכר טוב וכו' ומדמגדף ליה בהאי מילתא ש"מ חמירא להו ל"א תיתי לי קללה אם אכלתי פירות שביעית כמותך: יז) מפרשים להכי קרי ליה ר"ע: יח) במר פרזלא דבבא"ק: יט) מעשרות כיון דבעו: כ) בכ"מ שמזכיר מעשר כו' דמיירי במוכר מעשר שני: כא) חרושש לשאור ותבלין: כב) בסתמא חשיד: כג) קושיות מקשה ר"ת: כד) דחדש וישן: כה) וי"ל דמשום כותי: כו) מה"ד דבאתריה דרבי יהודה: כז) הדין נמי מעשר:

עין משפט נר מצוה

א [טוש"ע יו"ד סי' קיט סעי' ד]:
לה ב מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הלכה טו:
ג [מיי' פ"י מהל' מעכב ומושב הל' י"ח]:
לו ד מיי' פ"ח מהל' שמיטה הלכה טז:
לז ה מיי' שם הל' י"ח ופי"ב מהל' מעשר הלכה יז וכרשב"ג דנאמן על אחרים:
לח ו מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' טו ופ"ב מהלכות מעשר שני הלכה ג:
ז [טוש"ע י"ד סי' קיט סעיף ו]:
ח [טוש"ע שם סעי' ה]:

רבינו גרשום

דשמן חייב בתרומה: דהוי מזבין תרבא במדכנתא. ב) והיה אחד שהוא טהור של הדורא דכנתא דכנתא טהור כמו דכי ואמר לן רבי דאמר משמיה דרבי יצחק האורליני ז"ל דהוא אמר דאקשתא ואייתרא דקאמר בשחיטת חולין בחלב של קיבה הוו אבל הדורא דכנתא כוליה טהור: כמאן כר' יהודה. דקנים הכל: אי הכי אפילו מים ומלח נמי. ליקנסיה מ"ש לא קנסיה אלא אמגוזי: לעולם כרבי שמעון. דאמר כל שיש בו זיקה והאי נמי אמגוזי זיקה דאיסורא נינהו: גרו. מימשכי: החשוד על השביעית. למכרו דאסור למכור שביעית: כיון דמיתסרא ליה לסחורה ולית ליה פדיון כדאמרי' האחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור: כיון דחשיד אדאורייתא. היינו שביעית ומעשר כ"ש אדרבנן: דטהרות אוכלי חולין בטהרה אינו אלא מדרבנן: הא. חשוד על הטהרות חשוד נמי אשביעית וקשיא למתני' דתני ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ועל זה: כשראינוהו שנוהג. חומרא דשביעית ומעשר בתוך ביתו: ר' יגאי אמר. לעולם כדאמר מתני' ומ"ש דברייתא דדייקא הא חשוד חשוד: כגון דהוה חשוד אתרוייהו. אטהרות ואשביעית ואמעשר ואתא לקמי רבנן וקיבל אתרוייהו ושוב איחשד אחדא ומ"ש כיון דתחלה היה חשוד אכולן ועכשיו חזור להיות חשוד אחדא אמרינן נמי חשוד אכולן: זו דברי ר"ע סתימתאה הא סתמא דמתני' דתני חשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות ר"ע היא: ובאתריה דר' יהודה שביעית חמירא. ומדחשיד על החמור

ב) היה מוכר חלב של יוך והיה אומר שהוא טהור כל"ל וכ"ה בענין ערך מרכנתא ע"ש.

עד כמה פרק רביעי בכורות

חשוד על המעשר חשוד על השביעית. וכ"ש חשוד לשביעית חשוד למעשר: **ומאן חכמים ר' מאיר.** דלמר לקמן חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה[ב]: **הרי הוא כישראל מומר.** ולא אמרינן דליהוי עובד כוכבים גמור כאילו לא נתגייר: **דאי קדיש.** אשה [ג] לאחר שהמיר דתו קידושין קידושין: **דברי חבירות.** מפרש בתוספתא במסכת דמאי [פ"ב ה"ב וה"ג] שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ ושיאכל חולין בטהרה ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח: **דקדוקי סופרים.** חומרא דרבנן: **דברי לויה.** לשורר ולשרת ולהיות שוער: **מכני אהרן.** משמע שיהא נוהג כל דין בני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה: **שנוהג בציעה.** קודש שקיבל בפניו היה נוהג עליו דין חבירות [ד] שאין לאוסדו ולומר לפניה הוא עושה: **מקבלין אותו.** שנחזיקנו כחבר וכנאמן לכל [ה] דבריו: **לכנפים.** שיטול ידיו קודם אכילה וקודש שיגע באוכלין דתרומה דידיס שניות הן: **לטהרות.** לאומר שאר טהרות ונחזיק טהרותיו כטהרות גמורות לאכול תרומתו כתרומה טהורה [ו]: **מקבלין אותו.** דאינו משייר דבר שלא שהרי מקבל עליו נטילת ידים וזהו עיקר אכילת חולין בטהרה: **אף לטהרות** (א) **לא קבל.** דכיון דבדין נטילת ידים שדבר קל הוא לעשות אינו יכול לעמוד כל שכן בשאר [ז]: **עד כמה** [ח] **מקבל אותו.** דברי חבירות שנקבלנו לאתר ונחזיקנו בחבר: למשקין שלשים יום. אשה קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים יום מהמיניו ליה מכאן ואילך בטהרות משקין שטומאתן קלה דטומאת משקין מדרבנן בפ' קמא דפסחים (דף טז:): **לכפות.** להחזיק כסותו כחבר דאמר במסכת חגיגה (דף יח:) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים: **שנים עשר חודש.** אם קיבל עליו דברי חבירות לשנים עשר חדש: **הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.** וליתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל במסכת עדיות (פ"ה מ"ו) דאמרינן ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל ואם איתא ליתני [ט] הא. ל"ל עד כמה מקבלין אותו דאמרן לעיל אם נהג מתחלה בציעה במוך ביתו מקבלין אותו מיד ועד כמה ינהג מתחלה שנקבלנו מיד: **לפי שאינו דומה חבר שקיבל.** הוא עצמו לבן חבר [י] מחמת קבלת אביו שאין לו שום קבלה אלא סרך אביו דודאי [יא] אביו מיזדהר טפי. ל"ל הא לפי שאינו דומה תנא קמא קאמר ליה מה טעם בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל אביו דבן חבר לא חשיד. ובתוספתא [יב] גרסינן שאין דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל במסכת דמאי [יג]: **נשנים משנה זו.** דאפי' תלמיד חכם צריך לקבל: **בטהרות.** בסדר טהרות לא גרסי'. בטהרות עצמן אירע להן מעשה ונסתפקה הלכה: **שדרו רבנן.** שדרו [יד] זוג לרבנן: **אותיב רבנן מדידיה.** מתלמידיו שקיבלו עליהן דברי חבירות אותיב בהדי הנך שלוחים וקאי איהו לעיוני בשאילתא: [טו] **אבא של זה זה בו.** אגב ריתחיה קאמר ולא היא: **כבוד זקן.** האב והבן: **סילסול.** מעלה. ר' חנינא בן אנטיגנוס כהן היה: **בחזקה עד שתיפסל.** שימכרו בה קלא אילן לשם תכלת: צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה גרסי' ולא גרסי' **בכתחלה.** ובתוספתא [דמאי פ"ב ה"י–ג] גרסינן הכי. בתחלה כלומר מתחלה קודם שנחזיקנו בחבירות ואע"ג דאמרן לעיל בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל הכא שאני הואיל ובשעת קבלה לא הוו גביה ואיכא למימר דסרכייהו קמא נקטי: **אין צריכין לקבל.** אם חזרו תחת יד חבר: **קומעת.** קושרת: **קשרי מוכס.** שיש חותמות למוכסים וכשנותנין להן הסכם הם נותנין לו חותם כדי שלא יתבענו מוכס שני: וכולן

חשוד על המעשר חשוד על השביעית ומאן חכמים ר' מאיר [ב] **דתניא** [ג] **עם הארץ שקיבל עליו** [ד] **דברי חבירות ונחשד לדבר אחד נחשד לכל התורה כולה דברי רבי מאיר** [א]**וחכמים אומרים אינו נחשד אלא לאותו דבר בלבד** [ה] **הגר שקיבל עליו דברי תורה אפי' נחשד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה** [ב]**והרי הוא כישראל מומר נפקא מינה דאי קדיש קידושיו קידושין ת"ר** [ג]**הבא לקבל דברי חבירות** [ז]**חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי בר' יהודה אומר אפי' דקדוק אחד** [ח] **מדברי סופרים** [ד]**וכן** [ב]**בן לוי שבא לקבל דברי לויה** [ט] **וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו שנאמר** [ו]**המקריב את דם השלמים וגו' העבודה המסורה לבני אהרן** [ה]**כל כהן** [ט]**שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה** [י]**ת"ר** [יא]**הבא לקבל דברי חבירות אם ראינוהו שנוהג בציעה בתוך ביתו מקבלין אותו ואחר כך מלמדין אותו ואם לאו מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו ר"ש בן יוחי אומר בין כך ובין כך מקבלין אותו והוא למד כדרכו והולך: ת"ר** [יב]**מקבלין לכנפים ואח"כ מקבלין לטהרות ואם אמר איני מקבל אלא לכנפים מקבלין אותו קיבל לטהרות ולא קיבל לכנפים אף לטהרות לא קיבל:** [יג]**ת"ר עד כמה מקבלין אותו בית שמאי אומרים למשקין שלשים יום לכסות שנים עשר חודש ובית הלל אומרים אחד זה ואחד זה** [יד] **לשנים עשר חודש** [טו]**אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל אלא** [יז]**בית הלל אומרים אחד זה ואחד זה** [יח] **לשלשים: (סימן חב"ר תלמי"ד תכל"ת מכ"ם חז"ר גבא"ר בעצמ"ו) תנו רבנן** [יט]**הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חברים ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה חברים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בניו ובני ביתו צריכין לקבל בפני שלשה חברים לפי שאינו דומה חבר שקיבל: תנו רבנן** [כא]**הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני ג' חברים ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חברים** [כב]**זקן ויושב בישיבה אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים שכבר קיבל עליו משעה שישב אבא שאול אומר אף תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לפניו אמר רבי יוחנן בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס נשנית משנה זו רבי יהודה ור' יוסי איסתפק להו מילתא בטהרות שדרו** [כג] **רבנן לגבי בנו של ר' חנינא בן אנטיגנוס** [כד] **אזילו אמרו ליה לעיין בה אשכחוה דקא** [כה]**טעין טהרות אותיב רבנן מדידיה לגבייהו וקאי איהו לעיוני בה אתו אמרי ליה לר' יהודה ור' יוסי אמר להו ר' יהודה אביו של זה ביזה תלמידי חכמים אף הוא מבזה תלמידי חכמים אמר לו ר' יוסי כבוד זקן יהא מונח במקומו** [כו]**אלא מיום שחרב בית המקדש נהגו כהנים סילסול בעצמן שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם:** [כז]**תנו רבנן** [כח] **חבר** [כט]**שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו וכן** [ל]**חצר שמוכרין בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתיפסל: תנו רבנן** [לא]**אשת עם הארץ שנשאת לחבר וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ אין צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה** [לב]**ר"מ אומר אף הן צריכין לקבל עליהן דברי** [לג] **חבירות לכתחלה** [לד]**ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קומעת לו תפילין על ידו נשאת לעם הארץ והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו:**

תנו

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"י מהל' מעכב ומועב הלכה ט טוש"ע י"ד סימן קיט סעיף ד:
מ ב מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה ח טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף יב:
מא ג מיי' פ"י מהלכות מעכב ומועב הל' ב:
מב ד מיי' פ"ג מהל' כלי המקדש הל' ח:
מג ה מיי' פ"ח מהל' כלאים הלכה ח:
מד ו ז ח מיי' פ"י מהלכות מעשר הל' ח ופ"י מהלכות מעכב ומועב הלכה ב:
מה ט י מיי' שם הלכה ה ופ"י מהלכות מעשר הלכה ח:
מו כ מיי' פ"י מהל' מעכב ומועב הל' ד:
מז ל מיי' שם הלכה ג:
מח מ מיי' שם הלכה ה ופ"י מהל' מעשר הלכה ב:
מט נ מיי' פ"ב מהל' ציצית הלכה ו:
נ ס מיי' פ"י מהל' מעשר הלכה ג ופ"י מהלכות מעכב ומועב הלכה ו:

תורה אור השלם

1. הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה: ויקרא ז לג

רבינו גרשום

חשיד נמי אקל: דיורא בת דיורתא. גר בת גיורת: קדושיו קדושין. ובעיא גט: חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. דאמרינן הואיל ואין יכול לעמוד באותו דבר [ודאי לא יעמוד נמי באחרים]: אפילו דקדוק אחד. אגר שבא לקבל עליו כל דברי תורה קאי ברייתא (ודאי לא יעמוד נמי באחרים): אם ראינוהו שנוהג בצנעא בתוך ביתו קודם לכך מקבלין אותו מיד ואח"כ מלמדין אותו: מקבלין לכנפים לנטילת ידים אם קיבל עליו להזהר שלא לאכול בלא נטילת ידים ובכל דבר שצריך לנטילת ידים: אח"כ מקבלין אותו לטהרות. ליכל חולין בטהרה: אף לטהרות לא קיבל. כלומר שאין סומכין עליו אף לכמה שקיבל דאמרינן אף מדלא יכול לעמוד במה שצריך נטילת ידים כ"ש בשאר טהרות: עד כמה מקבלין אותו. כלומר כמה חזינן ליה דאיזדהר בטהרה דמקבלין ליה בנאמן על הטהרות: למשקין. לטהרת משקין ל' יום: לכסות לטהרת בגדים דאמרינן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים כו': לפי שאינו דומה חבר שקיבל ג) ט"א אינו דומה חבר שקיבל וכן שקיבל הכי משמע כיון דאמרת דחבר עצמו צריך לקבל בפני ג' כ"ש בן חבר שצריך לקבל בפני ג' מש"ה הת"ק קאי דאמרינן בניו ובני ביתו אינו צריך לקבל אע"ג דאיהו גופיה צריך לקבל בפני ג' אינו דומה חבר בן עם הארץ לבן חבר. דחבר בן עם הארץ לא למד בבית אביו וצריך לו לקבל בפני ג' אבל בן חבר דסריך בטהרות שנוהג בבית אביו אין צריך לקבל בפני ג': בימי בנו של ר' חנינא נשנית משנה זו. דת"ח צריך לקבל בפני ג' דאיהו הוה חשיד אפי' ת"ח בטהרותיו אא"כ קבלו בפני ג': אותיב רבנן מדידיה. מתלמידיו לשמור טהרותיו עד שהלך לעיין בדבר: אמרו ליה. לר' יהודה היאך נהג בהם שלא רצה להאמין להם טהרותיו. א"ל ר' יוסי לר' יהודה כבוד זקן יהא מונח במקומו כלומר אל תחשדיה במבזה ת"ח: אלא מיום שחרב בהמ"ק נהגו חכמים סילסול חומרא:

מסורת הש"ס

ב) [עירובין פג. וש"נ], תוספתא דמאי פ"ב ה"ג, ג) ג"ז שם ס"ו, ד) תוספתא דדמאי פ"ב ה"ז, ה) [מנחות יח: חולין קלג.], ו) ג"ז שם בתוספתא ה"ט, ז) ג"ז שם בתוספתא, ח) גז"ש בתוספתא, ט) [יומא פ.] זבחים לח: חולין נב: קה. ערכין כז:], י) ס"א נעו, כ) ע"ז לט., כא) [תוספתא דדמאי פ"ב ה"ב ע"ש ע"ז לט. ע"ש ולע"ז], כב) ג"ז שם [ע"ש ולע"ז], כג) [מכלן שייך עוד לע"ז], כד) [ע"ב שייך לשם], כה) [פ"ב ה"י],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לף לטהרות אין מקבלין לכיון:

מוסף רש"י

אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים. שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הכניות ולהחמיר ולעשות סייג ואזניס לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה (סוכה כח:). צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה. קודם שיהו נאמנין לכל (בדפוס"י: לקבל) דברי חבירות שיאכלו בטהרה ושיעשרו פירות וכיוצא בהן (ע"ז לט:). קשרי מוכס. חותמות לעתני המכס כדי שלא יתבעום מביריו ומשרתיו פעם אחרת, מוכס חתמת גזלן (שם).

שיטה מקובצת

א) יהודה היא דבאתריה דר"י חמירא להו שביעית וחד: ב) מאיר מאי ר' מאיר דתניא: ג) עליו. עי' תוס' ע"ז (דף ז ע"ב): ד) בלבד וגר שקבל עליו דברי תורה ונחשד לדבר אחד ואפי' חשוד לכל התורה כולה הרי הוא: ה) אחד מדקדוקי סופרים: ו) לויה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו כהן שבא: ז) זה שנים עשר חודש. ס"א אי הכי נתנייה גבי קולי ב"ש וחומרי כו': ח) אלא אימא בית הלל: ט) שלשים יום: י) שדרו זוגא דרבנן: יא) אנטיגנוס זילו אמרו ליה לעיין בה אזלו ואשכחוה דקא טעין. ס"א מנטר. וס"א נטיר: יב) רבנן אשת חבר כחבר חבר שמת: יג) בתחלה רשב"א אומר: יד) חברות בתחלה שהיה ר"ש: טו) אשה אפילו לאחר: טז) חבירות בצנעא שאין: יז) לכל דבר הס"ד: יח) טהורה ואם אמר אינו מקבל אלא לכנפים מקבלין אותו ואע"ג דאמרן לעיל חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו שאני הכא דאינו משייר דבר שלם שהרי מקבל עליו נטילת ידים וזו היא עיקר אכילת חולין בטהרה הס"ד ומה"ד אף: יט) בשאר חומרי טהרות הס"ד: כ) כמה מקבלין אותו. עד כמה יקבל עליו דברי: כא) ליתני נמי הא: כב) חבר שקבל מחמת אביו: כג) דודאי בקבלה מזדהיר: כד) תיבת גרסינן נמחק: כה) שדרו זוגא: כו) מה"ד אביו של: כז) אינו נחשד: כח) לאפוקי כל התורה: כט) ביזה תלמידי חכמים שלא על ותיבת שלנו נמחק:

ג) נראה דל"ל חבר שקיבל לבן חבר שקיבל הכי משמע וכו' שצריך לקבל בפני ג'. ט"א אינו דומה וכו' אמ"ק קאי דמשו"ה אמר בניו ובני ביתו וכו'.

וכולן שחזרו בהן. סיפא דהך ברייתא דלעיל היא דקתני הנא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד וכן כהן שקיבל עליו דברי כהונה חוץ מדבר אחד וכן בלוי שקיבל עליו דברי לויה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותן שנאמר [1] המקריב את דם השלמים וגו' בזמן שהכהנים עושין לגונו של מקום מה כתיב בהם [2] חלקם נתתי אותם מאשי וכשאין עושין לגונו של מקום מה כתיב בהן מי גם בכם ויסגור דלתים [3] וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית כו' בתוספתא דמסכת דמאי בפ' [4] האורג במקומו מותר בחלת אנטוכיא: **עשו דברים במטמוניות.** שלא חילנו שם שמים בפרהסיא מקבלין אותם: **לאותו הזוג.** ר"ש ור' יהושע בן קרחה: **גבאי.** ממונה למלך לגבות מס מישראל: **פירש.** מן הגבאות: **איצטריכא ליה שעשה.** שהיו חכמים צריכין לו לשאול הימנו הלכות: **קטר לו.** קשר ותיקן להם ארבע מאות: [5] **פכפקי.** כסאות: **זיל לחשיבותיה.** ילך לחשיבותיה אחר החשיבות שנחר לו להיות מוכס ואנו לא נלך אצלו: **הדרי בי.** מגבאות: [6] **ורואה את קדשיו.** אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהן מום יראה אם קבוע הוא ויפדם ויוציאם לחול: **מעשרותיו.** מעשר בהמה שנפל בהם מום: **ונשאל על טהרותיו.** הוא עצמו אם בקי בהלכות נשאל לעצמו על טהרותיו אם אירע בהן ספק ואינו צריך לילך אצל חכם אחר: [7] **חוץ משל עצמו.** שאין כהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו: **וחד מי מהימן.** להתיר בכור ואפילו של אחרים והאמן תנן לקמן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לו:) בכור שנסמית עינו ונקטעה ידו הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת: **אלא בחלפא.** וכהן בעל הבכור אחד מהן: **ומי חשידי.** כולהו בשבילו: **והתנן.** ביבמות: **מיאנה או שחלצה.** אשה לפני החכם מותר לישאנה ואינו נחשד לומר על מנת כן התירה: **מפני שהוא כ"ד.** כלומר שלא [8] היה נדון שם אלא בית דין שלשה היו שם: **דלאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה.** במסכת נדרים בפרק נערה המאורסה (דף עח.): **ורואה את קדשיו.** ואינו נחשד לומר על מום עובר שהוא קבוע דמה לו לשקר הא אם היה רואה להוציאן [9] לחול יכול לעשות בהיתר ולישאל לחכם ולפתוח בחרטה דהקדש טעות ולומר בטעות הקדשתיו אבל בבכור לאיסו לא אקדשיה דהא מרחם קדוש ליכא למימר הכי ונחשד: **ומעשרותיו.** לאינו נחשד לומר על עובר שהוא קבוע דאי הוה בעי מעיקרא הוה עביד בהיתירא קודם שיעשר עדרו: **שדי מומא בגולה.** דעדיין אינן קדושים לגיהוי כמטיל מום בקדשים ואח"כ יעשר המעשר בהמה חל על המום דכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע הילכך אינו נחשד: **ונשאל על טהרותיו.** אינו חשוד לומר על טמא טהור דאם טמאות הן מה יפסיד הא [10] חזא ליה בימי טומאתה. ובחולין קמיירי דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו [11]:

תנו רבנן [6] **וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותן עולמית דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר חזרו במטמוניות אין מקבלין אותן בפרהסיא מקבלין אותן איבא דאמרי אם עשו דבריהן במטמוניות מקבלין אותן בפרהסיא אין מקבלין אותן ר"ש ור' יהושע בן קרחה אומרים בין כך ובין כך מקבלין אותן משום שנאמר [1] שובו בנים שובבים א"ר יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן הלכה כאותו הזוג** [7] **ת"ר בראשונה היו אומרים חבר ונעשה גבאי דוחין אותו מחבירתו פירש אין מקבלין אותו** [8] **חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם רב הונא בר חייא איצטריכא ליה שעתא הוה עייל גביה רבה ורב יוסף וארבע מאה זוגא דרבנן שמע דאתו קטיר להו ארבע מאה** [9] **תכתקי לסוף שמעו דנעשה גבאי שלחו ליה זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה שלח להו הדרי בי רב יוסף לא אזל רבה אזל רב יוסף אמר תנינא פירש אין מקבלין אותו רבה אמר תנינא חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם: תנו רבנן** [10] **כל הבכורות אדם רואה** [2] **חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו** [3] **ואת מעשרותיו** [4] **ונשאל על טהרותיו אמר מר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו במאי עסקינן אילימא בחד מי מהימן אלא בתלתא ומי חשידי והתנן** [5] **מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה** [6] **מפני שהוא בית דין לעולם בחד** [7] **וכדאמר רב חסדא א"ר יוחנן** [8] **ביחיד מומחה הכא נמי ביחיד מומחה ורואה את קדשיו דאי בעי מיתשיל עלייהו ומעשרותיו דאי בעי** [9] **שדי ביה מומא בבוליה עדריה ונשאל על טהרותיו דהא** [10] **חזא ליה בימי טומאתו:**

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

כל [11] **פסולי המוקדשין** [12] [13] **(הנאתן להקדש) נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים פסולי המוקדשין הנייתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור:**

גמ'

וכולן שחזרו בהן כו'. פ"ה בפ"ק דע"ז (דף ז.) אגזלנים ועמי הארץ קאי שחזרו מרשען למוטב וזהו תימה למה אין מקבלין אותם [1] דמשמע דאין תקנה [2] לעשות עם הארץ [חבר] שמקבל עליו דברי חבירות כו' ועוד דלשון עולמית משמע שכבר קבלו פעם אחרת ועוד דאמר רבי יהודה חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן [3] שאם חזרו למוטב במטמוניות ולא בפרהסיא [4] אין מקבלין אותן [5] וכי זו ירא שמים בסתר ואומר ר"ת דקאי אריש דקתני בתוספתא דדמאי בפרק שני עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות כו' [6] (עובד כוכבים שקבל עליו דברי חבירות כו') [7] גר שקיבל עליו דברי תורה כו' כהן שקבל עליו כהונה כו' לוי שקבל עבודת לויה כו' והדר קתני וכולן שחזרו בהן כלומר שחזרו לסורם וקלקלו מעשיהם [8] אין מקבלין אותן עולמית כיון דלא יכלו לעמוד בה ר' יהודה אומר במטמוניות כלומר שחזרו לסורם במטמוניות ובגלוי מזהרין על דברי חבירות אין מקבלין אותן שגונבין דעת הבריות ואין עושין אלא לפנים אבל אם לגמרי קלקלו מעשיהם אף בפרהסיא מקבלין אותן כשישוב דכשחזרין [9] חזרה לגמרי:

[10] **איבא** דאמרי עשו דבריהם במטמוניות. שהכירו בהם מתחלה קודם שחזרו לסורם שהיו נוהגין דברי חבירות אף בסתר מקבלין אותם כשישובו אבל אם לא הכירו בהם מעולם שעשו דברי חבירות כי אם בפרהסיא ובלגעה לא היו מזהרין היטב אין מקבלין אותם שגונבי דעת הבריות הם: **דהא** חזו ליה בימי טומאתו. תימה ותרומה טמאה דלא חזיא ליה [11] וכי לא יהיה נאמן וכן בשאר כל איסור והיתר ובהדיא אמרינן בריש הדר (עירובין ד' סג.) האי לורכא [12] דרבנן חזי ליה לנפשיה:

הדרן עלך עד כמה

חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים. אע"פ שמפרש טעם משום דהנאתן לבעלים על כרחין מדאלייתא היא כדמוכח בפרק קמא דתמורה (דף ח.) ובסוף חלק (סנהדרין דף קיב:) גבי עיר הנדחת דדרשי בהמתך מי שנאכלין בתורת בהמתך יצא בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך [13] דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חוץ מן הבכור והמעשר ומשום קרא נפקא לאין נוהגין [14] בזיון בדבר שאין הנאתן להקדש:

גמ'

כל פסולי המוקדשין. קדשים שנפל בהן מום: **הנאתן להקדש.** אם מוכרין אותן ביוקר [1] הנאת הקדש היא. ובגמרא מפרשא כולה: **באיטליז.** בשוק שלוקחין הרבה ונמכר ביוקר: **ונשקלין בליטרא.** כלרך שהקצבין מוכרין בשר חולין [2] : **בכור ומעשר.** אם נמכרין ביוקר: **הנאתן לבעלים.** בכור הנאתו לכהן ומוכר הבשר לכל מי שירצה דבשר בכור נאכל לכל אדם והכהן נוטל דמיו ולכהן קרי בעלים של בכור ומעשר הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא ומשום הנאת הדיוטות לא מזלזלינן בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז אלא בביתו ואף על פי שלא יקפלו עליהם בני אדם כל כך ואין נשקלין בליטרא אלא באומד ואם יפסיד לית לן בה: **ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור.** שאם יש לו תחיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה:

גמ'

ומעשרות להתירן במומן שלא יצרכו לאוכלן לפנים מן החומה הואיל דאי בעי שדי מומא בבוליה עדריה והוי המעשר בעל מום מעצמו: ונשאל על טהרותיו. דבני ביתו יכולין לשאל לו אם נולד ספק טומאה בטהרותיו ונאמן להתיר הואיל והא חזו ליה כשהן טמאין לאוכלן בימי טומאתו אמרינן מה לו לשקר ונאמן הוא.

הדרן עלך עד כמה

אטליז. בשוק של קצבין. הואיל והנאתן להקדש. דמיהן רשאי בהן לזולזל ולמוכרן באטליז ולשוקלן. שבשוק נמכרין ביוקר ויהא ריוח להקדש. אבל בכור הואיל והנאת דמיו לבעלים אין רשאי לזלזל בהן ואע"פ שאין שוקלין כנגד ליטרא עצמה אבל יכול לשקול בשר בכור כנגד ליטרא בשר חולין. והיינו מנה כנגד מנה:

---

[1] ע"ז:. מוספתא דדמאי פ"ג ה"מ, [2] מוספתא דדמאי פ"ג ה"מ, [3] נגעים פ"ב מ"ה, [4] יבמות כה: קפ:, [5] [יבמות כה:] נדרים עח. ע"ש ב"ב קכ: קכח.], [6] [לקמן לה: לו: נג:], [7] חזו ל"ק, [8] [לקמן לג.] ביצה כח. תמורה ח. כח. כד. זבחים עה: חולין קלג. [9] [במשנה שבמשניות וכן בתמורה ובשאר דוכתא ליתא] וכרמב"ם ג"כ ליתא], [10] [ויקרא ז], [11] [שם ז], [12] [מלאכי ג], [13] שני [הס"ד-הס"ד] הס"ל והשאר יש למחוק ל"ק, [14] חזו ל"ק, [15] ועוד דמשמע הכא דיש תקנה לע"ה שמקבל עליו כו' ל"ק, [16] אמאי אין כו' כיון דיצא ל"ק, [17] וכי זו דרך רשעים שיהיו מעשיהם מקולקלים בגלוי ויהיו ירמי שמים כו' מהכרס"ת, [18] בתוס' ליתא, [19] ל"ל לחזרין, [20] כש"מ הד"ת, [21] [ליתא שם בפנינו וע"ש בכש"י ד"ה לעולם וכו' יצאו אלו שיש להם שם לוי שאין אומרין בהמת עיר הנדחת אלא בהמת בכור ומעשר],

מוסף רש"י

וכולן שחזרו בהן. אגזלנין ועמי הארץ קאי, אין מקבלין אותן. להחזיקן בתורת חבירות לסמוך עליהן (ע"ז ז.). **אם עשו דבריהן במטמוניות.** בסתר, עבירות שעבדו עד הנה (שם). **בפרהסיא.** הואיל ופקרו כל כך שוב אין נותנין לכן לשוב בתשובה שלימה (שם ז:). **שובבים.** משמע מזידים ופרהסיא, לשון מרד וגאוה, כמו (ישעיה מז) וילך שובב בדרך לבו (שם). **מפני שהוא בית דין.** לומר מיאון או חליצה לא עשה תכס זה ביחידי, דקי"ל חליצה ומיאון בשלשה, ותלתא לא חשידי (יבמות כה:) לומר לא יחיד היה שם דנימא בשבילו נתכוין, שהרי כ"ד היה שם ואין כ"ד פחות משלשה (שם קא:).

הדרן עלך עד כמה

כל פסולי המוקדשין. כל קדשים בעלי מומים שנפדו במומן, אף על פי שעדיין מקנת קדושה עליהן, שאסרן הכתוב בגיזה ועבודה כדאמרינן תוצה ולא גיזה וכו' אפילו הכי נוהגין מעשה חולין בהן בזו שנשחטין באטליז ונמכרין באטליז בליטרא, חוץ מן **הבכור והמעשר.** שהניית מכירתן ביוקר אינה להקדש אלא לבעלים, כפי שאין להם פדיון במומם לחיות דמיהן נכנסין לקדושתן, דבכור נאמר לא תפדה ובמעשר נאמר לא יגאל, אלא נאכלין לבעלים במומן, הלכך אין נוהגין בהן מעשה חולין במכירת בשרם כשנפל בהן מום ושחטום הבעלים, בעלים דבכור כהן ומעלים דמעשר ישראל, אבל שאר פסולי המוקדשים הניית מכירתן ביוקר להקדש, שאפי' מה שיודע שהנאתו יפה הוא מוסיף פדיונו מתחלתו, לפיכך מבזין אותו למוכרו באטליז, שהכל פוסים שם ליקח בשר (ביצה כח. וכעי"ז זבחים עה: חולין קלג: תמורה ה: כא.). **ושוקלין מנה כנגד מנה.** כשמוכרו בתוך הבית (שם).

שיטה מקובצת

[1] תכתקי ס"א טפטקי ס"א תכתכי: [2] הנאתן. גיליון בכל הס"ד ל"ג הכא הנאתן להקדש משום דבסיפא קתני לה וכן היא נוסחאת הרמב"ם אבל רש"י ז"ל גריס לה הכא וצ"ע ושאמר רש"י לא גריס לה בסיפא אבל בכל הספרים איתא: [3] תכתקי ס"א טפטקי: [4] מגבאות הס"ד ומה"ד חוץ משל עצמו שאין כהן רשאי לראות מום בכורותיו ולהתירו הס"ד ומה"ד ורואה: [5] הד"ה חוץ כו' עד ולהתירו נמחק מכאן ומקומו למעלה: [6] שלא הוא היה: [7] להוציאן להוליץ יכול לעשות כו' לחכם עליהם ולפתוח: [8] הא חזו ליה: [9] מומאתו אלא להסקה הס"ד: [10] תקנה לע"ה לעשות חבר בשום ענין ועוד דלעיל תניא בדברי ר' מאיר עם הארץ שקיבל עליו: [11] אותן פי' שאם: [12] אותן דא"כ דעתם לחזור לסורם ולכך אינם רוצים לחזור בפרהסיא כי אם בסתר ומה שיטה היא זו אדרבה טפי צדיק יראה שמים בסתר וכי דרך רשעים הוא כך שינעשין בגלוי רשע וחסידות ופרישות עושין בסתר: [13] וגר שקיבל עליו דברי חברות כו' עובד כוכבים שקיבל עליו דברי תורה כו' כהן שקיבל עליו עבודת כהונה: [14] מעשיהם אחר שקיבלו עליהם דברי חברות אין: [15] צורבא מדרבנן חזי: [16] דאין נוהגין מנהג בזיון:

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"י מהל' מעכב מעכב הל"ח: **נב** ב מיי' פ"ג מהל' בכורות הל"ח טוש"ע יו"ד סי' שיב סעי' ב: **נג** ג מיי' פ"ו שם הל"ט: **ד** [מיי' פ"י מהל' מעכב ומוסב הל"ז]: **נד** ה מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה טז טוש"ע אה"ע סי' יב סעי' ב: **ו** [מיי' פ"ו מהל' שחוטה הל' ג וש"ע יו"ד סי' רכח סעיף ח]: **א** ז מיי' פ"ח מהל' איסורי מזבח הלכה יב וש"ע מהל' בכורות הלכה יח סמג עשין קמב טוש"ע יו"ד סי' שו סעי' ו:

תורה אור השלם

1. שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים נְאֻם יְיָ כִּי אָנֹכִי בְּעַלְתִּי בָכֶם וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם צִיּוֹן: ירמיהו ג יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הנאתן וכו' ביוקר **טובת הנאה להקדש** הוא: (ב) ד"ה ונשקלין וכו' חולין הס"ד ומ"כ מ"ה חוץ מן **הבכור והמעשר שאם** נמכרין ביוקר הנאתן לבעלים כל"ל והד"ל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דהא וכו' וכי **לא יהיה נאמן.** עי' בר"ש סוף פ"ב דנגעים:

רבינו גרשום

וכולן שחזרו בהן. אשת חבר שניסת לעם הארץ ובתו של חבר ועבדו של חבר ועכשיו רוצין להיות שוב חבירים אין מקבלי': חזרו במטמוניו'. ולא בפרהסיא אין מקבלין אותן: איבא דאמרי אם עשו דברים במטמוניות. כלומר אם במטמוניות לא הקפידו בטהרות מקבלין דלא נתפרסם לרבים שלא שמרו טהרות הילכך מקבלין דדומה שהן בחזקתן שהיו תחילה: ונעשה גבאי. מוכס: פירש. מגבאותו: איצטריכא ליה שעתא. לישאל ממנו דבר הלכה לפי שהיה חכם גדול. ואיבא דאמרי חלש היה והיו צריכין לבקרו. למ"ה: קטר להו ת' תכתקי. עיטר להם. (עיטר להם) ד' מאות כיסאות: זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה. כלומר הואיל והיה כבר גבאי ילך לו לחשבותו ולאומנותו הראשון ואנו לא נלך אצלו: מי חשידי. אפי' בשל עצמן: וכדאמר רב חסדא ביחיד מומחה. רואה בכורות הכא נמי ביחיד עסקי' דאינו רואה של עצמו משום חשד: ורואה את קדשיו. לפני חכם ויכול לומר לא זה הקדשתי אלא אחר ולא היה מוקדש הם הכי נאמן להתירו: נאמן א"ר יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן הלכה כאותו הזוג. אמר ר' יוחנן הלכה כאותו הזוג. ר' יוחנן אמר הלכה כאותו הזוג. ר' יוחנן אמר הלכה כאותו הזוג. ר' יוחנן אמר

במעשר בהמה של יתומים בו'. אפי' לרבא דסרי לגדול דהבלעה הולך רב שאת להעמיד בשל יתומים דמשמע ליה מתני' בלא הבלעה דומיא דפסולי המוקדשין באיטליז:

מבליעין [כ] בחלבו. דאסור למכור הבשר בלא חלב והעור והגידין ויש לדקדק מכאן דאפי' מאן דאסר לקמן (דף לב:) להמנות עובד כוכבים על הבכור חלבו מיהא שרי דבעור חשיב ליה כיון דאסור באכילה לישראל ומיהו שמנו של גיד דלא אסור מדאורייתא איפסר דאסור אבל הלכה כרבי עקיבא דשרי לעובד כוכבים אפי' הבשר כמו כן [כא] שמפרש לקמן:

אם כן מעשר בהמה מעשר בהמה תרי זימני ל"ל. יש מקומות דלייך כי האי גוונא ברים בבא מציעא (דף כ.) גבי זה אומר אני מצאתיה דפריך והא זה וזה קתני וברים נדרים (דף ד:) פריך אסור אסור למה לי וברים סנהדרין (דף ג.) פריך שלשה שלשה למה לי עוד בההוא פירקא (דף מ.) וכי תימא פרושי קא מפרש מאי זמון ברכת זמון והתניא זמון [כב] שלשה וברכת הזמון בשלשה ובפ' בתרא דמועד קטן (דף כב:) דמפרש לשמחה ולמריעות שלשים יום פריך והתניא לשמחה שלשים ולמריעות שלשים יום ובפרק בית כור (ב"ב דף קד.) פריך אני מוכר לך אני מוכר לך תרי זימני למה לי ותימה דבכמה דוכתי לא פריך כי האי גוונא בפ"ק דחולין (דף טז:) גבי נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשירה דקאמר התם פרושי קא מפרש מאי במחובר לקרקע סכין דלא מבטל ליה ולא פריך שחיטתו כשירה תרי זימני למה לי ובפרק גיד הנשה (חולין דף לח.) גבי ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות דקאמר פרושי קא מפרש ולא פריך אסורות אסורות למה לי ובפ' כל הבשר (שם דף קיג.) גבי דג טהור שמלחו עם דג טמא דקאמר פרושי קא מפרש ולא פריך מותר מותר למה לי ובהגוזל קמא (ב"ק דף לח:) גבי נתן לאומנין וקלקלו דקאמר פרושי קמפרש ולא [כג] קאמר חייבין לשלם תרי זימני למה לי ובגיטין פ' השולח (ד' מב:) גבי כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי דקאמר פרושי קמפרש ולא פריך ולא קנו ולא קנו למה לי וי"ל דבכל הני דוכתי דפריך תרי זימני למה לי לא שייך לומר כל כך פרושי קמפרש כמו בהך דוכתי דלא פריך:

[כד] ואף רב שמואל בר רב יצחק סבר לה להא דרבא. פי' מקרא אחריתא ולא מטעמיה: דלא

גמ' אלא לפני פדיונו. ודמיס להקדש: נשחטין. בתמיה. והיאך יכול [ז] למוכרו להוציא לחולין לאחר שחיטה: הא בעי העמדה והערכה. דבהמת הקדש אינה נפדית אלא במחיצה דכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן וגו': הניחא נמ"ר. כפ' בתרא דתמורה (דף לב:) קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה איכא לאוקומי דנפדין ומכרין לאחר שחיטה: אדמעיקרא. כשהבעלים פודין אותן מתחלה מיד ההקדש איכא הנאה להקדש אי שרית ליה לזבוני באיטליז לאחר פדיון [ח] טפי ופריק: [ט] שהנאתן לבעלים. שאין נותנים שום דמיס להקדש על [י] בכור ומעשר בהמה: לא תפדה. אך בכור שור [כא] או בכור (במדבר יח יז) ולא יגאל. והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל [יא] ואין נמכר דגמרינן לא יגאל דהכא מלא יגאל [יב] כדמפרש לקמן [יג] בשמעתין (לא): ונגייה בקדמותא מברייתא. ופירקה בהשכמת הבקר מברייתא. ולקמן מפרש מאי ברייתא ושני לה הכי הכא מתני' במעשר בהמה כו': הכא אכידה. שאין יכולין [יד] לאוכלו כולו ויסריח ומעשר בעל מום קמיירי: נגעו בה. להתיר: סרסיה. שמעיה: אמרה בני מדרשא. להאי פירוקא: מאן דעקן. מי הוא שעקרני ונשכני אלא אמרה משמי תעקליה עקרבא שמתא: דוכתא. נעות והנאה הוא לו שדומה כחי: כומר ענגיס. שאוספן בכלי אחד שבעה ימים או שמנה ימים טו [טז] שידחקו ויתבשלו: מאי ברייתא. דאמרן לעיל ונגייה מברייתא: מבגיעו בחלבו. דאסור למכור טו [טז] בשר אלא בחלב והעור והגידין ימכור ויבגיע לו בהן דמי הבשר שימכור לו העור והגידין ביוקר כמה ששוה הכל ויתן לו הבשר במתנה: מאי קאמר. מעיקרא תני מוכרין אותו דמשמע כדרכו והדר תני מבגיעו: דגדול. שאינו יתוס: הלוקח לוכ. יז לוקח אדם בשביעית מעם הארץ יח פירות שנלקטו בשביעית משום דבא שביעית שנכנסת לשביעית היא (ד) וכל המילנות הולכין אחר חנטה חוץ מאתרוג ואתרוג אינו רשאי ליקח בשביעית אע"ג דחנטה בששית משום דאתרוג בתר לקיטה אזלינן ופירות שביעית היא ואין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ שעושה בהם סחורה ואינו מבערן בזמן הביעור כשכלה לחיה שבשדה: הפס לא מוכחא מילתא. משום דדמיו קליס ואינו ניכר שהבליעם בלובן אבל הכא אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר דהדבר ידוע שאין עור נמכר כולי האי בדמיס יקריס: אם כן. דכולה חדא קתני: תרי זימני. מעשר בהמה דתני בברייתא ל"ל: והיה הוא ותמורתו. במעשר בהמה כתיב ומהאי לא יגאל נפקא לן דאינו נגאל [יט] בבשר גזור רבנן לאחר שחיטה ושאינו

גמ' כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש אימת אילימא לאחר פדיונו הנאתן להקדש הנאתן דבעלים הוא אלא לפני פדיונו נשחטין הא בעי העמדה והערכה [ח] הניחא למאן דאמר קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה אלא למאן דאמר היו בכלל העמדה והערכה מאי איכא למימר אלא לעולם לאחר פדיון ומאי הנאתן להקדש אדמעיקרא דכיון דשרי להו מר [ח] נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא טפי ופריק מעיקרא: חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנייתן לבעלים: בשלמא בכור [א]באיטליז הוא דלא מיזדבן הא בביתיה מיזדבן אלא מעשר בביתיה מי מיזדבן [ב]והתניא בבכור נאמר [1] לא תפדה ונמכר חי במעשר נאמר [2] לא יגאל [3] ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום הא מילתא [ג] איקשיא ליה לרב ששת באורתא ושנייה בקדמותא מברייתא [ד] [4]במעשר בהמה של יתומים עסקינן ומשום השבת אבידה [ה] נגעו בה [ו] רבי אידי סרסיה דרב ששת הוה שמעה מיניה אזל אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה שמע רב ששת [ז] איקפד אמר מאן דעקיץ ליעקציה עקרבא ורב ששת מאי נפקא ליה מינה [ח]דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [3] אגורה באהלך עולמים וכי איפשר לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד רבונו של עולם יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה [ט]דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות [י] בקבר ואמר רבי יצחק בר זעירי [יא] מאי קראה [4] וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים כבומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון דאדם נוגע בו דובב אף תלמידי חכמים כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו דובבות שפתיו בקבר מאי ברייתא דתניא מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו [יב]מעשר בהמה ששחטו מבליעו בעורו בחלבו ובגידו ובקרניו מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו [יג] בהבלעה מכלל דגדול בהבלעה לא מאי שנא מהא [יד] (דתניא) [יה] הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעית והוינן בה לא רצה ליתן לו במתנה מאי ואמר רב הונא [יו] מבליע לו דמי אתרוג בלולב התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא

מילתא אמר רבא א"כ מעשר בהמה תרי זמני למה לי אלא אמר רבא הכי קאמר מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו כדרכו ומעשר בהמה דגדול ששחטו מבליעו בעורו בחלבו בגידו ובקרניו אמר רבא מנא אמינא לה דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל אימתי [יז] עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל [יח] ורבנן [יט] (ההוא) דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה דבר הנישום מחיים גזור רבנן לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה דבר

נמכר הילכך כי אסריה קרא למכור דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה: אימתי עושה תמורה מחיים. ה"נ אימתי אינו נגאל לא אמרה תורה אלא מחיים אבל לאחר שחיטה נמכר: ורבנן [כ] גזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה. כדקתני לעיל אינו נמכר לא חי ולא שחוט: דבר הנישום. נמכר [כא] מחיים כגון הבשר שכל חשיבות דבהמה אינו אלא [יט] בבשר גזור רבנן לאחר שחיטה: ושאינו

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהל' בכורות הל"ג ויש נו"פ מהל' איסורי מזבח הל' יב) עוש"ע יו"ד סי' שו סעי' ו:
ג ב מיי' פ"ו מהל' בכורות הל"ח [ז]:
ד ג מיי' שם הל"ז:
ה ד מיי' שם הל"ח:
ו ה ו מיי' פ"ח מהל' שחיטה ויובל הל"ל:

שיטה מקובצת

[א] מר דנמכרין באיטליז: [ב] מילתא קשיא ליה: [ג] מברייתא הכא במעשר: [ד] אבידה דיתומים נגעו: [ה] ששת ואיקפד: [ו] דובבות. גליון. רש"י פי' נעות תימה דאיך בא דובבות לנעות ואמר ר' מנחם חסיד ז"ל שראה בפירושי ארץ יון דובבות לשון זבות דמתרגמינן זבה דייבא כלומר שפותתיו זבות כאדם הישן ונוטף ריר מפיו וה"ע קאמר גבי כומר של ענבים כיון שאדם נוגע בו דובב ומיהו בירושלמי בפ' מצטרפין שקלים כיון שאומרים הלכה מפיהם שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר. גי': [ז] זעירא ואמרי ליה ר' שמעון בר נזירא מאי: [ח] אותו וכיצד מוכרין אותו מבליעים בעורו ובחלבו ובגידיו ובקרניו מכלל דגדול: [ט] מהא דתנן: [י] יכול למוכרן להוציא: [יא] פדיון אטפי ופריק: [יב] ואינו נמכר: [יג] יגאל דחרמים כדמפרש: [יד] יכולין לאוכלן: [טו] ימים כדי שידחקו: [טז] למכור הבשר אלא: [יז] לולב. לולב לוקח: [יח] תיבות פירות שנלקטו בשביעית נמחק: [יט] אלא בשביל בשר גזור: [כ] מבליעו בעורו ובחלבו: [כא] כמו שאפרש לקמן: [כב] זימון בשלשה וברכת: [כג] ולא פריך חייבין תיבת קאמר נמחק:

רבינו גרשום

הניחא למאן דאמר קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה. קחני נשחטין אפי' לפני פדיונן ולבתר הכי יכול לפדותן ולא בעו העמדה: אלא למאן דאמר היו מאי איכא למימר. היכי יכול לפדותן לאחר שחיטה: אדמעיקרא. דבשעת פדיונן הוי הנאה להקדש דמוסיף על פדיונן בשכר שיהא רשאי למוכרן באיטליז: במעשר נמי לא יגאל ואינו נמכר דיליף מחרמים דכתיב בהו לא יומכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו: ושנייה באקדמותא. בשחרית מברייתא. דלקמן. הכא במתני' דמשמע דמעשר באיטליז הוא דלא מזדבן הא בביתיה מזדבן לאחר פדיונן ולאחר שחיטה: במעשר בהמה של יתומים עסיקי' ומשום השב אבידה. דמטעמ' שלא יפסידו התירו אבל לגדול לא: סרסיה. שמעיה וראת דאמרי מתורגמניה: שמעה מיניה. הא במעשר של יתומים עסיקינן: מאן עקץ. כלומר שעקצני שלא רצה לומר הלכה משמי: דובבות מנענענות: לדור בשני עולמים ביחד. אלא זה [שאמרו] דובבות כלומר שאמר הלכה משמו דובבות בעולם הזה ושפתיו דובבות בעולם הבא: כבומר של ענבים. כשמתחילין לבסוס כיון שנוגע בו דובב. השמרים משמיע קול: מאי ברייתא. דאמרן ופרקה מברייתא: מבליעו בעורו. כ"כ ביוקר כדי שיהו דמי בשר מובלעין לתוכו וכן בחלבו וגידו ובקרניו דמותרין למכור דלאו בני אכילה נינהו. מכלל דמעשר של גדול: לולב בשביעית. מותר למכור. לפי שאינו פירי: אתרוג במתנה. שאינו רשאי למכור פירי: התם בהבלעה באתרוג לא מוכחא מילתא דמוכר לו אתרוג משום דדמי אתרוג אינו אלא פשוט ואינו מגוף הלולב ולא מינכרא מילתא דהבלעה כלל אבל הכא כי זבין ליה עור בהמה בדמי בשר ובדמי עור מוכחא מילתא דזבין ליה בשר בהבלעה להכי דגדול אפי' בהבלעה לא: אמר רבא א"כ. כדתריץ אביי דמעשר בהמה של יתומים ו) ביוצא המוכר אותו מבליעו כו' מעשר בהמה דקאמר ברייתא תרי זמני למה לי אלא אמר רבא כו': אימתי אינו נגאל. אינו נמכר: דבר הנישום מחיים. היינו בשר דאדם שם מחיים כמה שוה הבכור גזרו רבנן לאחר שחיטה דאינו נמכר אטו קודם שחיטה דאסור:

ו) נראה דל"ל מיירי כגוונא דסיפא דהמוכר אותו מבליעו וכו' מעשר וכו'.

מסורת הש"ס

א) [לקמן לב:], ב) תמורה ה: ת. ב"ק יג. [לקמן לב:], ג) יבמות עו:, ד) שם מ:. סנהדרין ל: ע"ש, ה) [לקמן], ו) סוכה לט., ז) [לקמן לב:], ח) [ל"ל הוא], ט) שיך למתני', י) שם ל"ק, כ) [דף לב:], ל) [כשנמכר כש"ס], מ) שיך לדף לב ע"א.

תורה אור השלם

1. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: במדבר יח יז
2. לֹא יַבְקִיר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יַמִּירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יַמִּירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
ויקרא כז לג
3. אָגוּרָה בְאָהֳלֶךָ עוֹלָמִים אֶחֱסֶה בְסֵתֶר כְּנָפֶיךָ סֶלָה:
תהלים סא ה
4. וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים:
שיר השירים ז י

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב אידי: (ב) רש"י ד"ה לא תפדה וכו' שור או כמור כשב או בכור עז לא תפדה: (ג) ד"ה לא יגאל וכו' בשמעתין דדחרמים סמ"ל: (ד) ד"ה הוקח וכו' דכל המילנות: (ה) ד"ה ורבנן הוא דגזרו לאחר שחיטה:

גליון הש"ם

גמ' ורבנן ההוא דגזרו. ע' זבחים ט ע"א תוד"ה למאי:

מוסף רש"י

טפי ופריק מעיקרא. בשביל שפדיונו לקדש הקילו עליהן לחיות נשחטין באיטליז ונמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא, כדי שיהנה הפודה אותן בדמיהן ממתילה (בחולין עה:). בבכור נאמר לא תפדה. בבכור תם נאמר אך בכור שור וגו' לא תפדה, פדיון הוא לנים ליה ליפוקי מקדושת בכור למכור באיטליז ולשקול בליטרא (ב"ק יג.). פדיון הוא שאין לו שיכנס הפדיון בקדושה והוא יצא לחולין (תמורה ה:). שאין הבעלים יכולין לפדותו ולהנות בו מנהג חולין כגון גיזה ועבודה (שם ה:). ונמכר חי. אבל נמכר הוא מי ולוקח יאכלנו בקדושתו כשיומס לו אם הבית קייס יקריבנו (ב"ק יג.). שאם נפל בו מום יכול למוכרו לכהן בתורת בכור, דלהכי כתיב לא תפדה לאשמועינן דבמכירה שרי (תמורה ה: ועי"ש בהגהות הגר"א) ואכל בקדושה חו היא הקדושה שלא ישחטנו באיטליז ולא ישקלנו בליטרא (שם ח:). במעשר נאמר לא יגאל. וגמרינן (לקמן לב.) הא לא יגאל מלא יגאל דחרמים, דכתיב כהן לא ימכר ולא יגאל, מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו, הלכך אינו נמכר לא חי ולא שחוט כו' (ב"ק יג.). יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה. שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי (יבמות צז.). דובבות. נעות, לשון דבר (וי"ג דבב) שמרמיס ומבלבל (שם). כומר. כלי שמניחין בו ענבים עד שתתחממון ויהיו נוח ללחת, כמו מכמר בשרא דתמיד נשחט (שם). דובב. היין רוחש ונע ויוצא למעלה, דוחב פריט"ש (שם).

ומאינו נישום מחיים. כגון העור [1] והגידין שחשיבות שום דמי הבהמה אינו בשביל העור הלכך בהבלעה שרי אפי׳ דגדול וביתמי משום השבת אבידה אוקמוה אדאורייתא דלאחר שחיטה מוכרו כדרכו: **סבר לה להא דרבא.** דמעשר לאחר שחיטה [2] דאורייתא שרי למכור: **רק בכל אות נפשך.** מוקמינן בספרי [3] דבפסולי המוקדשין משתעי וכתיב תזבח ואכלת [4]:

איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים. שאין נהנין מהם מחיים דהא שאר קדשים אם נפל בהן מום פודן ויכול למוכרן מחיים לכל מי שירצה: **אלא זה מעשר בהמה.** דכתיב ביה לא יגאל [1] דאינו נמכר מחיים וכתב דלאחר זביחה איכא ברכה וההוא ברכה מכירה היא דדומיא דברכה שאסר לך מחיים התיר לך לאחר שחיטה ומה ברכה היתה לאויב בו מחיים מכירה. אלמא לאחר שחיטה נמכר מדאורייתא והא דתני אינו נמכר שחוט דרבנן הוא הילכך ביתמי מוקמינן דאדאורייתא: מהו להבליע. דמי בשר מעשר בהמה של גדול עם דמי העצמות: **דקה.** אין העצמות רואיים לכלום [1] ואין מבליעין: **גסה.** רואיין העצמות לקתתא דנגרי [2] ואליבא ומבליעין: **באחריה דמר.** עושין כלים מעצמות [3] ובאחריה דמר אין עושין כלים מעצמות ואין מבליעין: **מנא ה״מ.** דמעשר אינו נמכר דמאי משמע מכירה מנא יגאל: **בחרמים.** כתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל כל חרם [4] (ג) **קדשים וגו׳: מפני.** שלריך שיהו תיבות הללו לא יגאל מופנין לדרשא זו: **שכן חנין על הכל.** שאם החריש את [5] הקדשים חל חרם עליהן ונותן להכן כפי טובת הנאה שיש לו בהן כדאמר בערכין בפ׳ המקדיש שהיו (דף כח:) תאמר במעשר שאינו חל אלא על החולין ועוד חרם חל על כל העדר ומעשר אינו [6] אלא עשירי: **אילא למיפרך.** דאיצטריך לא יגאל דחרמים דממעשר לא גמירי דמה למעשר שכן קדש לפניו ולאחריו שאם קרא לעשירי תשיעי ולתשיעי עשירי ולאחד עשר עשירי אלשתן מקודשים: **דאילא למיפרך.** במעשר כדפרכינן גבי חרמים מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר במעשר שאין קדושתו מרחם ולהכי איצטריך לא יגאל דמעשר: **והעברה קרא יתירא הוא.** ומופנה לגזירה שוה ללמד העברה העברה על מעשר שלא יגאל ואין משיבין עליה הילכך לא יגאל דמעשר מופנה הוא. ומאי טעמא האי קרא יתירא דמאי למכתב כל פטר רחם [7] לה׳ דכתיב קרא אחרינא (שמות יג) כל פטר רחם לה׳ והעברת למה לי ש״מ קרא יתירא הוא: **בכור נמי ניתי גאולה גאולה מחרמים.** דלא ימכר דאתא״ג דלא כתב בבכור גאולה כתב ביה פדייה (שם) והיא היא:[8] **גאולה דמעשר מפני.** כדאמרן הלכך דיינינן ליה גזירה שוה מחרמים אבל פדייה דבכור לא מפני דאיצטריך לגופיה ולאגמורי נמי אמעשר בהעברה העברה: **ומאי חזית.** דפדייה דבכור לגופיה [9] ולאגמורי אמעשר ולא יגאל דמעשר לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים אימא לא יגאל דמעשר לגופיה דלא [10] יפדה ולאגמורי אבכור בהעברה העברה ודבכור לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים לאסור במכירה: **ונילף בכור העברה [11] ממעשר.** שיהא אסור במכירה דהא מעשר כבר קיים לן [12] דגמרנא ליה גאולה מחרמים: **כל חרם [13] קדשים הוא.** הוא אסור במכירה: (ג) **מסברא מעשר.** הוה ליה לרבויי בדין חרמים דגאולה כתב ביה כמו בחרמים ולמעוטי בכור דפדייה כתב ביה: **לא יגאל דחרמים לא צריך.** ולא משום דגמר מבכור אלא מסברא נפקא לן דאינו בפדייה: **הקדש ניתנו.** ואינו בפדייה ולא דמי לקדשי מזבח: **חולין ניתנו.** ויכול למוכרן כהן לכל מי שירצה: **לך יהיה.** ברשות כהן הן כשאר ממונו:

דלא יאמר לא יגאל בחרמים וגמר ממעשר מה מעשר קדוש ואינו נגאל. וא״ת דילמא הוה ילפינן מהקדש [14] דתפדה וי״ל דלאומרא ילפינן א״נ משום דבחרמים כתיב לא יימכר ומוקמינן [1] בהו לא יגאל: **הוא** ולא בבור. דבא נמי דמעשר אלא יימכר [2] בחרמים לא צריך אית ליה נמי הוא ולא בכור כדמוכח בפ״ק דתמורה (דף ה:) גבי אי עביד לא מהני דאי לאו הוא הוה ילפינן בכור העברה העברה ממעשר ואביי נמי דמוקי בפ״ק דתמורה הוא בהוייתו יהא מ״מ הוה דריש הוא ולא בכור [3] מדסמך ליה הוא לקדש קדשים [4] דמשמע הוא בקדושתו יהא: **רבא** אמר לא יגאל דחרמים לא צריך. כך כתוב בספרים ורש״י [5] גרס לא ימכר משום דדייק לאיתנהו היכא אי בי בעלים הקדש נינהו ואי בלא יגאל קאמר והא קדשי בדק הבית נגאלין ור״ת מפ׳ דהקדש נינהו [6] קאמר היינו אפי׳ נפדו דקדש קדשים [7] משמע ליה קדושת הגוף עד בואו ליד כהן ומיהו קשיא לר׳ דבפ״ק דתמורה (דף ה:) משמע דמוכחינן דאין מועיל פדיון [8] מהוא בהוייתו יהא לאביי אי עביד לא מהני ולרבא דאמר לא מהני נפיק מלא יגאל גופיה וא״כ היכי הוה דייק הכא דלא יגאל לא צריך משום דאי בי בעלים הקדש נינהו אפילו נפדו הוא גופה מלא יגאל נפקא ליה לרבא ועוד קשיא אחרת שהקשה רש״י הא דקאמר אם אינו ענין לחרמים תנהו ענין למעשר [9] מאי צריך מעשר אלא יגאל דחרמים הא בגופה כתב ואי משום לא ימכר [10] בקנייה הכי ה״ל למימר ואם אינו ענין לגאולה דבגופה כתב תנהו ענין למכירה א״נ יאמר לא יגאל דחרמים למה לי ש״מ לאפנויי: [11] **הא** לאחר שחיטה נגאל הא בעי העמדה והערבה. תימה לוקמה במפרכסת דהרי היא כחיה לכל דבריה כדאמר [12] בפ״ב דחולין (דף ג.) מדמי פסח מי אדחי הא תנא שחט בה שיש לו רוב שיש כו׳ וי״ל דשמא זו היתה חשובה כחיה אף לענין תמורה והרב רבי שמעון מייביל״א ז״ל היה מפרש דהכא דגמרה השחיטה כהלכתה לא חשיבא מפרכסת כחיה והכל [13] פירשתי במרובה (ב״ק דף עו.) בשמעתין דפרה מטמאה טומאת אוכלין [14]: פסק

דבר שאינו נישום מחיים לא גזור רבנן וביתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא ואף רב שמואל בר רב יצחק סבר לה להא דרבא דאמר רב שמואל בר רב יצחק מנין למעשר בהמה של יתומים שמוכרים אותו כדרכו שנאמר [1] רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר [2] איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים אלא לאחר שחיטה הוי אומר זה מעשר בהמה איבעיא להו מהו להבליעו בעצמות רבי חייא ור׳ שמעון ברבי חד אמר [3]מבליעו וחד אמר אין מבליעו ולא פליגי הא בדקה הא בגסה ואיבעית אימא אידי ואידי בגסה ולא פליגי [4]מר כי אתריה ומר כי אתריה גופא [5]בבכור הוא אומר [2]לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום מנא הני מילי אמר רב חיננא אמר רב וכן [6] אמר רב דימי אמר רבי יוחנן נאמר לא יגאל במעשר ונאמר [4]ולא יגאל בחרמים מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע מפני דאי לא מפני איכא למפרך מה לחרמים שכן חלים על הכל לאיי אפנויי מפני לא יאמר ולא יגאל בחרמים ויגמר ממעשר מה מעשר קדוש ואינו נגאל אף חרמים קדושים ואינם נגאלין ולא יגאל דכתב רחמנא למה לי [6] לאפנויי איכא למיפרך מה למעשר שכן קדוש לפניו ולאחריו אלא לא יאמר לא יגאל בחרמים ויגמר מבכור מה בכור קדוש ואינו נגאל אף חרמים קדושין ואינן נגאלין לא יגאל דכתב רחמנא ל״ל לאפנויי איכא למיפרך מה לבכור שכן קדושתו מרחם אלא לא יאמר לא יגאל במעשר ויגמר [5]העברה [6]העברה מבכור מה בכור קדוש ואינו נגאל אף מעשר קדוש ואינו נגאל לא יגאל דכתב רחמנא במעשר למה לי לאפנויי ואכתי במעשר נמי לא מפני דאיכא למפרך כדפרכינן והעברת קרא יתירא הוא בכור נמי נילף גאולה גאולה מחרמים דמעשר מפני דבכור לא מפני ומאי חזית דלא תפדה דבכור לגופיה ודמעשר לאפנויי ואימא דמעשר לגופיה דבכור לאפנויי דנין גאולה מגאולה ואין דנין פדייה מגאולה מאי נפקא מינה [3]הא תנא דבי רבי ישמעאל [7]ושב הכהן [8]ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה הני מילי היכא דליכא דדמי ליה אבל [9] איכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן וליליף בכור העברה העברה ממעשר דהא מעשר [9] נמי גמר גאולה גאולה מחרמים מיעט רחמנא גבי חרמים הוא הוא ולא בכור ואימא הוא ולא מעשר [10] מעשר גאולה כמותו רבא אמר לא יגאל דחרמים לא צריך דאיתנהו היכא אי בי בעלים הקדש נינהו אי בי כהן חולין נינהו [7]דתניא [2]חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם שנאמר [4]כל חרם קדש קדשים הוא לה׳ נתנן לכהן הרי הן כחולין לכל דבריהם שנאמר [9]כל חרם בישראל לך יהיה לא יגאל

מסורת הש״ס

א) [פסחים ג. וש״נ], ב) ב״ק יג. תמורה ה: ולף מ. [נעיל לא:], ג) [עיין יומא נא.] מכות יג: חולין פה. יבמות יח: נדה כב: יומא כ: נזיר ה. תוספתא מ: מנחות ד. מה:, ד) תוספתא דערכין ספ״ד וש״ס, ה) [ולפ״ז יב טון], ו) [ויקרא כז], ז) לכלים ל״ק, ח) [דנרגי יעב״ן], ט) גאולה הסי״ד ומה״ד דמעשר כו׳. ל״ק, י) בלא יגאל ל״ק, כ) ומדסמך ל״ק, ל) משמע ל״ק, מ) קאמר הכי וכו׳ ל״ק, נ) שיך לע״ב, ס) [ד״ה שחיטה וע״ע תוס׳ חולין פד. ד״ה בעינן],

תורה אור השלם

1. רק בְּכָל אַוַּת נַפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטְּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ כְּצְבִי וְכָאַיָּל:
דברים יב טו

2. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:
במדבר יח יז

3. לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לְרָע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
ויקרא כז לג

4. אַךְ כָּל חֶרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם מֵאָדָם בְּהֵמָה וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ:
ויקרא כז כח

5. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ:
ויקרא כז לב

6. וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ:
שמות יג יב

7. וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת:
ויקרא יד לט

8. וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָשָׂה הַנֶּגַע בְּבֵית צָרַעַת מְמָאֶרֶת הוּא בְּבַיִת טָמֵא הוּא:
ויקרא יד מד

9. כָּל חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה:
במדבר יח יד

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ לא תפדה וגמ״ל חי במעשר: (ב) רש״י ד״ה בחרמים וכו׳ מדם קדש קדשים: (ג) ד״ה כל חרם וכו׳ במכירה הס״ד ואח״כ מ״ה מעשר גאולה כמותו מסמכנא מעשר:

מוסף רש״י

בבכור הוא אומר. לאה לעיל לא ב. זו היא שיבה זו היא ביאה. לון גזירה שוה זה מזה (יומא ב: מכות יג.) לומר ילפינן גזירה שוה משיבה לביאה כמו דהוו תרוייהו שיבה או תרוייהו ביאה (נדה כב:) אלמע״ל דלא דמו קראי להדדי, היון דתרוייהו בביאת הכן משמעי דיינינן בהו גזירה שוה (יבמות יז: ועי׳ רש״י ערובין יא. בארוכה). הרי הן כהקדש. וים בהן מעילה (ערכין כח:).

עין משפט נר מצוה

ז א מיי׳ פ״ו מהלכות בכורות הלכה ה:
ח ב מיי׳ פ״ו מהלכות ערכין הלכה ה:

שיטה מקובצת

(א) בשר כברכת ה׳ אלהיך אשר נתן לך איזהו: (ב) וכן כי אתא רב דימי אמר: (ג) לי ש״מ לאפנויי: (ד) אבל היכא דאיכא דדמי: (ה) תיבת נמי נמחק: (ו) מעשר מסתברא מעשר גאולה גאולה כמותו: (ז) הערר שחשיבות תיבת והגידין נמחק: (ח) שחיטה מדאורייתא: (ט) ואכלת בשר בברכה הס״ד: (י) מעצמות הילכך מבליעין ובאחריה: (יא) חרם קדש קדשים: (יב) את קדשיו: (יג) אינו חל אלא על העשירי הס״ד: (יד) רחם לי כדכתיב: (טו) היא גאולה הוא דיבור אחד: (טז) לגופיה דלא יפדה ולאגמורי: (יז) דלא יגאל ולאגמורי: (יח) העברה העברה ממעשר: (יט) לן ביה דגמרנא: (כ) חרם קדש קדשים הוא כו׳ במכירה ולא בכור הס״ד: (כא) דתפדה ס״א דנפדה: (כב) ימכר דחרמים לא: (כג) ורש״י הגיה לא: (כד) ניתנו דקאמר: (כה) קדשים הוא משמע: (כו) פדיון בחרמי כהנים ביד בעלים מהוא שהוא בהוייתו: (כז) מה צריך תיבת מאי במחק: (כח) ימכר נקטיה הכי: (כט) (בפ״ק דחולין): (ל) והכל פירשו במרובה בשמעתא דפרה:

רבינו גרשום

דבר שאינו נישום מחיים. היינו עור דאינו נישום אלא לאחר מיתה לא גזרו רבנן לאחר שחיטה דאינו נמכר בהבלעה אטו קודם שחיטה אלא נמכר בהבלעה: וביתמי אוקמוה רבנן אדאורי״ דלא גזרו בהו משום תקנת יתומים אלא אוקמוה אדאורייתא דמחיים אינו נמכר הא לאחר שחיטה נמכר אפילו שלא בהבלעה: איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים. כלומר דמחיים אסור למוכרו וליהנות ממנו אלא לאחר שחיטה מותר הוי אומר מעשר בהמה (ו) של יתומים דאי דגדול רבנן גזרי ביה לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה. ואי שאר פסולי המוקדשין אפי׳ מחיים נמכרין לאחר פדיונן: בעצמותיו. הבשר בדמי העצמות: הא בגסה. עצמותיה חשובין למלאכה ויכול להבליעו בהן: מר כי אתריה. מאן דאמר מבליעו באתריה חשיבי עצמות דעבדי מינייהו חלילין. ובאתריה דמר דאמר אין מבליעו לא עבדי מיניה חלילין: שכן חלין על הכל. בין על קדשי קדשים בין על קדשים קלים בין על חולין. מעשר בהמה אינו חל אלא על חולין: אף חרמים קדושים. דכתיב כל חרם קדש קדשים הוא: לאפנויי ולמילף למעשר מה לא יגאל דחרמים לא יכמר נמי אף לא יגאל דמעשר לא יכמר נמי: שכן מקדש לפניו ולאחריו. כדתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין. מה שאין כן בחרמים: איכא למיפרך כדפרכינן מה לבכור שכן קדושתו מרחם: והעברת יתירא הוא. כלומר דלא צריך הכתוב לומר והעברת שהיה יכול לומר ונתת כל פטר רחם. אלא למה נכתב בלשון והעברת להיקישא

ואין משיבין על ההיקישא ומייתר ליה לא יגאל במעשר למילף מלא יגאל דחרמים מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו. לעבור דמעשר ליכא למימר יתירא דמעשר ילפינן מבכור: בכור נמי נילף גאולה. מחרמים ולא יהא נמכר דמעשר מופנה כו׳. ונילף בכור שלא יהא נמכר העברה העברה ממעשר דהא אשכחן מעשר שאסור במכירה דגמר גאולה גאולה מחרמים וליגמר בכור ממעשר. הוא דכתיב קדש קדשים הוא דכתיב כל חרם קודש קדשים הוא: לא יגאל דחרמים לא צריך ולא צריכת למילף מג״ש. דאיתנהו היכא החרמים אי בבעלים הקדש נינהו ואסור לפדות קדשים תמימים: נתנן לכהן הרי הן כחולין. ונמכרין כדרכן:

א) נראה משיגרת לשון רבינו דגרים בגמ׳ זה מעשר בהמה של יתומים ואינו מוכן דהא בגדולים נמי מותר מה״מ למכור לאחר שחיטה ואך אמונא אקרא אקי וא״ע

כב) **פסק** מתני' מני רבי עקיבא היא. ואומר ר"י דהלכתא כב"ה דמתניתין דשרו אפי' לעובד כוכבים ולא כב"ה דברייתא דאסרי ט) ופליגי אר' עקיבא דהוי סתם במתני' ומחלוקת בברייתא כג) דהוי הלכתא כסתם דמתני' כדאיתא בהחולין (יבמות דף מב:) י) וכ"ש דהכא דסתם לן כלשון ברייתא דעדיף משאר סתמי כדאיתא בסוף שבת (דף קנז.) והא כ) דפרישנא בסמוך טעמא דרבי עקיבא מדכתיב כלבי וכאיל וממרינן דאידך מוקים לה כר' אלעזר הקפר פי' דדרים ברים פרק שני דחולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשים בשחיטה אף לבי ואיל בשחיטה ועוף אין לו שחיטה אלא מדברי סופרים משמע דר"ע לית ליה דרבי אלעזר הקפר אלא סבר לה כרבי דדרים שחיטה מוחזקת כאשר לויתיך מלמד שנלטוה משה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה דלמא הכי קיי"ל כרבי ואע"ג דרבי יוסי בר חנינא בגזיר בפרק מי שאמר כד) (דף כט.) סובר דאין שחיטה לעוף מה"ת אין ראיה ממנו שיהא הלכה כן דתנא הוא כדמוכח התם ועוד דר"ע כה) מלי סבר כר' אלעזר הקפר כו) וגמר חד מלבי וחד מאיל כדפרישית לעיל בפ' שני (דף טו.) גבי מה לבי ואיל פטורין מן הבכורה כו' ובהלכות גדולות משמע שרולה לפסוק כב"ה דברייתא ומשמע נמי דמדרבנן היא דפליגי אדרבי עקיבא כז) ® דפרישו שהחלב מותר לעובד כוכבים משום דאיתקש פסולי המוקדשים לאיל ולבי והבשר אסור להאכילו לעובד כוכבים מדרבנן ואין להביא ראיה לאסור לעובד כוכבים משום דקי"ל בהחולין דרשא כח) ואכלת ולא לגלגיך וה"ה לעובד כוכבים כדמוכח בפ' כל שעה (פסחים דף כט.) כט) דאשכחן כמה סתמי כהך דאיתא הכא בפרק הלוקח בהמה (דף כא:) לעיל גבי חברת סס דתנן יקבר ובפרק עד כמה (לעיל דף כח.) מי שאינו מומחה ולאה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ולקמן בפרקין (דף נז.) השוחט את הבכור ונודע (עד) שלא הראהו כו' הבשר יקבר ובפ' בהמה המקשה (חולין דף סט:) גבי ל) יצא רובו ה"ז יקבר ל) אבל היך אין ראיה דשפיר אתיא כר"ע דהא לר"ע גופיה שמעינן ליה בפרק טבול יום (זבחים דף קג: וקד.) דאמר מדבריו למדנו שהשוחט את הבכור ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו משמע דבשרם אסור בהנאה והיינו טעמא דדפרישנא לעיל בפ' שני (דף יד.) גבי קדשים שקדם מום קבוע להקדשן דהיכא דשרי לישראל הוא דאיתקש לבי ואיל ושרי אפילו לעובד כוכבים ולא איתסר מואכלת ולא לכלביך אבל היכא דאסור לישראל לא איתקש לבי ואיל הילכך בכור שמת או נשחט בלא התרה או הותר ונמצא טריפה טעון קבורה כדמוכח הני סתמי ואפי' רבי עקיבא מודה כדאמר בפ' טבול יום (זבחים דף קד.) ואף ר"ע לא אמר לא שיהא העור מותר אפי' בגבולין אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא לא ובטריפה נמי מ) ואע"ג דשרי ר"ע העור אין הלכה כמותו כדמסקינן התם והלכתא כחכמים לא דאמרי אין לא ראיתי ראיה אלא יצא לבית השריפה ומיהו לדידן לא בעי שריפה דהתם ס) במקדש הוא דבעי שריפה דבמקדש קאי ומ"ש שם בספרים והלכתא כחכמים בשר בקבורה והעור בשריפה פי' שם רש"י דלא גרס ליה דרבנן דאמרי בעור אלא יצא לבית השריפה לאו אדר"ע קיימי דאיירי בבכור בגבולין אלא אדרבי חנינא דאיירי בקדשי המקדש ומיהו קשיא בברייתא דלקמן בשמעתין (דף לג.) גבי שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום דקאמר ר' אלעזר בר"ש אפי' בשר בעלת מום בקברה ומזרק דמה של תמימה אסורה וקתני עלה בתמורה בפ' ולד חטאת (דף כד.) יוצא לבית השריפה והשתא מאיזה טעם היא בשריפה כל עיקר פסולה לא הוי אלא משום דהויא כחטאת שכפרו בעליה דמתה וחטאות המתות דינם לד) ס) כשמתו ואי משום דכי נשחטו הויא ליה כעין קדשים פסולים שנפסלו אחר שחיטה שיוצאים לבית השריפה הא ע) בבכור תנן לה) דסבר כשנשחט אלא על פי מומחה וכשנמצא טריפה לו) הוי בקבורה כדפרישית ושמא יש לחלק בין בזמן הזה לזמן המקדש ואם היינו מחלקים בין נשחט אלא על פי מומחה לשאר פסול שאירע אחר שחיטה היתה מיושבת גירסת הספרים דזבחים אלא שנגרוס אפכא והלכתא כחכמים בשר בשריפה ועור בקבורה ובזמן הזה הוא דקאמר אלא החמירו על העור לשורפו כמו הבשר וא"ת מ"ש הא לו) במס' ערלה (פ"ג מ"ג) ומייתי לה בפ"ב דתמורה (דף לד.) האורג מלא הסיט מלמר הבכור ילקח הבגד ובכל הנך שהבאתי משמע דדינו של בכור בקבורה ואין לחלק בין פ) שער לח) לשער דכה"ג פריך משער נזיר ופטר חמור דתנן התם יקבר ובמס' ערלה (שם) תנן בשער ג) ובפטר חמור ילדא ואין נראה לדמות דהתם פריך משום דמשמע ליה מתני' לט) התם דקתני שער נזיר ופטר חמור דקאי שער אתרוייהו ועוד תניא נמי בתוספתא המולם למר מבכור תם והנימוח בחלון אע"ג שנולד לו מום לאחר מכאן ושחטו הרי זה יקבר וי"ל דאיכא לשנויי הכא כדמשני התם אפטר חמור כאן בשק כאן בשער פי' שער ממהר לכלות וסגי ליה בקבורה אבל אם עשה ממנו בגד חיישינן שמא יוציאוהו אחר שנקבר ובעי שריפה ואיכא דמשני התם ומוקי לה כר' יהודה דאמר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי:

יגאל דכתב רחמנא למה לי אם אינו ענין לחרמים תנהו ענין למעשר אימא תנהו ענין לבכור מ) מעשר גאולה כמותו רב אשי אמר לא יגאל דמעשר לא ימכר הוא אמר רב אשי מנא אמינא לה דכתיב [1] והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל אימתי מ) עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל נ) הא בעי העמדה והערכה אלא שמע מינה לא יגאל לא ימכר הוא הניחא למ"ד נ) קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה אלא למ"ד קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה מאי איכא למימר אנן הכי קאמרינן מי איכא מ) דמחיים לא מיפריק ולאחר שחיטה מיפריק אלמה לא מחיים דאלימא קדושתיה לא מיפריק לאחר שחיטה ג) (מ) דאקיל ליה קדושתיה מיפריק ולא כל דכן הוא ומה מחיים דאלים למיתפס פדיונו לא מיפריק לאחר שחיטה דלא אלים למיתפס פדיונו נ) מיפריק אלא ש"מ לא יגאל לא ימכר הוא ולכתוב רחמנא לא ימכר אי כתב רחמנא לא ימכר הוה אמינא מ) איזדבוני הוא דלא מזדבן דקא עביד עובדין דחול אבל איפרוקי מיפריק דהא עיילי דמיו להקדש להכי כתב רחמנא לא יגאל דלא איזדבוני מיזדבן ולא איפרוקי מיפריק: **מתני'** ד) בש"א לא ימנה ישראל עם הכהן נ) ס) לבכור וב"ה מתירין אואפי' עובד כוכבים: **גמ'** מתני' מני ר"ע היא דתניא בכור אין נמנין עליו אלא חבורה שכולה כהנים דברי בית שמאי וב"ה נ) אומרים אפילו זרים רבי עקיבא מתיר אפי' עובד כוכבים מ"ט דב"ש דכתי' [2] ובשרם יהיה לך מ) וגו' מה התם כהנים אין ישראל לא אף הכא כהנים אין ישראל לא

ובית

פנהו ענין למעשר. למכירה: מסתברא דלמעשר שדינן ליה שכן גאולה כמותו כך שמעתי. ויש לי הרבה להשיב חדא דקאמר אי ט) בבעלים הקדש מיהו והרי הקדש בר פדייה שהרי קדשי בדק הבית נפדין כקדשי מזבח כדכתיב ו) ואם המקדיש יגאל את ביתו ובעל כרחיך אילטריך למכתב בחרמים ו) לא יגאל ועוד דקאמר תנהו ענין למעשר ומה לנו להביא לא יגאל למעשר הרי כבר נאמר בו ו) לא יגאל ואם למכירה קאמר היה לו עוד לומר אם אינו ענין לגאולה תנהו ענין למכירה אי נמי הוה ליה למימר לא יגאל דחרמים למה לי ש"מ לאפנויי ולדון גזירה שוה דמה כאן מכירה עמו אף מעשר מכירה עמו. הילכך י) מדומה לי דהכי מיבעיי לך למיגרס יא) אמר רבא לא ימכר דחרמים לא לריך והכי פירושה רבא אמר בלא גזירה שוה נפקא לן במעשר דאינו נמכר דלא ימכר דחרמים ו) לא לריך הקדש מיהו והקדש אין הרשות ביד בעלים למוכרו לאחרים אלא לגזבר נמסר וה"נ כל כמה דאיתנהו יב) ו) ביד בעלים לא מזדבן חולין מיהו ומכרין תנהו ענין למעשר דלא ימכר וכן עיקר: **מנא אמינא לה.** יג) מדלא מ) אסר ליה אלא מחייב דאי גאולה בבעלים דוקא יד) ולמידק הא לאחר שחיטה נגאל ותופס את דמיו: טו) **העמדה והערכה בעי אלא.** ודאי ליתיה בתורת פדיון כלל ואינו קדוש לתפוס את דמיו בקדושה והאי לא יגאל לא ימכר הוא ומשום דעביד ביה עובדא דחול קאסר ליה רחמנא הילכך מחייב דחמירא קדושתיה אסור לאחר שחיטה דאקאלישא קדושתיה דהא נשחט בחוץ לאכילת זריס שרי למכור: גאולה משמע בבעלים ותופס ליה פדיונו דאי אין תופס פדיונו למה להו לבעליו לפדותו אלא לאו ש"מ לא ימכר משום עובדין דחול טז) קאסר ליה קרא: **להכי לא יגאל.** יז) דמדאפיק מכירה בלשון גאולה שמע מינה דלא איזדבוני מיזדבן הוא ולא אפרוקי מיפריק ובגאולה גרידתא ליכא לאוקמה דא"כ יח) לא מצינן למידק הא לאחר שחיטה נגאל: **מתני' לא ימנה.** יט) אפי' אם זימן כהן אורח ישראל על הבכור בעל מום לא יאכל עמו: **גמ' מאני.** כ) דמתיר אליבא דב"ה קאמר ר' עקיבא דבית הלל מתירין אפי' עובד כוכבים: **מה לא כאזה ושוק להניס אין ישראל לא.** דכתיב [ויקרא י] ואתה ובניך ובנותיך אתך: הני

[1] [לעיל לא:], [2] [בכורות יא]: [חולין קלה.], [3] [לעיל יד: תמורה לב:], [4] [תמורה כד.], [5] [על הבכור כך איתא במשנה שבמשניות], [6] [ויקרא כז], [7] בי בעלים לא מזדבן ואי בי כהן חולין מיהו ומכרים אלא"ע אחרמים תנהו ענין למעשר דלא כו' ל"ק, [8] דלא יגאל דמעשר לא ימכר הוא מדלא ל"ק, [9] אליבא דר"ש ופליגי ל"ק, [10] ול"ל וכ"ש הכא דסתם לן תנא כלשון ב"ה דעדיף כו' הג"ה], [11] דמפרש ל"ק, [12] מכל הקר אין ל"ק, [13] אע"ג ל"ק, [14] בקדשי מקדש הוא וכו' דאקדשי מקדש קאי ל"ק, [15] במיתה ל"ק, [16] ל"ל בבכור תנן יקבר כשנשחט כו', [17] בבכור אמר לבכור בוחים כשנשחט כו'. אפילו עובד כוכבים. מותר לאכול ממנו (תמורה ז).

[18] [לעיל לא:], [19] [בכורות יא]: חולין קלה.], [20] [לעיל יד: תמורה לב:], [21] [תמורה כד.], [22] [על הבכור כך איתא במשנה שבמשניות], [23] [ויקרא כז], [24] בי בעלים לא מזדבן ואי בי כהן חולין מיהו ומכרים אלא"ע אחרמים תנהו ענין למעשר דלא כו' ל"ק, [25] דלא יגאל דמעשר לא ימכר הוא מדלא ל"ק, [26] אליבא דר"ש ופליגי ל"ק, [27] ול"ל וכ"ש הכא דסתם לן תנא כלשון ב"ה דעדיף כו' הג"ה], [28] דמפרש ל"ק, [29] מכל הקר אין ל"ק, [30] אע"ג ל"ק, [31] בקדשי מקדש הוא וכו' דאקדשי מקדש קאי ל"ק, [32] במיתה ל"ק, [33] ל"ל בבכור תנן יקבר כשנשחט כו', [34] בין אמר לבכור בוחים כשנשחט כו'. אפילו עובד כוכבים. מותר לאכול ממנו (תמורה כד.).

שיטה מקובצת

מ) לבכור מסתברא מעשר גאולה גאולה כמותו: נ) איכא מידי דחמירים: נא) שחיטה דאקלישא ליה: נב) פדיונו אינו דין דלא מיפרק: נג) אמינא מזדבן הוא דלא איזדבוני: נד) הכהן על הבכור וב"ה: נה) וב"ה מחיירין אפילו: נו) לך כחזה התנופה ושוק הימין מה: נז) אי בי בעלים הקדש: נח) הילכך כמדומה לי: נט) למיגרס רבא אמר לא: ס) דאיתנהו בי בעלים לא מזדבן הס"ד ומה"ד חולין: סא) דלא אסר: סב) דוקא ליכא למידק הא: סג) דהעמדה והערכה: סד) דחול הוא קאסר: סה) דמדאפקי למכירה בלשון: סו) דא"כ בגאולה לא: סז) תיבת אפילו נמחק: סח) היא ר"ע מתיר אליבא: סט) מה התם בחזה: עא) תיבת פסק נמחק: עב) ומחלוקת בברייתא הלכתא כסתם מתני' כדאיתא בהחולין וכ"ש הכא דסתם לן בלשון ב"ה דעדיף מאיל כו' והא דפרישנא לעיל בפ' שני (דף טו.) גבי מה לבי ואיל פטורין מן הבכורה כו' ובהלכות גדולות משמע שרולה לפסוק כב"ה דברייתא ומשמע נמי דמדרבנן היא דפליגי אדרבי עקיבא עג) דפרישו שהחלב מותר לעובד כוכבים משום דאיתקש פסולי המוקדשים לאיל ולבי והבשר אסור להאכילו לעובד כוכבים מדרבנן ואין להביא ראיה לאסור לעובד כוכבים משום דקי"ל בהחולין דרשא עד) ואכלת ולא לכלביך וה"ה לעובד כוכבים כדמוכח בפ' כל שעה (פסחים דף כט.) עה) דאשכחן כמה סתמי כהך דאיתא הכא בפרק הלוקח בהמה (דף כא:) לעיל גבי חברת סס דתנן יקבר ובפרק עד כמה (לעיל דף כח.) מי שאינו מומחה ולאה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר

[1] [לעיל לא:], [2] [בכורות יא]: [חולין קלה.], [3] [לעיל יד: תמורה לב:], [4] [תמורה כד.], [5] [על הבכור כך איתא במשנה שבמשנה], [6] [ויקרא כז], [7] בי בעלים לא מזדבן ואי בי כהן חולין מיהו ומכרים אלא"ע אחרמים תנהו ענין למעשר דלא כו' ל"ק, [8] דלא יגאל דמעשר לא ימכר הוא מדלא ל"ק, [9] אליבא דר"ש ופליגי ל"ק, [10] ול"ל וכ"ש הכא דסתם לן תנא כלשון ב"ה דעדיף כו' הג"ה], [11] דמפרש ל"ק, [12] מכל הקר אין ל"ק, [13] אע"ג ל"ק, [14] בקדשי מקדש הוא וכו' דאקדשי מקדש קאי ל"ק, [15] במיתה ל"ק, [16] ל"ל בבכור תנן יקבר כשנשחט כו', [17] בבכור אמר לבכור בוחים כשנשחט כו'. אפילו עובד כוכבים. מותר לאכול ממנו (תמורה כד.).

תורה אור השלם

1. לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע וְלֹא יַמִּירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יַמִּירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:

ויקרא כז לג

2. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיְמִין לָךְ יִהְיֶה:

במדבר יח יח

הגהות הב"ח

(מ) גמ' לאחר שחיטה דאקלישא קדושתיה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה פסק וכו' דפרישו שהחלב מותר לעובד כוכבים. עי' לעיל לא ע"ב תד"ה מבליגיו:

מוסף רש"י

אימתי עושה תמורה מחיים. הכא נמי אימתי אינו נגאל לא אתמר מוהה אלא אמתיה, אבל לאחר שחיטה נמכר (לעיל לא:). **העמדה והערכה.** שתעמוד על דגליה ויעריכנה הכהן כדכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן וגו' (שבועות יא:). **לא ימנה ישראל עם הכהן לבכור.** לאכול עם הכהן בשר בכור בעל מום שנשחט הכן (תמורה כד.). **אפילו עובד כוכבים.** מותר לאכול ממנו (תמורה ז).

הני מילי בכור פסח. איתקש לחזה ושוק דהא קרא בתס קמשתעי דכתיב לעולם מיניה [במדבר יח] את דמם תזרוק אבל בעל מום כתיב בפרשת כל הבכור (דברים טו) הטמא והטהור יחדו: **זר שאוכל בקדשים קלים.** שלמים ומעשר ופסח: **בעבודה זבור.** דאם אין כהן טהור באותו בית אב עושה טמא עבודת לבור דכתיב [1] במועדו ואפילו בשבת ואפי' בטומאה: [2] **באכילה.** זר קמיירי ובאכילה זר עדיף מטמא כדאמרן [3] בקדשים קלים דלא משכחת אכילה דכהן טמא מותר בה וזר אסור בה: **ואידך.** תנא קמא אליבא דבית הלל אמר לך תלתא לבי ואיל כתיבי ברואה אנכי חד לבדרבי יצחק ורבי אושעיא ולא נתפרש לנו היכן: **לדר' אלעזר הקפר.** בשמיטת חולין בפ' שני (דף כח.): **מה הפס.** [4] חזה ושוק נדות לא דטמא שאכל את הקדש חייב טו[5] בכרת: **הפסח שבא בטומאה.** שנטמאו רוב לבור במת ועשו פסח בטומאה לא יאכלו ממנו זבים ובעל מום אע"ג דאכלי ליה טמאי מתים. אלמא שני לן בין טומאה היוצאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו: **הפס הוא.** דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא [6] טמא נפש מותרין ותו לא דכתיב (במדבר ט) איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ומינה דייקינן [7] איש נדחה לפסח שני ולא לבור ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא לבור אבל טומאת זבות כדקיימי קיימי אבל הכא בבכור סתמא כתב רחמנא הטמא והטהור: **אין מרגילין בבכור.** ואפי' בעל מום להפסיטו דרך הרגלים כל העור שלם לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנין אותו בעורות כבשים המפשיטין שלימים: **ולא בפסולי המוקדשין.** אע"פ שנפדו ושחטן לאכילה: **דלא חזי ליה.** ביום טובב: **ב"ש היא.** דסברי בכור בעל מום בקדושתו קאי אפי' לאחר שחיטה כתם וכי היכי [8] דתם אין מרגילין משום בזיון לקדשים דפוגם הבשר המתיירא לאחוץ העור וחותך הבשר בבעל מום נמי אין מרגילין: **רבי אלעזר בר"ש.** דמחמיר בפסולי המוקדשין דאמר [9] אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי: **שפי חטאות.** שהפרישן לאחריות שאם תאבד אחת יתכפר בחבירתה ונפל מום באחת: **תמימה תקרב.** לחטאתו: **בעלת מום תפדה.** ודמיה לנדבת שופרות: **נשחטה בעלת מום.** אחר פדיונה: **אם עד שלא נזרק דמה של תמימה.** נשחטה: **מותרת.** באכילה ואע"ג שנזרק דם התמימה קודם שתיאכל בשר בעלת מום דסבירא לן דמאחר שבאת לכלל איתר זביחה שוב אין בה קדושה בבעלת מום: **אם משנזרק דמה של תמימה.** נשחטה אסורה אפילו בהנאה דהויא לה חטאת שכיפרו בעליה ולמיתה אזלא דזו היא אחת ממשם חטאות [10] מתות [11]: **אפילו בשר בקדירה כו' אסורה.** בשר בעלת מום דסבירא ליה אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי וחטאת שכיפרו בעליה מיקריא: **לוקמה כולה כב"ש.** דקס"ד דכי היכי דמחמרי ב"ש בבכור מחמרי נמי בשאר פסולי המוקדשין [12]:

ובית הלל הני מילי תם אבל בעל מום כתיב [1] הטמא והטהור יחדיו יאכלנו ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור זר שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור איכא למיפרך מה לטמא [2] שכן הותר מכללו בעבודה צבור וב"ה אטו בעבודה קאמר באכילה קאמרינן [3] אכילת זר עדיף ורבי עקיבא מתיר ואפי' עובדי כוכבים מ"ט דרבי עקיבא [1] כצבי וכאיל מה צבי ואיל מותר לעובדי כוכבים [4] אף [5] פסולין מותר לעובדי כוכבים ואידך [6] תלתא [1] צבי ואיל כתיבי חד לבדרבי יצחק [7] (וחד לבדר') [ור'] אושעיא וחד לבדרבי אלעזר הקפר [8] [2] ואידך מה צבי ואיל פטורים מן הבכורה [9] [3] אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה [10] ת"ר [7] בבכור אין מאכילין אותו לנדות דברי בית שמאי וב"ה אומרים מאכילין אותו לנדות מ"ט דב"ש דכתיב [2] ובשרם יהיה לך [11] מה התם נדות לא אף הכא נדות לא וב"ה הני מילי תם אבל בעל מום הטמא והטהור (א) [12] אכלה וב"ש ה"מ היכא דאין טומאה יוצאה עליו מגופו אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מגופו לא דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין [13] שאין טומאה יוצאה עליו מגופו דתנן [14] הפסח שבא בטומאה [3] לא יאכלו ממנו זבים [15] ומצורעין וזבות ונדות ויולדות וב"ה התם הוא דגלי רחמנא [3] טמא נפש אבל הכא טמא סתמא כתיב לא שנא [16] ת"ר [17] אין מרגילין [18] ביום טוב כיוצא בו [19] אין מרגילין בבכור ולא בפסולי המוקדשין בשלמא יום טוב דקא טרח טירחא דלא חזי ליה אלא בכור מאן תנא אמר רב חסדא [20] בית שמאי היא דאמר אין מאכילין אותו לנדות ולא בפסולי המוקדשין מאן תנא אמר רב חסדא רבי אלעזר בר' שמעון היא [21] דתנן [4] היו לפניו שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב בעלת מום תיפדה נשחטה בעלת מום אם עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת אם משנזרק דמה של תמימה אסורה ר"א ברבי שמעון אומר אפילו בשר בקדירה ונזרק דמה של תמימה אסורה ורב חסדא לוקמה כולה כב"ש דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש אלא בבכור דקדושתו מרחם אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתו מרחם לא ולוקמה

ובית הלל ה"מ תם כו'. אף על גב דהאי קרא מייירי נמי בבעל מום בין לרב בין לרבי רב דלעיל ברים עד כמה (דף כח.) ובין לרבי שמעאל בין לרבי עקיבא דפ' איזהו מקומן בסופו (זבחים דף מ.) ובין לרבי שמעאל ובין לרבי יוסי הגלילי דברים ב"ש (שם דף ל:) אי מבשרם דמשמע אחד תם ואחד בעל מום אי מיהיה מ) (לו) דדרים לימד על הבכור בעל מום שנותנו לכהן מ"מ אתי קל וחומר ומפיק מהיקשא ונאכל לזרים מאחר דמתוקמא היקשא [1] דכחזה התנופה בתם ובכי האי גונא אשכחן בפ"ק דזבחים (דף י:) גבי אשם שנכנס דמו לאחר [2] פסול לא מצית אמרת קל וחומר מעולה [3] אף על גב דרבנן אית להו היקשא [4] דחטאת כאשם למלתא אחריתי כדמוכח סוגיא [5] התם ובפ"ק דקדושין (דף יד.) [6] אתי קל וחומר ומפקא מגזירה שוה בגמרא ובמיתת היכם גבי וכל היכא דכתיב (חוקה) [עיכובא] לא דרשינן ק"ו ובשמעתין דמלות עשה שהזמן גרמא [7] גבי טפלים חייבין נשים לא כל שכן והא דלקמן דרים פ' ט' (דף נג:) דדרשינן מהיקשא דעשר תעשר מקיש בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מן החדש על היכן לא ומפקא מק"ו דבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה חדש ויכן כו' התם לא מיתוקמא היקשא אי אתית למידן ק"ו ואע"ג דלרבי יוסי בר' יהודה לריכי היקשא לכדאמר בההוא פירקא [8] דמה מעשר מיטו באומד ובמחשבה וכו' ולריכא נמי לכדדרשי' בזבחים בסוף פ' בית שמאי (דף מה.) [9] דקדש עובדי כוכבים אין חייבין [10] מ"מ עיקר אתיא היקש לשנה שנה והא דבכל הבשר (חולין דף קטו.) אילכא מ"ד דבשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה מגזירה שוה דקדש קדש ואילכא למאן דאסרי [11] אף בהנאה מק"ו לא קשיא מידי אהיא דקדושין (דף ט) [12] כדפרשינן בקדושין: **חד לבדרבי יצחק ור' אושעיא.** פי' בקונטרס דלא אתפרש ורבינו חננאל מפרש דהיינו הא דפ"ב דמכות (דף כב.) המרבינו שור פסולי המוקדשין והמנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד (ב) [13] הן ועשאן ככתוב שני גופין פירוש שהשור בפני עלמו נחשב כלבי וכאיל דהיינו שני מינין ולא כמו שרגילין לפרש שם שקנת הוא כקדשים וקנת הוא כחולין דלא מלבי ואיל נפקא לדקאמר הכא [14]: **אין מאכילין אותו לנדות.** ה"ה לבעל קרי [15] דלא שרו רק לטומאה שהותרה בפסח כדמוכח בסמוך: **דתניא** היו לפניו שתי חטאות [16] בו'. בריתא בתמורה בפ' ולד חטאת (דף כד.) ומיירי כשהפרישן שתי חטאות לאחריות והרי עתה אחת תמימה ואחת [17] בעלת מום [18] שנמשנה [קרבה שניה עד] שלא נשחטה ראשונה תמות שכבר כפרו בעליה ויש לתמוה דבברייתא אסרי רבנן בעלת מום כשנשחטה לאחר זריקת דם של תמימה ובמשנה שרי ורבי אלעזר בר' שמעון אסר בברייתא בכל ענין ובמשנה שרי כשנשחטה קודם לכן ואומר ר' דבמשנה מיירי שהפרישן [19] פרה בעלת מום וחיללה על התמימה שכל קדושה של בעלת מום נכנסה בתמימה ותפסה קדושתה ולכך מותרת הבעלת מום לרבנן בכל ענין דלא דמיא לחטאת שכיפרו בעליה ורבי אלעזר ברבי שמעון מחלק בין נשחטה קודם זריקה לנשחטה לאחר זריקה אבל הכא מיירי שהתמימה באה ע"י קדושת [20] עצמה ולא חילל הבעלת מום עליה כי אם על דמיה ואין נראה כאילו פקע [21] קדושה שלה כיון דאין התמימה באה מכחה הלכך לרבנן מזרק דמה לגבי שחיטה הבעלת מום אסורה דדמיא לחטאת שכפרו בעליה ולרבי אלעזר ברבי שמעון [22] אסורה בכל ענין דדמיא לחטאת שכפרו בעליה:

נכור

מסורת הש"ס

א) כ"א אף בכור מותר כו' ל"ק, ב) וכדר' ל"ק, ג) וחד מהנ"ל, ד) [מוספתא פ"ג ה"ו זבחים עה:], ה) פסחים מז. לה: כריתות י., ו) תמורה כד., ז) [עי' תוס' ממנחות סג: ד"ה מפסיון], ח) [ע"ש תמורה ולע"ן], ט) נ"ז שם [כל הסוגיא ע"ש ול"ל דתניא], י) [במדבר כח], כ) [פסחים סו:], ל) [תמורה טז.], מ) [לך ל"ק], נ) דבמזה ושוק בתס ל"ק, ס) לפנים פסול ל"ק, ע) נ"ל אע"ג דאיתא להו היקישא דכתמא כאשם ותוקמי רבנן היקישא למילתא אחריתי כו' ל"ק, פ) [קדושין לד:], צ) [לקמן נט.], ק) נ"ל מ"מ עיקר היקישא לא אתיא אלא לשנה שנה כו' ל"ק, ר) [שם קטו.], ש) [לפנינו בקדושין לא אתי אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן], ת) [וע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], א) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ב) [וע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], ג) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ד) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], ה) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ו) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], ז) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ח) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], ט) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, י) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], כ) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ל) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], מ) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, נ) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], ס) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ע) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], פ) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, צ) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], ק) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ר) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], ש) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ת) [ע"ש תוס' חולין קטו: ד"ה בשני מיינים], א) גי' ל"ה בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה בהתאמה תמות שכבר כפרו בעליה אבל ממנא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתן, ב) [

בכור שאחזו דם בו'. ע) נ) נזקק במאי פליגי: **להביא** נותק אחר כורת. פי' בקונטרס דאם כרת האחד את הציפים ועדיין הם בכים ובא חבירו ונתקן מן הכים והשליכן שניהם חייבים וקשיא לרבי דלקמן בפרק על אלו מומין (דף לט:) משמע דנתוק וכרות איתנהו לציפים ע) [נא] בסוף גמרא דחוטין החיצונים שנפגמו דקאמר נתוק וכרות הוי לא הוי מומין דהא איתנהו ובהכיא שמעתא פי' רש"י נתוק ביד לגמרי אלא שעדיין תלוין בכים כרות בסכין ועדיין תלוין בכים ומעורין קצת דכרות הוי בציר מנתוק דדאמר בפירקין דלעיל להכיא נותק אחר כורת עכ"ל:

בעל מום מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא הוא. תימה לימא דלבכור איצטריך שיש בו קדושת הגוף ואין לו פדיון וי"ל דניחא [נב] לאסוחי דאיצטריך לכל הקדשים דהכי נמי [נג] מצי למימר דאיצטריך לזמן הזה דלא עבר משום מטיל מום אפי' בתמ"ד ואפילו למאן דמחייב למטיל מום בבעל מום [נד] בזמן הזה גרע דקאמר בפ"ק דע"ז (דף יג:) [נה] ולא לדמיה מזי לא משכח שפיר דאיצטריך אפי' בזמן בית המקדש ומיהו אף על גב דפרישית דבזמן הזה גרע ממטיל מום בבעל מום אין לתמוה מהא דפסקינן לקמן הלכה כר"ש דבריית דשרי להטיל מום בבעל מום והתם במס' ע"ז (גז"ש) אסר רבא [נו] לקדשים בזמן הזה לנסך פרסותיה משום דגרמה כמטיל מום בקדשים דלא"ג דמטיל מום בבעל מום שרי מדאורייתא מ"מ מדרבנן מיהא אסור ולא שרינן הכא אלא משום הקזה [נז]:

ולוקמה כולה כר' אלעזר ברבי שמעון דילמא עד כאן לא קאמר ר' אלעזר בר' שמעון התם אלא פסולי המוקדשין דאלימי למיתפס פדיונו אבל בכור דלא אלים למיתפס פדיונו לא ור' אלעזר ברבי שמעון לית ליה [א]כל [ב] פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז [ג] ונשקלין בליטרא אלמא דכיון דאיכא רווחא להקדש שרי לה [ד] אמר [ה]רב מרי בריה דרב כהנא מה שמשביח בעור [ו] פגם בבשר במערבא משמיה דרבינא אמרי מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים רבי יוסי בר אבין אומר גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים: **מתני'** [ז]בכור שאחזו דם אפי' מת אין מקיזין לו [ח] דם דברי רבי יהודה וחכ"א [ט]יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחט עליו ר"ש אומר יקיז אע"פ שהוא עושה בו מום: **גמ'** ת"ר [י]בכור שאחזו דם מקיזין לו את הדם במקום שאין עושים בו מום ואין מקיזין לו את הדם במקום שעושין בו מום דברי רבי מאיר וחכ"א [יא] אף במקום שעושה בו מום ובלבד שלא ישחט על אותו המום ר"ש אומר אף נשחט על אותו המום ר' יהודה אומר אפי' מת אין מקיזין לו את הדם מתני ליה ר' אלעזר לבריה ואמרי לה ר' חייא [יב] לבריה כמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה דתנן [יג]חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה ר"א אומר אם היתה [יד] במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע אם היתה מגולה יכסנה רבי יהושע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה אם היתה מכוסה יגלנה רבן גמליאל אומר [טו]לא יחדש בה דבר ר"מ כרבי אליעזר ורבנן כרבי יהושע ור' יהודה כרבן גמליאל ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר"מ [טז] התם דקא עביד בידים אבל הכא דגרמא כרבי יהושע סבירא ליה ועד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא [יז]שמא יבא אליהו ויטהרנה אבל הכא דאי שביק ליה מיית כרבנן סבירא ליה ועד כאן לא קאמרי רבנן הכא דאי שביק ליה מיית אבל התם [יח] שמא יבא אליהו ויטהרנה כר' אליעזר סבירא להו ועד כאן לא קאמר [יט] ר' יהודה הכא דקא עביד בידים אבל התם דגרמא כרבי יהושע ס"ל וע"כ לא קאמר רבן גמליאל התם דשמא יבא אליהו ויטהרנה אבל הכא דאי שביק ליה מיית כרבנן ס"ל ועוד הכא בקראי פליגי [כא] והכא בקראי פליגי [כב]דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הכל מודים [כג]במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב דכתיב [1]לא תאפה חמץ [2]ולא תעשה [כד] [כה]במסרס אחר מסרס שהוא חייב דכתיב [3]ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כורת חייב על נותק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב לא נחלקו אלא במטיל מום בבעל מום דר"מ סבר כל מום לא יהיה בו ורבנן [כו]סברי [4]תמים יהיה לרצון ורבי מאיר האי תמים יהיה לרצון מאי עביד ליה מיבעי ליה למעוטי בעל מום מעיקרו בעל מום מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא הוא אלא למעוטי פסולי המוקדשין לאחר פדיונן סד"א הואיל ואסירי בגיזה ועבודה [כז] במומין נמי ליתסרו קמ"ל ורבנן נמי הכתיב כל מום לא יהיה בו לגרמא הוא דאתי [כח]דתניא מום לא יהיה בו אין לי אלא

ולא תהא רחויה לכלום: **אלא שמא יבא אליהו.** וימר שלא נגעה בה טומאה: **הכל מודים.** רבנן נמי אע"ג דפליגי בבכור שאחזו דם דלא הוי מ[כט] המקיז דם מטיל[ל] מום בבעל מום דאין לך בעל מום גדול בימנו שהרי כולהו מודו במנחות שהמחמץ אחר מחמץ כגון אם לא האחד בחימוץ ואפילו אחר שניסם חייבין דכתיב (ויקרא ו) לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ (שם ג) ודרשינן במנחות (דף נה:) אפייה בכולן [לא] [מ] בל תעשה חמץ למה יצאת מה אפייה מיוחדת שהיא תעשה תעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה יחידי: **מסרס אחר מסרס.** בבהמת חולין נמי אם כרת האחד הציפים ועדיין הם בכים ובא חבירו ונתקן מן הכים והשליכן שניהם חייבין: **אם על כורת חייב.** דכתיב בתריה [ויקרא כב] ובאתרלכם לא תעשו: **על נותק.** שנותקו ומשליכו לא כל שכן: **בבעל מום.** כגון הלי בכור שאחזו דם: **כל מום לא יהיה בו.** וקרי ביה [לא] [לב] יהיה בו שלא יטיל מום ומדהוה ליה למיכתב מום וכתיב כל מום לרבות אפילו בעל מום שלא יטיל בו מום אחר: **ורבנן סברי.** דרשינן כוליה קרא [שם] תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו דמשמע תמים הראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו אבל בעל מום לא

ור"א בר"ש. דמתמיר בפסולי המוקדשין לאחר שחיטה מי ליה הא דתנן [לא.] ממכרין באיטליז אלמא לאו בקדושתייהו קיימי ומשום הא רווחא דהקדש [לב] דכיון דזימנין דטפי [לג] ופריק מעיקרא כדאמרן שרי ליה מר ס"ג ליטרי להרגיל משום רווחא דהקדש דכיון [לד] דימכור העור ביוקר טפי [לה] ופריק מעיקרא: [לו] **פגם בבשר.** וליכא רווחא בבשר כולי האי שהרי מתחך [לז] את הבשר ופושטה עם העור: **במערבא אמרי.** לעיל קאי. כלומר לעולם דברי הכל היא דאסור להרגיל דבזמן גדול הוא שנראה כעובד עבודה בקדשים [לח] שמוכרין העור לצורך מפות כשהוא עדיין על הקדשים: **שמא יגדלו [לט] עדרים עדרים.** כלומר דברי הכל אסור להרגיל דאי שרית ליה אתי לאהוייה מלאחוט עד שימלא בני אדם המבקשים עורות שלימים ובין כך ובין כך יגדל עדרים מפסולי המוקדשין ואתי בהו לידי תקלה לגיזה ועבודה: **מתני' שאחזו דם.** אפידנדו"ר: **אפי' מת.** אם לא יקיזוהו **אין מקיזין לו את הדם.** ואפי' במקום שאין עושין [מ] מום דיכול לחזור ולהתרפאות המכה והכי מפרש בפ"ק דפסחים [יא.] מתוך שאדם בהול על ממונו לא שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למיעבד במקום שעושה בו מום: **יקיז ובלבד שלא יעשה מום.** שלא יחתוך ושלא יפגום את אזנו ואת ריב שפתיו שאין עתיד לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן כ"ש לי לא שרית ליה במקום שאין עושה [מא] מום אתי למיעבד במקום מום: **לא ישחט עליו.** במום הזה הואיל [מב] והטילו עד שיפול בו מום אחר [מג]: **יקיז אף במקום שעושה מום.** דסבר ר"ש דבר שאין מתכוין מותר: **גמ' וחכ"א יקיז אף במקום שעושה מום.** אם צריך להקיז מאותו אבר [מד] ולא ייחבו שימות: **תורפה.** במקום [מה] גילוי ואינו שימות: **רבי יהושע אומר כו'.** מעכשיו אינה רואיה לאכילה שמא טומאה היא ולא לזילוף שמא טהורה ואסור לאבדה אלכך יגלנה ותיטמא ותהא רואיה לזילוף: **ר"מ.** דאוסר לקלקלו [מו] ומתיר לתקנו אם יכול לעשותו בלא מום [מז] קאמר דיקיז שלא ימות כר"ש דאסור לגרום לה טומאה אלא מלגיעה שלא תיטמא: **ורבנן.** דסרו להטיל מום קודש שימות כדי שיראה לאכילה כר' יהושע דאמר יגרום לה טומאה כדי [מח] שיראה לזילוף ור' יהודה דאמר אע"ג דמית ואזיל לאיבוד לא יקלקלנו ולא יתקננו כר"ג דאמר לא יתקננה ולא יקלקלנה: **דקעביד בידים.** שמטיל בו מום הלכך ימות מעצמו ולא יטיל בו מום: **דגרמא.** בעצמא שמניחה במקום התורפה וגורם לה טומאה: **כר' יהושע ס"ל.** [מז] דמתיר שיגרום לה טומאה ותהא רואיה לזלף משיניחנה

בו מום. דייש אזנו ועינו ולא הדר בריא (שם). **ובלבד שלא ישחט על אותו המום.** עד שיהא בו מום מעצמו, דבכור אינו נאכל בתוך עד שיהא בו מום, ואהאי לא שחטו דלמא אתי לאעלעוי (שם ובש"ס). ר"ש אומר אף נשחט על אותו המום. ר"ש לטעמיה דאמר (שבת קנב.) דבר שאין מתכוין מותר, וזה לא נתכוין להטילו בו מום עד מנת לאזמנו עליו (מנחות שם). ר' יהודה אומר אפילו מת. אם לא יקיזנו, אין מקיזין לו את הדם. בס"ק דפסחים (יא.) מפרש מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום אתי למיעבד במקום מום, ובמקום מום ס"ל לר' יהודה כר' מאיר דאסר: **שנולד בה ספק טומאה.** שנולד, שאירע, כגון שנכנס אדם טמא לשם, ספק נגע בה ספק לא נגע (פסחים טו.). **במקום התורפה.** הסקר (שם). **יניחנה במקום המוצנע.** עדיין מוחכר על שמיכה, וטעמא מפרש (לקמן לד.) אם משמרת תרומותי אתים בשמשמן, אחת שהוטרה ואחת לתמאה עדיין לא שימור (פסחים שם). **יניחנה במקום התורפה.** כלומר אם רלה יטול לגרוס לה טומאה, דקסבר יש אם למקודש ותרומתי כתיב (שם). **הכל מודים.** אע"פ שנמלקו בבכור שאחזו דם לי מקיזין לו אין מקיזין, דהוי מטיל מום בבעל מום ואיכא למאן דאמר דאסור להקיזו ולעשות בו מום (שבת קיא.) דלאן לך מום גדול מזה שהרי ימות (מנחות נו:). **במחמץ אחר מחמץ.** בנמנות, כלומר כל המסייענין בחימוץ, כגון עורך אחר אלא ואופה אחר עורך כולן חייבין (שם) שכל עשיותיה של מנחה נאסרו בחימוץ (שבת קיא.). **במסרס אחר מסרס.** אפילו בבהמה חולין, דכתיב (ויקרא כב) ובאתרלכם לא תעשו, ואם בא אחד הציפים הנינתן חולין בכים ובא אחר ונתקן לגמרי חייב בה (מנחות שם). **אם על כורת חייב.** שאינו נותקן לגמרי אלא מותקן ומלויין בכים ובא אחר ונתקן לגמרי חייב בה (מנחות שם). **תמים יהיה לרצון.** כתיב בריאה דקרא, ומשמע דאפילו בבעל מום לא יקן מום אחר (מנחות שם). **כל מום.** כל ריבויא הוא ומשמע דאפילו בבעל מום לא יקן מום אחר (שבת שם). **תמים יהיה לרצון.** כתיב בריאה דקרא, ומשמע דאפילו בבעל מום לא יקן מום אחר (מנחות שם). **כל מום.** כל ריבויא הוא ומשמע דאפילו בבעל מום לא יקן מום אחר (מנחות

אלא שלא יתן בו מום [א]מנין שלא יביא דבילה ובצק ויניחנה על האוזן כדי שיבא [ב] כלב ויאכלנה ת"ל [1]כל מום [ג] אחד מום ואחד כל מום הבא בקראי פליגי [ד]דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר ר"ל וכן אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה [2]ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי ר"א סבר [3]בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומ' טהורה ואחת תרומ' תלויה ואמר רחמנא עביד לה שימור ורבי יהושע תרומתי כתיב למימרא דר' אליעזר סבר יש אם למקרא [ה]ורמינהי [3]בבגדו בה [ו]כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה דברי ר"ע ר"א אומר כיון שבגד בה שוב אינו רשאי למוכרה אלא הכא [ז] בהא קמיפלגי ר' יהושע סבר הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך לא תשמור ור"א הא נמי ראויה היא שמא יבוא אליהו ויטהרנה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש מתקיף לה ר"נ בר יצחק הי ר"ש אילימא ר"ש דמתני' [ח] עד השתא לא אשמעינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר והא [ט]ר' חייא בר אשי אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חנין בר אשי אמר שמואל הלכה כר"ש ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר"ש אלא ר"ש דברייתא ורב שישא בריה דרב אידי מתני לה בהדיא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש דברייתא: **מתני'** הצורם אוזן [י] בבכור הרי זה לא ישחוט עולמית דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים [יא] נולד בו מום אחר ישחוט עליו: **גמ'** ומי קנים רבי אליעזר לעולם ורמינהי [יב] מי שהיתה לו בהרת ונקצצה

[יג] **אחד** מום ואחד כל מום. ואפי' הני תנאי דלא דרשי כל בפרק אלו עובדין (פסחים מג.): אפשר דהכא דרשי [יד] שיש [טו] ענין כדפי' התם: **אחת** תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה. וא"ת דבפ' במה מדליקין (שבת כה. ופס) אמרי' [יז] ואחת טמאה ואמר רחמנא שלך תהא להסקה תחת תבשילך והיכי נפקי מקרא שלא תרומות טהורה וטמאה ותלויה וי"ל משום דכתיב נתתי לך משמרת תרומתי דקאי תרומתי אלך ומשמרת דלך שייך אטמאה לרבוייה להיתר הנאה [יח] ומשמרת שייך בתלויה [יט] דבעיא שימור: **ורבי** יהושע תרומתי כתיב. וא"ת לר' יהושע כיון דלא אייר קרא בשתי תרומות מנליה דטמאה שריא בהנאה וי"ל דנפק משאר דרשות דהתם בפרק במה מדליקין (ג"ז שם) ממנו אי אתה מבעיר כו' או מנו ולא לאורו מכלל דבשת אורו [טו] הוא: **ורמינהו** בבגדו בה בו'. פי' בקונטרס דגרס כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה דברי ר"ע ר"א אומר כיון שבגד בה כו' וכפ"ק דקדושין (דף יח.): הכא לאי' מן המכילתא דגרס בדברי ר"ע כיון שפירש טליתו [טז] ודר' אליעזר ליתא התם וברוב ספריס ישנים גרסינן איפכא כאן ובקדושין (ג"ז שם) [יז] ועוד דלגירסת הקונטרס מקדים דברי ר"ע לדברי ר"א שהיה רבו ועוד כתוב ברוב ספריס בבגדו בה בבגדו בה תרי זימני כיון שפירש טליתו ועוד היכי משמע ליה לר"א המסורת לשון בגידה משום דכתיב בבגדו בלא יו"ד ה"נ לא כתיב [יח] בוי"ו ואע"ג דבלא וי"ו [יט] אתה קורא קמץ כדפירש בקונטרס [כ] כשמעו כשמעס (בראשית לד) באמרס (אסתר ז) כעבדס (מלכים ב ג) ה"נ כי הוי לשון בגד וטלית [כא] אין רגילות לכתוב יו"ד באמצע [כא] של פעולה ועוד בהיא שמעתין בקדושין בסמוך כתוב בכל הספריס ישנים ולר"ע בר יצחק דאמר (א) מעות הראשונות לקדושין נתנו במאי מוקים לה כר"ע דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי למזבן אבל לשפחות אחר אישות מצי מיזבן ליה ולפי' הקונטרס לריך להגיה ר"א ונראה לר"ת דגרסינן כיון שפירש טליתו כו' דברי ר"א ר' עקיבא אומר כיון שבגד [כב] והשתא הוי לשון בגידה דאי לשון בגד וטלית הוי לן למקרי בבגדו (ב) בגיירי [כג] ואע"ג דקרינן ותתפשהו בבגדו (בראשית לט) דשאני הכא דאיכא למיטעי והמסורת משמע טפי לשון בגד וטלית מלשון בגידה מדכתיב בבגדו בלא יו"ד ולכך אומר [כד] הברייתא תרי זימני בבגדו [כה] כיון שפירש טליתו כו' היה לך לכתוב בביגדו ביו"ד דלא ליתי למיטעי וכתיב בבגדו בלא יו"ד לומר כיון שפירש טליתו דברי ר"ע הסופר (ג) חיסר ולילג ר"א וגם כל מילתיה דר"ע ובדר"נ בר יצחק גרסינן מוקי לה כר"ע כמו שכתוב בכל הספריס ישנים וקלת קשיא הא דפריך התם בקדושין אלא דקידשה אביה מי מצי מזבן לה והא אין אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות [כו] כהך קושיא אליבא דר"א דשמותי הוא וי"ל דפשיטא לן שכן הלכה משום דרבנן דר"ש ור"ש גופיה דהתם דקיימי כוותיה ואמרי אבל לא לשפחות אחר אישות. **אילימא** ר"ש דמתני' עד השתא **לא אשמעינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר.** תימה אטו מי שרי ר"ש משום דאין מתכוין הא אפי' במקום שא"א שלא יעשה מוס נמי שרי [כז] דעושה מוס במתכוין כדאמר לעיל דבקראי פליגי ושרי משום דכתיב (ויקרא כב) תמים יהיה לרצון אבל מטיל [כח] בבעל מום שרי ובפ' כל המנחות בחות מלה (מנחות נו.): מפרש נמי טעמייהו מקראי ולפי' הקונ' דלעיל בפרק הלוקח בהמה (דף כה.). גבי שתי שערות של פרה שעיקרן מאדים וראשן משחיר [כט] וקאמר ר' יוסי בן המשולש גוזז במספריס ואינו חושש ופי' בקונט' דחשיב אין מתכוין משום דאין מתכוין לגיזה אלא לתקן את הפרה ניחא נמי הכא דאין מתכוין [ל] משום הטלת מום אלא משום רפואה ולהכי פריך אמאי איצטריך ליה לשמואל לפסוק כר"ש דאפי' הוה אסר מטיל מום בבעל מום הוי שרי הכא משום דאין אלא לרפואה ושמואל אית ליה דבר שאין מתכוין מותר ומיהו א"א לקייס פי' הקונ' כדפרישית לעיל בפ' הלוקח בהמה (ג"ז שם). ונראה לפרש הכא דבתרתי פליגי דבברייתא פליגי במטיל מום בבעל מום שאמזו דם ביותר וא"א לו להתרפאות בלא הקזה שלא יעמוד כדאמר לעיל דאי שביק ליה מיית דאז חשיב מום ואפי' לא מיית נמי כיון שלעולם לא יצא מאחוזת דם אם לא [לא] יקיזנו במקום שעושה מום חשיב כבעל מום והשתא ר"מ אסר במקום שעושה מום דקסבר [לב] כו' לא יהיה בו אפי' בבעל מום וחכמים שרו משום דכתיב תמים יהיה לרצון ובלבד שלא ישחט על אותו מום דגזר אטו היכא דלא מיית בלא עשיית מום דחשיב כתם או אטו היכא דיכול להתרפאות בהקזה במקום אחין [לג] אתה עושה מום ור"ש שרי אף לשחוט דלא גזר ור' יהודה אסר אף במקום אחין עושה מום כדמפרש בפ"ק דפסחים (דף יא.): דמעתה אדם בהול על ממונו אי שרית במקום אחין עושה מום אתי למיעבד במקום שעושה מום ובמתניתין היא פלוגתא אחרת [לד] דר' יהודה קאמר בכור שאחזו דם אפי' מת אין מקיזין בשום ענין כדפרישית וחכ"א יקיז אפי' בין מת בין לא מת ובלבד שלא יעשה בו מום כלומר שיזהר בהקזתו שלא יוכל לבא לידי מום כשיקיז סמוך לאחוז או לגיב שפתים או לחוטם דקסבר דבר שאין מתכוין אסור והיכא דלא מיית דאז חשיב בעל מום אסור ר"ש אומר יקיז [לה] אע"פ שהוא עושה מום שהוא יכול לבא לידי עשיית מום לדבר שאין מתכוין מותר ולשון המשנה משמע ליה כמו שפירשנו מדלא נקט מקום שעושה בו מום ומקום שאין עושה בו מום כדנקטי בברייתא וא"ת וכיון דאחוזת דם חשיב כמום שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום א"כ לשחוט עילויה וי"ל דמדרבנן אסור לאתי לאיחלופי בתם א"נ חשיב כמו [לו] [מום] עובר שיש לו רפואה: **ומי** קנים ר"א לעולם ורמינהי מי שהיתה לו.[לז] כמה שמעתתא מוכחא לגרס אחון של בכור [לח] קנסא הוא ובסמוך נמי קאמר בהאי מומא אסור כו' המטיל מום בבכור ואוכלו עובר בשאמר לא תאכל כל תועבה אלמא דמדאורייתא אסור [מ] (וי"ל) דבסמוך [מא] אשכחן ליה קנסא לרבנן

דר"י כו' מתיבת והיכא עד תיבת ר"ש נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: [לא] יקיז אפילו במקום שהוא עושה בו מום כלומר שהוא יכול: [לב] כמו מום עובר כיון שיש: [לג] לו כו' כוליה שמעתא: [לד] בכור וקונצ' בהרת קנסא: [לה] רבנן בהאי קציצה קנסוה רבנן: [לו] תניא לא תאכל כל תועבה ר"א אומר מנין לצורם אזן בכור ואכלו ממנו עובר בלא תעשה ת"ל לא תאכל כל תועבה אלמא דמדאורייתא: [מא] דבסמוך מחשיבנן ליה:

מסורת הש"ס

(א) יבמות עד. ע"ש שבת כה. ע"ש, ב) קדושין יח: וש"נ, ג) שבת קיח: [לעיל כה.], ד) נגעים פ"ז מ"ב, ה) [מכלן שיך עוד לדף לג.:], ו) במומן ל"ש, ז) ע"כשיך לשם, ח) [ל"ל כמו בשמעו את דברי האלה (דברים כט) וכ"ה בכש"ר בקדושין], ט) [שהוא עושה], י) נ"ל שיש סברא לרבות כדפרשתי התם ל"ק, כ) ועוד דלון ל"ק, ל) נ"ל והך קושיא קאי אליביה ל"ק, מ) דהא יש ל"ק, נ) ובסמוך אשכחן דקנסא היא לרבנן וי"ל דסברי ל"ק,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומימרי וכו' ולר"ע כר יצחק דאמר אפילו לר' יוסי ב"ר יהודה מעות הראשונות וכו' למזבן לה אבל: (ב) בא"ד הוה לן למקרי בבגדו בבגו"ל דשאני היכא דאיכא למיטעי והמסורת כל"ל: (ג) בא"ד הסופר טעה ודילג ר"ל וגם וכו' דהך קושיא אליבא דר"א היא דשמותי וכו' דהתם קיימי כוותיה:

גליון הש"ם

גמ' עד השתא לא אשמעינן שמואל. עיין שבת דף קיד ע"ב תוס' ד"ה ת"ל:

מוסף רש"י

אלא שלא יתן בו מום כו'. אי כתב מום ולא כתב כל, לא היה לו לאסור גרמא אלא נתינת מום ממש, אבל עכשיו אמר מום לאסור נתינת מום ממש, ואמר כל מום לאסור גרמא (ביצה כז:). **בבגדו בה.** לעם נכרי, דהייט לשפחות, לא יעשו אחר שפחות אחר אישות עליהו אחין עליה לשם יעוד אם גירשה בגט ומזיקה אצל אביה (קדושין יח:). יש אם למקרא, בבגדו קרינא כמו ותתפשהו בבגדו (שם). **כיון שבגד בה כו'.** יש אם למסורת, בבגדו כתיב ולא בביגדו, אין הכתב מורה בלא יו"ד, ונקודה שתתפס הביי"ת במקום יו"ד משמעת, אבל לפי מה שנכתב היה לו לקרות מטף קמץ בבגדו לשון בגידה, כמו שאתה קורא בשמעו את דברי האלה (שם).

רבינו גרשום

אמר מום בדבירים ואמר כל מום שלא יגרום: ור"ש סבר תרומתי כתיב כלומר דתרומה טהורה בעיא שימור ולא תלויה: דר' אליעזר סבר יש אם למקרא. כדקרינן ליה תרומתי; ורמינהו בבגדו בה. (ג) כיון שפרש טליתו עליה לשום יעוד שוב אינו רשאי למוכרה אלמא דאזיל אחר מסורת דפשטיה דקרא הוי לשון בגידה כלומר כיון שובר בה שמכרה פעם אחת שוב אינו רשאי למכרה: ור' אליעזר דריש בתר מסורת לשון בגד טלית דאי כפשטיה מיסתייה למימר בבגד בה מדכתיב בבגדו היינו בגד והא מילתא קשיא להההיא דגמרינן במסכת קדושין דהתם קאמר במאי קא מיפלגי ר' אליעזר סבר יש אם למקרא ס"א משמיה דר' יצחק האור' ז"ל כיון שבגד בה שוב אין לאביה רשות בה דברי ר' אליעזר אלמא קסבר יש אם למסורת למאי דכתיב בבגדו ולא כדקרינן בבגדו. וקשיא נמי להאי דקידושין דהתם אמר ר' אליעזר דכיון שפירש טליתו וקאמר יש שם למקרא אלא בלך פליגי ואני הנה נתתי לך: דהראיה לך שהיא טהורה שמור: הלכה כר' שמעון. דברייתא דאמר אף נשחט על אותו המום. טעמא דרבן גמליאל דאמר לא יחדש בה דבר היינו כר' אליעזר שמא יבא אליהו ויטהרם: הצורם. הפוגם במתכוין הרי זה לא ישחוט עולמית דקנסינן ליה: וחכ"א. לא ישחוט על זה אבל כשנולד בו מום אחר

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ב מהל' כלאים הל' ח סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שיג סעיף ח:

כג ב מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה יד ופי"א הלכה ח טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' יט בסג"ה: כד ג מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה יג ועי' כ"מ:

כה ד מיי' פ"ב מהלכות כלאים הל' ז סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שיג סעיף ח:

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי יַקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לְפֶלֶא נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ: ויקרא כב כא
2. וְדִבַּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחֹק עוֹלָם:
במדבר יח ח
3. אם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנָיִךְ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ: שמות כא ח

לעזי רש"י

אנקרניי"ר [אינקרניי"ר]. לחרוץ (חריץ).

שיטה מקובצת

(א) שיבא הכלב: (ב) מום אמר מום ואמר כל מום התם בקראי פליגי: (ג) הכא בלך קמיפלגי דכתיב ואני נתתי לך משמרת ר"י: (ד) אזן בכור: (ה) וחכ"א כשיולד בו: (ו) מה"ד במומן נמי [ליתסרו] לגרמא לבכור תם אבל בבעל מום מותר לעשות בו מום בידים: (ז) [כיון שפירש טליתו וכו' ה"נ כיון שפי' טליתו עליה אינו רשאי למוכרה דברי ר"ע ר"א אומר כיון שבגד בה שוב אינו רשאי למוכרה): (ח) כשמעו כשמעס כאמרס כעבדס ודרדיש ביה הס"ד ומה"ד כיון: (ט) ול"ל לשמואל תו: (י) מה"ד אמר מום ואמר כל: (יא) דהכא דרשי שיש שנינים: (יב) אמרי' אחת תרומה טהורה ואחת: (יג) הנאה דאתלויה לא שייך דאינה ראויה לכלום ומשמרת: (יד) בתלויה לומר דבעיא: (טו) אורו היא הס"ד: (טז) טליתו וי"ל דלרבי אליעזר ליתא התם וקשה דברוב ספרים: (יז) טליתו כו' ועוד: (יח) כתיב בבובגדו בוי"ו: (יט) וי"ו נמי אתה: (כ) בקונטרס כמו שמעו: (כא) באמצע אותיות של: (כב) שבגד ודייק דהמקרא הוי: (כג) בציריי דמבגד יאמרו בגדו כמו מגגד נגדו ומחלב חלבו ואע"ג כו' בבבגדו בחירק ולא קרינן בבבגדו בצרי שאני הכא: (כד) אומר בתחלת הברייתא: (כה) בבבגדו בה בבגדו בה כיון שפירש טליתו כו' פי' היה לו לכתוב: (כו) אישות דהך קושיא כו' וי"ל דפשיט לו שכן: (כז) שרי ואע"ג דעושה: (כח) מטיל מום בבעל: (כט) משחיר דקאמר ר' יוסי: (ל) דאין מתכוין אלא משום: (לא) לא שיקיזנו במקום: (לב) דקסבר כל מום לא יהיה בו: (לג) שאין עושה תיבת אתה נמחק: (לד) אחרת ומיירי שאחזו דם בענין זה שלא יצוח אם לא יקיזו לו הלכך לא חשיב בעל מום ואין כאן מטיל מום בבעל מום ופליגי באין מתכוין

(ב) גירסת רבינו גרשום התוספות בד"ה אילימא.

לד: כל פסולי המוקדשין פרק חמישי בכורות

לרבנן דסברי כאחרים דדרשי התם בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר לו בביכול בשר בחלב כדקאמר בפ׳ כל הבשר (חולין קיד:) ואין לאסור שחיטה על אותו מוס מלא תאכל כל תועבה כמו בשר בחלב וכלאי זרעים ומעשה שבת שיש לחלק וא״ת ולר״א דלא מפליג מאי פריך עליה מבהרת דגבי צורת אוזן בבכור דאסור מדאורייתא עד שיולד מוס אחר יש לנו לקנסו כשנולד בו מוס אבל קונך בהרת דמדאורייתא טהור מיד [ז] שנקנך עד שיולד נגע אחר וי״ל דאפ״ה לא היה [ח] לנו לקנוס במוס עולמית אלא עד מוס שלישי או רביעי א״נ נהי דאי יפיר ר״ח לשחוט במוס אחר אין כאן קנס מ״מ לא היה [ט] לנו לקנוס במוס שלא עשה בו עבירה כי היכי דלא קנים בנגע אחר א״נ [י]

דספרי אסמכתא בעלמא הוא:

עד שתפרח בבולו. בכל הספרים [יא] [כתוב] עד שתתמעט בהרתו מכגרים אבל במס׳ נגעים ליתיה כדפי׳ בקונט׳ ואומר רבי דאי גרסינן לי׳ ה״פ שאם קללה [יב] ונעשה כבגרים ומה שייר נתרפא מקצתו מעצמו שאפי׳ היה בו מה שנקללה לא היה בו כגרים: **מקמייתא** טהר לי׳ **לבתרייתא נטרי׳** ליה ז׳ ימי המשתה. וא״ת והא [יג] בעי תגלחת ופריס ואסור בתשמיש המטה כל ימי ספורו וי״ל כגון שלא היה אלא מצורע מוסגר א״נ אפילו [יד] מוחלט נהי דכי קלן טומא מדרבנן מ״מ שרי לעשות תגלחת ופריס ולמנות ימי ספורו וליטהר מן התורה ומיהו כפרתו א״א להביא דאיהו יכול להכניס ידיו להחזות כל זמן דטומא מדרבנן כדאמר (פסחים דף כב.) אע״פ שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס דלא התירו אלא משום פסח: [טו] **בעא** מיניה ר׳ ירמיה מר׳ זירא צורם אוזן בבור ומת מהו שיקנסו בנו אחריו. בפרק השולח (גיטין מד.) נקט תחלה הבעיא דמוכר עבדו ובמו״ק בפרק מי שהפך (דף יב:) נקט בכוון מלאכתו ובכל דוכתי עביד אם תימצי לומר [טז] מאילך ואקולהו פשיט תיתוה משדה שנתקווצה ואומר רבי דשלשתם שאל בבת אחת והש״ס קבע כל אחת במקומה כפי מה ששייכת ויש ספרים שכתוב במ״ק (שם) בעא מייניה רבא מר״ג אבל

ונקצצה [א]טהור קצצה [ב] מתכוין רבי אליעזר אומר לכשיולד לו נגע אחר יטהר הימנו וחכ״א עד [ג] שתפרח בבולו או עד שתמעט בהרתו מכגרים רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו כי קנים ר׳ אליעזר בממונו בגופו לא קנים ממונו איכא למימר דאתי למיעבד [ד] גופו מי איכא למימר דאתי למיעבד [ה] אמר רבא דר׳ אליעזר אדרבי אליעזר קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא דר׳ אליעזר אדרבי אליעזר לא קשיא כדשנינן רבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא במאי דעבד קנסוה הכא [ו] במאי דעבד קנסוה במאי איכוין למישרייה בהאי מומא [ז] בהאי מומא קנסוה רבנן דבהאי מומא לא לישתרי ליה והכא במאי דעבד קנסוה [ח] איכוין לטהורי נפשיה בהאי קציצה בהאי קציצה קנסוה רבנן בעי רב פפא יטהר תנן או ויטהר תנן למאי נפקא מינה לחתן שנראה בו נגע דתנן [ט] חתן ישנראה בו נגע נותנין לו ז׳ [י] ימים לו ולאצטליתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל אי אמרת יטהר תנן מקמייתא טהר ליה לבתרייתא נטרין ליה ז׳ ימי משתה אלא אי אמרת ויטהר תנן סוף סוף כי לא מטמיא לבתרייתא הא מיטמא וקאי מקמייתא מאי תיקו [כ]בעי מיניה ר׳ ירמיה מר׳ זירא צורם אוזן בבכור ומת מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר [כא]מוכר עבדו לעובדי כוכבים ומת קנסון בנו אחריו דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות אם תימצי לומר [כב]כוון מלאכתו במועד ומת לא קנסו בנו אחריו משום דלא [כג] עבדא לאיסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה או דלמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה א״ל תניתוה [כד] שדה שנתקווצה בשביעית תזרע למוצאי שביעית [כה]ניטייבה נידיירה לא תזרע למוצאי שביעית ואמר [כו] (רב אסי) בר׳ חנינא נקטינן הטיבה ומת [כז]בנו זורעה אלמא לדידיה קנסו רבנן [כח]לבריה לא קנסו רבנן [כט] אמר אביי נקטינן טימא

ונקללה. שלא נתכוין לקללה: **לכשיולד לו נגע אחר.** שהרי הוא עכשיו טמא ומנוגע: **יטהר.** מן הראשונה והולכין אחר זו ואם ירפא מזו טהור מכולם דליגלגלי מילתא דאי [כ] [כז] (נמי) הוי קמייתא מיתסי נמי כי האי: **עד שתפרח בבולו.** נגע האחרון וליכא למיחש למידי דהא אי הוה ביה קמא השתא נמי הוה טהור כדכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע וגו׳: **או עד שתמעט בהרתו.** הראשונה מכגרים הוה ביה שקללה אבל אי בשעה שקללה הוה ביה שיעור נגע אין לו טהרה עולמית [כח] דקנסין ליה לעולם [כט]: **בממונו אתי ליה למיעבד.** ממה נפשך דסבר אטיל בו מוס ואם יתירוהו לי בכך הרי נשכרתי ואם לאו מה הפסדתי אם אמתין [ל] למוס [לא] אחר בלא״ה נמי הייתי ממתין עד שיפול מוס הלכך קנסינן ליה [לב] אפי׳ יפול בו מוס אחר כי היכי דלא ליתי ולעביד: **בגופו מי איכא למימר.** דמנחי׳ לספיקא וליקון אי לא קנסינן ליה לעולם הא ודאי לא עביד [לג] דחייס שמא נגע אחר לא יוולד לו לעולם ולא [לד] אטהר לעולם ואפי׳ אם יוולד מה אהני [לה] לו בקלילה הרי הוא נגוע כבתחלה מוטב לו להניח את זה שמא [לו] ירפא: **בהאי מומא.** לא מיסתברי ליה עד שיוולד לו אחר: **בהאי** [לז] **קלילה** [לח] . וכיון דהך קלילה אינה מועלת לטהרו נמצא טומא עולמית דחשבינן לנגע כמאן דליתיה דמי יימר דאי הוה ביה הוה מיתסי [לט]: **יטהר תנן.** דמשמע מיד כשיוולד בו נגע אחר יטהר מן הראשונה: **או ויטהר תנן.** דמשמע כשיוולד [מ] נגע אחר ויטהר ממנו מן האחרון אז יטהר מן הראשון: **למאי נפקא מינה.** הא א״נ יטהר תנן הא טמא הוא מן האחרון עד [מא] שתרפא [מב] (ממה נפשך) וממה נפשך טומאה שייכת ביה: **לחתן שנולד בו נגע.** דנגע האחרון נולד לו בימי חתנות: **נותנין לו.** שלא יראה כהן את הנגע [מג] דכל כמה דלא חזי ליה כהן ולא מטמא ליה לא הוי טמא דבכהן תלה רחמנא: **לאיצטליתו.** טליתו אם נולדו בה נגעי בגדים: **מקמייתא טהר ליה.** מיד כשנולד זה ומזה אינו טמא דנטרינן ליה יומי דחתונה או של רגל לכל אדם. אלא אי ויטהר תנן סוף סוף לא מהני ליה מידי הא דנטרינן ליה דאינו טיהור מראשונה עד שתתרפא אחרונה: **ומת.** הלורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית: **אם תימצי לומר.** דהמוכר עבדו לעובד כוכבים דקיימא לן קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ומיבעיא לן התם אם מת המוכר מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר ומיפשטא בההיא דקונסין התם דיגא הוא דכל יומא מפקע ליה ממצות: **ואם תימצי לומר.** הא דאמרינן במ״ק (דף יב:) המכוין [מד] מלאכתו במועד דמינח כרמו לבצור ואומר במועד אבלינה שהרי דבר האבוד הוא והתירוהו חכמים במועד תאבד ולא יבלרנה הואיל ולכך נתכוין ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבלרנה במועד. ואם תימצי לומר [מה] התם הוא דלא קנסינן לבנו [מו] דהא לא עביד אפיו איסורא דהא מת קודם המועד: **אבל הכא.** עביד איסורא דמטיל מוס בקדשים: **לממוניה.** לבכור: **שנתקווצה.** שנטל קוליה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה: **תזרע למוצאי שביעית.** דליכא למיקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה: **ניטייבה.** מזבלה ע״י עגלות ומשאות של זבל: **נידיירה.** על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי לזבלה: **לא תזרע.** דקנסינן לעבד עבודה חשובה בשביעית: טימא

משמע בירושלמי על [מז] המשנה תמן אסורים כשנטלו קוליה משמע דמוקי לה בתלושין: **ניטייבה.** בירושלמי מפרש איזהו טיוב כל [מח] העם פעם אחת חורשין והוא חורש שתי פעמים: **הטיבה** ומת בנו זורעה. אם שלי טיוב מדרבנן קשה היכי פשיט לורש אוזן בכור דאורייתא ואם הוא נמי דאורייתא קשה בגיטין (דף מד:) דפשיט [מט] מייניה גבי עבד (עברי) לימא שאני הכא דחמיר משום דמפקע ליה ממצות וי״ל דקסבר שרשי להמיר בשביעית יותר מכולם כדאמר בקדושין (דף כ.) כמה קשה אבקה של שביעית: גליל

לרבנן דסברי כאחרים דדרשי התם בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר לו בביכול בשר בחלב כדקאמר בפ׳ כל הבשר (חולין קיד:) ואין לאסור שחיטה על אותו מוס מלא תאכל כל תועבה כמו בשר בחלב וכלאי זרעים ומעשה שבת שיש לחלק וא״ת ולר״א דלא מפליג מאי פריך עליה מבהרת דגבי צורת אוזן בבכור דאסור מדאורייתא עד שיולד מוס אחר יש לנו לקנסו כשנולד בו מוס אבל קונך בהרת דמדאורייתא טהור מיד [ז] שנקנך עד שיולד נגע אחר וי״ל דאפ״ה לא היה [ח] לנו לקנוס במוס עולמית אלא עד מוס שלישי או רביעי א״נ נהי דאי יפיר ר״ח לשחוט במוס אחר אין כאן קנס מ״מ לא היה [ט] לנו לקנוס במוס שלא עשה בו עבירה כי היכי דלא קנים בנגע אחר א״נ [י]

דספרי אסמכתא בעלמא הוא:

עד שתפרח בבולו. בכל הספרים [יא] [כתוב] עד שתתמעט בהרתו מכגרים אבל במס׳ נגעים ליתיה כדפי׳ בקונט׳ ואומר רבי דאי גרסינן לי׳ ה״פ שאם קללה [יב] ונעשה כבגרים ומה שייר נתרפא מקצתו מעצמו שאפי׳ היה בו מה שנקללה לא היה בו כגרים: **מקמייתא** טהר לי׳ **לבתרייתא נטרי׳** ליה ז׳ ימי המשתה. וא״ת והא [יג] בעי תגלחת ופריס ואסור בתשמיש המטה כל ימי ספורו וי״ל כגון שלא היה אלא מצורע מוסגר א״נ אפילו [יד] מוחלט נהי דכי קלן טומא מדרבנן מ״מ שרי לעשות תגלחת ופריס ולמנות ימי ספורו וליטהר מן התורה ומיהו כפרתו א״א להביא דאיהו יכול להכניס ידיו להחזות כל זמן דטומא מדרבנן כדאמר (פסחים דף כב.) אע״פ שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס דלא התירו אלא משום פסח: [טו] **בעא** מיניה ר׳ ירמיה מר׳ זירא צורם אוזן בבור ומת מהו שיקנסו בנו אחריו. בפרק השולח (גיטין מד.) נקט תחלה הבעיא דמוכר עבדו ובמו״ק בפרק מי שהפך (דף יב:) נקט בכוון מלאכתו ובכל דוכתי עביד אם תימצי לומר [טז] מאילך ואקולהו פשיט תיתוה משדה שנתקווצה ואומר רבי דשלשתם שאל בבת אחת והש״ס קבע כל אחת במקומה כפי מה ששייכת ויש ספרים שכתוב במ״ק (שם) בעא מייניה רבא מר״ג אבל

ליה מידי הא דנטרינן ליה דאינו טיהור מראשונה עד שתתרפא אחרונה: **ומת.** הלורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית: **אם תימצי לומר.** דהמוכר עבדו לעובד כוכבים דקיימא לן קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ומיבעיא לן התם אם מת המוכר מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר ומיפשטא בההיא דקונסין התם דיגא הוא דכל יומא מפקע ליה ממצות: **ואם תימצי לומר.** הא דאמרינן במ״ק (דף יב:) המכוין [יד] מלאכתו במועד דמינח כרמו לבצור ואומר במועד אבלינה שהרי דבר האבוד הוא והתירוהו חכמים במועד תאבד ולא יבלרנה הואיל ולכך נתכוין ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבלרנה במועד. ואם תימצי לומר [יה] התם הוא דלא קנסינן לבנו [יו] דהא לא עביד אפיו איסורא דהא מת קודם המועד: **אבל הכא.** עביד איסורא דמטיל מוס בקדשים: **לממוניה.** לבכור: **שנתקווצה.** שנטל קוליה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה: **תזרע למוצאי שביעית.** דליכא למיקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה: **ניטייבה.** מזבלה ע״י עגלות ומשאות של זבל: **נידיירה.** על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי לזבלה: **לא תזרע.** דקנסינן לעבד עבודה חשובה בשביעית: טימא

שיטה מקובצת

א) קצצה במתכוין ר״: ב) למיעבד ממה נפשך גופו: ג) למיעבד ממה נפשך אמר: ד) קנסוה הכא במאי דעביד קנסוה במאי: ה) תיבות בהאי מומא נמחק: ו) קנסוה במאי איכוין: ז) ד׳ ימי משתה לו: ח) עביד לאיסורא: ט) רבנן ה״נ לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: י) דאי הואי השתא נגע קמא הוה קמייתא מיתסי תיבת נמי ל״ש: יא) עולמית עד שתפרח בבולו: יב) לעולם עד שיתמעט בהרתו לא גרסינן להא במסכת נגעים: יג) אמתין עד מוס אחר: יד) ליה לעולם אפילו: טו) עביד איניש כיון דקנים ליה עד שיולד לו נגע אחר דחייש: טז) ולא נטהר: יז) תיבת לו נמחק: יח) שמא יתרפא הס״ד: יט) בהאי קציצה לא מטהר וכיון: כ) מיתסי דלמא בתרא מיתסי קמא לא מיתסי הס״ד: כא) כשיולד בו נגע: כב) יתרפא וממה נפשך: כג) הנגע וכל כמה: כד) המכוין לעשות מלאכתו: כה) תיבות התם הוא נמחק: כו) לבנו דינא הוא דהא: כז) מיד דיינו שנקנוס עד: כח) לא היה לו לקנוס עולמית: כט) לא היה לו לקנוס: ל) א״נ דהיא דספרי: לא) גרסי׳ הכא או עד: לב) קצצה ומעיטה מכגרים ומה: לג) והא עדיין בעי: לד) אפילו הוה מוחלט: לה) בעי מיניה: לו) לומר מאינך ואכולהו: לז) קנסו הכא על תיבת דדלמא נרשם עליו קו להורות כי לפ״ד ראוי למחקן: לח) לומר בצורם לא קנסו משום דליכא הפקעת מצות כל יומא ויומא: לט) נקט בחנם חד: מ) שנטל קוציה ממנה: מא) גבי מודד זרדין: מב) תיבות בכל דיליה חייב ל״ש: מג) יפוי קרקע ואפילו מתכוין: מד) לחורשה ולזורעה: מה) על הך משנה דקאמר תמן מורין כשנטלו: מו) העם חורשין פעם א׳ והוא: מז) דפשיט מינה גבי עבד דבעי למימר הכא דחמיר:

רבינו גרשום

ישחט עליו: ונקצצה. מעצמה: וחכ״א. לעולם לא יטהר עד שתפרח בבולו בכל גופו הנגע השני דהשתא הוי טהור מדאורייתא דכתיב וכסתה הצרעת מראשו ועד רגליו וגו׳: או עד שתמעט בהרתו מכגרים. כלומר דההוא נגע ראשון דקציץ במתכוין אי לא הוה ביה כגריס דהיינו שיעור דאורייתא טהור מיד ואי הוה ביה כגריס לא יטהר עד שיולד בו נגע אחר ויפרח בבולו ור׳ אליעזר סבר אע״ג דהוא דקציץ הוה כגריס כיון שנולד בו מום אחר יטהר ממני טהר נמי מן הראשון. ולא בעי עד שתפרח בבולו אלמא דלא קנים ר׳ אליעזר הכא ורבנן קנסי: בממונו. בבכור קניס דאיכא למימר דאתי למעבד ביה מום ממה נפשך דסבר אי שרו ליה בההיא מומא שפיר ואי לא שרו ליה סבר השתא לא גרע כקודם לכן. דקודם לכן הוה אסורי למיכל והשתא נמי אסור גופו מי איכא למימר דאתי למעבד לקרץ לכתחלה ממה נפשך דמאי ממה נפשך איכא הכא אי קצץ ליה שמא יולד לו נגע אחר וכשיטהר ממנו יטהר גם מזה מוטב לו שלא יקרץ זה וימתין עד שיטהר מזה ויהיה טהור משיקצצנו וימתין עד שיולד לו אחר הלכך לא קניס ר׳ אליעזר דאע״ג אינש אחרינא לקרץ לכתחלה אבל בממונו בבכור קניס: דרבנן אדרבנן לא קשיא. דהכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון למשרייה בהאי מומא קנסוה רבנן דחשבינן לההוא מום כמאן דליתיה אבל כשיולד בו מום אחר ישחט עליו. והכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון לקצרץ ליטהר עצמו קנסוה רבנן דהוי כמאן דלא איקצץ דאפילו כשטהר מנגע שני חשבינן ליה לראשון דאכתי קאי ומשום הכי לא טהר עד שתפרח בבולו: יטהר תנן. לכשיולד לו נגע אחר יטהר או ויטהר תנן יטהר משמע דכשנולד לו נגע אחר וירפא יטהר למפרע מן הראשון משמע קצצה או ויטהר תנן דמשמע דהשתא כשנרפא מן הנגע השני אפילו בימי המשתה: מאי יטהר תנן או ויטהר תנן תיקו: הצורם. עסקינן בין בכהן בין בישראל כהן בבכור ודאי וישראל בספק בכור דנאכל לו במומו מהו שיקנסו בנו אחריו שיהא אסור לו (לוכל) [לאכול]: קנסו בנו אחריו. לפדותו משום דכל יומא מפקע ליה ממצות אבל בבכור ליכא מפקע ולא קנסו: או אם תמצא לומר כיון מלאכתו במועד לא קנסו בנו כו׳ משום דמלאכת חולו של מועד מדרבנן אסור ולא מדאורייתא אסור: או דלמא קנסוה לממוניה לבכור ולא יאכל אפילו לבנו: שנתקווצה. שעקר הקרצים ממנה: תזרע למוצאי שביעית. דקוץ לא חשיבה מלאכה: מטייבה. שנידבלה בשביעית או מדיירה. שהביא שם בהמות לזבלה בשביעית הוה חשיבה מלאכה דהיינו תולדה דחרישה לא תזרע למוצאי שביעית: הטיבה בשביעית ומת בנו זורעה למוצאי שביעית:

מסורת הש״ס

א) נגעים פ״ג מ״ב [מ״ק ז:]. ב) מו״ק יב: גיטין מד., ג) שביעית פ״ד מ״ב [מ״ק יג. גיטין מד:]. ד) [ל״ל ר׳ יוסי]. ה) עי׳ פירש״י עירובין ה. ד״ה והלמ״ר ל״ק, ו) ל״ק מ״ז, ז) נ״מ על מוס ל״ק, ח) ל״ק, ט) נ״מ ומיעוט מכגרים ומה כו׳ ל״ק, י) ל״ק מ״ז, כ) ני׳ ל״ק דלא״ל מיכא לאיסורא כו׳, ל) דבתרעא דליה מייב בכל שהוא ל״ק,

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה בהאי קלילה קנסוה רבנן וכיון: (ב) ד״ה למאי נפקא וכו׳ עד שתפרח וממה נפשך טומאה כל״ל ותיבות ממה נפשך נמחק:

מוסף רש״י

נותנין לו ז׳ ימים. ז׳ ימי המשתה, דלא חזי ליה, דלמא מטמא ליה (מו״ק יז:). **ולכסותו.** אם נלאה הנגע בכסותו (שם). צורם אוזן בבכור. תמן תמצו מעמו כדי שיהא בעל מום ויהא מותר לו, ואסור לעשות כן משום מום לא יהיה בו, כלומר לא תעיל בו מום, ואם טעיל בו מום קנסוהו. רבנן דלא יהנה ממנו (מו״ק יג.). מוכר עבדו לעכו״ם. קנסוהו רבנן ויפלו לחיות אדם כדם מן העכו״ם אין ישראל יכול לנוסף לעבודתו, ואם מת אין בניו יכולין לנוסף (שם). מפקע ליה ממצות. דכל זמן שהוא ברשות העכו״ם אינו עוסק במצות (שם). **אם תימצי לומר כדון מלאכתו.** גרי מכוין מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלאכתו בה עד לאחר המועד וכיון דמלאכתו להתמלא בה יגמרנה במועד יפה דבר שאבד ויהיה מותר לגומרה, ותנן התם (מו״ק יג.), וכולן אם טווה מלאכתן במועד יאבדו, ופיבעיא לן כיון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו, ואם תמצא לומר בההיא דפסקוה לן דקקנסוהו ואע״ג דלא עבד איסורא, ס״ס אם דעבד איסורא, אבל אם תמצא לומר בההיא דלא קנסוה אמאי הא מיבעיא לן, דהתם הוא דלא עבד אבל איסורא, שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור (גיטין מד:). **שנתקווצה.** ונעקו אותה קוליס וברקנים ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן המוכר, לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית (שם). **נטייבה.** מזבלה והוליך לה זבל בעגלות ומשאות (שם). **נידיירה.** על ידי דיר בהמה לזבלה, עבודת קרקע היא וקונסין אותו (שם). **נקטינן.** מסורת מאלמותיו, מנהג מרבותינו (עירובין ה.).

רבינו גרשום (המשך)

הוא דטהר ליה מן הראשון ולא למפרע משעת קציצה: למאי נפקא מינה. מ״מ בין כך ובין כך לא יטהר עד שירפא אם השני נפקא מינה לחתן שנולד לו נגע אחר ביום חתונתו כלומר שכשנולד לו הנגע האחר היה חתן ולחתן שנולד לו נגע נותנין לו ז׳ ימי משתה ולא מטמינן ליה בין שנולד בו נגע ובין שנולד באיצטליתו או בכסותו דלא מצערינן ליה כל ימי חתונתו ולא כל ימי הרגל: אי אמרת יטהר תנן. דלמפרע יטהר משעת קציצה כלומר תעשה כמי שנטהר קודם שנולד בו נגע שני מן הראשון והיינו נותנין לו ז׳ ימי המשתה דחשבינן כמו השתא אתיילד לו נגע ולא קודם התחונתו דאי נולד לו קודם חתונתו לא היו נותנין לו והיינו דקאמר טומאה קמייתא טהר ליה טומאה דבתרייתא נטרינן ליה ז׳ ימי משתה: ואי אמרת ויטהר תנן. כלומר דלא נטהר מן הראשונה אלא עכשיו כשנרפא הנגע השני סוף סוף כי לא מטמית ליה בבתריתא באותו שנולד בין חתונתו דיהבת ליה ז׳ ימי משתה מה מועיל ליה הא מטמי וקאי מקמייתא מנגע הראשון דהאי טומאה שייכא עד שהרה דנגע השני והוי טמא אפילו בימי המשתה.

טימא [א] **טהרות** ומת אלא קנסו בנו אחריו מ"ט [ב] היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק קנסא דרבנן (ג) [ג] לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: **מתני'** מעשה [ד] בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וראהו [ה] קסטור אחד ואמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום [ו] נטל פיגום וצרם [ז] אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירו [ח] [ט] ואחר שהתירו הלך וצירם באזני בכורות אחרים ואסרו פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה וקשרו [י] זנבי טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור ובא מעשה לפני חכמים והתירו ראו שהתירו הלכו וקשרו זנבות [כ] בכורות אחרים ואסרו [כא] זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור שלא לדעתו מותר: **גמ'** פעם (כב) אחרת היה כו': וצריכא דאי אשמעינן עובד כוכבים דלא אתי למיסרך אבל קטן דאתי למיסרך אימא לא ואי אשמועינן קטן משום דלא אתי לאיחלופי בגדול אבל עובד כוכבים דאתי לאיחלופי בגדול אימא לא צריכא א"ר חסדא אמר רב קטינא לא שנו אלא דא"ל אא"כ היה בו מום אבל אם א"ל אם נעשה בו מום כמאן דא"ל זיל עביד ביה מומא דמי אמר רבא מכדי ממילא הוא מה לי היה מה לי נעשה אלא נעשה נמי ממילא הוא ולא שנא: זה הכלל כל שהוא לדעת אסור: לאיתויי מאי לאיתויי גרמא: שלא לדעת: לאיתויי מסיח לפי תומו: **מתני'** [כב] היה בכור [כג] רדפו בעטו ועשה בו מום ה"ז שוחטין עליו: **גמ'** א"ר פפא לא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה לא פשיטא מהו דתימא צעריה הוא דמדכר קמ"ל [כד] איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין [כה] אבל שלא בשעת רדיפה לא אלא [כו] אפילו לאחר רדיפה נמי מאי טעמא צעריה [הוא] דמדכר [כז] א"ר יהודה [כח] מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אמר רבא גדיא באודניה אימרא בשפוותיה איכא דאמרי אימרא נמי באודניה אימור דרך צדעיו נפק אמר [כט] רבא אכל ולא מיחזי פעי ומיחזי הוי מומא מאי קמ"ל תנינא [כט] [כי] החוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו הפנימיות שנעקרו [כי] מ"ט לאו משום דכי פעי מיחזי אמר [כא] רב פפא רבא נמי טעמא דמתני' מפרש מאי טעמא נעקרו הוי מומא משום דכי פעי מיחזי: **מתני'** כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנין [כב] רועים כהנים אינן נאמנין רשב"ג אומר [כג] נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו [כד] ר"מ אומר [כה] החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: **גמ'** ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר [כו] רועי ישראל בי כהנים נאמנין ללגימא לא חיישינן רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין מימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ויהיב לאחריני והוא הדין כהן לכהן דחיישינן לגומלין ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואתא רבי מאיר למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וחד אמר רועי ישראל והן כהנים נאמנין מימר

גדיא באודניה. כשרואה שמיעוט הרשם בחוץ יכול להטיל מום בחוץ [ו] ואין לו לחוש [ז] מרישא החוטן שמא ילא רוב הרשם וחזר דמתוך שאזני גדולות דרך חזיס לצאת במיעוט הרשם אימרא בשפוותיה אבל באזניה לא [ח] ויש לו לחוש שמא ילא רוב הרשם וחזר: **איבא** דאמרי אימרא נמי באודניה [ט] [איבור] דרך צדעין נפק. כיון שרואה עכשיו מיעוט [י] חוץ אין לומר שמא ילא רשם ורובו וחזר [יא] והא אימר כמו ודאי כמו מיחזי שמא חוץ לחומה לנו דפרק השואל בשבת (דף קנא.) [יב] ודמיחזינן שמא אימרוהו וכתבוהו דפרק אחד דיני ממונות [יג] (סנהדרין נב.) ורבא דהכא ס"ל [יד] כרב חסדא דב' בהמה המקשה (חולין סט:) דלרב הונא דאמר התם ילא שליש ומכרו לעובד כוכבים [טו] וילא שליש אחר קדוש ולא חלה המכירה כלל כיון דנפק לבסוף רובא דאיתגלי מילתא דלמפרע קדוש א"כ הכא נמי [טז] שילא רוב אחרי כן איגלאי מילתא דהוה קדוש מעיקרא ונתחייב [יז] ממה שמטיל מום בבכור ואיכא לאוקמי הא [יח] דרב יהודה אליבא דרב הונא [יט] כשלא ילא כלל וסוגיא נמי דרים כילד מעריסין (תמורה כד:) דמוקי דרב יהודה בזמן הזה ולא חזי להקרבה ופריך אי בזמן הזה מאי למימרא ומשני מהו דתימא נגזר דילמא נפיק רוב רשם וקא שדי [כא] מומא קמ"ל הכא נמי דלא כרב הונא דהכא במיעוט רשם נמי איכא איסורא ולא ס"ל למיקנט רוב רשם ועוד התם [כב] דקאמר ליה רב עמרם לרב ששת אמר על הבכור עם יליאת רובו יהא עולה עולה הוי אי בכור הוי [כג] נמי דלא כרב הונא דאמרמע [כד] דפשיטא דקודם יליאת רובו יכול להפקיע [כה] קדושת בכור אם לא נחלק בין מכירה להנך: מימר

טימא כו' לא קנסו בנו אחריו. לשלם, ואע"ג שהוא חייב לשלם כדאמרן בהקומץ (גיטין נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומוד חייב (שם מד:). היזק שאינו ניכר. הטומאה אינה ניכרת בפיזות, לא שמיה היזק. לחייב נכסיו מן התורה (שם). קודם שיצא לאויר העולם. ועדיין לא נתקדש, דבכור בתחם אלא קדושתיה, דכתיב כל הבכור אשר יולד, ולא הוי כמטיל מום בקדשים (לעיל ג:). **גדיא באודניה.** שהגדי אילא דרך לדעיו ונלאות לאחזיס תמלה, אימרא בשפוותיה. שפי הטלה יולא תמלה (תמורה כד:). **החוטין החיצונות.** ועגלין לא נתקדש, דבכור בתחם אלא קדושתיה, דכתיב כל הבכור אשר יולד, ולא הוי כמטיל מום בקדשים (לעיל ג:). **גדיא באודניה.** שהגדי אילא דרך לדעיו ונלאות לאחזיס תמלה, אימרא בשפוותיה. שפי הטלה יולא תמלה (תמורה כד:). **החוטין החיצונות.** ועגלין לא נתקדש, דבכור בתחם אלא קדושתיה. **הפיה, שנפגמו.** שחקרו מעט, ושנגממו. שנחתכו בסכין בחיתכו ולא חיקרו אלא כעין סדק (לקמן לז:). **רועים כהנים אינן נאמנין.** לומר מלאיו נפל בו מום זה, לפי שנחשדו הכהנים לטהל מומין בבכורות בזמן הזה כדי להחיליו בשמיטה, ואם הביא בכור להראותו לחכם לריך שני עדים עמו שמלאיו נפל בו מום זה (סנהדרין ל: וכעי"ז ביצה כז:).

רבינו גרשום

טימא טהרותיו לא קנסו בנו לעולם: [ט] זקן. שלא היה בו מום ושערו מדולדל לפי שהיה אסור בגיזה: פיגום. רומח: (זכר של רחלים. היינו בכור): כל שהוא מפרש לדעת הבעלים אסור ושלא לדעתו דלא ציוו בפירוש הבעלים לא לקסדור ולא לתינוקות משום הכי התירו. אבל כשצרם באזני בכורות אחרים והתינוקות נמי ולא מיחו בידם הבעלים היינו לדעתם משום הכי אסור: וצריכא. דקתני והתירו התירו תרי זמני דאי אשמעינן עובד כוכבים קסדור משום הכי התירו. דלא קא אתי למסרך דלית ביה למיגזר משום מסרך מילתא דעובד כוכבים הוא ולא איכפת (ליה) [לן] באיסור משום הכי התירו: אבל קטן דאתי למיסרך. דאי שרית השתא דילמא אתי למעבד כשהוא גדול אימא לא: ואי אשמעינן קטן. מעשה דתינוקות משום הכי התירו דלא אתי לאיחלופי בגדול: אבל עובד כוכבים קסדור דאתי לאיחלופי בגדול ישראל דמאן דחזא לעובד כוכבים גדול דהטיל מום וקסבר דישראל הוא ואתי לאיחלופי בגדול ישראל שמא יטיל מום אימא לא לישרו צריכא: לא שנו דהתירו אלא דאמרי ליה לקסדור אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום אבל אמר כו': לאיתויי גרמא. שמניח בצק או דבילה באזנו: לאיתויי מסיח לפי תומו דאפי'

ט) ל"ל זכר של רחלים זקן. היינו בכור שלא היה בו מום: ושערו מדולדל וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרבנן הוא לדידיה: (ב) שם פעם אחת היה כו' ולריכה: (ג) רש"י ד"ה אימרא וכו' ותוסיס קצרות ותיגן נלאות: (ד) ד"ה חוטין וכו' חוטמו שנפגמו שניטלה מהם:

גליון הש"ס

מתני' וקשרו זנבות בבכורות. ע' בלא"ש פ"ז דב"מ סי' ז:

לעזי רש"י

טונפל"ש [טינפלי"ש]. צדעיים.
יגציב"ה [ייגציבי"ש]. חגיכים.
מישיליד"ש. (שיניים) טוחנות.

מוסף רש"י

טימא כו' לא קנסו בנו אחריו. לשלם, ואע"ג שהוא חייב לשלם כדאמרן בהקומץ (גיטין נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומוד חייב (שם מד:). היזק שאינו ניכר. הטומאה אינה ניכרת בפיזות, לא שמיה היזק. לחייב נכסיו מן התורה (שם). קודם שיצא לאויר העולם. ועדיין לא נתקדש, דבכור בתחם אלא קדושתיה, דכתיב כל הבכור אשר יולד, ולא הוי כמטיל מום בקדשים (לעיל ג:). **גדיא באודניה.** שהגדי אילא דרך לדעיו ונלאות לאחזיס תמלה, אימרא בשפוותיה. שפי הטלה יולא תמלה (תמורה כד:). **החוטין החיצונות.** ועגלין לא נתקדש, דבכור בתחם אלא קדושתיה. **הפיה, שנפגמו.** שחקרו מעט, ושנגממו. שנחתכו בסכין בחיתכו ולא חיקרו אלא כעין סדק (לקמן לז:). **רועים כהנים אינן נאמנין.** לומר מלאיו נפל בו מום זה, לפי שנחשדו הכהנים לטהל מומין בבכורות בזמן הזה כדי להחיליו בשמיטה, ואם הביא בכור להראותו לחכם לריך שני עדים עמו שמלאיו נפל בו מום זה (סנהדרין ל: וכעי"ז ביצה כז:).

שיטה מקובצת

(א) טימא טהרותיו של חבירו ומת: (ב) דרבנן הוא. (ג) מעשה. עי' תוס' לעיל (דף כד ע"ב) ולקמן (דף נג ע"ב): (ד) וראהו קסדור אחד: (ה) וצרם את אזנו: (ו) והתירו ראה שהתירו הלך וצרם: (ז) וקשרו זנבות טלאים: (ח) בכור רודפו ובעטו ועשה בו: כו' הרי זה ישחוט עליו: (ט) א"ד אמר ר"פ לא תימא בשעת רדיפה אין שלא בשעת רדיפה לא אלא לאחר רדיפה נמי מ"ט צעריה הוא דקא מדכר: (י) אמר רב פפא אכל: (יא) תנינא חוטין החיצונות אות ה' נמחק: (יב) שנעקרו. ס"א הפנימות שנעקרו מ"ט: (יג) אמר רבא רב פפא נמי: (יד) נאמנין רועי כהנים: (טו) שהרי טהרותיו מונחות: (טז) תיבת היה נמחק: (יז) נפל בו מאליו: (יח) לדעת שהמטיל את המום נתכוין: (יט) דמשמע שיטיל בו: (כ) תומם עם העובד כוכבים ואומרים ראה זקן זה לא ישחט לעולם: (כא) ואפילו הוא כהן: (כב) עד שיקדשנו רחם: (כג) ויכול להטיל בו מום: (כד) ואזניו קטנות ואינן: (כה) על מומין שבגלוי: (כו) שקורין ניי"ב החיצונות: (כז) חוטמו שנפגמו שניטל מהם: (כח) תיבת אותן נמחק: (כט) חבואות הם בפה: (ל) עליו רשב"ג ור"מ: (לא) נאמנין ה"ל רועים שהם ישראלים נאמנים עליו ואפילו הן: (לב) לחוש מדיצא האוזן: (לג) לא דיש לו: (לד) באודניה אימר דרך צדעים: (לה) מיעוט הראש לחוץ אין לו לחוש שמא יצא ראשו ורובו וחזר והאי אימר הוי כמו: (לו) וחיישינן שמא: (לז) ממונות ואומר רבי דרבא דהכא: (לח) כוכבים וחזר ויצא: (לט) נמי כי יצא רוב: (מ) ונתחייב במה שהטיל מום: (מא) הא דרבא כרב הונא לשון הרא"ש: (מב) שדי ביה מומא: (מג) הוי ס"א ההיא נמי: (מד) דפשיט ליה דקודם כו': (מה) להפקיע ממנו קדושת כו' מכירה דעבו"ם להנך:

רבינו גרשום (המשך)

דאמר אא"כ נעשה בו מום קרי מסיח לפי תומו: היה בכור. איל רודפו לנגחו ובעטו הנרדף כדי להבריחו ממנו ועשה בו מום הרי זה ישחט עליו דלא נתכוון לעשות בו מום: צעריה הוא דמדכר. מה שנגחו ומחמת כן הוא בועטו ואינו מתכוין למום ולישרי קמ"ל דלא: מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא כולו לאויר העולם. כי היכי דלא ליתו ביה לידי תקלה. אבל אחר שיצא כולו אסור. דהא קידשוהו כותלי רחם: באודניה. לפי שהגדי אזניו גדולות ומוציאן חוץ לרחם קודם שאר אבריו ויכול להטיל בהן מום וכן אימרא מוציא שפתיו קודם: אימר דרך צדעיו נפק. והוציא צדעיו ואזניו קודם שאר אבריו: אי צרם שפתיו וכשהוא אכיל לא מיתחזא במומא וכשהוא פעי מיתחזי: החוטין. השינים החיצונות שעומדות לפני הפה: וכשנגממו. שנחתכו והעיקרין קיימין: והפנימיות. שינים שנעקרו לגמרי הוי מום: רועים ישראל נאמנין. לומר מעצמו נעשה מום זה ומום זה התירו חכם: רועים כהנים אין נאמנין דחשודין הן להטיל מומין: ר"י ור"א מפרשי מתניתין: רועי ישראל בי כהנים רועי בהמות כהנים נאמנין לומר מום זה מעצמו היה והתירו חכם: ללגימא לא חיישינן. כלומר דלא אמרינן דמשום הכי משתרי עליוה דבעו למיכל מיניה בי רביה כהן: וה"א כהן לכהן. כהן לכהן דאין נאמנין דחיישינן לגומלין דשמא זה מתכוין להתיר בכורו כדי שיחזור זה למחר ויעיד על בכורו של זה ויתירו: ואתא רבן [שמעון בן] גמליאל למימר נאמנו הוא על של חברו דלא חייש לגומלין: וחד אמר רועי ישראל והן כהנים. כלומר רועין של ישראל ואותן רועין הוויין כהנים נאמנין:

מימר אמר לא שביק צורבא מדרבנן ויהיב לדידי. והא [יא] דאמר לעיל בסוף פרק ב׳ (דף יח:) בחלר בעל הבית ורועה כהן דלר״ט לקנויי מקני ליה מקוס בחליפו ואפילו ר״ע לא פליג אלא משום [ב] דאית [ג] [ליה] פסידא לא מקנה [ד] [ליה] מידעם התם איירי במכירי כהונה לו שאוהבו ורגיל ליתן לו:

איבא בינייהו דרבי יהושע בן קפוסאי. דת״ק סבר כוותיה דדווקא רועי כהנים בין בי ישראל בין בי כהנים אינם נאמנים כדאמר טעמא אבל שני כהנים מן השוק נאמנים ולר״מ אפי׳ שנים מן השוק אין נאמנין דלית ליה [ה] כרבי יהושע בן קפוסאי דקסבר ר״מ החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו והשנים מן השוק דקאמר ר׳ יהושע בן קפוסאי בכהנים איירי דישראל אפילו חד מהימן ולר״מ כל היכא [ו] דאסור אפי׳ שנים אין נאמנין כדאמר בסמוך ספק בכור לר״מ מי מעיד עליו: **וכי תימא דלית** להו תקנתא בו׳. הוה מצי למימר דאמלקנו בין חבר לעם הארץ כר׳ יהושע דלקמן וכן בסמוך דפריך כהני ה״נ דלא דייני דינא [ז] א״נ ר׳ יהושע עצמו חוזר בו דקא״ל לר״ג היאך המי יכול להכחיש את המי ופירש שם בקונטר׳ שרוצה לומר ולאי אמרתי וחוזר אני בו ומיהו מסתברא דמשום כבוד דר״ג הוא דקאמר הכי כי ההיא דתפלת ערבית (ברכות דף מז:) שאמר כמו כן [ח] אע״פ שלא היה חוזר בו [ט] מה שאמר תחלה רשות דהכי פסק רב התם הלכה כדברי האומר [י] רשות:

אלא לאו ש״מ בעלים מעידין עליו. תימה ורב חסדא דבעי לעיל שנים מן השוק בספק בכור בי ישראל תקשי ליה לר״מ מי מעיד עליו כיון דישראל נמי חשידי וי״ל דהוה משני כדפרישית דחלקנו בין חבר לע״ה א״נ יאמר רב חסדא ספק בכור לא יחמיר ר״מ שלא יהו שנים מן השוק נאמנים:

ניחוש לחשדא. שיחשדו שמא נשאר אחד מן [יא] הבית:

כהני הכי נמי דלא דייני דינא. לרבא דאמר בפ׳ זה בורר (סנהדרין כז.) [יב] אוכל נבילות להכעיס שהוא רע לשמים אינו חשוד להיות רע לבריות לא [יג] פריך מידי אבל לאביי התם פריך שפיר ועוד יש לפרש לרבא דמשמע ליה שיש לכהנים להיות כשרים לכל [מ] [יד] (זמן) דין שבעולם ולכל הוראה כדכתיב (דברים כא) כל ריב וכל נגע ועוד היה יכול להקשות היאך מותר לאכול משחיטתו והיאך כשרים על כל [נ] קרבנות כולם ועוד אלא בכור נמי יכול להקשות לרבי מאיר מטעם דנחשדו כהנים על השביעית כדאמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין כו.): אימר

מימר אמר לא שביק צורבא מדרבנן ויהיב לדידי רועי כהנים והן ישראל אינן נאמנין דחיישינן לגומלין וחיישינן ללגימא ואתא ר״ש למימר נאמן על של חבירו ואינו נאמן על עצמו ואתא ר״מ למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו בשלמא למ״ד רועי ישראל והן כהנים נאמנין היינו דאתא ר״מ למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו אלא למ״ד רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין מאי אתא ר״מ לאשמועינן היינו ת״ק איכא בינייהו דר׳ יהושע בן קפוסאי דתניא רבי יהושע בן קפוסאי אומר בכור בי כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו רשב״ג אומר אפי׳ בנו אפי׳ בתו ר׳ [טז] יוסי אומר אפי׳ עשרה והן בני ביתו אין מעידין עליו כמאן אזלא הא דאמר רב חסדא אמר רב קטינא ספק בכור שנולד בי ישראל צריך שנים מן השוק להעיד עליו כמאן כר׳ יהושע בן קפוסאי ר״נ אמר [א] בעלים [ב] מעידין עליו דאי לא תימא הכי מעשר לר״מ מי מעיד עליו [ג] מעשר ודאי מהימן [ד] דאי בעי שדי [ה] ביה מומא בכוליה עדריה אלא ספק בכור לר״מ מי מעיד עליו וכי תימא ה״נ דלית ליה תקנתא והתנן [ו] שהיה רבי יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ור״מ מחייב אלא ש״מ בעלים מעידין עליו כהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי איתמר ר״נ אמר הלכה כרשב״ג רבא אמר הלכה כר׳ [ז] יוסי ומי אמר רבא הכי והאמר רבא בעלים [ח] עומדים עמנו בחוץ נכנס שלם ויצא חבול מעידין עליו אימא כל [ט] בעלים עומדים ולא חיישי׳ אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ניחוש לחשדא קמ״ל [י] והלכתא כרשב״ג ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מ״ט [יא] אשתו כגופו דמי א״ל רב פפא לאביי לרבי מאיר דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וקאמר רבי מאיר [יב] החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה כהנים הכי נמי דלא דייני דינא והכתיב [1] ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע אימר

[1] דמימר אמר. [ז] לא שביק לדידי ויהיב ליה לכהן אחרינא: וה״ה כהן לכהן. כלומר ומסברא נפקא לן דכהן רועה אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר דחיישינן לגומלין דסבר מעידנו עכשיו והוא יגמול לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום: **על של חבירו.** בין רבו בין אחר דלא נחשדו כהנים אלא על [ח] הבכור [ט] עצמו שבכר נתנו לו ישראל: **החשוד על הדבר.** דהיינו כהנים שנחשדו על הבכורות: **לא דנו ולא מעידו.** ולקמיה פריך ר״מ היינו ת״ק: **וחד אמר.** מתניתין דקתני רועי ישראל נאמנין ה״ק רועי בהמות ישראל אע״פ שהן כהנים הרועין נאמנין דמה לו לשקר [1]: **מימר אמר לא שביק.** האי ישראל כהן צורבא מרבנן ויהיב לי לדידי דסתם רועה עם הארץ הוא: **רועי כהנים.** רועי בהמות של כהנים אע״פ שהרועים ישראל אין נאמנין להעיד על בכורו של רבו כהן דחיישי׳ ללגימא וכ״ש רועי כהן ובהמות של רבן כהן אין נאמנין דחיישינן לגומלין וללגימא: **על של חבירו.** אהכהן לכהן קאי וקאמר דנאמן הכהן הרועה על של רבו [יא] דלא חיישי׳ לא לגומלין ולא ללגימא: **החשוד על הדבר.** כהנים חשודים על הבכורות: **לא דנו ולא מעידו.** ופליג אדר׳ שמעון דסברי אפי׳ כהן לכהן ופליג אדתנא קמא דאמר רועי בהמות ישראל ואפילו הן כהנים נאמנין [ב] [ג] והרועים כהנים [ד] אין נאמנין: **היינו ת״ק.** דהאמר ת״ק נמי דכהן אינו נאמן: [יא] **איבא בינייהו דר׳ יהושע בן קפוסאי: צריך שנים מן השוק.** שנים כל שהן ואפילו כהנים אבל כהנים שבביתו לא. ת״ק אית ליה דרבי יהושע בן קפוסאי דקאמר ת״ק רועי כהנים בין בי ישראל בין בי כהנים כדפרישית טעמא אין נאמנין אבל כהנים דעלמא נאמנין ואפילו אבכורות דכהנים ולא חיישינן לגומלין אלא ברועה דקאי גביה וסבר אעיד את רבי והוא יעידני כשיתן לי ישראל בעלמא בכור ור״מ אית ליה דר׳ יהושע לגמרי דכיון דנחשדו כהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפילו כהן לשוק ואפי׳ הבכור ביד ישראל: **ואפי׳ בנו ובתו.** ר״ש לטעמיה דאמר נאמן הוא על של חבירו ואפילו היינו נמי חבירו דאין כהן נחשד אלא על של עצמו: **אפי׳ עשרה והן בני ביתו אין מעידין.** אבל מן השוק עד אחד נאמן [יב] דלר׳ יהושע צריך שנים מן השוק: **ספק בכור.** דשל ישראל הוא כגון רחלה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דאמרי׳ בפ״ב (לעיל י.) אחד לו ואחד לכהן [יג] ואת שלו הוי ספק שמא יצא ראשון וירעה עד שיומם ואוכלו ישראל: **צריך שנים מן השוק להעיד עליו.** אלא הוטל בו מום בכוונה: **כר׳ יהושע.** דכי היכי דבכור בי כהנים בעי שנים מן השוק להעיד עליו ה״נ ספק בכור ביד ישראל: **ר״נ אמר.** ספק בכור ביד ישראל אפילו בעליו ישראל נאמן דכהנים נחשדו על הבכורות ולא ישראל ואפילו על ספק בכור שנאכל להם: **דאי לא תימא הכי.** אלא בעלים חשודים עליו אם כן הוי ישראל חשוד על המומין: **מעשר לר״מ מי מעיד.** על מומו הא א״ר מאיר החשוד על הדבר לעצמו אינו מעיד [יד] לחמרים כדחזינן ר״מ פוסל אפילו כהנים דשוק: **מעשר.** בתמיה. הא ודאי מהימן אפילו בעליו דהא אי בעי הוי שדי [טו] ביה מומא בהיתר בכוליה עדרייה קודם [טז] שיעשר דאכתי לא קדשא חד מינייהו: **אלא.** הכי פריך ספק בכור לר״מ אי בעלים חשודים עליה נמצאו ישראל חשודים על ספק בכור וכ״ש כהנים דהא אי הוה נמי בבהמות עדר כהן ספק בכור הנולד בעדרו בעי אמתויי עד שיומם דכהנים לא נפטרו מבכור בהמה טהורה בפרק שני (לעיל יג.) וא״כ מי מעיד עליו: **ליה ליה תקנתא.** לר׳ מאיר: **שחליפיו ביד כהן.** כגון האי ספק בכור שהכהן נטל [יז] (את אחיו) פטור ישראל מן המתנות דזכות ולחייס וקיבה דעשו שאינו זוכה כדאמרן בפרק שני (שם יח.) ור״מ מחייב ומדמחייב ליה רבי מאיר במתנות מכלל דבר אחר אכילה הוא: **הלכה כר״ש.** דאפילו בנו ובתו: [יח] **כהן בעליו.** של בכור עמנו עומד בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית ויצא חבול מעידין עליו אותם שבבית שמאליו נפל בו. אלמא אין נחשד אלא כהן בעל הבית שהבכור שלו כר״ש: **אימא כל בעליו.** בניו ובני ביתו עומדין עמנו בחוץ ומעיד עליו רועה שהיה בבית: **פשיטא.** הואיל וכל בעליו עמנו מי טיילנו כו׳: **מהו דתימא ניחוש לחשדא.** לרועה גופיה הטילו בו. ל״א אימא כל [יח] בעלים עמנו כלומר אי אמרי סהדי כל בעליו של בכור דהיינו הוא ובני ביתו היו עמנו בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית ויצא חבול מעידין כלומר עדותן עדות ושרי הואיל ולא היה אים בבית. ניחוש לחשדא שמא הס גרמו לו מתחלה שהניחו לו דבילה על האזן אי נמי עשו לו גומא ונפל [ג] שם: לאחזוקינהו

מסורת הש״ס

א) ל״ק, ב) [נעיל לא. וש״נ], ג) [נעיל יח:], ד) [בכרכות כד. כתובות סו. מנחות לג:], ה) [נעיל ל. וש״נ], ו) [מכלן שייך עוד לע״ל], ז) ע״כ שייך לע״ל, ח) [בל כהנים יעב״ן], ט) [ע״ פירש״י לעיל יח: ד״ה בל שחליפיו], י) ל״ק, כ) נ״ל דחשוד, ל) [וע״ע תוס׳ לקמן לו. ד״ה היאך], מ) ל״ק מ״ז,

תורה אור השלם

1. וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם יְיָ וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע: דברים כא ה

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה על של חבירו וכו׳ הבכור של עצמו: (ב) ד״ה לא דנו וכו׳ דהרועים: (ג) ד״ה מהו דתימא וכו׳ וגפל שם הס״ל ואחר כך מה״ד חשוד לדבר אחד וכו׳ על דבר א׳ הס״ל ומה״כ מ״ש לאחזוקינהו מחשודים מי אמר ר׳ מאיר הס״ל ואח״כ מ״ה לעדות:

מוסף רש״י

דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה. דעדיין אינן קדושים ליטול כמעלו מוס לקדשים ואחר כך יעבר, דמעבר בהמה מל על המוס, דכתיב (ויקרא כז) לא יחליפנו בין טוב לרע, היאלך אינו נחשד (לעיל לא:). **כל שחליפיו ביד כהן.** שהכהן נוטל אחת מן הספיקות, פטור האחר מן המתנות, דעשו את שאינו זוכה כזוכה (לעיל יח:).

רבינו גרשום (המשך)

השוק אלא מעשר בהמה דשכיחה והוא של ישראל שהוא אוכלו כיון דשלו הוא הוי חשוד עליו וכל ישראל חשודין עליו שיש לכל אחד בהמות ויש להן מעשרות, לא דמי דבמעשר ודאי מהימן אפי׳ בעליו כיון דאיבעי שדי מומא בכוליה עדרייה ומגו דלא עבד הכי מהימן: אלא ספק בכור לר׳ מאיר. אם בעליו אין מעיד עליו מי מעיד עליו א״ת שנים מן השוק הוי חשידי אספק בכור שלהן והאיך מעידין על זה: וכי תימא הכי נמי דלית ליה תקנתא. דלא מצי הוי חולין דליכא דמהימן לאסהודי עליה: והתנן. ור׳ מאיר מחייב במתנות כשהוא נאכל לישראל במומם מכלל דחולין ודאין הן אלא ש״מ דאית ליה תקנתא: בעליו מעידין עליו משום דישראל לא חשידי אמומי: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. דאמר אפי׳ בנו אפי׳ בתו: בעליו של בכור עמנו עומד ונכנס הבכור שלם בתוך ביתו ויצא חבול מעידין עליו בני ביתו שמעצמו היה ונאמנים לומר חכם התיר. אלמא דבני ביתו נאמנין: אימא כל בעליו עמנו דאפי׳ ב״ב עמנו דקים לן דאינהו לא הטילו מעידין עליו ב״ב ונאמנין לומר מום זה התיר חכם: אי הכי. כיון דכל בעליו עמנו והוי צריכא למימר דמעידין: מהו דתימא ניחוש לחשדא. דדילמא הנהו בני ביתיה עבדו להו גרמא מעיקרא ע״י בצק או דבילה או הטילו לו מאכל בין קרצים ולא ליהמנינהו קמ״ל כיון דעמנו היה כל בעליו מעידין עליו ב״ב:

רבינו גרשום

דמימר אמר. רועה לא שביק צורבא מדרבנן בהו ויהיב ליה לבכור לדידי: בשלמא למ״ד רועה ישראל והן כהנים נאמנין היינו דקא פליג ר׳ מאיר עליה: אלא למ״ד רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין ואתא ר׳ מאיר נמי למימר דאין נאמנין ר׳ מאיר היינו ת״ק: איכא בינייהו. בין ת״ק ור׳ מאיר דר׳ יהושע בן קפוסאי דאמר בכור בי כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו שאותו מום הטיל חכם ואפי׳ הן כהנים אותן שנים ובלבד שלא יהו מבני ביתו. ת״ק דאמר רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין משום דמימר אמר כיון דטרחנא ביה וכו׳ אבל ב׳ כהנים מן השוק נאמנין להעיד דהא לא טרחו ביה. ואתא ר׳ מאיר למימר החשוד על הדבר. כלומר כהנים כיון דחשידי אמומין אפי׳ ב׳ מן השוק אי כהנים נינהו אין נאמנין: מ״א איכא בינייהו דר׳ יהושע בן קפוסאי. דת״ק לית ליה דר׳ יהושע אלא ואפילו רועי ישראל בי כהנים נאמן דללגימא לא חיישינן. ואתא ר׳ מאיר למימר החשוד בדבר כלומר דחשידי אלגימא ואין נאמנין אלא שנים מן השוק: ספק בכור בי ישראל. דלאחר שנולד בו מום מצי אכיל ליה ישראל וצריך ב׳ מן השוק להעיד עליו שהתירו חכם שמותר במומו: מעשר בהמה לר׳ מאיר דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו נהי דבספק בכור כיון דמילתא דלא שכיחא הוא לא חשידי עליה (כו׳) ישראל ונאמנין עליו ב׳ מן

לאחזוקינהו. בחשודים מי אמר ר"מ יב) עי) חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היכא דמוחזק לן דעובר על דבר א': **לעדות בכור.** להעיד שלא הטיל בו מום זה בכוונה: **לעדות אשה.** שמת בעלה במדינת הים: **פני אלא לעדות שאשה כשרה.** נמי אשה כשרה דאמרינן [לה:] הלכתא כרבן שמעון ואפי' פ) בתו: **יימר שרי בוכרא.** יימר המתיר בכורות לשון גנאי: **לא היו מוחזקין.** בטלה שהוא בכור ובא כהן בעליו ואמר בכור הוא זה ומומו עמו שלא הוטל מום יג) זה בכוונה ואתי לאחוויי לחכם אי קבוע הוא אי עובר הוא: **גאמן.** דהפה שאסר ואמר בכור הוא התיר ואמר מומו עמו: **אשת איש הייתי.** ולא היינו מוחזקין בה שהיא אשת איש מעולם: **גאמנת.** ומותרת להנשא: **דאי בעיא לא אמרה.** כלומר אי הוה חשידא להיגשא בחיי בעלה בלא גירושין הוה שתקה ולא אמרה אשת איש הייתי דהא בפנויה יח) מחזקינן לה: **אבל הכא.** בבכור דלא סגיא דלא אמר בכור הוא (א) דלימא ליה חכם מום קבוע הוא או עובר דקדשים תמימים אין הכהן נאשר לאכול בחוץ דבר כרת הוא אבל נאשר להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא ולא יהא נאמן קמ"ל דנאמן: **דאשה כן.** דהוא הטיל בו מום הוה שדי ביה מום הניכר אפי' לעם הארץ שהוא מום ותו לא הוה בעי למיתי קמן ולמימר בכור הוא יט) דהא אין אדם אחר יודע שהוא בכור ובקדשים בחוץ נמי ליכא לספוקיה דהא מום ניכר שדא ביה והיכא דאנן יודעין שהוא בכור ליכא למימר הכי דבעל כרחך אתי לקמן דאי הוה שחיט ליה בלא מומחה כיון דכולי עלמא ידעי שהוא בכור הוו חשדי ליה: **במקום עדים.** דאנן סהדי דכל שעתא איכא מיא וה"ג כיון דאנן סהדי דכהנים חשודים על המומין לא נימא מה לי לשקר: **הכא ודאי שדא ביה מומא.** בתמיה: **נהא שמעתא.** דר' אילעאי: **בלא גברי.** יח) בסתמא אמר ליה לא היו מוחזקין בו שהוא בכור כו': **נלוס חילקנו בין כהן אחר לכהן עם הארץ.** יח) ומי (ג) חשדינן אנא למישדי ביה מומא בכוונה ככהן עם הארץ: **הן.** אנקנו ולא חשידא: **בעלי תריסין.** מגיסים. תלמידי חכמים הנלחמים במלחמתה של תורה: **היאך אעשה.** ג) יכול להכחישו: **אילמלי אני חי והוא מת.** הייתי יכול להכחיש ולומר לא אמרתי: **היאך יכול החי להכחיש את החי.** ודאי כך אמרתי וחוזרני בי: **עמוד ועמד.** שתוק ושתק: **מתני' הראיתי בכור זה.** לחכם ואמר לי שמום קבוע הוא ושוחטו ובלבד שיהו לו עדים שלא הטילו בו יט): **גמ' נאמן הכהן לומר.** לחכם בכור זה נתן לי [לי] ישראל במום זה שבו: **דעבידא לאיגלויי.** דאתי חכם ואמר לא התרתיו לך: לא לעולם אימא לך מילתא דעבידא לאיגלויי משקרי אינשי והכא היינו טעמא דמהימנן דלא חשידי כהני לאכול קדשים תמימים בחוץ הלכך אי לאו דשרי ליה חכם לא הוה אמר שרא (ג) ליה ושחיט ליה בלא התרת מומחה כ): **אבל הכא.** דקא מחוי ליה לחכם ואמר במום כא) [זה] נתן לי ישראל כדי שלא יצטרך להביא עדים שמאנינו נפל בו כיון דחשידי כהני להטיל מום ולמימר נפל מאליו חשידי נמי להטיל מום ולמימר ישראל נתנו לי במומו: **קא לי ממי שהוא נאמן.** שאינו לוקח פירות מעם הארץ או ממי שלוקח מעם הארץ ומעשר דמאי קודם שימכרם: **אין.** שליח זה נאמן לומר שנאמן לקחתיו: **לאית**

אלא מאחרינא אפילו מעם הארץ דמצי אמר אפילו עם הארץ נאמן הוא עלי ליקח ממנו. הלכך אינו נאמן השליח:

אימר דא"ר מאיר לחששא בו'. מתוך הלשון משמע דאליבא דר' מאיר קאמר ולא סבירא לן כוותיה יד) אלא אפילו במוחזק עובר על דבר א' לא הוי חשוד על כל התורה כולה ואע"ג דבפרק זה בורר (סנהדרין דף כז.) אמר אביי עבריין אוכל נבילות להכעיס פסול לעדות ומוקים לה כרבי מאיר וקיימא לן כוותיה דהוא מיע"ל קג"ס היינו דוקא לענין עדות דרחמנא אמר אל תשת רשע עד אבל בשאר מילי לא חשיד ומיהו ר' מאיר דקאמר התם עד זומם פסול לכל התורה כולה ה"נ הוה מצי למינקט אחד משאר דברים ולא נקט עד זומם אלא לאפוקי מדר' יוסי דאפילו עד זומם נמי מכשר לדיני נפשות כשהוזם בדיני ממונות: **ואמר** רבא מה לו לשקר. רבה גרסינן שהיה רבו של אביי ולא רבא טו) דרבא אית ליה בהדיא במחזקת הבתים (ב"ב דף לג.): דמה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן דאמר דאביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא כו': **בא** לפני רבן גמליאל אמר ליה לאו. טז) והלכה כן הוא דאין חילוק בין חבר לעם הארץ דבפרק בתרא דיומא (דף עח.) גבי ר' יוסי בן זימרא דכהן הוה ומיבעיא ליה מי הלכה כר' מאיר דאמר חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו אי כרשב"ג דאמר נאמן על שלו חבירו ש"מ דלרבי מאיר לא היה מתיר אע"פ שהיה חבר: **עמד** השואל ושאל. בפ' נערה בנדרים בירושלמי דריש מדכתיב ועמדו שני האנשים בוי"ו דשואל הלכות ואגדות צריך לעמוד: **עמוד** על רגליך ויעידו בך. לא גרסי' ויעידו בך לא כאן ולא יז) בפרק תפלת השחר יח) בריש (ברכות כז:) דמה עדות שייך כאן אלא בסנהדרין בריש פרק כהן גדול (דף יט.) גרסינן ליה גבי עובדא דיעקי יט) ואגב פשטא דהתם נכתב כאן: **היאך** החי יכול להכחיש החי. כלומר סבור הייתי להעלים ואיני יכול ובקונטי פירש דודאי כך אמרתי וחזרתי בי וא"א יח) כן בפרק תפלת השחר (ברכות דף כז:) פסק שם הלכה כמותו כ): **רבי** חוצפית המתורגמן. מעשרה הרוגי מלכות: והלכתא

אימר דא"ר מאיר לחששא אמר כא) איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור רב כב) אסי אסר ורב כג) אשי שרי א"ל רב אסי לרב אשי והא כד) תנא דבי מנשה אין כה) עד מפי עד כשר אלא לעדות כו) האשה תני אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד רב יימר אכשר עד מפי עד בבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא והלכתא כז) עד מפי עד כשר לעדות בכור א"ר אילעא כח) לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן מאי קמ"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר תנינא כט) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר מהו דתימא התם הוא דאי בעיא לא אמרה אבל הכא דלא סגיא דלא אמרה דקדשים בחוץ לא אכיל אימא לא הפה שאסר הוא ל) קמ"ל דאי משום הכי הוה שדי ביה מומא דניכר ואכיל ליה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא מ) מההוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה וא"ל לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אזל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא וא"ל באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו מיא לא הוו נ) ואמר רבא נא) מה לו לשקר אי בעי אמר באורחא דנרש אזלי ואמר אביי נב) מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן הכי השתא התם ודאי איכא מיא נג) נד) התם ודאי שדי ביה מומא חששא הוא ובמקום חששא אמרינן מה לו לשקר יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברא א"ל רבא זוטי לרבינא אנן משמיה דר' אילעא מתנינן לה רבי צדוק הוה ליה בוכרא רמא ליה שערי בסלי נ) [נסריה נא) כיילי ערובה ערבה קלופה] בהדי דקאכיל איבוע שיפתיה אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר לו רבי יהושע הן אתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה נ) חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבן גמליאל נא) לא אמר ליה והא רבי יהושע אמר לי הן נב) אמר לו המתן עד נג) שיעלו בעלי תרסין לבית המדרש כיון שנכנסו לבית המדרש עמד השואל ושאל כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ א"ל רבי יהושע לאו א"ל רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי הן נד) יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר היאך אעשה אילמלי אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי היאך נה) חי יכול להכחיש את החי והיה ר"ג נו) נז) עומד ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו נח) לחוצפית המתורגמן עמוד ועמד: **מתני'** נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב נ) נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מאי טעמא נס) כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי אמר נס) רב אשי אף אנן נמי תנינא נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא מאי טעמא לאו משום דאמרינן כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי התם הוא דקדשים בחוץ לא אכיל אבל הכא כיון דחשידי חשידי מתיב רב שיזבי נס) נא) האומר למי שאין נאמן על המעשר קח לי ממי שהוא נאמן או ממי שהוא מעשר אינו נאמן אמאי נימא כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי שאני התם

דאית

מסורת הש"ס

א) שבת קמה: ע"ש, ב) ל"ל אמר, ג) ל"ל אסר, ד) שבת קמה:, ה) כתובות כב., ו) נ"מ פס: כתובות כז:, ז) [קדושין סד: וש"נ], ח) [עי' בגליון ב"מ פס:], ט) ל"ל הכא ל"ק, י) [כ"ה גירסת הרא"ש], כ) בכרכות כז:, ל) נ"א א"ל יהושע כו' ל"ק וכ"ה בברכות, מ) נ"א יוסב, נ) [כ"ה כב: יבמות לג: קטו.], ס) דמאי פ"ד מ"ה, ע) נ' הל"ק מכ"ד חשוד כו' דבר א' הס"ד ואח"כ מתמיה הדבור לאחזוקינהו כו' ר"מ הס"ד, פ) אפי' בנו ואפי' ל"ק, צ) נ"א אייכול, ק) ל"ק, ר) בריש פ' ת"ה דמה ל"ק, ש) [וע"ע תוס' לעיל לה: ד"ה וכ"מ],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל הכא וכו' בכור הוא כי היכי דלימא ליה חכם: (ב) ד"ה כלום וכו' ומי חשידנא אנא: (ג) ד"ה לא לעולם וכו' אבל לי ושמיע:

גליון הש"ם

גמ' עד מפי עד כשר. עי' סנהדרין דף ל ע"ב ברש"י ד"ה בעדות בכור ובתוס' שם:

מוסף רש"י

לעדות בכור. בכור ביד כהן כשנתנו ישראל לו שלם ואינו מום, קי"ל נאמנו הכהנים להטיל מום בבכור ואין נאמנן לומר מום זה נפל בו מאליו ולריך להביא עדים (שבת קמה:). **אלא לעדות האשה.** לומר לאשה מת בעלך, דאקילו בה רבנן משום עיגונא, וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקועי רבנן לקדושין מיניה (שם). **לעדות שהאשה כשרה לה.** והאי נמי כשרה לה (שם). **במקום עדים.** דאנן סהדי שאין אותו הדרך בלא מים (ב"מ פא:). **בעלי תריסין.** מכמיס המגלמיס זה את זה בהלכה (ברכות כז:). **המתורגמן.** שהיה עומד לפני רבן גמליאל ומשמיע לרבים את הדרשה מפי רבן גמליאל (שם).

שיטה מקובצת

א) לעדות אשה בלבד: ב) הוא הפה שהתיר קמ"ל: ג) הוו ומית חמרא ואמר: ד) מיא הכא ודאי: ה) נסריה ס"א בסלי נצרים של ערבה קלופה בהדי: ו) ליה כלום חילקנו: ז) עד שיכנסו בעלי: ח) היאך יכול החי להכחיש: ט) ר"ג יושב ודורש: י) לר' חוצפית: יא) אמר רבא תיבת אשי נמחק: יב) כשרה לה בלבד ובעדות: יג) מום זה בו: יד) בפנויה היה מחזקינן: טו) הוא שלא שחיט ליה דהא: יז) גברי דסתמא הוא אמר: יח) הארץ דמי חשדינא אנא למישדי מומא בכונה ככהן ע"ה: יט) בו שוחטנו הס"ד: כ) מומחה ודאי שריא חכם וכי שריא חכם ע"פ עדים שריא הס"ד: כא) במום זה נתנו לי ישראל: כב) תיבת אלא נמחק: כג) רבא ועוד דרבא: כד) לאו כן הלכה: כה) תי' ברישיה נמחק: כו) ואגבי שיטפא דהתם: כז) וא"א לפרש כן:

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה טו טוש"ע אה"ע סי' יח סעיף ג:

מה ב מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה טו סמג עשין רי טוש"ע י"ד סי' שיד סעיף ה:

ג [טוש"ע שם סעיף ו]:

מו ד מיי' פי"ב מהלכות גירושין הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ה:

מז ה מיי' פ"ד מהלכות שכירות הלכה ג סמג עשין קנט (טור ח"מ סי' שט) [לא מצאתי בטוש"ע וי"ע]:

מח ו מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה י טוש"ע י"ד סי' רים סעיף ג:

מט ז מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ז:

נ ח מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ח:

נא ט מיי' פי"ב מהלכות מעשרות הלכה ו:

רבינו גרשום

אימור דאמר ר' מאיר החשוד על הדבר לחששא בעלמא בשמא חשיד לא חזוקינהו נמי דודאי חשידי לא אמרינן הלכך לא חשידי לכל התורה וכשירין למידן: לעדות שהאשה כשרה לה. ואשה כשרה לעדות בכור מדאמרי' אפילו בנו אפי' בתו: מהו דתימא התם הוא. גבי אשה דאמרינן הפה שאסר הוא שהתיר דאי בעיא לא אמרה מידי ולא מחזקינן לה באשת איש דליכא דידע: אבל הכא. גבי בכור לא סגי דלא אמרה דלא מסהיד דכיון דידע דבכור הוא דקדשים בחוץ נמי לא אכיל אלא א"כ יעיד עליו שהוא מום לא נימא הפה שאסר הוא שהתיר קמ"ל דאמרינן דכיון דיכול למישדי ביה מומא דמינכר ודאי דמום קבוע ולא שדא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר: מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. דאנן סהדי דאורחא דנהר פקוד לעולם איכא מיא והכא נמי כיון דידעינן דכהני חשידי אמומי לא נימא הפה שאסר הוא שהתיר: הכא גבי האי כהן דבא ואמר בכור הוא ומומו עמו מי ידעינן ודאי דאיהו שדא ביה מומא חששא בעלמא הוא ובמקום חששא אמרינן הפה שאסר הוא שהתיר: נצרין הוצין. נצרין של ערבה קלופה שהן דקין וחדין: חלקנו בין חבר לע"ה. דאע"ג דע"ה חשיד למיגרם מום לבכור כדאמר בעליו עמנו מעידין אי לא בעליו [כהן] חבר לא חשיד ושלא מדעתו היה מצינא לאסהודי עליה אי לא א"ל ר' יהושע הין: בעלי תריסין. חכמים: עמד השואל. ר' צדוק: א"ל ר' יהושע לא. דלא רצה להורות הלכה לפני ר"ג: עמוד. שתוק: והיינו דאמר בברכות (אתא) בבכורות צעירה: דעבידא לאיגלויי. דמצי למישייליה לחכם אם התירו לו אם לא: התם הוא. דכיון דשחט הוא ואמר הראיתי לחכם הוא ובעל מום הוא דמהימן דכיון דקאכיל ליה מידע דע דקדשים בחוץ לא מצי אכיל ובודאי הראהו: אבל הכא. בכהן שאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו כיון דחי הוא דלא שחטיה לא מהימן דלא שרינן למישחטיה דחשידי דילמא איהו שדא ביה מומא וליתא לדרב יהודה דעבידא לאיגלויי דמצי למישייליה אי זבין ליה: שאני התם דמצי לאישתמוטי שליח דמצי ואמר לאו מהאי זבניה

אלא מאחרינא אפילו מעם הארץ דמצי אמר אפילו עם הארץ נאמן הוא עלי ליקח ממנו. הלכך אינו נאמן השליח:

והלכתא אפילו בלישנא קמא. ומע"ג דהכא פסקינן דמילתא דעבידא לאגלויי לא משקר מ"מ לא הימניה [1] לע"ל אלא משום דדייקא ומנסבא [מ] מ"ג דלמא כיון דרחמא לה לא דייקא ולמ"ד הכא אינו נאמן אפי' במילתא דעבידא לאיגלויי יש לחלק בין האי כהן לעד ע"ג גבי אשה הקילו משום עיגונא ועוד [2] דדייקא: **חזייה** בשקריה. פי' ראהו והכיר בו דבשקריה הוא לשון הכרה כמו מאן דבעל עובדת כוכבים דמשכה ליה עורלתיה ולא מבשקר ליה בפ' עושין פסין (עירובין יט.) וכמו חלף קמייהו ולא בשקרייה בפרק בתרא דיבמות (דף קכ.) ובקונטרס לא פירש כן:

משום בבודו דחכם. כלומר לקמן ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ובמקום שיש מומחה לא [3]: [4] **פסק** אבל הא פשיטא דבלא התרה אינו נשחט אפילו יש בו מום מובהק אלא ע"פ ג' או מומחה: **על** בבודו דחכם **לא** עבר איסורא עבד. ולא"ת מהאי טעמא ליפתרו בלא עדות כל בכורות שהכהנים מביאין לפנינו שיש בהם מום מובהק וי"ל דשאני כהן שירא לאוכלו בלא התרת חכם פן יתגלה הדבר מתוך כך שהטיל בו מום אבל האי ישראל אין לומר שמביא לפני חכם פן יודע שרוצה לאוכלו ולגזולו לכהן שהרי גם עתה בשביל כך לא יתברר שלא יאכלנו הוא עצמו: **התרת** בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת. ממתניתין לא שמעינן ליה דאיכא לאוקמה בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים [5] ה"ל למיגזר חולה לארץ אטו ארץ ישראל שלא [6] להקל להתיר על פי שלשה בני הכנסת ועוד משום דאיכא למאן דאמר בתמורה פרק אלו קדשים (דף כפ.) דבכורות חולה לארץ אם בלו תמימים יקרבו: **תנינא** הרי זה ישחט כו'. הא דלא משני הכא לאפוקי מדרבי יוסי אע"ג דימוקו עמו כדאמר בסמוך משום דל"כ הוה ליה לרב יהודה למימר הלכה כרבנן או אין הלכה כר' יוסי אבל ר' חייא דבסמוך נקט שני דברים מענין אחד התרת בכור והתרת נדרים: **במקום** שיש מומחה לא. לאו דוקא מומחה [7] שהמחוהו ב"ד דהא על רב אשי דלעיל אמרי' דאתיוה לקמיה ההוא שרוע משום כבודו דחכם וכל [8] מופלג בחכמה ומומחה ראוי להתיר בכור ונדר ביחידי כדמשמע מדרב אשי דלעיל ובפ"ק דנדרים (דף ח:) גבי רביעא דהוה ליה נדרא לדביתהו ואתא לקמיה דרב אשי וכו' וקאמר ש"מ תלת כו' ויחיד מומחה הרי שמתא משמע קלת דיחיד מומחה הוי [9] כרב אשי וכן ההיא דבפ"ק דסנהדרין (דף ה:) [10] אע"כ היה מומחה לרבים דן אפי' יחידי לאו דוקא מומחה הנסמך כו' [11] כדאמר ר"נ התם כגון אנא דן דיני ממונות: [12] **פסק** ומיהו בזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשיב מומחה להתיר בכור ונדר ביחידי ולדון דיני ממונות [13]: **שלשה** מתירין את הנדר במקום שאין חכם. בענין זה [14] דפ"ק דנדרים (מ:) [15] [דאמרי'] לא שרי ליה לאינש למישרי נדרא באתרא דרביה ומיהו הא אפי' יש שם מומחה אחר אין לאותו מומחה להתיר במקום רבו כמו רביעא במקום רב אשי: מפירין

דאית ליה לאשתמוטי [16] סיפא ודאי מסייעא ליה [17]מאיש פלוני הרי זה נאמן התם כיון דאית ליה תובע מירתת אמר ר' ירמיה בר אבא מנא ליה ליהודה הא [18] אנא בגידול קבעתיה וגידול קבע בדידיה והכי [19] א"ל [20]נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו ישראל פשיטא לא [21] צריך בקטן והגדיל מהו דתימא לא קים ליה [22] קמ"ל בסורא מתנו כלשנא בתרא בפומבדיתא כלשנא קמא והלכתא אפילו כלשנא קמא רפרם [23] בפומבדיתא הוה ליה בוכרא ויהביה ליה לכהן בלא מומא אזל שדא ביה מומא יומא חד [24] חלש בעיניה אייתיה לקמיה א"ל בכור זה נתן לי ישראל במומו ארפסיניה לעיניה חזייה בשקריה א"ל לאו אנא דיהיבתיה לך ואפ"ה לא חש לה למילתא האי הוא דחציף כ"ע לא חציפי [25]והוא שרוע דאתא לקמיה דרב אשי אמר למאי ניחוש ליה אי כהן הוא אי ישראל הוא הרי בכור ומומו עמו א"ל רבינא לרב אשי ודלמא ישראל הוא [26]ואמר רב יהודה [27]אין רואין בכור ישראל אלא א"כ כהן עמו א"ל הכי השתא התם נהי דקדשים בחוץ לא אכיל [28]אממוניה דכהן חשיד הכא מכדי ידע דהאי מום מובהק הוא מ"ט [29] אתיוה קמיה רבנן משום כבודו דחכם על כבודו דחכם לא [30]עביד איסורא עבד: **מתני'** [31]הכל נאמנין על מומי מעשר: **גמ'** מ"ט דאי בעי ביה מומא מעיקרא מי ידע הי נפיק וכי תימא מפיק ליה בריש עשרה [1]לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא אלא דאי בעי [2]שדי ביה מומא בכולי עדריה [3]: **מתני'** [4]בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת רבי יוסי אומר אפילו יש שם כ"ג אינו נשחט אלא על פי מומחה: **גמ'** רבי שמלאי [5] ור' יהודה נשיאה תרוייהו משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרי ואמרי לה רבי שמלאי וריב"ל תרוייהו משום ר' יהודה נשיאה אמרי [6]התרת בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת אמר רבא ובמומין מובהקין מאי קמ"ל תנינא בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו [7] ושנשתברה רגלו הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא בח"ל אפי' מומין שאין מובהקין והאי דקתני מובהקין להודיעך כחו דר' יוסי קמ"ל [8]א"ר יהודה א"ר ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמי' דשמואל ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה מאי קמ"ל תנינא הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא (9) יא [10] במקום מומחה קמ"ל [11]במקום שאין מומחה אין במקום שיש מומחה לא [12] אמר רב חייא [13] בר עמרם ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה [14]ג' מתירין את הנדר במקום שאין חכם ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה לאפוקי

שאינו רואה להקריב ואפילו בזמן בית המקדש [15] במס' תמורה (דף כפ.): **ספק.** אמרה לי ר' ירמיה משמיה דרב ספק אמרה לי משמיה דשמואל: **שנשה מפירין אם הבכור כו'.** במומין מובהקין: לאפוקי

דאיש ליה לאשתמוטי. [16] ולמימר אי לדידך לא מהימן אנא הוה חשיבנא ליה מהימן הלכך לא מירתת מעיקרא: **מאיש פלוני.** דהזכיר לו משלא שם הנאמן הרי זה נאמן השליח דחיים שמא יתבענו ונמצאתי משקר. והך סיפא ולאי מסייעא ליה לרב יהודה דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי: **הכם כיון דאיכא תובע מירתת.** כלומר מהא לא תסייעיה דהתם מירתת שליח כיון דחזי דקפיד משלח להזכיר שם האיש סבר ולאי יתבענו אבל גבי בכור לא מירתת האי כהן דסבר מי יטרח לחפש אחר דברי ולישאל לאותו ישראל אם נתנו לי במומו: **מנא ליה ליהודה הא.** דלאמרן לעיל [ע"א] נאמן כהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו: **אנא בגידול קבעתיה.** אני שייתיה לגידול [17] והוא שנאמן לרב יהודה והכי אמרי' [18] לגידול נאמן ישראל לומר כו'. ל"א בגידול קבעתה לחכם מ' גדול שייתיה: **בקטן.** שהיה קטן הטלה כשנתנו לו: **מהו דתימא לא קים ליה בגויה.** דמשום דהגדיל הטלה אינו מכירו ושמא אחר הוא והאי כהן הטיל בו מום: **לישנא בתרא.** נאמן ישראל: **לישנא קמא.** דאפי' הכהן נאמן. והלכתא אפי' לישנא קמא: **יומא חדינו** [19] **חלש.** רפרם בעייניה: **אייתיה.** האי כהן לבוכרא [20] קמיה למיחזי אם מום קבוע הוא וסבר ההוא כהן השתא חיים בעייניה ולא יכיר שזה הוא שנתן לי בלא מום: **ארפסיניה לעייניה.** פתח עינו [21] בכח: **חזייה בשקריה.** שהכיר שהוא נתנו לו בלא מום: **לא חש.** רפרם למילתא למימר דלא יהיה עוד כהן נאמן לומר בכור זה נתנו לי ישראל במומו: **האי הוא דחליף.** שהרי הוא החזיק עצמו כחלוף לשני דברים אחד שהטיל בו מום ועוד דהיה לו להראותו לחכם אחר והראהו לזה עצמו שנתנו לו: **שרוע.** עינו אחת גדולה ואחת קטנה: **אי כהן אי ישראל הוא.** שלא היה מכיר בזה אם כהן אם ישראל ואמר ואפילו הוא כהן וחשוד על הבכור אין כאן חשדא שהרי כך גולד: **אע"ג דהן עמו.** דשמא אם יאמר לו קבוע [22] ישחטנו ויאכל הוא דכיון דקבוע הוא הרי הוא נאכל לכל אדם אלא שגזלת כהן הוא והאי לא חיים לגזלה ואכיל ליה: **הכי השתא הכם.** גבי שאר מומין שאין מובהקין איכא למיחשדיה לישראל שמא יגזול את הכהן ואע"ג דאדם כשר הוא בהא מילתא דלא בעי לשוחטו אלא ע"פ מומחה דנהי דקדשים בחוץ לא אכיל דבכרת הוא השוחט קדשים בחוץ מיהו אגזילה דכהן דלאו בעלמא [23] חשיד: **איסורא עבד.** בתמיה. [24] ולאי לא יגזול: **מתני' הכל נאמנין על מומי מעשר.** להעיד שמאליו נפל בו. ובספק מעשר קאמר כגון קרא לתשיעי עשירי דאמרי' בפ' אחרון (לקמן עט.) אינו נאכל [25] ואין לו תקנה אלא במום: **גמ' מי ידע הי נפיק.** בפתח עשירי שיטיל בו מום מעיקרא: **בריש עשרה.** כלומר בעשירי: **מתני' שנסמית עינו.** דהוי מום מובהק: **בני הכנסת.** שאינן חכמים: **גמ' בחולה לארץ.**

מסורת הש"ס

א) נב: ב) [שו"ע י"ד סי' שיד סעיף ט]: ג) ד ה מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ג סמג עשין ריא טור וש"ע י"ד סי' שיד סעיף יא: ד) נד ו מיי' פ"ו שם הלכה ט: נה ז ח ט מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכ' ב סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שט סעיף ב: נו י מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ה [וס"ד מהל' נדרים הל' ה] טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף א:

רבינו גרשום

סיפא מסייעא ליה לרב יהודה. היכא דאמר ליה קח לי מאיש פלוני נאמן הרי זה נאמן השליח לומר שלקח ממנו דהשתא לא מצי לאשתמוטי: ולא היא. מהא לא מסייעי ליה התם מאיש פלוני נאמן (אמאי) [ודאי] השליח דכיון דאית ליה תובע דמשלח קא משייל לאותו פלוני נאמן אי זבן שלוחיה מיניה מירתת השליח ולא זבין אלא מההוא: אבל כהן שאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו לית ליה תובע ליכא דחייש למישיילי לישראל אי יהבי ניהליה במומיה להכי לא מסייעא ליה: האי אנא קבעתה לגידול. כלומר אני למדתיה לגידול וגידול למדה לרב יהודה: ישראל פשיטא. דהא לא חשדיה אמומי: לא צריכא בקטן שהגדיל. כלומר קטן היה אותו ישראל כשנתן לו זה הבכור לכהן במומו ועכשיו כשהו' גדול מעיד עליו דהוא המום עצמו שהיה בו כשנתתיו לו: מהו דתימא לא קים ליה ביה [מ] בהאי מום דהיינו הוא משום דקטן הוה ולא מדכר קמ"ל דנאמן: [לישנא אחרינא קטן הוה הכבש] והלכתא כלישנא קמא דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי: יומא חד. חש רפרם בעייניה: אייתיה לקמיה. ההוא בכור עצמו דיהב ליה דסבר השתא דחש בעייניה לא מבשקר ליה: ארפסיניהו לעייניה. כלומר פקח רפרם לעייני ביותר: ואפי' הכי לא חש למילתא. למיגזר דלא ליהמנוה לשום כהן דאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו אלא נאמן. דסבר הא הוא דחציף דעבד הכי: מאי ניחוש ליה האי מום ודאי בידי שמים הוא אי כהן הוא אי ישראל הוא דאתייה הרי ודאי מומו עמו ומותר: ודלמא ישראל הוא. דאתי ואין רואין בכור לישראל אא"כ כהן עמו דמחשדינן ליה שמא בתר דקא שרינן ליה לא יהיב ליה להכהן אלא הוא גופיה אכיל ליה להכי בעינן כהן עמו דלאלתר ליהביה ניהליה ואמאי קא שרית ליה אי דישראל הוא: הכי השתא התם. בספק מום משום הכי אין רואין אלא א"כ כהן עמו נהי דבבכור תם קא מחמיר ישראל דקדשים בחוץ לא אכיל אבל אממוניה דכהן אבעל מום דלית ליה קדושה חשיד למכליה להכי אין רואין אא"כ כהן עמו אבל הכא בהאי שרוע מכדי מידע ידע ישראל דמום מובהק הוא וכיון דלא עבר על כבודו של חכם בודאי איסורא לא עביד דניחוש להכי: מאי קמ"ל תנינא בכור כו' ומתני' בחוצה לארץ ובזמן הזה עסקינן מדקתני זקן ושערו מדולדל דאי ס"ד בזמן ביהמ"ק ליקרבוה שריה: שלשה בני כנסת דלא בעינן מומחין גמורין: ובמומין מובהקין הניכרים כגון נסמת עינו נקטעה: להודיעך כחו דר' יוסי. דאפי' במובהקין קאמר דאינו נשחט אלא ע"פ מומחה:

מ) נראה דל"ל לא קים ליה אם הוא המום עצמו שהיה בו כשנתן לו.

נ) ליכא. ס) [תמורה ח: ע"ש], ג) עבר, ד) [לעיל לא. לה: לקמן נג:], ה) [חולין יח:], ו) [יבמות כה: וש"ש היטב], ז) לע"ל שאמה כיון דכיון לה לא דייקא ולמ"ד הכא כו' יש לחלק וכו' כהן לעדות אשה דגבי אשה כו' ל"ק, ח) יבמות נב.; ט) הד"ל ל"ק, י) רב אשי ל"ק, יא) אמרי' ל"ק,

תורה אור השלם

1. לא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע וְלֹא יַמִירֶנּוּ וְאִם הֲמֵר יַמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:

ויקרא כז לג

הגהות הב"ח

(א) גב' הוה אמינא אפי' במעשר מומחה: (ב) רש"י ד"ה הכל וכו' אינו נאכל אלא במום כל"ל ותיבות ואין לו תקנה נמחק:

מוסף רש"י

אלא א"כ כהן עמו. דשמא כשיבא זה שמום קבוע הוא אלא הוי קדשים בחוץ, אכיל ליה ולא חיים לגזילה דכהן, אלכך בעינן כהן בהדייה וכיון שכן לא מצי למימר בכור זה נתן לי כהן במומו, דאמרינן ליה אייתי לי הכהן דהיא כהן דיהבה לך, דכל כמה דלא אייתי ליה לא שרינן ליה הבכור אלא אם כן יהיב ליה לכהן (תמורה ח:).

דאי בעי שדי ביה מומא בכולי עדריה. קודם שיעבר, דאמאי לא קדשה חד מעייהו (בעיל לה:) דעדיין אינו קדושים לגיהוי כמעיל מוס בקדשים ואחר כך יעבר, דמעבר בהמה חל על המוס, דכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע, הילכך אינו נחשב (לעיל לא.).

שיטה מקובצת

מ) לאישתמוטי דאמר עלי דידי הימני הוה מהימן סיפא: נ) הא דידי היא אנא. ג) והכי אמרי ליה: ד) ליה ביה קמ"ל: ה) רפרם מפומבדיתא ורש"י גרים בבית: ו) חד חש בעייניה: ז) מ"ט אתייה קמיה: ח) עדריה מעיקרא: ט) שמלאי. גליון ל"ל דתרי (דבי) ר' שמלאי היו דבמס' ע"ז (דף נ.) אמרינן מסתמיך ואזיל רבי יהודה נשיאה אכתפיה דרבי שמלאי שמעיה והכא [משמע] דהברים הוו: י) ידו ושנשברה: יא) אמינא אפי' במקום: יב) חייא בר אבין אמר רב עמרם: יג) לאישתמוטי דכי בדקי ומשכחינן דממי שאינו נאמן לקחם אית ליה לאשתמוטי ולימור: יד) לגידול שם חכם והוא: טו) אמרי ליה לגידול: טו) חד חש בעייניה חלש: יז) לבוכרא לקמיה: יח) עינו רפרם בכח: יט) קבוע הוא ישחטנו ויאכלנו הוא: כ) בעלמא הוא חשוד: כא) בתמיה כלומר זה ודאי: כב) חיבות במס' תמורה נמחק: כג) ועוד משום דדייקא: כד) תיבת פסק נמחק: כה) קיים סד"א ליגזר תיבות ה"ל למיגזר נמחק: כו) שלא יבא להקל: כז) מומחה שסמכוהו ברבי דהא על רב אשי אמרינן לעיל דאתיא: כח) וכל מומחה המופלא בחכמה: כט) ואם היה תי' אא"כ נמחק: ל) הנסמך ברבי כדאמר: לא) תי' פסק נמחק: לב) ממונות ביחידי הס"ד: לג) זה ההיא דפ"ק:

לאפוקי מדרבי יוסי. דמתני׳: במקום שאין חכם. הא יש חכם הוא לבדו מתירו: כגון מאן. הוי אותו חכם: מכלל דאני אני לא דהו. בתמיה. כלומר אפי׳ עמי הארץ השניס ועמי הארץ היאך ראויין להטרף יב: דמסברי להו. טעמי הלכות נדרים וסברי ואותו חכם ילמד את השניס: מהו דתימא. הא קיימא לן במסכת גיטין (דף סז.) רבי יוסי נימוקו עמו ותיהוי הלכתא כוותיה: נימוקו. טעמו. שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה: תפשוט מהא. דאמר רב חננאל משמיה דרב אין הלכה כר׳ יוסי תפשוט דהך קמייתא דאמר רב יהודה לעיל [לו:] ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג׳ מתירין את הבכור תפשוט משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי מי הלכה כרבי יוסי פשיטא יג יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא יד נמוקו עמו קמ״ל תפשוט מהא דהך קמייתא משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי טו חדא מכלל דחבירתה איתמר: מתני׳ א השוחט את הבכור יז ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להם יח הדמים ומה שלא אכלו הבשר יקבר ויחזיר יט את הדמים וכן ב השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו כ דמי טרפה: גמ׳ ת״ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצא טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ר׳ שמעון בן אלעזר אומר דברים שהנפש קצה בהן יחזיר להן את הדמים ושאין הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים ואלו הן דברים שהנפש קצה בהן נבילות וטריפות שקצים ורמשים ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן בכורות טבלים ויין נסך בכור (פ) כא ולימא ליה מאי אפסדתך לא צריכא כגון דזבין ליה ממקום מומא דא״ל אי לאו כב דאכלת הוה מחזינא ליה ושרי ניהליה כג כרבי יהודה טבלים הוה מתקינגא להו ואכלנא להו יין נסך על ידי תערובת וכרשב״ג כד דתנן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רבן שמעון בן גמליאל אומר כה ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יי״נ שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין שוחטין את הבכור כו נפגמה אזנו מן כז החסחוס אבל לא (ג) כח העור נסדקה אעפ״י שלא חסרה ניקבה מלא כרשינה או שיבשה איזהו כט יבשה כל שתנקב ואינה מוציאה טיפת דם ר׳ יוסי בן המשולם אומר יבשה שתהא נפרכת: גמ׳ אמאי [1] פסח ועור כתיב כתיב נמי כי יהיה בו מום ואימא כי יהיה בו מום כלל פסח או עור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט פסח ועור אין מידי אחרינא לא כל מום רע חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי לא ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אלמה תנן נפגמה אזנו מן החסחוס לא ולא מן העור כל מום רע ריבויא הוא אי הכי מומין שבסתר נמי אלמה תנן לב חוטין החיצונות שנפגמו לג ושנגממו והפנימיות שנעקרו נעקרו

לאפוקי מדרבי יוסי שלשה ג מפירין את הנדר במקום שאין חכם לאפוקי מדרבי יהודה דתניא הפרת נדרים בג׳ ר׳ יהודה אומר אחד מהם חכם במקום שאין חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא ר׳ יהודה אומר אחד מהן חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא ד דמסתברי ליה וסבר: רבי יוסי אומר אפילו יש שם כ״ג כו׳: אמר רב חננאל אמר רב אין הלכה כרבי יוסי פשיטא ה יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא ו נמוקו עמו קמ״ל תפשוט מהא דהך קמייתא משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי ז חדא מכלל דחבירתה איתמר: מתני׳ א השוחט את הבכור ח ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להם ט הדמים ומה שלא אכלו הבשר יקבר ויחזיר י את הדמים וכן ב השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו כ דמי טרפה: גמ׳ ת״ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצא טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ר׳ שמעון בן אלעזר אומר דברים שהנפש קצה בהן יחזיר להן את הדמים ושאין הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים ואלו הן דברים שהנפש קצה בהן נבילות וטריפות שקצים ורמשים ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן בכורות טבלים ויין נסך בכור (פ) יא ולימא ליה מאי אפסדתך לא צריכא כגון דזבין ליה ממקום מומא דא״ל אי לאו יב דאכלת הוה מחזינא ליה ושרי ניהליה יג כרבי יהודה טבלים הוה מתקינגא להו ואכלנא להו יין נסך על ידי תערובת וכרשב״ג יד דתנן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רבן שמעון בן גמליאל אומר טו ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין. החסחוס. תנוך האוזן שקורין טנדלי״ן: אבל לא מן העור. דהדר בריא ולא הוי מומא. והאי עור היינו אליה רכה של אוזן: פגימה איכא בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון: נפרכת. כשממשמשין בה: גמ׳ ואמאי פסח ועור כתיב. שישמוט בכור עליהן ומידי אחרינא לא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח ועור וסמיך ליה בשעריך תאכלנו דהיינו בלא הקרבה: ומשני כתיב נמי כי יהיה בו מום. דמשמע נמי מומין אחרייני: וכטל נמי ממלאכתו. כגון פסח בטל מהילוך ועור בטל מרעייה: אלמה תנן נפגמה אזנו. הוי מום הא אינה בטילה משמיעה: ריבויא היא. דכתיב כל ולא דרשינן ליה בכלל ופרט: אי הכי. דריבויא הוא מומין שבסתר נשמוט נמי עלייהו: חוטין. יינלנ״ש: חילונות. שבאמצע הפה: שנפגמו. שחתכו בסכין ברוחבו ולא חיסרו אלא כעין סדק: הפנימיות. מונשליר״ש: מוס

מפירין את הנדר. ליתנא דקרא נקט אבל גבי חכם שיין לשון התרה וכן בהמוכר את הספינה (נ״ב דף עד.) גבי בת קול דקאמר ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי: רבי יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא דמסברי להו וסברי. כ״כ ברוב הספרים ויש ספרים דגרסי כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא מ״ו משמע מתוך לשון הקונטר׳ שכך גריס וקשה היכי פריך עלה מכלל דהנך כל דהו אימא מ״ו לא אלא שפחותים מדרב נחמן ומ״מ לאידך גירסא נמי מצא ליה כל דהו דלמא מכלל דהנך פחותים ממומחה אבל כל דהו לא ומ״ל דפשיטא ליה דחכם דר׳ יהודה לאו כחכם דלעיל דאיירי במומחה דאפי׳ רבי יהודה מודה דיחיד מומחה מתיר את הנדר מ״ז וכאן דלא איירי מ״ח במומחה מה שיעור מ״ט נותן לאיזך ומיהו קשה דא״כ מנא ליה לאתי לאפוקי מדרבי יהודה כיון דרבי יהודה לא איירי במומחה דלמא רבי חייא בר אבא מ״י מודה דבעינן אחד מהם כחכם דר׳ יהודה ודוחק לומר דג׳ מפירין את הנדר משמע ליה שלשתן שוין: ריין נסך. אע״ג דבפ׳ ג׳ דחוליות (דף יא.) קאמר דסתמו הוי אפיקורוס ביין נסך כמו בגבילות מ״מ לא חשיב נפש קצה בו ועוד דהכא מסקינן על ידי תערובות:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

מן החסחום. לשון תנוך הוא כמו ראשי כנפים כ והחסחין בפרק כיצד צולין (פסחים פד.) כא ובדל האוזן מתרגם חסחוס דאודנא (עמוס ג.): מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין. כה״ג דרשינן בפ״ק דקדושין (דף כד:) גבי שן ועין ומ״ט ומ״ט לא הוי הכא מומא כשנפלה שינו כיון דחשיב מוס שבגלוי ואינו חוזר לקמן בפרק מומין אלו (דף מד.) לא פסלינן ניטלו שיניו גבי אדם אלא משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן מכלל דבבהמה כשר ואפי׳ גבי אדם לא מיפסל בשן אחד ודוקא בחוטין החילונות שנפגמו ושנגממו והפנימיות שנעקרו כא יעליש״ס בלע״ז כדפירש בקונטרס קאמר בסמוך גבי בהמה דהוי מוס אבל ניטלו שיניה לא וי״ל דשאני גבי עבד דגלי קרא אבל הכא שכך דרך שהשיניס נופלות מחמת זקנה ומ״מ מאי שנא דהכהן על אזנו וחרטו חשיב מוס התם כב ועבד יולא לחירות דהוי מוס שבגלוי ואינו חוזר ולקמן בפרק כג אלו מומין (דף מה:) תנן חרש שוטה (וקטן) פסולין באדם וכשרין בבהמה כד כה באדם לא מיפסלי אלא מוס דאינו שוה בזרעו של אהרן כדמפרש לקמן כו כז בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים וי״ל דגבי עבד גלי רחמנא דבדבר קל חשיב מוס לצאת בו לחירות כח שמתחרר בשינו: נעקרו

מסורת הש״ס

א) [לכאורה צ״ל מתירין דהא קאי לפרש אחלעיל בסמוך לו ג׳ מתירין וע״ז מוס׳ דהכא ד״ה מפירין ליתנא דקרא וכו׳], ב) [בכרכות ט. וש״נ], ג) [מגילה כט: וש״נ], ד) [ומבכו׳ ר״א במשנה שבמשניות וכבמב״ס], ה) [לעיל כח.], ו) ע״ז עד., ז) [בסמוס כך איתא במשנה שבמשניות וכן איתא בהכלל״ם], ח) [מולין מו:], ט) [לקמן לט.], י) קאת מדמיס הס״ד אמ״כ מה״ד בכור בתמיה ולימא ק״ק], כ) ליה מאי אפסדתך ומשני דא״ל מוכר וכו׳ צ״ק], ל) נ״א דאמר ליה אי כו׳ צ״ק], מ) נ״א במומחה פריך שביר מה שיעור כו׳ צ״ק], נ) [צ״ל אי בדלן], ס) צ״ל ואפילו, ע) ולא מפליג,

תורה אור השלם

1. וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כָּל מוּם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים טו כא

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בכור ינכה ולימא ליה: (ב) במשנה אבל לא מן העור:

מוסף רש״י

נמוקו עמו. טעמו, במסכת גיטין (סז.) מוכה שכתן של מכמיס ואמר ר׳ יוסי נימוקו עמו, ניס וקו, דבר ישר כקו המשקולת (ערובין נא.) אי: פירוש עמו לתת טעם לכל דבריו שהיה מייסב את דבריו (גיטין שם).

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

יבשה שתהא נפרכת. ואע״פ שאין מוליאה דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בלפוזן (חולין מו:). **חוטין החיצונות.** כמי דשיני שקורין יינלנ״ש, המיצוטת אותן שלפנים כנגד חוטמו, **שנפגמו.** שניטל מהם מעט, **או שנגממו.** שנחתכו בחתכן מלמעלה בעומקן ולא חיסרו כלום, והאי וגלא אותן חוטין (לעיל לה.). **והפנימיות.** שהשיניים הגדולות קבועות בהן שקורין מייטלילר״ש, שנעקרו. לגמרי הלכך יבשה: שליק פירקא על אלו מומין. החסחוס שלתנדים טנדרוס: מלא כרשינה. כמלא הכנסת גרגר של כרשינין: אמאי נשחטו על אלו מומין: פסח ועור. בלבד כתיבי: כתיב נמי כי יהיה בו מום סתם ריבה את אלו: ובטל ממלאכתו פסח ועור שאינו ראוי למלאכה: אלמה תנן נפגם אזנו דמשום הכי אינו בטל וקא הוי מום: כל מום רע ריבויא הוא ומרבי הני: חוטין. חניכים החיצוניות הוי מום כי נגממו משום דלא הוי בסתר דמיתחזי כדאכיל:

שיטה מקובצת

ג) רבינא דמסברי להו וסברי: ד) דתימא ר׳ יוסי נמוקו: ה) להם את הדמים: ז) ויחזיר להם את: ח) ישלמו לו דמי: ט) בכור ינכה ולימא: י) לאו דאכלתיה הוה כו׳ ושרי לי ניהליה: יא) לא מן העור: יב) שבגלוי ובטל ממלאכתו כו׳ שבגלוי ובטל: יג) החסחוס אבל לא מן: יד) שנפגמו או שנגממו: טו) להטרוף דהא כליתנהו דמי: יז) דאיסור ספי להו הס״ד: יח) קצת בכור ינכה לו מן הדמים ומ״מ הוא יטול קצת בתמיה: יט) אנא ומשמע מתוך: כ) אימא דלמא לעולם כל דהו לא: כא) הנדר וכיון דלא: כב) שיעור ניתן לאיזך: כג) אבא נמי מודה: כד) כנפים והסחוסין: כה) שנעקרו דהיינו יונבש: כו) החם גבי עבד ויוצא: כז) בפ׳ מומין אלו: כח) ובאדם נמי לא: כט) לקמן ואין לחלק בין: ל) לחירות כגון שמשתחרר:

עין משפט נר מצוה

נז א מיי׳ פ״ג מהלכות בכורות ופמ״ז מהלכות מכירה הלכה ט ופמ״ז מהלכות מכירה הלכה יב סמג עשין רמ״ז וטוש״ע י״ד סי׳ סי׳ שי׳ סעיף ג וטור ש״ע מ״מ סי׳ רלד סעיף ח:

נח ב מיי׳ פט״ז מהלכות מכירה הלכה יב וטוש״ע מ״מ סי׳ רלד סעי׳ ג [וטוש״ע י״ד סי׳ קיט סעיף יג]:

נט ג מיי׳ פט״ז מהלכות מאכלות אסורות הלכ׳ כט וטוש״ע י״ד סי׳ קלד סעיף ג:

א ד מיי׳ פ״ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ג טור י״ד סי׳ שט:

לעזי רש״י

טנדרי״ן [טנירו״ם]. סחוס.

יינצב״ש [יינציבי״ש]. חניכיים.

מונשליר״ש [מישיליר״ש]. שיניים טוחנות.

רבינו גרשום

לאפוקי מדר׳ יהודה דלא בעינן אחד מהם חכם: דמסברי להו וסברי דלא ליהוו עמי הארץ גמורין: תיפשוט מהא דמדהא איתמר משמיה דרב ש״מ דהך קמייתא דאמרינן ספק משמיה דרב ספק משמי׳ דשמואל דודאי דשמואל היא דאי ההיא נמי משמיה דרב והכא נמי אמר רב הלכה כר׳ יוסי אלא דאפי׳ ג׳ בני כנסת מתירין היינו קמייתא תרי זימני למה לי למימר. לא ודאי לא איתמר אלא חדא משמיה דרב ואידך מכללא. מדוקיא דההיא איתמר ואליבא דרב: ויחזיר להם את הדמים. דקנסוהו רבנן: הן יחזירו לו את הבשר שמותר בהנאתו שרשאי למוכרו לעובד כוכבים: מכרוהו הלוקחין את הבשר לעובד כוכבים ביוקר או הטילוהו לכלבים ועדיין לא נתנו הדמים ישלמו לו דמי טרפה שהיא בזול ולא ישלמו לו כל הדמים שנטלו ממנה לפי שהוא מכר טרפה מדעתו: ינכה להם מן הדמים כנגד מה שאכלו והשאר יחזיר: בכור אמאי ינכה לו מן הדמים לימא ליה הלוקח מאי אפסדתיך דאכלתיה והא אי אהדרתיה ניהלך לא הוי תקנה אלא יקבר. כגון דזבין ההוא אבר דהוה ביה מומא ואכליה ומשום הכי ינכה ליה מן הדמים: דאמר ליה אי לאו דאכלתיה הוה מחזינא ליה לחכם ושרי לי ניהליה: כר׳ יהודה. דמתיר לראות מום לאחר שחיטה כדאמרינן בפרקין דלעילא: טבלים. מצי א״ל אי לאו דאכלת מתקנינא להו הלכך ינכה. יין נסך שאינו נסך גרידא אלא ע״י תערובת נתנסך וזבני ניהליה ואי הוה מהדר ליה הוה מותר בהנאתו כדרשב״ג דתנן וכו׳ הלכך ינכה: סליק פירקא על אלו מומין. החסחוס שלתנדים טנדרוס: מלא כרשינה. כמלא הכנסת גרגר של כרשינין: אמאי נשחטו על אלו מומין: פסח ועור. בלבד כתיבי: כתיב נמי כי יהיה בו מום סתם ריבה את אלו: ובטל ממלאכתו פסח ועור שאינו ראוי למלאכה: אלמה תנן נפגם אזנו דמשום הכי אינו בטל וקא הוי מום: כל מום רע ריבויא הוא ומרבי הני: חוטין. חניכים החיצוניות הוי מום כי נגממו משום דלא הוי בסתר דמיתחזי כדאכיל:

נעקרו אין נפגמו ונגממו לא. הוי מלי לאתויי מהסיא לגלמן דקא חשיב בהליא גבי ואלו שמין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוטין הפנימיות שנפגמו ונגממו אלא ניחא לאתויי מדיוקא דרישא דמוכח דאע"ג דבחיצוניות הוי מוס שבגלוי בפנימיות לא הוי מוס:

השתא מיפרק לא פרקינן עילוי' בו'. וא"ת להא שנויא קמא דנפיק מוס עובר מק"ו פסח ועובר מאי אהני ליה וי"ל דקסבר השתא דאי לא כתיב פסח ועובר [ז] קמרבינן מכל מוס רע מוס עובר והוה אמינא דאתא לאפוקי מק"ו ולא [ח] ממעטינן נמי ממוס רע מומין שנסתר: **לרבות** כל דבר שנלקח ביד. נפרק קמא דקדושין (דף כא:) מפרש משום דדרים ריבויי ומיעוטי ולקחת ריבה מרעע מיעט ונתת בלאזנו חזר וריבה מאי רבי רבי כל מילי מאי מיעט מיעט סס ותימה דמולקחת מרבינן כל דבר שנלקח ביד ואם סס לא מקרי נלקח ביד למה לי ריבה ומיעט וריבה מלשון ולקחת לחוד לא מתרבי אלא דבר שנלקח ביד וי"ל דמלשון ולקחת לא דרים אלא הכי קאמר לרבות כל דבר שנלקח ביד משום דדרשינן ריבויי ומיעוטי: **באן** לשחוט באן לפסול. [מ] מדפסיל כהן משמע דהוי מוס דאורייתא ושמא האי דאין שוחטין משום דאין ניכר יפה וגזרינן אטו מומין שבסתר אי נמי האי דמפסיל כהן משום דאינו שוה בזרעו של אהרן א"נ מוס עובר הוא ובעינן שלא יפסל אפילו לפי שעה משום דכתיב [ושב] אל משפחתו דדרשי בקדושין (סס) [ט] למותר שבמשפחתו: **כדי** שינטל מן החי וימות. ובכמלא מקדח [מ] וימות נב"ש [נ] דקאמר בפ"ק דעירובין (דף ז.) וכן לטרפה ומשמע דאתרוייהו קאי אשדרה ואגולגולת [מ] אלא ב"ה אתו למימר דשיעורו [מא] כמלא מקדח הוי טפי מכדי שינטל מן החי וימות לדילהו ורבינו תם נמי דמפרש דלא קאי וכן לטרפה אגולגולת מדלא פריך בריש אלו טריפות (חולין דף מב:) והאיכא (ד) [ע] כמה חסרון בגולגולת כדפריך מחסרון בשדרה משום דבנקיבת הקרום הוי טריפה בלא חסרון והא דקרי בעירובין (דף ז.) שדרה וגולגולת תרי חומרי דסתרי אהדדי כגון שדרה וגלגולת: [מא] דשיעורו דמלא מקדח: [מב] דב"ש מיית לב"ש: [מג] מאיזב דישפוך: [מד] באדם קרום התחתון: [מה] בדבר ששוה בזה:

רבינו גרשום

בעינא. דמיתחזי מום רע וליכא כלומר היינו מיגווארי אי לא נעקרו ממש לא הוי מום רע דלא מיתחזי: אי הכי מום עובר. דמיתחזי ליהוי מום רע ולשחוט עליה אלמה תנן ולא מן העור כו': מום עובר סברא הוא. דלא לשחוט עליה דהשתא מיפרק לא פרקינן על מום עובר משחט כו'. ואי בעית אימא א"כ הוא דנשחט על מום עובר פסח ועור מה אהני למכתב אלא ש"מ דאינו נשחט אלא על מום קבוע דומיא דפסח ועור: אלא דת"ק ורבי יוסי בן (המשולם) [יהודה] בין כרשינה ועדשה איכא פורתא: הסול. בלע"ז בורוקא: אלא במילת. בבשר שתחת האוזן הא אין רוצעין אלא בגובה של האוזן בסחוס ושם נעשה בעל מום הכהן וקא מדבר ר' יוסי אפי' מחט לרציעה ובהכי הוי בעל מום (עבר עבדי) [עבד עבר] כהן אלמא דבנקב בציר מכעדשה הוי מומא: לא קשיא כאן לשחוט. עליו הבכור אינו נשחט אלא על נקב כעדשה: כאן לפסול. להקרבה אפי' בנקב במחט הוי פסול: הינדא. במקומו קורין לכרשינה הינדא: כרשינה העומדת בדוחק בנקב או נכנסת ויוצאה בריוח: כמה חסרון בשדרה שלא תטמא באהל: וכן בגלגלת. שמעתא כלומר מימרא הא דשמואל: וסימניך לגירסא דרב יהודה אמר אלמא דמקדח נמי הוי כסלע א"כ מה בין ב"ש וב"ה בגלגלת:

שיטה מקובצת

[מ] אין אבל נפגמו או נגממו לא בעינן מום: [נ] עילויה מישחט שחטינא: [ס] מומין שנפדו הכתוב: [ע] תי' הכתוב מדבר נמחק: [פ] ממנה קרבן לה' הוי: [צ] תי' מי נמחק: [ק] ועור מאי אהני תי' למה לי נמחק: [ר] אלא הכי קתני הסדק כל שהוא והסדק והפגימה בין: [ש] יבישה כשתנקב ואינה: [ת] יבישה עד שתהא נפרכת תנא וקרובין דבריהן: [א"א] יהודה וסבר רבי יוסי בר יהודה: [אב] ולקחת לרבות כל: [אג] אמר רבי אלעזר יודן: [אד] עבד עברי כהן: [אה] כרשינה העומדת או כרשינה הנכנסת ויוצאה אמר לו: [או] שחסרו וכמה תהא חסרון בשדרה בש"א ותי' ולא יהא מטמא באהל נמחק: [אז] החי וימות כמה א"ל כו' בר אבימי הכי: [אח] מתניתא גלירן פי' הכי תנא שמואל כסלע כן מצאתי בס' ישן: [אט] שיעורו כמלא אגרוף: [אי] בן בטיח אמר ר"י כו' אדם ושנעשה בידי אדם שיעורו: [אא] הכי ס"א דמום רע ריבוי הוא: [אב] פרקינן עליה: [אג] שחטינן עליה: [אד] אומר בפסוק אחר: [אה] בודקין אותו כבדיקת: [או] אליה: הס"ד ומה"ד שנעשה בעל כדכתיב ושב אל משפחתו כמו שנכנס שלם יצא שלם וזה בעל מום הוא ופסול לעבודה כראמרי' בפ"ק דקדושין הס"ד ומה"ד היאך הוא נעשה בעל: [אז] בניחותא כלומר: [אח] כעדשה: לשחוט את הבכור בחוץ עד דאיכא כעדשה שיש מומין תי' כאן כאן נמחק: [אט] כדתנן ואלו: [ב] כו' לפסלו מעל המזבח בכל שהוא נפסל וממתין מלשוחטו עד שירחיב הנקב בכעדשה: [אי] תיבת עמו נמחק: [אא] באהל עד שיהא בהן רוב בנין או רוב מנין או רובע הקב ואם חסרו שדרה וגלגולת אין מטמאין: [אב] ומי אמר מתני' תני רבי שמואל בר יהודה: [אג] עבודה זרה גבי דפואות בפ' אין מעמידין ובפ"ק דיומא תנא רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה פתחין פטורין מן המזוזה: [אד] בן בטיח שם: [אה] לקדוח בו אח: [או] ועור הוה קמרבינן: [אז] ולא הוה ממעטינן ממום: [אח] מדקאמר בפ"ק: [אט] ואגלגולת מדקאמר התם תרי חומרא דסתרי אהדדי כגון שדרה וגלגולת: [אי] דשיעורו דמלא מקדח: [אא] דב"ש מיית לב"ש: [אב] מאיזב דישפוך: [אג] באדם קרום התחתון: [אד] בדבר ששוה בזה:

תורה אור השלם

1. וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לְיְיָ וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: ויקרא כז יא
2. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן: דברים טו יז

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יקריבו ממנה קרבן לה' כנעבלי מומין שנפדו הכתוב מדבר: (ב) שם וקמיבעיא ליה כדי שינטל מן החי וימות בכמה וא"ל רב תחליפא: (ג) רש"י ד"ה ס"ג וכו' וקמיבעיא ליה הס"ד ומה"ד מ"ס וא"ל רב תחליפא וכו' שמואל הס"ד ומה"ד מ"ס ואומר רב ספרא אמר שמעתא הס"ד ומה"ד מ"ס ומימניך וכו' במסכת ע"ז גבי רפואות: (ד) תוס' ד"ה כדי שינטל וכו' והאיכא חסרון כל"ל ומיהת כמה נמתק: (ה) בא"ד שמחלק בין טריפות לחלס:

לעזי רש"י

ברוק"א. שפדר, קנה-עץ מחודד.
טריבל"א [טריידר"א]. מקדח.
ויצ"א. בקיה.

מוסף רש"י

בבהמה טמאה ממש. כגון סוס ובמל וחמור (מנחות קא.). כשהוא אומר. למעטה אמותם פרשה ואם בבהמה הטמאה ופלה וגו' (שם). יבשה כדי שתהא נפרכת. ואע"פ שאין מועילה כס אין זה יכשה עד שתיכש כל כך שתהא נפרכת כלפורן (חולין מו:). הסול. תמיכת עץ חלוזה (שבועות ד:). והמקדח. ברייר"א (קדושין כא.). והמכתב. גרייר"א שחוקקין בפנקסיקין (שם) מרט שקולין גרייר"א (שבועות ד:) עט (לקמן נא.). במילת. אליה אל אחן, בנשר ולא בתנוך (קדושין שם). וחכמים אומרים אין עבד כו'. חולקין עליו חז ראיה שלסס קיים לן דאין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום ולא יכול עוד לשוב לחיותו הרפואן, ולקמיה יליפינן ומב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו, ומיתלי הוא נעשה בעל מום (שם). הא אין רוצעין כו'. הרי יש לך לגמוד מכאן שאין רוצעין אלא בגובה של אחן (שם). כמה חסרון בשדרה. אלא תעמא בחהל אלא בגמנע ומשא כדין עלס כשעורה, דאילו שדרה שלמה וגולגולת שלמה וריב מנייע וריב בנייע תנן בהאילות (פ"ב מ"ב) דמטמאין בהאהל ואע"פ שאין עליהן בשר (חולין מב: וכנייר"ז ערובין ז.).

רבינו גרשום (המשך)

מתניתא דמשכחת טובא דתני רב שמואל בר יהודה ומתניתא הוי עיקר: א"ל. רב חסדא א"כ כדקאמרת בסלע עשית דברי ב"ש וב"ה אחד כדתנן מאור שלא נעשה בידי אדם כגון כותל שבין ב' בתים ובבית אחד טומאה ובאותו כותל יש נקב כמין חלון שנעשה מאיליו כגון אבן שנקובה מאיליה שיעורו של אותו נקב אם הוא כמו אגרוף גדול מביא את הטומאה מבית לבית ומיטמאין אדם וכלים שבבית אחר. ואם המאור הוא פחות מיכן חוצץ בפני הטומאה: אגרופו של בן בנו. בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי שהיה איש גדול ביותר: וישנו. שיעור של אותו אגרוף כראש גדול: ומאור שנעשה בידי אדם שנקב שיעורו אם הוא כמלא מקדח גדול של לשכה כמקדח גדול שבלשכה מביא את הטומאה וכיון שנעשוי בידי אדם בתמניתן סגי בבציר שיעורא

נעקרו אין נפגמו ונגממו לא בעינא מום רע וליכא אי הכי מום עובר נמי אלמה תנן ולא מן העור מום עובר סברא הוא השתא מיפרק לא פרקינן עלויה [מ] משחט שחטינן עלויה [נ] דתניא [1] ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' [א] בבעלי מומין [ס] [ג] הכתוב מדבר אתה אומר בבעלי מומין שנפדו [ד] הכתוב מדבר או אינו אלא בבהמה טמאה ממש כשהוא אומר ואם בבהמה הטמאה הרי בהמה טמאה אמור הא מה אני מקיים אשר לא יקריבו ממנה [פ] הוי אומר זה בעלי מומין שנפדו יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' [ו] מי שאינה קריבה כל עיקר יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר איבעית אימא א"כ פסח ועור [ז] למה לי: נסדקה אע"פ שלא חסרה: ת"ר הסדק כל שהוא הפגימה בין בידי אדם בין בידי שמים מכלל דסדק בידי שמים לא אלא [ח] סדק ופגימה בין בידי שמים בין בידי אדם [ט] וכמה שיעור פגימה [2] כדי שתחגור בה ציפורן: נקבה מלא וכו': ת"ר כמה נקיבת האוזן [3] מלא כרשינה ר' יוסי בר' יהודה אומר בבעדשה ואיזו היא [ג] יבשה [פ] [4] שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם ר' יוסי בן המשולם אומר [ה] יבשה [ו] כדי שתהא נפרכת תנא קרובין דבריהן להיות שוין דבריהן דמאן אילימא דתנא קמא ור' יוסי בן המשולם טובא איכא אלא דתנא קמא ור' יוסי בר' יהודה [ז] כעדשה אין בציר מכעדשה לא ורמינהי [2] מרצע [ח] אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירה והמחט והמקדח והמכתב ת"ל [2] ולקחת [ט] כל דבר שנלקח ביד דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר מרצע [י] מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת וקתני סיפא א"ר [יא] [ב] יודן ברבי היה דורש כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילת [יב] וחכמים אומרים אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת במילת היו רוצעין היאך עבד [יג] כהן נעשה בעל מום הא [יד] אין רוצעין אלא בגובה של אוזן אמר רב חנא בר קטינא לא קשיא כאן לשחוט כאן לפסול מאי כרשינה אמר רב שרביא הינדא בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה כרשינה [טו] הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת אמר לו זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן [1] השדרה והגולגולת שחסרו [טז] כמה חסרון בשדרה ולא יהא מטמא באהל בש"א שתי חוליות וב"ה אומרים [יז] חוליא אחת ובגולגולת ב"ש אומרים כמלא מקדח וב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות ויתיב רב חסדא וקמיבעיא ליה כדי שינטל מן החי [יח] [ב] וכמה א"ל רב תחליפא בר אבודימי הכי אמר שמואל כסלע ואיתמר רב ספרא אמר שמעתתא א"ל ורב שמואל בר יהודה אמר מתניתא [יט] א"ל וסימניך [1] תני רב שמואל בר יהודה וא"ל א"כ עשיתה דברי ב"ש ודברי ב"ה אחד דתנן [כ] מאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו [יא] מלא אגרוף גדול וזהו אגרופו של בן [ב] אבטיח א"ר יוסי [ג] וישנו כראש גדול של אדם [ד] נעשה בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כפונדיון של האיטלקי וכסלע נירונית וישנו כמלא

מום רע. לא מיקרי אלא בגלוי שמנוולו: אי הכי. [יא] דכל מום ריבויא הוא: השתא מיפרק לא פרקינן [יב] עלייהו. פסולי המוקדשין: משחט [יג] שחיטנה עלייהו. בכור בחוץ: דשהוא אומר. [יד] פסוק אחר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך: אם כן. [טו] דבעל מום עובר נמי נפדין פסח ועור מאי אהני ליה דמשמע מומין קבועין ולא עוברין: בידי שמים. שנולד עמו: שחגור. שתעכב בה לפורן אם בודקין [יז] כבדיקת סכין: אלא דסגא קמא ור' יוסי. דכרשינה אינה גדולה מעבדשה אלא מעט: הסול. קיסם שראשו חד שקורין ברוק"א: סירא. קוץ: מקדח. טריבל"א: מכתב. עט בלזל: אף כל של מתכת. ובפ"ק דקדושין [כא:] מפרש פלוגתייהו דרבי דרים כללי ופרטי ור' יוסי דרים ריבויי ומיעוטי: בריבי. אלא גדול: במילת. אליה [יז]: היאך הוא עושה בעל מום. הא אלר בריא: הא אין רוצעין. בניחותא. [יח] הא ולאי אין רוצעין אלא בגובה של אוזן שהוא סמוס ומכל מקום קשיא דקתני הכא דמן הרציעה נעשה בעל מום וקאמר רבי יוסי בר' יהודה דרציעה ישנה במחט דלא הוי כעבדשה: [יט] לאן לשחוט לאן לפסול. יש מומין הרבה בבכור שפוסלים אותו ליקרב על גבי מזבח ואין מכשירין אותו ליאכל כדתנן [1] [יא] אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה כו' [2] הינדא. בלשון זה היו מכירין ובלשון לע"ז וי"ל: כרשינה. הטומד בנקב בדוחק ואע"פ שאינה נכנסת [לא] (עמו) ויוצאת בו הוי מום אלו דלמא לא הוי מום עד שיהא הנקב רחב שכרשינה תהא נכנסת ויוצאת בו: ליולא בה שמעתי. מסיפא נפקא לן דקאמר מקדח ואיסומו שניהו דהיינו נכנס ויוצא: הסדרה והגולגולת. שליפין מטמאין באהל ואלר עצמות אין מטמאין באהל [לב] וכמה יאסרו ולא יטמאו: ה"ג [1] ויביא רב חסדא וקמיבעיא [לג] ליה ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא א"ל רב תחליפא לרב חסדא דהכי אתנייה שמואל: וסימניך. אלא מטעה מי אמר שמעתא ומי [לד] מתניתא תני רב יהודה בר שמואל [לה] דאסכמן מקומות הרבה בש"ס דאייר רב שמואל בר יהודה בל' מתניתא תני רב שמואל בר יהודה במסכת ע"ז [לו] רפואות דאין מעמידין (דף כח:): וא"ל. רב חסדא לרב תחליפא: אם כן. דבית הלל כסלע אמר עשית ב"ש וב"ה אחד: מאור. חלון שלא נעשה בידי אדם שנפל הכותל מאליו מעטו בין בית לבית: שיעורו. להביא טומאה מבית זה לבית זה: כמלא אגרוף גדול. דכיון דלא נעשה בידי אדם בציר מהכי לא חשיב: בן [לז] אבטיח. שם הפיס בעל בשר: וישנו. לאותו אגרוף: של לשכה. שמונח בלשכה לקדוח [לח] את הלריך לבדק הבית: כפונדיון האיטלקי וכסלע נירונים. כלומר לזה ולזה דומה: וישנו. לאותו סלע ולאותו פונדיון: כמלא

[מ] [מנחות קא. ממורה לב:], [נ] [חולין יח.], [ג] חולין מו:, [ד] שבועות ד: קדושין כא: לקמן נא., [ה] [קדושין כא: ע"ש], [ו] חולין מב: ערובין ז. אלאלות פ"ב מ"ג, [ז] [ע"ז כח:], [ח] כלים פי"ז מ"ב, [ט] ב"ק לא דעל מוס עובר נמי נשחט פסח כו' ל"ק, [י] [לקמן נא.], [כ] בס"ק: רב שמואל בר יהודה, [ל] עיין רש"ל ופ"ק, [מ] ב"ק וא"ל מדפסיל כו' ל"ק, [נ] ב"ק למוחזק ל"ק, [ס] ל"ל נמי מיית לב"ש ל"ק, [ע] ב"ק נמי ל"ק, [פ] ב"ק לפירושו שמחלק ל"ק, [צ] [וע' מוס' זבחים קטו. ד"ה וחילופת גת ומה שלימנע שם],

[מא] [מנחות קא. ממורה לב:], [מב] [חולין יח.], [מג] חולין מו:, [מד] שבועות ד: קדושין כא: לקמן נא., [מה] [קדושין כא: ע"ש], [מו] חולין מב: ערובין ז. אלאלות פ"ב מ"ג, [מז] [ע"ז כח:], [מח] כלים פי"ז מ"ב, [מט] ב"ק לא דעל מוס עובר נמי נשחט פסח כו' ל"ק, [נ] [לקמן נא.], [נא] בס"ק: רב שמואל בר יהודה, [נב] עיין רש"ל ופ"ק, [נג] ב"ק וא"ל מדפסיל כו' ל"ק, [נד] ב"ק למוחזק ל"ק, [נה] ל"ל נמי מיית לב"ש ל"ק, [נו] ב"ק נמי ל"ק, [נז] ב"ק לפירושו שמחלק ל"ק, [נח] [וע' מוס' זבחים קטו. ד"ה וחילופת גת ומה שלימנע שם],

כמלא נקב של עוף. שעושין בו נקב ומוקעין בו יתד לקשור רלועות העוף. אלמא מקדח הוי כסלע ומאי איכא בין ב"ש ובין ב"ה: **לישנא.** רב תחליפא: **וא"ל רב חסדא שמא מקדח.** דקתמר ב"ש בגולגולת מקדח וחיסומו שנינו דלאחר שנעשה המור מלדלדין את המקדח ונוטל מגידי הנקב [יח] ומרחיבין את הנקב כדי שיכנס מקדח ויוצא בריוח והיינו חיסום שנוטל מה שחיסם וסותם את הנקב ואינו מניח ליכנס המקדח ברוחב ומקדח וחיסומו הוי יותר מסלע: **א"ל רב אחליפא.** לרב חסדא לא תימא שמא אלא אימא ודאי מקדח וחיסומו שנינו: **וצריך אפר להפלות עליה.** כלומר יכול אתה לסמוך על דבר זה: **לחזקיה אבי עקש.** שנסמך על עדותו שלא היה [יט] תלמיד חולק עליו: **אין לו אחוריים לחליקה.** שאין אחוריו חלוקים מתוכו דלא אמרינן אם נטמא גבו טמא ותוכו טיהור אלא אם (כ) נטמא [כא] גבו נטמא תוכו. אותו לד שמשמשין בו קרי תוך אע"ג דאין לו בית קיבול: **וקפריך כלי חרס בתוכו אלא רחמנא.** דאין מטמא אלא מתוכו דכתיב וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו' [ויקרא יא]: **לנגדו בכלי שטף.** כלומר לכוותיה בכלי שטף שאין לו גמי תוך אין לו אחוריים [כא] ונלקמן מפרש לה. כלי שטף כלי עץ דכתיב (ויקרא טו) וכל כלי עץ שטף במים ונקמיה פריך וכי אין לו תוך מי מקבל פשוטי כלי עץ טומאה. ואיכא דאמרי כלי שטף היינו כלי מתכות וטעות הוא בידם דא"כ אמאי פריך לקמן מי מקבלי פשוטי כלי שטף טומאה ולאו פירכא היא דודאי פשוטי כלי מתכות טמאים: **הא קמ"ל דו.** להכי תלייה לכלי שטף בכלי חרס דהיכא דיש לו תוך נטמא תוכו נטמא גבו: **אי בטומאה דאורייתא הכי נמי.** דפשיטא לן שאם נטמא גבו נטמא תוכו אין יש לו תוך אין לו תוך והכא במאי עסקינן דיש לו תוך נטמא גבו נטמא תוכו ובאין לו תוך איצטריך לאשמועי דנטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו בטומאה דרבנן כלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאין: **פוכו אוגנו.** דהיינו בית קיבול התחתון שיושב עליו. ל"א אוגנו [כב] שפתו: **אוגנו.** זהו מה שעושין בחביות של חרס לבית אחיזה שקורין מנשי"ר: **ידיו.** כגון כלי חרס שעושין לו זוג לאחוריו [כג]: **דמדאורייתא אין אוהלין ומשקין מטמאין כלי.** בפ"ק דפסחים (דף יח.): **משום משקה דזב וזבה.** כגון רוקן וזובו [כד] דהוי אב הטומאה ומטמא כלי מדאורייתא אפי' אדם לכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו': **אלא שויוה רבנן.** לכלי שטף הנטמא במשקין [כה]: **דכלי חרס.** דאוריתא דאם נטמא גבו לא נטמא תוכו: **לטומאה דאורייתא דנפשיה.** דכלי שטף משום דעבדו רבנן היכירא להקל בטומאת משקין כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים אי הכי אין לו תוך. לכלי שטף לעיבדיה ביה היכירא שום חלוק כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים. לא צריך דכיון דעבדו היכירא חלוקה ביש לו תוך בטומאה דרבנן מידע ידעי דרבנן דאין שורפין עליו תרומה וקדשים דהשתא כי יש לו תוך אין שורפין כ"ש בשאין לו תוך: ואי אין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קיבולי טומאה הוא בתמיהא כדקאמר בטומאה דאורייתא הכי נמי: והא דומיא דשק בעינן. והא כיון דאין לו תוך אינו מטלטל מלא וריקן. בהנך כלי שטף דחזו לתרומות לישיבה מקבל טומאה דאורייתא דאע"ג דלית בהו תוך כדאמרינן במסכת שבת בפ' אמר ר' עקיבא כגון דיחדינהו לאשתו נדה: אי הכי כלי חרש נמי. כי אין לו תוך אמאי אינו מטמא לדעתיה דר' יצחק בר אבין וקאמר משום דאין מדרס בכלי חרש מפרש

צריך אתה להתלות בחזקיה שהוא אבי עקש. פירוש צריך אתה לטרוח כדי לישב הדבר שאין לנשאה מכח קושיא כי ברור לי שכך אמר שמואל כמו עדות חזקיה אבי עקש אלא היה לשון דבריו מיושב [לז] ומתכון ליה בגמרא: **כנגדו** בכלי שטף בו'. בכלי עץ וטפל לשון זה לכתיב בהו [וכל] כלי עץ שטף במים כדפירש בקונטרס ומצינו למימר נמי דלכלי מתכות כמו כן מיקרו כלי שטף משום דכתיב בהו ומורק ושוטף במים והא דפריך לקמן ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה היא דומיא דשק בעינן פשיטא ליה דאיירי נמי בכלי עץ בכל הנהו דמיקרו כלי שטף מדלא נקט כלי מתכות: **אין** לו אחורים לחליקה נטמא. תוך קרי אותו לד שרגילין להשתמש בו: **הרי הוא בכלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו.** על כרחו לטמא אחריס קאמר דלא נפקא מינה מידי למילתא אחמיימי וקשה מכאן לגירסת רבינו שמואל דשבת (דף טו.) דתמצא דכלי חרס אין מטומאין מגבייהו כלל ובספ"ק דחולין (דף כד.) דתמרי דאויר כלי חרס טמא [כו] (וגבו דטהור) היינו דלא [לח] מקבל טומאה מגבו אבל מטמא אחרים מגבו כדתניא בתורת כהנים מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו ועוד אמרי' בפרק המפלת (נדה דף סו.) דאמר זיעא מן המטר טפח דחשיב יד להוציא טומאה [לט] דלא עדיפא מגב ואין לומר דעדיפא ואיירי אפי' להכניס דהתניא בתוספתא [מ] דאין טומאה לכלי חרס אלא מאחוריו והכיסנו ועוד דדרשינן הא יש למיד פתיל עליו טהור ומי לא עסקינן [מא] דיחדיהנו לאשתו נדה ואע"ג דבריס קוגיא דהטור והכרוטב (חולין דף קיח.) משמע דסבר הש"ס דיד [מב] כ' כל מנור להכניס ולהוציא ועדיף מגבו [מג] במשקין לרבינן למימר הכי [מד]: **בהנך** דחזו למדרסות. אבל שאר פשוטי כלי עץ טהורין ולישנא פירשתי בפ' המוכר את הבית (ב"ב סו.) ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לא.): **וסימנין**

כמלא נקב של עוף. [לא] רב חסדא שמא מקדח וחיסומו שנינו [לב] וא"ל רב תחליפא לא תימא שמא אלא ודאי מקדח וחיסומו [לג] צריך להתלות עליה בחזקיה אבי עקש [לד] דתנן זו עדות העיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל ביבנה שאמר משום רבן גמליאל הזקן כל [לה] שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחורים [לו] לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו כלי חרס בתוכו תלה רחמנא אית ליה תוך איטמי ליה לית ליה תוך לא איטמי ליה א"ר יצחק בר אבין הכי קאמר כל שאין לו תוך בכלי חרס בנגדו בכלי שטף אין לו אחורים [לז] לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו למה לי למיתלייה בכלי חרס נימא כל שאין לו תוך בכלי שטף אין לו אחורים [לח] לחליקה הא קמ"ל דיש לו תוך הרי הוא ככלי חרס מה כלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו [לט] לא נטמא תוכו לא נטמא גבו אף כלי שטף נטמא תוכו נטמא גבו לא נטמא תוכו לא נטמא גבו בשלמא כלי חרס גלי ביה רחמנא תוכו אלא כלי שטף מי גלי ביה רחמנא תוכו [מ] אי בטומאה דאורייתא ה"נ הכא במאי עסקינן בטומאת משקין דרבנן [מא] דתנן [מב] כלי שנטמא אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו אגנו אזנו וידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא [מג] דמדאורייתא אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור משום משקה זב וזבה הלכך שויוה רבנן בטומאה דכלי חרס ולא שויוה רבנן בטומאה דאורייתא דנפשיה עבדו [מד] רבנן היכירא כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים אי הכי אין לו תוך נמי ליעביד היכירא ביש לו תוך [מה] ידיע דאין לו תוך דרבנן ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא דומיא [מו] דשק בעינן [מז] מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטל מלא וריקן בהנך דחזו למדרסות אי הכי [מח] אין מדרס [מט] בכלי חרס רב פפא אמר מקדח גדול שנינו מכלל דמקדח סתם זוטרא [נ] נמי מכסלע הניחא לרבי מאיר [נא] אלא לרבנן מאי איכא למימר [נב] דתנן באיזה מקדח אמרו בקטן של רופאים דברי רבי מאיר וחכ"א בגדול של לשכה [נג] ולרבי מאיר מי ניחא הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואנן דתנן תנן דלא תנן לא תנן אמר רב נחמן סלע שנינו [נד] כמקדח גדול סלע סתם [נה] זוטרא ממקדח סתם: **מתני'** [נו] הרים של עין שניקב שנפגם שנסדק הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש [נז] (עצב) איזהו תבלול לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור [נח] שחור נכנס בלבן אינו מום [נט]: **גמ' מאי**

מטמא כלי חרס. לא צריך לתרוצי להא מקדח וחיסומו שנינו אלא מקדח גדול שנינו כאן דהוי בטלם מכלל דמקדח סתם ההוא דב"ש בן גדול מכלל דזוטר מבטלם ובב"ה אמר בטלם ואין שיעורן אחד: הניחא לר' מאיר. דמורקים לה לההוא מקדח דגלגלת כמקדח קטן של רופאים דהוי בציר מבטלם ובב"ה אמרי בטלם היינו דאיכא ביניהו: אלא לרבנן. דאמרינן בגדול של לשכה דהיינו כסלע מאי איכא למימר: ולר' מאיר. דמורקים במקדח קטן א"כ הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. דב"ש מקילינן דכי חסר פורתא במקדח קטן טהור מלטמא באהל ובב"ה מחמירי דלעולם לא טהר מלטמא עד שתחסר כסלע ואנן דתנן תנן כלומר אותן ששה דברים שהן מקולי ב"ש מנו ולא יותר: אלא רב נחמן מתרץ לטעמיה דר' מאיר דסלע נרונית שנינו הכא במאור שנעשה דהוא בגדול מקדח גדול סלע סתם דב"ה הוי זוטר אפי' כמקדח סתם דב"ש והוו להו ב"ה לקולא: ריש של עין. זהו עפעפיו: הרי בעינו. כמו או שהיה בעינו דק. בלע"ז טייל"א: חלזון נחש עינב. מפרש בגמרא: הפוסק בסירא ונכנס בשחור מן הלבן סירה הוא כמו חוט שסובב השחור: אבל אם השחור פוסק הסירה ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן שהלבן אין קרוי עין אלא השחור:

שיטה מקובצת

א) תיבת רב חסדא נמחק: ב) שנינו א"ל ומתיבת רב תחליפא עד עליה בס"א אינו: ג) וחיסומו וצריך אתה להתלות: ד) אחורים לחליקה: ה) לחליקה נטמא: ו) לחליקה הא: ז) תי' לא נמחק נטמא גבו לא נטמא תוכו אף [בכלי שטף נטמא תוכו נטמא] גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו תיבת לא נמחק: ח) עבדו ביה רבנן: ט) תוך מידע ידעי: י) הכי כלי חרס: יא) תיב' נמי נמחק: יב) לר"מ דאמר בקטן של רופאים שנינו אלא לרבנן דאמרי בגדול של לשכה שנינו מאי: יג) לשכה ס"א הא ניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר ראפ' לר"מ כו': יד) שנינו סלע נירונית הוי בקמדה: טו) סתם זוטר אפי' ממקדה: טז) ריס של: יז) מום שאין מום בלובן: יח) הנקב ומרחיבו כדי שיכנס מקדח ויצא בריוח: יט) היה שם תלמיד: כ) נטמא תוכו נטמא גבו: כא) אחורים לחליקה ולקמן: כב) אוגנו היינו שפתו: כג) לאחוריו לאחוז בו הס"ד: כד) וזובו ומימי רגליו דהוי אב הטומאה ומטמאים כלי: כה) במשקין דכלי הוה"א: כו) משקה זב וזבה דהא אפי' כו' רובה באחוריו לא כו': כז) משתני קרא דאיזהו: כח) דעוד דאמרת לעיל אי כו' ה"נ דלא אצטריך: כט) חרס ודנשבר אם: ל) גדול הוא דהוי: לא) לה טומאה מגלגולת הס"ד: לב) כסלע סתם דקאמרי: לג) מפרש בגמרא מאי: לד) מיושב ומתרצינן ליה: לה) דלא יקבל טומאה: לו) טומאה ולא עדיפא מגב דאין לומר: לז) עסקינן דאפי' יש בו יד דעבדו בפ' אמר ר' עקיבא מי לא עסקינן דיחדינהו: לח) דיד לתנור:

רבינו גרשום

מדאורייתא הלכך כיון דאיטמו במשקין דרבנן האי כלי שטף שוויה רבנן בטומאה דכלי חרס דיש לו חלוקה ולא שוויה בטומאה דאורייתא כלומר דאין לו חלוקה לכלי שטף מן התורה בין יש לו תוך בין אין לו תוך ולהכי שוויה רבנן ככלי חרס דנטמא גבו לא ניטמא תוכו משום היכירא כי היכי דלא לשרוף עליה תרומה וקדשים: אי הכי אין לו תוך. לכלי שטף לעיבדיה ביה היכירא שום חלוק כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים. לא צריך דכיון דעבדו היכירא חלוקה ביש לו תוך בטומאה דרבנן מידע ידעי דרבנן דאין שורפין עליו תרומה וקדשים דהשתא כי יש לו תוך אין שורפין כ"ש בשאין לו תוך: ואי אין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קיבולי טומאה הוא בתמיהא כדקאמר בטומאה דאורייתא הכי נמי: והא דומיא דשק בעינן. והא כיון דאין לו תוך אינו מטלטל מלא וריקן. בהנך כלי שטף דחזו למדרסות לישיבה מקבל טומאה דאורייתא דאע"ג דלית בהו תוך כדאמרינן במסכת שבת בפ' אמר ר' עקיבא כגון דיחדינהו לאשתו נדה: אי הכי כלי חרש נמי. כי אין לו תוך אמאי אינו מטמא לדעתיה דר' יצחק בר אבין וקאמר משום דאין מדרס בכלי חרש מפרש

והכי איכא בינייהו: אמר לו רב תחליפא. יפה תירצתה וצריך אתה להיתלות עליה על תירוץ זה כמו שאנו סומכין על עדותו של חזקיה אבי עקש. כלומר שמה שאמרת הוא עיקר כאותו עדות של חזקיה: כל שאין לו תוך בכלי חרס. שאין לו בית קיבול אין לו אחורים לחליקה. כלומר שאין חלוק עלינו מתחתונו: אלא כשנטמא צד אחד נטמא צד השני: כלי חרס כי אין לו תוך אמאי מטמא כלל בתוכו תלה רחמנא טומאה כדכתיב וכלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו' ולית ליה תוך לא איטמי כלל: כנגדו בכלי שטף. בשאין לו תוך אין לו אחוריים לחליקה: כלי שטף היינו כלי מתכות או של עץ שיש לו טהרה כדכתיב ומורק ושוטף במים: והיכי מצית אמרת דהא קמ"ל דיש לו תוך הרי הוא ככלי חרס וכו': בשלמא כלי חרס גלי ביה תוכו לית ליה לחליקה: אי בטומאה דאורייתא. כגון דב ומת הכי נמי דלית ליה חלוקה: הכא במאי עסקינן בטומאת משקין דרבנן וכדתנן כלי שטף שנטמו אחוריו. שוליו: ורבנן הוא דגזור. דמשקין הבאין מחמת שרץ דמטמי גזירה משום משקה זב דהוי

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין מדרס בכלי חרס ששיבר. וכ"כ רש"י עירובין קד ע"ב וע' שבת פד ע"א ופ"ש:

לעזי רש"י

מנשי"ר [אנש"א]. אוזן, ידית (של כלי).

טייל"א. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

לימו"ן [לימ"ן]. מחלה בעין.

מיי"ל [מייל"א]. כתם בעין.

פרוניל"א. אישון (של עין).

מוסף רש"י

כלי שנטמא אחוריו. כלי עץ או של מתכת קאמר, שמטמאין מנגע (חגיגה כב:) בכלי שטף קאמר, דאילו כלי חרס אין מטמאין מנגע אפילו בטומאה דאורייתא (ברכות נב.). **במשקין.** אין לך משקה שאינו ראשון לטומאה, שאף אם נגע בשני שעשאוהו חכמים תמילה (שם). **אחוריו טמאין.** אע"פ שאין אדם וכלים מקבלין טומאה מן הטהור אלא מאב הטומאה, גזרו חכמים שיהו משקין מטמאין כלים מפני שאינו משקה שהוא אב הטומאה לטמא אדם וכלים מן הטהורה, כגון זחוי של זב ורוקן ומימי רגליו, גזרו על כל המשקין טמאין שיטמאו כלים (שם. ובני"ז חגיגה כב:) **הלכך האוכל** וטומאה זו מדברי סופרים אחוריו טמאים, ושאר שמשיגין שבו טהורים, דעבדו רבנן היכר לחודיע שטומאה זו מדבריהם ולא יפרשו עליה תרומה וקדשים, כך היא מפורשת במסכת נדה פ"ק (חגיגה שם ובני"ז ברכות נב:). **אגנו.** שפתו הכפולה לגד חוץ ולפנים (שם ושם). **אזנו.** כגון אוזן הכתפים (שם ושם). **וידיו.** כלי שיש לו יד ממו מחבת (שם ושם). **נטמא תוכו.** אפילו בטומאה דרבנן, טולו טומאת (חגיגה שם). **אין מדרס בכלי חרס.** שאם יושב עליו הזב ולא נגע בלאחריו טהור ואינו מטמא משום מדרס (שבת פד.).

רבינו גרשום

אישתיק. רב תחליפא: בתר הכי אמר שמא האי כמלא מקדח גדול דקתני הכא דהוי סלע במקדח וחיסומו שנינו. באותו מקדח שנוקבין בו את החביות שהוא דק מלמטה ועב מלמעלה שאותו עב סותם את הנקב והיינו וחיסומו והיינו כמלא מקדח נכנס ויוצא ותפשוט מיהא דבעיא דרבי אושעיא ואותו כמלא מקדח דב"ש דגלגלת דזוטר הוי מכסלע. וב"ה אמרי כדי שינטל מן החי היינו כסלע

חידושי הרשב"א

נמי התם: רב פפא אמר. לא צריך לתרוצי להא מקדח וחיסומו שנינו אלא מקדח גדול שנינו כאן דהוי בטלם מכלל דמקדח סתם ההוא דב"ש בן גדול מכלל דזוטר מבטלם ובב"ה אמר בטלם ואין שיעורן אחד: הניחא לר' מאיר. דמורקים לה לההוא מקדח דגלגלת כמקדח קטן של רופאים דהוי בציר מבטלם ובב"ה אמרי בטלם היינו דאיכא ביניהו: אלא לרבנן. דאמרינן בגדול של לשכה דהיינו כסלע מאי איכא למימר: ולר' מאיר. דמורקים במקדח קטן א"כ הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. דב"ש מקילינן דכי חסר פורתא במקדח קטן טהור מלטמא באהל ובב"ה מחמירי דלעולם לא טהר מלטמא עד שתחסר כסלע ואנן דתנן תנן כלומר אותן ששה דברים שהן מקולי ב"ש מנו ולא יותר: אלא רב נחמן מתרץ לטעמיה דר' מאיר דסלע נרונית שנינו הכא במאור שנעשה דהוא בגדול מקדח גדול סלע סתם דב"ה הוי זוטר אפי' כמקדח סתם דב"ש והוו להו ב"ה לקולא: ריס של עין. זהו עפעפיו: הרי בעינו. כמו או שהיה בעינו דק. בלע"ז טייל"א: חלזון נחש עינב. מפרש בגמרא: הפוסק בסירא ונכנס בשחור מן הלבן סירה הוא כמו חוט שסובב השחור: אבל אם השחור פוסק הסירה ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן שהלבן אין קרוי עין אלא השחור:

עין משפט
נר מצוה

יא מיי' פי"ג מהלכות כלים הלכה ד:

יא ב מיי' פכ"ח מס הלכה ג:

יב מיי' פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג [ופי"ח מהל' כלים הל' ד]:

יג ד מיי' פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאה הל' ו ג:

יד ה מיי' פ"ג מהלכות כלים הלכה ח:

טו ו מיי' פ"ח מהלכות כלים הלכה ט ופי"ח הלכה ט:

טז ז מיי' פ"ז מהלכות איסו"מ המקדש הל' ד טור י"ד סי' שט:

יז ח מיי' שם הלכה ה:

וסימניך ברקא. משמע דהוי מום קבוע ותימה דבפ' מי שאמרו (גיטין סט.) יש רפואות [יז] לברקא ובפרק המוליא יין (שבת עח.) נמי אמרי' כוחלין לברקותי וי"ל דהתם מיירי בממשמשין ובאין קודם שנקבעו וכן נמי [כ] [לגירן] לתרן לקושיא אחריתי דהתם בפרק המוליא יין קתני (ג"ז שם) דס כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין (ליחוור) [כ] [ליאלרוד] [כא] ובתוספתא (דשבת פ"ט) גרסי' להו ובתוספתא במכילתין (פ"ד) כתוב יאור במקום חורור משמע דהכל אחד וחורור הקבוע חשיב לקמן מום ומיהו איכא למימר דבשבת מיירי באותו שאינו קבוע ועוד יש לתרץ דהיכא דאין מתרפא מאליו חשיב מום והא דקאמר לקמן גבי מיס הקבועים דאם עובר כשמאכילין אותו לא ויבש של גשמים לא הוי קבוע אין זו רפואה ממש אלא בדיקה ונסיון אם הם קבועים אם לאו אבל רפואה גמורה יכולה להעביר מום קבוע תדע דלקמן (דף לט:) אמרינן גבי נפגם הזובן נפגם ולא ניטל דניטל חוזר לאיתנו יותר [כב] וכשנפגם נמי הוי יכול ליטלו ומיהו י"ל דכי נפגם תחלה אין לו תקנה וקלת יש לדקדק מילפת דכתיבא באורייתא והוי מום כדלקמן (דף מא.) והיא חזזית המגרית וצב"ק בפרק מרובה (דף פ:) משמע דיש לה רפואה דלאמרינן מתריעין על החיכוך בשבת ומוקי לה בחזזית המגרית דלא מבחוץ ויבש בחמיס ומיהו יש לפרש דהא שמתריעין לאו שתתרפא אלא שלא תוסיף דמה נפשך אין לה רפואה דאמרי' לקמן שמלפפת והולכת עד יום המיתה וכתיב נמי אשר לא תוכל להרפא ומיהו יש לדקדק מינלת דכתיבא [כג] והיא מום כדלקמן ותנן בפ' המולא תפילין (עירובין קג.) חותכין יבלת במקדש וכן חותכין יבלת [כד] בפסח (פסחים סה:) אלמא יש לה רפואה בחתיכה וחשיב מום ואין להעמידה [כה] דלית בה עלס דתלתולי בעלמא הוא כדלקמן ומיהו יש להעמידה ביבלת שבעין ודלית ביה שער דאין שוחטין עלה לא במקדש ולא במדינה ואע"ג [כו] דאמרי' בעירובין (שם) לחה ויבשה יד וכלי הכל שייך ביבלת שבעין: **אם** קודם מעשה אמרה שומעין לו. אומר ר"ת דלא אמרי' הכי אלא היכא דצריך לאותה הוראה כי הכא וביבמות בפ' הערל (דף עו.) גבי חגר חרב כישמעאל ובפרק נושאין על האנוסה (יבמות לח.) גבי גר נושא אשת אחיו מאמו וכריש עשרה יוחסין (קדושין ע:) גבי עובדא דרב יהודה דכל דאמר מגיה חשמונאי אתינא עבדא הוא שהיה נראה [כז] לרב יהודה שאומר כן לפי שהקניטו: **יצא** מחלב עינימו. לפי הדרשה נכן שבעין קורין חלב כדפי' בקונטרס ששם שומן העין ורוצה לומר שיצא הרשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעין אבל פשטיה דקרא רוצה לומר שיוצא העין ובולע לחוץ מרוב שומן [כח] שבתוכו: שיהו

מאי הרים אמר רב פפא תורא ברא דעינא: דק תבלול: ת"ר דק משוקע הרי זה מום צף אינו מום והתניא איפכא לא קשיא הא בשחור הא בלבן [ט] והא אין מומין בלבן אלא הא [לא] בדוק לבן הא בדוק שחור דאמר רבה בר בר חנה סח לי [ר'] יאשיה דמן אושא [א]דק שחור משוקע הרי זה מום צף אינו מום דק לבן משוקע אינו מום צף הרי זה מום וסימניך ברקא: חלזון נחש [ב] ועצב: איבעיא להו חלזון הוא נחש או דלמא חלזון או נחש ת"ש דאמר רבה בר בר חנה סח לי [ג] רבי יוחנן בן אלעזר זקן אחד היה בשכונתינו ור"ש בן יוסי [ד] לקוניא שמו ומימי לא עברתי לפניו פעם אחת עברתי לפניו אמר לי שב בני שב חלזון זה מום קבוע [ה] לשחוט עליו וזהו נחש שאמרו חכמים ואע"פ שאמרו [ו] אין אדם רואה מומין לעצמו [ז] אבל מורה הלכה לתלמידים ותלמידים [ח] מורין לו [ט] והאמר ר' אבא אמר רב הונא [י] כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו איהו נמי מורה ובא הוה מעיקרא: איזהו תבלול לבן הפוסק [יא] את הסירא: מתני' מני רבי יוסי היא דתניא לבן ונכנס בשחור שחור ונכנס בלבן ה"ז מום דברי ר"מ ר' יוסי אומר [יב] לבן ונכנס בשחור ה"ז מום שחור ונכנס בלבן אינו מום [יג] שאין מומין בלבן אמר רב מ"ט דרבי יוסי דכתיב [יד] יצא מחלב עינימו תרבא דעינא איקרי עינימו סתמא לא איקרי ור"מ מ"ט [טו] מה לשון תבלול דבר המבלבל את העינים: **מתני'** חורור [טז] והמים הקבועין איזהו חורור הקבוע כל ששהה שמונים יום [יז] ר' חנניא בן אנטיגנוס אמר [יח] בודקין אותו ג' פעמים בתוך שמונים יום ואלו הן מים הקבועין אכל לח ויבש של גשמים לח ויבש של שלחים [יט] או אכל היבש ואח"כ הלח אינו מום עד שיאכל [כ] הלח ואח"כ היבש: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא חורור קבוע ארבעים יום ומים [כא] הקבועים שמונים יום דברי ר"מ ורבי יהודה אומר חורור [כב] שמונים יום ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של [כג] בית השלחין או שאכל יבש ואח"כ אכל הלח [כד] אין מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים והא [כה] תרוייהו תננהי אכל לח ויבש של גשמים לח ויבש של בית השלחין חסורי מיחסרא והכי קתני אכל לח ויבש של גשמים ה"ז מום בית השלחין אינו מום ודגשמים נמי אכל יבש ואח"כ אכל לח אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים איני [כו] [כז] והתניא והא רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אדר וניסן לח אלול ותשרי יבש [כח] אימא אדר וחצי ניסן לח אלול וחצי תשרי יבש: איבעיא להו לח בזמן לח ויבש בזמן היבש או דלמא לח ויבש בזמן הלח תא שמע דאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אדר וניסן לח אלול ותשרי יבש דלמא פירי דאלול ותשרי מאכילנא ליה באדר וניסן וכמה מאכילין אותו אמר רבי יוחנן משום רבי פנחס בן ערובא [כט] כגרוגרת אמר [לא] רבא בעי במערבא כגרוגרות [לב] בסעודה ראשונה או

תורא ברא דעינא. שורה חילונה של עין הייגו [יז] בת עין המכסה את העין: **דק משוקע.** דק המשקע את העין הרי זה מום: **הא בשחור הא בלבן.** השתא קס"ד דמוקים חדא בשחור של עין וחדא בלבן של עין: **וסימניך ברקא.** מייל"א דהוי לבן ולף והוי מום הכא נמי סימנא זה יהא לך [יח] בדוק לבן ולף הוי מום: **ברקא.** [יט] כגון השוכר את החמור והבריקה (ב"מ דף עח.): **זקן אחד.** כהן היה: **לא עברתי לפניו.** שגדול הדור היה: **חלזון זה.** בכור היה לו לאותו זקן והיה לו חלזון בעיניה: **שמורה הלכה.** [כ] הלכה חדשה שלא שמענוה מאחר: **קודם מעשה.** קודם שבא מעשה ההלכה [כא] בידו: **שומעין לו.** ועושין מעשה: **אין שומעין לו.** דבשביל המעשה אומרה. והכא מאן ליים ליה במאי דאמר דמום קבוע הוא: **מתניתין.** דקתני אין מום בלבן רבי יוסי היא: **יצא מחלב עינימו.** יצא רשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעינו ושומן העין בלבן הוא: **דבר המבלבל.** שפוסק הסירא ומעברב השחור והלבן כל היכי דעבר הוי מבלבל: **מתני' חורוור.** חולי הוא שיש (ד) טיפין לבנות בעין: (א) **הקבועים.** אתרוייהו [קמ"] אחורור ואמיס: **בודקין** (ב) **ג"פ בתוך שמונים יום.** ואם לא בדקוהו אע"פ (ג) שמוס (ג) נמצא שם ביום שמונים לא הוי מום דשמא בינתיים הלך לו וחזר שכן דרכו: **מים.** (ד) שעיניו נוטפות מים: **אלו הם המים הקבועין.** כלומר במאי ידעינן אי קבועין הן אי עוברים: **אכל לח ויבש של גשמים.** אם האכילוהו לרפואה תבן ומספוא שקורין פיל"ת: **לח.** הגדל בניסן ויבש הגדל בתשרי כדמפרש בגמרא והאכילוהו ביחד לח ויבש של גשמים הגדל בשדה בית הבעל דסגי ליה בגשמים: **או לח ויבש של שלחים.** קרקע שצריכה להשקות: **או** שלא אכל לח ויבש ביחד אלא אכל יבש ואח"כ אכל לח לרפואה אין זה דרך רפואה (ה) אע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום עד שיאכל יבש אחר אכל הלח דזו היא דרך רפואתו ואם לא נתרפא הוי מום: **גמ' מתני'.** דקתני חורוור קבוע שמונים יום רבי יהודה היא: **אכל לח ויבש של בית הבעל.** שאין צריך להשקותה הרוה הוי רפואה: **ולא לח ויבש של שלחין.** דלא הוי רפואה ולא בדקינא ליה: **או שאכל יבש.** של בית הבעל ואחר כך לח אינו נבדק בכך דאין זו דרך רפואה: **וישנו ג' חדשים.** דג' חדשים בדקינן ליה בהכי: **ה"ז מום.** אם לא נתרפא בכך: **והאנן תרוייהו תנן.** דבין של בית הבעל בין של שלחין ואי אכיל יבש אחר הלח מסי ובדקינן ומתניתין כרבי יהודה אוקימתא: **חסורי מחסרא.** מתני': **לח בזמן לח.** מספוא הגדל באדר ונישן מאכילין אותו באדר ונישן: **ויבש ביבש.** מספוא הגדל באלול ותשרי מאכילין אותו בתשרי דלא שחטי ליה עד שיעברו (ו) כל ימי הקיץ וידבק בשניהם: **ה"ש.** דלא בזמן לח ויבש בזמן יבש: **וכמה מאכילין אותו.** בכל יום: **בסעודה ראשונה.** שאוכל בכל יום יהבינן לי' מן הרפואה כגרוגרות (ז) : לו

ותשרי מאכילין ליה באדר וניסן: וכמה מאכילין אותו. מן הלח ומן היבש אפי' בגרוגרת מכל אחד דיי לבדיקה:

ח) ונראה ש"ל והייגו דק לבן לף כלומר בולט ברקא כמו לברוקתי בשבת ע"ח. ט) אולי דל"ל שהיה בעינו דק ולהיה מרבאה בחלון ואמר חלזון זה וכו'.

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ז מהלכות בית המקדש הל' ה:
יט ב מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל' ז טוש"ע ח"מ סי' יח סעיף ה:
כ ג שו"ע י"ד סי' רמב סעיף ו בהגה:
כא ד ה מיי' פ"ז מהל' בית המקדש הל' ה:
כב ו מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הל' יב:
כג ז מיי' שם הלכה יג:
כד ח מיי' שם הל' יד:

תורה אור השלם

1. יָצָא מֵחֵלֶב עֵינָמוֹ עָבְרוּ מַשְׂכִּיּוֹת לֵבָב:
תהלים עג ז

שיטה מקובצת

א) הא בדק לבן הא בדק: ב) רבי יונתן בן: ג) יוסי בן לקוניא: ד) קבוע הוא לשחוט: ה) ותלמידים רואים איני והאמר: ו) הונא אמר רב: ז) הפוסק בסירה: ח) מ"ט אמר רבא מה: ט) שיאכל היבש אחר הלח: י) ומים קבועים: יא) חורוור קבוע שמונים כו' מים קבועים: יב) של בית הבעל לח ויבש של בית השלחין: יג) הלח אינו מום עד: יד) והא אנן תרוייהו: טו) איני והא אמר רב אידי: טז) אמר עולא תי' רבא נמחק: יז) עין היינו בבת עין: יח) לך בדק דלבן: יט) ברקא כמו השוכר: כ) תיבת הלכה נמחק: כא) ההלכה לידו הס"ד: כב) בודקין אותו ג' פעמים: כג) שנמצא שם: כד) מים דרכו שעיניו: כה) רפואה ואע"פ: כו) רפואות לברוקתי: כז) יוחר משנפגם ואמאי הרי נמי יכול ליטלו: כח) דפסח בריש אלו דברים: כט) להעמידה בגוף דלית: ל) דמזכיריו בעירובין תי' דאמרינן נמחק: לא) נראה שרב יהודה: לב) שבתוכו. ס"א שתחתיו:

רבינו גרשום

תורא ברא דעינא. שורה שחורן מן העין שמכסה העין וזהו בת עין: אלא הא ברק שחור הא ברק לבן דאמר רבה בר בר חנה כו'. מתרץ הא דת"ר ודתניא איפכא: וסימניך ברקא. כלומר באותו דק לבן שקורין ברקא הוי מום והיינו דק לבן ל): בולט. צף. ברק כמו לברוקתי: חלזון קורין בלעז לימק: ענב. שיש בעינו כענבה שמנומר עינו כנחש: חלזון זה. היה לו בכור. ב) שהיה בעינו חלזון והיה מראהו ואמר חלזון זה מום קבוע הוא: ואע"פ שאמרו אין אדם רואה מום לעצמו. שהבכור שלו היה אבל מורה הוא לתלמידים כו'. ובשביל כך קראהו להורות לו כדי שיתירנו לך וזה לאחר שאירע לו מעשה בבכורו הורה שמום קבוע הוא: האי נמי מורה ובא מעיקרא הוה פעם אחרת קודם שאירע לו מעשה הורה שמום קבוע הוא. (האי נמי מורה) ור' מאיר דבר המבלבל את העין לא שנא לבן בשחור ולא שנא שחור בלבן: תרבא דעינא. היינו הלבן שבעין: חורור. אם יש בשחור לבן ואית דאמרי קרום: והמים הקבועים. שעיניו דולפין תדיר הרי זה מום: כל ששהה פ' יום. ולא נתמעט ממה שהיה: ואלו הן המים הקבועין. והיאך בודקין אותו אם אכל עשב לח ויבש של גשמים ושל שדה בית הבעל ששותה מאליה. או אכל לח ויבש של שדה בית השלחין שמשקין אותה. או שאכל יבש של שדה של גשמים ואח"כ אכל הלח ועדיין לא נתרפא אפי' כן אינו מום

גליון הש"ם

גמ' **והא** אין מומין בלבן. ע' לקמן מ ע"ב תד"ה והא:

לעזי רש"י

מייל"א. כתם בעין. פיצ"א [פיי"ן]. מספוא.

מוסף רש"י

אם קודם מעשה. שבאת הורלה לידו, אמרה. ומגלה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו (יבמות עז. וכנ"ל שם צח. וקדושין עג). **שומעין לו.** בשעת הורלה (יבמות עז.) נאמן לאומרה בשעת מעשה (קדושין שם). **ואם לאו אין שומעין לו.** אינו נאמן להעיד בשם רבו, שמא מתמת מעשה הבא לידו הוא אמר כן (שם וכנ"ל יבמות עז. וצח.). הורורור. הן טיפות דקות של נוזן הנולדות בעין (שבת עח.). **ג' פעמים בתוך שמונים יום.** בלאם פ' ובאמצע פ' ובסוף פ' (יבמות פ.).

רבינו גרשום (המשך)

עד שיאכל היבש של גשמים אחר הלח. שהלח של שדה גשמים. אכל קודם היבש אם בכך לא נתרפא הוי מום קבוע. וישנו ג' חדשים. כלומר בג' חדשים יאכלהו בכל חדש לח ואח"כ יבש: והיכי מצי מוקים מתני' כר' יהודה והאנן תרוייהו תנינהו. אבל לח ויבש של גשמים לח ויבש של שלחין כו': חסורי מחסרא מתניתא והכי קתני: והכי תרצה אכל לח ויבש של גשמים הרי זה מום כו'. ואתיא כמתניתין: ואיכא דאמרי ויש לו ג' חדשים. כלומר דישנה לבדיקה זו ג' חדשים: איני דג' חדשים ותו לא. אימא אדר וחצי ניסן לח אלול וחצי אדר יבש דהיינו ג' חדשים ותו לא וקמ"ל אע"ג דאין רצופין: אלול ותשרי יבש. דבההוא זמן הוי יבש תבן וחצירי: מיהא ליכא למישמע דדלמא ההיא דקאמר אלול ותשרי יבש כלומר דפירות יבשין דאלול

אלו דלמא כו' אם תימצי לומר כסעודה ראשונה כו'. דאי אמרת בכל סעודה תו לא מיבעי מידי דודאי לא איכפת לן אי קודם אכילה או לאחר אכילה דהא בסעודה שניה אחר אכילה הוא ומוכלינן ליה אבל אם תימצי לומר דלא יהבינן ליה אלא בסעודה ראשונה שבכל יום מיבעי לן: **קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא.** כדרך שם שכל אדם שותה שם לרפואה קודם אכילה: **לאחר אכילה מאי.** מי הוא בדיקה בהכי או לא: ה"ג קודם שתיה ודאי מעלי ליה כשערי. שדרך בהמה [1] לאכול שעורים קודם שתיה: **מוסר ודאי מעלי ליה.** דניחא ליה עלמא: **עם חבירו.** נייח ליה בצוותא ומהניא ליה אכילה: **בשדה.** ניחא ליה באוירא: **גינה הסמוכה לעיר.** [2] הוא כשדה או לא: **שיהו משולשים.** לג' חלקים שאם ירצו היום יבדקו מכאן ליום כ"ו וחצי והדר ליום ששה ועשרים וחצי והדר ליום כ"ז דליהוו שמונים לפי שבשלש זמנים הללו דרך אותו המוס לעבור ואינו נראה והוי ליה מוס עובר: **נמימעל בפדיונו.** לאו מבכור בעי דלא שייכא ביה פדיון אלא בשאר מוקדשין שעייסה מנוטפות והפרש מיד פדיונם ואמר הרי הן מחוללות על מעות הללו ואח"כ בדקו וקודם שתכלה זמן [3] בדיקתו שלש חדשים נהנה מן הפדיון: **אי אמרת נמפרע הוי מומא.** אישתכח דחילולו הוי חילול ופדיונו קדוש ומציאין [4] קרבן מעילה: **קרי שמואל עליה.** האי קרא פסחים בזזו בז דהוי דבר שאין הדעת סובלת שיהו חגרים בוזזים ביזות כלומר אתה איך מחודד ושאלת שאילה כזו שאיני יודע תשובה: **מתני' שפמו.** שפה: **גמ' מבחוץ.** שהנקב נראה [5] שנקבו מחילות החילונות של חוטם: **מבפנים.** שניקבה מחילה החולקת את החוטם: **אינו מום.** שבמקום סתר הוא: **תורא ברא דשיפתיה.** שורה חילונה של שפה כלומר חודה של שפה ולא רחבה: **מתני' מתאימות.** שייעיס גדולות שקורין מיינשליר"ש שאחת נראית כשתים: **ואף לא את המתאימות.** שאם נעקרו החוטין כנגדן לא הוי מום: **גמ' איזו היומם [6].** כולה מפרש לקמן: **והיומם עצמה לבפנים.** ואין שוחטין עליה: **החילונות.** שבאמצע הפה: **אין משגיחין.** דאפי' מן מזבח לא נפסל: **מאי קאמר.** דקאמר איזו תיומת מן התיומת ולפנים: **ה"ק איזו היא הפנימית.** דאמרי' עלה במתני' נעקרו הוי מוס נפגמו או שנגממו לא הוי מוס: **אבל איפסולי מיפסל.** מע"ג המזבח ויימתין שיפול בו מוס אחר ושחטנו: **פסח ועור לחיב.** דמשמע בגלוי אין בסתר לא: **לאישתחוטי [7].** בכור על חסרון שבפנים: **ולאפרוקי.** קדשים לא מיבעיא לי דלא חשיב מומא כולי האי: **גרון.** מזבח: **ואם שפי הכליות.** בקרבנות כתיב (כליות): **יסירנה.** משמע כוליא אחת יסירנה ויקטירנה: **אין בריה נראית.** אין בריה נראית בכוליא אחת והא שאין בה אלא אחת מיתסר חסר: **הא.** דפסילי כשנראית בשתים וחסרו [8] דחזינן [9] דמקומו ניכר והא בריתא דמכשרת כגון דנברא באחת דליכא חסרון: **מר דפסיל סבר אין בריה באחת.** והאי דלאי חסר. ואיתפקא ליה למורי אמאי לא מקשי ליה נמי דומיא דשלש דלידי לא קשיא מידי דכי קס"ד דכולי עלמא יש בריה באחת הוה מקשינן הואיל ויש בריה באחת והוא נמי תנייה בהדי שלש ולאי בנברא באחת נמי פסול וטעמא לא הוה ידעינן אמאי פסול דלא מוס בגלוי הוא וחסרון לא הוי בפנים ומשום האי פירכא אוקמי אליביה דאין בריה באחת והא מיתסר חסר ובעל כורחיה לאו דומיא דשלש היא דהא אין בריה באחת וכי תימא נוקים אליביה דיש בריה באחת אם כן אמאי פסול: **חסרה קודם שחיטה.** פסלה: הלורס

שיהו משולשין. בתחלת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים ובענין זה יש לפרש בפ' הקורא את המגילה (מגילה יט. ושם) גבי מגילה דאמר שאם הטיל בה ג' חוטין גידין כשרה דקאמר ובלבד שיהו משולשין פירוש בתחלת הדף ובאמצעו ובסופו ושם פירש"י שיהיה מראש הדף עד הגיד כמגיד לחבירו בין מלמעלה בין מלמטה וההיא דמכות (דף ט.) ודאי הוי כענין זה גבי ערי מקלט ושלשת שיהו משולשות שיהא מדרוס לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לנפון ולא אמרינן שיהו בראש ארץ ישראל ובסופה ובאמצעיתה וכאן פירש"י שיהו משולשים לשלשה חלקים שאם ירצהו היום יבדקנו מכאן ליום כ"ו וחצי והדר ליום כ"ו כו' דהוא יום שמונים ודומה שפירש כך לפרש שיטה דמכות (שם) ומיהו לא לגמרי הוי כי ההיא [10] שהיה לו לפרש שיבדוק לסוף עשרים ולסוף ארבעים ולסוף ששים שישאר מן השמונים עשרים לאחר בדיקה אחרונה כמו שיש עשרים קודם בדיקה ראשונה ולא יתכן לפרש [11] כן כלל אלא כמו שפרשתי מתחלה כדמשמע בפ' הערל (יבמות דף פ.). גבי קרים חמה דמפרש כל שלא ראה שעה [12] בכשרותו ופריך וליחוש שמא הבריא בינתים ומשני כיון דתחילתו וסופו לקוי לא חיישינן [13] משמע דג' פעמים היינו תחלתה וסופה ואמצעה וראה דכפרים המשולשים בכילד מעברין (עירובין דף מז.) לא הוי לא כי האי ולא כי ההיא דמכות [14]: והאמר

או דלמא בכל סעודה וסעודה אם תימצי לומר [1] בסעודה ראשונה קודם אכילה או לאחר אכילה קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא לאחר אכילה מאי קודם שתיה או [2] לאחר שתיה (ה) [3] וקודם שתיה ודאי מעלי ליה כשערי לאחר שתיה מאי קשור או מותר [4] מותר ודאי מעלי ליה קשור מאי לבדו או עם חבירו [5] עם חבירו ודאי מעלי ליה לבדו מאי בעיר [6] ובשדה [7] בשדה ודאי מעלי ליה בעיר מאי בעי רב אשי אם תימצי לומר בשדה גינה הסמוכה לעיר מאי [8] תיקו: ר"ח בן אנטיגנוס אומר [וכו']: אמר רב נחמן בר יצחק [9] ובלבד שיהו משולשים בעי מיניה פנחס אחוה דמר שמואל משמואל [10] אכל ולא איתסי למפרע הוי מומא או מיכן ולהבא הוי מומא למאי ג"מ למימעל בפדיונו אי אמרת למפרע הוי מומא מעיל ואי מיכן ולהבא הוי מומא לא מעיל מאי קרי שמואל עליה [1] פסחים בזזו [2] (בוז) מתני' [3] חוטמו שניקב ושנפגם ושנסדק [4] שפמו שניקבה שנפגמה שנסדקה: גמ' ת"ר ניקבו חוטמין זה לתוך זה מבחוץ הרי זה מום מבפנים אינו מום: שפתו שניקבה ושנפגמה ושנסדקה: אמר רב פפא תורא ברא דשיפתיה: מתני' [5] חוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו [6] הפנימים שנעקרו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אין בודקין מן [7] התיומת ולפנים ואף לא את התיומת: גמ' ת"ר [8] התיומת איזהו תיומת מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים רבי יהושע בן [9] קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצונות בלבד רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר מאי קאמר ותו רבי יהושע בן קפוצאי היינו תנא קמא חסורי מיחסרא והכי קתני איזהו הפנימית מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים בד"א שנפגמו ושנגממו אבל נעקרו שוחטין ר' יהושע בן קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצונות אבל פנימיות שנעקרו מישחט [10] עלייהו לא שחטינן אבל אפסולי מיפסל ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר ואפי' איפסולי לא איפסיל בעי רב אחדבוי בר אמי יש מחוסר אבר מבפנים או אין מחוסר אבר מבפנים למאי אי לבכור [2] פסח או עור כתיב אי לקדשים [3] עורת או שבור כתיב לאישחוטי ולאיפרוקי לא איבעיא [11] לן כי מיבעיא לן לאיפסולי מאי [4] תמים יהיה לרצון אמר רחמנא תמים אין חסרון לא [12] או דלמא [13] תמים יהיה לרבות כל מום לא יהיה בו מה מום מאבראי אף חסרון מאבראי ת"ש [5] ואת שתי הכליות [6] ולא בעל כוליא אחת ולא בעל שלש כוליות ותניא אידך יסירנה לרבות בעל כוליא אחת סברוה דס"ע אין בריה באחת (ג) [14] דהא מיחסר חסר לימא בהא קמיפלגי דמר סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון ומר סבר [15] חסרון מבפנים לא שמיה חסרון אמר רב חייא בר יוסף דס"ע יש בריה באחת [16] וחסרון מבפנים שמיה חסרון ולא קשיא כאן כשנבראה בשתים וחסרו כאן כשנבראה באחת מעיקרא והא דומיא דשלש קתני מה שלש מעיקרא אף אחת מעיקרא אלא הכא ביש בריה [17] מעיקרא קמיפלגי מר סבר יש בריה באחת ומר סבר אין בריה באחת ור' יוחנן אמר דכולי עלמא אין בריה באחת וחסרון מבפנים שמיה חסרון ולא קשיא כאן שחסרה קודם שחיטה כאן שחסרה לאחר שחיטה ולאחר שחיטה קודם קבלה מי שרי והא"ר

שיטה מקובצת

(ה) שתיה קודם שתיה: (ו) והפנימית שנעקרו: (ז) ת"ר איזהו התיומת: (ח) בן קפוסאי וכב"ל לקמן: (ט) מישחט לא שחטינן עלייהו אבל: (י) לי כי מבעיא לי: (יא) לא אפי' מבפנים או: (יב) באחת והא מיחסר: (יג) בריה באחת תיבת מעיקרא נמחק: (יד) בהמה טהורה לאכול: (טו) לעיר אי הויא: (טז) בדיקתן שלש: (יז) אין בהמה נבראת תי' בריה נמחק: (יח) דחזינן לה דמקומו: (יט) ההיא א"כ שהיה: (כ) כן כלל ס"א כאן: (כא) שעה אחת בכשרותו: (כב) חיישינן ופריך מהא דר' חנינא בן אנטיגנוס ומשני לחד אבר חיישי' לכוליה גופא לא חיישינן: (כג) דמכות והרוצה לאפוקי נפשיה במגילה מידי ספיקא יתפור בגידין בראשה ובאמצעה ובסוף רביע העליון ובסוף רביע התחתון:

רבינו גרשום (המשך)

הוי פדוי והנהנה מן הפדיון מעל: ואי אמרת מיכן ולהבא הוי מומא ולא קודם לא הפיס פדיון דאכתי הוי כתם והנהנה מן הפדיון לא מעל: קרי (עליה) שמואל עליה. דרב פינחס: פסחים בזזו בז. כלומר אע"ג דלא הייתה חכמתו שקולה כלום כנגד חכמת שמואל שאלו דבר שלא ידע להשיבו: (ו) אין בודקין מן המתאימות ולפנים. היינו שיניים הגדולים שעומדין לסוף הלחיים ששם אינו נראה המום אפי' נעקרו לא ע"י אכילה ולא ע"י פנייה ולהכי קרי להו מתאימות שיש לכל אחד ב' עיקרין. אף לא מן המתאימות עצמן שנעקרו לא הוי מום מבחוץ: בסוף החוטם הרי זה מום ששם נראה מבפנים בעומק החוטם אינו מום שאינו נראה: תורא ברא דשיפתיה. עור החיצון: מאי קאמר. ר' חנניה אין משגיחין כו': אפסולי מיפסל. להקרבה: יש מחוסר אבר מבפנים למיהוי מום כגון אם הוא חסר כוליא או טחול ע"י כריתה או ע"י סם: פסח או עור כתיב דבר שבגלוי ולא שבסתר. וכן נמי עורת או שבור בגלוי. לאישחוטי או לאיפרוקי לא מיבעיא לן דלא עבדינן אלא על מום שבגלוי: מה מומא מאבראי. כדכתיב עורת או שבור היינו מום והוי מאבראי: ולא בעל כוליא אחת שנברא באחת: סברוה דכולי עלמא אין בריה באחת. אין דרכה להיבראות באחת [והא] דממעט ולא בעל כוליא אחת שהיו לו שתים וניטלה אחת: קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אמר רב חייא כו'. ולא קשיא. הא דקתני ולא בעל כוליא אחת כגון שנבראת בשתים וחסרה אחת: מה שלש מעיקרא שכך נבראת אף אחת מעיקרא שכך נבראת באחת והיכי אמרת דהא דתני ולא בעל כוליא כגון שנבראת בשתים וחסרה: חסרה קודם שחיטה אסירה לאחר שחיטה שריא:

עין משפט נר מצוה

כה א ב ג ד ה ו מיי' פ"ג מהלכות מאכלות אסורות מזבח הלכה יד:
כו ז מיי' שם הל' ו[ז] וז[ח] טו:
כז ח מיי' שם הלכה טז והדבר הפסק:
כח ט מיי' פ"ז מהל' בית המקדש הל' ו:
כט י מיי' פ"ג מהלכות מאכלות אסורות מזבח הלכה ג סמג עשין ריא (טור יו"ד סי' שנו):
ל כ ל מיי' שם הלכה יא:

שיטה מקובצת

(מ) שתיה קודם שתיה: (נ) והפנימית שנעקרו: (ג) ת"ר איזהו התיומת: (ד) בן קפוסאי וכב"ל לקמן: (ה) מישחט לא שחטינן עלייהו אבל: (ו) לי כי מבעיא לי: (ז) לא אפי' מבפנים או: (ח) באחת והא מיחסר: (ט) בריה באחת תיבת מעיקרא נמחק: (י) בהמה טהורה לאכול: (יא) לעיר אי הויא: (יב) בדיקתן שלש: (יג) אין בהמה נבראת תי' בריה נמחק: (יד) דחזינן לה דמקומו: (טו) ההיא א"כ שהיה: (טז) כן כלל ס"א כאן: (יז) שעה אחת בכשרותו: (יח) חיישינן ופריך מהא דר' חנינא בן אנטיגנוס ומשני לחד אבר חיישי' לכוליה גופא לא חיישינן: (יט) דמכות והרוצה לאפוקי נפשיה במגילה מידי ספיקא יתפור בגידין בראשה ובאמצעה ובסוף רביע העליון ובסוף רביע התחתון:

רבינו גרשום (המשך)

הוי פדוי והנהנה מן הפדיון מעל: ואי אמרת מיכן ולהבא הוי מומא ולא קודם לא הפיס פדיון דאכתי הוי כתם והנהנה מן הפדיון לא מעל: קרי (עליה) שמואל עליה. דרב פינחס: פסחים בזזו בז. כלומר אע"ג דלא הייתה חכמתו שקולה כלום כנגד חכמת שמואל שאלו דבר שלא ידע להשיבו: (ו) אין בודקין מן המתאימות ולפנים. היינו שיניים הגדולים שעומדין לסוף הלחיים ששם אינו נראה המום אפי' נעקרו לא ע"י אכילה ולא ע"י פנייה ולהכי קרי להו מתאימות שיש לכל אחד ב' עיקרין. אף לא מן המתאימות עצמן שנעקרו לא הוי מום מבחוץ: בסוף החוטם הרי זה מום ששם נראה מבפנים בעומק החוטם אינו מום שאינו נראה: תורא ברא דשיפתיה. עור החיצון: מאי קאמר. ר' חנניה אין משגיחין כו': אפסולי מיפסל. להקרבה: יש מחוסר אבר מבפנים למיהוי מום כגון אם הוא חסר כוליא או טחול ע"י כריתה או ע"י סם: פסח או עור כתיב דבר שבגלוי ולא שבסתר. וכן נמי עורת או שבור בגלוי. לאישחוטי או לאיפרוקי לא מיבעיא לן דלא עבדינן אלא על מום שבגלוי: מה מומא מאבראי. כדכתיב עורת או שבור היינו מום והוי מאבראי: ולא בעל כוליא אחת שנברא באחת: סברוה דכולי עלמא אין בריה באחת. אין דרכה להיבראות באחת [והא] דממעט ולא בעל כוליא אחת שהיו לו שתים וניטלה אחת: קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אמר רב חייא כו'. ולא קשיא. הא דקתני ולא בעל כוליא אחת כגון שנבראת בשתים וחסרה אחת: מה שלש מעיקרא שכך נבראת אף אחת מעיקרא שכך נבראת באחת והיכי אמרת דהא דתני ולא בעל כוליא כגון שנבראת בשתים וחסרה: חסרה קודם שחיטה אסירה לאחר שחיטה שריא:

תורה אור השלם

1. נִטְשׁוּ חֲבָלֶיךָ בַּל יְחַזְּקוּ כֵּן תָּרִנּוּם בַּל פָּרְשׂוּ נֵס אֲז חֻלַּק עַד שָׁלָל מְרֻבָּה פִּסְחִים בָּזוּז בז:
ישעיהו לג כג
2. וְכִי יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבְּחֻנוּ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים טו כא
3. עֲוֶרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ: ויקרא כב כב
4. וְאִישׁ כִּי יַקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לַיְיָ לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בוֹ: ויקרא כב כא
5. וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: ויקרא ז ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' או לאחר שהיה קודם כל"ל ואות ו' נמחק: (ב) שם במשנה אין נודקין מן המתאימות ולפנים ואף לא את המתאימות: (ג) גמ' והא מיתסר חסר: (ד) רש"י ד"ה מבחוץ שהנקב נראה מבחוץ שניקבו:

לעזי רש"י

מיינשליר"ש [מישיליר"ש]. שיניים טוחנות.

מוסף רש"י

חוטין. ככי דשיני שקורין יעניב"ס, החיצונות. אותם שלפנים כנגד חוטמו (לעיל לה.) שבאמצע הפה (לעיל לט.). שנפגמו. שחסרו מעט (שם). ושנגממו. שנחתכו בסכין בחוזקו ולא חיסרו אלא כעין סדק (שם) שנחתכו בחתכן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כולם, הוי מוס הואיל ונראה אותן חוטין (לעיל לה.). הפנימיים. שהשייסים הגדולות קבועות בהן, שקורין מיישיליר"ש, שנעקרו. לגמרי, הוי מוס, כדמפרש ואזיל הואיל וכי פני מיחזי, אבל מגיעה לו גימום אינו ניכר, שהרי חבואות בפה (שם).

רבינו גרשום

מעלי כסמא. שכן דרך כל סם וכל משקה מועיל יותר קודם אכילה מלאחר אכילה: מעלי ליה כשעורים. שהשעורין יפין לבהמה יותר לאכול קודם שתיה מלאחר שתיה: לאחר שתיה מאי. מי מעלי ליה האי לח ויבש מידי לאחר שתיה אי לא: קשור או מותר. כלומר כשמאכילו לח ויבש צריך שיתירנו הבכור לפי שיותר הוא אוכל בשמחה כשהוא מותר: גינה הסמוכה לעיר. דמאכילו שם מי מהנה לו אויר הגינה כאויר השדה: ובלבד שיהו משולשין. כלומר לסוף כ"ז וכ"ז וכ"ז: אכל. לח ויבש בג' חדשים ולא איתסי למפרע הוי מומא משעה שהתחיל לו: למימעל בפדיונו. אם פדהו בתוך הזמן קודם השלמת ג' חדשים: אי אמרת למפרע הוי מומא.

ה) ל"ל או כשדה, ג) [בז], ג) [שפתו כ"ה במשנה שבמשניות וכרמב"ם], ד) [נעילה.ל.ז.], ה) ל"לתמיס יהיה לרצון כל מום כו' ל"ק, ו) [מולין מז: מח:], ז) נ"ל ומביל, ח) תיומת ל"ק, ט) ל"ל לאישחוטין, י) [דפסיל כשנבראת ותסרה יעב"ן],

---

מ) שתיה קודם שתיה: נ) והפנימית שנעקרו: ג) ת"ר איזהו התיומת: ד) בן קפוסאי וכב"ל לקמן: ה) מישחט לא שחטינן עלייהו אבל: ו) לי כי מבעיא לי: ז) לא אפי' מבפנים או: ח) באחת והא מיחסר: ט) בריה באחת תיבת מעיקרא נמחק: י) בהמה טהורה לאכול: יא) לעיר אי הויא: יב) בדיקתן שלש: יג) אין בהמה נבראת תי' בריה נמחק: יד) דחזינן לה דמקומו: טו) ההיא א"כ שהיה: טז) כן כלל ס"א כאן: יז) שעה אחת בכשרותו: יח) חיישינן ופריך מהא דר' חנינא בן אנטיגנוס ומשני לחד אבר חיישי' לכוליה גופא לא חיישינן: יט) דמכות והרוצה לאפוקי נפשיה במגילה מידי ספיקא יתפור בגידין בראשה ובאמצעה ובסוף רביע העליון ובסוף רביע התחתון:

לעזי רש"י

מיינשליר"ש [מישיליר"ש]. שיניים טוחנות.

מוסף רש"י

חוטין. ככי דשיני שקורין יעניב"ס, החיצונות. אותם שלפנים כנגד חוטמו (לעיל לה.) שבאמצע הפה (לעיל לט.). שנפגמו. שחסרו מעט (שם). ושנגממו. שנחתכו בסכין בחוזקו ולא חיסרו אלא כעין סדק (שם) שנחתכו בחתכן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כולם, הוי מוס הואיל ונראה אותן חוטין (לעיל לה.). הפנימיים. שהשייסים הגדולות קבועות בהן, שקורין מיישיליר"ש, שנעקרו. לגמרי, הוי מוס, כדמפרש ואזיל הואיל וכי פני מיחזי, אבל מגיעה לו גימום אינו ניכר, שהרי חבואות בפה (שם).

ט) לפני רבינו היה כתוב הת"ר ניקבו חוטמין אחר המשנה דחוטין החילונות ולפיכך מפרש בתחלה להא דאין בודקין מן המתאימות.

והאמר רבי זירא אמר רב הצורם. בפרק שני דזבחים (דף כה:) גרסי׳ דתניא הלורם: **כולן** בגיד [2] ולא בציליס. ומיהו סיפיה דקרא דבאתרלכם לא תעשו אייר אפי׳ בציליס בכ״מ שמסתרס [3] דאפי׳ ע״י שיתיאם אסרי בפ׳ שמונה שרצים (שבת דף קי:) וגבי מוס הוא דלא חשיב מוס שבגלוי [4] כדפירש טעמא בסמוך [5]: **או שראש הזנב מפצל את העצם.** פי׳ בקונטרס שנקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה כמו אשר פצל וקשה [6] דבלשון משנה והש״ס הוה ליה למימר ונקלף וגראה לפרש שמפצל את העצם לשנים כמו מפולגות דגבי קרנים חולין (נט:) שמפולגות לכאן ולכאן (והתם) בתוספתא (פ״ד) [7] קתני לו שיהיה ראש הזנב מפולג לשני עצמות: **כמה** חוטין הוא נותן ב״ש אומרים **ארבעה.** צריך לדקדק אם ד׳ בין הכל או ארבע לגבן וד׳ לתכלת וגם אם מיירי קודם כפילות דכי מיעייפי הוי שיתסר והוו השתא הנך ח׳ חוטין דעבדינן לשם לבן [8] פירוש דכבית שמאי פסקינן בהתכלת (מנחות מא:) ואם נפסק אחד מהם פסול ואע״ג דמכשרינן דלגרדום תכלת וקם אלבן דהני כולהו לשם לבן הם [9] וזו משמע בספרי בפרשת כי תצא דארבע חוטין לכל מין ומין קאמר דקתני התם כמה גדיליס נעשות אין פחות משלשה חוטין כדברי בית הלל בית שמאי אומרים ד׳ חוטין של תכלת וארבעה של לבן [10] על ד׳ אלכעות והלכה כדברי בית שמאי ומיהו מהאי דהתכלת רב ירמיה מדיפתי רמי תמניא דאיכון שתסרי מר בריה דרבינא עביד כי דידן משמע ברודס [11] עושים כמר בריה דרבינא ושמא היה מפרש ארבע לגבן וארבע לתכלת דקאמרי בית שמאי היינו לבתר דעייפיהו דהיינו שנים מכל מין קודם שנכפלו ולפי זה מה שאנו עושין עכשיו הוי פלגא לשם לבן ופלגא לשם תכלת ומיהו שלשה דקאמרי בית הלל על כרחינו קודם שנכפלו דג׳ לא משכחת לאחר שנכפלו ולא הוי השתא דומיא דד׳ [12] לב״ש: **כמה.** [13] פירש בקונטרס תוליה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה ג׳ אלבעות [14] לבית הלל וד׳ לבית שמאי וקשה לפירושו [15] דלענין [16] מן הקרן הוא דמפשטינן כמלא קשר גדול ולא הוזכר לשם בתוך שלשה אלבעות אלא לאפוקי למעלה מג׳ וגראה כלשון אחר שפירש בקונטרס כמה תהא משלשת כמה יהא בה מגדיל לבד הענף שאינו גדיל וקאמרי בית שמאי ד׳ אלבעות והשתא הידור ליית שאינו [17] שלש גדיל וד׳ שלשי ענף הוי גדיל ארבע אלבעות וענף ח׳ אלבעות [18] ״ב אלבעות בין הכל [19] וכך משמע ד׳ של לבן על ד׳ אלבעות ובפרק התכלת (סס:) פירש בקונטרס משולשת תוליה בענף לבד מן הגדיל ארבע אלבעות ולפירושו הידור ליית שתי אלבעות גדיל וארבע ענף: בפרין

בעינן והיינו גדול: **למאי הלכתא.** הזכירו אלבע [20]: **כמה חוטין.** [21] הזכירו בציליס: **משולשת.** תוליה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה בשלשה אלבעות בתוך הבגד [22]: **אחת מארבעה.** אחד הוי אחת מארבע בטפח. ל״א [23] משולשת כמה יהא בה מגדיל לבד [24] מענף שאינו גדיל: **שתי אמות.** שתי מקלות שתורכן אמה: **שוטן**

הלורס אזן הפר. כהן משיח לאחר שחיטה: **שהיה כבר.** בשעת קבלת הדם [1] היה שלם: **תרגמא אבן שנה.** הא דקתני שיהו כל הויותיו אבן שנה קאי אבל תם לא בעינן אלא בשחיטה וקבלה: **ה״נ מסתברא.** דמתוסר אחר קבלה כשר: **דזיש בשר.** דאיכא כדי אכילת אדם: **או דזיש חלב.** דאיכא כדי אכילת מזבח: **זורק את הדם.** ואם לא נשתייר כלום לא זריק דכתיב (דברים יב) ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין בשר אין דם. וקתני מיהא דאם נשתייר כזית זריק ואין לך מתוסר גדול מזה שאסר כולה וקתני דזריק אלמא הא דקתני כל הויותיו אבן שנה קאי: **שעות פוסלות.** וקתני לאשמועינן דאם גולד טלה זה אשתקד בי״ד בניסן בח׳ שעות ביום יזהר עתה שיחטנו [2] קודם שעה תשיעית דשעה תשיעית פוסלת בו והוי כנכנס בשנה שניה: **לימא.** הך בעיא דרב אחדבוי תנאי היא: **בציליס ולא בגיד.** בתמיה. כלומר אי בגיד ניתנו מי לא הוי מוס הא ודאי טפי הוי מוס דגיד בגלוי הוא יותר מן הציליס: **לפוס.** שכתתו בחגבים עד שיימות: **נחוק.** ביד לגמרי אלא שעדיין תלויין בכים: **לרוס.** בסכין ועדיין תלויין בכים ומעורין קצת דכרות הוי בגיר מנתוק כדאמרן בפירקין דלעיל (דף לג:) להביא נותק אחר כורתא [3]. טעמא דר׳ יוסי מפרש לקמן: **כולן בגיד.** לא בציליס: רבי יהודה סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון: **אלא הכא במומין שבגלוי פליגי.** [4] דכולי עלמא חסרון מבפנים שמיה חסרון מאן דפסיל בציליס לאו משום חסרון אלא משום מוס: [5] **דקסלין.** מולות ומחבטות בכים וגראין מבחוץ שאין אדוקות למעלה: **זימנין דכוונן.** [6] רטייר״ט אפי׳ בסהן בריאות: **דהא ליפנהו.** וחסרון הוי: **מתני׳ הזונן.** זהו גרתיך שהכים [7] תבוי בו: **והעריה של נקבה במוקדשין.** בשאר קדשים שיש בהן נקבה [8] דבכולי ליכא נקבה ובשלמים דאיכא נקבה נפגמה העריה [9] הוי מוס: **מן הפרק.** אם נפגם בין הפרקים מעלה ארוכה אם לא נתתך כל הזנב אלא נפגם מעט: **או שראש הזנב מפליל את העצם.** ראש [10] התלוי למטה נקלף העור ונשאר העצם מגולה שוב אין מעלה ארוכה הואיל ונראש הזנב הוא. מפצל כמו אשר פצל (בראשית ל:): **גמ׳ נפגם.** הזונן הוי מוס (1) [11] לא הדר בריה: **ולא ניטל.** דניטל לא הוי מוס דחוזר לאיתנו: **יש.** אם נפגם הוי מוס אבל זכרות גיד עצמו שנפגם (1) לא מוס הוא דמעלה ארוכה: **שנטל ואכ״מ** את כל הזונן **אלבע שאמרו וכו׳.** ולא ידענן השתא היכא קאי ולהכי בעי למאי הלכתא אמרו: **אחד מארבעה בטפח.** לפי שאין האלבעות שוות דלאמרינן במנחות בפרק התכלת (דף מא:) טפח דאורייתא ד׳ אלבעות

והא״ר זירא אמר רב [12] **הצורם אזן הפר** ואח״כ קיבל דמו פסול שנאמר [1] ולקח מדם הפר הפר שהיה כבר אלא כאן שחסרה קודם קבלה כאן שחסרה לאחר קבלה ולאחר קבלה קודם זריקה מי שרי [2] **והתניא** [3] שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם [4] שיהא תמים בן שנה בשעת שחיטה ומנין בקבלה והולכה והזייה ת״ל יהיה שיהו כל הויותיו תם ובן שנה תרגמא אבן שנה הכי נמי מסתברא דתניא ר׳ יהושע אומר [5] כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב זורק את הדם שמע מינה ומי איכא מידי דבשעת שחיטה הוי בן שנה ובשעת קבלה והולכה הוי בן שתי שנים אמר רבא [6] זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים לימא כתנאי [7] ומעוך וכתות ונתוק וכרות [8] כולן בביצים דברי רבי יהודה בביצים ולא בגיד אימא [9] אף בביצים דברי רבי יהודה רבי אליעזר בן יעקב אומר כולן בגיד רבי יוסי אומר מעוך וכתות אף בביצים נתוק וכרות בגיד אין בביצים לא מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון ומר סבר לא שמיה חסרון ותסברא רבי יוסי מאי קסבר אי קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אפי׳ נתוק וכרות נמי ואי קסבר לא שמיה חסרון אפי׳ מעוך וכתות נמי לא אלא הכא במומים שבגלוי קמיפלגי רבי יהודה סבר מעוך וכתות הוי מומא דמיכווצן נתוק וכרות הוי מומא דהא תליין ר״א בן יעקב סבר מעוך וכתות לא הוי מומא דמעיקרא נמי זמנין דמיכווצן נתוק וכרות לא הוי מומא דמעיקרא נמי זימנין דתליין ור׳ יוסי סבר מעוך וכתות הוי מומא דהא איתנהו נתוק וכרות לא הוי מומא דהא איתנהו: **מתני׳** [10] נפגם הזובן [או] העריה של נקבה במוקדשין [11] נפגם הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק או שראש זנב (1) מפצל [12] (1) (נקלפה העור והבשר והעצם נשאר) או שיש בשר [13] מחוליא לחוליא מלא אצבע: **גמ׳** א״ר אלעזר נפגם ולא ניטל כים ולא זכרות תניא נמי הכי [14] נפגם ולא ניטל כים ולא זכרות אמר רבי יוסי בן המשולם מעשה [15] בעינבל (2) אחד שנטלו זאב וחזר לאיתנו: נפגמה הזנב מן העצם וכו׳: תנא אצבע שאמרו אחד מארבעה בטפח של כל האדם למאי הלכתא אמר רבה לענין תכלת [16] דתניא [17] כמה חוטין הוא נותן ב״ש אומרים ארבעה וב״ה אומרים שלשה וכמה תהא [18] משולשת ב״ש אומרים ארבעה וב״ה אומרים [19] ושליש [20] שב״ה אומרים אחד מארבע בטפח של כל אדם רב הונא בריה דרב יהושע אמר לשתי אמות דתנן [21] שתי אמות היו בשושן

גגולד שית בקטנה חמש (ותילתא באלבע) [22] וקאמר הכא דהיכא דהזכירו חכמים באלבע אחד מארבע בטפח של כל אדם

---

[1] שראש הזנב מפצל מתי׳ נקלפה העור כו׳ עד תי׳ או נמחק: [2] בשר בין חוליא לחוליא: [3] מתי׳ נפגם עד תי׳ אמר בקצת ס״י אינו: [4] מעשה בעין בול באחד: [5] תהא משולשת. ס״א משלשלת.

[6] זזמים כה: [ע״ש כו. ע״ש], [7] [שם כה: ע״ש], [8] [ספחים עט. וש״נ], [9] קדושין כה: [מוסקפתא יבמות פ״י ה״ד], [10] [אם העלם כל״ל וכך איתא במשנה שבמנחות וש״ע הגהסת שבהכרל״ש], [11] [״ג, [1] מנחות מא.; מז.], כלים פי״ז מ״ט מנחות לא. פסחים פו., [12] [״ג וכו׳ע תסרון מבפנים כלא שמיה כו׳ כ״ק, [1] [״ג שהגיד של בהמה ל״ק, [2] [״ל בתוליתא [ועי׳ הגו׳ זאת אם אחיה], [3] [״ג לאפי׳ ע״י שחיטה סוס עיקרין אסריון כו׳ ל״ק, [4] [ועי׳ תוס׳ שבת קיא. ד״ה להביא], [5] [״ג לאין זה לשון משנה והש״ס וה״ל כו׳ וע׳ בהכרל״ש ל״ק, [6] [ל ד׳ ד׳ אלבעות כו׳ ל״ק, [7] להרמיק מן הקרן הוא דמלכרכין ממלא ל״ק, [8] [״ג וכך משמע בספרי וד׳ של לבן אל ד׳ אלבעות כו׳ תלויה הענף כו׳ ל״ק,

הגהות הב״ח

(א) במשנה אם שראש זנב מפציל עצם אם שיש בשר בין חוליא לחוליא כל״ל ותיומת נקלף העור והבשר והעצם נשאר נמחק: (ב) גמ׳ מעשה בעינבל באחד: (ג) שם וכ״ה אומרים שלש ושלשה שב״ה אומרים: (ד) רש״י ד״ה שהיה כבר וכו׳ הלם יהא אלם: (ה) ד״ה אם שראם וכו׳ ראם הזנב המלוי וכו׳ אשר פצל הס״ל ואמ״כ ל״ל ד״ה בין חוליא לחוליא מלא אצבע שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב אגודל: (ו) ד״ה נפגם וכו׳ דלא: (ז) ד״ה כים וכו׳ לאו מוס:

רבינו גרשום

הצורם אזן הפר. לאחר שחיטה קודם קבלה: והזייה א) דמשקוף ושתי מזוזות תרגומא אבן שנה. כלומר דלכל הוויותיו בעינן שיהא בן שנה אבל תמים לא בעינן דליהוי אלא עד שעת קבלה: הכי נמי מסתברא. דלא בעינן תם בשעת זריקה: זאת אומרת שעות פוסל בקדש. כלומר אם בשעת שחיטה היה בן שנה מעת לעת ובין שחיטתו לזריקתו שהה שעה או שתים בשנה האחרת הוי פסול: ר׳ יהודה אומר בביצים ולא בגיד. הא בגיד טפי מתחזי אימא כולן אף בביצים: דמר סבר. ר׳ יהודה דקאמר בביצים סבר חסרון בפנים שמיה חסרון ור׳ אליעזר סבר לא שמיה חסרון: ותיסברא. דבהכי פליגי ר׳ יוסי מאי קסבר כו׳: אלא הכא במומא שבגלוי פליגי דר׳ יהודה סבר מעוך וכתות אפי׳ בביצים הוי מומא שבגלוי דהא כורתן בתר הכי: ונתוק וכרות. אף בביצים הוי מומא שבגלוי דהא תליין הביצים בכים למטה יותר מבתחילה: ור׳ אליעזר בן יעקב סבר. הני בביצים לא הוי מום שבגלוי דהא מעיקרא כשהיא תמימה זימנין דכווצן הכיס שהביצים עולים למעלה בבטן וכורתן הכיס וזימנין דנתתיך ותליין והוי הכיס ארוך הלכך לא הוי בביצים מומין שבגלוי אלא בגיד: ור׳ יוסי סבר מעוך וכתות אף בביצים הוי מומים שבגלוי דהא ליתנהו שהרי נמוחו: ונתוק וכרות. בביצים לא הוי מומין שבגלוי דהא איתנהו לביצים ומעיקרא נמי זימנין דתליין אבל בגיד הוי מום שבגלוי. והיכי הוי כרות בביצים כגון שקרע הכיס מעט וכרת הביצים והדר תפרו לכיס ונשארו הביצים כרותים בכיס: נפגם הזובן. היינו אותו הכיס שהגיד מונח בו: והעריה של נקבה במוקדשין שנפגם סביב הנקב. ולהכי נקט נקבה במוקדשין משום דנקבה בבכור ליכא: מן העצם הוי מום דלא הדר בריא אבל לא מן הפרק שבין עצם לעצם דהדר ובריא מפציל. את העצם הוי מום דלא

מסורת הש״ס

ג) [שם כה: ע״ש], ג) [ספחים עט. וש״נ], ד) קדושין כה: [מוסקפתא יבמות פ״י ה״ד], ה) [אם העלם כל״ל וכך איתא במשנה שבמנחות וש״ע הגהסת שבהכרל״ש], ו) [״ג, [1] מנחות מא.; מז.], כלים פי״ז מ״ט מנחות לא. פסחים פו., ז) [״ג וכו׳ע תסרון מבפנים מבפנים לא שמיה כו׳ כ״ק, ח) [״ג שהגיד של בהמה ל״ק, ט) [״ל בתוליתא [ועי׳ הגו׳ זאת אם אחיה], י) [״ג לאפי׳ ע״י שחיטה סוס עיקרין אסריון כו׳ ל״ק, יא) [ועי׳ תוס׳ שבת קיא. ד״ה להביא], יב) [״ג לאין זה לשון משנה והש״ס וה״ל כו׳ וע׳ בהכרל״ש ל״ק, יג) [ל ד׳ ד׳ אלבעות כו׳ ל״ק, יד) להרמיק מן הקרן הוא דמלכרכין ממלא ל״ק, טו) [״ג וכך משמע בספרי וד׳ של לבן אל ד׳ אלבעות כו׳ תלויה הענף כו׳ ל״ק,

עין משפט נר מצוה

לא א מיי׳ פ״ח מהל׳ פסה״מ הלכה כט:

לב ב מיי׳ פ״ח מהל׳ מעה״ק הל׳ יג:

לג ג מיי׳ פ״ח מהל׳ פסה״מ הלכה ל:

לד ד מיי׳ פ״ח מהל׳ מעה״ק הלכה יג:

ה [מיי׳ פ״ז מהל׳ ביאת המקדש הלכה מ ועיין בכ״מ]:

לה ו מיי׳ פ״ב מהל׳ איסורי מזבח הלכה ד טור י״ד סימן שט:

ז [מיי׳ שם ש״ש שם פעי׳ ב בהגה]:

לו ח מיי׳ פ״ח מהלכות ציצית הלכה ו טוש״ע א״ח סי׳ יח סעיף יב:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: ויקרא טז יד

2. שֶׁה תְּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים תִּקָּחוּ: שמות יב ה

3. וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לְיְיָ וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ויקרא כב כד

לעזי רש״י

רטייר״ט [ריטריי״ט]. מתכורן, מכורן.

מוסף רש״י

הצורם. אקרנ״ר, לסוי מוס, דתנן (לעיל ל:) כפגמה אזנו גבי מוס, ואחר כך קיבל דמו. דהוה ביה מוס בין שחיטה לקבלה (זבחים כה:). **הפר שהיה כבר.** צריך שיהא שלם בשעת קבלה כבשעת שחיטה (שם). **תמים בן שנה בשעת שחיטה.** דכתיב (שמות יב) תכוסו על הטה, דאיירי בשחיטה, וסמיך ליה שה תמים וגו׳ (זבחים שם). **שנשתייר מהן.** בשעת זריקה, אבל אם נגמר כל הבשר והחלב או שאבד לא יזרוק, ר׳ יהושע לעומתיה דדרש ועשית עולותיך הבשר והדם, אם אין בשר אין דם (שם, ושם קט.) וכתיב כתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל, הזקיקין הכתוב זה לזה (שם קט.). **כזית בשר או כזית חלב.** דכתיב תוכן הבשר אם הדם וגו׳ והקטיר החלב, אע״פ שאין בשר ונזרק עליו את הדם (זבחים קט:). **זורק את הדם.** דקרינא ביה הבשר והדם (מנחות כו.). **בביצים ולא בגיד.** בתמיה, גיד ולאי גלוי הוא (קדושין כה.). **אף בביצים.** ולא תימא מוס טמון הוא דולאי מיעכר (שם). **מעוך וכתות אף בביצים.** דמיעכר טפי (שם). **כרות,** כרותין החוטין שהכיליס תלוין בהן בכיסן ומעורים במקצת ואינן נתוקין לגמרי. **נתוק,** גיד לגמרי ועדיין תלויין בכים. נתוק הוי טפי מכרות, דלאמריגן בנמנחות (עו:) להביא נותק אחר כורתא שחיב, אלמא נתוק הוי טפי מכרות (שם). **העריה.** שפת בית הכרסם (חולין יז.). **ב״ש אומרים ארבעה.** חוטין נותן בחוט הטילת וטופלן לשמונה (מנחות מא:). **משולשת.** תוליה הענף לבד מן הגדיל (שם). **ארבעה.** אלבעות (שם). **שב״ה אומרים.** שהתא כל אלבע, **אחד מארבע בטפח של כל אדם.** דהיינו מדת גודל ושית בקטנה (שם). **שתי אמות.** מקלות היו שם שבהן מודדין האמות והן אורכן אמה (שם צח.).

שיטה מקובצת

א) שראש הזנב מפצל מתי׳ נקלפה העור כו׳ עד תי׳ או נמחק: ב) בשר בין חוליא לחוליא: ג) מתי׳ נפגם עד תי׳ אמר בקצת ס״י אינו: ד) מעשה בעין בול באחד: ה) תהא משולשת. ס״א משלשלת.

ו) ושלש שאמרו ב״ה אחד: ז) שישחטנו ויזרקנו קודם: ח) כורת כולן בגיד ולא בביצים טעמא דר׳ יוסי מפרש לקמן: ט) מום הס״ד ומה״ד כיוונו ריטייטש תליין: י) תי׳ טרייטש נמחק: יא) נקבה דבבכור: יב) העריה בית הרחם הוי מום אבל מן: יג) ראש הזנב: יד) מום דלא: טו) אצבע לענין תכלת בציצית הס״ד: טז) חוטין הוא נותן בציצית הס״ד: יז) הבגד כלומר אחד מארבעה לב״ש ושלש לב״ה: יח) ל״א משולשלת כמה: יט) לבד הענף אות מ׳ נמחק: כ) בגיד פי׳ ולא: כא) שבגלוי כדמפרש: כב) בתוספתא נמי קתני: כג) לבן כב״ש פסקינן: כד) הם וכן משמע: כה) שרובן היו עושין: כו) לב״ש ומר בריה דרבינא: כז) כמה תהא משולשת פי׳: כח) אצבעות בתוך הבגד: כט) דלענין הרחקה מן הקרן הוא דמפרשינן בפרק התכלת כמלא: ל) ציצית דהוי שליש ושני שלישי:

ל) לפי גירסת הסכל והזייה מוכרת רבינו לפרש דמייירי בפשה מלרים דביה מייירי קרא דתם דבפשה דוזות לא מלינו רק זריקה אי שפיכה ואמנם בזבחים (דף כה) הגירסת בזריקה ושפיר י״ל דקתי אפשה דוזות.

שושן הבירה. יליע שעשוי על שער מזרח ומקרי שושן הבירה במנחות בפרק שתי הלחם (דף לח.): **יח** **ב) שיהו אומנין נוטלין בקטנה.** כשהיו מתנין עם האומנין לעשות כך וכך אמות מלאכה לבדק הבית היו מתנין בשל משה והן עושין **יט** למדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה: **שלא יבואו לידי מעילה.** שלא יהנו מן הקדש דאם היו עושין באותה מדה שמתנין שמא יפחתו דש"א לגמלס הילכך מחזירין בגדולה: **ופרסי למה לי.** בחד מתא (באותה) [לבד מאותה] של משה שהיא ו' טפחים: **חדא נדהכא וכספא.** שמלאכת עורח היא מתנין בשל משה ומחזירין לאותה **כ)** שגדולה היימנה חצי אצבע: **לבניינא.** דאומה נוטלין בשל משה ומחזירין באותה שיתירה עליה אצבע: **מתני' אין לו ביליס או אין לו אלא ביליס אחת.** הוי מום: **שני ביסין.** לכל בהמה יש לה לכל ביליס כיס אחת לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משוקע וגראים בו שורה העמוקה: **ומושיבין אותו על עכוזו** גרסינן. והכי אמרינן בעירובין (דף נג.): **כמ' כילד מעברין** (דף נג.): אלוזו תנן לו עכוזו תנן. על עכוזו על **(כא)** עגבותיו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביליס אחת: **וממעך.** וממשמש בכיס **ובכסלים ואם יש (כ) לא)** סופה לצאת ואם אינה יוצאה הוי מום: **בסלים.** פלנק"ש: **והיכי ר"ע.** דהוי מום הוא(ל) **(כב)** ואינה במקומה: **גמ' חסורי מיחסרא הוא.** ור' שמעאל אסיפא הוא דפליג דקאמר ת"ק אין לו אלא ביליס אחת **(כג)** בשני כיסין הוי מום ואתי רבי ישמעאל למימר בילוע שיש לו שתי ביליס אבל אריש אודינא לך דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביליס אחת וכמעוך דמי: **כב) בפירן.** שם הכפר: **קדשים בחוץ.** שאין בו מום ובקדושתו הוא: **מתני' שנשמטה יריכו.** כגון אלא מיעבל ניציה דאי מיעבל ניציה טריפה נמי הוי כדאמרי' באלו טריפות (חולין דף נד.): אלא בוקע דאמטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעבול ניציה: **גבוה מחציפה.** מקום בוקע דאטמא של ירך זו עלה למעלה על הגב יותר מחציתה: **גמ' לא שנו.** דבעל ה' רגליס או שלשה הוי מום ולא טריפה: **אלא.** שהחיסור או הייתור הוו ביד שיש לו לבעל ה' רגליס ג' ידיס וב' רגליס ולבעל ג' **(כג)** ב' רגליס ויד אחת בדיד לא שייך טריפות: **לגבוה דמי.** ובהמה שנטל ירך והגיע שלה **(כד)** נבילה וקי"ל **(כה)** בבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה ועוד בוקע דאטמא דשף מדוכתיה טריפה: **לא אימא.** דמכל וכל דומות לחמור דעגילין ולא סדיקין: **אלא כיון דעגילין.** כשל חמור הוי מום דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות: **בסלי.** פלנ"ק: **בחוץ הכסל.** כך דרך **(כו)** הבהמה שהירך מחובקת בגליה סמוך לכסליס ולא למעלה מן הכסליס **(כז)** דהיינו על גב הגליה: **שנשתרבבה יריכו.** אחת מיריכותיו גדולה מחבירתה: **מתני' אע"פ שאינו ניכר.** בגמרא מפרש: **לא שמענו אלא אלו.** שהחכרו למעלה. ואלו הן הג' שהוסיף את שגלגל עינו כו': **לא חזיר.** מפרש בגמ': **רוב המדבר.** היינו **(כח)** קצת הלשון שאינו דבוק במלקחיו **(כט)**: **גמ' מחמת עצמו.** שאין הבשר נראה אבל ניכר הוא מחמת **(לא)** שנועל והילוך הרגל זו היא מלאכתו **(לב)**: **דלאו היינו אורחיה.** שיהא גלגל **(לג)** של בהמה עגול: **משב לזכר.** ימי טומאה שבעה ול"ג ימי טוהר: **משב לנקבה.** י"ד טמאים וס"ו טהורין: **לזכר ולנקבה.** לחומרא ימי טומאה דנקיבה שבועיים וימי טוהר לזכר **לא יהא** לה אלא ל"ג ימי טוהר: **מאי טעמא דר' מאיר.** דאמר היולדת מין בהמה טמאה **(לד)** לידה כולד מעליא: **הואיל.** ודומה לאדם בגלגל העין: **(ק) בחומרא.** שחור של עין הבהמה **(לה)** (אינו) עגול כשל אדם: **הא בגירא.** כל בית מושב **(לו)** הלובן והסירא קרי ליה והוא ולאי [אינו] עגול כשל אדם: **לא אימא.** דבעי' דומה לחזיר מכל וכל דשפיד ופרים. שפיד פיו עגול פרים שספה עליונה ולחיים העליונות עודפות על התחתונות. ומפי המורה איתמר לן איפכא דשפיד שלחייו העליונות הולכות ומתחדלות כשפוד: **גמ' מאי הנא.** דדמי לאלי **(לז)** מעשה דקתני ומעשה

בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה על של משה חצי אצבע ושעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע נמצאת יתירה על של משה אצבע ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה (ה) **א)** כשהיו אומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה שלא יבואו לידי מעילה **ג)** תרתי למה לי חדא דכספא וזהבא וחדא דבניינא רב נחמן בר יצחק ואי תימא רב הונא בר נתן **ג)** לאותה ששנינו **(ג)** שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע: **מתני' ב)** אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו ב' ביצים אין לו **ד)** שני כיסין אין לו אלא ביצה אחת ר"ע אומר **ה)** מושיבו על **ו)** עכוזו וממעך אם יש ביצה סופו לצאת מעשה שמיעך ולא יצא **ז)** נשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי: **גמ' השתא** אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא אין לו כלל מיבעיא חסורי מיחסרא והכי קתני אין לו שתי ביצים בשתי כיסין אלא בכיס אחד א"נ שתי כיסין וביצה אחת הרי זה מום ר' ישמעאל אומר יש לו ב' כיסים בידוע שיש לו ב' ביצים אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן אלא מושיבו על עכוזו וממעך אם יש **ח)** ביצה סופו לצאת: ומעשה שמיעך ולא יצא וכו': **ט)** תניא א"ר יוסי מעשה בפירן של בית מנחם שמיעך ולא **יא)** יצאת ונשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי אמר לו ר"ע לר' יוחנן בן נורי **יב)** עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל אמר לו רבי יוחנן בן נורי לר"ע עד מתי אתה מאכיל **יג)** ישראל נבילות לאו מישחט שחטיה אלא טריפות לא איסור טריפות הוא אלא עד מתי אתה מאכיל ישראל קדשים בחוץ: **מתני' יד)** בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש ושרגליו **טו)** (שהוא) קלוטות כשל חמור **טז)** והשחול והכסול איזהו שחול שנשמטה יריכו וכסול שאחת **יז)** (ג) **יח)** מיריכים גבוהות: **גמ' יט)** א"ר הונא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טרפה נמי הוי דכל יתיר **כ)** כנטול דמי אמר רב פפא לא תימא דעגילן ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אע"ג דסדיקן: והשחול והכסול וכו': ת"ר איזהו כסול ואיזהו שחול שחול שנשמטה יריכו כסול שרגלו אחד בתוך הכסל ורגלו אחד ע"ג הכסל **כא)** תנא השרוע והקלוט שרוע שנשתרבב **כב)** לו יריכו קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור וכשל סוס: **מתני' כג)** נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו ניכר מומין אלו מנה אילא ביבנה והודו לו חכמים ועוד ג' הוסיף אמרו לו לא שמענו [אלא](ל) **כד)** את אלו **כה)** שגלגל עינו עגול כשל אדם **כו)** ופיו דומה כשל חזיר **כז)** ושניטל רוב המדבר **כח)** (ה) בלשונו ב"ד של אחריהן אמרו ה"ז מום: **גמ'** אינו ניכר מי קא הוי מומא אמר רב פפא אינו ניכר בהמת עצמו אבל ניכר מחמת מלאכה: מומין אלו מנה וכו': למימרא דלאו היינו אורחיה ורמינהו **כט)** המפלת מין בהמה וחיה ועוף בין טמאין בין טהורין אם זכר תשב לזכר אם נקבה תשב לנקבה אינו ידוע תשב לזכר ולנקבה דברי ר"מ ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מ"ט דר"מ הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם אמר רב יוסף ל"ק הא באוכמא הא **לא)** בחיוורא: ופיו דומה כשל חזיר: אמר רב פפא לא תימא דשפיד ופרום אלא כיון דפרום אף על גב דלא שפיד: ושניטל רוב המדבר **לב)** שבלשונו: מתני' מני רבי יהודה היא דתניא **לג)** ואת שניטל רוב הלשון רבי יהודה אומר רוב המדבר של לשונו: **מתני' לד)** ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל **לה)** (ו) ר"ג לחכמים ואמרו **לו)** הרי זה מום: **גמ'** מאי תנא דקתני ומעשה משום דתנן פיו דומה לחזיר ופליגי רבנן עליה דרבי **לז)** וקאמרינן כי פליגי רבנן עליה בשפתו עליונה עודפת על התחתונה אבל שהתחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום ומעשה

לא) בפירן של בית מנחם. פירש בקונטרס שם הכפר ובתוספתא (פ"ד) כתוב בפירה של בית מנחם כמו בההוא [מעשה בפירה של בית מנחם] שניטלה לחם שלה (סנהדרין דף לג.): **שנשמטה יריכו.** פי' בקונטרס אישלוייש"ר בלע"ז וכגון דלא אימכול ניציה דאי אימכול ניציה טריפה נמי הוי כדאמר באלו טריפות (חולין דף נד.): האי בוקע דאטמא דשף מדוכתיה טריפה והכי מילי דאיעבול ניציה וקשיא לפירושו דאיכא מאן דטריף התם אפילו לא אימכול ולא איפסוק אלא יש לפרש דנשמטה כן מתחלת ברייתה וכן נשתרבבה בסמוך: פיו

לב) שהיו אומנים: **ג)** מעילה ותרתי למה: **ג)** נתן אמר לאותה ששנינו או שיש: **ד)** לו אלא כיס אחד אין לו: **ה)** מושיבו אותו על כו' אם יש שם ביצה: **ו)** יצא ונשחט ונמצאת: **ז)** יש שם וכו' מעשה בפירזו אות ן' נמחק: **ח)** יצאת ונשחט אות ה' נמחק: **ט)** מאכיל לישראל: **י)** תי' שהוא נמחק: **יא)** מירכותיו גבוהות משל חברתה: **יב)** תי' לו נמחק: **יג)** אלא אלו את שגלגל עינו נדה כ"ג ושם רפ"ג בירושלמי: **יד)** המדבר של לשונו ב"ד של אחריהן אמרו הרי אלו מומין: **טו)** של לשונו אות ב' נמחק: **טז)** מעשה אות ו' נמחק: **יז)** ושאל ר' שמעון בן גמליאל: **יח)** מה"ד שהיו אומנין: **יט)** עושין במדה הגדולה למדת אחת מאותן שבשושן הבירה: **כ)** תסגי עם של: **כא)** יש שם ביצה סופה: **כב)** מה"ד בפירזו: **כג)** ג' רגלים ב' רגלים: **כד)** שלה טריפה וקיימא לן בהמה שנתחכו: **כה)** דרך הבהמות שהירך: **כו)** במלקוחיו של המדבר הס"ד: **כז)** מחמת מלאכה שצולע והילוך רגל הבהמה זו: **כח)** גלגל עין של בהמה עגול כשל אדם: **כט)** טמאה היא כולד תדי לידה נמחק: **ל)** מושב העין הלובן כו' צריא וההיא ודאי: **לא)** מה"ד בפירזו של:

רבינו גרשום

דיתיתה על של משה דהוי ד' בטפח של כל אדם: ורב נחמן אמר לאצבע דמתניתין דבין חוליא לחוליא: רבי עקיבא אומר. אע"ג דיש לו ב' כיסין בידוע שיש לו ב' ביצים והאחת שמונה בבטן אלא כך בודקו מושיבו לבכור על עכוזו ועל זנבו ועל עגבותיו וממעך בכיס ואם יש שם ביצה אחדת סופה לצאת: והתיר ר' עקיבא. דכיון דנתמעך ולא יצא הוי מום ומותר לאוכלו: ר' יוחנן בן נורי אסר הואיל ונמצאת: אין לו אלא כיס אחד אע"ג דיש לו ב' ביצים כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי ואתא ר' עקיבא וכו': מעשה בפרה של בית מנחם. אתה מכלה ממונו של ישראל. דכיון שאתה אוסרן לאכול בחוץ אין לו תקנה אלא קבורה: קדשים בחוץ. דתם הוי ואינו נאכל אלא בירושלם **(לא)**: טרפה נמי הוי. דכל יתיר כנטול דמי ותנן בהמה שנתחכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טרפה דשם ישנו לצומת הגידים: שרגלו אחת נכנסת בתוך הכסלים ורגלו אחת על גבי הכסל לסוף הכסל כדרכו: שנשתרבבה ירכו. שארוכה מחברתה: ושניטל רוב המדבר של לשונו. רוב מן הלשון שנפרד מן החיך התחתון אותו שיכול לכפוף למעלה:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ח מהלכות מעילה הלכה ה:

לח ב ג מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' ה [ופ"ז מהל' ביאת מקדש הל' ח] טור י"ד סימן שט: **לט** ד מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ח סמג עשין רי"ח טור י"ד סימן שט:

מ ה מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הל' טז]:

מא ח מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ב טור שם:

מב ט מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ז טור שם:

מג י מיי' פ"ב מהלכות איסורי ביאה הל' ח סמג"ע י"ד סימן קנד סעיף ג:

מד כ מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הל' ז ופ"ח הל' ח סמג עשין רי"ח טור י"ד סימן שט:

שיטה מקובצת

א) שהיו אומנים: **ב)** מעילה ותרתי למה: **ג)** נתן אמר לאותה ששנינו או שיש: **ד)** לו אלא כיס אחד אין לו: **ה)** מושיבו אותו על כו' אם יש שם ביצה: **ו)** יצא ונשחט ונמצאת: **ז)** יש שם וכו' מעשה בפירזו אות ן' נמחק: **ח)** יצאת ונשחט אות ה' נמחק: **ט)** מאכיל לישראל: **י)** תי' שהוא נמחק: **יא)** מירכותיו גבוהות משל חברתה: **יב)** תי' לו נמחק: **יג)** אלא אלו את שגלגל עינו נדה כ"ג ושם רפ"ג בירושלמי: **יד)** המדבר של לשונו ב"ד של אחריהן אמרו הרי אלו מומין: **טו)** של לשונו אות ב' נמחק: **טז)** מעשה אות ו' נמחק: **יז)** ושאל ר' שמעון בן גמליאל: **יח)** מה"ד שהיו אומנין: **יט)** עושין במדה הגדולה למדת אחת מאותן שבשושן הבירה: **כ)** תסגי עם של: **כא)** יש שם ביצה סופה: **כב)** מה"ד בפירזו: **כג)** ג' רגלים ב' רגלים: **כד)** שלה טריפה וקיימא לן בהמה שנתחכו: **כה)** דרך הבהמות שהירך: **כו)** במלקוחיו של המדבר הס"ד: **כז)** מחמת מלאכה שצולע והילוך רגל הבהמה זו: **כח)** גלגל עין של בהמה עגול כשל אדם: **כט)** טמאה היא כולד תדי לידה נמחק: **ל)** מושב העין הלובן כו' צריא וההיא ודאי: **לא)** מה"ד בפירזו של:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואחת קטנה שיהיו אומנין וכו' ותרתי למה לי דהא לכספא והכא ודאי לבניינא: **(ב)** שם לאותה ששנינו או שיש: **(ג)** שם כמנחה שאחת מירכותיה גבוהה: **(ד)** שם כמנחה לא שמענו אלא אלו את שגלגל: **(ה)** שם המדבר של לשונו ב"ד של אחריהם אמרו הרי אלו מומין: **(ו)** שם כמנחה ושאל רבן שמעון בן גמליאל לחכמים: **(ז)** גמ' ולפ"ז רבנן עליה דר' אילא וקאמרינן וכו' דר' אילא בשפתו: **(ח)** רש"י ד"ה ומכמי וכו' מני דאמרי ר"ע ד"ה ומושיבין אותו כל בית מושב הלובן אינו עגול כשל אדם וע"ש, ר) ל"ק מ"ז, **ט)** לאלו דקתני מעשה הס"ד ותיבת מעשה מיותר,

לעזי רש"י

פלנק"ש. כסלים (השדרים הפנימיים של הירך סמוך לכליה).

פלנ"ק. כסל (השדרה הפנימי של הירך סמוך לכליה).

מוסף רש"י

בשושן הבירה. הדר אחד היה בנוי על שער המזרחי של עזרה ומגדיר בתנית שושן הבירה (מנחות צח.) והוא בית הבנוי על גוהה השער, כדתנן במסכת מדות (פ"ב מ"ח) שער המזרחי ועליו שושן הבירה לורה מגוייר, ומפרשינן במנחות (שם) כדי שידעו מהיכן כאו (פסחים 19). **של משה.** ששה עפחים (שם). ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה. מיקמי לאו בשל משה (שם). **נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה.** שיהו אומנין שאכבן לבנות כך וכך אמות, נוטלין למדת הקטנה של משה ומחזירין הבנין לגזברין למדה אחתת מלוי הגדולות, כדי שיוותרו משלהן לבקדש ולא בגמלוס, שמא יטעון מן הבקדש בחנם ויבלו לידי מעילה (שם וכביי"ז מנחות צח.). **תרתי.** גדולות, למה לי. מיקמי בשל משה ומחצה מהבן (פסחים 19). **חדא הכספא והזהב.** כזו שאין יתירה של של משה אלא חצי אצבע, היו לאומנות הכל אחת אלו אלו אלו

ומעשה: **גבי אדם.** כהן: יג) **הא דאיתא בה עצם.** אם עצם הלחי התחתון עודף על העליון הוי מום אפילו בבהמה אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה יד) ומקבלת העליונה ועודפת עליה באדם הוי מום ולא בבהמה: **מתני' אזן הגדי שהיפה כפולה.** שיש לו שתי אזניים מלד אחד אזן בתוך אזן: **בזמן שהוא עצם אחד.** שאין (ו) להם אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הרי זה מום: **ואם אינה עצם אחד.** שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום. וטעמא לא איתפרש לי (ז) ולא דמי לבעלת ה' רגלים דהאי אזן בתוך אזן אינו נראה כל כך: **נאמר נוס.** מפרש בגמ': **גמ' נוס.** קלר: **מבולמות.** קלרות ברוחב אנקפלי"ד בלע"ז: **אם מחמת הריוח.** שאין לו ריוח כל כך בפה טו) ולא בעצם ולא בבשר השפתים אינו מום: **ואם מחמת העצם.** שהשפתים פתוחות יפה אבל הלחיים אדוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן דכי אכיל או פעי מרחיב השפתים ונראה העצם כנוד ה"ז מום. וכן ברגליים שרגליו קלרות מחמת (ח) הרוח של מדה אחת העצם והבשר של כפות הרגליים טז) שלא היו רחבין כל כך אינו מום ואם מחמת העצם שהעצם קלר והבשר מרחיב מלמטה ויוצא לחוץ הרי זה מום. והמורה גריס מחמת הרוח ופירושה כדפרישנא אבל לתקן הלשון אין יכולת ואיכא דגרסי מחמת הריוח כדפרישנא. ל"א פיו בלוס יפה אם מחמת הרוח שנפח מחמת יז) דילא אינו מום דהדר בריא ואם מחמת העצם שעבה ביותר הרי זה מום יח) ובתוספתא דבכורות (פ"ד ה"ד) מלאנו מחמת הרוח אינו מום מחמת עצמו ה"ז מום: **תסחום.** תנוך: **קטינא.** דקה מאד: **גרילא.** עגולה שזנב הטלה הוי רחבה יתר על עוביה: **בגדי שפיס.** חוליות בזנב ה"ז מום: **רישא.** אזן הגדי. סיפא יט) אין בה שלש חוליות: **מתני' יבלת.** כ) ורוחי"ן: **ושנפגם עצם ידו.** דניכר המום ולעיל [ע"א] איירי בנשבר (ט): **עצמו שבפיו.** שהשיניים קבועות בו ולמעלה מן החוטין יא) דאי חוטין גופיה אפילו נפגמו או נגממו נמי: **במראה.** שלבל נראה שזו גדולה מזו: **אבל לא במדה.** שאם אין ניכר אלא במדה אינו מום: **ולא הודו לו.** אבי יהודה קאי: **גמ' לא במקדש.** דנפסל מן המזבח: **ולא במדינה.** דאינו מום גמור ליטמטם עליו בחוץ: **גרב.** חזזית: **ותסברא.** דלא מום כ) הוא: **והא כתיב יבלת באורייתא.** גבי מומין גמורין (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ או יבלת: **בגופו.** יג) לא מום גמור הוא: **והא קרא דסמיך.** כתיב: **אלא.** בגופו נמי הוי מום ולא קשיא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום אמתני' דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא ליטמטם יד) קרא דאית ביה עצם ומתני' הכא דבעין הוי מום ואידך מתני' דבגופו לא הוי מום בדלית בה עצם: **תנא.** בתמיה: **פלגות.** מחיצות בשר התלויים בו כגון בני אדם שיש להם אצל אזניהם רצועות קטנות של בשר וממעי אמן הם: **פסולין באדם.** אם כהן הוא פסול לעבודה דבעינן שזה בזרעו של אהרן: **אלא אידי ואידי בעין.** אמתני' קאי ולא אקרא: **והא אין מומין בלבן.** ואפילו במקדש כשר לשחוט: **אידי ואידי.** הא דקתני אין שוחטין (י) במקדש ובמדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן תרוייהו יב) ליבלת במומין שבלבן אית ביה שער מגונה הוא ועלה קתני מתני' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה: **והא.** דקתני אין מומין בלבן בדלית בה שער ומתני' דמוס גמור הוא כדאקומינא בשחור ובדלית יז) נמי עצם וקרא בדלית בה עצם דאי מתניתין דהכא בדלית בה עצם אמאי נקט בעינו: **ורבנן.** דלא הודו לו בבילים עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשרי: **מתני' לערקוב.** לפרק שביבל ובגמ' מפרש איזה ערקוב: **כל מרביה עגולים.** כל תרבות מנהג של עגלים כך הוא יז) מ) שיש זנבן מגיעות לערקוב הילכך בליר מהני הוי מומא וכשהן גדולים הולכות ונמתחות עד למטה: **שבאמצע הירך.** מפרש בגמרא:

גמ'

מ) ומעשה נמי שלחי התחתון עודף על העליון שאל רשב"ג לחכמים ואמרו ה"ז מום והא גבי אדם הוא דתנן מ) אשפתו העליונה עודפת על התחתונה או שתחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום גבי אדם הוא דכתיב [1] איש איש מזרע אהרן איש ששוה בזרעו של אהרן אבל בבהמה לא אמר רב פפא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם: **מתני'** [2] אוזן הגדי היתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהוא עצם אחד מום נ) בזמן שאין בו עצם אינו מום רבי חנניא בן גמליאל אומר נ) זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר ושאין בה שלש חוליות ה"ז מום: **גמ' ת"ר** נ) פיו בלום יורגליו מבולמות מחמת (ס) הרוח אינו מום מחמת העצם ה"ז מום יאזניו כפולות (ב) בהסחסות אחת ה"ז מום בשתי הסחסיות אינו מום: ג) ר"ג אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר: אמר רב פפא ד) לא תימא דקטינא אלא דכריכא אף ע"ג דאלימא: או שאין בה שלש חוליות וכו': אמר רב הונא בגדי שתים ה"ז מום שלש אינו מום בטלה שלש הרי זה מום ארבע אינו מום מיתיבי בגדי אחת הרי זה מום שתים אינו מום בטלה שתים הרי זה מום שלש אינו מום תיובתא דרב הונא ורב הונא ה) מתני' אטעיתיה איהו סבר מדרישא בגדי סיפא נמי בגדי ולא היא רישא בגדי וסיפא בטלה: **מתני'** ו) רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת (ג) ז) בעיניו ח) ושנפגם עצם ידו ורגלו ט) ושנפרק עצמו של פיו ז) מ) עינו אחת גדולה ואחת קטנה יאזנו מ) אחד גדולה ואחד קטנה במראה אבל לא במדה רבי יהודה אומר מ) שתי ביציו אחת גדולה כשתים שבחבירתה ולא הודו לו חכמים: **גמ'** למימרא דיבלת הוי מומא ורמינהו ואלו מ) שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה בעל גרב ובעל יבלת ותסברא הא נ) כתיבא [2] יבלת באורייתא אלא ל"ק הא בגופו הא בעינו מכדי קרא סתמא (ד) נ) מה לי בגופו ומה לי בעינו אלא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם דקרא דאית בה עצם מתני' דלית בה עצם בעינו הוי מומא בגופא לא הוי מומא ולית לה עצם מ) בגופא פסולה הרי תלתול בעלמא הוא נ) דתנן נ) ר"א אומר בעלי מ) התילולין פסולין באדם וכשירין בבהמה אלא אידי ואידי בעינו ולא קשיא הא בשחור הא בלבן נ) והא אין מומין בלבן אלא אידי ואידי בלבן נ) ואמר ר"ל לא קשיא נ) הא דאית בה שער הא דלית בה שער: עינו אחת גדולה וכו': תנא [1] גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז: אזנו אחת גדולה וכו': ורבנן עד כמה נ) תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשירה: **מתני'** זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כל מרבית עגלים כן כל זמן מ) שיהו מגדלין הן נמתחות (ה) מ) איזהו ערקוב שאמרו ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך:

גמ'

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ח מהל' בית מקדש הל' ח]:
מה ב מיי' פ"ז מהל' בית מקדש הלכה ג טור י"ד סימן שט:
מו ג מיי' פ"ב מהלכות תפילין ומזוזה הלכה ד טור שם:
מז ד מיי' פ"ז מהלכות בית מקדש הלכה ז טור שם:
מח ה מיי' שם הלכה ט:
מט ו מיי' שם הלכה ג טור שם:
נ ז מיי' פ"ז מהלכות בית מקדש הלכה ה טור י"ד סימן שט:
ח [מיי' שם הלכה יא]:
נא ט מיי' שם פ"ח הלכה ו טור שם:
נב י מיי' שם הלכה ג טור שם:
נג כ מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ג [ס] טור שם:
נד ל מ מיי' שם הל"ג ופ"ח מהלכות בית מקדש הלכה ו טור שם:

מוסף רש"י

בלום. לשון סגילה (תהלים לב ט, גיטין סז. חולין פט.) שפיו סגור שאין יכול לפותחו אלא מעט (חולין קז:). **עינו אחת גדולה.** כשל עגל, **ואחת קטנה.** כשל אוז (לעיל ג).

שיטה מקובצת

מ) מעשה נמי שהלחי התחתון: ס) מחמת הריוח אינו: ג) כפולות בהסחסיות אחת כו' בשתי הסחסיות אינו: ד) שיבלת בעינו ושנפגמה עצמו דדו ועצם רגלו ושנפגמה עצמו של פיו ס"א שנפקס ועוד בקצת ספרים שנפסק עצמו שבפיו: ה) אומר אחת מביציו גדולה כשתים בחברתה ולא הודו: ו) הא יבלת כתיבא באורייתא: ז) סתמא כתיב מה: ח) בגופא פסולי הוי מומא לא הוי: ט) בעלי התלתולין: י) אמר ר"ל לא קשיא: יא) זמן שהן מגדילין: יב) באיזה ערקוב אמרו: יג) כהן הס"ד ומה"ד אבל בבהמה לא את אמרת בבהמה התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום הס"ד ומה"ד הא: יד) ארוכה ונקפלת על העליונה: טו) בפה לא: טז) תי' שלא היו נמחק: יז) מחמת דיקא תי' דיצא נמחק: יח) מתי' ובתוספתא כו' עד סוף הדבור גליון: יט) סיפא ושאין בה: כ) יבלת ויורואה תי' ורואין נמחק: כא) החוטין קא מיירי: כב) מום גמור הוא: כג) בגופו לאו מום: כד) לישחט עליו קרא כו' ומתני' דהכא: כה) תרוויהו ביבלת במומין שבלבן דאית ביה: כו) ובדלית ביה תי' נמי נמחק: כז) הוא שיהו זנבן: כח) הדם כמו אוצר בלום הס"ד:

שיטה מקובצת

מ) מעשה נמי שהלחי התחתון: ס) מחמת הריוח אינו: ג) כפולות בהסחסיות אחת כו' בשתי הסחסיות אינו: ד) שיבלת בעינו ושנפגמה עצמו דדו ועצם רגלו ושנפגמה עצמו של פיו ס"א שנפקס ועוד בקצת ספרים שנפסק עצמו שבפיו: ה) אומר אחת מביציו גדולה כשתים בחברתה ולא הודו: ו) הא יבלת כתיבא באורייתא: ז) סתמא כתיב מה: ח) בגופא פסולי הוי מומא לא הוי: ט) בעלי התלתולין: י) אמר ר"ל לא קשיא: יא) זמן שהן מגדילין: יב) באיזה ערקוב אמרו: יג) כהן הס"ד ומה"ד אבל בבהמה לא את אמרת בבהמה התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום הס"ד ומה"ד הא: יד) ארוכה ונקפלת על העליונה: טו) בפה לא: טז) תי' שלא היו נמחק: יז) מחמת דיקא תי' דיצא נמחק: יח) מתי' ובתוספתא כו' עד סוף הדבור גליון: יט) סיפא ושאין בה: כ) יבלת ויורואה תי' ורואין נמחק: כא) החוטין קא מיירי: כב) מום גמור הוא: כג) בגופו לאו מום: כד) לישחט עליו קרא כו' ומתני' דהכא: כה) תרוויהו ביבלת במומין שבלבן דאית ביה: כו) ובדלית ביה תי' נמי נמחק: כז) הוא שיהו זנבן: כח) הדם כמו אוצר בלום הס"ד:

מסורת הש"ס

א) [מלכים א' ח, לט] ב) נ"א ואם אינו עצם אחד וכ"ל. ג) נ"ל ר' מתניא ב"ג, ד) נ"א לא תימא דכריכא וקטינא אלא כו' נ"ק, ה) [מתוס' נ. קמ"ב מולין קלב:], ו) ס"א ומנפקא, ז) [נעיל ג:], ח) אחת גדולה ואחת נ"ק, ט) [נקמן מח.], י) [נ"ל דתמיא], כ) [נקמן מה:], ל) [נעיל נח:], מ) כך היא גי' הסוי"ט ויש גורסין שאין זנבן מגיעות לערקוב הילכך בליר מהכי לא הוי מומא כו' וע' בחיי"ט. נ"ק, נ) נ"ל וע"ל כלשון ראשון שפיס כו' נ"ק, ס) [וע"ע בכס"י במולין קז: ד"ה בלום],

תורה אור השלם

1. איש איש מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טֻמְאַת נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד
2. עִוֵּֽר שָׁבוּר אוֹ חָרְרוֹן אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ: ויקרא כב כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממחת (הכוס) מז"מ וע"ב ס"א הריוח: (ב) שם כפולות (בחסחסות) מז"מ וע"ב ס"א בהסחסות: (ג) שם במשנה אם שיבלת בעינו וכו' ושנפסק עצמו שבפיו וכו' רבי יהודה אומר אחת מביציו גדולה כשתים: (ד) גמ' קלא סתמא כתיב מה לי: (ה) שם במשנה לאיזה ערקוב אמרו ר' חנינא: (ו) רש"י ד"ה מומן וכו' שאין לה אלא: (ז) ד"ה ואם אינה וכו' לא אתפרים לי: ומכל מקום לא דמי: (ח) ד"ה ואם מחמת העצם וכו' מחמת הריוח של מדה וכו' כפות הרגלים אלא אלא היו הפסיעות רחבין כל כך: (ט) ד"ה ושנפגם וכו' בנשבר הס"ד ואם"ל מ"ה ושנפסק עצמו שבפיו וכו' ומעמלה מן המוטין קמיירי דאי מוטין גופייהו דהיינו השיניים עצמן שבאמצע הפה הא תנן לעיל אפילו נפגמו או נגממו נמי הוי מום הס"ד: (י) ד"ה אידי ואידי וכו' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה והא נמי דקתני מתני' דמום גמור הוא ועלה קתני מתני' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה: (יא) ד"ה אידי ואידי בעין. אמתניתין דאין שוחטין דלית ביה עצם הא בעינו אע"ג דלית בה עצם הוי מומא. בגופו לא הוי מום. כי לית בה עצם הא פסול הוי להקרבה. אמאי תלתול בעלמא. תלתול כעין שומא של בשר שתולה בעור: לבן. אין מומין בלבן אמאי אין שוחטין במקדש: אלא אידי ואידי בלבן. (ליש"ש בכלה כך דרשו בשבתא דריגלא): הא דאית ביה שיער. ביבלת שהלבן הוי מומא והא קמ"ל אע"ג דשאר מום לא פסול בלבן אי אית ביה שיער פסיל ואי ליכא שיער בו לא פסיל: במראה אבל לא במדה. כלומר דלא יהיב שיעורא לאזון גדולה כי היכי דיהיב לעין גדולה ולביצה גדולה: ורבנן. דלא הודו לו עד כמה תהא האחת קטנה מחברתה דהוי מומא עד פחות מכפולי: ערקוב. מקום כף הירך:

(יב) נקמן מד., (ג) נ"א ואם אינו עצם אחד וכ"ל, (ד) נ"ל ר' מתניא ב"ג, (ה) נ"א לא תימא דכריכא וקטינא אלא כו' נ"ק, (ו) [מתוס' נ. קמ"ב מולין קלב:], (ז) [נעיל ג:], (ח) אחת גדולה ואחת נ"ק, (ט) [נקמן מח.], (י) [נ"ל דתמיא], (כ) [נקמן מה:], (ל) [נעיל נח:], (מ) כך היא גי' הסוי"ט ויש גורסין שאין זנבן מגיעות לערקוב הילכך בליר מהכי לא הוי מומא כו' וע' בחיי"ט. נ"ק, (נ) נ"ל וע"ל כלשון ראשון שפיס כו' נ"ק, (ס) [וע"ע בכס"י במולין קז: ד"ה בלום],

לעזי רש"י

אנקפלי"ד [אינירפלי"ד]. צר מדאי.
ורואי"ן [ויראו"ה]. יבלת.

רבינו גרשום

אבל בבהמה לא הוי מומא: לא קשיא הא. דאית ביה עצם בשפתו התחתונה הוי מומא: שהיתה כפולה. בשנים: בזמן שהיא עצם אחד. שהסחסום שלה אחד

גמ' קפץ העליון. (ט) קפץ קשר העליון היינו מרכובתו מקוס חבור השוק והירך ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות: **לנגדו בגמל ניכר.** שהגמל יש לו כנגד המרכובה (י) עצם בולט לחוץ לשון מורי בשחיטת חולין. ל"א שמעתי מ) כגון שזנב גמל מגעת עד לאותו ערקום: **וקפני ואתי דיחידאה.** משום דאמרן לעיל [מ.] לא שמענו (כ) כו' אלא את אלו הרשאים שמנה ביבנה והדר תנא ואתא במומין שאינם סתמא אלא יחידאי קאמרי להו כגון ר' חנינא בן אנטיגנוס ור' חנינא בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עלייהו להכי הדר וסתם אכולהו על אלו מומין שוחטין כו': **מתני' ובעל יבלת.** כדאוקימנא לעיל [מ.] (כו') בדאין בה עצם דאי איכא עצם הוא מוס גמור (כא) ואין בה שער (ויש בה) (כב) בלבן של עין דאי בגופו תלתול בעלמא הוא: גרב וחזזית מיני שחין: **מוזהם.** מסריח: **ושנעבדה בו עבירה.** שנרבע: **או שהמית אדם ע"פ עד אחד.** שאין (מא) אלא עד אחד (מב) לא ברציחה ולא בנגיחה: **ע"פ עצמו.** שאין שם עד אלא בעלים אמרו דאי הוו ב' עדים בדבר הוי בסקילה (כג) אפילו בהגאה מיתסר: **וטומטום ואנדרוגינוס.** ספק זכר (מג) וקדשי ספק נקבה הן ולא קדשי: **אין לך מום גדול מזה.** אנדרוגינוס קאי דמקוס נקבות הוי כמוס והוי כבכור בעל מוס ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: **וחכ"א אינו בכור.** דבריה בפני עצמה הוא וגגזז ונעבד: **גמ' וגרב לא.** הוי מוס גמור: **והכתיב גרב באורייתא.** (ויקרא כב) גבי עורת או שבור לכתיב או גרב או ילפת: **ותו חזזיים לא.** מוס גמור הוא והכתיב באורייתא: **זה חרם.** שאין שקשה כחרם: **חזזיים המצרים.** שאינו שהובא על המצרים: **מלפפת.** דבוקה בו כדמתרגמינן (שמות לו) ויחבר ולפיף: **אלא תלתא גרב הוו דקרא.** (מד) גבי מומין דדרשינן ביה זה החרם יבש בפנים ומבחוץ: **דמצרים.** דהיינו האי (מה) בקלות ובגרב ובחרם יבש בפנים ולא מבחוץ וכיון דיבש מבפנים לא מיתסי ואי הוי בבכור הוי נמי מוס גמור: (מו) **דמחני'.** לא מבפנים ולא בחוץ: **פורת.** היינו (מז) האי שנראה למעלה דדבר הבולט הוי פורת: **וכתיב אבעבועות.** דהיינו לשון נופע דמשמע מבחוץ היה לא: **מנא הני מילי.** דאין שוחטין אותו במקדש: **מן הלאן מן הכשכשים** (מח). קרא כתיב בויקרא ואם מן הלאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו' (מט) דדרשינן מן הלאן ולא כל הלאן וכן כולהו: **נעבד.** שעשאוהו עבודת כוכבים: **מוקלה.** שהוקלה והופרש לצורך עבודת כוכבים: **נוגח.** את האדם ומת: ופרכינן והני בני קטלא ניהו. ארובע ונרבע ואנוגח קאי: ומשני כגון שאין שם אלא עד אחד בדבר או הבעלים עצמן הודו מעצמן דשוב אין נסקלין הבהמות דמודה בקנס פטור: **דילמא נקבה היא.** ומקריבה לשם בכור ואינו מקדישה והיא קדושה בבכורה וקמייתי חולין בעזרה: **ושחט עליה.** דהא כתיב חרוץ באורייתא לכתיב (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ: **ליון דאמר מר גרב זה החרם.** ולאי מיתחרן חריץ (מא) נגע הוא: **וכתיב.** בנגעים (שם יג) עמוק דהיינו שפל כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הגל הילך ליכתב חריץ דמשמע במקוס בשר נמי הוא מוס אף על גב דלא מאיס כגרב וכ"ש גרב: **דילמא.** (מז) נמי דייקינן דחרוץ במקוס בשר לא הוי מומא היכא דלא מיינכר חריץ כל כך כנקבות של בהמה: אלא

גמ' תנא קפץ העליון ולא קפץ התחתון (מ) **וכנגדו בגמל ניכר: מתני' על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן: גמ' הא תו למה לי הא תנא ליה רישא על אלו מומין שוחטין את הבכור סיפא איצטריכא** (מא) **פסולי המוקדשין נפדין עליהן הא נמי פשיטא מישחט שחטינן מיפרק מיבעיא אלא איידי דתנא שלשה הוסיף ואמרו לו לא שמענו** (מב) **את אלו וקתני ואתי דיחידאה וקא סתים לה בכולהו על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן: מתני'** (מג) **ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה** א**חוורור והמים שאין קבועין** ב**וחוטין** ג**הפנימיות שנפגמו** ד**אבל לא שנעקרו** ה**ובעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית** ו**זקן וחולה** ז**ומזוהם** ח**ושנעבדה** (מד) **בו עבירה ושהמית אדם ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים** ט**וטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה** י(ר"ש) אומר אין לך מום גדול מזה וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד: **גמ' וגרב לא** [1]**והכתיב** [1]**גרב באורייתא וחזזית לא והכתיב ילפת באורייתא** יא **ותניא גרב זה החרם ילפת זו חזזית המצרית ואמר ר"ל למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית המצרית כאן בחזזית דעלמא אלא גרב אגרב קשיא גרב אגרב נמי לא קשיא הא בלח הא ביבש לח איתסי יבש לא מיתסי ולח מיתסי והכתיב** [2]**יכבה ה' בשחין מצרים** יב **וגו' ומדכתיב ובחרם הרי גרב לח אמור** יג **וקאמר אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא הוו דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמתני' לח מבחוץ ומבפנים** יד**דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ דכתיב** [3]**ויהי שחין** טו**(פורח אבעבועות) באדם: והזקן והחולה והמזוהם: מנהני מילי דתנו רבנן** [4]**מן הצאן ומן הכשבים [או] מן העזים** טז**פרט לזקן ולחולה ולמזוהם וצריכי דאי כתב רחמנא** יז **למעוטי זקן דלא הדר בריא אבל חולה דהדר בריא אימא לא** יח **ואי כתב למעוטי חולה דלאו אורחיה אבל זקן דהיינו אורחיה אימא לא ואי כתב רחמנא תרי למעוטי הני דכחישי אבל מזוהם דלא כחיש אימא לא ואי נמי למעוטי מזוהם משום דמאים אבל הני דלא מאיסי אימא לא צריכי: ושנעבדה בו עבירה וכו': מנא הני מילי** יט**דת"ר** [5]**מן הבהמה להוציא** יא**רובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח** (יא) **הני בני קטלא נינהו ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים** יב **בשלמא טומטום במקדש לא דילמא נקבה היא במדינה לא דילמא זכר הוא ולית בה מומא אלא אנדרוגינוס בשלמא במקדש לא דלמא נקבה היא אלא במדינה** יג**נמי נהי דזכר הוא תעשה נקבות** יד**חריץ וישחוט** (יז) **עלה אמר אביי אמר קרא או חרוץ או שבור חרוץ דומיא דשבור מה שבור במקום עצם אף חרוץ במקום עצם רבא אמר בלא שבור נמי לא מצית אמרת חרוץ במקום בשר הוי מומא דאי סלקא דעתך** טו **הוי מומא כיון דאמר** (יח) **יג גרב זהו חרם מיחרץ חריץ דכתיב** [6]**ומראהו עמוק מן העור** יז **כמראה חמה העמוקה מן הצל וליכתב רחמנא חרוץ ולא בעי גרב** יח **ואמינא חרוץ דלא מאים הוי מומא גרב דמאים לא כל שכן כתב רחמנא גרב למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא:** יט**(רבי ישמעאל אומר אין לך מום גדול מזה): כאביי לא אמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן כרבא נמי לא אמר דילמא** יט**היכא דלא מינכרא אבל היכא דמינכר** (יט) **מום רע קרינא ביה** בעי

ה"ג גרב זה החרם. תימה אמאי לא קאמר מהיכא גרב דבקלות של משנה תורה דכתיב בגרב ובחרם והיכא גרב לאו היינו חרם ומוס קבוע הוא דכתיב ביה אשר לא תוכל להרפא וי"ל דמשמע **יח)** דנקט הכא זו אף זו דגרב שהוא חרם יבש מבחוץ ומבפנים והוי מוס ואפילו ילפת נמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים כדקאמרינן בסמוך הוי מוס וגבי קבלות **יט)** נקיט זו אף זו שילקה בגרב ואפילו בחרם דקשה טפין: **אלא** תלתא הוו **כו'.** דקרא דגבי מומין דדרשינן ביה זה החרם יבש מבפנים **כא)** ומבחוץ דמצריס לח מבחוץ ויבש מבפנים ויבש מבפנים לא מתסי ואם נתרפאו ממנו המצרייס שמא מעשה נס היה ויש לתמוה הא שחין מצריס דנכתב בריש׳ה דקרא דקבלות **כב)** מאן ניהו דגרב וחרם שאין להם רפואה בהוא קרא כתיבי: אלימא

כג) [מולין עו.], **כד)** [לעיל מ:], **כה)** [ע"ר כתוס' זבחים נט: ד"ה הא], **כו)** קדושין סו. זבחים ע: עח., **כז)** [כדי יומעמא], **כח)** פ:, **כט)** [מבעבועות פוסח], **ל)** [תמורה כח: ע"ש], **לא)** ב"ק מ: תמורה כח. נדה מא. זבחים פד:, **לב)** ל"ל נסי נמי, **לג)** [ב"ק פד. שבועות ו: מולין סג.], **לד)** [פיסקא זאת שייך אחר תיבת קרינא ביה], **לה)** מ"א שמעתי כנגדו בזנב גמל ניכר כגון וכו' וכן גורס רש"ש וא"ק, **לו)** ל"ל ושנע, **לז)** ל"ק בשם ס"י דפוס נאפולי,

תורה אור השלם

1. עוֹרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ: ויקרא כב כב
2. יַכֶּכָּה יְיָ בְּשִׁחִין מִצְרַיִם וּבַעֳפָלִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא: דברים כח כז
3. וַיִּקְחוּ אֶת פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֹדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמָיְמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פֹּרֵחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: שמות ט י
4. וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: ויקרא א י
5. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיְיָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב
6. וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא: ויקרא יג ל

מוספ רש"י

לא במקדש. דנפסל מן המזבח, **ולא במדינה.** דליט מוס גמור ליטחט עליו במוץ (לעיל מ:). **או ע"פ הבעלים.** דסור שהמית על פי הבעלים ליפטר ליה מסקילה, דמודה בקנס פטור (זבחים עא.). **ולמזוהם.** שמוליח זיעה ומסריח (תמורה כח:). **מן הבהמה.** אלא כי יקריב מכם מן הבהמה, ולא כל בהמה (נדה מא.) מן הבהמה משמע ולא כל הבהמה (תמורה כח.) ממקלת בהמות ולא כולן (ב"ק מ:). **להוציא רובע ונרבע.** ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים, שלא נסקל, דפסול לגבי מזבח (שם). **הנעבד.** שעשאו ע"ז והשתחוה לו (שם). **המוקצה.** שייחדו להקריב לע"ז (שם). **הנוגח.** שהמית את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים ונפטר מן הסקילה (שם) דמודה בקנס פטור, שלכך להייטו שרי ונגמר לאסור, אבל על פי שני עדים בסקילה הוא ולהייטו נמי אסור (נדה מא.). **כמראה חמה העמוקה מן הצל.** חמה אצל גל נראית עמוקה, וכן כל גבן ואסור בשבר נראה הלכן עמוק, כך בהמת לגנה היא (חולין סג.).

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הל' ה [וסה"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ז] טור י"ד סימן שט:
נו ב מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הל' ג [טור י"ד סימן שט]:
נז ג מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הל' י:
נח ד מיי' שם הלכה יב:
נט ה מיי' שם הלכה יג:
ס ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הל' ג:
סא ז מיי' פ"ג שם הל' ג:
סב ח מיי' שם הל' ו [וסה"ד הלכה ח]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' סיפא אינמיר איכא ליה פסולי: **(ב)** שם לא שמענו אלא את אלו: **(ג)** שם במשנה אלו אין בע"ל ואתא ו' נמתק: **(ד)** שם ושנעבדה בה עבירה ושהמית **את האדם** (על פי עד אחד או ע"פ הבעלים) תא"מ וכ"כ ס"א אין זה וכסי מוכח בגמ' לג"ג ליה במתני': **(ה)** שם והני בני קטלא וכו' ע"פ הבעלים וטומטום ואנדרוגינוס כו' בגמ' טומטום: **(ו)** שם וישחוט עליה אמר מאיי אמר קרא או שבור או חרוץ מכון דומיא: **(ז)** שם כיון דאמר מר גרב זה החרם מימתן מכון דכתיב ומראהו: **(ח)** שם מום רע קרינא ביה. ר"ג בע"ל דף לז ריש ע"ב: **(ט)** רש"י ד"ה קפץ העליון קשר כע"ל ותיפא קפץ נמתק: **(י)** ד"ה כנגדו וכו' המרכובה העליונה זו עצם וכו' ל"א שמעתי כנגדו בגמל מגעת: **(כ)** ד"ה וקפני וכו' לא שמענו אלא כע"ל ותיפא כו' נמתק: **(ל)** ד"ה ובעל יבלת וכו' מוס גמור ראי אית בה שיער ויש בה בלבן של עין נמי הוי מום לאי בגופו: **(מ)** ד"ה או שהמית וכו' שאין שם אלא: **(נ)** ד"ה ע"פ עצמו וכו' ואפילו: **(ס)** ד"ה כיון וכו' ונגע הוא:

רבינו גרשום

והיינו קפץ העליון פרק העליון: וכנגדו בגמל ניכר. עקוב שלו לפי שהוא עב הרבה: קא סתים לן בכולה. דאהני נמי דיחידאי מתני להו שוחטין את הבכור: והמוזהם. שזיעתו סרוחה: שמלפפתו. שאוחזתו: חזזית בעלמא אין שוחטין. דקרא דלא מיתסי היינו יבש בין מבפנים ובין מבחוץ. ודמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים והאי נמי לא מיתסי. ודמתני' לח בין מבפנים בין מבחוץ ומיתסי: פרט לזקן הרבה. אפילו בלא מום דפסולה להקרבה: מוקצה. לצורך ע"ז: בני קטלא ניהו. רובע ונרבע ונוגח: דלית בה אלא עד אחד או בעלים דלא קטלינן אפומייהו: ר' ישמעאל אומר אין מום גדול מזה. כטומטום ואנדרוגינוס ונשחט במדינה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד דטומטום ואנדרוגינוס לא קדשי בבכורה: נקבות שלו חרוץ. וחרוץ מום דאורייתא הוי: אף חרוץ במקום עצם. וחרוץ דנקבות במקום בשר הוי: כמראה חמה. שנראת עמוקה מן הצל אף גרב נמי

מ) [ה"ג גרב זה החרם. תימה אמאי לא קאמר מהיכא גרב דבקלות של משנה תורה דכתיב בגרב ובחרם והיכא גרב לאו היינו חרם ומוס קבוע הוא דכתיב ביה אשר לא תוכל להרפא וי"ל דמשמע **יח)** דנקט הכא זו אף זו דגרב שהוא חרם יבש מבחוץ ומבפנים והוי מוס ואפילו ילפת נמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים כדקאמרינן בסמוך הוי מוס וגבי קבלות **יט)** נקיט זו אף זו שילקה בגרב ואפילו בחרם דקשה טפין: **אלא** תלתא הוו **כו'.** דקרא דגבי מומין דדרשינן ביה זה החרם יבש מבפנים **כא)** ומבחוץ דמצריס לח מבחוץ ויבש מבפנים ויבש מבפנים לא מתסי ואם נתרפאו ממנו המצרייס שמא מעשה נס היה ויש לתמוה הא שחין מצריס דנכתב בריש׳ה דקרא דקבלות **כב)** מאן ניהו דגרב וחרם שאין להם רפואה בהוא קרא כתיבי: אלימא

מא) חרוץ דחרם משמע חרוץ. להכי כתב רחמנא גרב למימרא דגרב לא משום חרוץ פסול דגרב הוי במקום בשר. וחרוץ במקום בשר לא הוי מומא אלא במקום עצם: אין מום גדול מזה דאי זכר הוא הוי נקבות שלו חרוץ: דלא סבר ליה כאביי דאמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן אלא דאפילו במקום בשר הוי חרוץ. וכרבא לא אמר דהכא חרוץ דנקבות אף על גב דבמקום בשר הוי כיון דמינכר הוי מומא:

מב) גולי ל"ל אף גרב דהיינו חרם ומוס הוי חרוץ להכי וכו'.

שיטה מקובצת

א) שמענו אלא את אלו: **ב)** וחוטין ע' תוס' ל"ז ע"ב: **ג)** שנפגמו ושנגממו ובעל גרב והשאר נמתק: **ד)** זקן (כתובות דף עה.): **ה)** באורייתא דתניא גרב: **ו)** מצרים ובסחורים ובגרב ובחרס תי' וגו' נמתק: **ז)** וכתיב אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא גווני הוי דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים דאמר ריב"ל שחין שהביא הקב"ה על המצריים לח מבחוץ ויבש מבפנים דכתיב ויהי שחין אבעבועות פורח באדם דתמני' לח מבפנים ומבחוץ: **ח)** רחמנא חד למעוטי: **ט)** לא אי נמי למעוטי: **י)** הבעלים וטומטום ואנדרוגינוס בשלמא: **יא)** נקבות שלו חרוץ וישחוט עליה: **יב)** דעתך חרוץ במקום בשר הוי מומא מכדי: **יג)** דאמר מר גרב: **יד)** גרב אמינא חרוץ כו' כל שכן לחכי כתב: **טו)** דילמא ה"מ היכא: **טז)** אחד ברביעה ובגנאיה הס"ד: **יז)** זכר הם: **יח)** דקרא דגבי מומין: **יט)** האי דכתיב בקללות ובגרב: **כ)** ד"ה דמתני' כו' נמחק מכאן ושייך אחר ד"ה וכתיב: **כא)** היינו מה שנראה: **כב)** הכשבים מן העזים קרא: **כג)** וגו' ודרשינן מן (לצורך תקרובת) [הצאן וכו']: **כד)** דילמא הני מילי דדייקינן: **כה)** דמשמע ליה דקרא דנקט: **כו)** קללות נמי נקיט: **כז)** הוו לח מבפנים ויבש מבחוץ לא מדכר הכא ודילמא אין רגילות להיות גרב כך. דקרא פי' דגבי: **כח)** מבפנים ובחרץ המצריים דהיינו דכתיב בקללות בגרב ובחרש יבש מבפנים וכיון: **כט)** מאי ניהו:

אילימא ת"ק (סבר) ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא. וא"ת מנא ליה דטעמא דת"ק משום ספיקא דילמא הוי [ח] בחוטים הפיימיות שנפגמו ושנגממו דהוי מום לענין דאין שוחטין במקדש ולא הוי מום ליאסחט במדינה ולעולם בכור ולאי [יא] וי"ל דמדקאמר ר' ישמעאל בברייתא בכור הוא ומומו עמו מכלל דלת"ק לא הוי ולאי בכור: **ואתי** קרא למעוטי ספיקא. כי האי גוונא פריך בפ' בתרא דיומא (דף עד.) גבי כוי ובכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא.) ובפ"ק דחולין (דף כב:) גבי תחלת הלאוד שבזה ושבזה ולא דמי לשאר דוכתי דממעטינן ספק מקרא לקמן בפ' בתרא (דף נח:) עשירי ולאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וכן בהרת בסוף גזיר (דף סה:) ספק בהרת קדמה ספק שער לבן קדם דממעטינ ליה מלטהרו או לטמאו הואיל ופתח הכתוב בטהרה תחלה [יב] [ט] פעמים שהיה כך וטומטוס נמי הוה שייך שפיר למעוטי שיש מהם זכר ויש מהם נקבה ופטרו הכתוב כל זמן שהוא ספק אבל כוי ותחלת הלאוד ואנדרוגינוס כולן בויס דקמי שמיא גליא כוי אם היה אם בהמה ואם תחלת לאוד חשוב גדול או קטן ואם אנדרוגינוס זכר או נקבה ול"ת הא רב דס"ל דאנדרוגינוס ספיקא הוא [יג] כדמפרש בסוף המפלת (נדה דף כח.) דמטמא בלובן ובאודם [י] ומדקאמר בסוף הערל (יבמות דף פג.) הלכה כר' יוסי דלא הכריעו בו אם זכר או נקבה ובריה בפני עצמו דקאמר רבי יוסי בברייתא לאו דוקא ואפ"ה ממעט ליה רב לענין ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה זכר ולאי נקבה ולאית ולא טומטוס ואנדרוגינוס והיכי אתי קרא למעוטי ספיקא ויש לומר דהכא פריך שפיר דממעט ליה אנדרוגינוס מהזכר יתירא דכתיב גבי עולה ואם בא למעוטי אפילו הוא זכר משום דמשונה משאר זכריס ל"כ מדממעטינן ליה מהזכר ש"מ זכר הוא ולא [יד] נקבה אלמא לא אתיא כת"ק דאמר ספיקא הוא אבל בהתיא דרב תרי מיעוטי כתיבי דהוה מלי למיכתב מזכר ועד אדם או מנקבה עד אדם ואתא חד מייעיהו לטומטוס וחד לאנדרוגינוס ואם אנדרוגינוס הוא זכר אתיא מזכר [ט] למעוטי ואם הוא נקבה אתי עד נקבה למעוטי מטעם שהוא משונה ולפי טעם זה אית ליה שפיר לרב [יה] הא דאמר רב חסדא בסמוך מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטוס ספיקא הוה וקדוש הוא מספיקא פירוש דליתא לן לאוקומי מיעוטא [יו] לטומטוס שהוא ולאי או זה או אלא שהוא מכוסה והא דאוקי רב מיעוטא לטומטוס משום דאיכא יתורא ועוד יש לפרש דלריבי הנך תרי מיעוטי דרב דכיון שהולך לכתוב זכר כדי למעט אנדרוגינוס אם הוא זכר לפי שהוא זכר משונה ועד נקבה למעוטי אם הוא נקבה על כרחך צריך לכתוב שניהם כדי שלא תאמר זכר דוקא ולא נקבה דוקא [יז] (אבל) ולא זכר ולא נפרש דהוה מלי למכתב עד אדם ומ"מ סבר רב דמוקמינן נמי מיעוטא לטומטוס [יח] ולא כרב חסדא דלקמן נמי אשכחן ר' יוחנן דליתא ליה דרב חסדא ומצינו למימר נמי משום טומטוס לחודיה לריבי תרוייהו למעוטי ספיקא דידיה מדין זכר אם אח"כ נמצא זכר ומדין נקבה אם אח"כ נמצא נקבה וה"ה אנדרוגינוס לפי שהוא משונה משאר זכר או [יט] משאר נקבה ושקולים הן ולית ליה לרב דהתיא דרב חסדא וכן אביי [יט] בפ"ק דחגיגה (דף ד.) ממעטו טומטוס משום דאיכא יתורא ויש לתמוה [יט] דקפריך לקמן אלא מעתה בערכין יערך ומייתי ראיה מברייתא דממעטינן ליה מערך איש ואשה מהזכר אם נקבה ומשני סמי מכאן טומטוס מאי קושיא התם איכא יתור דמשום אנדרוגינוס לא צריך אלא חד וי"ל דהתם נמי לריבי תרוייהו לאנדרוגינוס דאי כתיב הזכר למעוטי ה"א לא גרע מנקבה ויהיה בערך נקבה ול"ת והא דפריך מאם זכר אם נקבה להוליא טומטוס ואנדרוגינוס מאי קושיא [יט] דילמא הא גבי שלמים איכא תרי מיעוטי אם זכר אם נקבה דאם הוא מיעוטא דקאמר בפרק המפלת (נדה דף כח.) ואומר ר"י דגרס זכר או נקבה דכתיב בקרא בשלמי נאן דהכי דריש ליה בתורת כהנים אבל אם זכר אם נקבה דכתיב בשלמי בקר דריש ליה התם בתורת כהנים ולעיל בפ"ב (דף טו:) ובתמורה בפרק אלו קדשים (דף יז:) לרבות ולד בעלי מומין [יח] והשתא פריך שפיר לרב חסדא דבהאי קרא לא כתיב אלא חד מיעוטא והוי או למעט כמו או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה: **וקמעטי** בולהו מיניה. פירוש כולהו נקבה טומטוס ואנדרוגינוס ולרב חסדא נמי דבסמוך דאמר סמי מכאן טומטוס נקט כולהו משום נקבה ואנדרוגינוס: **אי אמרת בשלמא מיפשט פשיטא ליה.** פירוש דבכור הוא ומומו עמו היינו דאיצטריך קרא למעוטי ותימה מהאי טעמא גופיה לא ליבעי קרא דכיון דבעל מוס הוא פסול [יט] לגבי מזבח ופי' בקונטרס דהכי קאמר היינו דאיצטריך קרא למעוטי דתע"ג דזכר הוא לא קדיש שוב קדושה אם [יח] קדשיה לשם עולה ואפילו בגיזה ועבודה שרי ומזכר קמא לא נפקא לן [כ] למעוטי מקדושה דהא גבי בכור כתיב חד זכר ולא ממעטינן ליה [יט] משום מום אלא ליאסחט עכ"ל ואשה לפירושו מום מעיקרא לא אסיר בגיזה ועבודה אלא מדרבנן כדמוכח ליה לעיל בפ"ב (דף יד.) דאמר קדושת [כא] (מזבח) דמיתלפא בקדושת הגוף גזרו בה רבנן ויש פי' אחרים מרש"י שכתוב בהם היינו דאיצטריך קרא למעוטי דתע"ג דזכר הוא לא מקרבינא ליה דנקבות שלו הוה מום ולפ"ז ל"ל דאתא אלי קרא לאשמעינן [כ] במקום בשר הוה מומא לאפוקי מדרשא דאחיי ורבא דלעיל [כא] [כ] ותיקן דאיצטריך למעוטי לאשמעינן דגרע מבעל מום נתפס [כב] בתמורה וא"ת א"כ מאי קפריך אילימא לת"ק ספיקא [כג] ואתי קרא למעוטי ספיקא שפיר איצטריך למעוטי דאין נתפס בתמורה דס"ד דנתפס אפילו הוי נקבה [כד] לאשה דתרעא לרבנן דר"ש בתמורה בפרק אלו קדשים (דף יט:) וכיון שיש בה קדושת הגוף משמע דמיתפס בתמורה וגם עושה תמורה [כה] קדושה ראויה כמו תמורת הפסח דראוי שאינה קריבה ואפ"ה נתפס בתמורה לקדושה דחויה ורועה וגבי אנדרוגינוס דממעט ליה קרא הכא אפילו הוי ספיקא לפי שאינו לא זכר גמור ולא נקבה גמורה וי"ל דהכי פריך [כה] מדאיצטריך קרא זכר למעטיה מהקרבת עולה כיון דספק נקבה הוא דאי למעטו מדין תמורה אפילו הוי נקבה לא הו"ל למיכתב יתורא [כו] בזכר דמשמע דממעט ליה מטעם דאינו זכר גמור ואם תאמר היכי דייק [כז] דמיפשט פשיטא ליה לרבי ישמעאל דילמא אתיא כתנאי אחריני דסברי זכר הוא כגון רבי יוסי דפרק

בעי רבא מאי טעמא דרבי ישמעאל מיפשט פשיטא ליה אנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו או דילמא ספוקי מספקא ליה ואם תימצא לומר קאמר אם תימצא לומר בכור הוא הרי מומו עמו למאי נפקא מינה למילקא עליה משום גיזה ועבודה אי נמי למיתבה לכהן ת"ש ר' אילעאי אומר משום ר' ישמעאל [א]אנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו ש"מ מיפשט פשיטא ליה ודילמא אם תימצא לומר קאמר ת"ש [1] זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה [2] זכר שאין ת"ל [ב] מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס מני אילימא ת"ק ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא אלא רבנן בתראי מחד קרא [ג] נפקי דהא גבי בכור חד זכר הוא דכתיב [ד] קא מעטי כולהו מינייהו אלא פשיטא ר' ישמעאל [ה] ואי אמרת בשלמא רבי ישמעאל מיפשט פשיטא ליה היינו דאיצטריך קרא למעוטי אלא אי אמרת מספקא ליה אצטריך קרא למעוטי ספיקא לעולם רבנן בתראי וגבי בכור [ו] תרתי קראי כתיב [3] הזכר [4] והזכרים: וחכ"א אינו בכור כו': אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס [ז]אבל בטומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא א"ל רבא אלא מעתה בערכין יערך

אלמה

אילימא ספוקי מספקא ליה. אם זכר הוא אם נקבה הוא. והאי דקאמר מומו עמו אם תימצא לומר קאמר אם תימצא לומר [ח] ספק בכור הרי מומו עמו: **למילקא עליה כו'.** אי אמרת בכור הוא לקי דבכור בעל מוס נמי אסור בגיזה ועבודה ואם ספק הוא מספיקא לא מלקינן ליה: **אי נמי למיתבה לכהן.** אם בכור הוא נותנו לכהן ואוכלו במום זה ואם ספק הוא אוכלו ישראל במום זה כדין ספק בכור הנאכל במומו לבעלים דהמוליא מחבירו עליו הראיה: (א) **דילמא אם תימצא לומר קאמר.** כלומר אם בכור הוא הרי מומו עמו: ה"ג בתורת כהניס ב) **זכר ולא נקבה.** זכר כתיב גבי עולת בקר זכר תמיס יקריבנו ומשמע ולא נקבה: **כשהוא אומר זכר למטה.** בעולת צאן ג): **שאין ת"ל.** דלא צריך לגופיה למעוטי נקבה דהא אימעיטא לה: **להוציא טומטום ואנדרוגינוס.** הוא דאתא: **מני.** האי דאימעיט טומטוס ואנדרוגינוס מזכר בתרא: **אילימא ת"ק.** דמתניתין הא טומטוס ואנדרוגינוס ספק הוא: **ואילטריכא קרא למעוטי ספיקא.** בתמיה. הא ליכא ספקא קמי שמיא אלא ודאי משום דבריה בפני עצמו הוא ד) קממעיט ליה ודלא כת"ק: **אלא רבנן בתרא.** דמתניתין דפסיטא להו דבריה הוא ה) וקאמרי אינו בכור אלא נגזז ונעבד: תיפוק ליה טומטוס ואנדרוגינוס ונקבה מחד זכר הא גבי בכור לא כתיב אלא חד זכר וקממעטו ו) מיניה כולהו טומטוס ואנדרוגינוס מחד זכר: **אלא פסיטא דדר' ישמעאל.** מוקמינן לה וכדבעי לפרושי לפרוש דהא כהנך רבנן לא מלינן לאוקמא ז): **היינו דאיצטריך למעוטי.** דאע"ג דזכר הוא לא קדוש שום קדושה אם אקדשיה לשום עולה ואפילו בגיזה ועבודה שרי ומזכר קמא לא נפקא לן ח) למעוטי מקדושה דהא גבי בכור כתיב חד זכר ולא ממעיט ליה ר' ישמעאל מגיזה דלא שרי ט) משום מום אלא ליאסחט: **אלא אי ספוקי מספקא ליה.** אם זכר אם נקבה הוא לא מיתוקמא הך אליביה [דר"] דקרא למעוטי י) ספק דלא אתי וכמאן מוקמת ליה: **לעולם רבנן בתרא.** ודקאמרת תיפוק לי מחד קרא דהא גבי בכור מחד קרא נפקא להו לא היא דגבי בכור תרי יא) כתיבי: **הזכר.** הזכר תקריס ו): **הזכריס.** אשר יהיה לך הזכריס לה' ו): **מחלוקת.** דקאמרי רבנן בתרא בריה הוא באנדרוגינוס: **אבל טומטוס דברי הכל ספק.** ואסור בגיזה ואינו נאסחט לא במקדש ולא במדינה: **אלא מעתה.** דספק הוא בערכין יערך יג) באדם או בערך איש או בערך אשה:

אלמה

מסורת הש"ס

א) [ויקרא פרשתא ג], ב) [ויקרא ל], ג) לאוקמא הס"ד אחר"כ ד"ה פשיטא כו' ל"ק, ד) לן אלא ל"ק, ה) גי' הל"ק ספקא לא אתי, ו) [דברים טו], ז) [שמות יג], ח) כחוטים ל"ק, ט) וי"ל דכל ספיקא דל"ת לאתבר כמו בהרת ומעצר דפעמים שהוא כך ולפעמים שהוא בענין אחר שייך למעוטי מקלא שפיר מעטא שהם ספק וטומטוס נמי כו' ל"ק וע' תוס' חולין כב: ד"ה אינעטרין, י) ל"ל וקאמר, כ) ל"ל למעוטי מטעם שהוא משונה ואם הוא כו' ל"ק, ל) [אלא], מ) גי' ל"ק דמיס למזנח דמיתלפא, נ) וי"ל דאינעטרין ל"ק, ס) לקדושה דחויה כמו תמורת הפסח שאינו ראוי ליקרב ואפ"ה נ"ק,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ודילמא וכו' לומר אם ת"ל בכור:

רבינו גרשום

מיפשט פשיטא ליה. דאנדרוגינוס לא הוי בריה בפ"ע אלא זכר הוא ובכור ומומו עמו הוא חדוק דנקבות: או דילמא ספוקי מספקא ליה. דדילמא בריה הוי ולא קדוש: או אם תמצא לומר בכור הוא. הוי מומו עמו: למילקא עליה משום גיזה ועבודה אי נמי למיתבה לכהן ת"ש ר' אילעאי אומר משום ר' ישמעאל אנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו ש"מ מיפשט פשיטא ליה ודילמא אם תימצא לומר קאמר ת"ש זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין ת"ל מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס מני אילימא ת"ק ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא אלא רבנן בתראי מחד קרא נפקי דהא גבי בכור חד זכר הוא דכתיב קא מעטי כולהו מינייהו אלא פשיטא ר' ישמעאל ואי אמרת בשלמא רבי ישמעאל מיפשט פשיטא ליה היינו דאיצטריך קרא למעוטי אלא אי אמרת מספקא ליה אצטריך קרא למעוטי ספיקא לעולם רבנן בתראי וגבי בכור תרתי קראי כתיב הזכר והזכרים: וחכ"א אינו בכור כו': אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא א"ל רבא אלא מעתה בערכין יערך

אלמה

מלינן לאוקמא ופסיטא ליה דזכר הוא: **היינו דאיצטריך למעוטי.** דאע"ג דזכר הוא לא קדוש שום קדושה אם אקדשיה לשום עולה ואפילו בגיזה ועבודה שרי ומזכר קמא לא נפקא לן ד) למעוטי מקדושה דהא גבי בכור כתיב חד זכר ולא ממעיט ליה ר' ישמעאל מגיזה דלא שרי ליה יא) משום מום אלא ליאסחט: **אלא אי ספוקי מספקא ליה.** אם זכר אם נקבה הוא לא מיתוקמא הך אליביה [דר"] דקרא למעוטי ספיקא דלא אתי וכמאן מוקמת ליה: **לעולם רבנן בתרא.** דקרא למעוטי ספיקא הוא דלא אתי דגבי בכור תרי יב) כתיבי: **הזכר.** הזכר תקריס ו): **הזכריס.** אשר יהיה לך הזכריס לה' ו): **מחלוקת.** דקאמרי רבנן בתרא בריה הוא באנדרוגינוס: **אבל טומטוס דברי הכל ספק.** ואסור בגיזה ואינו נאסחט לא במקדש ולא במדינה: **אלא מעתה.** דספק הוא בערכין יערך יג) באדם או בערך איש או בערך אשה:

אלמה

סג א מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' ה טוש"ע יו"ד סימן שטו סעיף ג:

סד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1. אם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לְרִצֹנוֹ לִפְנֵי יְיָ׃
ויקרא א ג
2. וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃
ויקרא א י
3. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בַּבָּקָרְךָ וּבַצֹּאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ׃
דברים טו יט
4. וְהָעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ׃
שמות יג יב

שיטה מקובצת

(א) תי' מה ת"ל נמחק:
(ב) קרא תיפוק דהא:
(ג) דכתיב וקא ממעטינן כולהו מיניה: (ד) ישמעאל היא ואי: (ה) בכור נמי תרי קראי: (ו) לומר בכור הוא הרי: (ז) הוא דקממעיט ליה: (ח) הוא דקאמרי:
(ט) וקממעיט כולהו מיניה נקבה טומטום ואנדרוגינוס הס"ד: (י) דזכר הוא ס"א ולא מקרבי' ליה דנקבות שלו הוי מומא: (יא) שרי אלא משום מום לישחט הס"ד: (יב) תרי קראי כתיבי:
(יג) יערך טומטום אדם או:
(יד) ודאי הוי: (טו) תחלה דהתם משתנה לפעמים דפעמים שהוא כך ופעמים שהי': (טו) הוא כדפריש בלובן: (יז) ספק אלמא. תי' נקבה נמחק: (יח) לרב דפ' המפלת: (יט) מעוטא מזכר ועד נקבה לטומטום היינו משום דאיכא כו' לפרש בבלאו טומטום צריכי הנך:
(כ) אבל לא זכר: (כא) ודלא כרב חסדא דלקמן נמי כו' נמי דמשום טומטום:
(כב) או משונה משאר:
(כג) אביי דפ"ק דחגיגה דממעט טומטום מראיה אע"ג דביציו מבחוץ ולפי לשון ראשון שפי' דמודה רב חסדא בהתיא דרב דממעטינן טומטום משום:
(כד) לתמוה מאי קפריך לקמן כו' ומייתי מברייתא דממעטינן ליה: (כה) תי' דילמא נמחק: (כו) מומץ ואף תמורת בעלי מומין והשתא: (כז) פסול הוא לגבי:
(כח) אם אקדישיה לשם:
(כט) ליה אלא משום מום לישחט וקשה לפי' מום מעיקרו אות א' (תי' ליה) נמחק: (ל) לאשמועינן דחדרון במקום: (לא) דלעיל רי"ל תירץ: (לב) בתמורה וזה לא נתפס בתמורה: (לג) ספיקא הוא ואתי: (לד) נקבה דתחלת הקדש יש בה קדושת הגוף כמו מפריש נקבה לאשם:
(לה) פריך אמאי איצטריך קרא זכר למעוטי מהקרבת:
(לו) יתורא דדיה בזכר:
(לז) דייק מהכא דמפשט:

שיטה מקובצת

(לח) ר"ל אם תמצא לומר דאי נמי לאכילת כהן: (לט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מ) אם אמרת בשלמא: (מא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (מט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (נט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (ס) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (סט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (ע) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (עט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (פט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (צט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (ק) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (קט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (ר) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (רט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (ש) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (שט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (ת) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תי) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תיט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תכט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תל) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תלט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תמט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תנט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תס) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תסט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תע) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תעט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תפט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תצט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תק) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תקט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תר) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תרט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תש) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תשט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תת) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתי) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתיט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתכט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתל) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתלט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתמט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנ) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנג) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנד) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנה) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנו) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנז) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנח) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתנט) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתס) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתסא) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתסב) אלא אם תמצא לומר בכור הוא: (תתסג) אלא אם תמצא לומר בכור הו

אלמה תניא הזכר. והיה ערכך הזכר ומריבויא דה"א נפקא לן ולא טומטום: ערך אים [1] ואשה אין שוין כדמפרש בפ' בהר סיני [2]: **אם נקבה.** מריבויא דאם נפקא לן ולא טומטום [3] משום ספיקא לא ממעטינן ליה קרא דספיקא קמי שמיא ליכא אלא ודאי משום בריה ממעטינן ליה: **סמי מלאן טומטום.** מקרא לא ממעטינן אלא אנדרוגינוס ומשום בריה אבל טומטום נערך ולחומרא נערך כזכר: **אם זכר אם נקבה.** בשלמים כתיב (ויקרא ז) ומשום ספק לא ממעטינן קרא ועוד [1] אין זכר בין נקבה כשר לשלמים אלא ודאי בריה הוא: **הזכר ולא נקבה.** [4] דהיינו הך דגבי עולה דפריסת לעיל להוציא טומטום ומדמעטיה קרא בריה הוא דמשום ספק לא [2] ממעטינן קרא: הרודע ל"ג אלא שייך בעופות: **הנעבד.** [3] כולה בקרבנות דעופות קמיירי: **מטמאים בגדים אבית הבליעה.** כשאר נבלת עוף טהור דמליקתו אינה מליקה והוי נבילה ואי לאו בריה הוא אמאי אינה מליקה [4] מה נפשך אם זכר הוא כשר ואם נקבה הרי כשר דהא בעופות לא חלק הכתוב ועוד מדר"א איכא לאותוביה דקאמר כל מקום שאתה מוצא זכר ונקבה אתה מוציא טומטום שאתה ספיקא מי ממעטינן ליה קרא אלא ודאי בריה הוא והיכא דמעטיה מעטיה אבל בעופות אלא מעטיה לא מעטיה: **לא קדושין במאורה.** כלומר אפילו תמורה שחלה על בעל מום קבוע אינה חלה עליהן [5] מה נפשך אם זכר הוא כשר והא נקבה הרי כשר דהא בעופות לא חלק הכתוב ועוד מדר"א איכא לאותוביה דקאמר כל מקום שאתה מוצא זכר ונקבה אתה מוציא טומטום שאתה ספיקא מי ממעטינן ליה קרא אלא ודאי בריה הוא והיכא דמעטיה מעטיה אבל בעופות אלא מעטיה לא מעטיה: **לא קדושין במאורה.** כלומר אפילו תמורה שחלה על בעל מום קבוע אינה חלה עליהן [6] מה נפשך אם זכר הוא כשר דהא בעופות לא חלק הכתוב ועוד מדר"א איכא לאותוביה דקאמר כל מקום שאתה מוצא זכר ונקבה אתה מוציא טומטום שאתה ספיקא מי ממעטינן ליה קרא אלא ודאי בריה הוא והיכא דמעטיה מעטיה אבל בעופות אלא מעטיה לא מעטיה: **לא קדושין בתמורה.** דכתיב הכי [7] אם הקדש הוא אין נתפסין בקדושה כגון: [8] דס"ל בריה הוי ואיכא דס"ל ספק הוי: [9] כתנאי ס"א ומצי לאוקמא דרבנן בתראי דמתני' אטומטום נמי פליגי ודלא כרב חסדא אלא בזכר ונקבה מספקא וקדוש מעיקרא אפילו לרבנן בתראי והני תנאי דבריתא בהכי פליגי כו' והד"א: [10] מטיל מים במקום: [11] להיות ננקבה: [12] הערל דס"ל דאנדרוגינוס זכר למ"ד: [13] רשוק ומר"א דאמר התם חייבין עליו: [14] דשמא יש עוד: [15] שאני התם דכתיב: [16] מוקים ליה לדרשא כו' סבירא ליה כרבנן: [17] לקמן קסבר דבריה: [18] קדושה דאימייהו: [19] אפילו אי בהווייתן קדושים שהרי אמר ת"י בפירוש נמחק: [20] טומטום מ"מ אדפריך בסמוך: [21] אין קדושת פה חלה עליהן כו' עליהו קדושת אימייהו כמו בכל כו' ודאי או זכר או נקבה והא כו' דלא שייך ביה קדושת אימייהו משום: [22] מייתורא דה"א קדרישי: [23] נמקבה וכיון דמעטיה מנקבה הוצרך למעט גם מזכר דלא תימא דמעטיה נמקבה בערך זכר ובריתיה: [24] ספרא ר' יהודה דהא: [25] שיטה זו שפירשתי: [1] דתניא התם ר': [2] מילה אפילו אי הוי כאשה: [3] ת"ק מטמאין נקט: [4] שהוא ודאי נקבה: [5] לעולם טעמא משום: [6] זכר מ"מ ממעטינא:

[1] עוד הערל (יבמות דף פא.) ואנדרוגינוס זכר ואיכא למ"ד אף מאכילה בחזה ושוק [2] ואמר ר"א התם חייבין עליו סקילה [כזכר] או כתנאי דבריתות דבסמוך דממעטו מהזכר טומטום ואנדרוגינוס או מיתורא ממעטו ליה וי"ל דלפי מה שפירשתי דמטעמא דמוס קא ממעטו ליה ניחא דמיסתבר ליה לאוקומיה כר' ישמעאל כיון דכוותיה מיתוקמא לגמרי:

[3] **הזכר** הזכרים. וא"ת בלא הזכרים נמי מצי למעטו אנדרוגינוס מהזכר כמו בסמוך לענין ערכין ובנדה בפרק הממלא (דף כח.) גבי טומטוס ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם וי"ל דשמא [4] עוד דרשות אחרות יש דקראי טובא כתיבי בבכור כגון (שמות לד) כל מקנך תזכר וכולהו קריבי והא דאמרי' בפ"ק (לעיל דף ט.) אפי' תימא ר' יוסי הגלילי שאני [5] הכא דכתיב הזכרים [6] (ופריך) ולגמר מיניה הא מיעטו רחמנא הזכרים והכא מוקים [7] לדרשא אחריתי י"ל דלא סבירא כרבנן בתראי דהכא:

[7] **אבל** טומטום דברי הכל ספיקא הוא כו'. לאו מטעם דלא אתי קרא למעוטי ספיקא דאמר רב חסדא דקדוש מספיקא דגבי טומטוס שיש מהם זכר ויש מהם נקבה [8] דלא שייך כדפי' לעיל אלא לא מיסתבר ליה לאוקומי מיעוטא בטומטוס דחשיב ליה זכר גמור או נקבה גמורה ור' יוחנן דפליג עליה דרב חסדא לקמן [9] דקסבר דבריה הוא ואין קדושה חלה עליו ואפילו נמצא זכר וא"ת ואמאי לא פריך ארב חסדא מההיא דריש כילד מעריסין (תמורה דף כד.): דאם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים דקאמר התם ילדה טומטוס ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהם ומפרש התם דקסבר ולדות קדשים בהויתן הם קדושים דאי במעי אמן הם קדושים הא תפשיהו קדושה [10] דאימיה ולרב חסדא דאמר טומטוס ספיקא הוא יהיה טומטוס קדוש אפי' [11] בהויתן קדושים שהרי [12] כפי' אמר אם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים ואע"ג דאיכא למימר סמי מכאן טומטוס [13] אמאי [14] הערל (יבמות דף פא.) ואנדרוגינוס זכר ואיכא למ"ד אף מאכילה בחזה ושוק [15] ואמר ר"א התם חייבין עליו סקילה [כזכר] או כתנאי דבריתות דבסמוך דממעטו מהזכר טומטוס ואנדרוגינוס או מיתורא ממעטו ליה וי"ל דלפי מה שפירשתי דמטעמא דמוס קא ממעטו ליה ניחא דמיסתבר ליה לאוקומיה כר' ישמעאל כיון דכוותיה מיתוקמא לגמרי:

[8] **הזכר** הזכרים. וא"ת בלא הזכרים נמי מצי למעטו אנדרוגינוס מהזכר כמו בסמוך לענין ערכין ובנדה בפרק הממלא (דף כח.) גבי טומטוס ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם שיש בטומטוס דחשיב ליה זכר גמור או נקבה גמורה ור' יוחנן דפליג עליה דרב חסדא לקמן [9] דקסבר דבריה הוא ואין קדושה חלה עליו ואפילו נמצא זכר וא"ת ואמאי לא פריך ארב חסדא מההיא דריש כילד מעריסין (תמורה דף כד.): דאם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים דקאמר התם ילדה טומטוס ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהם ומפרש התם דקסבר ולדות קדשים בהויתן הם קדושים דאי במעי אמן הם קדושים הא תפשיהו קדושה [10] דאימיה ולרב חסדא דאמר טומטוס ספיקא הוא יהיה טומטוס קדוש אפי' [11] בהויתן קדושים שהרי [12] כפי' אמר אם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים ואע"ג דאיכא למימר סמי מכאן טומטוס [13] אמאי [14] הערל (יבמות דף פא.) ואנדרוגינוס זכר ואיכא למ"ד אף מאכילה בחזה ושוק [15] ואמר ר"א התם חייבין עליו סקילה [כזכר] או כתנאי דבריתות דבסמוך דממעטו מהזכר טומטוס ואנדרוגינוס או מיתורא ממעטו ליה וי"ל דלפי מה שפירשתי דמטעמא דמוס קא ממעטו ליה ניחא דמיסתבר ליה לאוקומיה כר' ישמעאל כיון דכוותיה מיתוקמא לגמרי:

[9] **אבל** טומטום דברי הכל ספיקא הוא כו'. לאו מטעם דלא אתי קרא למעוטי ספיקא דאמר רב חסדא דקדוש מספיקא דגבי טומטוס שיש מהם זכר ויש מהם נקבה [8] דלא שייך כדפי' לעיל אלא לא מיסתבר ליה לאוקומי מיעוטא בטומטוס דחשיב ליה זכר גמור או נקבה גמורה ור' יוחנן דפליג עליה דרב חסדא לקמן [9] דקסבר דבריה הוא ואין קדושה חלה עליו ואפילו נמצא זכר וא"ת ואמאי לא פריך ארב חסדא מההיא דריש כילד מעריסין (תמורה דף כד.): דאם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים דקאמר התם ילדה טומטוס ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהם ומפרש התם דקסבר ולדות קדשים בהויתן הם קדושים דאי במעי אמן הם קדושים הא תפשיהו קדושה [10] דאימיה ולרב חסדא דאמר טומטוס ספיקא הוא יהיה טומטוס קדוש אפי' [11] בהויתן קדושים שהרי [12] כפי' אמר אם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים ואע"ג דאיכא למימר סמי מכאן טומטוס [13] אמאי [14] הערל (יבמות דף פא.) ואנדרוגינוס זכר ואיכא למ"ד אף מאכילה בחזה ושוק [15] ואמר ר"א התם חייבין עליו סקילה [כזכר] או כתנאי דבריתות דבסמוך דממעטו מהזכר טומטוס ואנדרוגינוס או מיתורא ממעטו ליה וי"ל דלפי מה שפירשתי דמטעמא דמוס קא ממעטו ליה ניחא דמיסתבר ליה לאוקומיה כר' ישמעאל כיון דכוותיה מיתוקמא לגמרי:

[10] **אלמה תניא** [16] הזכר [17] ולא טומטום ואנדרוגינוס [18] סמי מיכן טומטום ת"ש יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה ת"ל הזכר [2] אם נקבה ולא טומטום ואנדרוגינוס סמי מיכן טומטום ת"ש [3] אם זכר אם נקבה [4] זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס סמי מיכן טומטום ת"ש הזכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה [4] זכר שאין ת"ל [5] מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס סמי מיכן טומטום ת"ש [6] הנעבד והמוקצה והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינוס כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה ר"א אומר טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים אבית הבליעה שהיה ר"א אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם סמי מיכן טומטום ת"ש [7] ר' אלעזר אומר הטריפה והכלאים ויוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס לא קדושים ולא מקדישין ואמר שמואל [2] לא קדושים בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה סמי מיכן טומטום ת"ש ר' אלעזר אומר חמשה לא קדושים ולא מקדישין ואלו הן הטריפה והכלאים ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס וכי תימא ה"נ סמי מיכן טומטום הוו להו ארבעה אפיק טומטום ועייל יתום לימא [7] כתנאי רבי אילעאי אומר משום ר' ישמעאל אנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו וחכמים אומרים אין קדושה חלה עליו ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש הרי הוא אומר [5] הזכר וכל מקום שנאמר זכר אינו אלא להוציא טומטום ואנדרוגינוס וכי תימא סמי מיכן טומטום ר"ש בן יהודה היינו רבנן אלא לאו טומטום איכא בינייהו דת"ק סבר אין קדושה חלה עליו אאנדרוגינוס אבל טומטום ספיקא הוא וקדוש מספיקא ואתא רבי שמעון בן

[1] **דכ"ע טומטוס בבריה לא מספקא.** דתיקום לרב חסדא כתנאי [2] דתימא ההוא תנא דסבירא ליה בריה הוא סבירא ליה כרבנן בתראי: תנאי דבריתא בהכי פליגי דכ"ע מטיל [3] במקום זכרות זכר הוי וקדוש: וא"ק סבר חיישינן שמא נהפכה זכרותו נכפל גידו מבפנים ומוליא מיס במקום [4] שרגיל נקבות להיות [5] נקבה

[1] **אם נקבה.** וכו' יהודה אתיא כדמוכח בשבת בסוף פרק אם לא תחטא לא לכל ת"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ותניא הזכר ולא טומטום כו' פירוש וסתם פסרא ר' יהודה היא (לקמן דף סא.) וקאמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא דקא"ר יהודה פוסקו בשאה ואנדרוגינוס לקידוש מי חטאת ומאי שנא גבי מילה דכתיב (בראשית יז) המול לכם כל זכר ויש לתמוה מאי שנא דבערכין לריך ייתור למעט אנדרוגינוס ובקידוש לא לריך מיעוט אלא ממעטינן ליה מהיכא דממעטינן אשה מונתן ולא ונתנה כדאמרינן בפרק טרף בקלפי (יומא דף מג.) ובמילה אדרבה לריך יתור לרבותן לדין זכר ומיהו מקידוש הוה מלינן למימר דשמא איכא מיעוט אבל מילה קשיא ליה ו"ל דקסבר ר' יהודה אנדרוגינוס מולא מכלל זכר בלא שום מיעוט מסברא ולהכי פסל ליה [1] קדוש ולענין מילה לריך ייתורא דכל זכר לריבויא והא דבעי מיעוטא בערכין היינו משום דמסברא הייתי מעמידו לכל הפחות בערך נקבה אי לאו דמעטיה מנקבה [2] (לאוקומיה בערך) ובריתא דעולה דלעיל דאיצטריך קרא למעוטי מזכר לאו כר' יהודה אע"ג דסתם סיפרא [3] היא דהא בקידוש פוסלו ר' יהודה בלא שום ייתור ומ"מ פשיטא ליה דהסיא דערכין (דף ז.) ר' יהודה כל כמה דאיכא לאוקומיה סתם סיפרא כוותיה מוקמינן ועוד תניא בהדיא בפ"ק דערכין (דף ה.): דר' יהודה אומר הטומטוס ואנדרוגינוס מערכין אבל לא בערכין ומיהו קשה לפי שיטה [4] שפירשתי מפרק הערל (יבמות דף עב.): דמשמע התם דלא פסיל ליה ר' יהודה לענין קדוש אלא מספק דהוי ספק איש ספק אשה דתניא [5] ר' יהודה אומר אף אנדרוגינוס שקדם קדושו פסול מפני שהוא ספק אשה ואשה פסולה לקדש ונראה לפרש דספק הוא לר' יהודה ולענין מילה [6] אי כאשה גמורה ריבהו הכתוב מכל זכר דמשמע כל זכרות ולענין ערכין מעטו הכתוב מערך איש ואשה לפי שהוא משונה: **טומטום** ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים אבית הבליעה. ה"ה להקרבה נמי כשרין כדמפרש טעמא אלא מילדי [6] דנקט ת"ק טומא נקט ר"א אין מטמאין: **ואתא** ר"ש בן רבי יהודה משום ר"ש למימר טומטום נמי בריה הוא. משמע הכא דקסבר אנדרוגינוס בריה הוא כמו טעמא דטומטוס ואפי' דמסיק נמי דטומטוס ממעטו לדיליה מטעם שהוא [7] נקבה כשמטיל מיס במקום נקבות מ"מ באנדרוגינוס הוי לעולם [8] משום דבריה הוא ותימה דפ' הערל (דף פא.) משמע דר"ש חשיב ליה ודאי זכר לר' יוחנן דאמר התם אף מאכילה בחזה ושוק וי"ל דאפי' הוי ודאי זכר [9] ממעטינא ליה זכר אבל נקבה ודאי מימעטינא מן טומטוס המטיל מיס במקום נקבות לפי המסקנא דאפי' ודאי נקבה הוי כיון דלא חייש שמא נהפכה זכרות לנקבות: כי

[1] **הזכר** הזכרים. ה' ימיכל קדרים (שבת קלו.). **הנעבד.** שהתמוה לו ועשאו ע"ז (יבמות פא.). במנוקין דקדשים קמיירי (שם.). **והמוקצה.** שהקלהו וימנו לתקרובת ע"ז (שם.). **וטומטום ואנדרוגינוס.** ואע"פ שלא נאמר תמות וחכמים בעופות, קסבר בריה בפני עצמה היא ואינו ספק זכר ספק נקבה, וי"ל פליג עליה כו' (זבחים פה.). **מטמאין בגדים אבית הבליעה.** כדין נבלת עוף טהור, דכיון דלא נאמרו להקרבה, כדתניא מן הבהמה לטולפא דוסבא ורגבא כו' בהמורה בפ' בתרא (כח.) ומליקתו נבלה (יבמות פא.) נבלת עוף טהור אין לה טומאה אלא בבית הבליעה, כדכתיב (ויקרא כב) לא יאכל לטמאה בה (יבמות שם). **אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהן.** כדדרשינן (נדה כח.): זכר ולא נקבה ולא אית ולא טומטום ולא אנדרוגינוס (יבמות שם). **והכלאים.** פסול להקרבה, דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב פרט לכלאים, כי יולד פרט ליוצא דופן, והני ממנה ליף ר' אליעזר מקראי בפרק יש בקרבנות אלא מייל קדושה עליהן, ואע"ג דשאר פסולי הקרבה כגון רובע ונרבע מוקלה ונעבד ואתנן ומחיר מייל עליהן קדושת הגוף ולריכין מוס קבוע ליפדות עליו ולאחר פדיון אסורין בגיזה ועבודה, הני לא מייל עליהן אלא קדושת דמים דדיקלא בעלמא ונפדין בלא מוס ומותרין בגיזה ועבודה לאחר פדיון (יבמות פד.). **לא קדושים בתמורה.** לא מיגעיא תחלת הקדש דלא קדש, דאפילו בעל מוס שקדם מומו להקדש לא נתחל ליה קדושת הגוף כדאמר בבכורות פ"ב (יד.): אלא אפילו אם המיר קודם בהן הני לא מקדשי, דאפילו בעל מוס מייל עליה קדושת הגוף ליאסר בגיזה ועבודה אף משיפדה דכתיב (ויקרא כז) טוב כרע אם המר ימיבנו, אפילו הכי אתני לא מייל (יבמות שם ובנ"י תמורה יא. יח.). **ולא מקדישין לעשות תמורה.** אם הם קדושים והמיר חולין בהם אינן עושין תמורה, והתם מותנינן במסכת תמורה וכי מאחר שאין קדושין היאך מקדישין, אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה, מתקדיש ולד ויש לו דין דוסן, אבל בכלאים וטומטום ואנדרוגינוס שנפסלו משעת לידתם, אי אתה מוצא שיקדיש אלא בולדות קדשים שיתיה אמן קודשה, ומה תקנתם ילטו ויתמתנו ויפדם ויאכלם ויטרפה תקבר (יבמות שם).

רבינו גרשום

יכול לא יהא בערך איש. דאין מחמירין עליו מספיקא: אבל יהא בערך אשה דערכה פחות משל איש: סמי מיכן טומטום. דטומטום נערך מספיקא: אם זכר אם נקבה. דכתיב גבי שלמים: סמי מיכן טומטום דהא קדיש מספיקא: הנעבד בע"ז. והמוקצה לע"ז והאתנן והמחיר. הני כולהו בתורים ובני יונה מיירי דאי מלקן לא חל עליהיו קדושת מזבח אלא בבילה הוויין ומטמא בגדים אבית הבליעה. אלמא דטומטום לא קדיש למזבח: סמי מכאן טומטום: לא

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ה:

סו ב מיי' פ"ז מהל' פסולי המוקדשין הלכה ד:

ג [ממי' פ"ח מהל' תמורה הלכה יח]:

מוסף רש"י

הזכר. ה' ימיכל קדרים (שבת קלו.). **הנעבד.** שהתמוה לו ועשאו ע"ז (יבמות פא.). במנוקין דקדשים קמיירי (שם.). **והמוקצה.** שהקלהו וימנו לתקרובת ע"ז (שם.). **וטומטום ואנדרוגינוס.** ואע"פ שלא נאמר תמות וחכמים בעופות, קסבר בריה בפני עצמה היא ואינו ספק זכר ספק נקבה, וי"ל פליג עליה כו' (זבחים פה.). **מטמאין בגדים אבית הבליעה.** כדין נבלת עוף טהור, דכיון דלא נאמרו להקרבה, כדתניא מן הבהמה לטולפא דוסבא ורגבא כו' בהמורה בפ' בתרא (כח.) ומליקתו נבלה (יבמות פא.) נבלת עוף טהור אין לה טומאה אלא בבית הבליעה, כדכתיב (ויקרא כב) לא יאכל לטמאה בה (יבמות שם). **אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהן.** כדדרשינן (נדה כח.): זכר ולא נקבה ולא אית ולא טומטום ולא אנדרוגינוס (יבמות שם). **והכלאים.** פסול להקרבה, דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב פרט לכלאים, כי יולד פרט ליוצא דופן, והני ממנה ליף ר' אליעזר מקראי בפרק יש בקרבנות אלא מייל קדושה עליהן, ואע"ג דשאר פסולי הקרבה כגון רובע ונרבע מוקלה ונעבד ואתנן ומחיר מייל עליהן קדושת הגוף ולריכין מוס קבוע ליפדות עליו ולאחר פדיון אסורין בגיזה ועבודה, הני לא מייל עליהן אלא קדושת דמים דדיקלא בעלמא ונפדין בלא מוס ומותרין בגיזה ועבודה לאחר פדיון (יבמות פד.). **לא קדושים בתמורה.** לא מיגעיא תחלת הקדש דלא קדש, דאפילו בעל מוס שקדם מומו להקדש לא נתחל ליה קדושת הגוף כדאמר בבכורות פ"ב (יד.): אלא אפילו אם המיר קודם בהן הני לא מקדשי, דאפילו בעל מוס מייל עליה קדושת הגוף ליאסר בגיזה ועבודה אף משיפדה דכתיב (ויקרא כז) טוב כרע אם המר ימיבנו, אפילו הכי אתני לא מייל (יבמות שם ובנ"י תמורה יא. יח.). **ולא מקדישין לעשות תמורה.** אם הם קדושים והמיר חולין בהם אינן עושין תמורה, והתם מותנינן במסכת תמורה וכי מאחר שאין קדושין היאך מקדישין, אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה, מתקדיש ולד ויש לו דין דוסן, אבל בכלאים וטומטום ואנדרוגינוס שנפסלו משעת לידתם, אי אתה מוצא שיקדיש אלא בולדות קדשים שיתיה אמן קודשה, ומה תקנתם ילטו ויתמתנו ויפדם ויאכלם ויטרפה תקבר (יבמות שם).

תורה אור השלם

1. וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שְׁקָל בְּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
ויקרא כז ג

2. וְאִם נְקֵבָה הוּא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל:
ויקרא כז ד

3. וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם זָכָר אִם נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא ג א

4. וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ:
ויקרא א י

5. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בְּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ:
דברים טו יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הזכר וכו' היינו כך וכו' דפריסת לעיל הס"ד: (ב) ד"ה וא"ק נסבר וכו' ממקום נקבות שרגיל לבוא:

שיטה מקובצת

(א) תי' סמי מכאן טומטום ת"ש נמחק: (ב) אם נקבה להוציא טומטום ואנדרוגינוס: (ג) תי' מה ת"ל נמחק: (ד) איש וערך אשה אין כו' בפרשת בחקותי הס"ד: (ה) טומטום ומשום: (ו) ועוד ממה נפשך בין: (ז) לא ממעטינ ליה קרא: (ח) הנעבד כולהו בקרבנות: (ט) מליקה ממה נפשך אם זכר כו' ואם נקבה היא כשר דהא כו' מדר"א נמי איכא לאותוביה דקאמר כל מקום שנאמר זכר ונקבה: (י) מקדשין לעשות תמורה: (יא) קדושים הא אין נתפסין בקדושה כגון: (יב) דס"ל בריה הוי ואיכא דס"ל ספק הוי: (יג) כתנאי ס"א ומצי לאוקמא דרבנן בתראי דמתני' אטומטום נמי פליגי ודלא כרב חסדא אלא בזכר ונקבה מספקא וקדוש מעיקרא אפילו לרבנן בתראי והני תנאי דבריתא בהכי פליגי כו' והד"א: (יד) מטיל מים במקום: (טו) להיות ננקבה: (טז) הערל דס"ל דאנדרוגינוס זכר למ"ד: (יז) רשוק ומר"א דאמר התם חייבין עליו: (יח) דשמא יש עוד: (יט) שאני התם דכתיב: (כ) מוקים ליה לדרשא כו' סבירא ליה כרבנן: (כא) לקמן קסבר דבריה: (כב) קדושה דאימייהו: (כג) אפילו אי בהווייתן קדושים שהרי אמר ת"י בפירוש נמחק: (כד) טומטום מ"מ אדפריך בסמוך: (כה) אין קדושת פה חלה עליהן כו' עליהו קדושת אימייהו כמו בכל כו' ודאי או זכר או נקבה והא כו' דלא שייך ביה קדושת אימייהו משום: (כו) מייתורא דה"א קדרישי: (כז) נמקבה וכיון דמעטיה מנקבה הוצרך למעט גם מזכר דלא תימא דמעטיה

מספיקא ואיכא למ"ד שמא בריה הוי ולא קדיש:

כי פליגי במטיל מים במקום נקבות. והשתא הא דאמר רב חסדא לעיל אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא על כרחך לא [יח] אמרו במטיל מים במקום זכרות דההוא ודאי זכר הוא [יט] אבל במטיל מים במקום נקבות ואליבא דת"ק אבל [כ] ר"ש [מ] דלית ליה שום ספיקא בטומטום דאי הוה מטיל מים במקום נקבות הוי נקבה ודאי ומ"ת ומנ"ל לרב חסדא דלרבנן בתראי קדוש מספיקא דילמא סברי כר"ש ולא [יא] קדוש כלל וי"ל כיון דמההוא טעמא דפליגי באנדרוגינוס משום [יב] דבריה הוא לא מצי פליגי בטומטוס לרב חסדא משום תנא לא הוי בריה מסתמא [נ] מודו לת"ק בטומטוס דכי קדוש [נא] הוא מספיקא כמו שמודה לו רבי ישמעאל וא"ת לקמן פ"ט (דף ז:.) דממעט ר"ש בן יהודה טומטוס ואנדרוגינוס ממעשר בהמה משום דממעט בקדשים הזכר ודאי ונקבה ודאית ויליף מעשר מתחת תחת מקדשים מה עניין זה אצל זה הא בקדשים אימעט מכלל זכר מטעם שהוא נקבה כשמטיל מים במקום נקבות אבל מעשר אין חילוק בין זכר ונקבה וי"ל לרב חסדא אומר סמי מכאן טומטוס וכן ר"ל דנסמוך: **לא אמרו טומטוס ספק אלא באדם.** [נב] כר"ש בר' יהודה דסבירא ליה ולאו אליבא דכולי עלמא קאמר דפשיטא לת"ק דמתני' דספיקא הוא דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה:

הדרן עלך על אלו מומין

בן יהודה למימר טומטום בריה הוא ולא קדוש לא דכולי עלמא טומטום בבריה לא מספקא [נג] זכר ונקבה הוא דמספקא מטיל מים במקום זכרות דכולי עלמא לא פליגי דזכר הוא כי פליגי במטיל מים במקום נקבות מר סבר חיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ומר סבר לא חיישינן כי הא דהורה [נד] רבי אלעזר [נה] בבהמה מטיל מים במקום נקבות חולין תהי בה ר' יוחנן מאן דלא חש [נו] לתנא קמא ולרבי ישמעאל ולימא רבי יוחנן נמי מאן דלא חש לרבנן בתראי דא"ר חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום [א]דברי הכל ספיקא רבי יוחנן לא ס"ל דרב חסדא אי לא ס"ל לימא הוא דאמר כרבנן בתראי הכי נמי קאמר [ב]מאן שביק תרי ועביד כחד ורבי [ג] אלעזר כמאן סברא כי הא דאמר ריש לקיש [ד] לא אמרו טומטום ספק אלא באדם הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד אבל בהמה מטיל מים במקום זכרות זכר מטיל מים במקום נקבות נקבה מתקיף לה רב אושעיא וליחוש שמא נהפכה זכרותו לנקבותו א"ל [ה] כמאן [ו]כר"מ דחייש למיעוטא אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין דאמרי תרוייהו אפי' תימא רבנן הואיל ואישתני אישתני אית דאמר אישתני ואית דאמר לא אישתני לימא אישתני

ולא אישתני תנאי דתניא [ז]טומטום [ח]שקידש קדושין קדושין נתקדש קדושין קדושין [ט]וחולץ וחולצין לאשתו ומיבמים לאשתו ותניא אידך אשת טומטום חולצת ולא מתייבמת [י] סברוה דב"ע בר"ע דאמר [יא] סרים חמה לא חולץ ולא מייבם [יב] מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ד חולץ וחולצין לאשתו ומיבמים את אשתו לא אמרינן הואיל ואישתני אישתני ומ"ד חולצת ולא מתייבמת אמרינן הואיל ואישתני אישתני לא דב"ע אמרינן הואיל ואישתני אישתני הא ר"א והא ר"ע ומאן תנא אליבא דר"ע אילימא ר' יהודה הא ודאי סרים משוי ליה [יג] דתנן רבי יהודה אומר טומטום שנקרע ונמצא זכר ה"ז לא יחלוץ מפני שהוא כסרים אלא רבי יוסי ברבי יהודה היא דתניא [יד] ר' יוסי בר' יהודה אומר טומטום לא חולץ שמא יקרע וימצא סרים חמה [טו] אטו כל דמיקרע זכר משתכח נקבה לא משתכח [יז] שמא [יח] קאמר שמא יקרע וימצא נקבה א"נ זכר נמי שמא ימצא סרים חמה מאי בינייהו אמר רבא לפסול

הואיל ואישתני אישתני בהמה דהיינו ת"ק דפליג לעיל [ע"פ] עליה דר"ש בן יהודה [יט] דלא חיים שמא נהפכה ור' [כ] אלעזר כר"ש סבירא ליה: **לימא.** לי אמרי' הואיל ואישתני [יא] או לא אמרי' תנאי היא: שקדש קדושין קדושין. לאומרא ולריכה גט שמא זכר הוא: **נתקדש קדושין קדושין.** וזה שקדשו אסור בקרובותיו של טומטום כגון באמו ובאחותו דשמא נקבה הוא: **וחולץ.** לאומרא שאם אין שם [כא] אחר אצל הוא בעיא יבמתו חליצה אבל יש שם [כב] אחר לא חלץ טומטום דהא אחי תנא בנקבה נמי מספקא ליה: **וחולצין לאשתו.** חומרא [כג] היא שמא זכר הוא: **ומייבמים את אשתו.** ממה נפשך אי זכר הוא שפיר מייבם אחיו ואם נקבה הוא אשה [כד] בעלמא הוא דנסמ' האי אחיו של טומטום אבל טומטום לא מייבם דאינו בן לידה ולא קרינא ביה להקיים שם [דברים כה:] **מאי לאו דב"ע בר"ע דאמר.** ביבמות פרק הערל (עט:) סרים חמה לא חולץ ולא מייבם ואשתו לא חולצת ולא מתייבמת אצל היתה לו שעת הכושר: **ובהא פליגי.** דמ"ד מייבמין לאשתו ממ"נ סבר אי זכר הוא שפיר מייבם דלא אמרינן הואיל ואישתני לאיסורי טומטוס אישתני נמי לספוקי בסרים חמה שאפילו יקרע וימצא זכר יהא סרים ואשה סרים אין מתייבמת: **ומ"ד אין** [כה] **מייבמת סבר אמרינן הואיל ואישתני.** לאיסורי טומטוס אישתני נמי לספוקי לאיסורי סרים חמה אפילו ימצא זכר הילכך אין מתייבמת אשתו דנמצאו פוגעים בערוה דכיון דזכר הוא קדושין קדושין וכיון דסרים חמה הוא אין אשתו זקוקה ליבם הויא כאשת אח שיש לה בנים והמייבמה פוגע באיסור אשת אח ומיהו חליצה בעיא דלא פשיטא לן שהוא סרים דשמא נאו סרים הוא הילכך בעיא חליצה: **נא דב"ע אמרי שמא אישתני.** ומספקינן ליה בסרים חמה. והא דאמרינן מתייבמת רבי אליעזר היא דאמר בפ' הערל (יבמות דף פ.) אשת סרים חמה מתייבמת שכן במינן מתרפאין באלכסנדרית של מצרים הילכך ממ"נ שרי לייבומה. ומ"ד לא מתייבמת כר"ע: **ומאן האי תנא דאיה ליה כר"ע.** ואמר חוצלת ולא מתייבמת: **סרים ודאי משוי ליה.** לטומטוס ואפי' חליצה לא תיבעי דהא ר"ע באשת סרים חמה לא בעי חליצה: **אלא ר' יוסי בר' יהודה.** דשמא קאמר הילכך חליצה בעיא דשמא זכר הוא ושמא אינו סרים ולא מתייבמת דשמא זכר הוא ואינה זקוקה ליבם ונמצא [כו] פוגע באשת אח שיש לה בנים: **שמא יקרע כו'.** ובמקום אחין קאמר דלא יחלוץ [כז] (וליחוש) שמא סרים חמה הוא אצל אין שם אחר יחלוץ ולא מיפטרא יבמתו בולא כלום דשמא לאו סרים הוא הילכך אשתו נמי בעיא חליצה שמא לאו סרים הוא ולא מתייבמת דשמא סרים הוא: אלא בסרים חמה ובנקבה לא מספקא ליה: **מאי ביניייהו.** בין רבי יהודה לר' יוסי בטומטוס שמת אחיו הא תרוייהו לא יחלוץ קאמרי: לפסול

דקתני חולצת ומייבמת את אשתו ר' אליעזר [היא] דאמר בפרק הערל (ור' אליעזר אמר) לא כי אלא סריס חולץ וחולצי' לאשתו שיש לו רפואה: והא דקתני חולצת ולא מתייבמת ר' עקיבא היא דאמר סריס חמה לא היתה לו שעת הכושר: ומאן תנא אליבא דר' עקיבא. כלומר כמאן מתלמידי ר' עקיבא אתיא הא דחולצת ולא מתייבמת דכר' עקיבא גופיה לא מיתוקמא דהא איהו אמר סריס חמה לא חולץ ולא חולצין אילימא כר' יהודה תלמידו דר' עקיבא איהו ודאי אינו בכור ויוצא לחולין ליגזז: הכי ואמאי חולצת דתנן ר' יהודה אמר כו': אלא ר' יוסי בר' יהודה. תלמידיה הוא דתניא וכו'. וכיון דשמא ימצא סריס חמה ולא

ס) נראה דל"ל מי לא ס"ל דרב חסדא מ"כ לימא הוא דאמר דהוה כו'.

ע) נראה דל"ל דלא הוא מסורה בקרובין של הטומטוס ועוד נ"מ דלריכה גט וכמו שפירש"י:

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ב מהל' בכורות הל"ח טוש"ע יו"ד סי' שטו סעיף ב:

סח ב מיי' פ"ד מהל' אישות הל"ח טוש"ע אה"ע סי' מד סעי' ה:

סט ג ד מיי' פ"ו מהל' יבום הל"ד טוש"ע אה"ע סי' קנב סעי' ט:

ה [מיי' פ"ו מהל' יבום הל' ב וה"ל ח טוש"ע אה"ע סי' קנב סעי' ח]:

שיטה מקובצת

א) בזכר ונקבה הוא: ב) טומטום בבהמה: ג) חש לא לת"ק ולא לרבי ישמעאל: ד) ורבי אילעא תי' אליעזר נמחק כמאן סבירא ליה כי הא: ה) לא אמרו טומטום כו' פ"ה דת"ק דמתני' דאמר טומטום אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה במטיל מים במקום זכרות קאמר דודאי קדיש הילכך אין נשחט במדינה ובמקדש נמי דממעטינן ליה מהזכר אבל כו"ע מודו במטיל מים במקום נקבות דנקבה הוא כמו שהורה ר' אלעאי ותימה דדוחק גדול הוא לומר כן דלעיל משמע דבמטיל מים במקום זכרות לא ממעטינן ליה כלל ודאי להקרבה לכך נראה דלעולם איירי במטיל מים במקום נקבות וקדוש מספק לת"ק דמתני' דחיישינן שמא נהפכה זכרות ורשב"ל לא אתא אלא לומר דרבנן בתראי סברי כר"ש בן יהודה ולכך הורה ר' אלעאי דהוו חולין דלא ס"ל כרב חסדא דאמר ספק הוי. תו"ח: ו) א"ל אביי כמאן: ז) מתיבמת מאי לאו דכו"ע כר"ע: ח) מייבם ובהא תיבות מאי לאו נמחק: ט) חמה ומי פשיטא ליה דזכר משתכח אטו: י) שמא ושמא קאמר: יא) חולין לגבי אות ו' נמחק: יב) לא פליג אלא: יג) יוחנן הא דרב חסדא: יד) מה"ד מאן שבק: טו) בתראי ורבי אלעאי כמאן ס"ל דשביק תרי ועביד כחד הס"ד: טז) אאנדרוגינוס קאי תי' קיימי נמחק: יז) ואישתני למהוי טומטום אישתני נמי דנהפכה: יח) יהודה ואית דאמרי לא אמרינן בבהמה הואיל ואישתני אישתני והיינו ר' שמעון בן יהודה דלא חיישינן שמא נהפכה ור' אילעא כר"ש ס"ל הס"ד: יט) ואישתני אישתני: כ) חומרא בעלמא היא: כא) אשה פנויה בעלמא: כב) אין מייבמין אשתו תיבת מתייבמת נמחק: כג) ונמצא כפוגע באשת: כד) יחלוץ ולחומרא ושמא: כה) לא איירי במטיל: כו) הוא אלא במטיל: כז) ר"ש ס"א ר' שמעון: כח) קדוש ס"א קדשי כלל: כט) משום דסברי בריה הוא: ל) מסתמא גלוין מסתברי טפי שיודה לת"ק ממה שיודה לר' שמעון. לשון הרא"ש: לא) תי' הוא נמחק:

רבינו גרשום

בזכר או נקבה הוא דמספקא דלא ידענן אי נקרע שמא הוי זכר ודאי או נקבה ודאית: ואי מטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוא. (דאי) דמקום זכרות דבהמה מרוחק הוא ממקום נקבות: כי פליגי במטיל מים ממקום נקבות. מר סבר (רבנן) תנא קמא דטומטום ספיקא הוא וקדוש מספיקא סברי חיישינן שמא נהפכה זכרותו והויא טומטום ואנדרוגינוס דכי מטיל מים במקום נקבות ודאי נקבה הוא: כי הא דהורה ר' אלעזר (ר' אילעאי) לא חיישינן שמא נהפך זכרותו לנקבותו אלא ודאי נקבה הוא: תהי בה ר' יוחנן. מאן האי דהכי הורה ולא חש לא לת"ק ולא לר' ישמעאל דמתניתין. כדאמרינן לת"ק בשלמא טומטום במדינה לא דילמא זכר הוא ולית בה מומא ור' ישמעאל סבר זכר ומומו עמו הוא: לא סבירא ליה הא דרב חסדא ל) א"כ הא דאמר דהורה כרבנן הורה דאמרי אינו בכור ויוצא לחולין ליגזז: הכי

מסורת הש"ס

ל) לפי גי' רש"י ל"ל ר' אלעאי, ב) [נדרים מז:], ג) [יבמות קיט. וש"נ], ד) יבמות עב. תוספתא יבמות רפי"ג, ה) יבמות עט:, ו) יבמות פח., ז) [יבמות פג: תוספתא יבמות רפי"ג], ח) עיין ל"ק, ט) ל"ק, י) ל"ל לחת, כ) ל"ל לח, ל) אלא במטיל ל"ק, מ) לית ליה ל"ק, נ) כרשב"י ס"ל כו' כר"ל ולא כמו שפי' רש"י בד"ה הואיל כו' ל"ק,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא לת"ק וכו' דרבי ישמעאל לא פליג אלא: (ב) ד"ה ומאן וכו' ורבי אילעאי כרבי שמעון ב"י סבירא ליה:

מוסף רש"י

כר"מ דחייש למיעוטא. גבי קטן וקטנה אין חולצין ולא מייבמין, קטן שמא ימלא סרים, קטנה שמא תמלא אילונית וכו' (גיטין ב:) בפ' הכל שוחטין (חולין ו.) גבי טומים שנחר על כל טומים משום אומם שמצאו דמות יונה בהר גריזים ואשתמוו לה (יבמות קיט.). **סריס חמה.** ממעי אמו (יבמות עט:). **טומטום כו' לא יחלוץ.** אם יש לו אחר (שם פא.). **אטו כל דמיקרע זכר משתכח.** דלא מספקא ליה לר' יוסי ברבי יהודה בנקבה אלא לסרים הוא דמיים ודינו כסרים דלא חולץ ולא מייבם (שם פג:). **מאי ביניייהו.** מאי איכא בין ר' יוסי ברבי יהודה לאבוה (שם).

רבינו גרשום (המשך)

נמי קאמר ר' יוחנן דתהי עליה מאן שביק תרי ת"ק ור' ישמעאל והורי כחד כרבנן: ור' אילעאי דאורי כר"ל נמי סברה דאמר ריש לקיש כו'. במקום א' קרוב זה אצל זה: מתקיף לה ר' אושעיה. בין לר' אילעאי בין לריש לקיש וליחוש כו': א"ל אביי כמאן כלומר את דאמרת וליחוש כר' מאיר סבירא לך דיחידאה הוא דחייש למיעוט גבי קטן וקטנה לא חולצת כו'. כלומר דמיעוט הוו דנהפך זכרות לנקבות: אפי' תימא רבנן. דפליגי עליה בהא מודו דכיון דאישתני דטומטום הוא אישתני נמי דנישחוט דילמא נהפך זכרותו לנקבות: ואית דאמר. אע"ג דאישתני דטומטום הוא לא אישתני נמי זכרותו לנקבות: טומטום שקידש קדושין קידושין. ג) דאסור בקרובותיה וכן אם נתקדש נאסר אותו שקידשו בקרובותיו. וחולץ דשמא זכר הוא: ואינו מייבם. משום דתנן בהערל בעלה פסלה מפני שהיא בעילת זנות: וחולצין לאשתו ומייבמין לאשתו. ממה נפשך אי אשתו הויא קיים מצות יבום ואי לאו לא נאסרה עליו: לא אמרינן הואיל ואישתני לא אמרינן הואיל ואישתני דהוה טומטום אישתני נמי דהוה סריס חמה אלא לא הוי סריס חמה וצריכה אשתו חליצה או יבום: ומ"ד חולצת ולא מתייבמת סבר דאמרינן הואיל ואישתני אישתני. דהוי סריס חמה ואהכי חולצת מספק ולא מתייבם משום דכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו ודילמא הא לאו בית אחיו הואי: דתנן

א) [לעיל ג: כתובות עה.], ב) ל"ל מהדדי ל"ק, ג) בחדא לכמוב כו' לומתנו בבהמה לכתוב ל"ק, ד) בכוצות יט. ב"ק סד: סוטה ג. [מנחות י.], ה) ל"ק, ו) [יבמות י:], ו) בכהן ל"ק, ח) [בבריס טו], ט) הגמ"מ בפ"ב מהל' אסורי מזבח ה"ב העתיק דאין לה. י) ל"ל ושייך בחדא חרוץ במקום עצם כו' ל"ק, כ) ל"ק, ל) [דף מד:], מ) ל"ק מ"ז, נ) ל"ל לאפעורי. ס) ל"ל אבל מ"מ לא הוי כו' ל"ק, ע) ל"ל אחרון, פ) ל"ל וכן מומין דכתיב בני חדא ונקדשים ולא כתיב בבכור כו' ל"ק.

תורה אור השלם

1. אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְבֻלָּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ׃ ויקרא כא כ
2. עִוֵּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לְיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ׃ ויקרא כב כב
3. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת אִשֵּׁי יְיָ מוּם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃ ויקרא כא כא

הגהות הב"ח

(א) במשנה פוסלין בחדא יותר עליהן באדם הכילון וכו' ובראשו (שקוט) מז"מ וכ"ב ס"א שקוע: (ב) שם ושקיפס ובעלי החטוטרות: (ג) שם מקפת מאזן לאזן ראם: (ד) גמ' ולילפו מהדדי אהייא לכתוב כל"ל ומיבת בסי' נמתק: (ה) שם בבהמה נמי לא ליפסלו ראי כתב רחמנא: (ו) שם חדא מבכור לא אתי כל"ל ומיבת בהמה נמתק: (ז) רש"י ד"ה ומו דק וכו' מומי בכור מום הוא: (ח) ד"ה נגן וכו' שחוטמו שקוע בין שמי:

לעזי רש"י

חלדרוביי"ש. גיבן.
שורציל"ש. גבות-עיניים.

מוסף רש"י

לפסול במקום אחים. אם יש אחין שלימים עמו ואינן לה טומטום, לר' יהודה דאמר שהוא כסרים, ממזיר ליה בכרים ולאי ולא פסלה על האחין ומתיבינהו, ולר' יוסי שאמר קחני, פסיקא הוא ופסלה על האחין דלמא לאו סרים הוא ולילה הוא (יבמות פג:). ולחולרן שלא במקום אחים. אם אין שם אח אלא הוא, לר' יהודה לא בעיא חלילה מיניה, לר' יוסי בדבי יהודה בעיא חלילה מספקא (שם).

הדרן עלך על אלו מומין

פוסלין באדם. בכהן, כל זמן שמוס בו לא יעבוד (לעיל ג:). כל פרשה שנאמרה ונשנית כו'. אומיה דקא לאחוז ולשנות את אומר מפני דבר אחד המתחדש בכפילתו (תוספה ג).

רבינו גרשום

ודאי משום הכי חולצת: מאי בינייהו. בין לר' יהודה דאמר ודאי סריס חמה הוי ובין לר' יוסי דאמר ספק מיכדי בין מר ובין מר לא חולץ קאמר אמר רבא לפסול במקום אחין ולילחלרן שלא במקום אחים איכא בינייהו. לר' יהודה דאמר שמא ימצא סריס חמה פוסל במקום אחים שאם עשה בה מאמר אמרינן דילמא לאו סריס הוא ופסלה על האחין וכן נמי אי ליכא אחין אלא הוא חולץ. ולר' יהודה דאמר שהוא בסריס לא פסל במקום אחין ולא חולץ שלא במקום אחין. והאי דקאמר ר' יוסי טומטום לא חולץ היינו במקום אחין אבל שלא במקום אחין חולץ:

סליק פירקא

מומין אלו. דחשבינן בבהמה: בין קבועין ובין עוברין פסולין באדם. בכהנים: ויתר עליהן. דפסולין[ם] באדם ולא בבהמה הכילון כו': ואמאי. פוסלין באדם והא איכא יבלת דלא כתיבא באדם וכתיב בבהמה וזרק תבלול דלא כתיבי באורייתא גבי מומי בהמה ואמאי קא חשיב להו הכא בבהמה: מילף ילפי מהדדי. מומי בהמה ממומי אדם הלכך חשיב להו לכולהו בבהמה: גרב ולפת כתיב בין במומי אדם בין במומי בהמה לגזרה שוה: ומה ילפת דלא מאיסא דהוי יבש: גרב דמאיס. דהוי לח: וליכתב רחמנא לכולהו. מומי בין יבלת בין דק תבלול בחד ולא באידך אלא גרב וילפת לחוד באידך למילף או גבי אדם או גבי בהמה: קלוט וחוטין דליתנהו באדם. דחוטין דאדם לא הוי בגלוי כשל בהמה ולא פסלי באדם ולא קלוט דלא דליכא בהאי משום הכי כתבינהו תרי זימני: אדם כהן שכן נתרבה במצות הרבה מה שאין כן לא בבכור ולא בקרשתן: שכן קדושתן מרובה שקדשים נוהגין בין בזכרים בין בנקבות ועוד שיש להן קדושת הרבה חטאת ואשם עולה ושלמים: לא ליכתוב באדם ותיתי מהנך מבכור ואי אמרת מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר באדם קדשים יוכיחו שאין קדוש מרחם ואפי' כן פוסל מום בהם. מה לקדשים שכן קדושתו מרובה בכור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שפוסל בהן מום אף באדם נמי. מה להנך שכן קריבין על גבי מזבח מה שאין כן באדם: מה להנך בקדשים ואדם קדושתו מרובה אדם נתרבה במצות קדשים שכן קדושתן מרובה ונוהג קדושת אדם כהן וקדשים בין בפשוטים בין בבכורים ראוין לעבודה: קדושתן מאליהן שאין צריך להקדישן: יתר עליהן

לפסול במקום אחין. אם יש עמו אחים הגוגים והלך הוא וחלץ לה לרבי יהודה לאו כלום עבד ולא פסלה מן האחין [ג] רבה אחד מן האחין לייבם מייבם ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק פסלה מן האחין דשמא חלילאי חלילה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה דכיון דלא בנה שוב לא יבנה[ו] אלא מחזיקין וחולצין לה: **ולחלוץ שלא במקום אחין.** אם אין אחין אלא טומטום לרבי יהודה מיפטרא בולא כלום דהא ודאי סריס הוא וכליתיה דמי ולר' יוסי בעיא חלילה שמא לאו סריס הוא והאי דקאמר לא יחלוץ במקום אחין קאמר:

הדרן עלך על אלו מומין

מומין אלו. האמורין בבכור פוסלין לכהן[ו] לעבודה: **בין קבועין בין עוברין.** כל זמן שהן בו: **הכילון והלפתן והמקבן.** מפרש בגמרא [ע"ב]: **ושראשו שקוע וסקיפס.** [ז] מפרש בגמרא [שם]: **ובעלי חטוטות.** פלוגתא אבל הך כילון וליפתא וכולהו דברי הכל: **חטוטות.** חלדרוב"ש: **גמ' אמאי.** [ט] פסולין באדם: **והא** [ט] **יבלת.** דלא כתיבא באדם: **ומו דק תבלול.** דאמרן גבי מומי [י] בכור (ו) הוא ולא כתיב בבהמה דבשלמא כולהו אינך דמיגין ביה כמו חוטין וזנב הענל שאינה מגעת לארכובה מכל מום רע [כ] נפקי אלא דק ותבלול איכא למיפרך מדגליהו רחמנא באדם ובבהמה לא גליהו ש"מ לא פסלי בבהמה. ומשני מילף ילפי מהדדי: **גרב דמאיס.** מילפת דקשה הוא כחרס ומשקע בבשר ועושה חריצין: **וליכתבינהו רחמנא לחלוקו.** מומי או באדם או בבהמה: **וגרב וילפת הכא והכא.** גרב לגזירה שוה וילפת לגוויי עלה דגרב דמופנה הוא אמאי כתב עור ופסח ושבור הכא והכא: **אהייא** [מ] **ליכתב.** בהי מייניה לכתבינהו רחמנא לילף אידך מייניה: **קלוט וחוטין דליתנהו באדם.** דאדם אינו מפרים פרסה ואינן נוהגין בו מומי חוטין דאדם יש לו שיניים [נ] ואין נראין החוטין ובהמה הוא דאית [ס] לה שיניים למעלה ונראין החוטים ונפסלת בפגימתן: **בבהמה נמי לא פסלי.** להכי כתב רחמנא מומים בבהמה ומנה בה קלוט וחוטין שנפגמו ושנגממו [ע] דנפקי מחרוז: **גבן וחרוס ליתנהו בבהמה.** דגבן היינו שיש לו גביניים שקורין שורליל"ש ובהמה ליתא לה גביניים וחרוס היינו שחוטמו רא[ו] [פ] בין שתי עייניו ובהמה אין לה חוטם בין העיניים: **והנך דליתנהו באידך.** דלא שייכי ביה ליכתב באידך: **שנתחדש בה.** והכא איכא חידוש באדם גבן וחרוס ובבהמה קלוט וחוטין: **נמה לי.** למיכתב דמומין [צ] פסולין באדם ומומין פסולין בבכור דכתיב (בבריס טו) וכי יהיה בו מום וגו' ומומין [ק] פסולין בקדשים: **אדם מבכור לא אתי.** כלומר אי כתב בבכור ולא כתב בהנך אדם מבכור לא אתי מה לבכור דין הוא שיפסלנו המום שכן הוא עלמו קרב: **אדם מקדשים לא אתי.** כלומר אי כתב בקדשים ולא כתב בהנך הנך לא אתו מייניה: **קדושתן מרובה.** חטאות ואשמות עולות ושלמים אדם קדושתו מרובה במצות: **אין השוה בזרעו של אהרן.** הוא דבעי מומא הא אין שוה בזרעו של אהרן לא מומא נמי מיפסיל: מאי

לפסול במקום אחים ולחלוץ שלא במקום אחים איכא בינייהו:

הדרן עלך על אלו מומין

מומין אלו [פ] **א**בין קבועין בין עוברים [ב] פוסלין באדם [ג] ויתר עליהן [ד] הכילון והלפתן והמקבן ושראשו שקוט [ה] וסקיפת ובעלי חטוטרות רבי יהודה מכשיר וחכמים פוסלין הקרח פסול איזהו קרח כל שאין לו שיטה של שער [ו] מוקפת מאוזן לאוזן אם יש לו ה"ז כשר: **גמ'** אמאי והאיבא יבלת דלא כתיב באורייתא באדם ותו דק תבלול דלא כתיבי בבהמה מילף ילפי מהדדי דתניא באדם לא נאמר בו יבלת בבהמה לא נאמר דק תבלול מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל [1] גרב [2] גרב [ז] ילפת ילפת לגזירה שוה מפני דאי לא מפני איכא למיפרך אדם מבהמה לא יליף שכן היא עצמה קריבה לגבי מזבח בהמה מאדם לא ילפא שכן נתרבה במצות לאי אפנויי מפני לכתוב רחמנא ילפת ולא בעי גרב ואנא אמינא ומה ילפת דלא מאיסא הוי מומא גרב דמאיס לא כל שכן גרב גרב [ח] דכתב רחמנא למה לי לאפנויי ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד וגרב וילפת הכא והכא ולילפו [ל] [ט] מחדא אהייא בהי ליכתב רחמנא אי כתב באדם הוה אמינא כל דפסול באדם פסול בבהמה קלוט [י] וחוטין דליתנהו באדם בבהמה נמי לא ליפסלו [יא] ולכתוב רחמנא כולהו בבהמה הוה אמינא כל דפסול בבהמה פסול באדם גבן וחרוס דליתנהו בבהמה באדם נמי לא לפסלו ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד והנך דליתנהו [יב] באידך [יג] לכתוב רחמנא בבהמה והנך דליתנהו באידך לכתוב באדם וגרב וילפת הכא והכא ולילפי מהדדי אלא כתנא דבי רבי ישמעאל [יד] דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה אמר רבא למה לי דכתב רחמנא [טו] מום באדם מום בקדשים מום בבכור צריכא דאי כתב רחמנא מום באדם שכן נתרבה במצות אדם מבכור [יו] [יז] בהמה לא אתי שכן הוא עצמו קרב לגבי מזבח קדשים מבכור לא אתי שכן קדושתו מרחם אדם מקדשים לא אתי שכן הן עצמן קריבין בכור מקדשים לא אתי שכן קדושתו מרובה [יח] חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי [יט] מהי תיתי לא לכתב רחמנא בבכור ותיתי מהנך מה להנך שכן קדושתן מרובה ונוהגין בפשוטין [לא לכתוב] בקדשים ותיתי מהנך מה להנך שכן קדושתן מאליהן [כ] [לא לכתוב] באדם ותיתי מהנך מה להנך שכן הן עצמן קריבין [כא] לגבי מזבח צריכי: יתר עליהן באדם: מנא ה"מ א"ר יוחנן דאמר קרא [3] כל איש אשר בו מום מזרע אהרן איש [כב] ששוה בזרעו של אהרן מאי

אא איכא יבלת. ה"ג הוי מלי למיפרך מחרון דלא כתיב בחדא [ב] ושייך בחדא חוטין ובמקום עצם כמו בבהמה וכן נתוק וכרות לא כתיבי בחדא וגבן לא כתיב בבהמה ואע"ג דשייך [בבהמה] למאן דמפרש לקמן שחדרתו עקומה ולא מוקי לה בגביני עיניו וא"ת אין לו ביליס או שאין לו אלא ביליה אחת דתנן לעיל (דף מ.) גבי בהמה הרי זה [ג] [מוס] ואין [ד] [זה] אלא ממרוח אחד דקאמר ת"ק לקמן בפירקין [ה] אין לו ביליס או שאין לו אלא ביליה אחת זהו מרוח אחד האמור בתורה וילפינן בהמה מאדם בג"ש דבסמוך תינח לת"ק אלא לרבי ישמעאל ור"ע דאמרי חסר אחד מיבעי ליה מנא להו דאינהו גופייהו חסרי ליה מומא בפירקין דלעיל ואי נפקא לן ממומין שבגלוי ואינן מחוץ א"כ לת"ק למה לי קרא להכי ואינהו נמי הוה מוקמי קרא להכי אי לאו משום דחסר אחד מבעי ליה דאין לחלק בין אדם לבהמה משום דבהמה יש לה שני כיסין וחשיב מוס טפי דהא אפי' אין לו ביליס כלל [ו] (למעוטי) מבעי ליה למעוטי ממרוח אחד ואמת י"ל בכי האי גוונא שייך לומר דנשנה בשביל דבר שנתחדש בה כדר' ישמעאל דבסמוך וניחא נמי דאמת אפי' יש מומין שנכתבו אע"ג דהוו נפקי ממוס שבגלוי ואינו חוזר:

גרב דכתב רחמנא ל"ל [ז] למעוטי. תימה הא אינטריך לכדאמר רבא בפירקין דלעיל (דף מא.) דלהכי כתב רחמנא גרב למימר דחרון במקום בשר לא הוי מומא ומיהו תרי גרב ותרי ילפת כתיבי חד באדם וחד בבהמה ואיתיתר חד לאפנויי [ח] אבל ע"כ לא הוי מופנה אלא מגד אחד ואיכא למ"ד ב"ק (דף כה:) דמשיבין ועוד דמדנקט בבריתא ת"ל גרב גרב ילפת ל"ל למעבד גזירה שוה מתרווייהו משמע דנקיט הכי משום דבכל הני תרי דוכתי כתיב גרב בהדי ילפת לאפנויי וי"ל דמשום דרשא דרבא דלעיל לא מפיק הפנאה מהכא כיון דלפי דרשא לא מיתוקמא גרב לגופיה אלא לגמד [ט] החרוס במקום בשר: **גבן** וחרוס דלא איתנהו בבהמה. היינו לת"ק דלקמן בפירקין דמוקי גבן בגביני עיניים אבל לרבי חנינא בן אנטיגנוס דאמר שיש לו שני גבין ושני שדרות שייך שפיר בבהמה ולהכי לא קאמר נמי מרוח אחד דליתיה לר' חנינא בן אנטיגנוס דאמר כל שמראיו משוכים דלא אייני אליביה:

למה לי דכתב רחמנא מום באדם מום בבכור מום בקדשים צריכי כו'. תימה למאי דקאמר לריכי דמשמע דלא ילפינן מהדדי מגלן בחדא ובקדשים כל מוס שבגלוי ואינו חוזר דגבי בכור הוא דדרשינן ליה לעיל בפרק על אלו מומין (דף נ.). מכלל ופרט [ג] וכן מומין דגבי קדשים ובקדשים דלא כתיבי בבכור דאיכא דלא נפקי מכל מוס רע כגון דק תבלול כדפי' בקונטרס בריש פירקין ויש לומר הואיל דגלי גלי: אמר

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל"ג:

שיטה מקובצת

[א] בין עוברים. דמומין עוברים דפסולים באדם נפקא לן מדילפינן מבהמ' וגבי בהמה כתיב מום בם ודרשינן בפרק התערובות [דף עז ע"ב] מום בם הוא דלא יוצאה הא עבר מומן יוצאה אף באדם כתיב מום בם ודרשינן הא עבר מומן יוצאה כמו בבהמה. ת"ח: [ב] עליהן באדם הכילון: [ג] גרב ס"א ולפת גרב וילפת לגז"ש: [ד] גרב גרב דכתב רחמנא למה לי. הקשה הר"ר אלחנן והא איצטרך לכדרבא כו' וליכא למימר דכיון דמופנה מצד אחד חשיב ליה מופנה כדאמר לעיל גבי מעשר בהמה דאינו נמכר משום דגמרינן גז"ש לא יגאל לא יגאל מחרמים אע"ג דלאו מופנה אלא מצד אחד דהא מדכתיב רחמנא ילפת בהדי גרב באדם ובבהמה ש"מ דבעינן מופנה משני צדדין דאי לא בעינן אלא מצד אחד לא לכתב אלא חד ילפת בהדי גרב ואומר הר"ר דמ"מ חשיב ליה מופנה לגז"ש כיון דלא איצטריך לעיל לדרש דרבא אלא לדיוקא דעלמא דגרב הוי מומא הא חריץ לא הוי מומא או שמא הוי מצי למכתב שום נגע אחר דמאוסה ודמי לחריץ. לשון תו"ח: [ה] קלוט וחוטין דליתנהו באדם. פי' ברש"י דאדם אינו מפריס פרסה כו' מיהו לכאורה הוי משמע דאף במקום שיש שינים בבהמה כגון למטה פוסלין אף החוטין והיה אומר הר"ר אלחנן לפי שהבהמה פיה ארוך ופתוח הרבה וכי פגום קצת מחזי והוי מום שבגלוי אבל באדם לא מחזי כולי האי והוי מום שבסתר. ת"ח: [ו] ליכתב רחמנא מתי' לכתוב עד תי' וגרב במחק: [ז] רחמנא מומין באדם מומין בקדשים מומין בבכור צריכא דאי כתב רחמנא מומין באדם: [ח] תי' בהמה נמחק: [ט] מרובה. גליון דקדשים נוהגין בין בזכרים ובין בנקבות: [י] מתרתי בהי לא לכתוב לא לכתוב רחמנא בבכור: [יא] קרבין על גבי מזבח היולכך צריכי: [יב] איש ששוה בזרעו של אהרן. הקשה הר"ר אלחנן דהא קתני נמי במתני' גבן שהוא מום גמור ומרוח אשך דהוי נמי גמור ופסול משום מחלל עבודה דהא כתיב באורייתא ותירץ ר"י דמדקאמר האמור בתורה גבי גבן אי מרוח אשך משמע שפיר דאתא לפרושי דאלו פוסלין לבד משום מום גמור מחלל עבודה ולא האחרים. ת"ח: [יג] האחין ואם רצה: [יד] תי' מפרש בגמרא נמחק: [טו] אמאי פוסלין: [טז] והא איכא יבלת: [יז] מומי אדם הוא דכתיב ולא: [יח] אהייא (דהוי) [מיניייהו] ליכתב: [יט] שינים בשל החוטין ואין כו' ובהמה היא דאין לה: [כ] ושנגממו נפקי מחרוז: [כא] שחוטמו משוקע בין: [כב] דמומין פוסלין באדם ומומין פוסלין בבכור: [כג] פוסלין בקדשים:

רבינו גרשום (המשך)

בעינן באדם פרסות סדוקות: גבן וחרוס דליתנהו בבהמה דגיבן זה שגביניו שוכבין וליכא לבהמה גבינין: וחרוס. זה הכוחל שתי עיניו כאחת שחוטמו שקוע ואין לו חוטם בין עין לעין ויכול לכחול זה מזה שאין עיכוב חוטם בין עין לעין. וחוטם ליכא בבהמה ואינו כוחל: וליכתבינהו לכולהו מומי דשייכי בחד א' באדם ליכתוב ביה גיבן וחרוס ולכולהו מומי: והנך דליתנהו. ביה כגון קלוט וחוטין ליכתבינהו באידך בבהמה ולא ליכתוב בה תו מכל מומי אלא גרב וילפת. ולילפי מהדדי כל הני מומי דשייכי לכל חד וחד: אלא. משום הכי איכתבו תרי זמני משום דבר שנתחדש בהן אגב דאיכא בהאי

רבינו גרשום (המשך)

בעינן באדם פרסות סדוקות: גבן וחרוס דליתנהו בבהמה דגיבן זה שגביניו שוכבין וליכא לבהמה גבינין: וחרוס. זה הכוחל שתי עיניו כאחת שחוטמו שקוע ואין לו חוטם בין עין לעין. וחוטם ליכא בבהמה ואינו כוחל: וליכתבינהו לכולהו מומי דשייכי בחד א' באדם ליכתוב ביה גיבן וחרוס ולכולהו מומי: והנך דליתנהו. ביה כגון קלוט וחוטין ליכתבינהו באידך בבהמה ולא ליכתוב בה תו מכל מומי אלא גרב וילפת. ולילפי מהדדי כל הני מומי דשייכי לכל חד וחד: אלא. משום הכי איכתבו תרי זמני משום דבר שנתחדש בהן אגב דאיכא בהאי

אמר רבא לא שנו כו'. יש גירסא אחרת בספרים לבד גירסת הקונטרס: **בבהמה** אסור באכילה. פי' בקונטרס דלא מהני ליה שחיטה מטעם נפל משמע דאיירי כשיצא לאויר העולם ואי אפשר לומר כן דבפ' המפלת (נדה דף כד.) מוקי לה בנמצא במעי אמו דלא מיתתרי לרב בשחיטת אמו ושמואל פליג עליה התם ושרי ליה בשחיטת אמו אבל בילא לאויר אסור אפילו לשמואל ופריך רב שימי התם ממתני' דהכא ופירש שם בקונטרס [2] אתרוייהו פריך לרב ושמואל דהך ר' חנינא בן אנטיגנוס גבי מומי בהמה [3] מתניא ומיפסל ליה לגבוה מכלל דלהדיוט שרי והקשה עליו ר"ת דבהדיא תני ליה הכא גבי מומי אדם אלא לרב דוקא פריך דאמר באשה אינו ולד [4] [אלמא] דלא חיי ומדפסל ליה הכא לעבודה מכלל דחיי וכן משמע לרב דוקא פריך: [5] **סבי** שמש. מפרש בגמרא סבי שמש כדפי' בקונטרס שמונה את השמש ואינו יכול לרחוץ מקוש שהחמה זורחת שם [6] וסבי הוא לשון [7] חסוכי שמש שנמנע ממנו אור השמש: **ושנשרו** ממנו ריסי עיניו. משמע שקורא ריס לשערות שרגילים להיות נושרין מרוב דמעה כי ההוא דרבן גמליאל בחלק (סנהדרין דף קד:) גבי בכה תבכה וזימנין דקרי ריס עור המקיף את העין כי ההוא דפרקין דלעיל (דף לח.) ריס שנקב ושנסדק ומפרש תולא בלא דעייה: מחוי

מאי איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן איכא [6] משום אחולי עבודה מומא מחיל עבודה דכתיב [1] מום בו ולא יחלל שאינו שוה בזרעו של אהרן לא מחיל עבודה מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין איכא בינייהו עשה: כילון [2] דדמי רישיה לאכלא: לפתא דדמי רישיה [3] (פ) לגדגלידא דליפתא תנא [4] וצוארו עומד באמצע ראשו: מקבן דדמי רישיה למקבן [5]: ושראשו שקוט מלפניו: וסקיפת מאחוריו [6] כדאמרי אינשי שקיל פיסא תנא [7] וצוארו שקוט ושמוט שקוט דחביא מחבא שמוט דאריך ושמוט: ובעלי חטרות ר' יהודה כו': דאית ביה עצם כולי עלמא לא פליגי [8] דפסלא כי פליגי דלית ביה עצם מר סבר [9] הא אינו שוה בזרעו של אהרן ומר סבר [10] קרקורא דבישרא בעלמא הוא: הקרח פסול: אמר רבא ל"ש אלא [11] שאין לו [12] לאחריו ויש לו לפניו אבל יש לו לאחריו כשר וכל שכן שיש לו לאחריו ואין לו לפניו ואיכא דמתני אסיפא ואם יש לו ה"ז כשר אמר רבא לא שנו אלא שיש לו לאחריו ואין לו לפניו אבל יש לו בין לאחריו בין לפניו פסול וכל שכן שיש לו לפניו ואין לו לאחריו [13] ודאין לו כלל דפסול

מאי איכא בין כהן הנפסל במום גמור לכהן הנפסל משום שאין שוה בזרעו של אהרן דהיינו כילון וליפתן וכל הנ': **משום מראית העין.** [14] כגון הנך דקחשיב במתני' משום מראית העין שמאוסין לראות כגון שנשרו ריסי עיניו ושנטלו שיניו: **עשה.** מי שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר בעשה אם עבד דהכי משמע השוה בזרע אהרן הוי כהן ויעבוד שאינו שוה לא יעבוד ולאו הבא מכלל עשה עשה: **נאכלה.** לכסוי של חבית [15] (מלמעלה) אחד מלמעלה ורחב מלמטה וחבירו בסנהדרין בפ' זה בורר לו אחד (דף כח:) כי אכלא לדגא: **לגדגלידא דליפתא.** לראש הלפת שראשה רחב והולכת וכלה למטה: **נאחלא הראש.** שראשו בולט לאחוריו כלפניו: **נמקבא.** לקרדום שערפו עגול וקלר ברוחב: **שקוט מלפניו.** שראשו משופע מלפניו באלכסון כעין כלי של גגר שקורין בשגו"ג: **מאחוריו.** שגובה ראשו חסר [16] מאחוריו: **שקיל פיסא.** שנראה כמי שניטל ממנו חתיכה: **דחביא מיחבא.** שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שראשו שמוט אשלויישי"ד: **קרקורא.** חתיכה: **לא שנו אלא שאין לו.** שיטה של שער מקפת מאזן לאזן לאחריו ויש לו לפניו: **אבל יש לו לאחריו ולפניו כשר וכל שכן שיש לו לאחריו ואין לו לפניו.** דטפי הוי ניר בשיש לו לאחריו ולא לפניו יותר מכשיש לו סביב כל הראש ונאמנע הוי קרח: **ואיכא דמתני לה אסיפא.** דמתני' לא שנו דיש לו כשר אלא שיש לו לאחריו שיטה מקפת מאזן לאזן ולא לפניו אבל יש לו נמי לפניו פסול וכ"ש שאין לו כלל: **ובנגעים.** שעייסה זבות וזוגלות מים: **נכסין חגיגה.** במתני' (מה:) הקפה והנסין והחרם: **ובנגעים אילטריכא ליה.** דלא תנן: [17] **ומהו דתימא הו'.** כלומר והנך נמי אילטריכו דמהו דתימא הא דפסיל להו במתניתין משום מראית העין פסיל להו ולא עברו בעשה אי פלגי להכי אשמעינן רבי יוחנן דמשום שאינו שוה בזרעו של אהרן: **ריסי עיניו.** שערו שבצבת העין: **והוא הדין לגולגו.** מבעלי חטרות ואילך [18] דסד"א הא דאפיקנא ממי שאינו שוה בזרעו של אהרן לעיל לא קאי אלא אכילון וליפתן ומקבן והנך דבבא קמייתא: **והא כל הילא דאילא אחריתי משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא ושניטלו שיניו הו'.** ומהאיא ידענא דריסא דתנא מראית העין לא קאי אלא אנשרו ריסי עיניו דאי אכולהו קאי למה ליה למיהדר ומיתנא. אלא הא דאתא ר' יוחנן: **לאפוקי מהאי פגא אחא.** דלא פסיל להו אלא משום מראית העין וקמ"ל רבי יוחנן דהלכתא כמתניתין דפסלא להו משום דאין שוין בזרעו של אהרן: **הכהנים.** וערכו בני אהרן הכהנים (ויקרא ו): **לרבות את הקרחנים.** שכהנים לעבודה. על פסוק זה מלאתיה בתורת כהנים [ויקרא פרק ו]: **מתני' גדיים.** שורליל"ש: **שגדינין שוכנין.** שעערות גדייו גדולים ומוטלין על עין [19] פניו: **גמ' גדיים הרבה.** שפני גבות עייניו מלטרפות ואין הפרש חלק בין זו לזו: **זהו מדרש או גבן.** והכי קאמר [20] זהו אי גבן האמור בתורה (ויקרא כא). ור' דוסא פליג עליה ולא דרים אי: **למימרא דחיי.** מי שיש לו ב' גדין ושתי שדרלות דפסיל [21] ר' חנינא בן אנטיגנוס: **אינו וולד.** ואינה טמאה לידה: **אסור באכילה.** כנבילה דנפל הוא וכמת דמי ולא מהניא ליה שחיטה: **כבר רמז ניהליה.** במסכת נדה [כד.]: **שימי אח.** חכם גדול כמותך [22] אינו יודע לתרץ מתני' דמשמע חיי לאו בשני [23] גדנין ממש קאמר אלא שדרלתו עקומה [24] ומיחזי כגדין ושדרלות הרבה וכי קאמינא אלא בשני גדין ממש: **מתני' [25] הכוחל שפי עייניו לאחת.** שאין לו כלל חוטם בין שתי עייניו וכשהוא כוחל עייניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין ואין החוטם מעכבו: **שפי עייניו למעלה.** כדמפרש בגמרא [מל.]: **סבי שמש.** שאינו יכול להסתכל כנגד החמה: **וגדן וליירן.** מפרש בגמ' [שם]: **ריסי עייניו.** שערות שבצבת עייניו: מפני מראית העין. אנשרו ריסי עייניו קאי: **גמ' שקוע.** למעלה בין עייניו: **סולד.** רש"י ס' שקצר באורכו: **בולט.** נסתמו נקביו: **נוטף.** אורך ותלוי מלמטה משפתו: **הפלגתה.** יותר מדאי אמרת [26] אע"פ שאינו משוקע כל כך הוי חרוס: המזיין

מסורת הש"ס

א) [מיי' פ"ח מהל' ביאת מקדש הל"א]
ב) [מיי' שם הל"ב]:
ג ג) מיי' שם הל"י:
ד ד) מיי' שם הל"ח:
ה ה) מיי' שם הל"ו:
ו ו) מיי' שם הל"י:
ז ח) מיי' שם הל"ד:
ח ט) מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל"י:
ט י) מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הל"ו טוש"ע יו"ד סי' יג סעי' ו:
י כ) מיי' פ"ח מהל' ביאת מקדש הל"ז:

לעזי רש"י

בשגו"ג [בישאגו"ד]. כלי של גגר שחותך משני צידיו.
אשלויישי"ד [אישלוישיי"ד]. לנקוע.
שורציל"ש. גבות-עיניים.
רטיי"ה. מכורץ.

שיטה מקובצת

א) איכא בינייהו משום: ב) רשיה לגודגלידא: ג) תנא. גליון פי' עוד מום אחר יש ד) שלא נזכר במשנה: ה) מאחוריו תנא שקוט מלפניו וסקיפ' מאחוריו כדאמרי: ו) פליגי דפסול כי: ז) אלא שיש לו בין לפניו ובין לאחריו אבל אין לו כלל כשר וכ"ש שיש לו כו' אבל רש"י לא גריס כן: ח) לאחריו וכ"ש שאין לו: ט) ליה ואשמועינן דבלגגין אלא כולה איצטריכא מהו דתימא משום מראית העין כך הנוסחא בדפוס ווינציאה וג"ב ס"א ליה לאשמועינן מהו דתימא משום מראית העין כו' וכן גריס רש"י והוא הגירסא אשר בדפוס: י) דאיכא למהדר: יא) גבן עיין בערוך ערך גבן שני ושלישי: יב) העין כל תי' כגון נמחק: יג) חסר ס"א חדוד מאחוריו: יד) מה"ד מהו: טו) על עייניו הס"ד: טז) קאמר מתני' זהו: יז) דפסיל ליה ר': יח) כמותך ואינך יודע: יט) בשני גבין ממש: כ) עקומה כזה כך הולכות צלעותיו וחוליותיו: כא) ד"ה הכוחל עד סופו בס"א הכל מחוק: כב) בקונטרס דאתרוייהו פריך: כג) בהמ' מיתני ומדפסיל ליה: כד) מה"ד שכי שמש אות ס' נמחק: כה) שם ושכי אות ס' נמחק: כו) חשוכי שמש:

ל) ומפי' רגמ"ה כאן ד"ה ומנא משמע דמפרש דהכניסת הוא פירוש למתני' וכ"מ מד' הרמב"ם בפ"א מהלכות ביאת מקדש הלכה ל' ע"ש.

רבינו גרשום

באדם הכילון כו'. לא פסילי מדאורייתא אלא משום דבעינן איש ששוה בזרעו של אהרן: מאי איכא בין שאין שוה לזרעו ומשום מראית העין. דמשום מראית העין הוי קיל מכולהו: איכא ביניייהו עשה. דכתיב מזרע אהרן הכהן מי ששוה בזרעו של אהרן ראוי לעבודה ושאינו שוה אין ראוי לעבודה והיינו לאו הבא מכלל עשה עשה. למראית העין אפילו איסור עשה ליכא: הכילון. לאכלא דדנא שהוא משופע וחד למעלה: לפתם. שדומה ראשו ללפת שרחב למעלה מכל צדדין: ותנא. כגון שצוארו עומד באמצע ראשו שהראש בולט מכל סביביו. מקבא. דדמי ראשיה למקבא שבולט לחוץ וכן הערוף מאחוריו ולצדעיו שוה ראשו ודומה לפטיש שיוצא מלפניו ומלאחריו והיינו מקבא כגון ותשם את המקבת בידה: שקוט מלפניו. שראשו בולט הרבה לפניו: ושקיפה מאחריו. שדומה כמי שנתחך ממנו חתיכה מאחריו והיינו שקיל פיסיא: דחבים מיחבם. שצוארו משוקע בין כתיפיו ושמוט דאריך צוארו ודק ובולט פרצופו הרבה לחוץ: בעלי חטרות. שלועזון חלדרובא: קורקורא דבשרא. היינו חלתול בעלמא: והזבלגנין. איכא דאמרי שיש לפלוף בעינו. וא"ד שיוצא דיורו: קרחנין וננסין תנינא במתניתא ומאי קמ"ל ולשמעינן זבלגנין גרידא: כולהו איצטריך ליה דמהו דתימא משום מראית העין נינהו קא הדר ותני מלמד דלא אמרינן תנא חדא וה"ה לכולהו. ומאי קמ"ל ר' יוחנן: אלא הא קמ"ל לאפוקי מהאי תנא כו': הכהנים. והקריבו בני אהרן ואמאי כתיב הכהנים לרבות את הקרחנין: אין לו בגבינין. גבות עינים: כל שגבייניו שוכבין. שהן גדולות ותלויות על עייניו: רבא אמר זהו גיבן האמור בתורה דקאמר זהו מדרש או גבן האמור בתורה כלומר דמאו מרבי אין לו אלא גבין אחד: באשה אינו ולד. דלא חיי: בששדרתו עקומה דמיתחזיא כשתי שדרות. והיינו דקאמר ר' חנניה כל שיש בו ב' גבין וב' שדרות הוי מום אבל ב' שדרות ממש לא: חוטמו שקוע. בין עייניו: סולד. שנכתר ראש חוטמו למעלה: בולט. שסתומין נקבי חוטמיו: אמרו לו הפלגתה. כלומר חלקתה על דברי חכמים כלומר דרבנן סברי

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם:
ויקרא כא כג
2. וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתָּחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֶר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ:
ויקרא א ח
3. אוֹ גַבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְבֵלֻל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אֶשֶׁךְ: ויקרא כא כ
4. כִּי כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ:
ויקרא כא יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' דדמי ריסיה לגלגלידא דליפתא: (ב) שם דאיכא מיהדר ומיתנא ומיטלו כל"ל ותיתנם קא הדר ותני נמחק: (ג) שם כמשנה אין לו נגיעין אין כל"ל ותיתנם אלו נמחק: (ד) שם רבי דוסא אומר כל שגבייניו שוכבין ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר מי שיש: (ה) רש"י ד"ה הפלגתה כי' מדאי אמרת אלא אע"פ:

מוסף רש"י

בבהמה אסור באכילה. אם נשחטה אמו ונמצא במעיה, וכל שכן יצא לאויר העולם, דנפל הוא ונבלה (נדה כד.). שימי אח. אתה הוא המקבא לי, בתמיה (מנחות כט.) אתה הוא שימי חכם גדול ומקבא לי דבר זה, ויש אומרים רב לא היה זוקף עייניו אלא כוכבו כל שעה משום נגיעות (שם קי.) בכמה דוכתין אמרמן דמהדר ליה רב כהי שימי אח, ונראה בעיני משום דבר בריה הוא וקאמר ליה הכי משום חביבותיה, כלומר אתה יודע להשיבני, ואני שמעתי שמועת נגיעות היה בו בכל שלא היה זוקף עייניו למעלה הלכך לא היה מכירו, ולא נהיראל לי, שהרי לא מצינו שאמר רב כך לשום אדם אלא לזה אמר כן בכמה מקומות, כאן ובמנחות (שם), ועוד שמעתי משום דחריף הוה ותמיך ליה כי ההיא דאמר (תענית ט:) דחמנא ליזבזבא ממיסופיה דרב שימי, ולא היא דהתם רב שימי בר אשי הוה ודמיק ליה לרב פפא (נדה כד.).

רבינו גרשום (המשך)

קמ"ל משום דשאינו שוה בזרעו של אהרן: ואמאי מספקא לן דמשום מראית העין: מהו דתימא תנא חדא. משום מראית העין וה"ה לכולהו להכי קמ"ל ר' יוחנן דמשום דאינו שוה הוא: והיכי מצי למימר תני חדא: דהיכי מצי למימר תני חדא ולא ה"ה לכולהו והא כל היכא דאיכא למיהדר ומיתנא משום מראית העין

ה) [גי' ר"ג ורש"י למקבא], ו) [גי' הערוך קדקדל פי' מלמולן], ג) [לקמן מה:], ד) ל"ל מיתנא דקתני ושנשרו כו' ל"ק, ה) ל"ל דקא הדר כו' ל"ק, ו) נדה כד., ז) [נדה כד.], ח) [מנחות כט. עמ"ש עה"ג], ט) [במשנה שבמשניות מי' זוגלום ז"ל הרב מברטנורא' זגדום דום בלשון רומי שנים וכו' וכן גי' הערוך ערך זגדום], י) ל"ק מ"ז, כ) נ"ל דסד"א הא דאפקינן לעיל ממי שאינו כו' אל אהרן לא קאי כו' ל"ק, ל) ל"ק,

---

דחזיין למעלה. שעומדות במקומן בסדר אבל כל שעה רואות למעלה: חדר למטה עלייה למעלה: **דקיימן למעלה.** בגובה המלא שלא כשאר בני אדם: **וקיימן כסדרן.** כלומר כ) והיינו מ) עומדות במקומן בסדר אבל רואה את החדר ואת העלייה (ד) שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה: **בעינו.** תבלול בעינו דהוה ליה למכתב דק תבלול ואנא ידענא דלא שייכא אלא בעין: **איש עור.** מריבויא דאיש: **עור.** משמע שיטלו עיניו ולית[ה] כלל: **מחסורייהא.** שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת: **דק.** טייל"א מחסרת המראה ואינו ניטל (יא): **מבלביליתא.** לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור כ) ואינו מקלר מ) המראית כלל: **משוייתא.** שמשונות במעמדן כגון למעלה או למטה או רואה חדר ועלייה כאחת: **לחיותא.** דאינו רואה יב): **אחיא מאיש.** יג) דהני חוורוור והמים הקבועין בהיותא שינהו ומפיק להו תנא דברייתא מאיש: **סבי שמש פני רב יוסף סני שמש.** שגנא את השמש ואינו יכול לראות מקוס שמתה זורחת שם: **חד מדידהו וחד מדידן.** שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושבין נגדי ועין אחת שלי. רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות: **שכבנא.** שגביניו ארוכין ושוכבין על עיניו: **תרוטות.** עגולות: **ולירניות.** עגולות יותר מתרוטות: **דומעות.** מעט: **דולפות.** יותר מדומעות: **עורדות.** יותר מדולפות כמו (משלי כז) דלף טורד: **פגא אף הזריין ולופין והסומין.** הוי מוס דמזורדן עיניו יד): **והא גבי מומין פני לחו.** להאי תומיין מי הוי מוס והא לא פסיל ליה מתני' אלא משוס מראית העין: **איספייר גרדומי.** שרשין לא הוי מוס אלא משוס מראית העין: **מתני' מאבריו.** כגון ידיו ורגליו ושוקיו: טו) **לימס לימע.** יז) במתני' מפרש לה: **לספוג.** שכוולות וסתומות: **גמ' עשר אמות.** קס"ד באמה שלו: **בעל מום.** דגופו גדול מזרועותיו דהא כל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמתו: **באמה של** יח) **קרש קאמינא.** דהיינו עשר אמה באמה של יט) קרשים לאורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה. והא דאמרן בפירקא דלעיל (דף מ.) אמת יתירה על של משה חלי אצבע לאו בשל משה ממש קאמר דודאי של משה היתה יתירה מאד כ) על אותה של קדש שתיקן משה: **באצבע קטנה.** אם חוטמו גדול לפי שאר כ) אברין יותר מדאי כשיעור רוחב אצבע קטנה הוי מוס היכי ע) משערינן ליה מודדין חוטמו לחוטס בני אדם הארוכין בגופן כמוהו: **חוזאה** (אא) . אזניו ארוכות מאד עד שתכופות למטה: **במקדש.** אלא הוי מוס: **והלמה והלימס והלמע.** ומתני' דתשיב להו (באדם מומין) פ) קאמר לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן: **זכרון.** היינו עצם התמוב בתוך הקרקעיים: זכרות הטלפיים היינו עצם שבתוך הטלפיים דזו היא כף הרגל: **ואין נפדין עליהם.** אם בהמת שאר קדשים נ) שאינה בכור אינה נפדית בכך דלא הוי מוס גמור אלא לאיפסולי: **ונפדים עליהן.** וקשיא לרב חסדא דאמר אין נפדין נא): **בריייתא דקתני** (נב) **בדעקור איעקורי.** קרניים ושרשי הזכרות ונראית גומא בראש: **רב חסדא דאיגום איגומי.** נתתכין מלמעלה ושרשיו נשארו: **ודאיגום איגומי.** מי שייך בה לפילו פסלות: **פרה.** אדומה: **יגור.** יתחוך כמו (דניאל ד) גורו אילנא: **סרגמה ועירי.** אלי ג) [דקתני] יתחוך מעילווי זכרותייהו שיש בחודו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם ואם השחרות אין מגיע עד מקום הזכרות יתחוך אבל יותר מכאן נב) פסולה: מתני'

מחוי רב הונא חד נז) **מדידהו.** ז) פירוש רב יהודה שהיה לפניו פי' בקונטר' שהיו עיניו משונות ולא פירש במה היו משונות ור"ת מפרש דרב יהודה אריך בדורו הוה דאמר בפרק המפלת (נדה דף כד:) ורב הונא אינים גולא הוה כדאי' נח) במסכת ר) תעניות פרקא דחסידים ומשום הכי לא היו עיניו נכרות קטנות כ"כ משל סתם בני אדם אבל משל רב יהודה היו נכרות שהיו גדולות הרבה ולכך הקפיד רב יהודה והיינו שינוי דעינו אחת גדולה ואחת קטנה ואע"ג דלא הוי מומא לענין אחולי עבודה עד שתהא גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז מכל מקום אין זה שוה בזרעו של אהרן: **עיניו** תרוטות. פי' בקונטרס עגולות כמו כי תרוטה בסנהדרין (דף ב קז) גבי לבנה ולירניות פירש בקונטר' עגולות יותר מתרוטות ותימה כיון דתנא קילתא כ"ש חמירתא וכענין זה קשה גבי דתנא דומעות דולפות וטורדות דולפות יותר מדומעות וטורדות יותר מדולפות ושמא איטטריך למיתני כולהו לאשמועינן דלא מיפסלי משום מומא אלא משום דאין שוה בזרעו של אהרן:

אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת: ו) [שתי עיניו למעלה] שתי עיניו למטה: ב) מה שתי עיניו למעלה שתי עיניו למטה אילימא שתי עיניו למעלה דחזי למעלה שתי עיניו למטה דחזי למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה ח) דחזאי עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה היינו רואה את החדר ואת העלייה כאחת אלא שתי עיניו למעלה דקיימן למעלה שתי עיניו למטה דקיימן למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה דקיימי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה וקיימי כסדרן נמי ורואה את החדר ואת העלייה כאחת מנא הני מילי דת"ר [1] בעינו כל מה שבעינו מכאן אמרו שתי עיניו למטה שתי עיניו למעלה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה ורואה את החדר ואת העלייה כאחת או שמדבר עם חבירו ואחר אומר ט) לי רואה תנו רבנן [2] עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא באחת מעיניו חורוור והמים הקבועין מנין ת"ל איש עור אמר רבא למה לי דכתב רחמנא איש עור דק תבלול בעינו צריכי דאי כתב רחמנא עור משום דליתנהו כלל אבל חורוור והמים הקבועין דאיתנהו ביה לא כתב רחמנא איש ואי כתב רחמנא איש משום דלא קא חזי כלל אבל מחסורייתא לא כתב רחמנא דק ואי כתב רחמנא דק משום דמחסרן אבל מבלביליתא לא כתב רחמנא תבלול ואי כתב רחמנא תבלול משום דמבלבלן אבל משום משנייותא לא כתב רחמנא בעינו אמר רבא הלכך כל מחמת כהיותא אתיא מאיש מחסורייתא מדק מבלביליתא מתבלול משנייותא מבעינו: סבי שמש: תני רב יוסף סני שמש זגדיין מחוי רב הונא חד מדידן וחד מדידהו ואיקפד רב יהודה מיתיבי שכבנא י) שגבינו שוכבים זגדום יא) אחד שחור ואחד לבן תנא כל זוגא דלא שוי להדדי זגדום קרי ליה הצירן יב) [3] עיניו תרוטות וצירניות דומעות דולפות יג) טורדות תנא יד) הזדיר והלופין טו) והתמיר זויר דמזור עיניה לופין דנפישין זיפיה יז) תמיר שתמו זיפין והני גבי מומין תנו להו והתנן שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין לא קשיא הא דאשתיור גרדומי הא דלא אישתיור גרדומי: **מתני'** [4] עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז יז) גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו יח) חוטמו גדול מאבריו או קטן מאיבריו (ט) יט) הצומם והצומע איזהו צומע כל יא) שאזניו קטנות והצומם כל שאזניו דומות לספוג יב) שפתו יג) העליונה עודפת על התחתונה (יג) התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום יד) יד) ושנשרו שיניו פסול מפני מראית העין: **גמ'** אמר רב יד) משה רבינו עשר אמות היה שנאמר [3] ויפרש את האהל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתיב [4] עשר אמות אורך הקרש אמר ליה רב שימי בר חייא לרב יד) אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו טו) אמר ליה שימי טו) באמה של קרש קאמר: חוטמו גדול כו': תנא כאצבע קטנה: הצימם יז) והצימע: תנא אף יח) הצימם לא הוו ידעי רבנן מאי צימם שמעו לההוא טייעא דהוה קאמר מאן יט) דבעי צימם ואישתכח גדיא חזיזא כ) אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח תניא נמי הכי יש דברים שהן כמומין ואינן (יג) כמומין ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה ואלו הן עז שאין לו קרנים ורחל שיש לו קרנים והצימם והצימם יג) והצומע אמר רב חסדא אמר יד) כ) אמימר כא) נטלו קרנותן וזכרותן עמהן פסולה ואין טו) פודין עליהם נטלו טלפיים וזכרותם עמהן טז) פסולין ונפדין עליהם מיתיבי כ) נטלו קרניין וטלפיין וזכרותן עמהן יז) פסולין ונפדין עליהן לא קשיא הא דאיתעקור איתעקורי ·הא דאיגום איגומי ודאיגום יח) איגומי פסול ורמינהו כ) פרה כב) שקרניה וטלפיה שחורים יגור תרגמה זעירי מעילוי יט) זכרות: מתני'

יא מיי' פ"ח מהלכות מעשה מקדש הלכה ד:
יב ב מיי' שם הלכה ו:
יג ג מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ב סמג עשין קיא טור"ד סימן שט:
יד ד מיי' פ"ח מהלכות מעשה מקדש הלכה יד:
טו ה מיי' שם הל' ז:
טז ו מיי' שם הלכה ג:
יז ז מיי' שם הלכה ח:
יח ח מיי' שם הל' ח:
יט ט מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ד טור שם:
כ כ מיי' פ"ח מהלכות פרה הלכה ה:

שיטה מקובצת

א) למטה דחזי עינו: **ב)** אומר כי רואה: **ג)** זגדום שבגיניו אחד: **ד)** הצירן תנא עיניו: **ה)** והלופין התימין זויר דמזור' תי' והתמיר נמחק: **ו)** דזיפה תומיין שתמו דזיפי והני גבי מומין תני להו: **ז)** מאבריו הצמם והצמע ס"א הצימם והצמע: **ח)** מום רשנטלו שיניו: **ט)** שימי את באמה של קדש קאמינא: **י)** הצימם. ס"א הצימם והצמע תנא אף הצימם לא הוי ידעי רבנן מאי הצימם כו' וכן גירסת הרגמ"ה: **יא)** מאן בעי צימם: **יב)** חזיזא הוזיא אמר רב: **יג)** והצימם והצמע: **יד)** אמר אבימי נטלו קרנים וזכרותן: **טו)** ואין נפדית עליהן: **טז)** עמהן פסולה ונפדית עליהן: **יז)** עמהן פסולה ונפדית עליהן: **יח)** דראיגום איגומא מי פסלא ורמינהו: **יט)** מעילוי זכרותייהו: **כ)** כלומר ואינון עומדות: **כא)** ניטל כולו הס"ד: **כב)** רואה כלל הס"ד: **כג)** מאיש דקתני חוורור והמים הקבועין וכהיותא דהני חוורור נינהו: **כד)** עיניו שאינו יכול לנוח אלא משוטטות ע"כ ל"א דעמיק ופתח כל שעה הס"ד ומה"ד דנפישן זיפיה שארוכין שערות שבבת עינו הס"ד ומה"ד תמי שאין לו שיער בבת עינו: **כה)** מה"ד הצימם והצימע ה"ג: **כו)** תיבות במתני' מפרש לה נמחק: **כז)** של קודש: **כח)** של קודש: **כט)** היתה גדולה מאד אלא על: **ל)** שאר אבריו יותר: **לא)** חזיזא הוזיא אזניו: **לב)** קדשים היא שאינה: **לג)** אין נפדית הס"ד: **לד)** בדעיקור איעקורי הקרניים כו' דרב חסדא: **לה)** מכאן מפסלה הס"ד: **לו)** חד מדידן פי' ר"י שהיה יושב לפניו: **לז)** כדאיתא בפרק בני העיר ואע"פ שהיה אינישי גוגא לא היו:

רבינו גרשום (המשך)

לא קשיא. הני דמוסיף תנא ברא הא דאישתייר גרדומי כלומר אע"ג דנשתייר עיקרו פוסל: והא. דמתניתין דלא אישתייר מגרדומי כלל: שימי באמה של קודש קאמינא. דהוה משה רבנו י' אמות באמותיו שלו לא היה אלא ג' אמות שלו כדרך כל אדם שגבוה ג' אמות שלו: תנא עד כעובי אצבע קטנה. הא קטן או גדול הוי מום: דומות לספוג מקובצות ביחד: גדיא חזיזא. שאזניו תלויות לו למטה: וזכרותו עמהם. העצם שבפנים פסולה להקרבה: הא דאיגום איגומי. דנשתייר מקצת מזכרותן אין נפדית עליהן:

עין משפט נר מצוה

יא מיי' פ"ח מהלכות מעשה מקדש הלכה ד:
יב מיי' שם הלכה ו:
יג מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ב סמג עשין קיא טור"ד סימן שט:
יד מיי' פ"ח מהלכות מעשה מקדש הלכה יד:
טו מיי' שם הל' ז:
טז מיי' שם הלכה ג:
יז מיי' שם הלכה ח:
יח מיי' שם הל' ח:
יט מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ד טור שם:
כ מיי' פ"ח מהלכות פרה הלכה ה:

תורה אור השלם

1. אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מָרוֹחַ אֶשֶׁךְ: ויקרא כא כ
2. כִּי כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ:
ויקרא כא יח
3. וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
שמות מ יט
4. עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וָחֵצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
שמות כו טז

הגהות הב"ח

(א) במשנה הצמם והצמע ליחו למע שלוניו קטנות והצמם שלוניו כל"ל ותיבת כל נמחק: **(ב)** שם והתתחונה עודפת: **(ג)** גמ' שהן כמומין ולין מומין כל"ל ולות כ' נמחק: **(ד)** רש"י ד"ה וקיימן וכו' ולא העלייה כאחת שעינו:

לעזי רש"י

טייל"א. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

רבינו גרשום

אע"ג שאינו שוקע כ"כ שיכול לכחול ב' עיניו כאחת אלא פחות שוקע הוי מום. וקיימן כסידרייהו דחזי משתיהן במקום אחד: בעינו. דכתיב או תבלול בעינו: דליתנהו כלל. לעיניה: אבל מחסורייתא. שנפחת קצת ממראות עיניו כתב רחמנא דק והיינו מחסוריתא אבל מבלביליתא לא. שמבולבל לבן בשחור: אבל בשנייותא. שמשונה מראה עיניו: כהיותא. שאינו רואה כלל: סבי שמש. תני רב יוסף היינו סני שמש שאינו יכול להסתכל בשמשו: זגדים מחוי רב הונא חדא מדידן וחדא מדידהו. היינו שעינו אחת בריאה דומה לשלנו והאחרת דומה לאותן שעיניהם משונות: ואיקפד רב יהודה. מפני שהוא היה כן. וגרם שכביא הצירי: טרוטות. עגולות: צירניות. שעגול אותו מקום שהעין מונח בו: דולפות. יותר מדומעות: עורדות. שדולפות בלא הפסק. ואיכא דאמרי טורדות שאין יכול לעצום עיניו אלא בטורח גדול למ"ה. זיווי דמזוורן עיניה. מטמרין עיניו: לופין. דנפיש זיפי שריסי עיניו גדולות: והתימין שתמו זיפין. דלית ביה ריסי עינים כלל:

ואין שותין מים בפני רבים. פירש בקונטרס דלרך ת"ח להיות לנוע באכילה ושתיה והא דאמר בסוף כיצד צולין (פסחים דף פו:) דלרב הונא בריה דרב נתן אשתי כסא בתרי זמני ולא מהדר אפיה וקאמר התם כלה תנן משמע התם שדרך לשתות בפני רבים בלא חזרת פניו היינו בשעת סעודה דומיא דכלה והכלות דרך ארץ [1] אמרינן דברבים הופך פניו לצד אחר ושתה מים נראה דנקט מים לפי שאין רגילין לשתות כולן מים אלא הצמא בלבד אבל שאר דברים רגילין לשתות יחד ור"ת אומר דה"ק דאפילו לאותן הלנועים שלא לשתות מים בפני רבים לא ליהוי לנוע להטיל מים שמא ימתין ויסתכן: **אימתי לא יהיה בך** עקר ועקרה בזמן שבבהמתך. תימה היאך יכולין להשיס עצמן כבהמה בהטלת מים שהיו לריכין לצאת חוץ מן המחנה ולהרחיק ג' פרסאות כדאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף עה:) דאין נפנים לא בצדיסס ולא לפניסס אלא לאחריסס ושיינו אפילו בקטנים דבפרק מי שמתו (ברכות דף כה.) מוקמא ויתד תהיה לך מחוץ למחנה וילאת וגו' בקטנים: **שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום בזמן שאתה משים עצמך כבהמה.** פירש בקונטרס שלא תהא עקורה כשאתה מתפלל על בניס ונראה לכל תפלה קאמר כדאמר [2] שאין העולם מתקיים אלא במי שמשיס עצמו כבהמה כדכתיב אדם ובהמה תושיע ה' ובמי שמשיס עצמו כמי שאינו כדכתיב (איוב לו) תולה ארץ על בלימה (חולין דף פט.):

לא ישתין אדם מים לא על (גבי) [כלי] חרס ולא על גבי מקום קשה. הכי מוקמינן דוקא בבגל דלאמר טעמא משום דהני מודרי דבבל מהדרי מיא לעיטס שעל נהר פרת דדרך המיס ללכת דרך הילוכס לעין עיטס דפרת מתערב בכל מימות שבעולם דלאמר לקמן בפ"ט (דף נה.) הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם ואפילו עינאתא דמדליא אמרינן לקמן דהנהו סולמי דפרת נינהו ובסוכה (דף נג.) נמי אמרינן דבריון פורתא [3] ובגבי מיא הנהו סולמי דפרת הוו ואע"ג דסולמי דפרת מתערבין בכל מימות שבעולם אין לאסור אלא שבבבל כדפרישית שדרך הילוכו של פרת מתערב בעין עיטס והוה משמע מכאן דפרת הולך מבבל לא"י אבל שאלתי לאחד מא"י ואמר לי שיורד מא"י לבבל וכן מוכח לקמן בפ"ט (דף נה:) דאמרינן מערה במערבא סהדא רבא פרת וכן פירש שם בקונט' וחזו דוחק לומר דאפילו הולך מבבל לא"י ניכר כשגדל הנהר מחמת רוב גשמיס ומתרבה הנהר לאחוריו מתוך רבוי המיס: **האי איתתא לא תיקום להדיא באפי ינוקא.** לע"ג שאינה מגלה עצמה איכא חופפא כשהיא מטילה מיס והתינוק עומד בפניה דהא אין דרך אשה לגלות עצמה לפניה לא לקטנים ולא לגדולים כדמוכח בפ' מי שמתו (ברכות דף כג:):

לידי הדרוקן בו' לידי ירקון. משמע דהדרוקן וירקון תרי מילי ניינהו ומיהו נראה שהם ענין אחד דאמרי' ביבמות (דף ס:) העבירום לפני לין כל שראויה לגיאה פניה מוריקות דאמר שמן לעבירה הדרוקן[5]: בעל

מתני' [4]דדין שוכבין כשל אשה כריסו צבה טיבורו יוצא [2]נכפה אפילו אחת לימים רוח [6] קצרה באה עליו [3]המאושבן ובעל גבר: **גמ'** אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא [3] משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים [3] ותניא נמי הכי משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמצא כריסו צבה שמואל איצטריך ליה בשבתא דרגלא נגדו ליה גלימא אתא לקמיה דאבוה א"ל אתן לך ד' מאה זוזי וזיל אהדר עובדא את דאפשר לך דלא אפשר ליה ליסתכן מר בר רב אשי [7] איצטריך אגודא גמלא אשתין אמרו ליה חמתך קאתיא אמר להו באודנה ותיפוק לי משום עלקא בשותת ת"ר שני נקבים יש בו באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום בשעה שאדם נצרך אם נקבו זה לתוך זה נמצא [8] עקר אמר ר"ל מאי דכתיב [1]לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך אימתי לא יהיה בך עקר בזמן שבבהמתך אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר [9] מן התלמידים ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה אמר רב פפא לא ישתין אדם מים לא על [3] כלי חרס ולא על מקום קשה [6]דאמר רב הני [4] מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם אמר אביי [4] הא איתתא לא תקום להדיא באנפי ינוקא אגיסא לית לן בה [3]תניא רשב"ג אומר עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא אדם לידי ירקון אמר [3] רבה בר רב הונא אמר רב קטינא אמר ריש לקיש דם רבה שחין רבה שכבת זרע רבה צרעת רבה צואה רבה הדרוקן רבה מי רגלים רבין ירקון רבה: רוח קצרית באה עליו מאי ניהו [4]תנא רוח בן נפלים באה עליו: המאושבן ובעל גבר: תנא משובן בביצים ובעל גבר בגיד תנא [3] משובן זה הקיין הגרבתן זה בעל קיק [3] קיין בביצים גרבתא בגיד ועד כמה מחוי רב יהודה עד רכובה תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר עד רכובה פסול למעלה מן [10] רכובה כשר איכא דאמרי עד רכובה כשר למטה מן הרכובה פסול: **מתני'** [7]אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת (a) [11] הרי זה [2]מרוח אשך האמור בתורה רבי ישמעאל אומר כל (b) [11] שנימוחו אשכיו ר"ע אומר כל שרוח באשכיו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין: **גמ'** קשיא ליה לרבי ישמעאל [11] הא חסר אשך מיבעי ליה תני שנמרחו אשכיו קשיא ליה לרבי עקיבא האי ממרוח אשך מיבעי ליה תני שהרוח באשכיו [3]קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס האי רוח אשך מיבעי ליה תני שמראיו חשוכין קסבר [3]גורעין ומוסיפין ודורשין היינו כושי רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני כושי: **מתני'** [7]המקיש בקרסוליו ובארכבותיו ובעל

מתני' דדין שוכבין. גדולים: **נכפה.** נופל מחמת חולי: **אחת לימים.** שאינו נופל [11] אלא פעם אחת לימים שתבא לזמן קבוע: **רוח קצרה.** רוח שד: **מאושבן[11].** ביציו גדולים: **בעל גבר.** גידו גדול: **גמ' ואין שותין מים.** דדרך תלמיד חכם להיות לנוע באכילה ובשתיה אבל להטיל מים לא ליהוי לנוע שמא ימתין ויסתכן: **איצטריכא ליה.** להטיל מים: **בשבתא דריגלא.** שלשים יום קודם הרגל דשוחלין ודורשין בהלכות הרגל כדאמרינן במגילה (דף ד.): **נגדו ליה גלימא.** פרסו סדין בינו לבין העם: **אהדר עובדא.** דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו צניעות: **את דאפשר לך.** לפרוש סדין לפי שאשוב אתה: **ואי ליסתוך** אינם אחרינא דלא אפשר ליה וימתין עד שילכו העם [3] ויסתכן ויהא עקור: **תמקן.** חמותך: **באודנה.** אפילו בתוך אזנה היימי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין וכ"ש בפניה: **ותיפוק לי משום עלקא.** דקתני לעיל שבקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה ממאי דמשום המתנה הוה ליה דלמא עלקא שתה שקורין בגשו"ה לפיכך צבה כריסו: **בשותת.** שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן אלא שותת טיפין טיפין דולחי מחמת עיכוב שתן הוה ליה: **בזמן שבבהמתך.** שתשים עצמך כבהמה שלא תהא לנוע בהטלת מיס: **שלא תהא תפלתך עקורה לו.** וכשתתפלל [3] [על בניס] תהא נשמעת תפלתך: **כבהמה.** שלא תמתין מלהטיל מיס: **לא על [1] (גב) כלי חרס.** בתוך עציו של מימי רגליס לפי שמשליכין אותו בנהר בסמוך להס ונהרות בבל הולכין ומתעבבין[1] בעין עיטס כדמפרש: **ולא על מקום קשה.** שאינו בולעין ולפיס על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון ונופלין לנהר: **ואמר רב הונא [2]** מדורי דבבל. מקומות מדרון שבבבל: **מהדרי[3] לעין עיטס.** שבו כ"ג טובל ביום"כ כדאמרי' במסכת יומא בפרק ג' (דף לא.): **לא תיקום להדיא באפי ינוקא.** כשהיא מטלת (a) [3] אל תעמוד ממש כנגד התינוקות דמוסיפתא היא: [3] **[לגיסא].** אם לצד אחר [3] שאין משתנת בפני התינוק ל"ל בה: **עמוד.** גדולים: **החוזר.** חולי מעיים: **סילון.** קטנים: **דם רבה שחין רבה.** המרבה דם שאינו מקיז מרבה שחין: **שכבת זרע רבה.** מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו מרבה לרעת: נאלתא [3] רוח שטות ע"י שד זהו בן נפליס נייטו"ן: **הקיין.** [3] היינו משובן: **הגרבתן.** היינו מין בעל גבר: **בביצים.** שביציו גדולים: **בגיד.** שגידו גדול: **ועד כמה.** יגדל הגיד שיהא פסול: **מתני' שנמרחו אשכיו.** שנימוחו ביציו: **שהרוח באשכיו.** שביציו נפוחים: **שמראיו חשוכים.** שהוא שחור ככושי. ולא בביצים משתעי כלל: **גמ' קשיא ליה לר' ישמעאל.** כלומר להכי פליג רבי ישמעאל אמ"ק משום דקשיא ליה ג"כ דבשאין לו ביצים מישתעי קרא חסר אשך מיבעי ליה: **תני שנמרחו אשכיו.** להכי תני ר"ע שנמרחו [3] אאשכיו: **ממרוח אשך מיבעי ליה.** [3] דהא מ"ס דמרוח משמשת היא: **גורעין ומוסיפין.** גורעין מי"ת ממרוח ולא מאשך ומוסיפין מ' במקום אלף על אשך ואלף במקום מי"ת על מרוח והוי [11] מרוחו אשך: **היינו כושי.** [11] עוקמות לאוך וקרסוליו לפניס ונוקשין זה [11] לזה כשהוא מהלך. ובארכובותיו היינו אילפא שרגליו עקומות לאוך [11] ומרחיק זה מזה עד שארכובותיו מלמעלה העקומות כלפי פניס נוקשות זו לזו: בעל

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הל' ט:
כב ב מיי' שם הלכה טז:
כג ג מיי' שם הלכה יב:
כד ד מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ח
ופ"ח הלכה יב טור י"ד סימן שט:
כה ה מיי' שם פ"ח הלכה יג:

רבינו גרשום

נכפה אפילו לימים. כלומר אפילו לזמן קבוע פסול לעבודה אפילו בשאר הימים בשאינו נכפה: משתינין מים בפני רבים. דסכנה היא להעמיד עצמו ואין שותין מים בפני רבים דלא דרך ארץ הוא: ונמצא כרסו צבה נפוח: איצטריך ליה. לקטנים: נגדו ליה גלימא. להפסיק בינו לבין העם משום צניעותא: אתא א"ל לאבוהא היאך נגד גלימא: א"ל אתן לך ת' זוזי וזיל אהדר עובדא למריה. כלומר שתעמיד הדבר על הילכתו. שתשתין לפניהם בגלוי כדי שלא ילמדו ממך שלא יסתכנו להעמיד על עצמם: דאת דאית לך גלימא אפשר לך למפשט ודלא אפשר ליה דלית ליה גלימא למפשט יעמיד עצמו ומסתכן: באודנא. כלומר אפילו באודנא הוינא משתין מקמי דאיסתכן: ותיפוק ליה משום עלקה. כלומר דהאי דכרסו צבה לאו מחמת שתן הוא אלא משום דשתה עלקה: בשותת. מים שתה עלקה לא הוה שותת: בשעה שאדם נצרך. ומעמיד עצמו ניקבו: בזמן שבבהמתך כשאתה משים עצמך כבהמה שמשתנת בפני רבים לא יהיה בך עקר ועקרה: אימתי. אין תפלתך עקורה כשאתה מתפלל על עסקי בנים בזמן שאתה משים עצמך כבהמה שלא העמדת עצמך: בי מדרי דבבל. מדרונות של בבל אם משתין עליהם מהדרי המי רגלים לעין עיטם לנהר שמושך לארץ ישראל ויהיו שותין ממנו לפיכך לא ישתין אלא על מקום נמוך שיבלעו שם העין: לא תקום להדיא באנפי ינוקא. כשמשתתין משום צניעותא. אגיסא דמהדרא אפה לית לן בה: הדרקון. היינו כריסו צבה: ירקון. חולי ירקון: דם רבה. שמעמיד שאינו מקיז דם: שחין רבה. כלומר לוקה בשחין: רוח קצרות באה עליו. דתנן דהוי מום מאי ניהו נאלא רוח שטות: בן נפלים. רוח שידה שגענו: המשוכן ובעל גרב. משוכן בביצים שביציו גדולים ביותר: בעל גרב [גבר] בגיד שארוך ביותר: מחוי. רב יהודה שארוך הגיד עד הארכובה: נמרחו אשכיו. נימוחו ביציו: שרוח באשכיו. שנפוחין ביציו: שמראיו (משוכין) [חשוכין]. שהוא שחור ככושי: קשיא ליה לר' ישמעאל. אם כדברי ת"ק חסר אשך מיבעי ליה אלא תני שנמרחו. וכן קשיא ליה לרבי עקיבא מאי דאמר ר' ישמעאל וכל חד וחד בעי לתרוצי טעמיה: קסבר. ר' חנניה גורעין ומוספין ודורשין. גורעין [א"] מאשך. ומוסיפין אותו במרוח והוה ליה מראה וגורעין ח' מרוח ומוסיפין במקום א' שבאשך והוה ליה חשך והיינו מראו חשך שמראיו חשוכין: המקיש בקרסוליו ובארכבותיו. שכשהוא הולך קרסוליו או ארכבותיו נוקשות זו בזו והיינו הקישן דאמרינן בגמרא:

תורה אור השלם

1. בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבְבְהֶמְתֶּךָ: דברים ז יד
2. אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְבֻלָּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מָרוֹחַ אָשֶׁךְ: ויקרא כא כ

הגהות הב"ח

(א) במשנה כיצה אחת זהו מרוח אשך כל"ל ותיכם הרי נמתק: (ב) שם כל שנמרחו אשכיו: (ג) רש"י ד"ה לא מיקום וכו' מעלת מים אל תעמוד:

לעזי רש"י

שנשוא"ח. עלוקה. נוייטו"ן [נויטו"ם]. שדון.

מוסף רש"י

הני מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם. מדרונות שבבבל מחזירין מים הנשפכים בהן לעין עיטם שהוא מקום גבוה שבא"י, שאותו מעיין מביא מים לבית עובלת כהן גדול ביום"כ, דמתוקן במומת עוהה על גבי שער המיס, כדאמרינן בפרק יומא (לא.) עין עיטם גבוה מקרקע עזרה כ"ג אמות, והיקף מחזירין ש"ם בפרת סילונות וקולמות למעוט מן הקרקע ודרך אותן קולמות מחזירין המיס לא"י וחוזרין ונוטבין במעיינות (שבת קמה:). הדרוקן. חולי המלצה את הכרס (ברכות כה.) כרסו צבה (שם סב:). ירקון. חולי שמנו גלינו"ש (שם כה.). **צואה רבה הדרוקן רבה.** שעל שהיית נקבים הוא בא (שבת לג.). גורעין. אות מתיבה זו ומוסיפין אותה על מתיבה זו ודורשים (יומא מח. זבחים כה.).

שיטה מקובצת

a) קצרית באה: b) אבא אמר ר' יוחנן. עיין תשובת הרשב"א סימן כ': g) רבים תניא אות ר' נמחק: d) אשי הוה שקיל ואזיל אגודא דגמלא איצטרי' הוה קא משתתין: e) נמצא עקור: f) עקר שלא תהא ביתך עקור מן: i) על גבי כלי חרס ולא ע"ג מקום: h) הני מדרי דבבל: n) אביי האי איתתא: j) d) תיבות רבה אמר רב נמחק: k) ניהו נאלא תנא: m) תנא הקיין והגרבתן בעל קיק: l) תיבת קיין ואות א' מגרבתא נמחק: o) הן הרכובה: q) אחת זהו מרוח אשך: r) כל שנמרחו אשכיו: s) ישמעאל האי חסר: t) נופל תדיר אלא: u) מאושבן. ס"א משוענבן: v) העם יסתכן ויהא: w) הנך מדרי: x) מהדרי מיא לעין: y) מטלת מים [אל תעמוד ממש] בפני התינוקות תיבת כנגד נמחק: z) שאינה מכוונת בפני ותיבת משתנת נמחק: aa) הקיין בעל הקיק היינו משובענן: bb) והרי מראיו חשך: cc) שארכובותיו עקומות: dd) זה בזה: ee) לחוץ ומתרחקים זה מזה כו' נוקשות זו בזו הס"ד:

מסורת הש"ס

f) שבת קמה:, g) ברכות כה. סב: תמיד כז:, h) נ"ל קשיא ליה לרבי חנינא ג"ש אפי' רוח דאשתן שיעורא ג"ש אפי' רוח דאשתן מיבעיא ליה כו' וכן הוא בילקוט פ' אמור ל"ק, i) [ב"ש קיק: זנמים כה. יומא מח.], j) ל"ק, l) ל"ק מ"ז, m) ומתעברינן ל"ק, n) ל"ק, o) ל"ל בפלים ל"ק, p) [תני ר"ש נמרחו יעב"ן], q) עיין רש"ל, r) [זוטא פ"ו ע"ש], s) [ער' מולין ה:], t) נ"ל ופפקי ל"ק, u) [ע"ש בתוס' דיומות פ: ד"ה סימן],

בעל הפיקין והעיקל. כדמפרש וקמפרש עיקל בריש״ל כל שהוא מקיף פרסותיו כשיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו ואין ארכובותיו יא) נוקשות זו לזו שעוקמות כלפי חוץ: **פיקה יוצאה מגודלו.** חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאה מגודלו: **עקיבו יוצאה מאחוריו.** כדמפרש בגמרא ששוקו עומד באמצע רגלו שאחני הרגל יב) עומד בפנים ואחני לאחור: **רחבות כשל אווז.** שקלוטות יג) הן כשל אווז ואין ארכן יתר על רחבן: **עד הפרק.** פרק האמצעי: **למטה מן הפרק.** דהיינו לגד הנפורן שמחוברין כולן ואתכה שיהו מסולקים יד) כשר: **יפירה.** אצבע יתירה: **אם יש בה עצם פסול.** יג) הואיל ואתכה שהרי הוא מחוסר אבר (יא) שנמצא בו ואם לאו הרי כשר דלא אשיב אלא תלתות בעלמא: **ו׳ ו׳ ל״ד.** מפרש (יב) לגבי קרא בגמרא [ע״ב] אמאי נקט להו ומתני׳ לישנא דקרא נקט: **גמ׳ הקישן.** היינו המקיש בקרסוליו: **והעיקל והקילנן.** היינו פיקה יוצאה מגודלו: **בעל הפיקין והשופנר** גרסי׳: **לספות הרבה.** שאיספתרא יד) שלו שקורין קניל״ל גדולה מאד: **עריפה.** קלוסטנב״ל טו): למעלה דבריית״א היינו למטה דמתני׳: **ובנספרת על גב היד.** שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בהיא קתני מתני׳ דאשיב אבר: **אם היה בה עצם ואין [בה] לפורן.** רבותא נקט יז) אע״ג דאין בה לפורן אשיב אבר אם נספרת ע״ג היד: **מטמא במגע ובמשא ובאהל.** וכגון שיש בה בשר קצת ולא כזית דאי הוה בה כזית בשר אפי׳ אינה נספרת או אין בה עצם נמי הוה מטמא באהל דהא כזית מן המת מטמא באהל ואי לא כזית מן המת מטמא באהל ואי לא בשר כלל אפילו נספרת נמי דאשיב אבר לא מטמא באהל דאין עצמות מטמאין באהל אלא רוב מנין או רובע הקב אבל השתא דאיכא מקצת בשר מטמא אע״ג דליכא כזית הואיל ונספרת על גב היד דאשיב אבר דהכי אמרינן במס׳ נדה בפרק יולא דופן (דף מג:) האבריס אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן הנבילה ופחות מכזית מן המת: **ועולה למנין קכ״ה.** אם אין בה בשר עולה למנין קכ״ה דזהו רוב מנין אברי המת דאברי המת רמ״ח ורוב מנינו של מת מטמא באהל. ובנספרת דאי לא קיימא בשורת האצבעות לא אשיב אבר הואיל ואין בה לפורן: **רבינו הגדול.** רב: **ואינה מטמאה באהל.** ובאינה נספרת כדמפ׳ טז) דאיכא תרתי לגריעותא אין בה לפורן ואינה נספרת אבל יש בה לפורן יז) מטמאה ואע״ג דאינה נספרת והכי תנן בפ׳ בא סימן (נדה דף מט.): **דברי נביאות.** שאין לריכין ליתן טעם לנבואתן לפי שבלא טעם שומעים להם כך הם לא נתנו טעם לדבריהם: **ואע״פ שאין בהם רובע הקב עמאים.** באהל וגבי אהלות תניין לה: **הואיל ורוב גובהו בגדול.** דזהו רוב הגובה באדם גדול שאינו נגמר באבריס דשני שוקיים וירך אחד הוי רוב גובה הגוף בלא הראש לגבי בנין המת לא אשיב דאשיב דאבריית״א דאהלות יח) דקתני אינהו בנינו השוקיים והירכיים יט) הגוף והשדרה. נ״מ הואיל ורוב בנינו בגדול גרסינן והכי לישנא דתוספתא כ). בגדול בגובה: **מניינא אחת לאשמועינן.** בתמיה. דכיון דרמ״מ אבריס יא) פשיטא דרובא הוי קכ״ה: **אסר שאין בו אלא מאתים.** שנבראו אסר בכל יד ובכל רגל ב׳ אצבעות דהיינו מ׳ אצבעות ובכל אצבע יש ו׳ עצמות יב) כך מפרש במס׳ אהלות [פ״א מ״ב] הרי אסר מן האצבעות מ״מ ולא נשתיירו אלא מאתים. ויתר שיש בו רפ״א כגון אשה שנבראת יתירה ד׳ יג) אצבעות בכל יד ורגל לא) והרי ד׳ אצבעות יתירין הוי כ״ד עצמות יותר ובאשה יש ב׳ ירכין ושני דלתות ומפתח כדאמרינן לקמן הרי כ״ט אבריו יותר הוסיפן על רמ״מ ותמצא רע״ז וד׳ הנותרין לא ידענא היכי מתרמי דודאי אין בכל אצבע אלא ו׳ עצמות אף הכל לא שורש ולא ענף טו) והכי מפרש באהלות: **כולן עולין למנין קכ״ה.** כל אלו יתירין השוכין לאבריס ועולין למנין קכ״ה ושמעינן מינה דאע״ג דקכ״ה לא הוי רובא דידיה דהא רפ״א לא הוי לו אפ״ה הוי קכ״ה רובא וגבי אסר נמי אע״ג דהוי רובא דידיה יט) [ק״א] אפ״ה לא אשיב דאבריס קכ״ה: **ירכין.** קרדונ״ש: **נר״ע.** יא) מפתח הוי להו לרנ״ג וקשיא לתלמידי ר׳ ישמעאל דלא מצאו אלא רנ״ב: **אחיידי דזוטרא.** המפתח אתמוחי אתמח מחמת שליקה: **וכולן.** כל היתירין הללו שבאשה אין מטמאין באהל האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קצת: **לירי בשר.** תירוצא הוא. יב) לא אשיב אבר בלא עצם: **שית**

בעל הפיקים שיש לו כסתות הרבה.

פי׳ בקונט׳ שאיספתורא שלו שקורין קניל״ל גדולה ובערוך פירש שפרסתו גבוהה ויש בשר הרבה לגד ראש הרגל ובעקב ג) ומצעית שלו כמין כיפה ולשון כסתות משמע כפירושו דאייריי בבשר ולא בעצם כי היא דבראשית רבה דקאמר על האדם המכוסה בית הריעי שלו בעגבותא יד) לו כסתות משא״כ לבהמה: **עשו** דבריהם דברי נביאות מה נפשך כו׳. מדפירן עליה משמע דלאו לשבח קא״ל דברי נביאות יה) ופ״ק דב״ב (דף יב. ושם) משמע דקאמר לענין חשיבות דמייתי עלה ההיא דאע״פ יו) [שיטלה] נבואה מן הנביאים וכסוף כילד מעברין (עירובין דף ס: ד״ה אין) פירשתי: ובשאר

ובעל[א] (ג) הפיקים העיקל איזהו העיקל א״כל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכבותיו ב) נוקשות זו לזו פיקה יוצא מגודלו עקיבו יוצא לאחוריו פרסותיו רחבות כשל אווז אצבעותיו מורכבות זו על זו או קלוטות למעלה עד הפרק כשר למטה מן הפרק וחתכה כשר היתה בה יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר ג) יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע ר׳ יהודה מכשיר וחכמים פוסלין השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין: **גמ׳** ת״ר [1] שבר רגל אין לי אלא שבר רגל מנין לרבות הקישן והעיקל והקילבן ת״ל או שבר רגל תנא בעל ג)(הקיפין) והשופנר א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה שופנר שאין לו כסתות כל עיקר: פיקה יוצא מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו: א״ר אלעזר שוקו יוצא באמצע רגלו: פרסותיו רחבות כשל אווז: אמר רב פפא לא תימא דטריפה ולא סדיקא אלא כיון דטריפה אע״ג דסדיקא: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו או קלוטות: ת״ר שבר יד אין לי אלא שבר יד אצבעות מורכבות ג) (ג) (למעלה) או קלוטות למעלה ב) מן הפרק וחתכן והאמרת כשר אלא ולא חתכן מנין ת״ל או שבר יד: היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר: אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן ד) ג) והוא שנספרת ע״ג היד ת״ר ג יתירה שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ומטמא באהל ועולה למנין קכ״ה אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן ובנספרת על גב היד אמר רב חסדא[7] דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו יתרת שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל אמר רבב״ח א״ר יוחנן ובשאינה נספרת על גב היד א״ר ה יוחנן ה) עשו דבריהם כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא באהל נמי תטמא ואי לאו אבר הוא במגע ובמשא נמי לא ליטמי אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא משום עצם כשעורה נגעו בה רב פפא אמר גזירה שאינה נספרת אטו נספרת אי הכי שאינה נספרת באהל נמי תטמא עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לישרפו עלייהו תרומה וקדשים תנן התם ו) ד רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע״פ שאין ז בו רובע טמאין ת״ר ח איזהו רוב בנינו שני שוקיים וירך אחד הואיל ורוב גובהו בגדול איזהו רוב מנינו קכ״ה א״ל ז רבינא לרבא תנא מניינא אתא לאשמועינן ח) קמ״ל כדתניא חסר שאין בו אלא מאתים ויתר שיש בו מאתים ושמונים וא׳ כולן עולין למנין קכ״ה ט) זיל בתר רובא דאינשי א״ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר׳ ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים י אמר להם שמא באשה בדקתם שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות תניא רבי אלעזר אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה שנאמר [2] ותכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה רבי יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה שנאמר [3] כי לא סגר דלתי בטני רבי עקיבא אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה שנאמר [4] ויפתח את רחמה לרבי עקיבא קשיא דתלמידי רבי ישמעאל דלמא איידי דזוטרא אתמוחי מתמח אמר ז) רב וכולן אין מטמאין באהל שנאמר [5] זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם אמר ליה אביי ובאיש ליכא והכתיב [6] צירים אחזוני כצירי יולדה צירי בשר והכתיב [7] אדני במראה נהפכו צירי הכא נמי צירי בשר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי מאתים וארבעים ושמנה היכי משכחת לה לא באיש ולא באשה: יתר

דרבי ישמעאל דאינהו לא אשכחו אלא ד׳ אברים טפי באדם ורבי עקיבא דמוסיף מפתח איכא ה׳ אברים טפי דלמא איידי דזוטר. ההוא עצם דמפתח איתמוח בששלקוה: וכולן. הני חמשה יתירי אינן מטמאין באהל כו׳: צירי בשר. וליכא בהו עצמות: הכי נמי מסתברא. דלית בהו עצמות בצירי דאי לא תימא הכי כו׳:

תורה אור השלם

1. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל אוֹ שָׁבֶר יָד׃
ויקרא כא יט

2. וּבְלֻתוֹ אִשָּׁה פִּינְחָס הָרָה לֶדֶת וַתִּשְׁמַע אֶת הַשְּׁמֻעָה אֶל הַלֶּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וּמֹת חָמִיהָ וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד כִּי נֶהְפְּכוּ עֲלֶיהָ צִרֶיהָ׃ שמואל א ד יט

3. כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי וַיַּסְתֵּר עָמָל מֵעֵינָי׃
איוב ג י

4. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ׃
בראשית ל כב

5. זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃
במדבר יט יד

6. עַל כֵּן מָלְאוּ מָתְנַי חֶבְלָה צִירִים אֲחָזוּנִי כְּצִירֵי יוֹלֵדָה נָעֱוִיתִי מִשְّמֹעַ נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת׃
ישעיהו כא ג

7. וְהִנֵּה כִּדְמוּת בְּנֵי אָדָם נֹגֵעַ עַל שְׂפָתַי וָאֶפְתַּח פִּי וָאֲדַבֵּרָה וָאֹמְרָה אֶל הָעֹמֵד לְנֶגְדִּי אֲדֹנִי בַּמַּרְאָה נֶהְפְּכוּ צִירַי עָלַי וְלֹא עָצַרְתִּי כֹּחַ׃
דניאל י טז

הגהות הב״ח

(א) במשנה ובעל הפיקה והעיקל איזהו עיקל וכו׳ לאחוריו פרסתו רחבה כשל אווז וכו׳ קלוטות עד הפרק וכו׳ ויתר היתה בו יתרת: (ב) גמ׳ מורכבות או קלוטות כל״ל ותיבת למעלה נמחק: (ג) רש״י ד״ה אם יש וכו׳ מחוסר אבר שנבראת בו: (ד) ד״ה ו׳ ו׳ כ״ד מפרש בגמרא לגבי קרא אמאי:

לעזי רש״י

קיביל״א. קרסול.
קלושטנב״א [טינב״א]. דק, רזה.
קרדונ״ש [קרדיניל״ש]. צירים (של דלת וכדומה).

מוסף רש״י

ובשאינה נספרת על גב היד. אינה עומדת בשורת האצבעות (נדה מט:). **כדברי נביאות.** בלא טעם (ב״ב יב.) כמתנבא מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדבריו (ערובין ס: ע״ש).

רבינו גרשום

כל שהוא מקיף פרסותיו. שפרסות רגליו רחבות ועגולות שכשהוא מקרב רגליו זו אצל זו אין יכולות ארכובותיו להקיש זו בזו: פיקה יוצאת מגודליו. כעין אצבע יתירה: עקיבו יוצא לאחוריו. שבולט הרבה לאחריו כדמפרש בגמרא כגון שנראה (כגון) שוקו יוצא באמצע רגלו: והקילבן. לא איתפרש לן [יש מפרשים קילבן שזורק רגלו לאחוריו כשהוא הולך]: הפיקין והשופנר.

עין משפט נר מצוה

כו א מיי׳ פ״מ מהלכות טומאת מקדש הלכה יג טור ל״ד סימן שט:
כז ב מיי׳ שם הלכה יא:
כח ג מיי׳ פ״ב מהלכות טומאת מת הל׳ [ז] מ:
כט ד ה מיי׳ שם הל׳ מ:

שיטה מקובצת

(א) ובעל הפיקין והעיקל: (ב) ארכבותיו נוקשות: (ג) מורכבות זו ע״ג זו או קלוטות למעלה: (ד) יוחנן ובנספרת ע״ג היד: (ה) אמר ר׳ חנינא עשו: (ו) שאין בהן רובע: (ז) רבינא ס״א רב אדא בר אהבה: (ח) לאשמועינן אמר ליה הא קמ״ל: (ט) קכ״ה מאי טעמא ליל: (י) ושנים באו ושאלו את רבי ישמעאל כמה איברים יש באדם אמר להם רמ״ח אמרו לו והלא בדקנו ומצינו רנ״ב אמר: (יא) ארכבותיו נוגעות זו לזו שעקומות כלפי: (יב) הרגל לפנים וחצי רגל לאחור הס״ד: (ג) דהואיל והתכה הרי הוא: (יד) נקט דאע״ג: (טו) לא הוה ביה בשר: (טו) כדמפרש ואזיל: (יז) מטמא באהל ואע״ג כו׳ והכי נמי תנן בפ׳: (יח) והירכים והצלעות והשדרה: (יט) אברים באדם פשיטא: (כ) עצמות כדמפרש במס׳ אהלות הרי לשמנה אצבעות מ״ח ולא: (כא) ורגל ששה אצבעות יתירין מהם כ״ד עצמות: (כב) לר״ע דאמר מפתח כו׳ וקשיא דתלמידי ר״י: (כג) הוא דלא חשיב: (כד) בענבותא קרא לו: (כה) נביאות ובפ״ק דב״ב:

רבינו גרשום (המשך)

למטה מן הפרק דאמרינן במתני׳. אודמרבי כולהי הני מאו׳ [ובנספרת] על גב היד שעומ׳ בשורת האצבע׳: ועולה למנין קכ״ה. אברים דהיינו רוב מנינו דרמ״ח אברים יש באדם: רבינו הגדול. רבי: עשו דבריהם כדברי נביאות. שאין אדם יודע לפרש מה טעם מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל: משום עצם כשעורה נגעו בה. דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל אף האי נמי: רב פפא אמר הואיל ואינה נספרת בדין הוא דאפילו במגע ובמשא נמי לא תטמא אלא גזירה שאינה נספרת דתטמא אטו נספרת: אי הכי. ליגזור כשאינה נספרת דתטמא באהל אטו נספרת. עבדו. בה היכירא דלא תטמא באהל כי היכי דלא לישרפו על טומאתו תרומה וקדשים: אע״פ שאין בהן רובע. הקב של עצמות טמאין באהל: ב׳ שוקין וירך אחד. הואיל ויש רוב בנינו בגובהו של אדם. חסר. אדם חסר שאין בו אלא מאתים אברים כגון שחסר מכל יד ומכל רגל ב׳ אצבעות ובכל אצבע יש בו שש עצמות עד הזרוע דהיינו חסר מ״ח אברים: ויתיר שיש בו מאתים ושמונים ואחד. שזה יש לו ל״ג אברים יותר ואלו הן שיש לו ד׳ אצבעות יתירות בידיו וברגליו שיש בהן כ״ד אברים וללכל השש עצמות שבכל אצבע יש כנגדו בזרוע עצם אחד היינו כ״ח יתירות: ושני צירים וב׳ דלתות ומפתח. דהיינו רפ״א אברים: כולן עולין למנין קכ״ה. אפילו הנך יתירות עולין בחשבון קכ״ה דבין ליתיר ובין לחסר לא אזלינן בתר רוב אברים דידהו אלא בתר רוב אברים דאינשי דעלמא דהוי קכ״ה: לר׳ עקיבא קשיא דתלמידי

ובשאר דברים המשכרים ודלא כר' יהודה. הא דתניא בסוף פ"ק דזבחים (דף יד:) זר ואונן ושיכור ובעלי מום בקבלה ובהולכה ובזריקה פסול יש לתמוה אמאי נקט שיכור הוה ליה למימר שתויי יין [יז] ופרועי ראש ואומר התכס ר' חייס כהן נ"ע דמיירי בשאר דברים המשכרים וכר' יהודה דמחיל עבודה כדמוקמינן שיכור דהכא בשאר דברים המשכרים [יח]:

הניחא למ"ד צריך לפרט כו'. פלוגתא היא דר"ג ורב ספא בפ' השולח (גיטין דף לה:) ונראה דהלכתא כר"פ דצריך לפרט דתנאה הוא ואפילו לפי הספרים דגרסי התם רב ששת במקום רב ספא אין הלכה כרב נחמן דלאו לענין דינא איתשיל [יט] להדין אלמנה הבאה לגבות כתובתה אלא לענין איסורא איתשיל כדמשמע התם דקאמר ואי אמרת דצריך לפרט [כ] זימנין דגזמן ליה לדיבוריה ורב הונא נמי שהוא גדול בחכמה ובמנין קסבר נמי התם צריך לפרט:

הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה. פי' בקונטר' פלוגתא במס' גיטין בהשולח גט לאשתו (דף מו.) גבי המוליא את אשתו משום נדר דקאמר ר' יהודה כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר לחיכא פיליותא שנדרה נדר שאין לו היתר ושלא ידעו בו רבים יחזיר דלא חיים לקלקולא וא"ת מנלן דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה בהכי דקסברי יש לו הפרה דלמא בקלקולא לחוד פליגי ובהיא שמעתין דהתם נמי פשיטא ליה להש"ס דקסברי רבנן יש לו הפרה דקאמרי [יא] רבנן אתו התם מי חיילא שבועה עלייהו כלל וכי תימא מדלא מפלגי רבנן בין ידעו בו רבים ולא ידעו ר) [ב] בכל ענין לא יחזיר דחייסינן לקלקולא אלמא יש לו הפרה הא לא מפלגי נמי [יב] בדעת הרבים ואע"ג דאיכא לפלוגי דמה נפשך אין לו הפרה לכ"ע ויש לפרש [יג] דעל דעת רבים לא אייר כלל לא אינהו ולא ר' יהודה אין לחוש אם לא פירשו אע"פ שיש לחלק אבל [יד] בהודר ברבים שחילק ר' יהודה אם איתא דאין לו הפרה לרבנן [טו] נמי הוה לפרושי לחלק ולומר [טז] איפכא מדרבי יהודה ועוד כי בעל דעת רבים איכא למימר שיש לו הפרה מדעתם של אותם רבים שנדר על דעתם או לדבר מצוה שיש לו הפרה ולהכי לא פסיק ליה למיתני בעל דעת רבים שיחזיר למען דחייס לקלקולא דפעמים שיש לו היתר ואיכא קלקולא אבל ברבים אין לו הפרה לא שנא לדבר מצוה ולא שנא לדבר הרשות בשום ענין אין לו הפרה תדע דמעשה דגבעוניים לדבר מצוה היה:

דמדרינן ליה על דעת רבים. וא"ת ברבים השולח (שם דף לה:) גבי אלמנה שהתקין [יח] רבן שמעון בן גמליאל שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו כו' וקאמר רב הונא לא שנו אלא שלא נישת אבל נישת אין מדיירין אותה דמיפר לה בעלה אפילו נדרה ברבים ואמאי אכחי נדיר אותה על דעת רבים שאין לו

יתר בידיו וברגליו [יא]: אמר ר' יצחק ושניהם מקרא אחד דרשו [1] ותהי עוד מלחמה [ב] ובתי' ויהי איש מדון [ג] אצבע ידיו [ד] ואצבע רגליו שש ושש [ה] מר סבר בגנותיה משתעי ומר סבר בשבחיה משתעי אמר רבה מה לי דכתיב שש ושש עשרים וארבע מספר צריכי דאי כתב רחמנא שש ושש הוה אמינא שית דידיה ושית דכרעיה כתב עשרים וארבע ואי כתב עשרים וארבע הוה אמינא [ו] הוא חמש [ז] מהאי גיסא ושבע מהאי גיסא כתב שש ושש מספר בנספרת ע"ג היד תניא א"ר יהודה מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע אמר לו כמותך ירבה בישראל אמר לו ר' יוסי [ח] משם ראיה כך אמר לו כמותך יתמעטו ממזירי ונתיני מישראל: השולט בשתי ידיו: ת"ר [א] איטר בין ביד בין ברגל פסול השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין מר סבר כחישותא אתחלא [ט] בימין ומר סבר בריותא אתחלא בשמאל: **מתני'** [ב] הכושי הגיחור והלבקן [ז] [ג] והקפח והנגם [ד] והחרש והשוטה והשיכור ובעלי נגעים טהורים פסולין באדם וכשרים בבהמה רשב"ג אומר שוטה [ז] מן הבהמה אינה מן המובחר [ה] רבי אלעזר אומר אף בעלי [ו] הדלדולין פסולין באדם וכשרין בבהמה: **גמ'** כושי אוכמא גיחור חיוורא לבקן סומקא [ח] איני והא ההוא דאמר להו מאן בעי [ג] לוקיאני ואישתכח חיוורא אלא כושי אוכמא גיחור סומקא כדאמרי אינשי סומקא גיחיא לבקן חיוורא כההוא דאמר להו מאן בעי [ג] לוקיאני ואישתכח חיוורי: [ז] קפח [ז] : תני רב זביד גבוה איני [יא] והתני ר' אבהו מנין שהקב"ה משתבח בבעלי קומה שנאמר [2] ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו אמר רב פפא [ט] באריכא שמיטה סניא אמר ר"ל גבוה לא ישא גבוהית שמא יצא מהן תורן נגם לא ישא נגסת שמא יצא מהם [י] אצבעי לבן לא ישא לבנה שמא יצא מהם בוהק שחור לא ישא שחורה שמא יצא מהן [יב] טפוח: החרש השוטה והשכור: שכור [יג] מחיל עבודה בהדי מומי [יד] דמחילי עבודה בעי למיחשב בשאר דברים המשכרים [ו]ודלא כר' יהודה [ז]דתניא אכל דבילה קעילית ושתה חלב [טו] או דבש נכנס למקדש חייב: **מתני'** אלו כשרין באדם ופסולין בבהמה אותו ואת בנו [טז] [ד]טריפה [ה]ויוצא דופן [יח] (ושנעבדה בהן עבירה ושהמית את האדם) (ד) [ט] [ז] והנושא נשים בעבירה פסול עד [יז] שידירנה הנאה [ח]והמטמא למתים פסול עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למתים: **גמ'**(ה) מאי [יח] ואלו כשירין באדם באותו ואת בנו אילימא אהרן [יט] ובניו דכותיה תייש ובנו מי נהיג [י] והתניא [כ]אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים אלא תיישה ובנה דכוותה הכא כהנת ובנה כהנת בת עבודה היא לעולם [כא] אהרן ובניו דכוותה הכא תייש ובנו אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר אבין עדא אמרה חנניה

שיש דידיה ושיש דכרעיה. בידו אחת וברגלו אחת היה יתר ולא בשתיהן: **למוסך יתמעטו ממזרי ונתיני מישראל.** כל ממזרים שבישראל יהיו כמותך ויהיו ניכרין שמטפה פסולה הן ולא ידבקו בהן: **איטר ברגל.** שבשמאלו עוקר רגל השמאל תחלה מה שאין דרך בני אדם כך. איטר ביד פסול דכתיב [כ] וטבל אצבעו כל מקום שנא' אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים דף כד.) ואיטר דרגל נמי לעמוד ולשרת כתי' [ג] כדרך שאר עמידה דעיקרו בימין: [כא] **דמר סבר לחישותא אתחלא.** ליה בימין: **מתני' הכושי והגיחור והלבקן והקיפח.** מפרש בגמ': **בגיחור שמיטה סניא.** דלחוק הוא ודק [ט] שאינו עבה לפי אורכו ולפי שדק הוא אינו יכול לסבול קומתו וכפף ונראה כמו שחליותיו שמוטות: **בוהק.** [יא] שלבן ביותר: **טפוח.** שחור כקדירה וחבירו בשיליפי מס' שבת (דף קנז.) ופקקו את המאור בטפיח: **שיכור.** בתמיה: **לחולי לחיל עבודה.** דכתיב (ויקרא י) יין ושכר אל תשת וכתיב בתריה להבדיל בין הקודש ובין החול וגו': **בהדי מומין.** גמורין בעי למיחשביה וקתני ליה גבי מומין [יב] הבאין מחמת שאין שוין בזרעו של אהרן דאמרינן בריש פירקין [ט] דלא מחלי עבודה: **ודלא כר' יהודה.** דמשוי לשאר דברים המשכרים דין יין דמחלי עבודה דקאמר במס' כריתות (דף יג.) על היין במיתה ועל שאר משכרין באזהרה ונפקא לן מושכר אל תשת וכתיב בתריה ולהבדיל בין הקדש ובין החול אלמא לרבי יהודה שאר משכרין מחלי עבודה: **דתניא אכל דבילה קעילית.** הגדילה באותו מקום ומשכרת כיין: **דבש.** מי"ד בלע"ז מיס ודבש שלוקין ביחד חייב מלקות [יד] כר' יהודה מוקמינן לה בפרק אמרו לו בכריתות (שם) דקאמר התם על שאר משכרין באזהרה דאל תשת (ו) דכיון דכתיבי שאר משכרין מחלי עבודה דכתיב בין הקודש ובין החול ומתני' דלא חשיב להו גבי הך דמחלי עבודה דלא כר' יהודה: **מתני' אותו ואת בנו.** פסול לקרבן דמתוסר זמן הוא: **והנושא נשים בעבירה.** גרושה וחלוצה: **גמ' עדא אמרה.** זאת אומרת: **בזכרים.** אלא והכן או בת: **נודר ועובד.** אע"פ שעדיין לא גירש מותר לעבוד משנדר שלא תהנה ממנו והוא ממנה: **צריך לפרט.** הבא להתיר נדרו צריך שיפרט על מה נדר וכי שמע [יט] למשוס דפסולה לו נדר לא שרי נדריה: **נדר שהודר ברבים.** פלוגתא היא במס' גיטין (דף מו.) גבי המוליא את אשתו משום נדר בהשולח גט: והני

היא דתניא [כ]אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים חנניה אומר נוהג בזכרים ובנקבות: והנושא נשים כו': **תנא** נודר ועובד יורד ומגרש וליחוש דלמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה קסבר צריך לפרט את הנדר **הניחא** למ"ד [כ]צריך לפרט את הנדר אלא למ"ד אין צריך לפרט את הנדר מאי איכא למימר דמדרינן ליה **ברבים הניחא** למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד יש לו הפרה מאי איכא למימר דמדרינן ליה

ל) א מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה יא [יג]:

לא ב מיי' פ"ח מהל' טו:

לב ג מיי' פ"ח שם הלכה ג:

לג ד מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' י [ופ"ו מהל' ביאת מקדש הל' ז ופ"ז הל' יב]:

לד ה מיי' פ"ג מהל' איסורי המזבח הלכה ד [ופ"ז מהל' ביאת המקדש הל' יב]:

לה ו מיי' פ"ב מהל' איסורי המזבח הלכה ט:

לו ז ח מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל' ט:

לז ט מיי' פ"ב מהל' שחיטה הלכה יא טור ש"ע י"ד סימן כח סעיף ב:

לח י מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' ט:

לט כ מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ה ופ"ד מהלכות נדרים הל' ה טור ש"ע י"ד סימן רכח סעיף יד:

מ ל מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ה ופ"ד מהלכות נדרים הלכה ה טו"ש ש"ע שם סעי' כג:

שיטה מקובצת

ט) וברגליו כו': **י)** מלחמה בגת תי' וכתיב במחק: **יא)** ושש עשרים וארבע מ"ס בגנותיה משתעי קרא ומ"ס בשבחיה משתעי קרא אמר רבה למה לי דכתב שש: **יב)** חמש בהא ושבע בהא: **יג)** אתחלא ליה בימין ומ"ס בריותא יתירתא אתחלא ליה: **יד)** והקפח ס"א והכיפח: **טו)** שוטה בבהמה: **טז)** התלתולין פסולין: **יח)** סומקא גיחיא (לבקן) איני: **יט)** קפח ס"א והכיפח מאי כיפח אילימא נכפח הא תנא ליה חדא זימנא נכפח אפילו אחת לימים אלא דתני רב זביד וכו': **יא)** איני והאמר ר' אבהו: **יב)** מהן טפיח אות ר' במחק: **יג)** שכור אחולי מיחל עבודה דכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובנין אתך וכתיב להבדיל בין הקדש ובין החול: **יד)** מומי בעי למיחשב תיבות דמחלי עבודה במחק: **טו)** חלב ודבש ונכנס: **טז)** בנו וטריפה ויוצא: **יז)** שידירנה. ס"א שידיר: **יח)** באדם וכו' מאי אותו ואת בנו: **יט)** אהרן ובנו דכותיה גבי בהמה תיש: **כ)** אהרן ובנו אות ר' במחק: **כא)** מה"ד רבי סבר: **כב)** בוהק לינטל"ש (שמתוך) שלבן: **כג)** תיבות הבאין מחמת במחק: **כד)** מלקות ות"כ **ה)** ר' יהודה היא הס"ד (והשאר במחק) ומה"ד מתני' אותו ואת בנו: **כה)** בס"א שמע חכם דמשום דאסורה לו: **כו)** יין כדאמרינן בכל דוכתא שתויי יין ופרועי: **כז)** להדי אלמנה: **כח)** זימנין דגייז ליה: **כט)** דקאמרי לרבנן אטו: **ל)** ידעו דבכל ענין: **לא)** נמי בעל דעת רבים ואע"ג: **לב)** דבעל דעת רבים דלא אייר: **לג)** בהודרה ברבים: **לד)** נמי הוה להו לרבנן נמי לפרושי: **לה)** שהתקין ר"ג תי' רשב"ג נמחק:

ו) אולי ל"ל וכך כתיבת ר' יהודה סיל הס"ד ומאמת בתוספתא דכריתות פ"ג ר"י בעצמו הוא דמפיס סכי וכ"ל להדא גמיר דף ד' ע"ש ר"י אומר וכו'.

רבינו גרשום

הוה אמינא שית דידיה. חדא ושית דכרעיה חדא: משם ראיה דלא אמר ליה כמותך ירבו משום שבחא. אלא כך אמר ליה כמותך ירבו אצבעות יתירות בממזירי ונתיני שבישראל כדי שיהו ניכרין ויתמעטו שיפרשו ישראל מהן מלהתחתן בם: מר סבר. ר' דפוסל כחישותא אתחלא ליה בימין שהרי אין כוחה יתר משמאל והוי מום: סומקא גיחיא. אדום ביותר: באריכא שמיטא סניא. ארוך ודק ופרצופו בולט הרבה לחוץ וסנוי הוא לראות הוי מום: בוהק. לבן הוא יותר מדאי דהוי נגע: טפיח כלי חרש שחור. בהדי מומי בעי למיחשביה משום דכולהו דתמנו' לאו מומין נינהו אלא משום דאין שוה בזרע של אהרן הוא דאסור. שיכור מחיל עבודה מפורש במסכת זבחים: באשר המשכרין דלר' יהודה במיתה **ט)** ולרבנן באזהרה ופלוגתייהו בסיפרא. דלדולין תלתול: אותו ואת בנו. כהנים כשרים לעבודה ביחד וכן כהן טרפה ויוצא דופן כשר לעבודה: הנושא נשים בעבירה. דעבד עבודה אזיל לגבי חכם ושייל על נדריה ושרי ליה חכם ואישתכח דלא מגרש: קסבר. דצריך לפרוט מה נדר וכיון דמפרש לחכם שנדר לגרש אשתו הפסולה לו לא קא שרי ליה חכם ההוא נדר: דמדרינן.

כ) וכ"ה בס"ר דעת הרמב"ם ז"ל דשיכור בשאר משכרין שעבד היה לוקה ומתנה בכריתות דף יג משמע לרבנן ור"ל שם אפילו מזהרה ליכא ועיין בכ"מ בפ"ח מהלכות ביאת מקדש ופ"ש.

מסורת הש"ס

ח) וחלבנעות, **ט)** [שבת כט: וש"נ], [גי' הערוך והכיפח כעין בנסן], **י)** [ברכות מז: ע"ש ברש"ן], **יא)** [פי' ארוך ודק שגנאי לראות עיניך בתוך שמנו כז.], **יב)** [חולבנתא פי' ולד קלר כאלנגע עיוון ע' אלנגע], **יג)** [יומא עו. מיר ד. וע"ש היטב סנהד' ע: שבועות כג. כריתות יג:], **יד)** [נ"ל ל"ג ועיין בתוי"ט וש"ק], **טו)** [גיטין לה:], **יז)** חולין עח:, **יח)** [ב"ר שם, **ל)** גיטין לה:, **מ)** [ויקרא כז], **נ)** [דברים יט], **נא)** [מספחת רש"ש], **נב)** [ע' רש"י ברכות לא: ד"ה כתור וכש"י שם שם: ד"ה גיחור ול"ע], **נג)** עיין ל"ק, **נד)** [נעמ"ל מג.:], **נה)** [וע' היטב תוס' זבחים יד: ד"ה שיכור], **נו)** ל"ל משמע דבכל ענין ל"ק, **נז)** עיין ל"ק,

תורה אור השלם

1. וַתְּהִי עוֹד מִלְחָמָה בְּגַת וַיְהִי אִישׁ מִדּוֹן וַאֲצַבְּעֹת יָדָיו וַאֲצַבְּעֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִסְפַּר וְגַם הוּא יֻלַּד לְהָרְפָה: שמואל ב כא כ
2. וְאָנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ וְחָסֵן הוּא כָּאֵלוֹנִים וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל וְשָׁרְשָׁיו מִתָּחַת: עמוס ב ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ה"א חמש כל"ל ותיבת הוא נמחק: **(ב)** שם במשנה מן המובחר (רבי אלעזר) תא"מ וג"כ ס"א ר"א בן יעקב: **(ג)** גמ' מאן בעי לוקיאני: **(ד)** שם במשנה הנושא כל"ל ותות ו' נמחק: **(ה)** שם אלו כסרין בתוס וכו' מאי אותו כל"ל ותות ב' נמחק: **(ו)** רש"י ד"ה דמגיא וכו' דכיון דכתיבי:

גליון הש"ס

מתני' והחרש. עיין לעיל דף לז ע"א תוס' ד"ה מה:

לעזי רש"י

רו"ש. אודם.
מי"ד [מי"ץ]. מי-דבש.

מוסף רש"י

שית דידיה ושית דכרעיה. אלא תאמר אלנגעות שתי ידיו אינן אלא שש ואלנגעות רגליו אינן אלא שש, לכך נאמר עשרים וארבע, ואי כתב עשרים וארבע ולא אמר שש ושש היימי אומר שבעה בתחת ומחמשה בתחת, ומכו מספר, שכולן היו נספרות בסדר האלנגעות בגב היד (שמואל ב כב כ). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **קפח.** בטן גדול מתוך עניו נראית קומתו מקופחת, לשון אחר קפח לתוך הרבה ופרלופו שמוט ונולש למטיבר הוי (ברכות נח:). **קעילית.** שם מקום (יומא עו:). **חייב.** משום יין ושכר אל תשת, וכבכן עסקינן (סנהדרין עא.). **והנושא נשים בעבירה.** כהן הנשא נשים פסולות לכהונה, פסול. לעבודה, עד שידירנה הנאה. שידור הנאה ממנה לגרשה (גיטין לה:). **אותו ואת בנו נוהג בנקבות.** הא כהן ובנה, ואינו נוהג בזכרים. דאין מוסשין לזרע אהן, ואם שחט זכר מותר לשחוט בנו ובתו (חולין עח:). **נודר ועובד.** נודר הנאה ועובד עבודה ואע"פ שעדיין לא גרשה, יורד ומגרש. יורד מן העבודה לאחר שפיים ומגרשה (גיטין לה:). **צריך לפרט את הנדר.** הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט איזה נדר הנדר הזה (שם).

רבינו גרשום (המשך)

גדול וחלוצה לכהן הדייוט פסול עד שידור מהן הנאה שיגרשן: נודר הנאה ועובד עבודתו על גבי המזבח ולכשירד מעבודתו מגרש דלא צריך לגרש קודם שיעבוד: וניחוש. דלא לישרייה לעבוד קודם שיגרש דלמא בתר

והני מילי. דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים: **דאדריה רב אחא.** שלא ילמד עוד תינוקות: **פשע בינוקי.** מלקה אותן ומתים: **בקבלה.** בלא נדר: גבי נשים יצרו תוקפו, להכי מדרינן ליה:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים (פ) :

לכהן. לתת לכהן פדיונו ה' סלעים: **הבא אחר נפלים שיצא ראשון.** שלא נפל חי כגון שהיו תאומים אחד (ו) נפל ואחד כלו לו חדשיו והוליד נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשון שהוליד (ו) חשוב לידה מעליא מ"ט דגבי נחלה כתיב ראשית אונו (ח) מי שלא חביו דוה עליו אם מת יצא נפל שהוליד ראשון ראשון (ט) והוי (י) כילוד דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דוה עליו אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון דבפטר רחם תליא מילתא והרי ראשון פטר את הרחם: **וכן ט' שיצא ראשו מת.** והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין (יא) הלב (יב) [אביו] דוה עליו ולענין כהן פטר רחם הוא אבל יצא ראשון (יג) כן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: **וכן המפלת בהמה כו'.** למיפטר מנחלה לא חשיבי דאין (יד) הלב דוה עליהם אבל פטר רחם מיהא הוי: **עד שיהא בו מצורת האדם.** לא חשיב פטר רחם והבא (טו) אחריו בכור אף לכהן: **סנדל.** שאין לו צורת (טז) פנים: **או שלית.** שהרי אין שליא בלא ולד אלא שנימוח ומיהו פטר רחם הוי: **שפיר.** עור ממש של ולד: **מרוקם.** מפרש במסכת נדה בהמפלת (דף כה.). מהו ריקומו של שפיר: **מחופף.** אבריה ויצא כו' (יז) הוי פטר רחם אבל רחש מחופף לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחופף הוי (יח) נמי בכור לכהן: **שכבר ילדה כו'.** דלענין נחלה תליא מילתא באב דכתיב (דברים כא) ראשית אונו ולענין כהן (יט) לא פטר רחם: **עודה שפחה.** אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו: **עובדת כוכבים ונתגיירה.** ומשבחת ליד ישראל ילדה (יא) נמי הוי בכור לנחלה שהרי זה לא היו בנים ולכהן לא דאינו פטר רחם: **לנחלה ולכהן.** דבנים (יב) הנולדו לה בהיותה עובדת כוכבים לא פטרי: **נתגיירה מעוברת.** ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל ולא לנחלה (יג) דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא (יד) וזרע מלרי רחמנא אפקריה דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם: **היא ובנה.** (טו) אז בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין יודע איזה ולד של ישראל: **או היא ובנה.** נמי פטור בנה מחמת שלעים כדאמרן בפ"ק (טז): **או היא ואשה שכבר ילדה.** ואין ידוע איזו (יז) בנה בכור לכהן. ורבותא קא משמע לן דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהכא זכר יש לו כל היכא דאיתיה ולא לנחלה דהא לא ידע בריה דמאן הוא: **וכן מי שלא שפחה כו'.** נמי בכור לכהן והוא יפדה עלמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירית. וגבמ' [מז:] פריך דאפילו פשוט נמי לא הוי:

גמ'

ליה אדעת רבים (יח) אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד (יט) נדר שהודר ברבים יש לו הפרה (כ) על דעת הרבים אין לו הפרה וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה (כא) יש לו הפרה כי ההוא (כב) דמקרי דרדקי אדריה רב אחא דקא פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דהוה דייק כוותיה: והמטמא למתים כו': מאי שנא הכא דסגי ליה בקבלה ומאי שנא התם דמדרינן ליה התם יצרו תקפו:

הדרן עלך מומין אלו

(כג) **יש** בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לנחלה ולכהן ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן (כד) איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר נפלים (כה) (כו) אע"פ שיצא את ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת (כז) המפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי רבי מאיר וחכ"א עד שיהא בו מצורת אדם המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לכהן (כח) מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה (כט) עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה משבאת לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן (לא) רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר (לב) פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם (לג) מישראל (לד) שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (לה) (לו) וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה (לז) וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה:

גמ'

לו הפרה כדאמר אמימר הכא ויש לפרש דלענין נדרי אשמו אין נחלק בין ברבים בין על דעת רבים כיון דברבים יש לו הפרה לרב הונא ה"ק על דעת רבים בנדרי אשמו וכי פריך התם מרב הונא ולימוק דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ומשני קסבר צריך לפרט את הנדר הוה מצי לשנויי דמדיר ליה על דעת רבים אלא דלא צריך ועוד י"ל דרב הונא לית ליה דאמימר דהא דקאמר אמימר אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים כו' לאו אפלוגתא דאמוראי קאי דרב הונא ורב נחמן (לח) ברייתא דאשלה (שם) אלא אפלוגתא דר' יהודה ורבנן בסוף השולח (שם דף מו.): **אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו'.** בפ' השולח (בגיטין לו.) גרס הלכתא אפי' למ"ד כו' ובמכות (דף טז.) גרסי' ברוב ספרים הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה (לט) ולמאי דגרסי' נמי אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים אלא בא עכשיו לפסוק בהודר ברבים מ"מ יש לדקדק מדהולרך לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רבים לכ"ע מכלל שסבר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו הפרה כל שכן בעל דעת רבים ואלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד (מ) ואע"ג דאסקינן בפ' השולח (גיטין דף לה:) אלינא דרב נחמן דמדרינן ליה ברבים דמשמע דס"ל הכי דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא (מא) איתשיל (מב) הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד כו' ולאו אמתניתין דפרקין דמייתי התם לחודיה קאי אלא קאי נמי אדרב נחמן (מג) מדאדריה נמי רב אחא לההוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה אלא מיסתבר לומר דלכך (מד) הולרך על דעת רבים ולא אמר הדירו ברבים לפי שלא היו רבים מזומנים לפניו ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (פסחים קז.) (אמר) (מה) [אדור] ברבים אלא אשתי שכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי: **אבל** לדבר מצוה יש לו הפרה. אומר ר"מ דמשום דמסתמא ניחא להו לרבים ועוד אמר ר"מ דעל דעת (מו) [רבים] היינו (מז) כשמפרש על דעת פלוני ופלוני ואפילו אלא בפניהם אבל על דעת [רבים] סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד לא (מח) ואע"פ שפירש על דעתו יכול חכם להתיר (מט):

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה כו' איזהו בכור לנחלה כו'. הכא נקיט אמאי דפתח ביה וזימנין דנקט אדסליק מיניה כדמפרש ברש נדרים (דף ג:): **המפלת** סנדל כו'. בפרק המפלת (נדה כו.) מפרש סנדל דתנן

גבי בכורות למאי הלכתא לבא אחריו וכו' ואי"ת מה חידוש הוא הא בהדיא קתני לה הכא וי"ל דס"ד דבא אחריו דמתניתין דהכא היינו אותו שיולד בעיבור אחר ולא אותו שעם הסנדל דרגילות הוא שיולד קודם הסנדל ולהכי פריך למאי הלכתא דתיפוק לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש דלאותו ולד עצמו הנולד עם הסנדל אצטריך למתניית דפעמים שהוא בא אחר הסנדל (נ): **והיוצא** מחותך. פי' בקונטרס דרוב אברים (נא) מחותכים פוטרים את הרחם אבל ראש לא פטר במחותך והך מילתא פלוגתא דאמוראי היא בפרק המפלת (נדה דף כט.) דר' יוחנן סבר התם דאפי' מחותך הראש פוטר: **נתגיירה מעוברת.** פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם בישראל הוא ולא לנחלה דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא דזרע מלרי רחמנא אפקריה דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ובמנס פי' טעם זה דבלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר בקטן שנולד דמי ואינו חשוב (נב) אביו ואע"ג דבעודו מלרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה (נג) דהא מלרי יורש אביו דבר תורה ומיהו בפרק נושאין על האלמנה (יבמות דף לח.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למלרי לאו משום דשטופי בזימה ולא ידיע דהא שני אחין תאומים דטיפה אחת (נד) [היה] ונחלקה לשתים וקתני ואין חייבים משום אשת אח אם ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמלרי דלריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דבקטן שנולד דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאתי לאחלופי בישראל והתם משמע דאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להלריך חליצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שייך לע"ב) **ואיידי** דבעי למיתני **פיפא בן ט' כו'.** מגופה הוה מצי (נה) למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

לאלס

(א) גיטין לו. מכות טו. ערכין כב., ג) [נדרים ב:], ג) חולין סח., ד) [לקמן מז.], ה) [דברים כא], ו) תוס"ג דהוי, ז) י"ק, ח) י"ל ראשון ראשו י"ק, ט) י"ל טולו י"ק, י) י"ל והוי י"ק, כ) [לעיל דף ל.], ל) ע"ד רבים אין לו הפרה ולמאי"ק, מ) כו' ואע"ג י"ק, נ) גי' י"ק אימתר, ס) גי' י"ק ומדאדריה נמי כו' וע"ש, ע) י"ק, פ) [וע' רש"י בנדה כו. ד"ה גבי וכו' שפיכים ג"כ הכי לגיליא], צ) תניא דהא בעודו ל"ק:, ק) י"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר אמימר: (ב) במשנה הבא אחר נפלים שיצא ראשו מי כל"ל ותיבת אע"פ ותיבת את נמחק: (ג) שם והמפלת כמין: (ד) שם ילדה היא וכהנת כל"ל ואות ו' נמחק: (ה) רש"י ד"ה יש בכור כו' פי שנים ואינו בכור לכהן כל"ל והל"ש: (ו) ד"ה הבא אחר כו' מאומים אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו וכו' והחזירו וקדמו אחיו ויצא כל"ל ותיבות וכא חביו ממנה: (ז) בא"ד ואע"ג דלאשו שהוליד ראשון חשיבא לידה מעליא דטעמא וכו' לאשון דלאו בר קיימא כל"ל ותיבות והוי כילוד נמחק: (ח) ד"ה וכן ט' וכו' שאין לבו דוה עליו ולענין כהן לאו פטר רחם הוא אבל יצא ראש בן ט' מי: (ט) ד"ה וכן המפלת וכו' דאין לבו דוה: (י) ד"ה עד שיהא וכו' אחרון הוי בכור: (כ) ד"ה שכבר ילדה וכו' ולענין כהן תלה רחמנא בפטר רחם: (ל) ד"ה נתגייר כו' ולא נחלה דכיון דהורתו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא דזרע: (מ) ד"ה היא וכהנת בת כל"ל ותיבת לו נמחק: (נ) ד"ה לו היא וכו' לאו בר נחלה הוא: (ס) פורש במסכת נדה: או ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עובדת כוכבים ואח"כ נישאת לישראל שלא היו לו בנים בכור לנחלה. דהוי ראשית אונו: עד שיפטרו רחם מישראל. כלומר דלעולם הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שיפטרו רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בגיותה לא חשיבי למיפטריה מכהן לבא אחריו: או נתגיירה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת. האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנולד ביהדות וחייב לפדות עצמו: והך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכהנת ביחד ונתעברו ולדיהן או היא ולויה או היא ואשה שכבר ילדה ולא ידיע איזה הוא בכור שחייב לפדות ואפי' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

רבינו גרשום

ליה לפני רבים דמגרשה ולא מצי מיפר חכם: דאדריה רב אחא. אדעתא דרבים: התם בנושא נשים בעבירה אימר יצרו תוקפו דנשאה ואי לא מדיר ודאי לא מגרש:

סליק פירקא

הבא אחר הנפלים בני ח': ואע"פ שיצא ראשו חי. כיון דלאו בר קיימא הוי הבא אחריו בכור לנחלה הוי ולא בכור לכהן דלא הוי פטר רחם: וחכ"א. לעולם הוי נמי לכהן עד שיהא בו כנפל צורת אדם: סנדל. מפורש במסכת נדה: או ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עובדת כוכבים ואח"כ נישאת לישראל שלא היו לו בנים בכור לנחלה. דהוי ראשית אונו: עד שיפטרו רחם מישראל. כלומר דלעולם הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שיפטרו רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בגיותה לא חשיבי למיפטריה מכהן לבא אחריו: או נתגיירה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת. האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנולד ביהדות וחייב לפדות עצמו: והך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכהנת ביחד ונתעברו ולדיהן או היא ולויה או היא ואשה שכבר ילדה ולא ידיע איזה הוא בכור שחייב לפדות ואפי' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ו מהלכות גיירא מקדש ס"ב: מב ב ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה מ טוש"ע יו"ד סימן רכא סעיף כא:

א ד מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י טוש"ע מ"מ מ' ס' רעז סעיף ו:

ב ה מיי' פי"ל מהלכות בכורים הל' יד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כב:

ג ו מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ט טוש"ע שם סעי' יז כא] וס"מ סי' רעז סעי' מ ט:

ז מיי' שם [ופי"ל מהל' בכורים הל' יג] טוש"ע מ"מ שם [ויו"ד סי' שה סעי' כז]:

ח [מיי' פי"ל מהל' בכורים הל' כז] טוש"ע מ"מ שם:

תורה אור השלם

1. קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: שמות יג ב

מוסף רש"י

אדעת רבים. על דעת רבים ועל דעת בית דין (מכות שז.) כך יאמרו לו הרי אנו מדיינין אותך על דעתנו (גיטין לז.) או: שאומרים לו נדור (ערכין כב.).

הדרן עלך מומין אלו

איזהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים. בכור לנחלה בעינן ולד שיהא ראוי לחיות ואי לא ראוי לחיות לא חשיב בכור לנחלה, דכתיב (דברים כא) פי שנים, דכתיב (דברים כא) ראשית אונו, מי שלבו דוה עליו, יצא ולד שאינו של קיימא שאין לב אביו דוה על מותו, אבל מפליין הבכור פוטר הוא הבא הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם. נפל, שלא כלו לו חדשיו (חולין סח.). **אע"פ שיצא את ראשו חי.** והחזירו ויצא אחיו שכלו חדשיו, אין לידת הראשון מפקעתו מלהיות בכור לנחלה, שהפילו עולד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו, שאין לבו דוה עליו, וכל שכן אם יצא ראשו מת, והאי דנקט ראשו, משום בכור לכהן נקט ליה, ובגיליאת ראשו הוי יולד וסוטר את אחיו מבכור לכהן (שם). **ובן תשעה שיצא ראשו מת.** הבא אחר בן תשעה, שהפילו יצא ראשו של ראשון מת, הוא לידת הראשון לידה ואין הבא אחריו בכור לכהן, אבל הבא אחר בן תשעה שיצא ראשו אי בכור לנחלה נמי לא הוי (שם).

שיטה מקובצת

(א) אמר ס"א דאמר: (ב) על דעת הרבים אין לו הפרה. הטעם שמעתי מפי מורי ר' יצחק בר ברוך משום דאין נדריהם וחרטתם שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או בפתח אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבירו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אגן סהדי דכולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר טעות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שגזירת הכתוב הוא שמפר בלא פתח ובלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכל"ה: (ג) ההיא מקרי דרדקי דאדרי' רב: (ד) נפלים שיצא ראשו חי ובן ט' כו' מת והמפלת כמין: (ה) ילדה ילדה עודה: (ו) בישראל ס"א בישראל: (ז) ילדה היא אות ו' נמחק: (ח) תי' והוי כילוד

נמחק: (ט) צורת אברים הס"ד: (י) כהן תליא בפטר רחם הס"ד ומה"ד ילדה עודה: (יא) ילדה הוי נמי בכור לנחלה שהרי לא היו לזה בנים: (יב) דבנים הנולדים לה: (יג) הוא דזרע מצרי: (יד) נחמן דריש השולח אלא אפלוגתא דתנאי דר"י: (טו) הפרה ועל דעת רבים אין לו הפרה לגירסא זו משמע דהכי הלכתא דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואפי' לספרים דגרסי' תי' ולמאי נמחק: (טז) למ"ד כו' ואע"ג: (יז) איתשיל ולענין פרעון כתובה: (יח) דלכך הוזקק להדירו ע"ד: (יט) אדרוה ברבים כו' שכרא דמשמע דקסבר: (כ) היינו דוקא כשמפרש ע"ד פלוני ופלוני ופלוני: (כא) יחיד או שנים אע"פ שנקבם בשם על: (כב) להתיר בלא דעתו הס"ד: (כג) אברים חתוכים פוטרים: (כד) לזרעיה משמע דמצרי: (כה) מצי למידק תי' למימר נמחק:

מו: יש בכור פרק שמיני בכורות

ד א מיי' פי"ח מהלכות בכורים הלכה טו טוש"ע י"ד סימן שה סעיף כב:
ה ב מיי' פ"ה מהלכות מתנות אפורות הל' טו טוש"ע י"ד סימן יד סעיף ח:
ו ג מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה ו טוש"ע י"ד סימן קלד סעיף י:
ז ד מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ב וע"ש טוש"ע ח"מ סי' רעז [סעיף ג] וסעי' י:
ח ה ו מיי' פי"ג מהל' גירושין הלכה כא טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף כד:
ט ז מיי' פי"ב שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1. כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ:
בראשית ז כב
2. כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה:
דברים כא יז
3. הַכֶּרֶת פְּנֵיהֶם עָנָתָה בָם וְחַטָּאתָם כְּסְדֹם הִגִּידוּ לֹא כִחֲדוּ אוֹי לְנַפְשָׁם כִּי גָמְלוּ לָהֶם רָעָה:
ישעיהו ג ט

רבינו גרשום

אין הראש פוטר בנפלים. דנפל שלא כלו חדשיו אע"ג דיצא ראשו חי אינו פוטר את הבא אחריו מכהן: כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו. דבר קיימא הוא חשיב רשיה ליפטר לבא אחריו מכהן: ומאי קמ"ל. סיפא דתנא ראשו דכיון דמפיק רשיה כו': תנינא. בבהמה המקשה הוציא ראשו אע"פ שהחזיר הרי זה כילוד ואין שחיטת אמו מטהרתו: דבהמה כיון דלית לה פרוזדור לאלתר כי הוציא ראשו הוי כילוד אבל (אדם) אשה כיון דאית לה פרוזדור דמעכב אימא דלא ליהוי כילוד קמ"ל סיפא דמתניתין דהוי [כילוד] ואכתי אמאי איצטרך לסיפא דהכא למיתנא ראשו הא נמי תנינא דרוב ראשו הוי כילוד: יצא כדרכו. ראשו קודם: משתצא פדחתו. אלמא דסיפא גופה לא איצטריך ליה למיתני לאשמועינן דראשו חשוב לידה ורישא אמאי תני ראשו אלא ודאי לאו משום סיפא קתני ולא רובו הוי אלא ראשו ממש וקתני פוטר אלמא הראש פוטר בנפלים ותיובתא דשמואל: מ"ט. משום דכתיב יכיר לו לתת לו פי שנים ובפדחת בלא פנים לא הוי היכר: ואח"כ נתגיירה. קודם שיצאו הפנים ושאר הגוף אין נותנין לה ימי טומאה משום דהוצאת פדחת בגיותה הוי לידה ועובדת כוכבים לא מטמיא בלידה: עם החוטם. וקשיא לר' יוחנן דאמר פדחת בלא חוטם פוטר אף בנחלה: עד החוטם דהיינו פדחת לחודיה: כי אקיל בסופה היכא דידעי דודאי מותרת דקא חזו דמת: בתחלה היכא דלא חזו דמת ולאסהודי עליה (דהוציא) הוא כדי להתירה לא סגיא אלא בפרצוף פנים עם החוטם: ואיבעית אימא

דאדם מבהמה לא יליף דלית לה פרוזדור. האי פרוזדור דהכא ובריש בהמה המקשה (חולין דף סח.) ובשבת פ' ח"ר עקיבא (דף פו:) שויס ולא הוי כי ההוא דפרק יוצא דופן (נדה דף מב:) [יא] דמכי הוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור הוי כילוד דאי בפרוזדור דהתם [ט] דאמרינן הכא מה יכול להחזיק הפרוזדור לעכב הלידה כיון שהראש חוצה לו אלא פרוזדור דהתם הוא בית החיצון ופרוזדור דהכא הוא עובי הירכים שמכסים את הראש [יב] שבין ירכיה והוה אמינא דלא חשיב ראש לידה ביציאת הראש ואין תימה על שהלשון שוה ואין פירושם שוה דכי ה"ג אשכחן לעיל בפ' הלוקח בהמה (דף כ.) דטיעוף פוטר בבכורה דחשיב ולד ולא הוי כהכיא טיעוף דפ' המפלת (נדה דף כט.).

דרוש היולדות מטעפות:

תיובתא דשמואל. לא הוי מצי לאקשויי לשמואל מהא דתנן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עז.) שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה דדייקינן מינה התם בריש פירקין (דף סח.) דביציאת ראש הוא לידה מדאסרינן להו ביציאת מקצת דשמא הראש ישנו באותו מקצת דהיינו דוקא בבהמה אבל אדם לא שמעינן מהתם דהא דקתני סיפא כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה היינו לענין שליא דהוא סימן ולד ואין להקשות יג דבבהמה המקשה היכי דייק מינה דביציאת ראש הוי כילוד דלמא הא דאסורה משום דגזרינן מקצתה אטו רובא כדאמר בפ"ק דב"ק (דף יא.) דאם אינתא דביציאת ראש לא הוי לידה לא היה ראוי לגזור כיון דבמקצת אי אפשר לבא בשום פעם לידי חשיבות לידה וא"ת כיון דאיתתב שמואל מאי האי דקאמר בפרק המפלת (נדה דף כו.) גבי הסנדל ולד דאית ליה חיותא מכי נפיק ריסיה הוא ליה לידה סנדל עד דנפיק רובא בלאו טעמא דחיותא נמי הא אפילו [כ] מתיס הראש פוטר וי"ל דחיותא לאו דוקא אלא יד] ראוי לחיותא ואגב דנקטו נמי התם לעיל האי לישנא ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סנדל דלית ביה חיותא סריך ונפיק טז] נקטיה נמי בתר הכי ויש ספרים דגרס התם ולד דאית ביה חיותא מכי טז] נפיק רובייה סנדל עד דנפיק כוליה ויש לפרש דרוביה דקאמר היינו רובא דריסא ואית דגרס כ) בהדיא הכא נפק רובא דריסא והא דאמרי' התם בפרק המפלת (דף כט.) בשמעתין דילא מחותך או מסורס מ) [משילא רובו ה"ז כילוד] הא כתקנו הראש פוטר כ' יוסי אומר משילא כתקנו לחייס לא כמו שפירש רבינו חננאל דלחייס היינו בר קיימא דהא אפי' בנפלים הראש פוטר דאיתתב שמואל הכא אלא כמו שפירש שם בקונטר כתקנו לחייס שלם לאפוקי מחותך מ): **לאתויי הא דת"ר גיורת שיצא פדחת ולדה בו'.** וא"ת מאי חידוש הוא זה בהן מילתא טפי משאר דברים דחשוב בהן כילוד כגון לזקוק אשת אחיו ליבום ולפטור מן היבום והחורגו חייב ושאר דברים השנויים בפ' יוצא דופן (נדה דף מג.) וי"ל דאיצטריך הכא לאשמועינן דס"ד אע"ג דביציאת הראש חשוב לידת שאר הגוף שיצא אחרי כן בקדושה חשוב כמו כן לידה ויתיב לה ימי טומאה וימי טהרה: **מאי טעמא יכיר בתיב.** תימה בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עח.) ובפ' יש נוחלין (ב"ב דף קמז.) שדוחק לרבנן דרבי יהודה יכיר למה לי ליתא דאיצטריך לכדדרשינן הכא דאפי' רבי יוחנן לא פליג דהא דקאמר אף לנחלה משום דקסבר דפדחת נמי הויא היכרא וגם דוחק בית נוחלין (שם) לר"מ דאמר אדם מקנה כו' דאתא יכיר לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס וי"ל דהתם קשיא ליה לשון יכיר דמשמע שיש כח בהכרת האב: **מאי** קראה הכרת פניהם ענתה בם. פירש בקונטרס דהכרת פרצוף פניהם עדותן הוא אלמא פרצוף פנים נמי בעי ותימה יז] דביבמות (דף קכ. ושם ד"ה הכרת) מייתי קרא דהכרת פניהם ענתה בם משמע שיש דבר באדם שמכירים על ידו את הפנים והיינו פדחת דחוטם בכלל פרצוף פנים הוא והתם ביבמות (שם) בתר האי קרא מייתי יח] דבמות עובדא דאבא בר מרתא דהוו מסקו ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתי קירא דבר בבלייתא חלף קמייהו ולא בשקרוה: דבהיותו

גמ' אמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים מ"ט [1] כל אשר נשמת רוח חיים באפיו הוא דהשיב היכא דנשמת רוח חיים באפיו הוא דהשיב רישיה אידך לא חשיב רישיה תנן הבא אחר נפלים שיצא ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת קתני מיהא ראשו מאי ראשו רובו וליתני רובו בדין הוא דאיבעי ליה למיתני רובו [2] ואיידי דקא בעי למיתני סיפא בן תשעה שיצא ראשו מת טעמא דראשו מת הא ראשו חי הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי תנא רישא נמי ראשו ומאי קמ"ל [א] דכיון דמפיק ליה [3] רישיה הוה לידה תנינא [4] הוציא [ב] ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד וכי תימא אשמועינן בהמה וקמ"ל באדם דאדם מבהמה לא יליף דלית לה פרוזדור בהמה מאדם לא ילפא משום דחשיב פרצוף פנים דידיה הא נמי תנינא [5] יצא כדרכו [6] [ג] משיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משתצא פדחתו תיובתא דשמואל תיובתא אמר רבי שמעון בן לקיש פדחת פוטרת בכל מקום [ד] חוץ מן הנחלה מאי טעמא [2] יכיר אמר רחמנא ור' יוחנן אמר אפי' לנחלה בכל מקום לאיתויי מאי לאיתויי הא דתנו רבנן גיורת שיצאה פדחת ולדה בהיותה נכרית ואח"כ נתגיירה [ג] [ה] אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואינה מביאה קרבן לידה מיתיבי יכיר זו הכרת פנים ואיזו היא הכרת פנים פרצוף פנים עם החוטם תני עד החוטם תא שמע [ו] [ה] אין מעידים אלא על פרצוף פנים עם החוטם תני עד החוטם תא שמע פדחת [ו] בלא פרצוף פנים פרצוף פנים בלא פדחת אין מעידין עד שיהו שניהם עם החוטם ואמר אביי ואיתימא רב כהנא מאי קראה [3] הכרת פניהם ענתה בם שאני עדות אשה דאחמירו בה רבנן ומי אחמירו והא [ז] תנן [ד] והוחזקו להיות משיאים עד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כי אקילו רבנן בסופה בתחלתה לא אקילו רבנן ואיבעית אימא יכיר

גמ' אין הראש פוטר בנפלים. כן שמעה שהוליא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו וילא הוי בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטרו עד שילא ראשו ורובו: **רוח חיים באפיו.** מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא הוא לא [ח] חשיבי [ז] אפיה: **קתני מיהא.** נפל שילא ראשו פוטר הבא אחריו מכהן: **איידי דבעי למתני סיפא בן ט' שילא ראשו מת.** דלא מצי למיתני רובו [ט] בהדיא אע"ג דאיהו גופיה לא משמע אלא רובו ואהכי לא מצי למיתני בסיפא רובו משום דבעי למידק מינה טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפי' בכור לנחלה לא הוי האחרון דראשו בן ט' חי ודאי הוי לידה ואי הוה תני רובו מת הוה משמע הא רובו חי לא הוי אחרון בכור אפי' לנחלה אבל אם יצא ראשו חי לא הוי משמע [י] השתא דאחרון מפסיד הנחלה ואגן [יז] קיימין דראשו חי הוי כילוד משום הכי תנא ראשו בריאה ובסיפא ואע"ג דסיפא גופה דקתני ראשו מת לא הוי אלא ראשו ורובו: **ומאי קמ"ל.** מתני' אי אמרת בשלמא ראשו דוקא אשמעינן דראש הנפלים פוטרו ותנא סיפא אטו ריש אלא אי אמרת ראשו לאו דוקא ואין הראש פוטר בנפלים השתא לא אשמעינן מינה אלא דיוקא דדייקינן טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפי' בכור לנחלה נמי לא הוי דכיון דאפיק בן ט' חי ריסיה הואיל ולאו נפל הוא הוי לידה אפי' אחזירו: **הא תנינא.** בפ' בהמה המקשה [ט] הוליא עובר ראשו בשעת שחיטת אמו הרי זה כילוד אפי' אחזירו ואינו ניתר בשחיטת אמו: **בהמה ליה לה פרוזדור.** אין רחם שלה בין ירכותיה הלכך חשיב הראש לידה דבגלוי הוא אבל אשה דיריכים שלה מכסים את הרחם לא חשיב ראש לידה: **הא נמי תנינא.** גבי אדם במסכת נדה [כט.] מי שילא רוב ראשו הוי יולד דאפילו אחזירו ולא נולד עד [יח] לאחר ק' ימים חשיב יולד מיום ראשון וחשבינן לה ימי טומאה וטהרה מיום ראשון: **יצא כדרכו.** לאפוקי היכא דילא דרך מרגלותיו דודאי לא חשיב יולד עד יליאת רובו: **תיובתא דשמואל.** דודאי ראשו דנפלים דמתני' דוקא: [יט] [פוטרים] **בכ"מ.** דחשיב לידה מיליאת פדחת. ובכ"מ מפרש לקמיה: [יט] **פדחת.** מלא:

חוץ מן הנחלה. דהכא אחריו בכור לנחלה אא"כ יצא פניו של ראשון: **דכפיב יכיר.** והיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים: **אף לנחלה.** דפדחת נמי הוי היכרא: עובדת כוכבים אינה מטמאה בנדה וזיבה ולידה: **הכרת פניהם.** דמי שהוכרו פניו ראשון הוי בכור לנחלה: **עם החוטם.** וקשיא לר' יוחנן: **אין מעידין.** [יט] להשיא את אשתו דשמע לאו זה הוא: **הכרת פניהם ענתה בם.** דהכרת פרצוף פניהם עדותן אלמא פרצוף פנים בעי. ופשטיה דקרא בנואפים כתיב הכרת פני הוולדות ענתה בנואפים שהקב"ה נר את הממזר בצורת פני המנאף: **בסופה.** לאחר שכוונו יפה [כ] [יז] בזה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן אפי' בעבד ושפחה: **אבל בתחלה.** תחלת העדות דהיינו ראיית המת לא אקילו עד שיכירוהו יפה:

יכיר

[1] דמפיק ליה [רישיה] הוה ליה לידה: [2] כדרכו עד שיצא רובו: [3] נתגיירה עי' תוס' נדה (דף לו ע"ב): [4] חשיבי אות ה' נמחק: [5] למיתני רובו משום דבעי למידק והשאר נמחק: [6] תי' השתא נמחק: [7] ואגן קי"ל דראשו: [8] עד למחר תי' לאחר ק' ימים נמחק: [9] מעידין באדם שמת אא"כ ראוהו פרצוף פנים עם החוטם אלמא הוי היכר בהכי להשיא: [10] יפה שזה הוא הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיק אפילו: [11] דאמר דמכי: [12] בין הירכים: [13] להקשות אההיא דבהמה המקשה: [14] אלא כלומר ראוי: [15] ונפיק נקט לה נמי: [16] מכי נפק: [17] ותימה דהכא וביבמות מייתי קראי אברייתא ולא מייתי ליה אמתני' דפ' בתרא דיבמות דאייתי לעיל דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ונראה לפרש דאפדחת דברייתא מייתי קרא דהכרת:

[א] [נדה כט.], [ב] [שבת ל. וש"נ], [ג] חולין סח., [ד] נדה כח., [ה] יומא קכ. ב"מ כז.; [ו] שבת קמה. יבמות פז: ודף קכב., [ז] [חולין סח.], [ח] נ"ק, [ט] [נ"ל נפני ד"ה פוטרת], [י] נ"ל מיירי נ"ק, [כ] בנפלים נ"ק, [ל] נ"ל בהדיא הכי נ"ק, [מ] נ"ק, [נ] [ועי' תוס' נדה כט. ד"ה מכלל],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רוח חיים וכו' לא חשוב אפיה: (ב) ד"ה כפופה לאחר שכוונו יפה שזה הוא הקילו חכמים:

גליון הש"ס

גמ' אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה. עי' נדה לו ע"א תוס' ד"ה הלכתא:

מוסף רש"י

אין הראש פוטר בנפלים. יצא לאשה הנפל, כגון יולדת תאומים לשבעה, אחד נגמרה עוכרמו ואחד לא נגמרה לוכרמו, ויצא לאשה הנפל והחזירו ואח"כ יצא אחיו, הוי בכור לכהן, שאין ראשה הנפל פוטר את הבא אחריו מן הבכורה (נדה כט.). **הרי זה כילוד.** ומו לא מהניא לה שחיטת אמו ולריך שחיטה לעצמו אם נמלא חי, ואם נמלא מת הרי הוא כנבלה (חולין סח.). **אין מעידים.** על אדם שמת להשיא את אשתו, אלא אם כן ראו פרצוף פניו שהוא עם החוטם (ב"מ כז:) אלא"כ ראוהו מת בפרצוף פניו עם חוטמו, שיכולו להכירו, אבל לא ראוהו בפרצוף, אז שניעל חוטמו אין מעידין עליו להשיא את אשתו, שמא אין הוא (יבמות קכ.). **פדחת.** מלא (שם). **הכרת פניהם ענתה בם.** העידה בם, אלמא אין עדות בשאר הגוף אלא בהיכר פניס (שם). **להיות משיאים עד מפי עד.** לומר לאשה מת בעלך, לאקילו בה רבנן משום עיגונא, וכל דמקדם אדעתא דרבנן מקדם ואפקועי רבנן לקדושין מניה (שבת קמה:).

שיטה מקובצת

[א] דמפיק ליה [רישיה] הוה ליה לידה: [ב] כדרכו עד שיצא רובו: [ג] נתגיירה עי' תוס' נדה (דף לו ע"ב): [ד] חשיבי אות ה' נמחק: [ה] למיתני רובו משום דבעי למידק והשאר נמחק: [ו] תי' השתא נמחק: [ז] ואגן קי"ל דראשו: [ח] עד למחר תי' לאחר ק' ימים נמחק: [ט] מעידין באדם שמת אא"כ ראוהו פרצוף פנים עם החוטם אלמא הוי היכר בהכי להשיא: [י] יפה שזה הוא הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיק אפילו: [יא] דאמר דמכי: [יב] בין הירכים: [יג] להקשות אההיא דבהמה המקשה: [יד] אלא כלומר ראוי: [טו] ונפיק נקט לה נמי: [טז] מכי נפק: [יז] ותימה דהכא וביבמות מייתי קראי אברייתא ולא מייתי ליה אמתני' דפ' בתרא דיבמות דאייתי לעיל דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ונראה לפרש דאפדחת דברייתא מייתי קרא דהכרת:

יכיר לחוד. דלא כתיב פנים הוי פדחת היכר: (ד) עובדי כוכבים אינן בני נחלה לירש את אביהם עובד כוכבים אחר שנתגיירו בפ"ק דקדושין (דף יח.): **לא לחוטו בראה.** הקב"ה את העולם אלא לשבח ילדה: **מי אלא היו לו בנים כו'.** פרישית לעילא (ע) גבי מתני': **ילדה ממאן.** דקתני משבחה לישראל ילדה הוי בכור לנחלה: **מאי איריא גורת ושפחה.** דמשמע מש"ה הוי בכור לנחלה דאותם בנים שהיו לה בהיותה עובדת כוכבים לא חשיבי: **אפי' בת ישראל.** דבנים הראשונים חשובים בנים הוי (ה) אפי' נמי בכור לנחלה דהא בחד תליא מילתא ולא בחש: **אלא לאו.** אפי' ילדה משבחה לישראל (ו) לא אמי אלא היו בנים מהדר אלא מילתא באפי נפשה היא דקאמר גורת אלא שהיו לה בנים בהיותה עובדת כוכבים ונתגיירה עם בעלה וילדה משבחת לתורת ישראל הוי בכור לנחלה ותיובתא דר' יוחנן: **לעולם מישראל אלא היו לו בנים.** ומשום בכור לנחלה לא איצטריך למינקט גורת אלא משום דאשמעינן דאינו בכור לכהן דבנים הראשונים מיקרו פטר רחם ולאפוקי מדר' יוסי הגלילי: **הא.** דקתני בכור לנחלה רבי יוסי הגלילי היא דלגבי כהן חשיב ליה בכור דעל שיפטרו רחם בישראל: **ויליף איהו.** הבעל: **מינה דידה.** כי היכי דלגבה לא חשיבי בנים הראשונים והוי אלא פטר רחם דכתיב בישראל לגבי נמי לא חשיבי ראשונים והוי אלא ראשית אונו (ז): **לויה.** בת לוי: **אפילו ישראלית נמי.** (ח) דאמרן (ט) בפירקין קמא (דף ג.): הכהנים והלויים פטורין: **בנים אבוסס.** דמשפחת אב נפקא מהקרויה משפחה ולא משפחת אם ואמאי פטור: **דאיעבר מעובד כוכבים.** דל"ל חייס לגבי ישראל ושייך הכן בתר אם ישראלית טפי מבתר אבוה עובד כוכבים הלכך פטור: **ולא תימא אלינא דמ"ד אין מזהמין אם הולד.** בגמ' יבמות (דף מה.) דאיכא ל"מ"ד עובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד כשר דבתר אימיה שדינן ליה ומשום הכי פטור מחמש סלעים: **אלא אפילו ל"מ"ד מזהמין.** דשדינן ליה בתר עובד כוכבים אפ"ה פטור דלוי פסול מיקרי הואיל ואית ליה שמא דלוי (י) פטור: **בפטר רחם.** אחר האם אזיל לענין ה' סלעים: **מי שהיו לו בנים.** פרישית לעיל [מ.] גבי מתני'. מדקתני היא וכהנת (יא) רבותא אשמעינן דאע"ג דנתערב עם הפטור אינו חייב: **מצלא דכהנת פטורה.** וקס"ד דהא כהנת בבת כהן קאמר: **בדיק** (יב). מנסה אותנו בהלכות: **מהו.** מי הוי בנה פטור (יג) מבכורה או לא: **היינו דרב אדא כו'.** וכי היכי דלוייה פטורה כהנת נמי פטורה: **בקדושתה קיימא.** אע"ג דנבעלה לעובד כוכבים וכי שדינן בנה בתרה הוי כלוי פסול ופטור: **מן המעשר.** מעשר ראשון (יד) ניתן ללוויה: (טו) **דאיבעלה ליה.** לעובד כוכבים: **הויא זרע.** דלתמרינן ביבמות בפרק אלמנה לכהן גדול (דף סח.) מנין לכהנת לוויה וישראלית שבאו עליה עובד כוכבים ועבד שפסלוה מ"ל ובת כהן כי תהיה לאיש זר (טז) כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואע"ג דלוייה נמי קתני התם (יז) מתרומה (יח) דקא פסיל לה אלא תיגשא לכהן אבל מדין לויה לא פסלא: **הויא לה זרע.** וכיון דזרע היא בנה חייב בה' סלעים.

הלכך מתניתין נמי לא (יט) מוקמת דאיעבר מעובד כוכבים: **הניחא למר בריה דרב יוסף.** דמוקים לדרב אדא דבאיעבר מישראל מוקמי למתני' נמי הכי: **לעולם.** מתניתין דאיעבר מכהן אבל בת כהן דלא מיעבר מכהן לא מיפטרא דלא אזלינן בתר אם אלא בלויה דאיעבר מעובד כוכבים דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו. פירש בקונטרס עובדי כוכבים (מ) אינם בני נחלה משנתגיירו ובפרק קמא דקדושין (דף יח.): משמע (מא) דהם בני נחלה דאמרינן בקדושין דעובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה אלא לאו בני נחלה נינהו דקאמר הכא היינו (מב) תורת בכורה: **והא עבד ליה שבת.** בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) קאמר בלשון אחר דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו ולאו בני חיוב קאמר דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט.): מוכח דלא מיפקדא אפריה ורביה אלא כלומר דזרעו מתייחס אחריו והיינו עבד ליה שבת דקאמר הכא וגבי עבד קאמר ביבמות (דף סב.) דהכל מודים (מג) דאין לו חייס: **ולא תימא אלא דמ"ד אין מזהמין כו'.** (מד) ומ"ד מזהמין היינו מאן דשדי ליה בתר עובד כוכבים כדפי' בקונט' דקרי ליה מזהמין משום דעובדי כוכבים מזהמין הם כדאמרן שבת (דף קמו.). בשעה שבת נחש על חוה הטיל בה זוהמא ולא פסקה זוהמא מן העובדי כוכבים ומ"ד עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר שדי ליה בתר דעובד כוכבים (מד) אבל מ"ד הולד ממזר שדי ליה בתר בת ישראל ולהכי שייך ביה ממזרות (מה) ובקונטרס פירש איפכא וכמו שפירשתי מוכח בסוף פ"ק דיבמות (מו) (דף יח.). בחלה וחבור וגו' א"ר יוחנן וכולן לפסול כי אמריתא קמייה דשמואל (מז) א"ל (מח) [כי] יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה פירוש לא מיפסלי כיון דמתייחס אחר העובדת כוכבים ובנות ישראל דהוות דרא אינטרויי איצטרי וכן מוכח בפ"ק דיבמות (מט) דהאי דקרי ליה בנך גורס לו ממזרות: **מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [אמר] לעולם מישראל.** כוותיה פסקינן בחולין בריש הזרוע (דף קלב. נ) והאמ' סמכינן השתא לפטור בן לויה וכהנת אשת ישראל ממחש סלעים: **נותנים** לה מעשר ואוכלת. אין חולקין לאשה בגורן אבל מחלקין להם בבתיהם דאמר בפרק נוטלין על האונס (יבמות דף צו.): **אלא** כהנת כיון דאיבעילה [ליה] הויא לה זרה. ואפי' קדושת לויה פקעה מינה וגרעה מלוייה אשת כהן שנשבית דאע"ג דמיפסלא מתרומה לא פקעה מינה קדושתה לענין ה' סלעים אבל כהנת דקדושתה מגופה אתיא כשמתחללת פקעה קדושתה לגמרי: הכן

אלא אפילו למאן דאמר מזהמין את הולד לוי פסול מיקרי מר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא לעולם דאיעבר מישראל ושאני התם דאמר קרא פטר רחם בפטר רחם תלא רחמנא תנן מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (נ) (נא) וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה מכלל (נב) דכהונה ולויה פטורין דאיעבר ממאן אילימא דאיעבר מכהן ולוי (נג) אי הכי מאי איריא כהנת ולויה אפי' בת ישראל נמי אלא דאיעבר מעובד כוכבים כהנת פטורה והאמר רב פפא בדיק לן (נד) רבה כהנת שנתעברה מעובד כוכבים מהו ואמינא ליה לאו היינו דרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים ואמר לי הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא (נה) דתניא (נו) לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מן המעשר ואוכלת אלא כהנת כיון (נז) דאי בעיל לה הויא זרה הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר דאיעבר מישראל מוקי לה בדאיעבר מישראל אלא לרב פפא במאי מוקי לה לעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל ואמאי קרי לה כהנת דבנה כהן

איתמר

יכיר לחוד והכרת פנים לחוד (נ) איתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר רבי יוחנן אומר (נא) אין לו בכור לנחלה ור"ש בן לקיש אומר יש לו בכור לנחלה רבי יוחנן אומר אין לו בכור לנחלה דהא (נב) הוה ליה ראשית אונו ור"ש בן לקיש אומר יש לו בכור לנחלה (נג) גר שנתגייר בקטן שנולד דמי ואזדו לטעמייהו דאיתמר (נד) היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר ר' יוחנן אמר (נה) קיים פריה ורביה ור"ש בן לקיש אמר לא קיים ר' יוחנן אמר קיים (נו) לא תוהו בראה לשבת יצרה ור"ש בן לקיש אמר פריה ורביה גר שנתגייר בקטן שנולד דמי וצריכא דאי איתמר (נז) בהא קמייתא בהא קאמר רשב"ל משום דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו אבל בהא אימא מודה ליה לרבי יוחנן דלא תוהו בראה לשבת יצרה והא עבד ליה שבת ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן אבל בהא אימא מודה ליה לר"ש בן לקיש צריכא תנן מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה ומשבאתה לישראל ילדה (נח) ולדה בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ילדה ממאן אילימא מישראל שלא היו לו בנים מאי איריא גיורת ושפחה אפילו בת ישראל נמי אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר וקתני בכור לנחלה לא לעולם מישראל שלא היו לו בנים ואינו בכור לכהן איצטריכא ליה לאפוקי (נט) מדרבי יוסי הגלילי דאמר בכור לנחלה ולכהן שנאמר [2] פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם מישראל קמ"ל דלא ת"ש היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר יש לו בכור לנחלה אמר רבינא ואיתימא רב אחא (נ) הא ודאי רבי יוסי הגלילי (נא) הוא דאמר פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם מישראל וליף איהו מינה דידה (נב) אמר רב אדא בר אהבה (נג) לוייה (נד) שילדה בנה פטור מה' סלעים דאיעבר ממאן אילימא דאיעבר מכהן ומלוי מאי איריא לוייה אפילו ישראלית נמי אלא דאיעבר מישראל [3] למשפחותם לבית אבותם כתיב אמר רב פפא דאיעבר (נה) מעובד כוכבים ולא תימא אליבא דמאן דאמר (נו) אין מזהמין את הולד

אלא אפילו למאן דאמר מזהמין את הולד לוי פסול מיקרי מר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא לעולם דאיעבר מישראל ושאני התם דאמר קרא פטר רחם בפטר רחם תלא רחמנא תנן מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (נז) (נח) וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה מכלל (נט) דכהונה ולויה פטורין דאיעבר ממאן אילימא דאיעבר מכהן ולוי (ס) אי הכי מאי איריא כהנת ולויה אפי' בת ישראל נמי אלא דאיעבר מעובד כוכבים כהנת פטורה והאמר רב פפא בדיק לן (סא) רבה כהנת שנתעברה מעובד כוכבים מהו ואמינא ליה לאו היינו דרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים ואמר לי הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא (סב) דתניא (סג) לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מן המעשר ואוכלת אלא כהנת כיון (סד) דאי בעיל לה הויא זרה הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר דאיעבר מישראל מוקי לה בדאיעבר מישראל אלא לרב פפא במאי מוקי לה לעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל ואמאי קרי לה כהנת דבנה כהן

דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו. פירש בקונטרס עובדי כוכבים (מ) אינם בני נחלה משנתגיירו ובפרק קמא דקדושין (דף יח.): משמע (מא) דהם בני נחלה דאמרינן בקדושין דעובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה אלא לאו בני נחלה נינהו דקאמר הכא היינו (מב) תורת בכורה: **והא עבד ליה שבת.** בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) קאמר בלשון אחר דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו ולאו בני חיוב קאמר דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט.): מוכח דלא מיפקדא אפריה ורביה אלא כלומר דזרעו מתייחס אחריו והיינו עבד ליה שבת דקאמר הכא וגבי עבד קאמר ביבמות (דף סב.) דהכל מודים (מג) דאין לו חייס: **ולא תימא אלא דמ"ד אין מזהמין כו'.** (מד) ומ"ד מזהמין היינו מאן דשדי ליה בתר עובד כוכבים כדפי' בקונט' דקרי ליה מזהמין משום דעובדי כוכבים מזהמין הם כדאמרן שבת (דף קמו.). בשעה שבת נחש על חוה הטיל בה זוהמא ולא פסקה זוהמא מן העובדי כוכבים ומ"ד עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר שדי ליה בתר דעובד כוכבים (מד) אבל מ"ד הולד ממזר שדי ליה בתר בת ישראל ולהכי שייך ביה ממזרות (מה) ובקונטרס פירש איפכא וכמו שפירשתי מוכח בסוף פ"ק דיבמות (מו) (דף יח.). בחלה וחבור וגו' א"ר יוחנן וכולן לפסול כי אמריתא קמייה דשמואל (מז) א"ל (מח) [כי] יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה פירוש לא מיפסלי כיון דמתייחס אחר העובדת כוכבים ובנות ישראל דהוות דרא אינטרויי איצטרי וכן מוכח בפ"ק דיבמות (מט) דהאי דקרי ליה בנך גורס לו ממזרות: **מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [אמר] לעולם מישראל.** כוותיה פסקינן בחולין בריש הזרוע (דף קלב. נ) והאמ' סמכינן השתא לפטור בן לויה וכהנת אשת ישראל ממחש סלעים: **נותנים** לה מעשר ואוכלת. אין חולקין לאשה בגורן אבל מחלקין להם בבתיהם דאמר בפרק נוטלין על האונס (יבמות דף צו.): **אלא** כהנת כיון דאיבעילה [ליה] הויא לה זרה. ואפי' קדושת לויה פקעה מינה וגרעה מלוייה אשת כהן שנשבית דאע"ג דמיפסלא מתרומה לא פקעה מינה קדושתה לענין ה' סלעים אבל כהנת דקדושתה מגופה אתיא כשמתחללת פקעה קדושתה לגמרי: הכן

אלא אפילו למאן דאמר מזהמין את הולד לוי פסול מיקרי מר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא לעולם דאיעבר מישראל ושאני התם דאמר קרא פטר רחם בפטר רחם תלא רחמנא תנן מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (נז) (נח) וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה מכלל (נט) דכהונה ולויה פטורין דאיעבר ממאן אילימא דאיעבר מכהן ולוי (ס) אי הכי מאי איריא כהנת ולויה אפי' בת ישראל נמי אלא דאיעבר מעובד כוכבים כהנת פטורה והאמר רב פפא בדיק לן (סא) רבה כהנת שנתעברה מעובד כוכבים מהו ואמינא ליה לאו היינו דרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים ואמר לי הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא (סב) דתניא (סג) לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מן המעשר ואוכלת אלא כהנת כיון (סד) דאי בעיל לה הויא זרה הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר דאיעבר מישראל מוקי לה בדאיעבר מישראל אלא לרב פפא במאי מוקי לה לעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל ואמאי קרי לה כהנת דבנה כהן

ב) [יבמות סב.], ג) [שם כב. וש"נ], יב) [יבמות סב.], ד) [בעל מו.], ה) [חולין קלב. לעיל ד.], ו) ל"ל דכהנת, ז) גי' המ"ש רבא, ח) תוספתא דיבמות רפ"ח יבמות נא., ט) [דף מו.], י) [דברים כא], יא) [ויקרא כב], יב) מכהונה הוא. יעב"ץ, מ) גי' ל"ק אינו בני נחלה לירש את אביהם כו', נ) עיין ל"ק, ס) ל"ק, ע) [ועמ"ש על הגליון].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשבחתה לישראל ילדה בכור כל"ל ותיבת ולדה נמחק: (ב) שם נשתחרר מעוברת ילדה כל"ל ואות ו' נמחק: (ג) שם אלא כהנת כיון דאיבעבלה ליה הוא זרע: (ד) רש"י ד"ה ימי וכו' וכו' סיכר הס"ד ואח"כ מ"ה **דבריותו לאו בני נחלה** עובדי כוכבים אינו אלא בני נחלה ומ"ש שנתגייר כל"ל ואות ו' נמחק: (ה) ד"ה אפי' וכו' בפירקין קמא נ"ב דף ד' ובפ"ב דף יג: (ו) ד"ה אלא וכו' ופשוט:

רבינו גרשום

יכיר לחוד. דכיון דלא כתיב ביה [פנים] בהכרת פדחת לחוד סגי לנחלה והכא דבעי פרצוף פנים משום דכתיב ביה הכרת פניהם: בגיותן לאו בני נחלה נינהו דאין אב לעובד כוכבים. לישנא אחרינא דראמר בס' קידושין נכרי את הגר וגר את הגר אינו לא מד"ת ולא מד"ס דתניא לזה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו כו' משום הכי יש לו בכור לנחלה: והא עבד ליה שבת בנים: ילדה ממאן. כלומר הא דתני משבאת לישראל ילדה ממאן ילדה: מאי אריא גיורת ושפחה. דהוי בכור לנחלה אפי' בת ישראל נמי בכור לנחלה הוי: וקתני בכור לנחלה. אע"ג דכבר הוליד בנים בגיותו ותיובתא דרבי יוחנן דאמר הוי לו בנים בגיותו אין לו בכור לנחלה: קמ"ל. (רבי יוחנן) [מתניתין] דלא הוי בכור לכהן אלא בכור לנחלה: ויליף איהו. הגר מינה דידה דגיורת מה היא (ו) לטעמיה דר' יוסי אע"ג דהיו לו בנים בגיותה דיש לו בכור לנחלה: למשפחותם לבית אבותם כתיב. דמשפחת אב קרויה משפחה ואמאי פטורה: ולא תימא. רב אדא דתני פטור היינו אליבא דמאן דאמר במס' יבמות אין מזהמין את הולד דעובד הבא על בת כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אין הולד ממזר דלא שדינן ליה בתר אביו אלא בתר אימיה והאי נמי בתר אימיה לויה שדינן ליה דפטור מחמש סלעים אלא אפי' לא"ד מזהמין הולד מ"מ בתר אימיה שדינן ליה ולוי פסול מיקרי דפטור: בפטר רחם תלה רחמנא. באמו ואמו אתיא משבט פטור: מדקתני ילדה היא וכהנת היא ולויה מכלל דכהנת ולויה שילדו פטורין: ולאו היינו דרב אדא דאמר לויה שילדה כו' ואוקימנא דאיעבר מעובד כוכבים וכהנת נמי דאיעבר מעובד כוכבים פטורה: אלא רב פפא דאוקים לה לעיל לויה בדאיעבר מעובד כוכבים והכא לא מצי לאוקומי בעובד כוכבים משום דקתני כהנת במאי מוקים לה: לעולם. כהנת דקתני בת ישראל היא ודאיעבר מכהן ואמאי קרי לה כהנת הואיל ובנה כהן:

ג) נראה לל"ל מס היא לטעמיה דר' יוסי אע"ג דהוה לה בנים הוי בכור לכהן ה"ל הוא אע"ג דהיה לו בנים יש לו בכור לנחלה:

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יב טוש"ע מ"מ סי' רעז סעיף ט:
יא ב מיי' פט"ו מהל' אישות הל' ו טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ז:
יב ג ד מיי' פי"ח מהל' בכורים הל' יא טוש"ע יו"ד סימן שה סעיף יח:
יג ה מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' ג טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' יט:
יד ו מיי' פ"ח מהלכות מעשר הלכה כ:

תורה אור השלם

1. כי כה אמר יי בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יי ואין עוד:
ישעיהו מה יח
2. קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:
שמות יג ב
3. שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם:
במדבר א ב

מוסף רש"י

אין לו בכור לנחלה. כן בכור שיולד לו משיתגייר אינו עוטל פי שנים (יבמות סב.). **לאו בני נחלה נינהו.** בנגכריהן לאו בני דין בשעה שיבאו, דבת כהן ובכור כפשוט, אבל ישראל ובגת כהנו, דבאמרינן בקדושין (יח:) בפ"ק יורש אבינו דבר תורה (שם). **דלא תוהו בראה לשבת יצרה.** בני נח בני פריה ורביה נינהו דכתיב (בראשית ט) ויאמר להם אלהים פרו ורבו (שם לגרסת הגמ': דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו). **ונשא אשה שכבר ילדה.** דלענין נחלה אבל דכתיב בפטר רחם (לעיל מו.). **עודה שפחה.** אפילו עודה שפחה בגיה לאשוה ונשתחררה עכשיו, **עודה עובדת כוכבים ונתגיירה.** ומשבאתה ליד ישראל ילדה הוי נמי בכור לנחלה, שהרי לזה לא היו בנים, ולכהן לא דאינו אבוה (שם). **דאמר בכור לנחלה ולכהן.** דבנים הנולדים לה בהיותה עובדת כוכבים לא פטרי (שם). **לויה שילדה בנה פטור מה' סלעים.** בנגה של לוי, דתנן (לעיל יג.) הכנים ולויים פטורים, ואשמעינן רב אדא דלוייה כלוי (חולין קלב.). **דאיעבר מעובד כוכבים.** אבל איעבר מישראל בתר אב אזלינן ליה וחייב (שם). **בפטר רחם תלא רחמנא.** והרי רחם שיצא ממנו לאו דזרעא הוא (שם). **לוייה שנשבית.** ומתיינן שמא נבעלה לעובד כוכבים (יבמות צא.). **או שנבעלה בעילת זנות.** כגון לעכו"ם ועבד ואזלי וכל הנך דאמר בפ"אלמנה לכ"ג (שם סח.) דמפסלא בהו בת כהן מתרומה, גבי לוייה לא פסלי ממעשר (שם צא.).

שיטה מקובצת

א) דהא ס"א הוו ליה בני: ב) אחמר בקמייתא בהא קאמר: ג) אחא בריה דרבא: ד) היא דאמר אות ו' נמחק: ה) לוייה. עי' תשובת הרשב"א סי' אלפים שס"ו: ו) מעוברת ילדה אות ו' נמחק: ז) תיבות אי הכי נמחק: ח) הוי נמי האי בכור: ט) לישראל [לא] במי שלא היו לו: י) דאמרינן בפירקא קמא: יא) דרבותא אשמעינן: יב) בדיק לן מר מנסה: יג) פטור מחמש סלעים או לא הס"ד ומה"ד לאו היינו: יד) שנאכל לזרים: טו) מה"ד כיון דאיבעבלה: טז) מתרומה הוא דקא: יח) לא מצית: יט) משמע שרוצה לומר דלא איירי הכא בנתגיירו אלא בגיותן משמע קודם שנתגיירו דאז הם בני נחלה כדאמרינן בקדושין: כ) היינו בני תורת בכורה: כא) מה"ד והא עבידי: כב) מודים דלא קיים משום דאין: כג) כו' שאין הולד הולך אחר הכותי: כד) דעובד כוכבים דלא שייך ממזרות בכותי: כה) דיבמות גבי וינחם בחלה: כו) דשמואל אמר כי יסיר

הבן חייב לפדות את עצמו. דהא לא זכה האב בפדיונו אלא חייב הבן לפדות עצמו אע"ג דליכא חיובא באב וכן מתני' דתנן נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת טז[ז] (כסר) ותימה דבפ"ק דקדושין (דף כט.) יז[ח] גמרינן ממנות הבן על האב דדרשינן תפדה תפדה אשה אשה מחרים מצווין לפדותה אינה מצווה לפדות עצמה וה"נ האי בן שאין מחרים מצווין לפדותו לא יהא חייב לפדות עצמו וי"ל דלא דמי האי בן לאשה דלא שייך בה בשום אב פדיון כלל אבל הכא אם היה לו אב ישראל היה חייב לפדותו: **ראשון** לנחלה לא וילדו לו בעינן.

מתוך פירוש הקונטרס

משמע דמלשון לידה גמר וקשה דבגמרא [ריש] פרק יולא דופן (דף מ.) כ) (בריש') מפרש דאין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה משום דכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקום יח) שמזרעת אבל מלשון לידה לא יח) אלא יש לפרש דגמר הכא לידה [לידה] מהתם ור"ש דהכא לטעמיה כדאמר בסמוך דמרבי התם יולא דופן (שם) מתלד דיושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה ולא"ת דהתם קאמר דמולדה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש דגמר מבכור דכתיב ביה פטר רחם ופריך וליגמר לידה לידה מאדם דמרבין יולא דופן מתלד שכן פשוט קדוש זכר במתנות ומשני מבכור אית לן למילף דנפישין שכן אמו בהמות קדשים פגול נותר וטומאה והשתא הכא נמי נילף מבכור בהמה שכן בכור מבכור וי"ל דאינך נפישי שכן אדם מאדם ואינם קדושים ולא שייך בהם פגול נותר וטומאה ובכור אדם דכהונה דכתיב ביה פטר רחם לא מצי ר"ש למילף כ) מבכור לנחלה דגבי בכור אדם דפטר רחם לא כתיב לידה: **וילדו** לו בעינן. תימה כיון דדרשינן כ) קרא בבכור א"כ בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכז.) דדרשינן טומטום שנקרע ונמצא זכר דאינו ממעטו בחלק בכורה דאמר קרא וילדו לו בנים עד שיהא כא) בן משעת לידה והאי דאינו נוטל פי שנים דרשי מ) מוהיה הבכור עד שיהא בן משעת הווייה וכן בפ' מי שמת (שם דף קמב:) דרשינן בן שנולד לאחר מיתת אביו דאינו ממעטו מחלק בכורה מדכתיב וילדו לו והא דאינו נוטל פי שנים דרשי מדכתיב יכיר ואמאי כולהו מילתא תיפוק ליה מוילדו לו כיון דמוקמינן ליה בבכור וי"ל דאי לאו דכתיבי יב) תרי קראי הוה מוקמינן ליה דוקא בבכור יג) דאינו נוטל פי שנים דהיה מסתבר נ) לאוקמי טפי בבכור אבל אי יטול חלק בבכורה מלהעמידו בפשוט שלא ימעט בחלק בכורה תדע דיולא דופן דליכא תרי קראי דרשינן ליה לענין דאינו נוטל פי שנים ולא דרשינן ליה לומר דאינו ממעטו: **בכור** לדבר אחד הוי בכור. ולא"ת מהאי טעמא גופיה יד) דהיולא דופן בכור לחמש סלעים ואע"ג דכתיב ביה פטר רחם כדאשכחן בסוף פ' שני (לעיל יט.) דתנן יולא דופן והבא אחריו ר' טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ומפרש בגמ' דמספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לאו ואע"ג דהתם נמי כתיב פטר רחם י"ל דסברת ר"ש אלוקה מר' טרפון ואע"ג דהבא אחריו פשיטא ליה טפי דהוי בכור יה) מר' טרפון מ"מ יולא דופן גרע ליה וממעטו ליה מפטר רחם: והא בכור לרחמים הוי בכור לכהן אבל לאשון אע"ג דבכור לדבר אחד הוא דהא הוי בכור לזולדות ולזכרים אפ"ה לא הוי בכור דבפטר רחם תלא רחמנא:

מתני'

איתמר כהן שמת והניח בן חלל רב חסדא אמר הבן חייב לפדות את עצמו רבה בר רב הונא אמר אין [6] חייב לפדות את עצמו כל היכא דמת האב לאחר שלשים [7] דכולי עלמא לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה אביו בפדיונו כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים יום רב חסדא אמר [8] הבן חייב לפדות את עצמו דהא לא זכה אביו (ח) [9] לפדיונו רבה בר רב הונא אמר אין הבן חייב לפדות [10] עצמו דאמר ליה אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה תנן (ג) מההוא שבא אחריו אלא (ט) אינו לא שקיל מידי דבנו הראשון אומר לו לא בן ראשון אתה וכן בנו האחרון אומר לו [11] [12] : **והכי קאמר בכור לכהן.** הוי האי ספק ממה נפשך (ד) דהאי פטר רחם הוא ואינה לפדות את עצמו והבא אחריו (מבני) השני אינו בכור לנחלה דאמרין ליה אחיו אותו ספק בן אבינו הוא ואתה אינך בכור: **ולכתבו הרשאה זה לזה.** הספק והבא אחריו יכתוב אחד הרשאה לאבירו על חלקו וילך ויתבע [13] לו הבכורה ממה נפשך אם אני בכור תנו לי בשביל עצמי ואם אחי בכור תנו לי בשביל אחי דהא או הספק או הבא אחריו [14] בכור: **וי תימא מתני' אלא בהרשאה.** מיירי והכי קאמר אם לא כתבו (ה) הרשאות אין כאן בכור לנחלה: **הא מוקמינן ליה לקמן דבהרשאה קמיירי.** (ו) דאמר [מא:] אמר שמואל בבא בהרשאה אלא ולאי הרשאה לא מהניא כלל הכא: **מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר הוכרו ונכסוף נתערבו.** כגון שתי נשים של שני אנשים שהוכרו וולדותיהן ואחר כך נתערבו ועכשיו כשהן באין כולן לירש דוחין אותן אחיהם לכלכל אחד אחרי לאו אחיו אתה: **הוכרו הרשאה זה לזה.** האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו ובעל ההרשאה בא אצל יורשי שני האבות ואומר לכל אחד אם אחיכם אני תנו לי ואם זה אחיכם תנו לי חלקו וכן לבני השני. אבל לא הוכרו מעולם אין כותבין אלא היתה להם זכיה מעולם בנכסי (ז) [אביו] ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחזקת בכורה. הא דרבי יוחנן בב"ב בית נוחלין (דף קכז.): **מתני' שפיר.** עור הולד ממש: **גייניס.** גוונים. (ח) **וחגבים.** לאו וולד נינהו. וטעמא מפרש במס' נדה בהמפלת חתיכה (דף כב:) אלא נאמרה בהן יצירה כלגבי אדם: **ליום ארבעים.** שנתעברה דמיא בעלמא הוא עד דמטי למחר דמ' יום הוי יצירת הוולד: **יולא דופן והבא אחריו.** דלך רחם שניהן אינן בכור וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' וילדו לו** יז) **בעינן.** דלך לידה: **בכור לדבר אחד.** כגון זה שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לזולדות דהא היה לו ולד טז) זכר קודם לו: **לטעמיה דאמר.** במס' נדה פ' יולא דופן (מא.) ואם נקבה תלד יח) לרבות יולא דופן דהוי לידה מעליא ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה הלכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא משיב ליה דגמרינן מהתם: **בכור לדבר אחד.** כגון שני דהוי

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

טז א ב מיי' פי"ח מהל' בכורים הלכה יב סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שה סעיף יט:

ג [מיי' פ"ה מהל' נחלות הלכה ג]:

טז ד מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' ו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף יא:

יז ה ו מיי' שם הל' יא וסי"ח מהל' בכורים הלכה טז טוש"ע שם סעיף ז וטוש"ע י"ד סימן שה סעיף כג [וסעי' כד]:

רבינו גרשום

הבן חייב לפדות את עצמו. דהוי כזר וצריך לפדות עצמו: ורבה בר רב הונא אמר אין הבן חייב לפדות עצמו. שאביו זכה בפדיונו והוא יורש נכסי אביו והנכסים פטורין: קא אתינא מכח גברא דלא מצית משתעי דינא בהדיה. דאילו הוה אבא קיים לא מצית למיתבעיה דאי בתוך שלשים אכתי לא איחייב ואי לאחר שלשים איהו זכה בפדיונו שהרי הוא כהן הלכך אנא דאתינא מכחיה פטירנא: לימא ליה קא אתינא מכח גברא. מכח עובד כוכבים דלא איחייב: שאני הכא משה"ה הוי בכור לכהן דעובד כוכבים לית ליה חייס דאין אב לעובד כוכבים: ליזיל לגבי האי לידחייה. דבנים של ראשון מצו מדחו ליה ולמימר ליה דשל אחרון הוית ובניו של אחרון מצי אמרו ליה בן של ראשון הוית: א"ר ירמיה. אין ודאי האי מצי למידחייה אלא לא נצרכה למיתני אלא לבא אחריו וה"ק איהו ספק בן תשעה לראשון ספק בן ז' לאחרון ודאי בכור לכהן הוא דפטר רחם הוא. (והוא) והבא אחריו אינו בכור לא לנחלה דמצי אחי למידחייה ולא לכהן (דאינו פטר רחם): ואמאי אינו בכור לנחלה לא זה ולא זה וליכתבו הרשאה להדדי האי ספק להאי הבא אחריו והאי להאי וליתבעוה לאחיה ממה נפשך דאי בכור אנא הבו לי חלק בכורה. ואי לאו בכור אנא דאנא בריה דראשון הבו לי בשביל אחי הבא אחרי שהרי הירשוני לקבל ואידך נמי לימא הכי: וכי תימא מתניתין דקתני ואינו בכור לנחלה שלא בהרשאה קא מיירי. והא מוקמינן לה מתניתין לקמן דקתני אם לכהן אחר נתנו יחזיר להן חמש סלעים משום דבאין עליו בהרשאה: מסייעא ליה לרבי יוחנן. דהכא לא הוכרו מעולם האי ספק לא הכי אין כותבין הרשאה: מלא גנינים. גוונים סרוחין. דלא הוי מרוקם לוולד: והמפלת יום ארבעים. דאמרי לא איגמרא צורה: וילדו לו. דרך לידה בעינן ויוצא דופן לא הוי לידה: בכור לדבר אחד. לרחמים גרידא: תלד. ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן:

תורה אור השלם

1. כִּי תִהְיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנוּאָה: דברים כא טו
2. קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: שמות יג ב
3. כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז
4. וְאִם נְקֵבָה תֵלֵד וְטָמְאָה שִׁבְעִים בְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשֶּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טָהֳרָהּ: ויקרא יב ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא זכה אביו בפדיונו: (ב) שם דלית ליה חיים איתמר אר"ש בן יסמיע: (ג) רש"י ד"ה לא נצרכא וכו' אלא להוא שבא אחריו אבל אינו לא שקיל מידי דבני הראשון אומרים לו לא בן ראשון אתה וכן בני בני האחרון אומרים לו לא בן אחרון אתה הם"ל: (ד) ד"ה והכי קאמר וכו' ממ"ג דהא פטר: (ה) ד"ה וכי תימא וכו' לא כתבו הרשאה אין: (ו) ד"ה הא מוקמינן וכו' קמיירי דאמרינן אמר שמואל:

שיטה מקובצת

א) אין הבן חייב: ב) בפדיונו רבה: ג) לפדות את עצמו: ד) חייס אתמר אמר רבי שמעון בן יאסיגא: ה) לפדות את עצמו: ו) תיבות ובסוף נתערבו נמחק: ז) שלשים שנולד: ח) אלא הבן נתחייב: ט) תיבת ליה נמחק: י) לו לא בן שני אתה: יא) תיבת לו נמחק: יב) אחריו הוי בכור: יג) מה"ד דגים וחגבים: יד) לו משמע דרך לידה בעינן: טו) תיבת זכר נמחק: טז) מעוברת בכור לכהן ותימה: יז) גמרינן מכל מצות הבן על האב דרשינן תפדה: יח) ממקום שהיא מזרעת אבל: יט) לא גמר: כ) דדרשינן הא קרא: כא) שיהא בכור משעת: כב) דכתיבי הני קראי הוה: כג) בבכור לומר דאינו: כד) גופיה יהא יוצא דופן: כה) בכור מלר' טרפון:

כו) [לקמן מט.], כז) ב"ב קכז., כח) [לעיל יט.], כט) [נדה מ. ומזכר לקמן מז.]. ל) ב"ב מא. לקמן מז.]. מ) ב"ב מא. לקמן מז.]. נ) ב"ב מא. לקמן מז.]. ס) ב"ב מא. לקמן מז.]. ע) ב"ב מא. לקמן מז.]. פ) ב"ב מא. לקמן מז.]. צ) [לקמן מט.], ק) ב"ב קכז., ר) [לעיל יט.], ש) [נדה מ. ומזכר לקמן מז.]. ת) ב"ב מא. לקמן מז.]. א) ב"ב מא. לקמן מז.]. ב) ב"ב מא. לקמן מז.]. ג) ב"ב מא. לקמן מז.]. ד) ב"ב מא. לקמן מז.]. ה) ב"ב מא. לקמן מז.]. ו) ב"ב מא. לקמן מז.]. ז) ב"ב מא. לקמן מז.]. ח) ב"ב מא. לקמן מז.]. ט) ב"ב מא. לקמן מז.]. י) ב"ב מא. לקמן מז.]. יא) ב"ב מא. לקמן מז.]. יב) ב"ב מא. לקמן מז.]. יג) ב"ב מא. לקמן מז.]. יד) ב"ב מא. לקמן מז.]. טו) ב"ב מא. לקמן מז.]. טז) ב"ב מא. לקמן מז.]. יז) ב"ב מא. לקמן מז.]. יח) ב"ב מא. לקמן מז.]. יט) ב"ב מא. לקמן מז.]. כ) ב"ב מא. לקמן מז.]. כא) ב"ב מא. לקמן מז.]. כב) ב"ב מא. לקמן מז.]. כג) ב"ב מא. לקמן מז.]. כד) ב"ב מא. לקמן מז.]. כה) ב"ב מא. לקמן מז.]. כו) ב"ב מא. לקמן מז.]. כז) ב"ב מא. לקמן מז.]. כח) ב"ב מא. לקמן מז.]. כט) ב"ב מא. לקמן מז.]. ל) ב"ב מא. לקמן מז.]. מ) ב"ב מא. לקמן מז.]. נ) ב"ב מא. לקמן מז.]. ס) ב"ב מא. לקמן מז.]. ע) ב"ב מא. לקמן מז.]. פ) ב"ב מא. לקמן מז.]. צ) ב"ב מא. לקמן מז.]. ק) ב"ב מא. לקמן מז.]. ר) ב"ב מא. לקמן מז.]. ש) ב"ב מא.

מתני' נותן ה' סלעים. דאחד מהן בכור: **האב פטור.** דמלי למימר הבכור מת. וה"ה נמי לבן הנשאר דפטור והאי לישנא דנקט האב פטור משום סיפא דבעי למיתני מת האב כו': **פטורין.** כדמפרש בגמרא: **נתחייבו.** [ב] בו נכסי האב לבעל חוב וחייבין לפרוע בין שניהם: **אין כאן לכהן כלום.** דאמר ליה הנקבה יצאת [ג] לראשון וכהן ידו על התחתונה דהמוציא מחבירו עליו הראיה: **גמ' הא** [ד] **אישתעבד נכסים.** לחוב מעליא הוא: **ומדחי ליה.** ואומר אין אני בכור אלא אחי: **כי לא חלקו נמי כו'.** והא ליכא למימר דטריף נכסי משום אביהם דהא האב לא נתחייב כלום אלא בשביל הבנים טורפן ואמאי קתני אם נתנו כו' דמשמע דאם לא חלקו חייבין: **שני יוסף בן שמעון.** שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חבירי ולקחו בין שניהם שדה אחת טורף בעל חוב אליה דא"ל כו'. והכא נמי טורף הכהן ה' סלעים מהנכסים שהן יחד ואמר להו נמי הכי אם אתה הבכור מחלקך אני נוטל ואם אחיך הבכור מחלקו אני נוטל ובין שניכם תתפשרו: **דלדידיה לא מצי תבע ליה.** דכל חד וחד מדחי ליה: **לא יפרע וקיימא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב אחלה.** עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע: **ה"נ דשקיל.** אפי' חלקו דהא אישתעבדו נכסים בחיי האב ואע"פ שמלוה על פה היא גובה מן היורשין אם יש ירושה כשיעור החוב: **דרב אסי.** [ה] כדאיתא בב"ק בפ' ראשון (דף ט.): **מחלה יורשין ומחלה לקוחות.** דמספקא ליה אם (ו) בריה ויורשין נינהו או אין בריה ולקוחות נינהו הלכך מחלה יורשין ומחלה לקוחות: **מלוה הכתובה בתורה.** שנוטל חלי חלקו הראוי לו ורביע בקרקע ונוטל חלי חלקו מספיד משום דאם הוא יורש יש לו ליטול חלק משלש כגון

מתני' [א] מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך שלשים יום האב פטור מת אחד מהן והבנים קיימים ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר' יהודה אומר [ב] נתחייבו נכסים [ג] זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **גמ'** דמית האב אימת אילימא דמית לאחר ל' יום בהא אמר ר"מ כי חלקו פטורין והא (ד) אשתעבדן [ה] להו לנכסי אלא דמית בתוך ל' יום מ"ש כי חלקו דאזיל לגבי האי ומדחי ליה דאזיל [ו] לגבי האי ומדחי ליה כי לא חלקו נמי ליזיל לגבי האי ולידחייה וליזיל לגבי האי ולידחייה א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא דידך קא שקילנא ואי בחברך מסיקנא מנתא דחברך קא שקילנא [ז] אמר רבא [ח] מכדי נכסי דבר אינש אינון ערבין ביה מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה והתנן [ט] המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה אלא אמר רבא לעולם שמת לאחר ל' יום ואי דאיכא נכסי טובא ה"נ דשקיל והכא במאי עסקינן כגון דליכא אלא חמש סלעים ודכולי עלמא אית להו דרב אסי דאמר רב אסי [י] האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות ודכולי עלמא [כ] מלוה הכתובה בתורה לאו

והא אישתעבדי להו נכסי. דקסבר השתא האחין שחלקו יורשין הן ומלוה על פה גובה מן היורשין אי נמי קסבר מלוה הכתובה בתורה כתובה בשטר ומיהו במסקנא קאמר דבהכי פליגי: **דכולי עלמא אית להו דרב אסי כו'.** משמע הכא דר"מ מספקא ליה אי אית בריה או לא כרב אסי ותימה דר"מ [ו] לית ליה בריה בהכיא דהלוקח יין מן הכותים ובמרובה (ב"ק סט:) ובפרק כל הגט (גיטין כה.) ורבא גופיה דמוקי להו הכא כרב אסי יש לתמוה דבפ' כל הגט (שם סו.) קאמר דבין ר' יהודה בין ר"ש אית להו בריה ויש לחלק דיש בריה היכא דמתני בפירוש כגון שני לוגין שאני עתיד להפרים והרייני בועלך על מנת שילדה אבא וזה גוטך אם מתי ובהכי מתרצא קושיא דשמואל אדשמואל דלית ליה בריה בסוף בילה (דף לז:) גבי שנים [ז] שלקחו בהמה בשותפות ובהכיא דמי שאמזו (גיטין דף עה:) דלתיתקן שמואל בגיטא דשכיב מרע אית ליה בריה והוי גיטא לכי מיית כדלייק בריש כל הגט [ח] : **דאמר רב אסי אחין שחלקו מחצה יורשין כו'.** מילתא דרב אסי איתא בפרק קמא דב"ק (דף ט.) ובגבא בתרא בסוף בית כור (דף קז.) דפליגי התם באחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם דרב אמר בעלה מחלוקת דיורשין הם ושמואל אמר ויתר לקוחות הן ושלא באחריות ורב אסי [ז] מספקא [ט] בנכסים הנשארים (אלא שאינו) חלקו דהוא רביע הנכסים נוטל בקרקע ואלי האחר במעות משום דמספקא ליה אי כיורשין ונוטל הכל בקרקע או כלקוחות באחריות ויכול לסלקו במעות ולפירוש זה לא יתכן גירסת רבינו חננאל דגרס בפ' בית כור (שם) שלשה אחין ויש מפרש ואם [י] שלא באחריות יש לו להפסיד ונוטל חלי חלקו מספק ומה שנוטל נמי מספקא לן אם מכח ירושה נוטל ויש לו ליקח הכל בקרקע או מכח דהוי כלוקח באחריות ונוטל [כ] במעות הלכך נוטל מחצה בקרקע דהיינו רביע ומחצה במעות וקשה לפירוש זה דהשתא אי לא הוה לספוקי לן אלא אי כיורשין אי כלקוחות שלא באחריות [ז] נוטל חלקו בקרקע ומשום דאיכא נמי לספוקי דאפילו אי הוה לוקח שמא לוקח באחריות הוא הורע כחו אדרבה הוה לן [ט] לומר דחלי חלקו יטול בקרקע והרביע במעות ועוד דמוקמינן הכא מתני' כגון דליכא אלא חמשה סלעים ואי לא תשיב להו רב אסי כיורשין אלא ברביע אפילו יש שם עשר סלעים פטורים שלא יכול לגבות הכהן כי אם הרביע דהוו בהו כיורשים והיינו חלי חמש ולגשון דאשון שפירש בקונטרס בב"ק (דף ט.) בקרקע או במעות משום דמספקא לן אי הוו כיורשין או לקוחות שלא באחריות אותו לשון נמי יתכן בין גירסת שני אחין בין גירסת שלשה ומיהו קשיא מנא ליה להש"ס שמספקא לרב אסי בכלל ביורשין דלמא פשיטא [יא] דלאו יורשין נינהו אלא מספקא ליה אי הוו כלקוחות באחריות או כלקוחות שלא באחריות ועוד דלא הוה שייך למיתני תרי זימני רביע כיון דאו אי קתני וכלשון אחרון [יב] נראה ולא יתכן לגרוס כלל שלשה אחין [יג] דמאי אית ליה למינקט שלשה אי הוה נקט חמשה אורחיה דהש"ס הוא בכל דוכתי כמו היו חמשה תובעין אותו ה' נשים שנתערבו ולדותיהן [יד] כל אחד מחמשה אבל שלשה לאו אורחיה למינקט כיון שכך שוין שנים כשלשה וא"ת [טו] מאחר דמספקא ליה לרב אסי אי כיורשין הוו אי כלקוחות לימא המוציא מחבירו עליו הראיה דאפילו לסומכוס לא מסתבר הכא לומר חולקין בספק [טו] זה בזה שחכמים מסופקים בהוראה וי"ל שיש דברים דהיכא דהדין מסופק לחכמים כי הכא עשו אותו כודאי פלגא הכי ופלגא הכי דהשתכחן נמי [יז] בפרק השוכר את האומנים (ב"מ פג.) גבי הני דדרו באגרא [יח] לישלם פלגא קרוב לפשיעה וקרוב לאונס דמה נפשך או כוליה פשיעה או כוליה אונס ואי מספקא לן ה"ל למימר המע"ה וכן בפ' מי שמת (ב"ב קמה.) דקאמר ר' יוסי קדשה בעשרים נותן לו שלשים חצאין דמספקא ליה אי קדושין לטיבועין [יט] או לא ועושה כאילו ודאי מחצה לטיבועין ומחצה לאו לטיבועין ובפ' יש נוחלין (שם קכו.) גבי בכור דאמרינן ובמלוה שעמו [כ] פליגי [כא] ולפירוש זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרכזן דהשטאל בסוף הפ' (ב"מ קג.) דקאמר יחלקו את חדש העיבור לכולי עלמא ולא צריך לאוקמה כסומכוס ויש דברים שאמרו חכמים [כב] והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ויש דברים שאמרו חכמים שודא דדייני כי התם ברים המוכר את הבית (ב"ב סב: ושם) [כג] דאמרי לה לתאי גיסא ואמרי לה לתאי גיסא שודא דדייני: **ודכולי עלמא מלוה הכתובה בתורה לאו בכתובה בשטר דמיא.** גם במסקנא יהיה כן דאמרינן בדרב אסי אי בדרב פפא קמיפלגי דמשמע אי כולהו אית להו דרב אסי ודרב פפא היו פטורין מטעם חמש ולא חלי חמש ותימה דלקמן בפירקין (דף מט:) אמר דרבי יהודה סבר כתובה בשטר דמיא ועוד קשה למאי דמסקינן [כא] בדרב פפא קמיפלגי דלית ליה לרבי יהודה דרב פפא אלמא קסבר דמלוה על פה גובה אף מן הלקוחות אטו מי לית ליה לר' יהודה הא דתנן בגט פשוט (ב"ב דף קמה.) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על פה גובה מן בני חורין ועיקר מילתיה דרב פפא [כב] לאו איתמר אלא לאשמועינן דגובה מן היורשים לאפוקי מדרב ושמואל דאמרי מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אבל [כג] למאי דאינו גובה מן הלקוחות זה אינו שום חידוש ודבר פשוט הוא בכל הש"ס ונראה לפרש לפי המסקנא דלאו ממש [כד][מ] כרב פפא קאמר אלא [נ] כמלוה על פה כי הך דפדיון הבן דשטר כתובה ובפ"ק דקדושין (דף כט:) איתא להא דלקמן וגרסינן שם ר' יהודה לטעמיה דאמר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והיינו [מא] לטעמא דהכא אי נמי בדרב פפא ממש קמיפלגי דרב פפא גופיה צריך לומר דאיירי נמי במלוה הכתובה בתורה דבפרק קמא דקדושין (דף יג:) קאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שיעבודא דאורייתא ובפ' גט פשוט (ב"ב דף קעו.) מפרש טעמא שלא תגעול דלא בפני לווין וא"ל דבקדושין איירי במלוה הכתובה בתורה [מב] דקסבר גובה מן היורשים ולא מן הלקוחות ובהכיא אייריגן הכא דר' יהודה לית ליה דרב פפא וקסבר דגובה מן הלקוחות: **מלוה הכתובה בתורה.** היינו דוקא כגון פדיון הבן וערכין ונזקין וכיוצא בהן שלא [מג] נתחייבו אם לא שחייבתו תורה אבל מלוה על פה אע"ג דכתיב (דברים כד) [מד] האיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט לא [מ] (מקרא) כתובה להיות כתובה בשטר ואע"ג דאיירי [מה] על פה דלא חייבתו ממה שכתובה בתורה כיון דבלאו הכי פשיטא הוא שיש לו לשלם מה שהלוהו:

דרבי

מסורת הש"ס

א) [נ"ל ואזלו], ב) [נ"ב קעד.], ג) שם קעג: קעד., ד) [נ"ב ק. נ"ב קז.], ה) [ערכין ו: וש"נ], ו) נ"ל אים, ז) [גיטין כה:], ח) [וע"ע תוס' בילה לז: ד"ה ושמואל ומוס' יומא ט. ד"ה דכרן], ט) ליה ונוטל בנכסים הנשארים מלקו נ"ק, י) למימר נ"ק, כ) נ"ל פנגי, ל) [בטוטות מת:], מ) דרב פפא נ"ק, ס) במלוה ע"פ כו' שהיא כתובה נ"ק, ע) מקרי נ"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא אשתעבדו להו נכסי כנ"ל ותוא"ל ג' נמחק: (ב) רש"י ד"ה מחלה וכו' אם יש בריה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה דאמר וכו' ולפי' זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרחץ וכו' ולא צריך לאוקמה בסומכוס. תמוה לי הא רב ושמואל אוקמי מתני' דוקא בגא בתמצע חדש ומעשה תמיה. וי"ל דפפק לף בסוף חדש כולו למסיר דקרקע בחזקת בעליה קיימא הכי דג"כ דאזיל בתר מוחזק וממילא מוכח דר"נ ג"כ ס"ל דטעמא דמתני' דיתוקו לא משום דחולק עמו ואלי פפק כולהי פגנא ופגנא דא"כ אין פליג ר"ע על מתני' בזה אע"כ דס"ל דטעמא דמתני' דאיתוקו ס"ל כרבנן דאזלינן בתר מוחזק ולע"ג:

מוסף רש"י

נכסיה דבר אינש אינון ערבין ביה. כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך ממתחתיך, וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט המולה (רשב"ם ב"ב קעד.). לא יפרע מן הערב. תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויתחייבוהו ב"ד ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב (שם קעב.).

רבינו גרשום

מת אחד מהם. בתוך ל' יום האב פטור דמצי למימר הבכור מת: ואם לאו פטורין. דכל חד וחד מצי מדחי ליה: ר' יהודה אמר נתחייבו נכסים. ולא מצו מדחו ליה: אינו יכול להוציא מידן דכל חד מצי אמר אנא נקיטנא פדיון דחי: זכר ונקבה. שאחת ילדה זכר (ונקב' שאחת ילדה זכר) ואחת נקבה או ב' זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר ונקבה ואחת זכר נותן ה' סלעים לכהן בשביל ההיא דילדה זכר לחוד: ב' נקבות וזכר. שהאחת ילדה זכר ונקבה והאחת נקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: וילדו ב' זכרים. ונתערבו האב פטור דהמוציא מחברו עליו הראיה: בעל חוב שיש לו שטר על יוסף בן שמעון גובה אותה מהן דאמר ליה אי בדידך כו': הני נכסים נמי כי לא חלקו הוי בשותפות. אינון ערבין ביה שבעל חוב גובה מהן. מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע דהא מת בתוך שלשים דאכתי לא איחייב בפדיון ולנכסיה דהוו ערב (לא) מצו תבעו והתנן המלוה כו'. וקי"ל דלא יתבע ערב תחילה אלא בעל חוב והכא בעל חוב לא מצי תבע: ודאיכא נכסי טובא לכל חד וחד הכי נמי דשקיל אע"ג דחלקו: מחצה יורשים ומחצה לקוחות. שהקנה זה לזה חלקו בשביל מה שתופש: מלוה הכתובה בתורה.

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ל מהל' מכירה הל' כ טוש"ע חו"מ סי' שם סעיף כה: יט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו: כ ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף כה: כא ד (מיי' פכ"ד מהל' מלוה) טוש"ע מ"מ סי' מט סעיף י: כב ה ו מיי' פכ"ה מהל' מלוה הל"ג סמג עשין נד טוש"ע מ"מ סי' קטו סעיף מ:

שיטה מקובצת

[מ] אשתעבד נכסיה אלא: [נ] תיבת בו נמחק: [ג] יצאת ראשונה: [ד] אשתעבדו נכסיו. לכהן: [ה] תי' כדאיתא נמחק: [ו] דלקחו חבית ובהמה בשותפות: [ז] אסי מספקא ליה הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. וי"ל בקונטרס בב"ק שני לשונות בלשון אחרון פי' שנוטל חלקו ואינו מפסיד כלום מחלקו המגיעו בנכסים הנשארי' אלא שמחצית חלקו דהוא: [ח] ואם לוקח: [ט] ונוטל הכל במעות: [י] באחריות היה נוטל חצי חלקו דהיינו רביע השני בקרקע: [יא] פשיטא ליה דלאו: [יב] אחרון שבקונטרס נראה: [יג] אחין דאמאי אית ליה למינקט שלשה בשלמא אי הוה: [יד] ולדותיהן בשל אחד: [טו] וא"ת. עיין תוס' (ב"ב דף סב ע"ב): [טו] בספק כזה שחכמים: [יז] נמי סוף פ' השוכר: [יח] באגרא ואיתבר לשלם: [יט] לטבועין ניתנו או: [כ] הבית אית דאמרי לה להאי גיסא ואית דאמרי לה: [כא] דמסקינן דברב פפא פליגי דל"ל לר"י דרב פפא אלא קסבר דמלוה: [כב] פפא לא אות ר' נמחק: [כג] אבל מאי אות ל' נמחק: [כד] ממש כדרב פפא כו' הבן שהיא כתובה: [כה] טעמיה דאמר הכא אי נמי: [כו] בתורה דאחייב קרבן וקסבר גובה: [כז] שלא הייתי מחייבו אם לא כו' על פה. עיין תוס' (קדושין דף יג.): [כח] דכתיב והאיש: [כט] דאיירי אף במלוה על פה דלא ייפה כחה במה שכתובה בתורה להיות כתובה בשטר כיון דבלאו הכי דבר פשוט הוא:

דרבי מאיר סבר חמש. [כא] ולא דמי לחמשה בקר דמסקינן (ב"ק דף עא:) אפילו חמשה חלבי בקר אמר רחמנא דתשלומין נינהו ויש לו לשלם מה שהוא חייב אבל הכא מצות חמש סלעים [כב] רחמנא רמי עליה ולא מקיימא בפחות מחמש אע"פ שיכול לשלם לעשרה כהנים בזה אחר זה לא דמי הכא דלא משתעבד אלא בחלבי חמש: **ואם** לשני כהנים נתן אין יכול להוציא מידם. ולא"ת כיון דאם לא נתן אין זקוק ליתן האמת נמי דנתן [כג] נמי ליהוי כתקפו כהן דמוליאין מידו כדאמר בפרק שנים אוחזין (ב"מ דף ו:) [כד] והכא ניחא טפי דאין יודע ממי להוליא אבל לקמן קשה טפי גבי מת ביום שלשים דקאמר ר' עקיבא אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן דכיון דאם לא נתן לא יתן האמת נמי כשנתן ליהוי כתקפו כהן וי"ל כיון דמתחלה נותן לו בתורת מתנות כהונה אע"פ שאמ"כ נתגלה שאם לא נטל לא היה רואי ליטלו מספק לא אמרינן מוליאין מידו וכן הוא דבא באמצע החדש בסוף השואל (ב"מ דף קב:) דלא"ג דבתחלת החדש כולו למשכיר לא מדמינן ליה לתקפו כהן: **אם** נתנו עד שלא חלקו בו'. לריך [כה] שום לריכותא אמאי קתני בתרוייהו [כו] פלוגתא דר"מ ורבי יהודה:

ה"מ

לאו בכתובה בשטר דמיא ודכולי עלמא אית להו דרב פפא [כז] דאמר רב פפא אמלוה על פה גובה מן היורשין [כח] ואינו גובה מן הלקוחות והכא בחמש ולא בחצי חמש קמיפלגי דר"מ סבר חמש ולא חצי חמש ור' יהודה סבר חמש ואפי' חצי חמש אי הכי רבי יהודה אומר נתחייבו נכסים [כט] נתחייב גברא מיבעי ליה ועוד תניא ר' יהודה אומר האחין שחלקו אם יש עשרה [ל] זוז לזה ועשרה זוז לזה חייבין ואם לאו פטורין מאי עשרה זוז לזה ועשרה זוז לזה אילימא בין דירושה בין דלקוחות [לא] וחמש ואפילו חצי חמש אי הכי מאי איריא עשרה אפילו בציר מעשרה נמי אלא פשיטא עשרה זוז דירושה לזה ועשרה זוז דירושה לזה אלמא חמש ולא חצי חמש סבירא ליה אלא דכולי עלמא חמש ולא חצי חמש והכא בדרב אסי ורב פפא קמיפלגי ואיכא דמתני ליה אסיפא [לב] נתחייבו הנכסים דמית האב אימת אילימא דמית לאחר שלשים מכלל דר"מ סבר כי חלקו פטורין הא אישתעבדי [לג] להו נכסי אלא בתוך שלשים כי חלקו אמאי מחייב ר' יהודה ליזיל לגבי האי לידחייה וגבי האי ולידחייה א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקח אחד מהם שדה מחבירו בעל חוב גובה ממנו דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא דידך קא שקילנא ואי בחברך [לד] מסיקנא משתעבדא לי מקמי דידך אמר רבא מכדי נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה וכולה כלישנא קמא [לה]: **מתני'** [לו] שתי נשים שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן י' סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתן יחזיר לו חמש סלעים ואם לשני כהנים נתן אינו יכול להוציא מידם זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן חמש סלעים לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום: [לז]אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן חמש סלעים לכהן מת אחד [לח] מהן בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימים ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר' יהודה אומר נתחייבו נכסים זכר ונקבה אין [לט] לכהן כלום [מ]שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים זה נותן חמש סלעים לכהן וזה נותן חמש סלעים [מא] מת אחד מהם בתוך שלשים [מב] אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם חמש סלעים אם לשני כהנים נתנו [מג] אינן יכולין להוציא מידם זכר ונקבה האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים אין כאן לכהן כלום אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים וילדו שני זכרים זה שלא בכרה אשתו נותן חמש סלעים לכהן זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **גמ'** מ"ש שני כהנים דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל לגבי האי ומדחי ליה כהן אחד נמי ליזיל [מד] לגבי האי ולידחייה וליזיל לגבי האי ולידחייה אמר שמואל

בבא

ברירה דקמחייב להו ר' יהודה: **גלישנא קמא.** [מה] אלא בדרב אסי ורב פפא פליגי: **מתני'** [מו] **שתי נשים.** [מז] של אחד: **וילדו ב' זכרים.** במחבא שנתערבו: **אם לכהן אחד נתן.** האב פדיון שניהם יחזיר לו ה' סלעים הואיל ומת בתוך ל' ואיגלאי מילתא דנפל הוא ואלא כדין שקל: **אין יכול להוליא מידם.** דכל חד וחד מדחי ליה ואומר הריני מחזיק בם בשביל פדיון המי: **או שני זכרים ונקבה.** ילדו הנשים שלו במחבא נותן ה' סלעים לכהן דממה נפשך חד הוי בכור אם האחת ילדה שני זכרים הראשון בכור ואם האחת ילדה זכר ונקבה נמצא שחבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור ואותו שעשה הנקבה פטור שאמא נקבה יצאת ראשון והמוליא מחבירו עליו הראיה: **אין כאן לכהן כלום.** דאיכא למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור: **האב פטור.** דמצי למימר בן המבכרת מת: **נתנו עד שלא חלקו בו'.** כדין אותו של מעלה [ע"א] משום דרב אסי ורב פפא: **זכר ונקבה.** יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור: **מת אחד מהם.** מן הוולדות יחזיר להם ממשה סלעים ויחלקו שני האבות: **ואין יכולין להוליא.** דכל חד וחד אומר אני מחזיק בם בשביל המי דאותו שנתן לי בשבילו לא מת וכל המוליא מחבירו ידו על התחתונה: **האבות פטורין.** דכל חד וחד אומר לו לכהן הנקבה שלי היא: **והבן חייב לפדות את עצמו.** דממלא מקום בכור הוא: **שתי נקבות וזכר.** יש לומר האחת ילדה נקבה ושנית זכר ונקבה וילדה נקבה תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום [מח] ע"כ וכן ב' זכרים ושתי נקבות: **גמ' הן אחד נמי.** ומב' אבות שקל כי אזיל לגביה האי אב לידחייה כהן ולימא לא שלך מת אלא של חבירך ואלו בעל דבריס דידי אמ:

בגא

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ד טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף ג וסי' קח סעיף ח:

ב נמיי' שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ג וסי' קיח סעי' ח:

כד ג מיי' פי"ח מהל' בכורים הל' כא [והל' כב כג] סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף מז:

כה ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף מח:

כו ה מיי' שם הלכה מו [והל' מז מח] טוש"ע שם סעיף מט:

שיטה מקובצת

[כז] דאמר. עיין (קידושין דף יג ודף מט): [כח] עשרה זין [לא] לזה עשרה זין לזה ותיבת זוז נמחק וכצ"ל לקמן: [לב] דלקוחות אלמא חמש אות ר' נמחק: [לג] אסיפא ר' יהודה אומר נתחייבו: [לד] תי' להו נמחק: [לה] מסקינא לדידי קדימנא משתעבדי: [לו] קמא. ס"א עד והכא ורש"י לא גריס: [לז] אחד מהם: [לח] אין כאן לכהן: [לט] שלשים יום אם: [מ] נתנו אינם: [מא] הנכסים דהא ר"מ נמי נתחייבו הנכסים אית ליה מאחר: [מב] הכהן ואפילו לר"י: [מג] עשרה זין עשרה זין דהיינו: [מד] פלגא דירושה קאמר: [מה] מעשרה נמי אלא: [מו] דהוי להו חמש: [מז] יהודה אי אית: [מח] כולהו ואי אית ליה דרב פפא לית ליה דרב אסי תי' א"נ ל"ש: [מט] מחבירו כגון הכא נמי דסבירא ליה האחין: [נ] קמא עד אלא: [נא] חמש ולא חצי חמש ולא דמי כו' דמסקינן במרובה אפי': [נב] רמי רחמנא עליה: [נג] תי' נמי נמחק: [נד] אוחזין מיהו הכא ניחא: [נה] צריך למצוא שום: [נו] בתרוייהו הכא ולקמן פלוגתא:

[מ] עי' מוסף הערוך ערך זין ב

רבינו גרשום

כגון ה' סלעים של בכור: ר' מאיר סבר ה' סלעים הוא דבעי למיהב לכהן ולא חצי ה' להכי קאמר ר' מאיר חלקו פטורין דקא הוו מחצה לקוחות ולא משעבדי ליה: ור' יהודה. דאמר נתחייבו נכסים אפי' כי חלקו סבר חמש ואפי' חצי חמש: אי הכי. דלאחר ל' קא מיירי נתחייב גברא מיבעי ליה: עשרה זוז לזה ועשרה זוז לזה. דהיינו כ' זוז שתן ה' סלעים: אי הכי. ה' ואפי' חצי ה' וכיון דפחות מה' מצי יהיב חצי לאו דוקא הוא אלא ואפי' פחות מחצי: אי הכי. דאפי' חצי ה' מאי איריא עשרה זוז: אלא פשיטא עשרה זוז דירושה לכל אחד וה' סלעים ניגבין מהן מירושתן אלמא דה' ולא חצי ה' סבירא ליה לר' יהודה: בדר' אסי ורב פפא קמיפלגי כלומר אי תרויהו סבירא להו דרב פפא פליגי בדרב אסי דאי סברי כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות פליגי בדרב פפא דר' מאיר סבר כרב פפא דמלוה על פה אינו

מסורת הש"ס

[א] ב"ב קטו. קידושין יג.; [ב] ל"ל לגביה וכן לקמן, [ג] דחלי חמש ל"ק, [ד] ב"ק דאיכא למימר, [ה] נמצא ממה ל"ק, [ו] ל"ק מ"ז, [ז] אית ליה דרב פפא ולית כו' ל"ק, [ח] [כלום הס"ד ומה"ד זכר ונקבה אין לכהן כלום כל"ל], [ט] ב"ק ליתא תיבת ע"כ,

הגהות הב"ח

[א] גמ' נתחייבו נכסים חייב גברא: [ב] שם במשנה ר' יהודה וכו' אין כאן לכהן: [ג] שם חמש סלעים לכהן מת: [ד] רש"י ד"ה חייב וכו' נתחייבו הנכסים מאחר דאית ליה אלאחר: [ה] ד"ה אפי' כ"ל וכו' חלי חמש לאו דוקא דה"ה לרביע חמש: [ו] ד"ה והכא וכו' [ז] אית ליה דרב פפא ולית ליה דרב אסי: [ח] ד"ה ולקח וכו' מחבירו כו' והכא נמי סבירא ליה האמין:

רבינו גרשום (המשך)

גובה מן הלקוחות להכי קאמר חלקו פטורין היכא דליכא אלא ה' סלעים דחמש אמר רחמנא ולא חצי ה'. ור' יהודה לית ליה דרב פפא דאפי' מן הלקוחות נגבין דנתחייבו נכסים. ואי תרוויהו סברי לה כרב פפא דאמר מלוה ע"פ אינה גובה מן הלקוחות פליגי בדרב אסי דר"י לא סבר כרב אסי אלא כולהו יורשין נינהו וכולהו ה' סלעים מצי למיגבי דנתחייבו נכסים: ולקח אחד מהן שדה מחברו האי דמי לחלקו דאידך לית חילק בה ובעל חוב גובה ממנו דאמר ליה אי בדידך כו'. הם הכי נמי אמר כהן לכל חד מהני אחין אי את בכור מנתא דידך שקילנא. ואי אחוך בכור משעבדי לי נכסי מיקמי דידך: אמר רבא מכדי ניכסיה כו'. וכולהי קשייתא דאקשינן ברישא עד אי הכי בתרא וכדתריצנא אלא בדרב אסי ורב פפא קא מיפלגי: שתי נשים. של ב' אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים ונתערבו זה נותן כו': אינן יכולין להוציא מידו. דמצו למידחינהו דכל חד וחד אמר פדיון דחי תפיסנא: זכר ונקבה ונתערבו. האבות פטורין דכל חד מצי אמר נקבה דידי היא אבל הבן חייב לפדות עצמו: ב' נקבות וזכר. דאחת ילדה זכר ונקבה ואחת נקבה או כל אחת זכר ונקבה: וילדו ב' זכרים. ונתערבו זה שלא ביכרה אשתו כיון דילדה זכר אע"ג דלא ידע הי ניהו נותן ה' סלעים לכהן: ילדו זכר ונקבה. ונתערבו אין כאן לכהן כלום דשמא דההיא דביכרה ילדה נקבה: מאי שנא כ' כהנים. דאינו יכול להוציא מידם. מאי שנא כהן א' דמחזיר. כהן אחד נמי מצי מדחי כל חד וחד דמצי אמר לכל חד וחד דידך הוא: אמר שמואל.

בנא בהרשאה. שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו ובא בעל הרשאה ותובעו ממה נפשך אם שלי מת החזיר לי את שלי ואם של חבירי מת החזיר לי את שלו שהרי יש לי הרשאה: **אדרבתא.** הרשאה אמטלטלי דהואיל ואינן בעין מיחזי כשיקרא שמא אין בידו משל זה כלום ואתימי סהדי אשקרא: **היכא דכפריה.** לוה למלוה תו לא כתב מלוה הרשאה עלייהו משום דמיחזי כשיקרא: **תני רב הונא.** גבי שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחצה אין כאן לכהן כלום ואע"ג דאד הוי בכור ממ"נ דאם האחת ילדה ב' זכרים האחד בכור ואם זכר ונקבה ילדה נמצאת חבירתה (ה) יולדת זכר לבדו והוא בכור ואפ"ה הבן אינו חייב לפדות את עצמו דא"ל שמא אין אני בכור אלא חבירי: **באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה.** דכיון דאיכא חד בכור יהיב ה' סלעים לכהן להכי לא תני ליה דכל הך דתנא כאן אין כאן לכהן כלום שוין בין איש אחד ושתי נשיו בין בשתי נשים של שני אנשים: **מתני' מת הבן בתוך ג'.** אבכורות ודאין דעלמא קאי (ו) נמי: **יחזיר.** דנפל הוה ולא מיחייב בפדיון עד לאחר שלשים: **כיום שלפניו.** אף ע"פ שנתן יחזיר לו: **גמ' ממדבר.** כתיב הכא (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה וכתיב במדבר (שם ג) פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה: **ומעלה.** משמע לאחר שלשים: **מספקא ליה.** אי גמרי מהתם דמדאיצטריך ומעלה בערכין אם מבן שנים (ז) ומעלה וגו' וגמר במסכת ערכין (דף יח.) שנה שנה גב"ש שכשם ששנת שנים כלמטה הימנו להמעיר אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה (ח) אע"ג דלהקל והוא הדין לענין בן חדש דיום ל' כלמטה אע"ג דלהקל ולא גמר חדש חדש ממדבר דלא יהא (ט) נערך עד לאחר שלשים: **הוו.** בערכין ומדמבר סיני שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין על פדיון הבן: **או דלמא כי אמר אין מלמדין.** שני כתובין בערכין כמו אי לעלמא דלא משתעי (י) מבכור ובערכין כמו אי הוה כתב חדש במידי אחרינא: **אכל נגוייהו.** כגון בכורי דורות מבכורי מדבר דאידי ואידי בבכור הוא משתעי מלמדין ומדמסקפא (יא) לן קאמר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן: **נענין אחיות.** אם מת ולד בתוך שלשים (יב) אין אחיות חלה על אחיו דאימר נפל הוא: **מתני' שלא נפדה.** דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים עד שיביא ראיה: **לאחר שלשים בחזקת שנפדה.** דכהן הוי מוליא מחבירו והורע כחו: **עד שיאמרו לו.** לבן שהה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה קנה בלא עדות גמורה דהן חזקה דמחזקינן ליה בחזקת שנפדה (יג) לאו זו היא חזקה מעלייתא דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו מיד והכא (יד) לא שייך למימר עד שיביא ראיה (ט) דהכא יכול לומר לו הבן לכהן דעלמא יהביה אנא: **שמאומו על אביו.** מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו: **גמ' דל"ע.** אי אמר ליה מעכשיו יהא בנו פדוי לאו פדיון הוא אלא מתנה בעלמא דהא בתוך שלשים לא (יד) שייכא פדייה ואי אמר בתוך ל' הרי לך המעות ולאחר שלשים יחול פדיון בני ואיתנהו מעות ביד כהן בעין לאחר שלשים ודאי פדוי כמאן דיהיב להו ניהליה השתא: **נפעלו.** שאינן בעין: **אקידושי אשה.** דאי יהיב לה השתא מידי ואמר לה התקדשי לאחר שלשים יוס הויא מקודשת כדאמרינן במסכת קדושין (דף נט.): ת"ש

ה"מ היכא דכפריה. תימה דלגישנא קמא במרובה (ב"ק דף ע.) דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה מאי איכא למימר וכן יש להקשות ממתני' (יא) פרק שבועת העדות (שבועות דף לג.): גבי איש פלוני כהן איש פלוני לוי דדייק הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והא אמרת עד שישמע מפי תובע ומשני בנא בהרשאה ופריך והא אמרי נהרדעי כו' ה"מ היכא דכפריה כו' ומייתו ההוא היכא לאוקומי בפקדון לגישנא קמא דנהרדעי (יב) דכיון שיכול להקדיש בפקדון כדמוכח בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) גבי ההוא דאייתי קרי לפוס נהרא ה"נ יכול להרשות דחד טעמא הוא כדמוכח (יג) ויש לתרץ הך דשמעתין (ט) [בקרקעות] ואליבא (ט) [דרבי] דאית ליה לקמן בפירקין (דף נח.) פודין בקרקעות (ב) כמו שפודין במטלטלי (מ) דאמקרקעי כתבינן אדרבתא דאמטלטלי דוקא לא כתבינן ארשותו אי נמי איכא לאוקומה כרבי נתן דמדרבי נתן יכול להוציא מידו אם מבירו חייב (יא) ואין לו מה לפרוע אי נמי איכא לאוקמה כגון שנתן אחד לחבירו במעמד שלשתן ומייתו לריך עיון (יב) דלמא היכא דאין יכול להוציא מידו בנתא דין לא תקון רבנן מעמד שלשתן כי היכי דלא תקון מעמד שלשתן בכתובה משום דלא ניתנה לגבות מחיים כדפרישית בהחובל (ב"ק דף פט.) ועוד יש לתרץ דדלמא אם שייהם מצויים לפניו ומצוויס (יג) לתת לאחר חייב להחזיר ולא הוצרך להעמיד בנא בהרשאה אלא כדי שיוכל האחד להוציא מידו בפני עצמו: **אבל בדלא כפריה בתבינן.** מה שנוהגים עכשיו לכתוב הרשאה אפילו (יד) כפריה אומר ר"ת דהיינו טעמא דלא כתבינן לנהרדעי היינו משום דמיחזי כשיקרא כדאמרי' במרובה (ב"ק ע.) ובכתובות (דף פה.) מוכח דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן ובמרובה [שם ד"ה אמטלטלי] אתרכתי: **מת** (יד) **בנו בתוך שלשים יום כו'** יחזיר לו ה' סלעים. פירש בקונטרס משום דנפל הוא ובמחכם פירש כן דאפילו קיים לן ביה דכלו לו חדשיו בבן חדש תלה רחמנא: **לאחר** שלשים אע"פ שלא נתן יתן. (טו) בפסחים בסופו (דף קכא:) אמרינן דאבי הבן מבבר שתים ויש לספק (טו) כיון שמת אם מבבר שהחיינו מכיון דזוכה לקייס המצוה ואין לחמוה אהא דלא מבברינן שהחיינו על כל מילה ומילה כמו על כל פדיון הבן דשאני מצות פדיון הבן דלא שכיחא: **מת** ביום שלשים כיום שלפניו ר' עקיבא אומר בו'. בריש המולק (יבמות דף לו:) אמרינן התם תניא ר"ש בן גמליאל אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה שפיקא הוי ואיתמר מת בתוך שלשים יום ועמדה ותקדשה אם אשת ישראל היא חוללת וברוב הספרים גרסינן בסוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו.) מת ביום שלשים וכן גורס (יח) ר"י ור"ח גורס כן וגרסה (ט) דגורס תוך שלשים דכיון דאמרי רבנן הכא יום שלשים כיום שלפניו (ט) ור"ח משני ליה שפיקא ופליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל גם ביום שלשים מה לי ביום שלשים ומה לי בתוך ל' יום גם בשאלתות (ט) גורס תוך שלשים ומייתו בהלכות גדולות כתוב דביום ל' אפילו פיהק ומת לא הוי נפל לרבנן ודוקא תוך שלשים הוא דאמרינן במסכת שבת פיהק ומת דברי הכל מת הוא משמע דגרסינן ביום שלשים (יט) ומפרשי מת כמשמעו פיהק ומת וקאמיב פיהק ומת ביום שלשים כיון שחי כל כך כנפל מן הגג תוך שלשים ועוד יש לקייס גירסא זו אם בנפל מן הגג ומכלו אבי ביום שלשים דוקא הוא דסמכינן אדרבנן ושמא אפי' לענין אחיות (ט) דהוי כבר קיימא: **כיום שלפניו.** ומ"ת (יא) דברים החולך (יבמות דף לז:) משמע דפשיטא לן מן התורה אפי' תוך ל' דחי הוא דאמר מת בתוך ל' ועמדה ותקדשה אם אשת כהן היא אינה חוללת וי"ל דהתם בנפל מן הגג או אכלו אבי אבי כרבנן דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל בסוף ר"א דמילה אבל הכא בפיהק ומת דכולי עלמא מת הוא ומיהו (יא) אפ"ה איירי הכא בנפל מן הגג כי התם אין לחוש דהכי נמי פסקינן בסוף אם לא הביא כרבן שמעון בן גמליאל לענין אחיות להקל אף על גב דבאשת כהן דלא אפשר סמכינן אדרבנן ושריא בלא חליצה ומ"ת דהכא מקילינן כל כך לענין אחיות אפילו

אין כאן לכהן כלום דמצי אמר אי שלא בכרה אשתו דלמא איתתי יליד זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון: ותנא דידן. דלא תני לה דכיון דלא משכחת לה באיש ושתי נשיו שאחת ביכרה ואחת לא ביכרה דממה נפשך חייב בה' סלעים דהא ב' זכרים ילוד לא מיתני ליה: פשוטו. בבכור דכל אשה קא מיירי: כיום שלפניו. ס"א של אחריו וכן גרס הרגמ"ה: (ב) שלשים יום בחזקת: (ג) פדוי אמר רבה דב"ע: (ד) הוו קדושין: (ה) ששים שנה ומעלה וגו' וגמרי' במסכת: (ו) כלמטה הימנו אע"ג: (ז) יהא לו ערך אות נ' נמחק: (ח) בבכור ובערכין כמו: (ט) ומדמסקפא ליה: (י) שלשים שנולד אין: (יא) שנפדה לאו חזקה: (יב) והכא לא. ס"א אינו: (יג) לא חשיב פדייה: (יד) ממתי' דפרק: (טו) דנהרדעי דכמו שיכול להקדיש פקדון כדמוכח: (יז) כדמוכח במרובה: (יח) בקרקעות כגון שפדאו בקרקעות דאמקרקעי: (יט) חייב לו ואין: (כ) צריך עיון דדלמא: (כא) ומצווים לו לתת: (כב) אפילו היכא דכפריה אומר כו' טעמא משום דהא דלא: (כג) מת הבן בתוך: (כד) יתן בפ' ערבי פסחים בסופו: (כה) לספק הכא כיון שמת לא מברך שהחיינו דצערא קא מדכר או שמא מ"מ מברך: (כו) גורס רש"י ור"ח גורס כן ונראה דגרס' תוך כו' ופליגי רבנן על רשב"ג גם: (כז) שלשים שאם לא היו גורסים כאן יום שלשים מנין היה להם זה החילוק אלא נראה דגרס' ביום שלשים ומפרשי: (כח) אבילות השביבא כבר קיימא: (כט) שלפניו וא"ת ברייש החולץ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא כתבינן אורכתא אמטלטלי פ"ל וכן בגרס': (ב) שם בפיסקא זכר ונקבה האבות פטורין וכו' תני רב הונא: (ג) שם דאמר שמואל הלכה: (ד) שם ושמואל אמר אין בנו פדוי אמר רבא דכולי עלמא: (ה) רש"י ד"ה תני רב הונא כו' נמצאת חבירתה יולדה זכר: (ו) ד"ה מת הבן וכו' קאי הס"ד ומיתת נמי נמתק: (ז) ד"ה עד שיאמרו וכו' עד שיביא ראיה הכהן דיכול לומר לו הבן וכו' יהביה אנא הס"ד:

שיטה מקובצת

(א) כתבינן: שתי נקבות וזכר כו' אין כאן כו': (ב) מת הבן (ב"מ קב ע"ב): (ג) הכי מספקא ליה: (ד) שלפניו. ס"א של אחריו וכן גרס הרגמ"ה: (ה) שלשים יום בחזקת: (ו) פדוי אמר רבה דב"ע: (ז) הוו קדושין: (ח) ששים שנה ומעלה וגו' וגמרי' במסכת: (ט) כלמטה הימנו אע"ג: (י) יהא לו ערך אות נ' נמחק: (יא) בבכור ובערכין כמו: (יב) ומדמסקפא ליה: (יג) שלשים שנולד אין: (יד) שנפדה לאו חזקה: (טו) והכא לא. ס"א אינו: (טז) לא חשיב פדייה: (יז) ממתי' דפרק: (יח) דנהרדעי דכמו שיכול להקדיש פקדון כדמוכח: (יט) כדמוכח במרובה: (כ) בקרקעות כגון שפדאו בקרקעות דאמקרקעי: (כא) חייב לו ואין: (כב) צריך עיון דדלמא: (כג) ומצווים לו לתת: (כד) אפילו היכא דכפריה אומר כו' טעמא משום דהא דלא: (כה) מת הבן בתוך: (כו) יתן בפ' ערבי פסחים בסופו: (כז) לספק הכא כיון שמת לא מברך שהחיינו דצערא קא מדכר או שמא מ"מ מברך: (כח) גורס רש"י ור"ח גורס כן ונראה דגרס' תוך כו' ופליגי רבנן על רשב"ג גם: (כט) שלשים שאם לא היו גורסים כאן יום שלשים מנין היה להם זה החילוק אלא נראה דגרס' ביום שלשים ומפרשי: (ל) אבילות השביבא כבר קיימא: (לא) שלפניו וא"ת ברייש החולץ:

רבינו גרשום

בבא כל אחד בהרשאה ואמר ליה אי מת דידי הוא אהדר לי ואי דחבראי הא נקיטנא הרשאה מיניה. אבל לתרי כהנים לא מצי עבדי הרשאה. דלכל חד אמר אנא ליית לי אלא ה' סלעים דחי: אדרבתא. הרשאה: היכא דכפריה. משום דמיחזי כשיקרא: תני רב הונא. מוסיף על מתניתי' דאחת בכרה ואחת שלא בכרה של ב' אנשים וילדו כו': מוסיף ב' זכרים ונקבה

הגהות הגר"א

(א) דברים החולץ (יבמות דף לז:) משמע דפשיטא לן מן התורה אפי' תוך ל' דחי הוא דאמר מת בתוך ל' ועמדה ותקדשה אם אשת כהן היא אינה חוללת וי"ל דהתם בנפל מן הגג או אכלו אבי אבי כרבנן דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל בסוף ר"א דמילה אבל הכא בפיהק ומת דכולי עלמא מת הוא ומיהו (יא) אפ"ה איירי הכא בנפל מן הגג כי התם אין לחוש דהכי נמי פסקינן בסוף אם לא הביא כרבן שמעון בן גמליאל לענין אחיות להקל אף על גב דבאשת כהן דלא אפשר סמכינן אדרבנן ושריא בלא חליצה ומ"ת דהכא מקילינן כל כך לענין אחיות

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ג מהלכות אלוסין הלכה ג ו טוש"ע מ"מ סימן קכג סעיף ג ועי"ש:

כו ב מיי' פי"ל מהל' בכורים הלכה ד ועי' הגהות וכ"מ סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' סה סעיף לח:

כז ג מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף יב:

כח ד מיי' פי"ב מהל' אבל הל' י [וס"ל הל' ו] טור שו"ע י"ד סימן שנג סעיף ה [וסי' שעד סעי' ה]:

כט ה מיי' פי"ל מהל' בכורים הל' יט סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יד:

ל ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף טו:

לא ז ח מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף יג:

לב ט מיי' פ"ז מהלכות אישות הל' י טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ג:

תורה אור השלם

1. וּפִדְיוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז

2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל בְּכֹר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם: במדבר ג מ

מוסף רש"י

אדרבתא. ל"ל אורכתא, הרשאה, ולשון שולטנות הוא כמו (ב"מ קסד:) בשנת פלוני אורכן, שלטון, אף כאן אורכתא השלטנה שהשליטו על בעל דינו לתובעו (שבועות לג:). אמטלטלי. לפי שאינו בעין והעבדים מעידין על מה שכתוב ממתח שיש לי ביד פלוני כך וכך (שם). דכפריה. אם תבעה מפקיד לנאמן בעית דין וכפר בו (ב"ק ע.) שכבר נשמע שהנאמנ כפרן, והשתא מחזי כשיקרא שתמנו על מה שאמר זה שיש לי ביד פלוני כך וכך (שבועות שם) דמחזי דחתמיתן אשיקרא דיהיב ליה לשלוח מידי דלית ליה גבי אחיך (ב"ק שם). שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. מלגלה כתב אחד וגמור טלהו מייניה (קדושין נד.) מדהכי כתביה לאיתך ולא ילפא מהבייהי ש"מ דוקא הני קאמר (פסחים מה.). בחזקת שלא נפדה. דכתיב ביה (במדבר יח) מבן חדש תפדה, הלכך משמתא בתוך שלשים יום לא פדאה אביו, הלאו שיפרש אדם מוכו דזמנו וחייב הבן לפדות עצמו (ב"מ קב:). לאחר שלשים יום. מת לאחר שלשים שתמיה פדוי דפדאה אחר דזמנו (שם). עד שיאמרו לו. דשכ

אפילו באותו דמשבינן ודאי בר קיימא היכא דלא אפשר כגון באשת כהן ובמס' שמחות פ"ד (הל"ב) תנן הספקות אוגנין ומתאבלין עליהן וי"ל דהתם בספק בן תשע לראשון או בן שבע לאחרון דגנאי הדבר שלא יתאבל לא זה ולא זה והרי הוא ודאי בנו של אחד מהן:

ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני חמש בני חורין פריק ליה לבריה. וא"ת היכי טריף ממשעבדי הא אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין והא איכא חמש בני חורין ואם היה פורק בנו תחלה הוה ניחא וא"ת אכתי ליהדרי לקוחות עז[ח] מהני חמש שפדה כהן [ט] בנו דמה נפשך שיעבודם קודם לגילדת בנו דאי לידת בנו קדמה אם כן היה יכול לטריף מן הלקוחות לפדיון בנו כמו לפדיון עצמו וי"ל דהכא מלקוחות שקנו מאביו לפיכך אין חוזרין על הנכסים שקנה הוא ועוד י"ל כגון שלא כתב ללקוחות דאקני והוא קנה הך חמש בני חרי אחרי כן ואפי' היכא דכתב ליה דאקני בעיא [י] בפרק מי שמת (ב"ב דף קנז.) אבל היכא דלא כתב ליה [יא] קיימא לן דלא משתעבד ואם תאמר אי הך משעבדי בנכסים שקנה מאביו ניחא אבל בנכסים שקנה הוא היכי משתעבדי לפדיונו דהא איתמא [יב] חל חיוב פדיון עצמו כשהביא שתי שערות שנעשה גדול תו לא אשתעבד נכסים שקנה אחרי כן דלא כתב ליה לכהן דאקני ואריך ולמר דעל כרחין מיירי בשירש מאביו מיהו לר' יהודה נמי זימנין דמשכחת [יג] להוא קודם לבנו כגון שאין לו נכסים מאביו ומשהביא שערות קנה הני קרקעות ומכרם לאחר לידת בנו דלפדיון בנו אזיל וטריף ממשעבדי ועוד י"ל דנכסים שקנה אחרי כן חל עלייהו שיעבוד לענין פדיון ואע"ג דלא כתב [יד] דאקני דכל שעתא ושעתא רכיב עליה חיוב פדיון וכיון דמשבינן ליה כמלוה בשטר הוי כאילו נכתב לאחר שקנה

הכא נמי לא שנא ושמואל אמר לך התם בידו לקדשה מעכשיו הכא אין בידו לפדותו מעכשיו ואע"ג דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב ושמואל הלכתא [ג] כרב באיסורי [ד] וכשמואל בדיני הכא הלכתא כוותיה דשמואל תנן מת בתוך ל' יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר לו חמש סלעים טעמא דמת הא לא מת בנו פדוי הכא במאי עסקינן דאיתנהו למעות [ה] תא שמע בחזקת שלא נפדה עד [ו] (שיאמרו לו) שנפדה התם נמי דאיתנהו למעות בעייניהו תני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את בנו בתוך שלשים יום בנו פדוי אמר ליה שמואל אמר אין בנו פדוי ואת אמרת בנו פדוי [ז] [ח] ואע"ג דקיימא לן כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כותיה דשמואל: הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו וכו': תנו רבנן [ט] הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו רבי יהודה אומר בנו קודמו שמצותו על אביו ומצות בנו עליו אמר ר' ירמיה [א] הכל מודים היכא דליכא אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו מאי טעמא דמצוה דידיה עדיף כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדות וחמש בני חורין ר' יהודה סבר [ב] מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני חמש בני חורין פריק ליה לבריה ורבנן סברי מלוה הכתובה בתורה

לאו ככתובה בשטר דמיא [ג] הלכך מצוה דידיה עדיף: **מתני'** [ד] [ג] חמש סלעים של בן במנה צורי [ה] שלשים של עבד (ג) [ו] חמשים של אונס ושל מפתה [ז] ומאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקדש במנה צורי [ח] וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ (ד) [ט] משקלים: **גמ'** [י] מנה צורי אמר רבי אסי מנה של צורי רבי אמי אמר דינרא ערבא רבא חנינא [יא] אומר איסתרא סרסיא דמיזדבנא תמניא בדינרא חמש מינייהו לפדיון הבן רבי

ד"ה. ממתניתין מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה כו': **עד שיביא ראיה** גרסינן. ואי מייתי ראיה הוי פדוי וקשיא לשמואל: **ודידיה.** ממש סלעים דידיה אזיל כהן וטריף ממשעבדי שהרי שיעבודו של כהן קדם והיינו דקאמר שמאותו על אחד מהן: שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן: **ובהנך חמש בני חרי פריק** [ז] **לבניה.** מיד דאי יהיב בני חרי משום פדיון דידיה תו לא מיפריק בנו דשמא שיעבוד הלקוחות [ח] קודם לגילדת בנו: **לאו לכהונה בשטר דמיא.** ואי יהיב בני חרי בשביל פדיון בנו תו לא מיפריק איהו דכהן לא מלי טריף לקוחות: **מתני' מנה צורי.** מפרש בגמרא: **חמשים של אונס ושל מפתה.** כלומר וכן חמשים של אונס וכו': **וכולן בשקל הקדש.** דהוו עשרין מעין ואותן מעין שבמעות מנה צורי. ובגמ' [נא.] מפרש למה לי למיהדר ולמיתני הא' וכו' (ו): **חוץ משקלים.** שקלים הבאים בלשכה באדר אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים: **גמ' מנה של צורי.** (ז) היולא במדינת צורי דהסלע ד' זוזים והזוז במשקל זהב של משקל שני פשיטין ומחצה למשקל הברזל: **רבי אמי אומר.** סלע צורי היינו דינר ערבא ישמעאלי. ולא (ח) פירש לי שיעורו ומצאתי בתשובת הגאונים בבליים ששבעה דינרים האמורים בכל הש"ס שהדינר שם מעה כסף עושין עשרה מאותן של ערביא ובלשון ערבי קורין אותה מגרעות: **איסתרא סוסריתא.** סלעים (ז) מיוסנים: **דמזדבנא תמניא.** מינייהו בדינרא (ח) דינרא

ה"ג. חמש סלעים של בן (ב') [בו'] [ד]. אשת בכסף שקלים וערכין לא אינטריך ליה לתנא למיתני דבאשת כתיב בהדיא בשקל הקדש וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוו כיון דכתיב (ויקרא כז) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש: **אמר רבי אסי מנה של צורי.** פי' בקונטי' היולא במדינת (ט) צור וזהו שיעור סלע של אותו מנה (יט) דבסלע ד' זוזים והזוז כמשקל זהוב של משקל שני פשיטים ומחצה למשקל הברזל ונראה שקבלה היתה בידו מרבותיו ומשמע שרואה לומר דזוז הוא דינר של כסף ומשקלו (כ) של זהב וכמו כן פירש בפי' חומש בפרשת ואלה המשפטים גבי ל' (יא) שקל דהשקל משקלו ארבעה זהובים שהם חצי אונקיי"א למשקל הישר של קלוניא משמע נמי שרואה לומר דדינר כסף וזהב משקלו שוה דסלע הוא ד' דינרים אבל (יב) לא נראה לר"ת (כ) מדקאמר דדינר של זהב משקלו כשנים של כסף כמו שאפרש בסמוך ועוד פי' בקונטי' דר' חנינא דאמר (יג) איסתירא סרסיא דמזבנא תמניא מינייהו בדינרא היינו בדינר האמור בכל הש"ס הוא דינר (יד) שמיניא שבדינר צורי ור' חנינא תנא הוא ופליג אמתניתין והשתא הוו חמש סלעים דבר מועט מאי דקאמר חמשה מינייהו לפדיון הבן ותמניא מינייהו לא שוו אלא שמיניא שבדינר צורי (כא) ולורי גופיה אין משקלו אלא שני פשיטים ומחצה נמצא דחמש סלעים של בן אין שוין פשוט אחד ממטבע שלנו לר' חנינא ועוד דדינר (כב) מפרש דהוא דינר מדינה ובלשון משנה רגיל לקרותו זוז ובלשון הש"ס רגיל לקרותו פשיטי כי ההוא דכתובות (דף סז.) דלמרינן חמשי זוזי פשיטי ועוד בכל דוכתי בסתם דינרא (כג) הוה דהכא דמזבנא בעשרים וחמשה זוזי בפ"ק דקדושין (דף מ.) גבי רב כהנא דיהיב ליה אליהו שייפא דדיניר ור' אמי (ט) דאשכח אוניא (כד) דדיניר כלומר (ט) דדיניר זהב ונראה לפרש דכולהו לא פליגי ואמתני' קיימי לפרושי לן (כ) שיעורא דר' (כה) אמי מנה צורי כלומר סלעים ה' סלעים ממנה של סלעים של בן: **רבי** אמי אמר דינרא ערבא. כלומר (כו) דינר של ערביא שוה ה' סלעים של בן ולא כמו שפי' בקונטי' דסלע צורי (כז) דינרא ערביא וגם פירש (כז) שמצאתי בתשובת הגאונים של בבליים ששבעה (כ) דינרים האמורים בכ"מ בהש"ס שהדינר שם מעה כסף עושין עשרה (כח) מאותו של ערביא ודבריו סותרין זה את זה (כט) דכיון דדינר של ערביא קטן אפילו מדינר שבכל הש"ס אין יכול להיות דסלע צורי הוא דינר ערביא והלא בסלע ד' דינרי מאותם של צורי שבכל הש"ס כדאמרינן בקדושין ובכל דוכתי אלא בדינרי זהב אייר ושל ערביא קטן הוא מדינר זהב של צורי דשל צור מיזדבן בכ"ה של כסף ושל ערביא בעשרים (ל) כדפרישית דשיעורו כה' סלעים (י) של בן: **רבי** חנינא אומר איסתירא (לא) סבוריא. כן כתוב ברוב ספרים אבל בקונטרס פירש (לב) סוסריתא נראה דבין זה ובין זה נקרא על שם סוריא כמו (ב"ק דף פב.) לשון (לג) סורסי שהוא על סוריא והוא סלע של סוריא דמזבנא תמני בדינרא היינו בדינר זהב של סוריא וגדול הוא מדינר זהב של צור שבכל הש"ס (לד) (ב) דהסוריא לא מיזדבן בעשרים וחמש והאי של סוריא ששה שמונה (לה) של בן היינו שלשים ושנים דינר של כסף שהסלע ארבעה דינרין: (יא) **רבי** יוחנן אמר דינרא הדריינא בו'. הוא דינר זהב שבכל הש"ס דמזדבן בעשרים וחמש ומסיק לו זוז ושאלו כ"ד (לו) והדרא שתותא מאותן כ"ד דינרא דלמינין עשרין לפדיון הבן דהיינו חמש סלעים שהסלע ד' דינרים וכתוב בספרים דהוו להו עשרים מתקלי כמתקלי דינרא דלמינין עשרין ותמניא זוזי (לז) ופלגא ופלגא דנקא ודומה פירוש של גאונים שפירשו חמש סלעים של בן לפי מטבע שבימיהם: דינרא

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פי"ח מהל' בכורים הלכה ג סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף טו:
לד ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ח:
לה ד מיי' פי"ח מהל' מקוה ממון הל' ח:
לו ה מיי' פ"ח מהל' נערה בתולה הל' ח:
לז ו מיי' שם פ"ג הל' ח:
לח ז מיי' פי"ח מהל' בכורים הלכה ו טוש"ע י"ד סי' שה סעי' ג:
לט ח מיי' פ"ח מהל' שקלים הלכה ח:

גליון הש"ס

גמ' וכשמואל בדיני. ע' גיטין ס ע"ב תד"ה והשתא:

שיטה מקובצת

א) פדוי תני אין בנוי פדוי. גלילון פדוי תימה אמאי משבש הברייתא דהאי תנא איתני כרב ועוד הא קיי"ל הלכה כרב באיסורי. תוס' הרא"ש ז"ל: ואע"ג דקיי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב באיסורא וכדשמואל בדיני הכא הלכתא כותיה דשמואל. בקצת ספרים ישנים אינו וכן משמע מתוס' הרא"ש:
ב) גמ' מאי מנה: ג) חנינא אמר איסתירא סאסריתא תני סרסיא נמחק: ד) פריק לבריה מיד: ה) הלקוחות קדם אות ר' נמחק: ו) ולא פורש לי אות ר' נמחק:
ז) סלעים קטנים הס"ד:
ח) בדינרא בדינר האמור בכל התלמוד שהוא דינר מדינה שמינית שבדינר צורי שהוא שש מנה שמיני שבדינר מדינה והיינו אסאריתא הוא סלע מדינה הס"ד ומה"ד חמש מינייהו לפדיון הבן ור' חנינא תנא הוא ופליג אמתני' הס"ד:
ט) לקוחות אהני חמש:
י) בעייא היא בפרק: יא) ליה פשיטא לן דלא: יב) אימת דחל חיובב: יג) דמשכחת דהוא קודם: יד) כתב לכהן דאקני: טו) מנה דהסלע ד':
טו) שלשים שקלים: יז) אבל ר"ת מדקדק דדינר:
יח) דאמר איסתירתא סוסריתא דמזדבנא: יט) דינר מדינה שמינית: כ) צורי דדינר צורי גופיה: כא) דדינר דר' חנינא מפרש: כב) דינרא בדינר זהב איירי כמו דינרא הדריינא הוה דדהבא דמזדבנא: כג) דדינרא כולם בדינרי זהב: כד) דר' אסי אומר מנה צורי כלומר ה' סלעים של צורי הן סלעים של בן: כה) דינר זהב של:
כו) צורי הוא דינרא:
כז) שמצא בתשובת:
כח) עשרה מאותן של:
כט) זה דכאן פירש דדינר:
ל) בעשרים כדפרש"י דשיעורו בה' סלעים:
לא) איסתירא סאסריא:
לב) סוסריתא ונראה:
לג) לשון סורסי שהוא על שם סוריא: לד) הש"ס דההוא לא מזדבן אלא בעשרים: לה) ששוה שמונה סלעים מסלעים שלו: לו) כ"ד והדר דל שתותא מאותן כ"ד: לז) זוזי ופלגי דנקא ודומה:

מסורת הש"ס

א) [נדה כד: ע"ש], ב) [קדושין כט. שיביא לראיה], ג) [קדושין כט. ע"ש], ד) [ערכין ו: וש"נ], ה) [קדושין יא:], ו) [וכולן רש"ש], ז) גי' הל"ק היולא במדינת צור ושיעור של אותה מנה כ"ה סלעים והסלע ד' זוזים כו' כל"ל ומ' בתוספ"י שמביא דברי רש"י בגי' זו, ח) ולטריף מהני ל"ק, ט) בש"ס: בהן, י) שהוא קודם לבנו ל"ק, כ) [וע"ע תוס' קדושין כט: ד"ה ופלוגן], ל) גי' ל"ק צור ושיעור של אותה מנה כ"ה סלעים והסלע ד' זוזים, מ) נ"ש כשל ל"ק, נ) דקאמר ל"ק, ס) [ב"מ כח:], ע) עם דינרי ל"ק, פ) גי' הל"ק שיעורא דרבי אמי אמר מנה צורי כלומר סלעים ה' סלעים של מנה הן ה' סלעים של בן ור' אמי אמר כו' והד"ש, צ) היינו דינרא ל"ק, ק) מאותם דינרים ל"ק, ר) גי' ל"ק של בן וכ"ש אומר הד"ש, ש) דשל צור מוזבן בעשרים וחמשה והאי של סוריא ששה שמנה והאי שלשים ושנים ל"ק, ת) שיך לקמן,

הגהות הב"ח

(א) גמ' למעות בעייניהו ת"ש: (ב) שם ואת אמרת בנו פדוי תני אין בנו פדוי ואע"ג דקיימא לן: (ג) שם במשנה וחמשים של אונס: (ד) שם חוץ מן השקלים:

מוסף רש"י

דליכא אלא חמש סלעים. דלית ליה נכסי אלא ה' סלעים (קדושין כט:). ככתובה בשטר דמיא. ודפליגן עלמו היה מחוייב קודם שיעבד קרקעותיו ויטרוף את הלקוחות, היאך בחמש בני חרי דליכא פריק לבריה דאין זה אונאה ללקוחות שהרי תלות בני עליו יותר ממלוה (שם). ודידיה אזיל וטריף. לקוחות על פדיון עצמו (שם). לאו ככתובה בשטר דמיא. ואינו גובה ממשעבדים (שם). בשקל הקדש במנה צורי. שקל הקדש שיש בכ"ה שקלים מנה צורי (קדושין יא:).

רבינו גרשום

התם בידו לקדשה מעכשיו אפי' בתוך שלשים הלכך הוו קדושי ואע"ג דנתעכלו המעות: הא לא מת בנו פדוי אע"ג דנתן לו קודם: עד שיאמרו לו שנפדה. הא אמרו לו שנפדה אע"ג בתבוך ל' הוה הוי פדוי: לאו ככתובה בשטר דמיא. ולא גבי ממשעבדי וליכא אלא ה' בני חורין: מנה של צור כ"ה שקלים במנה של תורה: ר' אמי אמר דינרא ערביא. נמי הוי סלע: איסתירא סורסיא. סלע של אותו מקום שהן קלים שנותנין מהן ח' בדינר של זהב. דינר זהב הוי ה' משוט למשקל הברזל דינר כסף ב' ומחצה למשקל הברזל ודינו דינר זהב בסלעים דאורייתא אין דינו לימכר אלא בו' סלעים של כסף שהן כ"ד דינרי כסף שהן כ"ד זוז (והאי זוז דינר האי) והאי דקאמר ר' יוחנן כ"ה זוז אותו זוז נכנס להכרע כ"ד זוזין אם היו שוקלין כל אחד לבד: ס"א סורסיא. כלומר שהוא כסרסור שבו עושין כל סחורה. למ"ה:

יש בכור פרק שמיני בכורות נ.

דינרא הדריינא. דינר זהב שטבוע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר: **ושייפא.** שם המלך: **דמיזדנין בר"ס.** דינר של כסף בדינר צורי: **דל מינייהו שתותא ואינך לפדיון הבן.** דל"ל סלעים של בכור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע צורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר: **עשרים וחד נכי דנקא הוו.** דל שתות מכ"ד ופשו עשרים ודל שתות מחד וזוזא פשו כ"א נכי דנקא: **אלא דל שתותא וזוזא.** ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדלית שתות [1] וכי הדר מדלית חדא (2) פשו עשרים נכי שתות: **אלא דל בריש וזוזא.** ופשו כ"ד והדר דל שתות מכ"ד ופשו עשרים והוך לפדיון הבן אזלי: **דהוו להו עשרין מפקלי במפקנא דינרא.** במשקל דינר צורי כדפרישית: **דאינון עשרין ותמניא** [3] **ופלגי ופלגא דנקא.** בדינרא ערביה. דדינר צורי עושין השבעה עשר בדינר ערבי והי"ל עושין כ' פשו להו שם צורים לעבדי מ' דינרים ערביים ופלגא [4] [ופלגא] [5] דנקא דהוא פונדיון דדינר הוו י"ב פונדיונין אלא שפונדיוני צורי גדולים ושל ערביים קטנים [6] (ד) וכיון [7] דשבעה צורים עושין עשרה ערביים מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערביים ושביעית פונדיון [8] דלא וחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיונין ושביעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופיילאנא דאינון ג' דינרים ואישתכח דשבעה הוו עשרה הלכך ז' דינר צורים הוו עשרה והי"ד הוו עשרים ופשו ששה דינר צורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושביעית הוו להו ל"ג פונדיונין טופיילאנא בדינר פורתא וההוא פורתא לא חשיב [9] בין פונדיונין ועשה אותן דינר הוו ל"ג פונדיונין שני דינר ופלגא דדינר ופונדיון אישתכח דששה דינר צורים עושין תמניא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים. ולשון זה [10] שפירשתי כתוב בספרים ולא פירש לנו כי לא פורש מפי: [11] הרב הגדול [12] מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון כ"ח ופלגא ופלגא דנקא אבל מצאתיה בתשובת הגאונים: [13] **סילעין דאורייתא אלא.** דינר צורים הוו ותילתא [14] דהן עשרין מעין: **והלא סלע של קודש.** המקדיש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [מומר] שעורים בחמשים (ה) סלעים. ובתורת כהנים [15] גבי מקדיש שדהו קתני כערכך יקוס [16] נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה אמרנו מ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"ח פונדיונין אישתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון: **פונדיון זה מה טיבו.** והלא לא נאמר אלא חמשים שקל כסף [17]: **קולבון לפרוטרוט.** הכרע הוא האי פונדיון דמטי קולבון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו דלאמרינן בפרק ראשון (לעיל דף ה.) ולא מצאו הכתוב אלא בפרוטרוט. קתני מיהת סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין והיינו ארבעה דינר צורים דהכי אמרינן בקדושין (דף יב.) שם מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע ארבעים ושמונה אלמא סלע דאורייתא ארבעה דינרין וקשיא לרבא: ומשנינן **בסר דאוסיפו עליה.** על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי עשרים וארבעה מעין: **יהיה.** עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת: בפרשת ערכין כתיב הוא. בסדר ויקח קרח כתיב עשרים גרה הוא שלא יפחות: רב אחא בר אבא ושלמא רב אשי לרב אחא: **נישלח לי מר פילפא.** [18] שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלא דינרין ותילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והתילתא דאינון שתי דינרין כי תלתא דמטי [19] לסך הכל שבסר זוז נכי תילתא: **שלח ליה.** רב אחא [20] תשלח לי מר תלתא זוזי דהא אוסיפו עלייהו ועשאום למדת [21] צורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז: **ניטרין.** מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים: **קינטרין.** מאה סלעים בכל שקל: **דלמיב עובר לאוחר.** שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים: **והאיכא דוכתא דקרו נתקלא דידהו קינטרין.** שגדול במדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: מפני כספה [וזהבה] של ירושלים. שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם [22] זהובים: **והילנוה.** משמע כיון שבאו פרליים מילנוהו [23] נפק לחולין: **הוא רובא דעלמא.** בתמיה. דעליה בעי איתסורי כל זהביה שבעולם: **הדריינא עריינא שיפא.** פירש בקונטרס הדריינא על שם הדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"ת דבסמוך אמר שבקשו לגונזו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלים אמרינן בהגוזל קמא (ב"ק נז:): דוד ושלמה מלך אחד וירושלים עיר הקודש מלך אחד ואומר ר"ת דהדריינא היינו עגול כמו [24] (הדר הודרגא) [25] (ע"ז דף כב) וטוריינא היינו גדול [26] כי תריטא (חולין דף קכד.) אע"ג [27] דטוריינא בטו"ת ותריטא בתי"ו אין להקפיד ושייפא היינו שנשופה לורתו ומיהו פי' הקונטרס יש לישב ולחלק בין בית ראשון לבית שני [28] כדאמר במגמות ואשכחן הדריינוס קיסר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לב.) וכן פי' בערוך [29]: **דמזדבנא בעשרים וחמש זוז.** והכי נמי אמר בריש הזהב (ב"מ מד:) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב וכן מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק לו.) גבי שנים הראשונים דינרי זהב ובפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם) גבי התקבלתי ממך דינר זהב ויש לתמוה דעכשיו אין זקוק של זהב שוה יותר [30] מעשרה זקוקים של כסף לכל היותר ואין נשתנה כל כך שער הזהב והכסף דבימי חכמי הגמרא [31] היה שוה של זהב עשרים וחמש של כסף ונראה לר"ת דדינר זהב משקלו כפליים של כסף ולא כפירוש הקונטרס דלעיל דמשמע ממוך דבריו שהם שוים כדפירשתי לעיל ובפרק אלו טרפות (חולין דף גה:) נמי משמע שהיה עוביו של דינר זהב משונה מדינר של כסף מדנקט ואם נשתייר בו כעובי דינר של זהב כשירה [32] ושמע מינה כפליים בשל כסף היה ולפיכך שוה מהם כ"ה אבל משקל כמשקל אינו שוה אלא י"ב וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא י"ב סלעים של כסף דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה [היבוסי] שקנאה [33] בכסף חמשים שקלים ובד"ה (א' כא) כתיב שקלי זהב [34] כסף שש מאות ומפרש במדרש דהכי פירושא דקרא דשמואל כסף שש מאות שקלים דהיינו חמשים שקלים של זהב וקרא דדברי הימים ה"פ שקלי זהב חמשים דהיינו שש מאות שקלים של כסף ובפרק בתרא דזבחים (דף קטז:) מפרש בענין אחר שגבה מכל שבט ושבט חמשים שהם בין כולם שש מאות ולפי מה שפירש [35] דינר של זהב שוקל שתים כשל כסף לפי חשבון זה [36] דינר של זהב בכ"ד של כסף והאי דטפי הכא דינר דקאמר בעשרים וחמש אומר ר"ת דהאי זוז המותר להכרע הוא תדע מדקאמר הכא דל זוזא ושתותא דהיינו חמשה זוזים אמאי נקט כה"ג הוה ליה למימר [37] דל חומשא דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמש אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע חשיב ליה באפי נפשיה וזהו נמי שיעורא של הכרע למחצית השקל למאן דאמר [38] בשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה ומחצית השקל הוא שני דינר והדינר שש מעה כסף הרי כ"ד חצאי מעה ואע"ג דאיכא למ"ד התם שקלון מחצית השקל הוא מעה מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף והא דאמר בסמוך גבי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף שאין נותנין אלא פונדיון אחד ואותו פונדיון קולבון לפרוטרוט דמשמע דאין ההכרע עולה יותר לאו דוקא נקט לשון קולבון דאינו אלא

רבי יוחנן אומר דינרא הדריינא טריינא שייפא דמזבנא בעשרים וחמשה זוזי דל מינייהו שתותא [39] והנך לפדיון הבן הני עשרין וחד נכי דנקא הוי אלא דל שתותא וזוזא והנך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוי אלא דל זוזא ושתותא והנך לפדיון הבן דהוי להו עשרין מתקלי במתקלי דינרא דאינון עשרין ותמניא זוזי [40] ופלגי ופלגא דנקא (ג) אמר רבא [41]סילעים דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב [1]עשרים גרה השקל [2] ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט [3]בתר דאוסיפו עילוייהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל [2] יהיה יכול יפחות ת"ל [3]הוא רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה [4] דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתירתא דאיכא עלוייהו שלח ליה לשדר לי מר תלתא אחרינא דאוסיפו עילוייהו אמר רבי חנינא כל כסף האמור בתורה סתם סלע דנביאים ליטרין דכתובין קינטרין חוץ מן כספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה סתם קינטרין דכתיב [4]ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר [5] ואיכא דוכתא דקא קרו לקינטרא תיקלא [6] א"ר אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר [5]ובאו בה פריצים [6]וחללוה וירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדריינא טיריאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה אמר

דינרא הדריינא טריינא שייפא. פירש בקונטרס הדריינא על שם הדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"ת דבסמוך אמר שבקשו לגונזו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלים אמרינן בהגוזל קמא (ב"ק נז:): דוד ושלמה מלך אחד וירושלים עיר הקודש מלך אחד ואומר ר"ת דהדריינא היינו עגול כמו [1] (הדר הודרגא) [2] (ע"ז דף כב) וטוריינא היינו גדול [3] כי תריטא (חולין דף קכד.) אע"ג [4] דטוריינא בטו"ת ותריטא בתי"ו אין להקפיד ושייפא היינו שנשופה לורתו ומיהו פי' הקונטרס יש לישב ולחלק בין בית ראשון לבית שני [5] כדאמר במגמות ואשכחן הדריינוס קיסר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לב.) וכן פי' בערוך [6]: **דמזדבנא בעשרים וחמש זוז.** והכי נמי אמר בריש הזהב (ב"מ מד:) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב וכן מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק לו.) גבי שנים הראשונים דינרי זהב ובפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם) גבי התקבלתי ממך דינר זהב ויש לתמוה דעכשיו אין זקוק של זהב שוה יותר [7] מעשרה זקוקים של כסף לכל היותר ואין נשתנה כל כך שער הזהב והכסף דבימי חכמי הגמרא [8] היה שוה של זהב עשרים וחמש של כסף ונראה לר"ת דדינר זהב משקלו כפליים של כסף ולא כפירוש הקונטרס דלעיל דמשמע ממוך דבריו שהם שוים כדפירשתי לעיל ובפרק אלו טרפות (חולין דף גה:) נמי משמע שהיה עוביו של דינר זהב משונה מדינר של כסף מדנקט ואם נשתייר בו כעובי דינר של זהב כשירה [9] ושמע מינה כפליים בשל כסף היה ולפיכך שוה מהם כ"ה אבל משקל כמשקל אינו שוה אלא י"ב וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא י"ב סלעים של כסף דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה [היבוסי] שקנאה [10] בכסף חמשים שקלים ובד"ה (א' כא) כתיב שקלי זהב [11] כסף שש מאות ומפרש במדרש דהכי פירושא דקרא דשמואל כסף שש מאות שקלים דהיינו חמשים שקלים של זהב וקרא דדברי הימים ה"פ שקלי זהב חמשים דהיינו שש מאות שקלים של כסף ובפרק בתרא דזבחים (דף קטז:) מפרש בענין אחר שגבה מכל שבט ושבט חמשים שהם בין כולם שש מאות ולפי מה שפירש [12] דינר של זהב שוקל שתים כשל כסף לפי חשבון זה [13] דינר של זהב בכ"ד של כסף והאי דטפי הכא דינר דקאמר בעשרים וחמש אומר ר"ת דהאי זוז המותר להכרע הוא תדע מדקאמר הכא דל זוזא ושתותא דהיינו חמשה זוזים אמאי נקט כה"ג הוה ליה למימר [14] דל חומשא דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמש אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע חשיב ליה באפי נפשיה וזהו נמי שיעורא של הכרע למחצית השקל למאן דאמר [15] בשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה ומחצית השקל הוא שני דינר והדינר שש מעה כסף הרי כ"ד חצאי מעה ואע"ג דאיכא למ"ד התם שקלון מחצית השקל הוא מעה מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף והא דאמר בסמוך גבי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף שאין נותנין אלא פונדיון אחד ואותו פונדיון קולבון לפרוטרוט דמשמע דאין ההכרע עולה יותר לאו דוקא נקט לשון קולבון דאינו אלא

מוסף רש"י

קינטרין. משקל גדול שקורין אנטיי"ל, מאה מנה (ב"מ פז.). **עובר לסוחר.** מלמד שבכל מקום היה משתקל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר תיקלא (שם). **מפני כספה וזהבה של ירושלים.** שרובה הקדש (ע"ז נב:). **הדריינא טיריינאנא.** מטבעות של ירושלים, על שם מלכי רומי ועשו הלורות ושמם טוריינוס אדריינוס, שייאפא. יש ביותר שינוי מחמת יושבו ואין הלורה ניכרת (שם).

רבינו גרשום

דינרא הדריאנא. דינר זהב של מטבע הדריינוס קיסר: טריינא. או של טריינוס קיסר: שייפא. כלומר [16] היבון שלו שהוא כמשופשף מיושן: דל מנייהו שתותא. דעשרים וחמש ואינך לפדיון הבן. שתותא דכ"ד הוו ד' פשו להו עשרים זוז ודל שתותא דחמישי הוו כ"א נכי שתות דחד הוו ואנן כ"איימא לן דעשרים זוז לא פחות ולא יותר: אלא דל שתותא. דכ"ה פשו להו כ"א ודל מההוא זוז דנקא הוו כ"א נכי דנקא והדר אפיק מנייהו זוז ואינך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוו: אלא דל זוזא. מעיקרא מהנך כ"ה והדר דל שתותא מכ"ד פשו להו עשרין זוזי דהוו פדיון הבן: סלעים דאורייתא תלתא דינרי ותילתא דדינר הוו: שש מעה כסף דינר. הוו להו י"ח מעין ג' דינר ושליש דינר הן ב' מעין היינו עשרים גרה השקל דהוו תלת' דינרי ותילתא דינר: והלא סלע של הקדש מ"ח פונדיון. הרי מ"ח פונדיונין פונדיון זה מה טיבו. התם מפרש בערכין דרש חומר שעורים בחמשים שקל כסף למ"ט שני יובל לכל שנה היה נותן שקל הרי מ"ט שקלים ושקל ג' היה מחלקו לפונדיונין והיה שהן מ"ח פונדיונין והיה נותן לכל שנה שקל פונדיון. ועוד פונדיון אחר היה מוסיף לשקל מ"ט: והוינן בה פונדיון זה מה טיבו והלא אין בשקל אלא מ"ח פונדיון ופונדיון זה מה טיבו מהיכן יוצא: קולבון לפרוטרוט. כלומר כשם שהיו מוסיפין קולבון משום הכרע פרוטרוט שני חצאי שקל כך מוסיפין פונדיון זה להכרע כל אותן מ"ט שקלים אילו היה שוקלו לפונדיונין. שמעינן מהכא דבסלע איכא ד' דינרין ואת אמרת תלתא ותילתא: בתר דאוסיפו עליה הוי ד' דינרין ת"ל: הוא דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כו' עשרים גרה הוא: שבסר. הוי בפדיון הבן להך חושבנא דאמר רבא סלע תלתא דינרין ותילתא דינר משום דה' סלעים הוו פדיון הבן וה' זימנין תלתא דינרין ותילתא דינר היינו שבסר דינר דהיינו [יז] זוזי נכי תילתא דדינר לפדיון הבן ואיהו שדר ליה שבסר שלמים להכי שדר ליה לישדר לי מר תלתא יתירא דאיכא עליהו דשדרית לך טפי (מרצי): דאוסיפו עלייהו. דבסלע איכא ד' דינרין ועולין ה' סלעים לכ' דינרין ואכתי מחייבת לי ג' דינרין להשלים העשרים: שאע"פ שכתוב בתורה סתם. דכתיב שקל כסף והאי שקל לאו סלעים מתרגמינן ליה אלא

עין משפט נר מצוה

מ א ב מיי' פ"ח מהל' שקלים הל"ג ופ"ד מהל' ערכין הל"ג:

תורה אור השלם

1. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיְיָ: שמות ל יג
2. וְכָל עֶרְכֶּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: ויקרא כז כה
3. וּפִדְיוֹנוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז
4. וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר: בראשית כג טז
5. וְהַסְּבוֹתֹתַי פְּנֵי מִזֶּה וְחִלְּלוּ אֶת צִפּוּנַי וּבָאוּ בָהּ פְּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ: יחזקאל ז כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' דל מינייהו שתותא ואינך לפדיון וכו' וזוזא ואינך לפדיון הבן ואכתי: (ב) שם ופלגא דנקא בדינרא ערביא אמר רבא: (ג) רש"י ד"ה ואכתי וכו' מדא דזוזא פשו: (ד) ד"ה לחיונן וכו' דכיון דשבעה וכו' לחיונן כ"מ זוזא ופלגא: (ה) ד"ה והלא סלע וכו' בית זרע מומר שעורים בג' שקל כסף ובתורת כהנים:

שיטה מקובצת

א) זוזי ופלגא ופלגא דדנקא אמר רבא סילעא דאורייתא: ב) ומתרגמנן עשרין: ג) בריה דרבא בפדיון: ד) מדלית שתות מכ"ה פשו כ"א נכי שתות (נכי). תי' וכי הדר מדלית נמחק: ה) ותמניא ופלגא ופלגא דדנקא בדינרא: ו) דדנקא דהוא: ז) קטנים כיון אות ר' נמחק: ח) צא וחשוב אות ד' נמחק: ט) חשיב צרף פונדיונין תי' בין נמחק: י) זה שכתבתי כתוב בספרים ולא פירש המורה לנו כי לא פורש מפי: יא) תי' כל נמחק: יב) מה"ד סילעא דאורייתא: יג) ותילתא דהוו להו עשרין: יד) תילתא דזוזי שנתתי: טו) דמטי סך אות ל' נמחק: טז) אחא לישדר לי מר (תי' תשלח נמחק): יז) למדת סלע צורי: יח) עם זהבם הס"ד: יט) גדול כמו טרטיא דפ' הגוזל קמא דאמרי' התם גבי המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו אפי' כנפיא כי תרטיא: כ) אע"ג דטריטא בטית תי' דטוריינא נמחק: כא) שני שהיתה אימת מלכות עליהן: כב) כשרה ושמא כפליים: כג) שקנאה דוד בכסף: כד) שקלי זהב משקל ששו: כה) שפי' דדינר של: כו) זה מזודבן דינר: כז) דאמר במס' שקלים שנותנים:

דיקלין דכסף מתרגמינן ליה משום דקינטרין הוא דאיכא דוכתא כו': מפני טיבעה של ירושלים. שאותו מטבע היה

מ) ל"ל איקון. ועי' בענין השלם ערך הדריינא.

יש בכור פרק שמיני בכורות

מא א מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל"ב וס"ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ט י וס"ל מהל' ערכין הל"ד וס"ל מהל' שקלים הלכה ח ג ג ד וס"ל מהל' נערה בתולה הל"ח וס"ג שם הל"ל טוס"ע חו"מ סי' תכ סעי' מב סי' פח סעי' ו וטוס"ע יו"ד סי' שה סעי' ו וסי' רלד סעי' ו:

מב ב מיי' פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח טוס"ע חו"מ סי' פח סעי' ו:

מג ג מיי' פ"ס מהל' מעשר שני הל"י"ד:

מד ד מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"מ:

מה ה מיי' פ"ג מהל' מילות הלכה ו טוס"ע אה"ע סי' כז סעי' ו:

מו ו מיי' פ"ג מהל' חובל הלכה ט סמג עשין ע טוס"ע חו"מ סי' תכ סעי' מח:

תורה אור השלם

1. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו
2. וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה
3. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשֶׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו
4. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשְּׂדֵה הַמְּקֻדָּשׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט
5. וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיְיָ וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: ויקרא כז יד
6. וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיְיָ הוּא קֹדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז ל
7. וְאִם שֶׁלֶשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְרָצְאָה חִנָּם אֵין כֶּסֶף: שמות כא יא

מוסף רש"י

כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי. אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם סתם הוי מטבע הפחותה שבצורי (קדושין יא.). **ושל דבריהם כסף מדינה.** לקנן מפרש לה, כסף מדינה שמיצית שבכסף צורי, אם פלג הוא שמיצית שבכסף צורי ואם דינר הוא שמיצית שבדינר צורי (שם). **וכללא הוא.** שכסף שכתוב בתורה דוקא כסף כתיב לו שויי, וכ"מ דהוי כסף צורי ולא פרוטות (שם). **והרי טענה.** שאדם טוען את חבירו ומפיענין אותו אם הודה בתקנת, דכתיב כי יתן איש וגו'. ועליו כתיב אשר יאמר כי הוא זה, דילפינן מינה שהמודה במקצת ישבע, דוקרא בעל הבית סתם כתיב ולרשיון ליה לשבועה (שם יא.).

שבועת הדיינין. שהדיינים משביעין ע"י הודאת מקצת הטענה, שלא תדאה מלאכה יאמר כי הוא זה וכתב עליה ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו, דהייני שבועה (שבועות לח:). **הטענה.** שהשבועה באה על דבר לא הבא פחות משתי כסף, שתי מעות כסף, דהא אמר לשון נקבה היא, וכן אלים דדינר (שם) דפליגי בה רב ושמואל, רב אמר כפירה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמה בה כסף ואפילו לא כפר בה אלא פרוטה או הודה בפרוטה מיבע, מ"מ מדקתני שתי כסף ש"מ קרא לאו דוקא כסף קאמר, אלא אמטעמא בעצמא קפיד וכיון שלא פירש כמה לא מסרו הכתוב אלא לתכמים ולא קיים להו לרבנן לאשבועיה בצלר מסכר, דאי קרא דוקא כסף כתיב, נהי דמעה אין מטבע הפחותה שבצורי, מיהו אתים מגא להו (קדושין יא.). **אף כסף שנים.** אמאלא נתיה ב' כסף, ועלה קאי כי הוא זה (שבועות לט.). **ומה כסף דבר חשוב.** מכמיס שמעה כסף דבר חשוב הוא (שם). **אף כלים דבר חשוב.** איהו שיש שתי כסף ולאפוקי ממ"ד התם טענו שני מתניין מייב בהודאת אחת מהן, לכך יצאו כלים לומר שהן, לומר שתמיית בכלים בכל שהן (שם ע"ש). **הפורט סלע.** מסקנא ב"ש אומר בכל הסלע מעות כו', ומיהו אמעינן מינה שחילו תחילה המעשר בפרוטות של נחושת ועתה בא לפרוט בהן סלע (קדושין יא.). **נתן הכסף וקם לו.** לכתיב ויסף חמשית כסף עליך ויקם לו (שם). **שחללו** שלא שוה פרוטה מחוולל. דאין אוצה להקדש לכתיב (ויקרא כה) אוש את אחוי, ואשמועינן שמואל דמי היכי דאימעיע מאוצה אימעיע נמי מציעות מקנה (שם) ועטות נמי ליכא לאמר בהו דמאן דאמר (ב"מ נז.). **יליף קדש קדש ממדיין מעשר.** גמר פדיון הקדש מפדיון מעשר שני, אבל אמר בפרוטות שלא נחוש ועתה בא לפרוט בהן סלע (קדושין יא.). **נתן הכסף וקם לו.** לכתיב ויסף חמשית כסף עליך ולא אייתי ביה רב אחי אלא, קנוט, שנאמר בו אמה, כגון חמשים של קנם ושלשים של עבד ומאה של מוליא אם רע, שנאמרו בהם שקלים ונאמר שבועו (שם יא.). **ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה.** לעלא תנן כמה הוי ואשמועינן דהוא כסף מדינה (שם). **דתנן התוקע כו'.** לעולא היכא מגיעו כסף דבריהם כדתנן כו' (שם). **התוקע לחבירו.** בגמרא, לשון רבינו הלוי, ורבינו הזקן למדנו שהכהו אבל הכאתן (שם) המכהו כנגד אוזנו, לשון מורי (ב"ק לו: ושם צ. על אזנו) ל"ל תוקע ממש (שם ושם). **נותן לו סלע.** משום בושת (שם צ.) דמי בושתו, מלבד נזר ומזק ורפוי אם יסנם אם (שם לו:).

אלא להשוות השנים שיהא סלע ופונדיון [מ] למ"ט שנים של יובל שאסר מהם פונדיון אחד ושמא כשנותן ממשים שקל ביחד אז אינו נותן [נ] פונדיון ולא שייך אם הכרע דהוי כעין מקח וממכר ולא שייך הכרעה אלא בשמחליפין מעות לשולחני ומה שפירש דהכרע של דינר זהב כפי חשבון הכרע של חלי מעה למחצית השקל ואע"ג דאשכחן בהמוכר הספינה (ב"מ דף פט.) גבי בשר דכשאוקל י' [1] ליטרא ביחד אין נותן לו כל כך הכרע כמו שאוקל כל ליטרא וליטרא בפני עצמה אין להשוות [מ] הבשר להכרע של כסף ומיהו קשה מאחין השותפין שפטורין מן הקולבון לקמן בפרק בתרא (דף ט:) דאע"ג שאם [נ] שוקל כל אחד בפני עצמו חייב [פ] (בקולבון) שני קלבונות לשני חצאי שקל השתא שהם יחד אין נותנין אלא קולבון אחד ויש לחלק בהכרעות והר"ר יהודה בר נתן פי' בפרק הזהב (ב"מ דף מד:) שאותו דינר הוא להכרעות המטבעות ושכר בעלי המטבע שמי שיש לו כסף כדי לעשות כ"ה דינר של כסף נותנין לבעל המטבע לטובעו ואין מחזיר לו אלא כ"ד של כסף: **כל** כסף **האמור בתורה כסף צורי.** בפרק קמא דקדושין (דף יא.) [נא] פירש הקונטרס בשם רבותיו דדינר הוי מטבע פחותה שבצורי ומייתי לה התם אהא דאמר בית שמאי דאשה מתקדשת בדינר ומפרש טעמא דבית שמאי כדרב אסי דכל כסף האמור בתורה כסף צורי ואע"ג דכתיב עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעין סלעא לא בשביל שהיתה מעה בימי משה אלא משקל אחד היה בימי משה שהיה שוה מעה שנעשית אחרי כן [יד] בימי אונקלוס ופריך והרי טענה דקתני שתי כסף שהן מעות [טו] מדקתני שתי ולא קתני שני ומשני [ט] דהתם דבעינן דבר חשוב דומיא דכלים ומעה דבר חשוב הוא והשתא אתי קרא לגרועי דסגיא במעה ולא בעינן דינר אבל לפי המסקנא דאמר [פ] כסף קצוב אתי דבר חשוב לאוסופי דבעינן מעה ולא סגי בפרוטה ורבינו ש"י הקשה לפירוש זה דא"כ דכל כסף האמור בתורה דינר הוא היכי אתיא הקישא ומפקא ליה הא כי אתאי היקש לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף שנים הוא דאתא ונראה דלא קשה מידי דאין היקש לאחלה ולרב דפליג דלשמואל בפרק שבועת הדיינין (שבועות לט:) צריך לומר כן דתרוייהו דרשות נפקי מכלים שנים ודבר חשוב דכסף כי אתא לכפילה הוא דאתא ועוד הקשה היכי אמרינן מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמר התם לכך יצאו כלים למה שהן אלמא דלא חשיבי מחטין והא נמי לא קשיא דאפילו מחט יש בו חשיבות אלא לעשות בו מלאכה חשובה וגדולה ועוד הקשה דבהדיא אמר איפכא בשבועות מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אתא להך דרשא הוא דאתא והא נמי לא קשה דהייני לשמואל אבל לרב אימא בהדיא התם דבין שנים בין דבר חשוב מכלים נפקי וכסף כי אתא לכפילה הוא דאתא ועוד דאפילו בדשמואל יש פסרים דגרסי התם כי הכא [טז] וכי דייקי קרא כוותיה דשמואל והא דקאמר בתר הכי לשמואל אי כתיב כלים ולא כתיב כסף ה"א מה כלים שנים אבל דבר חשוב לא בעינן לא משום דמפקינן מכסף דבר חשוב אמר הכי אלא משום דאי לא כסף לא הוה מפקינן מכלים אלא שנים להכי כתב כסף לאקושי לכלים ולהגריך בו דבר חשוב ועוד י"ל דמכסף דמשמע חשיבות ממון פרוטה לכל הפחות [צ] שמלינו דבעי חשיבות בכלים לאפוקי כלי גרוע כגון מרוקא כדאמר בפרק שבועת הדיינין (שבועות לט:) לריך לומר כן דתרוייהו דרשות נפקי מכלים שנים ודבר חשוב דכסף כי אתא לכפילה הוא דאתא ועוד הקשה היכי אמרינן מה כלים דבר חשוב הוא דאתא ולא אמר התם לכך יצאו כלים למה שהן אלמא דלא פרוטה דלא תימא גזירת הכתוב הוא בכל כלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה כמו שאומר בירושלמי דטענו [ק] שני מחטים מיירי בשוים שתי פרוטות שהתא הכפירה פרוטה והתולאה פרוטה והדר מקשינן כסף לכלים להגריך חשיבות בכסף יותר מפרוטה דמה כלי לאו כל דהו אלא כלי חשוב אף כסף לאו כל דהו אלא כסף חשוב והיינו מעה שבכך יש בו חשיבות ורש"י גרים התם כדדייקי קרא כוותיה דשמואל מה כסף דבר חשוב כו' והגיה אף כל דבר חשוב [ר] לא גרס אף כלים משום דשמואל אית ליה יצאו כלים למה שהן ובאמת אחק דבכלים נמי בא לאפוקי מרוקא ת"ל שאין בכלי שוה פרוטה כדפרישית ורש"י פירש עוד לשון אחר בקדושין כל כסף האמור בתורה כסף צורי אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחות שבצורי הלכך פרוטה לא מצית אמרת לפי [יז] שהיה של נחשת ובצורי מטבע נחשת ליכא ובקדושין כסף כתיב דהא קיימה גמירי וכיון דאפיקתיה מפרוטה אלמא מידי דחשיבותא בעי לאוקומה אדינר כדלקמן [כ] בשמעתין והרי טענה כו' ותימה [יח] וניחא נהי דמעה היא מטבע פחותה שבצורי מיהו שתים מנא ליה ומשני מה כלים שנים כו' [ג] ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב שיהו שתי כסף לאפוקי ממ"ד התם טענו שני מתניין מייב בהודאה אחת מהם לכך יצאו כלים למה שהן כלומר שיתחייב עליהן בכל שהוא ע"כ לשון הקונטרס וקשה [יט] לן לפי' דלפי שיטתו דשבועות היה לו [ד] להגיה אף כל כמו שמגיה בשבועות דהך דרשא דמה כסף דבר חשוב ליתא אלא לשמואל דרב סבירא ליה דכסף כי אתא לכפילה הוא דאתא ועוד קשה לר"י כיון דמטבע פחות שבצורי היא מעה היכי שייך למימר כלל כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר ה"ל למימר [כא] אמעה שהיא מטבע פחותה שבצורי דבשלמא [כב] למאן דאמר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר היינו בתר דאשכחנא פרוטה הוי של כסף לגבי אמה העבדייה וכיון דאפיקתיה מפרוטה דהוי כסף אוקמא אדינר דהוי דבר חשוב [ו] אבל השתא דסבירא לן דסתמא מעה כמו גבי טענה אמאי מוקמי ליה [כג] אדינר [ז] ואין שייך לומר כיון דאפיקתיה מפרוטה שאין בשום מקום סתמו פרוטה אלא מעה ועוד כי היכי דבקדושין אמר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר גבי טענה נמי נימא כיון דאפיקתיה משני פרוטות אוקמה אשני דינרים: **מה כלים שנים כו'.** בשבועות (דף לט:) הקשה רש"י מנא ליה לשמואל דדרים לכך יצאו כלים למה שהן הא איצטריך לאשמועינן מה כלים שנים ותירץ דלכתוב כספים דמשמע שנים ודבר חשוב ומיהו תימה דא"כ דבר חשוב מנליה דאמינא שתי פרוטות כמו שאמר לעיל (ב"ק דף ט:) ויל"ל דהוה ליה למיכתב כסף או חפצים [כד]: **כל** כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה. תימה דבפרק החובל (ב"ק ד' ל.) תנן גבי התוקע לחבירו רבי יוסי הגלילי אומר מנה ומסיק בגמרא דהיינו מנה צורי ובכתובות בפרק אע"פ (דף סד:) תנן נותן להם כלים

כסף צורי. היכא דכתיב שקל הוי סלע צורי דהוא ארבעה דינרי כדאמרי רבי יוחנן לעיל [ע"א] והיכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר צורי: **כסף מדינה.** [כ] שמיצית של כסף צורי והוא איסתירא סווסריאתא דמרגן לעיל [מט:]: **טענה.** שאדם טוען לחבירו כך וכך מסרתי לך: **שבועת הדיינין.** הבאה מחמת הודאת מקצת הטענה אינו נשבע אלא ל"ל טענו שוה שתי [ג] מעות שהן שלש דינר ואע"ג דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור [1] ותנן [2] שבועת הדיינין הטענה שתי כסף שאני התם דכתיב כסף או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב והרי מעשר דכתיב [2] וצרת הכסף בידך [3] ותנן [3] הפורט סלע [כ] (במעות) מעשר שני כסף [3] כסף ריבה והרי הקדש דכתיב ונתן הכסף [4] וקם לו [ו] ואמר שמואל [ד] הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הקדש נמי יליף [ז] [5] קדש [6] קדש ממעשר והרי קידושי אשה דכתיב [מ] [7] ויצאה חנם אין כסף ותנן בש"א בדינר ובשוה דינר [ה] וב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה לימא רב אסי דאמר כב"ש אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב אסי [מ] כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה מאי קמשמע לן תנינא חמש סלעים של בן וכו' ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה [ז] דתנן [ח] התוקע לחבירו נותן לו סלע ולא תימא סלע ארבע זוזי אלא פלגא דזוזא דקרי אינשי סלע פלגא דזוזא חנן בישא תקע ליה לההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא אמר ליה הב ליה פלגא דזוזא [כ] (הות איכא) זוזא

[אמר] [פ] רב יהודה אמר רב [ג] אסי [א] כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה [פ] וכללא הוא והרי טענה דכתיב [1] כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור [2] ותנן [2] שבועת הדיינין הטענה שתי כסף שאני התם דכתיב כסף או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב והרי מעשר דכתיב [2] וצרת הכסף בידך [3] ותנן [3] הפורט סלע [כ] (במעות) מעשר שני כסף [3] כסף ריבה והרי הקדש דכתיב ונתן הכסף [4] וקם לו [ו] ואמר שמואל [ד] הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הקדש נמי יליף [ז] [5] קדש [6] קדש ממעשר והרי קידושי אשה דכתיב [מ] [7] ויצאה חנם אין כסף ותנן בש"א בדינר ובשוה דינר [ה] וב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה לימא רב אסי דאמר כב"ש אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב אסי [מ] כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה מאי קמשמע לן תנינא חמש סלעים של בן וכו' ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה [ז] דתנן [ח] התוקע לחבירו נותן לו סלע ולא תימא סלע ארבע זוזי אלא פלגא דזוזא דקרי אינשי סלע פלגא דזוזא חנן בישא תקע ליה לההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא אמר ליה הב ליה פלגא דזוזא [כ] (הות איכא) זוזא

[ב] מדינה. טענה מעשר והקדש וקדושי אשה סימן: [ג] מדינה וקדושי אשה סאסריאתא דאמרן לעיל והשאר נמחק: [ד] שתי [ה] כסף ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שליש דינר דאי דינרי שני כסף אביביא ליה למיתני ואף ע"ג: [ז] כלים דמה כלים שנים אפילו כל: [ח] ונתת הכסף: [ט] זה אבל יש כסף: [י] שתקע בפיו באזנו: [יא] ופונדיון לכל שנה ושנה של מ"ט שנים: [יב] נותן אותו פונדיון: [יג] ר' ליטרין ביחד כו': [יד] להשוות הכרעת הבשר: [טו] דאף ע"ג שאם שקל של כל: [יז] דקדושין ובכמה מקומות: [יח] כו שהיתה בימי: [יט] מעות ולא דינר מדקתני כו' דהתם משום דבעינן: [כ] הכא כי דייקא: [כא] לפי שהיא שלי: [כב] תי' ונימא נמחק: [כג] וקשה לר' לפי': [כד] למימר אוקמיה אמעה שהיא כו' שבצורי ובשלמא לקמן דמסקינן כסף קצוב ניחא דכיון דסתם כסף שאינו קצוב פרוטה שייך למימר סברא דאוקמיה אדינר מאחר דאפיקתיה מפרוטה ומתי' למאן עד תי' אבל ל"ש: [כה] ליה אדינר ואין שייך כלל לומר:

[ג] גי' זו שהגיה רבינו ברש"י הוא כפי' רבותיו של רש"י שהובא בתוס' כתו' וכרש"י ותוס' בקידושין דף יא ע"ג אבל בס"ר ש"ל בעצמו דחה שם פי' זה וע"ש.

רבינו גרשום

של ירושלים שבו היו פדין הקדש ומעשרות: פרוצים. שונאים: כסף מדינה. הוא אחד משמונה בכסף של תורה: הטענה. שיתחייב בה שבועה בטענו שתי כסף וקי"ל שתי מעה כסף והיכי אמרת כסף צורי: ומה כסף דבר חשוב. ושתי מעה כסף נמי הוי דבר חשוב: הפורט סלע ממעשר שני. שאם יש לו מעות של מעשר שני שוין סלענין ורוצה לחלפן בסלע אלמא דמעשר שני חילל על מעות אע"ג דכתיב ביה ונתתה בכסף: ויצאה חנם אין כסף. אבל יש כסף לאדון אחר ומאי ניהו האב שהאב זכאי בבתו בכסף קידושיה. ותנן בית שמאי כו'. לימא רב אסי דאמר כסף צורי כב"ש דאמרי

שיטה מקובצת

[מ] מדינה. טענה מעשר והקדש וקדושי אשה סימן: [נ] מדינה וכל מעשר הארץ לעיל והשאר נמחק: [ס] שתי [ע] כסף ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שליש דינר דאי דינרי שני כסף אביביא ליה למיתני ואף ע"ג: [פ] כלים דמה כלים שנים אפילו כל: [צ] ונתת הכסף: [ק] זה אבל יש כסף: [ר] שתקע בפיו באזנו: [ש] ופונדיון לכל שנה ושנה של מ"ט שנים: [ת] נותן אותו פונדיון: [א] ר' ליטרין ביחד כו': [אא] להשוות הכרעת הבשר: [אב] דאף ע"ג שאם שקל של כל: [אג] דקדושין ובכמה מקומות: [אד] כו שהיתה בימי: [אה] מעות ולא דינר מדקתני כו' דהתם משום דבעינן: [או] הכא כי דייקא: [אז] לפי שהיא שלי: [אח] תי' ונימא נמחק: [אט] וקשה לר' לפי': [י] למימר אוקמיה אמעה שהיא כו' שבצורי ובשלמא לקמן דמסקינן כסף קצוב ניחא דכיון דסתם כסף שאינו קצוב פרוטה שייך למימר סברא דאוקמיה אדינר מאחר דאפיקתיה מפרוטה ומתי' למאן עד תי' אבל ל"ש: [אי] ליה אדינר ואין שייך כלל לומר:

[ל] קדושין יא. כ"ק לו:, [מ] [נב"ק דרבינו רב יהודה אמר רב], [נ] שבועות לח:, [ס] מעשר שני פ"א מ"ה, [ע] ל"ל מעמות, [פ] לעיל כה. קדושין יא: ב"מ נז. מעולה יד: ערכין כט. תמורה כז:, [צ] [בקדושין יא: אימא כסף כסף יליף ממעשר ומ"ש היינו בפרש"ן, [ק] [שם בקדושין אימא כי יקח איש אשה ונמצר קיימה קיימה משדה עפרון], [ר] כ"ק לו: ע"ש קדושין יא., [ש] לעיל כ. [קדושין יא:], [ת] גי' כ"ק הוה ליה זחא וכ"ה בב"ק לו., [אא] [דבריהן], [אב] [שם], [אג] [קדושין ג:], [אד] [מהלי כב], [אה] [נדל"ל רב אסין], [או] כ"ק מ"ז, [אז] כ"ל שאני התם דבעינן כו' כ"ק, [אח] כ"ל קנוט קנא אתי לגרש דסבי בעמעה ולא בעינן דינר ודבר חשוב אתי לאוסופי דבעינן מעה כו' כ"ק וכ"ה בס"ר, [אט] כי דייקי כ"ק, [י] כ"ש שמעי כ"ק, [יא] כ"ל ב' מתניתי לריך שיהיו שוין שתי פרוטות כו' כ"ק, [יב] ולא גריס כ"ק, [יג] ובשמעתין כו' פירש"י וגימא כ"ק, [יד] ופירש"י ה"ג ומה וכו' כ"ק, [טו] כ"ל לפנייה הכא לא כל כו' כ"ק, [טז] כ"ל לקמן, [יז] [עי' בתוס' פ"ק דקדושין כל מה שתקב כלן], [יח] וגם אין כ"ק, [יט] [ועי' היטב תוס' שבועות לט: ד"ה מה כלים],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה כסף וכו' דמעה: (ב) ד"ה קדש וכו' כתיב קדש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה' ובהקדש כתיב:

[ו] מדינה: [ז] שתי כסף [ח] כסף ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שליש דינר דאי דינרי שני כסף אביביא ליה למיתני ואף ע"ג: [ט] כלים דמה כלים שנים אפילו כל: [י] ונתת הכסף: [יא] זה אבל יש כסף: [יב] שתקע בפיו באזנו: [יג] ופונדיון לכל שנה ושנה של מ"ט שנים: [יד] נותן אותו פונדיון: [טו] ר' ליטרין ביחד כו': [טז] להשוות הכרעת הבשר: [יז] דאף ע"ג שאם שקל של כל: [יח] דקדושין ובכמה מקומות: [יט] כו שהיתה בימי: [כ] מעות ולא דינר מדקתני כו' דהתם משום דבעינן: [כא] הכא כי דייקא: [כב] לפי שהיא שלי: [כג] תי' ונימא נמחק: [כד] וקשה לר' לפי': [כה] למימר אוקמיה אמעה שהיא כו' שבצורי ובשלמא לקמן דמסקינן כסף קצוב ניחא דכיון דסתם כסף שאינו קצוב פרוטה שייך למימר סברא דאוקמיה אדינר מאחר דאפיקתיה מפרוטה ומתי' למאן עד תי' אבל ל"ש: [כו] ליה אדינר ואין שייך כלל לומר:

זוזא מאלה. שנפחתה לורתו: **ולא הוה שקיל ליה.** כלומר לא היה ניקח בעיר להוצאה לא היה הדיינר שקול ושוה לו כלום: **הא מו למה לי.** [יא] הא׳ וכולם הא תנא ליה: **משום אונס ומוליא שם רע אילטריכא ליה.** למיתני הא׳ וכולם בשקל הקודש משום דרישא לא תנא שקל הקודש ומיהו פשיטא לן מאיזך כולהו דקלעים ניהו דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג) ממשא שקלים לגולגלת ובעבד כתיב (שמות כא) שלשים שקלים יתן (בעל השור) לאדוניו ובמפתה כתיב (שם כב) כסף ישקול אבל באונס ומוליא שם רע לא כתיב שקל וסד"א יב [הא] דתנא ברישא במנה לורי כל חד וחד כי דייניה שקלים לורים והיכא דכתיב שקלים יהיב שקלים לורים והיכא דלא כתיב שקלים ליתיב דינרי לורים קמ"ל סיפא כולם בשקל הקודש דמילף ילפי מהדדי בכסף קלוב מכסף קלוב כדרב אסי דלעיל [נ:]. אית ספרים יג דכתוב הכי אטו כולהו בני פדייה ניהו וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדייה בכולהו דקתני וכולן נפדין והא לא שייכא לשון פדייה אלא בבכור תני כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות יד ומעשר: מעשר שני אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף ואפי׳ פרוטות טבועות שפיר דמי: **והראיון.** לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף כדאמרי׳ בחגיגה (דף ג.) הראייה שתי כסף והנך שתי כסף טבועות בעינן: **מצרפין שקלים לדרכונות.** בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותן ולוקחין מהן דרכונות (ג) טו הוו זהובים טבועים דרכונות אין שאר זהב לא שאינו טבוע ומסקת שקלים (פ"ב ה"א) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות כו׳ והוא הדין לכל שוה כסף שמא יזול ונמצא הקדש מפסיד אבל טיבעא לא זיל: **ורש הכסף.** דבר שיש עליו צורה: ה"ג **ראיון אני** טז [נמי] **רב יוסף שלא יביא סיגה.** כסף סיגים אלא טבוע. (ד) והיינו יח בריאתא דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי: **מתני׳ אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו׳.** אע"ג דאמרן לעיל (דף מט:) בכסף ובשוה כסף (ה): **ולא בשטרות.** שאם יש לו שטר על חבירו בה׳ סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי: **ולא בהקדשות.** מפרש בגמרא: **כשם שהן שהוא חייב** (ו) יז **ליתן לו ה׳ סלעים.** משום פדיון בנו: **ובנו אינו פדוי.** דלאמרינן בגמרא [ע"ב] שמא יאמרו פודין בשטרות: **לפיכך.** דלאמרן חייב ליתן לו ה׳ סלעים (ו) יח אם רצה הכהן ליתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא: **יהיה לך ופדה הפדה.** כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי. והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא: **גמ׳ מיעט.** כסף ולא מידי אחרינא: **מיעט שטרות.** דלא תשיבי מידי: **הפדה חזר וכלל.** ואע"ג דהאי אמר ליה רחמנא: **שהוקשו לקרקעות.** והתנחלתם אותם וגו׳ (ויקרא כה): **הסוג.** ברוק"ל בלע"ז: **הסירה.** קוץ: **מכתב.** עט (ח): **ואחרינן.** במסכת קדושין (דף כא.): **במאי קא מיפלגי רבי דריש בלי ופרטי.** ונתת באזנו חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת: **ורבי יוסי ב"ר יהודה דריש ליה ברבוי ומיעוטי.** ומאי רבי רבי כל מילי (ט) ומאי מיעט מיעט סס: (ט) **הכא.** היינו טעמא דדריש ריבוי ומיעוטי כדתנא דבי ר׳ ישמעאל בשילהי פרק שלישי (חולין סז.) כל מקום שנאמר במים במים ב׳ פעמים כלומר כל מקום שנאמר ב׳ כללות זו אצל זו ופרט אחריהן כגון הכא את תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים דהיינו שתי כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדילים במים מכונסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת אין זה כלל ופרט לא דייניגן ליה בכלל ופרט אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבוי ומיעוטי והכא נמי ופדויו מבן חדש כלל תפדה חזר וכלל הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריו אלכך בריבוי ומיעוטי דרשינן לה: **ורבנן.** דדרשי להו בכללי ופרטי סברי כדאמרינן במערבא: ולא

יכול להביא שוה כסף אלא כסף צרוף: תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה. כסף סיגים מעורבב בשאר מתכות: אין פודין. הבכור לא בעבדים ולא בשטרות שאין יכול ליתן לכהן שטר חוב שיש לו על אחרים בשביל פדיון הבן: כתב לכהן כו׳ ובנו אינו פדוי. עד שיתן: לפיכך. הואיל וממון כהן אם רצה הכהן ליתן לו מתנה אותן ה׳ סלעים שקבל ממנו רשאי: ר׳ דריש כללי ופרטי ולקחת כלל כל דבר לקיחה מרצע פרט ונתת חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט של מתכת. ור׳ יוסי דריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל: בעלמא ר׳ כללי ופרטי דריש והכא. גבי בכור מ"ט דריש רבויי ומיעוטי משום דהאי ופדויו מבן חדש תפדה כתיבי תרי כללי גבי הדדי והדר פרט (כלל) בערכך כסף. והוי כדתנא דבי׳ ישמעאל במים במים ב׳ פעמים דכתיב את תאכלו מכל אשר במים ב׳ כל אשר (אין) לו סנפיר וקשקשת במים והדר כתיב פרט בימים ובנחלים הואיל וכתיבי כללי גבי הדדי אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט: ורבנן דאמרי דדרשי

ולא

תורה אור השלם

1. וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
דברים יד כה
2. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פְּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:
במדבר יח טו
3. וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:
במדבר יח טז
4. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְּאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן:
דברים טו יז
5. אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ:
ויקרא יא ט

מוסף רש"י

חוץ מן השטורות. היה מייב לו אדם בשטר ה׳ סלעים ונתן זה אותו שטר לכהן בפדיון בנו אינו פדוי (שבועות ד:). ופדויו. בכל דבר משמע (שם). מיעט שטורות. שהן ראויין למעט יותר מן הכל שאינן ממון (שם). תפדה חזר וכלל. ופ"ש שתפדה ופדויו גבי הדדי כתיבי, והדר כתיב בערכך כסף, מיכא תנאי דסבירא לה בתי אבות כללות הסמוכין זה לזה והפרט אחריהם הוא פרט ביניהם ודומה בכולן ופרט וכלל (שם). שטרות כו׳ אין נופן ממון. דמייב אינו שוה כלום ואינו עומד אלא לגלגלה שבו (שם). הסול. תמיכת עץ תחתון (שם) קיסם שראשו אחד שקורין בזוק"א (ועיין לז:). והמקדח. טריינל"א (שם) טריי"ל (קדושין כא:). והמכתב. עט בזאל (ועיין לז:) תרט שקורין גריפ"א (שבועות ד:) שחוקקין בפנקסיהן (קדושין כא:). רבי דריש כללי ופרטי. בכל התורה מקום שכלל ופרט דורש שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל אחרון אלא הדומה לפרט (שם). ריבוי ומיעוטי. אין הפרט פירוש של כלל שאתמר אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא למעוטי הוא בא, לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחריו לומר בזה וכיוצא בו בכללי דן, הילכך אפילו לא חזר וכלל היימי מבוא כעין הפרט, וכי חזר וריבה ריבה הכל דאין מיעט לך אלא דבר אחד ומסרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל, פי׳ מיעט ממעט קלת ממשמעו (שם). במים במים שתי פעמים. אתכלו כל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, הואיל וכללים שמוכים הם והפרט אינו מיירטן אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים, דמשמע בימים ובנחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל שיחין ומערות לא, אין זה נדרש בכלל ופרט דלא ליתכרו אלא כעין הפרט, אלא בריבה ומיעט וריבה ואתכרבי כל מילי, אלא למיעוט מהני למעוטי פורתא מדא מילתא ומו לא (ב"ק סד:) דאיכא תנא דדרש את כל תאכלו מכל אשר במים בימים ובנחלים פרט, במים חזר וכלל, ואליבא עליה תנא דבי ר׳ ישמעאל ואמר במים במים סמוכין, כשהגיע פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט אלא כרבוי ומיעוט, דלהכי פליגיהו דתמנא דפרטא מכללא דלא מדרשיה בכלל ופרט, ואיכא בין ריבה ומיעוט לכלל ופרט, דבי דרשיה כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך לבניה, וכשבכלל לך כלל שני אחר הפרט, אחבי לאתווי מידי דדמי ליה לפרט, אבל בי דרשיה ריבה ומיעט, לא פירש המיעוט את הריבוי, אלא מיעט שלא אשמע ממנו אלא אם הכל אלא זה והדומיה לו, וכלאו רבוי אם הוא מרבינן לך דדמי ליה למעוטי, ואתכרי רבוי אם לאתווי למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל, והכי מפרשינן בפרק הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנפקלין מתנין, דרבוי ומיעוט לאוויה מיימי כל דדמי ליה בכל מילי (חולין סז.).

זוזא מאכא בהדיה (ח) דלא נפיק תקע ליה (ח) אחרינא ויהביה ניהליה: (ב) שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה וכו׳: הא תו למה לי הא תנא ליה רישא אונס ומוציא שם רע איצטריך (ג) סלקא דעתך אמינא כיון דלא כתיב בהו שקלים אימא זוזי בעלמא קמ"ל דמילף קא ילפי מהדדי (ד): חוץ מן השקלים: תנא חוץ מן השקלים (א) ומעשר (ב) והראיון שקלים דתנן (ג) מצרפין שקלים (ד) לדרבונות מפני משאוי הדרך מעשר דכתיב (ה) וצרת הכסף בידך והראיון תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה: **מתני׳** (ו) אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות (ז) כתב לכהן שהוא חייב (ח) ליתן חמשה סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי ליפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי (ט) המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר (י) יהיה לך ופדה תפדה: **גמ׳** מתני׳ דלא כרבי (יא) דתניא רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות מאי טעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי (יב) ופדויו מבן חדש (יג) תפדה ריבה בערכך כסף (יד) חמשת שקלים מיעט תפדה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כלל ופרט ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף (טו) חמשת שקלים פרט (פדה) תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון אמר ליה רבינא למרימר ורבי ריבויי ומיעוטי דריש והא רבי כללי ופרטי דריש (טו) במרצע (יז) דתניא (יח) מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירא והמחט והמקדח והמכתב ת"ל ולקחת לרבות כל דבר שנלקח ביד דברי רבי יוסי ברבי יהודה רבי אומר מרצע מה מרצע מיוחד של מתכת יאף כל של מתכת ואמרינן במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי רבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבויי ומיעוטי אין בעלמא רבי כללי ופרטי דריש והכא כדתנא דבי רבי ישמעאל (יט) דתנא דבי רבי ישמעאל (כ) במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן (יא) אמרי כדאמרינן במערבא כ"מ שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט: ולא בהקדשות: פשיטא לאו דידיה נינהו אימא

כלים של חמשים זוז ובפרק מליאת האשה (כתובות דף סז.) לא יפחות לה מחמשים זוז ולייך בגמרא דחמשים זוזי פשיטי קאמר ולא דייק כלל מדרב יהודה אמר רב אסי וכתובת בתולה שהיא מאתים (יא) לוייס בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן ואפי׳ כתובת אלמנה שהיא לכולי עלמא דרבנן הויא מנה לורי ונראה לר"י דלא מיירי הכא אלא בסלעים דומיא דכסף קלוב האמור בתורה שאין כתוב בתורה אלא שקלים:

והראיון תני רב יוסף בו׳. פי׳ בקונטרס דהכי גרסי׳ תני נמי רב יוסף שלא יביא סיגה כסף סיגים אלא טבוע והא בריאתא דרב יוסף לא לפרושי אלא לסיועי ולא משמע כן דמה צריך להביא בריאתא לסיועי לבריאתא ועוד דלא הוה ליה למימר שלא יביא אלא לא יביא ועוד דמשמע (ב) כאחריונות דמפרש בכל חד טעמא לכך נראה דלפרושי טעמא (ג) אחר דאם היה מביא שוה כסף זימנין דמייתי נסכא וכסף סיגים אלא יהוה שתי מעות כסף ולא יאמרו לו (ד) לעולת ראייה טובה באותה סיגה כאילו היה מביא כסף טבוע: **כתב** לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. בכתובות בריש הנושא (דף קג.) מייתי לה גבי פלוגתא דר׳ יוחנן וריש לקיש דחייב אני לך מנה בשטר ופירש שם בקונטרס כגון שכתב (ה) לו בשטר ונתן לו בפני עדים ופליגי (ו) מדחשיב הודאה דאלימא מילתא בשטר אף על גב דלא א"ל אתם עדיי ור"ת מפרש כגון שבא לחייב עצמו באותו שטר אע"פ שאינו חייב לו כלום ולריך לייחד כל הסוגיא ושם פירשתי:

אימא ולא הקדשות בכל אלו. בפסחים (דף לה:) ובחזקה (ב"מ נד.) מייתי גבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאין פדויין מדכתיב ונתן הכסף וקס לו משמע דמההוא קרא (ז) דרשי אבל אי אפשר לומר (ח) [כן] דבא"כ בפרשת ואם בחקותי דרשי (ט) מוכל ערכך יהיה בשקל הקדש כדפירש (י) שם בקונטרס ולא חש שם להביא אלא חד מקראי דכתיב בהו כסף גבי הקדש וכן מצינו בכמה מקומות שאין מביא עיקר הדרשה בכל דוכתא (יא) כדאייתי (יב) בקדושין (דף ג) בגעווריה בית אביה כל שבא נעוריה לאביה אע"ג דבהפרת נדרים כתיב וכן גיטין (דף כא:) ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה דהכיא דרשא ליתא לרבנן אלא לר׳ יוסי הגלילי: אמר

מז א מיי׳ פ"ד מהל׳ מעשר שני הל"ט:
מח ב מיי׳ פ"ש מהל׳ מגיבה הל"ג:
מט ג מיי׳ פ"ש מהל׳ בכורים הלכה ו סמג עשין קמט טוש"ע יו"ד סי׳ שה סעי׳ ג:
נ ד מיי׳ שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ד:
ה [הרמב"ם השמיטו ותמה המ"מ עליו אבל בטוש"ע יו"ד סימן שה סעיף ט מתמה] ו [מיי׳ פ"ג מהל׳ עבדים הלכה ט עי׳ כ"מ]:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ זוזא מאכא בהדיה (דלא נפיק) תקע ונ"ב ס"פ וכן גורס רש"י דלא הוה משתקל ליה בעא למיתבא ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה ליה תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה: (ב) שם במשנה כתב לכהן שהוא חייב לו ה׳ סלעים וכו׳ ליתן לו מתנה כל"ל ואות ב׳ נמחק: (ג) רש"י ד"ה מלרפין וכו׳ ולוקחין מהן דרכונות דרבונות היו זהובים טבועין דרכונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא ומסקת: (ד) ד"ה ב"ג לאיון וכו׳ אלא טבוע והאי בריתא: (ה) ד"ה אין פודין וכו׳ ובשוה כסף אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות כל"ל והה"ל: (ו) ד"ה כתב לכהן שהוא חייב לו כל"ל ותיבת ליתן נמחק: (ז) ד"ה ליפיכך וכו׳ ה׳ סלעים אחרים לפדיון בנו אם רלה הכהן להחזירם ולייתנם לו במתנה: (ח) ד"ה המכתב עט ברזל הס"ל: (ט) ד"ה והכא הייט וכו׳ ופיכ הכתוב אחריהם כיומים:

לעזי רש"י

ברוק"א. שפור, קנה-עץ מחודד.

שיטה מקובצת

(א) ליה דזימני אחרינא: (ב) ניהליה וכולם בשקל הקדש במנה וכו׳ הא תו: (ג) איצטריך ליה: (ד) מהדדי. ס"ש וכולן נפדין בכסף ושוה כסף והנו בני פדיה ניגנו ה"ק וכל הנפדין נפדין בכסף ובשוה כסף: (ה) חייב לו ה׳ סלעים: (ו) תי׳ תפדה נמחק: (ז) תי׳ חמשת שקלים נמחק: (ח) תי׳ חמשת שקלים נמחק: (ט) ממרצע אות ב׳ נמחק: (י) ורבנן. ס"א אמר רבינא כדאמרי במערבא כו׳ וכן גריס הרגמ"ה: (יא) לי למיתני האי: (יב) וסד"א דהא דתנא רישא במנה: (יג) ספרים דגרסי הכא: (יד) ומעשר שני והד"א תי׳ מעשר נמחק: (טו) דרבונות של זהב הוו טבועים דדרבונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא: (טו) תני נמי רב יוסף כו׳ סיגה לעזרה כסף: (יז) חייב לו ה׳ סלעים: (יח) סלעים אחרים אם: (יט) מאתים זוז צורים: (כ) שכתב כך לו בשטר ולא אחם ונתן: (כא) קא דרישי: (כב) דרישי להו מוכל: (כג) כדפירש בקונטרס והתלמוד לא חש:

רבינו גרשום

מח׳ בסלע דאורייתא: מאכא. קל: הא תו למה לי. דהדר ותני וכולן בשקל הקודש במנה דצורי: הני בני פדייה ניגנו שלשים של עבד ושל אונס ומפתה ומוציא שם רע מאי פדייה אית בהו: תני כל הנפדין כגון בכור והקדש בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מן השקלים דאין נפדין בשוה כסף: מצרפין שקלי׳ לדרכונות. באחד בארד משמיענן על השקלים הגזבר יכול לחלף השקלים בדרכונות זהב שקורין בלע"ז קוצ׳ניש: מפני משאוי הדרך. שצריך להעלותו לירושלם לליישבה טעמא דמפני משאוי הא לאו הכי אין פודין [אלא] בכסף: הראיון. שהיא מעה כסף אינו

עין משפט נר מצוה

יכול להביא שוה כסף אלא כסף צרוף: תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה. כסף סיגים מעורבב בשאר מתכות: אין פודין. הבכור לא בעבדים ולא בשטרות שאין יכול ליתן לכהן שטר חוב שיש לו על אחרים בשביל פדיון הבן: כתב לכהן כו׳ ובנו אינו פדוי. עד שיתן: לפיכך. פרט ונתת חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט של מתכת. ור׳ יוסי דריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל: בעלמא ר׳ כללי ופרטי דריש והכא. גבי בכור מ"ט דריש רבויי ומיעוטי משום דהאי ופדויו מבן חדש תפדה כתיבי תרי כללי גבי הדדי והדר פרט (כלל) בערכך כסף. והוי כדתנא דבי׳ ישמעאל במים במים ב׳ פעמים דכתיב את תאכלו מכל אשר במים ב׳ כל אשר (אין) לו סנפיר וקשקשת במים והדר כתיב פרט בימים ובנחלים הואיל וכתיבי כללי גבי הדדי אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט: ורבנן דאמרי דדרשי

יסמעאל ואמר במים במים סמוכין, כשהגיע פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט אלא כרבוי ומיעוטי, דלהכי פליגיהו דתמנא דפרטא מכללא דלא מדרשיה בכלל ופרט, ואיכא בין ריבה ומיעוט לכלל ופרט, דבי דרשיה כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך לבניה, וכשבכלל לך כלל שני אחר הפרט, אחבי לאתווי מידי דדמי ליה לפרט, אבל בי דרשיה ריבה ומיעט, לא פירש המיעוט את הריבוי, אלא מיעט שלא אשמע ממנו אלא אם הכל אלא זה והדומיה לו, וכלאו רבוי אם מרבינן לך דדמי ליה למעוטי, ואתכרי רבוי אם לאתווי למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל, והכי מפרשינן בפרק הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנפקלין מתנין, דרבוי ומיעוט לאוויה מיימי כל דדמי ליה בכל מילי (חולין סז.).

יש בכור פרק שמיני בכורות

אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. לכאורה משמע בריש הנושא (כתובות דף קא.): דליתא לדעולא אלא לריש לקיש ויש [1] לישנא דאיתא אפי' לר' יוחנן: **אבל** חכמים אומרים אין בנו פדוי. תימה דמתני' [2] נמי קתני חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי ויש לדחות [3] [4] דלאמר אינו פדוי עד שיתן לו ואתי מתניתין לאסמועי' דאפילו זקפס עליו במלוה לא הוה כאילו קבלם הכהן וחזר והלוה לו ואם מחלם הכהן אינו פדוי עד שיתן:

אמר ליה לא גמרת ויהבת מידעם ביש עבדת. ויש לפרש מידעם לשון מאומה דמתרגמינן מידעם כלומר לא גמרת ויהבת מידעם ועוד יש לפרש כן מידעם ביש עבדת כלומר דבר רע עבדת [5] דמתרגמי' דבר רע (מלכים ב ד) כל מידעם ביש ויש ספרים דלא כתוב בהו עבדת אלא מידעם ביש ותו לא כלומר דבר רע הוא [6] כלומר דין עסק ביש:

הלכך אין בנו פדוי. תימה מ"ש ממתנה על מנת להחזיר דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו:) דבנו פדוי דמסיק בכולהו קני [7] וי"ל דהכא רבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה דאסרינן התם לעשות [8] מפני שנראה ככהן המסייע בנית הגרנות כדנפקא לן לעיל בפ' עד כמה (דף כו:) משום שנאמר שתתם (את) ברית הלוי ואע"פ שאותו שתם נתן לו [9] כפירש על מנת שיחזירו לו [כיון] דאיכא היכירא למילתא ואין זה דברים שבלב כמו זבין ולא אינטריכא ליה לזחי בפ' אלמנה (בכתובות דף נ:). ומיהו קלת תימה דכיון שהיו ר' טרפון ור' חנינא מחזירין כל שעה נמצאו משחיתים ברית הלוי שיפסידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם מפני שהם רגילים להחזיר וי"ל [10] שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו ולא קיימא ליה שתתם ברית הלוי [9] דמה לנו במה שיחזיר לו אח"כ וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים ולא לאותם שהיו דומים להם לעשיריים:

ולא בראוי בבמוחזק ולא האשה בכתובתה. בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכה:) פסקינן הלכתא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שנבו [11] מעות בין שלא נבו מעות ומתוך כך נראה דאינו גובה כתובה במלוה כדתנן הכא [12] אין לה בראוי [13] אבל רבי פירש דאע"פ שהורע כח הבעל ובכור לענין מלוה דחשבינן ליה לגבייהו ראוי לגבי כתובת אשה מיהא חשיבא מוחזקת ואשה גובה כתובתה ממלוה כדתנן בכתובות (דף פד.) מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשים והיו לו מלוה ופקדון ביד אחרים ר"ט אומר יתנו לבושל שבהן ר"ע אומר יתן ליורשים שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלמא אפילו לר"ע אם לא שצריכה שבועה היתה [14] גובה אבל לפי שצריכה שבועה גובין היורשין ושוב לא תגבה האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי ואם גבו קרקע בחובת אביהם היא חוזרת וגובה אותם מהם בשבועה כדין בעל חוב או אם פטרה מן השבועה גובה [15] [16] מלוה ולא משום דלדידהו הוי מלוה דאוי דהא לא מישתמיט התם שום חכם להעמידה כרבי דוקא אלא משמע דליכא מאן דפליגי אלא כ"ע בין לרבי בין לרבנן אית להו דמלוה מוחזקת היא לגבי כתובת אלמנה ואפילו לרבנן [17] דאמרי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כלל אפילו מחיים נראה מתוך המשנה זו דהכותב שהם מודים [18] דמלוין דיתמי משתעבדי לכתובה דהא ליכא למימר דר"מ היא ולהכי אית ליה לההיא משנה דשייכא לכתובת אשה במלוה אע"ג דהוי מטלטלי דיתמי חדא שר"ת מפרש שאפילו לר' מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה אלא מטלטלי דיבם דוקא דעליה קאי בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא: ושם ד"ה ר"מ) דלא [19] משתברא שיפה ר"מ כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב ליפכא מדרבנן שמגרעים כחה יותר מבעל חוב שלא לגבות ממטלטלי אפי' מייניה כדמשמע בפרק האומר בקדושין (דף סה:) גבי שנים שבאו ממה"י ואשה וחבילה עמהם כו' והיא דגבי ממטלטלי דנפלו קמי יבם במתני' דהאשה שנפלו (כתובות ד' פ:) היינו משום דיבם במקום בעל קאי וחשיב בהכי כמו מייניה כיון דלגבידה ביה מחמת נשואי הבעל ונראה דבדי ר"ת דאל"כ שיהא יבם [20] מייניה מגבה לרבנן דר"מ דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה אפילו מייניה ועוד דא"כ אין יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ולא היורשין גם כשיתנו ליורשין תגבה האשה מהם כיון דאמר אמר דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה שבועה ועוד תיגא כתובת אשה אבל ב"ח מאי איכא למימר הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח אלא על כרחין משום דמלוה אינה ביד היורשין יפה כח אשה וב"ח טפי ממטלטלי שהם ביד היתומים ותרי חומרי בכתובה לא שייכי הכא כדפרישית בסוף האשה שנפלו (שם דף פב.) דהא חומרא דר' מאיר אינה כאן כדפרישית דהואיל והמלוה ביד אחרים לא הויא ממטלטלין [21] דיתמי [22] ואם כן [23] חומרא דרבי נתן

ולא אהקדשות בכל אלו: כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים חייב ליתן לו כו': [6] אמר עולא דבר תורה בנו פדוי [לכשיתן] [6] מ"ט אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטר [7] תני תנא קמיה דרב נחמן בנו פדוי לכשיתן א"ל רב נחמן זו דברי רבי יוסי ברבי יהודה סתימתא ואמרי לה זו דברי רבי אלעזר ברבי שמעון סתימתא אבל חכמים אומרים אין בנו פדוי [2] והלכתא אין בנו פדוי: לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה ראשי: תנינא להא דת"ר [3] נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אחר זה יצא נטלו [8] והחזירו לו יצא וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא קיים זה אף הלכה זו רבי חנינא הוה רגיל ושקיל ומהדר חזייה לההוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה אמר ליה לא גמרת ויהיבת מידעם [3] ביש [4] הילכך אין [5] בנו פדוי: המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו: מנלן א"ר שמעון בן לקיש אתיא [1] ערך [2] ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן [3] וכל בכור בנך תפדה ולא יראו פני ריקם [4] ריקם מעולת ראייה מה עולת ראייה חייב באחריותו אף פדיון הבן חייב באחריותו מתקיף לה רב פפא קרא לקרא אלא א"ר פפא הא כדקתני טעמא [5] יהיה לך אך פדה תפדה וכי איתמר דריש לקיש ארישא איתמר [6] מת לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מנא לן א"ר שמעון בן לקיש אתיא ערך ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן וכל בכור בנך תפדה ולא יראו פני ריקם מה להלן יורשין חייבין אף כאן יורשין חייבין: **מתני'** הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל [7] בשבח ולא [8] בראוי בבמוחזק ולא אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור ת"ל יעריכנו אפילו מת. והכי נמי כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו: **מה.** עולת רחייב יורשין חייבין [9] דעולת חובה היא ה"נ כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו וגבי עולת חובה תנן [10] האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה: **אף כאן יורשין חייבים.** לאחר מיתת האב והבן דהוו מחוייבים ומתו: **מתני' בנכסי האם.** נכסי מלוג: **בשבח.** אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא שמין [11] [12] מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן והבכור שנטל ב' חלקים בקרקעות יתן מעות [13] לפי שאה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה ואותן מעות יחלקו בין כולם: **בראוי.** בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל [14] פי שנים בהן: **ולא הקדשות.** נפדין בכל אלו בעבדים שטרות וקרקעות. **והתם** נקפא לן מקראי בתורת כהנים [15] בפרשת ערכין [16]: **שמא יאמרו פודין בשטרות.** אפי' אין נותנין כלום אי נמי בשטר שיש לו על חבירו: **בנו פדוי לכשיתן.** שהרי נתן הפדיון: **בבת אחת.** שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו: **בזה אחר זה.** [3] ולכהן אחר [4] הכי תניא ליה במוסגפתא [5]. יצא: **נטלו.** הכהן והחזירן לו יצא: **ר' טרפון.** כהן היה: **ר' חנינא.** כהן היה: **אזיל** [6] [7] **ויהיב קמיה.** כדי שילאנו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן בנו [8]: **א"ל לא גמרת** [9] **ונפש.** נתיבה גמורה אלא כדי שתחזירם לך: **מידעם ביש עבדת.** דבר רע עשית הלכך אין בנך פדוי אם תחזירם [10]. לשון אחר אפילו לא תחזירם אין בנך פדוי: **מנלן.** דחייב באחריותו. ואע"ג דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מנלן ולקמן פריך ליה רב פפא: **אפילו ערך ערך.** כתיב הכא בבכור (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא: במדבר יח טז

2. וחשב לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היובל ונתן את הערכך ביום ההוא קדש ליי׳: במדבר כז כג

3. ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם: שמות לד כ

4. את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתיך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: שמות כג טו

5. כל פשר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליי׳ באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: במדבר יח טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומ"ט אין בנו: (ב) שם הילכך אין בנך פדוי: (ג) שם במשנה ואינו נוטל פי שנים בשבח: (ד) רש"י ד"ה אזיל ואתי קמיה וכו' שנתן לו בעד בנו: (ה) ד"ה מה עולת וכו' אבל מלא יראו פני ריקם דבכור: (ו) ד"ה בשבח וכו' אלא שמין את הנכסים מה שהיו שוין: (ז) ד"ה בראוי וכו' נוטל בהן פי שנים הם"ד:

מוסף רש"י

שמא יאמרו פודין בשטר. בשעני חוב שיש לו על אחר ומקרו לכהן בפדיונו, דאמי לימיר מה לי אמי שטרא ומה לי אמי שטרא, ואמן מנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות (כתובות קב.).

שיטה מקובצת

א) בשטר וכן אמר רב ששת בנו פדוי לכשיתן תני: ג) נטלו והחזירן לו: ג) זה שחלק להן הס"ד ומה"ד נטלן והשאר נמחק: ד) אזיל ואתא קמיה: ה) גמרת ויהבת נתינה: ו) אחזירם לך ל"א: ז) גרעה מגדר דתנן מת או נגנב חייב באחריותו דכמאן: ח) יראו פני דבכור: ט) חייבין דחובה היא וגבי עולת כו' והשאר נמחק: י) שמין את הנכסים מה היו שוין: יא) מעות כמה ששוה: יב) דמתני' היא דקתני חייב: יג) לדחות דה"א אין בנו פדוי דקתני היינו עד: יד) כדתרגמי' כל דבר:

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ח:

נב ב מיי' פי"ח מהל' בכורות הל"ו טוש"ע יו"ד סי' שי סעי' ד:

נג ג מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ז:

נד ד מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סעיף מ:

ה [מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה ט]:

נה ו מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ח ח טוש"ע חו"מ סי' רעח סעי' ח:

נו ז מיי' שם פ"ג הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו:

נז ח מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' ג:

רבינו גרשום

כללי ופרטי גבי בכור אמר רבינא סברי לה כדאמרי במערבא כל מקום כו': אימא לא הקדשות בכל אלו בעבדים ובקרקעות ובשטרות משום דכתיב בהקדשות כסף דכתיב ונתן את הכסף וקם לו: תנינא להא. במתניתא דאם רצה הכהן ליתן לו דרשאי בהקדני בברייתא נטלן והחזירן לו רשאי אלמא דהלכה היא כן דרשאי: נתנו לה' סלעים לעשרה כהנים לכל חד חצי סלע בבת אחת יצא שהרי נתן ה' סלעים כולן: ר' טרפון כהן היה: אף קיים הלכה זו. שגילה לכל דהלכה כן דרשאי להחזיר: חזייה לההוא גברא. דיהב ה' סלעין לרבי חנינא כהן היה: והוה קא אזיל ההוא גברא ואתי. כלומר שהיה רוצה שיחזירם לו ר' חנינא: א"ל. ר' חנינא חזינא בדעתך דלא גמרת בדעתך ויהבת לי מידעם אלא ע"מ שאחזירם לך הילכך אם אחזירם לך לא הוי בנך פדוי ואיני רשאי להחזירם לך הואיל ולא גמרת בדעתך שיהו שלי אלא אתפשם לי ויהא בנך פדוי: המפריש פדיון בנו ואבד. קודם שבא ליד כהן חייב באחריותו שנאמר באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה וגו' כלומר אימתי יהיה לך שלך בזמן שפדה תפדה מיד ליד: מנא לן. דחייב באחריותו: אתיא ערך ערך מערכין. כתיב הכא ופדויו מבן חדש תפדה בערכך וכתיב ערכך בערכין מה בערכין חייב באחריותו דקאמר ערך עלי אף בכור חייב באחריותו: מה עולת ראייה חייב באחריותה. דאע"ג דאפריש חייב באחריותו דלא מצי אתי לעזרה אי לא מייתי אף פדיון נמי חייב באחריותו: קרא לקרא. כלומר כיון דגמרינן לה במתניתין מקרא מיהה לך אך פדה תפדה אמאי איכא לריש לקיש ור' יוחנן למילף מקרא אחרינא: אתיא ערך ערך מערכין. מה להלן יורשין חייבין כתחנן במסכת ערכין האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר יתנו היורשים אף הכא גבי בכור היכא דמת אחר שלשים יורשין חייבין ליתן: מה להלן. בעולה יורשין חייבין כתחנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה אף כאן יורשין חייבין: ואינו נוטל. פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביו: ולא בראוי בבמוחזק. שאם מת אחי אביו בלא בנים לאחר מיתת אביו כיון שאביו היה ראוי לירש אחיו ומת הוא קודם ולא היה מוחזק בהן בנכסי אחיו אין הבכור נוטל פי שנים בהן: ולא האשה בכתובתה.

עו) הוא כמו דין: עז) קני לבר מקידושין וכ"ש זה האיש שלא התנה אלא שבלבו היה שיחזיר לו: יז) לעשות כן מפני: יח) לו ולא פירש על מנת כו' לו מכל מקום איכא היכירא: יט) וי"ל כיון שאין: כ) הלוי ולאחר שהולך לדרכו ואינו עושה כמצפה שיחזור לו מה לנו: כא) שנבו קרקע בין שנבו מעות ומתוך כך היה נראה דאשה אינה גובה: כב) הכא דאין לה בראוי אבל ר"י פירש: כג) גובה אותם מהן: כד) גובה ממלוה שביד אחרים אפילו לר' עקיבא דלא כאבא שאול בן אימא מרים ואין לומר דמתני' דהכותב אתיא כר' דחשיב מלוה מוחזק בפ' יש נוחלין אבל לרבנן לא משום: כה) לרבנן דר' מאיר: כו) מסתבר שמיפה ר' מאיר כח כתובה: כז) יבם כמו מייניה: כח) כן אין כאן חומרא דר"מ וגם חומרא דר' נתן:

כט) [כתובות קב.], ל) ולפי גירסת רש"י ותוס' גרסינן בית עבדת, מ) [לעיל מט.], נ) [ב"מ קכב:], נא) [ב"בא.קיט.קכג. קכה:], נב) [מחוקק פרק יא], נג) [וע' היטב רש"י קדושין מז. ד"ה שטר אין פודין וכו'], נד) [ל"ל אחד ל"ק], נה) [בכורות פ"ו ה"ל ד], נו) [ל"ל לפדיון בנו], נז) [רש"ס ממ"ז], נח) [שם פרשה נז], נט) [קידושין סד:], ס) [עיין בתוס' (בקדושין) (בכתובות) מה שיש לייישבו], סא) [לתפסר דר"ג ס"ל כת"ק דתני במתניתין אינו פדוי היינו עד שיתן לו ל"ק], סב) [ל"ל אבל כו' ל"ק], סג) [ל"ל דמלוה], סד) כמו מייניה מגלן לרבנן דר"מ ל"ק, סה) ממלוה שהוא ביד אחרים ואין לומר דהכא כרבי אחיא אבל לרבנן הוי מלוה ראוי דהא דתני' סד) דלא משתעבדי לכתובה אלא מטלטלי דיבם דוקא דעליה קאי בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא.) ומשמע דלא כר"מ דאמר דר"מ היא ולהכי אית ליה לההיא משנה דשייכא לכתובת אשה במלוה אע"ג דהוי מטלטלי דיתמי חדא שר"ת מפרש שאפילו לר' מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה אלא מטלטלי דיבם דוקא דעליה קאי בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא: ושם ד"ה ר"מ) דלא [19] משתברא שיפה ר"מ כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב ליפכא מדרבנן שמגרעים כחה יותר מבעל חוב שלא לגבות ממטלטלי אפי' מייניה כדמשמע בפרק האומר בקדושין (דף סה:) גבי שנים שבאו ממה"י ואשה וחבילה עמהם כו' והיא דגבי ממטלטלי דנפלו קמי יבם במתני' דהאשה שנפלו (כתובות ד' פ:) היינו משום דיבם במקום בעל קאי וחשיב בהכי כמו מייניה כיון דלגבידה ביה מחמת נשואי הבעל ונראה דבדי ר"ת דאל"כ שיהא יבם [20] מייניה מגבה לרבנן דר"מ דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה אפילו מייניה ועוד דא"כ אין יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ולא היורשין גם כשיתנו ליורשין תגבה האשה מהם כיון דאמר אמר דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה שבועה ועוד תיגא כתובת אשה אבל ב"ח מאי איכא למימר הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח אלא על כרחין משום דמלוה אינה ביד היורשין יפה כח אשה וב"ח טפי ממטלטלי שהם ביד היתומים ותרי חומרי בכתובה לא שייכי הכא כדפרישית בסוף האשה שנפלו (שם דף פב.) דהא חומרא דר' מאיר אינה כאן כדפרישית דהואיל והמלוה ביד אחרים לא הויא ממטלטלין [21] דיתמי [22] ואם כן [23] חומרא דרבי נתן

ולא האשה בכתובתה. לא בשבח שהשביחו אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה ואמ"כ השביחו אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין ולא בראוי כבמוחזק: **ולא הבנות.** שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין לא בשבח ולא בראוי: **ולא היבם.** שנוטל פי שנים חלקו וחלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי: **וכולן אין נוטלין כו'.** מפרש בגמ' [ע"ב] אמאי נקיטו ליה: **גמ' כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה.** משמע דאלדיה קאי כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו: **לו.** לאב בשעת מיתה: בעל חוב. שהלוה לאחיכו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות טורף בעל חוב הגוף והשבח והך אשה נמי בעלת חוב היא: **מקולי לכתובה.** זה אחד מקולי כתובה: **כבור קרייה רחמנא.** והיה הבכור אשר תלד[1] ומוקמינן ביבמות (דף כד.) דביבם מיירי וקאמר רחמנא דמצוה [2] ליבמה בגדול: **יקום על שם אחיו.** והיינו לגאלה כדאמר ביבמות (שם:) בכור קרייה רחמנא ולאינו בכור אשר תלד יעול ברחוי ובשבח בין מיתת אביהם לייבום: **והרי קם.** משעה שנשא אשת אחיו כמו[3] פי שנים בנכסים בראשונו וכי אשתא בראשונו [4] אשבח ונוטל פי שנים אף בשבח: קרקע בין גבו מעות דמצוה לא חשיבא רחוי לגבי כתובה אלא מוחזק הוי כדפרישית ובלאו הא' מתני' דהכותב (שם דף פד.) שהוכחתי

ולא האשה [1]בכתובתה [2]ולא הבנות במזונותיהן [3]ולא (את) [4]היבם וכולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק: **גמ'** מ"ט [5] אמר קרא [1] ולו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה ואינו נוטל בשבח דכתיב בכל אשר ימצא לו ולא בראוי כבמוחזק דכתיב בכל אשר ימצא לו ולא האשה בכתובתה איני והאמר שמואל [6] בעל חוב גובה את השבח א"ר אבא [7] מקולי כתובה שנו כאן: ולא הבנות במזונותיהן: מ"ט תנאי כתובה כבכתובה דמי: ולא (את) היבם: מ"ט בכור קרייה רחמנא אמר אביי ל"ש אלא בשבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל [8] דבין יבום לחלוקה שקיל מ"ט [2] יקום על שם אחיו המת אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפי' [3] דבין יבום לחלוקה נמי לא שקיל מ"ט בכבור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף יבם נמי אין לו קודם חלוקה: וכולם אין נוטלין בשבח:

לאיתויי

ונתן אין כאן דהא מילתיה דר"ט דאמר יתנו לכושל שבהם ור"ע נמי היה מודה ליה אי לאו טעמא דכולן לריכין שבועה ואין היורשין לריכין שבועה [4] ומסתבר דאתיא [5] אפי' כרבנן דפליגי אר' נתן והיינו טעמא דלא שייכא דר' נתן לפי שלא היה ממון זה ביד היתומים מעולם אלא עכשיו באין ליטול מכח ירושה ועדיין לא בא לידם [1] להכי מודו ביה רבנן לר' נתן שיתן לבעל חוב ולכתובת אשה אע"ג דלא סבירא להו כר"ע במחיי המלוה שאז יאמרו שאין מוציאין מלוה שיש לו ביד אחרים לבע"ח ולכתובת גרושתו לפי שיש לו כח גדול בממון זה [2] [שיש] [3] ביד אחר [4] ממה שיש ליתומים במה שהניח אביהם ביד אחרים שלא היה מעולם בידם ולא בא מידם ליד אותן אחרים והניח פירות התלושין דקתני נמי התם כל הקודם בהם זכה ואיפלגו בה ר"ט ור"ע בריש המשנה במלוה ופקדון ביד אחרים (כתובות דף פד.) ההיא נמי בפירות שאינם ביד היתומים מיירי דקתני כל הקודם בהם זכה דמשמע בין יורשים בין אשה בין ב"ח כל הקודם בהן זכה [5] לפי שאינם להיתומים בהם כח מהאשה וב"ח יותר משאר מטלטלי דיתמי והשתא דתקון רבותינו הגאונים שיגבו אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי גובה אשה אפילו במלוה אביהם של יתומים בין גבו

ממנה דמלוה מוחזקת [6] לגבי כתובה גובה אשה כתובתה ממלוה יתומים בזמה"ז אפי' גבו מעות מכח תקנת הגאונים דכיון דעשו מטלטלי כמקרקעי ה"ל מטלטלי שגבו יתומים בחוב אביהם משועבדים לבעל חובו דאביהם [7] מדר' נתן דמה"ט חשבינן ליה לקרקע שגבו יתומים [8] (חשובין) משועבדים מה"ט כאילו אביהם גבאן מחיים ולהכי ליכא למימר דליהוי רחוי לענין כתובה כמו לשאר דברים מיהו קשה מ"מ הוו תרי חומרי בכתובה שתקנו הגאונים שתגבה אשה ממטלטלי דיתמי [9] ואי טעון שתגבה אפי' ממלוה הבעל כשגבו היתומים מעות מדר' נתן [10] י"ל לגמרי עשו הגאונים כמקרקעי ועוד שלר"ת שאומר שתקנת הגאונים דאוריתא אינם תרי חומרי כלל ואע"פ שאמרתי כי גם בלא [11] מלוה דיתמי מכח תקנת הגאונים אין להוכיח כ"כ שיהו מטלטלי שגבו יתומים בחובת אביהם משועבדים לבע"ח ולכתובת אשה מטעם דר' נתן כמו קרקע כשגבו קרקע כיון דאליס שיעבוד קרקע לענין טריפה מלקוחות טפי משיעבוד מטלטלי אך [12] יש להוכיח דאשה גובה ממלוה מהאיא דהכותב כמו שפירשתי וכן עמא דבר להגבות לנשים ממלוה של בעליהן [13]: **ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם.** הא דלא חשיב [14] בעלים דאמר רב פפא ביש נוחלין (ב"ב דף קכה: ושם ד"ה אמר) הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק משום דשבח נוטל כדפירש רבינו שמואל התם דכיון דאין יורש אלא בזכה בנכסים מיד ובירושתו [15] בא לשבח ונראה דכיון שאין שבח הבעל נוטל בראוי כמו כן אינו נוטל ממלוה אשתו אפי' מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיא מחתיו כדמוכח בשור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) שאינו יורש נזקי אשתו [16] (לרבנן) משום דהוה כמלוה דמדמי ראוי דבכור לראוי דגבי בעל דמייתי התם גבי בעל פלוגתא דרבי ורבנן דגבי בכור ביש נוחלין [17] (ב"ב דף קכד.) [18] דלרבי [19] צריך לאוקמה בגירשה משום דלא חשיב מלוה ראוי בבכור והיה בשאה אע"ג דבבכור יש [20] פסוקא [21] דילפינן מהדדי ורבנן חשבי לה ראוי אע"ג שאם [22] המזקין שלה בחיים לידה בחיים היה עליהם תורת נכסי מלוג כדמוכח מתני' דמליאת האשה (כתובות דף סה:) והאי דשבח [23] ביש נוחלין (ב"ב דף קכד:) בעל דאיירי ביה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה לאו משום דס"ל דבעל אקיל במלוה דהא ודאי לא אקיל כדפרישית אלא להכי נקט גבי בכור פסקא דמלוה משום לגבי פליגי בה אמוראי התם בהיא שמעתא ולהכי שבקיה לבעל ונקט בכור והא ליכא לאקשויי אמאי לא תני להו בהדי הדדי [24] הא אין הבעל ובכור נוטלין בראוי כבמוחזק ואין נוטלין במלוה משום לגבי משנה שלימה היא כדתנן הכא דאין נוטל בראוי כבמוחזק אבל בעל דאינו נוטל בראוי אשכח לא משנה ולא בריתא אלא מימרא היא בפ' יש נוחלין (שם דף קיג.) דא"ר אבהו א"ר יונתן [25] ומטו בה משמיה דר' יהושע מנין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר [26] הוליד את יאיר וגו': **והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח מקולי כתובה שנו כאן.** ביתומים מיירי הכא דומיא דבנות במזונותיהן דמזון האשה והבנות אין גובין מנכסים משועבדים [27] כדתנן בפ' הנושא בכתובות (דף קא.) ובקונטרס פירש מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ולפירושו אין ראייה [28] דמלי איירי בשבח לקוחות ואין לשון בנות משמע כן [29] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [30] דמה ליה בנות מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ולפירושו אין ראייה [31] דמלי איירי בשבח לקוחות ואין לשון בנות משמע כן [32] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [33] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [34] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [35] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [36] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [37] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [38] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [39] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [40] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [41] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [42] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [43] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [44] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [45] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [46] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [47] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [48] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [49] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [50] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [51] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [52] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [53] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [54] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [55] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [56] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [57] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [58] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [59] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [60] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [61] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [62] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [63] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [64] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [65] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [66] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [67] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [68] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [69] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [70] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [71] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [72] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [73] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [74] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [75] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [76] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [77] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [78] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [79] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [80] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [81] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [82] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [83] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [84] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [85] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [86] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [87] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [88] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [89] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [90] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [91] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [92] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [93] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [94] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [95] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [96] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [97] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [98] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [99] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [100] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [101] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [102] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [103] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [104] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [105] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [106] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [107] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [108] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [109] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [110] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [111] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [112] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [113] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [114] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [115] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [116] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [117] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [118] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [119] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [120] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [121] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [122] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [123] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [124] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [125] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [126] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [127] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [128] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [129] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [130] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [131] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [132] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [133] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [134] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [135] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [136] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [137] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [138] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [139] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [140] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [141] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [142] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [143] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [144] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [145] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [146] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [147] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [148] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [149] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [150] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [151] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [152] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [153] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [154] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [155] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [156] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [157] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [158] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [159] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [160] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [161] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [162] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [163] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [164] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [165] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [166] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [167] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [168] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [169] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [170] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [171] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [172] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [173] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [174] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [175] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [176] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [177] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [178] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [179] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [180] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [181] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [182] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [183] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [184] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [185] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [186] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [187] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [188] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [189] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [190] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [191] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [192] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [193] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [194] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [195] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [196] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [197] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [198] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [199] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [200] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [201] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [202] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [203] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [204] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [205] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [206] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [207] דמה ליה בנות שקיל: מ"ט דמה ליה בנות אלא בזמן שהיו בנות בחיי אביהן ואין לשון בנות משמע כן [208] דמה לי

ביה שיעור ארעא ושבחא אייתי ואפ״ה לא שקיל אם השביחו יתומים ע) כדפרש כשעשאו אפותיקי ואשעבוי קמא דהוה משני הא דמסיק בה שיעור ארעא [יב] הא דלא מסיק כו׳ הוה מצי לאקשויי א״כ הך יתומים אמרו אנו השבחנו במאי נוקי לה אי כדמסיק אפילו השביחו יתומים שקיל ואי דלא מסיק אפי׳ השביחו אביהם [יג] הא לא שקיל אלא לא קאי הכא שנויא אחא סוגיא דיתומים אומרים אנו השבחנו אלא אקושיא דשמואל אדשמואל דאיתא נמי בפ״ק דב״מ (דף טו.) ובהגוזל קמא (ב״ק לה:): **לאיתויי שבחא דממילא חפורה והוו שובלי בו׳.** כדבנן אתיא מתני׳ דפליגי רבי ורבנן (י) [יד] גבי בכור אם נוטל בשבח אם לאו ומסיק התם [טו] ובחפורה והוי שובלי שלפופי והוו תמרי פליגי והתם נמי קאמר רבא דאסור לעשות כדברי רבי:

בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא. תימה בפרק שני דיבמות (דף כד:) דמסיק גבי יבם אלא בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא לגריעותא דאינו נוטל בראוי כבמוחזק אמאי לא קאמר [טז] לאשיבותא דאינה מוחזת ביובל [יז] בבכורה וי״ל משום דאיכא ר׳ אלעזר דפליג הכא ואמר כולן מוחזין ביובל: **אמר** רבי אבי אמר ר׳ יוחנן **האחין שחלקו לקוחות הן.** ומה שקשה [יח] אדר׳ אבי דרש פירקין (מת.) דאמר מחלה יורשין ומה שמקשה ר״ת היאך מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש דקי״ל כרבי יוחנן דלקוחות הן וכרש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף וא״כ לא משכחת [יט] לך דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון הכל פירשתי בפ׳ החובל (ב״ק פח: ד״ה הכי) [כ] (ובפ׳ בית כור) (קו) ויש לפרש דאע״ג דאית ליה לקוחות הן וכל הנהו נמי דאית להו אין בריה לא אמרו דמחזירין ביובל רק רבי יוחנן לבדו ודוקא על ר׳ יוחנן דייק בסוף השולח (גיטין דף מא.) היאך מצא ידיו ורגליו [כא] דהכי חוזרת ביובל בכך אבל כולהו אחריני סברי [כב] אע״ג דלקוחות הן דאין בריה מכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ביובל ירושה ומתנה לא כדאמר לעיל וכדאמר נמי לקמן בפרק בתרא (דף ט:) דאע״ג דא״ר יוחנן דאפילו חלקו ט׳ כנגד ט׳ וי׳ כנגד י׳ אין אומרים [כג] הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך אפ״ה אצטריך לאשמועי׳ דלקוחות הוו וחוזרים ביובל דסלקא אדעתין דאין [כד] חוזר מטעם דפריסת אי נמי יליפינן כל אחוקת ירושה מחלוקת יהושע דאמר בית שוחלין (ב״מ דף קיט:) דירושה היא להם מאבותיהם ואפ״ה מודה בה ר׳ יוחנן דלא חזרה ביובל דבקאמר חד בר חד עד יהושע בן נון הסברא הוא דלא חזרה כיון שחלקו על פי נביאים ובאורים ותומים ובגזירת הכתוב ובהך סברא פליגי שאר אמוראי על רבי יוחנן [כה] וניחא השתא הא דפריך הכא רב אושעיא על רבי יוחנן ממתניתין דקתני ואלו אין חוזרין ביובל הבכורה ואיכא [כו] אמוראי דאית להו לקוחות הן ואין בריה ולא פריך עלייהו אלא דווקא על רבי יוחנן משום דאמר חוזרין וא״ת מאי קשה לרבי יוחנן הא רבי מאיר קתני לה למתני׳ דאית ליה בריה [כז] גבי לוקח יין מבין הכותיים (תוספתא דמאי פ״ז מ״ד) וי״ל דהכמים נמי לא פליגי עליה בבכור אלא ר״א ועוד דאע״ג דאית ליה בריה איכא דמגרר הספק ע״פ תנאו דאמא דאמא אית ליה בעלמא אית ליה בעלמא אית ליה בעל

מעשר בהמה כו' בכבשים ובעזים. כלומר ונוהג בכבשים ועזים: **חדש.** שנולדו לאחר אלול: **ישן.** שנולדו קודם אלול: **ואין מתעשרין חדש וישן מזה על זה.** כדמפרש בגמרא [ע"כ]: **גמ' לימא מתני'.** דקתני נוהג בחוצה לארץ: **מעשר דגן.** אינו נוהג אלא בארץ דקאמרינן בפ"ק דקדושין (דף נ:). כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ וילפינן ליה מקראי: **ויקרב.** לאו קדוש. ומתני' דקתני נוהג ליקדש קאמר ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש: **דיקא נמי.** דר"ע מהקרבה הוא דקממעט לה מדנסיב הש"ס [פ] למילתיה מוהבאתם שמה דהיינו הקרבה: **כמומו.** דימתין עד שיומס [פ] ואוכלן. מעשר בהמה בין תם בין בעל מום דבעליס הוא דלא אשכחן קרא לליתביה לכהן: **דרבא הוא דאמר.** לקמן בהאי פירקא (דף נח:): **גזירה משום יתום.** ה"ג גזרה משום יתום שלא יכניס יתום לדיר להתעשר דאמר במתני' [1] הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטריפה ויולא דופן ומחוסר זמן ויתום. ולהכי נקט רב הונא יתום טפי מכל הני משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא. יתום שמתה אמו בשעת לידה זה פירש למיתה וזה פירש לחייס [ז]: **מעיקרא נמי.** כשהמקדש קיים נגזור משום יתום: **אלא.** להכי לא גזרינן בזמן בית המקדש דאפשר בהכרזת ב"ד שלא יכניס אדם יתום לדיר להתעשר הילכך האידנא נמי ליפרשו ואפשר בהכרזה: **משום תקלה.** דאין לנו על מה להקריב ולריך לשהויי עד שיומס ואתי בית לידי תקלה דגזה ועבודה או שוחטו בלא מום: **ואין מחרימין.** דחרם הויא קדש כהקדש דכתיב כל חרם קדש קדשים וגו' [פ]: **פיעקר.** דלא ליתי בה לידי תקלה: **מפה מאיליה.** בדעב: **בכור בדידן תליא.** בתמיה: **הכי קאמר.** הכי פרכינן הואיל וחיישת לתקלה לקנינהו לאודנייהו דאימהות לעובדי כוכבים כי היכי דתיהוי יד עובד כוכבי באמצע ולא ליתי לידי בכורה: ומשני ליקנינהו לאודנייהו לעובדי כוכבים דלא ליקדש מעיקרא אפשר

מעשר [פ] בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשים ונוהג בבקר ובצאן [2] ואין מתעשרין מזה על זה בכבשים ובעזים ומתעשרין מזה על זה בחדש ובישן [3] ואינן מתעשרין מזה על זה שהיה בדין ומה אם החדש והישן שאינן כלאים זה בזה אינם מתעשרין מזה על זה בכבשים ועזים שהן כלאים זה בזה אינו דין שלא יהו מתעשרין מזה על זה ת"ל [1] וצאן [פ] משמע כל צאן אחד: **גמ'** לימא מתני' דלא כרבי עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו ת"ל [2] והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה מעשר בהמה אפי' תימא ר' עקיבא כאן ליקרב כאן ליקדש דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא והבאתם שמה שמע מינה [3] אי הכי מאחר שאינו קרב אמאי קדוש לנאכל במומו לבעלים: בפני הבית ושלא בפני הבית: אי הכי אפי' האידנא נמי כדרב הונא דאמר רב הונא [3] גזירה [פ] משום יתום אי הכי מעיקרא נמי לא אלא אפשר בהכרזה הכא נמי אפשר בהכרזה אלא אמר [3] רבה משום תקלה ומנא תימרא דחיישינן לתקלה [3] (דתנן) [7] אין מקדישין ואין מערימין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אי הכי בכור נמי לא ליקדש בכור בדידן תליא מילתא [פ] ברחם קדוש הכי קאמר

מעשר בהמה כו'. בכל מקום רגיל להזכיר בכור ומעשר ופסח משוין במתנותיהן [פ] להכי תנא [1] מעשר אגב בכור ופסח דנפישי מיליה תנא בפסחים: **נוהג בארץ ובחוצה לארץ.** הא דאמרי' בריש שילוח הקן (חולין דף קלח:) דכל היכא דתנא בארץ ובחוצה לארץ שלא לגורך לבד מראשית הגז היינו בהנהו דתנן בהיא מכילתא אבל הכא לגורך הוא: **רבי** עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר בו'. בתמורה בסוף אלו קדשים (דף כא:) קאמר נמי רבי עקיבא הכי דבכור הבא מחוצה לארץ [1] אינו קרב [2] דמוקי התם מתני' דמס' חלה (פ"ד מי"ח) דבן [3] אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלום ממנו כו' עקיבא: **כרב** הונא דאמר רב הונא גזירה משום יתום. דרב הונא לקמן בפירקין (דף נח:) כילד מעשרן ושם לא שייך למיגזר משום כלאים וטריפה ויולא דופן אבל כאן שייך למיגזר משום הנהו כמו משום יתום אלא איידי דנקט רב הונא התם נקטה הכא ומיהו תימה דלא נקט לקוח ויתום כדנקט התם לכך נראה לי לפרש דנקט הכא דוקא יתום דטעו ביה טפי מבאחריני משום דלא בקיאי [4] דיתום נמי לא משכחת ליה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחייס:

אלא [5] משום תקלה. משמע הכא דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה משום תקלה והקשה ר"מ בפרק במה בהמה יולאה (שבת נד:) [6] דרבי אלעזר בן עזריה הוה מעשר תריסר אלפי עגלי מעדריה בכל שתא ולאחר החורבן היה דרבן יוחנן בן זכאי [6] שהוא נשיא היה לאחר חורבן ואחריו רבן גמליאל ובימי רבן גמליאל מנו את ר' אלעזר בן עזריה נשיא כדאי' בפרק תפלת השחר (ברכות דף מ:) ובן י"ח שנה היה ואין לפרש כלל דאיירי בעישור שנותנין למלך כמו ארנונא ודוחק נמי לפרש דאפוטרופוס היה לו כשהוא קטן שהיה מעשר ושמא לא בטלו מעשר בהמה כ"כ סמוך לחורבן [6]: **ואין** מחרימין בזמן הזה. אפילו למ"ד (ערכין דף כט.) סתם חרמים לכהנים אפי' במפרש לכהנים איכא למיגזר משום תקלה דכל זמן שהם ביד בעליס הרי הן הקדש כדאיתא לעיל בריש כל פסולי המוקדשין (דף לב.) ובפ"ק דע"ז (דף יג.) פרש"י דקסבר סתם חרמים לבדק הבית [6] ואי נמי כדפרי' והא דאמר עולא בערכין בסוף פרק המקדיש שדהו (דף כט.) אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו [7] לכהן דקסבר סתם חרמים לכהנים גבי הוא גברא דאחרימנהו לנכסיה יש לחלק דהיינו במקרקעי דבגלא הכי מקשה ר"ת רב יהודה דסבר סתם חרמים לבדק הבית היכי שרי התם ע"י פדייה דליסקול ארבע זוזי ושדי בנהרא ואומר רבינו תם דהתם במקרקעות דאי אסרת להו איסור עולם כ"ש דאתי לידי תקלה ומיהו קשה דמשמע התם דאיירי במטלטלין דפריך עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ומשני הא במקרקעי הא במטלטלי וי"ל דמקרקעי חולה לאדם קרי מטלטלי כדמסיק התם דכמטלטלי דמו ואע"ג דקאמר והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה משמע מדקאמר נמי דהוה במקרקעי ובמטלטלי מ"מ לא אתיר אלא המקרקעי לבד וכל שכן דיחא השתא דמכח זה פשיטא ליה להש"ס דבקרקעי נמי הוה עובדא דאי לא הוה התם אלא מטלטלי לא הוה שרי להו [פ]: **מעות** וכלי מתכות יוליך הנאה [6] לים המלח. משמע דוקא לים המלח ולא סגי בשאר נהרות וכן משמע בפרק כל שעה (פסחים דף כח.) דבשאר נהרות בעית שחיקה אבל ליס המלח מטיל בעייה וכן [7] בעלמא הפרים מעות לגזירותו ומת אמרינן יוליך הנאה ליס המלח ותימה דבההוא עובדא דערכין (דף כט.) קאמר שקיל ארבע זוזי ושדי בנהרא וכן ביומא בפרק הוליאו לו (דף נה:) קאמר ושקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא ואידך ליתתרו ושמא התם איירי על ידי שחיקה ועכשיו כשאדם בא לחלל כרס רבעי או נטע רבעי לריך לשחוק הנהו זוזי [8] ומחלל עלייהו ושדי בנהרא: **ואי** זהו עיקור נועל דלת בו'. בבכור בזמן הזה לא הוה שריגן למיעבד הכי דלא מיבעיא ישראל שיש לו לקיים מצות נתיה [פ] ולהמתין לכהן שילקה לקבלו אפי' יותר משלשים יום בדקה וחמשים בגסה דהא דתנן (לעיל דף כו:) עד כמה חייב ליטפל היינו אפי' בא כהן לקבלו תוך הזמן הזה כדקתני אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן אלא אפי' קבלו הכהן לא שרי [9] ליה כהן לכונסו לכיפה דלא משתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור ולעיל (דף לה.) תנן בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל משמע שהיו רגילין להמתין עד שיפול בו מום ויש לחלק בין בכור למקדש בזמן הזה דבכור דשרי בנפילת מום בלא פדייה איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה אבל מקדש דאפי' נפל בו מום לא שרי בלא פדיון ואי פריק ליה מיבעי [10] להשליך הדמים לאיבוד הילכך כשכונסו עכשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים:

מסורת הש"ס

ג) [סוף שקלים], ד) [לקמן נח: ע"ש], ה) [ל"ל דתניא], ו) ע"ז יג. יומא סו. סוף שקלים, ז) [יעב"ץ מס"ז], ח) [לקמן נז.], ט) [חולין לח:], י) [ויקרא כז], יא) ל"ל והכא ל"ק, יב) ומוקי ל"ק, יג) נ"ל שהיה, יד) [וע' תוס' שבת נד: ד"ה הוה ותוס' ביצה כג. ד"ה תליסר וכו' משם בתרא שקיימו לאותן שני תירוצין שבטלו כאן וע"ש תוס' ע"ז יב. ד"ה אין ותוס' יומא סו. ד"ה אין], טו) [וע' היטב תוס' ע"ז יב.], טז) [רש"ש מס"ז], יז) נ"ל ולהמתין עד שיחזמן לו כהן שילקה לקבלו כו' ל"ק,

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעֲשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז לב
2. וְהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעֲשַׂרֹתֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: דברים יב ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' מרחם קדוש:

מוסף רש"י

אין מקדישין. שוס דבר, שסתם הקדש לבדק הבית ואין להן תקנה (יומא סו.). ואין מחרימין. קסבר סתם חרמים לבדק הבית דפלוגתא היא בערכין, וכיון דהסתא ליכא בית המקדש אתי בהו לידי תקלה דממהני מהקדש ומעילה (ע"ז יג.). **בהמה תיעקר כו'.** דהקדש אסור בהנאה (ערכין ו.). **נועל דלת.** ואין לה מה תאכל ותמות (ע"ז יג:).

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהלכות בכורות הל' ב סמג עשין ריב:
ב [מיי' פ"ז מהל' בכורות הל' ד]:
ג [מיי' שם הל' ה]:
ב ד מיי' פ"ח מהלכות ערכין הלכה ח:

שיטה מקובצת

(א) כל משמע צאן: (ב) תי' אי הכי נמחק: (ג) גזירה משום לקוח גזירה משום יתום רש"י ותוס' גרסי משום יתום: (ד) אמר רבא משום: (ה) ואוכל מעשר אות ד' נמחק: (ו) להכי תנא הכא מעשר: (ז) לארץ דאינו קרב: (ח) אנטינוס אות ג' נמחק: (ט) בקיאי ביה אינשי [דלא] משכחת לה אלא: (י) אלא אמר רבא משום: (יא) יוצאה אמרינן: (יב) הבית ואין צריך כדפי': (יג) כולהו לכהנים דקסבר: (יד) וכן במעילה ובנזיר המפריש מעות: (טו) זהו דמחלל עלייהו: (טז) שרי הכהן לכונסו: (יז) מיבעי ליה להשליך:

רבינו גרשום

שלא בפני הבית. לאחר חרבן הבית: ממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן. מחוצה לארץ לארץ וכל היכא דכתיב מעשר ותרומה באוריית' משמע בדגן שבארץ דסמיך ליה ארצם או נחלה כגון כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו נתתי ללוים על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה. וכגון כי תבלה לעשר וגו' השקיפה וגו' אי אתה מעלה מעשר בהמה ומתניתין דקתני נוהג בארץ ובחוצה לארץ: אפי' תימא ר' עקיבא כאן ליקרב כאן ליקדש. האי דקאמר רבי עקיבא אי אתה מעלה מחוצה לארץ ליקרב קאמר אבל מיקדש קדיש אפי' בחוצה לארץ: דיקא נמי. דקרא ליקרב קאמר דכתיב והבאתם ומהקרבה הוא דמעטיה אבל מקדושה לא: לנאכל במומו. ולא כשהוא תם: אי הכי אפי' האידנא נמי. בזמן הזה יהא נוהג: גזירה משום יתום. שלא יכניסו לדיר להתעשר ולאו בר עשורי הוא כדתנן במתניתין: מעיקרא נמי. בפני הבית נמי לא משום יתום: אפשר בהכרזה. דמכרזי דיתום לאו בר עשורי: משום תקלה. דשמא לא יכול להמתין עד שיומס ויאכלנו תם. ובזמן בהמ"ק ליכא למיחש לתקלה דהא מצי מקריב (לאימוריו) [לגבוה] בשעה שירצה ומצי למיכליה: אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזמן הזה. דכל הני הוו לבדק הבית ואי אפשר למיצנעינהו עד שיבנה הבית ואתי בהו לידי תקלה הלכך [אם הקדישן] בהמה תעקר כו': אי הכי. כיון דמעשר בזמן הזה לא קדיש דחיישינן לתקלה בכור נמי ניחוש לתקלה ולא ליקדיש: הכי קא אמרינן לקנינהו לאודנייהו לעובד כוכבים עד שהן במעי אימן דהוה ליה שותפות עובד כוכבים ולא ליקדש כי היכי דלא ליתי לידי תקלה: לא משום הכי קדיש בכור האידנא

אפשר כדרב יהודה. לעיל כפ״ק (דף ג: ד״ה דקא) פירשתי דלדידן שרי לאקנויי לעובד כוכבים כיון דלא ס״ל כרב יהודה: **הקדש** עלוי. פי׳ בקונטרס טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית וזו יא) טובת הנאה דיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן להקריבה כדאמר בפ׳ עד כמה (לעיל דף כז.) עד כאן לשון הקונטרס ובמס׳ ערכין (דף כח.) מפרש בענין אחר דתנן ב) בהמקדיש שדהו מחריס אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קליס אם נדר נותן דמיס ג) פירוש שכל דמיו שוין לו לחייב באחריותו ואם נדבה נותן טובתה לא) שור זה עולה אומדים כמה אדם רוצה יב) בשור זה להעלותו עולה שאינו חייב וטובת הנאה דפ׳ עד כמה (לעיל דף כז.) לא שייכא אלא בדבר הנאכל כו׳ דגבי יג) הני קאמר לה התם וכי האי גוונא קתני בערכין (דף כח:) גבי בכור דתנן הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו ובאיזה לד פודין אותו אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו אי נמי גבי דבר שאין נידב ונידר שייכא טובת הנאה זו אבל בדבר הנידר ונידב שייכא אידך טובת הנאה יד):

תלמוד לומר עשר תעשר. הכא אתיא היקישא ומפקא מק״ו ולעיל יה) (גבי) כל פסולי המוקדשין (דף לג.) אתי ק״ו ומפיק מהיקישא גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דשרו בית הלל אפי׳ לזריס ושם (ד״ה וב״ה) פירשתי: ומה

אפשר כדרב יהודה א) דאמר רב יהודה אמותר לו לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם הכא נמי אפשר ב) דשדי ביה מומא מעיקרא מי ידע הי נפיק וכי תימא דמפיק ליה בריש עשרה [1] לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכולי עדריה מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא ה״נ בבכור בהמה מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא אפשר בפשוטין הכא נמי אפשר בלקוחין [2] כיון דאיהו שדי ביה מומא בכולי עדריה ושכיחי מומי ג) דפסילי בקדשים דאפי׳ דוקין שבעין נמי פסלי לא שכיחי: בחולין אבל לא במוקדשין: מוקדשין פשיטא לאו דידיה נינהו בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הם ד) דתניא [2] ומעלה מעל בה׳ (ה) לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים דברי רבי יוסי הגלילי סד״א ליעשרו קמ״ל ואימא הכי נמי [3] יהיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש טעמא דכתב רחמנא יהיה קדש הא לאו הכי הוה ה) אמינא חיילא קדושת מעשר ו) עילויהו השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילא קדושה קלה אקדושה קלה מיבעיא מאי היא ז) דתנן [3] אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה [4] אבל מקדישין אותו הקדש עילוי ומחרימין אותו מהו דתימא התם דכל בהמה לאו לעולה קיימא אבל הכא דכל בהמה למעשר קיימא אע״ג דאקדשה לא פקע איסורא דמעשר מינה למאי נפקא מינה ח) [4] בלא ט) (יגאל) ובלא י) (ימכר) קמ״ל: ונוהג בבקר ובצאן ואין מתעשרין מזה על זה בכבשים ובעזים וכו׳: ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה מק״ו ומה כבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרין מזה על זה חדש וישן שאינן כלאים זה בזה אינו דין שיתעשרו מזה על זה תלמוד לומר [5] עשר תעשר יא) בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ומקיש יב) מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מחדש על הישן לא אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא אי הכי בכשים ועזים נמי לימא מקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא רבי רחמנא צאן אי הכי חדש וישן נמי הא כתיב עשר תעשר ומה ראית אמר רבא יג) אמר קרא שנה שנה לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר תנן התם יד) אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה מנא הני מילי אמר רבי אמי אמר רבי ינאי ואמרי לה א״ר אמי אמר רבי שמעון בן לקיש [6] כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן אמרה תורה תן חלב לזה וחלב לזה אשכחן

ומשני אפשר. בתקנתא אחריתי כדרב יהודה והא עדיפא מהך כדאמרן בפירקא קמא (לעיל דף ג:) דמס״ה כ) כלא חיותיה דרב מרי דהוה מקני לאודייהו לעובד כוכבים משום דמפקע להו אפי׳ מקדושת כהן: **ה״ג.** גבי מעשר אפשר בתקנתא דלא צריך לשהויי דליסדי ביה מומא מעיקרא: ומשני מי ידע הי נפיקא [5] : **ברישא עשרה.** בעשירי: **לא יבקר.** משמע שהוא לא יוציאנו אלא הוא יוצא מעצמו: **וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכוליה עדריה.** קודם שיעשר דעדיין הן חולין ומותר להטיל מום ז) ואח״כ יעשר דמעשר חל על בעל מום כדכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע: וקפריך **ה״ג לגבי בכור.** דקאמרת יטיל בהן מום איכא למיפרך מהרה יבנה בית המקדש כו׳: **ה״ג אפשר בלקוחין.** שהלקוחין א״ל להטיל בהם מום שהרי פטורין מן המעשר דקתני במתני׳ כ) הלקוח והיתום לו במתנה פטור ממעשר בהמה: ומשני **כיון דאיהו שדי מומין בכולי עדריה.** ז) פטורין המולדים אלו הוו לקוחים דבר מועט ושכיחי מומי מועט דפסלי בקדשים ואפי׳ דוקין שבעין פסלי הלכך לא שכיחי בהמות להקרבה משום הכי לא מפרישין מעשר: **ואליבא דר׳ יוסי הגלילי.** אלטריך לאשמועינן (ג) לרבות קדשים קלים שאם הפקיד אצל חבירו בהמות שלמים וכפרו ונשבע עליה ואח״כ הודה ישלם קרן וחומש ואשם דקריינא ביה בה׳ ובעמיתו לכתי׳ ל) ומעלה מעל בה׳ וכתש בעמיתו ישלם ושלמים יש בהן לה׳ ובעמיתו מ) : **ה״ג.** לליעשרו: **יהיה קדש.** עשירי יהיה קדש: **קדושת מעשר.** מפרש לקמן (ד) מ) ויעבור עליהו בלא יאכל ולא יגאל: **מקדושה לקדושה.** שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדה״ב ואע״ג דקדושת מזבח חמורה ולא קדושת בדק הבית על קדושת מזבח שיהא חייב ליתן דמיהן לבדק הבית: **אבל מקדישין.** קדשי מזבח נ) לקדשי בדק הבית: **הקדש עילוי.** טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית וזו היא טובת הנאה יא) דיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן יב) שיקריבנה כדאמרן בפ׳ עד כמה (לעיל דף כז.). עילוי היינו שמעלה בדמיס אותו שיעור טובת הנאה ונותן לגזבר: **ומחרימין אותן.** יג) בקדשי מזבח מחרימין ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן אבל יד) חלק מזבח לא חיילא שום קדושה אחריתי: **מהו דתימא** טו) . היינו טעמא דלא חיילא קדושת מזבח אקדושת בדק הבית דכל בהמה לאו לעולה קיימא שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה הלכך כי אקדשה לבדק הבית שפיר אקדשה טז) וגמר וחיילא עלה קדושת בדק הבית דתו לא טז) לשנייה לקדשי מזבח אבל לגבי מעשר דכל בהמה למעשר קיימא אע״ג דאקדשה לשלמים לא פקע תורת מעשר מינה: **ונמאי נפקא מינה.** אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים הא לא חמיר מעשר משלמים: **למיקם עלה בלא ימכר ולא יגאל.** דשלמים הוו בני פדיון קמשמע לן דהיה קדש ולא שכבר קדש: **מה מעשר דגן מחדש על הישן לא.** דכתיב (דברים יד) היוצא השדה שנה שנה היוצא שנה אתה מעשר ולא משנה זו לשנה שעברה ולא משנה שעברה לשנה הבאה: **מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא.** כדאמרינן לקמן תן חלב לזה יח) ולזה: **ולאן.** דמשמע כל לאן מין אחד חשוב לענין מעשר: **הכתיב עשר תעשר.** לאתקשי למעשר דגן: **לשנה הקשתיו.** מעשר בהמה למעשר דגן שלא יתרוס משל שנה שעברה שגולד קודם אלול על שגולדו לאחר אלול: **ולא לדבר אחר.** מין במינו: **אין תורמין.** במעשר דגן קמיירי: **תן חלב לזה וחלב לזה.** היינו תרומה ומעשר דכתיב (במדבר יח) בהרימכם את חלבו ממנו וקאמר רחמנא שיתן יט) לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו: אשכחן

ג א מיי׳ פ״ב מהלכות בכורות הל׳ יד טוש״ע י״ד סי׳ שיג סעיף ז:
ד ב מיי׳ פ״ו שם הל״ט:
ה ג מיי׳ פ״ד מהלכות תמורה הלכה יא:
ו ד מיי׳ פ״ו מהלכות ערכין הל׳ יב יג יד:
ז ה מיי׳ פ״ה מהלכות תרומות [הלכה ב] והלכה ג טוש״ע י״ד סימן שלא סעיף גג:

שיטה מקובצת

א) מומי דפסלי בקדשים: ב) תי׳ אמינא נמחק: ג) מעשר עלייהו אות ר׳ נמחק: ד) מינה למיקם עליה בלא: ה) נפיק בעשירי: ו) מום בהם ואח״כ: ז) עדריה פסולים הנולדים: ח) דיעבור עלייהו: ט) מזבח לבדק הבית: י) הנאה ס״א לגזבר: יא) כהן להקריבה כדאמרן: יב) אותן לקדשי מזבח: יג) אבל אחלק מזבח: יד) דתימא התם היינו: טו) אקדשה וגמרה וחיילא עליה: טז) לא יכול לשנייה: יז) לזה וחלב לזה אות ר׳ נמחק: יח) מכל אחד אות ל׳ נמחק: יט) וזו היא טובת: כ) דתנן בפ׳ המקדיש שדהו: כא) טובתה את טובת הנאה שבה: כב) רוצה ליתן בשור כו׳ עולה אע״פ שאינו רשאי [וטובתן]: כג) דבכי תרומה קאמר: כד) הנאה בפ׳ המקדיש את שדהו הס״ד: כה) ולעיל בפ׳ כל:

רבינו גרשום

דאפשר כדרב יהודה דמטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם ולא יאכל תם: התם נמי גבי מעשר אפשר דשדי ביה מומא מעיקרא קודם שיצא עשירי והוי בעל מום ולית ביה תקלה וליקדוש: מי ידע הי נפק. דלישדי ביה מומא מעיקרא וכי תימא כו׳: ושכיחי. בהו מומא בלקוחין ולא שכיחי תמין בלקוחין (כי) לצורך הקרבה הלכך אסיר למישדא מומא בעדריה ומשום הכי לא קדיש מעשר האידנא: אין משנין אותו מקדושה לקדושה. קדושה קלה לחמורה כגון שלמים לעולה: אבל מקדישין הקדש עלוי ומחרימין אותו. כיצד כתבון בערכין בפרק המקדיש מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר הן דאמר דחייב באחריותן נותן את דמיהן לכהנים מפני שהחרימם. ואם נדבה הן נותן את טובתה לכהנים. כיצד שור זה עולה. היינו נדבה דלא אמר עלי אומדין כמה אדם כהן שאינו ממשמש זה שמשמש רוצה ליתן לבעלים בשור זה שימתין לו עד זמן משמרתו כדי שיעלהו עולה שיזכה בעורו וההוא טובת הנאה יתן לכהנים כשהחרימן. וכן המקדיש את קדשיו הקדש עילוי שמעלה אותן בדמים לבדק הבית אם נדר הם נותן את דמיהן ואם נדבה נותן את טובתה לגזבר: מהו דתימא התם. הוא דאין משנין דכל בהמה לאו לעולה קיימין דלא חזיא לעולה אלא זכר להכי לא חיילא אשאר קדשים: אבל הכא. גבי מעשר דכל בהמה למעשר קיימין בין זכר בין נקבה: מאי נפקא מינה. אי קדושת מעשר חיילא אמוקדשין על שלמים דמאי קדושה חמורה איכא במעשר דליתיה בקדשים קלים: איכא למיקם עליה בלא יגאל ולא ימכר. קדשים קלים אית להו פדיון ומעשר בהמה לית ליה: ח) בחדש ובישן ואינן מתעשרין מזה על זה. באותן שנולדו לפני אלול ולאחר אלול אין מתעשרין מזה על זה החדש על הישן: שהיה בדין שכבשים ועזים לא יתעשרו מזה על זה מה אם החדש על הישן שאינו כלאים זה בזה הנולד מהן אינו כלאים: ת״ל ונאן כל משמע כל דכתב כל מעשר בקר שדי ההוא כל אוצאן דליהוי משמע כל צאן אחד וכבשים ועזים איקרו צאן דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים: מה מעשר דגן מחדש אישן לא. כדאמרינן בספרי והרמותם ממנו מן המובחר ולא ממין על שאינו מינו ולא מחדש אישן ותרומה איתקש למעשר דכתיב כן תרימו גם אתם מכל מעשרותיכם: אי הכי חדש וישן נמי. לירבי מוצאן: לשנה הקשתיו. מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אין מעשרין משנה זו על זו אף מעשר בהמה נמי: ולא לדבר אחר. כלומר דמין על שאינו מינו מעשרין:

ט) מד״ס בחדש ובישן עד ד״ה מה מעשר דגן שיך למתניתין.

מסורת הש״ס

א) לעיל ג: לה. תמורה כד:, ב) [לעיל לא. לה: לו:], ג) קדושין נב: ס״ק יב: ב״מ קכג: זבחים קיד. תמורה מ., ד) תמורה לב., ה) [ימכר], ו) [יגאל], ז) [ר״ש ת.], ח) [תמורה ג.], ט) [לקמן נד:], י) תרומות פ״ג מ״ד תמורה ה., כ) [לקמן נה:], ל) [ויקרא ה], מ) ובעמיתו סד״ש דה״ב לליעשרו הס״ד ס״ק, נ) בקיאין למעבד כד״י ל״ק, ס) נ״א פי׳ כל דמי שויה ששלו היא דמיהם כו׳ ל״ק,

תורה אור השלם

1. לא יִבְקַר בֵּין טוֹב לָרָע וְלֹא יַמִּירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יָמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
ויקרא כז לג
2. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בְּיֵי וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֹת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ:
ויקרא ה כא
3. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ:
ויקרא כז לב
4. אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרֹם אִישׁ לַיְיָ מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ:
ויקרא כז כח
5. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֶת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: דברים יד כב
6. כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַיְיָ לְךָ נְתַתִּים:
במדבר יח יב

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מעל בה׳ וגו׳ לרבות: (ב) רש״י ד״ה ומשני כו׳ דמס״ה כלו חיותא: (ג) ד״ה ואליבא כו׳ לאשמעינ׳ הס״ד ומק״ל לרבות וכו׳ בהמת שלמים וכפר ונשבע: (ד) ד״ה קדושת כו׳ דיעבור:

מוסף רש״י

קודם שיצא לאויר העולם. דבכור אינו קדוש עד שיקדשנו רחם (לעיל לה.) ועדיין לא נתקדש דבכור בהמה תגיע קדושתיה דכתיב כל הבכור אשר יולד, ולא הוי במעי׳ מום בקדשים (לעיל ג.). ומעלה מעל בה׳. וכתש בעמיתו וגו׳ בשבועת הפקדון כתיב (ש״ק יב:) דבריס שיש בהם לה׳ ולעמיתו (זבחים קיד.). לרבות קדשים קלים. הא דכתיב בה׳ לרבות קדשים קלים, שאם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו וכפר ונשבע והודה משלם קרן וחומש ואשם, ואע״ג דבקדשי שמים אין נשבעין עליהן כדגרסינן בפרק הזהב (ב״מ נו.) בקדשים קלים נשבעין (ב״ק יב: וכעי״ז תמורה ח. ושם שלמים או בכור או מעשר) אע״ג דאין נשבעין על ההקדשות והכשבע עליהם והודה אינו מביא אשם של שבועת הפקדון, וחומש בעמיתו כתיב, הני איתרבו להו מבה׳, וכתש בעמיתו נמי קרינן בהו לפי שהן ממונו (קדושין נב:). שהן ממונו. שהן ממון בעלים דקרינא ביה וכתש בעמיתו (זבחים קיד.).

תמורה ח.) וקרינן בהו וכתש, בעמיתו וכתש (ב״ק יב:) כשאר גזל ממון שהרי ממונו הן, שהכשר והטור שלו ואין לגבות בהן אלא אימוריהם ולהן מזה ושוק, וכה׳ ובעמיתו קדישי, דהיינו שלמים, שהאימוריהם לה׳ והכשר לבעלים (רשב״ם ב״ב קכג: ע״ש). **תן חלב לזה וחלב לזה.** דלהכי כתיב חלב חלב תרי זימני, חד בתירוש וחד ביצהר, לאשמועינן דיתן חלב לזה שיפרש בפני עצמו מן המוצהר על זה, שהן ממון בעלים דקרינא ביה וכתש בעמיתו (תמורה ה.).

ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה כו'. מחדש ושן לא [1] מלינן למידן ק"ו כי האי גוונא ומה חדש ושן שאינם כלאים זה בזה [2] דהוי מלי למימר מעשר של כבשים ועזים יוכיח שהן כלאים זה בזה [3] ומתעשרין זה על זה אף אי אביא תירוש ודגן ודגן ודגן וא"ת השתא נמי דעביד ק"ו מתירוש ויצהר אכתי כבשים ועזים של מעשר בהמה יוכיח י"ל דלא שייך משום דלא מצינו במעשר בהמה דבריס של שנה אחת [4] דאינם כלאים שלא יתעשרו מזה על זה כמו שמצינו במעשר דגן דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים ואינם מתעשרין אבל מק"ו דחדש ושן שייך למימר טפי משום דמצינו נמי במעשר בהמה דחדש ושן שאינן כלאים [5] (זה על זה) ואין מתעשרין מזה על זה וכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרין מזה על זה: **דגן** ודגן שהם **כלאים** זה בזה כו'. כתוב בקונטרס דכלאי זרעים של דגן ודגן דרבנן ודומה שטעות סופר הוא דכאן משמע שהוא דאורייתא וכן מוכח בפ"ק דקדושין (דף לט.) וכן בפ' כל הבשר (חולין קטו.) דפריך כלאי זרעים ליתסרו דהא תיובתא לך הוא ואין חילוק בין כלאי הכרם לכלאי זרעים אלא שזה מותר באכילה וזה אסור אפי' בהנאה ואפי' ר' יאשיה נמי אית ליה כלאי זרעים ומחייב אפי' בחטה ושעורה לחודייהו משום כלאי זרעים והא דקאמר הכא דלר' יאשיה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים זה בזה ע"י דבר אחר משום תירוש ודגן נקט ע"י דבר אחר דלא מחייב משום כלאי הכרם אלא בג' מינין אבל משום כלאי זרעים [6] חייב בתרי וכן מוכח בסוף פ' אותו ואת בנו (שם פב:) דמייתי התם הזורע כלאים לוקה ומסקינן מילתא אגב אורחא קמ"ל דאיכא תרי גווני כלאים לאפוקי מדרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרלן במפולת יד קמ"ל דכי זרע חטה וחרלן שעורה וחרלן נמי [7] חייב [8] חטה ושעורה חרלן ומחלוקת בין ר' יאשיה לרבנן [9] דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר וכל דתקון כעין דאורייתא תקון שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו: יתעשרו

אשכחן תירוש ויצהר תירוש ודגן דגן ודגן מנין ק"ו ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אין מתעשרין מזה על זה תירוש ודגן דגן ודגן שהם כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ולרבי [6] יאשיה דאמר אעד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היכי מייתי לה מייתי לה הכי ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אפי' על ידי דבר אחר אין מתעשרין מזה על זה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים זה בזה על ידי דבר אחר אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ושני מינין בעלמא מנלן הני דרבנן נינהו [7] וכל דתקינו רבנן כעין דאורייתא תקינו מה דאורייתא שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה דרבנן נמי אמר ליה [8] רבא בר רב חנן לאביי אלא מעתה גבי מעשר בהמה דלא כתיב [1] וכל מעשר בקר ומעשר צאן יתעשרו

אשכחן תירוש ויצהר. דאין מעשרין מזה על זה [2] דהכי כתיב אחד לכל אחד: **תירוש ודגן.** דלא כתיב בתרוייהו אלא אחד אחד מנלן דלא יתרום מדגן על תירוש ומתירוש על דגן: **דגן ודגן.** חיטין על שעורין ושעורין על חיטין: גפנים וזיתים אינן כלאים זה עם זה. דגן ודגן כלאי זרעים מדרבנן. דגן ותירוש כלאי כרם מדאורייתא: **ולר' יאשיה דאמר.** דגן ותירוש אינן כלאים ודגן ודגן אינן כלאים עד שיזרע שלשתן בבת אחת במפולת יד: **היכי מייתי** [3] **לה.** בק"ו: **אפילו ע"י דבר אחר.** שאם זרע מין שלישי או חיטין או שעורים אינן כלאים עד שיהא ג' [4] מינין דגן ומין כרם: **תירוש ודגן.** שהן [5] ב' מינין כלאים ע"י מין שלישי או דגן ודגן שהן כלאים על ידי כרם אינו דין כו': **ושני מינין בעלמא.** שאינו דגן כגון פולין ועדשים מנלן דלא יתעשרו מזה על זה: **הני.** כל שאר מינין דרבנן [6] דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר וכל דתקון כעין דאורייתא תקון שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו: יתעשרו

שעורה וחרלן נמי [7] חייב ש"מ דמודה ר' יאשיה בחטה ושעורה ועוד נראה לפרש דקרי תרי גווני כלאים כלאי זרעים וכלאי כרם כגון חטה ושעורה חטה וחרלן [8] ובחד מודה ר' יאשיה דלקי ובחד פליג אבל חטה וחרלן שעורה וחרלן כולו חד גוונא הוא [9] ועוד יש ספרים שכתוב בהם בהדיא חטה וחרלן או שעורה וחרלן ואפי' [ד] [לספרים] שכתוב [ה] שם ושעורה פירושו או כמו או שעורה וחרלן ולהכי לא מצי לאוקמי כלאים בבת אחת כגון חטה ושעורה וחרלן דלקי תרתי לאפוקי מדר' יאשיה דהא לר' יאשיה נמי לקי תרתי וכן מוכח נמי בירושלמי במס' כלאים פרק ח' דקאמר התם כתיב לא תזרע [1] כלאים כרמך אלמא שאינו חייב עד שיזרע ג' מינין בכרם דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר [2] מין ג' על דעתיה דר' יונתן שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים [3] להעביר עליו אפי' מין אחר על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים חברייא אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך לוקה [4] ואי לא מחייב ר' יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם א"ה מאי קבעי כרמך ל"ל דלא משמע לפרש דבעי למה נאמר כרמך בלאו שני שהיה לו לומר בלאו אחד דאין קושיא דר' יונתן בענין זה אלא לגמרי [5] (כזה) בעי [6] (כמשמעו) ל"ל כרמך כלל הלכך [7] כולם ודאי מחייבי משום כלאי זרעים בשני מיני אלא בכלאי [8] זרעים פליגי דר' יאשיה לא מחייב משום כרם עד דאיכא שני מיני בהדי חרלן כגון חטה ושעורה וחרלן ור' יונתן מחייב אפי' במין א' בהדי חרלן ואין לתמוה לר' יאשיה מאי שנא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין ובכלאי כרם בעי ג' מינים דמשמע ליה זריעת כלאים ב' מיני זרעים וחרלן לאו מין זרעים הוא הלכך איכא לפרושי קרא הכי לא תזרע בהדי כרמך כלאים דהיינו ב' מיני זרעים ומיהו ר' יהודה ודאי משמע במס' כלאים (פ"א מ"ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמין או ב' חטין ושעורה או ב' שעורים וחטה דבעי כלאי זרעים בהדי שדך ומיהו קרא דבהמתך לא תרביע כלאים לא אפשר לו לפרושי הכי: **ושני** מינין **בעלמא** דרבנן. משמע דכל מינין דלא כתיבי בהאי קרא דרבנן והכא לא כתיב אלא דגן ותירוש ויצהר ובפ' כילאי מברכין (ברכות לו.) נמי אמר דמעשר אלף דרבנן וגבי ליטרא קציעות ביצה (דף ג:) נמי אמר דדבר שבמנין אפי' באלף לא בטיל בדרבנן ובפ"ק דראש השנה (דף טו:) מעשר סתם חרודין דרבנן אע"ג דבספרי לא פטר [9] לא חרודי שיטה וגלמונה ולא סתם חרודין וכל הנהו דרשות דספרי דמרבין אפי' קטנית ופירות האילן וירק לענין מעשר אסמכתא בעלמא נינהו וכי האי גוונא אסמכן כל מילי [2] דשבות ומשום מלוה בפ' משילין (ביצה לו:) דדרים בת"כ משבתון שבות ואסמכתא בעלמא היא וכהן שעלתה בידו תאנה של טבל בפ' אלו הן הלוקין (מכות יט:) דכהן שאכלה לוקה כו' היינו מכת מרדות והא דאמר בסוף הערל (יבמות פא.) דעיגול אינו עולה התם רבנן כעין דאורייתא תיקון והא דאמרי' בפ' הנודר מן הירק (נדרים נה.) דדגן משמע כל מילי דמידגן אפילו קטנית אומר ר"ת דהיינו בנדרים דהלך אחר לשון בני אדם [3] ודפליגי ר"א ור' יהושע בפ' העור והרוטב (חולין קכ:) בדגן מינה ומינה בדגן מינה ואוקי באתרה משכחת לה דפליגי בדאורייתא כגון [4] משקה היוצא מן הדגן כגון מלילות שריסקן וסחטן כדאמר בפ"ק דשבת (דף יט.) והא דתנן במס' פרה (פי"א מ"ג) דבילה של תרומה שנפלה לתוך [5] [מי] חטאת אומר עד [6] דאמר האוכלה במיתה לאו דוקא אלא [7] חומר דרבנן כעין איסור מיתה ונפקא מינה לאלקויי טפי משאר מלקות או לקובדו בין רשעים גמורים אי נמי לסימנא בעלמא נקט דבילה [8] שאם נפל במי חטאת דבר שתרומתו דאורייתא [9] ואע"ג דמה נפשך תרומת פירות דרבנן מכל מקום שייך לאחמורי טפי גזירה משום דגן תירוש ויצהר דאורייתא ובירושלמי ברישא (פרק) מסכת מעשרות משמע קצת דקרא דדרשינן מיניה חיוב מעשר בפירות וקטנית דרשא גמורה היא דאמר התם עשר תעשר הייתי אומר כל הדברים חייבים במעשר כו' עד אין לי אלא תבואה קטנית מנין תלמוד לומר וכל מעשר הארץ לרבות שום ושאלים וגרגיר [10] יכול שאני [1] מרבה אף העלין זרע כרשינין זרע לפת וצנונות ובצלים ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין תלמוד לומר מזרע הארץ לא כל [2] [זרע] הארץ ומפרי העץ לרבות כל פירות האילן או יכול שאני מרבה חרודי שיטה וגלמונה וחרודי [3] גירמה תלמוד לומר מפרי העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין אישי בן עקביא אומר המעשרות לירקות מדבריהם משמע דירקות מדבריהם אבל קטנית ופירות דאורייתא ויש לפרש דה"ק מדבריהם כלומר דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטנית ושאר פירות ובספרי נמי בפרשת עשר תעשר לא מייתי שום קרא לירקות דאע"ג דקתני התם מנין לרבות ירקות במעשרות בשום ושאלים וגרגיר אייתי כדקתני התם בהדיא ובת"כ בפרשת אם בחקותי מביאה בקולר ואינו מאריך שם כמו בספרי ושמא לא רצו להסמיך ירקות על שום פסוק לפי שיש עניינים שנראה להם להקל בירקות יותר מבשאר דברים כי הכיא דקאמר בירושלמי במס' חלה פ' שתי נשים א"ר יוחנן רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מאן אינון הרובים תורגמיניא [4] (אמרה) ר' זעירא ורב יהודה בשם שמואל אמר חלת חוצה לארץ [5] אוכל והולך ואח"כ מפרישין רבא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר ר' אבא בשם ר' שמואל לא חשו אלא לתרומה גדולה אבל לירקות אפי' לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בן עקביא [6] מעשרות לירקות מדבריהם [7]: **אלא** מעתה גבי מעשר בהמה **דלא כתיב מעשר בקר** [8] [בו'] **יתעשרו מזה על זה.** וא"ת הא אתא למילף ק"ו מחדש ושן שאינן כלאים זה בזה ואין מתעשרין וי"ל דאיכא למימר כבשים ועזים יוכיחו שהם כלאים ומתעשרין כדמרבינן לעיל מלאן כו' ומשני אמר קרא העשירי שבא לחלק וליתן עשירי לזה ועשירי לזה ופריך כבשים ועזים נמי דבשאר אי לאו העשירי לא יליפינן כבשים ועזים מקל וחומר דישן וחדש כיון דרבי רחמנא לאן כדאמר אבל השתא דכתיב העשירי לחלק על כל מין ומין דאתי כמו ראשיתם דבסמוך דגבי דגן שבא ליתן ראשית לכל מין ומין:

אמר

מסורת הש"ס

[1] חולין פב: קלו: קדושין לט. ברכות כב., [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9

אמר אביי ראשיתם כו' רבא אמר בלא ראשיתם כו'. תימה דבפ"ק דתמורה (דף ה.) גבי הא דאמר אביי דכל [מילתא] דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני פריך מתורס ממין על שאינו מינו דאמר רחמנא תן חלב לזה [וחלב לזה] ותנן דאם תרס אין תרומתו תרומה ומשני אמר קרא לאשתיה אלמא מוקי ליה [1] אפי' לתירוש וילפר לאשמועינן דלא מהני והכא מוקי [2] לה לחלק במיני דגן דאין תורמין מזה על זה [3] ורבא אמר בלא ראשיתם נמי לא מצית אמרת [4] [ודגן] משמע [5] [כל] דגן אחד [6] דמוקי בהדיא התם להכי דקאמר התם ולרבא דאמר לא מהני אי לאו דאמר רחמנא לאשתיה הוה אמינא תירוש וילפר דכתיב בהו חלב חלב שאין תורמין [7] תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו [8] מהאי אהאי כתב רחמנא לאשתי וי"ל דלאביי ודאי משמע [9] דהאי לאשתי לחלק במיני דגן דמדסמך ליה קרא לודגן [10] ומוקי נמי לומר דלא מהני דמשמע [11] דקרא אכולהו מיני דכתיבי בקרא [12] לחלק בתירוש וילפר לא איצטריך אלא לומר דלא מהני וכי היכי דלא מהני בתירוש וילפר לא מהני נמי במיני דגן ורבא דקאמר הכא לא צריך משום דמקי"ו נפקא כדלעיל [13] ומן דגן ליכא למידרש דמשמע [14] [כל] דגן אחד דקאמר הכא דאיצטריך לגופיה למעוטי שאר מינים והתם נפקא [15] לן מראשית כדאשכחן בכמה דוכתי (פסחים דף יח:) מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא והשתא נמי ניחא הא דמייתי הכא לאשית על דגן ודגן והתם מייתי ליה רבא על דגן ותירוש דולאי תרוייהו נפקי מק"ו בין תירוש ודגן בין דגן ודגן ומ"מ כתביה אתרוייהו כמו מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא וא"ת ולרבא כיון דכתיב לאשתיה אכולהו חלב אלמה לי ויל"ל משום דלא הוי מוקמינן לאשתיה אתירוש וילפר דאינם כלאים זה בזה: **ואתי** בק"ו מחדש וישן. לא הוי מלי למימר דאתי בהיקישא דעשר תעשר דלעיל דהא אמר רבא לעיל לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר: **אימא** לערובי בצאן. דכתביהו בחד מעשר ולא כתב ומעשר לאן:

חדא מיניה רב פפא אמרה. [9] גרים ב"ק (דף ד:) נמי קאמר הכי ועל [10] רב פפא רגיל לומר כן שמלך אחר רבא דאתיא [11] (במועד קטן) (דף כח:) ויש דגרים כשהיה אומר דסבורים שהם בשם רבא: אמר

יתעשרו מזה על זה א"ל אמר קרא [1] העשירי תן עשירי לזה ותן עשירי לזה אי הכי כבשים ועזים נמי וצאן משמע כל צאן אחד [2] הכא נמי לימא משמע כל דגן אחד אמר אביי [3] ראשיתם וכן [3] אמר ר' אילעא ראשיתם רבא אמר בלא ראשיתם [4] נמי משמע כל דגן אחד לא מצית אמרת בשלמא התם אמרינן וצאן משמע כל צאן אחד דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי לכתוב וכל מעשר בהמה וכי תימא אי כתיב כל מעשר בהמה הוי אמינא אפילו חיה תחת [3] תחת מקדשים גמר ואתי בק"ו מחדש וישן בקר וצאן למה לי בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה אבל כבשים ועזים מתעשרין אבל הכא מי סגיא דלא כתיב דגן למעוטי שאר מינין מתקיף לה רב הונא [5] בריה דרב נחמן אימא לערבו לבקר בצאן אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרבא אית ליה נמי העשירי איכא דאמרי אמר רבא בלא עשירי נמי לא מיסתבר קרא למידרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין הא דגן ודגן מתעשרין דמי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא: **אימא לערבו לבקר ולאן.** כלומר מנא ליה לרבא דלהכי כתיב בקר ולאן דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטינהו קרא בהדיא לערבינהו דליעשרו אהדדי דאי הוה כתב בהמה הוה מייתינן מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי אדכרינהו בהדיא למימרא דליעשרינהו אהדדי. וקס"ד דרב הונא דמדרבא לית ליה דאשיתם העשירי נמי לית ליה לרבא דלידרוש תן עשירי לזה ועשירי לזה הואיל ולא כתב מעשר בקר ומעשר לאן: **ממין על שאינו מינו לא.** וא"ת בכבשים ועזים נמי א"כ ריבויא דבקר ולאן מאי אהני. ואם תאמר מה ראית מסתברא [6] [1] דמעוטינהו דהיקישא לבקר ולאן אתא דלא ליעשרו אהדדי דהא לא דמו כלל אהדדי וריבויא דבקר ולאן לרבויי כבשים ועזים דהא דמו אהדדי לענין קרבן דהאומר הרי עלי מן הלאן יכול להביא בין כבש בין עז: **הדר ביה רבא מהכיא.** קמייתא וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר ולאן וכבשים ועזים דמתעשרי נפקא לן מריבויא דבקר ולאן וכי פרכינן גרים שמעתין

[נג.:] אי הכי חדש וישן נמי לאו פירכא היא דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקוש דהא בקרא דהקישא כתיב שנה שנה: **מתני' מצטרף כמלא רגל בהמה רועה.** כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה דהיינו ט"ז מילין. ל"א כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד והיינו ט"ז מילין כדמפרש בגמרא דהכי שלטא עינא דרועה ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ט"ז מילין מצילן לתוך דיר אחד ומעשרן ואם רחוקות יותר פטורות ובגמרא מפרש טעמא: **שלשים ושתים מיל.** פריך בגמרא מאי קאמר: **היה לו באמצע.** אותן האמצעיות מצרפות את הצדדין והאי דקתני מביא ומעשרן באמצע לא מביא ממש קאמר: **הירדן מפסיק.** שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן וירדן באמצע אין מצטרפות ופטורות וטעמא מפרש בגמרא [נה.]: **גמ' דעבורנה הלאן על ידי מונה.** משמע אם יכולות להמנות ברועה ג' מיקרו לאן ותעבורנה תחת השבט להתעשר ואי לא לא: **והא קתני ט"ז מיל.** הוא דמצטרפין טפי לא: **וכמה.** יהא לו בצדדין ובאמצע שיצטרפו: **ה' מכאן** [7] **וה' באמצע.** מצטרפות ומביאן לתוך דיר ג' ומעשרן והחמש הנותרות בדיר מצטרפות לגורן אחר כשיולדו לו עוד טלאים. אבל אי הוי הכי דלד האחד קרובות לאמצעיות בתוך ט"ז מיל ואותן שבצד שני רחוקות יותר מט"ז מיל אותן הרחוקות פטורות לגמרי ואינן צריכות להמתין עד שיולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר: **דהנך ה'.** אמצעיות חזיין לכהא ולהכא דכל צד דמצטרפת [8] להו איכא שיעור מעשר אבל אם יש מכאן ה' ומכאן ד' ובאמצע ה' אין הד' מצטרפות ואין צריכות להמתין לגורן אחר: **ה' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע.** אע"ג דהך חדא לא חזיא למנינא הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ואיתויי [9] הויא כמאן דקאי התם וקרינא ביה מונה וכ"ש ד' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע דהך חזיא לגירופא דמנינא:

מכפר

מכאן וחמש באמצע. דהני חמש חזיין לאיצטרופי להכא ולהכא דכי אזיל

מיתיבי

יתעשרו מזה על זה. בקר ולאן: **אמר קרא העשירי.** דסמך מעשר לבקר ועשירי סמך לאלן דהשתא כתיב מעשר אכל חד וחד: **כבשים ועזים נמי.** לא ליעשרי כי היכי דלעיל כתיב חלב אילהר וחלב אתירוש ודגן ודרשינן דגן דגן מק"ו דתירוש וילפר [1] וה"נ דרשינן ק"ו דחדש וישן: ומשני ולאן משמע כל צאן ג': **לאשתיה.** סמוך לדגן הוי לאשתיה לומר תן לאשתי לכל דגן ודגן בסדר ויקח קרח: **בשלמא התם דרשינן ולאן משמע כל צאן ג'.** דמייתי לן קרא: **דאי ס"ד כבשים ועזים נמי.** לא ליעשרו אהדדי לכתוב רחמנא וכל מעשר בהמה ואנא ידענא דמין על שאינו מינו לא דאתי מק"ו מחדש וישן: **וכי תימא אי כתב בהמה ה"א.** היה בכלל בהמה וליחייב היה במעשר דקרי"ל בב"ק (דף נד:) היה בכלל בהמה [2] להרבעה משום הכי לא הוה צריך למכתב בקר ולאן דאנא גמיר תחת תחת מקדשים כתיב הכא (ויקרא כז) תחת השבט וכתיב התם (שם כב) תחת אמו והתם היה לא דכתיב שור כשב ועז [שם] הלכך לכתוב בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי כתב בקר ולאן למימרא דבקר ולאן הוא דאין מתעשרין הא לאן ולאן מתעשרין אנא הכא גבי דגן לא [3] מיסתבר קרא למידרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין הא דגן ודגן מתעשרין דמי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא: **אימא לערבו לבקר ולאן.** כלומר מנא ליה לרבא דלהכי כתיב בקר ולאן דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטינהו קרא בהדיא לערבינהו דליעשרו אהדדי דאי הוה כתב בהמה הוה מייתינן מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי אדכרינהו בהדיא למימרא דליעשרינהו אהדדי. וקס"ד דרב הונא דמדרבא לית ליה דאשיתם העשירי נמי לית ליה לרבא דלידרוש תן עשירי לזה ועשירי לזה הואיל ולא כתב מעשר בקר ומעשר לאן: **ממין על שאינו מינו לא.** וא"ת בכבשים ועזים נמי א"כ ריבויא דבקר ולאן מאי אהני. ואם תאמר מה ראית מסתברא [6] [1] דמעוטינהו דהיקישא לבקר ולאן אתא דלא ליעשרו אהדדי דהא לא דמו כלל אהדדי וריבויא דבקר ולאן לרבויי כבשים ועזים דהא דמו אהדדי לענין קרבן דהאומר הרי עלי מן הלאן יכול להביא בין כבש בין עז: **הדר ביה רבא מהכיא.** קמייתא וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר ולאן וכבשים ועזים דמתעשרי נפקא לן מריבויא דבקר ולאן וכי פרכינן גרים שמעתין

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ז מהלכות מעשר הלכה ו ופ"ז מהלכות בכורות הלכה ד סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא [סעי' עח] וסעיף עב: י ב מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ג סמג עשין ריב:

רבינו גרשום

מעשר בקר ומעשר צאן הכי נמי דיתעשרו מזה על זה: הדר אמר קרא העשירי כדכתיב תרי דימני מעשר מעשר דמי: אי הכי כבשים ועזים נמי. נימא תן עשירי לזה ועשירי לזה ולא יתעשרו זה על זה: הא כתיב וצאן משמע כל צאן אחד: הכא נמי לימא. כל חלב תירוש ודגן כל משמע כדגן אחד ויתעשר חטה על שעורה: ראשיתם. תן ראשית לזה וראשית לזה שלא יתעשרו מזה על זה: דאי ס"ד כבשים ועזים נמי. לא יתעשרו זה על זה לכתוב כל מעשר בהמה ולא לכתוב בקר וצאן: הוה אמינא אפילו חיה. כי היכי [דדילפינן] חיה מבהמה (ילפינן) לענין הרבעה הכי נמי יליף חיה למעשר. הא ליכא למימר משום (דמי) דמעשר תחת תחת מקדשים גמר וחיה ליכא בקדשים. ואכתי לכתוב כל מעשר בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן ומה חדש וישן שאין כלאים זה בזה אין מתעשר מזה על זה כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה בקר וצאן למה לי כו': האי כבשים ועזים מתעשרים מזה על זה דלהכי אתי וצאן דכל משמע צאן אחד ולהכי מייתר: אלא הכא מי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין. דאין מחייבין במעשר מן התורה ולאו מייתר הוא למימר כל מעשר דגן אחד: אימא ליערבן. בקר בצאן. האי בצאן דכתב לאו להכי כתיב דמשערין כבשים על העזים אלא לערבן בקר בצאן דמשערין מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר: לרבא נמי דמפיק וצאן לכל צאן משמע אית ליה נמי העשירי תן עשירי לבקר ועשירי לצאן: מצטרף כמלא רגל בהמת רועה. כלומר כל אותן בהמות של אדם אחד שרועות בשדה אחד כשיעור שרגל בהמה הולכת ורועה ורועה אחד יכול לשומרן מצטרפין להתעשר ביחד דהוי עדר אחד: ט"ז מיל. דקים להו לרבנן דטפי לא אזלא רגל בהמה וכולן שעומדות בתוך ט"ז מיל מצטרפות: היו לו ב' עדרים ובין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין: היה לו עדר באמצע אלו ל"ב מביא ומעשרן כולן עד אותו עדר שבאמצע שהרי עכשיו אין בין עדר לעדר ט"ז מיל אבל החיצונים אין יכול להביא אלו לאלו שהרי יש ביניהם יותר מט"ז מיל: הירדן [מפסיק] אין מצטרפין למעשר אחד: על ידי מונה רועה. כלומר דההוא צאן דרועה אחד יכול לשמור ולמנות הוי עדר ומצטרף למעשר אחד למנין דהיינו מעשר: וקים להו כו'. ותעברנה כלשון כל אשר יעבור דכתיב גבי מעשר: משום הכי קתני שלשים ושתים משום דקא בעי לאתנא סיפא היו לו באמצע אותן ל"ב אבל בעדר אחד טפי מט"ז אין מצטרפין: וכמה. בהמה דיהוו באותן ל"ב מיל דכי הוו לו באמצע דמצטרף: אמר רב חמש מכאן וחמש

מסורת הש"ס

א) כ"מ ה"ג ודגן משמע כו' ל"ק, ב) [תמורה ה.], ג) נמי לא מצית אמרת ודגן משמע כל דגן ג' באלמא כו' ל"ק, ד) [לעיל נג.:], ה) [שבת כז. ב"ק מז: שבועות כו.], ו) דהיקישא דמיעוטינהו לבקר, ז) בכ"מ: דמלכרפת, ח) ל"ק, ט) ל"ק, י) כ"מ ומוקי ל"ק, כ) ל"ל שאין תורמין מזה על זה תירוש ודגן דחד חלב כתיב כהו כי תרס מהאי אהאי לא לקי כתב רחמנא וכו' ל"ק, ל) ולאלן ל"ק, מ) ל"ק, נ) ל"ל בב"ק מז:, ס) [תענית ט.],

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ׃
ויקרא כז לב
2. כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַיְיָ לְךָ נְתַּתִּים׃
במדבר יח יב
3. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיְיָ׃
ויקרא כב כז
4. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה׃ דברים יד כב
5. בְּעָרֵי הָהָר בְּעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב וּבְאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבֹתֵי יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה עוֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶהָ אָמַר יְיָ׃
ירמיהו לג יג

מוסף רש"י

לשנה הקשתיו. מעשר בהמה למעשר דגן, שלא יתרום משל שנה שעברה שעולה קודם אלול על שעולה לאחר אלול, **ולא לדבר אחר.** מין במינו (לעיל נג.).

שיטה מקובצת

א) ראשיתם וכן אמר ר' אלעזר ראשיתם: ב) הונא בר נתן אימא ליערבו לבקר וצאן אמר: ג) באמצע חזיאן אות נ' נמחק: ד) ויצהר ה"נ דכתיב מעשר אבקר ועשירי אצאן ליתי צאן וצאן מקו"ח דחדש וישן וה"נ: ה) (בהמה. (שסימניה) [למיני]): ו) לא מיותר מיסחבר: ז) דמיעטא דהיקשא: ח) מכאן וד' מכאן וה': ט) ואיתויי דמיא כמאן: י) ליה אביי אפילו: יא) מוקי ליה לחלק: יב) ורבא דאמר הכא בלא: יג) ומוקי ליה בהדיא להני ותיבת התם נמחק: יד) בהו תורמין: טו) משמע דאתא ראשית לחלק וכו' דגן מדסמך ליה: טז) ומוקי ס"א ואתאי: יז) דמשמע דקאי אכולהו: יח) כדלעיל ומיהו דגן: יט) נפקא ליה מראשית: כ) ועל רבא ועל רב פפא:

מכפר עותני לכפר חנניה שיש ושלשים מילין וציפורי מצרפתן באמצע: **תרגמה שמואל אליבא דרב.** דהא דקתני אחת באמצע לאו אריש קלי דאיירי בחמש אלא כגון שיש לו תשע מכאן וט׳ מכאן וכו׳: **ולשמואל.** דלא בעי דתיהוי אמצעית חזיא לצירוף המנין אפילו רועה יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה [ד] לצרפן: **ואפילו בליו של רועה.** מונחין באותו כפר מצרפן הואיל וסופו דרועה למיזל התם ומשקליה וקרינן ביה מונה: **דקרי ליה ואתי.** ולא מיצטריך רועה מיזל התם ולא קרינא ביה מונה: **דלא מיקרבן.** שאין יכולין לילך זו אצל זו לא בהמות ולא [ה] רועה: **אבטילאות.** קונטריד״ש שני אפרכיות ומלכות אחת: **נמר ונמורי.** שני אבטילאות אין מצטרפות אע״ג דשמוכות זו לזו במיל אחד: **למקום שיש שם גשר דמי.** דהא אין שם נהר וקתני דמוהה לארץ ולא״י [ו] [ואפילו] כולן עומדות בתוך מיל אלא שזו בארץ וזו בח״ל אין מצטרפין: **והירדן יגבול אותו.** בספר יהושע (יח) בגבול [ז] אחד מן השבטים: **אלא מעשה.** כל [ז] דכתיב בנחלת השבטים ותאר הגבול ה״נ דכל שבט ושבט גבול בפני עצמו ואם יש לו בנחלת שבט זה ובנחלת שבט זה (ובנחלת שבט זה) אין מצטרפין ואפילו בתוך שש עשר מיל א״כ אמאי נקט חומה לארץ ואארץ: **זאת תהיה לכם וגו׳.** לאחר שמנאן כולן [ח] עשאום ארץ אחת: **ארץ.** כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ [ט] גבולותיה דארץ משיב חד ולא גבולות דירדן: **לר׳ אמי.** דאמר משום דמירחקו ליתני [י] כל הנהרות מפסקינן: [יא] (**לימא**) **כפנאי.** אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא: **מביא יריחו ולמטה.** אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו לא ירדן הוא דבטל חשיבותו שמתערב בימים גדולים אפילו בתוך שש עשר מיל א״כ אמאי נקט חומה לארץ ואארץ: **זאת תהיה לכם וגו׳.** לאחר שמנאן כולן [יב] עשאום ארץ אחת: **ארץ.** כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ [יג] גבולות דירדן: **לר׳ אמי.** דאמר משום דמירחקו ליתני [יד] כל הנהרות מפסקינן: [יה] (**לימא**) **כפנאי.** אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא: **מביא יריחו ולמטה.** אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו לא ירדן הוא דבטל חשיבותו שמתערב בימים גדולים ואפילו בתוך שש עשר מיל א״כ אמאי נקט חומה לארץ ואארץ: **זאת תהיה לכם וגו׳.** לאחר שמנאן כולן [יו] עשאום ארץ אחת: **ארץ.** כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ [יז] גבולותיה דארץ משיב חד ולא גבולות דירדן: **לר׳ אמי.** דאמר משום דמירחקו ליתני [יח] כל הנהרות מפסקינן: [יט] (**לימא**) **כפנאי.** אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא: **מביא יריחו ולמטה.** אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו לא ירדן הוא דבטל חשיבותו שמתערב בימים גדולים ואפילו בתוך שש עשר מיל א״כ אמאי נקט חומה לארץ ואארץ: **זאת תהיה לכם וגו׳.** לאחר שמנאן כולן [יח] עשאום ארץ אחת: **ארץ.** כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ [יט] גבולותיה דארץ משיב חד ולא גבולות דירדן: **לר׳ אמי.** דאמר משום דמירחקו ליתני [כ] כל הנהרות מפסקינן: [כא] (**לימא**) **כפנאי.** אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא: **מביא יריחו ולמטה.** אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו לא ירדן הוא דבטל חשיבותו שמתערב בימים גדולים ואפילו בתוך שש עשר מיל א״כ אמאי נקט חומה לארץ ואארץ: **זאת תהיה לכם וגו׳.** לאחר שמנאן כולן [כא] עשאום ארץ אחת: **ארץ.** כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ [כב] גבולותיה דארץ משיב חד ולא גבולות דירדן: **לר׳ אמי.** דאמר משום דמירחקו ליתני [כג] כל הנהרות מפסקינן: [כד] (**לימא**) **כפנאי.** אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא: **מביא יריחו ולמטה.** אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו לא ירדן הוא דבטל חשיבותו שמתערב בימים גדולים ואפילו בתוך שש עשר מיל א״כ אמאי נקט חומה לארץ ואארץ: **זאת תהיה לכם וגו׳.** לאחר שמנאן כולן [כד] עשאום ארץ אחת: **ארץ.** כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ [כה] גבולותיה דארץ משיב חד ולא גבולות דירדן: **לר׳ אמי.** דאמר משום דמירחקו ליתני [כו] כל הנהרות מפסקינן: [כז] **שם** אף ירדן מארץ כנען קשיא אמר רבה:

לעזי רש״י

קונטרידי״ש. חבלי ארץ.

מוסף רש״י

לשם. עיר שכיבוהו בני דן, זו **פמייס.** שמשם ירדן יוצא, כדאמר מר ירדן יוצא ממערת פמייס (מגילה ג.).

שיטה מקובצת

[א] למיזל לאתרייה: [ב] ותניא ירדן יוצא: [ג] דירדנא מערת אות מ׳ נמחק: [ד] בהמה מצרפין הס״ד: [ה] ולא הרוצה הס״ד: [ו] בגבול בנימין הס״ד ותיבות אחד מן השבטים נמחק: [ז] כל היכא דכתיב כו׳ הגבול ועלה הגבול ה״נ: [ח] כולן עשאן ארץ: [ט] הארץ לגבולותי׳ דארץ כו׳ ולא גבול דירדן: [י] ליתני במתני׳ כל: [יא] למטה משלשה תיבת חוץ נמחק: [יב] באים מהם הס״ד: [יג] קרא והירדן יגבול: [יד] בספרים לפאת ים הס״ד: [טו] של ועלה הגבול ותאר וכו׳ ואות מ׳ נמחק: [טו] יהושע על חילוק גבול כל שבט: [יז] תיבת כתיב נמחק: [יח] שירחו אינה (לאו) בכלל: [יט] הקונטרס דמ״מ תיבת דהמ״ל נמחק: [כ] בסוף פרשת בנימין: [כא] כתיב וזה להם: [כב] הים ס״א הלשון: [כג] קרוי ירדן אות ל׳ נמחק:

תורה אור השלם

1. וְהַיַּרְדֵּן יִגְבַּל אֹתוֹ לִפְאַת קֵדְמָה זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִן לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם: יהושע יח כ
2. וְתָאַר הַגְּבוּל וְנָסַב לִפְאַת יָם נֶגְבָּה מִן הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי בֵית חֹרוֹן נֶגְבָּה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו אֶל קִרְיַת בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פֵּאַת יָם: יהושע יח יד
3. וְיָרַד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו יַם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב:

במדבר לד יב

4. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן: במדבר לה י
5. שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קָדְמָה מִזְרָחָה:

במדבר לד טו

6. וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דָן מֵהֶם וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם לֶשֶׁם וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ וַיַּכּוּ אוֹתָהּ לְפִי חָרֶב וַיִּרְשׁוּ אוֹתָהּ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וַיִּקְרְאוּ לְלֶשֶׁם דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם: יהושע יט מז

הגהות הב״ח

(א) גמרא ליתנינהו לכולהו נהרות דלר׳ חייא בר אבא נמי לימא כתנאי כל״ל ותיבת קשיא נמחק: (ב) שם אף ירדן מארץ כנען קשיא אמר רבה:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי׳ פ״ז מהלכות כלאים הלכה ג:
ב [מיי׳ פ״ט מהל׳ נדרים הל׳ ו] והל׳ יג טוש״ע י״ד סימן רי״ז סעיף ל):
יב ג מיי׳ פ״ג מהל׳ טומאת מת הלכה יד:
יג ד מיי׳ פ״ט מהלכות נדרים הלכה יח טור וש״ע י״ד סימן רי״ז סעיף כה:

רבינו גרשום

רועה גבי הא דבאמצע שלטא עייניה ט״ז מיל להכא וט״ז מיל להכא ומצטרפי דקרינן ביה מונה דמצי חזי להכא ולהכא: ציפורי עומדת בין כפר חנניה וכפר עותני ובין שלשתן לא הוי אלא ל״ב מיל: תיובתא דרב דאמר חמש בעינן באמצע כי היכי דליחזי לאיצטרף להכא ולהכא: תרגמא שמואל כו׳. ואחד באמצע. דההיא חדא חזיא לאיצטרף הכא והכא: אפילו רועה ואפילו כליו. כלומר לא תימא דכי הוי בהמה באמצע מצטרף אפילו רועה או כליו קאי באמצע מצרפין דהא מצי חזי הכא והכא. וכליו דכי אתא לאיתויי כליו דקאי באמצע שלטא עייניה הכא והכא: כלבא דרועה. קאי באמצע מי מצרף אי לא: כיון דקרי ליה לכלבא אתי לגביה ולא מצטרף רועה למיזל לגביה לאיתויי דלא אזיל התם לאמצע ולא שליט עייניה להכא והכא לא מצרפן או דלמא כו׳: אלמא. דהאי דקאמר ירדן מפסיק משום דלא מיקרבן הוא בשאין שם גשר דלא מצו הני למיקרב להני: אבלטאות. כרכים גדולים: דכמקום שיש שם גשר דמי. דאין שם מים ביניהם ומצו למיזל הני להני ולא מיצטרף: עשאו גבול בפני עצמו. ומפסיק הכי נמי דאם יש לו בהמות בגבול של ב׳ שבטים דלא מיצטרפי: כולה א״י גבול אחד היא. ומיצטרפי: אי הכי ירדן נמי. מא״י היא ולא יפסיק: בשלמא לר׳ חייא דאמר משום דירדן איקרי גבול היינו דקתני הירדן מפסיק אלא לר׳ אמי דאמר משום דלא מיקרבן הוא ליתני כל נהר סתם מפסיק: אילימא לנודר. שלא ישתה מן הירדן: וכל היכא דקרו ליה ירדן. בין למטה בין למעלה ליתסר: אלא למעשר בהמה. להפסיק דלא מפסיק אלא דמבית יריחו ולמטה: זכרותיה. עיקרו של ירדן שמשם גדל היינו ממערת פמייס: מטמא ברביעית. כדינו של דם המת: דכרותא דמיא. עיקרו של כל מימות של עולם פרת ממנו יוצאין: ושלשה נהרות. גיחון פישון חדקל: למטה מפרת. כלומר דכל מימות יוצאין ממנו: והא איכא

מיתיבי היה לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני אין מצטרפות עד שיהא לו אחת בציפורי תיובתא דרב [ט] תרגמה שמואל אליבא דרב [י] כגון שהיו תשע מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע דההיא חזיא להכא וחזיא להכא אמר רב פפא ולשמואל אפילו רועה מצרפן ואפילו כליו של רועה מצרפן בעי רב אשי כלבא דרועה מאי כיון דקרי ליה ואתי לא מצטרפי או דלמא זימנין דלא אתי ומצטרך איהו למיזל [יא] ואתייה תיקו: ר״מ אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה: א״ר אמי לא שנו אלא שאין שם גשר אבל יש שם גשר גשר מצרפן אלמא משום דלא מיקרבן הוא מיתיבי היו לו בשני עברי הירדן אילך ואילך או בשני אבטילאות כגון של נמר ונמורי אין מצטרפין ואין צריך לומר חוצה לארץ וארץ והא חוצה לארץ וארץ כמקום שיש גשר דמי וקתני לא מצטרפין אלא א״ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן היינו טעמיה דר״מ דאמר קרא [1] והירדן יגבול אותו לפאת קדמה הכתוב עשאו גבול בפני עצמו אלא מעתה [2] ותאר הגבול ועלה הגבול הכי נמי הכתוב עשאו גבול בפני עצמו שאני התם דאמר קרא [3] זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב כולה ארץ ישראל גבול אחד היא אי הכי ירדן נמי ארץ ולא ירדן בשלמא לר׳ חייא בר אבא היינו דקתני ירדן ארץ כנען דברי ר׳ יהודה בן בתירה ר׳ שמעון בן יוחי אומר הרי הוא אומר [5] מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה מה ירחו ארץ כנען אף ירדן ארץ כנען (ג) אמר רבב״ח א״ר יוחנן אין ירדן אלא מבית ירחו ולמטה למאי הלכתא אילימא לנודר (ג) [ב] הלך אחר לשון בני אדם וכל היכא דקרו ליה ירדן איתסר ליה אלא למעשר בהמה תניא נמי הכי [7] ירדן יוצא ממערת פמיים ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ובימה של סדום והולך ונופל לים הגדול ואין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה א״ר חייא בר אבא א״ר [ה] יוחנן למה נקרא שמו ירדן שיורד מדן א״ל ר׳ אבא לרב אשי אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה [6] ויקראו לו ללשם דן בשם דן אביהם [ו] וא״ר יצחק לשם זו פמיים ותניא [ז] יוצא ירדן ממערת פמיים אמר רב כהנא זכרותיה דירדנא [ח] ממערת פמיים היכא דאמר לא שתינא מים ממערת פמיים איתסר ליה בכוליה ירדנא זכרותא דדמא כבדא כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק [ט] כבד שנימוח מטמא ברביעית זכרותא דמיא פרת דאמר רב יהודה אמר רב [י] הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם היכי דמי אילימא דאמר לא שתינא ממימי דפרת מי פרת הוא דלא שתינא הא מנהרא אחרינא שתינא אלא דאמר לא שתינא ממים דאתו מפרת דאמר רב יהודה אמר רב כל הנהרות למטה משלש נהרות וג׳ נהרות למטה מפרת והאיכא

עינתא

אמר קרא [ג] יגבול אותו לפאת קדמה. בגבול בנימין כתיב בס׳ יהושע (יח) ולא כמו שכתוב בספרים (יד): **שאני** התם דאמר קרא זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב. בס׳ ואלה מקצי כתיב המי קלא וקרמי של [טו] מעלה ותאר הגבול ועלה הגבול כתיב בספר יהושע (שם) [טו] כל חילוק כל שבט ושבט ומשמועין המי קלא דאלה מקצי דכל גבול ארץ ישראל אחד ולא כמו שפי׳ הקונטרס דלאחר שמגאן עשאה ארץ אחת דמשמע דשניהם כתובים במקום אחד ואינו כן דהאי כתיב באורייתא והאי כתיב בנביאים: **מעבר** לירדן ירחו קדמה מזרחה [יז] כתיב מה יריחו ארץ כו׳. ולא״ת אי מירדן יריחו קדריש דאיתקוש זה כתיב בכמה מקומות וי״ל דדוקא מייתי האי קרא דכתיב באלה מקצי לאחר שמנה תחומי ארץ ישראל וכתיב (שם) וילו משה וגו׳ עד שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה דמשמע דירדן הוה מעיקר ארץ ישראל ולא בכלל גבול שני המטות כמו שיריחו [יח] לאו בכלל גבולם: **אין** ירדן **אלא** מבית ירחו ולמטה. פירש בקונטרס אבל מה דמשיך למעלה מיריחו לאו ירדן הוא דבטל חשיבותיה שמתערב בימים גדולים וקשה לפירושו לאם למעלה בטל חשיבותו לפי שמתערב א״כ למטה נמי שהרי כבר נתערב בימים למעלה וי״ל אע״פ שנתערב למעלה בימים יכול להיות שלמטה יולא מן [יט] הים והולך בלא תערובת כדקאמר בסמוך שמהלך בימה של סבכי ובימה של טבריא ובימה של סדום והולך ונופל לים הגדול ומשמע דמיכר כשיולא מכל אותם הימים והולך ונופל ביס הגדול וכדאמרינן נמי בב״ר בפ׳ בראשית דהדין ירדנא מהלך גו ימא דמלחא ולא מתערב ומיהו קשה לפירוש הקונט׳ [יא] דהמ״ל בטל חשיבותו למטה מיריחו יותר מלמעלה דאמת הוא שלמטה מיריחו מתרחב יותר והולך ליס המלח דגבול למטה מטה בנימין הוה בין בני יהודה ובין בני יוסף כדכתיב ביהושע (יח) ויהודה היה עומד מנגב של ארץ ישראל ובני יוסף מצפון ובנימין באמצע וגבול יהודה היה מחזיק כל

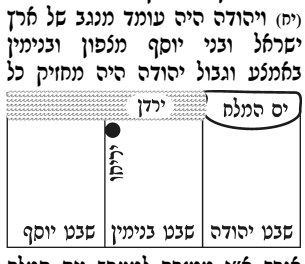

אורך א״י ממזרח למערב ויס המלח היה עומד ליהודה בכל מזרחו ובמקום שהיה כלה הירדן [יב] נופל לתוכו שם כלה מזרחו של יהודה ולא לפון כדכתיב ביהושע (טו) גבי תחום בני יהודה וגבול קדמה יס המלח עד קצה הירדן והירדן היה גבול מזרחו של בנימין כדכתיב בסוף [יג] והירדן יגבול אותו לפאת קדמה וכשמגיע גבול לפוני של בנימין ממזרח למערב כתיב [יד] להס גבול לפון מן הירדן ועלה הגבול אל כתף ירחו ועלה בהר ימה פי׳ מלך גבול הלפוני שלהס מן הירדן שבמזרח מתחיל המילר ועלה אל עבר כתף יריחו מצפון ועלה משם אל המערב אל עבר ירדן ומושך החוט בצפונו של יריחו נמצאת יריחו לפניס מן החוט בחלק בנימין וחוזר ומונה גבול מערב מצפון לדרום ואח״כ גבול דרומית ממערב למזרח ובסוף גבול דרומית ללד מזרח כתיב והיו תולאות הגבול אל לשון יס המלח לפונה אל קצה הירדן נגבה זה גבול נגב פירוש לפונה של לשון שכל [טו] היס בגבול יהודה הרי כל המקרקאות מוכיחות שהירדן היה הולך מצפון לדרום ונופל ביס המלח בסוף גבול בנימין ללד דרום ויריחו היה לבנימין מלד הלפון ואמה לא היה חשיבות הירדן מיריחו ולמעלה ולא היה שם ימים עד סוף גבול בנימין שנופל ביס המלח ונראה לפרש דמקרא קא דריש לאין קרוי [יז] לירדן אלא מבית יריחו ולמטה דקרא אותו משתעי מבית יריחו ולמטה: הוא

הוא פרת דמעיקרא. פירוש ולא מפני שהוא קטן קורהו רביעי [יא] להוא פרת דמעיקרא שאמו פרת מקודם שמתחיל ליפרד לד׳ ראשים וכשמתחיל ליפרד יולאים הנהרים זה לצד זה [יב] [וזה לצד זה] ופרת הולך ביושר [יג] לדרך הילוכו ובפרשת שקלים יסד רבי אליעזר הקליר בסילוק לפרת תוקפו כנגד שני נהרות וכן משמע בברא״ת רבה שהוא גדול שאומרים לפרת מפני מה אין קולך הולך והוא אומר [יד] פירותי מעידין עלי אומרים לחדקל מפני מה קולך הולך והוא אומר הלואי אשמיע קולי וארא״ה משמע דחדקל קטן מפרת וקלת קשה לאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז:) עד הנהר הגדול נהר פרת עבד מלך כמלך דמשמע דוקא משום מ״י קורהו גדול:

מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך. אע״ג דשמואל איירי בכל הנהרות [טו] ולר״מ משמע דנקט פרת דוקא דנקרא שמו פרת שמימיו פריס ורביס אינו אלא משום דפרת מתברך יותר [יז] לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים אי נמי לפי שהוא ראש לכולם נקרא פרת ע״ש שכולם מתברכי׳ [יח] [מכיפיה דפרת] וכן פי׳ [יט] ר״ת בתשובה לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות והוא [כ] רמיא [כא] שכל הנהרות שותין ממנו תלה הכתוב [כב] פריה ורביה בו דכשהוא רבה כל הנהרות רבין:

מכיפיה מיבריך. מסלע שלו כדמתרגם סלע כיפה:

מטרא במערבא שהדא רבה פרת. כאן משמע דפרת הולך מא״י לבבל וכדפרישית לעיל בפ׳ מומין אלו (דף מד:) משמע מתוך כך דגן עדן במערב העולם דבבל הוא בלפונית מזרחית של א״י ולהכי קרי להו בני בבל לא״י מערבא ואמרינן בלא יחפור (ב״ב דף כה:) דבבל בלפונית של א״י עומדת לכתיב מצפון תפתח הרעה וגו׳ אלמא פרת הולך ממערב למזרח ומשמע שכך הוא מתחלת יציאתו דלאמרינן הוא פרת דמעיקרא אלמא דגן עדן במערב העולם וכן משמע בב״ר דקאמר בכל מקום מצינו רוח מזרחית קולטת [כג] [קולטת] אדה״ר דכתיב ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים [כד] [קולטת] קין דכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן [כה] וגבי משה נמי דכתיב אז יבדיל משה שלש ערים מזרחה שמש משמע שהעולם הזה שנכנס בו אדה״ר הוא במזרחו של ג״ע ש״מ [כו] במערב העולם ותימה דבפרק המוכר את הספינה (ב״ב דף פד.) אמרינן דשמשא האי דסומקא לפרת ופניא לפרת דחלפא [כז] אוורדי דגן עדן משמע דבמזרח העולם קאי דבשחרית חמה במזרח וכן פי׳ שם רבינו שמואל מדכתיב ויטע גן בעדן מקדם ואע״ג דמתרגמינן מלקדמין מכל מקום משמע נמי מזרח דהכי נמי קדמת עדן מקדם לגן עדן משמע בב״ר שהוא מזרח ומתרגם מלקדמין ומיהו קרא איכא לדחויי שהוא מזרחו של עדן אבל עדן גופיה במערב העולם והיא דב״ב איכא לפרושי דלא חלפא ממש קאמר אלא בשחרית כשחמה יוצא [כח] מכח עמוד האור על גבי [כט] חדרי דגן עדן שבמערב ולערב מכח אור של גיהנם שבמזרח ואין תימה על הטעם זה דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו דקאמר התם ואיכא דאמרי איכא דאמרי ולא משתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב [לא]: **ומפצי** ביומי תשרי. פירש בקונטרס שנותנות המפלים תחת רגליהם במים מפני הטיט שלא יחזו וכן משמע פרק תינוקת (נדה דף סו:) דאמר שמואל בר רב יצחק אשה לא תטבול בנמל ואע״ג דהשתא ליכא טיט אימר בדידיוני נפל פירוש ע״י דידוי שמדדה את עצמה ובתרה מייתי הך דאבוה דשמואל דהכא ובתרה מייתי הא דאמר רב גידל אמר רב נתנה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה ואע״ג דהשתא ליכא אימר בדידיוני נפל ור״ת מפרש ומפני משום גזיעות שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורס להו מפלים שלא יראו אותן כדי שלא תמהרנה לטבול מפני הבושת ולא טבלו ספיר והיינו טעמא נמי שלא תטבול בנמל לפי שמצויים שם בני אדם וממהרת לטבול משום [לב] גיעתא דאינשי דומיא דהכיא דקאמר התם לעיל אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ומפרש התם משום דגיעתא דלמא נפלה ולא טבלה ולא ספיר ולא גרסינן בהכיא דנמל ואע״ג דהשתא ליכא [לג]: **שמא** יבוא מי נוטפין על הזוחלין והוו להו מי גשמים **רובא.** וכדפי׳ בקונטו׳ [לד] ומי גשמים אין מטהרין בזוחלין כדקתני בת״כ מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ואור״ת דאשבורן דוקא למעוטי זוחלין אבל זוחלין דמעיין לאו דוקא למעוטי אשבורן אלא ה״ק המעיין מטהר אף בזוחלין אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן דגבי הני מייתי לה התם בת״כ דקתני מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים יצא [לה] עשה מקוה לכתחלה אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא ת״ל אך מעיין מעיין בכל שהוא והמקוה במ׳ סאה אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת״ל אך מעיין מעיין בזוחלין והמקוה באשבורן [לו] ויש להביא ראיה מיס שעשה שלמה שהיו הכהנים טובלין בו אע״פ [לז] שהמים מכונסים שם במקוה ומיהו יש לדחות דבירושלמי קאמר [לח] והיה לראשה הכהנים בו ולאו כלי הוא [לט] ומפרש דרגלי השורים נקובים כמוציא׳ ואע״כ אפשר שיהו זוחלין וכן מקוה שעל [מ] הפרווה בפ׳ אמר להם הממונה (יומא דף לא.) שהיה מעין שיטה כהן גדול טובל בו אפשר שנכנסין מלד אחד ויוצאין מלד אחר ומיהו זה דבר פשוט דמי מעיין שנפסקו מן המעיין שמטהרין באשבורן [מא] ממה נפשך שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין [מב] שמטהרין ובהליה תנן במסכת מקוואות (פ״ה מ״ל) מעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו הרי הן כמקוה חזר והמשיכן כו׳ ומשקה בי מטבחיא [מג] דקאמר בפ׳ קמא דפסחים (דף יח.) [מד] דבקרקע חזו להטביל מחטין ולנורות ומשמע באשבורן דומיא דכלי וקאמר התם מאמת המים שבעזרה היו ונראה להביא ראיה [מה] אפילו לא נפסקו מהיות דתנן במסכת מקוואות (פ״ח מ״ח) ומייתי לה בפרק שמנה שרצים (שבת דף קט.) ר׳ יוסי אומר כל המים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים כו׳ ופליג את״ק דאמר כל המים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים ומשמע דאתא ר׳ יוסי למימר דאע״ג דקוו וקיימי כדאמר בריש מכות (דף ד.) מטהרין נמי בזוחלין דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת זוחלין ופליגי בהכי דלת״ק אין מטהרין בזוחלין ור׳ יוסי מטהרין בזוחלין אבל לכ״ע מטהרין באשבורן וגם מדקאמר הכא אין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד משמע בזוחלין הוא דלא מטהרי הא באשבורן [מו] אע״ג דליכא רוחא זוחלין: **אין** המים מטהרין בזוחלין כו׳. פר״ת בתשובה המתחלת משרבו מפילי חגלים דאף על גב דשמואל [מז] ואבוה דעביד מקוואות ביומי ניסן ורב דאמר מיטרא במערבא כו׳ קיימי בחדא שיטתא לא קי״ל הכי אלא כאידך

עינתא דמדליין. עינות המים הנובעות בהרים רמים והנהו הוו גבוהים מפרת והיכי אתו מפרת: **סולמי דפרת.** [מ] מקלחין תחת הקרקע ועולין בהרים כמו סולם: **והנהר הרביעי.** דכתיב מיינייהו חשיב להו ואת אמרת דמיניה קאתו: **הוא פרת דמעיקרא.** הוא פרת המזכר למעלה והנהר יולא מעדן וגו׳ [מא] שהשלשה נפרדין ממנו: **יובל שמו.** של פרת. ועל יובל ישלח שרשיו וגו׳ בעין החיים מישמעתי קרא ועין החיים בגן עדן הוא ופרת הוא המשקה גן עדן: **פרין ורבין.** שגדל [מב] ורבה בלא שום מטר: **שהדא רבה פרת.** פרת יורד מא״י לבבל וכשהגשמים יורדין בא״י רבה הוי פרת בבבל שירדו גשמים במערבא לפי שגדל מחמת הגשמים: **מקוה ביומי ניסן.** מקוה מים חיים נובעים בבית ולא היה מניחן לטבול בנהרות שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה וחיים שמא ירבו מים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים ולא חזו להן משום דהוו להו ספק זבות [מג] ובזב כתיב מים [מד] חיים. ל״א על הזוחלים על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר דאי לא נוטפים משום זוחלים לא מיפסלי דאמרינן בפ׳ ראשון דתמורה (דף יב.) השאובה מיטהרת בהמשכה דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי לנורות: [מה] **זוחלין.** נובעין: **ומפלי ביומי תשרי.** כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי הי׳ עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויי״ש ומשליכן לתוך המים ועומדות עליהן וטובלות לפי שבימי תשרי יש טיט רך בנהרות אלא שפתם וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ: ה״ג **ופליגא** [מו] **דידיה אדידיה.** כלומר פליגא דשמואל אדשמואל: **אין המים מטהרין בזוחלין.** [מז] דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן: **אלא פרת ביומי תשרי.** שפרת היו מימיו פרין ורבין וזוחלין הנובעים [מח] ממעיינות מרובין ועוד שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) [מט] זמן מרובה אלמא נהרות מתרבין ממימי גשמים ולעיל אמר מכיפיה מיבריך. ליישנא אחריינא הא דאבוה דשמואל הוה עביד [נ] לבתיה מקוואות ביומי ניסן מפני שהוא סוף החורף שירדו גשמים מרובים אבל בחמצע החורף לא הוה עביד ופליגא אדשמואל דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי: בגין

דבפרק המוכר את הספינה (ב״ב דף פד.) אמרינן דשמשא האי דסומקא לפרת ופניא לפרת דחלפא [נא] אוורדי דגן עדן משמע דבמזרח העולם קאי דבשחרית חמה במזרח וכן פי׳ שם רבינו שמואל מדכתיב ויטע גן בעדן מקדם ואע״ג דמתרגמינן מלקדמין מכל מקום משמע נמי מזרח דהכי נמי קדמת עדן מקדם לגן עדן משמע בב״ר שהוא מזרח ומתרגם מלקדמין ומיהו קרא איכא לדחויי שהוא מזרחו של עדן אבל עדן גופיה במערב העולם והיא דב״ב איכא לפרושי דלא חלפא ממש קאמר אלא בשחרית כשחמה יוצא [נב] מכח עמוד האור על גבי [נג] חדרי דגן עדן שבמערב ולערב מכח אור של גיהנם שבמזרח ואין תימה על הטעם זה דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו דקאמר התם ואיכא דאמרי איכא דאמרי ולא משתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב [נד]: **ומפצי** ביומי תשרי. פירש בקונטרס שנותנות המפלים תחת רגליהם במים מפני הטיט שלא יחזו וכן משמע פרק תינוקת (נדה דף סו:) דאמר שמואל בר רב יצחק אשה לא תטבול בנמל ואע״ג דהשתא ליכא טיט אימר בדידיוני נפל פירוש ע״י דידוי שמדדה את עצמה ובתרה מייתי הך דאבוה דשמואל דהכא ובתרה מייתי הא דאמר רב גידל אמר רב נתנה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה ואע״ג דהשתא ליכא אימר בדידיוני נפל ור״ת מפרש ומפני משום גזיעות שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורס להו מפלים שלא יראו אותן כדי שלא תמהרנה לטבול מפני הבושת ולא טבלו ספיר והיינו טעמא נמי שלא תטבול בנמל לפי שמצויים שם בני אדם וממהרת לטבול משום [נה] גיעתא דאינשי דומיא דהכיא דקאמר התם לעיל אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ומפרש התם משום דגיעתא דלמא נפלה ולא טבלה ולא ספיר ולא גרסינן בהכיא דנמל ואע״ג דהשתא ליכא [נו]: **שמא** יבוא מי נוטפין על הזוחלין והוו להו מי גשמים **רובא.** וכדפי׳ בקונטו׳ [נז] ומי גשמים אין מטהרין בזוחלין כדקתני בת״כ מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ואור״ת דאשבורן דוקא למעוטי זוחלין אבל זוחלין דמעיין לאו דוקא למעוטי אשבורן אלא ה״ק המעיין מטהר אף בזוחלין אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן דגבי הני מייתי לה התם בת״כ דקתני מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים יצא [נח] עשה מקוה לכתחלה אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא ת״ל אך מעיין מעיין בכל שהוא והמקוה במ׳ סאה אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת״ל אך מעיין מעיין בזוחלין והמקוה באשבורן [נט] ויש להביא ראיה מיס שעשה שלמה שהיו הכהנים טובלין בו אע״פ [נט] שהמים מכונסים שם במקוה ומיהו יש לדחות דבירושלמי קאמר [ס] והיה לראשה הכהנים בו ולאו כלי הוא [סא] ומפרש דרגלי השורים נקובים כמוציא׳ ואע״כ אפשר שיהו זוחלין וכן מקוה שעל [סב] הפרווה בפ׳ אמר להם הממונה (יומא דף לא.) שהיה מעין שיטה כהן גדול טובל בו אפשר שנכנסין מלד אחד ויוצאין מלד אחר ומיהו זה דבר פשוט דמי מעיין שנפסקו מן המעיין שמטהרין באשבורן [סג] ממה נפשך שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין [סד] שמטהרין ובהליה תנן במסכת מקוואות (פ״ה מ״ל) מעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו הרי הן כמקוה חזר והמשיכן כו׳ ומשקה בי מטבחיא [סה] דקאמר בפ׳ קמא דפסחים (דף יח.) [סו] דבקרקע חזו להטביל מחטין ולנורות ומשמע באשבורן דומיא דכלי וקאמר התם מאמת המים שבעזרה היו ונראה להביא ראיה [סז] אפילו לא נפסקו מהיות דתנן במסכת מקוואות (פ״ח מ״ח) ומייתי לה בפרק שמנה שרצים (שבת דף קט.) ר׳ יוסי אומר כל המים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים כו׳ ופליג את״ק דאמר כל המים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים ומשמע דאתא ר׳ יוסי למימר דאע״ג דקוו וקיימי כדאמר בריש מכות (דף ד.) מטהרין נמי בזוחלין דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת זוחלין ופליגי בהכי דלת״ק אין מטהרין בזוחלין ור׳ יוסי מטהרין בזוחלין אבל לכ״ע מטהרין באשבורן וגם מדקאמר הכא אין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד משמע בזוחלין הוא דלא מטהרי הא באשבורן [סח] אע״ג דליכא רוחא זוחלין: **אין** המים מטהרין בזוחלין כו׳. פר״ת בתשובה המתחלת משרבו מפילי חגלים דאף על גב דשמואל [סט] ואבוה דעביד מקוואות ביומי ניסן ורב דאמר מיטרא במערבא כו׳ קיימי בחדא שיטתא לא קי״ל הכי אלא כאידך

עין משפט נר מצוה

יד א מיי׳ פ״ו מהלכות כלכות יי סמנ עשין יב:

תורה אור השלם

1. וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת: בראשית ב יד
2. וְהָיָה בְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֹם וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא יִדְאָג וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת פֶּרִי: ירמיהו יז ח
3. מִלְּאֶתְךָ וְדִמְעֶךָ לֹא תִאֲדַר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי: שמות כב כח

שיטה מקובצת

(א) ורבים וחכמים אומרים פרת שמו אמר מר שמימיו פרים ורבים מסייע: (ב) מכיפיה. ע׳ בערוך ערך כף: (ג) ופליגא ס״א דשמואל אדשמואל דאמר: (ד) הלקוח: (ה) דפרת מראש פרת מקלחין: (ו) שגדל מאליו בלא שום מטר: מכיפיה. מאליו בלא שום מטר תיבת ורבה נמחק: (ז) תיבות זוחלין ונובעין נמחק: (ח) ופליגא דשמואל אדשמואל דאמר שמואל תיבות דידיה (דשמואל) נמחק: (ט) בזוחלין דבכל שעה: (י) עביד לבנתיה: (יא) רביעי אלא הכי קאמר הוא פרת: (יב) בישור כדרך הלוכו ולכך עומד בשמו ובפרשת: (יג) ורבי מאיר משמע כו׳ דוקא שלכך נקרא שמו: (יד) יותר אלא לפי: (טו) מתברכין ממנו: (טז) ר״ת ס״א רש״י: (יז) והוא זכרותא דמיא תיבת רמיא נמחק: (יח) בפריה: (יט) וגבי רוצח נמי: (כ) דחלפא אבי וורדא: (כא) יוצא במורח מכח עמוד האור ע״ג וורדי ג״ע שבמערב ולערב מכח אור: (כב) ליכא אימר בדידיוני נפל: (כג) בקונטרס ודמי נשמים: (כד) יצא הממלא ועשה מקוה בתחלה אות ל׳ נמחק: (כה) באשבורן אלמא לכל מילי ילף מקוה לדין מעיין ולא מעין לדין מקוה: (כו) אע״פ שהיו מי מעין מתכנסים בו תיבות שהמים מכונסים שם במקוה נמחק: (כז) קאמר והים לרחצה לכהנים בו ותקאמר ולאו אות ה׳ נמחק: (כח) ומפרשי דרגלי (שבדרום) [השוורים] היו נקובים כמוציא רמון: (כט) שעל גבי בית הפרוה: (ל) באשבורן דמה נפשך: (לא) המעין ובהדיא תיבת שמטהרין נמחק: (לב) מטבחייא דבפ׳ תיבת דקאמר נמחק: (לג) דקאמר בקרקע חזו להטביל (בקביעותא): (לד) ראיה דאפילו לא: (לה) באשבורן מטהרי אע״ג דדלמא רובא: (לו) דשמואל דהכא ואבוה:

רבינו גרשום

עינתא דמדליין. שבראשי ההרים שנראין שאין יוצאין ממנו: הנהו סולמי דפרת נינהו. כלומר סילונות נמשכין ממנו תחת הארץ ונובעין על ראשי ההרים: הוא פרת דמעיקרא. להכי כתוב ביה הוא לומר שהוא קודם לאלו: מימיו פרין ורבין. שמתברכין ביותר: מכיפיה מחברך. מגדותיו הוא מתברך שאינו מתגדל לא מגשמים ולא ממעינות אלא מעצמו והיינו פליגא דרב דאיהו דאמר סהדא רבא פרת לומר שמגשמים הוא מתגדל: ומפצי ביומי תשרי ומניחן בקרקעות הנהר לפי שכל הנהרות מתמעטין ביומי תשרי מן החום שהיה ויש טיט בקרקעות המים בעיקר הנהר והיה משים המפצין כדי שלא ישקעו רגליהן בטיט וליהוי חציצה לטבילה וההיא דאמר שמואל לעיל נהרא מכיפיה מתברך הוי פליגא אהא דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין כלומר אין המים שאין שם נוטפין אלא זוחלין בלבד מטהרין אלא פרת ביומי תשרי לפי שכבר נתמעט מימי הגשמים שנטפו בו אלמא מימי גשמים הוא מתגדל ביומי ניסן כשמתפשרין השלגים והמטר ואיהו אמר דאינו מתגדל אלא מכיפיה:

מסורת הש״ס

(א) שבת סה: נדרים מג., (ב) נדה סז.), (ג) ב״ק קי: [לעיל יא.], (ד) [בראשית ב], (ה) עי׳ היטב רש״י שבת סה: ד״ה ומכנר], (ו) ל״ל ומובטען ש״ק, (ז) ול״ל נזמן מרובה ומיתבא הרי נמתקן ל״ק, (ח) ל״ק, (ט) ר״ת מעשי מעידין כו׳ ל״ק, (י) ל״ל רבה, (כ) ל״ק, (ל) ל״ק, (מ) ל״ל דב״ע בגמרא, (נ) ר״ת מכה עמוד אור של המה ע״ג סו׳ ולערב מכה עמוד האור של המה ע״ג הגהות הב״ח (א) גמרא מטהרים בזוחלים: (ב) שם במשנה הלקוח או שנינן: (ג) רש״י ד״ה מקוה וכו׳ מים חיים זוחלין נובעין ליתא אחרינא וכו׳ ע״י לעורות הס״ד והשאר נמחק:

לעזי רש״י

קלויי״ש [קלידי״ש]. רשתות-נצרים, מחצלות.

מוסף רש״י

נהרא מכיפיה מיבריך. משפתו וממקורו ומסלעו, סלע מתרגמינן כיפא, מכיפיה מיבכן ולא ממי הגשמים (שבת סה:). מיטרא במערבא. בארץ ישראל, שהדא רבה פרת. פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לבבל וגדל ממי הגשמים וידעין בני בבל שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל ושמחים על אחיהם (שם, וכנ״ל נדרים מ:). מקוה ביומי ניסן. של מים מכונסין לו שמוך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר וטובלות שם (שבת סה.) ואין טובלות בנהר (נדה סז.). ומפצי ביומי תשרי. שטובלין בנהר שהזוחלין מרובין אבל מפני חלישת הטיט ונתן ממחלות בנהר שעובדות עליהן (שם) שטובלות בפרת ומפני הטיט שלא יהא חליצה ותנות המפלן תחת רגליהן (שבת סה.). סבר לה כרב בו׳. דאמר פרת גדל ומימיו מתברכין ע״י גשמים (שם סה:). שמא יבוא נוטפין. היינו גשמים, על הזוחלין. הטובעין, ומגן במסכת מקוואות (פ״ה מ״ה) הזוחלין ומעיין והטובעין במקוה, ומינו בתו״כ אך מעין ובור מקוה מים, יכול מעלה על כתפו ועשה מקוה בתחלה יהא טהור ת״ל מעין, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, אי מה מעין מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין, ת״ל אך מעין, המעין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשבורן, ומה אשבורן דקוו וקיימי, לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהן נמשכין ויורדים למקוה לא עלתה להם טבילה, דבור ומקוה כתיב דקוו וקיימי, אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לגמוך כדרך כל הנהרות, הלכך ביומי ניסן שהנהרות גדילין ממי הגשמים של ימי חמרף ומתפשרת השלגים, מים שמא יבוא הנוטפין על הזוחלין שנתופפו בנהר מן הגשמים על הזוחלים המים ונטלו הזוחלין המים בנוטפין ואין תורת מעין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשבורן, ועניל להו מקוואות דקוו וקיימי. ואלו קבלתי מרבינו הלוי משום דספק זיבות ניעוו חבה טעונה מים חיים, ואי אפשר להעמיד שמועתו, משום דאמרינן אומר בזב מבוהב שהזב טעון מים חיים וזבה אינם טעונה

מים חיים, וחזרתי ובדקתי לפרשה וכן גרלה בעיני כמו שפירשתי. ורוצא דעלמא מפרשים נוטפין כשאוזן ולא מילגא היא, ותגן הנוטפין בקרקעות (שבת סה: וכנ״ל נדה סז. עי״ש בארוכה). **ופליגא דידיה אדידיה.** דשמואל אשמואל (שבת שם). **אין המים מטהרים בזוחלין.** אין מטהרין אלא כלים הטובלין בהן דרך זחילה ולא דרך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה, **אלא פרת ביומי תשרי.** שחלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהם ויש תורת מעין על נהרות המושכין, אלמא סבירא ליה שבדלין ממי הגשמים, ואי שמעתי בנכורות מטהרין בזוחלין שבנוטפין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הנוטפין בהן לחיות זב וזבה טובלין בהן בשביל הזוחלין (שם). הלוקח. לקח עשרה טלאים שלא נתעשרו מן הקוף (ב״ק קי:).

מה בניך אין בלקוח ובמתנה אף [ח] צאנך ובקרך אינו בלקוח ובמתנה והאי בבכור כתיב א"ק [ט] [1] כן תעשה אם אינו ענין לבכור [י] דלא איתיה בעשייה [יא] דברחם קדוש תנהו ענין למעשר בהמה ואימא תנהו ענין לחטאת ולאשם דומיא דבנך מה בנך שאינו בא על חטא אף צאנך ושורך שאינו בא על חטא ואימא תנהו ענין לעולה ולשלמים דומיא דבנך מה בנך [יב] שאינו בא בנדר ונדבה אף צאנך ושורך כו' ואימא תנהו ענין לעולת ראייה דומיא דבנך מה בנך שאין קבוע לו זמן אף שורך וצאנך שאין קבוע לו זמן אי מה בנך אינו בלקוח כלל אף שורך וצאנך אינו בלקוח כלל אלמה א"ר אסי א"ר יוחנן [א] לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר אמר רבא אמר קרא תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב גופא א"ר אסי א"ר יוחנן לקח עשרה עוברים במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר והא אנן תנן הלקוח או שניתן לו במתנה פטור מן מעשר בהמה א"ר אלעזר [ב] ר' יוחנן חזאי בחילמא מילתא מעליא אמינא א"ק תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב איתיביה ר' שמעון בן אליקים לר' אלעזר הלקוח חל על מחוסר זמן אמר ליה זו אינה משנה ואם תמצא לומר משנה [ג] ר"ש בן יהודה היא [ד] משום ר"ש דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו [ה] אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו תני תנא קמיה דרב איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר כל שנתנו לה וחזר ולקחו הימנה והא איפסיל ליה [ו] בלוקח אישתמיטתיה הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר ותיעשרה

בניך אינו בלקוח. דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה אלא אגלו גולדו: ופריך והא בבכור כתיב. ואם יגלפ מינה מעשר [ד] ובכור קדוש בלקוח ומתנה שהרי משעה שנולד קדוש: אמר קרא תעשה. כן תעשה לשורך והא ודאי לא מצית מוקמת בבכור דהא מרחם קדוש ולא בעי עשייה [ז] שיקדישנה האיש: לחטאת ולאשם. דלא לייתינהו מלקוח ומתנה: דומיא דבניך. דמשמעי בבכור אדם מה בכור אינו בא על חטא כו': בכור אינו נדר ונדבה אלא חובה: ואימא לעולת ראייה. שהיא חובה ולא על חטא: בכור אין זמן קבוע לקדושתו אלא כשנולד קדוש: בשעת עשייה. בשעה שהן ראויין להתעשר מיעט הכתוב שלא יהו [ה] לוקחין ובמעי אמן ולאו שעת עשייה היא: ר' יוחנן חזאי בחילמא כו'. הלילה נראה לי ר"י בחלום [ז] והואיל ונראה לי יודע אני בי שאומר היום דבר טעם: חל על מחוסר זמן. שאם לקחו קודם שבעת ימים לולדתו שוב אינו נכנס לדיר להתעשר וכל שכן אם לקחו גדול. והא מחוסר זמן דלא שעת עשייה היא וחייל עליה דין לקוח: ואם תימצי לומר משנה ודאי ר' שמעון היא. דלדידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא ומשום הכי לקוח חל עליו ומיהו במעי אמו מודה דאין לקוח חל עליו: וחזר ולקחו ממנה. ואם יש לו תשעה והוא חייבין במעשר ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי הרי טוב ואם יצא האתנן בעשירי יאכל במומו לבעלים: אישתמיטתיה. להאי מקשה הא דאמר רבי אסי כו' והכא נמי כגון שנתנו [ח] במעי אמו: ותיעשרה

כאידך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך [ט] דמסייעתא ליה ברייתא דאמר יוצל שמו ואפילו פליגי רבנן עליה וסברי דפרת שמו מכל מקום [י] מסייעין ליה מהא דקאמר רבי מאיר דמימיו פרין ורבין ולא פליגי עליה בסברא זו דנהרא מכיפיה מיבריך ויכולין לסבור ששמו פרת מהאי טעמא גופיה אבל לא שייך [יא] לאמר למה נקרא שמו פרת כי אם לרבי מאיר לפי שיש לו שם אחר לר' מאיר ויובל משמע לרבנן כמו יבלי מים (ישעיה ל) ובברכות רבה נמי דריש כרבי מאיר דקאמר חדקל שממימיו חדיס וקליס פישון שמגדל פשתן פרת שמימיו פרין ורבין [יב] ובלא גשמים נהרות ומעיינות מתגברין כדאמרינן ברכות הנה (דף יא.): [ג] (באחד) באייר שמזל כימה עולה ביום ומעיינות מתגברין ובמרחשון הן מתמעטין מפני מניעת גשמים שלא המטיר כל הקיץ וכדאמרי' בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף לד.): תשרי מרחשוון וכסליו חמה מהלכת [ד] באויר כדי לייבש את הנהרות ובסוף סדר תעניות (תענית דף כה: ע"ש) נמי אמרינן שאין לך טפח שיורד [ה] [יג] שאין עולה טפחיים כנגדו מלמטה וכמו שהקרקע מלחלחת כפליים מלמטה בשעה שהגשמים יורדים כמו כן לענין ריבוי הנהרות המים ומתגדלים מלמטה כשהמטר יורד מלמעלה [יד] ואמרינן התם נמי דאמר תהומא עילאה לתהומא תתאה אבע מימך ואת"ת א"כ מנלן דהא דרב פליגא עליה דאמר מטרא במערבא כו' דלמא היינו [ו] משום שאז מתברך [ז] המקוה כדפרישית וי"ל משום דאם איתא דסבירא [טו] דאורחא דמילתא דמבריך מכיפיה א"כ גם כל הנהרות נמי לפעמים מבריך ומאי סהדא דנהר פרת אין זה עדות והקשה ר"ת לשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא [פרת] ביומי תשרי בלבד ולרב ולאבוה דשמואל קשיא להו הא דתנן במס' פרה (פ"ח מ"י) ומייתי [טו] בסנהדרין ריש פ"ק (דף ה:) מי קרמיון ומי פיגה פסולין למי חטאת מפני שהן [כו'] מי [יז] תערובת הא לאו הכי כשרים ולא פסלינן להו שמא [יח] רבו הטוטפין על הזוחלין והוו להו גשמים רובא וי"ל דאינהו סברי דהני ד' נהרות מדליין דא"ל גבוהה מכל המלות ואין נשארין שם מי גשמים ועוד הקשה לרב ולאבוה דשמואל ולשמואל דאמרי אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד במה מטהרין מלורעים ובמה מקדשין מי חטאת בערב פסח דאמרי' בפסחים (דף 5.) דיש טבילה לזב בערב פסח והזאה ביום [יט] היה על האנשים שעשו פסח שני ועל כל טמאים של מתי מדבר משאל ואלעפן והלא היו רחוקים מפרת [יט] ומיהו לפי מה שפירש דהנך ד' נהרות מדליין לא קשה מטבילת זבין ומלורעים בערב פסח אבל מקדוש מי חטאת קשה דפסולים למי חטאת וממישאל ואלעפן ותירץ דשמא נהרות ועיונייתא דמילדין אין גשמים מתערבין בהן [כ] שהמימי גשמים מתערבין ויורדין בתוך הנהרות הגמורים ונשטפים והולכים ליס ואין מתערבין [כא] במקומות גבוהים וגם לא במים המכונסים [כב] וכגון בנהרות היולאים ממערות ואין מי הגשמים מתערבין ומכונסין שם תדע הא דתנן במס' פרה (פ"ח מי"ח) באר אחאב ומערת פמייס כשרים וכל שכן [כג] נהרות ומעיינות כדקתני בסיפא באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ימתין עד שילהיל דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אינו צריך להמתין אבל באר אחאב ומערת פמייס אלעטריכא ליתני דכשרים לפי שירדן יורד ממערת פמייס וירדן פסול מפני שיש בו [מי] תערובת קמ"ל דמערת פמייס אינו מי תערובת אבל [כד] נהרות כשרות לדברי הכל ועוד פי' ר"ת דאיכא למימר מן הדין קמא קמא בטל אפילו לדברי רב ואבוה דשמואל אלא דמחמרי מפני מראית העין משום [כה] גשמים ולפי פירוש אחרון לא קשיא כל הנך דנימי משה דאכתי לא גזור וגראה שהם בטלות ברוב שהרי כל הנהרות מחוברין ליס הגדול ביותר מעירוב מקוואות ותחלת הנהרות אינם קטפרס שזה דרך חיותן ולא קטפרס מחברן אלא [כו] חיותן [כז] מחברן כל זה פי' ר"ת בתשובה ואותו טעם דקמא קמא בטיל לא יתכן לפי מה שפי' לעיל בפרק הלוקח בהמה (דף כב. ד"ה ימיב) דכל איסור הבטל חוזר ונעשר כשחוזר ורבה עד כדי שיש בו שיעור לאסור ומיהו יתכן אותו טעם דמחוברים ליס הגדול [כז] דאמרינן ברש מכות (דף ד.) דהטובל שם לא עלתה לו טבילה התם [כח] איתנהו בעייהיהו אבל הכא אין הטוטפים ניכרים וידועים ולא תערובת כלל: ומה בנך אינו בלקוח ומתנה כו'. וא"ת [כט] אין דנין אפשר משאי אפשר כדאמר ר"ע במנחות פרק התודה (דף פב.) וי"ל דהתם הוא דבנין אב ליף פסח דורות מפסח מצרים אבל הכא היקשא הוא ומודה ר"ע [לא] דאמרינן בפ' בנות כותים (נדה לז:) על כרחך היקשן הכתוב וא"ת והא בהחיא [לב] דתודה נמי מסקינן טעמא דר"א מועבדת שיהא עבודות של חדש שוות ביה ומוכח התם דהיינו היקש ואפ"ה פליג עליה ר"ע ולא קבלה מייה ואין לומר משום דלית ליה לר"ע ההיא היקשא דהא בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף 15.) מקשינן ליה אהדדי לכמה דברים [לג] מהכא פסח מצרים לפסח דורות וי"ל דכיון דלריכא היקשא לשאר דברים לא שייך למימר התם על כרחן הקישן הכתוב לענין אפשר משאי אפשר וא"ת לר' אחדבוי בר אמי דאמר בפרק בנות כותים (דף לז:) ר"א היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר ולית ליה שיטוא דעל כרחין הקישם ומה יתרץ כאן וי"ל [לד] הא דנעמידנה נמי כר' אליעזר אי נמי אלעטריכא ליה היקשא דנדה לשאר דברים ומשום הכי לא מוקי לה כר"ע ומיהו קשה מההיא דאין משלשין במכות (בסוף) (דף ה.) דילפי לה מכות ממיתה והיינו אפשר משאי אפשר וגזרה שוה דהתם לריכה לכמה דברים: אמר קרא בן תעשה אם אינו ענין לבכור. תימה דברים עד כמה לעיל (דף כו:) דרשינן לענין בכור [לה] דלאמר אמר קרא כן תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך וי"ל הא דדרשינן ליה בבכור משום דכתיב בבכור אבל מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה דרשינן ליה למעשר משום [לו] דבכור לא שייך קדושת עשייה (קדושה): לקח עשרה עוברין במעי אמן כו'. לאו דוקא דהוא הדין גולדו [לז] כיון דהוי מחוסר זמן אי נמי נקט במעי אמן [לח] ואפילו לרבי שמעון בן יהודה דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר:

מסורת הש"ס

א) [לעיל ה. מנחות סז. פד: ב"ב קמג.], ב) [לעיל כא: לקמן מ: תמורה יט:], ג) [בי"ז כך גי' תוס' שם ד"ה יוסי], ד) [שם לפניהו אותא בימיס], ה) מלמעלה שאין ל"ק, ו) טעמא משום ל"ק, ז) ל"ל המקור, ח) ל"ל ביליס, ט) כגון וכו' ממערות אין מי ל"ק, י) היס מחבון ל"ק:, כ) גי' ל"ק אימנהו בעייהיהו אלא מערוסות כלל אבל הכא אין הטוטפין ניכרים הס"ד:, כ) ל"ל הכא נעמידנה נמי כו' ל"ק:.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר קרא תעשה כל"ל ותיבת משום נמחק: (ב) שם בעשייה דמרחם קדוש: (ג) שם והא איפסיל ליה בלקוח אישתמיטתיה: (ד) רש"י ד"ה ופריך וכו' מעשר בהמה ועוד: (ה) ד"ה בשעת וכו' אלא יהו לקוחין ובמעי:

מוסף רש"י

ר' יוחנן חזאי בחילמא. וכיון דנבחל רבא אתחזאי לי אמינא מילתא מעליתא אני אומר היום (מנחות פד: מבת"ר). והרי הוא כבכור. כלומר ובדבר זה יש לו דין בכור (לעיל כא:). מה בכור קדוש לפני זמנו. שהרי קדושתו מנחם (לעיל כא:).

רבינו גרשום

תניהו ענין למעשר בהמה. דאיתיה בעשייה שמכניסן לדיר וקורא לו שם מעשר וסוקרו בסיקרא: תניהו ענין לחטאת ואשם. דאיתנהו בעשייה שמקדישן: הא לא מצי אמרת דומיא דבנך בענין דאינו בא על חטא והני באין על חטא: אימא תניהו ענין לעולה ושלמים. דאיתנהו בעשייה ואינן באין על חטא: לא ס"ד דומיא דבנך בענין שאינו בא בנדר ונדבה לאפוקי עולה ושלמים דבאין בנדר ונדבה: אמר רבא הא לא קשיא הייא דרב אסי דאמר קרא כן תעשה שלא יהא לקוח ואימתי מיעט הכתוב לקוח בשעת עשייה כלומר בזמן שראוי להקרבה יש בו איסור לקוח אבל כשהן עוברין דלית בהו עשייה דלא חזו להקרבה: לית בהו איסור דלקוח: איסור לקוח חל על מחוסר זמן. שאם לקחו קודם ז' ימים קודם שנראה להקרבה אינו נכנס לדיר להתעשר לעולם אע"ג דלקחו שלא בשעת עשייה: מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. ושעת עשייה קרינן ביה. הלכך יש בו איסור לקוח: אף מחוסר זמן קדוש לפני זמן במעשר וקרב לאחר זמן: איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר. דמרבי ליה מתניתין מהכל נכנסין כגון שנתנו לו וחזר ולקחו ממנה. ו) ובזונה עובדת כוכבים קא מיירי דלא איתחייביה במעשר ודמי כי חזר ולקחו ממנה כלקחו שלא בשעת עשייה ולית ביה איסור לקוח. הלכך נכנס לדיר להתעשר. וכתב לישנא אחרינא כגון שנתן לה עובר פרתו וחזר ולקחו ממנה בעוד שהוא עובר דלא חל עליה איסור לקוח. ומיסתבר כלישנא אחרינא: ואמאי מוקמינן לה בחזר ולקחן

ז) נראה מלשון רבינו שלא היה לפניו הגי' בגמ' והא איפסיל ליה בלקוח אשתמיטתיה וכו' ול"ע.

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה יב:
טז ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכ' י:

תורה אור השלם

1. כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוּ לִי:
שמות כב כט

שיטה מקובצת

א) אף שורך אינו בלקוח: ב) לבכור דליתיה בעשיה: ג) בנך מחויב ואינו בא: ד) היא דתניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש מחוסר: ה) ועוד דבכור: ו) עשייה שיקדישנו אות ה' נמחק: ז) בחלום וחלילה נראה לי: ח) שנתנו לה במעי אמו: ט) מבריך דמסייענא ליה ברייתא דר"מ דאמר: י) מ"מ מסייענין: יא) שייך למימר למה כו' פרת. גליון לפי שזה עיקר שמו: יב) ורבין וגם מצאנו שבלא גשמים: יג) שיורד מלמעלה שאין: יד) מלמעלה כדקאמר נמי התם דאמר: טו) דסבירא ליה דאורחא כו' גם בלא גשמים נמי לפעמים מבריך ומאי סהדא רבה דפרת אין זה: טו) ומייתי לה בסנהדרין: יז) שמא ירבו הנוטפין על כו' להו מי גשמים: יח) האיך היא על תי' היה נמחק: יט) מפרת ומיומי תשרי: כ) בהן שמימי גשמים: כא) מתערבין במקומות גבוהים (תיבת במקראות נמחק) כו' וכגון נהרות היוצאים כו' מימי גשמים מתערבין ומתעכבין שם תדע דהא תנן במס': כב) שכן שאר בארות: כג) אבל שאר בארות כשרות כו' למימר דמן הדין: כד) משום חרדלית ולפי פי' האחרון: כה) חיותן הי' מחברן: כו) הגדול ולא דמי לחבית של מים שנפלה לים הגדול דאמרינן ברש"י: כז) וא"ת והא אין: כח) ר"ע כדאמר רב ששת בפ' בנות כותים: כט) בההיא דהתודה נמי כו' מועבדת שיהו כל עבודות של חדש זה כזה ומוכח: ל) דברים גמר מה בין פסח מצרים: לא) בכור דאמרי' אמר: לב) משום דבבכור לא שייך קדושת עשייה דמרחם קדוש והיינו דקאמר אם אינו [ענין] לבכור דליתיה בעשייה: לג) נולדו כל זמן דהוי. תי' כיון נמחק: לד) אמן לומר אפילו לר"ש:

נו: מעשר בהמה פרק תשיעי בכורות

זונה ישראלית אתננה מותר וכהן הבא עליה כו׳. וא״ת והא אמר
ע) רבא בפ׳ מרובה (ב״ק ע.): לאתנן אסרה תורה אפי׳ בא
על אמו [ע״ב] ובתמורה תניא [רבי (ר״ל) אומר אין אתנן אלא
נלה כו׳ י״ל דלא מיירי ג)
ותיעשרה איהי ו)בזונות כותית ולוקמה בזונה
ישראלית ותיעשרה איהי (ו) קמ״ל דזונה
ישראלית לא הוי אתנן כדאביי דאמר אביי
ג)אזונה כותית אתננה אסור ²וכהן הבא עליה
אינו לוקה משום לא יחלל זרעו זונה ישראלית
אתננה מותר וכהן הבא עליה לוקה משום
לא יחלל זרעו זונה כותית אתננה אסור גמר
¹תועבה ²תועבה מעריות מה עריות דלא
תפסי בהו קדושי אף זונה בהך דלא תפסי
בה קדושי וכהן הבא עליה אינו לוקה משום
³לא יחלל זרעו דלא יחלל זרעו אמר רחמנא
והאי לאו זרעיה הוא ז): **מתני׳** ג) ²האחין
(ג) ג) והשותפין שחייבין בקלבון פטורין
ממעשר בהמה (ג) חייבין במעשר בהמה
פטורין מן הקלבון קנו מתפיסת הבית חייבין
ואם לאו פטורין חלקו (ד) חזרו ונשתתפו
חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה:
גמ׳ ת״ר ⁴יהיה לך ולא של שותפות יכול
אפילו קנו ג בתפיסת הבית ת״ל יהיה והאי
בבכור כתיב אם אינו ענין לבכור ⁷דהא
איתיה בשותפות דכתיב ⁵ובכורות בקרכם
וצאנכם תנהו ענין למעשר בהמה א״ר ירמיה
פעמים שחייבין בזה ובזה ופעמים שפטורין
מזה ומזה פעמים שחייבין בקלבון ופטורין
ממעשר בהמה ופעמים שחייבין במעשר
בהמה ופטורין מן הקלבון חייבין בזה ובזה
ח)שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה פטורין
מזה ומזה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים
ט)חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה
שחלקו בזה ובזה חייבין במעשר בהמה
ופטורין מן הקלבון שלא חלקו י) בזה ובזה
פשיטא חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים
איצטריכא ליה סד״א כיון דחלקו בבהמה גלו
(י) דעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקלבון
קמ״ל א״ר ענן לא שנו אלא שחלקו גדיים
כנגד תישים ותישים כנגד גדיים ¹אבל חלקו
גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים אומר
זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ²) לכך ורב
נחמן אמר אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים
ותישים כנגד תישים אין אומרים זה הוא
חלקו המגיעו משעה ראשונה ³) לכך ורבי
אלעזר אמר ל״ש אלא שחלקו ט׳ כנגד י׳
וי׳ כנגד ט׳ אבל חלקו ט׳ כנגד ט׳ וי׳
כנגד י׳ אומר זה חלקו המגיעו משעה
ראשונה ³) לכך ורבי יוחנן אמר אפילו
חלקו ט׳ כנגד ט׳ ועשרה כנגד עשרה אין
אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ⁴) לכך
ואזדא

ותיעשרה איהי (ו) קמ״ל דזונה ישראלית לא הוי אתנן כדאביי דאמר אביי ג)אזונה כותית אתננה אסור ²וכהן הבא עליה אינו לוקה משום לא יחלל זרעו זונה ישראלית אתננה מותר וכהן הבא עליה לוקה משום לא יחלל זרעו זונה כותית אתננה אסור גמר ¹תועבה מעריות מה עריות דלא תפסי בהו קדושי אף זונה בהך דלא תפסי בה קדושי וכהן הבא עליה אינו לוקה משום ³לא יחלל זרעו דלא יחלל זרעו אמר רחמנא והאי לאו זרעיה הוא ז): **מתני׳** ג) ²האחין (ג) ג) והשותפין שחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה (ג) חייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון קנו מתפיסת הבית חייבין ואם לאו פטורין חלקו (ד) חזרו ונשתתפו חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה: **גמ׳** ת״ר ⁴יהיה לך ולא של שותפות יכול אפילו קנו ג בתפיסת הבית ת״ל יהיה והאי בבכור כתיב אם אינו ענין לבכור ⁷דהא איתיה בשותפות דכתיב ⁵ובכורות בקרכם וצאנכם תנהו ענין למעשר בהמה א״ר ירמיה פעמים שחייבין בזה ובזה ופעמים שפטורין מזה ומזה פעמים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה ופעמים שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון חייבין בזה ובזה ח)שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה פטורין מזה ומזה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים ט)חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה שחלקו בזה ובזה חייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון שלא חלקו י) בזה ובזה פשיטא חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים איצטריכא ליה סד״א כיון דחלקו בבהמה גלו (י) דעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקלבון קמ״ל א״ר ענן לא שנו אלא שחלקו גדיים כנגד תישים ותישים כנגד גדיים ¹אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ²) לכך ורב נחמן אמר אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים אין אומרים זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה ³) לכך ורבי אלעזר אמר ל״ש אלא שחלקו ט׳ כנגד י׳ וי׳ כנגד ט׳ אבל חלקו ט׳ כנגד ט׳ וי׳ כנגד י׳ אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ³) לכך ורבי יוחנן אמר אפילו חלקו ט׳ כנגד ט׳ ועשרה כנגד עשרה אין אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ⁴) לכך ואזדא

ע) רבא בפ׳ מרובה (ב״ק ע.): לאתנן אסרה תורה אפי׳ בא על אמו [ע״ב] ובתמורה תניא [רבי (ר״ל) אומר אין אתנן אלא נלה כו׳ י״ל דלא מיירי ג) בגיורת ומשוחררת שהיא זונה או שנעשית זונה מאלה אחר שהיתה עליו באיסור כרת (ג) כיון שבא עליה עשאה זונה או כמ״ד פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה והא דמשמע דלא משתכח בזונה ישראלית דתיעשרה איהי הוה מלי לאסוכוי באיסור ערוה אלא אתא לאשמועינן דזונה ישראלית אתננה מותר [וש״מ] לרבא דאמר בפ׳ במה דתמורה (דף כט:) לאחת זונה כותית וא׳ זונה ישראלית אתננה אסור תיקשי לי ר׳ [ד] בריש״א וי״ל דלא מתגייא בי ר׳ חייא ור׳ אושעיא אי נמי הוה מלי למימר דשפיר משכחת לה דתיעשרה איהי אלא אשמועינן לקוח בתמעי אמו כרבי יוחנן ומיהו מידוש זה נמי [ה] שמעינן דתיעשרה איהי כשנותן לה בתמעי אמו ולא מיפטר משום לקוח ושניתן בתמתה: **מה** עריות **דלא תפסי** בהו קדושין כו׳. תימה כיון דילפינן מעריות ה״ל למעוטי זונה כותית דבעינן דומיא דעריות דלא תפסי בה קדושין לדידיה ותפסו לאחרייני לאפוקי זונה כותית דלא תפסי בה לא לדידיה ולא לאחרייני כדאמר פ׳ הסולן (יבמות מה.) למ״ד כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר משום דלא הוי דומיא ו) דעריות מהאי טעמא ורבא גופיה דמחייב זונה כותית בפ׳ בתרא דתמורה (דף כט:) קסבר בפ׳ הסולן (יבמות דף מה:) ⁶) הולד כשר וי״ל דגבי זונה כותית כיון דלא תפסי בה קדושי כלל כ״ש דגרם עליה שם זנות אבל לענין ממזרות אין לולד להיות ממזר כיון דאינה ראויה לאדם אחר יותר מזה ⁷): **דהא** איתיה **בשותפות.** כדכתיב ובכורות בקרכם ולאנכם בריש מכילתין פירשתי ל״ל אי קרא דתיפוק ליה מדאיצטריך למעוטי שותפות כותי:

ע) **ואזדא** ר׳ יוחנן לטעמיה כו׳. ואע״ג דהכא פליג ר״א עליה דרבי יוחנן ולעיל בסוף יש בכור (דף כב:) משמע דמודה בהיא דלקוחות הן ⁸) ומשני מאי אין חוזרין לבטלה הא מצריכין הכא תרי מילי דר׳ יוחנן א״ג לעיל איצטריך לשנויי דלא תקשי ⁹) מיניה עליה דרבי יוחנן: ¹⁰) **לברור** חד מיניהו להדי בלב כו׳. וא״ת מה יועיל הא אין ידוע ¹¹) לאיזהו אותו שכנגד הכלב ¹²) וכי תימא לפי ששוה לכלב הא ¹³) דאמר אי דשוו כולהו להדדי ה״נ ואז היאך יכול לברר אותו שכנגד הכלב להתיר האחרים וי״ל שכך סברת הש״ס כיון שיש ברירה שיש לדבר להיות תלוי בדעתו דמסתמא כך ¹⁴) דעתו מתחלה לאותו שיבור הוא כנגד הכלב ¹⁵) וכי מוך

להיפטר ממעשר בהמה כי חזרו ונשתתפו אלא שחלקו בשותפות: **גדיים כנגד תישים ותישים כנגד גדיים.** לפי שוויין דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע ¹⁶) ממיתת אביהם דוודאי בשעת מיתה זכה זה בחלי הגדיים ובחלי התישים וזה בחלי הגדיים ¹⁷) והתישים הלכך השתא קנין הוא שזה קונה מזה והולדות שישנם בשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח ואותן שעתידים לבא פטורין משום שותפות: **אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים.** אמרינן ¹⁸) בריר״ה וזה חלק המגיע לכל אחד ממיתת אביו ועדיין ירושה היא ושם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית כמו״ש אלא שלא בשעת חלוקה אינן פטורין ¹⁹) ולדות שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין משום לקוח ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות: **אפילו חלקו כו׳.** אין בריר״ה והוי מרישא לקוחות והדר שותפין: ר׳ אלעזר ורבי יוחנן בפלוגתא דרב ענן ורב נחמן פליגי: **ט׳.** גדולים כנגד עשרה פחותים דהיינו שומא ולא כמימר בריר״ה: ואזדא

בתפוס׳ הבית כלומר שלא חלקו ירושתן ומעצמן השביחו וילדו חייבין במעשר בהמה דנתחייבו הנכסים בכבתחלה בחיי אביהן. ואם לאו שחלקו ונשתתפו והדר ילדו פטור חלקו וחזרו ונשתתפו היינו פירוש דרישא: כל פטר רחם כו׳. יהיה לך תי״ל יהיה לדבות אותן שקנו מתפוסת הבית שחייבין: פשיטא. דהכי איתה וכל הני יכלינן למידק ממתניתין ומאי קמ״ל ת׳ ירמיה: סד״א כיון דחלקו בבהמה. דעיקר טורח בבהמה היא דהיפולה מרובה וצריכא לסייע כל אחד לחברו ואינהו לא חשו לכוליה האי ופלגי בהמה ודאי גלו אדעתיהו דלמפלג כספים קימי ואע״ג דלא חלקו עדיין כספים כמי שחלקו דמי וליחייבו בקולבון קמ״ל דלא. אלא מה שחלקו חלקו ומה שלא חלקו לא חלקו: לא שנו. דכי חלקו בבהמה פטורין ממעשר אלא שחלקו גדיים כנגד תישים דהני ודאי לקוחות הן ולא חלוקה גמורה: אבל חלקו. זה וזה בשוה לאו לקוחות הן אלא חלוקה גמורה ואומרין לכל אחד הוברר הדבר שזה הוא חלקו ודאי המגיעו וחייבין במעשר: חלקו תשעה שמנים כנגד עשרה כחושין היינו נמי ענין לקוחות:

מוסף רש״י

והאי לאו זרעיה הוא. לא מיקרי זרעו אלא בנה כדלמרינן ביבמות כו׳ (תמורה כט:). האחין השותפין. אחים שהן שותפין ביירושת אביהן (ביצה ח: חולין כה:). שחייבין בקלבון. כל שאלא בחזקתו נתפ׳ מתנת שקל לקרבנות צבור וחטולו חכמים עליהם לוסיף מעה קטנה להיות קלבון לפרוטרוטו מפני שהן מצלי שקלים תמיכות דקות ומתן לאבד ופעמים שמתליפין אותן במעות ומתנן הקלבון בחלוף. ואף כשמלטרפין שניהם לתת שקל אלא הטילו עליהם שני קלבונים אלא לפחות מחצייהם ומעטו אם הכהקדש, אבל כאב שקל ובגיל שני גיו שקל אלא ופטור מקלבון שני (ביצה לט:). **פטורין ממעשר בהמה.** מעשר בהמה מיהא בכל שנה בולדות הנולדים, ועדר של אותפין פטורים הולדות ממעשר, הלכך אחים שהן שותפין, שנשתפותן לאחר תולדה, כגון שחזרו ונשתתפו, חייבין בקלבון כשאר שנים שמתחברין לשקל אלא, ופטורים ממעשר בהמה, דשותפין בעלמא ניתנו, דבעלה לה תפיסת הבית (ביצה לט: וכעי״ז חולין כה:).

חייבין במעשר בהמה. וכשחייבים במעשר בהמה, כגון שנשתתפו משעבלה להם הירושה, דקיימא תפיסת הבית, פטורין מן הקלבון. כלומר היה אביהן קיים שממונו אחד ופוטרן יחד (ביצה שם וכעי״ז חולין שם) ופטורין מן הקלבון לגמרי, שקולקן בין שניהם שקל אלא, שממון אביהם נחזקתו שומר, ותפיסה הטולקן על בניו אי על אחד מבני עירו ופוטרו בשלו פטור מן הקלבון, דתנן בשקלים (פ״ב מ״ג) השוקל על יד עיר אי על יד שכנו אי בן עירו פטור, ובניו נמי אין מצות שקליהם עליו וטוו ליה כשכנו וכן עירו (חולין כה:). **יהיה לך.** כל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך (שמות יג. ביצה לט:). **ולדות** (שם). **לא שנו.** דבפנ״ל חלוקה בעלה תפיסת הבית מעייהו, **אלא שחלקו גדיים כנגד תישים כו׳.** שחלקו על פי שוה בדמיהם, גדיים כנגד תישים וקנים אלו כנגד עגלים, דבטלו מהן אם יוחסה לקוחות, וכי חזרו ונשתתפו הוו להו כלקח זה בטלו חה בטלו מן הטוב ונתערבו ואין כאן עוד אם תפיסת הבית אלא אם שותפות, אבל חלקו עגלים כנגד עגלים וגדיים כנגד גדיים, דהוו אמר אחד חלק בכל מין ומין, אומרים זה חלקו המגיעו, דיש בריר״ה ועדיין אם יוחסים עליהן וכשחזרו ונשתתפו חזרה תפיסת הבית למקומה. ויש פוחתים הטעם משום לקוחות, דתנן (לעיל נה:) הלוקח פטור ממעשר בהמה, וטעמא הוא דיחס, דכשהולדות לקוחות הן פטורין מלהתעשר, אבל הלוקח עשר בהמות וילדו מחייבין במעשר, וכמו לגמרי פטור לו (ביצה לט:).

תורה אור השלם

1. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וּנְכַרְתּוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:
ויקרא יח כט
2. לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ גַּם שְׁנֵיהֶם:
דברים כג יט
3. וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשׁוֹ: ויקרא כא טו
4. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פְּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו
1. וְהָעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רָחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ:
שמות יג יב
5. וְהָבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעְשַׂרֹתֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמֹת יְדֵכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: דברים יב ו

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ותיעשרה איהי הא קמ״ל: (ב) בשבשנה האחין השותפין כל״ל ואות ו׳ ממקן: (ג) שם ושחייבין במעשר בהמה: (ד) שם חלקו וחזרו: (ה) גמ׳ נגו אדעתייהו: (ו) רש״י ד״ה ותיעשרה איהי וכו׳ לא מיפסיל משום נתן אתנן דכל כאלו מתנה ויאכל במומו:

מוסרת הש״ס

(א) [בזונה], ב) [במורה כט:], ג) ביצה לט: חולין כה: [אלקים פ״ג מ״ז], ד) ב״ק מ״ז, ה) ב״ק, ו) ב״ק מ״ז, ז) גי׳ הל״ק הרי, ח) [שמות יג], ט) עיין ב״ק שמוחק מן מיכת רבא עד מיכת ובתמורה וכ״ג וא״ג וא״ת והא אמר ר׳ בתמורה אין אתן אסור אלא נלה כו׳ וכל״ל כי אם שייך להקשות מרבא לאביי דבר פלוגתא דדיליה הוא שם בתמורה, י) ב״ק דאמת לב ב״ק, כ) שייך לדף נז., ל) שייך לקמן, מ) אחיהו שכנגד הכלב וכ״ת אותו שאוה לכלב ב״ק דאמת לא דקאמר מי וכו׳ ב״ק, נ) [וע״ היטב תוס׳ תמורה ל. ד״ה ומיהן ותוס׳ קידוש יח. ד״ה מזכ].

שיטה מקובצת

א) הוא זונה ישראלית אתננה מותר דהא [תפסיר] בה קדושין וכהן הבא עלי׳ לוקה משום לא יחלל זרעו דהא זרעיה הוא: ב) השותפין כשחייבין בקלבון כו׳ בהמה וכשחייבין במעשר: ג) קנו מתפוסת הבית: ד) חלקו לא בזה ולא בזה: ה) תי׳ לכך נמתק: ו) תי׳ לכך נמתק: ז) תי׳ לכך נמתק: ח) תי׳ לכך נמתק: ט) משום נותן: י) אתנן בזונה דלאו בר עשורי דכותית היא: יא) כריתות דאמרי׳ במסכת: יב) הכותית כדאמרי׳ בפ״ב: יג) שוקלין סלע שלם לשני חצאי שקליהם כאחד יהו חייבין: יד) קלבון וההוא קלבון: טו) תי׳ שני נמתק: טז) תי׳ שני נמתק: יז) בהמה דשותפין פטורין ממעשר בהמה כל: יח) תפוסת הבית ירושה: יט) תי׳ שני נמתק: כ) אנשים המצטרפים: כא) קנו מתפוסת הבית: כב) להם בהמות מאביהם: כג) לאשמועינן דסד״א: כד) דלמיפלג בכספים נמי תי׳ בנכסים נמתק: כה) המגיע בשעת מיתת אות מ׳ נמתק: כו) הגדיים ובחצי התישים הלכך כו׳ קנין גמורה היא: כז) אמרי׳ יש ברירה: כח) הלכך לא ולדות: כט) אמו אלמא זונה ישראלית אתננה אסור ואביי לא פליג עליה בהא דבריתא היא בפ׳ כל האסורין דף כ״ט ע״ב רבי אומר אין אתנן אסור אלא כל אתנן הבאות לו בעבירה אבל: ל) מיירי הכא בדהויא ליה: לא) בדתפסי ליה: לב) לוקה כגון בגיורת: לג) כרת דכיון: לד) תיקשי ליה מהך בריתא דהכא: לה) נמי הוה שמעינן כו׳ איהי כשניתן לה: לו) דהולך דהולד כשר וי״ל דלגבי זונה: לז) מזה דהוה כבהמה: לח) הן דמשני מאי: לט) תיקשי מתני׳ עליה: מ) הכלב והי מינייהו מפקת: מא) הא אמר אות ד׳ נמתק: מב) כך היתה דעתו כו׳ הוא יהיה כנגד:

רבינו גרשום

ותיעשרייה איהי. הזונה עצמה ובמעשר ליית ביה איסור אתנן דכאמר לקמן כי משתחם בהם מום בם כל שהמום פוסל בו דבר ערוה פוסל בו ומעשר לא פסיל ביה מום: בזונה עובדת כוכבים עסקי׳ דלאו בת עשורי היא: תועבה תועבה מעריות. כתיב הכא כי תועבת ה׳ אלהיך הוא וכתיב בעריות כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה בהך זונה דלא תפסי בה קידושי כדתיב לא תתחתן בם אתננה אסור: והאי לאו זרעיה הוא. כדגמרינן ביבמות בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה וכדמפרש התם. והאי זרעיה הוא דתפסי בה קידושי: האחין השותפין. מיירי באחין שחלקו ירושתן: וחזרו ונשתתפו שחייבין בקולבון. הואיל וחלקו אם נתנו ביחד שקל צריכין להוסיף קולבון דהיינו פונדיון. שכך מכריענן ב׳ חצאי שקל יותר משקל ואע״ג דחזרו ונשתתפו לא נפטרו מקולבון דכיון דחלקו הוי ליה כשני ממונות ופטור ממעשר בהמה משום דכיון דחלקו הוי הן כלקוחות ולקוח פטור ממעשר בהמה. ועוד כיון דנשתתפו נפטרו מן [הבכורה] [המעשר] דכאמרי׳ בגמ׳ קנו

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה. דאין בריה: **וצריכי.** הכי תרתי דרבי יוחנן: **בהא א"ר יוחנן.** דאין בריה ופטורין משום דמעשר בהמה איתקש לבכר דכתיב (שמות כב) בכור בניך תתן לי כן תעשה וגו': **בברור לך.** שנולד ברשותך: **ואי אשמעינן שדה.** הוה אמינא דהאיש קאמר רבי יוחנן משום דלחומרא אזיל משום ספיקא אבל הכא דלקולא הוא [ד] דמיפטר ממעשר אי נמי לכתחלה לגבי יובל בעינן שתהא חוזרת קרקע לתחלתה שהיתה ביחד אבל גבי מעשר ליכא למימר הכי: **וכן השופין.** במסכת תמורה בפרק כל האסורין: **אחד נטל עשרה טלאים ואחד תשעה טלאים** (ה) **וכלב.** עמהן אותן עשרה הטלאים שבנגד הכלב אסורין למזבח דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה ממיר כלב ולא ידעינן הי ניהו: **שעה הכלב.** התשעה שעה הכלב לית הכא איסורא: **אי דשו חולהו להדדי.** שכל כבש שבאותן תשעה יש לו חבר באותן העשרה ששוה כמותו ונמצא שהעשירי כנגד הכלב הכי נמי דיש ברירה ונוטל אחד ממיר כלב ואוכלו והשאר מותרין לגבוה: **הלא נמאי עסקינן.** דכולהו אסירי [ה] כגון דלא שוו אהדדי שתשעה כבשים שבתוך [ו] עשרה שוין יותר מתשעה שעה [ז] אותו הכלב והכלב שוה את העשירי ואותו משהו שוין אותן תשעה [ח] שבנגדן יותר מתשעה שעמו דהשתא הוי ממיר כלב הולך בכל התשעה שבנגדו בכל חד פורתא והעשירי [ט] כנגדו. והמורה גריס כגון דשוה כל חד וחד ארבעה זוזי ופלגי [י] חומשא ובלבא חמשא זוזי דההוא זוזא שייך ואתי בכולהו ופירושא הכי דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שבנגד הכלב ד' זוזי ופלגי חומשא דזוזא נמצא שכל העשרה שוין ארבעים וחד זוזי שעשרה מאלי חומשין עושין ה' חומשין דהיינו זוזא והכלב שוה ה' זוזים נמצא שתשעה שעמו אינן [יא] אלא נ"ו זוז ואיהו חמשא הרי ארבעין וחד השתא לא שוו אותן שעה הכלב אלא ד' זוזי כל חד [יב] ואותן שבנגדו שוו כל חד ד' זוזי ופלגא חומשא דזוזא נמצא שהכלב משוה את כולם ובכל אותן שבנגדו שייך חילוף הכלב אותו חלי חומש שכל אחד שוה יותר על ארבע זוזי [יג] מחילוף שבנגד אותו זוז שהכלב שוה יותר מארבע: **מתני' כל שמחה אמו.** בשעת לידה. וכל טעמא דמתניתין מפרש בגמרא: **והשלח קיים.** והעור קיים: **אין זה יפוס.** בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: **גמ' שור או כשב.** גבי שאר כל הקדשים כתיב: **נדמה.** שאמו רחל והוא דומה לעז: **נלאים.** מן התייש והרחל בא: **נאמר נאן.** במעשר בהמה הבא: ונאמר להלן. בכל הקדשים תחת אמו: **מה להלן.** בכל הקדשים: **פרט לכל השמות הללו.** כדפרישית כלאים ונדמה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום אף במעשר הכי נמי והיינו טעמא דמתניתין ומה מעשר פרט לטרפה דכתיב בה (ויקרא כז) כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת דבהמה שנתחכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת מי"ח טריפות [חולין מב:]: **הכל.** דקתני במתניתין לאתויי מאי: **מוקצה.** שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה: **נעבד.** שעבד את הבהמה עצמה כגון שניסך לה בין קרניה: ותנא דידן. תנא דמתניתין דתנא הכל לאתויי כל הני [יד] דמתניתין: **אי גמר.** מעשר תחת תחת מקדשים: **הני נמי לא.** דהא כולהו פסולי בקדשים דתניא בתמורה בפרק כל האסורין (דף כח.) מן הבהמה [ויקרא א] להוליא רובע ונרבע וכגון שאין בדבר אלא עד אחד דאי שני עדים בת קטלא היא דכתיב ואת הבהמה תהרגו [שם כ] מן הבקר [שם א] להוליא את הנעבד מן הצאן להוליא את המוקצה: **ואי לא יניף.** מקדשים הני אחריני מחוסר זמן ויתום מנא ליה דאין מעשרין: **והני.** רובע ונרבע וכולהו אינך דחמנא רבינהו [טו] דלעשרי ואף על גב דלא חזו להקריבה יאכלו במומן לבעלים: **כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו.** דהא אקשינהו דחמנא למוס דכתיב (ויקרא כב) כי משחתם בהם מוס בם: **עומעום ואנדרוגינוס [טז] ספיקא הוא.** אי זכר אי נקבה הלכך ממה נפשך מיעשרי ורבי שמעון סבר בריה בפני עצמה היא: **הני נמי לא.** יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום:

חו"ץ מן הכלאים בו'. הוה מצי נמי למיתני נדמה דהא מפרש טעמא בגמרא משום דילפינן תחת תחת מקדשים אבל בכל מקום דמשיב [יז] (טרפה) רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכולן כלאים משום דדמי ליה קלת: **פרט** לטרפה שאינה עוברת. דבהמה שנתחכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא [יח] מי"ח טרפות והתם במנחות (דף ו.) מצריך תלתא קראי בטרפה חד לטרפה ממעי אמו דלא היתה לה שעת הכושר וחד לטרפה ואחר כך הקדישה וחד להקדישה ואחר כך נטרפה ומן הארכובה ולמטה חשבינן ליה עוברת כיון דאינה [יח] נטרפה [יט]: **כל** שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו. כולי עלמא אית להו הך דרשא אפי' מאן דממעט רובע ונרבע מוקצה ונעבד ממן הבהמה וממן הבקר בפ' כל האסורין (תמורה כח.) כדפרישתי [כ] (לעיל בפרק הלוקח בהמה):

זכר ודאי נקבה ודאית **לא** טומטום בו'. הך סוגיא דלא כרב חסדא וריש לקיש כדפרישית לעיל בסוף על אלו מומין (דף מב: [כ]): בפרוס

מסורת הש"ס

(א) גיטין כה. ממ. לעיל נב: [נ"ק סט: ביצה לז:], (ב) תמורה ב, ג) [שם ע"ש], (ד) [לעיל יב. וש"נ], (ה) ע"ז כג: סנהדרין נז. תמורה כח: חולין כב., (ו) גי' אחרת היה לפני רש"י ופ"ל בריה הוא פ"ק, (ז) [לקמן נח. מכות ו. תמורה כט. חולין קו:], (ח) ל"ל הכלאים פ"ק, (ט) [וע"ל היטב תוס' חולין קו: ד"ה פרטן], (י) [בחולין כג. ד"ה כין], (כ) [ד"ה כי פליגי],

תורה אור השלם

1. שור או כשב או עז כי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה: ויקרא כב כז
2. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה: ויקרא כז לב
3. וּמִיַּד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה כִּי מַשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם: ויקרא כב כה
4. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ: בראשית ו יב
5. פֵּן תִּשְׁחַתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה: דברים ד טז
6. לֹא יִבְקַר בֵּין טוֹב לָרָע וְלֹא יַמְרִיצֶנּוּ וְאִם הֶמֵר יַמְרִיצֶנּוּ וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: ויקרא כז לג

הגהות הב"ח

(א) גמ' שעם הכלב מותרים ואי אמרת: (ב) שם במשנה חוץ מן הכלאים והטרפה וכו' כל שמתה אמו או שנשחטה וכו' אפי' נשחטה אמו: (ג) גמ' ר"ש בן יהודה אומר: (ד) גמ' ר"ש בן יהודה אומר קסבר לאו פסיקא הוא וכו' דמעשר ממי: (ה) רש"י ד"ה אחד נטל וכו' וכלב הס"ד ואח"כ מ"ה שבנגד הכלב עשרה הטלאים שבנגד אותן שהכלב עמהן הס"ד ואח"כ מ"ה אסורין: (ו) ד"ה הכא במאי וכו' נמצא שתשעה שעמו אינן שוין אלא ל"ו זוז:

מוסף רש"י

האחין שחלקו לקוחות הן. ולא אמרינן הוכרר לכל אחד חלק ירושתו וירושה אינה חוזרת ביובל, אלא שמא חלק הבא לזה לא היה שלו והרי החליפו חלקיהם והוו להו לקוחות ומחזירין זה לזה ביובל (ביצה לז: וכנע"ז ב"ק סט:) ומחוכר ביובל דאחר נתחילתו משום מצות יובל והדר שקליה כדמעיקרא (ג"ר"ן בה.) ומחוכרן ומולקין (לעיל נב:). אף כאן פרט לכל השמות הללו. אע"ג דבעל מום נכנס לדיר להעמד, אלו אין נכנסין (חולין קלו.). **דכתיב.** גבי קרבנות, כי משחתם בהם מום בם. לא ילו לכם, דבין השחתה בין מום פוסלים בהם, ותנא דבי ר' ישמעאל כו' (חולין כב.). **דבר ערוה.** רובע ונרבע, **ועבודה זרה.** נעבד, שהשתחוה לבהמתו (שם). **כי השחית כל בשר.** בדור המבול כתיב, ודור המבול בערוה קלקלו דכתיב (בראשית ו) ויקחו להם נשים וגו', שהיו מזקקין לגשי רעיהן ולבל בהמה ותיה (חולין שם. וכנע"ז סנהדרין נז. וע"ז כג:).

פרט לטרפה שאינה עוברת. כגון שנתחכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, דאינה חיה, אי נמי שאינה עוברת בבריאות (תמורה כט. וש"מ שם) ומינה ילף שאר טריפות (חולין קלו:) משום דאין לה חיות לא משיב לה עוברת, והאי קרא כתיב במעשר וגמרינן שאר קרבנות מינייה מגזירה שוה, נאמר כאן תחת אמו ונאמר להלן תחת השבט כו' (מנחות ו.).

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"א מהלכות שמטה ויובל הלכה יט וע"ש:
כה ב מיי' פ"ד מהלכות מעורי הלכה יז:
כו ג מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה יד סמג עשין ריב:
כז ד מיי' פ"ג מהלכות מעורי מזבח הלכה ד:
כח ה מיי' שם הלכה ה:
כט ו ז מיי' שם הלכה ד:

שיטה מקובצת

(א) ואי אמרת אות ס' נמחק:
(ב) מן הכלאים והטריפה:
(ג) הוא ומינטו רחמנא:
(ד) הוא דליפטר ממעשר:
(ה) תי' כגון נמחק: (ו) שבתוך העשרה: (ז) תי' אותו נמחק:
(ח) תשעה שבנגדו יותר:
(ט) והעשירי כולו כנגדו:
(י) ופלגי וחומשא: (יא) אינן שווין אלא: (יב) חד וחד ואותן: (יג) זוז הוי מחילוף:
(יד) הני דמתעשרין הס"ד ותי' דמתני' נמחק:
(טו) רבינהו דלעשרינהו:
(טז) ואנדרוגינוס קסבר:
(יז) היא אחד מי"ח:
(יח) דאינה אלא בעלת מום בעלמא:

רבינו גרשום

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה. דלית ליה בריירה ומשום הכי מחזירין זה לזה ביובל דאין אומרין זהו חלקו המגיעו: אף שורך וצאנך בברור לך. שיהא חלקך ואין בריירה. אבל שדה של ירושה דלאו מכר הוא אימא לא ליהדר: ואי אשמעינן שדה. ירושה דמחזירין זה לזה דכלקוחות הן היינו חומרא. אבל הכא גבי מעשר בהמה אי משוינן לה כלקוחות היינו קולא דפטרי ממעשר אימא לא: אי נמי אי אשמעינן בשדה. דכלקוחות הן ומחזירין משום דכתחילה כלומר דהשתא כי מחזירין שייך כל חד וחד לדחבריה כבתחלה. כמעיקרא קודם חלוקה ומקיימי קרא דכתיב תשובו איש לאחוזתו הילכך קאמר אין בריירה כי היכי דמחזירין אבל הכא מעשר בהמה דלית ביה דין חזרה ביובל אימא ליהוי בריירה קמ"ל דלא: שכנגד הכלב אסורין. כל העשרה דלא ידעינן הי ניהו הוי מחיר כלב חילופו. אי דשוו כולהי עשרה כהדדי כל חד וחד שוה כמו הכלב הכי נמי דאמרינן ליבדר חד כנגד הכלב: דהאי משהו שייך בכולהו י'. ולאיכא בריירה הלכך שכנגד הכלב כולן אסורין להקרבה: כל שמתה אמו. כשנולד זה או נשחטה שזה פירש למיתה וזה לחיים: והשלח קיים. העור שלה שיכול אדם לכורכו בעור אמו ולחממו בו אין זה יתום: שור או כשב. שיהא מיוחד שור או כשב פרט לכלאים: ומה כאן במעשר פרט לטרפה (שבגליו) דכתיב כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת אף להלן בקדשים פרט לטרפה: טומטום אין נכנס. דקסבר דבריה היא: ואי לא גמר. הגך גופייהו דממעט מנא ליה: איתקש לא תנן. דכתיב בחד קרא: קסבר ספיקא הוא. וממה נפשך אי זכר הוא אי נקבה היא חייב במעשר: ביוצא דופן

בפרום הפסח. מפרש בגמרא ט״ו יום דפרום לשון פרוסה פלגא דל׳ יום שדורשין בהלכות הפסח הפסח ובן עזאי דאמר [בכ״ט] באדר אר׳ עקיבא לא פליג אלא באדר הסמוך לניסן דלבן עזאי לעולם חסר וקביעא ליה [ז] זמנו לעולם בכ״ט באדר משמע דערב פסח הוי בכלל הני ט״ו יום דפרום ובפרק קמא דר״ה (דף ז.) נמי משמע כן שמיום הפורים מתחילין לדרוש ולא מקודם גבי הס העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים משום דדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ואתי לזלזולי בחמץ [ח] מיום הפורים קודם הפסח שלשים יום שמע מינה דערב הפסח בכלל השלשים יום וכן ר״א ור״ש דאמרי בסמוך באחד בניסן מפרש בגמרא דסברי כמאן דאמר שתי שבתות שמע מינה [ט] ערב פסח מן המנין ותימה דקתני במילתא דר׳ אלעזר ור״ש ולמה [לא] אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י״ט ואי אפשר לעשר בי״ט לפיכך הקדימוהו בכ״ט באלול והלא מן הדין הוא [י] בשנים [יא] (באלול) דיום ראשון של סוכות ממנין שתי שבתות כמו ערב פסח דעיקר מה שדורשין בהלכות הרגל קודם לרגל אינו אלא מפני [יב] קרבנות כדמשמע פ״ק דע״ז (דף ה:) דפריך לפי חזיהן ג׳ ימים ותו לא והתניא דורשין בהלכות הפסח כו׳ [יג] [ומשני] לדידן אפי׳ דוק שבעין פסלינן להקרבה מיבעי יא [יד] ל׳ יום ועיקר דרשא דהלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט ע״פ ולא משום ימות הפסח דהא [טו] נפקא פ״ק דפסחים (דף ו:) משום דנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני ועיקר שני לשחיטת פסח שני נאמר ועיקר דרשא דשתי שבתות דרשב״ג מפיק להו מנביא עומד בראש חדש ומזהיר על [טז] פסח ועיקר הלכות פסח מלרים לא הוצרכו אלא ליום שחיטת פסח שלא היה שם [יז] (בפסח) קרבנות אחרים [יח] ובפרק בתרא דמגילה (דף כט:) משמע התם דשתי שבתות דרשב״ג אין יום המעשה בכלל דמוקי התם כוותיה מתני׳ [יט] דמקדימין וקרינן ל׳ יום דנפקא לן מנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני נמי הס בלא יום המעשה דהא איכא התם י״ז לניסן וי״ד דאייר שהן ל״א יום ומהיכא שמעתין דמגילה עלמה [כ] יקשה למלוה י״ד יום בלא יום המעשה וי״ל דלעולם אין יום המעשה בכלל ולא חלקו חכמים בין פסח לסוכות והלכו אחר עיקר [כא] י״ט להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן ומבאחד בתשרי שבי״ט קרבנות מרובין דאייר חגיגה ושמחה ואע״ג דנביא עומד בר״ח ומזהיר על [כב] פסח היינו על שחיטת פסח שבי״ד מ״מ לדורות ממה שיש להזהיר על כל פסח לא חשו חכמים למהר יום אחד בפסח יותר מבחג וגבי שקלים קבעו [כג] חכמים זמן בר״ח אדר ולא חשו להקדים יום אחד לפני ר״ח כדי שיהו ל׳ יום שלימים כיון [כד] שדבר מסור לב״ד של הבאת תמידין מתרומה חדשה אע״ג דבמתניתין דהכא דייקינן לכוון החשבון [כה] זמן השמעת שקלים לעולם באחד באדר משמיעים על השקלים: ניחא

סבר לה [ה] כר״ש דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא [ו] ודלא כר׳ יוחנן במחוסר זמן סבר לה [ז] כרבי שמעון בן יהודה יתום כגון שהשלח קיים ור׳ יהושע לטעמיה דאמר אפילו שחט את אמו והשלח קיים אין זה יתום העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבינה לפני רבי במקומנו מפשיטין את המתה ומלבישין את החי אמר רבי נתגלה טעמא של משנתינו [ח] חזירין שבמקומנו יש להם ששים רבוא קלפים בבית המסס שלו פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו ועברו שש עשרה קרונות על חודו [ט] אחת פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני וטבעה ששים כרכים ושברה שלש מאות ארזים ומי שדיא ליה והא כתיב [1] כנף רננים נעלסה [י] אמר רב אשי ההוא מוזרתא הואי: **מתני׳** [יא] אשלש גרנות למעשר בהמה בפרם הפסח ובפרם העצרת ובפרם החג [יב] (וחן גרנות של מעשר בהמה) דברי ר׳ עקיבא בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר באחד בסיון בעשרים ותשעה באב ר׳ אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בניסן באחד בסיון בכ״ט באלול ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב [יג] ואי אפשר לעשר ביום טוב לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול ר׳ מאיר אומר [יד] באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה בן עזאי אומר האלולים מתעשרים בפני עצמן [טו] כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אלו מצטרפין חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ר״ה אינן מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אם כן למה [טז] נאמרו שלש גרנות למעשר בהמה [יז] שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור: **גמ׳** מאי שנא תלת אמר רבה בר שילא (יח) [יט] לקבל חורפי ואפלי וקייטי ומאי שנא בהני זימני אמר רבי תנחום בריה דרב חייא איש כפר עכו

כדי

ולד מעליא הוא. [ז] במסכת נדה בפרק יולא דופן (מ.) קא״ר שמעון דהרי זה כילוד ואמו טמאה לידה וריש לקיש מפרש טעמא בגמרא [שם] תלד [כ] לרבות יולא דופן והכי נמי אמרינן [מולין לח:] כי יולד [כא] לרבות יולא דופן: **ודלא כר׳ יוחנן.** דאמר התם בההוא פירקא [נדה שם] דמודה ר״ש לענין קדשים שאינו קדוש דגמר לידה לידה מבכור דבעי רחם: **כר׳ שמעון.** דאמר דנכנס לדיר להתעשר וכדפרשינן למילתיה לעיל בפרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים (דף כא:): **והשלח.** דהעור קיים כשיולא הולד לאוץ: **כן סתריאל מערקת לבינה.** מקוס: [כב] **אם המסס.** כשמקשה מחמת שהולד מפשיטים עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו לולד שהוא חי ומתקיים מפני דבר זה שעושין לו: **אם החיים.** זהו הולד: **נתגלה טעמא של משנתינו.** דולדי משוס הכי קאמר רבי יהושע אם גולד כל זמן [כג] שהעור שהשלח קיים אינו יתום דכיון דהעור מהני לולד דומה כמי שאמו קיימת: [כד] ועוד העיד דבר זה חזירין שבמקומנו. לשון [כה] חזרת ירק שלועזיס לטוג״ס: **בנית המסס.** היינו אותן עלין קטנים כמו הכשר עלמו שיש [ד] באותו המסס של בהמה שקורין לימעוט״ס: ועוד העיד דבר זה פעם אחת כו׳ על אודו. על לידו בדוחבו שהוא עב כל כך שעברו עליו י״ז קרונות זו בלא זו על אודו כלומר ברוחבו של אילן: **בר יוכני.** עוף הוא כדאמרינן בכמה דוכתי ואימא כביעא דבר יוכני [כא]: **טבעה.** ממה שבתוכה: **והכפיב כנף רננים נעלסה.** ומתפרש הכי בלשון טוריקיון נושא עולה ומתחטא [כב] שכך אמר הקב״ה וכי ברחת כנפים משובחות לאותו עוף בר יוכני שיש להם כח כל כך שנושא בילה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקיצה אלמא דלא שדיא ליה. נתחטא לשון ירידה וחביבו במסכת תענית (דף יט.) [כג] כן המתחטא לפני אביו: **מוזרתא הואי.** בלע״ז טוריי״ך שלא היתה ראויה לאפרות לכך השליכה: **מתני׳ שלש גרנות למעשר בהמה.** כלומר בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה שהבהמות שיולדו לו בין פרק לפרק צריך לו לעשר כשיגיע הפרק דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר אבל קודם לכן מותר דמלוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו דהעשירי קודם מאחר שקבע עליו שם אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר אבל בהני שלשה זמנים הצריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר. וגבגמרא מפרש מאי שנא בהני זמנים ומאי טעמא נקט לשון גרנות [גמ.]: **פרום.** מפרש בגמרא [שם] כמה הוא. וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא [שם]: **וכן גרנות של מעשר בהמה.** דטבולין הבהמות מדרבנן: **ואי אפשר לעשר בי״ט.** כדמפרש בגמרא [כא] משום שקרמתא שלריך לשקול בסיקתא דעשירי וביי״ט אי אפשר מפני שלובע: **ראש השנה.** לאותן שנולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיולדו מכאן ואילך משום דהוי חדש ויש: **האלולים.** אותן שנולדו באלול אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב. וטעמא מפרש בגמרא [שם] דמסקפקא ליה אי הלכה כרבי מאיר [כב] או כרבי שמעון באחד בתשרי הלכך מתעשרין בפני עלמן: **כל הנולדין כו׳.** אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה: **מצטרפין.** לכוונם לדיר אחד: **לפני הגורן.** מאלו שלש גרנות שאין הגורן מספיק: **למה נאמר.** למאי הלכתא: **למכור ונשחוט.** לכתחלה בלא מעשר: **גמ׳ לקבל חורפי ואפלי וקייטי.** שיש בהמות שמבכירות לילד קודם הפסח ויש בהמות שמתאחרות עד בין פסח לעצרת ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו. חרפי בפרום הפסח אפלי בפרום עצרת קייטי בפרום החג. ואית דגרסי קייטי בפרום עצרת ואפלי בפרום החג:

רש״י כת״ר

מכאן ועד סוף המסכת נמלא נוסחא אחרינא בכל הפי׳ של רש״י ז״ל שבידי ו״ל **במקומינו.** כשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין אותה ומלבישין אותה בעורה: **אם החיים.** הולד כדי שיתחמם ומעלה כאילו היתה אמו חיה: **נתגלה טעמא של משנתינו.** דולדי מש״ה א״ר יהושע אם השלח קיים אין זה יתום: **ועוד העיד חזירים שבמקומינו.** לייטונא״ש כמו חזרת מהפך מאכל [כא]: **קליפי עלים.** קליפה של עלים: **בית המסס.** לגפי״ך בלע״ז שכולו עשוי קליפות קליפות: **על אודו.** זו אגל זו שעברו על עציו כעין שגפל שהיה עציו חד ועגול וכ״ש אם היה משופה בגקורות כגון נקר היה עדיין רחב יותר: **בר יוכני.** עוף גדול: **נטבעו ס׳ כרכים.** בחלבון וחלמון שלה: **ומי שדייא ליה.** לגילתו לאיבוד: **והא כתיב כנף רננים נעלסה.** ודרשי׳ עגלסה בטוריקון במסכת נמחות בפ׳ ר׳ ישמעאל [סו:] נושא עולה ומתחטא. מתחטא לשון ירידה: **כהיה.** הבילה שבילה מוזרת הואי שאין אפרות גדל בה והשליכהו מדעתה: **מתני׳ ג׳ גרנות למעשר.** בג׳ פעמים בשנה הבהמות מתעברות. וגבגמ׳ מפ׳ טעמא: **פרום הפסח.** בגמ׳ [נח.] מפרש ט״ו יום קודם הפסח דהיינו יום אחרון של אדר וכן פרום עצרת ט״ו יום קודם וכן פרום החג דהיינו יום אחרון של אלול: (ט״ו) [כ״ט] **באדר.** מפ׳ בגמ׳ [שם] במאי פליגי ומאי טעמייהו: **כא׳ בניסן.** ״ל קודם לפסח: **ומה אחרו בכ״ט באלול.** דהוי ט״ו ימים ולא אמרו בא׳ בתשרי שהיא כ״ט הוא ואי אפשר לעשר כדמפרש בגמרא [שם] לטעמא דכולא מתני׳: **מתעשרין לעצמן.** משום שקיקין: **לכל הנולדים עד כו׳.** הך סתמא כר״ש בר׳ שמעון: **חמש לפני ר״ה וכו׳.** אגב דבעי למתני׳ ה׳ לפני הגורן וה׳ לאחר הגורן מצטרפין תנא נמי הא: **לא ישחוט.** דטבל׳ בגורן מדרבנן ואם שחט פטור ולא אסכתן בטבל מעשר בהמה לא לאו ולא מיתה: **[גמ׳] לקבל חרפי ואפלי וקייטי.** כנגד שלשה זמנים שהבהמות יולדות אותן הממהרות לילד קרוי חרפי ויולדות בתחלת החורף ומתעשרות בניסן ואפלי בעצרת ואותן היולדות בקיץ ולדותיהן מתעשרות בפרום החג: **מאי שנא הני בהני זמני.** טפי מחדש אחר קודם הפסח ועצרת וחג:

מסורת הש״ס

(א) [נעיל מז: נדה מ.], (ב) [עי׳ היטב תוס׳ שם מ. ד״ה מודה ר״ש], (ג) [נעיל כח: ע. תמורה יט:], (ד) נ״א יתום שבמקומנו יש לו ס׳ רבוא קלפים בבית המסס שלו כו׳ נ״ל רבוא קלפים בבית המסס שלו כו׳ פ״ג מ״ח, (ו) ס״ל ל״ג, (ז) ר״ה נ.,, (ח) [תרגום נגד קבלן], (ט) [ויקרא יט:], (י) [שם כט:], (כ) כלפן מכ״ל חזירין עוד הטיל וכו׳. נ״ל״ק, (ל) [שון לאחר. נ״ל״ק], (מ) [יומא פ.], (נ) [מנחות סו:], (ס) [עי׳ בכר״ש שם], (ע) [נקמן נח.], (פ) [ע״ז יח.], (צ) נ״ל ומדתקיע מיום הפורים עד הפסח נ׳ יום ש״מ כו׳. נ״ל״ק, (ק) כמתניי׳ לעל ויום לאשון שלסוכות. נ״ל״ק, (ר) נ״ל בתמיד, (ש) נ״ל״ק, (ת) נ״ל מ״ז, (א) ועוד קשה דבפ׳. נ״ל״ק,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ על מודו פעם כנ״ל ותיבת אחת נמחקה: (ב) גמ׳ לקבל חרפי ואפלי: (ג) רש״י ד״ה נתגלה כנ״ל ותיבת שהעור נמחקה: (ד) ד״ה בנית המסס וכו׳ הכשר עלמו שיש בהמסס כנ״ל ותיבת באותו נמחקה: (ה) ד״ה הלולים וכו׳ כר״מ באחד באלול לו כר״ש:

לעזי רש״י

לטוג״א, לייטונא״ש [לייטוגר״ש]. חסה. צינטול״א, צנפיי״ך [צינפיי״ל]. הקיבה השלישית של מעלי גירה. טורניי״ך [טורניד״א]. מקולקלת.

רבינו גרשום

סבר לה כר׳ שמעון דאמר במס׳ נדה ולד מעליא הוא דכתיב אם נקבה הלד לרבות יוצא דופן: ודלא כר׳ יוחנן. דפליג עליה התם דאמר מודי ר׳ שמעון לענין קדשים שאינו קדוש דלא הוי ולד: במחוסר זמן סבר לה כר׳ שמעון בן יהודה. דאמר לעיל מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור כו׳: מערקת לבנה מפשיטין את המתה השלח שלה ומלבישין את החיה היתום: נתגלה טעמא של משנתינו. של ר׳ יהושע ז) וכי עבדי ליה הכי חיי: חזירים. קלפי עלין כקלח אחד: נעלסה. וגרס״ר במנחות נושא עולה ונתחטא כלומר נושאה ומעלה לביצתה ונתחטא ומניחה בתוך קן שלה וכשהיא רוצה להטיל ביצתה יורדת לארץ ומטילה בנחת שנאמר כי תעוזב לארץ ביציה אלמא דלא שדיא לה אתי שתחבר: ההיא דנפלה מוזרתא הואי דלא חששא לזה: שלש גורנות למעשר. כלומר בג׳ פעמים בשנה מעשרין מעשר בהמה בפרום הפסח כו׳: ולמה לא אמרו בא׳ בתשרי. כלומר כיון דקסברי דבאחד בתשרי ר״ה למעשר בהמה כדאמר בגמרא: כל קבל חרפי אפלי וקייטי. המבכירות מתעברות בתשרי ויולדות בניסן ומתעשרין סמוך ללידתן והמאוחרות יולדות בתשרי והיינו פרום החג וקייטי יולדות בקיץ בפרום עצרת: ואמאי גורנן בהני זימני:

ז) נ״א דלולדי משוס הכיון לעבדי ליה הכי משו״ה ס״ל לר״מ קן.

עין משפט נר מצוה

ל א מיי׳ פ״ז מהלכות בכורות הלכה ח סמג עשין ריב:

לא ב מיי׳ פ״ד מהלכות י״ט הלכה כו:

לב ג מיי׳ פ״ז מהלכות בכורות הלכה ו:

ד [מיי׳ שם הלכה ז]:

תורה אור השלם

1. בְּנָף רְנָנִים נֶעֱלָסָה אִם אֲבֶרָה חֲסִידָה וְנֹצָה:

איוב לט יג

מוסף רש״י

בר יוכני. עוף גדול הוא מאד (סוכה ה:). **ראש השנה למעשר בהמה.** שאין מעשרין מן הטולים בשנה זו על הטולדים בתמיכתה, דכתיב (דברים יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה, ואמר מר (לעיל נג.): בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן (ר״ה ב.).

שיטה מקובצת

[א] חזרת שבמקומנו יש להם ס׳ רבוא קלפים בבית המסס שלו נ״א כל הס״ר שבידי ששים רבוא קליפי עלין תיש שבמקומנו יש להם ס׳ רבוא קליפים בבית המסס שלו כו׳ ומי שדיא ליה ופי׳ רש״י כ״י שבידי מורים על נוסחא זאת עיין בגליון בשולי הדף ובקצת ספרים בגמרא של קלף כתוב יתוש שבמקומנו יש להם ס׳ רבוא קליפים וכו׳ ע״ כתוס׳ מנחות ס״ו ב׳: [ב] נעלסה נושא עולה ונתחטא אמר: [ג] למה אמרו שלש: [ד] נ״א בס״י כולם וולד מעליא הוא ויושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה וגבי בהמה נמי לידה מעליא הוא לקדשים ודלא כר״ש דאמר בפ׳ יוצא דופן מודה הוא ר״ש לענין קדשים: כרבי שמעון דאמר דנכנס לדיר וכו׳ נ״א כר״ש בן יהודה דאמר בפ׳ דלעיל מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור והר״ה והשלח כו׳ לחרץ נמחק: [ה] מקום הס״ד ומה״ד במקומינו כשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין עור האם כו׳: [ו] תי׳ שהעור נמחק: [ז] ליה פרוס לעולם תי׳ זמנו נמחק: [ח] מינה דערב הפסח: [ט] ולמה אמרו בכ״ט באלול ולא אמרו: [י] מפני הקרבנות: [יא] מיבעי לן שלשים יום: [יב] דנפקא לן פ״ק דפסחים מהא דנביא עומד כו׳ ומזהיר על פסח שני ועיקר הלכות פסח שני לשחיטת הפסח ב״ד באייר ושתי שבתות נמי דרשב״ג: [יג] על הפסח דעיקר דרשא דפסח תי׳ הלכות נמחק: [יד] אחרים וע״ק דבפ׳ בתרא דמגילה דמשמע התם: [טו] מתני׳ דבאחד באדר משמיעין על השקלים ומפרש דכיון דאמר מר בחמשה עשר בו השולחנות יושבין במדינה כו׳ משום שולחנות מקדימין והנוסחא שהוא בדפוס כתב בשם ס״א: [טו] עצמה קשה מגופה דלרבנן הא דמשמיעין מאחד באדר על השקלים משום תרומה חדשה דאחד בניסן ואין כאן שלשים יום בלא: [יז] עיקר הי״ט להתחיל השתי שבתות: [יח] על הפסח היינו על שחיטת הפסח: [יט] חכמים הזמן: [כ] כיון שהדבר: [כא] החשבון מכ״ט יום באדר ותדע דאע״ג דלר״ע הוי אדר פעמים מלא ופעמים חסר לא משתמיט שישתנה בכך:

[כב] [נעיל מז: נדה מ.], [כג] [עי׳ היטב תוס׳ שם מ. ד״ה מודה ר״ש], [כד] [נעיל כח: ע. תמורה יט:], [כה] ד״ה מודה ר״ש, [כו] [תרגום נגד קבלן], [כז] [ויקרא יט:], [כח] [שם כט:], [כט] כלפן מכ״ל חזירין עוד הטיל וכו׳. נ״ל״ק, [ל] [שון לאחר. נ״ל״ק], [לא] [יומא פ.], [לב] [מנחות סו:], [לג] [עי׳ בכר״ש שם], [לד] [נקמן נח.], [לה] [ע״ז יח.], [לו] נ״ל ומדתקיע מיום הפורים עד הפסח נ׳ יום ש״מ כו׳. נ״ל״ק, [לז] כמתניי׳ לעל ויום לאשון שלסוכות. נ״ל״ק, [לח] נ״ל בתמיד, [לט] נ״ל״ק, [מ] נ״ל מ״ז, [מא] ועוד קשה דבפ׳. נ״ל״ק,

לדי שתהא בהמה מצויה (ב). דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פרוס הרגלים ומשהי אינשי בהמתן עד אותו זמן דלא לשחטיהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות ופע"ג דתנן וכו': **מצוה.** להתעשר[1] דליעשר: **דעבלה בגורן.** מדרבנן כדאמרן במתני' דמשהגיע הגורן לא ימכור ולא יאכוט עד שיעשר:

פרוס. כמו פרוסה: ג' יום. ופליגא הכי ט"ו ליום: (ג) **וכן עוזאי.** נמי סבר דזמן הגורן הוי בפרוס [2] החג ט"ו ימים קודם דמיום ט"ט דאדר עד תריסר דניסן הכי ט"ו: **זימנין דמיקלע ביום ג'.** כי הוי אדר מלא: **לא קביע ליה זמן.** באיזה יום של אדר אייתי: **דלא נפיש.** בהמות דגולדו מפרוס הפסח עד אותו זמן לחכי לא מקדיש ומעשר ט"ו ימים קודם הרגל כבשאר הרגלים: **דאי אמרת וכו' שלמי להו.** דבתר דליהוו מעושרים ליחדבנו וליכלו כולהו בהמותן: **בפני עצמן.** ולא עם אותן שנולדו קודם לגולו ולהכי אי הוה מאחר שלא לעשר (ד) עד יום האחרון של גלות שהוא בפרוס החג ט"ו ימים אתי לערבוביי הנהו דאולו והנהו דאחר בהדדי וקמעשר מן המדש על הישן הילכך מקדיש ומעשר הנהו דקין ביום האחרון של אב וקודם לא דכל כמה דמינא לקרוביי לרגל כי היכי דלא לישלמו קודם עבדינן: **ביום ג'.** של אב: **ובעינן היכירא.** דנהי דליכא למימר דליתו לעשורי הנהו דאולו והנהו דאחר בהדדי משום דאכתי הוו אותן של גלות מחוסרי זמן משום דאכתי יום ראשון של גלות הוא היכירא בעינן למיעבד דלא ליתו לעשורי היום ולמחר חדש ויש בהדדי חדש גלות ויש אב ולהכי לא מיעשרי הנהו דאב בחדש גלות כלל ואפילו ביום א': **כרשב"ג דאמר.** דהלכות הפסח שתי שבתות קודם ובאותו זמן נמי מעשרינן. ולהנהו תנאי דלא פרוס: **באחד בשבתי וכו'.** ולהכי לא מצי לאחוויי מלעשר טפי מיום אחרון של גלות דבעינן היכירא בין חדש ליום. ובמס' ר"ה (דף ח.) מפרש טעמייהו דר' אלעזר ור"ש ושעמא דר"מ: **סקרקרא.** בלע"ז מלו"ל שלובעין העשירי: **הואיל והללו אומרים כך.** דר"מ אומר באחד בגלות ור"ל ור"ש אומרים באחד בשבתי אי איכי יודע הלכה כמי הילכך האלוליים כו': **חוץ מן הקרח הזה.** היינו ר"ע והא דגרסינן בכוליה הש"ס רבי יהושע בן קרחה היינו בן של ר"ע כדגרסינן התם (שבועות דף ו.) אמר לו ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע. אלמא דבן עזאי היה חכם גדול והיה יודע לבחמין איזה טעם יפה וה"ג הוי מלי למיקם אטעמייהו דבין ר"מ מיסתבר שפיר: **מפי שמועה אמרום.** דבין ר"מ ור"ל ור"ש אמרי מילתייהו מפי השמועה מפי חגי זכריה ומלאכי תניא [3] **באיזה צד אמר בן עזאי האלולים מתעשרין לעצמן נולדו לו ה' באב וה' באלול אין מצטרפין ה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין ה' בתשרי וה' באב מצטרפין פשיטא מהו דתימא כי היכי דמפסקי שנים מפסקי גרנות קמ"ל כדתנן חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אין מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אמר רבא לדברי בן עזאי נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי כונסן לדיר להתעשר**

ונוטל

כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים ואע"ג דתנן [2] **עד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט ניחא ליה** [4] [5] **דליתעביד מצוה בממוניה והדר לזבון וליכול ואמאי קרי ליה גורן דטבלה כגורן** [6] **וכמה פרס פירש ר' יוסי בר' יהודה אין פרס פחות מט"ו יום מאי משמע א"ר אבהו פרוס פלגא פלגא דמאי פלגא דהלכות פסח כי הא** [7] **דתניא שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום** [8] **רשב"ג אומר שתי שבתות: בן עזאי אומר בכ"ט באדר בא' בסיון: במאי קמיפלגי ר"ע ובן עזאי ר"ע סבר אדר הסמוך לניסן זימנין מלא וזימנין חסר זימנין דמיקלע ביום ל' וזימנין דמיקלע בכ"ט ומשום הכי לא קביע ליה זמן ובן עזאי סבר** [9] **אדר הסמוך לניסן לעולם חסר הילכך קביע ליה זמן בכ"ט באדר באחד בסיון איידי דלא נפישי אי אמרת ליקדים ליעשר עד דמטי רגל שלמי להו: בכ"ט באב וכו': בן עזאי לטעמיה דאמר האלולין מתעשרין בפני עצמן וליעשרינהו ביום ל' זימנין דמחסרין ליה לאב ובעינן למיעבד הכירא בחדש יישן: ר' אלעזר ור"ש אומרים באחד בניסן בא' בסיון וכו': בא' בניסן כרשב"ג** [10] **דאמר ב' שבתות בא' בסיון כדאמרן בכ"ט באלול רבי אלעזר ור' שמעון לטעמייהו** [11] **דאמרי בא' בתשרי ר"ה למעשר בהמה: ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט וכו': ותיפוק ליה דבעינן למעבד הכירא בחדש יישן חדא ועוד קאמר חדא דבעינן למיעבד הכירא בחדש יישן ועוד מפני שהוא י"ט ואי אפשר לעשר בי"ט** [12] **משום סקרתא: ר"מ אומר באחד באלול ר"ה למעשר בהמה בן עזאי אומר וכו':** [13] **תניא אמר בן עזאי הואיל והללו אומרים כך והללו אומרים כך האלולין מתעשרין לעצמן וליחזי טעמיה דמאן מסתבר וכי תימא** [14] **לא מצי קאי אטעמייהו והתניא בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין עלי** [15] **כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה א"ר יוחנן מפי השמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי תניא** (ה) [16] **באיזה צד אמר בן עזאי האלולים מתעשרין לעצמן נולדו לו ה' באב וה' באלול אין מצטרפין ה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין ה' בתשרי וה' באב מצטרפין פשיטא מהו דתימא כי היכי דמפסקי שנים מפסקי גרנות קמ"ל כדתנן חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אין מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אמר רבא לדברי בן עזאי נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי כונסן לדיר להתעשר**

ונוטל

ניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה. אע"ג דלפני [1] הזמן יכול לעשר ולשחוט ולמכור כיון שקבעו חכמים זמן דרך הוא [2] להמתין עוד ולעשר הכל ביחד: **ואי אפשר לעשר ביו"ט משום סקרתא.** [3] [וא"מ] מיפוק ליה משום דאין מקדישין בי"ט [4] י"ל לא הייתי אוסר להקדישו שמא יבא להקדישו דהיינו גזירה לגזירה דהיא גופה לא אסור להקדיש בי"ט מלא מדרבנן [5] כדאמרינן התם (ביצה דף לו.): דאין רוכבין ע"ג בהמה ומפרכס טעמא שמא יפא חוץ לתחום וקאמר ש"מ תחומין דאורייתא [6] לא גזירה שמא יתחוך זמורה ועוד מני למימר דאפילו להקדישו היה יכול בי"ט [7] משום שלמי שמחה כדאמר פ' שואל (שבת דף קמה.): מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ברגל ומיהו הא [8] דאמר התם דברים [9] (תמיד נשחט) [10] היינו דוקא חובות הקבוע להם זמן אבל אין קבוע להם זמן אין מקדישין ולא מסתבר שיהא מעשר כחובות הקבוע להן זמן [11] כשיגריך להו לשלמי שמחה דא"כ נדרים ונדבות נמי שהרי יוצאין בנדרים ונדבות משום שלמי שמחה כדאמר במס' חגיגה (ד' ז.): ומ"מ כאן משמע דלא שייכי הנך שינויי דביו"ט של ר"ה קיימי וי"ל כיון דעשירי מאיליו קדוש אפילו לא קרא עשירי ולא שייך [12] לאיסור הקדש כזה ביו"ט [13]: **חוץ** מן הקרח הזה. פ"ה [14] היינו ר"ע ור' יהושע בן קרחה הוא ר' יהושע בנו של ר"ע ובשמו שמזכירו בלשון גנאי כדכתיב (מ"ב ג) עלה קרח ובפ' שואל (שבת ד' קנב.) אמר [15] מהכא לקרחינאה כמה ולגנאי נתכוין [16] ובמס' מגילה (דף כח.) רבי שאל את רבי יהושע בן קרחה במה הסרכת ימיה [וכו'] ואמר לו רבי ברכני ואמר לו יהי רצון שתגיע לחצי שני ואילו ר"ע כשנשא בת בלבא שבוע בן מ' שנה היה וקבל עליו לעסוק בתורה [17] ועסק מ' שנים ומ' שנה פרנס ישראל ובספרי (פרשה ברכה) תניא ד' מיו לר"ק שנה משה והלל ורבן יוחנן בן זכאי ור"ע ויביום שמת ר"ע (קדושין דף עב.) ולד רבי ואפילו ולד ר' יהושע בשנה ראשונה שנשא בת בלבא שבוע [18] לא היה כי אם שמונים כשולד רבי וילכל הפחות היה ר' יהושע בן ק"מ שנה כשביכר רבי דבפחות מע' שנה לא היה מברכו [19] שהן חיי שנות סתם אדם לדמשי (תהלים ל) ימי שנותינו ע' [20] ואם היה רבי בן ס' שנה ממלא כשברכו לחגיגא נתאי ימיו לא ברכו רק ר' שנה ומה ברכה היתה זו ועוד [21] לכאורה מסתבר שלא נולד עד שעשה בי רב תרתי סרי [22] ותרתי סרי שנין ממלא כשהיה ר' יהושע בן ק"מ שנה [23] היה רבי יותר מחצי שנין ורבינו נסים פי' [24] (קרחה) רבי אלעזר בן עזריה דאמר בירושלמי שהיה קרח [25] (וא"ר יהושע מהכא לקרחינאה) וי"מ מפרש [26] שם אדם [27]:

מפי חגי זכריה ומלאכי. פ"ה וכיון דנבואה היא כהילכתא בלא טעמא היא וליכא למיקם עלה ע"י טעם [28] איזה מהם עיקר ולא היה לו להזכיר נבואה דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא היה לו לומר הלכתא גמירי לה [29] ופרק כהן גדול (מיר דף נג.) גבי רובע הקב עצמות ואחי לוג דם [30] נמי אמר מפי השמועה אמרה מפי חגי זכריה ומלאכי ומיהו קשה [31] מהא דדרים בפ"ק דר"ה (דף ח.) [32] מקרא עשר מעשר מקים מעשר בהמה למעשר דגן [33] ר"מ סבר בא' באלול מה מעשר דגן סמוך לגמרו עשורו כו' ר"א ור"ש סברי מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי כו' וי"ל דאפ"ה כיון דהכך דרשות מפי השמועה [34] חגי זכריה ומלאכי לא היה יכול לברר אזיה עיקר:

ונוטל

(מלכין) קודם עלות ולא תהיה בהמה מצויה לעולי רגלים: **בן עזאי לטעמיה דאמר.** לקמן האלולים מתעשרין לעצמן ואין מצטרפין עם אותן שנולדו קודם אלול שמא בא' באלול ר"ה למעשר בהמה הו"ל חדש ויש ולא עם אותן הנולדים אחר אלול שמא בא' בתשרי הוי ר"ה והוה ליה חדש ויש ומדמספקא ליה אימת ר"ה אלול או תשרי מתעשרין האלוליים לעצמן הילכך לא קבע זמן גורן של קייטי בכ"ט באלול דלא ליתי לגרופי דנולדים באלול בהדייהו: **ועשר ביום ג' באב.** [1] מ"ע יום זמנין המחסרי ליה והוי ר"מ אלול ביום ג' ולא מעשרין בהן ואע"ג דלא אתי לגרופי אלול בהדייהו דהא אכתי לא נולד ביום ואי נולד [הוי] מחוסר זמן אפ"ה לא מעשרינן לקייטי אותן שלא הגיע הגורן לעצמן דאין חדש בהני קייטי ולא מצטרפי לעולם לאלול בהדי הנך ב' שבתות דהייגו י"ד יום: **שאקרקרא.** סיקרא שקורין מיל"ל שהשבע לבוע בסיקרא והיה מונה מ' ב' ג' ד' וכשהיה יולא עשירי מוקרו בסקרא עד שיהא ניכר ואסור לבנות ביו"ט דש"מ מלאכה הוא. והא דקבעי בכ"ט באלול ולא קבעי ביום ג' משום דרוב [שנים] אלול חסר והוי יום ג' ר"ש: **הואיל והללו אומרים כך.** בא' בתשרי יהיו אלוליים מתעשרין לעצמן דלא ידעינן בהדי המן לגרפינהו: **קרח הזה.** ר"ע הוא קרח דר"י בן קרחה הוא ולא ניכר טעם הגלוי [2] כמ"ד מקראות דבשומר הלב ומדלא ידעינן היכי אתיא ומלאכי עבדינן לא ליכא למימר טעמא דמאן מסתבר [טפיו]: **כ' בשבתי וכ' באב.** לענין דבא מצטרפין: **פשיטא.** דמצטרפין מה שנולדים בין אלול [באלול לחדיך שמא] בתשרי הוי ר"ה והנך ולאלו בשנה אחת נולדו: **פסקי גרנות.** לבן עזאי דהכא איכא ג' גרנות בין תשרי לאב הכא: **הוי לו ה' דאב וכ' דאלול וכ' דתשרי וכו'.** (ו)דאי אית ליה ה' דאב וה' דאלול אמרינן דלא מצטרפין דשמא חדש ויש [הוא] אבל הכא ולאלו איכא עשר דמיום אב [אלו] אלול כ"ה או תשרי ר"ה ומכינסן לדיר ונוטל אחד מן האלוליים דזה ולאלו מעשר [הוי] וקרב למזבח ולא שיכוון כו':

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ז מהל' בכורות הלכה ח:
לד ב מיי' שם הל' ז:
לה ה ג טוש"ע א"ח סימן תכט סעיף ג:
לו ד מיי' פ"ח מהלכות קדוש החודש הל' ה:

הגהות הב"ח

(א) גב' תניא (כביצה לד) תא"מ וי"ש פ"ח כיצד: (ב) רש"י ד"ה כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים דכיון דאין גורן ובו' משהי אינשי ליכוי ולקרבנות הפ"ד ותמ"כ מ"ה ותא"ג דתנן ובו' דליתעביד מצוה לעשר הפ"ד ותיבת להמעשר נמתק: (ג) ד"ה ג' יום וכו' יום הפ"ד ותמ"כ מ"ה במאי קמפלגי ר"ע וב"ע דהא בן עזאי נמי: (ד) ד"ה בפני עצמן וכו' אבל לעשר הנהו דקין עד יום האחרון:

לעזי רש"י

מצור"א, מיצ"א [מיני"א]. צבע אדום (העשוי מתחמוצת העופרת).

שיטה מקובצת

(א) ליה לאיניש דליעביד מצוה: (ב) כגורן מדרבנן: (ג) תי' רשבג"א שתי שבתות נמחק: (ד) תימא דלא מצי למיקם אטעמייהו: (ה) מה"ד במאי קמפלגי דהא בן עזאי: (ו) בפרוס הפסח תי' החג נמחק: (ז) דלפני הגורן תי' הזמן נמחק: (ח) סקרתא וה"נ אמרינן בפ"ק דחגיגה דאין יוצא ידי חובתו במעשר בהמה משום סקרתא דאתי לאפרושי מעשר בהמה ב"ש ותימה למה לי טעמא דסקרתא תיפוק: (ט) ב"ש כדתנן בפ' בתרא די"ט ומיהו אההיא דחגיגה י"ל דאי לאו טעמא דסקרתא לא: (י) מדרבנן דכה"ג אמרינן התם בביצה גבי איזן וכו' בהמה דמפרש טעמא: (יא) אלא גזירה כו' ועוד הוה מצי: (יב) ב"ש לצורך שלמי שמחה כי ההיא דאמר בפ' שואל: (יג) הא אמרינן התם: (יד) דהיינו דוקא חובות שקבוע להם זמן אבל שאין קבוע להם זמן התם תנן אין מקדישין: (טו) זמן כשצריך להו: (טז) שייך לאסור: (יז) פ"ה דהיינו: (יח) וקשה לר"ת מי סני כו' שמזכיר אותו בלשון גנאי על שם קרחות דלשון גנאי הוא כדכתיב: (יט) אמר ליה ההוא מינא לר' יהושע מהכא כו' נתכוין ועוד מדקדק ר"ת מהא דאמרינן במס' מגילה: (כ) בתורה ובסוף ספרי תנא דארבעים שנה שימש ת"ח וכו' ומ' שנים פרנס ישראל וכל ימיו מאה ועשרים שנה דחשיב התם ד' חיו: (כא) שבוע אכתי לא: (כב) שכן הם סתם שנות חיי אדם: (כג) בהם שבעים שנה ואז: (כד) ועוד דמסתבר שלא הוליד ממנה עד: (כה) סרי שנה: (כו) שנה כבר היה: (כז) מפרש דקרחה הוא שם אדם: (כח) טעם ולדעת דברי איזה כו' להזכיר לשון נבואה: (כט) לא הכן ההיא דנזיר פרק: (ל) דם דאמר נמי מפי: (לא) ומיהו מ"מ קשה כאן דבפ"ק דר"ה דריש לקרא דכתיב עשר: (לב) דגן דר"מ סבר בא' באלול דמה מעשר כו' ור"א ור"ש סברי דמה מעשר: (לג) השמועה דחגי וזכריה:

לדי שתהא בהמה מצויה (ב). דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פרוס הרגלים ומשהי אינשי בהמתן עד אותו זמן דלא לשחטיהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות ופע"ג דתנן וכו': **מצוה.** להתעשר[1] דליעשר: **דעבלה בגורן.** מדרבנן כדאמרן במתני' דמשהגיע הגורן לא ימכור ולא יאכוט עד שיעשר:

פרוס. כמו פרוסה: ג' יום. ופליגא הכי ט"ו ליום: (ג) **וכן עוזאי.** נמי סבר דזמן הגורן הוי בפרוס [2] החג ט"ו ימים קודם דמיום ט"ט דאדר עד תריסר דניסן הכי ט"ו: **זימנין דמיקלע ביום ג'.** כי הוי אדר מלא: **לא קביע ליה זמן.** באיזה יום של אדר אייתי: **דלא נפיש.** בהמות דגולדו מפרוס הפסח עד אותו זמן דלהכי לא מקדיש ומעשר ט"ו ימים קודם הרגל כבשאר הרגלים: **דאי אמרת וכו' שלמי להו.** דבתר דליהוו מעושרים ליחדבנו וליכלו כולהו בהמותן: **בפני עצמן.** ולא עם אותן שנולדו קודם לגולו ולהכי אי הוה מאחר שלא לעשר (ד) עד יום האחרון של גלות שהוא בפרוס החג ט"ו ימים אתי לערבוביי הנהו דאולו והנהו דאחר בהדדי וקמעשר מן המדש על הישן הילכך מקדיש ומעשר הנהו דקין ביום האחרון של אב וקודם לא דכל כמה דמינא לקרוביי לרגל כי היכי דלא לישלמו קודם עבדינן: **ביום ג'.** של אב: **ובעינן היכירא.** דנהי דליכא למימר דליתו לעשורי הנהו דאולו והנהו דאחר בהדדי משום דאכתי הוו אותן של גלות מחוסרי זמן משום דאכתי יום ראשון של גלות הוא היכירא בעינן למיעבד דלא ליתו לעשורי היום ולמחר חדש ויש בהדדי חדש גלות ויש אב ולהכי לא מיעשרי הנהו דאב בחדש גלות כלל ואפילו ביום א': **כרשב"ג דאמר.** דהלכות הפסח שתי שבתות קודם ובאותו זמן נמי מעשרינן. ולהנהו תנאי דלא פרוס: **באחד בשבתי וכו'.** ולהכי לא מצי לאחוויי מלעשר מיום מאחרון של גלות דבעינן היכירא בין חדש ליום. ובמס' ר"ה (דף ח.) מפרש טעמייהו דר' אלעזר ור"ש ושעמא דר"מ: **סקרקרא.** בלע"ז מלו"ל שלובעין העשירי: **הואיל והללו אומרים כך.** דר"מ אומר באחד בגלות ור"ל ור"ש אומרים באחד בשבתי אי איכי יודע הלכה כמי הילכך האלוליים כו': **חוץ מן הקרח הזה.** היינו ר"ע והא דגרסינן בכוליה הש"ס רבי יהושע בן קרחה היינו בן של ר"ע כדגרסינן התם (שבועות דף ו.) אמר לו ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע. אלמא דבן עזאי היה חכם גדול והיה יודע לבחמין איזה טעם יפה וה"ג הוי מלי למיקם אטעמייהו דבין ר"מ מיסתבר שפיר: **מפי שמועה אמרום.** דבין ר"מ ור"ל ור"ש אמרי מילתייהו מפי חגי זכריה ומלאכי ולכן לא היה רוצה בן עזאי לסמוך על מעשיו ולקבוע הלכה בהכלעתו: **כ' בשבתי וכ' באב.** שאחריו מצטרפין אע"פ שיש גרגות ביניתייס:

רש"י בת"י

ונוטל

לדי שתהיה מצויה. למכור לעולי רגלים דכיון דלא מתעשרי לא שחטי להו ולא מזבני להו עד פרוס החג דשמעתן: **ואע"ג דתנן מכור עד שלא הגיע הגורן מוסר למכור ולשחוט.** דגורן הוא דקובעין למעשר אע"פ לא שחטי להון עד למעשרן: **דניחא ליה לאיניש דלעבד מצוה בממוניה.** שאין אסר בי' כלום שהוא עצמו מקריב מעשרו ואוכלו שלמים: **דעבלה בגורן.** כי היכי דגורן קובעת הללו קובעים את בהמות מדרבנן כדתנן הגיע הגורן לא שחוט עד שיעשר: **פרוס פגגא.** פרוסה משמע דבר הפרוס לב' חלקים: **שואלים בהל' הפסח קודם לפסח.** והיינו נמי מהלכות הפסח דמעשרין לבהמות דליימחוי למיכל ברגל. (ב) כדאמרינן אייתי דלא נפיש אחד בתשרי ר"ה הילכך מקדימין להם בכ"ט באלול ולא בא' בתשרי אע"ג דהוא ג' שבתות קודם משום דבעי היכרא בחדש ויש: **ומאי קמפלגי.** דהא בן עזאי נמי סבר דזמן גרגן הוי בפרוס הפסח ט"ו יום קודם דיום ט"ו בחדר ו"ד דניסן הכי ע"ו: **זמנין.** דע"ו יום קודם הפסח מקלע ביום ג' בחדר כגון דהוי אדר מלא ור"ח לא הוי עד יום ל"ז ויום אחד קודם ניסן הוי פרוס הפסח דהיינו י"ד מעיקר ומ' אחדר: **זמנין דמקלע.** פרוס ביום כ"ט בחדר כשהוא חסר דהוי יום ל' הכך לא קבע זמן לפרוס [הפסח]: **בא' בסיון.** מאי טעמא דבן עזאי דלא אמר ט"ו יום ל' הלכך לא קבע זמן לפרוס [הפסח] בחדר בתשרי ר"ה הילכך מקדימין להם בכ"ט באלול (בחדר) מעשר בהמות יולדות מניסן ועד עצרת אם מקדיש ומעשר להו ט"ו יום שלמי לאוכלן (בחדר) בא' בתשרי אע"ג דהוא ג' שבתות קודם משום דבעי היכרא בחדש ויש: **ומאי דמסתבר.** לקמן האלוליים מתעשרין לעצמן ואין מצטרפין עם אותן שנולדו קודם אלול שמא בא' באלול ר"ה למעשר בהמה הו"ל חדש ויש ולא עם אותן הנולדים אחר אלול שמא בא' בתשרי הוי ר"ה והוה ליה חדש ויש ומדמספקא ליה אימת ר"ה אלול או תשרי מתעשרין האלוליים לעצמן הילכך לא קבע זמן גורן של קייטי בכ"ט באלול דלא ליתי לגרופי דנולדים באלול בהדייהו: **ועשר ביום ג' באב.** [1] מ"ע יום זמנין המחסרי ליה והוי ר"מ אלול ביום ג' ולא מעשרין בהן ואע"ג דלא אתי לגרופי אלול בהדייהו דהא אכתי לא נולד ביום ואי נולד [הוי] מחוסר זמן אפ"ה לא מעשרינן לקייטי אותן שלא הגיע הגורן לעצמן דאין חדש בהני קייטי ולא מצטרפי לעולם לאלול בהדי הנך ב' שבתות דהייגו י"ד יום: **שאקרקרא.** סיקרא שקורין מיל"ל שהשבע לבוע בסיקרא והיה מונה מ' ב' ג' ד' וכשהיה יולא עשירי מוקרו בסקרא עד שיהא ניכר ואסור לבנות ביו"ט דש"מ מלאכה הוא. והא דקבעי בכ"ט באלול ולא קבעי ביום ג' משום דרוב [שנים] אלול חסר והוי יום ג' ר"ש: **הואיל והללו אומרים כך.** בא' בתשרי יהיו אלוליים מתעשרין לעצמן דלא ידעינן בהדי המן לגרפינהו: **קרח הזה.** ר"ע הוא קרח דר"י בן קרחה הוא ולא ניכר טעם הגלוי [2] כמ"ד מקראות דבשומר הלב ומדלא ידעינן היכי אתיא ומלאכי עבדינן לא ליכא למימר טעמא דמאן מסתבר [טפיו]: **כ' בשבתי וכ' באב.** לענין דבא מצטרפין: **פשיטא.** דמצטרפין מה שנולדים בין אלול [באלול לחדיך שמא] בתשרי הוי ר"ה והנך ולאלו בשנה אחת נולדו: **פסקי גרגות.** לבן עזאי דהכא איכא ג' גרגות בין תשרי לאב הכא: **הוי לו ה' דאב וכ' דאלול וכ' דתשרי וכו'.** (ו)דאי אית ליה ה' דאב וה' דאלול אמרינן דלא מצטרפין דשמא חדש ויש [הוא] אבל הכא ולאלו איכא עשר דמיום אב [אלו] אלול כ"ה או תשרי ר"ה ומכינסן לדיר ונוטל אחד מן האלוליים דזה ולאלו מעשר [הוי] וקרב למזבח ולא שיכוון כו':

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ז מהל' בכורות הלכה ח:
לד ב מיי' שם הל' ז:
לה ה ג טוש"ע א"ח סימן תכט סעיף ג:
לו ד מיי' פ"ח מהלכות קדוש החודש הל' ה:

הגהות הב"ח

(א) גב' תניא (כביצה לד) תא"מ וי"ש פ"ח כיצד: (ב) רש"י ד"ה כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים דכיון דאין גורן ובו' משהי אינשי ליכוי ולקרבנות הפ"ד ותמ"כ מ"ה ותא"ג דתנן ובו' דליתעביד מצוה לעשר הפ"ד ותיבת להמעשר נמתק: (ג) ד"ה ג' יום וכו' יום הפ"ד ותמ"כ מ"ה במאי קמפלגי ר"ע וב"ע דהא בן עזאי נמי: (ד) ד"ה בפני עצמן וכו' אבל לעשר הנהו דקין עד יום האחרון:

לעזי רש"י

מצור"א, מיצ"א [מיני"א]. צבע אדום (העשוי מתחמוצת העופרת).

שיטה מקובצת

(א) ליה לאיניש דליעביד מצוה: (ב) כגורן מדרבנן: (ג) תי' רשבג"א שתי שבתות נמחק: (ד) תימא דלא מצי למיקם אטעמייהו: (ה) מה"ד במאי קמפלגי דהא בן עזאי: (ו) בפרוס הפסח תי' החג נמחק: (ז) דלפני הגורן תי' הזמן נמחק: (ח) סקרתא וה"נ אמרינן בפ"ק דחגיגה דאין יוצא ידי חובתו במעשר בהמה משום סקרתא דאתי לאפרושי מעשר בהמה ב"ש ותימה למה לי טעמא דסקרתא תיפוק: (ט) ב"ש כדתנן בפ' בתרא די"ט ומיהו אההיא דחגיגה י"ל דאי לאו טעמא דסקרתא לא: (י) מדרבנן דכה"ג אמרינן התם בביצה גבי איזן וכו' בהמה דמפרש טעמא: (יא) אלא גזירה כו' ועוד הוה מצי: (יב) ב"ש לצורך שלמי שמחה כי ההיא דאמר בפ' שואל: (יג) הא אמרינן התם: (יד) דהיינו דוקא חובות שקבוע להם זמן אבל שאין קבוע להם זמן התם תנן אין מקדישין: (טו) זמן כשצריך להו: (טז) שייך לאסור: (יז) פ"ה דהיינו: (יח) וקשה לר"ת מי סני כו' שמזכיר אותו בלשון גנאי על שם קרחות דלשון גנאי הוא כדכתיב: (יט) אמר ליה ההוא מינא לר' יהושע מהכא כו' נתכוין ועוד מדקדק ר"ת מהא דאמרינן במס' מגילה: (כ) בתורה ובסוף ספרי תנא דארבעים שנה שימש ת"ח וכו' ומ' שנים פרנס ישראל וכל ימיו מאה ועשרים שנה דחשיב התם ד' חיו: (כא) שבוע אכתי לא: (כב) שכן הם סתם שנות חיי אדם: (כג) בהם שבעים שנה ואז: (כד) ועוד דמסתבר שלא הוליד ממנה עד: (כה) סרי שנה: (כו) שנה כבר היה: (כז) מפרש דקרחה הוא שם אדם: (כח) טעם ולדעת דברי איזה כו' להזכיר לשון נבואה: (כט) לא הכן ההיא דנזיר פרק: (ל) דם דאמר נמי מפי: (לא) ומיהו מ"מ קשה כאן דבפ"ק דר"ה דריש לקרא דכתיב עשר: (לב) דגן דר"מ סבר בא' באלול דמה מעשר כו' ור"א ור"ש סברי דמה מעשר: (לג) השמועה דחגי וזכריה:

ונוטל אחד מן האלולין. ואין שייך לאסור כאן משום לא יבקר כדאסר אפוקי בעל מום ברים עשרה ברים פירקין (דף נג.): **כשם** שהתרומה גדולה ניטלת מאומה. מן התורה אין שייך בה לומר דאסור אחת פוטרת את הכרי [יג] ולא נתנה בה תורה שיעור דראשית דגך כתיב (דברים יח) אלא משום דתרומת מעשר שייך לומר [יד] שעיורה כתוב (במדבר יח) מעשר מן המעשר ובתרומה גדולה נמי מקנו חכמים שיעור שייך בה לומר ומיהו בזה אין [טו] להקשות תרומת מעשר לתרומה גדולה שיועיל במתכוין חטה אחת דהא כתיב מעשר מן המעשר ומיהו אם במתכוין מוסיף לכאורה מהני דלהכי מקיש לתרומה גדולה דנטלת [טז] מאומה למלוה כדי שיתרוס בעין יפה שמתוך שירא [יז] אלא יטול פחות נוטל בעין יפה [יח] כדתנן פ״ק דתרומות (משנה ז) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין [יט] ובתוספתא גרס מה תרומה גדולה אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה [כ] וכן גרס ר״ת וגרס עלה בירושלמי בפ״ק דתרומות תני ר״א בן גומל [כא] לא במדה כו׳ ופרק כל המנחות באות מלה (דף יח. וסז) מסיים בברייתא דשמעתין ומה תרומה גדולה בעין יפה כו׳ [כב] והתם א״ר אלעזר בן גומל תורמים תרומת מעשר תאנים על גרוגרות במנין וגרוגרות על תאנים במדה משום עין יפה ולא נקט אינה ניטלת [כג] אלא במחשבה ובאומד אלא כדי שיעשה בעין יפה וא״ת סוף פרק כל הגט (גיטין דף ל: וסז) דתפרס [כד] אביי ישראל שאמר לבן לוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי לו מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קיין לא [הוי] מתקין ליה [כה] כור מעשר לאביך בידי לו כור מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקיין [כו] תקוני תקניה ומוקי לה כאבא אלעזר בן גומל דמקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה וכסס שיש לו [רשות] לבעה״ב לתרוס תרומה גדולה כך יש לו [רשות] לתרוס תרומת מעשר והשתא כיון דאפשר באומד א״כ [כז] אלא קיין [כח] נמי ניחוש דילמא תיקן [כט] מאומד י״ל נהי דעל בן לוי מצוה לעשות בעין יפה מ״מ בעה״ב אין לו לעשות עין יפה בשל אחרים ואפילו יש לו רשות אין לעשות להוציא עצמו מתרעומתן של כהן ולוי אלא יתרעמו עליו זה לו זה אם יטעה באומד שלו וא״ת פ״ד דתרומות (מ״ו) הא דתנן הטמונה משובח והמודד משובח היימנו והשוקל משובח משלשתן [ל] ובירושלמי פ״ק דתרומות מקשה לה ומשני כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר [לא] ותני ר״א בן גומל מנין שאין תורמין לא במדה ולא במנין ולא במשקל ת״ל ונחשב לכם תרומתכם והרמותם במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במשקל במדה ובמנין פירוש הכא דאין תורמין בתרומה גדולה דלב״ע מצותה באומד והכא דהטמונה משובח בתרומת מעשר וכדבנן והא דמייתי בריית׳ דאבא אלעזר בן גומל לגשמועינן דפליגי בתרומת מעשר וא״ת בירושלמי אמר אהכא דהטמונה משובח ממאי הוא משובח אמר רב הונא בן התורס באומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא שהטמונה משובח ואמר נמי התם א״ר הלל מתני׳ אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי׳ מכלל דאיכא אלשה בר משוקל וא״ר חנינא תפתר בשלשתן ולית ש״מ כלום [לב] ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ואי כאבא אלעזר בן גומל האמר דמצוה לעשות מאומד ונראה לפרש דלר״א בן גומל נמי לא יליפינן אלא דמעיל מאומד [לג] ולא דשויה מצוה מאומד והשתא הא דמשני כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר היינו כר״א בן גומל ואיתא השתא הא דמייתי עלה בריית׳ דאבא אלעזר בן גומל א״נ מודו רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד וא״ת והיכי שרו רבנן לעשות מאומד א״כ הו״ל מרבה [לד] מעשרות יש לומר דבר״ת ומיהו במידי דשרי מאומד משמע פ׳ כל המנחות באות מלה (מנחות דף נד: וסז) דלא חייסינן אי מרבה אף במתכוין דהרי״ל מרבה על המעשרות ובתרומת מעשר אייר כדמוכח סיפא ומשני אבא אלעזר בן גומל היא ומשום עין יפה והתם במתכוין מרבה וכל מה שילה להרבות חשוב עין יפה ונראה לדת״ל דלא [לה] כדאבא אלעזר בן גומל המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין דבמעשר [לו] נמי שרי מאומד כדמוכח בשמעתין בדקתמר ומעשר קרייה רחמנא תרומה כתיב [לז] בו את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה׳ תרומה ובמעשר ראשון אייר כתיב בסיפיה דקרא נתתי לוויס לנחלה וקשה אסוגיא דשמעתין [לח] למה לי [לט] [לגוכמתא] הכי דר״א בן גומל ורבי יוסי ברבי יהודה אית להו

ונוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין ממה נפשך אי באחד באלול ר״ה דאלול ותשרי מצטרפין ודאב פטורים ואי באחד בתשרי ר״ה דאב ואלול מצטרפין דתשרי פטורין מאי אמרת לצרפו לגורן אחר [מ] עשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק פשיטא מהו דתימא לגזור דילמא אתי למישקל מהנך קמ״ל: **מתני׳** (מ) [נ] אבאי זה צד מעשרין כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת (נ) ומונין [נא] א׳ ב׳ ג׳ ד׳ ה׳ ו׳ ז׳ ח׳ ט׳ והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר ה״ז מעשר לא סקרו בסיקרא ולא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים הרי אלו [נב] מתעשרין היה לו מאה ונטל עשרה ונטל אחד אין זה מעשר רבי יוסי בר׳ יהודה אומר מעשר [נג] [נד] קפץ אחד מן המנויין לתוכן [נה] הרי אלו פטורין [נו] מן המעושרין לתוכן כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים: **גמ׳** ת״ר באי זה צד מעשר כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחד [נז] אימותיהם מבחוץ והם מבפנים וגועות ויוצאות לקראת אמן ולפקינהו אינהו יעבור כתיב ולא שיעבירוהו ולשדי להו ירקא וליפקון [נח] לותיה אמר רב הונא [נט] גזירה משום לקוח ומשום יתום ת״ר [1] כל אשר יעבור (ג) [נ] תחת [2] פרט (ג) לטריפה שאינה עוברת תחת השבט מצוה למנותן בשבט [נא] לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין תלמוד לומר העשירי קדש מ״מ ואין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין ת״ל יהיה קדש מכל מקום [נב] יכול היו לו מאה ונטל עשרה עשרה ונטל אחד יכול יהיו מעושרין ת״ל עשירי ואין זה עשירי ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומר מעשר מאי טעמיה דר׳ יוסי בר׳ יהודה סבר ליה כאבא אלעזר בן גומל דתניא אבא אלעזר בן [נג] גומל אומר [נד] [3] ונחשב לכם תרומתכם [נה] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר [נו] כשם שהתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה אף

ונוטל אחד מן האלולין עשירי דהא כתיב [1] ויוציאנו בעשירי דהא כתיב [2] לא יבקר אלא כמלומה כגון שמנאן רבוצין או עומדין [3] דהשתא א״א לכווני דליהוי אחד מן האלולין עשירי אבל אם היה מעבירה בפתח תחת השבט לא ידע בו [4] קפץ ברים עשרה [5] וה״נ אמרינן לקמן רבוצין או עומדין הרי אלו מעושרין: **ודאב פטורין.** דליכא מאותה שנה אלא חמשה: **מאי אמרת לצרפו.** הגך חמשה דתשרי לגורן אחר עם אותן שיולדו לאחר כן באותה שנה עצמה יצטרפו עמהן בפרוס הפסח: לא אפשר משום דעשירי ודאי אמר רחמנא דיהיה קודש ולא ספק כגון הכא דשמא אלו ה׳ דתשרי נפטרו כבר באותו שנטל מן האלולין דאלול ר״ה: **פשיעא.** דמן האלולין נוטל ודאי מהנהו דאב לא ליהוי עשירי דשמא אלול ר״ה וליכא משנה שעברה אלא ה׳ וליכא בהו דין מעשר ודאי מהנהו דתשרי ר״ה וליכא נמי דין מעשר בהנהו ה׳ ותו דהכך י׳ (ד) באב ואלול לא ליהוו מעושרים: **למישקל מהכך.** דאב ותשרי: **מתני׳ נלאה לאחד.** שאם היו (ט) יוצאים (י) [5] כאחד יהיו תשיעי ועשירי מקולקלין דלקמן [סב.]: **רבוצים.** שכונסים: **ונטל עשרה עשרים** (כ). כלומר שלא מנאן אחד שנים ג׳ אלא י׳ בצא אחת נטל בכל פעם ופעם ומכל עשרה נטל אחד למעשר אין זה מעשר משום דלריך למנותן כדי שיהא עשירי למנינא קודש: טעמא דרבי יוסי מפרש בגמ׳: **מן המנויין.** מאותן שכבר עברו בפתח תחת השבט אע״פ שאינן עדיין מעושרין וכגון שמנה וחזר אחד מהן וקפץ לתוך הדיר דהמנויין הויין פטורין במנין הראוי כדמפרש בגמ׳ (כא) ומשום דאין יודע איזה הפטור לכך כל מה שבדיר פטורין: **מן המעושרין.** מן המעושרות גופייהו: **גמ׳ יסוס.** שמתה אמו קודם שנולד והשתא אי הוה שדו ירקא הוה נפיק נמי יתום דמיפטר ואע״ג דליכא יתום דמיחייב כגון שנולד ואח״כ מתה אמו והשתא לא נפיק אלא ע״י ירקא מ״מ בהא דמעמיד אמותיהן של אלו מבחוץ ליהוי ליה הכירא ויהיה נזכר דיתום ולקוח לאו בני עשורי מינהו: **עריפה אינה עוברת.** כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל: ס״ג יכול היו לו מאה וכו׳: **בשפי ברומות.** ואע״ג דלא כתיב הא׳ קרא דתרומתכם אלא בתרומת מעשר נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגורן (כב) כלומר כתרומה גדולה שנטל ישראל מגרנו והשתא אתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להא מילתא דמה תרומה גדולה וכו׳:

רש״י כת״י

דבשרי פטורים מאי אמרת. לאצטרופי הגך דתשרי לגורן אחר דשמא תשרי ר״ה ונצטרפו הגך דאב ואלול והני דתשרי ימתין עד שיולדו טלאים בשנה זו ויצטרפו עמהם הא לא אתמרינן דעשירי ודאי אמר רחמנא לא עשירי ספק. ואם יכניסם לדיר עוד וגם טלאים שיתולדים לבא שמא יפלו אחד מאלו בעשירי וה״ל עשירי ספק דשמא אין זה ראוי למעשר שכבר נפטרו דלמא הוי אלול ר״ה ונצטרפו הני של תשרי עם אותן של אלול ונפטרו ומשל אב היו פטורים שאין לסם עירוף: **דומה אחי למשקל מהכך.** מאותן של אב או מאותן של תשרי דהוא מורבא דמעייל חולין לעזרה דאי שקיל מהכך דאב שמא אלול ר״ה ומגלא שזה שנטל אין לו עירוף ולא מעשר הוא וכן מאותן של תשרי: **קמ״ל.** דלא גזרינן: **מתני׳ היו לו מאה ונטל עשרה.** בלא שום מנין לו עשרה ונטל אחד בלא מנין אין זה מעשר. ותעמא מפרש בגמ׳: **ר׳ יוסי אומר מעשר.** הוי: **קפץ אחד מן המנויין.** (י״ח) [מאותן י״] שיצאו חוץ לפתח ונטל עשירי ונפטרו הנו׳ וקפץ אחד מן הנו׳ לתוך הדיר כל אותן שבדיר פטורים אם אינו מיכר איזה הוא דשמא יצא בי׳ והוא אינו ראוי לכך שכבר נפטר: **מן המעושרים.** מן המעשריים שכבר קדשו קפץ ג׳ מהן לתוך הדיר הוי כולהו ספק מעשר וירעו עד שיסתאבו דכל זמן שהם תמימים אסור לאכול קדשים בחוץ: **גמ׳ וגשדי להו ירקא.** ירק עשב יטיל להם בתוך ויצאו אחריו ולמה מעמידן אמותיהן בזה שלא יהיה אם יקום אם יתום ויצאו מעשה הילכך מעמיד אמותיהן ולא יצא אלא מי שיש לו אם לדוג ליקחון אין להם אם במכרת עמהן: **אומר כב׳ תרומות הכתוב מדבר.** דלגויים קאמר דחמנא ונחשב לכם כדגן וכו׳ כלומר תרומת מעשר מן המעשר שאתם עותיים לכהנים תהיו נוטלים במחשבה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם וכו׳ כאותה תרומה שנתן ישראל לכהן מן הגורן אלמא ב׳ תרומות כתיב בקרא ואתרוייהו קאי ונחשב וכו׳: **אומר.** שאומר מדעתו בלא מדה כמה אתין יש ונותן תרומה לפי תומדו: **מחשבה.** שאינו מפרש׳ מיד אלא נותן עינו ליטול תרומה בלא זו ואוכל בלא אחד. וכל הך מלתא נפקא מונחשב ומעשר דגן קרייה:

ולהו כאן איסור, דמלאוייתא הטה אחת פוטרת הכרי, אלא נתנה בה תורה שיעור אלא לראשית דגך (גיטין לא.). **ובמחשבה.** דבאתמרן בעלמא (שבת קמב.) נותן עינו בלא זה ואוכל מעל אחר (מנחות נה.) נותן עינו בלא זה לשם תרומה ואוכל בלא זה, ואע״פ שאין אם לפרישים, ותרוייהו נפקי מונחשב, והאי דליקא תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד הוא דליקא (גיטין לא. ובעי״ז ביצה יג.).

בחרן משום דכבר מעושרות הן: ואין זה עשירי. דלא מנאן: ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן. בב׳ תרומות הכתוב מדבר דאקיש קרא תרומת מעשר לתרומת גורן. דהיינו כדגן מן הגורן מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה. שאין צריך למנות עד מאה וליטול שנים כדאמר נותן עינו בצד זה ואוכל מצד אחר ואמרינן ב׳ לוגין שאני עתיד להפריש הן תרומה:

מסורת הש״ס

(א) [נ״מ ז.], (ב) נ״מ ו:, (ג) [מנחות ו. תמורה כט. לעיל נז. מולין קלו:], (ד) [גימל כך ג׳ רש״י בביצה ובגיטין איתא גמל[ל], (ה) ביצה יג: מנחות נד: גיטין ל:, (ו) [ויקרא מז], (ז) נ״מ דהשתא אפשר כו׳ לא ידע הי׳ ספק כו׳ נ״מ, (ח) [מ״ר כ״ז], (ט) מוגן ל׳ יהיו נ״ק, (י) [לקמן נט:], (כ) [במדבר יח], (ל) נ״מ מקשין, (מ) נ״ל מנין שאין מורמין לא במדה כו׳ נ״ק, (נ) נ״ל רב אשי בן יסרל״ל שאמר לנו׳ כך אמר לי אבא כו׳ נ״ק, (ס) נ״ק נמי אמתי ניחוס לתרומת מעשר דילמא מיקון כו׳, (ע) בירושלמי. נ״ק, (פ) דתניא ר״א בן גומל אומר מנין, (צ) נ״מ ולא שהמה מצוה מאומד כו׳. נ״ק, (ק) נ״ל נאבא אלעזר כו׳. נ״ק, (ר) נ״ק,

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ׳:
ויקרא כז לב
2. וְנָחַשְׁב לָכֶם תְּרוּמָתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֹּרֶן וְכַמְּלֵאָה מִן הַיָּקֶב:
במדבר יח כז

הגהות הב״ח

(א) במשנה בפיאה לד נ״ב ס״פ כיצד: (ב) שם ומונה בשבט ל׳ ב׳ וכו׳ הרי אלו מעושרים היו לו מאה וכו׳ ר׳ יוסי ברבי יהודה אומר הרי זה מעשר: (ג) גמ׳ מ״ר כל אשר יעבור פרט כל״ל ותיבת תחת נמחק: (ד) רש״י ד״ה פשיטא וכו׳ להקן ר׳ דאב:

מוסף רש״י

בסיקרא. הוא לבע אדום שנכנסין בו תריסין (חגיגה ח). קפץ אחד מן המנויין לתוכן. היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשבטו אומר כולן פטורין. כיון שאחד פטור, ואותן שנתון הדיר פטורין משום זה המעורב, דכל אשר יעבור תחת השבט אמר רחמנא ולא שעבר כבר, וכל חד מיניהו ספק כבר עבר הוא (ב״מ ו:). פרט לטריפה שאינה עוברת. כגון שנתפרכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, דאינה מיה, אי נמי שאינה עוברת בבריאות (תמורה כט. וש״נ שם) ומינה ליף אבל טריפות (חולין קלו:) אי: משום דאין לה מיתה לא חשיב לה אבל קרא כתיב בהו במעשר ובמרינן אבר קרבנות מיניה מגזירה שוה, נאמר כאן תחת אמו ונאמר להלן תחת השבט כו׳ (מנחות ו.). בשתי תרומות הכתוב מדבר. דהאי קרא בלויים כתיב, תרומתכם היינו תרומת מעשר, כדגן מן הגורן דאיכא תרומה גדולה, ולאיש דגן שיראל מפרש מגורנו, והקיש הכתוב תרומת מעשר לתרומה גדולה (גיטין לא. ובעי״ז ביצה יג.) דהכי משמע דאי קרא דכתיב בתרומת מעשר לויים ונחשב לכם, כלומר כמחשבה בטלו תרומת מעשר, כדגן מן הגורן, כתוב תרומה שנטלת מן הגורן, דהייניו תרומה גדולה, אלמא שתי תרומות כתיבי בהאי קרא, ומהאי קרא נפקא לן אתרוייהו דניטלות במחשבה ובאומד, דנחשב אתרוייהו קאי (מנחות נד:). באומד. אפשר יש לו פירות הרבה אין צריך למדוד אלא באומד (שם) יטול אחד ממחמשים (שם) אחד ממחמשים שאתרו חכמים מפרים מאומד, דאם טעה

אף תרומת מעשר אנטלת באומד ובמחשבה ומעשר קרייה רחמנא תרומה דכתיב [1]כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל באומד ובמחשבה אף מעשר בהמה ניטל באומד ובמחשבה אמר רבא [2]עשירי [ז] מאליו הוא קדוש מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתניא אין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין ת"ל [ח] [2]עשירי יהיה קדש מ"מ ודלמא עשירי הוא דלא קרייה קדש קרייה אלא מהא דתניא [ט]קרא לתשיעי עשירי ויצא העשירי ולא דבר התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ודלמא שאני התם דאיברר ליה עשירי אי נמי [י]דאחוי עיליה אלא מהא דתניא [יא]קרא לתשיעי עשירי ומת עשירי בדיר תשיעי נאכל במומו וכולם פטורין מ"ט כולם פטורין לאו משום דקדש ליה עשירי ודלמא דאיפטרו במנין הראוי [יב]דהאמר רבא [יג]מנין הראוי פוטר אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי [יד]ונשתייר עשירי בדיר התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר והתניא תשיעי חולין תני תנא קמיה דרב ששת הא מני ר"ש בן יהודה היא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אף

מסורת הש"ס

א) דאמרי ל"ק, ב) ב"מ ו:, ג) [מכאן שיין עוד לקמ נמ:], ד) [מוציא רש"ס], ה) [ע"כ שיין לעמ' הקודם], ו) [ע"ש], ז) [לעיל נב:], ח) [דף סא.], ט) ל"ק מ"ז, י) ל"ל בנטל אחד מעשרה הוי מעשר אע"פ שאין שום כמו במכנים כו' ל"ק, כ) גי' ל"ק מעשר כיצא בו ונוטל מאומד דילמא אבא כו', ל) מחשבה אתרומה ל"ק, מ) ל"ל פרק שני דתרומות כל המורה כולה למידה ומלמדת מון כו' ל"ק, נ) נמי דאפילו ל"ק, ס) לדבור מחשבה ל"ק, ע) ר"ש ופ מקומות דשרינן כשאומר מעשר שני לפפונו או לדרומו וא"ש כו' ל"ק, פ) גי' ל"ק במחשבה ל"ג אפשר במחשבה ור"ל כו', צ) [וע"ע תוס' מוליז ז. ד"ה ודילמא],

תורה אור השלם

1. כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיְיָ תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: במדבר יח כד
2. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז לב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ודילמא וכו' אלא כמומו (עיין) תז"מ וכ"ג ס"א לשון: (ב) ד"ה דאיברר וכו' עיי' שם הס"ד:

מוסף רש"י

אף תרומת מעשר. אע"פ שקיעורה קיבר מן התורה מעשר מן המעשר, ניטלת באומד (גיטין לא.). מנין הראוי פוטר. היה לו י' עגלים ומנה חמש ומת אחד מן שאינן מנוין, המנוין פטורין ושאינן מנוין מלטרפין לגורן אחר, שיולדו לו עגלים עד שיגיע זמן הגורן וילרפם עם אלו, אבל המנוין פטורין במנין הראוי, וליף לה מאשר יעבור ולא שכבר עבר, דמשעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת כשיולדו לו עגלים לצרף עמהם (ב"מ ו:).

ג) **באומד.** שמאמד בדעתו כך וכך יש בכרי הזה ולפי אומדנותו נוטל תרומה: **במחשבה.** שמחשב [ותומר] שני לוגין שאני עתיד להפרים הרי הן תרומה כלאמרינן (דמאי פ"ז מ"ד) לגבי לוקח יין מבין הכותים ולהכי קרי ליה מחשבה משום דאינו מוכה[ד] אותן לי נמי נותן עיניו בגד זה ואוכל בגד אחר. ותרוייהו אומד ומחשבה נפקא לן מונחשב[ב]: **איתקש.** בריש פירקין (לעיל נג.) ואת מעשרותיכם בשתי מדבר אחד מעשר בהמה וא' מעשר דגן: **קדוש מאליו.** שאם מנה [ג] עשר ונשתייר עשירי בדיר אע"פ שלא יצא ולא מנאו קדוש מאליו: **ודילמא עשירי לא קרייה רחמנא.** דליהוי ליה דין מעשר להעלותו לירושלים ולהקריבו אלא קדוש גרידא קרייה רחמנא דקדושה אלה עליו ואינו נאכל אלא במומו. (אא) [ד] ענין אחר ודילמא עשירי לא קרייה שלא קרא שמו עשירי אלא קדש קרא שמו ולהכי הוי מעשר אבל היכא דלא קראו כלל לא ליהוי קדוש כשאר מעשר. ולא מפי המורה: **דאיברר ליה עשירי.** שלפי שיצא בסוף תשעה נברר מעצמו שהוא עשירי ולכך הוי כשאר מעשר אע"פ שלא קרא עליו שם[ג]. אי נמי בריית קמיירי כגון דאחוי עליה כשיצא הראה עליו באצבעו שיהא מעשר אלא שלא דבר בפיו. אבל היכא דנשתייר בדיר ולא קרא לו שם לא שמעינן אכתי דליהוי קדוש כשאר מעשר: תשיעי נאכל במומו. הואיל וקראו עשירי [ה] דתמורת שם מעשר מקדש לפניו ולאחריו כדלקמן [שם.] אבל האחרים מיהא לא נפטרו אלא הואיל והוא תשיעי למנין הבהמות: **וכולם פטורין.** השמונה שיצאו כבר: **דקדש ליה עשירי.** מאליו בדיר אע"פ שלא יצא: **במנין הראוי.** כשיצאו תשעה בפתח היה שם מנין הראוי לעשר שעדיין היה עשירי קיים שהיה ראוי לצאת אחריהם ולפוטרן וכיון דראוי לצאת דמי כמאן דיצא כבר ופטר את המנין ולקמן[ו] מפרש טעמא אבל איהו גופיה מיהא לא הוה קדוש עד שיצא: **והעשירי מעשר.** אלמא אע"ג דלא יצא קדוש מאליו בדיר. והשתא פריך אהך ברייתא דקתני התשיעי נאכל במומו והתניא וכו':

רש"י כת"י

ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. כדאמרינן בריש פירקין[ו]. עשר תעשר במחשבה והיינו מחשבה שאינו מונה עשירי אלא מפרש כל מה שעולה בדעתו: **מאליו קדוש.** כגון שהיה מונה ויצאו ט' וי' נשתייר בדיר קדוש כל מקום שהוא: **ט' יאכל במומו.** והואיל וקראו עשירי קדוש במקצת כדאמרינן לקמן[ו] מעשר מקדש לפניו ולאחריו אם קראו י' והיא קדושה דט' אינה קדושה גמורה ליקרב כדילפינן בשלהי פרקין [ס.] והעשירי מעשר וקרב אלמא מאליו הוא קדוש דהא לא דבר כלל: **אפילו הכא.** להכי קדוש דאיברר ליה הוא י' שהרי יצא בשותו פתח עם הט' אבל אם נשתייר בדיר או יצא בפתח אחר אימא מאליו לא קדוש: **דלמא.** מש"ה פטורים דאיפטרי להו במנין הראוי כשנמנו הט' היה עדיין העשירי חי וראוי להמנות עמהם והשלימו ומצאת שמנינו היה ראוי להעשר והילכך אע"פ שמת הי' נפטור: **דהא אמר רבא וכו'.** ועלעולם אי הוה עשירי קיים ונשאר בדיר לא הוה חיילא עליה אם קדושה: **ודי' מעשר.** אלמא קדוש מאליו דהא מעשר קרו ליה: **הא מני.** דקתני ט' חולין:

מגג א מיי' פ"א מהל' מעשר תרומות הלכה י טוש"ע יי"ד סי' שלא סעיף כד ומלאיך מד ב ג מיי' פ"ח מהל' בכורות הלכה ג:
מה ד ה מיי' שם הל' י סמג עשין רייב:
מו ו מיי' שם הל' ח:

שיטה מקובצת

א) עשירי קדוש מאליו מנא ליה: ב) עשירי נמחק: ג) מנה תשעה ונשתייר עשירי: ד) לשון אחר: ה) עשירי דשם מעשר מקדש: ו) י"ל דמייתי: ז) סברא ללמוד זה מזה דתרומה: ח) שיעור אפילו הכי מקשינן להו: ט) אפשר הכי נמי כו' דגן אע"ג דמפקי' קרא: י) לפרש דמשמע ליה דלר"י: יא) שוין כמו במכניס כו' הילכך צריך לאוקמא: יב) אלעזר הוה אמינא: יג) במעשר מאומד אמאי: יד) סבר דמעשר כיוצא בו דלמא אבא: טו) דקתני אות מ' נמחק: טז) י"ל משום דכתיב כדגן: יז) דמשמע ראשית דגן: יח) פ"ה דהא דיליף: יט) מוקף דאמרינן בירושלמי: כ) מעשר ובהדיא תנן במסכת בכורים דתרומת מעשר: כא) המוקף מפרש ר"ת דהיינו מדבריהם אבל מדאורייתא לא: כב) בקונטרס משמע דבמחשבה פליגי דפי' דמשום: כג) יהודה דשמעתין: כד) פי' נמי משתמע: כה) למימר דמשום: כו) ידי שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר דכל זה נפקא מונחשב: כז) במחשבה שיחשב: כח) נמי דוכתא דקרי: כט) פשע דאמרינן לחייב: ל) פ"ג פי' הקונטרס נמי משמע: לא) בשפתיו גבי כל נדיב לב דקאמר תרומה: לב) ידי שנותן: לג) ופריך בגמרא והא מתקן רשני מדר"א בר' שמעון: לד) מתקן כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכא נמי אפשר במחשבה: לה) תקון של טבל לא: לו) אחרת מוהבאתם:

רבינו גרשום

ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. דכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר כו'. ובסיפרי כתוב ונחשב לכם תרומתכם ולא כתיב [א] בב' תרומות הכתוב מדבר אלא כשם שתרומה גדולה ניטלת במדה ובמחשבה כך תרומת מעשר: מאיליו הוא קדוש. אפילו לא קראו עשירי ולא קדש: דאיברר ליה עשירי. שיצא חוץ ולא קראו אחד אלא שתק: אי נמי דאחוי עיליה. שרמז בידו [עליו] שהוא עשירי: דלמא דאיפטרו במנין הראוי. שכשיצאו אלו עדיין היה העשירי שבדיר חי והיה ראוי להשלים מנינו ומשום הכי פטירי ולא משום שיהו מעושרין ודאי: הא מני. דתשיעי נאכל במומו ר' שמעון דלא נעקר שם עשירי

ע"ין משפט נר מצוה

א) תוס' ל"ל ולא כתיב התרומה בשתי תרומות הכתוב מדבר וכו' וכוונתו מלשון תרומתכם מפקינן דמייתי בשתי תרומות דקרי ביה תרומותיכם ועי' רש"י ותוס' בבילה (דף יד ובמגמות דף נד) דפי' בדרך אחר ע"ש

אף תרומת מעשר אנטלת באומד ובמחשבה ומעשר קרייה רחמנא תרומה דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל באומד ובמחשבה אף מעשר בהמה ניטל באומד ובמחשבה אמר רבא עשירי מאליו הוא קדוש מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתניא אין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין ת"ל עשירי יהיה קדש מ"מ ודלמא עשירי הוא דלא קרייה קדש קרייה אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי ויצא העשירי ולא דבר התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ודלמא שאני התם דאיברר ליה עשירי אי נמי דאחוי עיליה אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי ומת עשירי בדיר תשיעי נאכל במומו וכולם פטורין מ"ט כולם פטורין לאו משום דקדש ליה עשירי ודלמא דאיפטרו במנין הראוי דהאמר רבא מנין הראוי פוטר אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי ונשתייר עשירי בדיר התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר והתניא תשיעי חולין תני תנא קמיה דרב ששת הא מני ר"ש בן יהודה היא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש

להו דהדדי לימא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אחד מעשרה אף מעשר בהמה אחד מעשרה בלא העברה תחת השבט אלא שיש עשר לפניו ונוטל אחד מהם י"ל [1] מייתי דאתא אלעזר ומר דילפינן תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד אע"פ שאין סברא [2] ללמד [3] (לגבי) הכי דתרומה גדולה אין לה שיעור ותרומת מעשר יש לה שיעור [4] ומקשינן להו אהדדי אע"ג דהוי [כענין] אפשר (מאומד אפשר) משאי אפשר [5] והכי נמי ילפינן מעשר בהמה ממעשר דגן דמפקינן קרא ממשמעותיה דכתיב כל אשר יעבור ופי' זה אינו מתיישב ללב ונראה לפרש [6] דלר"י בר' יהודה [7] הוי מעשר אע"פ שאין שוין [8] במכניס לדיר להתעשר דמסתמא אז אין דרכם להיות שוין הילכך צריכה לאוקומה כאתא אלעזר בן גומל דשרי מאומד ולא חיישינ למרבה במעשרות כדפרישית אז לכל הפחות שרי בעין יפה כדאי' בהדיא במנחות (דף נד:) ואי לאו דאתא אלעזר [9] אמינא אע"ג דבמעביר לא חיישינן בשוין בכי האי גונא שנוטל אחד מעשרה דילפינן ממעשר דגן בעינן שוין וא"ת כיון דאתא אלעזר שרי אפילו במעשר [10] אמאי איצטריך לאוקומי במנחות (שם) הא דאמר ר' אלעזר בר' יוסי אבא היה נוטל עשרה גרוגרות שבמקלוט על תשעים שבכלכה והיינו בתרומת מעשר לוקמה במעשר גופה י"ל נהי דר' יוסי ברבי יהודה סבר [11] מעשר כיוצא בו אמר דילמא אבא אלעזר ליה ההוא סברא ועוד ניחא ליה לאוקמה בתרומת מעשר משום דמוכח רישא דבתרומה איירי [12] מדקתני תורמין: **אף** תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה. וא"ת והא עיקר מחשבה בתרומת מעשר כתיב דכתיב ונחשב לכם תרומתכם והאי קרא בלוים כתיב י"ל [13] דכתיב כדגן מן הגורן דהיינו תרומה גדולה דמשמע [14] דגן שישראל מפרישים מגורנו משמע שפשוט לו יותר בתרומה גדולה ובגטין (דף לא.) פ"ה [15] הא דיליף תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד הוא דיליף אבל מחשבה ילפינן בתרוייהו מונחשב ונראה דרבנן לא פליגי אאתא אלעזר לענין מחשבה אלא לענין אומד ואת"ל דפליגי שמא יש בו שום טעם דלא מקומי [16] ממשנה בתרומת מעשר אע"ג דכתיב בגופיה דכאשכחן לענין מוקף [17] כדאמר בירושלמי [18] פרק שני (דקראוה כל התרומה כולה מלמדה ולימדה) חוץ מתרומת מעשר שמלמדת ואינה למידה דבתרומת מעשר כתיב ממנו לומר דבעינן מוקף ומוקמינן ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר [19] דבמס' בכורים (פ"ג מ"ה) תנן תרומת מעשר שוה לבכורים בשתי דרכים נטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כבכורים והא דפריך בפ' כל הגט (גיטין דף ל:) גבי תרומת מעשר וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף [20] מעמיד ר"ת מדבריהם דמדאורייתא לא בעי מוקף ומיהו נראה לענין מחשבה לא פליגי מדפריך ברים האיש מקדש (קדושין דף מא:) גבי הא דיליף שליחות מתרומה מה לתרומה שכן נטלת במחשבה משמע דלכולי עלמא פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב בה אתם גם אתם ומיהו לפי מה שפי' [21] הקונטרס במחשבה פליגי דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי בר' יהודה [22] בשמעתין כאתא אלעזר בן גמלא ומתוך פירושו [23] משמע [24] דאפילו בתרומה גדולה לית להו מחשבה דאי לית להו מחשבה לא הוה צריך למימר דסבר כאתא אלעזר בן גמלא דאפילו לרבנן נמי מצינו למילף מחשבה במעשר מדקרייה רחמנא תרומה ומיהו מלי [25] למימר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא תרומה: **במחשבה.** פ"ה נותן עיניו בגד זה ושם תרומה ואוכל בגד זה ואע"פ שלא הפרים משמע שרוצה לומר משום דכתיב ונחשב שרי לאכול בלא הפרשה ושרינן נמי בשתיקה על ידי [26] נותן עיניו בגד זה ואוכל בגד זה וכל זה דנפקא לו מונחשב עוד פירש לשון אחר במחשבה [27] מחשב ואומר ג' לוגין שאני עתיד להפרים ואע"פ שעתה אינו מפרים כלום ורוצה לומר לדיבור לריך והא דשרי בלא הפרשה קרי מחשבה ואשכחן נמי [28] דקרי [29] למחשבה דיבור כמו (ב"מ דף מד.) על כל דבר פשע [30] דאמר לחייב על המחשבה כמעשה ונראה דבלא דיבור נמי הוי תרומה מדתנן במס' תרומות (פ"א מ"ו) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתם תרומה וחייב אלא ובירושלמי מפרש טעמא משום ברכה ובמס' שבועות פ"ג (דף כו:) [31] משמע בהדיא דשרי כשגמר בלבו אע"ג שלא הוציא בשפתיו [32] דכתיב כל נדיב לב וקאמר תרומה וקדשים הוו להו שני כתובים הבאים כאחד ולא ילפינן מייניהו שבועה ומה שאוכל בלא הפרשה אין קפידא לכולי עלמא שרי בכ"מ אע"פ שאין מפרים עתה כדמוכח ההוא דהלוקח יין מבין הכותים דשרי לכ"ע אי לאו משום ברירה אי משום דחיישינן לבקיעת הנוד [33] ויש מקומות דשרינן מעשר שני לפפונו וא"ת כיון דשרינן תרומה על ידי [34] נותן עיניו בגד זה ואוכל בגד אחר אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט הא תנן פ' נוטל (שבת דף קמב.) מעלין המדומע באחד ומאה ופריך [35] והא מתקן ושני ר' אלעזר בר"ש היא דאמר נותן עיניו בגד זה ואוכל בגד זה ולהכי לא חשיב מתקן [36] כיון דאפשר [37] במחשבה י"ל מדומע שאני שכבר נתקן אבל תחלת תיקון [38] לא שרינן מטעם דאפשר במחשבה ואפילו דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח פ' במה מדליקין (שם דף לד.) ואע"ג דשרי ליה בנותן עיניו בגד זה ואוכל בגד אחר כדמוכח פ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן [39] : **איתקש** מעשר בהמה למעשר דגן. פ"ה מדכתיב עשר תעשר כדאמרינן בריש פירקין ל"ל דלית ליה הא דאמר [רבא] לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר ועוד בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת [40] והבאתם שמה מעשרותיכם לר' עקיבא ושמא לא אתקש אלא לענין הבאה מיהו לרבא קשה היכי מפרש טעמא דרבי יוסי בר' יהודה וכן בזבחים פרק ב"ש (דף מה.) דרשינן קדשי עובדי כוכבים אין עושים תמורה מדאיתקש תמורה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן ומעשר דגן כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים וי"ל לענין לעשר מזה על זה כגון ממין על שאינו מינו דהוי כעין חדש על ישן לגבי הכי דוקא אומר לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר:

ילפו

עין משפט נר מצוה

מז א מיי׳ פ״מ מהלכות בכורות הלכה ט:

מח ב ג ד ה מיי׳ שם הלכה י:

מט ו מיי׳ שם פ״ז הלכה ט:

רבינו גרשום

מעשירי: אף תשיעי אינו קדוש. שאינו נאכל אלא במומו. אסיפא דמתניתין מיירי: אלא א״כ נעקר שם העשירי הימנו. מעשירי דלא קרא לעשירי עשירי אבל קראו עשירי לודאי עשירי התשיעי חולין: והדין נותן ומה אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב. כדאמרינן במתניתין ואחד עשר קרב שלמים אינו קדוש האחד עשר אלא א״כ נעקר שם העשירי ממנו מן העשירי כדתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי: והיא הנותנת. כלומר מאותו דין שאתה מביא נלמד שהתשיעי ליהוי קדוש אע״פ שלא נעקר שם עשירי מעשירי: דאיברר ליה עשירי שכבר יצא. דאכתי לא איברר ליה עשירי שעדיין לא יצא קדוש תשיעי אע״ג דלא נעקר שם עשירי ממנו דלא קרא לו שם אחד שנשאר בדיר: לאו דאיפטרו במנין הראוי. שכשיצאו מן הדיר עדיין נשאר בדיר שהיה יכול להשלים מנינן; ודילמא. מהכא לא מצית דדילמא מהנהו מנויין קאמר דקפץ לתוכו הנהו דכבר עישר עלייהו: ההוא לא מצית אמרת. דהדר קתני לה מן המעושרין אלמא דהאי מנויין דקאמר דלאו מעושרין ניהו: ודלמא מאי מן המעושרין דקאמר שקפץ מעשר עצמו לתוכו: דיקא נמי דקתני יצרו. דכולהו הוי ספק מעשר. והאי מן המנויין דקאמר מהנך דכבר עישר עליהן ואכתי לא מצי יליף מהכא דמנין הראוי פוטר: אלא אמר רבא מקרא יליף דכתיב יעבר ולא שכבר עבר: אם מן המנויין מת. מאותן שיצאו מן הדיר מה בכך מונה ומשלים עליהם ועל אותו שמת עד שיהו עשרה ויפריש אחד: ואם משאינן מנויין מת. מהנך שבדיר: מנויין שיצאו לחוץ פטורין. שפטרן מנין הראוי שבשעה שיצאו עדיין לא מת והיה ראוי להשלים מניינן לעשרה ושאינן מנויין אותן שנשתיירו בדיר הארבע. לא ניפטרו אלא מצטרפין לגורן אחד לעשרו עם שאר בהמות: ואם לאו. שלא יצאו בפתח שיצאו ששה אלא בפתח ארבעה דהשתא הוו שמונה ולא חזו למעשר: ששה שיצאו ראשונים פטורין. משום דבשעה שיצאו מן הדיר נשתייר בדיר מנין הראוי להשלימן לעשרה והנך ארבעה ואינך ארבעה מצטרפין לגורן אחד: יצאו ארבעה. תחלה בפתח זה כו׳: נוטל אחד למעשר והשאר פטורין. אפילו אותן ארבעה שיצאו תחלה משום דאינהו נפטרו במנין הראוי: ואם לאו. שלא יצאו אלא בפתח הארבעה ד׳ ראשונים וד׳ שניים פטורין משום דנשתייר בדיר שראוי להשלימן: והנך ד׳ אחרונים מצטרפין לגורן אחד: אם אותן ששה כולם בפתח אחד יצאו. או בפתח ד׳ ראשונים או בפתח ד׳ שניים הוו ד׳ ונוטל מהן אחד והשאר פטורין כולן אפילו אותן ד׳ שלא יצאו הו׳ בפתחן משום דאותן [ד׳ שניים נמי] כי יצאו הוו להו מנין הראוי

רש״י כת״י

אף הת״ע אינו קדוש וכו׳. אמתני׳ קאי דקתני[1] קרא לע׳ ד׳ ולי׳ (ע׳) [ר׳] ולי״ל ר׳ אין אחד עשר קדוש הואיל ולא נעקר שם הי׳ ממנו שקרא לי׳ ר׳ ותו לא מני חל שם י׳ אי״א אבל ע׳ קדוש אע״ג דלא נעקר שם הי׳ (עס) [מן] הי׳ וקאמר ליה ר״ש אף ע׳ אינו קדוש וכו׳: **י״ל (וכו׳) שעושה קדושה ליקרב.** כדאמרינן לקמן[2] אם מן הבקר לרבות [אחד] עשר לשלמים ואפ״ה אינו קדוש אא״כ נעקר וכו׳: **ע׳.** שאינו קדוש אלא לאכל במומו אינו דין וכו׳: וקא מהדר ליה רבנן **הא הנותנת.** כלומר מזה שאמרת הא הנותנת טעם אלנו דולמי קדוש וכו׳ לאכל במומו אפילו לא נעקר שם הי׳ ממנו די״ל דעושה קדושה ליקרב אי לא נעקר שם י׳ לא אמרינן דלקדוש קדושה חמורה כולי האי כיון דקרא ליה י׳ ותו לא חייל שם י׳ ומנא אחמיתי אכל ע׳ דקדושה קלה לחומרא בעלמא ולא ליקרב אפילו לא עקר וכו׳ דהוכרר העשירי שכבר יצא י׳ והא דקתני לעיל הט׳ חולין משום דנשתייר בדיר ולא נעקר שמו ולא קראו ע׳: **מנין הראוי.** אם היו י׳ טלאים בדיר והתחיל ומנה ע׳ ומת י׳ בדיר או יצא בפתח אחר פטורים הט׳ ואין לריכין להצטרף לגורן אחר הואיל ומנין ראוי היה להשלים בשעת מנין: **קפץ אחד מן המנויין לתוכו.** ס״ד דהא מנויין בשלא הגיעו לי׳ אלא כשהיה מונה עד ששה קפץ (ו׳) [ז׳] לתוך הדיר פטורים אותם שבדיר כולם אם אינו מכיון הואיל ונתערבו יחד פטור דביהמה הוו כולן פטורים דשוב אין אחד מהם מהם ראוי למעשר ליקרב: **ומנויין גופייהו.** איפטרו במנין הראוי: **דילמא.** הלי מנין דעשר עלייהו: **ומאי לא מצית אמרת.** דעשר עלייהו דהוהו בסיפא קתני לה קפץ אחד מן המעושרים בתוכן כולן יראו וקס״ל דהאי מעושרין הייו חולין שעשר עליהן והשתא לא דייק אמאי יראה: **מעשר דוקא.** דעשירי קפץ לתוכן ומנויין הייו דעשר עליהו כדאמרינן ודייקא נמי דהאי מתעשרין הייו עשיריים מדקתני כולן יראו ואי חולין הוה אמי דקפץ אמאי יראו: **ולא שכבר עבר אתא השתא.** והא שכבר עבר תתא השתא מאי אתא למעוטי שכבר עבר ושיער עליו לריכא למימר דמו לא מעשר: **אלא ודאי שעבר ממנין הראוי.** ומת י׳ בדיר וקא ממעט ליה קרא דשוב לא יתעשר: **מנויין פטורים.** דאפטרו במנין הראוי: **לגורן אחר.** מהני בפתח זה: **ויצאו ו׳.** תמלה בפתח זה: **ודו׳.** אחרים בפתח אחר: **והשאר.** הראבע שיצאו בפתח אחר: **מצטרפין לגורן אחר.** שלא היה מנין ראוי להשלים בשעת שיצאו שהרי לא מנין שמונה שיצאו בדיר שכבר יצאו הו׳: **ואם לאו.** שיצאו בפתח הד׳ אחרי׳: **הו׳ לאשונים.** שמנין הראוי היה להשלים כשיצאו הם ד׳ מצטרפין לגורן אחר שלא היה מנין ראוי להשלים: **יצאו הראבע.** תחלה בפתח זה וו׳ אחרים בפתח אחר: **והשאר פטורים.** דהא כשיצאו ד׳ ראשונים הו׳ מנין ראוי להשלים: **ואם לאו.** שלא שיצאו בפתח הד׳ ראשונים הו׳ פטורים במנין הראוי כשיצאו הו׳ היו הד׳ אחרונים ראוין להשלים הא ד׳ אחרונים מצטרפין לגורן ג׳: **ואם לאו.** שלא נתלקו ויצאו ג׳ בזה וג׳ בזה ובבת אחת התחילו לצאת אלו מכאן ואלו מכאן: **ד׳ (וה׳) [וד׳] פטורים.** במנין הראוי: **הא אחרים רבא הדא זמנא.** לעיל יעבור ולא שכבר עבר: **ודאי מנין הראוי.** כגון דלא היו אלא י׳ ויצאו ח׳ בזה וז׳ בזה אחרינן פטורים הם ד׳ אחרונים דהשתא ו׳ חזי להכא ולהכא להשלים ד׳ ראשונים או ד׳ אחרונים אימא מי נפקי בפתא ראשונים לא נפקינן הד׳ אחרונים דלא נחשביה מנין הראוי בשעת מנין דשמא ו׳ הנותרים יצאו בפתא ראשונים והרי סופו הוכרח קמ״ל: **לא יאמר אכרוך עשרה.** אכרוך לאו משום כחושים ושמנים אלא אטול י׳ מהם ואכניסם לדיר ואטול אחד במנין עשירי: **והשאר פטורים.** דלא היה ליקוף ולא קבעתן זמן הגורן: **אלא כונסן כולן לדיר.** וקובע זמן הגורן על כולן דלא ידעת מי מנייהו לאפוקי ומונה י׳ ונוטל אחד והשאר מצטרפין לגורן ג׳ וכו׳ והתניא וכו׳:

אף הת״ע אינו קדוש אלא א״כ נעקר שם עשירי הימנו והדין נותן ומה אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב אינו קדוש אלא א״כ נעקר שם עשירי הימנו תשיעי שאין עושה קדושה ליקרב אינו דין שאם נעקר שם עשירי הימנו אין אי לא לא היא הנותנת אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב אי נעקר שם עשירי הימנו אין אי לא לא תשיעי שאינו עושה קדושה ליקרב אע״ג דלא נעקר שם עשירי הימנו אי נמי אחד עשר דאיברר ליה עשירי אי נעקר שם עשירי הימנו אין אי לא לא תשיעי דאכתי לא איברר ליה עשירי ואע״ג דלא נעקר שם עשירי הימנו [6]תו לא מידי אמר רבא מנין הראוי פוטר מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתנן קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין מנויין גופייהו דאיפטרו [7]לאו במנין הראוי ודלמא דעשר [8]עילוייהו ההיא לא מצית אמרת הא תני מן המעושרין לתוכן ודלמא מאי מעושרין מעשר דוקא דיקא נמי דקתני ירעו אלא אמר רבא אמר קרא [1]יעבור ולא שכבר עבר מאי [9]שכבר עבר אי (9) דעשר עילוייהו צריכא [10] למימרא אלא לאו דאיפטרו להו במנין הראוי שמע מינה תניא כוותיה דרבא [11]היו לו עשרה טלאים והכניסן לדיר ומנה חמשה ומת אחד מהם אם מן המנויים מת מונה ומשלים עליהם [12]ואם משאינן מנויים מת מנויים פטורין ושאינן מנויים מצטרפין לגורן אחר ואמר רבא [13]היו לו י״ד טלאים והכניסן לדיר ויצאו ששה בפתח זה וארבעה בפתח זה וארבעה נשתיירו שם [14]אותם ארבעה אם בפתח הששה יצאו נוטל אחד מהם והשאר מצטרפין לגורן אחר ואם לאו ששה פטורין וארבעה ארבעה מצטרפין לגורן אחר [15]יצאו ארבעה בפתח זה וששה בפתח זה ונשתיירו שם ארבעה אם אותם ארבעה בפתח [16] הששה יצאו נוטל מהם אחד והשאר פטורים ואם לאו ארבעה ששה פטורים וארבעה ארבעה מצטרפין לגורן אחר [17]יצאו ארבעה בפתח זה וארבעה בפתח זה ונשתיירו שם ששה אם אותן ששה יצאו בפתח אחד נוטל מהם אחד והשאר פטורים ואם לאו ארבעה (18) [19] פטורים וששה מצטרפין לגורן אחר מאי קמ״ל דמנין הראוי פוטר והאמר רבא חדא זמנא מהו דתימא ודאי מנין הראוי אמרינן ספק מנין הראוי דחזי להכא ודחזי להכא לא אמרינן קמ״ל ואמר רבא היו לו חמשה עשר טלאים [20]לא יאמר אברור עשרה ואכנסם לדיר ואטול מהם אחד והשאר פטורים אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהם אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר תניא נמי הכי היו לו חמשה עשר טלאים לא

הד׳ האחרונים: **נוטל אחד מהם.** דהוו י׳ בפתח אחד: ואם לאו. שלא יצאו בפתח אלו ד׳ ולא בפתח אלו ד׳ אלא בפני עצמן או נשתיירו בדיר: **הרבעה הראשונים והרבעה אחרונים פטורין.** דכל ד׳ וד׳ שיצאו הניחו אחרים כדי להצטרף להן ולהתעשר עליהן דהנהו ששה שנשתיירו אדיין בין להכא בין להכא: **ודאי מנין הראוי.** כגון שמנה כ״ו ו׳ ונשתייר בדיר כדי לגרף להן וליכא בדיר אלא אותו אפילו דוודאי אם לאותן שנשתיירו לאותן בדיר אלא אותו שמנה כבר: **אכל ספק מנין הראוי.** כגון שיצאו בשני פתחים הרבעה בפתח זה והרבעה בפתח זה דהנך ששה שנשתיירו ליכא למיקם עליהו אי יצאו בפתח זה וכיון דספק הוא אימא דלא אתרינן מנין הראוי למישדינהו בין להכא בין להכא לפטור את כולן קמשמע לן. [21] ענין אחר הא דחזו הנך להכא ולהכא דשדינן להו בין להנך הרבע בין להנך הרבע היינו חשוב ספק. [1] לא נקט משום דווקא אלא אורחא דמילתא לגרופי ממשה בהדי ממשה:

מסורת הש״ס

(א) [סוטה לו: וש״נ], (ב) [ל״ל עליהן], (ג) נ״ל אז שמונה ואחר שמנה מת אחד ס׳, (ד) עי׳ תוספות ל״ק, (ה) [אחר רש״ש], (ו) גי׳ נ״ק לא נקיט ט״ו דוקא כו׳, (ז) [לקמן ס.], (ח) [דף ס:].

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וְצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז לב

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אי דעישר עליוה: (ב) שם ואם לאו אלרבעה וארבעה פטורים ושם: (ג) רש״י ד״ה אף תשיעי וכו׳ והדין נותן דגבי: (ד) ד״ה אע״ג דלא נעקר ומזל וקלאו: (ה) ד״ה מעשר דוקא לגומר: (ו) ד״ה טוטל וכו׳ הואיל וילאו:

מוסף רש״י

תו לא מידי. אין לזון אחר דבר זה (סוכה לז:) אין להשיב על כך (יבמות לט. וקדושין כא:) תו ליכא לאקשויי מידי (ערובין קג:) אין להקשות על דבר זה (ע״ז כג. סד.) ליכא לאוסויי מידי (סנהדרין סב.) אין להקניט בדבר זה (שם סו:).

שיטה מקובצת

א) דאיפטרו במאי: ב) דעשר עלייהו ההיא: ג) מאי לא שכבר: ד) צריכא למימר: ה) אם אותן ארבעה בפתח שיצאו בו הששה יצאו: ו) בפתח שיצאו בו הששה: ז) ארבעה ארבעה פטורים: ח) לא קדוש שלא יהא: ט) ל) למילף בהאי תי׳ למימר נמחק דיגא דקאמרינן דהיא: י) אלו מן המנויין דהשתא: יא) חמשה לא נקט חמשה דוקא: יב) מהם הואיל ויצאו: יג) קמ״ל לשון אחר הא:

ל) אולי ל״ל אינא למפרך בהאי דיגא דקאמרינן דהיא הנותנת הס״ד ותיבת למימר נמחק.

רבינו גרשום (המשך)

ואם לאו ששלשה מהן יצאו בפתח זה וג׳ בפתח זה הד׳ ד׳ פטורין משום דיצאו במנין הראוי והו׳ מצטרף לגורן אחד: מהו דתימא ודאי מנין הראוי אמרינן. כגון היכא דיצאו ו׳ בפתח זה וד׳ בפתח זה ד׳ ונשתיירו דודאי דהנהו ד׳ דנשתיירו לא חזו לאיצטרופי אלא [עם] הששה. אבל ספק מנין הראוי כגון כשנשתיירו ו׳ בדיר דחזו לאיצטרופי בין להני ד׳ בין להני ד׳ ולא ידענן להי מצטרפי אימא לא קמ״ל: והשאר פטורין. הנהו ה׳ נמי שלא הכניס משום דלית בהו שעור מעשר אלא יעשה להן דבר שיתחייבו במעשר כולן יכניסם (כולן) לדיר ויוציא עשרה ויטול מהן א׳ והשאר הה׳ מאחר שנכנסו בדיר ואין בהן שעור מעשר הדיר קובעו ומצטרפין לגורן אחר:

יצאו שנים כאחד מונה אותן שנים ואם מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין. פ"ה כגון שיצאו שניים כשהגיע לעשה או לשבעה ומנאן אחד ועל [יז] כן קרא העשירי למנין בהמות תשיעי והאחד עשר עשירי אע"ג דבסמוך אמר קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי עשירי מעשר ואחד עשר אלמים הכא מקולקלין משום דמנה אחד [יח] בשניים שיצאו כאחד ומספקא לן אם נעשין כאחד ע"י שמנאן אחד או לא [יט] ואע"ג דאיכא מ"ד בגמרא עשירי [כ] למעשר בהמות קדוש דמה [יא] שמנאן אחד משום ליה ספיקא [כא] ואותו הקרוי תשיעי הוי ספק תשיעי ספק עשירי והקרוי עשירי הוי ספק עשירי [יב] ספק [כב] קדוש ליקרב:

לא יאמר אברור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורים אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר והתניא תשעה עשר טלאים לא יאמר אברור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורין אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר פטורין תרגמה רב הונא בר סחורה קמיה דרבא בריגלא [א]בדיר שיש לו שני פתחים עסקינן ויצאו ט' בפתח זה וט' בפתח זה דהאיך חד חזי להכא ולהכא ולישני ליה כגון שמנה תשעה וכי מטא עשרה קרי חד מרישא קסבר עשירי מאליו קדוש ולישני ליה [לא] בגורן [לב] ומנאן זוגות זוגות קסבר עשירי למנין בהמות הוא קדוש אר"נ בר יצחק זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה [לג] דשני ליה [לד] שמעתא בריגלא כשמעתיה: **מתני'** יצאו שנים כאחת [לה]מונה אותם [לו] שנים שנים מנאן אחד תשיעי ועשירי [לז] מקולקלין [לח] [לט]קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה דברי ר' מאיר א"ר יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה [מ]אמרו משום ר"מ אילו היה תמורה לא היה קרב קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר מקודש [מא] זה [מב]הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש: **גמ'** אמר ר' יוחנן [מג]מנאן זוגות זוגות קינטרן קינטרן עשירי [מד] למנינו הוא קדוש [מה] למנינו מאי רב מארי אמר [מו]למנין שלו הוא קדוש רב כהנא אמר למנין בהמות הוא קדוש תנן יצאו שנים כאחת מונה אותן [מז] שנים שנים מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין בשלמא למאן דאמר למנין שלו הוא קדוש משום הכי הוו תשיעי ועשירי מקולקלין [מח] [מט]ולעשירי קא קרי ליה תשיעי ולאחד עשר עשירי אלא למאן דאמר למנין בהמות הוא קדוש לתשיעי תשיעי קא קרי ליה ולעשירי עשירי קא קרי ליה אמר לך רבי יוחנן כי אמינא אנא היכי דאיכוין [נ] לאפוקי זוגות זוגות היכא דנפק ממילא לא תא שמע [נא]מנאן למפרע עשירי שבמנין הוא קדוש בשלמא למאן דאמר למנין בהמות הוא קדוש שפיר אלא למ"ד למנין שלו הוא קדוש עשירי חד קרי ליה אמר רבא הואיל ואיתיה במנינא פרסאה דקרו לעשרה חד:

מסורת הש"ס

א) קדושין נח. עירובין נ., נ"לאו תשיעי ועשירי כמאה תשעיו ועשירי מקולקלין כ"ה במסכתא ועיין בתוס' לעיל יח: ד"ה אבסר כו' בסופו], ג) [בוריות יד.], ד) מוספתא פ"ז, ה) תוספה דהוליא נ"ק, ו) [בהוס"ד כ"ש], ז) מקולקלין דלא חל כו' כל"ל והבאתי שייך לקמן נ"ק, ח) נ"ל טעה בכל המנין, ט) נ"ל דאיתא, י) [בעשירי תשיעי כ"ם], כ) עי' גי' נ"ק, ל) כדקתני ספיק קרא לעשירי ט' וא"א ר' מי' מעשר וי"א קרב אלמים ומספקא ל"ק וכ"ה בס"ר, מ) נ"ק, נ) נ"ל אלא למנין, ס) [נדל"ל והי"ט], ע) בכ"ע: דשיעה, פ) תולי נ"ל והוא שקרא עשירי נמי לא הוה מעשר גמור הלכך מקולקלין, צ) בכ"ע: כמאן דאמר, ק) נ"ל למנין בהמות, ר) לתומו נ"ק, ש) אחד עשר ומיעו קדוש הס"ד נ"ק.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולישני ליה כגון דמנאן זוגות: (ב) שם דשני ליה לרבא שמעתא בריגלא: (ג) שם הוא קדוש מאי למנינו רב מתרי: (ד) שם ל"מ דלמנין שלו וכו' דלעשירי קא קרי: (ה) רש"י ד"ה זכאי וכו' בר סחורה דשני ליה: (ו) ד"ה למנין הבהמות כו' בתר מניו הס"ד אח"כ מ"ש לע' ט' קא קרי ליה ולעשירי:

מוסף רש"י

והעשירי מעשר והאחד עשר קרב שלמים. ומה בין שלמים למעשר, שהשלמים טעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק ונפדין במומן ותמורתן קריבה מה שאין כן במעשר (עירובין נ).

רבינו גרשום

והשאר פטורין. מלצרפן אע"ג דהכניסן כולן לדיר: בריגלא. בשבת שלפני הרגל שדורשין בו. דהאי חד דשתייר בדיר דה"ל חזי להשלים להכא ולהכא ואמרינן דספק מנין הראוי פטורין. ולישני ליה. אפילו בדיר של פתח אחד וכגון דמנה ט' וכי מטא י' קרא ההוא י' חד מרישא ומני עד עשרה דהשתא נפקו בין ט' ראשון בין ט' אחרון במנין הראוי: קסבר. רב הונא משום הכי ליכא לתרוצא הכי משום דהוי שעיקר שקראו אחד לא כלום עבד דעשירי מאליו קדוש למעשר אפילו שלא קראו עשירי והנך ט' דמשתיירו לית בהו מנין הראוי וצריכי לאיצטרופי לגורן אחד אבל בב' פתחים דט' נפקי מהכא וט' מהכא וא' נשתייר ודאי ראוי להשלים הכא והכא: ולישני ליה. בחד פתח וכגון דמנאן זוגות זוגות שנים באחד עד שהגיע לט' הוו להו י"ח והוציא האחד שנשתייר וקראו עשירי לפטור הללו ט' והללו ט': קסבר. רב הונא: עשירי למנין בהמות הוא קדוש. ולא לחשבון המונה כלומר לא אזלינן בתר מנין דידיה דמונן זוגות זוגות אלא כיון דנפקו ה' זוגות הרי י' בהמות והוי חד מניינה קדוש ואידך ד' זוגות לית להו מנין הראוי ולא ליפטרו הלכך ליכא לשנויי הכי: זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה. דאע"ג דלא הוה חכם כ"כ ותרץ לו הברייתא לרבא בריגלא לפני רבים וכיון דאמר מנין הראוי פוטר: מנאן אחד. לאותן שנים התשיעי והעשירי מקולקלין דתשיעי הוי עשירי ועשירי הוי אחד עשר ושלמים ומעשר מעורבין זה בזה ואין נאכלין במומן דשלמים אית דמיינה חזה ושוק לכהנים ומעשר אין ממנו חזה ושוק לכהנים אלא איטורתן למובח ואי יהיב מיניה חזה ושוק לכהנים קא מייתי קדשים לבית הפסול דשמא כהנים לא היו מנויין לאוכלו מפני שיש להן קדשים אחרים ומשיירין אותו חוץ לזמנו ונמצאו באין לבית הפסול דהא חזה ושוק דמעשר ודאי מותר לישראל הלכך לית להו תקנה אלא שניהם יראו עד שיסתאבו ויפדה האחד של שלמים במעות ואחר כשתיתרצה לו כשמעתיה דרבא דאמר מנין הראוי פוטר: מנאן אחד. לאותן שנים התשיעי והעשירי מקולקלין דתשיעי הוי עשירי ועשירי הוי אחד עשר ושלמים ומעשר מעורבין זה בזה ואין נאכלין במומן דשלמים אית דמיינה חזה ושוק לכהנים ומעשר אין ממנו חזה ושוק לכהנים אלא איטורתן למובח ואי יהיב מיניה חזה ושוק לכהנים קא מייתי קדשים לבית הפסול דשמא כהנים לא היו מנויין לאוכלו מפני שיש להן קדשים אחרים ומשיירין אותו חוץ לזמנו ונמצאו באין לבית הפסול דהא חזה ושוק דמעשר ודאי מותר לישראל הלכך לית להו תקנה אלא שניהם יראו עד שיסתאבו ויפדה האחד של שלמים במעות ואחר

עין משפט נר מצוה

נ) א מיי' פ"מ מהלכות בכורות הלכה יא:
נא) ב מיי' פ"מ מהל' בכורות הלכה ה סמג עשין ריב:
נב) ג מיי' שם הל' ג:
נג) ד ה מיי' שם הל' ג: ה:
נד) ו מיי' שם הלכה ז:

שיטה מקובצת

(א) בגורן שמנאן אות ר' נמחק: (ב) סחורה דאשנייה ליה שמעתא לרבא בריגלא: (ג) שנים מנאן תיבת שנים נמחק: (ד) מקולקלין ס"א יצאו תשיעי ועשירי כאחת תשיעי ועשירי ורש"י לא גריס כן וכן משמע בגמרא: (ה) עשירי למנין הוא קדוש למנין מאי: (ו) שנים מנאן תיבת שנים נמחק: (ז) מקולקלין דלעשירי אות ר' נמחק: (ח) דאיכרן לאפוקינהו זוגות: (ט) וכמדומה לי דלא: (י) המנין מתשיעי ולמטה דקרא לשביעי ששי לשמיני שביעי ולתשיעי שמיני: (יא) מתשיעי ולמטה כגון: (יב) מיד האחרון שבזוג החמישי [מעשר] ולא אזלינן בתר: (יג) חיישינן למנין שלו: (יד) אחד העשר: (טו) ועל ידי כן: (טז) אחד השנים שיצאו כאחד דמספקא לן: (יז) או לא אפילו למ"ד בגמרא עשירי למנין בהמות: (יח) דמה שיצאו כאחת שנים ומנאן: (יט) עשירי ספק אחד עשר והוו מקולקלים וירעו עד שיסתאבו ויביא בדמי היפה שבהם שלמים ויאכלו במומן לבעלים ובקונטרס פירש בע"א הס"ד ותיבות קדוש ליקרב שייך לע"ב:

רבינו גרשום (המשך)

כך נאכלין כולן לישראל: מנאן זוגות זוגות. וכשהגיע לזוג י' נטל ב' למעשר: קינטרין שמונה מאה ונוטל י' ממאה: למנין שלו הוא קדוש. כמו שהוא מונן: למנין בהמות כדאמרן: אלא למאן דאמר למנין בהמות קדוש אמאי מקולקלין א"כ הוה ליה כאילו קרא לדאדי תשיעי תשיעי ולדדאי עשירי עשירי: אמר לך ר' יוחנן. ומתרץ אליבא דרב כהנא דכי אמינא למנין בהמות קדוש היכא דאיכוון לאפוקינהו כולהו זוגות זוגות או קינטרין אבל הכא במתני' דנפק ממילא דקתני יצאו שנים כאחד מעצמו לא קדוש למנין בהמה אלא למנין שלו: מנאן למפרע. שלראשון קרא י' לשני ט' עד א': הואיל דאיתיה במנינא פרסא. דלעשרה קרו חד הוי האי חד כמו עשירי למנין שלו וקדוש (ז) שלשתן מקודשות ולא קא מיירי בנתערבו: הט' נאכל במומו. כשיפוז בו מום הואיל וקראו שם מעשר ומעשר גמור לא הוי להקרבה דהא תשיעי הוא אלא נאכל במומו: והי' מעשר. וחזי להקרבה אע"ג דקראו ט' די' ודאי מאליו הוא קדוש: ואחד עשר קרב שלמים. דמאחר דקרו י' ודאי הוי האיך שלמים ועוד מש"ה קדיש האי י"א דכיון דנעקר שם י' מי' ונקרא ט' וי"א נקרא י' מש"ה תפיס בו קדושת שלמים מאחר שקדש עשירי ודאי ועושה תמורה שאם המיר בהמה אחרת באותו אחד עשר הוי נתפס בתמורה: וכי יש תמורה עושה תמורה. כלומר האי י"א גופיה הוי תמורת מעשר דבקמאן בגמ' טעות מעשר תמורה הוי (אור תמורה) והיאך עושה תמורה והלא אין ממירין וחוזרין וממירין: אמרי משום ר' מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב. כלומר ודאי דאין תמורה עושה תמורה והכא האי אחד עשר לאו תמורה היא דלא הויא כשאר תמורה אלא שם מעשר איקרי עליה ולהכי קרבה אבל אי הויא תמורת הגוף של מעשר כדרך שאר תמורות לא הות קרבה דהא גרסינן בפרק ראשון של מסכת תמורה תנו רבנן לא יבקר כו' עד רבי אומר למה יצא מעשר מעתה לדונו בתמורת שמו ובתמורת גופו לומר לך תמורת שמו קרבה תמורת גופו לא קרבה. והאי אחד עשר תמורת שמו היא ולהכי קרבה ולהכי עושה תמורה דליתה כשאר תמורה דשאר תמורה תמורת הגוף הויא:

רש"י בת"י

יצאו שנים כאחד מונה אותן שנים ואם מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין. פי"ה כגון שיצאו שנים כשהגיע לעשה או לשבעה ומנאן אחד ועל [יז] כן קרא העשירי למנין בהמות תשיעי והאחד עשר עשירי אע"ג דבסמוך אמר קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי עשירי מעשר ואחד עשר אלמים הכא מקולקלין משום דמנה אחד [יח] בשניים שיצאו כאחד ומספקא לן אם נעשין כאחד ע"י שמנאן אחד או לא [יט] ואע"ג דאיכא מ"ד בגמרא עשירי [כ] למעשר בהמות קדוש דמה [יא] שמנאן אחד משום ליה ספיקא [כא] ואותו הקרוי תשיעי הוי ספק תשיעי ספק עשירי והקרוי עשירי הוי ספק עשירי [יב] ספק [כב] קדוש ליקרב:

לא יאמר אברור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורים אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר - אם יש בדיר עשרה ואינו יכול לברור הכמוהים והלא אע"ג דלא נפטיירו אלא ממקום לא מצי למימר דליהוי פטורין דגמרי אלא מצטרפין לגורן אחר. וכמדומה [יג] דלא איטריך למימר דהא אמרינן לעיל (דף ז:) דממשה לפני עד

לא יאמר אברור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורים אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר - אם יש בדיר עשרה ואינו יכול לברור הכמוהים אלא הכי פירושו לא יאמר וכו' והשאר ליהוי פטורין עכשיו אלא אכניסם בדיר עם האחרים ואע"פ שהגיע הגורן אוכל לאכלן ולשומטם הואיל ולא בני עשורי ניהו דאין הגורן קובע אלא דבר הראוי למעשר והנך חמשה לאו בני עשורי ניהו אלא כונסן לדיר כולן ביחד ומוציא עשרה והשאר מצטרפין לגורן אחר על כרחו שהוקבע בדיר למעשר ולא יוכל למכור ולשומטם: **בריגלא.** בשבת שלפני הרגל שבו דורשים הלכות הרגל: **דהיאך חד.** שנשתייר באחרונה הוי מנין הראוי בין להכא ובין להכא ופוטר את כולן והוא עצמו קדוש הוי בין שיצא בין שנשתייר באחרונה דעשירי קדוש מאליו: **קרא חד מרישא.** אלא קראו עשירי אלא המתיל למנות בכתחלה אחד שנים שנשה ומנאה דהתשעה עשר היה עשירי ואפילו התשעה שמנה מתחלה נפטרו במנין הראוי: **מאליו קדוש.** אע"פ שקראו אחד ומנאה שהתשעה אחרונים לא יהו פטורין: **זוגות זוגות.** שנים כאחד וחזר עשירי לא היה רק אחד ויפטרו כולן במנין הראוי דהוה חד בתרא חזיא להכא ולהכא: **למנין בהמות.** דלא אזלינן אחר פיו שאומר אחד שנים אלא אחר בהמות שהוא ואין שהוא חמש זוגות שהן עשרה בהמות הוי חד מיניהו קדוש ואינך [יד] כולן דהוא לאחר כן במאי ליפטרי הא לא הוי מנין הראוי: **וכי אימיה דרב הונא בר סחורה** [טו] **דאשנייה ליה לרבא בשמעתיה.** כלומר זכתה אמו של רב הונא בר סחורה שילדה בן כמותו שידע לתרץ לרבא שמועתו בתוך הדרשה ותרצה לו בשיטת שמועתו דהא [טז] דקתמר לעיל [נט:] מנין הראוי פוטר והכי קא מתרץ רב הונא הכא דהא חד בתרא חזיא להכא: **מתני' תשיעי ועשירי מקולקלין.** כלומר אותו שקרא הוא תשיעי דהיינו עשירי ואותו שקרא הוא עשירי דהיינו אחד עשר עומדים לקלקלה שהוא סבור על התשיעי שהוא תשיעי ועל העשירי שהוא מעשר ואם עשה כן ולא נמלך בב"ד הרי הן [יז] מקולקלין כדקתני סיפא קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי העשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים. פ"א שיין מקולקלין דלא חל עליהן קדושה ליקרב אלא נמלכין במומן דאע"ג דבעלמא אם קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי העשירי קרב מעשר והאחד עשר קרב שלמים כדלקמן הני מילי היכא דלא נעשה מתשיעי ואילך אבל הכא [יח] כל המנין [יט] נעשה מתשיעי דקרא לשמיני שביעי ולשביעי ששי או לתשיעי שמיני לא הוו עשירי ואחד עשר קדושים ליקרב הואיל ועשה כל כך והא דקתני יצאו שנים כאחת לא מיירי מתשיעי ועשירי דהא מתשיעי ואילך קמפרש רבא דינא בגמרא [ע"ב] אלא הכא מיירי כגון שיצאו שנים בשמיני וקראן שמיני אי נמי יצאו שנים בשביעי וקראן שביעי והא דקתני לקמן מנאן למפרע העשירי קדוש הוא כדמפרש טעמא [כ] דמייתי לה במנינא דפרסאי דקרו לעשרה חד. ואית דמפרשי משום הכי מקולקלין דמיירי כגון דנתכוין למומן אחד ובמס' מזרחות בפ' ד"ש [דף לב.] אמרינן גבי מעשר טעותו ולא כוונתו ולא נהירא משום דא"כ אפי' קרא לתשיעי עשירי [כא] ניהוי מקולקל בלא שנים כאחת ועוד למאן דפליג התם דאמר טעותו ואפי' כוונתו מאי איכא למימר. ובגמוקי ר' [כב] מצאתי דמקולקלין הייו דקדושה חלה עליהן [כג] ומספקא ליה אמאי נקט לשון מקולקלין והכי נהירא טפי ואיכא למימר דפרושי קמפרש במשנה עצמה מ"מ מקולקלין משום דקרא לתשיעי עשירי וכו': **קרב שלמים.** בגמ' [ע"ב] מפיק מקרא: **וכי יש תמורה.** דאחד עשר שקראו עשירי היינו תמורת מעשר ובמס' תמורה [יג.] גמרינן דאין תמורה עושה תמורה משום דכתיב תמורתו [ויקרא מז] ולא תמורת תמורתו: **אילו היה תמורה.** אותו אחד עשר לא היה קרב דתמורת מעשר אינה קריבה כדגמרינן במס' תמורה [ה:] [מעשר הבכרה הבכור ובכור דרשינן הם קריבין ואין תמורתו קריבה] אלא ודאי מדקריב שלמים הקדש דאשון תשמיען ליה ולכך עושה תמורה כדין שלמים אחרים: **ממנו.** מן הי' עצמו: **גמ' קינטרין.** לגאות שמנה כל מאה ומאה ביחד: **למנין שלו הוא קדוש.** מנין י' שהוא מונה שלאחר שמנה ט' מאות הוי הק' עשירית קודש: **למנין בהמות.** דלא אזלינן בתר מנין שלו אלא כשמנה ה' זוגות בהמות שהן י' בהמות הוי מיד [כ] מעשר בתר מניו: (ו) **ולי' י' קא קרי ליה.** הא' קא קרי ליה לאו דוקא אלא כלומר אמאי מקולקלים הא אמרת דט' למנין בהמות הוי ט' וי' הוי עשירי דלא חיישינן [כא] אחד עשר שהוא קודש עשירי ועשירי שהוא תשיעי אמאי מקולקלין ליהוי אחד [יז] עשר שלמים ועשירי מעשר: **היכא דנפק ממילא לא.** אמרינן למנין בהמות קדוש אלא כתר מנין שלו נמי אזלינן: **מנאן למפרע.** שהראשון שיצא קרא עשרה והב' תשעה והג' שמנה וכן כולם עד אחד העשר שבמנין שקרא אחד הוי קדוש: וכו'

והעשירי וכו' והשאר פטורים. ואת אמרת מצטרפין לגורן אחר: **ברגלא.** בשבת שקודם לרגל ג' יום לפני הרגל: **להכא ולהכא.** במנין הראוי וא"ל לאוקמא בב' פתחים: **קסבר מאליו קדוש.** אע"ג דקריה חד והכי [כ] אחרונים לא הוו לה סוף פעור אלא הקדש בב' פתחים: **ולישני ליה כגון שמנאן זוגות.** כשיצאו ב' קרנות חד ולד' קרנות תרי וכי מטי לט' נפקי י"ח והכי [כא] ניהוי חד חזיא מיכא חד דמעבר בי' אחרון וחד דלא מעבר וכיון דאין יודעין איזה ט' מיינין כולן פטורין כדקתני מתני' [נח:] קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין: **קסבר י' למנין בהמות קדוש.** דמן ה' זוגות דאשונים הוי ה' אחרון קדוש ואע"ג דהוא קריה ה' ותו לא מעבר ט' אחרונים והכי הוי מיניה ולאו: **אמיה דרב הונא.** זכתה לבן חכם כמותו: **דשני ליה שמעתא.** לרביה: **בשמעתיה בריגלא.** שעלתה בידו תירוץ הסלוקה לפני רבו כשמעתא דרביה דמנין הראוי ו' קדוש מאליו בריגלא שהיו הטם מרוזיין ויגא לבא: **מתני' יצאו ב' לא.** זה אלא זה בתוכה הפתח מונה אותם ב' כאלו יצאו זה אחר זה: **ט' ועשירי מקולקלין.** יצאו ב' בו' או בז' ומנה לשניהם כא' נמצא שהט' לשבוהו הוא עשירי לבהמות והי' הוא י"א ומש"ה הוו מקולקלין מלהקריב ויהיו ולא דמי לקרא לי' ט' ולי"א ר' הי' מעבר וי"א קרב שלמים דהתם נפיק א' ב' וכי מטא ט' קרייב עשירי וי' קריי' תשיעי וי"א עשירי מבריר לכ"ע שהט' ט' והי' ר' ואיהו הוא דשוגה [ט] וטעה הלכך קדוש העשירי במעשר גמור ושלפניו ושלאחריו קדושים מגזרת מלך כי"מ לקמן אבל הכא דאינקרא שם ר' מי' ונקרא ט' וי"א נקרא ר' מש"ה תפיס בו קדושת שלמים מאחר שקדש עשירי ודאי ועושה תמורה שאם המיר בהמה אחרת באותו אחד עשר הוי נתפס בתמורה: וכי יש תמורה עושה תמורה. כלומר האי י"א גופיה הוי תמורת מעשר דבקמאן בגמ' טעות מעשר תמורה הוי (אור תמורה) והיאך עושה תמורה והלא אין ממירין וחוזרין וממירין: אמרי משום ר' מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב. כלומר ודאי דאין תמורה עושה תמורה והכא האי אחד עשר לאו תמורה היא דלא הויא כשאר תמורה אלא שם מעשר איקרי עליה ולהכי קרבה אבל אי הויא תמורת הגוף של מעשר כדרך שאר תמורות לא הות קרבה דהא גרסינן בפרק ראשון של מסכת תמורה תנו רבנן לא יבקר כו' עד רבי אומר למה יצא מעשר מעתה לדונו בתמורת שמו ובתמורת גופו לומר לך תמורת שמו קרבה תמורת גופו לא קרבה. והאי אחד עשר תמורת שמו היא ולהכי קרבה ולהכי עושה תמורה דליתה כשאר תמורה דשאר תמורה תמורת הגוף הויא:

מנינו דדיה לא אזלינן מידי בלא זוגות זוגות אמאי מקולקלין לוהוא (לבהמות עשירי גמור וכו')

(ט) שיין למתני'

עד [1] **שישתוק בתשיעי** [2] (**אלא שלא קראו עשירי לה**). יש לפרש בשני עניינים לפו דוקא שישתוק בתשיעי אלא שלא קראו עשירי ואפילו קראו תשיעי דאם קראו עשירי אין אחד עשר קדוש דשתי טעיות אין קדושין כאחד דטעות מיוחדת בענין כהוא עלמא ועוד יש לפרש דאם קראו לתשיעי תשיעי תו לא הוי טעות כשקרא לעשירי תשיעי וכאילו קראו עשירי דמי ואין אחד עשר מקודש דלא תשיב [3] כאילו נעקרה שם עשירי ממנו והשתא הוי שישתוק דוקא שלא ידבר כלל ומתרלא בהכי קושיא אחת לקמן בשמעתין דקאמר הב"ע דקדיש חד מייהו ואפיק לרישיה וקרא אחד עשר ומקשי עלה כמאן דלא כרבי דאי כרבי הא אמר אחד עשר לא הוי עקירה והשתא לוקמה [4] [5] דקרוי תשיעי להוא דאפקיה לרישיה דלדברי הכל הוא עקירה ולפי פירוש זה ניחא דלא הוי עקירה כדפרי' ולשון ראשון שפירשתי [6] להכי לא מוקי ליה דלקרייה תשיעי דלא אילטריך למיתני [7] הא דודאי הוי עקירה אבל הא אילטריך לאשמועינן משום דזמנין לא הוי עקירה לרבי היכא דאית ליה בהמות טובא: [טו] **שנים בעשירי בו'. לעיל פ"ב** (יז: ושם ד"ה אפשר) פירשתי דמלי סבר אי אפשר לעמלה והא

קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי [8]: אית"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי ששלשתן מקודשין ת"ל [1] וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש (9) יכול שאני מרבה אף שמיני ושנים עשר אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך אף טעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך והתניא מה הוא מיוחד אף טעותו מיוחדת תאני תנא קמיה דר' יוחנן הא מני ר' אלעזר ב"ר שמעון היא דתניא ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר לעולם אין אחד עשר קדוש עד שישתוק בתשיעי ויקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי סבר לה כרבי יהודה דאמר טעות מעשר תמורה הוי וסבר לה כאבוה דאמר אין מימר חוזר ומימר אמר רבא [2] יצאו שנים בתשיעי קראן תשיעי עשירי וחולין מעורבין זה בזה עשירי מאליו קדוש [3] לתשיעי תשיעי קא קרי ליה קראן עשירי עשירי ותשיעי

מעורבין זה בזה מ"ט [3] עשירי קא קרי להו לתרוייהו [4] [5] יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה קראן אחד עשר עשירי וחולין מעורבין זה בזה הא תו למה לי היינו הך הא קמ"ל דכל (3) [6] בת אחת תרוייהו קא קדשי ואע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו יתיב רב כהנא וקאמר ליה להא שמעתא אמר ליה רב אשי לרב כהנא והלא לא נעקר שם עשירי הימנו ותנן זה הכלל כל [6] זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו אין אחד עשר מקודש הני מילי בזה אחר זה אבל בבת אחת תרוייהו קא קדשי בזה אחר זה בהדיא קתני לה קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר מקודש זה הכלל לאיתויי מאי לאו לאיתויי בבת אחת לא לאיתויי יצא עשירי ולא דבר דהא לא נעקר שם עשירי הימנו דאי לא תימא הכי הא דתניא יצאו שנים בעשירי ולא קדם אחד מהן את חבירו וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה והלא לא נעקר שם עשירי הימנו אלא לאו משום דאמרינן כל בבת אחת תרוייהו קא קדשי אי משום הא לא איריא הכא במאי עסקינן דקדים חד מינייהו [7] ואפיק לרישיה [8] וקרייה אחד עשר והדר איערוב ונפוק בהדדי וקרינהו עשירי דהא נעקר שם עשירי הימנו והא לא קדם קתני מאי לא קדם דהדר איערוב וכמאן דלא כרבי דאי רבי האמר אחד עשר לא הוי עקירה אפי' תימא רבי כי אמר רבי היכא דאית ליה בהמות טובא [9] דאמרי' חד עישורא קאמר הכא דלית ליה בהמות טפי מאי רבי דתניא קרא לעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר קדוש דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אחד עשר קדוש [9] כלל אמר רבי כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו אין אחד עשר קדוש [10] אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון דאית ליה בהמות טובא דאמרינן חד עישורא קאמר יצאו שנים בעשירי תנא חדא ירעו ותנא חדא [11] יקריבו ותניא אידך ימותו לא דשיא הא דתנא ירעו רבנן היא דאמרי [12] [13] אין מביאין קדשים לבית הפסול והא

אמרינן דאחד עשר ממש קאמר ועקר שם עשירי ממנו: **יצאו שנים בעשירי**. היינו כגון אמר מר ואשמעתא דרבא קמסדר דקאמר לעיל יצאו שנים בעשירי קראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה והשתא קא פרים תנא חדא דהגהו שנים שמעורבין ירעו עד שיסתאבו ותניא אידך כו': אין

רש"י בת"י

עשירי לבהמות עשירי גמוריס והי"א חולין: [3] **דלנו' ט' קרי ליה**. כלומר כל מה דקרי ליה לט' אפילו קראו י' ט' הוי ועשירי עשירי הוו: היכא דאכוון לאפקינהו הכי חשיב מנין: למפרע שקרא לא' י' ולב' ט' וכן עד עשרה ונמצא שקרא לי' א'[1]: **אלא כשמון**. כלומר העשירי עלמו שמון אבל גופו אלא בשמון שמון לי' דהיינו ט' וי"א: **אף טעותו מיוחדת**. שאין ב' קדושים ע"י טעות ואת אמרת ט' וי"א קדושים: **עד שישתוק בט'**. שלא ידבר כלל שאם קרא ט' תו לא הוי טעות אם קרא לי' ט' אלא כמאן דקרייה י' ותו לא מקדיש י"א בי' דתרי זמני ט' הוי טעותא [1] לאו מידי הוא וכ"ש אי קרא לט' ט' ולי' י"א דקדוש דהא לא נעקר שם י' מייהו לדאמרינן ואי קרייה לט' י' הוי קדוש ט' ותו לא מקדיש י"א: **דסבר לה כר"ל אמור**. במתני' טעות מעשר תמורה וכיון דעבדיה י' לט' תו לא עביד י"א תמורה: **דסבר לה כר"ש אכוה דאמר**. במסכת תמורה אין ממיר וחוזר וממיר בשותה בהמה עלמה בפ"ק דתמורה [ט.] אמרה ר"י אליבא דר"ש ותניא כותיה: **י' וחולין מעורבין**. דאם הוי חולין דט' הוא וט' קיימן ליה ואידך הוי י' גמור: **עשירי מאליו קדוש**. ולא ידענן אי חולין אי מעשר הלכך יבעו והגוזז והעובד בהם אינו לוקה דאימור בשל חולין עבד: **קראן י' י' וט' מעורבין**. ובב' יש קדושה אחת דאחד הוי ט' וקריי' י' (וקדוש י') (אבל) [ונאכלו] במומו כדרבינן לעיל מוכל מעשר והי' מעשר גמור ומדלא ידענן הי מייהו מעשר ירעו והגוזז והעובד בהם לוקה דאמרינן הי' **וי"ל מעורבין**. וב' קדושים הבא לי"ל קרא י' ואע"ג דלא נעקר שם י' ממנו קדוש י"ל הואיל ובב"ל נקראו ונקמן פליגי איכא מ"ד יקריבו ואמ"ד ירעו ואמ"ד ימותו: **י' וחולין מעורבין**. די' קדוש ממילא וי"א י"ל קרייה: **הא**. יצאו ב' בי' תו ל"ל היינו ראשון יצאו ב' בט' וקראן ט' י' וחולין מעורבין הוי כיצאו שניהם בי' וקרא י"ל: והיכא דקרא י' הוי נמי כיצאו ב' בי' וקראן עשירי דהא דין ראשון לפיפא דמי בתרוייהו נפק חד חולין וחד י': **הא קמ"ל**. פיפא: **דכל (כא אחת:)** וליתא לדרבא דאמר בב"א תרוייהו קדשי: יצאו שנים בעשירי וקראו י': כרבנן דאמרי אין מביאין קדשים לבית הפסול דעשירי ואחד עשר מעורבין מעשר ושלמים ואי אמרינן דתרוייהו קריבין ובעי למיהב מתרוייהו חזה ושוק משום ספק שלמים דימנין דהוי לכהנים רוב קרבנות ולא מספקי למיכליה להני חזה ושוק בתוך זמנן ואתי לידי פסול לשרפה ומעשר ראוי לאוכלו לישראל כולן חוץ מאימורין וישראל מרובין הן ויכלי למיכליה בתוך זמנו והשתא ממעטינן באכילתו ויהבינן להו לכהנים ואתי לידי פסול להכי יבעו עד דיסתאבו ופריש חד מנייהו ולילהו תרוייהו נאכלין במומן לבעלים והא פלוגתא דרבנן ור"ש הוא במס' זבחים בפ' כל הזבחים שנתערבו בחטאות אשם שנתערב בשלמים ר"ש אמר שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחמור שבהן אע"ג דאתי שלמים לידי פסול דלא מסתפקי למיכליהנו לזמנו של אשם אמרו לו אין מביאין

וכל מעשר בקר וגו'. משמע בין שקראו הוא עשירי בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי: **שמיני ושנים עשר**. אם קראם מה הוא. העשירי גמור אינו מקודש אלא בשמון לו אמין לך שמון בו יותר מגופו: **אף טעותו**. מה שהוא טעה וקרא עשירי אינו מקודש אלא שמון לשעבר גמור כגון תשיעי ואחד עשר שהן שמוכין לו זה מלפניו וזה מלאחריו: **מיוחד**. שהעשירי אינו אלא אחד: **אף טעותו מיוחדת**. שאם טעה בתשיעי ובאחד עשר לא היו שנים מקודשין אלא אחד מהם ואיכי אמרת דכולהו מקודשים: **עד שישתוק בתשיעי**. שאילו קראו עשירי לא ליהוי אחד עשר קדוש משום דשני טעיות של מעשר אחד אינן קדושים דטעותו מיוחדת [2] כהוא עלמו: וטעמא דרבי אלעזר הכי הוי משום דסבר לה כר' יהודה דאמר במתני' טעות וכו' דקאמר [נע"ב] וכיון שמוהה עושה תמורה וכ"ש אבוה דר' אלעזר אמר בפ' ראשון דתמורה (דף ט.) דאין ממירין וחוזרין וממירין דלאחר שהמירו על הבהמה פעם אחת אינה תופסת עוד תמורה פעם אחרת והכא נמי אין שתי טעיות למעשר: **בתשיעי**. כשהיה תשיעי ראוי ללאת: **עשירי וחולין**. דאחד מהן הוי תשיעי ואחד מעשר אע"ג דקראו תשיעי: **מעורבין**. ואין נאכלין אלא במומן והגוזז והעובד אחד מהן אינו סופג את האחרונים דשמא חולין הוא: **עשירי ואחד עשר מעורבין**. כלומר מעשר גמור ואחד עשר קדוש טריין מעורבין ביחד ומשום דאחד עשר שהוא קדוש קרב שלמים עליו כדין אחד עשר שקראו עשירי, אחר שטעה וקרא לעשירי תשיעי, דקי"ל שהוא שלמים, הלי נמי הוי שלמים, שהרי אחד עשר זה אף הוא אחר קריאת תשיעי נקרא עשירי, והרי הן מעורבין ויבעו עד שיסתאבו ויבעי בהמתן חולין ויאמר כל מקום שהן שלמים יהא מחולל על בהמה זו ויקרב זו שלמים והשאיר נאכלין לבעליהם, שהיהם ספק מעשר ומעשר בהמה נאכל במומו לבעלים (קדושין נא.).

רבינו גרשום (המשך)

אחת וקראו עשירי תרוייהו קדשי והוו חד קרב שלמים אע"ג דלא נעקר שם עשירי מעשירי דקראו עשירי: הני מילי. דבענין דליתעקר שם עשירי ממנו לכי נפקי בזה אחר זה דכיון דקרא לעשירי ודאי עשירי לא קדש אחד עשר: אבל בב"א. כי נפקי בחדא וקראו עשירי תרוייהו קדש: לאו לאתויי בב"א. דלא קדש נמי י"א: לא לאיתויי יצא עשירי לבדו ולא דיבר. שלא קראו י' ואח"כ יצא אחד עשר וקראו עשירי ואינו מקודש אחד עשר דהא לא (נפקי) [נפיק] שם העשירי ממנו דעשירי מאליו הוא קדוש אבל בב"א תרוייהו קדשי: דאי לא תימא הכי דתנן וכו'. דקדים חד מנייהו ואפקיה לרישיה וקרייה אחד עשר. קמי דליקרא עשירי דהא נעקר שם עשירי מעשירי: והדר איערוב ובשעת יציאתם ממש לא קדם אחד את חברו: וכמאן. קא חשיב דאי עקירה היכא דקראו אחד עשר דלא כרבי: היכא דאית ליה בהמות טובא. לעשורי דודאי כי קרי לעשירי אחד עשר לאו אחד עשר ממש הוא דקאמר אלא עשירי הוא דקרי ליה: וחד עישורא קאמר. כלומר הרי כבר מניתי אחד עשרון וכבר הפרשתי מעשר אחד מן המעשרות שיש לי להפרישו: היכא דלית ליה בהמות טובא אלא או [תשעה] עשר או ט"ו ודאי כי קרי לי' אחד עשר אפי' רבי מודה דהוי עקירת שם עשירי ממנו.

מסורת הש"ס

(א) [קדושין נא. עירובין נ.], ג' ל"ק ומתניא כלל אמר רבי יוי, ג) [זבחים עה.: וש"נ], ד) בענינא דהוא עלמו וטעמא דר"א הוי והד"א כל"ל ל"ק, ה) [מכלן שייך עוד לע"ל], ו) ע"כ שייך לע"ל, ז) נראה לל"ל דמנכר אות, ח) ל"ק מ"ז, ט) ל"ל דקרא,

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ:
ויקרא כז לב

הגהות הב"ח

(א) גמ' העשירי יהיה קדש לדבות את כולן יכול שאני מרבה הוי והוא קדוש ושעותו מתקדשת: (ב) שם קא משמע לן דכל בבת:

מוסף רש"י

עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה. אחד מהן מעשר גמור אבל אינו יודע איזה הוא, והשני שם שלמים עליו כדין אחד עשר שקראו עשירי, אחר שטעה וקרא לעשירי תשיעי, דקי"ל שהוא שלמים, הלי נמי הוי שלמים, שהרי אחד עשר זה אף הוא אחר קריאת תשיעי נקרא עשירי, והרי הן מעורבין ויבעו עד שיסתאבו ויבעי בהמתן חולין ויאמר כל מקום שהן שלמים יהא מחולל על בהמה זו ויקרב זו שלמים והשאיר נאכלין לבעליהם, שהיהם ספק מעשר ומעשר בהמה נאכל במומו לבעלים (קדושין נא.).

רבינו גרשום

וכל מעשר. לרבות כל שקרא עליו שם מעשר: אף שמיני ושנים עשר שאם קרא לשמיני מעשר ולשנים עשר: וטעותו מקדשת. כגון כשקרא לתשיעי עשירי או לאחד עשר עשירי: מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך. כלומר העשירי עצמו כשקורא אותו עשירי אין לך סמוך יותר מעצמו: אף טעותו אינה מתקדש אלא בסמוך לו לאפוקי שמיני ושנים עשר: אף טעותו מיוחדת. כלומר שאינו מקדש אלא אחת או תשיעי או אחד עשר ומותיב למתני' דקתני שלשתן מקודשין דהיינו ב' טעיות: הא מני. דבעי טעותו מיוחדת ר' אלעזר בר' שמעון דתניא לעולם כו': עד שישתוק בתשיעי. שלא יקרא לו שם עשירי ויקרא לי' ט' ולי"א י' דליכא אלא טעות אחד דאחד עשר עשירי: י' תשיעי לא הוי טעות משום דעשירי מאליו הוי קדוש וא"ת הם הכי נמי לימא שאם שתק בי"א ולא קראו י' לט' קראו י' ההוא ט' ליהוי קדוש הואיל והוי טעות מיוחדת הא לא קשיא בדין הוא די"א הוי קדוש הואיל וכבר קדש עשירי גופיה הוה ליה האי י"א תמורת שמו של מעשר ואיתפיס הוא בקדושה אבל ט' דאכתי לא קדש ליה מעשר גופיה היכי ליתפסיה לתשיעי לקדושי הואיל ואיהו גופיה אכתי לא הוי קדוש להכי נקט י"א ולא נקט ט': וסבר לה ר' אלעזר כאבוה ר"ש דאמר בתמורה אין ממיר חוזר וממיר דלאחר שהמיר בבהמת קדשים בהמה של חולין אינו חוזר וממיר בהמה אחרת של חולין באותה בהמה של קדשים: והכא נמי ט' וי"א אין ממירין ב' ומסתברא דהך מילתא אליבא דר' יוחנן היא דאמר התם כשם שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין: עשירי וחולין מעורבין זה בזה. ושניהם יאכלו במומן לבעלים ולהכי קאמר עשירי וחולין מעורבין דאי עבד גיזה ועבודה בחד מינייהו

מעשר בהמה פרק תשיעי בכורות

נה א מיי' פ"ח מהל' בכורות הלכה ו' סמג עשין רייב: נו ב מיי' שם הלכה ד (טוש"ע שם):
ג [מיי' שם]:
נז ד מיי' שם הלכה יב:
נח ה מיי' פ"ו מהל' פסולי"מ הלכה יב:

שיטה מקובצת

[1] עשירי כו' ת"ר: [2] קדוש תשיעי תשיעי: [3] מ"ט תרווייהו עשירי קא קרי להו יצאו: [4] דכל בבת: [5] תיבת זמן נמחק: [6] לרישיה וקראן אחד: [7] בהמות טובא לא דאמרינן: [8] קדוש והלא נעקר אמר רבא: [9] חדא יקרבו אות י' נמחק: [10] מה"ד לעולם אין אחד עשר קדוש ליקרב עד שישתוק יש לפרש בשני עניינים דמצינו לפרש לאו: [11] חשיב עשירי כאילו: [12] לוקמה כגון דקרייה: [13] שפי' דלהכי: [14] למיתני דהא ודאי הוי עקירה אבל בי"א אצטריך כו' דזימנין דלא הוי: [טו] מה"ד יצאו שנים:

רבינו גרשום

וכל מעשר. לרבות כל שקרא עליו שם מעשר: אף שמיני ושנים עשר שאם קרא לשמיני מעשר ולשנים עשר: וטעותו מקדשת. כגון כשקרא לתשיעי עשירי או לאחד עשר עשירי: מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך. כלומר העשירי עצמו כשקורא אותו עשירי אין לך סמוך יותר מעצמו: אף טעותו אינה מתקדש אלא בסמוך לו לאפוקי שמיני ושנים עשר: אף טעותו מיוחדת. כלומר שאינו מקדש אלא אחת או תשיעי או אחד עשר ומותיב למתני' דקתני שלשתן מקודשין דהיינו ב' טעיות: הא מני. דבעי טעותו מיוחדת ר' אלעזר בר' שמעון דתניא לעולם כו': עד שישתוק בתשיעי. שלא יקרא לו שם עשירי ויקרא לי' ט' ולי"א י' דליכא אלא טעות אחד דאחד עשר עשירי: י' תשיעי לא הוי טעות משום דעשירי מאליו הוי קדוש וא"ת הם הכי נמי לימא שאם שתק בי"א ולא קראו י' לט' קראו י' ההוא ט' ליהוי קדוש הואיל והוי טעות מיוחדת הא לא קשיא בדין הוא די"א הוי קדוש הואיל וכבר קדש עשירי גופיה הוה ליה האי י"א תמורת שמו של מעשר ואיתפיס הוא בקדושה אבל ט' דאכתי לא קדש ליה מעשר גופיה היכי ליתפסיה לתשיעי לקדושי הואיל ואיהו גופיה אכתי לא הוי קדוש להכי נקט י"א ולא נקט ט': וסבר לה ר' אלעזר כאבוה ר"ש דאמר בתמורה אין ממיר חוזר וממיר דלאחר שהמיר בבהמת קדשים בהמה של חולין אינו חוזר וממיר בהמה אחרת של חולין באותה בהמה של קדשים: והכא נמי ט' וי"א אין ממירין ב' ומסתברא דהך מילתא אליבא דר' יוחנן היא דאמר התם כשם שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין: עשירי וחולין מעורבין זה בזה. ושניהם יאכלו במומן לבעלים ולהכי קאמר עשירי וחולין מעורבין דאי עבד גיזה ועבודה בחד מינייהו

מעשר בהמה פרק תשיעי בכורות

נה א מיי' פ"ח מהל' בכורות הלכה ו' סמג עשין רייב: נו ב מיי' שם הלכה ד (טוש"ע שם):
ג [מיי' שם]:
נז ד מיי' שם הלכה יב:
נח ה מיי' פ"ו מהל' פסולי"מ הלכה יב:

שיטה מקובצת

[1] עשירי כו' ת"ר: [2] קדוש תשיעי תשיעי: [3] מ"ט תרווייהו עשירי קא קרי להו יצאו: [4] דכל בבת: [5] תיבת זמן נמחק: [6] לרישיה וקראן אחד: [7] בהמות טובא לא דאמרינן: [8] קדוש והלא נעקר אמר רבא: [9] חדא יקרבו אות י' נמחק: [10] מה"ד לעולם אין אחד עשר קדוש ליקרב עד שישתוק יש לפרש בשני עניינים דמצינו לפרש לאו: [11] חשיב עשירי כאילו: [12] לוקמה כגון דקרייה: [13] שפי' דלהכי: [14] למיתני דהא ודאי הוי עקירה אבל בי"א אצטריך כו' דזימנין דלא הוי: [טו] מה"ד יצאו שנים:

רבינו גרשום

וכל מעשר. לרבות כל שקרא עליו שם מעשר: אף שמיני ושנים עשר שאם קרא לשמיני מעשר ולשנים עשר: וטעותו מקדשת. כגון כשקרא לתשיעי עשירי או לאחד עשר עשירי: מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך. כלומר העשירי עצמו כשקורא אותו עשירי אין לך סמוך יותר מעצמו: אף טעותו אינה מתקדש אלא בסמוך לו לאפוקי שמיני ושנים עשר: אף טעותו מיוחדת. כלומר שאינו מקדש אלא אחת או תשיעי או אחד עשר ומותיב למתני' דקתני שלשתן מקודשין דהיינו ב' טעיות: הא מני. דבעי טעותו מיוחדת ר' אלעזר בר' שמעון דתניא לעולם כו': עד שישתוק בתשיעי. שלא יקרא לו שם עשירי ויקרא לי' ט' ולי"א י' דליכא אלא טעות אחד דאחד עשר עשירי: י' תשיעי לא הוי טעות משום דעשירי מאליו הוי קדוש וא"ת הם הכי נמי לימא שאם שתק בי"א ולא קראו י' לט' קראו י' ההוא ט' ליהוי קדוש הואיל והוי טעות מיוחדת הא לא קשיא בדין הוא די"א הוי קדוש הואיל וכבר קדש עשירי גופיה הוה ליה האי י"א תמורת שמו של מעשר ואיתפיס הוא בקדושה אבל ט' דאכתי לא קדש ליה מעשר גופיה היכי ליתפסיה לתשיעי לקדושי הואיל ואיהו גופיה אכתי לא הוי קדוש להכי נקט י"א ולא נקט ט': וסבר לה ר' אלעזר כאבוה ר"ש דאמר בתמורה אין ממיר חוזר וממיר דלאחר שהמיר בבהמת קדשים בהמה של חולין אינו חוזר וממיר בהמה אחרת של חולין באותה בהמה של קדשים: והכא נמי ט' וי"א אין ממירין ב' ומסתברא דהך מילתא אליבא דר' יוחנן היא דאמר התם כשם שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין: עשירי וחולין מעורבין זה בזה. ושניהם יאכלו במומן לבעלים ולהכי קאמר עשירי וחולין מעורבין דאי עבד גיזה ועבודה בחד מינייהו

מסורת הש"ס

ג) [שבת קלז.] עירובין לו: יומא מא. קדושין נג. סנהדרין פו. שבועות יג. כריתות כב.], ב) [קדושין מב: וש"נ], ג) תרומות פ"ד מ"ד כתובות לט: ק. תוספ' תרומות פ"ב ה"ח קדושין מז., ד) [כתובות ק.], ה) [שיין לעמ' הקודם], ו) ופין נאמר. ל"ק, ז) [לעשות מעשר קריבה כ"ש], ח) קודם, ט) לעיל דף נג., י) [מכלן שיין עוד לעמ' הקודם], כ) לפניו לא נמצא במנחות פ"ובא"ד מ"מ וחכמים מזה ל"ש, ל) [דף עה:], מ) ע"כ שיין לעמוד הקודם, נ) [בל"ל לעשות], ס) [ויקרא פרק טו], ע) [סנהדרין פו.], פ) וכן פיכם בקדושין מז: ועי"ש בתוס' ד"ה פיתם, צ) וכמ"ל. ק"ק, ר) ע"כ בהקפת יד ולא כמ"ש גמורה וכו'. ל"ק, ש) פירסתי מביה. ל"ק, ת) מהם לפר וא' מהם לעגל. ל"ק, א) והיכי עביד הכי והא בעי. ל"ק, ב) עמו התם. ל"ק, ג) ל"ש בקרבן. ל"ק, ד) ל"ק מ"ז, ה) על מזבח המיוחן שנתן במתנה אחת כיפר וכ"ש סבר דמקיף לה לשם מיס מיהו. ל"ק, ו) אשמו כו' ומסיק דמסיק כו'. ל"ק.

תורה אור השלם

1. וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם זָכָר אִם נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְיָ׃ ויקרא ג א

הגהות הב"ח

(א) גמרא וקתני אם מן הבקר:

מוסף רש"י

סתם סיפרא מני ר' יהודה. והא סתם סיפרא הוא דבמותת הכהנים תניא לה (שבת קלז.). **תורם בדעת בעל הבית.** לפי מה שהוא מכיר בעל הבית אם עינו יפה או עינו רעה. עין רעה אחד משמיים, שהמרומה לא נאמר בה שיעור מפורש, אלא לשמים דנגר, ואפילו כל שהוא (קדושין מא. וכעי"ז כתובות צט:).

הדרן עלך מסכת בכורות

שיטה מקובצת

א) דתני יקריבו אות ר' נמחק: ב) הויא וסבר ר"י: ג) תי' הוא נמחק: ד) תניא אות ד' נמחק: ה) חד דלא נפיש פסידא: ו) מומא משמיה דרבא אמר: ז) כדעת של בעל הבית: ח) אמר ליה לחבי: ט) אמר ליה לא: י) שמעון היא דאמרו: יא) לא חיישינן וכן אשכח בכמה מקומות דלא חשו על הסמיכה כדאמרינן בפ' תמיד: יב) קאמר ובכריתות בפ' דם שחיטה דתנן ושניהם מביאין חטאת אחד ובנזיר פ' שני וכו': יג) תנן ומיתתי ליה בפ' האיש מקדש בחמה: יד) שלמים והתם בעי סמיכה: טו) ממשכנין את מוצאה להביא נסכים כו' ויורש שמביא קרבן כו' סומך בו ובפ' התערובות נמי אמרינן מביא כו' סמיכה ע"כ באקופי ידי' ולא בסמיכה במורה: יז) אמר דאבל אינו: יח) משלח דבר הא דבעי התם כו' קרבנותיו וקאמר ת"ש: יט) ועגל וקאמר בגמ' בגי' ששה לנדבה דאחד מהם לפר ועגל ובפ' כו' באות מצה דאמרי' השולח: כ) תיבת היה נמחק: כא) מניף אלמא בשלמים: כב) פריך בגמרא והא בעי סמיכה כו' נשים ובפסחים פ' האשה: כג) רע"ל דקרבן: כד) למיתה אם לא יקרבהו בלא סמיכה. ותיבת אבל יש לו תקנה בריעייה נמחק: כה) מוחר להקריבו: כו) אבל בתערובת קדשים וכו': כז) אשם משום דאית ליה כו' והתיא דמביא: כח) שאני כדקאמר נמי התם עלה דהתיא דאבל: כט) למזבח שהוא לנדבת צבור ולא בעי סמיכה: ל) נינהו וא"א לעשות כו' י"ל דשאני הך דשמעתין דכל חד: לא) סמיכה ודאי דאין להקריב בלא סמיכה וא"ת: לב) שזה שתי מתנות שהן ארבע וזה כו' י"ל דפלוגתא: לג) אחת כפר הלכך לר' יהושע ינתנו במתן אחת ור"א סבר במתן ארבע דמסיק להו לשם מים כו': לד) בההוא פרקא נמי משמע דר"ש אית ליה דר"א דמסיק להו לשם עצים גבי החיא דאמר ר"ש למחרת:

לה) **אין מביאין קדשים לבית הפסול.** שאילו היו קריבים צריך לאוכלן כאומר שנכנס לצריך להריס מהם חזה ושוק וליתן לכהנים ומתוך שהכהנים מוטעין הן [1] אין נאכל אלא לכהנים שמא לא יהו מצויין לאוכלן לאותן חזה ושוק ויפסלו בלינה לאחר שני ימים ולילה אחד והשתא מביא אחד מהם שהוא מעשר לבית הפסול דהא מעשר ולחי אינו צריך הרמתם חזה ושוק לכהנים אלא הכל נאכל לכל אדם ומצויין לו אוכלין הרבה ולא ליתי לעולם לידי פסול ליינה. במס' זבחים פ' כל הזבחים שנתערבו (דף עה:) גמרי' פלוגתא דר"ש וחכמים אומר לו אם שנתערב בשלמים ר"ש אומר שיהא שחטו בלפון ויאכל כאומר שבהן אמרו לו אין מביאים קדשים לבית הפסול: **אמורה הוא.** ותמורת מעשר אינה קריבה אלא מתה: **למאי דס"ל.** דה"ק לדידי דס"ל דתמורת מעשר אינה קריבה [2] לא תמורה היא דאילו היה תמורה לא היה קרב: **אין אחד עשר.** שקרבו מעשר לשלמים דעלמא אלא שזה עושה תמורתו לקרב שהשלמים עושים תמורה ותמורתן קריבה אבל אחד עשר אין עושה תמורה ליקרב דסבר ר' יהודה דטעות מעשר הוא תמורה ואין תמורה עושה תמורה והא ליקרב בתרא לא נקט אלא משום דיוקא הא אילו גופיה קרב שלמים: **דפגיה אם מן הבכר.** אם זבח שלמים קרבנו מן הבכר וגו': **לפניו.** קדום [3] שהוא עצמו קדום מסתברא דאילו עושה תמורה אלא לאחר שהוא קדום: **מרגמה.** להא דקתני ימותו: **כומן הזה.** דלא ס"ל הא דרב הונא דאמר בריש פירקין [4] דהאידנא לא נהוג מעשר גזירה משום לקוח וימות ולהכי אין מניחין אותו לרעות עד שיפול בו מום דדלמא אתי הכי אמי כהו לידי תקלה לידי גיהה ועבודה או אתי לשוחטן בלא מום הלכך כונסן לכיפה וימותו שם מאליהם: **מאי איריא תרי.** כי יצאו שניים בעשירי וקראן עשירי: **קרא לתשיעי עשירי קדוש.** דלא מפסיד ליה כלל ואוכלו במומו: **אינו קדוש.** כיון דשלמים הוא מפסידו חזה ושוק דמטי לאכלן כהנים ומצי ל"ל להפסידו לא שויתיך שליח: **ולא נעווה.** והיינו עיוות שצריך לו להמתין עד שמומה ועוד שאסור לגזזה ולעבוד בה: **פיתם עשרה.** שאכלו אחת מאלכנים בעון יפה: **להכי אמדתיך.** שאמדתי בדעתי שכך היה לוגר לתרום כמה שתרמתי: **לא איבעיא לך למיטעי.** הלכך לא כלום הוא אותו טעות: **הדרן עלך מעשר בהמה**

רש"י כת"י

[1] **כא אחת מרוייהו קדשי.** ואפילו י"ל דהא מריחא לא שמעינן שהרי תשיעי קדוש בלא עקירות י' אבל יצאו ב' בי' הו"א דלא מתקדש ה"א אפילו קראו י' משום די"ל בעי עקירת שם עשירי: **להא שמעינא.** יצאו ב' בי' וקראו י' דב' קדושים: י' **ולא דבר.** וקרא ל"ל עשירי דולחי לא קדש הואיל ולא נעקר שם עשירי ובא אחת לא הוי דומיא מגו דחייל אאי חייל נמי אאילך: **דאי לא פיתא הכי.** דבא אחת מרוייהו קדושים: **ולא קדש.** דאי קדש הוי הקודש י' והי"א חולין דלא נעקר שם י' והוי עשירי וחולין מעורבין אם אינו מכירן: **וקרייה י"א.** ואיכא עקירה ומיהו י' גמור מה שהוא ופריך והא בעי סמיכה ומשני בקרבן נשים ול"ל [5] קרבן אתין לו תקנה בריעייה ואזלא למיתה [6] יקריבוהו בלא סמיכה אבל יש לו תקנה בריעייה [7] אסור להקריבו בלא סמיכה ולכך בהניא דשקלים ובירוח קרב בלא סמיכה אבל [8] קדשים בקדשים יש לשם תקנה בריעייה וכה"ג נמי מפליג התם גבי אשם [9] דאית ליה תקנה בריעייה והניא דמביא אשמו ולוגו [10] אמר התם לתקוני גברא שאני [11] והניא דאבל ומנודה איכא לאוקמה בעוף או בקרבן נשים ומה שאלמו ישראל קרבנותיהן במדבר בתמיד שבכל יום קאמר והניא דפר ועגל בקיץ למזבח [12] וערל וטומא שאני דלאו בני סמיכה נינהו ערל ל"ש להמתין עד שימול כגון שמתו אחיו מחמת מילה וטומא כגון זב ומצורע [13] בקרבן הקבוע לו כגון עולת רגליה ומגיגה [14] (או כגון) שעובר עליהון בגל תאחר והניא דכהן מניף על ידו בערל וטומא ויורם וכדר' יהודה דאמר יורם אינו סומך והא דשמעתין והניא דשיהם מביאין חטאת אחת והניא דמזיר שמביאין על תנאי שאני התם דבתחלה הפרשה הקרבנות לאו בני סמיכה נינהו [15] דל"ל לעשות בהן סמיכה ועוד י"ל הך דשמעתין כל חד בשעת הקרבתו שמא לא מחייב בסמיכה ולא דמי לקרבן שהוא בר סמיכה [16] וא"ת היכי קרבי הכא כיון דאין מתנות מעשר ושלמים שזה שזה [17] מתן אריבע וזה מתן אחת ומיהו י"ל פלוגתא היא בפ' תערובת (שם דף פ.) נתערבו מתן אריבע במתן אחת ר"ש אומר יתנו במתן ד' רי' יהושע אומר במתן אחת דכל הניתנים [18] במתן ד' שתנן במתן אחת [19] יצא דר"א סבר מסיק להו לשם עצים מיהו בההוא [20] פסקא משמע דר"ש אית ליה דר"א גבי למחרת מביא [21] אשמו דמסיק להו לשם עצים: **במעשר בזה"ז.** בריש פירקין (דף נג.) מסקינן אינו נוהג בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אם עשר חל עליו שם מעשר: **לתשיעי** קדוש. קסבר רב פפי דלא שייך כאן לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כיון דאכל במומו אע"פ שצריך להמתין עד שיומם ואסור בגיזה ועבודה מ"מ ג' היינו טעמא דאחד עשר לרב פפי משעה שיצא עשירי עבדיה לשליחותיה דעשירי מאליו קדוש: **הדרן עלך מעשר בהמה וסליקא לה מסכת בכורות**

והא דתניא יקריבו ר' שמעון [16] דאמר מביאין קדשים לבית הפסול. ואע"ג דשלמים טעונין סמיכה ומעשר אין טעון סמיכה כדתנן במנחות (דף נב.) כיון דסמיכה לא מעכבא לא חיישינן [17] ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סב. וש"נ) אמר כל הזבחים ערל וטומא משלחין קרבנותיהן ליבא לאוקמא בבכור ומעשר דהא כל הזבחים קאמר [18] ובפ' שני זביחים (זבח מז.) נמי תנן שאיסה מביאים קרבן על תנאי ובמס' שקלים (דף יא:) נמי תנן [19] בהמה שנמלאת מירושלים למגדל עדר זכריה עולות נקבות זבחי שלמים [20] וטעונה סמיכה ולא משמע דאיירי [21] במלאום בעלים מדקתני עלה בראשונה היו ממשכנין [22] מוצאים להביא נסכים ויורם ומדקתני אין מביא קרבן אביו אע"ג שאינו סומך ובפ' התערובות נמי מביא אשמו ולוגו ואותו אשם טעון סמיכה והיא סמיכה [23] בתוספי דלא גמורה היא למ"ד סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ובגברא אחרי כדמוכח בתוספתא ופ"ג דמו"ק (דף טו: וש"נ) אמר [24] אבל אינו משלח קרבנותיו דכתיב שלמים כשהוא שלם ולא כשהוא חסר אבל אי לאו קרא היה משלח [25] ואומר התם מנודה מהו שישלח קרבנותיו ת"ש כל אותן שניים שהיו ישראל במדבר מנודין היו ושלחו קרבנותיהן ובפ' בתרא דתמורות (דף קז.) תנן פירשתי מן הבקר ואילך יודע מה [26] מביא פר ועגל [27] ובגמ' גבי שאה לנדבה אחד [28] פר ועגל ובפ' כל המנחות באות מלה (שם סב: וש"נ דף ז"ה וכן) השולח קרבנותיו ממדבר"י [29] היה כהן מניף על ידו מדקתני מניף [30] בשלמים אילי דבעו סמיכה וליכא לאוקמא בקרבן נשים דהא קתני ליה ריש"ל והאשה כהן מניף על ידה בכל הני משמע דלא חייש' לסמיכה וקשה דבפ' כ"ה (גיטין כמ: וש"נ דף ז"ה והא) גבי השולח חטאתו ממדבר"י כו' פריך [31] והא בעי סמיכה ומשני בעוף או בקרבן נשים וכו' האשה (פסחים דף פט.) תנן חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יצלם באחד מהם פטורים לעשות שני ולא מייתי מותר פסח על תנאי מטעם סמיכה משום דפסח אינו טעון סמיכה ומותר פסח טעון סמיכה ולא תירוהו להקריב בלא סמיכה ואע"ג דאיכא בפסח חיוב כרת ובפ' התערובות (זבחים עד: וש"נ דף ז"ה והא) נמי תנן נתערבו קדשים מין במינו יקרב לשם מה שהוא ופריך והא בעי סמיכה ומשני בקרבן נשים ול"ל [32] קרבן אתין לו תקנה בריעייה ואזלא למיתה [33] יקריבוהו בלא סמיכה אבל יש לו תקנה בריעייה [34] אסור להקריבו בלא סמיכה ולכך בהניא דשקלים ובירוח קרב בלא סמיכה אבל [35] קדשים בקדשים יש לשם תקנה בריעייה וכה"ג נמי מפליג התם גבי אשם [36] דאית ליה תקנה בריעייה והניא דמביא אשמו ולוגו [37] אמר התם לתקוני גברא שאני [38] והניא דאבל ומנודה איכא לאוקמה בעוף או בקרבן נשים ומה שאלמו ישראל קרבנותיהן במדבר בתמיד שבכל יום קאמר והניא דפר ועגל בקיץ למזבח [39] וערל וטומא שאני דלאו בני סמיכה נינהו ערל ל"ש להמתין עד שימול כגון שמתו אחיו מחמת מילה וטומא כגון זב ומצורע [40] בקרבן הקבוע לו כגון עולת רגליה ומגיגה [41] (או כגון) שעובר עליהון בגל תאחר והניא דכהן מניף על ידו בערל וטומא ויורם וכדר' יהודה דאמר יורם אינו סומך והא דשמעתין והניא דשיהם מביאין חטאת אחת והניא דמזיר שמביאין על תנאי שאני התם דבתחלה הפרשה הקרבנות לאו בני סמיכה נינהו [42] דל"ל לעשות בהן סמיכה ועוד י"ל הך דשמעתין כל חד בשעת הקרבתו שמא לא מחייב בסמיכה ולא דמי לקרבן שהוא בר סמיכה [43] וא"ת היכי קרבי הכא כיון דאין מתנות מעשר ושלמים שזה שזה [44] מתן אריבע וזה מתן אחת ומיהו י"ל פלוגתא היא בפ' תערובת (שם דף פ.) נתערבו מתן אריבע במתן אחת ר"ש אומר יתנו במתן ד' רי' יהושע אומר במתן אחת דכל הניתנים [45] במתן ד' שתנן במתן אחת [46] יצא דר"א סבר מסיק להו לשם עצים מיהו בההוא [47] פסקא משמע דר"ש אית ליה דר"א גבי למחרת מביא [48] אשמו דמסיק להו לשם עצים: **במעשר בזה"ז.** בריש פירקין (דף נג.) מסקינן אינו נוהג בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אם עשר חל עליו שם מעשר: **לתשיעי** קדוש. קסבר רב פפי דלא שייך כאן לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כיון דאכל במומו אע"פ שצריך להמתין עד שיומם ואסור בגיזה ועבודה מ"מ ג' היינו טעמא דאחד עשר לרב פפי משעה שיצא עשירי עבדיה לשליחותיה דעשירי מאליו קדוש: **הדרן עלך מעשר בהמה וסליקא לה מסכת בכורות**

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ח מהל' בכורות הלכה ב ומלקיך מ"ל:
ס ב מיי' שם (טור י"ד סימן שלא):
סא ג מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ז (טור שם):

רבינו גרשום

קדשים לבית הפסול: וסבר ר' יהודה תמורת מעשר מתה. כתמורת חטאת: וכי תימא לר"מ למאי דסבירא ליה. לנפשיה קאמר דלר"מ קרבה ולר"י מתה: אין בין אחד עשר לשלמים. דעלמא אלא שזה שלמים דעלמא עושה קדושה ליקרב. שמתפיסין חולין תמורתו ליקרב תחתיהן ואחד עשר אין תמורתו קרבה: הא איהו גופיה קרב. אע"ג דאמר תמורה כדקאמר וכי יש תמורה כו': הבקר לרבות אחד עשר שקרב לשלמים הבקר דכתיב בבי שלמים דכתיב אם זבח שלמים קרבנו מן הבקר ה' יתירא: אף התשיעי. לשלמים: וכי הקדש לפניו מקדש. כלומר קודם שהוא עצמו יהא קדוש היאך מקדש לפניו להכי תשיעי לא מקדש אבל אחד עשר דהיינו לאחריו מקדש: אלא תרגמא. הא דתניא ימותו במעשר בזמן הזה ומשום תקלה דלא לישדי ביה מום: קרא לתשיעי עשירי קדוש. דהא יכול לאוכלו כולו לאחר שיפול בו מום בלא פדיון: לאחד עשר עשירי אינו קדוש. הואיל ומפסידו חזה ושוק שלו ואי משהי ליה עד שיפול בו מום צריך פדייה ולא עשה שליחותו: ולא לעוותי שאינו יכול לאוכלו תם: כדעתו של בעל הבית. לפי מה שמכיר דעתו של בעל הבית אם הוא עין יפה או לא שהרי אמרו עין יפה אחד מארבעים ביוונית אחד מחמשים עין רעה אחד מששים כתיב בן תרימו גם אתם לדעתכם: [פיתח עשרה או הוסיף] עשרה תרומתו תרומה משום דאיכא דתרים הכי ואיכא דתרים הכי מצי למימר בהכי אמתחיך שכך הוא דעתך לתרום ואית דתרים הכי הלכך תרומתו תרומה אבל הכא גבי מעשר מצי אמר ליה בעל הבית לא איבעיא לך למטעא אלא הוה לך למקרא לעשירי ודאי עשירי:

הדרן עלך מעשר בהמה

באלו שש הלכות כבית שמאי. בש"א נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית ובה"א כו' והלכה כב"ש דאמר ר' יצחק בן חנניה אמר רב הונא בכולה מתניתין הל' כב"ה לבר מהא כב"ש: שניה מי שאכל ושכח ולא בירך בש"א יחזור למקומו ויברך ובה"א יברך במקום שנזכר והלכה כב"ש דקי"ל יש דברים הטענינן ברכה לאחריהן במקומן ומאי ניהו פת: שלישית סוכה שאין בה ד' אמות אלא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ואמר ר' הונא (סוכה דף ג ע"א) הל' צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו א"ל ר' אבא כמאן כב"ש א"ל אלא כמאן הא"ד דאמר לך מני ב"ש היא לא תזזו מינה ואמרינן בתר קושיין בתרתי פליגי בסוכה גדולה בסוכה קטנה והלכה כב"ש בסוכה קטנה דדאמר רב שמואל אמר רב כהנא ולית הלכתא כב"ש בסוכה גדולה: ושתים בהתכלת כמה חוטין הוא נותן בש"א ד' ובה"א ג' כמה תהא משולשלת בש"א ד' אצבעות ובה"א ג' והל' כב"ש בשתיהן דא"ר פפא הלכתא ד' בתוך ג' משולשת ד': ששית סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין אף על פי שאנו אומרים הלכה כדברי בית הלל הא אמר רבא גזרה משום כסות לילה הלכה כבית שמאי וכן הלכתא: